HENRY FIELDING

TOM JONES

OBSAH

KNIHA PRVNÍ

KNIHA DRUHÁ

KNIHA TŘETÍ

KNIHA ČTVRTÁ

KNIHA PÁTÁ

KNIHA ŠESTÁ

KNIHA SEDMÁ

KNIHA OSMÁ

KNIHA DEVÁTÁ

KNIHA DESÁTÁ,

KNIHA JEDENÁCTÁ

KNIHA DVANÁCTÁ

KNIHA TŘINÁCTÁ

KNIHA ČTRNÁCTÁ

KNIHA PATNÁCTÁ,

KNIHA ŠESTNÁCTÁ

KNIHA SEDMNÁCTÁ

KNIHA OSMNÁCTÁ

Mores hominum multorum vidit[1]

Slovutnému pánu
panu Georgi Lyttletonovi,
jednomu z lordů strážců královské pokladnice

Urozený pane,

ač jste se tomu vytrvale bránil, když jsem Vás žádal, abych směl Vaším jménem nadepsat tuto dedikaci, trvám na svém nezadatelném právu vyjádřit přání, abyste mé dílo přijal pod svou záštitu.

Vždyť jen Vám, urozený, pane, vděčí za svůj vznik. Na Vaše přání jsem vůbec začal o takovém příběhu uvažovat. Mezitím uplynulo mnoho let, dost možná jste na tuto okolnost už pozapomněl: nicméně pro mne mají Vaše přání hodnotu rozkazu, a proto se mi do paměti vtisknou nesmazatelně.

Krom toho byl bych ten román bez Vaší pomoci, urozený pane, nikdy nedopsal. Nedivte se mému tvrzení. Nemíním Vás uvrhnout v podezření, že jste spisovatelem. Chci tím jen říci, že Vám vděčím za živobytí po většinu té doby, kdy jsem se zaměstnával jeho psaním: to je další okolnost, již bude asi nutno Vám připamatovat, protože na jisté skutky Vy moc rád zapomínáte, já však jsem rozhodnut uchovat je v paměti spolehlivěji než Vy.

A konečně Vám patří zásluha i za to, že můj příběh je, jaký nyní zřejmě je. Nejeden čtenář už vyjádřil vlídné uznání, že v tomto díle je zvlášť působivě zobrazena šlechetná lidská duše: je-li tomu tak, kdo z těch, kteří Vás znají, a taktéž jistého Vašeho blízkého přítele, by neuhádl, kde jsem pro ni našel vzor? Lidstvo mi sotva prokáže tu čest, aby v tom spatřovalo portrét autora. Nevadí; v jednom však nenechám nikoho na pochybách: dva z nejlepších a nejcennějších mužů na světě jsou mými věrnými a upřímnými přáteli. Mohl bych se tím spokojit, já k nim však z chlubivosti přidám ještě třetího, a to muže nad jiné vynikajícího a vznešeného nejen svým rodem, ale též nesčetnými soukromými i veřejně známými přednostmi. A když už mi srdce takto překypuje vděkem k vévodovi z Bedfordu, jenž umí

rozdávat královské dary, dovolte, abych Vám, urozený pane, připamatoval, že právě Vy jste na mne tohoto mého dobrodince upozornil.

Copak Vám asi brání prokázat mi tu čest, o niž jsem Vás požádal? Vyslovoval jste se o mé knize s vřelým uznáním: snad tedy proto by Vás uvedlo do rozpaků, kdybyste spatřil u věnování své jméno? Pokud Vás ale nad knihou samou dodatečně nezamrzí, že jste ji chválil, sotva může takový pocit ve Vás vyvolat cokoli, co zde napíši, to mi věřte. Nevzdám se přece práva na Vaši záštitu a blahovůli jen proto, že jste můj výtvor chválil; zavázal jste si mne už mnohým dobrodiním, avšak Vaši chválu k nim nečítám, neboť s ní přátelské city nemají co dělat, o tom jsem přesvědčen: ty neovlivní Váš nezaujatý soud ani nezvrátí Váš smysl pro pravdu. I nepřítel od Vás získá uznání, kdykoli si je zaslouží, a Vaši chybující přátelé od Vás přinejhorším mohou čekat mlčení anebo dobrotivé odpuštění.

Zkrátka, tuším, urozený pane, že za Vaším odmítnutím vězí nechuť k veřejné chvále. Vím ze zkušenosti, že stejně jako zmínění Vaši dva přátelé nerad slyšíte i sebenepatrnější slůvko obdivu za šlechetné činy, a jak velký básník říká o jednom z vás (a právem mohl říci o všech třech), i Vy

za dobro tajené odhalen zrozpačitíte.

Muži Vašeho povahového založení se vyhýbají potlesku stejně cílevědomě jako jiní zasloužené pohaně, a z tohoto hlediska se důvodně obáváte svěřit mi své jméno: pámbuví, čeho všeho by se v tom druhém případě člověk musel obávat, kdyby si ho vzal do parády autor, jenž mu má splatit tolik příkoří jako já Vám dobrodiní!

Navíc pak obavy z pohany vzrůstají úměrně s vědomím, nakolik k ní dotyčný zavdal důvod. Žil-li například životem, který je jediným nepřetržitým řetězem inspirace pro satiru, ví moc dobře, proč se chvěje, když si ho vezme na mušku rozhořčený satirik. Představíme-li si pod tímto zorným úhlem vaši skromnost a nechuť k chvalozpěvům, hned se bude zdát víc než logické, že ve Vás vzbuzuji obavy.

Přesto byste patrně vyhověl mé prosbě, kdybyste vzal v úvahu jedinou skutečnost: že vždycky vyjdu vstříc Vašemu přání, třebas i na úkor toho, oč bych stál sám. Pádný důkaz Vám poskytuji hned těmito řádky: rozhodl jsem se totiž po příkladu všech ostatních dedikátorů nebrat v úvahu, co by si mecenáš zasluhoval, ale napsat to, čím se mu autor nejvíce zavděčí.

Končím s úvahami na úvod a tímto Vám věnuji plody své několikaleté práce. O jejich hodnotě jste se už přesvědčil sám. Pokud jsem si díky Vašemu příznivému posouzení začal svého díla i sám cenit, nelze to přičítat marnivosti, protože bych se stejně ztotožnil s Vaším uznalým míněním v případě kteréhokoli jiného autora. Mohu-li to vyjádřit záporně, pak prohlašuji, že kdybych si byl vědom nějakých podstatných nedostatků svého románu, byl byste posledním člověkem na světě, o jehož záštitu bych se odvážil ucházet.

Jméno mého patrona čtenáře doufejme hned od počátku přesvědčí, že v knize nenajde nic, co by se neshodovalo se zájmy náboženství a mravnosti či neladilo s nejpřísnějšími zásadami slušnosti a neobstálo i před zraky těch nejcudnějších. Troufám si tvrdit, že jsem se v průběhu celého vyprávění upřímně snažil stranit dobru a nevinnosti. Ráčil jste usoudit, že jsem tohoto počestného cíle dosáhl, a po pravdě se ho také nejspíš podaří dosáhnout právě v takovýchto dílech, neboť názorný příklad je jako obraz, kde se ctnost personifikuje, aby byla okem vnímatelná a jímala nás svou krásou, která ji podle Platóna v nezastřené podobě vždy provází.

Nestavím však ctnost na odiv pouze proto, aby se lidé kořili její kráse, ale pokusil jsem se zdůraznit i pádnější důvod, proč o ni usilovat, a přesvědčit člověčenstvo, že jim k tomu velí i jejich nejvlastnější zájem. Za tím účelem jsem znázorňoval, jak žádný prospěch nepoctivě vydobytý nevynahradí člověku ztrátu vnitřního klidu a čistého svědomí, jimž se těší lidé ctnostní a bez viny, a ani zdaleka nevyváží trýzeň děsu a úzkosti v provinilcově duši. A dále, že hodnota takových zisků se zpravidla ukáže jako pranepatrná a cesty k jejich dosažení nejenže jsou nízké a opovrženíhodné, ale i v nejlepším případě nejisté a vždy hodně nebezpečné. A konečně jsem se snažil velice zdůraznit, že ctnost a nevinnost je nebezpečně ohrožována nerozvážností a často jen její vinou upadá do tenat, jež na ni nalíčila faleš a zloba. Nešetřil jsem námahou, abych toto poslání čtenářům vštípil, jelikož má oproti jiným značné vyhlídky na úspěch: myslím si totiž, že je mnohem snazší naučit dobrého člověka moudrosti než zlého dobrotě.

K tomu cíli jsem v následujícím vyprávění využil všeho vtipu a humoru, jimiž vládnu: chtěl jsem smíchem oprostit lidi od jejich oblíbených pošetilostí a neřestí. Jak dalece jsem v tomto poctivém snažení uspěl, to ať posoudí nepředpojatý čtenář sám. Vznáším k němu jen dvě prosby: za prvé, aby zde nehledal dokonalost samu, a za druhé, aby omluvil partie, které se nevyrovnají těm, v nichž doufejme nalezl alespoň trochu zalíbení.

Nebudu Vás už, urozený pane, déle okrádat o čas. Věru že jsem se rozmáchl k předmluvě, zatímco jsem mínil napsat věnování. Jak ale jinak? Netroufám si Vás velebit, a jediný způsob,

jak se tomu vyhnout, když na Vás myslím, je buď mlčet, anebo se odvrátit ke zcela jinému tématu.

Promiňte mi proto, co jsem vyjádřil na těchto řádcích nejen bez Vašeho svolení, ale přes přímý nesouhlas, a dovolte mi aspoň, abych se takto veřejně vyznal, že zůstávám v hluboké úctě a vděčnosti

Váš oddaný
a pokorný služebník
Henry Fielding

KNIHA PRVNÍ

Vypravuje o narození nalezence tolik, kolik je nutno nebo vhodno, aby se čtenář seznámil s počátkem tohoto příběhu.

1. Kapitola

Úvod k celému dílu čili menu této hostiny.

Spisovatel by se měl považovat nikoli za pána pořádajícího soukromé kulinární hody, ale spíš za hospodského ve veřejném šenku, kde je každý za své peníze vítán. V tom prvém případě, jak je nabíledni, hostitel předkládá, které pokrmy mu libo, a kdyby to i nebyly kdovíjaké lahůdky, ba hostům vůbec nechutnalo, přece nesmí pohoštění nic vytknout, a z dobrého vychování si libují a chválí, ať se jim předloží cokoli. To hospodský v šenku je na tom právě naopak. Kdo platí za to, co sní, ten si chce pochutnat, ať má jazýček kdovíjak vybíravý a zmlsaný, a není-li mu něco zrovna po chuti, pokládá za své svaté právo jídlo zhanobit, se spíláním odmítnout a zatratit a nebere si přitom servítek.

Aby si tedy hosty takto nerozhořčil a nezklamal, poctivý a snaživý hospodský jim obvykle předloží jídelní lístek, každý si ho může prohlédnout, hned jak do lokálu vstoupí, a když sezná, jaký oběd ho tu asi čeká, buď se rozhodne zůstat a vzít zavděk tím, co se mu nabízí, anebo se odebéře do některé jiné hospody, lépe vyhovující jeho nárokům.

Jelikož není pod naši důstojnost vypůjčit si vtipný nebo moudrý nápad od kohokoli, kdo je s to nám to či ono poskytnout, neopovrhli jsme ani poučením od zmíněných počestných jídlonošů a předesíláme nejen obecné menu celé naší hostiny, ale budeme předkládat ještě zvláštní jídelní lístky ke každému chodu, jejž v této knize a všech sedmnácti následujících čtenáři naservírujeme.

Pokrutina, kterou jsme mu zde uchystali, zove se *lidská přirozenost*. A vůbec se neobávám, že by se můj moudrý čtenář, ať je sebenáročnější, podivil, ohrnul nos či se cítil dotčen, že uvádím jen jednu poživatinu. Želva, jak konšelé bristolští, poučení to gurmáni, vědí ze zkušenosti, nabízí krom výtečného jemného masíčka na hřbetě a v podbřišku ještě suroviny na různé další pokrmy; a stejně tak i poučený čtenář nemůže nevědět, že *lidská přirozenost* pod jedním jménem zahrnuje tak podivuhodnou různorodost, že spíše vystřídá kuchař všechny

druhy masitých i zeleninových pokrmů na světě, než by spisovatel vyčerpal tak všeobsáhlé téma.

Patrně bychom měli počítat s námitkami těch přejemnělých, že takový pokrm je příliš obyčejný a sprostý: vždyť o čem jiném pojednávají všechny ty romance, romány, hry a básně, pod nimiž se prohýbají regály? To by labužník musel zavrhnout lecjakou výtečnou krmi, kdyby se řídil jen podle toho, že se vyskytuje pod stejným jménem i v kdejaké zastrčené uličce. Ve skutečnosti se nefalšovaná přirozenost najde u spisovatelů stejně vzácně jako bayonnská šunka či boloňské klobásky v našich krámech.

Výsledek, abychom setrvali u stejné metafory, závisí na kuchařském umění autorově, jak to vyjádřil i pan Pope:

Jiskrný duch dá pravdě sličný šat,
co kdekdo ví, líp umí ukázat.

Zvíře, jemuž se dostane té cti, že část jeho těla přijde na talíř u tabule vévodské, musí se třeba smířit s tím, že jiný kus jeho flákoty či některé údy visí na háku v nejhnusnějším, nejubožejším stánku na londýnském tržišti. V čem tedy tkví ten rozdíl mezi stravou šlechticů a nádeníků, když se ten i ten naobědvá z jednoho vola či telete, ne-li v kořenění, přípravě, obloze a naservírování? Proto jedno dráždí a podněcuje i zcela ochablou chuť, zatímco druhé odvrací a tlumí neodbytný, svíravý hlad.

Právě tak i lákavost duševní stravy nezávisí ani tak na tématu, jako na spisovatelově umění je naservírovat. Jak se tedy čtenář zaraduje, až zjistí, že v následujícím díle věrně sledujeme základní zásadu největšího z kuchařů dnešní doby, a dost možná i Heliogabalovy. Tento proslulý muž, jak všichni vznešení milovníci vybraného stolování vědí, začíná u hladových hostů jídly jednoduchými a pozvolna, jak v jejich žaludcích ubývá prostoru, stoupá k samé kvintesenci kořeněných omáček. Obdobně i my předvedeme lidskou přirozenost čtenáři, dokud je zdravě při chuti, zprvu v prostší a jednodušší venkovské podobě, a teprve později ji rozmašírujeme a po francouzsku a italsku okořeníme všemožnou šalbou a neřestí, jaké dvůr a velkoměsto nabízejí. Tím nepochybně docílíme, že vážený náš čtenář zatouží číst věčně dál, jako výše zmíněný velikán prý dohnal některé lidi k tomu, že věčně jedli.

Když jsme tedy toto předeslali, nebudeme více zdržovat hladové, jimž se naše menu zamlouvá, a bez dalších průtahů jim k pobavení předložíme první chod naší kroniky.

2. Kapitola

Krátce o vrchnostpánu Allworthym a podrobněji o slečně Brigitě Allworthyové, jeho sestře.

V západních končinách našeho království, obvykle zvaných Somersetshire, v nedávných časech žil (a možná dosud žije) pán jménem Allworthy, jenž se právem mohl zvát miláčkem Přírody i Štěstěny, neboť obě snad soupeřily, která mu popřeje štědřeji. V tomto klání by někteří asi přiznali prvenství Přírodě, jež ho zahrnula četnými dary, zatímco Štěstěna se vzmohla pouze na jediný: tím ho ale obdařila tak velkomyslně, že podle názoru mnohých její požehnání více než vyvážilo řadu ostatních, jimiž ho zahrnula Příroda. Od té dostal do vínku příjemný zevnějšek, pevné zdraví, jasný rozum a laskavé srdce; Štěstěna pak ho ustanovila dědicem jednoho z největších panství v hrabství.

Tento pán se v mládí oženil s krásnou, vzácnou ženou, již hluboce miloval; darovala mu tři dítka, ale všechna v útlém věku zemřela. Potkalo ho i to neštěstí, že pohřbil milovanou choť nějakých pět let před dobou, již jsme si vyvolili za počátek svého vyprávění. Tuto ztrátu, ač ho krutě zasáhla, nesl jako muž rozumný a uvážlivý; musíme však přiznat, že v tom směru vedl někdy podivné řeči: prohlašoval totiž, že se má stále za ženatého, že choť ho jen trochu předešla na cestě, po níž se dříve či později vydá za ní; prý věří pevně, že se znovu sejdou tam, kde už se nikdy nerozloučí. Pro tyto názory jedni pochybovali o jeho zdravém rozumu, druzí o jeho zbožnosti a třetí o jeho upřímnosti.

Žil nyní valnou část roku v ústraní na venkově se svou jedinou sestrou, již něžně miloval. Tato dáma už před časem překročila třicítku a ocitla se tedy v letech, kdy si podle názoru zlomyslníků plným právem mohla osobovat titul staré panny. Byla z žen, jež lidé chválí spíše pro jejich ctnost než krásu, a jejich družky je zvou slušnými – to je moc slušná dívka, madam, můžete se spolehnout. Že se jí nedostává krásy, toho nejen nelitovala, ale hovořívala o této přednosti (pokud to lze tak nazvat) s opovržením a často děkovala bohu, že není tak hezká jako slečna ta a ta, již krása nejspíš zavedla na scestí, čehož by se jinak byla uvarovala. Slečna Brigita Allworthyová (jak se dotyčná dáma jmenovala) velice správně usoudila, že pro ženu nejsou osobní půvaby nic než osidla nebezpečná jak jí samé, tak ostatním, a proto přísně dbala na své konání a bděle vždy stála na stráži své mravopočestnosti, jako by na ni byla nastražena osidla určená všemu ostatnímu ženskému pokolení. Ba, často už jsem si toho povšiml (ačkoli čtenáři to třeba bude připadat dost nepochopitelné), že tyhle stráže ctnosti, podobně jako občanská domobrana, nejhorlivěji vyrukují proti nepříteli tam, kde žádné nebezpečí nehrozí. Zato moc často zbaběle a podle zběhnou od těch citadel, jež toužebně obléhají všichni muži,

vzdychají po nich, hotovi život položit, a pilně jim kladou všemožné nástrahy; zatímco věrně slouží onomu vyššímu řádu žen, které příslušníci opačného pohlaví zdálky uctivě obcházejí a nikdy si netroufnou (nejspíš u vědomí jistého neúspěchu) na ně zaútočit.

Milý můj čtenáři, rád bych tě upozornil, dříve než se spolu vydáme na další cestu, že v tomto vyprávění hodlám odbočovat, kdykoli uznám za potřebné, neboť to umím posoudit lépe než nějaký ubožácký kritik. A jsem nucen zde prohlásit na adresu zmíněných kritiků, aby si hleděli svého a nemíchali se do záležitostí – nebo děl –, po kterých jim nic není: než se vykáží soudcovským dekretem, vyhrazuji si právo nepodrobit se jejich jurisdikci.

3. Kapitola

Podivuhodná příhoda, již zažil pan Allworthy po návratu domů. Jak slečna Debora Wilkinsová dbala o slušnost včetně patřičného postoje k panchartům.

Rozmilý čtenář už ví, že pan Allworthy zdědil velký majetek, že měl dobré srdce a byl bezdětný. Mnozí proto nepochybně předpokládají, že žil jako řádný muž, nikomu nedlužil ani troník, bral si jen, co mu po právu patřilo, nic si neodepíral, sousedy u své tabule vždy rád uvítal a prokazoval milosrdenství chudým, to znamená těm, kdo se raději živí žebrotou než prací, rozděloval jim, co mu přebývalo, že dal vybudovat špitál a zemřel nesmírně bohat.

A pravda je, že mnohé z toho skutečně činil, kdyby však byl neučinil nic víc, nechal bych na něm, aby své zásluhy zvěčnil na nějakém pěkném kousku opracovaného kamene nad špitálskými vraty. Jenomže my v této kronice se hodláme zaobírat skutečnostmi mnohem nevídanějšími, jinak bychom psaním takového tlustopisu hrubě mařili čas a ty, moudrý můj příteli, bys mohl s rovnocenným užitkem i potěšením zdolávat stránku po stránce dílo, které jistí prazvláštní pisatelé žertem ráčili nazvat *Dějinami Anglie*.

Pan Allworthy dlel plného čtvrt roku v Londýně, kde vyřizoval jakési důležité záležitosti; nic bližšího mi o tom známo není, ale soudím, že to bylo něco důležitého, když se zdržel tak dlouho z domova, odkud se předtím řadu let nevzdálil ani na měsíc. Vrátil se jednoho dne pozdě večer, a ledva v sestřině společnosti trochu něco pojedl, odebral se velice unaven do své ložnice. Tam nejprve poklekl k modlitbě – tento zvyk za žádných okolností neporušil –, načež se chystal uložit ke spánku, a když za tím cílem odhrnul přikrývku, spatřil k svému nesmírnému úžasu hlubokým spánkem sladce spící nemluvňátko, zavinuté v plachetce. Hezkou chvíli nad ním stál překvapením celý zkoprnělý, jelikož však v jeho duši vždy převažovala dobrota, brzy ho jal soucit s tím drobečkem nebohým. Zazvonil a poručil lokajovi, aby

jedna postarší služebná vstala a dostavila se k němu; a mezitím se dychtivě kochal krásou nevinnosti, která se v dětském spánku zračí v barvách nejživějších, a zaujat tím ani si neuvědomil, když ta dobrá žena vstoupila, že tu stojí v noční košili. Věru že poskytla svému pánovi dost času, aby se ustrojil, jelikož z úcty k němu a s ohledem na slušnost se hezkou chvíli česala před zrcadlem, ač pro ni lokaj přiběhl v takovém spěchu, a pán, co mohla vědět, možná už vydechl naposledy, když ho byl trefil šlak či postihlo jiné dopuštění.

Není se tedy co divit, že bytost sama tolik dbalá slušnosti bude se cítit hluboce dotčena, když na ni sebeméně pozapomene někdo druhý. Sotva otevřela dveře a spatřila svého chlebodárce u lože v noční košili a se svíčkou v ruce, couvla navýsost poděšena a byla by se snad i skácela v mrákotách, kdyby si pán byl neuvědomil, že je neoblečen, a nezbavil ji všeho děsu příkazem, ať počká za dveřmi, než na sebe něco hodí a přestane tak pobuřovat nevinné zraky slečny Debory Wilkinsové, která sice už dospěla k dvaapadesátému roku věku svého, ale dosud nepřestala tvrdit, že její oči ještě nespočinuly na muži bez kabátu. Posměváčkům a vtipálkům, jimž nic není svaté, bude možná její prvotní úlek připadat k smíchu, leč čtenář vážnější letory, uváží-li, že to bylo pozdě v noci, že byla vyburcována ze spánku, a v jaké situaci svého pána zastala, přijme její počínání s pochopením i uznáním; leda by usoudil, že panny zralých let slečny Debory by už mohly mít rozum, a to jeho obdiv trochu zmírní.

Když slečna Debora znovu vstoupila do ložnice a pán ji obeznámil s nálezem nemluvňátka, užasla ještě víc než on a zvolala s hrůzou v hlase i ve tváři: „Ale co si počneme, vzácný pane?“ Pan Allworthy odvětil, ať dnes v noci o dítě pečuje ona, a ráno že přikáže, aby mu obstarali chůvu.

„Prosím, jak račte,“ vece Debora, „jenom doufám, že milostpán nechá sebrat tu couru jeho mámu (však to bude některá zdejší), a té bych přála, aby ji zavřeli do Bridewellu a zbičovali za károu. Pro takové povětrnice není žádný trest dost přísný. Krk na to dám, že tohle není její první, když má tu vopovážlivost svádět to na milostpána.“

„Na mne? To snad ne, Deboro,“ ohradil se pan Allworthy. „Nemyslím, že měla něco takového v úmyslu. Patrně jen zvolila tento způsob, jak dítě zabezpečit, a jsem upřímně rád, že ji nenapadlo něco horšího.“

„Co horšího by mohlo takovou poletuchu neřádnou napadnout než svrhnout svůj hřích na bedra počestným lidem? Milostpán sice ví, že je v tom nevinně, ale lidi mají všelijaké řeči, a kolika poctivým mužům už přisoudili děti, které jaktěživo nepočali? Kdyby se milostpán o

dítě postaral, tím spíš tomu lidé uvěří, a krom toho, co by se milostpán staral, když od toho je tu farnost? Kdyby to bylo dítě počestných rodičů, no prosím, ale já za svou osobu musím říct, že takovéhle nečisté zplozence – jeden se štítí toho jen dotknout, ne, toho za bližního svého nemám! Není to ani cejtit jako křesťan. Milostpán promine, že se vopovažuju radit, ale já bych to dala do košíku a poslala sluhu, ať to položí kostelníkovi za dveře. Venku je krásná noc, akorát trochu prší a fouká vítr, ale kdybysme ho pěkně zabalili a uložili do teplého košíku, má naději dobře dvě ku jedné, že bude ještě žít, až ho ráno najdou. A kdyby i ne, my jsme se o ně řádně postarali a učinili své povinnosti zadost; a pro takové stvořeníčko je možná lepší vypustit duši jako neviňátko než vyrůst a kráčet v matčiných šlépějích, protože co jiného se dá čekat?“

Některé pasáže tohoto monologu by byly dost možná pana Allworthyho popudily, kdyby byl dával pozor; nemluvňátko se však mezitím chopilo jeho prstu, jemně jej tisklo, jako by žadonilo o pomoc, a být slečna Debora ještě desetkrát výmluvnější, ty ručičky by byly převážily nad všemi jejími argumenty. Pan Allworthy jí rázně nařídil, aby vzala dítě k sobě do postele, vzbudila kuchtu a dala mu uvařit kašičku či co je potřeba, až se probudí. Rovněž přikázal, aby mu ráno obstarali patřičné prádélko, a robátko mu přinesli, hned jak sám vstane.

Slečna Wilkinsová byla dostatečně chápavá a svého pána chovala v nesmírné vážnosti, jelikož u něho měla zlaté časy, a proto všechny její výhrady před jeho rozhodnými příkazy padly; vzala dítě do náručí bez zjevných známek nelibosti nad jeho sporným původem, prohlásila, že je to roztomilý drobeček, a odkráčela s ním do své komůrky.

Pan Allworthy hned nato upadl do libé dřímoty, jíž se těšívá srdce hladové po dobrotě, je-li dosytosti ukojeno, a jelikož je to možná odpočinek blahodárnější než po jiném vydatném nasycení, rád bych u něho s čtenářem prodléval dále, jen kdybych věděl, které povětří mu doporučit, aby tam dostal také takový apetit.

4. Kapitola

Čtenář se ocitne v nebezpečí, že si srazí vaz vinou jistého popisu, a šťastně tomu unikne; a o velké blahovůli slečny Brigity Allworthyové.

Gotický sloh ve své nejušlechtilejší podobě – takovým dojmem působilo sídlo pana Allworthyho. Mělo v sobě velkolepost, jíž soupeřilo s nejkrásnější starořeckou architekturou, a jak bylo zvenčí důstojné, tak bylo uvnitř prostorné a pohodlné.

Leželo na jihovýchodním svahu, blíže úpatí než vrcholu onoho kopce, od severovýchodu chráněno starým dubovým lesem, jenž se vzpínal po úbočí ještě snad půl míle, dost ale vysoko, aby z jeho oken byl kouzelný výhled na údolí v nížině pod ním.

Středem oné dubiny se táhla travnatá mýtina, svažující se téměř až k domu, a v nejvyšším jejím místě pramenil potůček: tryskal ze skály stíněné jedlemi, řítil se vodopádem asi třicet stop, nikoli po vytesaných pravidelných skalních schodech, ale přírodním korytem po ohlazených, mechem porostlých balvanech až dolů pod skálu, kde se měnil v oblázkovitou bystřinu s četnými krátkými peřejemi, vinoucí se k jezeru na úpatí kopce, asi čtvrt míle od sídla na jižní straně, kam byl výhled ze všech předních pokojů. Z tohoto jezera uprostřed žírné planiny, kde se mezi buky a jilmy popásaly ovečky, vytékala řeka, klikatila se pak středem podivuhodně pestrých lučin a borků, až vyústila v mořské zátoce: ostrovem v dáli se výhled uzavíral.

Napravo od tohoto údolí se táhlo jiné, menší, ošperkované několika vískami a ukončené věží starého zborceného někdejšího opatství: bylo celé zarostlé břečťanem a zachována zůstala vlastně jen část průčelí.

Vlevo se nabízel pohled do překrásného parku, založeného na terénu zcela nepravidelném a příjemně zpestřeného vší různorodostí, již vršíčky, trávníky, les i voda mohou nabídnout: byl upraven s obdivuhodným vkusem, a přitom stále zůstával spíše dílem přírody než lidského umu. Za parkem se kraj pozvolna zvedal k divokému horskému masívu, jehož hřebeny se ztrácely v mracích.

Bylo krásné jitro uprostřed máje a pan Allworthy vyšel na terasu, kde mu rozbřesk minutu od minuty odhaloval víc a víc z té výše popsané úchvatné vyhlídky. Vzápětí, když bylo napřed, vyslalo vzhůru po modré klenbě nebeské paprsky světla jako heroldy zvěstující jeho slávu, v plné záři svého majestátu vyšlo slunce, jež zastínit svou velebností může na celém božím světě jen jediné, a toho byl pan Allworthy příkladem: lidský tvor se srdcem plným šlechetnosti, jenž uvažuje, co činit, aby v něm Stvořitel nalezl zalíbení, a zvolí si cestu konání dobra svým bližním.

Čtenáři, dej si pozor: neuvážlivě jsem tě zavedl na vrchol nejméně tak vysoký jako hory nad sídlem pana Allworthyho, a jak tě dostat dolů, aby sis nesrazil vaz, to věru nevím. Seberme však kuráž a sklouzněme dolů společně, protože milostslečna Brigita už tahá za zvonek a volá

pana Allworthyho k snídani, kam se rozhodně též musím dostavit, a prokážeš-li mi tu čest, uvítám, jestli mne doprovodíš.

Pan Allworthy se pozdravil se sestrou jako obvykle, a když mu nalila čaj, zazvonil na hospodyni Wilkinsovou a sestře pravil, že pro ni má dárek; poděkovala mu, patrně v domnění, že jí přivezl nový šat nebo šperk k okrase její osoby. Skutečně ji takto dost často obdarovával a ona, aby mu vyhověla, trávila pak mnoho času před zrcadlem. Pravím, aby mu vyhověla, protože se vždy vyjadřovala se značným opovržením o parádě i o ženách, které na ni bedlivě dbají.

Pokud však byla v očekávání něčeho takového, jaké zklamání asi pocítila, když slečna Wilkinsová podle pánova příkazu donesla nemluvňátko! Velké překvapení, jak už bylo zaznamenáno, bere lidem řeč, a to se stalo i milostslečně Brigitě; poté se bratr ujal slova a vylíčil jí, co se přihodilo; jelikož je to čtenáři známo, vystříháme se opakování.

Milostslečna Brigita se vždy jevila jako skálopevná zastánkyně toho, čemu dámy ráčí říkat mravnost, a jelikož sama tak přísně dbala na svou čest, dalo se očekávat – Wilkinsová aspoň to rozhodně očekávala –, že se nyní značně rozhořčí a bude žádat, aby se toho dítěte jako nějakého jedovatého brouka okamžitě zbavili; v ní však naopak převládla dobrota, vyjádřila soucit s tím bezmocným stvořeníčkem, pochválila bratra a jeho skutek označila za čin milosrdenství.

Čtenář si možná její počínání vysvětlí snahou vyhovět panu Allworthymu, až mu sdělíme, že šlechetný pán závěrem svého vyprávění prohlásil, že se rozhodl dítěte ujmout a vychovat je jako své vlastní; upřímně řečeno, milostslečna Brigita bratra vždy ve všem respektovala a zřídka, pokud vůbec kdy, vyjádřila odlišný názor; občas jí sice uklouzla poznámka v tom smyslu, že muži mají svou hlavu, všechno musí být po jejich, a kéž by jí byla nebesa dopřála vlastní majetek, ale říkávala to docela potichu, takže to nanejvýš znělo jako takzvané brumlání.

Čeho však ušetřila dítko, to si vynahradila na chudákovi neznámé matce, již nazvala děvkou opovážlivou, mrzkou čertovinou, rajdou nestydatou, harapannou, bezbožnicí, cuchtou bohu nemilou a ještě dalšími přízvisky, jimiž jazyky ctnostných nikdy neopomenou zmrskat ty, které dělají hanbu celému ženskému plemeni.

I radili se nyní, jak to zaonačit, aby matku nemluvňátka vypátrali. Nejprve byly zhodnoceny charaktery všech služebných v domě, ty ale slečna Wilkinsová zprostila podezření, a zřejmě právem, neboť je sama vybírala a podařilo se jí nashromáždit nevídané šeredy.

Jako další v pořadí přicházely v úvahu obyvatelky farnosti, a tu byla slečna Wilkinsová pověřena, aby se pilně poptávala a odpoledne přišla ohlásit, co zjistila.

Když se takto dohodli, odebral se pan Allworthy do své pracovny, jak měl ve zvyku, a dítě zanechal v péči sestře: ta se ho totiž na jeho přání ujala.

5. Kapitola

O několika všedních věcech a jedné velice nevšední zkušenosti s nimi spojené.

Po pánově odchodu zůstala Wilkinsová mlčky stát v očekávání, že se nyní dozví, co a jak; na to, co se odehrálo před pánem, prozíravá hospodyně totiž nespoléhala, jelikož mnohokrát už zažila, že milostslečnino stanovisko doznalo v bratrově nepřítomnosti značné proměny ve srovnání s tím, jaké zastávala jemu do očí. Milostslečna Brigita ji také nenechala dlouho ve stavu nejistoty: když chvíli zamyšleně pozorovala robátko spící hospodyni v náručí, dobrotivá dáma podlehla citu, vtiskla mu vřelé políbení a prohlásila, že je ten drobeček nevinný kouzelně rozkošný. Ledva to slečna Debora zaznamenala, už se ho jala hýčkat a pusinkovat s takovou vervou, jakou někdy u rozvážných dam od pětačtyřiceti výše vyvolá statný mladý ženich, a pištěla pronikavým hlasem: „Ty můj broučínečku malinký, zlatý, malovaný! Takový krásný chlapeček, to se hned tak nevidí!“

Tyto výlevy pokračovaly až do chvíle, kdy se slečna Brigita jala vykonávat, čím ji bratr pověřil: poručila, aby se dítěti obstaralo všechno potřebné, a určila jednu z nejlepších místností v domě za dětský pokoj. Počínala si přitom tak velkoryse, že ani vlastnímu dítěti nemohla poskytnout víc; aby ji však náš mravný čtenář neodsoudil, že projevuje přehnanou péči o tvora nízkého původu, v jehož případě zákon odsuzuje každou lidumilnost jako neznabožství, považuji za nutné upozornit, že závěrem prohodila: „Jelikož si bratr vzal do hlavy, že se panchartka ujme, bude zřejmě pro mladého pána jen to nejlepší dost dobré; já si ale přesto myslím, že hřích se takhle podporovat nemá, jenomže mužští jsou takoví paličáci, dobře vím, že je marné vymlouvat jim, co si jednou vezmou do hlavy.“

Proklamacemi tohoto druhu provázela, jak už bylo řečeno, své počínání pokaždé, kdy se chystala bratrovi v něčem vyhovět, a rozhodně tím velice výrazně podtrhla cenu své ochoty,

když zároveň zdůraznila nepřístojnost přání, jemuž se podřizuje. Poslechneme-li bez řečí, rozumí se samo sebou, že nás to nestálo žádné přemáhání, a tudíž jsme to vykonali lehce a bez obtíží, zatímco když manželka, dítě či někdo z přátelstva a osob blízkých vykoná, co po něm chceme, zdráhavé a má kolem toho plno řečí, když dá najevo svůj odpor a nespokojenost, pochopíme, že se k tomu jen těžce přiměl, a tu dozajista zaslouží mnohem víc vděčnosti a ocenění.

Toto je z rodu hlubokomyslných úvah, jichž by se asi jen moc málo čtenářů dobralo samostatně, a proto jsem považoval za vhodné přiskočit zde na pomoc; podobnou laskavost nechť ale v průběhu díla příliš často neočekávají. Kdoví, zda jim vůbec ještě takto vyjdu vstříc, leda by opět vyvstala situace, kdy jen inspirace vyhrazená nám spisovatelům umožňuje takové objevy činit.

6. Kapitola

Slečna Debora je uvedena do farnosti pomocí básnického přirovnání. Krátká výpověď o Jenny Jonesové, včetně těžkostí a překážek, jež číhají na mladé ženy, usilující o vzdělání.

Slečna Debora, když naložila s nemluvňátkem podle pánova přání, chystala se nyní navštívit ta obydlí, kde se nejspíš skrývala jeho matka.

Nikoli nepodobna luňákovi, mocnému dravci, jehož když spatří opeřenci kroužící v povětří, jak nad nimi tkví na nebeské báni, tu roztoužená hrdlička i všechna ostatní ptačí neviňátka poplašeně se rozlétnou, a strachy se třesouce, pílí do svých skrýší, zatímco on pyšně bije křídly a rozmýšlí připravovanou pohromu, tak když se rozkřiklo po vsi, že sem kráčí slečna Debora, všichni vesničané rozechvěle zalezli, každá kmotra celá bez sebe, aby tou návštěvou nepoctila ji. Už si to také důstojně nese přes pole, v hlavě hrdě vztyčené vědomí důležitosti své osoby a plány, jak uskutečnit zamýšlené odhalení.

Bystrý čtenář z tohoto příměru zajisté nevyvodí, že ti chudáci vytušili, s jakým záměrem k nim slečna Wilkinsová míří; jelikož by ale toto přirovnání mohlo zůstat v celé své kráse ležet ladem třeba sto let, než nějaký budoucí vykladač se mého díla chopí, jeví se mi moudré čtenáři na tomto místě trochu napovědět.

Chtěl jsem zdůraznit, že jako luňák má v povaze zadávit malá ptáčátka, tak mají v povaze osoby druhu slečny Wilkinsové urážet a tyranizovat malé lidičky. Tímto způsobem si ve skutečnosti vynahrazují vlastní nebetyčnou podlézavost a úslužnost vůči sobě nadřazeným: a

kdo by se také divil, že otroci a lichometníci vymáhají z níže postavených touž daň, jakou sami platí těm nad sebou.

Kdykoli slečna Debora prokázala své milostslečně nějakou mimořádnou ochotu a v důsledku toho na duši poněkud zahořkla, mívala ve zvyku vydat se k těmto lidem a hledat mezi nimi ztracenou vyrovnanost tím, že si na někom vylila špatnou náladu, a tak duši jaksi očistila; z té příčiny nebývaly její návštěvy vítané – upřímně řečeno, žádný ji nemohl vystát a všichni do jednoho se jí báli.

Když došla do vsi, zamířila k chalupě jisté postarší kmotry, která měla to štěstí, že slečně Deboře byla blízká osobním šarmem i věkem, a proto se jí zpravidla dostávalo vlídnějšího zacházení než ostatním. Této ženě hospodyně svěřila, co se přihodilo i za jakým účelem přichází. Nato obě začaly propírat zdejší děvčata a nakonec se jejich podezření soustředilo na jistou Jenny Jonesovou, o níž se shodly, ta že by nejspíš byla něčeho takového schopna.

Tahle Jenny Jonesová nebyla ve tváři ani postavou žádná krasavice, Matka Příroda jí ale nedostatek krásy vynahradila něčím, co obvykle ocení spíše dámy s rozšafností lety vyzrálou: obdařila ji totiž mimořádnou dávkou bystrého rozumu. Její dar pak Jenny značně zdokonalila učením. Sloužila totiž pár let v rodině řídícího učitele a ten, když zjistil, že je to děvče nadmíru chápavé a že má do učení velikánskou chuť (často ji totiž zastal, jak tráví volnou chvilku nad slabikáři jeho žáčků), byl tak hodný anebo tak pošetilý, nechť si to čtenář nazve, jak mu libo, že se ji jal vyučovat, až velmi dobře vládla jazykem latinským a ve znalostech se vyrovnala většině urozených mladých pánů té doby. Tyto přednosti však, což v mimořádných případech zpravidla bývá, přinesly jí též jisté nevýhody, a proto se nelze divit, že takhle vzdělaná dívka nenacházela potěšení ve společnosti těch, jimž ji osud postavil na roveň, ale vědomostmi je o tolik předčila, a rovněž nás nesmí překvapit, že Jenny si pro svou učenost i způsoby, které z toho vyplývají, vysloužila nějakou tu závist i nevraživost, skrytě doutnající v srdcích jejích rodáků, co se vrátila ze služby.

Jejich závist se však neprojevila navenek, dokud nebohá Jenny k úžasu všech a k zlosti místních mladic jednou v neděli nezazářila na veřejnosti v nové hedvábné toaletě, krajkovém čepci a s dalšími patřičnými doplňky.

Plameny předtím v zárodku zdušené vyšlehly k nebi. Jenny si vlivem získaných vědomostí v sobě vypěstovala hrdost, jenomže nikdo ze sousedů nebyl ochoten prokazovat jí úctu, jakou zřejmě očekávala, a teď ještě namísto vážnosti a obdivu získala tou parádou jen nevraživost a

osočování. Celá farnost usoudila, že se něčeho takového nedomohla poctivě, a rodiče, namísto aby si přáli pro své dcery totéž, děkovali bohu, že toho u svých děvčat byli ušetřeni.

Z té příčiny nejspíš upozornila ta duše dobrá na nebohé děvče slečnu Wilkinsovou, a ta se toho hned chytla, protože ji v podezření utvrzovala ještě další okolnost: poslední dobou pobývala Jenny často v sídle pana Allworthyho. Ošetřovala milostslečnu Brigitu v nemoci a při prudkých záchvatech u ní proseděla mnoho nocí, navíc ji tam den předtím, než se pan Allworthy vrátil, zahlédla sama slečna Wilkinsová. Při její moudrosti jí to nepřišlo divné, neboť, jak prohlásila, „měla Jenny vždycky za rozumnou holku, i když toho o ní moc neví, a byla by spíš podezírala některou tu holčici nestoudnou, která si o sobě myslí, že pobrala všecku krásu, a proto se jen nakrucuje a holedbá“.

I byla Jenny povolána, aby se dostavila před slečnu Deboru, což vzápětí učinila. Tu slečna Debora v roli soudce, s veškerou jeho vážností a víc než jeho přísností, slovy „ty couro hambatá“ zahájila řeč, v níž namísto obvinění přešla hned k vynesení rozsudku.

Slečna Debora byla sice z důvodů výše zmíněných o vině Jenny pevně přesvědčena, je ale možné, že pan Allworthy by žádal pádnější důkazy, než by ji odsoudil; jenomže dívka ušetřila svým žalobcům všechnu námahu a dobrovolně a v plné šíři doznala, z čeho byla viněna.

Její doznání, ač nesené tónem kajícnice, slečnu Deboru nijak neobměkčilo: vynesla nad dívkou rozsudek podruhé, slovy ještě hanlivějšími než předtím, a kolemstojící, jichž tou dobou značně přibylo, nebyli o nic milosrdnější. Ozývaly se hlasy jako: „Však jsem si to hned myslela, co z těch slečniných hedvábných hábitů pojde,“ a sarkastické poznámky o její učenosti. Snad žádná z přítomných žen si neodpustila, aby nebohou Jenny neznectila; ta to vše snášela s příkladnou trpělivostí, až na urážlivou zlomyslnost jedné tetky, která se začala pošklebovat: „Ten chlap musí mít ale dobrej žaludek, když mu to stojí za hedvábný róby, aby se s ním kurvila takováhle!“ Jenny jí na to odpověděla s nečekanou trpkostí, uvážíme-li, s jakým klidem snášela předtím všechny urážky své počestnosti, ale dost možná, že jí prostě došla trpělivost, neboť to je ctnost, která se při trvalém používání silně opotřebovává.

Slečna Debora tedy pořídila úspěšněji, než by se byla nadála, a v stanovený čas podala vítězoslavně podrobné hlášení panu Allworthymu, jenž nad tím projevil velký údiv: slyšel už o nadání a vzdělání této dívky a měl v úmyslu provdat ji za kaplana v sousední obci a přidat k tomu menší obročí. Jeho rozčarování se v tomto případě přinejmenším vyrovnalo uspokojení slečny Debory, jež bude mnohým čtenářům třeba připadat pochopitelnější.

Milostslečna Brigita se jen křižovala. Prohlásila, že ona za svou osobu si to napříště důkladně rozmyslí, než si o nějaké ženě utvoří dobré mínění. Jenny totiž měla to štěstí, že jí dáma věnovala svou přízeň.

Bystrozraká hospodyně byla znovu vyslána, aby neblahou hříšnici předvedla panu Allworthymu, nikoli za tím účelem, jak někteří doufali a všichni očekávali, aby ji poslali do polepšovny, ale aby jí moudře promluvil do duše, a kdo nachází zálibu v mravoučných traktátech, může se jeho kázáním pokochat v následující kapitole.

7. Kapitola

O věcech tak vážných, že se čtenář za celou kapitolu vůbec nezasměje, leda by se mu zachtělo vysmát se autorovi.

Když se Jenny dostavila, odvedl si ji pan Allworthy do své pracovny a tam k ní promluvil takto:

„Jistě je vám známo, milé dítě, že jako zdejší vrchnostenský pán jsem nadán pravomocí potrestat vás velice přísně za to, co jste spáchala, a dost možná se obáváte, abych té pravomoci nevyužil, když jste ještě navíc plod svého hříchu takříkajíc vložila na má bedra.

Snad ale právě z onoho důvodu jsem se přiklonil k rozhodnutí postupovat ve vašem případě mírněji; předně se vrchnostpán ve svém rozhodování nesmí dát ovlivnit soukromou nevůlí, navíc však nehodlám považovat skutečnost, že jste odložila nemluvně v mém domě, za okolnost přitěžující, nýbrž polehčující, neboť soudím, že jste tak učinila z přirozené lásky k svému dítěti a v naději, že o ně bude takto lépe postaráno, než by to bylo v moci vaší anebo jeho zlotřilého otce. Stihl bych vás nelítostným hněvem, kdybyste se k tomu nebohému neviňátku zachovala krutě jako některé nelidské matky, jež se rozžehnaly nejen s cudností, ale i s lidskostí. Vytknu vám tedy pouze druhou část vašeho provinění, tedy váš poklesek proti mravopočestnosti. Lidé prostopášní možná berou něco takového na lehkou váhu, avšak je to čin sám o sobě velice ohavný a s důsledky strašlivými.

Ohavnost vašeho provinění je dozajista každému křesťanovi zřejmá – vždyť je v rozporu se zásadami našeho náboženství i s výslovnými přikázáními toho, jenž jest jeho zakladatelem.

A proto právem hovořím o strašlivých důsledcích: jak jinak, když na sebe člověk přivolá hněv boží, protože porušil přikázání a prohřešil se právě tím, nač je stanoveno nejpřísnější potrestání.

Tyto skutečnosti, jakkoli se bohužel na ně málo dbá, jsou zcela nesporné, a lidé, ač se jim musí připomínat, o nich dobře vědí. Postačí tedy zmínit se o nich jen letmo, abych vás vyburcoval k vlastním úvahám, jelikož bych vás rád dovedl k pokání, ne uvrhl v zoufalství.

Jsou tu ale i další důsledky, ne tak strašlivé a děsuplné, řekl bych však, že každého, kdo si je bedlivě zváží, a ženy obzvláště, od takového neblahého činu odradí.

Vždyť od té chvíle máte vypálený cejch nepočestnosti a jako za dávných časů malomocní jste vyloučeny ze společenství lidí, či aspoň ze společenství všech krom lotrů a zatracenců, protože jiní se vás budou stranit.

Vlastníte-li jaký majetek, nemůžete se z něho těšit, ne-li, ztrácíte možnost si k němu dopomoci, ba sotva uhájíte holé živobytí, protože žádný vážený člověk vás nevpustí do domu. Nevyhnutelně tudíž upadáte do hanby a bídy, jež nakonec zahubí vaše tělo i duši.

Cožpak nějaká rozkoš vyváží tyhle hrůzy? Je pokušení tak rafinované, tak šalebné, že vás zaslepí a překoná i tváří v tvář těmto jednoduchým počtům? Dokáže hříšná touha zcela přemoci váš rozum, ukolébat ho, takže necouvnete a v zděšení nepřehnete před zločinem, po němž vždy následuje odplata?

Nízká a bídná je žena, jež prosta vší duševní důstojnosti a počestné hrdosti, bez nichž nejsme hodni jména lidí, sníží se na úroveň nejnižších živočichů a obětuje vše velké a vznešené ve své duši, vše, co je v ní stvořeno k obrazu božímu, a oddá se chtíči, jenž ji víže k posledním mrzkým tvorům na světě! Žádná žena tu dozajista neuvede na svou omluvu vášnivou lásku. Tím by sama doznávala, že je mužovi pouhým nástrojem a hříčkou. Láska, třebas barbarsky zneužíváme a překrucujeme její smysl, je cit chvályhodný, a tudíž rozumný, ale plane s horoucí vášní jen tehdy, je-li vzájemný; Písmo nás sice nabádá, abychom milovali své nepřátele, neznamená to však, že jim věnujeme onu vřelou lásku jako přátelům, a tím méně jim máme obětovat život, a co by nám mělo být nad život dražší, svou čest. A za koho jiného, než za nepřítele může žena považovat muže, jenž ji svádí, aby na sebe přivolala všechno to neštěstí, o němž jsem mluvil, a usiluje o krátkou, mrzkou, opovrženíhodnou rozkoš za cenu tak strašlivou, jakou ona pak musí zaplatit! Vždyť podle železných zákonů tradice hanba a všechny její otřesné důsledky stihnou jen ji. Láska usiluje vždy o dobro milované bytosti, a jak by tedy mohla zrádně zlákat ženu do situace, na kterou tak těžce doplatí? A pokud jí takový ničemník předstírá upřímný cit, měla by v něm ta žena vidět nejen nepřítele, ale

nejhoršího ze všech nepřátel, falešného, sobeckého, úskočného, proradného přítele, jenž hodlá zneužít jejího těla a zároveň i znevažuje její rozum.“

Tu dala Jenny najevo velký zármutek. Pan Allworthy se odmlčel a teprve po chvíli pokračoval: „Promlouvám k vám takto, milé dítě, ne abych vám vyčinil za to, co se stalo a napravit se nedá, ale abych vás nabádal k opatrnosti a dodal vám síly do budoucna. Nevynakládal bych tu námahu, kdybych navzdory vašemu neblahému poklesku neměl dobré mínění o vašem rozumu, jakož i jistou naději ve vaši upřímnou kajícnost, založenou na vašem otevřeném a plném doznání. Pokud se v tomto ohledu nezmýlím, postarám se, abyste se z místa své hanby dostala někam, kde vás nikdo nezná, a tím unikla trestu, jímž svět vezdejší váš čin stíhá, a budu doufat, že se svým pokáním vyhnete onomu mnohem vážnějšímu rozsudku, který by vás čekal na věčnosti. Chovejte se řádně až do konce života, a nouze vás nikdy nedožene na scestí; věřte mi, že i na světě vezdejším skýtá život počestný a bez viny více radosti než hříšná zhýralost.

Pokud jde o vaše robátko, nemusíte se kvůli němu znepokojovat: postarám se o ně lépe, než byste kdy dokázala vy. Nyní tedy už jen zbývá, abyste mi sdělila, který darebák vás svedl, protože ten pocítí můj hněv mnohem pádněji než v tomto případě vy.“

Jenny teprve teď pozvedla sklopené oči a zkroušeně, s pokorou v hlase promluvila:

„Kdo vás zná, vzácný pane, a nemiluje vás pro vaši dobrotu, tomu prokazatelně chybí rozum i srdce. Nejsem taková nevděčnice, abych si moc dobře neuvědomovala, kolik nevšední vlídné laskavosti jste mi ráčil prokázat. Snad mne ušetříte rozpaků, abych vám nemusela znovu opakovat, jak těžce na mne doléhá, co se stalo. Moje chování vám v budoucnu dokáže mé smýšlení lépe, než kdybych vás teď všemožně ubezpečovala. Dovolte, abych vás ujistila, vzácný pane, že si vašich rad hluboce vážím, ještě víc než velkorysého ujištění, jež jste k nim na závěr připojil. To proto, že jste se ráčil vyjádřit s uznáním o mém rozumu –“ Propukla v pláč a nemohla mluvit dál, až po chvíli se jí vrátila řeč: „Překonal jste mne svou šlechetností, vzácný pane, ale vynasnažím se ze všech sil, abych si vaše dobré mínění zasloužila; mám-li tolik rozumu, kolik jste mi ráčil přiřknout, je vyloučeno, abych si vaše slova nevzala k srdci. Blahořečím vám, vzácný pane, za všechno, co hodláte učinit pro mé nebohé bezmocné dítě; je nevinné a věřím, že se vám jednou odvděčí za všechnu přízeň, kterou mu prokážete. Teď vás ale, vzácný pane, na kolenou snažně prosím, netrvejte na tom, abych vám vyjevila, kdo je jeho otcem. Slibuji vám na svou čest, že se to jednoho dne dozvíte, jsem ale vázána slavnostní přísahou, slíbila jsem to na svou čest i na bibli, že po jistý čas jeho jméno neprozradím. Jak

vás znám, vzácný pane, vím, že byste si nepřál, abych svatou přísahu porušila a zradila svou čest.“

Pan Allworthy, jehož pouhé vyslovení takových posvátných pojmů dokázalo odvrátit od předchozího přání, chvíli váhal a pak jí řekl, že chybila, když tomu zlotřilci takto vyhověla, jelikož to však už učinila, nebude trvat na tom, aby přísahu porušila. Pravil, že se neptá z plané zvědavosti, ale jen z té příčiny, aby toho muže ztrestal, anebo mu aspoň bezděčně neprokázal nějakou laskavost, když si to nezasluhuje.

Jenny ho svatosvatě ujistila, že dotyčný je zcela mimo dosah jeho pravomoci, a nelze ho tedy ztrestat, ani není pravděpodobné, že by kdy těžil z dobroty vzácného pána.

Svým ryzím vystupováním si Jenny šlechetného pana Allworthyho získala, a proto nezapochyboval o ničem, co mu vykládala, a že se nesnížila k lživým výmluvám a ve svém postavení raději riskovala, že ho rozhněvá, než by za cenu cti porušila přísahu a jiného zradila, ani mu na mysl nepřišlo, že by jeho samého klamala.

Propustil ji tedy s ujištěním, že ji brzy vymaní z dosahu hanby, jíž musí čelit, uvedl ještě nějaké argumenty, aby ji utvrdil v pokání, a na závěr pravil: „Považte, milé dítě, že vám ještě zbývá usmířit si toho, jehož přízeň je pro vás mnohem důležitější než moje.“

8. Kapitola

Rozhovor mezi slečnami Brigitou a Deborou; tento obnáší více zábavy, ale méně poučení než v kapitole předešlé.

Když se pan Allworthy uchýlil s Jenny Jonesovou do své pracovny, jak už víme, milostslečna Brigita s milou hospodyní zaujaly strategickou pozici v sousední komnatě a tam prostřednictvím klíčové dírky vyslechly dopodrobna poučné kázání pana Allworthyho, Jennyiny odpovědi, jakož i všechno ostatní, co se tam odehrálo.

Tuto škvíru v bratrově pracovně slečna Brigita moc dobře znala a využívala jí stejně pilně jako slavnou škvíru ve zdi dávnověká Thisbé.

Však také sloužila všestrannému užitku. Jejím prostřednictvím se milostslečna Brigita často seznamovala s bratrovými názory a nemusela ho potom obtěžovat, aby jí je opakoval. Pravda, taková cesta k poznání měla i své nevýhody, a občas se jí chtělo zvolat s Shakespearovou Thisbé[2] „Buď kleta, Zdi!“ Pan Allworthy byl smírčím soudcem a při vyšetřování případů s

pancharty a podobně padala někdy slova, jež mohla znít urážlivě cudným uším panen, obzvláště když jim táhne čtyřicítka jako milostslečně Brigitě. V každém případě však měla tu výhodu, že její ruměnce zůstávaly skryty lidským zrakům, a*de non apparentibus et non existentibus eadem est ratio*[3]. Volně přeloženo: „Když ženu nikdo nevidí červenat se, tedy se nečervená.“

Obě ty dobré duše během celého výstupu mezi panem Allworthym a děvčetem mlčely jako hrob; jen co ale skončil a pán se ocitl z doslechu, jala se slečna Debora spínat ruce nad takovou blahovůlí, a nejvíc se divila, že urozený pán dovolil, aby ta cuchta zamlčela jméno otce, a zapřísahala se, že do slunce západu by to z ní vyrazila.

Na tato slova zkřivila milostslečna své rty do úsměvu (u ní vídaného jen zcela výjimečně). Nesmíš si ale představovat, milý můj čtenáři, že to byl svůdný úsměv, jaký Homér přisuzuje Venuši, když ji nazývá smíchumilovnou bohyní, ani to nebyl úsměv, jaké rozdává ze své divadelní lóže lady Serafína, a Venuše by ráda dala svou nesmrtelnost, jen aby to také tak uměla. Ne, tohle byl úsměv z rodu těch, jež zdobí ďolíčkovaté tvářičky vznešené Tísifony a jejích sester slečen Fúrií.

S takovým tedy úsměvem a hláskem sladkým jako večerní severák v libém měsíci listopadu milostslečna Brigita vlídně napomenula hospodyni za přemíru zvědavosti, neřesti to, jíž se té osobě dostalo do vínku požehnaně, a když jí to byla se značným roztrpčením vytkla, dodala: „Ať mám chyby, jaké mám, ani nejhorší nepřítel by mne chválabohu nemohl osočit, že se míchám do záležitostí druhých lidí.“

Nato se s uznáním vyslovila o Jenny, a že prý se zachovala čestně a kurážně. „Musím souhlasit s bratrem,“ pravila, „že její otevřené doznání a věrnost milenci mají něco do sebe; však jsem ji také odjakživa považovala za slušné děvče, a dozajista ji svedl nějaký lotr, který má na tom mnohem větší vinu, a nejspíš ji ošálil slibem manželství nebo nějakou jinou takovou věrolomností.“

Tímto stanoviskem milostslečna hospodyni pěkně zaskočila, neboť tato žena uhlazených mravů zřídkakdy před pánem nebo jeho sestrou otevřela ústa, dokud předem nezjistila, jaký na to či ono pojali názor, s nímž se pak vždy ztotožnila. Tentokrát však předpokládala, že je vše jasné a může spustit, a uvážlivý čtenář by jí neměl vyčítat nedostatečnou předvídavost, ale spíše s obdivem zaznamenat, jak hbitě otočila kormidlem, když zjistila, že nabrala chybný kurz.

„Svatá pravda, madam," prohlásila ta čiperná žena s duchem velkého politika, „musím přiznat, že obdivuju kuráž toho děvčete, a ještě víc milostivou slečnu. Jak milostslečna říká, jestli ji nějaký lotr oklamal, zasluhuje chudinka politování. Jak povídám, milostslečna má pravdu, že odjakživa působila jako slušné, solidní děvče a žádná fiflena, která si zakládá na hezké tvářičce jako některé ty zdejší kačeny."

„To jste řekla dobře, Deboro," pochválila ji milostslečna Brigita, „a kdyby to byl nějaký takový bohaprázdný cumploch, jakých je v naší farnosti na přehršle, neschvalovala bych, že s ní bratr jedná tak mírně. Onehdy jsem viděla v kostele dvě selské děvčice bez šátku přes ramena. Musím říci, že mne to pobouřilo. Když kladou chasníkům takové nástrahy, ať si na to pak doplatí. Nestydaté holky se mi ošklivi: lépe by pro ně bylo, kdyby jim tváře zbrázdily neštovice. Ale tolik musím uznat, že chudák Jenny si nikdy vyzývavě nepočínala: nějaký zlosyn ji lstivě oklamal, ba možná i znásilnil; je mi toho děvčete nebohého z celé duše líto."

Slečna Debora se svou milostslečnou ve všem souhlasila a rozhovor skončil obecně zaměřeným rozhořčeným odsouzením krásy a mnoha soucitnými úvahami o slušných, nenápadných děvčatech, která upadnou do osidel rafinovaných, cynických svůdců.

9. Kapitola

Obnáší leccos, co čtenáře udiví.

Jenny se vrátila domů celá šťastná, že ji pan Allworthy přijal s pochopením, a pilně rozhlašovala, jak na ni byl hodný; jednak si tím patrně hojila zraněnou hrdost a pak také prozíravě usoudila, že ji sousedé už nechají na pokoji, když jim takhle zatne tipec.

Její předpoklad, pokud si to opravdu myslela, dost možná měl svou logiku, ale ve skutečnosti to dopadlo jinak: když ji totiž vedli před vrchnostenský soud, byli všichni přesvědčeni, že ji čeká polepšovna, a třebaže se některé mladice daly slyšet, že „dobře jí tak!" a kochaly se pomyšlením, jak bude cupovat konopí v hedvábné róbě, mnozí ji pro takový osud litovali; sotva se ale rozkřiklo, jak se pan Allworthy zachoval, vzedmula se proti dívce vlna nevůle. Někdo prohodil: „Tak to měla milostslečinka velké štěstí." Druhý si přisadil: „Vidíte, co zmůže panská přízeň," a třetí: „To proto, že je taková učená." Kdekdo měl pohotově nějakou zlomyslnost anebo aspoň prohlašoval, že spravedlnost je slepá.

Čtenáři se dost možná počínání těch lidí bude jevit jako nemoudré i nevděčné, když se uváží, jakou měl pan Allworthy moc a co to bylo za dobráka. Jenomže moc on nikdy neuplatňoval,

zato dobrodiní tak často, že si tím proti sobě kdekoho v kraji popudil. Však tahle pravda není pro velké pány žádným tajemstvím: prokázaným dobrodiním nezískáme vždy spolehlivého přítele, zato si ale spolehlivě vytvoříme četné nepřátele.

Jenny se však díky laskavé péči pana Allworthyho brzy dostala z dosahu jejich nevraživosti, a když už si lidská škodolibost nemohla zlost vybíjet na ní, našla si další terč, a tím nebyl nikdo jiný než sám pan Allworthy: brzy se totiž začalo šeptat, že právě on je otcem malého nalezenečka.

Tato domněnka vysvětlovala jeho počínání v souladu s obecnými názory, a proto se každému jevila věrohodná, načež pobouření nad jeho mírností brzy doznalo dalšího zvratu a proměnilo se ve výtky, že se vůči nebohému děvčeti zachoval krutě. Vážené a počestné kmotry lamentovaly nad mužským pronárodem, že si to nejdřív zplodí děti a pak se k nim nechtějí znát, a nechyběli ani ti, kdo po Jennyině odjezdu trousili narážky, že byla odklizena za temným účelem, a lépe o tom nemluvit, a dávali se slyšet, že by tu bylo na místě úřední pátrání, a komusi by se mělo nařídit, aby to děvče předvedl.

Takové osočování mohlo způsobit vážné těžkosti (či přinejmenším nepříjemnosti) člověku spornějšího, méně ryzího charakteru, než jakým byl požehnán pan Allworthy, ale v jeho případě to takové důsledky nemělo, a jelikož on sám pomluvám zásadně nevěnoval pozornost, posloužily jen k plytkému pobavení dobrých dušiček ve vsi.

Jelikož nemůžeme tušit, co utváří povahové založení našich čtenářů, a potrvá hezkou chvíli, než se o Jenny znovu doslechneme, považujeme za vhodné hned takto na počátku každého ujistit – a budoucnost to potvrdí –, že se pan Allworthy žádnými zločinnými machinacemi neprovinil. Ve skutečnosti se dopustil pouze té politické neprozíravosti, že sloučil spravedlnost s milosrdenstvím, a neodhodlal se zavděčit měkkosrdcaté luze[4] tím, že by jí poskytl vhodný cíl dojetí v osobě nebohé Jenny, kterou by byli všichni s chutí litovali, kdyby byla padla za oběť zkázy a hanby při ostudném polepšování v Bridewellu.

Pan Allworthy se nepodřídil jejich sklonům, čímž by byl vzal Jenny všechnu naději na polepšení, ba doslova před ní zabouchl dveře, a namísto toho se rozhodl podat dívce pomocnou ruku, aby se na cestu pravou vrátila jediným možným způsobem; bohužel se už prokázalo, že mnohé ženy propadly zhýralosti a klesly až na dno jen proto, že jim nebyla dána možnost napravit první uklouznutí. K tomu, obávám se, s železnou pravidelností dochází,

pokud setrvají ve svém prostředí; moudře proto učinil pan Allworthy, když přemístil Jenny tam, kde se mohla těšit dobré pověsti, když předtím zakusila, co to znamená jí pozbýt.

Tam tedy, ať je to, kde je, jí popřejme šťastnou cestu a prozatím se rozloučíme jak s ní, tak s malým nalezencem, jejím synkem, jelikož musíme čtenáře seznámit s událostmi mnohem významnějšími.

10. Kapitola

O pohostinnosti pana Allworthyho; dále stručně nastíníme povahy dvou bratrů, lékaře a kapitána, kteří u něho pobývali na návštěvě.

Pan Allworthy neuzavíral svůj dům ani své srdce před nikým z lidí, ale obojí zvlášť doširoka otevíral jedincům něčím pozoruhodným. Upřímně řečeno, tohle bylo jediné sídlo v celém království, kde jste mohli počítat s obědem jen na základě toho, že byste si ho zasloužili.

Nejvítanější ze všech mu byli muži talentovaní a vzdělaní, ty uměl zvlášť ocenit; jemu samému se nedostalo výhod hlubšího vzdělání, byl však nadán značnými vrozenými schopnostmi, jež znamenitě rozvinul usilovným, ač pozdním studiem a v rozhovorech s vynikajícími lidmi, až si sám osvojil značnou způsobilost v řadě vědních disciplín.

Není tedy divu, že v dobách, kdy přednosti tohoto druhu nejsou v módě a oceňovány jsou méně než skromně, lidé jimi nadaní dychtivě mířili k sídlu, kde se mohli spolehnout na vlídné přijetí, ba kde se mohli těšit téměř takovým výhodám, jako by byli plnoprávnými vlastníky úctyhodného jmění. Pan Allworthy totiž nebyl z těch velkomyslných pánů, kteří jsou ochotni štědře poskytovat jídlo, pití a přístřeší mužům duchaplným a učeným a neočekávají na oplátku nic než pobavení, poučení, lichotky a poddanost – zkrátka přičtou svého hosta k služebnictvu, až na to, že mu nepořídí livrej a neplatí mzdu.

U pana Allworthyho byl naopak každý zcela svým pánem: bylo mu dopřáno, aby v mezích zákona, mravnosti a náboženství hověl všem svým choutkám; a stejně tak měl možnost, pokud to žádalo jeho zdraví či dával přednost střídmosti, anebo se dokonce chtěl postit, aby se nedostavil ke stolu nebo se od něho zvedl, kdykoli se mu zlíbilo, a nikdo mu to nerozmlouval – však takové rozmlouvání z úst vznešených osobností mívá leckdy silnou příchuť rozkazu. Ale zde byl každý takové nehoráznosti uchráněn, a to nejen ti, jejichž společnost si vzhledem k rovnocennému majetku hostitel považuje za čest, ale dokonce i ti, jimž pro nuzné poměry

přijde podobné milosrdné přístřeší náramně vhod, a u tabule velmožů bývají méně vítáni právě proto, že to potřebují.

K této sortě patřil i jistý doktor Blifil, pán, jehož potkal ten strastiplný osud, že zmařil své nemalé nadání vinou tvrdošíjného otce, který mu vnutil povolání jemu se příčící. Ze synovské poslušnosti studoval tedy v mládí vědy lékařské, přesněji řečeno tvrdil, že je studuje, protože ve skutečnosti byly lékařské knihy téměř jediné, s nimiž zůstal neobeznámen: měl to neštěstí, že se vyznal hnedle v každé jiné vědě krom té, jíž si měl vydělávat na chléb, a v důsledku toho milý doktor ve čtyřiceti na chléb neměl.

Takovýhle člověk mohl s jistotou počítat, že bude u tabule pana Allworthyho vítán: ten soucítil s každým, jehož neštěstí zavinila cizí pošetilost či darebáctví. Krom této záporné přednosti měl doktor ještě jednu kladnou: působil dojmem hluboké zbožnosti. Zda to byla zbožnost upřímná či jen naoko pěstovaná, to nemohu říci, jelikož nemám žádný prubířský kámen, aby mi odlišil pravdu od falše.

Touto stránkou své povahy se zalíbil panu Allworthymu a přímo uchvátil milostslečnu Brigitu. Mnohokrát se s ním pustila do teologické disputace a vždy se pak vyjádřila s velkým uznáním o doktorových znalostech a s nemenším o komplimentech, jimiž kvitoval její moudrost. Je třeba uznat, že milostslečna přečetla hodně anglických teologických spisů a nejednoho z okolních kaplanů uvedla už do rozpaků. Hovořila tak ušlechtile, tvářila se tak mudřecky a chovala se vždy tak vážně a velebně, že si zasloužila být zvána světicí stejným právem jako její patronka či kterákoli jiná blahoslavená osoba, co jich jen je v katolickém kalendáři.

Láska se rodívá z nejrůznějšího porozumění a zkušenost nás učí, že právě od porozumění ve víře mezi osobami opačného pohlaví k ní vede přímá cesta. Když doktor zjistil, že v něm milostslečna Brigita našla takové zalíbení, trpce litoval nešťastného maléru, který se mu přihodil někdy před deseti lety, totiž svého sňatku s jinou ženou, a ta nejenže dosud žila, ale co horšího, panu Allworthymu to bylo známo. To byla osudová překážka jeho štěstí, kterého by byl jinak podle svého mínění s touto mladou dámou dost pravděpodobně došel; že by s ní pouze zhřešil, na to nepomýšlel. Nejspíš mu v tom bránila zbožnost, anebo ji miloval láskou tak čistou, že mohl svého dosíci pouze manželstvím, nikoli hříšným obcováním, jímž by se nestal pánem a vlastníkem toho, oč mu šlo. Zatímco tyto okolnosti v hlavě přemílal, rozpomněl se, že má bratra, jenž netrpí takovou nešťastnou vadou. Vůbec nezapochyboval,

zda bratr uspěje, neboť vytušil, že dámě by vdavky nebyly proti mysli; a až se čtenář dozví, jaké měl ten bratr předpoklady, přestane se divit, že si byl doktor tak jist jeho úspěchem.

Dotyčnému pánovi bylo něco kolem pětatřiceti let. Byl střední postavy, ale jak se říká, urostlý. Na čele se mu táhla jizva, která mu však neubírala na kráse, neboť vypovídala o jeho neohroženosti (byl totiž důstojníkem v záloze). Měl zdravé zuby a něco milého v úsměvu, pokud byl dobře naložený, a přestože jeho výraz, chování i hlas působily dost drsně, uměl se kdykoli ovládnout a pak vystupoval jako člověk noblesní a přívětivý. Nebyl neotesaný, ani bez vtipu a v mládí se vyznačoval šibalským temperamentem, k němuž, ač s lety zvážněl, se dovedl, když chtěl, kdykoli vrátit.

Podobně jako doktorovi i jemu se dostalo univerzitního vzdělání, neboť otec mu stejně autoritativně určil kněžskou dráhu. Jelikož ale zemřel před synovým vysvěcením, rozhodl se mladý muž zaměnit službu bohu za službu králi a dal se k vojsku.

Koupil si poručický patent v dragounském pluku a záhy to dotáhl na kapitána, pak se však dostal do rozepře se svým plukovníkem a pod jeho nátlakem se musel vyprodat; od té doby se zahrabal na venkově, věnoval se studiu *Písma svatého* a říkalo se o něm, že tíhne k metodismu.

Proč by tedy takový muž neuspěl u dámy s povahou světice a srdcem nezadaným, která byla manželskému stavu nakloněna? Ovšem z jakého důvodu se doktor, který bratra ani moc rád neměl, rozhodl kvůli němu tak špatně se odvděčit panu Allworthymu za všechnu vzácnou pohostinnost, pro to není lehké najít vysvětlení.

Libují si snad někteří lidé ve zlu jako jiní v dobru? Anebo nás těší být spolupachateli při loupeži, když ji nemůžeme spáchat sami? Anebo konečně (zkušenosti by tomu nasvědčovaly) nás blaží, že si polepší někdo z příbuzenstva, ač ho zrovna v lásce a úctě nechováme?

Zda některý z těchto důvodů na doktora zapůsobil, rozhodovat nebudeme. Skutečností zůstává, že pro bratra vzkázal a lehce mu získal přístup k panu Allworthymu pod záminkou, že jde o krátkou rodinnou návštěvu.

Kapitán nepobyl na zámku ani týden a doktor už mohl s uspokojením konstatovat, že to odhadl správně. Kapitán se ukázal být stejným velmistrem lásky jako druhdy Ovidius. Krom toho mu bratr předem poskytl patřičné informace a on neopomenul jich co nejprospěšněji využít.

11. Kapitola

Obnáší četná pravidla a některé příklady týkající se vzplanutí lásky; taktéž popisuje krásu a další podstatnější pohnutky k vstupu do manželství.

Moudří mužové nebo snad ženy, momentálně si nevybavuji, kteří z nich to byli, tvrdí, že každému na světě je souzeno, aby se aspoň jedinkrát v životě zamiloval. Pokud si vzpomínám, není tomu vyhrazeno žádné životní údobí, ale věk, do něhož dospěla slečna Brigita, mi připadá pro tento účel stejně vhodný jako každý druhý: zpravidla k tomu sice dochází dříve, ale pokud se tak nestane, mám vypozorováno, že touhle dobou se to s železnou pravidelností přihlásí. Navíc můžeme směle tvrdit, že láska v tomto věku je záležitost vážnější a trvalejší než v čase nezralého mládí. Láska mladých děvčat bývá vrtkavá, rozmarná a tolik bláznivá, že leckdy vůbec nepochopíme, co vlastně slečinka chce, ba jímají nás pochybnosti, jestli to vůbec ví sama.

To u čtyřicátnic nikdy takhle netápeme: takové vážné, seriózní a zkušené dámy přesně vědí, oč jim jde, a muž, který má aspoň ždibíček rozumu v hlavě, to lehce a spolehlivě pozná.

Slečna Brigita byla všeho toho příkladem. Jen se párkrát ocitla v kapitánově společnosti, už zahořela zmíněnou vášní. Přirozeně že nevzdychala a nebloumala po domě jako tělo bez duše po způsobu naivních poupátek, která nechápou, co se to s nimi děje; ona věděla, co prožívá, a kochala se tím příjemným pocitem v jistotě, že je nejen počestný, ale i chvályhodný, a tudíž nemá proč se bát ani ostýchat.

A spravedlivě řečeno, rozumný cit, jenž se vznítí v ženách tohoto věku k mužům, se všestranně liší od bohaprázdné, dětinské náklonnosti mezi děvčetem a chlapcem, jež se často živí jen zevnějškem či přednostmi malého významu a krátkého trvání, jako jsou růžové tvářičky, liliově bílé ručičky, očka jako trnky, splývající kadeře, sametové bradičky, oblé tvary, a někdy i hodnotami ještě bezcennějšími a s milovanou bytostí ne tak bezprostředně spjatými, jako je vnější osobní paráda, za niž člověk vděčí krejčímu, krajkářce, parukáři, kloboučníkovi, modistce, a nikoli přírodě. K takové lásce se děvčata potom právem ostýchají přiznat, jak to zpravidla bývá, i sobě i druhým.

Láska milostslečny Brigity byla z docela jiného těsta. Kapitán nevděčil za nic výrobcům švihácké elegance a za svou osobu nebyl ani zvlášť velkým dlužníkem Matky Přírody. Obojí bylo by na plese či v salónu na sebe soustředilo posměch a opovržení všech přítomných vznešených dam. Oblek míval čistý, to se musí nechat, ale jednoduchý, hrubý, špatně ušitý a

dávno vyšlý z módy. Jeho osobu už jsme popsali výše. Nejen že neměl tvářičky jako růžičky, ale nikdo nerozpoznal, jakou barvu příroda jeho tvářím dala, protože byly zcela zarostlé černým plnovousem, začínajícím hned pod očima. Jeho postava a končetiny byly souměrné, avšak tak hřmotné, že připomínal ze všeho nejspíš statného oráče. Ramena měl neuvěřitelně široká a lýtka svalnatější než nosič. Zkrátka a dobře, jeho zjevu chyběla elegance a půvab, jež jsou pravým opakem neohrabané síly a jimiž vyniká nad ostatní naše urozené panstvo; vděčí za to zčásti ušlechtilé krvi svých předků, to znamená krvi vysublimované z těžkých omáček a štědrých dávek vína, a zčásti vlivu velkoměstské výchovy v raném věku.

Milostslečna Brigita byla dáma nesmírně jemného vkusu, kapitán ji však tak okouzlil svými hovory, že přehlížela jeho osobní nedostatky. Představovala si, nejspíš moudře, že s kapitánem užije více příjemných chvil než s leckterým větším fešákem, a vzdala se možnosti popásat se zraky na libém zjevu v zájmu potěšení mnohem solidnějšího.

Jakmile kapitán postřehl, že milostslečna Brigita vzplála – a v tom směru on byl pozorovatel náramně bystrozraký –, hned jí lásku věrně opětoval. Dáma byla asi stejně krásná jako její ctitel. Pokusil bych se ji vypodobnit, jenomže mne v tom předešel mistr mnohem povolanější, sám slovutný pan Hogarth, jemuž před mnoha lety stála modelem, a nedávno byla vystavena na jeho grafickém listu *Zimní jitro,*kde představuje ústřední symbol: zříme ji tam cestou do kostela v Covent Garden, přičemž za ní takové vyzáblé pážátko nese modlitební knížky.

I kapitán velmi moudře stál více o solidní přednosti, jež ho na této dámě lákaly, než o pomíjivé osobní půvaby. Byl z těch uvážlivých mužů, kteří považují krásu slabého pohlaví za přednost bezcennou a povrchní, či přesněji řečeno, kteří by raději vládli hojným darům života po boku ošklivé ženy, než žili s krasavicí bez zmíněných darů. A protože měl dravý apetit a přitom nebyl zmlsaný, usoudil, že se na manželském banketu zhostí své úlohy k plné spokojenosti, i když pokrutiny nebude zalévat omáčkou krásy.

Nebudeme čtenáři skrývat, že kapitán od svého příchodu, či aspoň od chvíle, kdy mu bratr tu partii navrhl, dávno předtím, než objevil u milostslečny Brigity jakékoli nadějné příznaky, se hluboce zamiloval, tedy zamiloval do páně Allworthyho sídla a zahrad, do jeho půdy, do jeho propachtovaných i dědičných statků: to vše miloval tak vroucně, že by se s tím byl oženil, i kdyby si k tomu musel vzít nádavkem biblickou čarodějnici z Endoru.

Jelikož pan Allworthy jednou vykládal doktorovi, že se nemíní podruhé oženit, sestra byla jeho nejbližší příbuzná a doktor věděl, že hodlá zůstavit své statky jejímu potomstvu, což by i

bez jeho přičinění za něj obstaral zákon, jevilo se oběma bratrům jako skutek hotového dobrodiní přičinit se o zrození lidského jedince, jenž bude tak bohatě vybaven vším podstatným ke štěstí. Oba tedy nemysleli na nic jiného, než jak si milou paní domu naklonit.

A Štěstěna, která je milující matkou a často učiní pro svá vyvolená dítka víc, než si zasluhují i přejí, tak pilně hájila kapitánovy zájmy, že zatímco on kul plány, jak dosíci svého, dáma pojala tytéž úmysly vůči němu a dlouze rozvažovala, jak ho účinně povzbudit, aniž by vyvolala dojem, že mu nadbíhá, protože přísně dbala na zachování dekora. Ukázalo se však, že je to úkol velmi lehký: kapitán byl jako ostříž a jediný pohled, gesto ani slůvko mu neuniklo.

Kapitánovu radost, jak se k němu milostslečna Brigita má, nemálo tlumily obavy z pana Allworthyho; představoval si totiž, že přes všechny své nezištné proklamace se urozený pán, až dojde k věci, zachová jako každý druhý a odmítne dát souhlas k sňatku pro sestru z majetkového hlediska tak nevýhodnému. Z jaké věštby tak usoudil, to nechť si domyslí čtenář sám, ale ať k takovému závěru dospěl, jak chtěl, nevěděl kvůli tomu, jak si počínat, aby dámě dal najevo své city a zároveň je před jejím bratrem utajil. Nakonec se rozhodl, že využije každé nestřežené chvilky, aby se jí dvořil, ale před panem Allworthym se bude chovat co nejzdrženlivěji a bděle se mít na pozoru; a tento postup mu bratr vřele schválil.

Kapitán si také brzy našel příležitost své vyvolené otevřeně se vyznat, dostal patřičnou odpověď, to znamená odpověď, jaká zazněla už před bůhvíkolika tisíci lety a od těch dob přechází ústním podáním z matky na dceru. Kdybych ji měl přeložit do latiny, použil bych slov *nolo episcopari*[5], podobně zaměřené tradiční odpovědi nových biskupů.

Jak už kapitán k té znalosti přišel, nevím, ale dámě dokonale porozuměl, velice brzy svou žádost opakoval, naléhavěji a vroucněji než předtím, a znovu dostal, jak se slušelo, košem: čím více naléhal a toužil, tím mírněji vyjadřovala dáma své odmítavé stanovisko.

Čtenáře by dozajista unavovalo, kdybychom ho provázeli všemi scénami těchto námluv (podle jistého velkého spisovatele jsou to nejpříjemnější výstupy, v nichž herec za svůj život účinkuje, ale pro obecenstvo dost možná z těch nejnudnějších a nejnezáživnějších): kapitán jaksepatří útočil, citadela se jaksepatří bránila a nakonec také jaksepatří padla.

Po celý ten čas – v trvání téměř jednoho měsíce – se kapitán k dámě svého srdce choval velice chladně, pokud byl u toho její pan bratr: čím větší úspěch měl v soukromí, tím rezervovanější byl na veřejnosti. A co se dámy týkalo, ta, jakmile si nápadníka pojistila, už mu před

ostatními dávala najevo naprostou lhostejnost, takže by pan Allworthy musel být po čertech chytrý (anebo být nadán ještě některou z jejich horších vlastností), aby vytušil, co se chystá.

12. Kapitola

Obnáší, co čtenář nejspíš očekává.

Při každé transakci, ať jde o souboj, sňatek či jinou takovou záležitost, spěje jednání rychle k cíli, když to obě strany myslí vážně. Bylo tomu tak i v našem případě, a ani ne za měsíc kapitán a jeho dáma byli svoji.

Největší starost nyní měli, jak s tím obeznámit pana Allworthyho, a toho se ujal doktor.

Když se jednoho dne pan Allworthy procházel po zahradě, doktor se k němu připojil, nasadil výraz co nejtragičtější, usouženě povzdechl a začal: „Přicházím vám oznámit věc neobyčejné důsažnosti, vzácný pane, ale nevím, jestli to svedu, všecko se ve mně vzpírá, jen na to pomyslím!“ Nato ze sebe vychrlil hořké výtky na adresu všech mužů i žen: muže obviňoval, že nedbají než na své zájmy, a ženy prý jsou tak ve vleku vilných choutek, že na ně není spolehnutí před ničím, co má kalhoty. „Kde by mě bylo napadlo, vzácný pane,“ vykládal, „že dáma tak uvážlivá, tak bystrá, tak vzdělaná podlehne nemoudrému citu, anebo jak jsem mohl tušit, že můj bratr – jaký bratr? Co bratra ho více neznám –“

„Ale je to váš bratr,“ řekl pan Allworthy, „i mně je blízký jako bratr.“

„Propána, vzácný pane,“ zvolal doktor, „tak vy už o té hrozné věci víte?“

„Kouknou, pane Blifil,“ odvětil šlechetný pán, „odjakživa zastávám zásadu, že nejmoudřejší je vyrovnat se s vším, co život přináší. Sestra je sice o řadu let mladší než já, ale je přinejmenším dost stará, aby měla rozum. Kdyby popletl hlavu mladičkému děvčátku, to bych mu sotva lehko prominul, ale žena po třicítce by rozhodně měla vědět, co jí nejspíš přinese štěstí. Vzala si pána; majetkem se jí sice nevyrovná, ale pokud má v jejích očích přednosti, které tento nedostatek vyváží, nevidím důvod, proč bych jí měl bránit, aby si sama zvolila svůj osud, a nepředstavuji si, stejně jako ona, že štěstí zaručuje pouze velké bohatství. Snad bych byl čekal, když jsem tolikrát zdůrazňoval svou ochotu vyhovět jí téměř ve všem, že se se mnou přijde poradit, než učiní takový krok, jenomže tohle jsou záležitosti ošemetné a někdy je těžké překonat rozpaky či stud. Co se vašeho bratra týká, na něho se vlastně vůbec nehněvám. Nemá ke mně žádné závazky, ani se nedomnívám, že byl povinen vyžádat si mé

svolení, když dotyčná žena je, jak jsem pravil, *sui juris*[6] a ve věku, kdy za své počínání zodpovídá pouze sama sobě.“

Doktor znovu zahromoval na bratra, nařkl pana Allworthyho z přehnané mírnosti a prohlašoval, že mu kapitán nesmí na oči a že se k němu co bratrovi nezná. Nato zapěl chvalozpěv na páně Allworthyho dobrotu a vynášel do nebe hodnotu jeho přátelství; závěrem pak prohlásil, že bratrovi nemůže odpustit, jelikož ohrozil i jeho podíl na tomto přátelství.

Pan Allworthy mu na to řekl: „I kdybych se na vašeho bratra rozezlil, nikdy bych to nevztahoval na ty, kdo za nic nemohou, ujišťuji vás ale znovu, že proti němu nic nemám. Jeví se mi jako muž rozumný a čestný. Nenamítám nic proti sestřině volbě a věřím, že i on k ní cítí náklonnost. Vždycky jsem zastával názor, že jediným základem manželského štěstí je vzájemná láska, jelikož jen z ní může vykvést ušlechtilé a něžné porozumění, jaké manželský svazek stmelí; podle mého mínění je každé manželství, uzavírané z jiných důvodů, zločin: znesvěcuje posvátný obřad a končívá v rozbrojích a trápení. Dozajista lze mluvit o znesvěcení, obětujeme-li zlovolně tento požehnaný svazek chtíči nebo lakomství, a jak jinak označit sňatky, do nichž lidé vstupují jen z touhy po tělesné kráse či velkém majetku?

Nepopírám, že krása uchvátí pohled a že si dokonce i zaslouží jistý obdiv: to bych lhal a bylo by to pošetilé. O kráse se zhusta hovoří i v Písmu, a vždy s uznáním. Měl jsem to štěstí, že jsem se oženil s ženou, jež slynula krásou, a musím po pravdě přiznat, že jsem ji proto miloval tím víc. Ale brát v úvahu při sňatku pouze krásu, lačnit po ní tak nenasytně, že kvůli ní přehlédneme jakýkoli nedostatek, vyžadovat výhradně jen ji a zavrhnout zbožnost, ctnost a bystrý rozum jen pro nedostatečně přitažlivý zevnějšek, to přece moudrý muž a upřímný křesťan neučiní. Kdybychom pak řekli, že takoví lidé hledají v manželství pouze ukojení svých nízkých chtíčů, pro kterýžto účel, jak víme, nebylo posvěceno, vyjádřili bychom to ještě velice mírně.

A teď jak je to s majetkem. Z praktické uvážlivosti musíme tuto stránku věci také brát v úvahu, nechci to popírat ani odsuzovat. Svět je uspořádán tak, jak je, a stav manželský a péče o potomstvo vyžadují, abychom věnovali jistou pozornost svým poměrům, jak se tomu říká. Ovšem požadavky rozumného zaopatření velice rostou vinou naší pošetilosti a marnivosti, jež vytvářejí mnohem více potřeb, než žádá život. Ekvipáž pro paní choť, velké majetky dětem, to vše bývá zanášeno pod hlavičku nezbytností, a aby se toho domohl, nedbá pak člověk na hodnoty trvalé a líbezné a duše ctnostná a zbožná u něho nic neváží.

Setkáváme se s tím v odstupňované míře, a ten nejvyšší a poslední stupeň lze sotva odlišit od šílenství. Mám na mysli ty případy, kdy velice zámožní vstoupí ve svazek s někým, ke komu cítí odpor, s člověkem hloupým nebo bezcharakterním, jen proto, aby rozmnožili majetek, který jim už stejně skýtá víc než dostatečnou možnost uspokojit všechna přání. Nejsou-li takoví lidé šílenci, pak tedy rozhodně nejsou aspoň schopni těšit se z ušlechtilého, věrného citu, anebo obětovali velké štěstí, jež byli schopni prožít, prázdným, nejistým a nesmyslným obecně panujícím zásadám, které vznikly a prosazují se jen a jen z lidské hlouposti."

Tím pan Allworthy uzavřel své kázání, jež doktor Blifil vyposlechl s hlubokým soustředěním, ač ho to tu a tam stálo jistou námahu, aby nepohnul ani brvou. Poté vyjádřil obdivný souhlas s každou vyslechnutou větou, jako mladý kaplan, jemuž se dostalo té cti, že obědvá s panem biskupem týž den, kdy Jeho Veledůstojnost vystoupila na kazatelnu.

13. Kapitola

Jí se prvá kniha uzavírá, a to ukázkou nevděku, jaký se doufejme bude jevit neuvěřitelný.

Z toho, co tu bylo řečeno, si čtenář zajisté domyslí, že smíření, pokud to tak lze nazvat, bylo záležitostí pouze formální; pomineme je proto a rychle přejdeme k tomu, co čtenář patrně uzná za podstatnější.

Doktor obeznámil bratra s tím, co se odehrálo mezi ním a panem Allworthym, a dodal s úsměvem: „Řádně jsem tě znectil, to víš, ba dokonce jsem na milého švagra naléhal, aby ti to neprominul: jakmile se o tobě vyslovil příznivě, mohl jsem si u člověka jeho povahy bezpečně něco takového troufnout. A hlavně jsem chtěl tebe i sebe uchránit všeho podezření."

Kapitán Blifil přešel tuhle informaci bez povšimnutí, ale později jí setsafraportsky využil.

Jedno z ponaučení, jež ďábel při své nedávné návštěvě na zemi zanechal svým věrným, zní: „Jakmile se vyšvihneš, odkopni stoličku pod sebou." Prostě řečeno: „Pomůžeš-li si za přispění přítele, zbav se ho co nejdřív, dobře ti radím."

Zdali kapitán jednal v souladu s tímto ponaučením, to tvrdit nemohu, je ale nabíledni, že jeho počínání této ďábelské zásadě plně odpovídalo, a skutečně se pro ně těžko hledá jiné vysvětlení: jakmile byla Brigita jeho a došlo k smíření se švagrem Allworthym, začal se k bratrovi chovat den ode dne příkřeji, až to přešlo ve vyslovenou hrubost, jíž si museli všimnout i ostatní.

Doktor mu to mezi čtyřma očima vytkl, ale nedostalo se mu jiného zadostiučinění než následující nedvojznačné odpovědi: „Pokud se ti v domě mého švagra něco nezamlouvá, nikdo tě tu nedrží.“ Tenhle kapitánův podivný, krutý a téměř nepochopitelný nevděk chudákovi doktorovi dočista zlomil srdce, protože duši zraní nevděk nejvíc od těch, kvůli nimž jsme se dopustili něčeho nečestného. Pomyšlení na činy dobré a šlechetné, ať už je jakkoli přijmou či oplácejí ti, kdo z nich těžili, nás vždycky potěší, ale kde hledat útěchu v hořkém trápení nad přítelovou proradností, když na nás zároveň dotírá zraněné svědomí a vyčítá nám, že jsme je obětovali kvůli takovému darebákovi?

Pan Allworthy si také promluvil s kapitánem a přál si zvědět, čím se doktor provinil, a tu měl ten lump nestydatá tu drzost tvrdit, že mu nemůže zapomenout, jak ho snižoval před panem švagrem: prý to z bratra vypáčil a je to taková špinavost, že mu to musí mít za zlé.

Pan Allworthy velmi rozhodně odsoudil takové stanovisko, které podle jeho názoru člověk zastávat nemá. Vyjádřil se s odporem o urážlivých povahách a kapitán nakonec naoko ustoupil a prohlásil, že se tedy víc hněvat nebude.

Co se mladé milostpaní týkalo, ta prožívala líbánky a byla do svého manžela tak vášnivě zamilovaná, že pro ni měl vždycky a ve všem pravdu, a když se mu někdo zprotivil, byl to pro ni dostatečný důvod, aby se na dotyčného mračila i ona.

Kapitán se tedy na přání pana Allworthyho s bratrem zdánlivě smířil, leč v srdci proti němu stále planul záští a tolikrát mu to dal v soukromí najevo, že to nebohý doktor už nakonec nemohl déle snášet a rozhodl se raději čelit nepřízni osudu ve světě než trpět kruté, nevděčné urážky od bratra, pro kterého tolik udělal.

Rozmýšlel se také, nemá-li panu Allworthymu nalít čistého vína, nedokázal se však přimět ke zpovědi, při níž by jemu samému připadla tak velká část viny. Krom toho, čím hůř by bratra vypodobnil, tím větší by panu Allworthymu připadala i jeho vina a tím víc, jak logicky soudil, by se na oba rozezlil.

Rozloučil se tedy pod záminkou nějakého obchodního jednání a slíbil, že zase brzy přijede na návštěvu; s bratrem se rozžehnal srdečně, a jelikož i kapitán hrál svou roli dokonale, byl pan Allworthy přesvědčen, že si upřímně odpustili a zapomněli.

Doktor se odebral přímo do Londýna, kde brzy nato zemřel na zlomené srdce, chorobu, jež si stále žádá více obětí, než kdo tuší, a měla by být právem uváděna v soupisech úmrtí, jenomže se v jednom bodě liší od všech neduhů, totiž že ji žádný lékař neumí vyléčit.

Pátral jsem pilně v minulosti těchto dvou bratrů a zjistil jsem, že krom zmíněné pekelnické taktiky vedl kapitána ještě jiný důvod: jak už jsme o něm dříve pověděli, byl to člověk velmi pyšný a vznětlivý a odjakživa hleděl na bratra, jenž měl jinou povahu a obě tyto vlastnosti postrádal, značně spatra. Doktor byl zato mnohem vzdělanější a řada lidí mínila, že má lepší hlavu. Kapitán tohle věděl a nedokázal se s tím vyrovnat: závist je vždycky zhoubná, ale zjedovatí ještě hůř, když se k ní přidruží pohrdání, a moc se bojím, přidá-li se k těmto dvěma ještě vědomí dluhu, pak se z té směsi namísto vděku zrodí jen nenávist.

KNIHA DRUHÁ

Obsahuje výjevy manželského štěstí v různých obdobích života a další rozmanité události z prvních dvou let po sňatku kapitána Blifila a slečny Brigity Allworthyové.

1. Kapitola

Objasňuje, co je tohle za příběh: jaký je a jaký naopak zase není.

Ač jsme toto své dílo nazvali výstižně Příběhem a nikoli Životem, či dokonce Apologetikou života, jak je to teď v módě, hodláme se přidržet spíše metody těch autorů, kteří tvrdí, že pojednávají o převratných změnách v té které zemi, než abychom napodobili pracné mnohasvazkové úsilí historiografa, jenž ve snaze o zachování pravidelné posloupnosti má za svou povinnost popsat podrobnými záznamy o měsících a letech, kdy se nic pozoruhodného neudálo, právě tolik papíru, jako spotřebuje na ty výjimečné úseky dějin, v nichž se odehrály nejdramatičtější výstupy na lidském jevišti.

Takové kroniky pak silně připomínají noviny, které pozůstávají vždy ze stejného počtu slov, ať je něco nového, či není. Rovněž bychom je mohli přirovnat k dostavníku, který vykonává stále stejnou cestu, prázdný jako obsazený. Jejich autor má zřejmě potřebu držet krok s časem, jehož je amanuensis, a po způsobu svého chlebodárce cestuje pak zvolna jak staletími klášterní nudy, kdy svět jako by upadl do dřímoty, tak dobami vzrušujícími a na události bohatými, jaké vznosným veršem vyzdvihuje skvělý římský básník Lucretius:[7]

Ad confligendum venientibus undique poenis,
Omnia cum belli trepido concussa tumultu
Horrida contremuere sub altis aetheris auris:
In dubioque fuit sub utrorum regna cadendum
Omnibus humanis esset, terraque marique.

Škoda že nemůžeme čtenáři poskytnout výstižnější překlad, než pořídil pan Creech:

Kartágo s Římem když se střetly zbraní,
svět v hrůze patřil na to líté klání:

netušil žádný, po kom bude veta
a kdo se slavně stane vládcem světa.

My však zamýšlíme postupovat na následujících stránkách metodou přímo opačnou. Kdykoli naskytne se výjev zvláště zajímavý (a to doufejme se stane často), nebudeme šetřit námahy ani papíru, abychom jej před čtenářovým zrakem rozvinuli v plné šíři; pokud však minou léta, jež nezrodila nic hodného jeho pozornosti, neodradí nás mezera v našem příběhu zející: zůstanou nepovšimnuta, zatímco pokvačíme vstříc událostem závažným.

Považujeme je za losy, na něž ve velké loterii času nepřipadla výhra. My, kdož v tomhle případě držíme bank, budeme se řídit příkladem moudrých pořadatelů Královské loterie v Londýnské radnici, kteří neobtěžují veřejnost informacemi o počtu prošlých losů, dávaných do oběhu; když ale náhodou vyjde velká výhra, všechny noviny o ní píší a veřejnost se jistojistě dozví, kde byl šťastný los zakoupen, obvykle se dva tři kramáři handrkují o čest, že jej prodali, jako by chtěli milovníkům dobrodružství naznačit, že právě oni mají soukromou dohodu se Štěstěnou, ba zasedají v její Tajné radě.

Milý můj čtenář ať se tedy nediví, jestliže v tomto díle najde kapitoly kratičké a potom zase naopak dlouhé, některé pojednávající o událostech jediného dne a jiné, do nichž se směstnají roky, neboli kdyby můj příběh někdy jako by stál a jindy uháněl s větrem o závod. Nepovažuji za nutné z toho ze všeho skládat účty před žádnou soudní stolicí s kritickou jurisdikcí: vždyť jsem založil novou literární provincii, tam jsem suverénním vládcem a zákony si vyhlašuji, jak se mi zlíbí. A v tyto zákony pak moji čtenáři, jimž jsem přisoudil roli svých poddaných, jsou povinováni věřit a je respektovat: aby tak činili ochotně a rádi, ujišťuji je tímto, že při veškerém svém zákonodárství budu mít na paměti vždy jen jejich blaho a jejich zájmy, neboť na rozdíl od tyrana *iure divino*[8] je nepokládám za své otroky ani za své zboží. Dosedl jsem na trůn jen pro jejich dobro a jsem tu kvůli nim, nikoli oni kvůli mně. Nepochybuji tudíž, když při svém spisování mám na zřeteli výhradně jejich prospěch, že všichni svorně uznají mé vladařské důstojenství a zahrnou mne takovými poctami, jaké si zasloužím i přeji.

2. Kapitola

Nábožné nabádání, aby nikdo nebyl přehnaně vlídný k panchartům, a veledůležitý objev slečny Debory Wilkinsové.

Osm měsíců poté, co kapitán Blifil oslavil svůj sňatek s milostslečnou Brigitou Allworthyovou, mladou dámou nad jiné vybavenou krásou, ctnostmi i věnem, povila mu jeho choť pěkného synáčka. Stalo se tak po úleku: dítě bylo sice na pohled statné a zdravé, ale bába babící seznala, že se narodilo o měsíc nedonošené.

Pan Allworthy měl upřímnou radost, že se milované sestře narodil dědic, ale rozhodně proto nepolevil ve své náklonnosti k malému nalezenci, svému kmotřenci, jemuž dal po sobě říkat Tomáš a zřídkakdy ho opomněl přinejmenším jedenkrát denně navštívit v dětském pokoji.

Navrhl sestře, aby novorozeňátko, není-li jí to proti mysli, vychovávali společně s malým Tomíčkem, a ona s tím souhlasila, ač s jistým zdráháním: chovala však bratra v takové vážnosti, že nalezenečkovi projevovala vždy víc přízně, než u dam přísně mravopočestných bývá zpravidla zvykem v případě těchto dětí, které, jak jsou samy bez viny, lze právem označit za hmatatelný důkaz lidské nezdrženlivosti.

To kapitán se nedokázal tak lehce smířit s tím, co označoval za omyl švagra Allworthyho. Častokrát na to nepřímo zavedl řeč a dokládal, že ujmouti se plodů hříchu značí bráti v ochranu i hřích. Citoval *Písmo* – v něm byl náramně zběhlý –, že *hříchy otců navštíveny jsou na dětech* nebo *otcové pozřeli kyselých hroznů a zuby synů trnou* a podobně. Z toho pak vyvozoval zákonité právo trestat zločin ploditele na panchartovi. Rozkládal: „Zákony pravda přímo nepřipouštějí, aby takoví opovrženíhodní zrozenci byli odstraněni, avšak hledí na ně jako na ničí potomky; i církev je považuje za ničí potomky, a tudíž by se měli v nejlepším případě vychovávat, aby zastávali nejhrubší nádenické práce v obci.“

Pan Allworthy odpovídal na všechny tyhle a mnohé další explikace, které kapitán na dané téma pronášel, takto: „Ať se rodiče provinili sebevíc, děti jsou dozajista bez viny, a co se citovaných biblických veršů týče, první je míněn jako přísné napomenutí Židům za hříšné modlářství, když se odvrátili od krále svého nebeského a přestali ho milovat, a druhý je obrazně podaná výstraha, že hřích mívá jisté nevyhnutelné důsledky, nikoli přímý soud. Tvrdit ale, že Všemohoucí mstí hříchy provinilců na nevinných, je scestné, ne-li přímo svatokrádež: tím bychom mu přisuzovali konání v přímém rozporu se základními zásadami přirozené spravedlnosti i s vědomím dobra a zla, jež nám on sám vtiskl do duše a podle něhož se máme řídit nejen ve všem, co zůstává rozumu našemu nezjeveno, ale i vážit pravdu samého zjevení.“ Dále pak připustil, že mnozí, jak je mu známo, zastávají podobné názory jako kapitán, on sám však že je pevně přesvědčen o opaku a postará se o nebohé pacholátko právě

tak, jako kdyby některé z počestného lože manželského zrozené dítko mělo to štěstí, že by nalezeno bylo na témž místě.

Zatímco kapitán Blifil neopomněl využít jediné příležitosti k zopakování takových a podobných argumentů, aby vystrnadil nalezenečka z domu, jelikož už začínal žárlit, že ho má pan Allworthy tak rád, učinila hospodyně Wilkinsová objev, jenž hrozil mít pro nebohého Tomíčka osudnější důsledky než veškerá kapitánova logika.

Zda tu dobrou duši poháněla nenasytná zvědavost, že se do věci pletla, anebo snaha zavděčit se milostpaní Blifilové, která se sice k nalezenci zdánlivě chovala vlídně, ale v soukromí robátko často osočovala a lamentovala nad bratrovou láskou k němu, to si tvrdit netroufám: v tomto čase však podle svého pevného přesvědčení pravdivě odhalila, kdo je jeho otcem.

Jelikož její objev měl vzápětí vážné důsledky, bude zřejmě nejmoudřejší vysledovat jej až k prameni. Popíšeme tedy podrobně okolnosti, které k němu vedly, a za tím účelem budeme nuceni odhalit tajnosti jisté rodinky, o jejíž existenci laskavý čtenář zatím nic netušil: panoval v ní řád tak vzácný a jedinečný, že mnozí manželé a manželky nebudou věřit vlastním očím.

3. Kapitola

Popisuje rodinnou obec, spravovanou podle zásad přímo protikladných těm, jež hlásal Aristoteles.

Jak se čtenář laskavě snad upamatuje, byl už obeznámen se skutečností, že Jenny Jonesová sloužila několik let u jistého učitele, který se na její prosebné naléhání uvolil vyučovat ji latině, a v té se díky nespornému nadání zakrátko tak zdokonalila, že předčila vědomostmi svého preceptora.

Ten si chudáček sice vyvolil životní dráhu, která učenost nezbytně předpokládá, ale to bylo to poslední, čím se mohl chlubit. Bylo to největší dobrotisko pod sluncem, s přehršlí veselé nálady, a díky tomu měl široko daleko pověst zábavného vtipálka: kdekterý z místních pánů stál o jeho společnost, a protože odmítnout pozvání moc dobře neuměl, trávil po cizích domech hodně času, který by byl s větším užitkem měl trávit ve škole.

Sotva se tedy Eton a Westminster chvěly strachy, že v pánovi takto vybaveném a založeném vyvstává jejich akademické učenosti nebezpečný sok. Otevřeně řečeno, jeho študiózové se dělili do dvou tříd: v té vyšší byl jediný mladý pán, syn místního zemana, který se v

sedmnácti právě započal zaobírati syntaxí, a v té nižší byl mladší syn téhož erbovního pána, jenž se spolu se sedmi dalšími chlapci ze zdejší farnosti učil číst a psát.

Sobotáles z toho plynoucí sotva mohl panu učiteli zajistit živobytí, a tak rozšířil pole své působnosti ještě o živnost písaře a lazebníka a pan Allworthy navíc zmnožil jeho příjmy roční rentou 10 £, splatnou vždy o Vánocích, aby i on, nebožák, v tomto požehnaném čase pookřál na duši.

Milý pedagog vlastnil krom jiného i skvost v podobě životní družky, již si byl vyvolil z kuchtiček na zámku pana Allworthyho a vzal pro její věno zvící 20 £, tamtéž našetřených.

Zmíněná žena neměla srdečnost v povaze. Zda seděla příteli Hogarthovi modelem či ne, to nemohu říci, ale podobala se jako vejce vejci té mladici, která paní nalévá čaj na třetím obraze z cyklu *Život nevěstčin.* Navíc byla skalní stoupenkyní proslulé sekty založené kdysi Xantipou a v důsledku toho ve škole obávanější autoritou než její manžel – upřímně řečeno, jeho autorita se tam i jinde v manželčině přítomnosti vždy jaksi vytrácela.

Z tváře jí tedy nevyzařovala vrozená dobrota, ale snad na tom měla vinu i okolnost, která často zakalí rodinné štěstí: vždyť děti se právem zovou kvítečky lásky a ji manžel, ačkoli byli spolu už devět let, žádným takovým kvítkem nepodaroval, kteréžto opomenutí neomlouvala ani staroba, ani vetché zdraví: nebylo mu ještě ani třicet a byl to, jak se říká, fortelný mladý muž plný života.

Odtud tryskalo i další zlo, kvůli němuž nebohý pedagog zažil nejednu pernou chvilku: žena ho hlídala s žárlivostí nikdy neutuchající, takže se pomalu ani neodvažoval s kteroukoli sousedkou ve vsi prohodit slovíčko, a stačila sebeběžnější zdvořilost nebo jen náhodné setkání s ženskou osobou, a už vybuchovala panina žárlivost až k nebesům, aby se vzápětí snesla na jeho hlavu.

Ve snaze uchránit se před ohrožením svazku manželského ve vlastní domácnosti vybírala si paní učitelová tu jedinou služtičku, kterou si držela, pečlivě vždy z onoho řádu žen, jež už svým zjevem jako by dokládaly svou počestnost: mezi ně, jak čtenář už ví, patřila i Jenny Jonesová.

Jelikož tato mladá osoba svou tváří skýtala dosti pevnou záruku svrchu zmíněného druhu a navíc se vždycky skromně držela zpátky, což ženy bystrého rozumu zpravidla dělají, prožila u Partridgeových (tak se učitelovi jmenovali) čtyři roky, aniž proti ní paní pojala podezření. Ba

zachovala se k ní nadobyčej vlídně, když dovolila, aby jí manžel uděloval ty lekce, o nichž už padla zmínka.

Jenomže s žárlivostí je to jako s podágrou.[9] Jednou se takový neduh uhnízdí v těle, a pak už nevíme dne ani hodiny, kdy propukne: nepatrná maličkost mu stačí zavdat příčinu ve chvíli, kdy by se toho člověk nadál nejméně.

Tak se to přihodilo i paní Partridgeové: čtyři roky přihlížela, jak manžel její služku učí, a trpělivě snášela, že holka kvůli vzdělání často i práci zanedbává. Jednoho dne však procházela kolem, když Jenny něco předčítala a preceptor se nad ní skláněl, a tu děvče, bůhví z jaké příčiny, náhle vyskočilo, a tenkrát se v hlavě její paní zrodilo podezření. Neprojevilo se však hned, číhalo pod lebkou jako skrytý nepřítel, jenž vyčkává příchodu posil, aby zmnožil své šiky, než odhalí svou přítomnost a vytrhne utkat se s protivníkem, a takové posily se i zanedlouho dočkalo. Jednoho dne seděli manželé u večeře a pán vyzval služku: *„Da mihi aliquid potum,“*[10] nebohé děvče se usmálo, snad nad tou chatrnou latinou, a když na ni paní upřela zraky, zrudla: nejspíš si uvědomila, že se posmívala svému chlebodárci. Tím se paní Partridgeová tak rozběsnila, že popadla mísu se svou večeří, mrskla ji po nebohé Jenny a zaječela: „Ty couro nestydatá, před mýma očima se mi tu budeš lísat k manželovi?“ Vyskočila od stolu s nožem v ruce a byla by nejspíš rázem dokonala tragickou pomstu, kdyby děvče nevyužilo svého výhodnějšího postavení u dveří a neprchlo před paninou zuřivostí, zatímco chudák manžel, ať už strnul úžasem, anebo mu strach (což je pravděpodobnější) zabránil vznést nějaké námitky, zůstal sedět, oči vytřeštěné, a jen se chvěl; nepokusil se ani vstát, ani promluvit, dokud jeho choť neupustila od marného pronásledování Jenny a nevrátila se: pak podnikl obranná opatření k vlastní záchraně a po příkladu služčině vzal i on nohy na ramena.

Dobrá ta paní, nejinak než Othello, měla sklon *…svůj život prožárlit a s každou lunou měnit svou pochybnost…*

A když se jí ta pochybnost zavrtala do duše, pak se řídila stejnou zásadou jako Maur: *…Jednou ji mít, je se jí zbýt…* Proto přikázala Jenny, ať si okamžitě sbalí svých pět švestek, že s ní rozhodně nestráví další noc pod jednou střechou.

Pan Partridge ve své moudrosti, draze zaplacené zkušenostmi, se v takových případech nebránil. Uchýlil se i tentokrát na stezku trpělivosti; v latině sice zvlášť nevynikal, ale zapamatoval si a dobře pochopil Ovidiovu radu: *Leve fit, quod bene fertur onus.* Neboli:

Lehčí je to břímě, které se dobře nese. Často tento verš citoval, však mu také nechyběla příležitost přesvědčovat se zas a znovu o jeho pravdivosti.

Jenny se pokusila obhájit svou nevinu, ale uragán bouřil s takovou silou, že ji přehlušil. Pustila se tedy do práce a sbalila si věci: stačil jí na to nevelký kus hnědého papíru, a když jí vyplatili žebráckou mzdu, odebrala se domů.

Učitelovi nestrávili zrovna příjemný večer, do rána se nicméně přihodilo to i ono, zuřivost paní Partridgeové se poněkud utišila, až jí směl konečně manžel poskytnout vysvětlení. Uvěřila mu tím spíš, že po ní nechtěl, aby pro Jenny zase vzkázala, a místo toho vyjádřil uspokojení, že dostala vyhazov, neboť prý si zvykla ve službě zahálet, od rána do večera si jenom četla, a navíc se začínala chovat drze a svévolně. Je pravda, že žačka vedla se svým preceptorem poslední dobou dost často literární disputace, při nichž ho, jak už bylo řečeno, značně převyšovala. To by však byl on za žádnou cenu nepřipustil: když měla pravdu a trvala na svém, říkal tomu svévole, a byla mu kvůli tomu čím dál tím protivnější.

4. Kapitola

O jedné z nejkrvavějších bitev či lépe řečeno soubojů, jaké kdy zaznamenal domácí kronikář.

Z důvodů uvedených v předchozí kapitole i vlivem dalších manželských zákonitostí, ženatým mužům většinou dobře známých, jež by se však podobně jako řády svobodných zednářů neměly vyzrazovat nikomu, kdo není členem onoho váženého bratrstva, dospěla paní učitelová Partridgeová k závěru, že manžela nařkla neprávem, a snažila se mu pak své nespravedlivé osočování vynahradit vlídností. Její city se vyznačovaly stejnou nespoutaností, ať se klonily tím či oním směrem, a jako se někdy nepříčetně rozběsnila, tak uměla i oddaně milovat.

Tyto projevy u ní obvykle následovaly těsně po sobě a málokdy uplynulo čtyřiadvacet hodin, aby vzdělavatel mládeže neokusil porci od obojího; stávalo se však také za výjimečných okolností, kdy vášně hněvu vzplály do nevídané výše, že potom následovalo delší příměří, a tak tomu bylo i tentokrát: když paní Partridgeovou tenhle záchvat přešel, vytrvala ve vlídné náladě tak dlouho, že to manžel nepamatoval, a nebýt nějakého toho prostocviku, které mají stoupenkyně Xantipiny za povinnost denně zopakovat, byl by se pan učitel po několik měsíců těšil dokonalému klidu.

Dokonalý klid na moři zkušeného mořeplavce vždycky znepokojí co předzvěst bouře a znám lidi, kteří jinak nejeví sklon k pověrčivosti, ale při obvykle dlouhém údobí pokojné harmonie propadají obavám, že zanedlouho se všecko zvrátí v pravý opak. Z toho důvodu také ve starověku obětovali bohyni Nemesis[11]: věřili totiž, že tahle Nesmrtelná shlíží se závistí na blaženství pozemšťanů a nic ji tak nepotěší, jako když jim udělá čáru přes rozpočet.

Na žádná pohanská božstva sice nevěříme a rovněž nemíníme podporovat pověrčivost, přece ale bychom byli rádi, kdyby pan John Fr. – nebo některý jiný ze slovutných pánů filozofů – vynaložil trochu námahy a objasnil pravou příčinu náhlých zvratů osudu od spokojenosti do maléru, jež se tak často přiházívají, jak níže i doložíme příkladem: nám přísluší zaznamenat fakta, a pátrat po příčinách, to přenecháme větším mudrcům.

Co svět světem stojí, lidské plémě s obrovskou rozkoší sleduje a hodnotí počínání svých bližních. Za tím účelem jsou od nepaměti v každém národě určitá místa vyhrazena veřejnému shromažďování, kde se zvědavci scházejí se sobě podobnými, aby svou zvědavost navzájem ukojili. Mezi těmito shromaždišti právem vynikly lazebnické oficíny. U starých Řeků se lazebnické novinky staly příslovečnými a Horatius v jedné ze svých *Epištol* se v podobném smyslu s uznáním vyslovuje o lazebnících římských.

O anglických mistrech tohoto řemesla je známo, že si v ničem nezadají se svými řeckými či římskými předchůdci. Každý dosvědčí, že se tu světové události přetřásají na úrovni, která ve srovnání s kavárenskými debatami přinejmenším obstojí, a domácí záležitosti se probírají podrobněji a s větší volností. Těží z toho ovšem pouze muži. A jelikož v naší zemi jsou příslušnice ženského pohlaví, a obzvláště ty z nižších vrstev, mnohem družnější než jejich sestry jinde, nemůže být obec tak nemohoucí, aby jim nevyhradila nějaké místo, kde by rovněž mohly ukájet svou zvědavost, když se přece ve všem všudy vyrovnají druhé polovině lidského rodu.

Krásky naší ostrovní říše mají oproti svým družkám za mořem tu výhodu, že jest jim takového shromaždiště dopřáno; nevzpomínám si, že bych se byl v historických spisech dočetl nebo na svých cestách doslechl o něčem podobném.

Dámám je v každé anglické farnosti vyhrazeno hokynářství, známý středobod všech zpráv, neboli po sprosťácku klepů.

Jednoho dne zašla paní učitelová Partridgeová na tento ženský sněm a tam se jí jedna kmotra zeptala, jestli neví, co je s Jenny Jonesovou. Odpověď zněla záporně. Nato jí ta dobrá duše se

sladkým úsměvem sdělila, že je jí celá farnost zavázána kvůli tomu, jak rázně odtud Jenny tenkrát vyprovodila.

Paní učitelová, která se už dávno vyléčila ze žárlivosti, jak čtenář ví, a jinak proti své služce nic neměla, opáčila břitce, že teda neví, zač by jí farnost měla vděčit, protože taková jako Jenny se u nich ve vsi hned tak nenajde.

„Ne, to máte pravdu," přitakala babizna, „doufejme, že ne, i když tu o holčiska povětrná věru nouze není. Ale vy jste ještě asi neslyšela, že se nedávno rozsypala a má dva pancharty, jenomže se nenarodili tady, tak ten můj i šafář povídali, že sem na obec nepřijdou."

„Dva pancharty? Neříkejte!" zvolala paní učitelová. „To nevím, jestli se obec o ně bude muset postarat, ale jedno vím jistě: počati byli tady, protože to není ještě devět měsíců, co ta holka šla."

Žádný úprk není tak rychlonohý a zbrklý, jako když se rozběhne lidská představivost, zvlášť když ji pohání naděje, strach anebo žárlivost, která je má oba za souputníky. Paní si okamžitě uvědomila, že Jenny, dokud u nich žila, málokdy vytáhla paty z domu. Jak se nad ní nakláněl, jak ona vyskočila, ta latina, ten úsměv a kdovíco ještě se jí naráz nakupilo před očima. Že jí to manžel schválil, když Jenny vyhnala, jevilo se jí teď jen a jen jako přetvářka, ale třeba to i myslel upřímně, napovídala jí zároveň žárlivost, protože se holky nabažil, anebo ze stovky podobných zavrženíhodných příčin. Zkrátka a dobře, skálopevně přesvědčena o manželově vině a s hlavou jako škopek hned nato shromáždění opustila.

Jako líbezná micinka, vývojově nejmladší z šelem kočkovitých, nezdegenerovala co do temperamentu oproti starším větvím rodu, a třebaže síly nevelké, zuřivostí se vyrovná královskému tygru samému: když jí myška, s kterou si dlouho krutě pohrávala, na chvilinku unikne ze spárů, běduje, zuří, vrčí a kleje, ale jakmile se odsune truhla či bedna, za niž se myška skryla, dopadne bleskurychle svou kořist, s planoucím rozhořčením zatne zuby i drápy do nepatrného zvířátka a rozsápe je.

S nemenší zuřivostí vrhla se paní Partridgeová na nebohého pedagoga. Pustila se do něho jazykem, zuby i rukama naráz. Servala mu paruku z hlavy, košili z hřbetu a na tváři mu vyryla pět krvavých potůčků, prozrazujících počet drápů, jimiž příroda naneštěstí nepřítele vyzbrojila.

Pan Partridge se zprvu vzmohl pouze na obranu, vlastně se jen pokoušel ochránit si rukama obličej, ale když seznal, že se protivná strana rozplameňuje čím dál tím více, usoudil, že by se měl pokusit vyřadit z boje nejhorší zbraně, a chytil tedy manželku za ruce: té se v následné tahanici svezl čepec, a jelikož vlasy nedosahovaly ani na ramena, zježily se jako hřebíky, šněrovačka, kterou měla zavázanou jen dole na poslední dírku, praskla a prsy, delší než její vlasy, visely po pás, tváře jí potřísnila manželova krev, divoce skřípěla zuby a z očí sršelo víc jisker než z kovadliny v kovárně. A tak se vším všudy by tahle bojovná Amazonka byla nahnala hrůzu i muži mnohem srdnatějšímu, než byl učitel Partridge.

Nakonec se mu poštěstilo sevřít jí ruce, čímž zneškodnil zbraně na konci jejích prstů, a jakmile to zjistila, zvítězila nad zuřivostí ženská slabost, propukla v pláč a brzy poté následovaly mdloby.

Ta trocha rozvahy, kterou si pan Partridge uchoval v průběhu celého divokého výbuchu, o jehož příčině dosud neměl tušení, ho nyní dočista opustila. Vyběhl před dům, křičel, že manželka upadla do spárů smrti, a vyzýval sousedy, aby jí probůh spěchali na pomoc. Několik dobrých duší jeho výzvy uposlechlo: přiběhly do stavení, použily léčivých prostředků v takové situaci obvyklých a paní Partridgeová se po chvíli k velké manželově radosti vzpamatovala.

Jen se jí navrátily smysly a posílila se lektvarem, hned se jala vypočítávat shromážděným, čím vším jí manžel ublížil: nespokojil se s tím, že zneuctil její počestné lože, ale když mu to vytkla, ještě s ní zacházel nadobyčej krutě, z hlavy jí serval čepec i s vlasy, ze života šněrovačku a několikrát ji tak udeřil, že si na to památku ponese až do hrobu.

Nebožák, na tváři mnohem pádnější důkazy manželčina rozhořčení, zůstal celý zkoprnělý nad obviněním, které se tak nebetyčně rozcházelo s pravdou, jak mu čtenář zajisté ochotně dosvědčí, neboť ji ve skutečnosti ani jednou neuhodil; soudní dvůr však pochopil jeho mlčení jako doznání, a tak mu tetky jedna přes druhou začaly *una voce*[12] láteřit a spílat a zas a znovu mu předhazovaly, že jen zbabělec vztáhne ruku na ženu.

Učitel Partridge tohle všechno trpělivě snášel, ale když manželka začala poukazovat na svou zkrvavenou líc jako na doklad jeho nelidskosti, nezbývalo mu než přihlásit se k vlastní krvi: však mu také skutečně patřila a byla by to nespravedlnost přímo nebetyčná, kdyby jako krev vrahovy oběti volala proti němu o pomstu.

Sudičkami to však nepohnulo: prý je to veliká škoda, odpověděly, že mu ta krev nevytryskla ze srdce místo z obličeje, a kdyby jejich manželé na ně vztáhli ruku, vrazily by jim nůž rovnou tam.

Po dlouhém kázání o minulých prohřešcích a četných dobrých radách, jak se má pan soused chovat v budoucnu, návštěva konečně odešla a ponechala manžele rozhovoru mezi čtyřma očima, kdy chudák učitel konečně zjistil, co je příčinou jeho nejčerstvějšího trápení.

5. Kapitola

Skýtá čtenáři bohaté možnosti osvědčit svůj úsudek a přemýšlivost.

Říkává se, a myslím oprávněně, že zachovat svěřené tajemství dokáže málokdo, a stejně tak by to byl přímo zázrak, kdyby zpráva o události tohoto druhu kolovala jen v místní farnosti a nerozšířila se dál.

A tak neuplynulo ani pár dní, a už si široko daleko cvrlikali vrabci na střeše, že učitel z Little Baddingtonu krutě ztýral svou ženu. Někde se dokonce vykládalo, že ji zabil, a jinde zas, že jí polámal ruce anebo také že nohy: zkrátka nebylo újmy na zdraví, kterou člověk může způsobit druhému člověku, aby někdo netvrdil, že ji utrpěla paní Partridgeová od manžela.

I příčiny rozepře se lišily: jedni tvrdili, že paní učitelová přistihla manžela v posteli se služkou, ale uváděly se i četné zcela odlišné důvody. Někteří dokonce připisovali poklesek ženě a žárlivost manželovi.

Slečna Debora Wilkinsová doslechla se o tomto konfliktu už před časem, ale jelikož k ní dospěla verze vzdálená pravdě, uznala za nejmoudřejší o všem pomlčet, a to tím spíš, že většinou se vina připisovala Partridgeovi, a jeho manželka, když ještě sloužila u pana Allworthyho, se hospodyně něčím dotkla, a ta neuměla moc dobře odpouštět.

Na druhou stranu ovšem slečna Wilkinsová, jejíž ostříží zrak rozpoznával i věci velmi vzdálené, uměla bystře se zahledět do budoucna a tam postřehla silnou pravděpodobnost, že jejím příštím pánem bude kapitán Blifil; a jelikož jasně zřela i to, že shlíží se značnou nevůlí na malého nalezence, usoudila, že by se mu značně zavděčila, kdyby odhalila nějaké okolnosti, které by ztlumily neskrývanou náklonnost pana Allworthyho k tomu dítěti, což kapitánu očividně nebylo po chuti: však nedokázal skrýt své pocity dokonce ani před panem Allworthym, ačkoli jeho choť, která navenek hrála svou roli mnohem lépe, často mu radila,

aby si vzal příklad z ní a shovívavě přimhouřil oko nad bratrovou pošetilostí, již prý si ona sama uvědomuje a odsuzuje víc než kdo jiný.

A tak když slečna Wilkinsová shodou okolností vyčenichala, jak se výše popsaná událost odehrála doopravdy, třebaže od ní uplynulo už drahně vody, nelitovala námahy a zjistila si všechny podrobnosti, jen aby mohla oznámit kapitánovi, že konečně odhalila pravého otce toho pancharta, kvůli kterému se její pán želbohu dostává široko daleko do lidských řečí, protože s ním nadělá tolik cavyků.

Kapitán ji za její závěrečná slova napomenul, a co prý si to dovoluje, soudit počínání svého pána; i kdyby mu smysl pro čest a rozum dovolily vstoupit ve spojenecký svazek s hospodyní, pýcha by mu v tom byla určitě zabránila. A po pravdě řečeno také není horší taktiky než spiknout se s přítelovým služebnictvem proti jejich pánovi. Od té chvíle se stáváte otrokem onoho služebnictva a hrozí vám nebezpečí, že vás kdykoli zradí. Kapitán Blifil si toho byl patrně vědom, a proto slečně Wilkinsové nevěnoval víc pozornosti, ani ji neměl k tomu, aby dál znectívala pana Allworthyho.

Ač tedy hospodyni nevyjádřil uznání za její objev, v duchu se nad ním ze srdce zaradoval a umínil si, že jej využije co nejprospěšněji.

Střežil pak to tajemství dlouho v nitru, neboť doufal, že se to pan Allworthy doslechne odjinud, ale slečnu Wilkinsovou možná mrzelo, že ji kapitán tak odbyl, anebo neprokoukla jeho mazanost a obávala se, že by mu to odhalení nepřišlo vhod – zkrátka a dobře, víckrát o tom už ani slůvko neztratila.

Když tak nad tím rozmýšlím, připadá mi podivné, že hospodyně nic neřekla milostpaní Blifilové, jelikož ženy bývají ve svém zpravodajství zpravidla sdílnější k příslušnicím vlastního pohlaví než k nám mužům. Napadá mne jen jediné řešení: připsat všechno na vrub nevraživosti, která teď panovala mezi dámou a služebnou; snad vzbudila Wilkinska paninu nevůli, že se přehnaně měla k nalezenečkovi: snažila se sice nebohé dítko vehnat do zkázy, aby se zavděčila kapitánovi, ale zároveň se nad ním čím dál tím víc rozplývala před panem Allworthym, jemuž čím dál tím víc přirůstalo k srdci. Tím se možná urozené dámy dotkla, třebaže jí při každé vhodné příležitosti dávala najevo city přímo opačné: jisto je, že milostpaní Blifilová teď Wilkinsku nesnášela, a třebaže se neodhodlala anebo nemohla ji rovnou vyrazit, našla si už prostředky, jak jí ztrpčovat život. To slečnu Wilkinsovou nakonec tak popudilo, že začala malému Tomíčkovi nepokrytě nadržovat a rozplývala se nad ním jen milostpaní natruc.

A tak musel kapitán, když viděl, že novina nebezpečně upadá v zapomnění, nakonec sám přejít k činu a promluvit.

Jednoho dne se dostali s panem Allworthym do diskursu o filantropii a kapitán, muž nad jiné učený, jal se panu Allworthymu dokládat, že slovo *milosrdenství* nikde v *Bibli* neznamená dobročinnost ani štědrost.

„Křesťanské náboženství se zrodilo, aby mířilo k mnohem vyšším metám," prohlásil, „a ne aby vštěpovalo lidem zásadu, již hlásal už mnohý pohanský myslitel v dávných dobách. Můžeme milosrdenství snad označit za mravní ctnost, nevyrovná se však ani zdaleka dokonalosti onoho čirého křesťanského duchovna, onoho výsostného myšlenkového povznesení, ve své čistotě blízkého dokonalosti andělské, jehož dosahujeme, tak abychom byli schopni je projevit a procítit, pouze milostí nejvyšší. Pravému biblickému pojmu se přiblíží ti," rozohňoval se dále, „kdo milosrdenství chápou jako velkomyslnost neboli schopnost shlížet na bližní laskavýma očima a posuzovat jejich počínání shovívavě: to je ctnost vyššího druhu a ve své podstatě mnohem všeobsáhlejší než ubožácké udílení almužen, jímž stejně neprospějeme než několika málo potřebným, i kdybychom rozdávali na úkor, ba ke zkáze vlastní rodiny; zatímco milosrdenství v onom druhém, pravém smyslu může obsáhnout třebas celé lidstvo."

Tvrdil: „Uvážíme-li, co to byli zač, ti Ježíšovi apoštolově, jeví se nám nesmyslné, že právě jim by kázal o dobročinnosti a rozdávání almužen. A jako si neumíme představit, že by Pán vštěpoval své učení lidem neschopným podle něho činit, tak se nezdá věrohodné, že by je takto chápali ti, kdo se podle něho řídit mohou, a nečiní tak. Rozdávat milodary není tedy bohužel kdovíjaká zásluha," rozvíjel své úvahy; „uznávám, že dobrotivému by to třeba skýtalo upřímné potěšení, nebýt jisté varovné okolnosti. Mám na mysli skutečnost, že není těžké nás oklamat, a pak prokážeme cenné služby tomu, kdo si to zasluhuje nejméně, jako se to stalo i vám, viďte, když jste štědře obdarovával toho nestoudného darebáka Partridge; stačí dva tři takové případy a dobrý člověk už nenajde to vnitřní uspokojení, které by mu jinak jeho dobročinnost skýtala, ba napříště snad dokonce i vůbec upustí od rozdávání milodarů, jen aby si nevzal na svědomí, že pomáhal neřestníkovi a podporoval ho v jeho zkaženosti: to by byl skutečně těžký hřích a rozhodně nás pak neomlouvá, že jsme nic takového nezamýšleli, ledaže jsme si s velkou obezřetností vybírali, koho obdarovat. Tohle pomyšlení bezpochyby už odvrátilo od velkomyslné štědrosti mnohého muže váženého i zbožného."

Pan Allworthy odvětil, že není mocen řeckého jazyka, a proto nemůže s kapitánem diskutovat o přesném původním významu slova překládaného jako milosrdenství, odjakživa se ale domníval, že správně pochopeno v sobě zahrnuje i skutky, a rozdávání almužen je přinejmenším jedním z nich.

„Co se zásluh týká," pravil, „ochotně s vámi souhlasím, kapitáne: jaképak zásluhy, když pouze konáme svou povinnost, a ať už pod slovem milosrdenství rozumíme to či ono, prostupuje dostatečně celým smyslem *Nového zákona.* A proto považuji konání milosrdných skutků za nezanedbatelnou povinnost, k níž nás zavazují jak zásady křesťanské víry, tak řád samé přírody; nadto nám přece přinášejí tolik radosti, a pokud se dá o nějaké povinnosti říci, že je sama o sobě dostatečnou odměnou a její konání vlastní odplatou, je to právě zde.

Doznávám po pravdě," pokračoval dále, „že za jistých okolností si svou štědrostí (mohl bych také říci dobročinností) získáme jakousi zásluhu, a to tehdy, kdy z dobroty a křesťanské lásky obdarujeme jiného tím, co vlastně potřebujeme sami; kdy se rozhodneme zmírnit nouzi bližního svého a rozdělíme se s ním o to, co sami budeme pro ukojení svých základních potřeb dost postrádat. Pak je to podle mého mínění záslužný čin, ale jestli ulevíme nějakému ubožákovi jen z toho, čeho máme nadbytek, jestli konáme milosrdné skutky (musím toho výrazu použít) spíš na úkor svých truhlic než své osoby, jestliže zmírníme bídu v několika rodinách, místo abychom si pověsili na zeď vzácný obraz nebo uspokojili nějaké jiné lehkovážné, marnivé přání, tím zdá se mi jen osvědčíme, že jsme lidé. Ne, zajdu ještě dále a prohlásím, že se tím projevíme i jako epikúrejci: co víc by si i ten nejvášnivější epikúrejec mohl přát než jíst mnoha ústy namísto jedněmi, což myslím můžeme tvrdit o každém, kdo se kochá vědomím, že mnozí vděčí za svůj chléb jeho velkomyslnosti.

Teď pokud jde o to, aby se dodatečně neukázalo, že se milodary dostaly do nepravých rukou, což se jistě už často stalo: věřím, že dobrého člověka to od štědrosti neodradí. Pár nebo i mnoho nevděčníků přece nikoho neospravedlňuje, aby se v srdci zatvrdil proti neštěstí svých bližních; ne, nevěřím, že by se tím člověk šlechetného ducha dal ovlivnit. Ten by se musel napřed přesvědčit o zkaženosti všeho lidstva, než by přestal konat dobro, a taková zkušenost by ho podle mého dohnala buď k ateismu, nebo k náboženskému fanatismu; sotva však můžeme pro několik daremných jedinců považovat celé lidstvo za zkažené, a rozhodně by to neudělal ten, kdo by po zpytování vlastního svědomí zjistil, že se může spolehnout aspoň na jednu výjimku z obecného pravidla." A skončil tím, že se dotázal kapitána, kdože je to ten Partridge, jehož označil za nestoudného darebáka.

„Přece Partridge lazebník," odvětil kapitán, „nebo učitel či jak mu chcete říkat. Partridge, otec toho klučiny, který se našel u vás v posteli."

Pan Allworthy vyjádřil značný údiv nad tímto sdělením a stejně tak i kapitán nad jeho neinformovaností; vysvětlil, že to sám slyšel dobře před měsícem, a se značnou námahou se rozpomněl, že mu to říkala hospodyně Wilkinsová.

Nato si pan Allworthy dal dotyčnou Wilkinsovou zavolat, a když mu kapitánova slova potvrdila, vyslal ji, také na kapitánovu radu, do Little Baddingtonu, aby zjistila, jak se věci doopravdy mají; kapitán byl totiž zásadně proti tomu, aby se při vyšetřování zločinů postupovalo s neuváženým spěchem, a tvrdil, že by mu bylo velice proti mysli, kdyby pan Allworthy nějak rozhodl v neprospěch ať už dítěte, nebo otce, dokud se učitelova vina neprokáže: zjistil si už sice všechno sám u jednoho z Partridgeových sousedů, ale byl příliš velkorysý, aby se o jeho svědectví podělil s panem Allworthym.

6. Kapitola

Soud nad učitelem Partridgem kvůli frejířství; svědecká výpověď jeho manželky; krátká úvaha o moudrosti našich zákonů včetně dalších závažných problémů, jimiž se nejvíc zavděčíme těm, kdo se v nich vyznají nejlépe.

Někomu to může připadat divné, že událost tak známá a všude tolikrát přetřásaná ušla pozornosti pana Allworthyho, jediného snad člověka široko daleko, který o ní neslyšel.

Abychom k tomu řekli čtenáři aspoň něco na vysvětlenou, sluší se ho upozornit, že by se byl v celém království sotva našel druhý člověk, aby ho tak nezajímaly doktrinářské výklady o smyslu slova milosrdenství, jak jsme je mohli sledovat v předchozí kapitole. Ten dobrák se skutečně právem mohl hlásit k zmíněné ctnosti v tom i onom smyslu: tak jako vynikal nad jiné citlivým pochopením pro lidi v nouzi a pohotově jim ulehčoval v jejich trápení, tak se mu nikdo nevyrovnal v laskavosti, s níž každého posuzoval a odmítal o komkoli uvěřit něco nepěkného.

Pomluvy tedy neměly přístup k jeho tabuli; a jako praví staré přísloví „Podle přátel poznáte je", tak se odvažuji tvrdit já, že podle rozhovoru u tabule ve vznešených domech poznáte urozeného pána a jeho víru, politické názory, záliby, ba celou jeho povahu: najdou se sice výstředníci, kteří všude mluví, jak jim zobák narostl, ale převážná většina lidí má v sobě natolik z hofmistra, že se ve svých rozpravách přizpůsobí sklonům a názorům panstva.

Ale abychom se vrátili k hospodyni Wilkinsové, která hbitě splnila své poslání, třebaže přitom musela překonat vzdálenost patnácti mil: vrátila se s takovými důkazy o učitelově vině, že se pan Allworthy rozhodl zlotřilce si předvolat a vyslechnout ho *viva voce.*[13] Pan Partridge byl tedy vyzván, aby se dostavil a obhájil se, pokud to dokáže, proti vznesenému obvinění.

V určený čas tedy stanuli před panem Allworthym v Rajském zámku řečený Partridge s Annou, manželkou svojí, a slečnou Wilkinsovou, svým žalobcem.

Pan Allworthy usedl na soudcovskou stolici a Partridge předstoupil. Když vyslechl z úst slečny Wilkinsové obžalobu, prohlásil, že je nevinen, a všemožně se zapřísahal, že mluví pravdu.

Nato byla předvolána k svědecké výpovědi paní Partridgeová. Nejprve skromně vyjádřila politování, že je nucena po pravdě vypovídat proti manželovi, pak vylíčila všechny okolnosti, které čtenář už zná, a na závěr uvedla, že se manžel k svému poklesku doznal.

Jestli mu odpustila nebo ne, to si hádat netroufám, ale jedno je jisté: nesvědčila ráda v téhle při, a z jistých pádných důvodů by ho nejspíš takhle neobvinila, kdyby to z ní slečna Wilkinsová u nich doma šikovně nevytáhla, a navíc jí jménem pana Allworthyho neslíbila, že učitel bude potrestán tak, aby tím neutrpěla úhony jeho rodina.

Partridge sám ale nepřestával tvrdit, že je nevinen, ač připustil, že učinil zmíněné doznání: na vysvětlenou uvedl, že byl vystaven nepolevujícímu nátlaku ze strany manželky, která tvrdila, že je o jeho vině skálopevně přesvědčena, a proto ho bude mučit tak dlouho, dokud se nepřizná, a slibovala při všem, co je svaté, že pak s tím už přestane. Jen proto se dal zviklat a v rozporu s pravdou se přiznal, i když je nevinen: byl by se jí z téhož důvodu přiznal snad i k vraždě.

Paní Partridgeová si takové osočování samosebou nemohla dát líbit, a protože v momentální situaci neměla po ruce účinnější prostředek než slzy, povolala si je na pomoc v počtu co nejhojnějším, načež se obrátila k panu Allworthymu a takto k němu promluvila (či spíše zavzlykala): „Liběji vodpustit, jemnostpane, ale žádná ženská ubohá v životě nezkusila vod chlapa víc než já tuhle vod toho pekelníka: šak to taky nejni poprvně, co mi voklamal. Ne, liběji vodpustit, jemnostpane, zneuctil mý lože už nejednou a častokrát. Že si hledí víc korbele než práce a vo živobytí se nestará, s tím bych se už smířila, jen dyby poráde nepošlapával to svatý přikázání. A eště dyby to dělal někde na mezi, tak bych si to tak nebrala, ale s mou vlastní služkou, pod mou vlastní střechou! Zneuctíval mý lože počestný, jistojistě to má na

svědomí, von a ty jeho hampejznice zlíhaný! Je to tak, ty šelmo, zneuctils moje lože, zneuctil, a teď mi tuhle před jemnostpánem vobviníš, že sem na tebe dorážela, abys šel s pravdou ven. To tak, líběj vodpustit, jemnostpane, já že bych na něho dorážela! – Mám na těle dost památek, aby lidi viděli, jak mi bije. Kdybys byl chlap, ty pekelníku, tak by ses nesnížil, abys taklenc ubližoval ženě. Jenomže ty nejsi kus chlapa poctivýho, a to víš moc dobře! – Ani kus manžela jsi mi nikdá nebyl. Potřebuješ se tahat s děvkama, japabyne, a já bych – A dyš von je na mě takovej, tak já sem ochotná, liběji vodpustit, jemnostpane, vodpřisáhnout svatou přísahou, že sem je našla spolu v posteli. Co, to už si zapomněl, jak si mi zmlátil, až sem vomdlela a krev mi tekla po čele, a jenom proto, že sem ti slušně vyčítala to tvoje frejířství! Ale mně to dosvědčí všickni sousedi. Div že mi to srce nezlomilo, a je to tak, je to tak!“

Tu ji pan Allworthy přerušil a prosil ji, aby se už nerozčilovala, a sliboval jí, že se jí dostane spravedlivého zastání; nato se obrátil k Partridgeovi, který tu stál jak solný sloup, rozum napůl ochromený úžasem a napůl strachem, a vyslovil politování, že země nosí muže tak zlotřilého. Ujistil ho, že bude-li i nadále zapírat a nebetyčně lhát, ještě zhorší svou vinu, kterou může zmírnit jen tím, že se přizná a bude se káti. Vyzval ho, aby se bezodkladně doznal k činu a dál už nezapíral, když jsou jeho hříchy tak jasně prokázány dokonce i jeho vlastní ženou.

Zde tě, čtenáři můj milý, poprosím o chvilinku strpení, neboť chci složit oprávněnou poklonu jednomu našemu velice moudrému a prozíravému zákonu, který zakazuje, aby manželka svědecky vypovídala v při svého manžela, ať už v jeho prospěch, či naopak. Takové výpovědi, praví jistý učený autor, jenž, pokud víme, nebyl jmenován jinde než v zákonících, by vedly k nekonečným manželským rozepřím. A skutečně by to mohlo zapříčinit časté křivopřísežnictví, bití, pokutování, věznění, deportování a věšení.

Partridge stál chvíli mlčky, a byv vyzván, aby promluvil, řekl, že vypovídal po pravdě; nejdřív se odvolával k nebesům, aby dosvědčila jeho nevinu, pak se dožadoval obdobné služby od dotyčného děvčete a prosil urozeného pána, aby pro ni ráčil poslat; neměl totiž povědomost, anebo to předstíral, že odešla ze vsi.

Pan Allworthy, díky vrozenému smyslu pro spravedlnost i chladnokrevné rozvaze odjakživa jeden z nejtrpělivějších vrchnostenských pánů, vyslechl vždy všechny svědky, které obviněný mohl předvést na svou obhajobu, a byl i v tomto případě svolný odložit konečné rozhodnutí, dokud se nedostaví Jenny. Hned pro ni vypravil posla, a když manželům Partridgeovým důtklivě kladl na srdce, aby mezi sebou zachovávali mír (třebaže se přitom obracel hlavně na

nesprávnou adresu), vyzval je, aby se znovu dostavili za tři dny; usadil totiž Jenny na den cesty odtud.

V určený čas se všichni zúčastnění znovu shromáždili, ale posel se vrátil se zprávou, že Jenny nezastal: odešla prý krátce předtím ze svého bydliště s jedním oficírem od verbířů.

Nato pan Allworthy prohlásil, že svědectví takové povětrnice, jaká se z ní zřejmě stala, by stejně bylo málo věrohodné; avšak i kdyby byla přítomna a mluvila pravdu, jeví se mu víc než pravděpodobné, že by potvrdila, co tolik okolností, včetně učitelova vlastního doznání a výpovědi jeho manželky, že jej přistihla při činu, dostatečně prokazuje. Vybídl tedy znovu Partridge, aby se přiznal; a když ten dál trval na své nevině, prohlásil pan Allworthy, on že je o jeho vině přesvědčen a že člověka tak nehodného nehodlá nadále nijak podporovat. Zbavuje ho proto napříště jeho roční renty a radí mu, ať se dá na pokání, s ohledem na život věčný lituje svých hříchů a nechť pilně sobě vede, aby sobě i manželce zajistil živobytí.

Málokoho stihne tolik krutých ran naráz jako nešťastníka Partridge. Nejenže přišel o valnou část svých příjmů vinou manželky a jejího svědectví, ale ještě mu denně lála, že kvůli němu utrpěla mimo jiné i tuto ztrátu: ale takový už měl úděl a musel se s tím smířit.

Nazývám-li ho v předchozím odstavci nešťastníkem, prosím, aby čtenář připsal to označení na vrub mé soucitné povaze a neviděl v tom potvrzení učitelovy neviny. Zdali byl vinen nebo ne, to se možná ještě ukáže, ale pokud mně múza mého příběhu svěřila nějaké tajemství, rozhodně si nevezmu na svědomí, abych je vy- slepičil dřív, než mi přikáže.

Čtenáři tedy nezbude, než aby prozatím potlačil zvědavost. Jisto je, že ať už to ve skutečnosti bylo tak či onak, usvědčujících indicií bylo dost, aby pan Allworthy v učitelovu vinu uvěřil; ba soudní dvůr by jich při paternitním sporu ani tolik nevyžadoval; a přitom navzdory skálopevnému přesvědčení paní Partridgeové, která by byla v té věci neváhala přísahat na *Bibli,* je docela možné, že se učitelský ničím neprovinil; je sice zřejmé, porovnáme-li čas, kdy Jenny odešla z Little Baddingtonu, s tím, kdy porodila, že dítě počala ještě tam, nezbytně z toho ale nevyplývá, že otcem musí být učitel: vždyť odhlédneme-li od všeho ostatního, žil u Partridgeových jistý mládenec, kterému táhlo na osmnáct a s Jenny se kamarádil dost důvěrně, aby na něho mohlo padnout podezření; jenomže žárlivost je tak slepá, že tahle možnost rozlícenou paní vůbec nenapadla.

Zda Partridge podle rady pana Allworthyho litoval svých hříchů, o tom není zpráv. Zaručeně ale hluboce litovala jeho manželka, že proti němu svědčila, zvlášť když zjistila, že ji

hospodyně podvedla a přes její naléhání se za ni u pana Allworthyho nepřimluví. Trochu lépe uspěla u milostpaní Blifilové, dámy, jak už čtenář jistě zaznamenal, velmi dobrotivé: ta jí vlídně přislíbila, že se u bratra přimluví, aby rentu obnovil. Dost možná, že tak učinila z laskavého srdce, leč v příští kapitole odhalíme ještě další mocný a přirozenosti bližší důvod.

Její přímluva se však minula účinkem: pan Allworthy sice nezastával ten názor jako někteří novodobí spisovatelé, že milosrdenství pozůstává pouze z trestání provinilých, zato však nepovažoval za správné, aby se ve jménu téhle skvělé vlastnosti napořád a bez pádného důvodu promíjely tresty kdekterému těžkému zločinci. Nikdy nepřehlédl nic, co by spáchaný čin zpochybňovalo, bral v úvahu každou polehčující okolnost, ale k pouhým prosbám viníkovým nebo k přímluvám druhých zůstával hluchý. Jinými slovy, nikdy neprominul trest jen proto, že provinilci nebo jeho ochráncům nebylo po chuti, aby jej podstoupil.

Učitelovi se tedy museli podrobit svému osudu, skutečně dost hrozivému: on, místo co by se dvojnásob činil, aby vynahradil ztracený příjem, jako by ze zoufalství všechno vzdal, a že byl od přírody lenivý, propadal této neřesti víc a víc, až přišel i o těch pár žáků, co dosud měl, a byl by i se ženou bídně zašel, kdyby byla nějaká dobrá duše křesťanská nezasáhla a nezaopatřila je aspoň tím nejnutnějším.

Jelikož tuto podporu dostávali z neznámého zdroje, usoudili, stejně jako bezpochyby učiní i čtenář, že jejich tajným dobrodějem je sám pan Allworthy: nechce sice podporovat neřest otevřeně, ale tajně ulehčí i neřestníkovi, když jeho utrpení přesáhne jisté meze a stane se neúměrným jeho provinění. Ve stejném světle se teď bída učitelových zřejmě jevila i samé Štěstěně, neboť se konečně slitovala nad touhle neblahou dvojicí a ulehčila Partridgeovi těžký úděl, když dovršila úděl jeho manželky: ta se totiž zanedlouho poté nakazila neštovicemi a zemřela.

Spravedlivý rozsudek, jejž pan Allworthy vynesl nad Partridgem, zprvu vzbudil všeobecnou spokojenost; jakmile však učitel pocítil jeho důsledky, začali kmotři ve vsi polevovat v přísnosti a posuzovali jeho případ soucitněji, aby hned vzápětí označili za strohou tvrdost, co předtím nazývali spravedlností. Odsuzovali teď chladnokrevné vyměřování trestů a vychvalovali do nebe milosrdenství a odpuštění.

Takové hlasy se ozývaly ještě mnohem častěji po smrti paní Partridgeové, zaviněné sice svrchu uvedenou chorobou, jež nevzniká z chudoby a neštěstí ji nevyvolává, ale mnozí se

nehanbili připsat ji na vrub přísnosti pana Allworthyho, anebo jak tomu teď říkali, jeho krutosti.

Partridge, který takto přišel o ženu, o školu i o rentu a jemuž neznámý dobrodinec teď přestal pomáhat, se rozhodl, že změní vzduch, a opustil končiny, kde mu hrozilo, že mezi všemi těmi soucitnými sousedy umře hlady.

7. Kapitola

Nastíní v krátkosti, kterak prozíravým manželským dvojicím vzájemný odpor zdrojem blaženosti bývá, a stručně ospravedlní ty, kdo na chyby svých bližních shlížejí shovívavě.

Třebaže kapitán dokonale zničil nebohého Partridge, přece nesklidil kýžené ovoce svých snah: nedosáhl totiž, aby pan Allworthy nalezence zapudil.

Ba naopak, vzácný pán miloval malého Tomíčka den ode dne vřelejší láskou, jako by chtěl přísnost vůči otci vyvážit hlubokou náklonností k synovi.

Kapitán se na to tvářil kysele, právě tak jako na všechny ostatní dennodenní projevy páně Allworthyovy velkomyslnosti: pokládal totiž každou takovou štědrost za útok na svůj majetek.

V tomto případě, jak už jsme předeslali, s ním jeho choť nesouhlasila, a vlastně ani v ničem jiném: lásku, která se rozhořela z obdivu k hodnotám ducha, považují sice mnozí moudří mužové za trvalejší než lásku z obdivu ke kráse, ale pro daný případ to neplatilo. Ne, právě hodnoty ducha byly této dvojici hlavní válečnou sekyrou, veleohniskem četných střetnutí, která mezi nimi čas od času vzplála, a nakonec zanechala v dámě vrcholné opovržení k manželovi a v kapitánovi nepřekonatelný odpor k jeho životní družce.

Jelikož oba dva věnovali své schopnosti hlavně studiu teologie, vedli spolu v prvních dobách po seznámení nejčastěji hovory o těchto otázkách. Kapitán jako dobře vychovaný gentleman před svatbou vždycky ustoupil názorům dámy a nepočínal si přitom tak humpolácky jako samolibý hlupec, který v debatě sice zdvořile ustoupí chytřejšímu, ale vší mocí přitom dává najevo, že přesto považuje své stanovisko za správné. To kapitán, ač sebevědomější tvor by se hned tak nenašel, naopak bez výhrad přenechával vítězství oponentuře, takže dáma, která o jeho upřímnosti vůbec nezapochybovala, odcházela z těchto disputací okouzlena vlastní chytrostí a přemožena láskou ke kapitánovi.

Uhlazené způsoby vůči osobě mu navýsost protivné nepřišly sice kapitánovi tak zatěžko, jako kdyby se v zájmu osobního prospěchu musel stejně podřídit proslulému biskupovi Hoadleymu nebo některému jinému známému teologovi, přece však to bylo břímě příliš tíživé, aby je nesl bez motivu. Manželstvím bylo všech jeho cílů dosaženo, a tak se mu znechutilo dál ve všem ustupovat a začal se stavět k názorům své choti s urážlivou přezíravostí, jaké jsou schopni jen lidé sami opovrženíhodní a nad niž se umějí povznést jen ti, kdo si opovržení ničím nevysloužili.

Jakmile první závratné milostné opojení odnesl čas a v dlouhých klidných mezidobích, dělících střetání, rozum strhl dámě roušku z očí a upozornil ji, jak se kapitán ve svém chování změnil – ten totiž nakonec veškerou její argumentaci smetal se stolu pouhým *pf* a *pchá* –, nedala si takovou potupu pokorně líbit. Zpočátku ji to občas tak rozběsnilo, že to div neskončilo tragicky, ale pak si zvolila méně nebezpečnou cestu a pojala velice nízké mínění o manželově inteligenci, což trochu utlumilo její nechuť k němu, ač stále ještě doutnala mocně.

Kapitánovy city k ní se více blížily čiré nenávisti: nedostatky ve vědomostech či inteligenci mu u ní nevadily o nic víc, než že neměří šest stop. Ve svých názorech na ženské pohlaví předčil totiž skepticismem samého Aristotela: hleděl na ženu jako na tvora vhodného do domácnosti, jemuž je třeba věnovat trochu víc pozornosti než kočce, protože vykonává důležitější služby, ale jinak byl v jeho očích mezi oběma rozdíl tak nepatrný, že by byl býval svolný při svatební smlouvě s páně Allworthyho půdou a statky přibrat nádavkem libovolného z obou zmíněných živočichů. Přitom byl ve svém sebevědomí tak netýkavý, že vycítil manželčino opovržení, které mu teď dávala najevo, a jelikož se už dávno přesytil její lásky, zrodily se v něm antipatie a hnus, jaké snad neměly sobě rovna.

Jen v jediném případě bývá manželství prosto všeho potěšení, a to když mezi mužem a ženou zavládne lhostejnost; a jak mnozí moji čtenáři doufám poznali, co je to za skvostnou rozkoš milované bytosti způsobit potěšení, tak někteří, obávám se, už také zakusili to zadostiučinění, když mohli nenáviděnou osobu mučit. Soudím, že této posledně zmíněné slasti mužové i ženy, jak toho býváme svědky, často obětují klid, jemuž by se jinak v manželství mohli těšit i s druhem sebeprotivnějším. Jen proto manželky tak často předvádějí výbuchy lásky a žárlivosti, ba třeba si samy odepřou nějakou příjemnou zábavu, jen aby ji pokazily a nedopřály manželovi, a ten zas na oplátku se sebezapřením zůstane doma ve společnosti mu nemilé, jen aby zabránil ženě oprostit se od toho, co jí také není po chuti. Jen proto zřejmě

vdovy prolévají takové potoky slz nad popelem manželů, s nimiž žily v trvalých kraválech a sporech, a teď už jim nikdy nebude dopřáno je trýznit.

A těmto radovánkám, známým mnoha dvojicím, se nyní zplna srdce oddávali kapitán a jeho choť. Oba vždy paličatě trvali na svém už jen z toho prostého důvodu, že ten druhý tvrdil opak. Pokud jeden navrhl nějaké rozptýlení, ten druhý byl zásadně proti: nikdy se neshodli, koho budou milovat, nenávidět, chválit či hanět. A proto když kapitán nevražil na malého nalezenečka, jeho choť se ho jala hýčkat téměř stejně něžně jako vlastní robě.

Čtenáře dost možná už napadlo, že tyto vztahy mezi manželi příliš nepřispívaly ke klidu pana Allworthyho, jelikož nesměřovaly k harmonické spokojenosti, jíž se podle jeho představ všichni tři z tohoto svazku měli těšit; ve skutečnosti byl snad ve svém očekávání trochu zklamán, ale o pravém stavu věcí neměl ani zdaleka představu, neboť kapitán, z důvodů jsoucích nabíledni, si před ním dával pozor a milostpaní Blifilové z obavy, aby bratra nerozhněvala, nezbývalo než volit stejný postup. Vždyť se může docela dobře stát, že třetí osoba se důvěrně stýká, ba třeba i dlouho žije pod jednou střechou s manželskou dvojicí, a pokud ti v sobě najdou aspoň trochu zdrženlivosti, nebude mít ten třetí ani tušení, jaká nevraživost je víže; stejně jako na lásku den sice někdy bývá krátký i na nenávist, přece však ty četné hodiny, které dotyční tráví pouze spolu, poskytují aspoň těm umírněnějším dost a dost příležitostí oddávat se tomu či onomu citu, takže pak vydrží pobýt pár hodin ve společnosti a nepadat si do náruče, pokud se milují, a pokud nenávidí, nenaplivat si do očí.

Je však také docela dobře možné, že pan Allworthy toho viděl dost, aby mu to dělalo jisté starosti: nesmíme hned usoudit, že se moudrý muž netrápí, když neúpí a hlasitě nelamentuje jako někdo se sklonem k dětinskosti nebo ženskosti. Na druhou stranu je ovšem možné, že se mu na kapitánovi leccos nezamlouvalo, ale netrápil se kvůli tomu vůbec, neboť ti, kdo jsou nadáni pravou moudrostí a dobrotou, berou lidi a věci tak, jak jsou, nenaříkají nad jejich nedostatky ani se nepokoušejí je napravit. Uvědomují si jasně chyby svých přátel, příbuzných či známých, ale nevytknou jim je, nezmiňují se o nich před ostatními a zpravidla to ani nepoznamená jejich náklonnost k dotyčné osobě. Ba věru, pokud neumíme sladit bystrý úsudek se schopností leccos přehlédnout, neměli bychom žádná přátelství uzavírat, ledaže si příslušnou dávku pošetilostí odmyslíme: doufám, že mi to mí přátelé prominou, ale musím prohlásit, že bez chyby není ani jediný a netěšila by mě představa, že některý přítel slepě nevidí chyby mé. V tomto případě odpouštíme a na oplátku odpuštění očekáváme. Je to nezbytná přátelská služba a patří snad k těm nikoli nepříjemným. Tady se sluší promíjet a

neusilovat o nápravu. Kdo chce přesvědčivě dokázat svou pošetilost, ať se pokouší odnaučit své bližní vrozeným slabůstkám. Člověk nejobdivuhodnějšího charakteru, právě tak jako obdivovaný porcelán, může mít v sobě kaz, v obou případech bohužel stejně neodstranitelný; přitom si však celek uchovává vysokou hodnotu.

Pan Allworthy dozajista viděl, že kapitánovi lze leccos vytknout, jelikož to však byl muž velice rafinovaný a bděle se měl před švagrem na pozoru, usoudil šlechetný pán, že to jsou jen podružné kazy jinak dobré povahy, a ty ve své dobrotě moudře přehlédl a kapitánovi nevytkl. Byl by na to hleděl asi jinak, kdyby odhalil celou pravdu, a to by se jistě stalo, kdyby se takhle oba manželé k sobě měli delší dobu, jenomže laskavá Štěstěna tomu účinně zabránila, když přiměla kapitána k činu, jímž si svou choť opět naklonil a znovu získal její ztracenou něhu a lásku.

8. Kapitola

Recept, kterak dobýt manželčiny ztracené lásky, jenž, co vědomost sahá, neselhal ani v těch nejzapeklitějších případech.

Nepříjemné chvíle strávené v hovorech s chotí, pokud se jim s vynaložením všemožného úsilí nedokázal vyhnout, si kapitán bohatě vynahrazoval příjemnými úvahami o samotě.

V těchto úvahách se výhradně zaobíral statky páně Allworthyovými: předně vynakládal značnou duševní námahu, aby co nejpřesněji stanovil jejich celkovou hodnotu, přičemž často objevil důvod, aby výpočty poopravil k svému prospěchu, a za druhé a to hlavně se kochal představami, co všechno dá změnit uvnitř v domě i v zámeckých zahradách, a spřádal v duchu dalekosáhlé plány, jak panství zvelebí a dodá mu na velkoleposti, a za tím účelem se pilně zabral do studia umění stavitelského i zahradní architektury, přečetl mnohé spisy věnované těmto oborům, obětoval osvojování příslušných znalostí všechen svůj čas a bylo to jeho jediné potěšení. Konečně měl vypracovaný skvělý plán: hluboce litujeme, že jej nemůžeme čtenářům předestřít, protože ani v honosném přepychu dnešní doby by se, pokud vím, jemu rovnocenný nenašel. Obsahoval vrcholnou měrou obě nejdůležitější složky, které zajišťují všem rozsáhlým a velkolepým záměrům tohoto druhu vysoké ohodnocení: při uskutečňování se nesmělo šetřit na výdajích a muselo se počítat s nedozírně dlouhou dobou, než by se všechno dovedlo k jakžtakž definitivní podobě. První předpoklad spolehlivě zajišťovalo nesmírné bohatství, které kapitán přisoudil panu Allworthymu a potom sobě co nespornému dědici, a co

se toho druhého týkalo, jeho vlastní robustní zdraví a věk, jenž se označuje pouze jako střední, poskytovaly záruky, že se toho dožije.

Nic tedy nechybělo, aby začal neprodleně uskutečňovat své záměry, než aby pan Allworthy umřel, a kapitán kalkuloval, kdy k tomu dojde, za pomoci vlastní algebry a navíc kupoval všechny dostupné spisy pojednávající o ceně života, náhlých zvratech osudu a podobně. Když se k svému uspokojení dočítal, že takové události se stávají dnes a denně, nabýval jistoty, že k tomu s velkou pravděpodobností dojde v průběhu několika málo let.

Avšak jednoho dne, zatímco se kapitán hluboko nořil do takovýchto úvah, potkala ho velice nešťastná a nevčasná nehoda. Štěstěna ve své známé zlomyslnosti si s ním zažertovala vskutku krutě a beztaktně, když rázem zmařila všechny jeho plány. Zkrátka a dobře, abychom čtenáře dlouho nenapínali, právě ve chvíli, kdy mu srdce plesalo při pomyšlení, jaké blaženství mu kyne, jen co pan Allworthy skoná, trefil ho šlak a on sám klesl mrtev.

Naneštěstí to kapitána postihlo, když se šel před večeří projít, takže mu nikdo nemohl přispěchat ku pomoci, i kdyby tu bývala nějaká pomoc co platná. Zabral tedy půdu, která mu svou rozlohou měla napříště už zcela postačit, a ležel na zemi jako zářný (ač ne živoucí) příklad moudrých Horatiových veršů:

Tu secanda marmora
Locas sub ipsum funus, et sepulchri
Immemor, struis domos.[14]

Jejich myšlenku přetlumočím čtenáři takto: Zaopatřuješ ke stavbě vzácné věci, když netřeba ničeho krom krumpáče a lopaty, a stavíš v půdorysu stokrát pět set stop, nepamětliv míry šestkrát dvě.

9. Kapitola

Důkaz spolehlivé účinnosti svrchu zmíněného receptu v podobě vdoviných nářků včetně dalších ornamentů smrti, jako jsou páni doktoři et cetera, a náhrobní nápis jaksepatří.

Pan Allworthy se sestrou a další dámou přišli v obvyklou hodinu do jídelny, a když čekali značně déle než jindy, poznamenal pan Allworthy, že mu kapitánova nepřítomnost začíná dělat starosti (ten se totiž dostavoval k jídlu s puntičkářskou přesností), a nařídil, aby šel sluha vyzvánět ven, a zvlášť směrem k těm cestičkám, kudy měl kapitán ve zvyku chodívat na procházku.

Všechna tato opatření však zůstala bez odezvy (co čert nechtěl, kapitán se ten večer vydal docela jinudy) a milostpaní Blifilová se dala slyšet, že se jí zmocňuje neblahé tušení. Nato druhá dáma – jedna z jejích nejdůvěrnějších přítelkyň, dopodrobna zpravená o jejích citech k manželovi – jala se ji seč byla chlácholit: prohlásila, že její znepokojení je pochopitelné, ale všechno, doufejme, dobře dopadne. Je krásný vlahý večer, a proto možná kapitán zašel na procházce dál než jindy, anebo se zdržel někde u sousedů. Milostpaní Blifilová odvětila: „Ne, jsem přesvědčená, že ho potkalo něco zlého. Kdyby se chtěl někde zdržet, tak by mi vzkázal, neboť dobře ví, že bych o něho měla strach.“ Druhá dáma se v nedostatku dalších argumentů uchýlila k taktice v takové situaci obvyklé, kladla přítelkyni na srdce, aby se zbytečně neděsila, protože by to mohlo mít vážné důsledky pro její vlastní zdraví; naplnila vrchovatě velký pohár vína a radila jí, po jistém zdráhání s úspěchem, aby jej vypila.

Tou dobou se vrátil do jídelny pan Allworthy: vydal se totiž s ostatními kapitána hledat. Bylo na něm znát, že je vážně znepokojen, což se projevovalo i hlubokou zamlklostí; jelikož ale zármutek působí na různé povahy různě, tak obavy, které v něm slova zdusily, rozpoutaly jejich hotový příval u milostpaní Blifilové. Ta teď spustila hořké lamentace a doprovodila je potopou slz; druhá dáma, její družka, ji ujistila, že se jí nediví, ale zároveň ji nabádala, ať se tomu tak nepoddává, a pokusila se utěšit nešťastnou přítelkyni takovými filozofickými moudrostmi, jako že život je jediný řetěz smutného soužení, a kdo si tohle uvědomí, obrní se v duchu proti každé ráně osudu, jakkoli nečekané a hrozné. Vyzvala ji, ať si vezme příklad z bratra, jehož to sice nemůže zasáhnout tak drtivě jako ji, ale rozhodně to na něho také těžce doléhá, jelikož se ale oddává do vůle boží, udrží svůj žal v patřičných mezích.

„Kdepak bratr!“ zvolala milostpaní Blifilová. „Politování zasloužím jen a jen já! Co jsou obavy přítele v porovnání s tím, co v takové chvíli prožívá manželka! Och, není ho více! – Někdo ho zavraždil! – Už ho nikdy neuvidím!“ Poté na ni záplava slz zaúčinkovala stejně jako předtím jejich přemáhání na pana Allworthyho a zmlkla.

V té chvíli vběhl lokaj, a sotva dechu popadaje, zvolal: „Našli jsme pana kapitána!“ a než k tomu stačil cokoli dodat, objevili se další dva sluhové s mrtvým tělem.

A zde má zvídavý čtenář opět příležitost pozorovat rozličnou působnost žalu: pan Allworthy, jenž dosud mlčel ze stejného důvodu, jaký uvolnil stavidla výmluvnosti jeho sestry, při pohledu nyní se naskýtajícím zaslzel, zatímco milostpaní rázem slzet přestala: vyrazila ze sebe srdceryvný výkřik a padla do mdlob.

V jídelně se to brzy služebnictvem jen hemžilo: někteří, včetně dámy na návštěvě, pobíhali kolem milostpaní, zatímco ostatní, mezi nimi i pan Allworthy, odnesli kapitána do teplé postele a tam zkoušeli všechno možné, aby ho opět přivedli k životu.

Jak rádi bychom čtenáři oznámili, že se horlivé konání nad oběma nehybnými těly setkalo se stejným úspěchem! Ti, kdo pečovali o dámu, si vedli tak dobře, že po uplynutí vhodné doby se z mdlob vzpamatovala a všichni se zaradovali, kdežto u kapitána veškeré pokusy, ať pouštění žilou, ať náčinky, ať kapky, selhaly. Osud, neúplatný soudce, nad ním vynesl rozsudek a odmítl odvolání, třebaže ho hájili dva páni doktoři, kteří přibyli a začali si účtovat ve stejnou dobu.

Tito dva ranhojičové, které odlišíme jmény doktor Y. a doktor Z., abychom se vyhnuli vší zlomyslné vztahovačnosti, mu nahmatávali tep, a to doktor Y. na pravé ruce a doktor Z. na levé, a oba došli k shodnému závěru, že je načisto mrtvý, neshodli se však na chorobě či příčině smrti: doktor Y. zastával názor, že ho trefil šlak, a doktor Z. soudil na padoucí nemoc.

Z toho vznikla učená disputace, při níž každý mudřec různými důvody dokládal vlastní stanovisko. Ty pak byly všechny stejně pádné, takže se jimi každý pan doktor utvrdil ve svém názoru, aniž protivníka sebeméně zviklal.

Po pravdě řečeno, snad každý lékař má svou oblíbenou chorobu a jí pak připisuje všechna vítězství nad lidským tělem. Podágra, revma, močové kameny a písek, souchotě – jedno každé má v tomhle cechu své zastánce, a nejvíc ze všech nervová horečka nebo vnitřní horkost. Zde je třeba hledat vysvětlení, proč se někdy tak liší názory na příčinu pacientovy smrti i mezi nejučenějšími pány magistry, čemuž se nepřestávají divit ti z nás, kdo o svrchu uvedené skutečnosti nevědí.

Čtenář se možná podiví, že učení pánové Y. a Z., namísto aby se pokusili pacienta přivést k vědomí, hned se pustili do disputace, nač zemřel, ale pravda je, že se všechny léčebné pokusy odbyly už před jejich příchodem: kapitána uložili do teplé postele, nařízli mu žíly, přiložili náčinky na hlavu a nakapali mu kdejakou posilující substanci na rty i do nozder.

Když tedy páni doktoři zjistili, že už se stalo všechno, co by sami nařídili, neměli čím vyplnit čas, který se slušelo strávit u lože, aby si zasloužili svou mzdu, a tím vznikla nutnost zvolit si takový či onaký námět k rozhovoru: a co se spíše nabízelo než ten výše uvedený?

Chystali se právě, že se rozloučí, když pan Allworthy, který se už vzdal vší naděje u kapitána a poručil ho do vůle boží, začal se strachovat o sestru a požádal pány doktory, aby před odchodem navštívili i ji.

Dotyčná dáma se už probrala z mdlob a cítila se tak, abychom si posloužili obvyklým obratem, jak se v dané situaci dalo očekávat. Páni doktoři tedy, jen co odbyli všechny předchozí ceremonie, šli vyšetřit tuto pacientku a každý ji uchopil za jednu ruku, stejně jako předtím mrtvolu.

Milostpanin stav představoval krajní protipól stavu jejího manžela: u něho byla lékařská pomoc marná, ona žádnou nepotřebovala.

K největším nespravedlnostem na světě patří i nactiutrhačný názor, že doktoři jsou se smrtí jedna ruka. Já ale naopak věřím, že kdybychom sečetli ty, kdož se díky lékařské péči pozdravili, a porovnali s počtem těch, kteří se stali její obětí, pak by těch prvých bylo nejspíš o dost víc. Proto bývají páni doktoři v tomto punktu tak obezřelí a dávají si takový pozor, aby pacienta náhodou nezabili, že se raději zdržují veškerého léčení a předepisují nemocným jen to, co jim nemůže ani prospět, ani uškodit. Byl jsem už svědkem toho, jak se někteří z těchto medikusů dávali slyšet: „Nejmoudřejší je nechat přírodu, ať se činí, jak umí,“– zatímco lékař má patrně zůstat po ruce, aby jí povzbudivě poklepal na rameno a chválil, když jí jde práce dobře od ruky.

Naši páni doktoři vůbec nenadržovali smrti, a proto také mrtvého propustili ze své péče po jednorázové odměně; zato k živé pacientce žádnou takovou nechuť neprojevili: na její diagnóze se okamžitě shodli a jali se jí velice pilně předepisovat.

Zda milostpaní zpočátku přesvědčila své lékaře, že je chorá, a později do toho oni na oplátku vemluvili ji, to nechci soudit, ale stonala celý měsíc se vší pompou. V té době ji pravidelně navštěvovali lékaři, pečovaly o ni ošetřovatelky a všichni známí se dávali poptávat, zda se zotavuje.

Nakonec ale doba, kdy se sluší chořet a oddávat se nesmírnému žalu, uplynula, lékaře propustili a milostpaní začala přijímat návštěvy: změnila se jen v tom, že halila do smutku své tělo i svou tvář.

Kapitán ležel v hrobě a byl by nejspíš urazil už hezký kus na cestě k zapomnění, kdyby se pan Allworthy z přátelství nepostaral o to, aby jeho památka zůstala zachována v náhrobním nápisu, jejž sepsal muž stejně geniální jako upřímný a kapitána dokonale znalý:

ZDE ODPOČÍVÁ
V OČEKÁVÁNÍ SLAVNÉHO ZMRTVÝCHVSTÁNÍ
KAPITÁN JAN BLIFIL.
LONDÝN MĚL TU ČEST BÝT JEHO RODIŠTĚM,
OXFORD SVĚDKEM JEHO VZDĚLÁNÍ.
DĚLAL CEST SVÉMU POVOLÁNÍ
I SVÉ VLASTI,
ŽIL ŽIVOTEM PŘÍKLADNĚ ZBOŽNÝM
A LIDUMILNÝM.
BYL POZORNÝM SYNEM,
LASKAVÝM MANŽELEM,
MILUJÍCÍM OTCEM,
NĚŽNÝM BRATREM,
VĚRNÝM PŘÍTELEM,
ZAPÁLENÝM KŘESŤANEM
A DOBRÝM ČLOVĚKEM,
TENTO NÁHROBEK VZTYČILA
JEHO ŽALEM ZDRCENÁ VDOVA
NA PAMÁTKU JEHO VZÁCNÝCH VLASTNOSTÍ
A SVÉ LÁSKY.

KNIHA TŘETÍ

Obsahuje nejpamátnější události, které se staly v rodině pana Allworthyho od doby, kdy Tommy Jones dosáhl věku čtrnácti let, až do doby, kdy dovršil rok devatenáctý. V této knize čtenář najde četné pokyny pro výchovu dětí.

1. Kapitola

Obnáší toho málo, ba skoro nic.

Rozpomeň se laskavě, čtenáři můj, jak jsme tě na počátku druhé knihy tohoto příběhu upozornili, že hodláme pominout několik delších časových údobí, kdy se neudálo nic, co by si zasloužilo v naší kronice zaznamenat.

Rozhodli jsme se pro takový postup nejen z ohledu na vlastní postavení a pohodlí, ale i pro dobro čtenářů a v jejich zájmu: předně jim takto ušetříme, aby mařili čas čtením, jež by jim nepřineslo potěšení ani poučení, ale navíc jim pokaždé poskytneme příležitost rozehrát podivuhodnou moudrost, jíž dozajista vládnou, a vyplnit ty prázdné časové úseky vlastními představami, k nimž jsme je na předcházejících stránkách s péčí vybavili dostatečnými podklady.

Tak například: kdo z čtenářů by nevěděl, co pan Allworthy po přítelově skonu zprvu prožíval, jaký byl žal, jemuž v takových situacích podléhají všichni lidé, pokud nemají srdce z kamene či hlavu ze stejně neprostupného materiálu? A dále: kdo z nich by stejně dobře nevěděl, že filozofie a víra pomohou takový žal časem zmírnit a nakonec zcela překonat? Vždyť filozofie nás učí, že truchlit je nemoudré a marné, a víra to ještě jednoznačněji zcela zavrhuje, když zároveň nabízí útěchu v podobě naděje a ujištění do budoucna, takže se člověk vyrovnaný a nábožný rozžehná s přítelem na smrtelné posteli, jako by ho vyprovázel na dalekou cestu, ba se stejnými nadějemi v znovushledání.

Uvážlivý čtenář sotva také tone v nejistotě ohledně milostpaní Brigity Blifilové; může si být jist, že po celý ten čas, kdy neštěstí poznamenává zevnějšek, velice přísně dbala všech zvyklostí a pravidel slušnosti a že v souladu s oděním měnila i tvář: jak hluboký smutek vystřídal tmavý šat, po tmavém šedý a po šedém světlý, tak jí na tváři zoufalství přecházelo v

žal, žal ve smutek, smutek ve vážný výraz, až nakonec nadešel ten den, kdy se mohla vrátit k své obvyklé vyrovnanosti.

Tyto dva příklady uvádíme jako ukázku úkolu, jehož se mohou podujmout i čtenáři nejprostší. Mnohem náročnější a složité výkony v úsudku a bystrozraku lze pochopitelně očekávat od absolventů vysokého učení kritického. Takoví nepochybně učiní řadu pozoruhodných objevů, co všechno se událo a neudálo v rodině šlechetného pána během všech těch let, jež jsme uznali za vhodné přeskočit; nic z toho sice nezasluhuje zmínky v našem příběhu, ale rozhodně se přihodilo mnoho věcí rovnocenného významu s těmi, o nichž podávají zprávy denní a týdenní kronikáři naší doby, a mnozí lidé nad nimi pak stráví drahně času, ač s malým, obávám se, užitkem. Při osnování takových představ se dobře uplatní kdejaká nevšední přednost ducha, jelikož mnohem významnější je schopnost předvídat, co kdo v nějaké situaci učiní, na základě jeho povahy než posuzovat povahy lidí na základě jejich činů. Taková schopnost vyžaduje větší bystrozrak, no prosím, ale pravý mudřec se toho prvního zmíněného úkolu zhostí s nemenší jistotou než toho druhého.

Jelikož jsme si moc dobře vědomi, že valná většina našich čtenářů vykazuje tuto schopnost v hojné míře, ponecháváme jim prostor nějakých dvanácti let, aby ji měli kde uplatnit, a uvádíme našeho hrdinu opět na scénu asi čtrnáctiletého: mnozí nepochybně už prahnou po tom, aby se s ním opět sešli.

2. Kapitola

Vystoupí hrdina tohoto kronikářského veledíla a zlá znamení ho provázejí. Historečka významu tak nepatrného, že ji mnozí ani nebudou považovat za hodnu pozornosti. Pár slov o jistém vrchnostpánovi a povícero o jednom hajném a jednom domácím učiteli.

Jelikož jsme si předsevzali, než jsme usedli a začali spisovat tuto kroniku, že nechceme žádnému lichotit, nýbrž povedeme pero jen a jen po cestách pravdy, musíme teď uvést našeho hrdinu na jeviště ve světle mnohem nelichotivějším, než by bylo žádoucno, a nebudeme tajit, ač se s ním teprve seznamujeme, mínění převládající mezi domácími na zámku, že ten kluk roste pro šibenici.

A nezbývá mi než s politováním doznat, že tomu až příliš mnohé nasvědčovalo. Mládeneček jevil od nejútlejšího věku hříšné sklony, a zvlášť jeden z nich mířil přímo k osudu mu předpovídanému. Byly mu už prokázány tři loupeže: vyplenil cizí sad, uzmul jednomu sedlákovi na dvorku kachnu a zalovil mladému pánovi Blifilovi v kapse a sebral mu míček.

Jeho zločiny se navíc jevily ještě horší v porovnání s chováním mravného hošíka Blifila, jeho rostence: urozený mladý pán se od Tomíka tolik lišil, že nejen domácí lidé, ale i sousedé široko daleko pěli na něho chválu. Však měl povahu skutečně podivuhodnou: byl na svá léta až neuvěřitelně rozumný, ukázněný a zbožný. Pro tyto vlastnosti si ho každý hned zamiloval, zatímco Tom si vysloužil leda obecné opovržení a mnozí se podivovali, že pan Allworthy dovolí, aby ten kluk byl vzděláván s jeho synovcem, a nebojí se, že se mu zkazí, když bude mít na očích takový špatný příklad.

Jistá událost asi z té doby ukáže přemýšlivému čtenáři rozdíly v povaze obou mládenců mnohem názorněji než sebedelší popisování.

Tom Jones – a třeba stokrát darebák, hrdinou našeho vyprávění je on – měl jen jedinou sobě nakloněnou duši mezi služebnictvem na panství, a nebyla to hospodyně Wilkinsová, která nad ním už dávno udělala kříž a vlichotila se opět do přízně své milostpaní. Byl to hajný, chlapisko nevalné pověsti, o němž se proslýchalo, že nemá větší zábrany, co se rozdílu mezi *meum* a *tuum*[15] týká, než sám mladý pán Tom. Jejich kamarádství proto zavdávalo domácímu personálu příležitost k četným uštěpačným poznámkám, které buď už tenkrát měly ráz přísloví, anebo ho časem získaly; jejich vtip shrnuje krátké latinské rčení: *Noscitur a socio*[16], což by se dalo volně myslím přeložit: Vrána k vráně sedá.

Spravedlivě řečeno, něco z těch odsouzeníhodných Tomových zločineckých sklonů, jež jsme právě doložili třemi příklady, padá na vrub tohoto člověka, neboť ho naváděl a ve dvou ze zmíněných tří případů byl, čemu se u soudu říká nepřímý komplic. Celou tu kachnu a velkou část jablek totiž zužitkoval hajný se svou rodinou. Odhalen však byl jen Tom, a proto mu chudáčkovi připadl nejen celý trest, ale i celá vina, a obojí vzal znovu na sebe i v následujícím případě:

Panství pana Allworthyho sousedilo s honitbou jednoho z těch vrchnostpánů, o nichž se říkává, že by pro zvěř dali první poslední. Lidé tohoto založení mstí tak tvrdě a přísně smrt každého zajíce či koroptve, jako by zastávali víru indických Baniánů, z nichž mnozí prý zasvětí celý život zachování a ochraně některých živočišných druhů, jenomže naši angličtí Baniánové, zatímco chrání zvířata před jinými nepřáteli, sami jich vraždí nemilosrdně celé fůry, a proto je musíme zprostit podezření z nějakých takových pohanských pověr.

Já sám na rozdíl od některých lidí si těchto sportsmanů vážím, neboť vycházím z názoru, že plní řád přírody a ušlechtilé poslání, jemuž se zasvětili, měrou vrchovatější než jiní. A jak nás

Horatius učí, určití jedinci jsou *fruges consumere nati*, neboli „zrozeni, aby užívali plodů matky země“, tak nijak nepochybuji o tom, že jiní jsou *feras consumere nati,* tedy „zrozeni, aby užívali živočichů matky země“, čili jak se obvykle říkává lovné zvěře, a kdo by tedy chtěl popřít, že tihle velkomožní pánové plní osobitý úděl Stvořitelem jim přisouzený?

Jednoho dne si šel Tomík s hajným zastřílet a náhoda tomu chtěla, že zdvihli hejno koroptví právě poblíž honitby, kterou Štěstěna, ve shodě s moudrými záměry Přírody, svěřila jednomu z těch zrozenců k užívání zvěře: ptáci do ní přeletěli a oba lovci je zmerčili v hlodašovém houští nějakých dvě stě tři sta kroků za hranicí páně Allworthyho hájemství.

Pan Allworthy nakázal hajnému se vší přísností, pod pohrůžkou, že přijde o živobytí, aby nikdy nerušil držbu sousedních pánů, a to ani těch, kteří ji nestřežili tak bedlivě jako majitel zmíněné honitby. Pokud šlo o ty ostatní, hajný také pánův příkaz zvlášť důsledně nedodržoval; jelikož však vrchnostpán, pod jehož ochranná křídla se koroptve uchýlily, byl proslulý svou povahou, neodvážil se hajný dosud na jeho výsostné území vkročit. A nebyl by tak učinil ani tentokrát, kdyby jeho mladý druh v zápalu lovecké náruživosti tolik nenaléhal, ale když Tomík nepřestával mořit, nakonec, vždyť byl sám také myslivec tělem duší, jeho prosbám podlehl, vběhl do obory a jednu z těch koroptví složil.

V té chvíli majitel honitby cválal kousíček odtud, a jen zaslechl výstřel, hnal koně tím směrem a přistihl nebohého Tomíka, neboť hajný skočil do nejhustšího hlodaše a tam se mu naštěstí podařilo zůstat nezpozorován.

Urozený pán mládence prošacoval, našel u něho koroptev, přísahal mu strašnou pomstu a prohlásil, že si bude stěžovat panu Allworthymu. Slovo také dodržel, rovnou se rozjel na zámek a tam přednesl svou obžalobu tak rozhořčeně a slovy tak nevybíravými, jako by mu byli sídlo vydrancovali loupežníci a zmocnili se nejcennějších kusů nábytku. Tvrdil také, že s klukem někdo byl, i když ho na místě nedopadl: zaslechl prý dva výstřely, které skoro splývaly. A dodal: „Našel jsem jenom tuhle koroptev, ale pámbuví, co tam všechno natropili!“

Když se Tom vrátil domů, dal si ho pan Allworthy zavolat. Přiznal se a na svou obhajobu neuvedl nic než pravdivý fakt, že hejno původně vzlétlo z vlastní obory pana Allworthyho.

Následovala otázka, kdo ještě byl u toho; pan Allworthy prohlásil, že to chce vědět, a obeznámil viníka s výpovědí o dvou puškách, kterou sousednímu vrchnostpánovi dosvědčili i jeho dva lovci. Tom však trval na svém, že byl sám; po pravdě řečeno s odpovědí trochu

váhal, čímž by byl panu Allworthymu potvrdil, kdyby v té věci býval na vahách, že se pan soused a jeho dva lovčí nemýlí.

Podezření hned padlo na hajného, a proto si ho pan Allworthy zavolal a položil mu stejnou otázku; ten se však spolehl na Tomův slib, že vezme všechno na sebe, a s rozhodností popřel, že by byl mladého pána doprovázel: prý ho celé odpoledne ani nezahlíd.

Nato se pan Allworthy znovu obrátil k Tomovi, zamračil se na něho nezvykle přísně, znovu ho vyzval, aby se přiznal, kdo s ním byl, a opakoval, že to chce vědět. Hoch však trval na svém, čímž pana Allworthyho nadmíru popudil; propustil ho s tím, ať si to do rána rozmyslí, pak že se ho zeptá někdo jiný a jiným způsobem.

Chudáček Tom strávil smutný večer, a navíc mu ještě chyběl obvyklý kamarád, protože mladý pán Blifil odjel s paní matkou někam na návštěvu. Kvůli trestu, který ho čeká, se ani tolik netrápil: spíš měl strach, aby vydržel a nezradil hajného, který by v důsledku toho přišel o živobytí.

Ani hajnému tou dobou nebylo lehko. Trpěl podobnými obavami jako mládenec a rovněž měl větší starost o jeho čest než o jeho kůži.

Na druhý den tedy Tom stanul před důstojným pánem Thwackumem, mužem, jemuž pan Allworthy svěřil výchovu obou chlapců, slyšel od něho stejné otázky jako předchozího večera a stejně je zodpověděl. To mu vyneslo tak krutý výprask, že to možná až hraničilo s mučením, jímž v některých zemích vynucují na zločincích doznání.

Tom snesl trest velmi statečně, a třebaže se ho vychovatel před každou ranou zeptal, jestli se už přizná, nechal se raději zbít, než by zradil přítele a porušil dané slovo.

Hajnému se teprve nyní ulevilo a panu Allworthymu se Toma zželelo kvůli tomu, co vytrpěl: pan Thwackum totiž, protože neprosadil svou a chlapce nedonutil k doznání, zašel ve své přísnosti mnohem dál, než jeho šlechetný chlebodárce zamýšlel. Ten se nadto teď začal přiklánět k názoru, že se pan soused zmýlil, což při jeho proslulé zbrklosti a durdivosti bylo docela dobře možné, a že lovčí tvrdili totéž co pán, tomu nepřikládal velkou váhu. A jelikož krutost a nespravedlivost byly dva pojmy, s nimiž se pan Allworthy ve svém svědomí nikdy nesmířil, poslal pro Toma, jal se k němu vlídně a chápavě promlouvat a nakonec mu řekl: „Přesvědčil jsem se, hochu drahá, že jsem tě podezíral neprávem, a mrzí mě, že jsi byl kvůli

tomu tak přísně ztrestán.“ A pak mu daroval hřebečka, aby mu to vynahradil, a znovu opakoval, jak ho mrzí, co se stalo.

Vědomí vlastní viny teď dolehlo na Toma tíživěji než sebetvrdší přísnost. Spíš dokázal čelit Thwackumovým ranám než Allworthyho dobrotě. Slzy mu vyhrkly do očí, padl na kolena a zvolal: „Vy jste na mě přesmoc hodný, vzácný pane! Jste, jste! Já si to namouduši nezasloužím.“ Srdce mu v té chvíli tak překypovalo, že by byl své tajemství užuž vyzradil, ale strážný anděl hajného ho upozornil, co by to pro toho chudáka asi znamenalo, a to pomyšlení mu ochromilo jazyk.

Thwackum dělal, co bylo v jeho silách, aby pana Allworthyho odradil od vší laskavosti a soucitu, prohlašoval, že hoch zatvrzele lže, a naznačoval, že ještě jeden výprask a pravda by možná vyplula na světlo boží.

Pan Allworthy ale s rozhodností odmítl k takovému experimentu dát souhlas. Pravil, že si chlapec už vytrpěl své, a kdyby i byl vinen a pravdu tajil, nemůže ho k tomu vést nic jiného než mylně chápaná čest.

„Čest?“ zvolal Thwackum procítěně. „Nic než zatvrzelost a vzdor! Cožpak čest vede někoho ke lži, cožpak čest přežívá nezávisle na náboženství?“

Tato rozmluva se odehrávala u stolu krátce po večeři a přítomen byl kromě pana Allworthyho a Thwackuma ještě třetí pán, jenž nyní přispěchal se svou troškou do mlýna, a proto ho čtenáři, dřív než se pustíme dále, v krátkosti představíme.

3. Kapitola

Osobnost pana Squara, filozofa, a pana Thwackuma, bohoslovce, a jejich disputace o –

Dotyčný pán, jenž tehdy už nějaký čas pobýval u pana Allworthyho na zámku, se jmenoval Square. Příroda ho neobdařila mimořádnými schopnostmi, bohatě to však vyvážil učeným sebevzděláváním. Hojně si čítal v starověkých myslitelích a prohlašoval se za znalce všech děl Platónových i Aristotelových. Podle těchto velkých vzorů utvářel svou osobnost, někdy podle učení jednoho, jindy zas druhého filozofa. V morálce se hlásil k Platónovi, v otázkách náboženských spíše tíhl k Aristotelovi.

Ač svůj mravní kodex, jak bylo řečeno, utvářel na základě platónského modelu, shodoval se zároveň bezvýhradně s Aristotelem, jenž si svého velkého předchůdce cenil spíše pro jeho

spekulativní filozofické myšlení než jako zákonodárce. Toto stanovisko pak domýšlel až do krajnosti, ba zašel dokonce tak daleko, že považoval mravnost za problém pouze teoretický. Pravda, nikdy v mé přítomnosti nic takového netvrdil, ani jsem to od nikoho jiného neslyšel opakovat, kdykoli jsem se však třeba jen krátce zamyslil nad jeho počínáním, vždy se mi vtíral dojem, že to bylo jeho upřímné přesvědčení, jelikož se tím dokonale vysvětlují nesrovnalosti, které by se jinak v jeho povaze jevily.

Tento pán a pastor Thwackum, sotva byli pohromadě, zpravidla se hned ocitli ve při, neboť se ve svých zásadách diametrálně rozcházeli. Square věřil, že lidská duše je nejdokonalejším výkvětem vší ctnosti a hřích je zrůdná odchylka od naší přirozenosti, podobně jako znetvořující tělesná vada. Thwackum naopak zastával názor, že od Pádu není lidský rozum nic než snůška nepravostí, pokud není z milosti boží očištěn a spasen. Shodli se jen v jednom, že totiž ve svých slovních kláních o mravnosti nikdy nepoužili výrazu dobrota. Filozof si oblíbil úsloví *přirozená krása mravní,* teolog zas *všemocná milost boží.* První z nich hodnotil všechno počínání podle *trvale platného řádu práva* a *věčné jsoucnosti jevů,* druhý se v rozhodování řídil vždy podle vyšší autority, přičemž ale vycházel z *Písma* a jeho vykladačů, jako advokát vychází z výkladu Edwarda Coka k majetkoprávním spisům Thomase Littletona, když přijímá kritické komentáře za součást díla samého.

Když jsem tedy filozofa takto stručně představil, prosím, aby se čtenář laskavě upamatoval, že pastor zakončil svůj proslov vítězoslavnou otázkou, na niž neočekával odpověď: „Cožpak čest přežívá nezávisle na náboženství?“

Na to Square odvětil, že je vyloučeno filozoficky disputovat o pojmech, pokud se předtím nevymezí jejich obsah, a že málokterá slova jsou vágnějšího a obtížněji určitelnějšího významu než právě ta dvě uvedená panem Thwackumem, neboť co je to čest, na to existuje téměř tolik rozličných názorů jako na náboženství. „Jestliže však,“ pravil dále, „pod pojmem čest rozumíte pravou přirozenou krásu mravní, pak tímto prohlašuji, že přežívá i bez vašeho náboženství. Ba i vy sám,“ dodal ještě, „přece připustíte, že přežívá nezávisle na všech náboženstvích krom jednoho. Stejně se na to bude dívat machometán nebo Žid a stoupenec každé další sekty, co jich jen na světě je.“

Thwackum odvětil, že to jsou argumenty z rodu obvyklých zlomyslností, vznášených nepřáteli církve pravé. Pravil, že všichni pohané a kacíři na světě omezili by pojem čest na své vlastní nesmyslné omyly a odsouzeníhodné klamstvo, kdyby jim to prošlo. „Jenomže čest,“ prohlásil, „není mnohovýznamová jen proto, že existuje mnoho falešných názorů na její

podstatu, právě tak jako není mnohovýznamové náboženství, protože je na světě mnoho sekt a kacířství. Když mluvím o náboženství, myslím tím křesťanské náboženství, a nejen křesťanské náboženství, ale protestantismus, a nejen protestantismus, ale církev anglikánskou. A když mluvím o cti, myslím tím ten projev všemocné milosti boží, který se nejen ztotožňuje s touto církví, ale závisí na ní, a s žádnou jinou se neztotožňuje a nezávisí na ní. A kdo tvrdí, že čest, tak jak jí rozumím já, a nepochopím, o jakou jinou čest by v mém případě mohlo jít, by setrvávala v nepravdě, nebo dokonce k ní vedla, ten hlásá donebevolající otřesnou nehoráznost."

„Úmyslně jsem nedovedl své dedukce k logickému závěru," chopil se slova Square, „neboť jsem se domníval, že očividně vyplývá z toho, co jsem řekl; pokud jste to však postřehl, rozhodně jste se nepokusil mi na to odpovědět. Pomiňme však otázku náboženství: i tak je myslím nabíledni, podle toho, co jste řekl, že se v představách o cti rozcházíme – jinak bychom ji přece charakterizovali ve stejných pojmech. Prohlásil jsem, že pravá čest a pravá mravnost jsou pojmy téměř synonymní a že se oba zakládají na trvale platném řádu práva a na věčné jsoucnosti jevů, a jelikož každá nepravda má k tomu vztah zcela nesourodý a protikladný, není samozřejmě možné, aby pravá čest vedla k nepravdě. Na tom se myslím oba shodneme; ale tvrdit o této cti, že je založena na náboženství, když je předjímá, tedy pokud náboženstvím rozumíme jakoukoli pozitivní zákonitost –"

„Já že se shodnu s člověkem, který tvrdí, že čest předjímá náboženství!" zvolal Thwackum procítěně. „Pane Allworthy, cožpak bych souhlasil –"

Hodlal rozkládat dál, ale pan Allworthy se do toho vložil a chladně poznamenal, že mu ani jeden, ani druhý neporozuměli, neboť vůbec nemluvil o pravé cti. Možná ale, že by byl disputanty hned tak neumlčel, protože se oba stejnou měrou rozplamenili, kdyby nedošlo k jisté události, která debatu prozatím ukončila.

4. Kapitola

Obnáší nezbytnou autorovu omluvu a také klukovinu, za kterou by patrně omluva byla rovněž na místě.

Než budu pokračovat ve vyprávění, dovolte mi prosím, abych předešel případnému nedorozumění s některým horlivým čtenářem, protože se rozhodně nechci nikoho dotknout, a zvlášť ne pak toho, komu leží na srdci věc cti a náboženství.

Doufám tedy, že mi žádný vinou hrubého nepochopení či zkomolení obsahu nespravedlivě nepřisoudí úmysl zesměšnit nejdokonalejší složky lidské duše, jež nám očišťují a zušlechťují srdce a povznášejí nás nad němou tvář. Prohlašuji důrazně (a čím šlechetnější člověk jsi ty sám, čtenáři, tím ochotněji mi uvěříš), že bych byl raději odsoudil názory obou mužů do věčné nicoty, než bych znevážil některou z oněch vznešených idejí.

Naopak, jen proto, abych jim posloužil, předsevzal jsem si zaznamenat život a činy dvou jejich falešných zastánců. Zrádný přítel je nejnebezpečnějším nepřítelem, a proto tvrdím, že pokrytci škodí náboženství i cti mnohem víc než sebechytřejší zhýralci a bezvěrci, ba co dím: jak obojí v neposkvrněné podobě právem zveme pouty občanské pospolitosti a máme je za její největší požehnání, tak otrávené a znesvěcené klamem, falší a pokrytectvím stávají se hroznou metlou lidstva a skýtají pak jedincům záminku ke krutým zákeřnostem vůči spolubližním.

Což o to, věřím, že mi většina čtenářů takové karikování zazlívat nebude, mám však jednu starost: tyto postavy často vyslovují i názory oprávněné a spravedlivé, a nechtěl bych, aby se to všechno smetlo do jednoho pytle a já pak vypadal, že zesměšňuji kdeco bez rozdílu. Proto nechť má čtenář laskavě na paměti, že ani Square, ani Thwackum nebyli žádní bloudi, a tudíž o nich nelze předpokládat, že zastávali jen scestné názory a pronášeli jen hlouposti: to bych jim přisoudil pěkně nevěrohodné osobnosti, a jak ubožácké a bezzubé by se nám pak jevily ty jejich disputace!

Shrnuji tedy: nestavím na pranýř ani náboženství, ani ctnost, ale jejich zanedbávání. Kdyby byl Thwackum tolik nezanedbal mravnost a Square náboženství, když si utvářeli své názory, a kdyby oba dočista neopomněli upřímnou dobrotu srdce, nikdy by nevystoupili jako terče posměšku v tomto vyprávění, jež nyní pokračuje.

Příhoda, která přetrhla rozhovor v předešlé kapitole, nebyla nic jiného než rozepře mezi mladým pánem Blifilem a Tomíkem Jonesem, jež vyústila v krev řinoucí se z nosu prvního z nich: Blifil, ač mladší, sice postavou soupeře převyšoval, Tomík však nad něho vynikal v ušlechtilém umění boxerském.

Tomík se zpravidla vyhýbal střetnutí se svým rostencem: jednak byl přes všechno rošťáctví povahy mírumilovné a měl mladého Blifila upřímně rád, a pak stál pan Thwackum vždycky na straně druhého hocha, a už kvůli tomu bylo radno si to rozmyslet.

Ale jak správně napsal jistý autor, žádný člověk není moudrý vždy a všude, a tím méně pouhý chlapec. Hráli si spolu, nějak se nepohodli a mladý pán Blifil nazval Tomíka *žebráckým panchartem.* Načež mu jeho druh způsobil v obličeji zmíněnou proměnu.

Mladý pán Blifil, jemuž se krev řinula z nosu a slzy za ní jako vodopád z očí, se utekl k strýčkovi a hrozivému Thwackumovi. Tento soud vzápětí uznal Tomíka vinným z násilného činu ublížení na těle; obviněný pak na svou obhajobu uvedl, co k jeho útoku zavdalo podnět: na to jediné totiž mladý pán Blifil ve své výpovědi zapomněl.

Je však možné, že mu tato okolnost úplně vypadla z hlavy, neboť teď dodatečně s rozhodností prohlásil, že se k takovému označení nikdy neuchýlil, a dodal: „Bože chraň, aby mi tak ošklivá slova kdy přešla přes rty!“

Tomík navzdory všem procedurálním pořádkům ale trval na svém a inkriminovaná slova opakoval. Na to řekl mladý pán Blifil: „Není divu, kdo lže jednou, ten zalže i napodruhé. Kdybych důstojnému pánovi věšel na nos takové bulíky jako ty, tak se před ním propadnu do země.“

„Jaké bulíky, hochu?“ zvolal Thwackum dychtivě.

„Přece vám povídal, prosím, že byl v lese sám, jak zastřelil tu koroptev, jenomže to tak nebylo,“ dal se Blifil do pláče, „nebylo, a ty to moc dobře víš, sám jsi mi povídal, že s tebou byl hajný Černý Jíra. Ano, a ještě povídal – povídals to, jen nezapírej, že by ses nepřiznal, ani kdyby tě důstojný pán rozsekal nacimprcampr.“

Thwackumovi se zablesklo v očích a zvolal vítězoslavně: „Ohó! Tohle jsou ty vaše mylné představy o cti! A takový kluk nesměl znova dostat nářez!“ Ale pan Allworthy se s vlídnou tváří obrátil k Tomíkovi a mírně se ho zeptal: „Je to pravda, chlapče? A co tě vedlo k tomu, že jsi tak tvrdošíjně zapíral?“

Tomík odpověděl, že se mu taky ošklivi lhát, ale že si nemohl pomoci, když tomu chudákovi slíbil na svou čest, že ho neprozradí. Pokládal to za svou povinnost taky proto, že hajný do sousední obory jít nechtěl, a nakonec se tam dal vylákat jen na jeho naléhání. Prohlásil dále, že říká čistou pravdu a že to třeba i odpřisáhne, a nakonec začal pana Allworthyho vroucně prosit, aby se smiloval nad rodinou toho chudáka, zvlášť když vinen je jen on a hajný dlouho odolával, než se dal přemluvit. „Vždyť já jsem vám vlastně ani nelhal, vzácný pane,“ řekl Tom, „protože ten chudák je v tom úplně nevinně. Měl jsem si za těmi koroptvemi běžet sám,

a taky jsem si za nimi nejdřív sám běžel, a on jenom šel za mnou, abych tam ještě něco neproved. Prosím vás, vzácný pane, potrestejte mě, třeba mi zase vemte toho hřebečka, ale prosím vás, vzácný pane, nezlobte se na chudáka Jíru.“

Pan Allworthy chvíli váhal, potom hochy napomenul, aby napříště mezi sebou zachovávali dobrou vůli, a propustil je.

5. Kapitola

Pastorovo a filozofovo mínění o obou chlapcích; důvody, proč tak smýšleli, a další okolnosti.

Je docela dobře možné, že hoch Blifil, když vyzradil tajemství, které mu bylo svěřeno pod pečetí nejpřísnější mlčenlivosti, zachránil svého druha před pořádným výpraskem, neboť incident s rozbitým nosem by býval sám o sobě Thwackumovi postačil, aby přikročil k nápravným výchovným prostředkům; na ten se ale nyní dočista zapomnělo, všechna pozornost se soustředila na případ s hajným, a k tomu se pan Allworthy soukromě vyjádřil, že podle jeho ten hoch zaslouží spíš pochválit než potrestat, a touto obecnou amnestií zadržel Thwackumo vi ruku.

Thwackum, jehož meditace kroužily kolem lískovky, odrazoval od takové slabošské, a prý si to troufá nazvat i hříšné shovívavosti. Opomenout potrestat takové zločiny, pravil dále, znamená je podporovat. Rozkládal dlouze o tom, jak se děti musí napravovat, a odcitoval mnoho veršů ze Šalomouna i jiných proroků, jelikož se ale tak často vypisují v jiných knihách, nevypíšeme je zde. Nato se soustředil na lež jako neřest, a v tom ohledu prokázal tolik učenosti jako ve všech předchozích.

Square prohlásil, že se pokoušel sladit Tomovo počínání s ideálem dokonalé mravnosti, že se mu to však nepodařilo. Doznal, že na první pohled připomíná statečnost tváří v tvář protivenství, jelikož však statečnost je ctnost, a lež je neřest, nelze je nijak spojovat dohromady. Dodal, že tento případ se do jisté míry vymyká jak ctnosti, tak neřesti, a že by proto možná stálo panu Thwackumovi za zamyšlení, zda úměrně s jeho závažností nevzrůstá i míra trestu.

A jako oba tito učení mužové shodně odsoudili Tomíka, tak stejně jednohlasně vynášeli mladého pána Blifila. Pomáhat pravdě na světlo boží jest každý zbožný člověk povinován, tvrdil důstojný pán, a filozof prohlašoval, že to dokonale odpovídá trvale platnému řádu práva i věčné jsoucnosti jevů.

Všechny tyhle argumenty ale pana Allworthyho nezviklaly. Nedal se přemluvit, aby podepsal rozsudek k výkonu trestu nad Tomíkem. Měl v srdci cosi, s čím neúhybná věrnost mládencova souzněla mnohem lépe než se vším náboženstvím Thwackumovým a mravností Squarovou. Nakázal proto prvnímu z výše jmenovaných, aby se neopovážil vztáhnout na Tomíka ruku za to, co se stalo. Vychovateli nezbylo než uposlechnout: učinil tak ale zdráhavé a dlouho hudroval, že takhle se ten kluk jen rozmazlí.

Vůči hajnému se pan Allworthy zachoval přísněji. Dal si ho chudáka zavolat, zahrnul ho prudkými výčitkami, vyplatil mu mzdu a propustil ho ze svých služeb, neboť správně usoudil, že je velký rozdíl, proviní-li se někdo nepravdou, aby chránil sebe nebo aby chránil druhého. Zároveň také zdůraznil, že je vůči tomu člověku tak nesmiřitelný proto, že podle dopustil, aby Tomík kvůli němu podstoupil těžký trest, zatímco tomu měl zabránit a vysvětlit všechno sám.

Když se tahle událost rozkřikla, mnozí lidé hodnotili chování obou mládenečků jinak než Square a Thwackum. Většinou označovali mladého pána Blifila za podlého mizeru, licoměrného svatouška a dávali mu ještě jiná podobná přízviska, zatímco Tomíka nazývali lichotivě statečný kluk, pašák a kus chlapa poctivýho. Moc si služebnictvo naklonil, že se tak zachoval k Černému Jírovi: ten se sice u lidí většinou netěšil zvláštní oblibě, ale jakmile dostal vyhazov, začali ho mnozí litovat, Tomíka vynášeli až do nebe za jeho věrné přátelství a srdnatost a otevřeně odsuzovali mladého pána Blifila, seč jim odvaha stačila, nechtěli-li vzbudit nelibost jeho paní matinky. Za to za všechno si ale nebohý Tomík citelně vytrpěl své: Thwackum sice nesměl procvičit paži ze svrchuzmíněných důvodů, ale jak praví přísloví, „kdo chce psa bíti“, atd., a tak se lehko našla hůl, a vlastně jedině nedostupnost hole by byla Thwackumovi na delší čas zabránila, aby Tomovi nevyháněl roupy z těla.

Kdyby to byl pedagog činil pouze pro rozkoš z této tělesné rozcvičky, byl by patrně dostával svůj díl i mladý pán Blifil; Thwackum však byl k pánovu synovci tak vlídný a mírný, jako byl k tomu druhému strohý, ba až krutý, třebaže mu pan Allworthy často nakazoval, aby mezi oběma hochy nečinil rozdíl. Spravedlivě řečeno, Blifil se svému vychovateli zapsal do srdce jednak tím, že mu vždy prokazoval hlubokou osobní úctu, ale ještě mnohem více poslušností a obdivem, s jakým přijímal jeho doktríny: naučil se nazpaměť a často opakoval jeho oblíbená úsloví a vyznával všechny jeho náboženské zásady se zanícením u hocha tak mladičkého udivujícím, čímž si ctěného svého vychovatele nesmírně naklonil.

Tomík naopak mu nejen projevoval úctu nedostatečnou a často zapomínal smeknout nebo se uklonit, když se vychovatel blížil, ale stejně ledabylou pozornost věnoval i jeho učení a

osobnímu příkladu. Byl to opravdu roztěkaný, rozjívený výrostek, jenž se neuměl střízlivě chovat a už vůbec ne se tak tvářit: však se také častokrát velice drze a nepatřičně poškleboval svému rostenci za jeho důstojné způsoby.

Pan Square dával přednost mladému pánovi ze stejných důvodů, protože nevděčník Tom neposlouchal ani učené vývody, jimiž ho tento pán občas oblažil, o nic uctivěji než horlení pastorovo. Jednou si troufl tropit šprýmy z řádu práva a jindy prohlásil, že podle jeho rozumu žádný řád na světě nedokáže stvořit takového člověka jako jeho otec (neboť pan Allworthy strpěl, aby ho tak oslovoval).

To zas mladý pán Blifil měl v šestnácti tolik fištrónu, že se uměl zalíbit tak různě zaměřeným pánům oběma. S jedním byl samá zbožnost a s druhým zase samá mravnost. A pokud byli přítomni oba, mlčel jako zařezaný, což si jeden i druhý vykládali v jeho prospěch a svůj vlastní.

Blifil se také nespokojil jen s tím, že se jim lísal do očí, ale často si našel příležitost, aby je v jejich nepřítomnosti velebil před strýčkem Allworthym, když ten ho pochválil za nějakou nábožnou nebo mravní úvahu (takové se totiž Blifilovi ustavičně rojily v hlavě): tu ji málokdy opomněl přičíst cennému ponaučení, jehož se mu dostalo buď od Thwackuma nebo od Squara, dobře si vědom, že strýček často opakuje komplimenty osobám, jichž se týkaly; přesvědčil se už, že jak na filozofa, tak na bohoslovce to vždy udělá patřičný dojem, a upřímně řečeno, žádná pochvala přece není tak působivá jako takto z druhé ruky.

Urozený mladý pán navíc brzy pochopil, že chvalozpěvy na své domácí učitele se velmi zavděčí i strýčinkovi Allworthymu samému, jelikož hlasitě zvučí chválou na osobitý systém výchovy, který ustanovil: šlechetný ten pán, když uvážil, jaké nešvary bují na našich soukromých internátních školách a kolik hříšných zlozvyků tam chlapci mohou získat, rozhodl, že synovce a druhého hocha, jehož svým způsobem adoptoval, dá vzdělávat u sebe doma, kde jim nehrozí, jak se domníval, že by se mravně zkazili, čemuž by se v internátní škole nebo na univerzitě neubránili.

Když se tedy rozhodl, že oba hochy svěří domácímu učiteli, jeden blízký přítel, jehož si pan Allworthy vážil pro bystrý rozum a o jehož charakteru nikdy nezapochyboval, mu za tímto účelem doporučil pastora Thwackuma. Thwackum byl členem profesorského sboru jedné koleje, kde strávil téměř celý život a těšil se tam značnému věhlasu jako muž učený, zbožný a přísně mravů dbalý. Pro tyto vlastnosti ho nesporně přítel panu Allworthymu doporučil, i

když zároveň měl jisté závazky vůči Thwackumovým příbuzným, předním to osobnostem ve městě, jež dotyčný pán zastupoval v parlamentě.

Thwackum přijel a zprvu se panu Allworthymu velmi zalíbil: zdálo se, že ve všem odpovídá pověsti, která ho předcházela. Když ho však časem poznal blíž a měl s ním řadu soukromých rozhovorů, poznal urozený pán, že vychovatel má jisté slabé stránky, které mu byly dost proti mysli: jelikož se ale zdály víc než vyváženy jeho dobrými vlastnostmi, nepovažoval pan Allworthy za nutné se s ním rozloučit, a také by byly takový počin neopravňovaly, neboť čtenář se hluboce mýlí, pokud si představuje, že Thwackum se jevil panu Allworthymu ve stejném světle jako v tomto příběhu jemu, a právě tak je na omylu, domnívá-li se, že by se byl i při důvěrné osobní známosti s dotyčným hlasatelem slova božího dopátral všeho, co jsme mu my díky své inspiraci umožnili poznat a odhalit. A o těch čtenářích, kteří na základě takovýchto domněnek uvádějí v pochybnost moudrost a prozíravost pana Allworthyho, neváhám říci, že nedobře a nevděčně zneužívají vědomostí, které od nás získali.

Zjevné omyly Thwackumova učení pomáhaly odstínit protichůdné omyly v učení Squarově, které náš šlechetný pán také dobře viděl i odsuzoval. Přitom byl ale přesvědčen, že odlišné výstřelky obou mužů vyrovnávají se navzájem a jejich svěřenci, navíc ještě s jeho přispěním, takto získají dobrou průpravu k upřímné zbožnosti a mravnosti. Jestliže to dopadlo jinak, než doufal, zavinila to možná nějaká chyba v původním záměru, a tu ať si čtenář spánembohem odhalí, pokud to dokáže; vždyť my se ve svém příběhu neholedbáme žádnými neomylnými hrdiny: ne, tam se doufejme nenajde nic, co se vymyká lidské přirozenosti.

Ale abychom se vrátili k tomu, o čem je řeč: čtenáře patrně neudiví, že odlišné chování obou mladíků mělo i odlišné účinky, jak jsme už na příkladech doložili, a krom toho jednali filozof i pastor pod vlivem ještě další okolnosti, a protože ta je nadmíru závažná, odhalíme ji v nové kapitole.

6. Kapitola

Obnáší další a pádnější důvod pro vylíčená stanoviska.

Věz tedy, milý čtenáři, že oba učení mužové, kteří právě odehráli tak významné výstupy na jevišti našeho příběhu, od první chvíle, kdy vstoupili do domu pana Allworthyho, hluboce se zamilovali, jeden do jeho mravnosti a druhý do jeho zbožnosti, a proto přemýšleli, jak by se k němu přimkli co nejúže.

Za tím účelem spočinuli žádostivým zrakem na krásné vdově, o níž jsme se sice teď nějaký čásek nezmínili, ale čtenář na ni doufám nezapomněl. Ano, milostpaní Blifilová byla tou kořistí, po níž oba prahli.

Někomu to třeba bude připadat pozoruhodné, že ze čtyř mužů, které jsme zatím uvedli na zámek k panu Allworthymu, tři zahořeli pro dámu, jež nikdy neslula krásou, a navíc tou dobou přece jen už pokročila v letech; ve skutečnosti se však často stává, že si důvěrní přátelé a dobří známí jaksi přirozeným právem činí nárok na některé ženské osoby v přítelově domácnosti, například na jeho babičku, matku, sestru, dceru, tetu, neť či sestřenku, jsou-li majetné, a na jeho manželku, sestru, dceru, neť, sestřenku, milenku či služku, jsou-li pěkné.

Ať si ale čtenář probůh nemyslí, že mužové takových mravních zásad, k jakým se hlásili Thwackum a Square, by se pustili do něčeho, na čem by přísní moralisté našli chlup, a že by byli předem důkladně neprozkoumali a nerozvážili si, zdali je tu soulad se substancí svědomí, jak praví Shakespeare, čili nic. Thwackum čerpal povzbuzení z faktu, že požádat sestry bližního svého není nikde zapovězeno; znal rovněž pravidlo, které platí pro výklad všech zákonů: *Expressum facit cessare tacitum*[17], což v podstatě znamená: „Když zákonodárce pořádně objasní, oč mu šlo, nemůžeme mu pak podstrkovat výklad, jaký by se nám hodil do krámu.“ Jelikož i ženy vystupují v Desateru božích přikázání, kde se zapovídá přisvojovat si zboží bližního svého, ale o sestrách přitom není řeč, dospěl Thwackum k závěru, že se to smí. A pokud jde o Squara, jenž byl pohledného zjevu a všechno jen ne nepřítel žen, ten si svou volbu lehko sladil s věčnou jsoucností jevů.

Oba pánové pilně hledali příležitosti, jak si vdovu naklonit, a shodně usoudili, že neprohloupí, když budou soustavně nadržovat jejímu synkovi na úkor druhého chlapce; předpokládali totiž, že vlídnost a láska, již pan Allworthy nalezenci projevuje, se jí musí velice zajídat, a nepochybovali, že kdykoli ho pokoří a očerní, způsobí jí tím radost: dozajista by toho kluka nejradši viděla v horoucích peklech, a proto se jí zavděčí každý, kdo mu bude ubližovat. V tom měl Thwackum výhodu: zatímco Square mohl ubohého mládence jen špinit, on se mu dostával na kůži; každým máchnutím rákoskou skládal vlastně kompliment své dámě, takže nanejvýš oprávněně opakoval tu starou výpraskovou průpovídku: *Castigo te non quododio habeam, sedquodamem.* – „Trestám tě nikoli z nenávisti, ale z lásky.“ Však také míval ta slova často na jazyku a vzápětí je dokládal i ručně.

Toto byl tedy hlavní důvod, proč se pánové v názoru na oba chlapce shodli, jak jsme výše doložili, a byl to také snad jediný případ, kdy se na něčem shodli, neboť nejenže se odlišovali ve svých zásadách, ale navíc oba navzájem vytušili své záměry, a zle se proto rozkmotřili.

Jejich vzájemná antipatie pak ještě vzrůstala, jak se na ně střídavě usmívalo štěstí: milostpaní Blifilová totiž pochopila, co mají za lubem, dávno předtím, než si mysleli i než jí to cílevědomě dali najevo: oba totiž postupovali velmi opatrně, aby se jí to nedotklo a nestěžovala si panu Allworthymu. Takové obavy však byly zbytečné: milostpaní se zamlouvalo milování, z něhož nehodlala dát vykvést pšenici nikomu než sobě samé. A jediná pšenice, o kterou stála, byly lichotky a dvoření, a proto byla vlídná hned k tomu, hned k onomu, a dlouho takto oba podílela spravedlivou měrou. Vlastně jí byly bližší názory pastorovy, ale na Squarově osobě spočívaly její zraky s větším zalíbením, neboť to byl urostlý, pěkný mužský, zatímco domácí učitel se ve tváři hodně podobal onomu pánovi, jenž na Hogarthově *pivotu nevěstky* trestá chovanky Bridewelu.

Zda se milostpaní Blifilová přesytila manželského cukrování anebo zahořkla z jeho pelyňku, či za tím vězelo ještě něco jiného, nevím, rozhodně ale neměla v úmyslu podruhé někoho vyslyšet. Přesto nakonec vedla se Squarem rozhovory tak důvěrné, že o ní zlé jazyky začaly klevetit, my ale kvůli dámě samé i proto, že se klevety příčí trvale platnému řádu práva i věčné jsoucnosti jevů, tomu nepřikládáme žádnou váhu a nepošpiníme jimi papír. Jisto je, že vychovatel stále práskal do koní, ale cíl cesty nebyl na dohled.

Pravda, podlehl jistému závažnému omylu, což Square pochopil mnohem dříve než on. Milostpaní Blifilová (jak se čtenář možná už dříve dovtípil) nebyla zvlášť nadšená způsobem, kterým se k ní manžel choval, ba, otevřeně řečeno, z celé duše ho nenáviděla, dokud si ji svou smrtí opět trochu nenaklonil. Proto se ani nemůžeme divit, že příliš horoucně nelnula k potomkovi, jehož jí zanechal. Ba, měla k němu lásky tak pramálo, že ho v nejútlejším věku téměř nevídala ani se o něj nezajímala, a nejspíš proto se po jistém zdráhání ztotožnila s bratrem v projevech přízně, jíž zahrnoval nalezence: šlechetný ten pán ho nazýval vlastním chlapcem a ve všem ho stavěl zcela na roveň synovci Blifilovi. Tuto dobrou vůli milostpaní Blifilové považovali domácí lidé i sousedé za ústupek bratrovu rozmaru a všichni, Thwackum i Square, předpokládali, že nalezence v hloubi duše nenávidí; a čím víc se k němu měla, tím skálopevněji byli přesvědčeni, že proti němu kuje pikle: jejím zájmům očividně odpovídala nenávist, a proto by byla moc těžko někoho přesvědčovala, že tomu tak není.

Thwackum by na to byl jed vzal, protože ho nejednou lstivě dohnala k tomu, aby Toma seřezal, když pan Allworthy, jenž takovému tělocviku nepřál, nebyl doma, a ohledně chlapce Blifila od ní nikdy takové pokyny nedostal. Tím zmátla i Squara. Ve skutečnosti sice vlastního syna rozhodně nemilovala – a jak se to jeví nestvůrně, dostalo se mi ujištění, že to není ojedinělý případ – ale zároveň vzbuzovala dojem, že přes zdánlivou povolnost je v hloubi srdce dost rozezlena na pana Allworthyho kvůli nalezenci. Zhusta si na to za bratrovými zády naříkala a velmi ostře ho z toho důvodu odsuzovala jak před Thwackumem, tak před Squarem, ba někdy to vmetla i panu Allworthymu samému do očí, když mezi nimi došlo k nějaké neshodě, neboli lidově řečeno, kvůli něčemu se chytli.

Jak ale Tom dorůstal a v jeho povaze se začala projevovat dvorná ohleduplnost, která si ženy tolik podmaňuje, milostpaní přecházela zlost, s níž na něho v dětství nevrazila, až nakonec dávala tak okatě najevo, oč je jí milejší než vlastní syn, že už nikdo nezůstal na pochybách. Tak často zatoužila ho spatřit, takové potěšení a uspokojení nacházela v jeho společnosti, že se stal sokem Squarovi i Thwackumovi, ani nevěděl jak, a to mu ještě nebylo osmnáct. A co horšího: široko daleko se začalo klevetit o její náklonnosti k Tomovi jako předtím o přízni, kterou projevovala Squarovi, a kvůli tomu pojal filozof k našemu nebohému hrdinovi nesmiřitelnou nenávist.

7. Kapitola,

v níž vystoupí na scénu sám autor.

Pan Allworthy se nikdy neukvapoval, aby hned viděl věci ve špatném světle, a zůstával hluchý k řečem, co kolují po celé vsi a pouze k sluchu bratra nebo manžela se nedonesou, přesto však láska milostpaní Blifilové k Tomovi a přednost, kterou mu okatě dávala před vlastním synem, milému mládenci u něho zle ublížily.

Pan Allworthy měl totiž tolik soucitu v srdci, že nad ním nepřevážilo nic než ocelová spravedlnost. Pokud se kdo jakkoli ocitl v neštěstí a nezavinil si to vlastní špatností, hned se váhy Allworthyho soucitu vychýlily a šlechetný pán byl hotov pomáhat srdcem i skutky.

Když tedy na vlastní oči viděl, že mladého Blifila si ošklivi (jinak se to nazvat nedalo) vlastní matka, začal na něho už jen z toho prostého důvodu shlížet soucitnýma očima, a co dokáže soucit v duších lidí dobrotivých a vlídných, to většině čtenářů nemusím vykládat.

Od té doby viděl každý náznak dobré vlastnosti u synovce zvětšující čočkou dalekohledu a všechny jeho chyby tou opačnou stranou, takže se jevily sotva patrné. Tohle vlídné a soucituplné povaze sotva můžeme vytýkat, ale další krok nelze omluvit ničím než křehkostí lidské povahy: jakmile totiž pan Allworthy pochopil, že jeho sestra dává přednost Tomovi, začal tento nebohý mládenec (který v tom byl docela nevinně) ztrácet jeho náklonnost úměrně s tím, jak získával její. Pravda, samo o sobě by to bylo nestačilo vymazat mu Toma ze srdce, ale velice mu to ublížilo a připravilo to šlechetného pána na ty dojmy, po nichž následovaly převratné události, zaznamenávané v našem vyprávění. Musíme ovšem uznat, že k nim nešťastný mládenec svou vlastní svévolí, divokostí a neopatrností hodně přispěl.

Znázorníme to na několika příkladech, a tím poskytneme, pokud nám správně porozumí, cenné ponaučení chápavým mladíkům, našim příštím čtenářům, neboť se zde mohou přesvědčit, že dobré srdce a upřímná, přímočará povaha, ač člověku skýtají vnitřní uspokojení a naplní mu duši poctivou hrdostí, přece mu v životě želbohu samy o sobě cestu neprorazí. Bez rozvahy a obezřetnosti se neobejdou ani ti nejlepší z nás. Ty chrání ctnost jako hradby – bez nich nebude nikdy v bezpečí. Dobré úmysly, ba ani v podstatě dobré činy nestačí: musíme se postarat, aby se dobře jevily i ostatním. Kdybyste měli nitro sebekrásnější, musíte pečovat i o pěkný zevnějšek. V tom úsilí nelze ani na okamžik polevit, jinak vás zlomyslníci a závistivci tak očerní, že ani někdo tak moudrý a dobrý jako pan Allworthy to neprokoukne a vaši vnitřní hodnotu nerozpozná. To mějte, moji milí mladí čtenáři, vždy na paměti. Nikdo není tak dobrý, aby si mohl dovolit zanedbat rozvahu, a ctnost sama o sobě nevypadá krásně, pokud ji nezahalíme do zdobného hávu slušnosti a vhodného chování. Tuto zkušenost vám, ctění žáci moji, budete-li číst s náležitou pozorností, příklady na následujících stránkách snad s náležitým důrazem osvětlí.

Omlouvám se, že jsem takto co chór na chvíli vykročil na scénu. Učinil jsem tak ve skutečnosti kvůli sobě, aby se nestalo, zatímco tu odhaluji balvany, na nichž se nevinnost a dobrota často roztříští, že to někdo omylem pochopí tak, jako bych svým váženým čtenářům doporučoval ty prostředky, které jim tu záměrně předvádím co cestu ke zkáze. A jelikož mi tenhle monolog nechtěl odříkat žádný z mých herců, musel jsem s ním vystoupit sám.

8. Kapitola

Dětská příhodička, jež ale svědčí o dobrodušné povaze Toma Jonese.

Čtenář si snad vzpomene, že pan Allworthy daroval Tomovi hřebečka, aby ho odškodnil za výprask, který podle jeho mínění podstoupil nezaslouženě.

Toho hřebečka měl Tom půl roku, pak na něm jednou odcválal do sousedního města na jarmark a prodal ho.

Když se po návratu Thwackum začal vyptávat, cože udělal s utrženými penězi, odpověděl mu rovnou, že mu to nepoví.

„Ohó! Tak ty mi to nepovíš?“ vece Thwackum. „Inu, to se na to tedy zeptám tvé z – – – – – e!“ Tam se totiž obracel o informace ve všech sporných případech.

I přehnuli Toma přes železný stojan u krbu a všechno už bylo nachystáno k exekuci, když tu vešel pan Allworthy, povolil odsouzenci odklad a odvedl si ho do jiné komnaty, kde potom položil Tomovi mezi čtyřma očima stejnou otázku jako předtím Thwackum.

Tom odpověděl, jeho že vždycky ve všem poslechne a je to taky jeho povinnost, ale tomu sadistickému holomkovi už nikdy neodpoví jinak než holí, tou že mu brzy splatí všechno jeho ukrutenství a na to že už se těší.

Pan Allworthy chlapci velice přísně vytkl, že o svém učiteli mluví tak nepatřičně, a ještě mnohem přísněji odsoudil jeho pomstychtivé úmysly. Pohrozil mu, že dočista pozbude jeho přízně, protože by nikdy, jak pravil, žádného násilníka nepodporoval a neměl rád. Po těchto a podobných výtkách Tom trochu ustoupil, ale od srdce mu to nešlo, protože skutečně uvažoval, jakým způsobem by milému pedagogovi oplatil všechny ty rákoskové vejslužky, jimiž ho kdy obdařil. Kvůli panu Allworthymu však projevil politování, že se na Thwackuma tak rozezlil; a když ho takto přivedl k rozumu, dovolil mu šlechetný pán pokračovat ve výpovědi, což Tom učinil následovně:

„Víte přece, vzácný pane, jak vás mám rád a vážím si vás nadevšecko na světě: dobře si uvědomuju, co všechno jste pro mě udělal, a sám sebe bych si ošklivil, kdybych se vůči vám provinil nevděkem. Kdyby ten hřebeček uměl mluvit, jistě by vám pověděl, jak jsem se z něho radoval: vždyť jsem ho s větším potěšením krmil, než na něm rajtoval. Srdce mě bolelo, když jsem se s ním musel rozloučit, vzácný pane, a nebyl bych ho prodal z jiného důvodu na světě. Vy sám, vzácný pane, byste na mém místě udělal totéž, o tom jsem přesvědčen, vždyť nikdo nesoucítí s lidskou bídou tak jako vy. A jak by vám bylo, vzácný pane, kdybyste věděl, že je to všechno vaše vina? – Tak hrozná bída jako u nich, to se nevidí.“

„U koho, chlapče?“ zeptal se pan Allworthy, „koho tím myslíš?“

„Vašeho nebohého hajného, vzácný pane, a celou jeho početnou rodinu,“ odpověděl Tom. „Co jste ho zavrhl, všichni bídně živoří, mrznou a hladoví. Nemoh jsem se koukat na ty otrhané, hladové chudáky, když jsem všechno jejich utrpení sám zavinil. Nemoh jsem se na to koukat, vzácný pane, namouduši nemoh.“ (Slzy se mu řinuly po tvářích, když znovu promluvil.) „Jen proto, abych je zachránil před naprostou zkázou, jsem se rozloučil s vaším drahocenným darem, přestože jsem ho měl tak rád. Prodal jsem hřebečka kvůli nim, a oni také dostali ty peníze do posledního troníku.“

Pan Allworthy dlouho mlčel, a než promluvil, i jemu skanuly slzy z očí. Nakonec Toma propustil s mírným napomenutím, aby se propříště v naléhavých případech spíše obrátil na něho, když chce pomoci, než aby sám sahal ke krajním prostředkům.

Tato příhoda se stala předmětem dlouhé disputace mezi Thwackumem a Squarem. Thwackum zastával názor, že je to rukavice vhozená do tváře panu Allworthymu, jenž toho člověka potrestal za neuposlechnutí příkazu. Prohlašoval, že to, čemu se obecně říká milosrdenství, se jemu v některých případech jeví jako protivení se vůli Všemohoucího, jenž některé jedince zatracuje, a hoch že se tím zároveň protiví i vůli pana Allworthyho; uzavřel pak obvyklým důrazným doporučením, aby rákoska měla zas jednou posvícení.

Square zapáleně zastával stanovisko opačné, možná aby se postavil Thwackumovi a ztotožnil se s panem Allworthym, jenž očividně velice schvaloval, co Tom učinil. A pokud jde o to, co on v této situaci doporučoval, jsem si jist, že chudáček Tom bude mít ve většině čtenářů schopnější zastánce, a proto je zbytečné se o tom rozepisovat. Vždyť skutečně nebylo těžké sladit s *řádem práva* čin, který se v žádném případě nedal odvodit z *bezpráví.*

9. Kapitola

O příhodě mnohem odsouzeníhodnější, a co k ní řekli Thwackum a Square.

Kdosi slynoucí moudrostí mnohem víc než já už někdy dávno prohlásil, že neštěstí nechodívá samo. Jako příklad bychom mohli uvést pány, jimž se stal ten malér, že některé z jejich darebáctví vyplulo na světlo boží: sotva zůstane jen u toho jednoho, a postupně se odhalí i další. Stejně se to přihodilo i nebohému Tomovi: jen se mu dostalo odpuštění, že prodal hřebečka, už vyšlo najevo, že prodal také krásnou *Bibli,* již mu daroval pan Allworthy, a s penězi naložil stejným způsobem. Tuto *Bibli* sobě zakoupil mladý pán Blifil, přestože už

zrovínka takovou vlastnil, částečně z úcty k této knize, částečně z přátelství k Tomovi, jelikož nechtěl, aby přišla do cizích rukou za poloviční cenu. Vysázel tedy tu poloviční cenu sám, jelikož to byl jinoch nadobyčej prozíravý a na peníze tak opatrný, že uspořil téměř do haléře všechno, co dostával od pana Allworthyho.

Někteří lidé, jak víme ze zkušenosti, si nedokážou číst v jiné *Bibli* než ve své vlastní. Ne tak mladý pán Blifil: od okamžiku, kdy se stal majitelem Tomovy *Bible,* jinou už neotevřel. Ba, říkal si v ní mnohem častěji než předtím ve své vlastní. A jelikož se přitom často obracel na Thwackuma, aby mu nějakou obtížnou pasáž vysvětlil, všiml si onen pán naneštěstí Tomova jména, jež se skvělo na mnoha stránkách. Následoval dotaz a mladý pán byl nucen celou transakci vyjevit. Thwackum rozhodl, že zločin takového kalibru, jím označený za svatokrádež, nesmí zůstat nepotrestán. Co řekl, vzápětí i vykonal, a nespokojil se jen tím: při první příležitosti seznámil pana Allworthyho s tímto obludným činem, jak to hodnotil, dštil na Toma hromy a blesky a přirovnával ho ke kupcům vyhnaným z chrámu.

Square viděl celou záležitost v jiném světle. Pravil, že mu není jasné, proč by bylo horším přečinem prodat tuto knihu než každou jinou. Prodávat *Bible* se v ničem nepříčí zákonům, a to ani zákonům božím, ani lidským, a proto v tom nevidí nic nevhodného. Řekl Thwackumovi, že mu svým rozrušením připomíná případ jedné hluboce věřící paní, která z čirého náboženského zanícení ukradla své známé *Kázání*]ohna Tillotsona, arcibiskupa canterburského.

Tato historka vyvolala ohnivou záplavu pastorovi na tváři, která stejně nepatřila k těm nejbělejším, a chystal se na to zvlášť energicky a rozhořčeně odpovědět, když tu se do debaty vložila milostpaní Blifilová a ztotožnila se s panem Squarem. Uvedla velice učené důvody na podporu jeho stanoviska a zakončila tím, že pokud se Tom nějak provinil, ona sama přiznává, že se jí stejně tak jeví viníkem i její syn: nevidí totiž žádný rozdíl mezi prodávajícím a kupcem, neboť by patrně byli z chrámu vyhnáni oba.

Tím, že vyjevila svůj názor, učinila milostpaní rozepři konec. Square pro samou vítězoslávu nenacházel slov – naštěstí je nepotřeboval – a Thwackum se z důvodu už dříve zmíněného neopovážil dámě odporovat, ač se rozhořčením div nezalkl. A pan Allworthy k tomu řekl, že hoch už potrestán byl, a proto už o tom víc mluvit nebude: zdali se na mládence zlobil čili ne, to ať už si čtenář domyslí sám.

Zanedlouho poté obžaloval Černého Jíru vrchnostpán Western (týž, v jehož oboře přišla o život ta osudná koroptev) z obdobných přečinů. Tohle mělo pro hajného důsledky neobyčejně neblahé, jelikož mu nejen hrozil trest kvůli věci samé, ale navíc to odrazilo pana Allworthyho, aby mu opět věnoval svoji přízeň: když se totiž jednou vpodvečer vydal tento pán se synovcem Blifilem a mladým Tomem na procházku, zavedl ho posledně jmenovaný nenápadně k chatrči chudáka Černého Jíry, kde zastali celou rodinu, tedy hajnou a děti, v krajní bídě, jaká jen může v zimě dolehnout na hladové lidské bytosti, nedostatečně oděné; peníze, které dostali od Toma, padly totiž skoro všechny na zaplacení předchozích dluhů.

Takový výjev nemohl pan Allworthy minout lhostejně. Na místě dal matce pár liber a vyzval ji, aby koupila dětem něco na sebe. Nebohá žena se nad tím dobrým skutkem rozplakala, a když mu děkovala, neopomněla vyjádřit svou vděčnost Tomovi, jenž, jak tvrdila, už dlouho zachraňuje její rodinu od hladu. „Jediné sousto, jediný hadřík by chudáci děti neměly, nebýt jeho dobroty.“ Tom také skutečně krom hřebečka a *Bible* obětoval této nuzné rodině ještě noční košili a další věci.

Když se vraceli domů, využil Tom vší své výmluvnosti, aby dokreslil mizérii těch lidí i upřímnou kajícnost Černého Jíry samého, a to se mu tak dobře podařilo, že pan Allworthy prohlásil: „Co bylo, bylo, myslím, že už si to ten člověk odpykal,“ a prý že už mu odpustí a dá mu možnost obživit sebe i rodinu.

Tom měl z jeho slov takovou radost, že se obrátil, a třebaže už bylo tma a venku se rozpršelo, utíkal zvěstovat tu dobrou zprávu nebohé hajné, ale jako tak mnohý zbrklý herold jen si zbytečně přidělal práci, když ji potom zase musel odvolávat, protože nepřející Štěstěna využila první příležitosti, kdy přítel Černého Jíry nebyl na stráži, a všechno zase zvrtla.

10. Kapitola,

v níž se mladý pán Blifil a Tom Jones jeví každý v jiném světle.

Mladý pán Blifil zůstával o hodně pozadu za svým druhem v laskavém milosrdenství, zato ho ale značně předčil vlastností mnohem vyššího řádu, totiž smyslem pro spravedlnost. Řídil se přitom zásadami a vzorem jak Thwackuma, tak Squara: ti sice často používali *slova* milosrdenství, ale Squarovi se zřejmě jevilo v rozporu s řádem práva, zatímco Thwackumovi šlo především o vykonání spravedlnosti a milosrdenství přenechával nebesům. Oba pánové se přitom poněkud lišili v názoru na to, komu má tato obdivuhodná ctnost sloužit: Thwackum by byl ze svého hlediska vyloučil jednu polovinu lidstva a Square druhou.

Mladý pán Blifil sice před Tomem ani necekl, ale když si záležitost hlouběji promyslil, začala se mu příčit představa, že by strýček měl plýtvat milodary na lidi nehodné. Rozhodl se tedy bezodkladně ho seznámit s fakty, o nichž jsme se už čtenářům letmo zmínili. Ve skutečnosti se stalo toto:

Asi za rok poté, co byl hajný propuštěn ze služeb pana Allworthyho, a ještě předtím, než Tom prodal hřebečka, když Seagrimovi neměli na chleba, zahlédl Černý Jíra jednou cestou polem, patřícím panu Westernovi, zaječici v pelechu. Tuto zaječici zákeřně klepl po hlavě, v rozporu se zákony země stejně jako se zákony myslivosti.

Kramář, jemuž zaječici prodal, se za kdovíkolik měsíců dostal do nesnází, když se u něho našlo větší množství zvěřiny, a hleděl uchlácholit vrchnost tím, že obětuje některého pytláka. Vybral si Černého Jíru, protože na něho měl pan Western stejně už pifku a v okolí se netěšil nejlepší pověsti. Navíc ho mohl bezbolestně postrádat, protože ho od té doby už žádnou zvěřinou nezásobil, a tímto způsobem měl kramář možnost krýt své lepší dodavatele: vrchnostpán Western, spokojený, že může ztrestat Černého Jíru, jenž jediný přestupek teď měl draze zaplatit, dál už nepátral.

Kdyby byl pan Allworthy věděl, co se doopravdy přihodilo, asi by to bylo hajnému v jeho očích příliš neublížilo. Nic však člověka tak nezaslepí, jako když se vášnivě zasazuje, aby provinilci byli spravedlivě ztrestáni. Mladý pán Blifil pozapomněl na plynoucí čas. Pozměnil rovněž okolnosti přečinů, a když ještě v rychlosti prohodil ve slovesu samohlásku *i* za *a,* dodal příhodě zcela jinou tvářnost: řekl totiž, že Jíra *chytal* zajíce. Tyto změny by nejspíš bývaly uvedeny na pravou míru, kdyby naneštěstí to byl mladý pán strýčkovi nesvěřil pod pečetí mlčenlivosti, ale takto byl nebohý hajný odsouzen, aniž se mu dostalo možnosti obhajoby: zabitý zajíc a následný trestní postih byly skutečnosti nesporné, a pan Allworthy tudíž nezapochyboval ani o tom ostatním.

Nebožáci se tedy radovali jen krátce: hned na druhý den prohlásil pan Allworthy, že ho Jíra znovu čímsi popudil – víc se o tom nešířil –, a přísně nakázal Tomovi, ať před ním o Jírovi už nemluví; pokud jde o jeho rodinu, pravil, postará se, aby netrpěli hlady, ale jeho samého přenechá spravedlnosti, jejíž zákony stále přestupuje, a nic mu v tom nezabrání.

Tom ani zanic nemohl přijít na to, co pana Allworthyho tolik rozzlobilo: podezírat mladého pána Blifila ho vůbec nenapadlo. Vytrval však ve svém přátelství přes všechna protivenství, a rozhodl se, že na to tedy půjde jinak, aby nebohému hajnému pomohl z nejhoršího.

Tom se poslední dobou hodně sblížil s panem Westernem. Zalíbil se mu obratností, s jakou skákal přes pětipříčelové branky, a dalšími sportovními výkony: urozený pán prohlašoval, že z Toma roste slavný muž, jen když se mu dostane patřičného povzbuzení. Často zalitoval, že nemá takového zdatného syna, a jednou při pitce slavnostně vyhlásil, že by při štvanici vsadil na Toma se smečkou ohařů tisíc liber proti kterémukoli jezdci široko daleko.

Schopnostmi tohoto druhu se náš hrdina tak vepsal urozenému pánovi do srdce, že se stal zvlášť vítaným hostem u jeho tabule a oblíbeným společníkem v honitbě a všechno, co bylo urozenému pánu nejdražší, tedy jeho lovecké zbraně, psi a koně, bylo pro Toma kdykoli k mání, jako by mu to patřilo. Usmyslil si proto, že využije vší té přízně v zájmu přítele Černého Jíry a pokusí se dosadit ho u pana Westerna do stejného úřadu, jaký předtím zastával u pana Allworthyho.

Uvážíte-li, čtenáři milí, že pan Western byl na toho chlapa rozezlen, a přihlédnete-li dále k závažnosti příčiny, jež vzbudila jeho nelibost, odsoudíte možná tento záměr jako pošetilý a beznadějný; pokud ale našeho mládence zcela nezavrhnete, jistě mu vřele schválíte, že k prosazení tak náročného cíle hledal všemožnou podporu.

I obrátil se na páně Westernovu dceru, mladou dámu kolem sedmnácti jar, již otec hned po výše zmíněných nezbytných pomůckách k loveckému sportu miloval a ctil nadevšecko na světě. A jako ona měla na urozeného pána jistý vliv, tak Tom měl zase jistý vliv na ni. Jelikož to však je zamýšlená hrdinka tohoto díla, dívka, kterou my sami vřele milujeme, a doufáme, že si ji vřele zamilují i mnozí z našich čtenářů, než se s ní rozloučíme, nesluší se, aby vystoupila na scénu ke konci knihy.

KNIHA ČTVRTÁ

Zahrnuje dobu jednoho roku.

1. Kapitola

Obnáší pět stránek papíru.

Jako pravdivost odlišuje naše spisování od jalových romancí, kde se to hemží příšerami zrozenými nikoli z lůna přírody, leč z chorého mozku, a které proto slavný kritik pan Swift doporučuje k výhradnímu použití mistrům pekařským, tak zase na druhé straně bychom se neradi připodobnili oněm kronikám, jejichž smysl uznávaný básník Butler zřejmě vidí v podpoře živnosti pivovarnické, jelikož by se prý měly číst jen s korbelem řízného piva u ruky.

Historie, tak truchlivá a temná,
jen s pivem bývá jakžtakž snesitelná.

Je-li tedy pivo nápojem moderních historiků, ba snad i jejich múzou, pokud dáme na Butlera, jenž mu připisuje moc inspirační, měli by mu holdovat i jejich čtenáři, protože každá kniha se má číst ve stejném duchu a za stejných okolností, jak byla psána. Však také veleznámý autor *Hurlothrumba* poučil jistého vzdělaného biskupa, že Jeho Veledůstojnost nenašla zalíbení v této hře pouze z jediného důvodu: nedržel totiž při čtení skřipky v ruce, jako je vždycky míval on sám, když dílo komponoval.

Aby tedy nehrozilo nebezpečí, že náš příběh zapůsobí na někoho podobně jako výtvory zmíněných historiků, vyšperkovali jsme je, kde to jen šlo, různými metaforami, popisy a dalšími básnickými ozdobami. Jsou určeny k tomu, aby nahradily řečené pivo a osvěžily ducha, kdykoli by začal umdlévat, což se nad obsáhlým tlustospisem přihází čtenáři právě tak jako autorovi. Bez takovýchto milníků i nejlépe podané věcné líčení každého čtenáře zmůže: vždyť jedině nesmrtelná bdělost, jakou Homér připisuje samému Jovišovi, obstojí nad novinami o mnoha svazcích.

Necháme na čtenáři, aby posoudil, zda jsme uváženě vybrali, kde své dílo ozdobit. Sotva však bychom našli vhodnější místo než právě teď: vždyť uvádíme na scénu jednu z nejdůležitějších postav, samu hrdinku této hrdinské historické poémy v próze. A tu jsme pokládali za vhodné

připravit duši čtenáře na její přijetí, a k tomu cíli ho zahrneme kdejakým luzným obrazem, jejž nám příroda skýtá. Pro takovou metodu mluví bohaté zkušenosti. Tak za prvé, toto umění ovládají a často uplatňují naši tragičtí básníci, kteří málokdy opominou připravit svým hlavním postavám náležité entrée.

Tak před výstupem hrdinovým vždy zavíří bubny a zazní fanfáry, aby se diváků zmocnil vojenský duch a jejich sluch uvykl bombastickému halasu a tartasu, jejž byl páně Lockův člověk od narození slepý nijak mylně spojoval s troubením. A naopak, když přicházejí milenci, provází je nejčastěji tichá hudba, která má buď naladit diváka k soucítění s jejich něhyplnými city, anebo jej ukolébat a připravit na tu dřímotu, která ho při následujícím výjevu nejspíš přepadne.

A nejen básníci, nýbrž i jejich páni chlebodárci, provozovatelé divadel, jsou do tohoto tajemství zasvěceni, neboť krom výše řečeného víření bubnů atakdále, ohlašujících hrdinu, uvádí ho na scénu obvykle i dav půltuctu kulisáků, a jak nezbytná se taková družina jeví, vysvítá z následující divadelní historky.

Král Pyrrhos se občerstvoval v hostinci vedle divadla, když pro něho přiběhli, že má jít na scénu. I nechtělo se mu opustit skopovou kýtu, ale stejně se mu nechtělo přivolat na sebe hněv pana Wilkse (kolegy divadelního provozovatele), a tak podplatil posly, aby se ztratili. Zatímco pan Wilks tedy zuřil: „Kde jsou ti zatracení tesaři, co mají kráčet před králem Pyrrhem?“, dotyčný monarcha klidně dojídal skopové a obecenstvo, ať sebenetrpělivější, se muselo mezitím spokojit s hudbou.

Upřímně řečeno, moc bych za to nedal, že i politikové, kteří zpravidla mívají dobrý nos, nevyčenichali cosi o účelnosti tohoto zvyku. Jsem přesvědčen, že i takový vysoce vážený mocipán jako lord starosta města Londýna vytěží značnou část té zbožné úcty, jež je mu obecně prokazována, díky skvostnému komonstvu, jež slavnostně uvádí jeho osobnost.

I na mne, musím doznat, jak nejsem náchylný k tomu, dát se oslnit skvělou pompou, dokáže nemálo zapůsobit početná družina. Když vidím člověka, jak si vykračuje v procesí za jinými, jejichž jediné poslání spočívá v tom, že se ubírají před ním, přisoudím mu bezděčně vyšší důstojenství, než kdybych ho spatřil v běžné situaci. Jeden příklad bude pro můj účel nad jiné výstižný. Vládne zvyk, že při korunovaci družičky zasypávají trasu slavnostního průvodu květinami, než po ní význačné osobnosti vykročí. Ve starověku by tím dozajista pověřili bohyni Floru a tehdejší kněží i politici by hravě přesvědčili lid o její božské přítomnosti, ač by

ji v té chvíli zastupovala a její úkol vykonávala obyčejná pozemšťanka. My však nemáme v úmyslu své čtenáře klamat, a proto ti, jimž je pohanská teologie proti mysli, nechť si laskavě zamění za příslušnou bohyni svrchu zmíněnou družičku. Snažíme se zkrátka pouze o to, abychom uvedli svou hrdinku, co nejvelebněji dokážeme, slohem vznosným a za takových okolností, aby k ní čtenář zbožně vzhlížel. Dokonce bychom z jistých důvodů radili těm mužům, kteří mají srdce, aby nečetli dále, kdybychom nebyli přesvědčeni, že hrdinka sebeúchvatněji vypodobněná je pouze kopie skutečnosti a mnohé naše půvabné krajanky jsou stejně hodny vášnivé lásky a právy vší představy ženské dokonalosti, jakou svým perem dokážeme vyvolat.

A teď už bez dalších úvodních řečí přejdeme k následující kapitole.

2. Kapitola

Malá ukázka toho, co dokážeme ve vyšších sférách, a popis slečny Žofinky Westernové.

Utichniž každý nešetrný van! Pohanský vládce větrů, ukovej do železa bouřné údy halasného Boreáse i špičaté nozdry štiplavého Eura! Jen ty, libý Zefyre[18], vstaň ze svého vonného lože, vznes se na západní oblohu a zažeň k nám vlahé vánky, jež by svým kouzlem vyvolaly spanilou Floru z jejích komnat, vyšperkovaných svěžími perlami rosy, když 1. června, v den svých narozenin, tato kvetoucí panna ve volné říze lehkým krokem ubírá se žírnými lučinami, kde každý kvítek zvedá hlavičku jí na počest, až se celá plocha skví jak email, a barvy soupeří s vůněmi o to, kdo více ji zmámí.

Nechť se nyní zjeví v celé své nádheře, a vy, opeření kůroví zpěváčci Matky Přírody, jejichž přesladké tóny ani Händel nepřekonal, nalaďte svá zvučná hrdélka, abyste oslavili její příchod. Z lásky tryská vaše melodie a k lásce se navrací. Vzbuďte tu milost v každém jinochu: hle, oplývá vším, čím ji příroda obdařila, září krásou, mládím, svěžestí, nevinností, skromností a něhou, sladký dech jí stoupá z růžových rtíků, jiskřičky tančí v jasných očích – tak přichází naše líbezná Žofinka.

Možná jsi, čtenáři milý, viděl sochu Venuše Medicejské. Možná jsi také procházel galerií dvorních krásek v zámku Hampton Court. Třeba ti utkvěly v paměti čtyři krásné dcery vévody z Marlborough i ty ostatní, jimž se připíjelo v klubu Kit-cat. Anebo jestli kralovaly dřív, než pamatuješ, znáš aspoň jejich dcery, ty neméně úchvatné krasavice dnešních dní: kdybychom je všechny uvedli jménem, popsali bychom snad celý tento svazek.

Pokud jsi je tedy všechny viděl, nemusíš se bát příkré odpovědi, již dal kdysi lord Rochester jistému světaznalému muži. Ne. Jestli jsi je všechny zhlédl a nevíš, co je krása, nemáš oči, a jestli jsi nepocítil její moc, nemáš srdce.

A přitom je možné, příteli můj, že je všechny znáš, a přece si neutvoříš výstižnou představu o Žofince: ta se totiž přesně nepodobala žádné z nich. Připomínala prý něčím portrét komtesy z Ranelagh, a slyšel jsem, že ještě víc proslulou vévodkyni z Mazarine, ale nejvíc ze všech se blížila té, jejíž obraz mi nikdy nevymizí z duše, a pokud tu pamatuješ, příteli, pak máš hodnověrnou představu o mé hrdince.

Neměls-li však to štěstí, pokusíme se, seč nám síly stačí, vypodobnit tento dívčí skvost, ač s vědomím, že ani při vynaložení všech svých schopností nebudeme na takový úkol stačit.

Tak tedy Žofinka, jediné dítě vrchnostpána Westerna, byla postavy prostřední, nebo spíš o něco vyšší než prostřední, tvarované nejen souměrně, ale i velice graciézně, a ladné paže dávaly tušit odpovídající symetrii všech jejích údů. Její vlasy, barvy havraní, byly husté a splývaly jí až k pasu, než si je dala podle módy ostříhat, a potom se jí tak rozkošně kadeřily v týle, že se mnohým ani věřit nechtělo v jejich pravost. Kdyby závistivé zraky hledaly, na čem spočinout s menším zalíbením, snad by zjistily, že by jí neublížilo vyšší čelo. Měla husté pravidelné obočí, vyklenuté do oblouku, jaký by žádný štětec nedokázal napodobit. Černé oči měly jiskru, kterou ani její mírná, něžná povaha neutlumila. Nos byl pravidelný a ústa, v nichž se bělaly dvě rady slonoviny, přesně odpovídala těmto veršům básníka Sucklinga:

Dvé rtíků rudých: horní křivka mělká
a dolní hluboká, jak bodla by tu včelka.

Obrys jejích tváří byl oválný a v pravé se při sebenepatrnějším úsměvu prohloubil dolíček. Její brada rozhodně přispívala k půvabu obličeje, ale je těžké říci, byla-li velká či malá, ač bychom se klonili k prvnímu označení. Pleť připomínala spíše lilii než růži, ale když jí námaha nebo rozpaky vehnaly krev do tváří, žádný nach se tomu nevyrovnal. Tu měl divák vskutku na jazyku příměr slavného Johna Donna:

Krev čirá, výmluvná
hovoří ve tváři: tak výrazně se skví,
že duši zrcadlí celou svou bytostí.

Dlouhá šíje se jí klenula v labutí křivce, a kdybych se nebál, že se dotknu jejího jemnocitu, po pravdě bych prohlásil, že právě zde zastínila proslulou krásu Venuše Medicejské. Její úběl neměl sobě rovna, ani lilie, slonovina, ba ani alabastr s ní nemohly soupeřit. I nejjemnější batist jako by halil ta ňadra ze závisti, že nedostihuje jejich bělosti – byla skutečně

nitor splendens Pario marmore purius.
„Oslňující pel, nad parský mramor čistší."

Tak se jevila Žofinka na pohled a krásná tato schrána nehostila obyvatele jí nehodného. Její duše se ve všech směrech vyrovnala jejímu zjevu, ba dokonce ještě zmnožovala jeho čaromoc: usmála se, a její milá povaha jí tak rozzářila tvář, jak by to pouhá pravidelnost rysů nikdy nedokázala. Ježto však žádné přednosti ducha nezůstanou utajeny za důvěrného soužití s tímto okouzlujícím mladým stvořením, k němuž hodláme čtenáři dopomoci, nemusíme je zde rozvádět: ba byla by to přímo urážka čtenářovy chápavosti, a navíc bychom ho připravili o potěšení, že si sám utvoří mínění o Žofinčině povaze.

Sluší se ale podotknout, že štědré dary ducha, které jí příroda dala do vínku, byly ještě zmnoženy a znásobeny uměle: dostalo se jí totiž vzdělání péčí tetinky, vznešené dámy, všestranně světaznalé, která v mládí pobývala u dvora a teprve před několika lety se uchýlila na venkov do ústraní. Díky jejím hovorům a nabádání byla Žofinka dokonale vychovaná, třebaže ve svých způsobech snad postrádala jistou ležérnost, jaká se získá pouze návykem, když se člověk pohybuje v takzvaných nejvyšších kruzích. Otevřeně řečeno, tohle je umění často moc draze zaplacené, a třebaže se k němu pojí šarm tak nevýslovný, že Francouzi mají asi krom jiného právě tohle na mysli, když prohlašují, že je slovy neumějí vyjádřit, zastoupí je velmi dobře bezelstnost a zdravý rozum s vrozenou ušlechtilostí se bez něho hladce obejdou.

3. Kapitola

Vrátíme se ve vyprávění o několik let nazpátek a připomeneme si epizodku významu sice nevelkého, přesto však s jistými důsledky do budoucna.

V době, kdy vstupuje do našeho příběhu, táhlo roztomilé Žofince na osmnáct. Její otec, jak už bylo řečeno, na ní lpěl nadevšecko na světě. K ní se tedy Tom utekl, aby ji získal pro věc přítele hajného.

Než se ale rozpovídáme o tomhle, bylo by asi dobře krátce si připamatovat jisté minulé události.

Při povahách tak odlišných, jaké měli pan Allworthy a pan Western, sotva mezi nimi mohlo vzniknout důvěrné přátelství, přesto však spolu žili, jak se říkává, v dobrých sousedských vztazích, což znamenalo, že mládež z obou rodin se znala od nejútlejšího dětství, a jelikož byli všichni přibližně stejného věku, často si spolu hrávali.

Tomova veselá povaha se Žofince zamlouvala lépe než vážnost a usedlost mladého pána Blifila. Nejednou dala najevo, komu dává přednost, tak nepokrytě, že mladík jen trochu temperamentnější než mladý pán Blifil by nad tím nejspíš projevil jistou nelibost.

Jelikož však žádné takové pocity nevyjádřil, nebudeme tak dotěrní, abychom navštívili nejskrytější záhyby jeho duše, jako někteří milovníci skandálů při slídění po zcela soukromých záležitostech svých přátel: často jim kramaří v almarách a truhlicích, jen aby světu odhalili, co je to za chamraď ubohou.

Tušíme-li, že jsme se někoho dotkli, často se pak domýšlíme, že se urazil, a tak i Žofinka přičetla jistý čin mladého pána Blifila jeho zlobě, zatímco Thwackum a Square ve své nadřazené moudrosti rozpoznali, že jednal z pohnutek mnohem šlechetnějších.

Tom Jones jako kluk daroval Žofince ptáčátko, které vybral z hnízda, vypiplal a naučil zpívat.

Do tohoto ptáčka se Žofinka, tehdy asi třináctiletá, tak zamilovala, že celý den nedělala nic jiného, než jej krmila a opatrovala a nejraděj i ze všeho si s ním hrála. Díky tomu si Tomíčka, jak mu říkala, tak ochočila, že zobal paničce z dlaně, hřadoval na jejím prstíku a spokojeně jí spočíval na prsou, jako by si svou blaženou výsadu uvědomoval; přesto však ho Žofinka měla stále na šňůrce a nikdy mu neprojevila takovou důvěru, aby ho pustila volně létat.

Jednoho dne obědval pan Allworthy s celou rodinou u Westernových a mladý pán Blifil, když se ocitl se Žofinkou na zahradě a viděl, s jakým zalíbením si hraje s ptáčátkem, požádal ji, aby mu je na chviličku půjčila. Žofinka mu vyhověla, a po jistých varovných připomínkách mu ptáčka svěřila: jen ho držel v ruce, stáhl mu smyčku z nožky a vyhodil ho do vzduchu.

Sotva ten pošetilý tvoreček pochopil, že je na svobodě, rázem zapomněl na všechnu přízeň, kterou mu Žofinka prokazovala, hned uletěl a usedl na vysokou větev.

Když Žofinka spatřila, že jí mazlíček unikl, zaječela s takovou vehemencí, že Tom, jenž byl kousek opodál, okamžitě se rozběhl jí na pomoc.

Jakmile uslyšel, co se stalo, znectil Blifila co hnusného, zlomyslného pacholka, bez váhání strhl kabát a jal se šplhati na strom, kde se jeho jmenovec usadil.

Už měl ptáčka skoro na dosah, ale tu se právě ta větev, kde hřadoval, rozkošacená nad říčkou, zlomila a nebohý hoch sletěl po hlavě do vody.

Žofinčino rozrušení rázem dostalo jinou příčinu. Sotva si uvědomila, že kamarád je v nebezpečí života, začala ječet s desateronásobnou silou, a tentokrát jí pomáhal i mladý pán Blifil sám, seč mu hlasivky stačily.

Společnost seděla v salónu s okny do zahrady: všichni polekáni vyskočili a vyběhli ven, ale než dospěli k říčce, Tom (naštěstí bylo v těch místech docela mělko) už se mezitím vyškrábal na břeh.

Thwackum začal zuřivě spílat chudákovi Tomovi, který před ním stál mokrý jako myš a chvěl se zimou, ale pan Allworthy ho požádal o strpení a obrátil se na mladého pána Blifila: „Prosím tě, chlapče, co se tu děje, nač ten povyk?“

Mladý pán Blifil odvětil: „Moc mě mrzí, strýčku, co se stalo, bohužel jsem to asi všechno zavinil já. Držel jsem v ruce ptáčátko slečny Žofie a cítil jsem, jak to stvořeníčko nebohé prahne po svobodě, a tu, přiznávám se, jsem neodolal a daroval jsem mu ji; odjakživa považuji za velkou krutost držet živého tvora v zajetí. Připadá mi to proti zákonům přírody, vždyť všechny její děti mají právo na svobodu, ba i v rozporu s křesťanstvím, neboť tak nečiníme, jak bychom chtěli, aby jiní činili nám, ale kdybych byl věděl, že si to slečna Žofie bude tak brát, jistě bych to byl neudělal, a kdybych byl věděl, co se stane pak, také ne: protože jak Tom, když lezl za ním, spadl do vody, ptáček se znovu vznesl, a hned vzápětí ho uchvátil takový ošklivý jestřáb.“

Chudinka Žofinka, která se až takto dozvěděla o Tomíčkově osudu, protože si předtím v obavách o Toma ničeho nepovšimla, se srdceryvně rozplakala. Pan Allworthy se pokusil slzy jí osušit a sliboval, že jí pošle ptáčka mnohem krásnějšího, ona ale prohlásila, že už žádného mít nechce. Tatíček ji napomenul, co tak vyvádí pro hloupého ptáka, ale nezdržel se a řekl mladému Blifilovi, že být jeho syn, seřezal by ho jak žito.

Nato se Žofinka odebrala do své komnaty, oba mladé pány poslali domů a ostatní se vrátili k láhvi; nad ní se pak rozvinul rozhovor o ptáčkovi natolik pozoruhodný, že si podle našeho mínění zasluhuje zvláštní kapitolu.

4. Kapitola

Obnáší myšlenky tak hluboké a závazné, že to dost možná některým čtenářům ani nebude po chuti.

Square si jen zapálil dýmku a už se obrátil k panu Allworthymu: „Nemohu jinak, musím vám poblahopřát k vašemu synovci, urozený pane: ve věku, kdy málokterý jinoch vnímá jiné než smysly podložené pojmy, on už vykazuje schopnost odlišit dobro a zlo. Držet živého tvora v zajetí mi připadá proti zákonům přírody, vždyť všechny její děti mají právo na svobodu. Tak zněla jeho slova a já na ně co živ nezapomenu. Což to není dokonalá představa o věčně platném řádu práva a nepomíjivé jsoucnosti jevů? Dozajista můžeme živit naději, že při takovém rozpuku dosáhne tento hoch v zenitu života výšin rovných Brutovi mladšímu či staršímu.“

To už se Thwackum neudržel, popadl sklenici vína, trochu ubryndl, zbytek do sebe dychtivě obrátil a vpadl mu do řeči:

„Z jiného obratu, jehož použil, čerpám naději, že vyroste do podoby mužů mnohem lepších. Zákon přírody je slovní obrat, beze všeho významu. Já žádný takový zákon neznám, a tudíž nevím, jaké dobro by z něho mohlo pojít. Činit, jak bychom chtěli, aby jiní činili nám, toť pravá křesťanská pohnutka, a mne jenom těší, že mé výchovné úsilí nese tak slibné ovoce.“

„Nebýt pýcha odsouzeníhodná,“ prohlásil Square, „věru bych se jí v této chvíli oddával, neboť je myslím zcela očividné, od koho se naučil rozeznávat dobro od zla. Není-li zákonu přírody, není ani dobra a zla.“

„Jakže?“ zvolal pastor. „Popíráte tedy pravdu zjevenou? To mluvím s nějakým deistou nebo ateistou?“

„Napijte se na to,“ děl pan Western. „Jděte mi k šípku s těmi vašimi zákony přírody. Nemá to hlavu ani patu, co tady melete o dobru a zlu, jeden jako druhý. Kluk sebral děvčeti ptáčka, a to podle mě udělal zlo; tuhle soused Allworthy ať se zařídí po svém, ale kdo klukovi trpí takové čertoviny, vychovává ho katovi do oprátky.“

Pan Allworthy odvětil: „Je mi nemilé, co synovec slečně provedl, ale nemohu souhlasit s tím, aby byl potrestán, protože ho k tomu vedl úmysl spíše ušlechtilý než nečestný. Kdyby byl ptáčátko odcizil,“ pravil dále, „hlasoval bych já sám první pro přísné potrestání, jenomže to zřejmě nebylo jeho záměrem. Věřím, že k tomu neměl jiné pohnutky, než sám doznal.“ (Že to

Blifil provedl ze zlomyslnosti, jak ho podezírala Žofinka, to pana Allworthyho vůbec nenapadlo.) Závěrem pak označil tento čin za nedomyšlenost, jakou lze u dítěte snad omluvit.

Square vyjevil předtím svůj názor tak nezastřeně, že by to bývalo působilo jako doznání omylu, kdyby teď mlčel. Jal se proto s vervou rozkládat: „Vzácný pan Allworthy přikládá přílišnou váhu takovému nečistému pojmu, jako je majetek. Soudíme-li činy grandiózní, měli bychom odložit všechny soukromé ohledy: vždyť jenom lpění na malicherných zásadách zavinilo, že Brutus mladší byl odsuzován pro nevděk a starší pro otcovraždu.“

„A kdyby byli za ty zločiny skončili na šibenici, stalo by se jim po zásluze!“ zvolal Thwackum. „Zlosynové jedni pohanští! Zaplaťpámbu, že s takovými Brutusy je dneska konec. Byl bych vám zavázán, pane Square, kdybyste napříště nemátl mým žákům hlavy pohanskými bludy, protože to pak má ten důsledek, že jim je musím, pokud jsou svěřeni mé péči, opět z hlavy mýtit. Svého žáka Toma jste už pomalu zkazil. Zaslechl jsem onehdy, jak se hádá s mladým pánem Blifilem, že víra nedoprovázená skutky je bezcenná. Vím, že takový názor zastáváte, a jsem přesvědčen, že to pochytil od vás.“

„Mně nepředhazujte, že ho kazím,“ ohradil se Square. „Kdopak ho učí pošklebovat se vší mravnosti a slušnosti, jaká je v souladu s přirozenou jsoucností jevů? Váš je to žák a já se k němu nehlásím. Ne, ne, já jsem se upjal na mladého pána Blifila. Je sice ještě mlád, ale jeho mravní zásadovost nezvikláte, o tom jsem přesvědčen.“

Thwackum se na něho přezíravě ušklíbl a odpověděl: „Áno, áno, jeho bych se odvážil vám svěřit. Zásady, které jsem mu vštěpoval, v něm zapustily tak hluboké kořeny, že jim všechny ty vaše filozofické litanie neublíží.“

„Já jsem mu také vštěpoval zásady,“ hádal se Square. „Co jiného než vznešený ideál mravnosti vyvolá v lidské duši velkorysou touhu darovat svobodu? A já tu znovu opakuji, že kdybych neodsuzoval pyšné holedbání, hlásil bych se teď k tomu, že jsem měl tu čest ho k takové myšlence dovést.“

„A kdyby pýcha nebyla smrtelným hříchem,“ řekl Thwackum, „chlubil bych se teď, že jsem mu vštípil vědomí povinnosti, z jejíhož popudu podle vlastních slov jednal.“

„Takže jste rukou společnou a nerozdílnou mladého pána naučili, že má mé Žofi sebrat mazlíčka. Koukám, že si budu muset dát pozor na koroptví remízy. Jinak se objeví nějaký mravokárce a pambíčkář a vypustí mi všecky koroptve na svobodu.“ Obrátil se k advokátovi,

který byl rovněž mezi hosty, plácl ho do zad a zahlaholil: „Co tomu říkáte, pane obhájce? Není to v rozporu se zákonem?“

Právník s vážnou důležitostí vyjevil svůj soud:

„V případě koroptví nesporně existuje možnost domáhat se práva soudní cestou: jde sice o *ferae naturae,*[19] leč ve vlastnickém poměru, a tudíž se naplňuje skutková podstata trestného činu; co se ale zpěvného ptáka týká, ač ve vlastnickém poměru, je to věc zanedbatelné hodnoty, a tudíž musí být považován za *nullius in bonis.*[20] V tomto případě by žaloba byla bezpředmětná a neradil bych, aby v tom směru byly podniknuty nějaké kroky.“

„Mno –“ řekl pán z Westernů, „tak jestli je to *nullus bonus,*[21] chopte se sklenic a pojďme si povídat o stavu království nebo veďme nějaké jiné hovory, abysme tomu všici rozuměli, protože já jsem z těch vašich řečí jelen. Třeba je za tím učenost a zdravý rozum, co já vím, ale mě do toho nenuťte. Mordyjé, a ani slovo tady ještě nepadlo o tom chudákovi klukovi, co zasluhuje pochválit. Tady dá v sázku krk, aby vyhověl naší Žofi, a to bylo od něho šlechetné a statečné, tvrdím já, tolik učenosti zase mám. Hrom do toho! Ať žije Tom! Za tohle to má u mě dobrý až do smrti.“

Tím rozepře zhasla, byla by však nepochybně znovu vzplála, kdyby byl pan Allworthy zanedlouho neposlal pro kočár a oba rozkohoutěné soupeře neodvezl.

Tak tedy skončilo dobrodružství s ptáčkem zpěváčkem včetně následné debaty, s nimiž jsme považovali za nutné čtenáře seznámit, třebaže se to stalo pár let před událostmi a časovým údobím, k němuž nyní ve svém vyprávění dospíváme.

5. Kapitola

Obnáší věci podle každého gusta.

Parva leves capiunt animos neboli „i maličkosti zapůsobí na duši nedotčenou“ – tvrdí jistý velmistr umění milovat. Nesporné je, že od onoho dne byla Žofinka Tomovi vlídně nakloněna a jeho rostenec jí byl z duše protivný.

Mnohé příhody ji ještě čas od času utvrzovaly v obou pocitech: nepotřebujeme je ani všechny vyprávět, neboť čtenář sám jistě podle toho, co jsme mu doposud o rozdílném založení obou mládenců napověděli, dospěje k závěru, že jeden s ní povahově ladil lépe než ten druhý. Zkrátka a dobře, Žofinka už v útlém věku rozpoznala, že Tom, ten věčně někde bloumající,

rozjívený, zbrklý uličník, neškodí nikomu jinému než sobě, zatímco Blifil, rozvážný, ukázněný, střízlivý urozený mladý pán, má na zřeteli jen a jen zájmy jediné osoby, a kdo ta jediná osoba byla, to si čtenář domyslí i bez našeho přispění.

Obě tyto povahy se ve světě zřídkakdy setkávají s takovým přijetím, jaké by jedné každé z nich logicky náleželo a od lidstva v jeho nejvlastnějším zájmu by se dalo očekávat. Třeba je za tím ale důmyslná politika: když se někdo setká s povahou skutečně dobrodušnou, může právem usoudit, že našel poklad, a zatouží mít jej, jako jiné dobré dary, výlučně pro sebe. I uvědomí si, že kdyby začal tomu hodnému poctivci chvalořečit, hloupě by házel perly sviním, jak se říká, a rozdával, co si hodlá vyhradit pro vlastní použití. Pokud by se tento důvod jevil čtenářům málo věrohodný, prohlašuji, že si jinak neumím vysvětlit, proč si lidé zpravidla neváží vlastností, které jednotlivce šlechtí a celé společnosti přinášejí mnoho dobrého. Žofinka ale taková nebyla. Ctila Toma a opovrhovala mladým pánem Blifilem snad od chvíle, kdy si ujasnila smysl těchto pojmů.

Žofinka pobývala přes tři roky z domova: žila u tetinky a v té době měla málokdy příležitost setkat se s jedním i druhým mladíkem. Jednou ale obědvala spolu s tetinkou na zámku u pana Allworthyho. Bylo to krátce po dříve již zaznamenané příhodě s koroptví. U tabule na to přišla *řeč;* Žofinka všechno mlčky vyposlechla, ani po návratu domů ji tetinka nerozpovídala, ale když ji komorná odstrojovala a prohodila přitom: „Tak jste se dneska zase viděla s mladým pánem Blifilem, viďte, slečno?“, vyjela na ni: „Mladý pán Blifil je mi odporný, už jen když o něm slyším, protože je nízký a podlý, a divím se jen, že pan Allworthy dovolil, aby ten ukrutník stará, ten učitel, toho hocha nebohého tak hrozně zbil za něco, co udělal jen z dobrosrdečnosti.“ Vylíčila pak komorné celou historii a zakončila ji slovy: „Ten mládenec přece jednal šlechetně, nemyslíte?“

A tato mladá dáma se nyní vrátila k otci: ten ji ustanovil paní domu a posadil si ji do čela stolu v jídelně, kde Tom (který se pro svou lásku k loveckému sportu těšil u pana Westerna velké oblibě) býval častým hostem. Mladíci upřímné, velkorysé povahy mívají přirozený sklon k dvornosti, a pokud jej provází i bystrý rozum, což byl Tomův případ, projevuje se pozorným, příjemným chováním k ženám vůbec. Tím se Tom velice odlišoval od hlučné neomalenosti většiny venkovských pánů na jedné straně a od pompézní, nafoukané strojenosti mladého Blifila na straně druhé, a ženy v celém okolí o něm teď, kdy dosáhl dvaceti let, začínaly říkat, že je to mládenec jak malovaný.

Tom Žofinku nijak neobletoval, leda snad se k ní choval uctivěji než ke komukoli jinému. Tolik si jistě pro svou krásu, postavení, rozum a milou povahu zasluhovala, ale že by s ní osobně měl nějaké úmysly, to neměl: ať mu za to čtenáři vylají hlupáků, prosím, nic proti tomu; možná však, že pro to najdeme jakés takés vysvětlení později.

Žofinka měla v povaze spolu s nevinností a skromností i pozoruhodnou dávku veselého temperamentu. Ten v ní velice ožíval, kdykoli se ocitla v Tomově společnosti, a nebýt hoch tak mlád a nedovtipný, nemohlo mu to ujít; a kdyby Žofinčin papá nedlel v myšlenkách věčně buď v oboře, maštali nebo v psinci, možná že by začal i trochu žárlit; jenomže milého pána z Westernů ani nenapadlo Toma podezírat, a proto mu poskytoval tolik příležitostí vídat se s dcerou, že si žádný zamilovaný ctitel nemůže přát víc. A Tom ve vší bezelstnosti těch příležitostí dobře využil, když se řídil jen podle své vrozené dvornosti a dobrosrdečnosti, ba lépe, než kdyby měl se slečnou kdovíjak rafinované úmysly.

Vlastně se ani nemůžeme divit, že tento stav věcí nikdo nepostřehl, protože si ho neuvědomila ani chudáček Žofinka sama, a Toma si nesmazatelně vepsala do srdéčka, než si vůbec uvědomila, že jí nějaké takové nebezpečí hrozí.

Takto se tedy věci měly, když Tom jednou odpoledne využil toho, že zastal Žofinku samotnou, a po krátké omluvě jí s vážnou tváří sdělil, že by ji rád požádal o laskavost, a doufá, že ho ve své dobrotě vyslyší.

Ačkoli mládenec svým chováním ani způsobem, jak zahájil, sotva vyvolával podezření, že se jí chystá vyznat lásku, přece Žofince asi nějaká taková myšlenka bleskla hlavou – ať už jí příroda pošeptala něco do ouška či co ji k tomu vedlo, nevím – protože jí z tváří vymizela všechna barva, kolena se jí rozklepala a jazyk vypovídal službu, takže by Tom byl marně čekal na odpověď; ten ji však brzy uklidnil, když ji obeznámil s podstatou své prosby: aby se přimluvila za hajného, jehož by docela zničilo, a jeho početnou rodinu také, kdyby ho pan Western pohnal před soud.

Žofinka se mezitím vzpamatovala a s líbezným úsměvem mu odpověděla: „Tak tohle je ta velká laskavost, kterou jste uvedl s tolika okolky? Ze srdce ráda vám vyhovím. Je mi toho ubožáka upřímně líto, však jsem právě včera poslala jeho ženě nějakou maličkost.“ Ta maličkost byly jedny její šaty, nějaké prádlo a deset šilinků na hotovosti; Tom se o tom doslechl a vlastně mu to vnuklo nápad, aby ji požádal o přímluvu.

Milý mládenec, povzbuzen úspěchem, se rozhodl zajít ještě dále a osmělil se ji poprosit, zda by se ještě nepřimluvila, aby pan otec vzal Černého Jíru do služby; ujistil ji, že je to podle jeho mínění poctivý chlap, s mimořádnými schopnostmi zastávat místo hajného, které se příznivou shodou okolností právě uvolnilo.

Žofinka odpověděla: „Pokusím se o to také, ale nemohu vám slíbit, že se mi to podaří. Pokud jde o soud, to rozhodně nepřestanu naléhat, dokud tatíček nepovolí. Udělám ale, co je v mých silách, protože toho chudáka a jeho rodinu musí každý upřímně politovat. A teď bych zase chtěla poprosit o laskavost já vás, pane Jonesi."

„O laskavost, slečno?" zvolal Tom. „Kdybyste jen věděla, jakou radost jste mi udělala, když jste mi dala naději, že mi něco přikážete, ani byste tomu tak neříkala: při téhle drahé ruce přísahám, že bych kvůli vám neváhal obětovat život."

Sklonil se k její ruce, vroucně ji políbil, a to bylo poprvé, kdy se jí dotkl svými rty.

Krev, která jí předtím zmizela z tváří, si to teď bohatě vynahradila a nahrnula se jí tak bouřlivě do obličeje a rozlila po šíji, až celá znachověla. Poprvé zažila pocit, který dosud nepoznala, a když o něm pak v klidu přemýšlela, poodhalil jí některá tajemství, a pokud je čtenář už neuhádl, bude o nich zpraven, až přijde čas.

Jakmile Žofinka byla opět mocna řeči (což nebylo hned), sdělila Tomovi, že ho chce poprosit, aby tatíčka na lovu nehnal tak často do nebezpečí: podle toho, co slyšela vyprávět, chvěje se hrůzou pokaždé, když si spolu vyjedou, a jen čeká, kdy jí tatíčka přinesou domů s polámanýma rukama a nohama. Prosí ho tedy, aby jí k vůli byl napříště opatrnější: vždyť dobře ví, že tatíček za ním nezůstane pozadu, a proto ať nerajtuje tak divoce a neskáče na koni přes nebezpečné překážky.

Tom jí svatosvatě slíbil, že se bude řídit podle jejích příkazů, poděkoval jí, že mu tak vlídně vyšla vstříc, rozloučil se a odcházel okouzlen svým úspěchem.

I nebohá Žofinka byla okouzlena, ale docela jinak. Její pocity však čtenáři lépe napoví vlastní srdce (pokud jaké má), než bych to dokázal já, i kdybych měl tolik úst, kolik si kdy básník přál, patrně aby se pořádně najedl těch mnohých lahůdek, jimiž jeho tabule v tak hojném výběru oplývá.

Pan Western na sklonku dne, jakmile řádně zapil oběd, rád si poslechl, jak dcera hraje na spinet; byl velkým milovníkem hudby, a žít ve městě, získal by možná i pověst znalce, neboť

vždy procítěně horlil proti nejkrásnějším skladbám pana Händela. Líbily se mu jen lehké, melodické popěvky, a zvlášť si oblíbil písničky *Šenkýř Šimon, to byl král, Svatý Jiří se bil za Anglii, Lilie bílá* a pár dalších.

Jeho dcera, která hrála velice dobře a sama by byla nehrála nic než Händela, aby mu udělala radost, všechny ty melodie se naučila. Někdy se však pokoušela zahrát mu i podle vlastního vkusu, a když se dožadoval opakování svých zamilovaných balad, odpovídala: „Ach ne, tatíčku drahý," a prosila ho, aby si vyposlechl i něco jiného.

Onoho večera však, když se pan Western odloučil od láhve, zahrála mu bez prošení všechny jeho oblíbené melodie třikrát za sebou. Tím se dobrý pán tak rozjařil, že vyskočil z otomanu, vlepil jí políbení a prohlásil, že udělala v muzicírování velký pokrok. Žofinka využila této příležitosti, aby splnila, co přislíbila Tomovi, a výborně se jí to podařilo: tatíček prohlásil, když mu *Šenkýře Šimona* zahraje ještě jednou, že si s hajným hned zítra plácne. *Šenkýř Šimon* se hrál zas a znova, dokud čaromoc hudby neukolébala pana Westerna do spánku. Nazítří mu Žofinka hned po ránu připomněla, co slíbil, a on poslal pro advokáta, přikázal mu, aby žalobu stáhl zpátky, a zapsal hajného do služby.

Zpráva o Tomově úspěšném zásahu se mezi sousedy brzy rozšířila a vzbudila různorodý ohlas. Někteří to chválili jako dobrosrdečný čin, jiní se jen ušklíbli: „Není divu, jeden budižkničemu nedá na druhého dopustit." Mladý Blifil zuřil. Už dlouho měl na Černého Jíru pifku, úměrnou oblibě, jíž se těšil u Toma Jonese: ne že by mu byl hajný něčím ublížil, ale čistě jen z velké lásky ke zbožnosti a mravnosti, protože Černý Jíra měl pověst chlapa, kterému nic není svaté. Blifil tedy chápal Tomův čin jako úmyslnou urážku pana Allworthyho a vykládal, že si neumí představit jiný důvod, proč by kdo takovému lumpovi pomáhal.

Thwackum se Squarem hudli stejnou písničku: žárlili teď na Toma (zvláště filozof) čím dál tím víc kvůli vdově; táhlo mu na dvacet, vyrostl z něho opravdu mládenec jak z růže květ, a milostpaní Blifilová si to zřejmě den ode dne víc uvědomovala, jinak by se byla nad ním tak nerozplývala.

Pana Allworthyho však jejich zloba nezviklala. Prohlásil, že Tomovo počínání vřele schvaluje. Řekl, že je v přátelství vytrvalý a nesobecký, a to prý je vysoce chvályhodné: jen kdyby se s touto ctností setkával častěji!

Jenomže Štěstěna, u níž zřídkakdy najde zastání takový čipera jako přítel Tom, snad proto, že se jí dost pilně nekoří, vyložila jeho počínání jinak a ukázala je panu Allworthymu ve světle mnohem méně lichotivém, než je dosud ve své dobrotě viděl.

6. Kapitola

Omlouváme Toma Jonese za to, že byl tak nevnímavý k mnohostrannému kouzlu spanilé Žofinky, čímž ho dost možná snížíme v očích těch panošů duchaplnosti a dvornosti, kteří zpravidla jeví velké pochopení pro hrdiny našich moderních komedií.

Obávám se, že lidé dvojího druhu začali už na mého hrdinu hledět spatra kvůli tomu, jak se choval k Žofince. Jedni mu patrně vytknou, že neumí počítat, když zanedbává možnost přisvojit si majetek pána z Westernů, a druzí ho stejně rozhorleně odsoudí, že se nemá k takové pěkné holce, která by mu ochotně skočila kolem krku, jen kdyby rozpřáhl náruč.

Tuším, že se mi sotva povede plně ho obhájit proti oběma výtkám (počítat se má umět, na to není omluva, a co uvést k další obžalobě, nikoho asi také příliš neuspokojí), přece ale vylíčím, tak jako se u soudu uvádějí polehčující okolnosti, prostou skutečnost, a nechám na čtenáři, ať si z toho vyvodí vlastní závěry.

Tom měl v sobě cosi, co spisovatelé sice nejsou myslím zajedno, jak pojmenovat, ale v některých lidských duších to rozhodně sídlí: a to ani ne tak za účelem rozlišování dobra a zla, jako spíš proto, aby to nositele nabádalo a vybízelo k tomu prvému a odrazovalo ho a odhánělo od toho druhého.

Ono cosi připomíná proslulého truhláře s dubovou palicí, který vždycky strhl divadlo k potlesku nebo vypískání: kdykoli člověk, který to vlastní, udělá dobrý skutek, žádný uchvácený či rozjařený divák nedokáže tak dychtivě, tak zvučně aplaudovat; v opačném případě, dopustí-li se něčeho zlého, žádný kritik tak pohotově nerandalíruje a nevypískává.

Abych onen princip, o němž je řeč, znázornil ještě výstižněji a přiblížil naší době, představme si, že trůní v duši jako lord kancléř, když předsedá nejvyššímu soudu našeho království: stejně tak řídí, rozhoduje, nařizuje, soudí, osvobozuje a odsuzuje po zásluze a spravedlivě, jak mu velí bystrozrak, jemuž nic neunikne, a neúplatnost, již nelze zviklat.

Tento činorodý princip patrně tvoří hlavní předěl mezi námi a našimi spolutvory němé tváře, a pokud některý nositel lidské podoby není jemu poddán, považoval bych ho spíše za

přeběhlíka z našich řad k sousedům, kde na něho čeká osud všech přeběhlíků, a tudíž nikoli mety nejvyšší.

Náš hrdina, ať už se o to zasloužil Thwackum nebo Square, nevím, byl silně ve vleku zmíněného principu: nechoval se sice vždycky jen vzorně, ale pokaždé si to v opačném případě uvědomil a odtrpěl. Díky tomu pochopil, že odvděčit se za vlídné přijetí a přátelské projevy hostitele tím, že mu vyrabuje dům, dokáže jen lupič naprosto otrlý a bezcitný. Rovněž tak se nedomníval, že závažnost takového zločinu zmírňuje hodnota lupu, ba naopak: zaslouží-li si zloděj, který ukradne cizí talíř, přijít o hlavu i dobré jméno, pak mu připadalo nesnadné stanovit úměrný trest tomu, kdo jiného připraví o celé jmění a navíc i o dítě.

Tento princip mu tedy bránil i jen pomyslet, aby se takto domohl majetku. (Jak už jsem podotkl, je to princip činorodý a nespokojí se s pouhým poznáním a názorem.) Být do Žofinky po uši zamilován, dost možná by na to hleděl jinak, ale dovolte mi zdůraznit, že je velký rozdíl, utečeme-li někomu s dcerou z lásky, anebo z hamižnosti.

Tedy ne že by na mladého muže Žofinčino kouzlo nepůsobilo: obdivoval její krásu a vážil si jí pro všechny další přednosti, přece však se mu nezapsala do srdce příliš hluboko; a jelikož ho tím vystavujeme obvinění z hlouposti anebo aspoň špatného gusta, podáme k tomu nyní jisté vysvětlení.

Pravda totiž je, že své srdce už věnoval jiné. Čtenáře nepochybně překvapí, že jsme tuto okolnost tak dlouho zamlčeli, a rovněž sotva uhádne, kterápak to asi je, neboť jsme se dosud ani letmo nezmínili o žádné, která by přicházela v úvahu jako Žofinčina sokyně; byli jsme sice nuceni zaznamenat, že mu milostpaní Blifilová věnovala až podezřelou přízeň, ale dosud jsme nevyhradili ani sebenepatrnější prostor domněnkám, že by on jí oplácel stejnou, a musím zde bohužel konstatovat, že mládež obojího pohlaví obvykle projeví všechno jen ne vděk, když je osoba pokročilejších let laskavě vyznamená svou náklonností.

Abychom však čtenáře už déle nenapínali: nechť si laskavě připomene, že jsme se často zmiňovali o rodině hajného Seagrima, obecně zvaného Černý Jíra, která v tomto čase pozůstávala ze ženy a pěti dětí.

Druhé z těchto dětí byla dcera Molly, a o té šla jedna řeč, že je to nejhezčí děvče široko daleko.

Dramatik Congreve dobře říká, že „pravá krása má v sobě cosi, co hrubec neocení“, a stejně tak ani špína a hadry nezastřou toto cosi před tím, komu hrubost nepotřísnila duši.

Pěkné děvče však na Toma neučinilo zvláštní dojem, dokud jí netáhlo na šestnáct: tou dobou Tom, skoro o tři roky starší, po ní začal se zalíbením pokukovat. A byl už do ní hezky dlouho zakoukaný, než se přiměl, aby se pokusil zmocnit i její osoby: tělesná schrána ho k tomu sice neodbytně ponoukala, ale jeho principy mu v tom stejně vehementně bránily. Zkazit mladou holku, ať už jakkoli nízkého rodu, to mu připadalo jako sprostý zločin, navíc byli s otcem kamarádi, s celou rodinou hluboce soucítil, a všechny tyhle okolnosti ho silně utvrzovaly v rozvážnosti. Proto se celé tři měsíce držel stranou, ani jednou k Seagrimovým nezašel a s jejich dcerou se neviděl.

O Molly tedy každý říkal, že je to moc pěkné děvče, jak už jsme se zmínili, a taky to bylo pravda, ale nebyla to krása jemná a líbezná. Měla v sobě moc málo ženskosti, nebo aspoň by zdobila stejně muže jako ženu, neboť, spravedlivě řečeno, její nejvýznačnější složkou bylo mládí a robustní zdraví.

Ani duši neměla Molly o nic ženštější než zevnějšek. Jak byla vysoká a statná, tak byla i kurážná a energická. Dívčí cudnost jí natolik chyběla, že Tom patrně bral větší ohledy na její počestnost než ona sama. A že se jí Tom zřejmě líbil právě tak jako ona jemu, jakmile zjistila, že váhá, vzala sama otěže do rukou; a když k nim přestal chodit, uměla si to už zařídit, aby se mu připletla do cesty, a dorážela na něho tak, že by náš mládenec musel být moc velký nebo moc malý hrdina, aby ve svém úsilí neuspěla. Zkrátka a dobře, brzy nad všemi Tomovými chvályhodnými předsevzetími slavně zvítězila: přestože se nakonec zdráhala, jak slušnost žádá, přece spíše přisuzuji vítězství jí, jelikož se ve skutečnosti prosadil její záměr.

Molly volila přitom taktiku tak obratnou, že Tom přiznal všechny dobyvačné úspěchy výhradně sobě, a byl přesvědčen, že děvče podlehlo bouřlivému útoku jeho vášně. Přisuzoval rovněž její povolnost tomu, že ho bezmezně miluje, a to, jak čtenář jistě uzná, byl předpoklad naprosto přirozený a logický, jelikož jsme už nejedenkrát upozornili na jeho neobyčejně přitažlivý zjev, a opravdu to také byl jeden z nejpěknějších mládenců pod sluncem.

Jsou lidé takového ducha, že všechnu svou lásku, podobně jako mladý pán Blifil, soustředí na jedinou osobu a při všech příležitostech se řídí výhradně jejími zájmy a touhami, zatímco blaho či neštěstí ostatních neberou v úvahu, anebo jen potud, pokud přispívají k potěšení a prospěchu zmíněné osoby; ale právě tak se najdou povahy protichůdné, které vytěží něco

ctnosti i ze sebelásky: takoví lidé nepřijmou nic hezkého, aniž oplatí láskou tomu tvorovi, skrze něhož potěšení vzešlo, a jeho blaho se jim pak stane pro klid svědomí jaksi nezbytné.

K těmto druhým povahám patřil i náš hrdina. Domníval se, že jeho vlastním přičiněním napříště už štěstí či zkáza toho děvčete závisí na něm. Její krása se mu stále jevila žádoucí, třebaže větší krása nebo čerstvý objev by možná bývaly žádoucnější, ale mírné ochladnutí, jaké přináší naplnění touhy, mnohonásobně vyvažovalo vědomí, že ho hluboce miluje a že ji přivedl do těžké situace. První vyvolávalo vděk, druhé soucit a obojí spolu s touhou po jejím těle v něm probouzely vášeň, která se snad mohla bez násilného zmrzačení toho slova zvát láskou, ač možná od prvopočátku ne právě uvážlivě zaměřenou.

Tohle tedy byla pravá příčina, proč byl tak slepý k Žofinčiným půvabům a jejímu počínání, jež si mohl dost logicky vykládat jako povzbuzování, aby se jí dvořil: jenomže on nedokázal ani pomyslet, že by opustil svou Molly, chudobnou a zoufalou, a stejně tak si neuměl představit, že by oklamal takové stvoření jako Žofinka. A kdyby si dovolil sebeméně zaplanout pro onu mladou dámu, byl by se rozhodně provinil tak či onak a podle mého mínění každopádně vykročil vstříc tomu osudu, jenž mu byl na počátku našeho vyprávění, jak jsem zaznamenal, obecně předpovídán.

7. Kapitola

Z celé knihy nejkratší.

První postřehla změnu v Mollyiných tvarech matka, a aby se to utajilo před sousedy, zpozdile ji navlékla do splývavé tuniky od Žofinky, která ovšem sotva mohla tušit, že ta chudák ženská neuváženě dopustí, aby si to některá dcera vzala na sebe v původní podobě.

Molly byla radostí celá bez sebe, že se jí takto poprvé dostává příležitosti, aby své kráse dala vyniknout; docela ráda se kroutila před zrcadlem i v hadrech a dobyla takto přioděna srdce Toma Jonese a možná i dalších, věřila však, že nějaká ta paráda znásobí jak její půvaby, tak dobyvatelské úspěchy.

Hned příští neděli se tedy Molly nastrojila do tuniky a nového krajkového čepce, vylepšila to ještě nějakými drobnostmi, které jí daroval Tom, a s vějířem v ruce se vypravila do kostela. Panstvo se mýlí, pokud si myslí, že si ctižádost a marnivost vyhradilo pro sebe. Tyto ušlechtilé vlastnosti kvetou stejně bujně ve venkovském kostelíku a na přilehlém hřbitově jako v salónech a předpokojích. V sakristii se už ukuly plány, jaké by neznectily ani konkláve.

Najdeme zde vládu i opozici. Najdeme zde spiknutí a rafinované manévry, strany a frakce, docela jako u dvora.

A zdejší ženy jsou navlas stejně zběhlé v nejvyšších ženských uměních jako jejich urozenější a mohovitější sestry. Najdeme mezi nimi netykavky i kokety. Najdeme zde fintivost i významné pohledy, faleš, závist, zlomyslnost i skandály, zkrátka všechno, co je běžné v nejvyšších kruzích. Proto nechť ti vysoce postavení neohrnují nos nad nižšími vrstvami a prostý lid ať se nekřižuje nad zkaženostmi těch nahoře.

Molly zaujala místo v kostele a trvalo nějakou chvíli, než ji sousedé poznali; shromážděním věřících se nesl šepot: „Kdo je to?“ Ale když bylo její inkognito odhaleno, propuklo mezi ženami takové ušklíbání, hihňání, šepotání a smích, že pan Allworthy musel použít vší své autority, aby se jakžtakž upamatovaly, co se sluší.

8. Kapitola

O bitvě pěje Múza v duchu homérském a pouze čtenář klasiky to správně vychutná.

Pan Western vlastnil v této farnosti statek, a protože to měl do zmíněného svatostánku jen o kousíček dál než do svého vlastního kostela, často se zúčastnil zdejších bohoslužeb a náhodou byl přítomen, tentokrát se spanilou Žofinkou po boku.

Žofince se hezké děvče zalíbilo a litovala ji, že se ve své prostoduchosti tak vystrojila, když postřehla, jakou závist tím ve svém okolí vyvolala. Hned jak se vrátila domů, poslala pro hajného a požádala ho, ať jí dceru přivede: prý ji zaopatří u nich doma a možná že by si ji vzala i za komornou, až ta, která ji teď obsluhuje, odejde.

Nebohý Seagrim zůstal, jako když do něho hrom uhodí: vždyť dobře věděl, proč se Mollyina postava mění k horšímu. Vykoktal: „Molly je takový nemehlo, ta by milostslečnu neuměla vobsloužit, kdepák, dyť nikdá ve službě nebyla.“

„To nevadí,“ odvětila Žofinka, „však se brzy zdokonalí. Mně se to děvče zamlouvá a rozhodně ji chci vyzkoušet.“

Černý Jíra běžel za ženou, aby mu moudrou radou nějak pomohla z prekérní situace, ale doma vládl zmatek. Žofinčiny odložené šaty vzbudily takovou závist, že když pan Allworthy s ostatním panstvem odešli z kostela, doutnající zloba vyšlehla plamenem, a poté, co se byla projevila láním, výsměchem, pošklebováním a gesty, uchýlila se nakonec k jistým metným

zbraním, které svou měkkou podstatou sice neohrožovaly život ani údy, nicméně dokázaly napáchat dost škody na elegantní dámě. Molly byla dívka bojovného ducha a něco takového si nemohla dát líbit. Učinila tedy – leč zadrž, pero: nedůvěřujíce vlastním schopnostem, pozveme si na pomoc vyšší síly.

Ó vy Múzy, kteréžto rády opěváte boj, a v prvé řadě ta z vás, jež jsi za starých časů zaznamenala jatka na bojišti, kde hrdinná kotlářka Trulla přemohla rytíře Hudibrase, pokud jsi nezašla v bídě se svým přítelem Butlerem, stůj při mně v této chvíli! Nikomu není dáno umět vše.

Jak hojné stádo krav ve výběhu bohatého velkostatku, když nadejde čas dojení, zaslechnuvše svá telátka oplakávat páchaný lup, bučí a mručí, tak zahučel výhrůžně dav Somersetshiřanů, a ozývalo se v tom tolikero vřískotu, křiku a rozličných jiných zvuků, kolikero tu bylo jedinců či spíše citového pohnutí: někým lomcoval hněv, jiného rozechvěl strach a další nemysleli než na to, aby byla nějaká švanda; kralovala tu však Závist, sestra Satanova a jeho stálá družka: ta běhala v davu a rozdmýchávala zuřivost žen, a ty, jen se dostaly Molly na dosah, zasypaly ji bubnovou palbou bláta a svinstva.

Molly se nejprve snažila důstojně ustoupit, a když se jí to nepodařilo, rozhodla se nepříteli čelit: vrhla se na otrhanou Bess, která útočila v prvním šiku, a jedinou ranou ji sklála. Celá nepřátelská armáda (o počtu možná sta duší) se zachvěla, když zřela, jaký osud potkal jejich jenerála, stáhla se o hodný kus zpět a zaujala pozice za čerstvě vyhloubeným rovem: bojištěm totiž byl hřbitůvek za kostelem, kde se měl vpodvečer konat pohřeb. Molly se ve vítězném postupu nezastavila: popadla lebku pohozenou vedle výkopu a mrštila jí vší silou: když se střetla s lebkou krejčíkovou, zadunělo to v obou stejně dutě, krejčík klesl jak podťatý k zemi, kde pak obě lebky spočinuly vedle sebe a těžko bylo říci, která z nich má větší cenu. Nato Molly chytila do ruky stehenní kost, vrhla se do ustupujících řad, a rozdávajíc štědře rány napravo nalevo, klátila těla četných mocných hrdinů a hrdinek.

Vyčísli, ó Múzo, jména těch, kdož osudného dne padli. Jako první ucítil v týlu hrůznou kost Jemmy Tweedle. Jeho odkojily měkké břehy luzně se vinoucího Stoweru a tamtéž se učil zvučnému umění, se kterým pak vandroval po kraji, od jednoho funusu a jarmarku k druhému, aby rozjařil srdce venkovských děv a jinochů, když se na zeleném trávníku proplétali v bujném tanci, zatímco on opodál se skřipkami v ruce poskakoval podle vlastní noty. Nač jsou mu teď jeho skřipky? Po žírné zemi valí se jeho tělo. Po něm starý Echepole, miškář, utržil od naší Amazonky ránu do čela a klesl k zemi. Byl to takový bachráč pupkatý,

kolébal se jako kachna, a když padl, rozlehla se rána, jako by se bořil dům. Přitom mu z kapsy vypadla tabatěrka a Molly se jí zmocnila co pravoplatné válečné kořisti. Nato Káča ze mlejna upadla nešťastně přes náhrobek, na němž se zachytila plandavou punčochou, a proti řádu přírody skončila s nohama nad hlavou. Betty Pippinová a mladý Roger, její milý, upadli jeden přes druhého: ona, ó osude zlomyslný, zdraví matičku zemi, on zas nebesa. Tom Freckle, kovářský synek, se stal další obětí Mollyina běsnění. Tak šikovně vydlabával a tepal dřeváky, až byl vlastnoručně vydlabaným dřevákem ztepán. Kdyby byl namísto toho zpíval žalmy v kostele, mohl se uchránit rozbité hlavy. Slečna Crowová, dcera farmářova, Janek Giddish, sám farmář, Nanda Slouchová, Ester Codlingová, Vilík Spray, Tom Bennet, tři slečny Potterovy, dcery hostinského od Rudého lva, Betty Chambermaidová, Kuba Ostler a ještě další, méně významní, se váleli mezi hroby.

Ne že by je Molly pádnou rukou smetla všechny: mnozí na úprku upadli jeden přes druhého.

V té chvíli však Štěstěna, v obavách, aby si nezadala, když se tak dlouho kloní k jedné straně, zvlášť když to je strana spravedlivé pře, hbitě otočila kolem v protisměru: i povstala kmotra Brownová, již v náručí hýčká Ezekiel Brown, a nejen ten, ale s ním ještě půl farnosti, tak proslulá byla na poli Venušině a na Martově neméně. Trofeje z obou nosíval její manžel na hlavě a na tváři: málokterý muž, jenž se kdy parohy chlubil milostnými úspěchy své družky, trumfl Ezekiela a jeho podrápaná tvář výmluvně hlásala, že je obdivuhodná (nebo spíš obavyhodná) i jinak.

Tato Amazonka se nemohla smířit s hanebným ústupem svých spolubojovníků. Zůstala stát a volala za prchajícími: „Rodáci somersetshirští, nebo spíš rodačky, copak vám nejni hanba, takhle utíkat před jednou ženskou, ale jestli se jí žádnej nepostavíte, tak aspoň já sama a tudle Zanda Topová slavně zvítězíme.“ Jen dořekla, vrhla se na Molly Seagrimovou, hravěji vykroutila stehenní kost z ruky a zároveň jí strhla čepec z hlavy. Levačkou popadla Molly za vlasy a pravačkou jí tak zuřivě zabubnovala v obličeji, že brzy tekla z nosu krev. Molly si to ovšem nenechala trpně líbit. Jediným rozmachem strhla Brownce fěrtoch s hlavy, také ji chytila za vlasy a druhou rukou zapříčinila stejný krvavý proud z nozder nepřítelkyně.

Když si obě bojovnice dostatečně poplenily vlasy, vrhly se navzájem zuřivě na oděv. Tento útok byl veden tak vášnivě, že tu zakrátko obě stály do pasu nahé.

Naštěstí ženy v pěstním zápolení nikdy nevolí tu taktiku co muži: zjevně sice poněkud zapřou svou ženskost, když vytrhnou do boje, přesto však, jak jsem vypozoroval, na ni nikdy

nezapomenou tak dalece, aby si navzájem začaly bušit do hrudi, kde by pár ran bylo většině z nich osudných. Vím, že v tom někteří spatřují větší zápasnickou krvelačnost než u mužů. Proto prý se zaměřují na nos, jelikož z tohoto orgánu se krev řine nejsnáze, mně ale připadá takové tvrzení za vlasy přitažené a navíc zlomyslné.

Kmotra Brownová měla v tomto směru velkou výhodu oproti Molly: nevlastnila totiž žádná ňadra a její poprsí (pokud to tak lze nazvat) připomínalo barvou i jinými vlastnostmi starý pergamen, do něhož může kdokoli hezkou chvíli bušit, aniž tím napáchá nějakou škodu.

Molly, odhlédneme-li od jejího momentálního neblahého stavu, byla v těch místech tvarována jinak, a kdoví, jestli by byla Brownka ze závisti nepodlehla pokušení a nezasadila jí osudnou ránu, kdyby se na scéně neobjevil Tom Jones a rázem neukončil všechno krveprolévání.

Za tuto šťastnou náhodu patří vděk panu Squarovi: po bohoslužbách si totiž s mladým pánem Blifilem a Tomem vyjeli koňmo na špacír, a sotva odklusali čtvrt míle, rozmyslel se Square jinak (nebylo to jen tak, měl k tomu svůj důvod, ale ten odhalíme, až na to bude čas) a vybídl mladé pány, aby odbočili od původně zamýšleného směru. Ti jeho přání vyhověli a tato cesta je pak zavedla zpátky k hřbitovu.

Když mladý pán Blifil, který klusal v čele, spatřil srocení lidu a obě bojovnice v postavení, v jakém jsme je opustili, zarazil koně a zeptal se, co se to tu děje. Venkovský chasník se poškrábal na hlavě a odpověděl: „Já vám ani nevím, jemnostpane, liběji vodpustit, ale tak se mi šecko zdá, že se tu porafala tetka Brownová s Mol Seagrimovou.“

„S kýmže?“ vykřikl Tom, a aniž vyčkal odpovědi, neboť rozpoznal svou Molly i v tom neladném stavu, v jakém nyní byla, seskočil, pustil koně, přehoupl se přes zídku a rozběhl se k ní. Molly teprve teď propukla v pláč a vylíčila mu, jak jí ubližovali. Načež Tom, bez ohledu na ženství kmotry Brownové, anebo je snad ve svém hněvu nepostřehl, protože na jejím zjevu skutečně nebylo nic ženského krom spodničky, a tu dost možná přehlédl, ji šlehl bičem, poté se vrhl na ostatní, které Molly obvinila, a bil hlava nehlava na všechny strany, takže bych musel znovu vzývat Múzu (a to by mi útlocitný čtenář možná měl za zlé, když jsem ji poslední dobou tak nelítostně proháněl), abych to bičování věrohodně vypodobnil.

Když vyčistil krajinu od nepřítele stylem, jenž by i leckterému Homérovu hrdinovi sloužil ke cti, stejně jako Donu Quijotovi či každému potulnému rytíři na světě, vrátil se k Molly, již zastal v takovém stavu, že bych tím sebe i čtenáře jen trýznil, kdybych jej zde popsal. Tom řádil jako šílenec, bil se do prsou, rval si vlasy, dupal a přísahal krvavou pomstu všem, kdo s

tím měli co společného. Strhl si kabát, zapjal ji do něj, narazil jí na hlavu vlastní klobouk, setřel jí kapesníkem z obličeje krev, pokud to šlo, a poručil štolbovi, ať ujíždí jako ďábel domů pro dámské sedlo nebo polstrované sedátko, aby ji mohl bezpečně dopravit domů.

Mladý pán Blifil nechtěl, aby sluhu poslali pryč, protože s sebou neměli než toho jednoho, jelikož se ale Square přidal na Tomovu stranu, musel se podřídit.

Štolba se zakratičko vrátil se sedátkem, Molly se zahalila do trosek své toalety a sedla si za něj. Tak se vezla domů a Square, Blifil a Tom ji doprovázeli.

U chalupy si od ní Tom vzal zase svůj kabát, potají jí vlepil pusu, pošeptal, že se večer vrátí, a tak svou Molly zanechal a odcválal za svými druhy.

9. Kapitola

O událostech ne právě mírumilovného ražení.

Sotva se Molly oděla do navyklých hadrů, jaly se jí sestry hrozně lát, hlavně ta nejstarší, která řekla, že si vysloužila, oč si koledovala. „Halejte tu drzost, veme si šaty, co jemnostslečinka Westernovic dala tuhle mámě! Dyš už bysme si je některá měly vzít, tak bych na to měla největší právo já, ale ty si myslíš, že ti šecko patří, poniváč jsi hezká,“ povídá. „Určitě si myslíš, že jsi hezčí než my vostatní.“

„Podej jí to zrcátko z kredence,“ přidala se druhá, „ale já na jejím místě bych se dřív vomyla, než bych se zhlížela ve svý kráse.“

„Mělas rači poslouchat, co káže důstojnej pán, a ne dorážet na chlapové,“ vedla dál svou nejstarší.

„Máš pravdu, děvečko,“ rozvzlykala se matka. „Dorážela a přirážela, až nás šecky přivedla do hamby. Je to první povětrnice v naší rodině.“

„Jen mi nic nevyčítejte, mámo, sama jste přišla do kouta tudle se sestrou do tejdenka po svarbě,“ zvolala Molly.

„Jo, ale co na tom, ty káčo?“ rozhořčila se matka. „Byla ze mě počestná manželka, a kdyby z tebe někdo udělal počestnou manželku, tak bych se nehněvala, ale ty se musíš tahat s pánama, ty děvko zlíhaná, a teď budeš mít pancharta, ty káčo, a to se vo mně říct nedá.“

V takovém rozpoložení zastal Černý Jíra svou rodinu, když se za výše zmíněným účelem navrátil domů. Žena a tři dcery mluvily jedna přes druhou, do toho brečely, a tak trvalo nějakou chvíli, než se dostal ke slovu on, sotva však tu možnost získal, obeznámil přítomné s tím, co mu řekla Žofinka.

Matka Seagrimová, jak to slyšela, hned vzala dceru znova na paškál. „Tak to vidíš," povídá, „teď jsi nás dostala do pěkný kaše. Copak řekne jemnostslečinka na to nakynutý břicho? Čeho jsem se to já ubohá nedožila!"

Molly se temperamentně ozvala: „A copak je to za vzácný místo, co ste mi vopatřil, tatínku?" (Hajný totiž dobře nepochopil, co Žofinka říkala o své osobní obsluze.) „Nejspíš kuchařce k ruce, ale já nikomu nádobí mejt nebudu. Můj pán se vo mě postará líp. Koukejte, co mi teďka vodpoledne dal, a slíbil mi, že nikdá nebudu mít nouzi vo peníze a vy na tom taky nebudete škodná, mámo, když budete držet jazyk za zuby a vážit si dobrýho bydla." Načež vytáhla pár guinejí a matce jednu z nich podala.

Sotva ta dobrá žena ucítila zlato na dlani, hned se dostala (taková je moc tohoto všeléku) do lepší nálady. „Teda, muži, takovej trulant jako ty se nenajde, aby se ani nezeptal, co je to za místo, než kejvne. Možná že potřebujou někoho do kuchyně, jak Molly říká, a to by se mi nelíbilo, aby moje dcera dělala holku vod škopku: jsem sice chudobná, ale z panskýho stavu. Když nám umřel náš tatínek pastor a nechal nás tu *bez krejcaru,* musela jsem se ponížit a vzít si chudáka, protože jsem ničehožnic neměla, ale v duchu stojím nad *tímhlenc vším*. Bodejť, jen ať se jemnostslečinka Westernová rozhlídne kolem sebe a upamatuje se, kdo byl její dědeček. Třeba se někdo z naší rodiny vozil v kočáře, když něčí dědek šlapal blátem po svejch. Jistě si představuje, kdovíjakou milost nám neudělala, dyš nám poslala tu starou *suknici* – někdo z naší rodiny by třeba takový hadry ani na ulici nezved, ale chudák dycky šecko vodskáče. – Taky se ty farníci nemuseli na Molly tak vrhnout. – Mělas jim říct, holčičko, že tvoje bába chodila v lepších šatech, a měla je nový, z krámu koupený."

„No jo, ale považ," naléhal Jíra, „co řeknu jemnostslečince?"

„Jó, to nevím, co jí řekneš," jemu na to matka Seagrimová. „Ty zkrátka dycky přivedeš rodinu do nějakýho maléru. Jen si vzpomeň, jak jsi střelil tu koroptev, a to byl počátek všeho našeho neštěstí. Kolikrát jsem ti nakazovala, aby ses nevopovážil do vrchnostenský vobory! Co jsem se ti naříkala, že z toho nepojde nic dobrýho! Ale ty ne, ty máš vlastní hlavu, bodejť by tě čert vzal, ty chlape mizerná –"

Černý Jíra byl v podstatě letory mírumilovné, netíhl k cholerickým výbuchům ani k unáhlenostem, leč přesto měl v sobě vlastnost, již klasikové nazývají *vznětlivostí,* a být jeho žena moudrá, byla by se střežila ji rozdmýchat. Dlouholetá zkušenost ho naučila, že když bouře zuří s nevídanou silou, jsou slova pouhý vítr, který ji spíše ještě víc rozběsní, než utiší. Míval tedy vždy po ruce březovou metlu, lék podivuhodně účinný, jak se často přesvědčil, a slova „chlape mizerná“ sloužila jako upozornění, aby jej rodině naordinoval.

Jen se tedy objevil známý symptom, uchýlil se k zmíněnému medikamentu, jenž sice zpočátku, jak tomu při silně působivé léčbě zpravidla bývá, nemoc zdánlivě ještě roznítí, brzy však vyvolá naprosté uklidnění a pacientovi navrátí svěžest a klidnou mysl.

Je to však koňská medicína vhodná jen pro plebs, až na jedinou výjimku, tj. když propukne urozený původ: v tom případě bychom nevyčítali žádnému manželovi, že se k ní uchýlil, ovšem průvodní operace je tak hrubá a podobně jako další výkony fyzické podstaty, o nichž se netřeba šířit, ponižuje a třísní ruku výkon provádějící, a tudíž by žádný pán neměl na nic tak nízkého a odporného ani pomyslet.

Celá Seagrimovic rodina byla zakrátko dohnána do stavu dokonalého klidu, neboť působení této medicíny podobně jako elektřina přeskakuje z jedné osoby na ostatní, nástrojem nedotčené. Uvážíme-li, že obojí vzniká vlivem tření, je docela dobře možné, že mezi nimi existuje nějaká spojitost, a pan doktor Freke by to měl probádat, než připraví svůj *Esej odhalující vznik elektřiny* k novému vydání.

I byla svolána rodinná porada, a když po široké diskusi Molly stále trvala na tom, že do služby nepůjde, usnesli se nakonec, že za slečnou Westernovou zajde matka Seagrimová sama a pokusí se získat to místo pro nejstarší dceru, která projevila velkou dychtivost je přijmout, avšak Štěstěna, téhle rodince zarytě nepřející, jí vzápětí takový společenský vzestup zatrhla.

10. Kapitola

Novina, kterou vyprávěl pan kaplan Supple. Podivuhodný důvtip pána z Westernů. Jeho velká láska k dceři, a jak mu ona oplácela.

Nazítří si Tom vyjel s panem Westernem na lov a po návratu se mu dostalo pozvání na oběd.

Spanilá Žofinka jiskřila onoho dne radostnou pohodou a šibalstvím ještě víc než jindy. Rozhodně zaměřila své zbraně na našeho hrdinu, dost možná bezděčně, uznávám; pokud však měla v úmyslu ho okouzlit, tentokrát se jí to podařilo.

Společnost doplňoval ještě kaplan Supple z farnosti pana Allworthyho. Byl to dobrotivý, bohulibý muž, a pozoruhodné na něm bylo, že u tabule vždycky zarytě mlčel, ač ústa nezavřel. Zkrátka a dobře, v apetitu neměl sobě rovna. Jakmile však sklidili ze stolu, bohatě si své mlčení vynahradil, protože byl srdečné, veselé povahy a uměl zábavně vypravovat, aniž kdy koho urazil.

Když se objevil v jídelně – krátce před hovězí pečení – napověděl, že přináší nějaké zajímavé zprávy, a zahájil tím, že právě přichází od pana Allworthyho, když tu ho pohled na pečeni rázem umlčel, takže už se jen pomodlil a prohlásil, že musí vzdát poctu panu hofmistrovi: tak totiž nazýval roštěnec.

Po obědě mu Žofinka připomněla, že se jim chystal povědět nějakou novinu, a tak začal: „Možná si milostslečna povšimla včera na nešporách mladé ženy v nápadném cizokrajném oblečení; pokud si vzpomínám, také jsem milostslečnu v něčem podobném viděl. U nás na venkově jsou takové oděvy *rara avis in tenis, nigroque simillima cygno.* To znamená, slečno, asi tolik: ‚Pták na zemi jsoucí tak zřídka, černá jak bývá labuť.‘ Je to verš z Juvenala, ale abych se vrátil k tomu, co jsem vám začal vyprávět. Pravil jsem, že takové ustrojení je na venkově vzácností, a zde to byl pohled ještě nevídanější vzhledem k osobě, která přišla takto oděna: prý je to dcera Černého Jíry, hajného Vaší Urozenosti, jehož velká nouze snad už mohla naučit, že je nemoudré dovolovat v rodině takové výstřední marnivosti. Děvče vyvolalo mezi věřícími velký rozruch, a kdyby byl pán z Allworthyů shromáždění neutišil, snad přerušili služby boží: však jsem se při čtení z *Bible* jednou div neodmlčel. Tím to však nekončí: když jsem se po modlitbách odebral domů, strhla se kvůli tomu děvčeti bitka na hřbitově, a krom jiné škody při tom zle utrpěla hlava jednoho potulného šumaře. Ten šumař dnes přišel za pánem z Allworthyů, aby zakročil, a děvče mu předvedli. Pan Allworthy se zprvu klonil k smířlivému řešení, ale tu vyšlo najevo, že holka co nevidět slehne. Urozený pán se jí ptal na otce, ona mu to ale zanic nechtěla prozradit. A tak se ji právě chystal poslat šupem do Bridewelu, když jsem odcházel.“

„A to je celá vaše novina, že nějaká holka bude mít pancharta, doktore?“ zahlaholil pan Western. „Já myslel, že to bude nějaká obecná záležitost, něco o národě.“

„Bojím se, že takové záležitosti jsou až příliš obecné,“ povzdechl si farář, „nicméně pokládal jsem ten případ za hodna zaznamenání. A co se věcí národa týká, v tom je nejpovolanějším znalcem urozený pán sám. Já se starám pouze o svou vlastní farnost.“

„Ano, ano, myslím, že o tom trochu něco vím," odvětil pan Western. „Ale čiň se přece, Tomíku, zvedni sklenici, láhev máš před sebou."

Tom poprosil, aby ho omluvili, že má cosi naléhavého na práci, vyskočil od stolu, unikl urozenému pánovi, jenž už vstával, aby ho zadržel, a bez dlouhých štráchů zmizel.

Pan Western ho nejdřív šťavnatě proklel a pak se obrátil ke kaplanovi a zahlaholil: „Čichám, čichám čertovinu. Že toho pancharta udělal Tom! Mordyjé, jen si vzpomeňte, důstojnosti, jak mi vychválil jejího tátu. Krucinál, to je šelma podšitá! Krk na to dám, že tu holku zlíhal Tom."

„To bych byl upřímně nerad," poznamenal farář.

„Proč nerad?" halasil vrchnostpán. „Co na tom? Láry fáry! Chceš nám namluvit, žes nikdá nezplodil pancharta? Tak tos musel mít setsakramentský štěstí, protože sis určitě dopřával ze srdce a často."

„Urozený pán ráčí žertovat," odvětil farář. „Nemám na mysli pouze hříšnost takového počínání, jež je samo o sobě zajisté velice odsouzeníhodné, ale obávám se, že taková nepravost by panu Jonesovi ublížila v očích pána z Allworthyů. A musím po pravdě říci, že ten mladík je sice trochu bujnější povahy, ale jinak jsem o něm nikdy nic špatného neslyšel, až na to, co teď pravil urozený pán. Škoda že ho nevídám v kostele trochu častěji, ale jinak se mi jeví jako *ingenui vultus puer ingenuique pudoris.* To je verš z klasiků, slečno, a po našem by zněl asi ‚jinoch upřímný ve tváři i ve skromnosti', a to byla ctnost u starých Římanů i Řeků nadobyčej vážená. Musím říci, že tento mladý pán (myslím, že ho tak navzdory jeho původu smím nazvat) se mi jeví jako velmi skromný a zdvořilý mládenec, a byl bych nerad, kdyby si vlastní vinou u pana Allworthyho uškodil."

„Třesky plesky!" děl na to vrchnostpán, „proč by si u Allworthyho uškodil? Allworthy sám má taky holky rád. Copak všichni tady nevíme, čí je Tom syn? Tohle vypravujte někomu jinému. Já pamatuju Allworthyho na studiích."

„Žil jsem v domnění, že univerzitu nenavštěvoval," podotkl farář.

„Ale navštěvoval, navštěvoval," tvrdil vrchnostpán, „a vo nejednu holčici jsme se spolu podělili. Takovýho frejíře[22] nebylo široko daleko. Ne, ne, tím si u něho neuškodí, a u nikoho jinýho taky ne. Jen se zeptejte tuhlenc Žofi – pokazil by si to u tebe nějaký mládenec, protože přived na svět pancharta, holčičko? Kdepák, ženským se navopak bude zamlouvat ještě líp."

Tohle byla pro nebohou Žofinku krutá otázka. Neušlo jí, jak Tom při kaplanově vyprávění mění barvu, a když k tomu přičetla jeho náhlý odchod, nemohla zavrhnout otcovo podezření jako bezpodstatné. Srdce jí právě teď vyjevilo celé své tajemství, doposud jen po troškách poodhalované, a tak seznala, že ji celá záležitost nadobyčej zajímá. V tomto stavu ji zaskočil otec svou neomalenou otázkou a bezděčně vyvolal jisté průvodní jevy, které by byly podezíravého ducha znepokojily, což ale, abychom se ho spravedlivě zastali, nebyl případ vrchnostpána z Westernů. Když se tedy zvedla se slovy, že tatíčkovi vždycky vyhoví, když jí naznačí, že má pány nechat o samotě, dovolil jí odejít a pak s veledůležitou tváří prohlásil: „Vždycky je lepší, když je holka vostejchavá než nějaká hejsa nebojsa," a s tímto stanoviskem důstojný pán nadšeně souhlasil.

Mezi vrchnostpánem a jeho hostem se potom rozvinula politická debata na vysoké úrovni, inspirovaná novinami a tiskovými brožurkami, v jejímž průběhu padly na úlitbu pro blaho vlasti čtyři láhve vína, a když pak urozený pán usnul jako špalek, farář si zapálil dýmku, vsedl na koně a odklusal domů.

Pan Western se půlhodinku prospal a pak vzkázal pro dceru, aby mu zahrála na spinet, ta však poprosila, aby ji protentokrát omluvil, že ji zle rozbolela hlava. Otec omluvu přijal: skutečně mu moc málokdy musela říkat o něco dvakrát, neboť ji miloval vřelou láskou, a když ji něčím potěšil, větší potěšení tím zpravidla způsobil sobě. Byla vskutku jeho panenka milovaná, jak ji často nazýval, a po zásluze, protože ona mu všechnu jeho lásku bohatě splácela. Vyhověla neochvějně každému jeho přání a pro vroucně milovaného otce to dělala nejen z povinnosti, ale i s radostí, a proto také Žofinka odvětila, když se jí jednou družka posmívala, že s tím nadělá tolik cavyků, aby otci do písmene vyhověla, jak to ona slečna nazývala: „Ale to mne špatně chápete, milá přítelkyně, když myslíte, že v tom vidím kdovíjakou svou zásluhu: jednak konám jen svou povinnost, a navíc mi to působí radost. Upřímně vám říkám, že mě ze srdce potěší, když mám možnost trochu se přičinit, aby byl tatíček spokojený, a pokud bych si něco přičítala za zásluhu, pak jen to, že je to v mé moci, ne že tak činím."

Toto potěšení bylo tedy nebohé Žofince onoho večera odepřeno. Nejen že si přála, aby omluvil její nepřítomnost u spinetu, ale rovněž ho poprosila, aby jí dovolil nepřijít k večeři. Pan Western jí vyhověl i v tom, ač mu to nepřišlo vhod, neboť ji měl nejraději stále u sebe, ledaže byl zaneprázdněn ve stáji, v psinci nebo u láhve. Přesto se však podřídil dceřinu přání, i když to znamenalo, že ten nebožák, aby nebyl sám sobě společníkem (pokud to tak mohu vyjádřit), musel poslat pro jednoho ze sousedních statkářů, aby s ním přišel posedět.

11. Kapitola

Jak Molly jen taktak vyvázla, a několik dalších postřehů, pro něž jsme se museli ponořit pěkně hluboko do lidského nitra.

Tom jel dopoledne při štvanici na jednom z páně Westernových koní, a tudíž neměl v jeho stájích koně vlastního; byl tedy nucen vydat se domů pěšky, a tolik měl přitom naspěch, že uběhl přes tři míle za půl hodiny.

Právě když dobíhal ke vstupní bráně Allworthyho panství, střetl se s drábem, jeho biřici a Molly v jejich moci: vedli ji do té instituce, v jejíchž zdech bývá chudobnému lidu vštěpována jistá užitečná lekce, to jest uctivost a poslušnost vůči jemu nadřazeným: vidí tam totiž, jaký obrovský rozdíl činí Štěstěna mezi těmi, jež hodlá v jejich chybování napravit, a těmi, na jejichž polepšení rezignovala; a pokud si v nápravném ústavu nevštípí toto ponaučení, obávám se, že si tam sotva vštípí co užitečného nebo napraví své mravy.

Právník by možná usoudil, že v tomto případě pan Allworthy poněkud překročil svou vrchnostenskou pravomoc. A po pravdě řečeno, i já si kladu otázku, zda si počínal ve shodě s právním řádem, když neměl k dispozici žádné průkazné informace. Jelikož však byl veden šlechetnými úmysly, měli bychom ho zprostit viny *in foro conscientiae*:[23] vždyť smírčí soudy vynášejí denně tolik svévolných rozsudků a nic podobného přitom na svou omluvu uvést nemohou.

Jakmile Tom vyslechl od drába, kam mají namířeno (vlastně to lehce uhádl sám), chytil Molly do náručí, přede všemi ji polaskal a zapřísáhl se, že zabije každého, kdo by se jí jen dotkl. Vyzval ji, aby si osušila slzy a upokojila se, neboť kam půjde ona, tam ji on bude následovat. Nato se obrátil k drábovi, který tu stál celý vyjevený s kloboukem v ruce, a velmi zdvořile ho požádal, aby se s ním ještě na chviličku vrátil k otci (jak teď panu Allworthymu říkal), protože si troufá tvrdit, až uvede na dívčinu obhajobu, co má na srdci, že bude propuštěna.

Dráb, jenž by byl nepochybně svou kořist ochotně vydal, kdyby to po něm Tom býval chtěl, souhlasil. Vrátili se tedy všichni do vstupní síně sídla, kde je Tom požádal, aby posečkali, než se vrátí, a sám šel vyhledat šlechetného pána. Jakmile ho našel, vrhl se mu k nohám, poprosil, aby ho trpělivě vyslechl, a pak se přiznal, že je otcem dítěte, které Molly nadouvá život. Zapřísahal ho, aby se nad nebohým děvčetem slitoval a uvážil, že vina, pokud se tady o ní dá mluvit, by se měla přičítat především jemu.

„Pokud se tady dá mluvit o vině!“ opáčil procítěně pan Allworthy. „Jsi snad tak zhýralý a nenapravitelný neřestník, abys pochyboval, že ten, kdo přestoupí zákon boží i lidský, kdo zkazí a přivede do neštěstí chudé děvče, je vinen? Souhlasím, vinen jsi především ty, a je to vina tak těžká, že by tě nemělo překvapit, kdyby tě rozdrtila.“

„Ať už mne potká osud jakýkoli,“ řekl Tom, „jen když vyslyšíte mé prosby za to děvče ubohé. Doznávám, že jsem ji zkazil, a jestli přijde do neštěstí, to záleží na vás. Proboha vás prosím, vzácný pane, odvolejte ten zatykač a neposílejte ji tam, kde by ji nevyhnutelně potkal strašný osud.“

Pan Allworthy ho vyzval, aby rychle přivolal lokaje. Tom odvětil, že to není třeba, protože je naštěstí potkal u brány, a spoléhaje na dobrotu vzácného pána, přivedl je zpátky do síně, kde teď čekají na jeho konečné rozhodnutí: na kolenou ho prosí, aby vyznělo pro dívku příznivě, aby jí dovolil vrátit se domů k rodičům a nevystavoval ji větší hanbě a opovržení, než stejně budou jejím údělem. „Já vím, že žádám neúměrně mnoho,“ řekl. „Vím, že jsem všechno to zlo způsobil já. Vynasnažím se to nějak napravit, pokud to půjde, a jestli mi to někdy dobrotivě odpustíte, doufám, že si to odpuštění vysloužím.“

Pan Allworthy se chvíli rozmýšlel a nakonec svolil: „Tak dobrá, ruším svůj zatykač. – Můžeš mi sem poslat toho drába.“ Dráb hned přišel, byl propuštěn a děvče s ním.

Všichni si jistě domyslíme, že pan Allworthy tentokrát neopomenul promluvit Tomovi velice přísně do duše; není však třeba, abychom zde jeho slova opakovali, jelikož jsme věrně zaznamenali v prvé knize, co říkal Jenny Jonesové, a většina z toho se hodí stejně dobře na muže jako na ženy. Na mladíka všechny ty výtky tak hluboce zapůsobily, vždyť to také nebyl žádný zatvrzelý hříšník, že se odebral do své komnaty a celý večer tam strávil v osamělém smutném rozjímání.

Pan Allworthy měl Tomovi toto provinění skutečně hodně za zlé, neboť navzdory tvrzení pana Westerna se tento vzácný muž nikdy neoddával bezuzdným radovánkám se ženami a s rozhodností odsuzoval hříšnou prostopášnost u kohokoli jiného. Pádné důvody nás opravňují k domněnce, že nic z toho, co pan Western tvrdil, se nezakládalo na pravdě, jelikož jako dějiště všech nepravostí uváděl univerzitu, kde jeho soused nikdy nestudoval. Dotyčný vrchnostpán měl totiž nemalý sklon oddávat se onomu žertování, jež se obecně zove bujná fantazie, ale dá se výstižně označit i slůvkem mnohem kratším: dost možná až příliš často nahrazujeme to jednoslabičné slůvko jinými, jelikož v četných případech to, co se maskuje

jako vtip a žert, by pod přísným jazykovým brusem dostalo onen krátký název, jejž ve shodě s navyklými zásadami slušnosti zde neuvádíme.

Ať si však pan Allworthy tento nebo každý jiný hřích ošklivil sebevíc, nedal se tím natolik zaslepit, aby u provinilce neviděl případné chvályhodné vlastnosti stejně zřetelně, jako by mu povahu nekazily žádné nectnosti. A tak zatímco se na Toma hněval pro jeho nezdrženlivost, na druhou stranu ho zas potěšilo, že se poctivě a čestně sám přiznal. Začínal si v duchu o tomto mladíkovi utvářet stejné mínění, k jakému doufám dospěli i rozmilí moji čtenáři. A když porovnával jeho chyby a přednosti, zdálo se mu, že ty posledně jmenované převažují.

Neuspěl tedy Thwackum, okamžitě do případu zasvěcený panem Blifilem, když dal průchod vší zlobě vůči chudákovi Tomovi. Pan Allworthy jeho lání trpělivě vyslechl a chladně mu pak odpověděl: „Mladíci Tomova založení se velice často dají strhnout k této neřesti, věřím však, že si vzal k srdci, co jsem mu při této příležitosti řekl, a doufám, že se toho víckrát nedopustí.“ A jelikož čas rákosky už zmizel v nenávratnu, nemohl vychovatel ulevit své žlučovitosti jinak než jazykem, obvyklým to nevalným ventilem bezmocné zloby. To Square, jenž nebyl tak vznětlivý, zato však mnohem prohnanější a Toma nenáviděl snad ještě víc než sám Thwackum, mu dokázal uškodit u pana Allworthyho citelněji.

Čtenář si zajisté vybaví ty příhodičky s koroptví, koníkem a *Biblí,* o nichž se vyprávělo v druhé knize. V důsledku toho všeho si Tom spíše utvrdil, než podryl vřelý vztah, který k němu pan Allworthy měl. Stejně by to bylo podle mého mínění zapůsobilo na kohokoli, kdo ví, co je to přátelství, milosrdenství a velkomyslnost, tedy kdo má aspoň stín dobra v duši.

Squarovi nebylo neznámo, jaký dojem zanechaly tyto dobré skutky v ušlechtilém srdci pana Allworthyho, neboť jako filozof věděl, co je to ctnost, ač o ni sám příliš vytrvale neusiloval, ale Thwackuma, nevím proč, nikdy nic takového ani nenapadlo: jemu se Tom jevil ve špatném světle, byl přesvědčen, že na něho pan Allworthy hledí také tak a jen z hrdosti a paličatosti že se rozhodl nezavrhnout hocha, jehož si kdysi oblíbil, jelikož by tím otevřeně doznal, že se v něm předtím zmýlil.

Square se proto chytil příležitosti zranit Toma na citlivém místě, totiž nepříznivou interpretací všech svrchu zmíněných událostí. „Musím bohužel doznat, že jsem se dal stejně obalamutit jako vy, urozený pane,“ prohlásil. „Nemohl jsem si pomoci, potěšilo mne, co jsem pokládal za projev přátelství, ač do krajnosti dovedeného, a všechny krajnosti jsou nemoudré a špatné, ale to jsem omlouval mládím. Vůbec bych si byl nepomyslel, že zapírání, jež jsme oba přičítali

přátelství, je ve skutečnosti jeho prostitucí za účelem ukojení zlotřilých a nízkých choutek. Teď vidíte jasně, odkud pramenilo všechno to štědré milosrdenství, které ten mladík projevoval rodině hajného. Pomáhal otci, protože mu chtěl zkazit dceru, a zachraňoval rodinu od hladu, aby jednoho jejího člena uvrhl do hanby a neštěstí. To je mi pěkné přátelství! To je mi pěkné milosrdenství! Jak říká spisovatel Richard Steele: ‚Když chamtivci platí velké peníze za lahůdky, proč by neměli pocit velkorysosti?‘ Beru si z toho případu takové ponaučení: nikdy už nebudu omlouvat křehkost lidské povahy a nebudu vidět ctnost v ničem, co přesně neladí s neomylně platným řádem práva.“

Dobrotivému Allworthymu by byl takový výklad nikdy ani na mysl nepřišel: měl však svou logiku, a proto jej nemohl hned a rázně odvrhnout, když mu jej předestřel někdo jiný. Squarova slova se mu hluboko vryla do paměti a očividně ho zneklidnila, což jeho společník dobře postřehl, přestože se šlechetný pán k tomu přímo nevyjádřil, ale nezávazně cosi prohodil a zavedl řeč jinam. Tom měl možná štěstí, že to nepřišlo na přetřes, než se mu dostalo odpuštění: rozhodně to ale bylo poprvé, kdy pan Allworthy Toma odsoudil, a špatný dojem se mu zahnízdil v duši.

12. Kapitola

O věcech mnohem průzračnějších, jež ale tryskají ze stejné studánky jako ty v předchozí kapitole.

Čtenáře jistě potěším, když ho znovu zavedu k Žofince. Poté, co jsme se s ní rozloučili, prožila noc ne právě příjemnou. Spánek ji ukonejšil málo a sny vůbec ne. Když jí ráno slečna Honoria, její komorná, v obvyklou hodinu přišla posloužit, zastala ji už vzhůru a ustrojenou.

Na venkově se lidé, kteří bydlí dvě tři míle od sebe, pokládají za nejbližší sousedy, a co se odehrává v jednom stavení, šíří se s podivuhodnou rychlostí i jinam. Slečna Honoria proto už vyposlechla celou historii, jak Molly do hanby přišla, a jelikož byla povahy velmi sdílné, jen vkročila do komnaty své paní, už spustila:

„Krindanáčku, jemnostslečno, co byste tomu řekla, ta holka, co jemnostslečna viděla v neděli v kostele a tuze se vám zalíbila, ta by se vám tolika nelíbila, kdybyste ji viděla zblízka, protože ji popohnali před smírčího soudce, že je s outěžkem. Mně připadala hnedky jako nějaká děvka protřelá, a představte si, jemnostslečno, že toho pancharta svaluje na mladého pana Jonese. Po celé farnosti se vykládá, že pan Allworthy se na mladého pana Jonese hrozně zlobí, prý ho ani vidět nechce. Jednomu přijde toho mládence líto, aby ne, ale na druhou

stranu moc soucitu ani nezasluhuje, když se zahazuje s kdejakým cumplochem. A přitom je to takový fešák, ten mladý pán, sama bych byla nerada, kdyby ho kvůli tomu vyhnali. Krk na to dám, že ta holka byla stejně chtivá jako on, však je to vyhlášená potvora nestydatá. A když jsou holky ochotné, to se pak mládencům není co divit, protože přece jen dělají, co jim příroda velí. Nemají se snižovat k takovým poletuchám ucouraným, těm ať se stane, co stane, vždycky by zasloužily ještě hůř. No a ne? Však si to zavinily samy, šancajk jeden po mezích vyválenej! Přála bych jim ze srdce, aby je kat bičoval za károu, vždyť je to taková škoda, když přivedou do maléru nějakého fešného mladého pána, a nikdo nemůže popřít, že pan Jones je mládenec jako malovaný, až se na něho srdce směje –“

Takhle drmolila, dokud ji Žofinka neokřikla tak podrážděně, jak to od ní ještě neslyšela: „Proč mě tímhletím vším unavujete, prosím vás? Jako by mě zajímalo, co dělá pan Jones! Jste jedna jako druhá. Nemrzí vás nakonec, že jste to nebyla vy?“

„Já, jemnostslečno?“ ohradila se Honoria. „To je mi líto, že si jemnostslečna o mně může něco takového myslet. Pro mě za mě, ať se všichni mládenci pod sluncem třeba do pekla propadnou! Vždyť jsem nic neřekla, akorát to, že je fešák. Ale to říká každý, nejenom já – Krindanáčku, to jsem nevěděla, že se to nesmí říkat, když je nějaký mládenec fešák, ale já si to o něm teda víc myslet nebudu, protože krásný je ten, kdo má krásnou duši. Taková děvka žebrácká – !“

„Už mám těch drzostí dost! Jděte se pozeptat, jestli si tatíček přeje, abych s ním posnídala.“

Slečna Honoria vyplula z komnaty v proudu brumlavé samomluvy, z níž jen slova: „Nonono, aby tě neubylo,“ zazněla zřetelněji.

Zdali si slečna Honoria právem vysloužila to podezření, jež proti ní její jemnostslečna vznesla, v tom mi nelze čtenářovu zvědavost ukojit. Vynahradím mu to však tím, že odhalím, co táhlo hlavou Žofince.

Čtenář se laskavě rozpomene, že do nitra této mladé dámy se nepozorována vkradla tajná náklonnost k panu Jonesovi. Než ji sama postřehla, vypučela tam do pozoruhodné výše. Její příznaky zprvu provázely pocity tak libé a mámivé, že v sobě nenašla dost rozhodnosti, aby ji udržela v mezích či zapudila: a tak hýčkala cit, o jehož důsledcích ani jednou nezauvažovala.

Příhoda s Molly jí poprvé otevřela oči. Teprve teď pochopila, jakou slabostí se provinila, a třebaže za to vzápětí zaplatila hlubokým rozrušením, zapůsobilo to stejně jako jiné léčivé

dryáky a choroba byla načas zažehnána. Tento účinek se dostavil s obdivuhodnou rychlostí, neboť za tu krátkou chvilku, co komorná byla pryč, zmizely všechny chorobné příznaky, takže když se Honoria vrátila se vzkazem od vrchnostpána, byla Žofinka už dokonale klidná a dokázala se vemluvit do naprosté lhostejnosti vůči panu Jonesovi.

Neduhy duše se shodují snad do všech podrobností s neduhy těla. Proto bych chtěl věřit, že učení vědátoři, jež hluboce ctíme, prominou, když nám nezbývá než násilně se zmocnit některých slov a obratů, po právu náležejících jim, neboť bez toho by náš popis často postrádal názornosti.

V žádném ohledu se neduhy ducha tak přesně neztotožňují s těmi, jež označujeme za tělesné, jako v náchylnosti obojích k recidivě. Zřetelně je to patrno na vážných chorobných stavech ctižádosti a lakoty. Znal jsem případ ctižádostivosti, vyléčené častým zklamáním u dvora (zklamání je na to jediný lék), která znovu propukla při volbě předsedy poroty u jednoho hrabského soudu; slyšel jsem o muži, jenž natolik přemohl lakotu, že rozdal mnohou šestipenci, ale na smrtelné posteli nalezl útěchu v tom, že uzavřel cenově výhodné ujednání o svém nadcházejícím pohřbu s majitelem příslušného ústavu, jenž byl zároveň manželem jeho jediného dítěte.

V lásce, kterou zde v jistém rozporu se stoickou filozofií chápeme jako chorobu, je sklon k recidivě stejně markantní. Proto se stalo, že nebohá Žofinka, když příště mladého Jonese spatřila, znovu na sobě pocítila všechny známé symptomy, a poté už jí vřelé a mrazivé přílivy střídavě svíraly srdce.

Mladá dáma se tak ocitla v situaci zcela jiné než dříve. Cit, který býval tak úchvatně opojný, se nyní změnil v škorpióna na duši. Ze všech sil se mu vzpírala, povolala na pomoc všechny argumenty, které jí rozum (na její věk překvapivě vyspělý) mohl nabídnout, aby ho potlačila a zapudila. To se jí docela dobře dařilo, a proto pojala naději, že by ji čas a nepřítomnost dokonale vyléčily. Rozhodla se tedy Tomu Jonesovi co možno vyhýbat, a usmyslila si, že se za tím účelem vypraví na návštěvu k tetince, což by jí tatíček nepochybně dovolil.

Jenomže Štěstěna, která s ní měla jiné plány, jí takový postup okamžitě zatrhla a seslala na ni nehodu, již popisuje následující kapitola.

13. Kapitola

Zlá nehoda, která potkala Žofinku. Galantní čin Tomův a jeho neblahé důsledky pro naši mladou hrdinku, včetně krátké odbočky ku chvále ženského plemene.

Pan Western miloval Žofinku den ze dne horoucněji, až dokonce i jeho drazí psi jí skoro museli ustoupit; jelikož bez nich ale přece jen nedokázal být, vymyslel si důmyslný způsob, jak se kochat jejich společností i dceřinou zároveň, a tak si teď přál, aby si s ním vyjížděla koňmo na lov.

Žofince bylo otcovo přání zákonem, a proto mu poslušně vyhověla, třebaže se jí lovecký sport vůbec nezamlouval, neboť se svým drsným, chlapským zaměřením příčil její povaze. Vedl ji k tomu však ještě jiný důvod krom poslušnosti: doufala, že v její přítomnosti se tatíček bude v lovecké vášni trochu mírnit a nebude tak často dávat v sázku krk.

Nejpádnější námitku, jež by jí dříve bývala spíš pobídkou, tvořila skutečnost, že takto bude často dlít s mladým Jonesem, jehož se hodlala stranit, jelikož se ale lovecká sezóna chýlila ke konci, doufala, že po krátké nepřítomnosti, až pobude u tetinky, jí rozum tu neblahou zaslepenost dočista rozmluví a příští sezónu že se bude s milým mládencem setkávat v leči bez všeho nebezpečí.

Když o druhém honebním dni při návratu ze štvanice dojela už téměř na dohled otcovského domu, začal se její kůň, jenž by byl pro svou jankovitou povahu potřeboval zkušenějšího jezdce, náhle šprajcovat a vzpínat a Žofinka se ocitla v bezprostředním nebezpečí pádu. Tom, jenž se držel kousíček za ní, to postřehl a okamžitě jí cválal na pomoc. Dohonil ji, seskočil ze svého koně a chytil jejího za udidlo. Rozdivočené zvíře se mu vzepřelo, vyhodilo zadkem a shodilo své půvabné břímě rovnou Tomovi do náruče.

Žofinka leknutím ztratila řeč, takže nebyla hned s to upokojit svého zachránce, když se přestarostlivě vyptával, zdali si neublížila. Brzy se však vzpamatovala, ujistila ho, že je v pořádku, a poděkovala mu, že jí přispěl ku pomoci. Tom odvětil: „Pokud jsem vás uchránil všeho zlého, je mi to dostatečnou odplatou; ujišťuji vás, že bych vás rád ušetřil i nepatrné bolesti za cenu mnohem horšího zranění, než jsem teď utrpěl.“

„Jakého zranění?“ starala se Žofinka. „Snad se vám něco nestalo?“

„Neznepokojujte se kvůli tomu, slečno,“ odpověděl Tom. „Zaplaťpámbu, že jste vy tak šťastně vyvázla, když uvážíme, jaké nebezpečí vám hrozilo. Jestli jsem si přitom zlomil ruku, pokládám to za pouhou maličkost ve srovnání s tím, čeho jsem se obával kvůli vám.“

„Zlomil ruku?“ vykřikla Žofinka, „proboha to snad ne!“

„Nejspíš to tak bude, slečno,“ řekl Tom, „dovolte ale, abych se nejdřív postaral o vás. Můžu vám ještě nabídnout pravé rámě a dovedu vás přes sousední pole, odkud je to už jen malý kousek cesty k vám domů.“

Když Žofinka viděla, jak se mu levá ruka bezvládně klátí po boku, zatímco ji druhou vede, nepochybovala už, že je to tak, jak říká. Zbledla teď mnohem víc než předtím ve strachu o sebe. Přepadla ji taková slabost, že ji Tom sotva dokázal podpírat, a neubránila se, aby mu nevěnovala pohled plný vroucí něhy, který jako by vypovídal o hlubším pohnutí, než vyvolá i v nejvnímavější ženské duši vděčnost a soucit bez přispění ještě třetího a mocnějšího citu.

Pan Western, který jel dál vepředu, když se ten malér přihodil, se spolu s ostatními jezdci nyní vrátil. Žofinka jim okamžitě sdělila, co potkalo pana Jonese, a prosila je, aby se ho ujali. Nato pan Western, jehož přepadly nejčernější obavy, když potkal dceřina koně bez jezdce, a teď se radostí neznal, že ji našel nezraněnou, zahlaholil: „To jsem rád, že to nedopadlo hůř, a jestli si Tom zlomil ruku, pošleme pro felčara a ten mu to zase spraví.“

Urozený pán sesedl z koně a s dcerou a Tomem se ubíral k domovu pěšky. Kdyby je byl cestou potkal nezasvěcený pozorovatel, mohl by asi usoudit, že předmětem vší starostlivosti je výhradně Žofinka: Tom se radoval, že patrně zachránil dívce život za cenu pouhé zlomené kosti, a pan Western sice Tomovo zranění nebral na lehkou váhu, ale radost, že dcera tak šťastně vyvázla, nad vším převažovala.

Žofinka ve své šlechetnosti hodnotila Tomův čin jako velké hrdinství a zanechalo jí to v srdci hluboký dojem; jisto je, že žádná jiná vlastnost muži ženské srdce tak nenakloní, a příčinou toho je vrozená bázlivost ženského pokolení, pokud přijmeme obecně rozšířené mínění, jež pan Osborne ve svých *Radách synovi* shrnuje slovy: „Žena je nejzbabělejší ze všech tvorů božích.“ Tedy tvrzení, vyznačující se spíše neomaleností než pravdivostí. Aristotelés je myslím k ženám mnohem spravedlivější, když ve své *Politice* říká: „Ve skromnosti a srdnatosti se muži liší od žen stejných vlastností, neboť srdnatost, jaká sluší ženě, by u muže byla zbabělostí, a skromnost, jaká sluší muži, by u ženy byla troufalá.“ O nic pravdivější není ani názor těch, kdo odvozují, že ženy zbožňují hrdiny z přestrašenosti. Pan Bayle, francouzský filozof (ve své stati o Heleně, pokud se nemýlím), to připisuje, což je mnohem věrohodnější, ženské vášni pro slávu: oprávněnost tohoto tvrzení podporuje svou autoritou i ten, jenž nahlédl do lidské přirozenosti ze všech nejhlouběji: když líčí hrdinku

své *Odysseje,* tento světlý vzor manželské lásky a věrnosti, a uvádí manželovu slávu jako to jediné, čím svou choť poutá.[24]

Ať už to ale je tak či tak, jisto je, že nehoda na Žofinku neobyčejně zapůsobila, a když jsem o tom všem dlouze rozvažoval, kloním se k názoru, že právě tehdy se také spanilá Žofinka zapsala hluboko do srdce Tomovi: upřímně řečeno si už jistou dobu uvědomoval, že ho neodolatelně vábí.

14. Kapitola

Přichází ranhojič. Jeho operatérské zákroky a dlouhý rozhovor mezi Žofinkou a její komornou.

Sotva vkročili do vstupní síně páně Westernova sídla, Žofinka, která sem doklopýtala z posledních sil, sklesla do křesla, ale pomocí jeleního rohu a vody byly mdloby včas zažehnány, a než se dostavil ranhojič, přivolaný kvůli Tomovi, docela se už vzpamatovala. Pan Western, jenž přisuzoval dceřin stav pádu z koně, jí důtklivě radil, aby si pro jistotu dala pustit žilou. Jeho názor horlivě podporoval ranhojič, jenž vypočítal mnoho důvodů pro pouštění žilou a uvedl mnoho případů, kdy ženy potratily, když tu operaci nepodstoupily, načež urozený pán začal naléhat ještě rázněji a vlastně na tom neodbytně trval, aby si dcera ihned dala otevřít žílu.

Žofinka se brzy otci podřídila, ač v rozporu s vlastní vůlí: patrně se tolik neobávala nebezpečných důsledků toho leknutí jako pan Western nebo ranhojič. Natáhla tedy krásnou paži a operatér se hotovil k dílu.

Zatímco sloužící snášeli potřebné, ranhojič, jenž přisuzoval Žofinčino zdráhání strachu, se ji jal chlácholit a ujišťovat, že jí vůbec nic nehrozí: při pouštění žilou prý k nezdaru nemůže dojít, leda z obludné neznalosti některých hanobitelů lékařské vědy, přičemž jasně dával najevo, že toho se u něho netřeba obávat. Žofinka ho ujistila, že se vůbec nebojí, a dodala: „Kdybyste mi i nařízl tepnu, odpouštím vám.“

„Ale já ne!“ zvolal pan Western. „Kdyby ti sebemíň ublížil, propíchnu ho jako králíka!“

Ranhojič byl ochoten pustit žilou i za těchto podmínek a provedl to tak obratně a rychle, jak slíbil, protože ji nechal krvácet jen maličko: tvrdil, že je bezpečnější pouštění žilou opakovat než odebrat mnoho krve naráz.

Když Žofince paži obvázali, odebrala se do své komnaty: nechtěla přihlížet (snad by to ani nebylo v souladu se slušností) operaci pana Jonese. Zdráhala se dát si pustit žilou také z toho důvodu (ač nahlas to neřekla), že by se tím oddálilo ošetření zlomené ruky. Jenomže pan Western, jak šlo o Žofinku, na nikoho nehleděl, a Tom sám seděl po způsobu Shakespearovy Violy „jak socha Odříkání na náhrobku, hýčkaje žal…“ Upřímně řečeno, když spatřil, jak se z Žofinčiny bílé paže řine krev, rázem zapomněl na vlastní bolest.

Ranhojič nejprve nakázal pacientovi, aby se svlékl do košile, pak mu obnažil paži a jal se ji natahovat a zkoumat, až muka tím způsobená vyvolala Tomovi na tváři několik bolestných grimas; tomu se operatér, když to zpozoroval, velice podivil: „Copak je, pane? Přece vám nepůsobím bolest, to je vyloučeno.“ Podržel si pak zlomenou paži a zahájil dlouhou a navýsost učenou přednášku o anatomii, v níž dopodrobna popsal jednoduché i dvojité fraktury a probral různé způsoby, jak si pacient mohl paži ještě zlomit, a v četných odbočkách vysvětlil, kolik z těchto způsobů by bývalo horší a kolik lepší než daný případ.

Po tomto složitém řečnickém výkonu, jejž posluchači sice vyslechli s napjatou pozorností a obdivem, leč s minimálním užitkem, neboť z toho nerozuměli ani slovu, pustil se do díla a zhostil se ho mnohem rychleji, než se k němu odhodlával.

Poté Tomovi naordinoval klid na lůžku – pan Western hned prohlásil, že musí stonat u něho v domě – a odsoudil ho k dietě na vodové kaši.

V shromáždění, které v síni asistovalo při rovnání kosti, byla i slečna Honoria; hned po proceduře poslušně běžela k jemnostslečince a na dotaz, jak se daří zraněnému pánovi, spustila nadšený chvalozpěv, že se „nóbl držel“, což prý „takovému fešákovi moc krásně slušelo“. Ještě vřelejší ódu pak zapěla na přednosti jeho zjevu a vypočítávala je do mnoha podrobností, až k úbělu jeho pleti.

Tyto řeči nezůstaly bez vlivu na Žofinčiny tváře, což by bylo mazané komorné jistě neušlo, kdyby byla aspoň jedinkrát za tu dobu, co vykládala, na svou paní pohlédla; jelikož jí ale zrcadlo, výhodně umístěné přímo proti ní, skýtalo možnost kochat se těmi rysy, jež ji na světě poutaly nejvíc, vůbec nespustila z tohoto libého obrazu oči.

Slečna Honoria byla tak zaujata námětem, na němž si procvičovala jazyk, i pohledem, jenž se jí nabízel, že poskytovala své jemnostslečně čas, aby opanovala rozrušení, a když se jí to podařilo, usmála se na komornou a řekla: „Vy musíte být do toho mladíka zamilovaná, Honorie.“

„Já a zamilovaná, jemnostslečno?“ ohradila se komorná. „Jako že je nebe nade mnou, ujišťuju jemnostslečnu, že do něho zamilovaná nejsem, namoučest.“

„I kdybyste byla,“ děla jí na to jemnostslečna, „nevidím důvod, proč byste se za to styděla, je to přece pěkný mládenec.“

„Jistě, to je,“ odvětila ta druhá, „je to největší fešák, jakého jsem v životě viděla. Ano, to je pravda, pěkný mužský to je, jak jemnostslečna povídá, a nevím, proč bych se měla stydět, kdybych ho milovala, třebas je to pán a já služka. Panstvo je stejně jen z masa a kostí jako my sloužící. A pan Jones, i když z něho vrchnostpán Allworthy udělal pána, je na tom rodem hůř než já: já jsem sice chudobná, ale dítě poctivých rodičů, můj táta s mámou byli svoji, což o sobě leckdo říct nemůže, třebas chodí jako páv. Však to známe! Pýcha předchází pád, i když má pleť jako alabastr, takovou jsem ještě neviděla. Jsem taky křesťanka a nikdo mi nemůže předhazovat, že jsem nízkého rodu, můj dědeček byl farář[25] a musel by se v hrobě obrátit, kdyby někdo z jeho rodiny vyjídal zbytky po tom cumplochovi Molly Seagrimové.“

Snad si Žofinka dala líbit, aby komorná tímto způsobem repetila, jen protože se jí nedostávalo sil zarazit vodopád jejích řečí, což nebyl lehký úkol, jak si čtenář jistě umí představit: vždyť některé její výroky se slečně zajisté neposlouchaly příjemně. Teď se však vzchopila a přerušila dravý proud, který by se byl asi řinul donekonečna. „Udivuje mne,“ řekla, „že máte tu opovážlivost mluvit takhle o jednom z tatíčkových přátel. Co se té holky týká, přikazuji vám, abyste přede mnou už nikdy nevyslovila její jméno. A pokud jde o původ toho mladého pána, myslím, že by ti, kteří ho proto chtějí špinit, měli raději mlčet, a to bych si přála, abyste napříště činila i vy.“

„Moc mě mrzí, že jsem se jemnostslečny dotkla,“ vece slečna Honoria. „Molly Seagrimová je mi stejně protivná jako jemnostslečně, a že bych se otírala o pana Jonese, to vám můžou dosvědčit všickni v domě, že jsem se ho vždycky zastávala, když přišla řeč na pancharty: ‚Kterejpak z vás,‘ povídám lokajům, ‚by nechtěl bejt panchartem, kdyby z vás pak vychovali vrchnost,‘ povídám, ‚a je to namouduši nóbl pán, má nejbělejší ručičky pod sluncem, to říkám já,‘ povídám, ‚a takového milého, hodného pána aby pohledal,‘ povídám, ‚toho má rád každý, služebnictvo i sousedi široko daleko.‘ A mohla bych jemnostslečně ještě něco povědět, ale mám strach, abych se jemnostslečny nedotkla.“

„Copak byste mi mohla povědět, Honorie?“ zeptala se Žofinka.

„Radši ne, prosím, on to jistě zle nemyslel, a proto bych nechtěla, aby se jemnostslečna urazila.“

„Povězte mi to, buďte tak hodná,“ řekla Žofinka. „Chci to vědět, a hned teď.“

„No, víte, slečno,“ odpověděla Honoria, „tak on vám, minulý týden to bylo, takhle přišel do pokoje, kde jsem měla rozdělanou nějakou práci, a tam ležel jemnostslečnin rukávníček, a on vám do něho strčil ruce, byl to ten rukávníček, co mi jemnostslečna včera darovala. ‚Jejda, pane Jones, vždyť jemnostslečně ten rukávníček vytaháte, a na to je ho škoda,‘ povídám, ale on ho nesundal a pak ho zulíbal – namouduši, takhle líbat, to jsem v životě neviděla.“

„Zřejmě nevěděl, že patří mně,“ podotkla Žofinka.

„Však já to jemnostslečně povím všecičko, pěkně prosím. Líbal ho a líbal, a povídá, že je to nejkrásnější rukávníček na světě. ‚Krindanáčku, pane Jones,‘ povídám, ‚vždyť jste ho viděl už nejmíň stokrát.‘ ‚Máte pravdu, slečno Honorie,‘ povídá on, ‚ale kdo by ho vnímal v přítomnosti vaší paní, ta zastíní krásou všechno ostatní,‘ ale to ještě není všecko, jenom doufám, že se jemnostslečna neurazí, protože tím jistě nic zlého nemyslel; tak jednou, když jemnostslečna hrála na spinet našemu vrchnostpánovi, seděl pan Jones vedle v pokoji a mně najednou připadalo, že kouká tak smutně. ‚Jejda, pane Jones,‘ povídám, ‚koukáte, jako by vám uletěly včely. Načpak myslíte?‘ ‚Prosím vás, ženská,‘ povídá, jako by se probral ze sna, ‚nač bych tak mohl myslet, když ta andělská bytost vedle hraje?‘ A pak mě chytil za ruku, stisk ji a povídá: ‚Ach, slečno Honorie, šťastný to bude muž – !‘ a povzdechl si – a namouvěru, dech má libý jako vonička –, ale namouduši tím nic zlého nemyslel. A tak doufám, že se jemnostslečna o ničem nezmíní, on mi totiž strčil pět šilinků, abych o tom pomlčela, a musela jsem mu to odpřisáhnout na nějakou knihu, ale mám ten dojem, že to *Bible* nebyla.“

Dokud nevynaleznou nějakou krásnější červeň než rumělka, neřeknu nic o barvě Žofinčiných tvářinek v této chvíli. „Honorie –“ pravila, „já – jestli o tom už nikdy nebudete vykládat – ani mně, ani komukoli jinému – tak to na vás nepovím – totiž nebudu se na vás zlobit; ale když vy jste taková upovídaná. Proč si nedáte trochu pozor na jazyk, děvče nešťastné?“

„Kdepák, prosím,“ zvolala Honoria, „namouduši, to si radši jazyk vyříznu, než bych se jemnostslečny nějak dotkla – namouduši, ani slovíčko mi nepřejde přes rty, co by si jemnostslečna nepřála.“

„Nepřeji si tedy, abyste o celé téhle záležitosti kdy promluvila," řekla Žofinka, „protože by se to mohlo donést až k tatíčkovi, a ten by se třeba na pana Jonese zlobil, ačkoli ráda věřím, že tím nic nemyslel, jak sama říkáte. Jinak bych se na něho i já sama velice rozzlobila."

„Ne, jemnostslečno, přísahám, že tím dovopravdy nic nemyslel," ujišťovala Honoria. „Připadalo mi, že mluví jako rozumu zbavený, a on taky říkal, že se zapomíná. ‚Ba, pane,' povídám mu, ‚taky se mi zdá.' ‚Ach, Honorie,' povídá – ale prosím jemnostslečnu za prominutí, radši si jazyk ukousnu, jen abych se vás nedotkla."

„Jen mluvte," vyzvala ji Žofinka, „smíte mi říci všechno, co ještě nevím."

„‚Ach, Honorie,' povídá (to se stalo až potom, co mi dal ty peníze), ‚nejsem takový lehkomyslník ani takový lotr, abych si dopřával té *rozkoše* a myslel na ni jinak než jako na bohyni: jen tak ji chci zbožňovat a kořit se jí, co živ budu.' A to je všecko, jemnostslečno, přísahám, na nic jiného si už nevzpomínám, a byla bych se na něho sama rozhněvala, jenomže jsem poznala, že tím nic zlého nemyslí."

„Tak dobře, Honorie," řekla Žofinka, „věřím, že mě máte upřímně ráda; unáhlila jsem se onehdy, jak jsem vám pohrozila výpovědí, a jestli chcete, můžete u mne zůstat."

„Namouduši, jemnostslečno, do smrti nechci od jemnostslečny pryč!" zapřísahala se Honoria. „Namouduši, div jsem si oči nevyplakala, jak jste mi dala tu výpověď. To bych byla pěkná nevděčnice, kdybych chtěla od jemnostslečny pryč, však bych takové dobré místo až do smrti nedostala. Namouduši, že chci až do smrti sloužit u jemnostslečny – protože jak chudák pan Jones povídal, šťastný to bude muž –"

V tu chvíli přetrhlo vyzvání k večeři rozhovor, jenž zapůsobil na Žofinku tak silně, že ji to dopolední pouštění žilou asi přece jen oslabilo víc, než zprvu tušila. A pokud jde o to, co se jí teď dálo v duši, přidržím se jedné zásady Horatiovy a v obavách z neúspěchu zdržím se všeho popisování. Většina vážených čtenářů si to hravě dokáže představit, a ti nečetní, kteří nedokážou, by mé vyobrazení nepochopili nebo přinejmenším odsoudili jako nevěrohodné, i kdyby se mi zdařilo sebelíp.

KNIHA PÁTÁ

Zahrnuje časový úsek o něco delší než půl roku.

1. Kapitola

O vážném v literatuře, a za jakým cílem je zde uvádíme.

I toho lze se nadíti, že s nejmenším potěšením bude se čtenář probírat těmi stránkami našeho veledíla, které autorovi daly práci nejúmornější. K nim by nejspíš patřily také úvodní eseje, jež předesíláme dějové matérii v každé knize zpracované, jelikož jsme usoudili, že při spisování, jakého jsme se podujali, se bez nich neobejdeme.

Nepovažujeme za nezbytně nutné toto rozhodnutí zdůvodňovat: dosti na tom, že jsme si stanovili takové pravidlo, platné pro každé prozaicko-komicko-epické vyprávění. Kdo kdy po kom žádal zdůvodnění té úhledné jednoty času a místa, která se teď jeví jako základní princip dramatického básnictví? Kterého kritika se kdy zeptali: „Pročpak se děj hry nesmí odvíjet ve dvou dnech místo v jednom?“ Anebo: „Pročpak nelze diváctvo (za předpokladu, že cestují jako elektoři bez újmy vlastní kapse) přemístit padesát mil stejně dobře jako pět?“ Či pokusil se snad někdo na světě objasnit, co nynější soudci našich divadel rozumějí pod pojmem *nízká zábava*, s jehož pomocí se jim podařilo vyhnat z jeviště všechen humor a nastolit v divadle takovou nudu jako v salónech? Ve všech těchto případech zřejmě každý respektuje osvědčenou zásadu našeho zákonodárství *cuiuscunque in arte sua perito credendum est;*[26] nejspíš si neumí představit, že by někdo měl tolik drzosti, aby si osoboval právo vyhlašovat kategorická pravidla pro některé umění či vědu, aniž by pro to měl předpoklady. V takových případech nejspíše usoudíme, že za tím budou vězet nějaké pádné a přesvědčivé důvody, i když nejsme s to tak daleko dohlédnout.

Ve skutečnosti však vzhlíží svět ke kritikům s přehnaným respektem a přisuzuje jim všeobsáhlou moudrost, jakou doopravdy nevládnou. Kritikové této shovívavosti využili, přisvojili si diktátorskou moc a opovažují se teď předepisovat, co se smí a nesmí, autorům, od jejichž předchůdců ta která pravidla původně vzešla.

Zatím kritik po právu není víc než písař, a jako takový má za úkol přepisovat zásady a zákony vyhlášené velkými soudci, kteří se na základě své výjimečné geniality povznesli do postavení

zákonodárců ve vědních oblastech, jimž vévodili. Za starých časů si kritikové nároky na jiné postavení nečinili a jaktěživo si netroufli proklamovat ani větu, aby ji nepodpořili věhlasem soudce, od něhož si ji vypůjčili.

Jenomže čas plynul, nadešel věk ignorantů a písař si náhle osoboval moc a předstíral věhlas svého pána. Zákony písemnictví už nevznikaly z tvůrčí činnosti autorovy, ale z vševládné vůle kritiků. Písař se stal zákonodárcem a zákony pánovitě vyhlašovali ti, kdo měli původně za úkol pouze je zapisovat.

Odtud pak došlo k onomu zřejmému a dost možná nevyhnutelnému omylu: kritikové, muži povrchních znalostí, si lehce spletli formu s podstatou. Počínali si jako soudce, který by vycházel jen z neživé litery zákona a nedbal na jeho ducha. Podružné okolnosti, k nimž se velký autor dost možná uchýlil jen náhodně, povýšili tito kritici na jeho hlavní tvůrčí přínos a prohlásili je za nezbytnost, jíž musí všichni jeho následovníci dbát. Těmto omezením pak čas a hloupost, dvě velké opory podvodníků, dodaly platnosti: a takto se v krásném písemnictví zrodila četná pravidla, jež nemají nic společného s pravdivostí ani přirozeností a obvykle slouží jen k pokřivování a omezování talentu, podobně jako by tanečního mistra omezovalo, kdyby početná vynikající pojednání o tomto umění stanovila jako základní zásadu, že se tančí v okovech.

Abychom se tedy vyhnuli všemu podezření, že hodláme předepsat budoucím pokolením pravidlo založené pouze na autoritě *ipse dixit*,[27] již, upřímně řečeno, nemáme dvakrát v úctě, vzdáme se nyní privileje svrchu obhajované a nastíníme čtenáři důvody, proč jsme se rozhodli prokládat běh tohoto vyprávění odlišně zaměřenými eseji.

A tu nutně zpřístupníme nový zdroj poznání, jenž, pokud ho kdo objevil už před námi, nebyl, co naše vědomost sahá, žádným starověkým ani moderním autorem rozpracován. Náš objev se týká kontrastu, jenž provází všechny výtvory, co svět světem stojí, a patrně ovlivňuje značnou měrou naše představy o kráse, ať je dílem přírody či lidské ruky: jak jinak bychom také dokázali vnímat výjimečnou krásu, kdybychom nepoznali její pravý opak? Tak krásu dne a léta odstíní hrůzy noci a zimy. A věřím, že kdyby to bylo možné a člověk znal jen léto a jas, měl by velice nedokonalou představu o jejich nádheře.

Ale abychom se vyvarovali tónu příliš vážného: kdo by pochyboval, že nejúchvatnější žena na světě by marně usilovala očarovat muže, který nepoznal ženu jiné podoby? Dámy si tohle očividně moc dobře uvědomují, protože se všechny pilně snaží obstarat si kontrastní pozadí,

ba tvoří si ten kontrast i samy: byl jsem už svědkem (zvlášť v Bathu se s tím často setkáváme), jak se přes den snaží vypadat co nejšeredněji, aby tím více vynikla krása, jíž hodlají oslňovat večer.

Většina umělců využívá tohoto triku v praxi, třebaže nad tím dost možná někteří teoreticky ani příliš nehloubají. Klenotník ví, že i nejkrásnější démant potřebuje zasadit do kovu; malíř si největší chválu často vyslouží kontrastním odlišením svých postav.

Jistý velegénius naší doby poskytne nám zvlášť výstižný názorný příklad. Nemohu ho vskutku přičíst k žádným běžně činným umělcům, jelikož má nárok stanout v řadách těch, *inventas qui vitam excoluere per artes.*[28] Mám zde na mysli vynálezce úchvatné podívané, zvané anglická němohra.

Tato podívaná se skládá ze dvou částí, jež vynálezce rozlišuje názvy *vážná* a *komická.* Vážná část předvádí jisté množství pohanských božstev a bohatýrů, zaručeně nejúnavnějších patronů, jací kdy divákům dělali společnost, a to také (což je tajemství známé málokomu) jest jejich posláním, neboť tvoří kontrast ke komické části, aby tím více vynikly harlekýnovy kousky.

Taková role dost možná je pod jejich důstojnost, ale nápad to není marný a má svou působivost. Tohle nám hned bude zřejmé, když místo *vážná* a *komická* dosadíme *únavnější* a *nejúnavnější,* protože komická část je rozhodně únavnější než všechno, co se kdy předtím na jevišti předvádělo, a vyniká pouze díky oné vrcholně únavné části vážné, která tvoří její kontrastní pozadí. Ti bohové a bohatýři jsou skutečně tak nesnesitelně vážní, že harlekýna (ač anglický pán tohoto jména není vůbec spřízněn s francouzským rodem, jelikož je založení mnohem vážnějšího) diváci vždy uvítali, už proto, že je svým příchodem zbavil horší společnosti.

Uvážliví spisovatelé umění kontrastu používali odjakživa, a se značným úspěchem. Překvapilo mne, že Horatius toto umění u Homéra posuzuje uštěpačně, ovšem hned v dalším verši, jako by to odvolával.

Indignor quandoque bonus dormitat Homerus,
verum operi longo fas est obripere somnum.[29]

Nesmíme si ovšem představovat, jak to možná někteří pochopili, že autor při psaní skutečně usne. Pravda, čtenáře dřímota občas přepadne, ale spisovatel, i kdyby psal rozvláčně jak John

Oldmixon, se přitom tak dobře baví, že na ni nemá ani pomyšlení. Spisovatel, jak připomíná pan Pope v *Hlupciádě,* sám nespí, aby lidi ukolébal.

Spravedlivě řečeno, ty ukolébávací pasáže nejsou nic než vážné výjevy, umně vetkané, aby podtrhly a odstínily to ostatní; a tohle dozajista také měl na mysli nebožtík spisovatelský šprýmař, když veřejnosti dával na vědomí, že kdykoli napíše něco únavného, mohou na to krk dát, že tak činí záměrně.

Přál bych si tedy, aby v tomto světle, anebo v těchto temnotách, viděl čtenář mé úvodní eseje. A jestliže po tomto upozornění usoudí, že je dost vážných pasáží i jinde v tomto příběhu, nechť přeskočí tyhle zmíněné, kde cílevědomě usilujeme o nudu, a začíná všechny následující knihy od druhé kapitoly.

2. Kapitola

Pan Jones, upoutaný na lůžko, přijímá četné účastné návštěvy; a dále několik delikátních postřehů o citu zvaném láska, při zběžném pohledu lehce pominutelných.

K Tomovi, upoutanému na lože, přicházelo mnoho návštěv, v některých případech snad ani ne zvlášť vítaných. Pan Allworthy za ním docházel denně; soucítil sice s Tomovým utrpením a vřele schvaloval dvorný čin, jenž je zapříčinil, usoudil ale, že tohle je vhodná příležitost přivést ho k rozumu a odradit od lehkovážného počínání, a že dobrá rada v tom směru teď dopadne na živnější půdu než jindy, neboť rozum je v bolesti a nemoci poddajnější, chvěje se předtuchou nebezpečí a jeho vnímavost nerozptylují bouřlivé vášně, jež nás ženou za rozkoší.

Šlechetný pán proto využíval každé chvilky, kdy se ocitl s mládencem o samotě, zvlášť když ten už se cítil lépe, aby mu připomínal jeho minulé prohřešky, ale vždy velice mírně a laskavě, jen aby mu zdůraznil potřebu větší obezřetnosti do budoucna. „Jen na tom závisí," ujišťoval ho, „tvá vlastní spokojenost i výsady, které od svého adoptivního otce stále ještě můžeš očekávat, ledaže by ses připravil o jeho dobré mínění, neboť co se stalo, to je všechno zapomenuto a prominuto. Radím ti ale, abys svého zranění využil k vážnému zamyšlení, a třeba se pak nakonec ukáže, že to bylo navštívení pro tvé vlastní dobro."

Thwackum ho rovněž pilně navštěvoval: i on považoval lože nemocného za vhodnou kulisu pro kázání. U něho však bylo neseno tónem mnohem přísnějším než u pana Allworthyho. Nabádal svého žáka, aby hleděl na svůj zlomený úd jako na trest boží za své hříchy. „Denně bys měl na kolenou vroucně děkovat nebesům, že sis jen zlomil ruku a nesrazil vaz – to tě asi

čeká příště a možná to nebude ani tak dlouho trvat. Sám jsem se už kolikrát podivil," prohlásil dále, „že tě ještě nestihl trest boží, ale teď vidím, že boží mlýny melou pomalu, ale jistě." Rovněž ho upozorňoval, že může „najisto očekávat ještě horší tresty, které budou následovat, když už tě Bůh jednou zatratil. Mohl bys je odvrátit jen hlubokým a upřímným pokáním, jehož je sotva schopen někdo už v mládí tak zhýralý a želbohu až do hloubi duše zkažený. Je však mou povinností, abych tě k takovému pokání nabádal, i když vím moc dobře, že všechno mé nabádání bude marné a ovoce neponese. Avšak *liberavi animam meam.*[30] Mám svědomí čisté, že jsem nic nezanedbal, i když tě zároveň s velkými obavami vidím na cestě k hrozným koncům v životě vezdejším a k zatracení na věčnosti."

Square šel na to zcela jinak. Prohlásil: „Takové nehody jako zlomená kost nestojí moudrému muži vůbec za pozornost. Stačí se v duchu s nimi vyrovnat, uvážit, že jich nebývají ušetřeni ani nejlepší z lidí a že celé konstituci nepochybně prospívají." Dále pravil: „Je to zneužívání pojmů, hovořit v takovém případě o zlu, když nejde o jev v rozporu s mravní jsoucností, a bolest, nejhorší důsledek takových nehod, je jeden z nejzanedbatelnějších faktorů na světě." A připojil ještě další obdobné floskule, načerpané z druhé knihy Ciceronových *Tuskulských rozhovorů* anebo z velkého lorda Shaftesburyho. Jednoho dne se přitom tak rozhorlil, že si nešťastně přikousl jazyk, a to nejen učinilo konec všemu kázání, ale vyvolalo v něm prudké citové pohnutí, jemuž dal průchod šťavnatým zaklením; nejhorší ovšem bylo, že tento malér poskytl příležitost rovněž přítomnému Thwackumovi, jenž považoval všechny takové názory za pohanské a bezbožné, aby i Squarovi přišil trest boží. A učinil to s tak zlomyslným úšklebkem, že tím zcela rozvrátil (pokud to tak mohu vyjádřit) filozofovu duševní vyrovnanost, kousnutím do jazyku už stejně poněkud narušenou, a jelikož ten neměl možnost vyjádřit svůj hněv ústy, byl by možná usiloval o odplatu pádnějším způsobem, kdyby se do toho nevložil ranhojič, který byl v té chvíli naštěstí v pokoji, a v rozporu se svými zájmy neubránil mír.

Pan Blifil navštěvoval přítele Toma jen zřídka a nikdy sám. Tento vzorný mladík však mnohomluvně vykládal o své náklonnosti k němu a vyjadřoval velké politování, že měl takovou smůlu; opatrně se však vyhýbal důvěrnějším stykům, aby, jak často naznačoval, to neblaze nezapůsobilo na jeho vlastní střízlivou rozvahu, a za tím účelem měl co chvíli na rtech verš z *Epištoly svatého Pavla Korintským: Porušujíť dobré obyčeje zlá rozmlouvání.* Neodsuzoval Toma tak nepokrytě jako Thwackum, vždy přitom vyjádřil naději, že se Tom ještě napraví: „Vždyť nevídaná dobrota strýčkova, již mu při této příležitosti prokázal, ho k tomu jistě přiměje, pokud již zcela nepropadl zlu," ale dodával: „Kdyby se

ovšem pan Jones znovu něčím takovým provinil, nemohl bych už na jeho obhajobu uvést ani slůvko.“

Zato pán z Westernů, pokud nebyl zaneprázdněn v honitbě nebo u láhve, sotva vytáhl paty z ložnice nemocného. Ba, někdy si tam šel i pivo vypít, a stálo to dost námahy, aby mu rozmluvili nutit do pití i Toma. Žádný felčar totiž neměl tak hlubokou víru ve všeobsáhlé zázračné účinky svého dryáku jako pan Western v pivo: to prý přináší blahodárnou úlevu spolehlivěji než všecky meducíny od apatykáře. Po značném naléhání od této léčby ustoupil, ale aby pacientovi ráno před honem nedal pod okny zatroubit halali, to si rozmluvit nedal, a také se nemírnil v svém navyklém halekání, jímž se uváděl, kdykoli přišel Toma navštívit, bez ohledu na to, zda nemocný v tu dobu bděl či spal.

Svou hartusivou bodrostí nemyslel nic zlého, a proto také nic zlého nezpůsobila, a Tomovi všecko bohatě vynahradil, když s sebou na návštěvu začal vodit Žofinku, jakmile byl pacient s to odpočívat v křesle.

Zakrátko pak už ji Tom doprovázel k spinetu, kde se laskavě uvolila a dlouhé hodiny ho oblažovala překrásnou hudbou, dokud se panu Westernovi nezlíbilo přerušit ji naléhavou žádostí, aby mu zahrála *Šenkýře Šimona* nebo některou jinou z jeho zamilovaných písniček.

Přestože se Žofinka rozhodla počínat si s promyšlenou opatrností, nevyhnula se tomu, aby se tu a tam nezapomněla, a v tom ohledu můžeme znovu připodobnit lásku k chorobě: když jí zahradíme cestu, proklestí si průchod jinudy. Co její rty zatajily, to její oči, její červenání a časté bezděčné drobnosti v chování vyjevily.

Jednoho dne Žofinka opět hrála Tomovi na spinet, když tu pan Western vtrhl do salónu a zahlaholil: „Tak jsem se kvůli tobě právě teď dole porafal s tím tlusťochem flanďáckým Thwackumem, Tome. Von ti přede mnou vykládal Allworthymu, že ta zlomená ruka je boží trest na tebe. ‚Mordyjé, a japatotak?‘ povídám. ‚Copak se mu to nestalo, když zachraňoval mladou holku? Boží trest, to tak! Jesli nikdá neprovede nic horšího, tak si to posype do nebe rychlejc než všickni faráři dohromady! Hrdej na sebe může bejt, a ne že by se měl za co kát!‘“

„Snad nemám důvod ani k jednomu, ani k druhému, vzácný pane,“ povídá Tom, „ale jestli jsem slečnu Westernovou zachránil, budu to navždycky považovat za nejšťastnější nehodu ve svém životě.“

„A von tě Allworthyho proti tobě štve," rozčiloval se pan Western. „Krucinál, nemít ten chlap na sobě ty flanďácký spodničky, tak jsem mu zvochloval hřbet, protože tys mi přirost k srdci, ty kluku jeden, a uďál bych ti pomyšlení. Zejtra si vybereš ze všech koní, co mám v maštali, akorát ne Kavalíra a Slečnu Loudavou." Tom mu poděkoval, odmítl však té nabídky využít. „Žádný štráchy!" trval na svém pán z Westernů. „Tak dostaneš tu ryzku, co na ní jela Žofi, a basta. Stála mě padesát guinejí a bude jí o senách šest roků."

„I kdyby byla stála tisíc, hodil bych ji psům!" zvolal Tom procítěně.

„Jdi ty!" odpověděl pan Western, „jenom proto, že ti zlomila ruku? Člověk má zapomínat a odpouštět. To jsem si myslel, že jsi jinačí chlap! Přece by ses nemstil němý tváři!" Tu se do toho vložila Žofinka a poprosila tatíčka, aby mu směla zahrát, a takovou prosbu on nikdy neodmítl.

Žofinčin obličej doznal v průběhu výše uvedené rozmluvy nejednu proměnu: dost možná připisovala Tomovo procítěné zaujetí proti rezavé kobylce jinému důvodu než její otec. V hlavince jí očividně zavládl pěkný zmatek, a hrála proto tak špatně, že by k tomu asi byl pan Western řekl své, kdyby byl hned vzápětí neusnul. Tom však byl docela bdělý, a protože měl nejen zrak, ale i sluch, vyvodil z toho jisté závěry, které spolu se vším tím, co se zběhlo dříve, a čtenář to má jistě v živé paměti, vyústily v pádné podezření, když tak o tom uvažoval kolem dokola, že v něžném srdéčku milé Žofi není všechno v pořádku. Mnoho mladých pánů se nepochybně upřímně diví, že k tomuto poznání nedospěl už dávno. Po pravdě řečeno, neměl tolik sebevědomí a výbojnosti, aby si hned byl jist, že mu mladá dáma vychází vstříc: tento povahový nedostatek vyléčí v raném mládí jen sezóna ve městě, jak je to dneska obecně v módě.

Když se ta myšlenka prosadila, vyvolala v Tomovi takové vzrušení, že nemít bezelstnou a poctivou povahu, vyplynuly by z toho v té době dost pravděpodobně velice nebezpečné důsledky. Uvědomoval si jasně, co je to za cennou dívku. Nesmírně se mu líbila zjevem, stejně hluboce ji obdivoval pro to, co všechno uměla, a vřele miloval její dobrotu. Jelikož mu ale ani na mysl nepřišlo, že by měl naději se o ni ucházet, vědomě se své náklonnosti nikdy nepoddával, a proto ji ve skutečnosti miloval hlubší láskou, než tušil. Nyní mu jeho srdce své tajemství vyjevilo a zároveň ho ujistilo, že zbožňovaná jeho cit opětuje.

3. Kapitola

Ti bez srdce nejspíš usoudí, že obsahuje mnoho povyku pro nic.

Čtenář si možná představuje, že Tom nyní prožíval úchvatné pocity, v duši radost a klid, a nikoli výše zmíněné nebezpečné nástrahy, leč ve skutečnosti bývají takové prožitky, jakkoli zpočátku nádherné, velice bouřlivé a neobsahují zpravidla žádné blahodárné opium. Navíc měly v daném případě hořkou příměs jistých okolností, a to spolu se sladkými složkami se slévalo v nápoj, jejž bychom mohli označit za hořkosladký; a jako tato chuť obzvlášť dráždí jazyk, tak v přeneseném smyslu zraňuje duši.

Ačkoli měl pro lichotivé domněnky dost pevnou půdu pod nohama na základě toho, co vypozoroval u Žofinky, přece se zpočátku nemohl zcela zprostit obav, zda mylně nepovýšil soucit anebo v nejlepším případě uznání na vřelejší cit. Byl dalek bujaré jistoty, že Žofinka k němu chová takovou lásku, jaká by jeho touze slibovala úrodu, jíž by se, kdyby se vzdělávala a rostla, nakonec dožadovala. A co víc: i kdyby jeho štěstí nekladla překážky dívka sama, byl si jist, že by narazil na bytelnou překážku v podobě otce: byl to sice svými sklony a způsobem života jen venkovský vrchnostenský pán, ale co se jmění týkalo, to se zas vyrovnal každému protřelému světákovi; nadto dceru vřele miloval a často nad sklenkou rozjařené spřádal plány, jak ji vdá za některého z nejmohovitějších velmožů v zemi. Tom nebyl žádný marnivý a hloupý frajer, a tudíž nepředpokládal, že by se pan Western kvůli němu, i když si ho oblíbil, jak sám říkával, vzdal všech plánů na výhodnou partii pro svou dceru. Dobře věděl, že majetek bývá v těchto záležitostech to nejdůležitější, ne-li jediné hledisko i těch nejlepších rodičů, a zatímco z přátelství dokážeme vřele hájit cizí zájmy, pro cizí city nemíváme pochopení. Je to tak: abychom uměli procítit takové štěstí, museli bychom sami vášní planout. Naději získat otcův souhlas tedy neměl, a aby šel bezohledně za hlasem svého srdce a zmařil panu Westernovi velký životní cíl, to mu připadalo jako hrubé zneužití pohostinství a velké nevděčnictví za všechny ty drobné projevy přízně, jimiž ho (byť svým drsným způsobem) zahrnoval. A když jemu se takové počínání jeví hanebné a hodné opovržení, co by si pomyslel pan Allworthy, k němuž ho víže víc než synovská povinnost i hlubší než synovská láska! Věděl, že tento šlechetný pán cítí bytostný odpor k jakékoli podlosti a sebemenší takový poklesek by mu provinilce zošklivil navždy. Takové už na první pohled nepřekonatelné překážky by ho byly stačily utvrdit v beznaději, i kdyby byl po Žofince toužil sebehoroucněji: na jeho srdce však také dotíral soucit s jinou dívkou. Obraz krásné Molly mu neodbytně vyvstával před očima. V jejím náručí sliboval věčnou věrnost a ona se stejně často zapřísahala, že by to nepřežila, kdyby ji nechal. Viděl ji teď v úděsných spárech smrti, pak zas s ní prožíval bídu prostituce, k níž by se nejspíš uchýlila z jeho dvojnásobné viny, protože ji nejdřív svedl a pak opustil; vždyť dobře věděl, jak ji nenávidí všichni sousedé, ba i vlastní

sestry, a že by se na ni nejraději vrhli a roznesli ji na kopytech. Přivolal na ni vlastně víc závisti než hanby, přesněji hanby vinou závisti: mnohé z těch, které jí spílaly děvek, jí ve skutečnosti záviděly jejího galána i její parádu a byly by za to ochotně zaplatily stejnou cenu samy. Pochopil, že by nebohé děvče zničil, kdyby je opustil, a ta představa mu drásala duši. Bídu a mizérii nepovažoval za oprávnění jí ublížit. Pro její chudobu nebral její neštěstí na lehkou váhu, právě tak jako tím neospravedlňoval, ba ani nezlehčoval svou vinu, že ji přivedl do neštěstí. Tomovo dobré srdce hájilo její zájmy: ne jako chladnokrevný úplatný advokát, ale s bezprostřední účastí a s vědomím, že bude hluboce sdílet všechno zoufalství, jež jeho majitel způsobí někomu jinému.

A když tento důmyslný obhájce vykreslil nebohou Molly v bědných situacích, a tak vybičoval v Tomovi slitování, povolal si pak obratně na pomoc jiný cit a předvedl mu děvče ve všech lákavých barvách mládí, zdraví a krásy, jako bytost hodnou touhy, a to tím spíš – pro dobrého člověka – že je zároveň hodna soucitu.

V takových úvahách strávil nebohý Tom dlouhou bezesnou noc a ráno se rozhodl, když to všechno zvážil, že si podrží Molly a na Žofinku si už víc myslet nebude.

V tomto ctnostném rozhodnutí vytrval celý den, kochal se pomyšlením na Molly a vyháněl si Žofinku z hlavy, jenomže toho osudného večera se odehrála drobná příhodička, která všechnu jeho touhu znovu rozplamenila a způsobila takový obrat v jeho duši, že považujeme za patřičné pojednat o tom v čerstvé kapitole.

4. Kapitola

Krátká kapitola s nezávaznou příhodičkou.

Mezi návštěvami, které přišly potěšit mládence upoutaného na lože, byla i slečna Honoria. Když uvážíme, co všechno řekla, když se předtím dávala slyšet, začali bychom ji možná podezírat, že se do Toma zakoukala, ale ve skutečnosti se nic takového nestalo. Tom byl hezký mládenec a pro takové měla slečna Honoria určitou slabost, ta se ale týkala všech; přihodilo se jí totiž, že lokaj jistého šlechtice zhrdljejí láskou a nechal ji, poté co byl slíbil, že ji pojme za choť, a od té doby tak bedlivě střežila všechny střepiny svého zlomeného srdce, že se žádnému muži nepodařilo zmocnit se ani jediného úlomku. Shlížela na všechny pěkné mužské stejně vlídně a dobrotivě, tak jako člověk ducha uvážlivého a ctnostného na všechno dobré. Právem se o ní dalo říci, že miluje muže, tak jako Sókratés miloval lidi, přičemž

odstupňovávala svou přízeň úměrně k přednostem těla, tak jako on k přednostem ducha; nikdy však nezašla tak daleko, aby to nějak narušilo filozofickou vyrovnanost její mysli.

Den poté, co Tom sváděl onen zápas sám se sebou, zachycený v předchozí kapitole, přicupitala slečna Honoria do jeho pokoje, a když viděla, že je sám, spustila následovně: „Krindanáčku, pane Jones, hádejte, kde jsem byla! Krk na to dám, že byste to neuhád ani za padesát let, ale i kdybyste to uhád, tak vám to ani zanic na světě nesmím povědět.“

„Hm, jestli mi to nesmíte povědět,“ řekl Tom, „tak mi zvědavost nedá a budu vyzvídat dál, a vy přece nebudete tak ukrutná, abyste se nesmilovala.“

„No, já taky namouduši nevím, proč bych vám to nepověděla, protože vy přece nebudete takový, abyste to vykládal dál. A stejnak, i kdybyste věděl, kde jsem byla, tak na tom nesejde, ledaže byste taky věděl, co jsem tam dělala. A stejnak nevím, proč by se kolem toho musely dělat takové tajnosti, protože je to namouduši nejhodnější dáma pod sluncem.“

Nato ji Tom začal usilovně prosit, aby mu to tajemství svěřila, a sliboval, že nic neprozradí. Slečna Honoria se dala uprosit: „No když to teda musíte vědět, pane Jones, tak mě naše jemnostslečinka poslala za Molly Seagrimovou, abych se poptala, jestli ta holka něco nepotřebuje, namouduši, moc se mi tam nechtělo, co vám mám povídat, ale služka holt musí udělat, co se jí poručí. – Jak jste se moh tak zahodit, pane Jones? – Ale naše jemnostslečinka mě tam poslala, abych jí donesla nějaké prádlo a jiné věci. – Má moc měkké srdíčko. – Taková rajda nestydatá, kdyby ji zavřeli do Bridewelu, udělali by líp. Však jsem to naší slečně pověděla, povídám: ‚Takhle jemnostslečna jen podporuje ničemnost –‘“

„A drahá Žofinka byla přesto tak dobrá?“ zeptal se Tom.

„Jaká drahá Žofinka? Nonono, jen pomalu!“ odvětila Honoria. „Ale kdybyste věděl ještě něco – vážně, pane Jones, já na vašem místě bych koukala trochu vejš a netahala bych se s takovou courou jako ta Seagrimovic.“

„Kdybych věděl co?“ zvolal Tom. „Jak to myslíte?“

„Myslím, co myslím,“ vece Honoria. „Pamatujete, jak jste jednou strčil ruce do slečnina rukávníčku? Namouduši, že bych jí to byla skoro řekla, kdybych věděla, že se to naše slečinka jinak nedoslechne.“ – Nato ji Tom znovu procítěně zapřísahal. Honoria tedy pokračovala: „A co se pak nestalo: jemnostslečinka mi ten rukávníček darovala, ale když slyšela, co jste s ním dělal –“

„Tak vy jste jí to přece řekla!“ přerušil ji Tom.

„No a co, stejnak se na mě nemusíte hněvat,“ ohradila se Honoria. „Kolik pánů by dalo hlavu v sázku, kdyby věděli – vždyť i ten nejslovutnější lord z celého království by si moh považovat za čest –, ale víte co, já vám nic nepovím.“ Tom ji začal prosit a udobřovat a brzy ji uchlácholil natolik, že pokračovala: „Tak jak povídám, pane Jones, slečinka mi ten rukávníček dala, ale pár dní nato, co jsem jí to všecko vyklopila, se rozzlobila na svůj nový rukávníček, a to je moc krásný rukávníček, něco takového se hned tak nevidí. ‚Honorie,‘ povídá, ‚tohle je ale protivný rukávník – je mi moc velký – nemůžu ho nosit – než si obstarám jiný, musíte mi vrátit ten starý a vezměte si místo něj tenhle,‘ protože ona je hodná paní a nesnížila by se, aby chtěla zpátky, co už jednou darovala, na to vemte jed. Tak já jsem jí ho samosebou zase přinesla a ona ho skoro ani nesundá z ruky a můžu vám říct, že ho mockrát políbila, když myslela, že se nikdo nekouká.“

Tu přerušil rozhovor sám pan Western, jenž přišel Toma vyzvat, aby si šel poslechnout spinet, a nebohý mládenec s ním odcházel celý bledý a rozechvělý. Panu Westernovi to neušlo, ale že u něho zastal slečnu Honorii, přičetl to nepravé příčině, od srdce Toma proklel, a položertem polovážně mu nakázal, aby si lovil jinde a nepytlačil mu v revíru.

Žofince to ten večer slušelo ještě víc než jindy, a rádi věříme, že měrou nikoli bezvýznamnou přispívalo k jejímu kouzlu v Tomových očích i to, že náhodou měla na pravé paži navlečený onen rukávníček.

Hrála právě jednu z otcových oblíbených melodií a ten se nad ní skláněl, když tu jí rukávník sklouzl na prsty a přerušil produkci. Pana Westerna to tak rozzlobilo, že jí rukávník strhl a se šťavnatou kletbou ho mrštil do krbu. Žofinka vyskočila a hbitě ho zachránila z plamenů.

Tato příhodička bude asi mnohým našim čtenářům připadat bezvýznamná, na Toma však zapůsobila tak mocně, že jsme považovali za svou povinnost ji zaznamenat. Vždyť přečasto kronikář neuvážlivě vypustí mnoho vedlejších okolností, jež pak vedou k událostem nadmíru závažným. Svět je jako jeden obrovský stroj, jehož velká kola uvádějí do pohybu kolečka nepatrná, postřehnutelná jen velice bystrýma očima.

A tak všechny půvaby spanilé Žofinky, oslňující třpyt a měkká něha jejích očí, harmonie jejího hlasu i postavy, všechen její vtip, živý temperament, velkomyslnost a dobrotivé srdce si nedokázaly nebohého Toma tak dokonale podmanit a zotročit jako příhoda s rukávníčkem.

Tak básník libě pěje o Tróji:

Captique dolis lachrymisque coacti
Quos neque Tydides, nec Larissaeus Achilles,
Non anni domuere decem, non mille carinae.

„Nic nezmoh Diomédés ni Achillova síla,
deset let válčení a mocná flotila,
však šalba slz a slov nakonec zvítězila.“

Tomova tvrz byla rázem ztečena. Všechny ty úvahy o cti a prozíravosti, jež náš hrdina s obdivuhodnou vojenskou strategií rozestavil na stráž u všech cest k svému srdci, zběhly ze stanoviště a bůh lásky vtrhl dovnitř co vítěz.

5. Kapitola

Dlouhatánská kapitola s příhodou nadmíru závažnou.

Vítězné to božstvo sice hravě vypudilo z Tomova srdce všechny své zaryté nepřátele, nicméně mu vyvstaly nesnáze, když chtělo vyměnit posádku, již tam osobně nakomandovalo. Zanechme však alegorií: čestného mládence soužily a znepokojovaly starosti, co se takhle stane s nebohou Molly. Nadřazené přednosti Žofinčiny zcela zastínily nebo spíše udusily kouzlo chudého děvčete, jenomže lásku nevystřídal odpor, ale soucit. Tom byl přesvědčen, že na něm děvče celým srdcem lpí a jen v něho skládá naděje do budoucna. Dobře věděl, že jí k takové domněnce poskytl dost a dost důvodů, když ji štědře zahrnoval něhou, a navíc ji všemožně ubezpečoval, že ji takto bude milovat věčně. Ona ho pak ze své strany ujistila, že jeho slibům skálopevně věří, a zapřísahala se při všem, co je jí svaté, že jen na tom, zda své sliby splní nebo poruší, závisí její vrcholné štěstí či propastné neštěstí. A aby zavinil něčí propastné neštěstí, na to nedokázal ani pomyslet. Byl přesvědčen, že to nebohé děvče pro něho obětovalo vše, co bylo v jejích chabých silách, že se mu k vlastní škodě stala zdrojem rozkoše, že právě v této chvíli po něm vzdychá a kvůli němu se trápí. Čeká toužebně na jeho uzdravení, dychtivě se těší, až se sejdou, a teď, namísto aby jí to přineslo tu radost, v níž bláhově doufá, by ji měl rázem uvrhnout do neštěstí a zoufalství? Jaký by to byl darebák? A když se takto kouzlo nebohé Molly dobralo až k prahu vítězství, vedrala se mu do srdce Žofinčina láska, o níž už více nepochyboval, a smetla cestou všechny překážky.

Nakonec ho napadlo, že by to mohl Molly vynahradit jinak, totiž jistou peněžní částkou. Nedoufal sice, že by ji přijala, když se rozpomněl, kolikrát a jak vášnivě ho ujišťovala, že celý svět bez něho pro ni nemá cenu, že by jí nic nevyvážilo jeho ztrátu, ale při její naprosté chudobě a především nebetyčné marnivosti zůstávala snad aspoň malá naděje, že by se přes svou vyhlašovanou lásku časem smířila s hmotnými statky převyšujícími její očekávání a vidinou, že bude ukájet svou marnivost a vyvyšovat se nad své bližní. Rozhodl se proto, že jí při první příležitosti takový návrh přednese.

A za tím cílem se také jednoho dne, kdy už se mu ruka natolik zahojila, že s ní mohl chodit na pásce, vykradl z domu v době, kdy byl pan Western zaneprázdněn v honitbě, a šel navštívit svou krásku. Její matka se sestrami seděly právě u čaje: nejdříve mu oznámily, že Molly není doma, ale za chvíli mu nejstarší sestra se zlomyslným úsměvem sdělila, že Molly leží nahoře v posteli. Tom proti této situaci své milé neměl námitky a hned vyšplhal po žebříku, vedoucím k její komůrce, našel však dveře k svému značnému údivu zamčené a trvalo hezkou chvíli, než se mu dostalo odpovědi zevnitř, neboť Molly, jak mu poté sdělila, tvrdě spala.

Zkušenost nás učí, že hluboce prožívaná žalost i radost působí někdy obdobně, a když na nás dolehnou znenadání, vyvolávají takové rozrušení mysli, že nás tím začasté připraví o všechnu soudnost. Není se tedy co divit, že nečekaný Tomův příchod na Molly silně zapůsobil a uvrhl ji do takového zmatku, že hezkou chvíli nebyla s to dát průchod bouřlivé radosti, jež ji, jak čtenář předpokládá, při této příležitosti zaplavila. Co se Toma týká, ten byl plně zaujat, ba jakoby očarován setkáním s milovanou bytostí, a na Žofinku, a tím i na hlavní účel své návštěvy pro tu chvíli pozapomněl.

Jakmile ale odezněly první úchvatné okamžiky setkání, vytanulo mu to brzy opět na mysli, a tu zavedl řeč na osudné důsledky jejich lásky, kdyby pan Allworthy, jenž mu přísně zakázal se s ní dále scházet, zjistil, že ta záležitost pokračuje. Kdyby to objevil, a Tomovi nepřátelé už by se o to jistě postarali, znamenalo by to jeho konec, a v důsledku toho i její. Když tedy krutý osud velí, že se musí rozloučit, radí jí, aby to nesla srdnatě, a přísahá, že až do smrti nepomine jedinou příležitost, aby jí prokázal svou hlubokou lásku tím, že ji zabezpečí nad její očekávání i nad všechna její přání, pokud to bude v jeho moci, a závěrem své řeči vyjádřil naději, že snad brzy najde jiného muže, který by si ji vzal a zajistil jí tak šťastnější osud, než kdyby s ním žila v hanbě.

Molly chvíli mlčela, načež se hořce rozplakala a zahrnula ho výčitkami: „Tak tohle je ta tvoje láska, teď mě opustíš, když jsi mě zkazil? Kolikrát jsem ti říkala, že všickni mužští jsou

falešníci a sliby chyby, že se holky nabaží, jakmile prosadí svoje zlolajné choutky, a tys přísahal, že mě nikdá nenecháš! To bylo všecko do větru? Největší poklady jsou mi bez tebe ničím, protože tě miluju, miluju tě, miluju! Co mi to tu povídáš o jiném muži? Nedokážu milovat jiného, co živa budu. Kdyby si zejtra o mě přišel říct největší milostpán v celém království, ani bych se na něho nepodívala. Ne, kvůli tobě budu až do nejdelší smrti nenávidět a proklínat celé mužské plémě –“

Takto si vedla, když tu jistá nehoda přeťala veletok jejích řečí vpůli. Komůrka, lépe řečeno podkroví, kde Molly spávala, bylo přímo pod střechou a mělo zkosený tvar, připomínající velké písmeno delta z řecké abecedy. Našim domácím čtenářům bych to pro názornost popsal tak, že se tam nedalo stát zpříma jinde než uprostřed. Jelikož tato ložnice postrádala příhodnou skříň, Molly, aby tento nedostatek nahradila, přibila k trámu starý přehoz, a tak vznikl koutek, kam si věšela své nejlepší věci, jako trosky dříve zmíněné tuniky, nějaké čepce a hadříky, co si poslední dobou opatřila, aby na ně nesedal prach.

Tento prostor dosahoval až těsně k nohám postele, ba přehoz visel i nad nijako nebesa. Zdali se stalo, že Molly ve spárech hněvu strčila do závěsu nohou nebo se ho dotkl Tom, či zda některý hřeb sám od sebe povolil, to nevím, ale jen Molly pronesla poslední slova svrchu zaznamenaná, zpropadený závěs spadl a odhalil vše, co skrýval: mezi ženskými cerepetičkami pak také – hanbím se to napsat a zesmutníte, až si to přečtete – filozofa Squara, a to v posazení (neboť postavit se v těch místech nemohl), že směšnější si ani představit nelze.

Jak tam dřepěl, silně připomínal vojáka svázaného do kozelce nebo spíše ty povaleče často vídané na veřejných londýnských ulicích, kteří sice trest nepodstupují, leč za tu pózu ho zasluhují. Na hlavě měl Mollyinu noční čepičku a ve chvíli, kdy závěs spadl, poulil oči přímo na Toma; a pokud si divák k postavě takto odhalené přičte ještě filozofii, sotva se zdrží hurónského smíchu.

Vůbec nepochybuji, že čtenáři budou tímto obratem stejně překvapeni jako Tom, jelikož podezření, jež přítomnost onoho moudrého a důstojného muže na takovém místě nezbytně vyvolává, se tolik rozchází s představou, jakou si o něm doposud každý nepochybně utvořil.

Spravedlivě řečeno je tento rozpor spíše zdánlivý než skutečný. Filozofové jsou stejně z masa a krve jako my ostatní: zastávají sice vznosné a vytříbené myšlenky, v životě se ale troše lidské křehkosti neubrání. Rozdíl spočívá skutečně pouze v teorii a nikoli v praxi, jak už jsme napověděli: takoví velikáni lépe a moudřeji uvažují, činí ale přesně totéž co jiní smrtelníci.

Vědí velice dobře, jak ovládnout všechny touhy a vášně, jak opovrhovat bolestí i rozkoší, a toto poznání jim skýtá možnost libě filozofovat a dá se lehce osvojit, jenomže dennodenně se podle něj řídit, to by bylo mrzuté a pracné, a proto táž moudrost, která je k němu dovede, jim rovněž pomůže pochopit, že je lépe neuvádět je v život.

Pan Square se shodou okolností zúčastnil oněch nedělních bohoslužeb, kde Molly, jak se snad čtenář laskavě rozpomene, vyvolala svou parádou takové furóre. Zde ji spatřil poprvé a tak ho upoutala svou krásou, že přemluvil mladé pány, aby při odpolední vyjížďce koňmo zamířili jinam, než původně chtěli, a zvolil cestu kolem Mollyina domova v naději, že ji možná znovu zahlédne. Jelikož se však o tomto důvodu nikomu nezmínil, nepovažovali jsme za vhodné informovat o něm čtenáře už tehdy.

V řadě momentů konfliktních s věčnou jsoucností jevů zaujímaly nesnáze a nebezpečí významné místo. Předpokládal, že by s tím byly nesnáze, než by holku dostal do postele, a nebezpečí hrozilo v podobě pošramocené pověsti, kdyby to na něho prasklo, a je proto docela dobře možné, že zprvu nezamýšlel nic jiného než pokochat se libými pocity, jaké v nás pohled na krásu vzbuzuje. To si dopřávají i nejdůstojnější mužové po několika chodech vážných meditací jako dezert, a za tím účelem se také jisté knihy a obrazy ocitají v nejsoukromějších skrýších jejich pracoven a jistá substance v přírodní filozofii se stává hlavním tématem jejich hovorů.

Když se ale filozof den dva nato dozvěděl, že hradba ctnosti byla už ztečena, popustil svým choutkám uzdu. Nebyl malicherný a nezavrhoval lahůdku jen proto, že jiný už ji ochutnal. Zkrátka, holka se mu líbila tím víc, že už nebyla poctivá, protože to by bývala vážná překážka jeho úmyslům: ucházel se tedy o ni a dobyl ji.

Čtenář se mýlí, pokud si myslí, že Molly dala Squarovi přednost před mladším milencem: naopak, kdyby byla nucena si mezi nimi vybrat, Tom Jones by nepochybně zvítězil. Rovněž tak nevděčil pan Square za svůj úspěch jen prosté úvaze, že dva jsou lepší než jeden (ač i to mělo svou váhu); Tomova nepřítomnost v čase nemoci také neblaze spolupůsobila a v tomto údobí několik promyšlených dárků obměkčilo a zpřístupnilo dívčí srdce, a když nadešla nevyhnutelná vhodná příležitost, Square vítězně zdolal ubohé trosky počestnosti, které v Mollyině nitru ještě přežívaly.

K tomu došlo asi čtrnáct dní předtím, než Tom přišel navštívit své děvče právě ve chvíli, kdy byla v posteli se Squarem. Z toho důvodu ji také matka zapřela, jak jsme viděli: jelikož se

podílela na výtěžku plynoucím z dceřiny nepravosti, podporovala ji a chránila, co mohla, ale starší sestra, ačkoli dostávala svůj díl, shlížela na Molly s takovou závistí a nenávistí, že by se ho byla ochotně vzdala, jen aby sestře ublížila a kazila jí živnost. Proto vyzradila Tomovi, že je nahoře v posteli, a těšila se, jak ji přistihne v Squarově náručí. To se však nestalo, jelikož se Molly zamkla, a díky tomu také stačila milence ukrýt za tou pokrývkou či závěsem, kde byl teď naneštěstí odhalen.

Sotva se Square takhle objevil na scéně, vrhla se Molly na postel, vykřikla, že tohle je její konec, a oddala se zoufalství. Chudák děvče, byla ve svém řemesle ještě nováčkem a nedosáhla oné dokonalosti v sebevědomí, jímž si městská dáma pomůže z jakéhokoliv maléru: buď že ji nainspiruje k vhodné výmluvě, anebo ji navede, aby se manželovi rezolutně postavila, a ten pak buď proto, že chce mít klid, anebo se obává skandálu (a někdy možná i ze strachu před svůdcem, jenž jako pan Constant ve Vanbrughově hře nosí po boku šavli) ještě rád přimhouří oči a zastrčí parohy do kapsy. Molly oproti tomu tváří v tvář důkazu zmlkla a prakticky zběhla z boje, jejž doposud s tak hojnými slzami a vášnivým zapřísaháním o nezištné věčné lásce vedla.

Pán za čalounem se tvářil stejně bezradně. Dál se nepohnutě krčil, zřejmě ztratil řeč a nevěděl, kam s očima. Tom, jehož to patrně z celé trojice překvapilo nejvíc, se vzpamatoval první, a že se rázem oprostil od toho nedobrého pocitu, jejž v něm Mollyiny výčitky vyvolaly, bouřlivě se rozchechtal, pozdravil pana Squara, přistoupil k němu a podal mu ruku, aby ho vyprostil z nepohodlného úkrytu.

Square, jenž se tak ocitl uprostřed místnosti, kde jedině si mohl stoupnout zpříma, zadíval se na Toma hrobově vážným pohledem a pravil: „Tak co, panáčku, vidím, že vás tento objev náramně pobavil, a přísahal bych, že se radujete při pomyšlení, jak to na mne prozradíte; zamyslíte-li se ale nad celou věcí spravedlivě, seznáte, že je to jen a jen vaše vina. Já jsem nevinné děvče nezkazil. Neučinil jsem nic, zač by mě odsoudili ti z lidí, kteří se řídí podle trvale platného řádu práva. Jsoucnost jevů se zakládá na jejich přirozenosti, nikoli na obyčejích, pravidlech či obecně platných zákonech. Oprávněno je vše, co není v rozporu s přirozeností.“

„Šikovně jsi to zdůvodnil, kamaráde,“ odpověděl Tom, „ale proč si myslíš, že to budu na tebe žalovat? Ujišťuju tě, že ses mi ještě v životě nezamlouval tak jako teď, a pokud to na sebe nevyzradíš sám, já tuhle příhodu zachovám v tajnosti.“

„Nikoli, pane Jonesi," odpověděl Square, „já rozhodně nejsem z těch, kdo znevažují dobrou pověst. Mít čistý štít, to přece patří k řeckému *kallos,*[31] a tu by zajisté přezíravost nebyla na místě. Krom toho, připravit se o dobré jméno, to je jistá forma sebevraždy, a tedy hrůzný, odporný hřích. Pokud tedy považujete za vhodné utajit tuto mou slabost (a slabostem se nevyhnu ani já, vždyť nikdo nejsme dokonale dokonalý), slibuji vám, že se neprozradím. Některé lidské konání je snad oprávněné, leč nesluší se jím holedbat, neboť svět soudí někdy zvráceně a zavrhne třeba i to, co je ve skutečnosti nejen nevinné, ale i chvályhodné."

„Správně!" zvolal Tom. „Co může být nevinnější než ukájení přirozené touhy? A co chvályhodnějšího než snaha o zachování rodu?"

„Abych se přiznal, i mně se to takhle odjakživa jeví," pravil Square.

„Ano?" řekl Tom. „Ale vyjádřil jste jiný názor, když vyšel najevo můj vztah k tomuhle děvčeti."

„Prosím, přiznávám to," řekl Square, „ale jen proto, že jsem pod dojmem zkreslené informace toho chlapa Thwackuma snad chtěl vystoupit proti nástrahám kladeným panenské nevinnosti, o to mi šlo, pane Jonesi, jen o to – a tak – musíte si uvědomit, pane Jonesi, že při rozhodování o oprávněné jsoucnosti někdy stačí nepatrná drobnost, zcela nepatrná drobnost, a hned se věci jeví v dočista jiném světle."

„Hm, ať je to tak či tak," odvětil Tom, „jak jsem slíbil, bude to jen vaše chyba, jestli o tomhle dobrodružství ještě někdy uslyšíte. Buďte na to děvče hodný, a mně nepřejde slůvko přes rty. A ty, Molly, buď tentokrát v lásce stálá, a já ti nejen odpustím nevěru, ale budu mít na paměti tvé zájmy, jak jsem se zavázal."

S těmito slovy se rychle rozloučil, sklouzl se žebříku a hbitě zmizel.

Square se ze srdce zaradoval, když pochopil, že tahle příhoda zřejmě nebude mít žádné nepříjemné důsledky; a pokud jde o Molly, ta když se ze všeho toho zmatku vzpamatovala, nejprve vyčetla Squarovi, že jeho vinou přišla o Jonese; pán však brzy našel prostředky, jak ji uchlácholit, jednak laskáním a také menší dávkou všeléku z peněženky, jenž se odedávna tak výborně osvědčuje při potírání duševní nevrlosti a přivolávání dobré nálady.

Dívka pak zahrnula nového milence něhou, pošklebovala se Tomu Jonesovi, zlehčovala všechno, co mu řekla, a zapřísahala se, že sice míval její tělo, ale žádný muž krom Squara nikdy nebyl pánem jejího srdce.

6. Kapitola

Porovná-li čtenář tuto kapitolu s předchozí, přestane možná zneužívat slova láska v tak pochybném významu jako dřív.

Mollyina nevěra, o níž se Tom teď přesvědčil, byla by ho snad opravňovala k většímu rozhořčení, než projevil, a kdyby byl od té chvíle děvče zcela zavrhl, málokdo by mu to myslím mohl vyčítat.

On však na ni dál shlížel se soucitem, a třebaže ji nikdy nemiloval takovou láskou, aby ho její nestálost hluboce ranila, přece na něj doléhalo vědomí, že právě on ji připravil o nevinnost a tím uvedl na cestu hříchu, jíž se nyní očividně vydala.

Nasoužil se kvůli tomu nemálo, dokud mu po čase Betty, starší sestra, neprokázala tu laskavost a nevyléčila ho z toho: naznačila mu totiž, že Molly nesvedl první on, leč jistý Will Barnes, a že to robátko, které dosud s naprostou jistotou pokládá za své, má přinejmenším rovnocenné právo hlásit se k Barnesovi.

Jakmile tohle Tom slyšel, dychtivě tu stopu sledoval a zakrátko se přesvědčil, že dívka nelhala, když se mu přiznal nejen ten chlap sám, ale nakonec i Molly.

Tento Will Barnes byl horkokrevný místní frajer a v počtu milostných trofejí se mohl směle měřit s každým praporečníkem nebo advokátním písařem v říši. Několik žen dohnal k naprosté zhýralosti, jiným zlomil srdce a měl tu čest, že kvůli němu jedno ubohé děvče násilně sešlo ze světa, když buď sama skočila do vody, anebo, což je pravděpodobnější, ji utopil on.

Mezi své dobyvatelské úspěchy čítal tenhle chlapík i srdce Betty Seagrimové. Miloval se s ní dávno předtím, než Molly dorostla a mohla se stát vhodnou hračkou k jeho rozptýlení, později však Betty nechal a věnoval pozornost její sestře, u níž zvítězil takměř okamžitě. Molly také doopravdy milovala jen a jen Willa, zatímco Jones a Square znamenali poměrně rovnocenné oběti jejím zájmům i její hrdosti.

Odtud také rostla ta prudká nenávist, která Betty hárala v duši: nepovažovali jsme však za nutné uvést pravou příčinu dříve, když všechny zlobné činy mohla způsobit i závist.

Když tohle tajemství vyšlo najevo, uklidnil se Tom zcela ve vztahu k Molly, leč vůči Žofince cítil všechno jen ne klid, ba ocitl se ve vleku citů vrcholně bouřlivých: prostory jeho srdce

byly teď zcela vylidněny, smím-li užít takové metafory, a Žofinka se tu ujala suverénní vlády. Miloval ji s nespoutanou vášní a jasně viděl, že i ona k němu chová něžné city: toto vědomí však nijak nezmírnilo beznaděj, že by kdy získal svolení jejího otce, ani hrůzu před tím, aby si ji vydobyl nějakou podlou lstí či zradou.

Jak by tím pana Westerna zdrtil a jak těžce by to nesl pan Allworthy, to byly představy, které ho mučily od rána do večera a strašily ho, ještě když večer ulehl na lože. V jeho duši se ustavičně svářela čest s touhou a střídavě jedna nad druhou vítězily. Mnohokrát už se rozhodl, když právě neměl Žofinku na očích, že opustí dům jejího otce a ji už víckrát nespatří, a stejně často, sotva před ním stanula, zapomněl na všechna taková předsevzetí a zapřísahal se, že ji získá, i kdyby ho to mělo stát život, ba i za cenu ztráty toho, co je mu nad život dražší.

Tento konflikt na něm zanechával velmi výrazné, viditelné stopy: pozbyl vší své obvyklé činorodé bujarosti a dobré nálady, poddával se tesknotě, pokud byl sám, ve společnosti býval zaražený a jako duchem nepřítomný, a když se nutil do veselí, aby se přizpůsobil páně Westernovu rozpoložení, bylo to tak očividně strojené, že tím jako by nejzřetelněji vypovídal, co se předstíráním snažil zatajit.

Kdoví, co ho spíše usvědčovalo, zda úsilí skrýt své city anebo výmluvné projevy upřímné povahy: zatímco mu zmíněné úsilí velelo, aby se k Žofince choval co nejodměřeněji, a z vrcholné opatrnosti mu radilo, aby s ní nezapřádal hovor, dokonce ani na ní nespočinul pohledem, bezelstná povaha mu stejně pilně tyto záměry mařila. A tak bledl, kdykoli se mladá dáma objevila, a pokud se tak stalo nenadále, trhl sebou. Když se náhodou střetli očima, nahrnula se mu krev do tváří a celý obličej polil nach. Pokud ji z prosté zdvořilosti musel oslovit, například aby jí připil u tabule, určitě mu jazyk vypověděl službu. Když se jí dotkl, zachvěl se od hlavy až k patě. Když se rozhovor sebevzdáleněji týkal lásky, vydral se mu snad pokaždé z hrudi bezděčný vzdech. A osud mu tyto nástrahy s obdivuhodnou přičinlivostí denně kladl do cesty.

Pan Western si těchto příznaků nepovšiml – na rozdíl od Žofinky. Ta brzo postřehla, že v Tomově duši vládne bouřlivý neklid, a nebylo jí zatěžko uhádnout, co je toho příčinou, protože stejně se vedlo i jí. Tahle vnímavost zřejmě způsobuje ono sblížení duší, u milenců tak časté, a navíc vysvětluje, proč byla v pozorování o tolik bystřejší než její otec.

Po pravdě řečeno můžeme nabídnout ještě logičtější a prostší vysvětlení, proč někteří lidé převyšují bystrozrakem ostatní, a platí to nejen pro milence, ale i pro všechny ostatní případy.

Čím to, že lotr obvykle tak neomylně pozná všechny příznaky a postupy lotrovin, jimiž se mnohem inteligentnější slušný člověk dá oklamat? Lotři přece nedržívají při sobě, ani nemají jako svobodní zednáři vlastní způsoby dorozumívání. Ne, je to jen proto, že myslí na totéž a jejich úvahy se nesou stejným směrem. A tak se nedivme, že Žofinka viděla na Tomovi jasné příznaky zamilovanosti a pan Western je neviděl: musíme brát v úvahu, že otec se láskou vůbec nezaobíral, zatímco dcera neměla tou dobou v hlavě nic jiného.

Když se Žofinka spolehlivě přesvědčila, že nebohého Toma souží vášnivá láska, a měla jistotu, že je to láska k ní, bez obtíží odhalila i pravou příčinu jeho současného počínání. Tím si ji mocně naklonil a vyvolal v její duši nejžádoucnější dva city, jaké si zamilovaný u své zbožňované může přát: úctu a soucit. Vždyť ani ta nejpřísnější karatelka na světě by jí nemohla vyčítat, že soucítí s mužem, který kvůli ní prožívá peklo, ani jí mít za zlé, že si váží někoho, kdo se z čestných pohnutek viditelně snaží uhasit plamen ve své hrudi, jenž mu jako to zcizené liščí mládě spartánskému jinochovi stravuje vnitřnosti. A tak jeho zdrženlivost, jeho vyhýbavost, jeho chlad i jeho mlčení mu byly neodbytnými, pilnými, výmluvnými advokáty a zapůsobily tak hluboce na její rozumné i něžné srdce, že k němu brzy cítila všechnu něhu, která je v souladu s ušlechtilou a ctnostnou ženskou duší – Zkrátka, k čemu podnítí úcta, vděčnost a soucit k sympatickému muži – Ba všechno, co jemnocit dovolí – Slovem, byla do něho zamilovaná k zbláznění.

Jednoho dne se tato mladá dvojice náhodou setkala v zahradě, na souběhu dvou pěšinek končících u té říčky, kde se Tom div neutopil, když se pokoušel lapit Žofinčino ptáčátko.

V poslední době tu Žofinka často prodlévala. Vybavovala si zde s hořkosladkými pocity příhodu, samu o sobě snad docela banální, která však zasela první sémě citu nyní v jejím srdci tak mocně rozkošatělého.

Zde se tedy mladí lidé střetli. Byli už skoro tváří v tvář, než jeden druhého zpozorovali. Náhodný divák by na nich byl postřehl výrazné známky zmatku, oni ale příliš prožívali danou chvíli, aby cokoli kolem sebe vnímali. Jakmile se Tom vzpamatoval z počátečního překvapení, oslovil dívku formou běžného pozdravení, ona je opětovala a rozhovor se stočil k nejobvyklejšímu z témat: jaký je dnes nádherný den. Potom přešli na krásu onoho zákoutí, jež Tom vynášel až do oblak. Když došli k stromu, z něhož kdysi spadl do vody, nemohla mu Žofinka onu příhodu nepřipomenout a řekla: „Jistě se při pohledu na tuhle hladinu ještě dnes zachvějete, viďte, pane Jonesi?“

„Ujišťuji vás, slečno," odvětil Tom, „že nejvíc ze všeho mi utkvěl v paměti váš žal nad ztrátou ptáčátka. Chudáček Tomíček, na tuhle větévku si sedl. Proč jen, hlupáček bláhový, uletěl svému štěstí, k němuž jsem měl tu čest mu dopomoci? Osud ho spravedlivě potrestal za jeho nevděk."

„A vy, pane Jonesi, jste ve své dvornosti jen taktak unikl stejně kruté sudbě. Jistě na to vzpomínáte nerad."

„Snad mě ta vzpomínka i rozteskní, slečno, ale jen proto, že tu řeka není hlubší, neboť bych tak býval uchráněn trýzně, kterou mi osud zřejmě přisoudil."

„Ale jděte, pane Jonesi," odvětila Žofinka, „to přece nemyslíte vážně. Předstíráte, že pohrdáte životem, jen z přehnané ohleduplnosti vůči mně. Snažíte se zlehčit skutečnost, že jste už dvakrát kvůli mně nasadil život. Dejte si pozor, aby k tomu nedošlo ještě do třetice!" Poslední větu pronesla s nevýslovně něžným úsměvem.

Tom jí odpověděl s povzdechem: „Bojím se, že na opatrnost je už pozdě," toužebně se jí zadíval do očí a zvolal: „Ach, slečno Westernová, proč jen mi přejete, abych žil? Proč jen mi přejete takové zlo?"

Žofinka sklopila oči a odvětila váhavě: „Já vám rozhodně nepřeju nic zlého, pane Jonesi."

„Jako bych neznal vaši nebeskou laskavost, tu božskou dobrotu, která vévodí všemu vašemu ostatnímu kouzlu!"

„Ne, teď vám nerozumím," odpověděla. „Musím už jít – já –"

„Nechci, abyste mi rozuměla," zvolal, „ne, ani mi rozumět nemůžete. Sám nevím, co mluvím. Když jsem vás zde tak nečekaně potkal – neovládl jsem se – odpusťte mi, proboha, jestli jsem se vás dotkl – nemyslím tím nic zlého – vážně, to bych radši umřel – už jen to pomyšlení by mě zabilo."

„Překvapujete mne," odpověděla. „Jak vás mohlo napadnout, že jste se mě dotkl?"

„Strach lehko přechází v šílenství, slečno," odpověděl, „a já se ze všeho nejvíc bojím, abych vás neurazil. Jak tedy můžu promluvit? Ne, nekoukejte na mne přísně, jediné zamračení mne zdrtí. – Nic zlého tím nemyslím – hněvejte se na mé oči – hněvejte se na svou krásu – co to mluvím? Nezlobte se, jestli jsem řekl, co jsem neměl. Srdce mi přetéká. Bránil jsem se své

lásce ze všech sil, snažil jsem se utajit tu horečku, která mi sžírá nitro a brzy doufejme učiní konec nebezpečí, že bych vás ještě kdy znepokojoval.“

Tom se zachvěl jako v zimnici. Žofinka, která byla ve stavu blízce příbuzném jeho, odvětila: „Nebudu předstírat, že vám nerozumím, pane Jonesi, rozumím vám až moc dobře, ale pro boha živého, jestli ke mně něco cítíte, nebraňte mi odebrat se hned teď domů. Jen jestli budu mít dost sil, abych tam došla bez pomoci.“

Tom, který sám sotva stál na nohou, jí nabídl rámě, ona je velkomyslně přijala, ale poprosila ho, aby se o ničem podobném teď už nezmiňoval. On jí to slíbil a vytrvale se dožadoval odpuštění za to, co ho láska proti jeho vůli donutila vyslovit; toho že může dosíci, pravila ona, neboť to záleží jen na tom, jak se bude chovat v budoucnu; a tak ten páreček rozechvěle klopýtal k domovu, a mládenec se ani jednou neodvážil své lásce stisknout ručku, třebaže spočívala v jeho dlani.

Žofinka se ihned odebrala do své komnaty, kam si povolala slečnu Honorii s jelením rohem. Zato nebohý Tom nenalezl žádnou úlevu rozbouřené duši, dokud nedostal nevítanou zprávu, uvádějící výjev zcela odlišný od těch, jež čtenář poslední dobou spoluprožíval, a proto s ní bude seznámen v další kapitole.

7. Kapitola,

v níž zastaneme pana Allworthyho chorého na loži.

Pan Western si Toma tak zamiloval, že se nechtěl vzdát jeho společnosti, ani když se mu paže už dávno zahojila, a Tom, buď z lásky k loveckému sportu, anebo z nějaké jiné příčiny, se dal hravě přemluvit, aby se u něho zdržel, a někdy pobýval v sídle Westernových třeba čtrnáct dní, aniž jedinkrát navštívil Rajský zámek, ba aniž odtamtud měl nějaké zprávy.

Pan Allworthy byl už několik dní nachlazen a měl lehkou horečku. Přecházel to však nevšímavě, jako činil vždy, pokud ho choroba neuvrhla na lože a neochromila mu některé orgány natolik, že mu přestaly sloužit. Takový postup rozhodně neschvalujeme ani nedoporučujeme jako vzor k napodobení: vždyť pánové od Aeskulapova řemesla mají dozajista pravdu, když doporučují, aby hned, jak nemoc vnikne z jedné strany do stavení, přispěchal z druhé strany lékař, a co jiného také znamená stará Persiova moudrost *Venienti occurrite morbo*? Bojujte proti neduhu, sotva se přiblíží. Pak se lékař a choroba střetávají ve vyrovnaném boji, v opačném případě poskytneme soupeři čas, aby se zakopal a opevnil jako

francouzské vojsko, a pak učený doktor narazí na velké těžkosti, ba někdy je mu zhola znemožněno, aby se nepříteli dostal na kobylku. A co víc: když nemoc získá čas, uplatní někdy vojenskou taktiku Francouzů, nečestnými prostředky získá na svou stranu přírodu, a to pak přichází každá lékařská pomoc pozdě. Vzpomínám si v této souvislosti na výrok proslulého francouzského lékaře doktora Misaubina, když si dojemně stěžoval, že pacienti se jeho umění dožadují příliš pozdě: „Parblé, pacienti moji snad še mě mají za chrobníka: pošlou pro mě, aš je uš nátura samordovála."

Choroba se v panu Allworthym vinou zanedbání tak pevně zahnízdila, že když ho vysoká teplota donutila vyhledat pomoc, lékař nad ním vážně kroutil hlavou, zalitoval, že pro něho neposlali dříve, a naznačil, že podle jeho názoru hrozí vážné nebezpečí. Pan Allworthy, jenž měl v pořádku všechny své záležitosti vezdejší a byl připraven, pokud je to v lidských silách, na svět příští, přijal tuto zprávu zcela klidně a vyrovnaně. Ten si skutečně mohl, kdykoli uléhal na lože, říkat s Catonem v Addisonově tragédii:

…Vinu či děs,
jež ruší lidský spánek, Cato byl nepoznal;
nechť přijde cokoli: spánek či smrt.

Ve skutečnosti měl desetkrát víc příčin k sebedůvěře než Cato či kterýkoli jiný pyšný hrdina starověku i naší doby: vždyť neměl proč se strachovat, a spíše jako poctivý dělník, jenž sklidil pole, čekal, až bude povolán, aby přijal zaslouženou odměnu z rukou uznalého hospodáře.

Šlechetný pán ihned k sobě povolal všechny své blízké. Nikdo doma nechyběl, až na milostpaní Blifilovou, která pobývala už nějakou dobu v Londýně, a Toma Jonese, s nímž se čtenář právě rozloučil u pana Westerna: ten dostal vzkaz poté, co od něho odešla Žofinka.

Zpráva o tom, že pan Allworthy je v nebezpečí (sluha mu totiž řekl, že umírá), vypudila mu rázem z hlavy všechno pomyšlení na lásku. Naskočil do kolesky, kterou pro něho poslali, přikázal kočímu, aby jel, jako když hrom bije, a pokud vím, celou cestu si na Žofinku ani nevzpomněl.

Když se tedy všichni domácí, to znamená pan Blifil, pan Jones, pan Thwackum, pan Square i někteří sloužící (neboť tak si to pan Allworthy přál) shromáždili kolem jeho lože, šlechetný pán se posadil a chystal se promluvit: tu však se Blifil rozvzlykal a jal se velice hlasitě a hořce naříkat. Nato mu pan Allworthy stiskl ruku a pravil: „Nepoddávej se takhle zármutku, drahý synovče, vždyť tohle s sebou lidský osud běžně přináší. Když někdo z našich blízkých upadne

do neštěstí, právem se proto trápíme, protože takové neblahé události nejsou nezbytně nutné a osud tak postihne jednoho člověka horším údělem než jiného, ale smrt je nevyhnutelná, v tom jsme si my lidé všichni rovni, a kdy se náš čas naplní, to není podstatné. Když moudrý Bacon vidí život jako pouhý okamžik, jistě si ho smíme představit co jeden den. Já z vůle osudu odcházím k večeru, ale ti, kdo nás opustili dříve, přišli jen o pár hodin, pro něž i v nejlepším případě sotva stojí za to bědovat, a často hodin naplněných dřinou a únavou, bolem a žalem. Vzpomínám si, že jeden z římských básníků přirovnává náš odchod ze života rozloučení po hostině. Mnohokrát mi to vytanulo na mysli, když jsem viděl, jak se někdo namáhavě snaží protahovat nějakou zábavu a užít společnosti přátel o pár chvil déle. Ach, jak krátká je i nejdelší taková zábava! A jak nepodstatný rozdíl mezi tím, kdo odejde první a kdo zůstane naposled! Nejlépe je hledět na život takhle, a neochota rozloučit se s přáteli je ještě nejpřijatelnější zdůvodnění strachu před smrtí, a přitom i ty nejprotahovanější radovánky, jichž se můžeme nadít, trvají tak kratinkou chvilku, že to moudrému člověku skutečně nestojí za pozornost. Uznávám, že takhle uvažuje málokdo: vždyť málokdo na smrt vůbec pomyslí, dokud neupadne do jejích spárů. Když pak této hrozbě musí čelit, jeví se obrovitá a hrůzyplná, a přitom ji z malé vzdálenosti vůbec nevnímali, a ať se zděsili a polekali sebevíc, když se cítili ohroženi na životě, jakmile ty obavy pominou, všechna hrůza jim prchne z duše. Leč běda! Kdo unikne smrti, není omilostněn, pouze dostal odklad, a to nakrátko.

Proto netruchli už více, hochu drahý: něco takového se může stát kdykoli, všechny živly kolem nás, ba téměř každá částečka hmoty, která nás obklopuje, to může zapříčinit, potká to neodvratně každého z nás, a proto bychom neměli nechat se tím zaskočit ani naříkat.

Jak mi můj lékař sdělil (a já jsem mu za tu laskavost vděčen), hrozí nebezpečí, že vás zakrátko opustím, a proto bych vám chtěl říci několik slov na rozloučenou, než mi to moje choroba, která rychle postupuje, jak cítím, zcela znemožní.

Nesmím ale tolik plýtvat silami. – Chystám se k vám promluvit o svém posledním pořízení; ustanovil jsem všechno sice už před delším časem, rád bych se ale ještě zmínil o těch bodech, jež se vás týkají, abych se potěšil vědomím, že jste všichni spokojeni, jak jsem se o vás postaral.

Synovče Blifile, tobě zůstavuji všechen svůj majetek, s výjimkou renty 500 £ ročně, která ti připadne po smrti tvé matky, a s výjimkou jednoho statku, vynášejícího 500 £ ročně, a celkové částky 6000 £, jež jsem rozdělil následovně:

Statek s výnosem 500 £ připisuji tobě, Tome. A jelikož vím, že z nedostatku volných peněz mohou vyvstat nesnáze, přidal jsem k tomu 1000 £ na hotovosti. Nevím, zda jsem tím předstihl či zklamal tvé očekávání. Dost možná, že se ti to bude zdát málo, a lidé mne naopak pomluví, že jsem ti dal příliš mnoho: na to druhé nedbám, a to prvé by přicházelo v úvahu, kdyby ses ztotožňoval s běžně rozšířeným omylem, který jsem v životě často slýchal jako argument proti dobročinnosti, že si totiž milodary namísto vděčnosti vysloužíme jen stále rostoucí požadavky, které nikdy nekončí a sotvakdy se dají uspokojit. – Promiň, že jsem se o tom zmínil, z ničeho takového tě nepodezírám."

Tom se vrhl svému dobroději k nohám, dychtivě ho uchopil za ruku a ujistil ho, že jeho dobrota vůči němu v této chvíli i kdykoli jindy tak nekonečně převyšuje nejen jeho zásluhy, ale i naděje, že to ani slovy vyjádřit neumí. „Zbavujete mě velkoryse všech hmotných starostí, vzácný pane, jen kdyby to nebylo při téhle smutné příležitosti! – Ach, nejdražší můj příteli! Milovaný otče!" Slzy v něm zdusily další slova, i odvrátil se, aby je setřel.

Allworthy mu láskyplně stiskl ruku a řekl: „Jsem přesvědčen, hochu drahý, že máš v povaze mnoho dobroty, velkorysosti a citu pro mravnost, a osvojíš-li si k tomu ještě rozvahu a zbožnost, čeká tě šťastný život: pro ty prvé tři vlastnosti by sis ho zasloužil, ale jen ty další dvě ti k němu dopomohou.

Tisíc liber odkazuji vám, pane Thwackume. Jsem přesvědčen, hochu drahý, že máš v povaze mnoho dobroty, velkorysosti a citu pro mravnost, a osvojíš-li si k tomu ještě rozvahu a zbožnost, čeká tě šťastný život: pro ty prvé tři vlastnosti by sis ho zasloužil, ale jen ty další dvě ti k němu dopomohou.

Stejnou částku jsem odkázal vám, pane Square, a doufám, že vám to umožní věnovat se svému povolání s větším úspěchem než dosud. Často jsem se znepokojením pozoroval, jak nouze vyvolává spíše opovržení než soucit, a to hlavně mezi výdělečně činnými lidmi, kteří chudobu zřejmě považují za důkaz nedostatku schopností. Ale to málo, co jsem s to vám odkázat, vás vyprostí z těžkostí, s nimiž jste mnohdy zápolil, a nepochybně vás zabezpečí natolik, abyste si mohl dopřát, co si muž vašeho filozofického založení žádá.

Síly mne opouštějí, a tak se dozvíte ze závěti, jak jsem naložil s tím ostatním. Pamatoval jsem na služebnictvo, aby na mne v dobrém vzpomínali, a nechal jsem něco na dobročinné účely. Věřím, že vykonavatelé mé poslední vůle se o všechno věrně postarají. Bůh vám všem žehnej. Vydávám se na cestu o trochu dříve než vy –"

V té chvíli vběhl do ložnice lokaj a oznámil, že přijel pan advokát ze Salisbury, prý s důležitou zprávou, kterou musí předat výhradně panu Allworthymu: a má hrozně naspěch, povídal, že musí vyřídit ještě plno věcí, a kdyby se na čtyři kusy rozkrájel, všechno by to nezastal.

„Jdi, hochu, a zjisti, co si ten pán přeje," vyzval pan Allworthy Blifila. „Nejsem teď s to vyřizovat žádné záležitosti, a stejně se to už v této chvíli týká víc tebe než mne. Skutečně už nemohu – nemohu teď nikoho přijmout ani se déle soustředit." Nato se s nimi se všemi rozžehnal, řekl, že je snad ještě uvidí, ale teď že by si rád odpočinul, protože se tou rozpravou příliš vyčerpal.

Někteří přítomní odcházeli v slzách, ba dokonce i filozof Square si utíral *smutné oči, tak jihnout nezvyklé,* zatímco slečna Wilkinsová ronila své perly *rychleji nežli stromy v Arábii svou vše léčivou smolu,* neboť tento obřad ona při vhodné příležitosti nikdy vykonat neopomněla.

Poté pan Allworthy složil hlavu na polštáře, aby si v klidu odpočinul.

8. Kapitola

O jevech spíše běžných než potěšitelných.

Nejen z žalu nad milovaným pánem, ale i z jiné příčiny řinula se tak přebohatě sůl po horsky klenutých lícních kostech paní hospodyně. Ledva překročila práh své komůrky, odříkala pro sebe v brumlavé tónině následující libý monolog: „Taky mě pán nemusel házet do jednoho pytle s ostatním personálem. No to bych si vyprosila! Nejspíš mi odkázal smutek, hrom do škopku uhoď!, ale jestli to nebude nic víc, ať si ho za něj nosí sám rohatej, já ne. Jeho Urozenost to možná neráčí vědět, ale já nejsem žádná žebrota! Našetřila jsem si tady ve službě pět set, a teď mi provede tohle. Z toho je vidět, jak se poctivost nevyplácí; jistě, taky jsem někdy trochu něco vzala, ale jiní brali desetkrát tolik, a teď nám naměří všem stejně. Jestli to tak udělal, ať si to dědictví strčí někam a vodnese s sebou k čertu do pekla! Ale ne, nevzdám se ho, to by se některejm lidem náramně hodilo. Ne, koupím si nejpestřejší šaty, jaké budou k mání, a zatancuju v nich tomu starému držgrešlovi na hrobě. Pěkně se mi odměnil za to, že jsem se za něho tak často brala, když ho celá ves znectívala, že vychovává svý panchartě jako pána, ale kam teď přijde, tam se mu to všecko spočítá. Udělal by líp, kdyby se na smrtelný posteli kál za svý hříchy, a ne se tím kochal a vodkazoval statky místo do svýho rodu dítěti nějaký poběhlice. Přej že ho našel v posteli! Komu to chce vykládat! Kdo si něco

schová, ví, kde to najít. Pámbu mu hříchy vodpusť, ale jed bych na to vzala, že mu běhá po světě plno takovejch panchartů, jen co je pravda. Těší mě jen, že tam, kam spěje, tohle všecinko vědí. ‚Pamatoval jsem na služebnictvo, aby na mě v dobrém vzpomínali.‘ Zrovínka tak to řekl, a mně to bude znít v hlavě, i kdybych žila tisíc let. Ne, to ti nezapomenu, že mě házíš se služebnictvem do jednoho pytle. Jeden by čekal, že mi aspoň řekne jménem jako tomu Squarovi, ale to je samosebou pán, i když sem přišel s holým zadkem. Pěkný svinstvo! Žije tu pámbuví kolik let, ale že by vod něho člověk kdy viděl pětník, to zas ne. Ať si takový milostpány vobsluhuje rohatej!“ V obdobném duchu pokračovala ještě hodnou chvíli, ale tato ukázka čtenáři postačí.

Ani Thwackum se Squarem nepřijali dědictví radostněji. Nedali průchod svému rozčarování tak hlasitě, ale z jejich trpkého výrazu a z následujícího rozhovoru usuzujeme, že v duchu nejásali.

Někdy za hodinu poté, co opustili lože nemocného, potkal Square Thwackuma v síni a takto ho oslovil: „Tak co, pane, doslechl jste se něčeho o svém dobrodinci od té doby, co jsme se s ním rozloučili?“

„Míníte-li pana Allworthyho,“ odvětil Thwackum, „měl byste ho spíše zváti svým dobrodincem vy, neboť si podle mého mínění takový titul od vás zasloužil.“

„Ten titul si stejně zaslouží i od vás, neboť nadělil stejně štědře, pokud se to tak dá nazvat, nám oběma,“ odvětil Square.

„Nebyl bych o tom začal,“ zvolal Thwackum, „ale když jste to už nakousl, jsem nucen vám sdělit, že zastávám jiný názor. Je velký rozdíl mezi milodarem a řádnou odměnou. Prokázal jsem jeho rodině význačné služby, když jsem se ujal výchovy jeho dvou chlapců, a někdo jiný na mém místě by čekal víc. Nemyslete si ale, že jsem rozčarován: svatý Pavel mne naučil spokojit se s málem. A kdyby to minimum bylo ještě méně, vím, co mi povinnost velí. Uposlechnu příkazu *Písma* a nereptám, nikde však nestojí psáno, abych si nebyl vědom vlastní hodnoty, a nic mi nebrání vidět, kdy se mi křivdí nespravedlivým rovnostářstvím.“

„Urazil jste mne, a proto vězte, že křivda se děje mně: nikdy jsem se nanadál, že pan Allworthy bere moje přátelství natolik na lehkou váhu, aby mne postavil na roveň člověku, jemuž vyplácí mzdu, ale já vím, čemu za to vděčím: to všechno pochází z těch úzkoprsých názorů, jimiž jste ho stále otravoval, abyste mu zošklivil všechno velké a ušlechtilé. Krása a nádhera přátelství je příliš oslnivá pro chabé zraky, to nelze vnímat jinak než prostřednictvím

neomylného řádu práva, jejž jste se tak často namáhal zesměšnit, až jste mému příteli ochromil rozum.“

„Kéž by mu byly vaše odsouzeníhodné doktríny neochromily víru! Takhle je ohrožena spása jeho duše. Jen tomu přičítám, že se teď na konci nezachoval jako křesťan. Kdo než ateista odchází ze světa a nevyrovná si předtím účty? Nevyzpovídá se a neobdrží za své hříchy rozhřešení, když má v domě člověka oprávněného je udílet? Však on své opomenutí pocítí, jenže potom už bude pozdě. To už bude tam, kde vládne pláč a skřípění zubů. Tehdy sezná, jak mocnou oporou je mu ona pohanská bohyně mravnosti, které se kořítе vy a ostatní deisté dnešní doby. Pak bude volat svého kněze, kde žádného nenalezne, a bude lkát, že nedosáhl rozhřešení, bez něhož je s každým hříšníkem zle.“

„Je-li to tak podstatné, proč mu rozhřešení neposkytnete o své vůli?“ zeptal se Square.

„Nepůsobí to, pokud se někomu nedostává té milosti, aby o ně požádal sám,“ obořil se na něho Thwackum. „Ale nač to vysvětluji takovému pohanovi a bezvěrci? To vy jste mu vštípil tyhle bezbožnosti a dostalo se vám za to bohaté odměny na tomto světě, jako se vašemu žáku dostane na věčnosti.“

„Nevím, co máte na mysli tou bohatou odměnou,“ řekl Square, „ale jestli narážíte na ten chabý dárek na památku, který mi ve jménu našeho přátelství ráčil odkázat, mám pro něj jen opovržení a nic než mé nešťastné poměry by mě nedonutilo jej přijmout.“

Tu vešel lékař a začal se obou disputantů vyptávat, *jakpak se daří nahoře v ložnici.*

„Nevalně,“ sdělil mu Thwackum.

„Vždyťjsem to čekal,“ prohlásil doktor. „A jaké symptomy se projevily v mé nepřítomnosti?“

„Nedobré, bohužel,“ odvětil Thwackum. „Po tom, jak se s námi rozloučil, nezbývá myslím mnoho naděje.“

Ranhojič těla možná nepochopil ranhojiče duší, a než stačili dospět k vzájemnému porozumění, přistoupil k nim pan Blifil a s přetruchlivou tváří jim oznámil, že přináší smutné zprávy: jeho máť právě zesnula v Salisbury. Cestou domů byla stižena záchvatem revmatické horečky v hlavě a žaludku a za několik málo hodin vypustila duši.

„Neblahý osud!“ pravil lékař, „proti jeho ranám jsme bezmocní, ale přece jen je škoda, že jsem u toho nebyl a nezasáhl. Revmatickou horečku lze jen obtížně léčit, já jsem v tom ale docílil pozoruhodných úspěchů.“

Thwackum i Square vyjádřili panu Blifilovi soustrast nad ztrátou paní matky, přičemž mu jeden radil, aby tu ránu nesl jako muž, a druhý jako křesťan. Mladý pán prohlásil, že jsme všichni smrtelní, jak dobře ví, a že se bude snažit, seč mu síly stačí, vyrovnat se s tou ztrátou, která ho postihla. Nemůže se však přemoci, aby přece jen trochu nežehral krutému osudu, jenž ho zaskočil takovým neštěstím zcela nenadále, a to ještě v době, kdy každou hodinu čeká nejdrtivější ránu osudu, jakou ho zlá sudba může stihnout. Prohlásil, že tohle je vskutku těžká zkouška a že to bude jen zásluhou těch skvělých zásad, vštěpovaných mu panem Thwackumem a panem Squarem, jestli dokáže takové neštěstí přežít.

Nato se začali dohadovat, má-li se panu Allworthymu smrt jeho sestry oznámit: lékař byl vehementně proti, a v tom by se s ním byla myslím shodla celá medicínská fakulta, avšak pan Blifil prohlásil, že mu strýček mnohokrát kladl na srdce, aby mu nikdy nic netajil, a že by neměl klid, kdyby se vůči němu provinil neposlušností, ať už to přinese důsledky jakékoli. A vezme-li v úvahu strýčkovo nábožné a filozofické založení, nemůže se s obavami pana doktora ztotožnit, a kdyby se strýček uzdravil (zač se stále vroucně modlí), jistě by mu nikdy neprominul, že se mu takováhle zpráva zatajila.

Lékaři nezbývalo než se jeho rozhodnutí podrobit, zvlášť když je oba přítomní učení páni halasně schválili. A tak se spolu s panem Blifilem odebral k nemocnému: lékař vešel první, přistoupil k loži, aby pacientovi nahmatal puls, a jen tak učinil, prohlásil, že je mu mnohem lépe, že ten poslední lék zaúčinkoval přímo zázračně a horečku zahnal, a proto je teď stejně málo důvodů k obavám, jako bylo předtím naděje.

Ve skutečnosti na tom pan Allworthy nikdy nebyl tak zle, jak to lékař ve své veleopatrnosti vykreslil; avšak jako moudrý generál nikdy nepodceňuje nepřítele, ať jsou sebechabější jeho šiky, tak ani moudrý lékař nikdy nepodceňuje chorobu, třebas nezávažnou. A jako zmíněný vojevůdce dál vyžaduje přísnou disciplínu, rozestavuje stráže a vysílá zvědy, i když proti němu stojí slabý protivník, tak lékař se vždy tváří vážně a významně kroutí hlavou, i kdyby choroba patřila k nejlehčím. A krom jiných dobrých důvodů mohou oba dva své počínání podpořit i tím pádným argumentem, že takto sklidí větší slávu, dosáhnou-li vítězství, a vyhnou se nejhorší ostudě, pokud by neblahým řízením osudu byli poraženi.

Ledva pan Allworthy pozvedl oči k nebi, aby vzdal díky za tuhle naději, už se k němu přihrnul pan Blifil a s přetruchlivým výrazem a šátkem na očích, jímž si buď utíral slzy, anebo, jak to Ovidius kdesi vyjádřil,

si nullus erit, tamen excute nullum,
„není-li v očích slz, utírej si je přec,“

sdělil strýci to, s čím byl čtenář nedávno obeznámen.

Pan Allworthy přijal tu zprávu s účastí, trpělivě a odevzdaně. Zaslžel, po chvíli se ovládl a nakonec si povzdechl: „Děj se vůle Páně.“

Začal se poptávat po poslovi, ale Blifil mu sdělil, že se nemohl zdržet ani o chviličku déle: prý naříkal na ten věčný spěch, který mu nedopřává ani trochu pokoje, a kdyby prý se rozdělil na čtyři kusy, měl by pro každého dost práce.

Nato pan Allworthy pověřil Blifila, aby se postaral o pohřeb. Vyjádřil přání, aby sestra odpočívala v zámecké kapli; podrobnosti nechal na synovci a jen mu poradil, koho by tím úkolem pověřil on.

9. Kapitola

Krom jiného poslouží i jako názorný výklad k Aischinovu rčení, že v opilosti se odráží duše člověka tak jako v zrcadle jeho zjev.

Čtenář se patrně už diví, že se v poslední kapitole nedoslechl nic o panu Jonesovi. Choval se totiž zcela jinak než zmíněné osoby, a proto jsme nechtěli mezi ně míchat jeho jméno.

Když šlechetný pán domluvil, odcházel Tom od jeho lůžka jako poslední. Odebral se do svého pokoje, aby dal průchod zármutku, leč neklid na duši ho brzy znovu vyštval ven: odplížil se tiše před dveře Allworthyho ložnice, kde dlouho napínal sluch, aniž zaslechl zevnitř cokoli krom zvučného chrápání, které mu strach nakonec přetlumočil jako smrtelný chropot. To ho tak vyděsilo, že se nezdržel a vklouzl do pokoje: tam zjistil, že šlechetný pán pokojně spí a ošetřovatelka, sedící u nohou postele, po způsobu výše zmíněném chrápe, jako když pilou řeže. Okamžitě použil jediné účinné metody, jak tento basový doprovod umlčet, neboť se bál, aby taková hudba pana Allworthyho nerušila; nato se posadil vedle ošetřovatelky a ani se nepohnul, dokud nepřišel Blifil s lékařem a chorého nevzbudili: jeden,

aby mu nahmatal tep, a druhý, aby mu oznámil novinu, která by v té chvíli k páně Allworthyho sluchu dozajista nepronikla, kdyby o ní Tom byl předem zpraven.

Když Tom zaslechl, co Blifil strýci sděluje, neznal se hněvem nad tou neuváženostǐ, zvlášť když ještě doktor vrtěl hlavou a prohlašoval, že se to pacientovi sděluje proti jeho vůli. Rozhořčení ale nezbavilo Toma rozvahy natolik, aby si neuměl představit, jak by to zapůsobilo na nemocného, kdyby Blifilovi řekl prudší slovo, a proto svůj hněv prozatím přemohl; a později ho tak potěšilo, že zpráva nevyvolala nežádoucí důsledky, že se uklidnil a Blifilovi už nic neřekl.

Lékař se toho dne zdržel v Rajském zámku na oběd; po obědě znovu navštívil pacienta, a když se vrátil k ostatním, sdělil jim, že je nyní může se zadostiučiněním ubezpečit, že pacient je mimo nebezpečí, neboť mu horečku srazil a je přesvědčen, že pomocí chininu zabrání, aby opět stoupla.

Tato zpráva Toma nesmírně rozradostnila a uvedla do vytržení tak jásavého, že byl doslova jako opilý štěstím. Opojení tohoto druhu značně znásobuje účinky vína, a jelikož se zároveň hojně uchyloval ke sklence (připíjel totiž neustále doktorovi na zdraví a pronášel i jiné přípitky), byl brzy opilý doslova.

Tom byl od přírody ducha bujného, a když mu povolil uzdu a rozplamenil ho vínem, dostavily se účinky nevídané. Zulíbal lékaře, vášnivě ho objal a zapřísahal se, že ho má hned po panu Allworthym nejradši na světě. „Drahý doktore, vy zasluhujete, aby vám vděčný národ postavil pomník za to, že jste zachránil muže, kterého milují všichni dobří lidé, co ho znají, protože je pro každého požehnáním, své vlasti slouží k slávě a lidskému rodu ke cti. Ať se do pekla propadnu, jestli mi není dražší než vlastní duše!“

„Styď se!“ zvolal Thwackum. „I když ty máš proč ho milovat, protože se o tebe krásně postaral. A možná by pro někoho bylo lépe, kdyby se nedožil toho, aby měl bohatě proč své dary odvolat.“

Tom se zadíval na Thwackuma s neskonalým opovržením a odpověděl: „A to si myslíš, ty duše přízemní, že bych se snížil k takové vypočítavosti? Ne, ať země pukne a pohltí svou půdu, a kdyby mi patřilo milión jiter, mluvil bych stejně, jen ať nepohltí mého drahého, vzácného přítele! *Quis desiderio sit pudor aut modus tam chari capitis?*“[32]

Tu zasáhl lékař a zamezil důsledkům hněvu, jenž se začínal rozhořívat mezi Tomem Jonesem a Thwackumem; nato se prvý z nich oddal nevázanému veselí, zazpíval dvě, tři rozpustilé písničky a předvedl všechny horečnaté výstřelky, k jakým bláznivá radost podněcuje; vůbec se ale u něho neprojevil sklon k hádavosti, ba měl snad desetkrát lepší náladu než v střízlivosti.

Často slýcháme názor, že lidé vážení ve stavu střízlivém bývají nevraživými a hádavými opilci, ale ve skutečnosti není většího omylu: pití totiž nepřevrací povahu naruby ani nevytváří v lidech vlastnosti, které jinak nemají. Pouze kácí hradby rozumu, a v důsledku toho nás přinutí dát průchod sklonům, jež bychom jinak důmyslně utajili. Vybičuje v nás a rozdmychá vlastnosti (obvykle tedy tu vlastnost, která v naší osobnosti převažuje), a tak náchylnost k nevraživosti, roztouženosti, velkomyslnosti, veselí, lakotě a všechny ostatní složky naší letory jsou po několika sklínkách podníceny a odhaleny.

Snad nikde jinde nedochází tak často k opilým rvačkám, obzvláště v nižších vrstvách, jako v Anglii (vždyť tu má popíjet spolu a poprat se spolu význam téměř totožný), rozhodně z toho ale po mém soudu nevyplývá, že Angličané jsou nejzáštiplnější lidé na světě. Možná že za tím vězí touha se proslavit, a proto by spravedlivý soud zněl, že naši krajané v sobě tají víc téhle touhy a víc odvážnosti než plebejci jiných národů. Mluví pro to i skutečnost, že se při té příležitosti zřídkakdy projevuje nízkost, úskočnost či zloba; ba naopak, soupeři si často vyjadřují dobrou vůli i v průběhu konfliktu, a jako jejich opilecké rozjaření zpravidla končívá rvačkou, tak jejich rvačky zpravidla končívají kamarádským smířením.

Ale abychom se vrátili k našemu příběhu. Tom sice neprojevoval urážlivé úmysly, nicméně se pan Blifil cítil hluboce dotčen chováním, jež se tolik lišilo od jeho vlastní střízlivosti a prozíravé opatrnosti. Rozhořčil se nebývale i proto, že mu připadalo v této chvíli zvlášť nepatřičné: „Tady je jednou dům smutku kvůli nebožce matičce drahé, a pokud se nebesům zlíbilo poskytnout nám naději na strýčkovo uzdravení, měli bychom radost v srdci vyjádřit spíše děkovnou modlitbou než opilostí a randalírováním, čímž můžeme boží hněv znovu přivolat, a ne odvrátit.“ Thwackum, jenž toho vypil víc než Tom, ale snášel to bez viditelných nepříznivých účinků, Blifilovu zbožnému výlevu přitakával, zatímco Square z důvodů, jež pro čtenáře sotva budou tajemstvím, mlčel jako zařezaný.

Víno nepřemohlo Toma do té míry, aby se neupamatoval na Blifilovu ztrátu, sotva o ní padlo slovo. A protože byl vždy hotov uznat svou vinu a odsoudit ji, napřáhl k Blifilovi pravici a

omlouval se mu tím, že nesmírná radost nad uzdravením pana Allworthyho zahnala mu v té chvíli z hlavy pomyšlení na všechno ostatní.

Blifil opovržlivě nabízenou ruku odmítl a prohlásil: „Není divu, slepý tragické výjevy nevnímá; já však naneštěstí vím, kdo byli moji rodiče, a proto mne jejich ztráta citelně zasahuje.“

Tom, jenž přes svou dobromyslnost měl v povaze i jistou dávku vznětlivosti, vyskočil ze židle, chytil Blifila za límec a zařval: „Ty mizero jeden, tak ty mě budeš urážet pro nešťastné okolnosti mého narození?“ Svá slova pak doprovodil počínáním tak neohleduplným, že brzy převládlo i nad mírumilovným založením páně Blifilovým: následovala šarvátka, která mohla špatně skončit, kdyby se do toho nevložili Thwackum s lékařem; Squara totiž filozofie povznášela nad emoce, a proto s ledovým klidem dál pokuřoval, jak míval ve zvyku ve všech konfliktních situacích, pokud nehrozilo nebezpečí, že mu někdo dýmku v ústech přerazí.

Když tedy bylo protivníkům znemožněno, aby si vzájemné účty vyřídili brachiálně, uchýlili se k nejběžnějším projevům nevybitého hněvu a dávali mu průchod výhrůžkami a osočováním. V tomto střetnutí se Štěstěna, která se v ručním konfliktu zdála nakloněna Tomovi, přidala teď stejně výrazně na stranu jeho soupeře.

Nakonec však se rozvaděné strany zásluhou zprostředkujících neutrálních mocností přece jen dohodly na míru a celá společnost opět zasedla za stůl: Tom se podvolil a omluvil se, Blifil se podvolil a omluvu přijal, zavládl mír a všechno se údajně vrátilo k *statutu quo*.[33]

Přestože vádu zjevně vystřídal soulad, dobrá nálada jí narušená se rozhodně znovu neprojevila. Všechna radost vyprchala, rozhovor nyní pozůstával jen z vážných věcných sdělení a stejně vážných poznámek k nim. Taková konverzace, jak je důstojná a poučná, nebývá zase zábavná, a jelikož naší snahou je zprostředkovat čtenáři jen to poslední, pomineme, co bylo řečeno, dokud se společnost postupně nerozpadla a nezůstali tu pospolu jen Square s lékařem; pak nastalo v hovoru jisté oživení, když se stočil na to, co se odehrálo mezi oběma mladými pány: doktor prohlásil, že by zasloužili oba, a filozof velemoudře přikývl a s jeho názorem se ztotožnil.

10. Kapitola

Dokládá pravdivost toho, co mnohokráte hlásal Ovidius i další vážní spisovatelé, kteří nezvratné dokázali, že víno začasté svádí k prostopášnostem.

Tom se odporoučel ze společnosti, kde jsme ho viděli vystupovat, a vykročil do polí, aby si ochladil hlavu procházkou na čerstvém vzduchu, než půjde navštívit pana Allworthyho. Tam se znovu oddal úvahám o milované Žofince, jež nebezpečné ochoření jeho přítele a dobroděje na čas přehlušilo, ale pak se přihodilo cosi, co nás rmoutí vyprávět a nepochybně bude rmoutit čtenáře číst: zavázali jsme se však neoblomnou věrností historické pravdě, a proto jsme nuceni zaznamenat to pro budoucnost.

Byl lahodný večer na konci června, když náš hrdina vešel do kouzelného háječku, kde lehký vánek províval listoví, potůček sladce zurčel a slavíci libě pěli v čarovné harmonii. V této scenérii, pro lásku jak stvořené, se jal rozjímat o milované Žofince. Zatímco se jeho bujná fantazie kochala bez zábran všemi jejími půvaby a živá obrazotvornost kreslila spanilou dívku v různých úchvatných podobách, jeho vřelé srdce se rozplývalo něhou, až se nakonec vrhl na zem u tiše bublajícího potůčku a hlasitě dal průchod svým citům:

„Ach, Žofinko má, kdyby mi tě nebesa vložila do náruče, jaké blaženství bych prožíval! Proklínám ten majetek, který je takovou hradbou mezi námi! Kdybys byla má a jedny hadry celé tvé věno, nikomu na světě širém bych nezáviděl. Nejkrásnější Čerkeska, skvoucí se všemi drahokamy Indie, by mi nestála za pohled! Ale proč vůbec mluvím o jiné ženě? Kdybych si dokázal představit, že bych jiné věnoval jediný něžný pohled, vlastníma rukama si vyrvu oči z hlavy. Ne, Žofinko, můj miláčku, i kdyby nás krutý osud navždy rozloučil, stejně budu celou duší plát jen pro tebe. Tvému obrazu zůstanu nadosmrti věrný. I kdybys mi nikdy cele nepatřila, přece jen tobě budou platit všechny mé myšlenky, má láska, má duše. Ach, mé srdce milující leží oddaně vedle tvého, nejkrásnější krásky nemají čím mne okouzlit, chladný jak poustevník čelil bych jejich objetím. Žofinko, Žofinko, jen ty buď navždy má! Jak opojně zní to jméno! Vyryju je do všech stromů!“

Jen dořekl, vyskočil a uzřel – nikoli milovanou Žofinku, ne, ani čerkeskou krásku, nádherně vystrojenou pro tureckého sultána. Nikoli: v žádném rouchu, leč v hrubé šubě, a to ne právě nejčistší, poseté ještě pronikavě páchnoucími skvrnami, stopami po celodenní práci, a s vidlemi v ruce sem kráčí Molly Seagrimová. Náš hrdina tu stál s nožem v ruce, jejž vytáhl z kapsy za svrchuzmíněným účelem, totiž aby ryl do kůry, když ho děvče s úsměvem oslovilo: „Snad se mi nechystáte probodnout, vrchnostpane?“

„Proč myslíš, že tě chci probodnout?“ odpověděl Tom.

„No, proti tomu, jak krutě jste se posledně ke mně zachoval, byla by taková rychlá smrt moc milosrdná.“

Následovalo vyjednávání, jež se necítím povinen doslova opakovat, a proto je pominu. Stačí poznamenat, že trvalo plnou čtvrthodinu, a na konci této doby oba jeho účastníci spolu zmizeli v nejhustším křoví.

Někteří moji čtenáři budou tuto příhodu dost možná pokládat za nevěrohodnou. Přesto je pravdivá: snad by se dala vysvětlit tím, že si Tom řekl, lepší jedna holka než žádná, a Molly analogicky došla k závěru, že lepší dva frajeři než jeden. Krom argumentu takto motivujícího Tomovo chování nechť si čtenář na jeho omluvu laskavě uvědomí, že v této chvíli nevládl obdivuhodnou silou rozumu, která umožňuje mužům vážným a moudrým hravě přemoci bouřlivé vášně a zavrhnout všechny zapovězené radovánky. Víno tuto sílu v Tomovi zcela podemlelo. Byl v takovém stavu, že kdyby se byl ozval rozum, třeba jen proto, aby poradil, bylo by se mu dostalo stejné odpovědi, jakou dal před dávnými lety jistý Kleostratos pošetilci, jenž se ho tázal, zda se nehanbí za svou opilost: „A vám není hanba kárat opilého?“

Před soudem opilost neomlouvá, zatímco před svědomím do značné míry ano; a proto Aristotelés, když hodnotí zákony Pittakovy, jednoho ze sedmi mudrců řeckých, podle nichž byli opilí odsuzováni k dvojnásobným trestům za spáchané zločiny, připouští, že se tu dostává ke slovu spíše politika než spravedlnost. A pokud lze nějaké provinění omluvit opilostí, pak nejspíše to, jehož se právě dopustil Tom: mohl bych toto tvrzení podpořit bohatstvím učené argumentace, kdybych si myslel, že tím čtenáře pobavím anebo poučím o něčem, co dosud neví. V jeho zájmu si tedy nechám svou učenost pro sebe a vrátím se k vyprávění.

Zkušenost nás učí, že Štěstěna nedělá nic polovičatě. Popravdě řečeno, její žertíky neberou konce, jakmile si jednou usmyslí někoho potěšit či zdeptat. Sotva se náš hrdina se svou Didonou uchýlil do ústraní, již *speluncam Blifil dux et divinus eandem deveniunt…*[34] Tedy pastor s urozeným mladým pánem, kteří se vydali na důstojnou procházku, přikvačili k schůdkům přes ohradu, vedoucím do hájku, a mladší z nich právě ještě stačil zahlédnout milenecký pár, jak mizí z dohledu.

Blifil Toma moc dobře poznal, přestože je dělila vzdálenost na sto yardů, a byl si jist, že ho provází osoba ženského pohlaví, jenže nepoznal, která to je. Strnul, pokřižoval se a vyrazil ze sebe zděšený výkřik.

Thwackum vyjádřil překvapení nad jeho náhlým citovým pohnutím a dotazoval se po příčině. Blifil odvětil: „Zahlédl jsem, jak nějaký chlap se ženskou mizí v křoví, zajisté za účelem nepravostí.“ Neoznačil Toma Jonese jménem, a proč považoval za moudré je zamlčet, to ponecháme úsudku uvážlivého čtenáře, neboť ze zásady nepřipisujeme lidskému konání zvláštní důvody, hrozí-li nebezpečí, že bychom se zmýlili. Důstojný pán, jenž sám zachovával přísnou zdrženlivost a nesnášel její opak ani u ostatních, vzplál po tomto sdělení jako vích. Dožadoval se, aby ho pan Blifil v ona místa okamžitě zavedl, celou cestu dštil výhrůžky v propojení s lamentacemi, ba nezdržel se ani žlučovitých výtek na adresu pana Allworthyho: prý nese hlavní vinu na tom, že je tu lid zkažený, jelikož podporuje neřest svým příkladem, když prokazuje takovou přízeň panchartovi a neuplatňuje spravedlivé a prospěšné zákony, podle nichž se povětrné holčice odsuzují k přísným trestům.

Stopa, po níž lovci pronásledovali kořist, byla zarostlá trním, které jejich postup značně znesnadňovalo a navíc praskalo, takže byl Tom včas varován a nemohli ho svým příchodem překvapit; nadto Thwackum nedokázal potlačit své rozhořčení, pomystychtivě brumlal na každém kroku, a už jen tím byl by Toma mnohokrát upozornil, že ho zaskočili, abychom užili mysliveckou hantýrku, při honcování.

11. Kapitola

Ve stylu „mílových vět“ básníka Popa uvádí bitvu tak krvavou, jakou lze jen vybojovat bez použití chladné oceli a železa.

Jako kdyby v údobí říje (to je nevhodný výraz, jímž hrubci označují rozverné laškování čtvernohých milenců) v útěšných[35] borech hampshirských, zatímco vznešený jelen s korunou mocného paroží přemítá o lásky hrách, párek štěňat nebo jiných nepřátelsky naladěných tvorů zabloudil do bezprostřední blízkosti chrámu Venuše němé tváře a vyplašil odtud ladnou laň, v níž se ozvalo ono cosi, ať strach či hravost, cudnost či rozpustilost, jíž Příroda vybavila všechny samičky nebo je aspoň naučila, jak se tím bránit, aby vinou samčí nemotornosti nepovolané zraky neposkvrnily samské obřady, neboť při nich varuje kněžka s Vergiliem, nepochybně inspirovanými účastí na obdobném rituálu:

Procul, o procul este, profani;
Proclamat vates, totoque absistite luco.
„Pryč,“ kněžka dí, „kdos nízký kmán,
sem v háj ti není přístup dán.“

Jestliže se tedy, jak pravíme, za oněch posvátných obřadů, společných *genus omne animantium,*[36] odváží do rušivé blízkosti tvor nepřátelský, pak na první pohled vyplašené laně vyrazí jelen, strašný a rozběsněný, a stane ve vstupu do úkrytu, aby bránil svou lásku, dupe spárky, vidlice paroží hrdě vztyčené, a vyzývá tušeného nepřítele k souboji.

Stejně tak, a ještě hrozivější čelil blížícímu se nepříteli náš hrdina. Vyběhl mu o hezký kus vstříc, aby ochránil rozechvělou laň a pokud možno kryl její ústup. Thwackum nejprve zasršel blesky z planoucích očí a pak zahřměl: „U sta hromů! U sta hromů! Pan Jones! Tak to jste vy! Je to možné?“

„Jak vidíte,“ odpověděl Tom, „je to možné a jsem to já.“

„A která povětrnice ohavná je to tu s vámi?“ chtěl vědět Thwackum.

„Jestli tu se mnou byla nějaká povětrnice ohavná,“ řekl Tom, „je dost možné, že vám to nevyjevím.“

„Přikazuji vám, abyste mi to okamžitě řekl,“ vyzval ho Thwackum, „a nepředstavujte si, mladíku, když jste poněkud odrostl žákovským létům, že již více nepodléháte autoritě svého učitele. Vztah učitele a žáka nepomíjí, právě tak jako ostatní vztahy, které jsou od Boha dané. Musíte se mi proto cítit zavázán stejnou poslušností, jako když jsem vám vštěpoval základy vědění.“

„Rád věřím, že by se vám to líbilo,“ zvolal Tom, „ale nic z toho nebude, protože už nemáte ten březový argument, abyste mě o tom přesvědčil.“

„Pak vás musím upozornit,“ řekl Thwackum, „že jsem odhodlán zjistit si totožnost té děvky.“

„A já vás musím upozornit,“ opáčil Tom, „že jsem stejně odhodlán vám v tom zabránit.“ Nato Thwackum vykročil a Tom ho chytil za ruce: pan Blifil se pokusil vyprostit mu je se slovy, že „nedopustí, aby byl jeho starý učitel napadán“.

Když Tom seznal, že bude muset čelit dvěma protivníkům, usoudil, že je třeba jednoho z nich co nejdříve se zbavit. Zaměřil se proto na toho slabšího: pustil pastora a zasadil urozenému mladému pánovi ránu do hrudi; naštěstí se neminul cíle a soupeř klesl k zemi jako podťatý.

Thwackum byl přímo posedlý svým pátračským posláním: jakmile seznal, že mu v tom nic nebrání, vrhl se do křoví, aniž se staral, co mezitím může potkat jeho zastánce; sotva se však

prodral pár kroků, Tom, jenž mezitím zneškodnil Blifila, pastora dostihl a za šosy ho dotáhl zpátky.

Pastor Thwackum býval v mládí boxerským šampiónem a jeho pěsti mu vysloužily nejednu poctu jak ve škole, tak později na univerzitě. Řadu let už sice ono vznešené umění neuplatňoval, leč kuráž měl stále stejně mocnou jako víru a postavu naroveň oběma. Navíc byl, jak už se čtenář jistě dovtípil, letory spíše cholerické. Když se tedy ohlédl a spatřil, že jeho druh leží jak široký tak dlouhý na zemi, a zjistil, že i s jeho osobou drsně zachází ten, jenž ve všech vzájemných střetnutích dosud trpělivě držel (tato okolnost ho zvlášť popudila), ztratil nadobro trpělivost; zaujal zápasnický postoj a vší silou napadl Toma zepředu, přičemž do toho vložil stejnou vehemenci, s jakou ho dříve napadal zezadu. Náš hrdina čelil nepřátelskému útoku s neohroženým odhodláním a jeho hruď pod úderem zaduněla. Vzápětí splatil půjčku za oplátku stejně mocným úderem, mířícím pastorovi na hruď, ten však obratně Tomovu pěst srazil, takže se mu zabořila do břicha, kde tou dobou spočívaly dvě libry hovězího a tolikéž nákypu, a proto se odtamtud žádné zadunění neozvalo. Z obou stran teď padaly četné svižné rány, mnohem lahůdkovější na pohled než při četbě či popisu, až nakonec prudký pád, při němž Tom dopadl koleny Thwackumovi na hruď, důstojným pánem tak otřásl, že by o vítězi už nebývalo pochyb, kdyby se mezitím nevzpamatoval Blifil a znovu se nevrhl do boje, a že upoutal Toma, poskytl pastorovi chviličku, aby si vytřepal hlavu a popadl dech.

Poté se oba společně vrhli na našeho hrdinu, jehož údery už neměly tu razanci jako zpočátku, tak ho zápas s Thwackumem oslabil: učitel sice raději hrával *sóla* na lidský nástroj a v posledních letech si zvykl výhradně na ně, avšak stále si podržel dost někdejších znalostí, aby se dovedl dobře uplatnit i v *duetu.*

O vítězi by patrně rozhodla, jak to v dnešních časech bývá pravidlem, početní převaha, když tu náhle do boje zasáhl čtvrtý pár pěstí a hned složil hold pastorovi; jejich majitel přitom lál: „Mordsec hadry, to se nestydíte, dva na jednoho?“

Bitva, již by bylo možno jako při kohoutích zápasech označit přídomkem *královská,* zuřila ještě pár minut s nevídanou prudkostí, dokud Tom neposlal Bliflla znovu k zemi a Thwackum se nerozhodl kapitulovat před novým protivníkem, jímž, jak se ukázalo, nebyl nikdo jiný než pan Western: v zápalu boje ho totiž žádný z protagonistů hned nepoznal.

Bodrý pán z Westernů, když se po obědě vydal se svou společností na procházku, náhodou zamířil k místům, kde se krvavá bitva odbývala, a když uzřel tři zápolící muže, usoudil, že dva bojují proti jednomu; i odloučil se od svého doprovodu a spíše udatně než rozvážně podpořil při slabší strany. Tímto šlechetným činem pravděpodobně zabránil, aby se Tom stal obětí Thwackumova hněvu a zbožné oddanosti Blifilovy k starému učiteli: neboť krom početního handicapu Tom ještě nevládl zlomenou paží s bývalou silou. Díky posile bylo však střetnutí brzy rozhodnuto a Tom se svým spojencem z něho vyšli jako vítězi.

12. Kapitola

Staneme se svědky výjevu, jenž nás dojme mocněji, než by dokázala veškerá krev v těle takového Thwackuma, Blifila a ještě dvaceti jim podobných.

Ostatní z páně Westernovy společnosti přibyli na místo právě ve chvíli, kdy boj skončil. Byli to: ten dobrotivý farář, s nímž jsme se onehdy seznámili u Westernových při obědě, milostivá slečna Westernová, Žofinčina tetinka, a konečně sama spanilá Žofinka.

Krvavé bitevní pole jim poskytlo tento pohled: Onde ležel, bledý jako smrt a ledva lapaje po dechu, poražený Blifil. Nad ním stál vítěz Tom, zbrocený krví, jež zčásti byla pochopitelně jeho vlastní, zčásti donedávna náležela důstojnému pánovi Thwackumovi. Řečený Thwackum stál opodál a tvářil se jako král Póros, když se musel sklonit před Alexandrem Velikým. Poslední postavou na obraze byl slavný vojevůdce Western, jenž s milostivou blahovůlí zhlížel na poraženého nepřítele.

Blifil téměř nejevil známky života, a proto se všeobecné úsilí soustředilo nejprve na něj: prim v tom hrála milostivá slečna Westernová, která vytáhla z kapsáře fiólu s jelením rohem a právě se chystala přidržet mu ji u chřípí, když tu náhle se od něho veškerá pozornost odvrátila, a kdyby byla jeho duše zamýšlela odkrást se na onen svět, byla by k tomu měla krásnou příležitost.

Teď jim totiž ležela u nohou postava mnohem srdceryvnější a půvabnější. Nebyl to nikdo jiný než rozkošná Žofinka, která při pohledu na krev, ze strachu o otce či z nějakého jiného důvodu klesla v mdlobách k zemi, než jí mohl kdo přiskočit na pomoc.

Milostivá slečna Westernová ji zahlédla první a vykřikla. Vzápětí zaznělo ze dvou tří stran: „Slečna Westernová je mrtvá,“ a různé hlasy se dožadovaly jeleního rohu, vody a všemožných dalších léčebných prostředků.

Čtenář se snad upamatuje, že při popisu onoho hájku jsme se zmínili o zurčícím potůčku, kterýžto potůček se tam nevyskytoval, jak takové menší toky v neumělých zamilovaných románech plynou, jen aby zurčel. Ne, Štěstěna jej poctila vyšším posláním, než si vysloužily všechny vody, které kdy omývaly břehy v Arkádii.

Tom právě třel Blifilovy spánky, jímán obavami, zda to tentokrát tou pádnou pěstí trochu nepřehnal, když tu mu do uší dolehla slova „Slečna Westernová je mrtvá.“ Vyskočil, zanechal Blifila osudu, letěl k Žofince, a zatímco ostatní klopýtali jeden přes druhého, jak hledali vodu na suchých pěšinách, chytil ji do náruče a utíkal s ní přes pole k svrchu zmíněné bystřině: tam skočil do vody a dívce hojně postříkal tvář, hlavu i šíji.

Žofinka měla štěstí, že ta panika, která znemožnila jejím blízkým, aby jí byli co platni, jim rovněž nedovolila zabránit Tomovi v jeho úmyslu. Odnesl ji na půl cesty, než pochopili, co hodlá učinit, a vlastně ji už přivedl k sobě, než doběhli na břeh: rozpřáhla ruce, otevřela oči, zvolala „propána!“, právě když se tu objevili její papá, teta a farář.

Tom, který dosud držel své krásné břemeno v náručí, se nyní této výsady vzdal, předtím ale ještě stačil Žofinku něžně pohladit, což by jí bylo jistě neušlo, kdyby bývala plně při smyslech. Jelikož však neprojevila nevůli nad tou dovoleností, usuzujeme, že se asi z mdlob ještě docela nevzpamatovala.

Tragický výjev se rázem změnil v radostiplný. A v něm náš hrdina rozhodně hrál hlavní úlohu, a jako sám prožíval bláznivější radost, že Žofinku vrátil životu, než ona, že byla životu navrácena, tak se chvalořečení, adresované jí, nevyrovnalo tomu, jež se sneslo na Tomovu hlavu, především od pana Westerna: ten nejprve párkrát objal dceru a potom popadl do náručí a zasypal polibky Toma. Nazýval ho zachráncem své drahé Žofi a prohlásil, že mu dá, nač si jen vzpomene, krom dcery a panství, potom se však upamatoval a vymínil si ještě své psy a koně Kavalíra a Slečnu Loudavou (tak nazýval svou zamilovanou klisnu).

Zbaven starostí o Žofinku, soustředil nyní pán z Westernů péči na Toma. „Hele, chlapče drahá,“ povídá, „shoď ten kabát a umej se, vypadáš hrůza pohledět, to mi věř. Pocem, umej se a pak pudeš k nám, jistě se tam pro tebe nějakej jinej kabát najde.“

Tom mu ochotně vyhověl, odhodil kabát, klekl u potoka a omyl si obličej a hruď: obojí bylo stejně odhalené a zakrvácené, a třebaže voda smyla krev, neodstranila modročerné podlitiny, jimiž ho Thwackum poznamenal, a když je Žofinka zahlédla, vzdychla a vyslala k Tomovi pohled plný něhy.

Tom jej zachytil přímo do očí a zaúčinkoval na něj nesrovnatelně víc než všechny předchozí údery. Jen jeho působení bylo zcela odlišné: ten pohled byl tak citupln ý a hojivý, že kdyby všechny utržené rány bývaly zasazeny čepelí, byl by je chviličku vůbec necítil.

Společnost se vydala na zpáteční cestu a brzy dospěla tam, kde Thwackum mezitím znovu vzkřísil Blifila. A na tomto místě nechť je nám dopřáno vyjádřit zbožné přání, aby se všechny různice rozhodovaly pouze těmi zbraněmi, jimiž nás Příroda pro naše dobro vybavila, a aby chladný kov namísto do našich útrob pronikal pouze do útrob zemských. Potom by válka, tato hra králů, nenadělala mnoho škody a početné armády by se utkávaly v bitvách na výslovné přání vznešených dam, jež by spolu s králi mohli líté seči přihlížet. Bitevní pole, jednu chvíli poseté nehybnými těly, by se zakrátko opět vylidnilo, až by jich valná většina vstala a jako Bayesovy šiky na jevišti odmašírovala pryč za doprovodu bubnů či píšťal, podle toho, na čem by se předem dohodli.

Chtěl bych se pokud možno vyvarovat všeho zlehčování v té věci, protože někteří důstojní pánové a politici, jak je znám, cítí se žertováním hned dotčeni a povznášejí hlasy k protestům, ale vážně: nebylo by lépe rozhodnout bitvu podle většího počtu boulí, rozbitých nosů a podlitin než podle větší hromady zmrzačených a zavražděných lidských těl? Proč by se města nemohla dobývat stejnou metodou? Možná by boj takto vedený poškozoval zájmy Francouzů, protože by přišli o výhodu, kterou mají oproti ostatním národům ve vynalézavosti svých strojníků, ale když uvážím, co je to za chrabrý a velkomyslný národ, jsem přesvědčen, že by neodmítli přizpůsobit se protivníkovi, neboli, jak se říká, utkat se s ním jako rovný s rovným.

Takové reformy si ale můžeme spíše přát než očekávat, a proto se spokojím s tímto krátkým odbočením a vrátím se k našemu příběhu.

Pan Western si teď přál vědět, co zavdalo příčinu ke sporu. Blifil ani Jones se neměli k odpovědi, ale Thwackum nevrle zahučel: „Mám ten dojem, že příčina nebude daleko, kdybyste rozhrnul to křoví, třeba ji tam ještě najdete.“

„Neříkejte!“ zvolal pan Western, „tak vy jste se bili o holku?“

„Zeptejte se támhletoho pána ve vestě,“ řekl Thwackum, „ten je o tom informován nejlépe.“

„Tak to za tím určitě vězí holka,“ halekal pan Western. „Tome, Tome, ty těm sukním nedáš chvíli pokoj! Ale pojďte, pánové, podejte si ruce, zvu vás k nám a smíříte se u sklenice!“

„Promiňte, urozený pane," řekl Thwackum, „ale člověk v mém postavení to nemůže brát na lehkou váhu, když ho napadne a zbije takový cucák, a to jen proto, že jsem se snažil konat svou povinnost a pohnat před soud jednu děvku povětrnou. Musím vám ale říci, že hlavní vinu na tom nesete vy s panem Allworthym, a kdybyste prosazovali zákony jaksepatří, brzy byste ze zdejších končin takovou sběř vymýtili!"

„To bych tu radši vymýtil všecky lišky!" zvolal pan Western. „Musíme hledět doplnit ty počty, co denně ztrácíme ve válce; ale kdepak je? Prosím tě, Tome, ukaž mi ji." A jal se pročesávat křoviny týmž způsobem a za stejného slovního doprovodu, jako by naháněl zaječici z leče, až nakonec zvolal: „Ohó! Zajíček nebude daleko! Stopy tu ještě zůstaly, ale nejspíš nám už vykličkovala." A měl pravdu, protože teď objevil místo, kde se nebohé děvče na začátku šarvátky ukrylo a odkud unikla docela stejně, jako odhopkuje mladý ušáček.

Žoflnka požádala otce, aby se vrátili domů: prý je jí slabo a bojí se, aby znovu neomdlela. Pán z Westernů dceři ihned vyhověl (vždyť ji také vřele miloval). Přemlouval důrazně všechny přítomné, aby k němu šli na večeři, ale Blifil a Thwackum jednoznačně odmítli. První pravil, že z důvodů, o nichž se nemůže šířit, je nucen této cti se vzdát, druhý prohlásil (a v tom měl asi pravdu), že se pro osobu jeho stavu nehodí, aby takhle zřízený setrvával na veřejnosti.

Tom si nedokázal odepřít to potěšení zůstat v blízkosti milované Žofinky. Vykročil proto s panem Westernem a jeho dámami, zatímco kaplan Supple tvořil zadní voj. Předtím se horlivě nabízel, že doprovodí svého bratra v Kristu, neboť mu úcta ke kněžskému stavu nedovoluje ho takhle opustit, Thwackum však jeho ohleduplnou nabídkou opovrhl a bez velkých orací jej popostrčil za panem Westernem.

Tak skončilo ono krvavé klání a tak končí pátá kniha našeho vyprávění.

KNIHA ŠESTÁ

Zahrnuje asi tři týdny.

1. Kapitola

O lásce.

V předchozí knize museli jsme věnovat značnou pozornost milostnému citu a v nadcházející knize budeme nuceni zabývat se jím ještě víc. Nebude tedy snad od věci, když se na tomto místě jmeme zkoumat jisté moderní učení, jež někteří filozofové vedle řady jiných podivuhodných teorií prý hlásají, že totiž lidská duše cit jako láska nezná.

Zda zmínění filozofové tvoří tu prazvláštní sektu, již poctil svou pozorností nebožtík doktor Swift, když se zmiňuje, že pouze silou vrozeného génia, bez pomoci jakéhokoli vzdělání, ba i četby, objevili hluboké tajemství nedozírné ceny, že není Boha, či zda nejsou spíše totožni s těmi, kdož před několika lety otřásli světem, když dokazovali, že něco takového jako mravnost či dobrota je lidské přirozenosti cizí a naše nejšlechetnější činy odvozovali z pýchy, o tom zde nehodlám rozhodovat. Upřímně řečeno, nic bych za to nedal, že tihle různí hledači pravdy jedno jsou se zlatokopy, jak je někteří zovou. V obou případech, ať se hledá pravda či hledá zlato, postupuje se totiž stejnou metodou, tj. doluje se, hledá a pátrá na nějakém odporném místě, a v tom prvém případě na místě ze všech nejodpornějším, v nitru zlého člověka.

V tomto směru a možná ještě co do úspěchu mohou být hledači pravdy a hledači zlata sice velmi oprávněně srovnáváni, zato ale ve skromnosti je mezi nimi značný rozdíl: vždyť kdo kdy slyšel o zlatokopovi, který by na základě neúspěšného dolování tvrdil, že na světě nic takového jako zlato není? Zatímco zmíněný hledač pravdy, když prohrabe reterát vlastního nitra a nenajde tam ani záblesk božího světla, ani stopu mravnosti, dobroty, krásy a lásky, velice pochopitelně, upřímně a logicky usoudí, že nic takového v celém vesmíru neexistuje.

Abychom se však co možná vyhnuli sporům s těmito filozofy, pokud je tak máme zvát, a projevili dobrou vůli k smířlivému narovnání, učiníme zde některé ústupky, čímž by snad veškeré různice mohly skončit.

Tak za prvé: uznáváme, že mnohá lidská nitra, a dost možná i nitra zmíněných filozofů, jsou prosta všech indicií nějakého takového citu.

Za druhé: čemu se běžně říká láska, totiž nutkání utišit hladovou touhu jistým množstvím jemného bílého lidského masa, v žádném případě není ten cit, za nějž zde brojím. Pro něj je skutečně vhodnější výraz hlad, a jako se žádný nenasyta nezdráhá spojovat se svými choutkami lásku a prokázat, že miluje to a to jídlo, tak i milenec dotyčné povahy může stejným právem říci, že hladoví po té a té ženě.

Za třetí: uznávám, a to bude myslím ústupek zvlášť vítaný, že láska, kterou hájím já, přestože nachází uspokojení způsobem mnohem jemnějším, dožaduje se i ukojení sobě vlastního, a to stejně neodbytně jako naše žádostivost nejhrubšího zrna.

A konečně, pokud se ta láska víže k osobě opačného pohlaví, mívá výrazný sklon povolat si k plnému uspokojení na pomoc i svrchu zmíněný hlad, a to nejen že ji neztlumí, ale vyžene všechny její rozkoše do výšin sotva tušených těmi, kdo nikdy nepodlehli jiným citovým hnutím než inspirovaným pouhými choutkami.

Na oplátku za všechny tyto ústupky pak žádám, aby filozofové uznali, že někteří lidé (věřím, že četní) mají srdce laskavá a vlídná, jež se potěší, kdykoli mohou oblažit někoho druhého. Že toto potěšení, ať v přátelství, ve vztahu mezi rodiči a dětmi, ba i v obecné lidumilnosti, přináší nesmírnou a skvostnou rozkoš. Že nenazveme-li takový cit v srdci láskou, pak pro něj nemáme jméno. Že rozkoš plynoucí z této čisté lásky sice milostnou touhou vzrůstá a sládne, ale přežívá i bez ní, právě tak jako ji zmíněná touha neničí. A konečně, že pravými zdroji lásky jsou úcta a vděk, tak jako pro milostnou touhu mládí a krása; a proto, ač taková touha přirozeně vyprchává, když milovanou bytost přepadne stáří či choroba, láska se tím nemění, ze šlechetného srdce ji žádné okolnosti nevykoření a nezaženou cit či vášeň, která vyvěrala z vděku a úcty.

Popírat jsoucnost citu, jehož zřetelných projevů býváme tak často svědky, se jeví jako počínání velmi podivné a nepochopitelné; dozajista vychází z onoho sebezpytování, o němž jsme svrchu hovořili, ale jakým právem? Cožpak ten, kdo ve svém srdci marně hledá stopy lakoty a ctižádosti, hned usoudí, že takové city lidská povaha nezná? Proč se skromně nepřidržíme stejných zásad při posuzování cizích ctností jako neřestí? Či proč musíme aspoň, jak to vyjádřil Shakespeare, „celý svět vložit do vlastní osoby“?

Bojím se, že to má na svědomí vševládná marnivost. Přesvědčivě se tím dokazuje, jak se umíme kořit vlastní duši, a platí to skoro všeobecně. Kdyby sebevíc někdo opovrhoval pochlebovači, přec bude hotov pochlebovat nejprimitivnějším způsobem sám sobě.

Obracím se tedy k těm, v jejichž nitru bych našel důkazy na podporu svého tvrzení, aby má slova dosvědčili.

Zpytuj své srdce, čtenáři milý, a uvaž, zda na tyhle záležitosti nahlížíš tak jak já. Pokud ano, přejdi prosím k jejich názorným ukázkám na následujících stránkách; pokud ne, ujišťuji tě, že jsi už teď přečetl víc, než jsi s to pochopit, a učinil bys lépe, kdyby ses věnoval své práci nebo svým zábavám, ať jakýmkoli, než abys mařil čas četbou, jíž nemůžeš přijít na chuť ani porozumět. Líčit ti projevy lásky je asi stejně marné jako rozprávět o barvách s člověkem od narození slepým; dost možná máš o lásce stejně nesmyslný pojem, jako měl jeden slepec o červené barvě: prý mu připomínala břeskné troubení polnice; a láska se patrně v tvých představách zase velice podobá míse chutné polévky či hovězímu roštěnci.

2. Kapitola

Osobnost milostivé slečny Westernové, dámy výjimečné učené a světaznalé, a ukázka jejího neomylného postřehu, jímž díky oněm přednostem vládla.

Naposledy tedy čtenář viděl, jak pan Western, jeho sestra a dcera a spolu s nimi mladý pan Jones a farář Supple odcházejí k páně Westernovu sídlu, kde téměř všichni strávili večer v bujaré přátelské pohodě. Jen Žofinka jako by se nemohla vpravit do veselé nálady; a pokud jde o Toma, jehož srdce si teď láska zcela podmanila, ten se radoval, že se pan Allworthy pozdravuje, on sám že dlí po boku své lásky, a to vše spolu s něžnými pohledy, jichž se Žofinka občas nedokázala zdržet, našeho hrdinu tak rozjařilo, že se přidal k živé zábavě ostatních tří, kteří při své vrozené dobrotivosti ovládali umění upřímně se radovat jako málokdo.

Žofinka se tvářila stejně vážně i na druhý den ráno při snídani: vstala také od stolu dříve než jindy a zanechala otce s tetinkou o samotě. Pan Western si dceřina nezvyklého rozpoložení nepovšiml. Po pravdě řečeno, pletl se sice trochu do politiky a dvakrát zastupoval při volbách zájmy venkova jako kandidát, ale valným pozorovacím talentem nadán nebyl. To jeho sestra byla dáma z jiného kadlubu. Žila kdysi u dvora a znala svět. Ovládala tedy veškeré vědění, jež takový velkolepý svět obvykle skýtá, a vyznala se dokonale ve způsobech, zvyklostech, ceremoniích a módách, avšak tím její vzdělání nekončilo. Rozšířila si značně obzory i

studiem: nejenže přečetla všechny moderní hry, opery, oratoria, básně a zamilované romány a všechny je dovedla kriticky zhodnotit, ale probrala se i Rapinovými *Dějinami Anglie,* Eachardovými *Římskými dějinami* a četnými francouzskými *Memoáry ve službách historie* a navíc zvládla ještě většinu politických brožurek a žurnálů, vydávaných v posledních dvaceti letech. Z nich načerpala hluboké vědomosti o politice, a mohla tedy nadmíru učeně debatovat o evropských záležitostech. Taktéž si osvojila nevídanou zběhlost v teorii lásky, poznala lépe než kdo jiný, který s kterou něco má, a těchto znalostí se dopídila tím snadněji, že se nemusela rozptylovat žádnými milostnými záležitostmi vlastními: buď že svou náklonnost dosud nikomu nevěnovala, anebo se o ni nikdy nikdo neucházel, přičemž ta druhá možnost je pravděpodobnější, neboť příslušníci mužského rodu si při její chlapské postavě, vysoké téměř šest stop, při jejím vystupování a velké učenosti navíc často možná ani neuvědomili, že to, co tu kráčí v sukních, je žena. Ona však na to šla vědecky, a proto měla dokonalý přehled, třebaže si to nikdy nevyzkoušela v praxi, jaké rafinované triky používají vznešené dámy, když chtějí muže povzbudit nebo své vzplanutí zatajit, včetně bohatého rejstříku úsměvů, výmluvných i něžných pohledů a podobně, jak se to dneska mezi panstvem praktikuje. Abychom to shrnuli: žádná přetvářka ani strojená hra ji neoklamala; pouze v nelíčeném počínání upřímné povahy se nevyznala, jelikož nikdy nic takového nezažila.

A na základě této své podivuhodné moudrosti učinila nyní milostivá slečna Westernová jistý objev v nitru své neti Žofie. První upozornění jí poskytlo dívčino chování u bitevního pole, a podezření, jež tehdy pojala, výrazně podpořila jistá pozorování, prováděná týž večer i na druhý den. Jelikož to však byla dáma navýsost obezřetná a hrozila se případného omylu, střežila to tajemství v sobě plných čtrnáct dní a jen tu a tam letmo cosi naznačila, jak se culila, mrkala, vrtěla hlavou a občas pronesla nesouvislou poznámku, čímž Žofinku dosti vylekala, ale bratrovu pozornost nezaujala.

Když se pak zcela utvrdila v přesvědčení, že vidí správně, využila chvíle, kdy se jednoho dne ocitla s bratrem o samotě, a přerušila jeho pohvizdování následujícím způsobem:

„Poslyš, bratře, nepovšiml sis poslední dobou čehosi mimořádného u mé neti?“

„Ne, nepovšiml,“ odvětil pan Western. „Proč, je jí něco?“

„Myslím, že je,“ prohlásila milostivá slečna, „a cosi závažného.“

„Vždyť si na nic nestěžuje,“ zvolal pan Western, „a plané neštovice už měla.“

„Bratře, děvčata podléhají i jiným neduhům než planým neštovicím, a ty bývají někdy ještě mnohem horší," vysvětlila mu.

Tady ji pan Western přerušil a naléhavě ji žádal, aby mu ihned sdělila, čím dcera trpí, protože přece ví, že by za ni duši dal, a pošle pro nejlepšího doktora třeba světa kraj, aby jí pomohl.

„Ale to nebude třeba," odvětila milostivá slečna s úsměvem, „její onemocnění není tak strašné; ty víš, bratře, že znám svět, a ujišťuji tě, že bych se musela moc mýlit, jestli neteř není až po uši zamilovaná."

„Zamilovaná? Jak to?" začal se rozčilovat pan Western. „Zamiluje se a mně nic neřekne! Ale já ji vydědím, vyženu ji nahou a bez krejcaru! Tohle mám za všecko, co jsem pro ni udělal, tohle mám za všecku svou lásku, tady se mi zamiluje a ani se nedovolí!"

„Přece nevyženeš dceru, za kterou bys duši dal, dokud se nepřesvědčíš, jestli její volbu neschvaluješ," domlouvala mu sestra. „Co když se zamilovala právě do muže, kterého bys jí sám byl vybral; v tom případě by ses doufám na ni nehněval."

„Ne, to ne," ryčel Western, „to by bylo něco jiného. Jestli si vezme muže, který se mi bude zamlouvat, ať si miluje, koho chce, z toho bych si nic nedělal."

„Teď mluvíš jako člověk uvážlivý," pochválila ho sestra, „a podle mého rozumu je její vyvolený právě ten, koho bys jí vybral sám. Pokud se mýlím, tak už ničemu nerozumím, a ty víš, bratře, že mám jakés takés ponětí, jak to na světě chodí."

„Koukej, sestřičko," řekl pan Western, „rozumíš tomu jako všecky ženské, a tohle taky jsou ženské záležitosti. Nemám rád, když mluvíš o politice, politika patří nám mužům a sukně se do toho nemají co míchat, ale pověz, který mladík to je?"

„Víš co, zjisti si to sám," odsekla. „Jen račte, slavný pane politiku, pro vás to přece nebude oříšek. Když svým bystrozrakem pronikneš do předpokojů králů a odhalíš skrytá pera, která rozhoupávají veliká státní soukolí všech politických strojů Evropy, jistě snadno prokoukneš, co se odehrává v prosté dušičce naivního děvčete."

„Sestro," zvolal pán z Westernů, „už kolikrát jsem tě varoval, abys na mě nezkoušela dvorskou hatmatilku. Povídám ti, že těm jejich žvástům nerozumím, i když si umím přečíst časopis nebo třeba taky londýnskou *Evening Post*. Možná tu a tam narazím na řádek, který mi

nedává smysl, protože má polovinu písmen vynechaných, ale stejně vím, co se za tím skrývá: poměry se horší, a vinu na tom mají úplatky a korupce.“

„Tvá venkovská nevědomost ve mně budí hluboký soucit!“ zvolala dáma.

„Tak? A ve mně zas tvá městská učenost,“ odpověděl pan Western. „Radši budu všecko na světě než dvořan a presbyterián a taky hanoverák jako někdo, však víš.“

„Pokud máš na mysli mne,“ odpověděla, „jsem jen žena, jak je ti známo, a nezáleží na tom, jaké názory zastávám. Krom toho –“

„To vím, že jsi žena,“ halekal pan Western, „a je to tvoje štěstí, protože kdybys byla muž, už dávno bych si to byl s tebou vyřídil ručně.“

„Aha, v ručním vyřizování spočívá všechna vaše domnělá nadřazenost,“ prohlásila milostivá slečna. „Převyšujete nás tělesnou silou, nikoli silou rozumu. Ještě že byste nás dokázali přeprat, to máte štěstí, protože jinak byste se museli podrobit naší duševní nadřazenosti a stali byste se – jako se všichni muži stateční, moudří, duchaplní a dvorní už stali – našimi otroky.“

„Jsem rád, že vím, jak o tom smýšlíš,“ odpověděl urozený pán, „ale o tomhle o všem si promluvíme jindy. Teď mi jenom pověz, koho to máš na mysli ohledně Žofi.“

„Moment, posečkej,“ pravila, „než spolknu nebetyčné opovržení, v němž chovám všechno mužské plémě: jinak bych samým rozhořčením ze sebe slůvka nevypravila. Tak – už mi leží v žaludku. Nu, vážený pane politiku, a co byste říkal panu Blifilovi? Neomdlela snad, když ho viděla ležet beze smyslů na zemi? A sotva se vzpamatovala, nezbledla snad znovu jako stěna, když jsme se vrátili k tomu místu, kde stál? A proč by jinak byla tak smutná tehdy u večeře, a na druhý den a od té doby vlastně napořád?“

„Tisíc láteř a kulí!“ vykřikl pán z Westernů, „jak mi to teď povídáš, taky se na to rozpomínám. Je to tak a já jsem z té duše rád. Věděl jsem to, Žofinka je zlaté děvče a nikdy by se mi nezamilovala, abych se musel zlobit. Ani nevíš, jakou mám radost, vždyť naše panství tak šikovně sousedí. Taky už mě to před časem napadlo, když obě panství leží pohromadě jako sezdaní manželé a byla by věčná škoda je rozloučit. Pravda, jsou v zemi větší panství, ale ne tady poblíž, a to ať radši trošku škoduju, než bych vdal dceru někam daleko a mezi cizáky. A krom toho největší panství patřívají většinou lordům, a ty já nemůžu ani cejtit. No a co bys mi teďkon, sestro, radila? Jak už jsem řek, ženské se v tomhle vyznají líp než my.“

„Uctivě se klaním, vážený pane, a děkuji za uznání, že vůbec něčemu rozumíme," odvětila dáma. „Když už se mě ráčíte ptát na radu, vážený pane politiku: myslím, že byste mohl vy sám panu Allworthymu ten sňatek navrhnout. Na tom není nic nedůstojného, když v té věci jednají rodiče té či oné strany. V *Odysseji* pana Popa král Alkinoós taky nabízí ruku své dcery Odysseovi. A dozajista nemusím takovému velepolitikovi jako ty připomínat, abys neříkal, že je dcera zamilovaná – to by bylo vážné porušení pravidel slušnosti."

„Já mu to teda navrhnu," rozhodl se pan Western. „Ale jestli odmítne, tak se neudržím a jednu mu vlepím."

„Toho se bát nemusíš," zvolala slečna sestra, „tak výhodný sňatek neodmítne."

„Já tě nevím," odpověděl pan Western, „Allworthy je divný patron a na penězích mu nesejde."

„Tvá politická moudrost mne udivuje, bratře," pravila dáma. „Že bys věřil, co kdo tvrdí? Domníváš se, že pan Allworthy má přezíravější postoj k majetku než ostatní jen proto, že to o sobě prohlašuje? Taková důvěřivost by lépe slušela nám slabým ženám než moudrému mužskému plemeni, které nebesa předurčila k politice. Ty bys byl, bratře, ideální zplnomocněnec pro vyjednávání s Francouzi. Ti by tě brzo přesvědčili, že dobývají města jen z důvodů sebeobrany."

„Koukej, sestro," oplatil jí to pan Western, „za dobytá města ať se zodpovídají tvoji přátelé u dvora; jsi žena, a proto tobě vinu nedávám: předpokládám, že mají tolik rozumu, aby ženám nesvěřovali žádné tajnosti." A doprovodil svá slova smíchem tak sarkastickým, že to milostivá slečna Westernová už nevydržela. Celou tu dobu se nešetrně dotýkal zvlášť citlivého místa (měla o těchhle záležitostech skutečně bohaté vědomosti a sledovala je s hlubokým citovým zaujetím), a proto teď vybuchla, nazvala bratra šaškem počmáraným a tupcem a prohlásila, že pod jeho střechou déle nezůstane.

Pán z Westernů sice v životě nečetl Machiavelliho, nicméně byl v mnoha směrech vzor dokonalého politika. Zastával bezvýhradně všechny ty moudré principy, jež svým žákům tak důkladně vštípí politicko-peripatetická škola v Burzovní ulici, znal oprávněný a jedině smysluplný účel peněz, to jest hromadit je. Stejně dobře si uměl ohodnotit majetkové smlouvy, dědická práva a podobně, a často už zvažoval výši sestřina jmění a naději, zda je on sám či jeho potomci zdědí. A byl příliš moudrý, aby tuto naději obětoval pomíjivému hněvu. Jakmile tedy viděl, že to přehnal, hned začal uvažovat, jak to napravit, a to nebyl tak těžký

úkol vzhledem k tomu, že slečna Westernová bratra upřímně milovala, a ještě víc svou neteř, a třebaže byla citlivá na urážky svého politického rozhledu, na němž si velice zakládala, byla to žena povahy nadmíru dobrosrdečné a smířlivé.

Když se tedy byl pan Western nejprve vybouřil na koních, kteří nemohli ze stáje uniknout jinudy než otevřeným oknem, vrhl se na sestru, chlácholil ji a udobřoval, popřel všechno, co řekl, a tvrdil pravý opak toho, co ji tak rozběsnilo. Nakonec si povolal na pomoc i Žofinku, která krom líbezné a jímavé vemlouvavosti měla výhodu i v tom, že jí tetinka naslouchala vlídně a láskyplně.

Posléze to skončilo přívětivým tetinčiným úsměvem a slovy: „Bratře, ty jsi hotový Chorvat; nicméně i takoví divousové plní užitečné povinnosti ve vojsku císařovny Marie Terezie, a stejně tak i ty máš v sobě jiskru dobra. Proto jsem ochotná podepsat s tebou znovu mírovou smlouvu, a ty hleď, abys své spojenecké svazky neporušil, aspoň do té doby, ty moudrý politiku, než si to jako u Francouzů tvoje zájmy vyžádají.“

3. Kapitola

Obnáší dvě výzvy kritikům.

Když vrchnostpán urovnal spor se sestrou, jak jsme toho byli svědky v předchozí kapitole, zachvátila ho taková netrpělivost, aby panu Allworthymu předložil svůj návrh, že to dalo milostslečně Westernové, jeho sestře, velkou práci, než mu rozmluvila, aby pana souseda za tím účelem navštívil v nemoci.

Pan Allworthy slíbil poobědvat u pana Westerna, ještě než ochořel. Sotva ho tedy lékař propustil ze své péče, hned se chystal (jak činíval vždy, ať šlo o záležitosti prvořadého či opominutelného významu) svůj závazek splnit.

V mezidobí, jež uplynulo od výše zaznamenaného rozhovoru a touto společenskou událostí, Žofinka z jistých nesrozumitelných náznaků, jež teta trousila, pojala podezření, že moudrá dáma něco vytušila o její lásce k Tomovi. Rozhodla se proto využít této příležitosti, aby tetince takovou domněnku vyvrátila, a tomu účelu přizpůsobila své chování.

Předně skryla hluboký smutek v srdci rozjařeným výrazem na tváři a šibalskou náladou. A za druhé se bavila výhradně s panem Blifilem a nebohého Toma si celý den ani nevšimla.

Pána z Westernů její počínání velice rozjařilo a skoro zapomínal jíst, jak číhal na příležitost, aby mohl dát sestře najevo svou spokojenost významuplným pokyvováním a mžouráním: ta z toho ale neměla ani zdaleka takovou radost jako bratr.

Zkrátka a dobře, Žofinka ve své roli tak přehrávala, že tetinka znejistěla a začala tušit nějakou lest, a jelikož ale byla sama žena velmi rafinovaná, usoudila hned, že toto vrcholné umění ovládá i její neteř. Uvědomila si, kolikrát jí naznačila, že asi bude zamilovaná, a pomyslela si, že slečinka se zřejmě snaží přehnanou hostitelskou zdvořilostí jí to vyvrátit, a v této domněnce ji utvrzovala ještě přemíra dobré nálady, jíž neteř to představení provázela. Musím zde poznamenat, že takový soud by snad měl své oprávnění, kdyby byla Žofinka prožila deset let v atmosféře Grosvenorského náměstí, kde mladé dámy získávají obdivuhodnou dovednost rozdmýchávat obdiv a pohrávat si s city, jež se v lesích a hájích na sto mil od Londýna jeví hodně závažné.

Máme-li odhalit šalbu jiných, pak nejvíce záleží na tom, zda naše hra je vyladěna do stejné tóniny, smíme-li použít tohoto podobenství: neboť i nejdůmyslnější člověk občas podlehne omylu z toho důvodu, že pokládá toho druhého za chytřejšího čili za většího darebáka, než odpovídá skutečnosti. Tohle je postřeh dosti hlubokomyslný, a proto jej osvětlím následující příhodou:

Tři venkované pronásledovali zloděje z rodného Wiltshiru až do Brentfordu. Vtom spatřili vývěsní štít „Hostinec Wiltshire“ a největší prosťáček z nich naléhal, aby vešli, tam že se nejspíš jejich krajan uchýlí. Druhý, o něco bystřejší, se mu vysmál, ale třetí, nejbystřejší, rozhodl: „Ano, pojďme dovnitř, protože dost možná usoudil, že bychom to od něho pokládali za velkou hloupost, kdyby se uchýlil mezi vlastní lidi.“ I prohledali hostinec, a tím se tak zdrželi, že jim zloděj, jenž měl do té doby jen malý náskok, uklouzl: a přitom všichni tři věděli, ale v té chvíli si to neuvědomili, že neumí číst.

Čtenář jistě omluví extempore obsahující tak důležité odhalení; však by vám to potvrdil každý hráč, jak nezbytné je vědět, co má ten druhý v ruce, jinak mu kartu nepřebiješ. Tady vidíte, proč tak často chytrák sedne na lep prosťáčkovi, proč lidi jednoduché a upřímné zhusta nechápeme a podkládáme jim bůhvíco, ale hlavně tu najdete vysvětlení, jak to, že Žofinka dokázala oklamat svou politickou tetu.

Po obědě se společnost odebrala do zahrady, kde pan Western, skálopevně utvrzen v přesvědčení, že sestra měla pravdu, odvedl pana Allworthyho stranou a bez okolků mu navrhl, aby dali Žofi dohromady s mladým Blifilem.

Pan Allworthy nebyl z těch, jimž srdce poskočí v těle, když se nečekaně otevře vyhlídka na hmotný prospěch. Měl duši zakalenou filozofií, jak se sluší na muže a na křesťana. Nepředstíral, že je nadřazen vší radosti i bolu, ale rovněž tak nezakolísal a nechvěl se v každé vichřici, kdykoli se Štěstěně zlíbilo usmát či odvrátit tvář. Prohlásil, že by si takový svazek upřímně přál, pak vzdal oprávněnou chválu slečniným přednostem, uznal, že je to nabídka z majetkového hlediska výhodná, poděkoval panu Westernovi za dobré mínění, jež zřejmě o synovci má, a na závěr dodal, že pokud oba mladí lidé v sobě našli zalíbení, on ze srdce rád jejich svazku požehná.

Pana Westerna taková odpověď trochu zklamala, jelikož jí chybělo předpokládané vřelé nadšení. Okolnost, zda v sobě mladá dvojice našla zalíbení, odsunul jako nedůležitou slovy: „Rodiče z toho mají nejlepší pojem, koho si mají jejich děti vzít, já sám trvám u dcery na bezpodmínečné poslušnosti, a jestli nějakému mladíčkovi taková majolenka do postele nejde pod frňousy, ať mi políbí šos, a vodpusťme si, co jsme si.“

Pan Allworthy se snažil zahladit ten nepříznivý dojem přečetnými vřelými chválami na Žofinku a prohlásil, že pan Blifil nepochybně nabídku rád přijme, ale nebylo to všechno nic platné, pan Western na to neřekl než: „Já už mlčím – co jsme si, to jsme si – jinýho nic.“ A to opakoval pořád dokola nejméně stokrát, než se rozloučili.

Pan Allworthy dobře znal sousedovu povahu, a proto se jeho chováním necítil dotčen; třebaže velmi odsuzoval rodiče, kteří od svých dětí tvrdě vyžadují bezpodmínečnou podřízenost, když se jedná o svatební smlouvu, a byl rozhodnut synovce proti jeho vůli k ničemu nenutit, přece jen ho vyhlídka na tento sňatek upřímně potěšila, protože slečnu Žofii široko daleko kdekdo velebil a i jeho samého hluboce zaujala nevšedními přednostmi duševními i osobními, že k tomu bral v úvahu i její velké věno, to si jistě právem domyslíme: byl natolik uvážlivý, aby se mu z něho nezatočila hlava, a přece zas natolik rozumný, aby je nepodceňoval.

A zde všem ňafajícím kritikům navzdory musím sobě dopřát a také dopřeji několik poznámek o pravé moudrosti, jejíž byl pan Allworthy vzorem právě tak jako dobroty.

Pravá moudrost tedy, přese všechno, co se Hogarthův chudý básník nahorlil proti bohatství a kdekterý bohatý vykrmený pan páter nakázal proti potěšení, neopovrhuje jedním ani druhým.

Vlastník značného jmění může být stejně moudrý jako žebrák z ulice, a ten, kdo se těší s krásnou chotí a oddaným přítelem, nutně nezůstává v moudrosti pranic pozadu za kterýmkoli papeženeckým poustevníkem, jenž pohřbí všechny své společenské vazby a trápí si břicho hladem a bičem záda.

Ve skutečnosti právě moudrý člověk nejspíše bude vládnout světskými dary v míře nejhojnější, protože umírněnost, k níž moudrost radí, je nejjistější cestou k účelnému bohatství, a stejně tak jen díky jí jsme s to těšit se z mnoha rozkoší. Moudrý člověk ukojí každou choutku i každou touhu, zatímco hlupák obětuje všechny ostatní, aby se přesytil jediné.

Někdo možná namítne, že i velcí mudrci byli proslulí lakotou. Odpovídám, že nebyli moudří v tomto směru. Anebo zazní hlas, že někteří z nejmoudřejších bývali v mládí velcí prostopášníci. Na to odpovídám, že tehdy ještě moudří nebyli.

Moudrost, jejíž ponaučení se zdají tak nesnadno osvojitelná těm, kdo k ní nikdy nechodili do školy, nás zkrátka učí, abychom jistou prostou zásadu, již znají a řídí se podle ní i v nejnižších vrstvách, zastávali v trochu širších souvislostech. A ta zásada zní: nekupuj nic za neúměrnou cenu.

Kdo si tuto zásadu vštípí a bude se jí soustavně řídit na veletrhu světa při honbě za poctami, majetkem, rozkoší a ostatním zbožím, jež je tu k mání, bude, odvážím se tvrdit, moudrý člověk, a jako takový ohodnocen i z praktického hlediska: kupuje totiž nejvýhodněji, protože všechno získává jen za cenu mírné námahy, odnáší si domů všechny ty dary svrchu zmíněné, zatímco si uchovává zdraví, čisté ruce a dobré jméno, běžné to ceny, jež za ně platí ostatní.

Díky této uměřenosti si vštípí ještě dvě další zásady, a ty dokreslí jeho povahu. Za prvé, aby se mu z toho nikdy nezatočila hlava, když se mu podaří skvělý obchod, a za druhé, aby si nezoufal, když na trhu není nic k mání anebo se nabízí zboží jen za ceny jemu nedostupné.

Musím se ale upamatovat, o čem vyprávím, a nenapínat trpělivost dobrotivého čtenáře příliš dlouho. Proto zde kapitolu ukončím.

4. Kapitola

O rozličných zajímavostech.

Jakmile se pan Allworthy vrátil domů, promluvil si s panem Blifilem mezi čtyřma očima: po nějakém tom úvodu ho seznámil s páně Westernovou nabídkou a zároveň mu sdělil, že by on sám ten sňatek velice uvítal.

Žofinčina krása neudělala na Blifila žádný dojem: ne že by byl své srdce už věnoval jiné, nedovedl krásu ocenit či choval k ženám odpor, ale byl od přírody nadán temperamentem tak chladným, že jej pomocí filozofie, studia či jinou metodou hravě ovládl, a pokud jde o cit, jemuž jsme se věnovali v první kapitole této knihy, tím byla jeho povaha zcela nedotčena.

Ač tedy zcela prost složitých citů, jakými jsme se tam zabývali, jimž Žofinka svou duší i krásou skýtala cíl tak žádoucí, byl Blifil bohatě obdařen jinými vášněmi, a těm se tu nabízelo hojné ukojení v podobě slečnina věna. Byla to lakota a byla to ctižádost: ty se mezi sebou podělily o jeho duši, a proto se Blifil už nejednou zaobíral úvahami, jak lákavý majetek tu leží na dosah, a promýšlel do vzdálené budoucnosti i jisté plány, ale vzhledem k svému i slečninu mládí, a především vzhledem k možnosti, že se pan Western třeba ještě ožení a počne další děti, se nechtěl unáhlit a postupovat příliš překotně.

Tato posledně zmíněná a nejpodstatnější námitka nyní padla, jelikož nabídka přicházela od pana Westerna samého. Blifil proto po kratičkém rozmýšlení odpověděl panu Allworthymu, že na manželství zatím ještě nepomyslil, ale že si hluboce váží jeho starostlivé otcovské péče, a proto se ve všem podřídí jeho přání.

Pan Allworthy byl od přírody muž plný života, jeho nynější důstojná vážnost pramenila z pravé moudrosti a filozofie, nikoli z vrozené flegmatičnosti: býval ohnivý mladík a oženil se s krásnou ženou z lásky. Chladná odpověď jeho synovce ho proto příliš nepotěšila, a neodpustil si, aby Žofinku nevychválil a potom nevyjádřil údiv, jak může srdce mladého muže zůstat netečné k jejímu kouzlu, pokud ovšem není obrněno dřívější náklonností.

Blifil ho ujistil, že takto obrněno není, a pak se jal rozkládat tak moudře a zbožně o lásce i manželství, že by byl umlčel i rodiče mnohem méně citově nakloněného, než byl strýc. Šlechetný pán nakonec usoudil, že jeho synovec nejen proti slečně Westernové nic nenamítá, ale že ji ctí, a to že je u povahy střízlivé a ctnostné solidní základnou pro budoucí přátelství a lásku. A jelikož nepochyboval, že stejné zalíbení najde zakrátko ve svém nápadníkovi i nevěsta, viděl před sebou v duchu šťastnou spokojenost na všech stranách, která z tohoto tak vhodného a žádoucího sňatku vzejde. Napsal tedy nazítří s Blifilovým souhlasem panu

Westernovi, že synovec vděčně a s radostí jeho nabídku přijímá a že je připraven složit mladé dámě poklonu, kdykoli by se uvolila jeho návštěvu přijmout.

Pana Westerna dopis velice potěšil a hned na něj odepsal: aniž se dceři slůvkem zmínil, stanovil, že námluvy budou zahájeny týž den odpoledne.

Jakmile vypravil posla s tímto listem, šel vyhledat sestru a zastihl ji, jak předčítá a komentuje článek z *Gazette* panu faráři Supplovi. Dobrou čtvrthodinu byl nucen jejímu komentáři naslouchat, což znamenalo pro jeho výbušnou povahu hotová muka, než dostal příležitost promluvit. Konečně se mu však přece naskytla a mohl sdělit dámě, že s ní musí promluvit v záležitosti navýsost důležité. Odvětila mu: „Jsem ti zcela k službám, bratře. Situace na severu vyhlíží tak nadějně, že jsem v nejrůžovější náladě."

Důstojný pán se vzdálil, pan Western jí sdělil, co se událo, a požádal ji, aby o celé věci zpravila Žofinku; sestra mu to ochotně a ráda přislíbila, ale možná že pan Western jen tomu slibnému vývoji na severu vděčil za to, že od dobře naložené sestry neuslyšel žádné výtky: vždyť postupoval nesporně dost překotně a rázně.

5. Kapitola

Vypráví, co se odehrálo mezi tetinkou Westernovou a její netí.

Žofinka si ve své komnatě četla, když tetinka vstoupila. Jen ji dívka spatřila, zabouchla knihu tak prudce, že se ta duše dobrá přirozeně musela zeptat, co je to za knihu, kterou se jí očividně bojí ukázat.

„Je to kniha, za kterou se nehanbím, ani se nebojím doznat, že ji čtu, drahá tetičko, čestné slovo," odvětila Žofinka. „Napsala ji urozená mladá dáma, která svým bystrým rozumem dělá čest nám ženám a svým šlechetným srdcem čest celému lidskému rodu."

Milostslečna Westernová knihu vzala do ruky, ale vzápětí ji odložila se slovy: „Ano, autorka skutečně pochází z velice dobré rodiny, ale nepohybuje se v nejproslulejších kruzích. Nečetla jsem to, protože přední znalci tvrdí, že to není věc zvlášť pozoruhodná."

„Netroufala bych si vznášet námitky proti názoru předních znalců," řekla Žofinka, „ale připadá mi, že spisovatelka věrně vystihuje lidskou přirozenost a na mnoha místech projevuje tolik upřímné něhy a jemnocitu, že mne to stálo nejednu slzu."

„Tak ty si ráda popláčeš?" zeptala se teta.

„Miluji něžné city," odpověděla neteř, „a ochotně za ně kdykoli zaplatím slzami."

„Ukaž mi ale, co jsi právě četla, když jsem vstoupila; bylo to jistě cosi velmi něžného a milostného. Zrudla jsi, Žofinko, moje drahá. Dítě, dítě, měla bys číst takové knihy, které by tě naučily trochu pokrytectví, abys lépe dokázala tajit své myšlenky."

„Věřím, že nemám takové myšlenky, abych se za ně musela stydět, tetičko," odpověděla Žofinka.

„To jistě ne," zvolala teta. „Nemyslím si, že se máš za co stydět, a přece jsi, holčičko, zrudla jako pivoňka, když jsem se zmínila o milostném citu. Věř mi, drahá Žofi, že jsem obeznámena s každičkou tvou myšlenkou právě tak dokonale jako Francouzi s našimi záměry dávno předtím, než je začneme uskutečňovat. Snad sis nemyslela, holčičko, když se ti podařilo obalamutit papínka, že obalamutíš i mne? Představuješ si, že jsem nepochopila, proč jsi se včera tak nápadně měla k panu Blifilovi? Ale jdi, přestaň se už červenat. Povídám ti, za takovou lásku se hanbit nemusíš. – Já tu lásku schvaluji a tvému otci jsem to vysvětlila tak, že ji schvaluje rovněž. Mám přitom na zřeteli jen a jen tvé city: těm ať se dá průchod, pokud je to možné, i kdyby se proto obětovaly lákavější vyhlídky. Poslouchej, mám pro tebe takovou novinu, že zajásáš. Svěř se mi, a já udělám všechno pro to, abys byla šťastna, tak jak o tom sníš."

„Jéminkote, tetinko –" Žofinka se zatvářila tak popleteně, jak snad ještě v životě ne, „já nevím, co vám na tohle – Z čeho mě to, tetinko drahá, vlastně podezíráte?"

„Jen žádné zapírání," odpověděla milostslečna Westernová. „Vždyť mluvíš se ženou, se svou tetou, která tě má upřímně ráda, to doufám víš. A vždyť mi odhalíš jen to, co už stejně vím a co jsem včera jasně prohlédla za vší tou rafinovanou hrou, kterou jsi předvedla a kterou bys také obalamutila každého, kdo nezná svět tak jako já. A nakonec přece je to láska, kterou vřele schvaluji."

„Jéminkote, tetinko – když vy jste na mě udeřila tak nečekaně a z ničehož nic –" povídá Žofinka. „To víte, nejsem přece slepá – a jestli je na tom něco zlého, vidět všechny lidské přednosti v jednom člověku – ale je to možné, že by na to tatíček – a vy, tetinko – že byste na to hleděli mýma očima?"

„Vždyť ti povídám," ubezpečila ji teta, „že ti to naprosto schvalujeme, a tvůj papá stanovil, aby tě dnes odpoledne přišel tvůj milý navštívit."

„Papá, a dnes odpoledne!“ zvolala Žofinka a zbledla jako stěna.

„Ano, děvečko, dnes odpoledne,“ potvrdila teta. „Víš, jak překotně bratr vždycky jedná. Upozornila jsem ho, že ses nám zamilovala, což jsem vytušila, když jsi onehdá kvečeru omdlela v polích. Potvrdila jsem si to pak, když ses vzpamatovala, a znovu jsem si to potvrdila ten večer u večeře a druhý den u snídaně: vždyť víš, holčičko, že vím, jak to na světě chodí. No a ledva jsem na to bratra upozornila, hned chtěl panu Allworthymu nabídnout tvou ruku. Včera mu ji nabídl, pan Allworthy samosebou přijal, a rád, a dnes odpoledne se musíš ukázat v nejlepším světle.“

„Dnes odpoledne!“ zvolala Žofinka. „Tetinko drahá, vyděsila jste mne k smrti.“

„To tě brzy přejde, holčičko,“ pravila teta, „však je to roztomilý mladík, jen co je pravda.“

„Ano, a vím, že lepšího člověka neznám,“ pravila Žofinka. „Je tak odvážný, a přitom tak jemný, tak vtipný, ale nikomu by neublížil, tak lidský, tak ohleduplný, tak dobře vychovaný a tak pěkný! Co na tom sejde, že je z nízkého rodu, ve srovnání se všemi jeho přednostmi?“

„Z nízkého rodu? Jak to myslíš?“ zeptala se teta. „Pan Blifil přece není z nízkého rodu!“

Žofinka při zvuku toho jména zbledla a chabým hlasem je opakovala. Nato teta křičela: „Pan Blifil, no samosebou pan Blifil, o kom jiném by byla řeč?“

„Propánaboha,“ odpověděla Žofinka, blízka mdlobám, „já myslela, že o panu Jonesovi, nikdo jiný si přece nezasluhuje –“

„Mlč!“ zvolala teta. „Teď jsi zase vyděsila ty mne. Tobě se tedy líbí pan Jones, a ne pan Blifil?“

„Pan Blifil!“ opakovala Žofinka. „To přece nemůžete myslet vážně, a pokud ano, tak jsem to nejubožejší stvoření na světě.“

Teta Westernová stála chvíli mlčky a jen jí blesky sršely z očí. Potom rozezvučela hlasivky, seč mohla, a zahromovala následujícími artikulovanými zvuky: „Je to možné, že bys vážně uvažovala o zneuctění své rodiny sňatkem s panchartem? Takto bys poskvrnila krev Westernů? Jestli nemáš dost rozumu, aby tě odradil od takové nestvůrně náklonnosti, snad bys měla mít v sobě aspoň tolik rodové hrdosti, aby udusila každé nízké city, a už vůbec bych nečekala, že budeš mít tolik drzosti a otevřeně se mi k něčemu takovému přiznáš.“

„Tetinko, řekla jsem to jen proto, že jste to ze mě vytáhla," odvětila rozechvěle Žofinka. „Pokud vím, nevyslovila jsem dosud jméno pana Jonese s uznáním před nikým, a nebyla bych to učinila ani teď, kdybych neuvěřila, že mi to schvalujete. Ať už si o tom ubohém, nešťastném mladíkovi myslím cokoli, hodlala jsem to vzít s sebou do hrobu – do toho hrobu, kde jedině najdu útočiště, jak teď vidím."

V záplavě slz sklesla na židli a v dojímavém mlčení nevýslovného žalu skýtala pohled, jaký by pohnul i nejzatvrzelejším osrdím.

Všechen ten hluboce prožívaný žal však nevykřesal v tetě jiskru soucitu. Ba naopak, vzplála bezuzdným úsměvem. „A já bych tě radši do toho hrobu následovala," volala hlasem dodaleka se rozléhajícím, „než být svědkem, jak sebe a svou rodinu zostudíš takovým sňatkem. Bože na nebesích! V životě by mě nenapadlo, čeho se to dočkám: moje neteř, a zamiluje se do takového člověka! To jsi první – ano, slečinko, jste první z Westernů, koho něco tak nedůstojného kdy napadlo! Rodina tak proslulá prozíravostí svých žen –"

Takto hromovala ještě dobrou čtvrthodinu, až vyčerpala nikoli svůj hněv, ale hlas; pak zakončila hrozbou, že rovnou teď půjde a poví to bratrovi.

Žofinka se jí vrhla k nohám, chytila ji za ruce a v slzách ji prosila, aby neprozradila, co z ní vypáčila: poukazovala na otcovu prudkou povahu a slibovala, že pro žádnou lásku na světě by nikdy neučinila nic proti jeho vůli.

Teta Westernová na ni chvíli hleděla, pak sebrala rozum do hrsti a prohlásila: „Jen pod jednou podmínkou bratrovi o ničem nepovím, a ta podmínka zní, že dnes odpoledne přijmeš pana Blifila a budeš ho nadále považovat za svého budoucího chotě."

Nebohá Žofinka, vydaná tetě zcela napospas, jí sotva mohla něco rázně odmítnout; nezbývalo jí tedy nic než slíbit, že se s panem Blifilem sejde a že k němu bude pokud možno vlídná, ale naléhala na tetinku, aby se s tou svatbou nepospíchalo. Pan Blifil prý jí není vůbec sympatický a doufá, že tatíčka přesvědčí, aby ji neuvrhl do neštěstí.

Milostslečna Westernová ji ujistila, že ta svatba je zcela dohodnutá a že ji nic nemůže ani nesmí překazit. „Musím přiznat," pravila, „že jsem tím nápadem nebyla dřív ani zvlášť nadšená, ba měla jsem k němu i své výhrady, které jsem přemohla v domnění, že ty po tom toužíš, teď ale pohlížím na ten sňatek jako na vysoce žádoucí a přičiním se, seč je v mých silách, aby se kolem toho zbytečně neztrácel čas."

Žofinka odvětila: „Snad mohu aspoň doufat, že na mne s tatíčkem ve své dobrotě nebudete pospíchat. Jistě mi dopřejete trochu času, abych se pokusila překonat ten silný odpor, který k tomu člověku nyní cítím.“

Teta odvětila: „Vím, jak to na světě chodí, a proto mě neopiješ suchým rohlíkem; jelikož miluješ jiného, poradím bratrovi, ať hledí ten sňatek uspíšit. Co by to taky bylo za taktiku,“ dodala, „protahovat obležení, když jsou nepřítelovy voje na dosah a co chvíli mohou obklíčení prolomit. Ba ne, Žofi, jsem přesvědčena, že jsi vášnivě zamilovaná, v souladu se ctí svou neblahou vášeň neukojíš, a proto učiním, co je v mých silách, aby tvá čest už nebyla věcí tvé rodiny: až se vdáš, bude mít tohle všechno na starosti jen a jen tvůj manžel. Doufám, že budeš mít vždycky tolik prozíravosti, abys jednala, jak se sluší, ale kdyby nastal ten opačný případ, řeknu ti, že manželství už zachránilo nejednu ženu od zkázy.“

Žofinka dobře věděla, nač teta naráží, ale nepovažovala za vhodněji na tohle odpovědět. Rozhodla se však, že se s panem Blifilem sejde a vynasnaží se být k němu zdvořilá, neboť jen za této podmínky jí teta byla ochotná slíbit, že zamlčí, co z ní vypáčila spíš neblahou shodou okolností než nějakým rafinovaným trikem.

6. Kapitola

Rozhovor mezi Žofinkou a slečnou Honorií, jenž dobrotivému čtenáři třeba trochu uleví v cituplném dojetí z výše popsaného výjevu.

Teta Westernová odešla, jakmile dostala od Žofinky slib, o němž byla řeč v předešlé kapitole, a hned nato přicupitala slečna Honoria. Zabývala se nějakou prací v sousední komnatě, když tu ji zvýšený hlas od vedle přivábil ke klíčové dírce, a u ní také setrvala, dokud dialog neskončil. Když vešla, stála tam Žofinka jako socha a slzy jí proudily po tvářích. Honoria hned nakomandovala do vlastních očí úměrné množství slz a zahájila: „Krindanáčku, slečinko drahá, copak se vám stalo?“

„Nic,“ plakala Žofinka.

„Že nic?“ řekla Honoria. „Drahá jemnostslečno, to mi nepovídejte, když vás vidím v takovém stavu po tej *preambuli*[37] s milostivou slečnou tetinkou.“

„Nedělejte si ze mě legraci,“ zvolala Žofinka, „povídám, že se nic nestalo – Bože na nebesích! Proč jen jsem se kdy narodila!“

„Ale, jemnostslečno, to vám přece nemůžu věřit, že takhlenc činíte pro nic za nic," vece Honoria. „Jsem jenom služka, jakpak ne, ale namouduši jsem při jemnostslečně vždycky věrně stála a namouduši bych za jemnostslečnu život položila, jen abych jí pomohla."

„Drahá Honorie, vy mi pomoci nemůžete," vzdychla Žofinka. „Jsem ztracená."

„Chraňpámbu," odporovala komorná, „ale jestli pro vás nemůžu nic udělat, aspoň se mi svěřte, slečno, budu klidnější, když se to dozvím."

„Tatíček mě chce vdát za muže, kterého si ošklivím a nenávidím."

„Ajéjej, slečinko, a kdopak je ten darebák? To musí bejt náramnej zloduch, jináč by ho jemnostslečna nemohla tak nenávidět."

„Jeho jméno by mi otrávilo jazyk," odvětila Žofinka, „však se to doslechnete až moc brzy."

Po pravdě řečeno, Honoria už je znala, a proto neprojevila v tom směru víc zvídavosti. Vedla řeč takto: „Nemůžu si osobovat právo, abych jemnostslečince radila, však jemnostslečna sama ví nejlíp, co a jak, já jsem jen vobyčejná služka, ale hrom do škopku uhoď! To bych se na to podívala, aby mě nějakej otec chtěl vdát proti mé vůli. Ale vrchnostpán je tak hodnej, že jo, a kdyby jenom věděl, jak jemnostslečinka toho mladíka nenávidí, tak by ji určitě do žádnejch vdavků nenutil. A kdyby mi jemnostslečinka dovolila, abych to pánovi řekla – No jo, samosebou by bylo lepší, kdyby to slyšel od vás, ale když si jemnostslečinka nechce špinit jazyk jeho hnusným jménem."

„Mýlíte se, Honorie," řekla jí Žofinka. „Tatíček se rozhodl, a mně se o tom předtím ani slůvkem nezmínil."

„Že se nebojí pánaboha!" zvolala Honoria. „Vy s ním pudete do postele, ne pán. Některej mužskej má třeba všecko jaksepatří, ale ne každá v něm najde zalíbení. Tohlenc pán nemá z vlastní hlavy. Škoda že si některý lidi nehleděj svýho, však by se jim to samotnejm taky zajídalo, kdyby s nima někdo takhlenc zacházel. Já jsem jenom služka, ale umím si představit, že každej mužskej není jednomu stejně milej. A co je pak jemnostslečně plátno takový velikánský věno, když se ani nemůže potěšit s pánem, kterej se jí líbí nejvíc? No, já nic neříkám, ale je to velká škoda, že se některý lidi neuměli líp narodit, no co, sama bych si taky dala říct, jenomže tu není žádnej majetek, ale co na tom, jemnostslečna má dost pro voba, a co by jemnostslečna za svý peníze dostala lepšího? Nikdo nepopře, že je to nejpěknější, nejmilejší, nejdobřejší, nejpomilováníhodnější a největší fešák na světě."

„Jak si to představujete, takhle mi tu vykládat?“ zvolala Žofinka a zatvářila se přísně. „Myslíte si, že to strpím, abyste si takhle dovolovala?“

„Propáníčka, jemnostslečno, nezlobte se, nic zlýho jsem tím nemyslela,“ odpověděla Honoria, „jenom mi chudáček ten pán nejde z hlavy, co jsem ho dneska viděla – A kdyby ho byla jemnostslečna zrovínka teď zahlídla, určitě by ho taky politovala. Chudáček ten pán. Přála bych mu, aby neměl takovou smůlu, protože tam prochodil půl dne, ruce zkřížené na prsou, a tvářil se tak smutně, že bych nad ním byla namouduši až zaplakala.“

„Nad kým?“ zeptala se Žofinka.

„Nad chudáčkem panem Jonesem,“ odpověděla Honoria.

„Vy jste ho viděla? A kde?“ zvolala Žofinka.

„U říčky, slečno,“ sdělila jí Honoria. „Procházel se tam několik hodin, nakonec si tam lehl na břeh a nejspíš tam ještě pořád leží. Kdybych nevěděla, co se pro mě sluší, když jsem jenom služka, tak bych byla šla a promluvila na něho. Jestli si přejete, ráda tam zaběhnu, jen tak pro zajímavost, a podívám se, jestli tam pořád ještě je.“

„Co by tam ještě dělal?“ vece Žofinka. „Ten už je určitě dávno pryč. A krom toho, nač – proč – nač byste tam chodila? Také tu pro vás teď mám nějakou práci. Přineste mi klobouk a rukavice, půjdeme se s tetinkou před obědem projít do hájku.“

Honoria okamžitě uposlechla a Žofinka si nasadila klobouk, ale když se podívala do zrcadla, usoudila, že jí tahle vázací stuha na klobouku nesluší, a poslala komornou pro stuhu jiné barvy, a když jí pak několikrát důrazně přikázala, aby za žádných okolností neodcházela od práce, protože to hrozně pospíchá a musí to být hotovo ještě dnes, zamumlala cosi o tom, že se jde projít do hájku, vyběhla opačným směrem a utíkala, co jí rozechvělé nohy stačily, přímo k říčce.

Tom tam skutečně byl, jak ji slečna Honoria informovala, strávil tam dobré dvě hodiny v smutném rozjímání o své Žofince a vyšel z parku jedněmi vrátky přesně v tu chvíli, kdy ona vběhla druhými. Takže těch nešťastných pár minut, věnovaných výměně stuh, zhatilo tentokrát milencům setkání. Taková nešťastná náhoda! Mé krásné čtenářky si z ní nepochybně vezmou cenné ponaučení. Zato přísně zapovídám pánům kritikům veškeré komentáře o okolnosti, již jsem vyprávěl jen kvůli dámám, a ty jediné k ní smějí zaujímat stanovisko.

7. Kapitola

Obrázek formálních námluv na miniatuře, což je také nejvhodnější způsob podání, a výjev cituplnější, vykreslený v plné šíři.

Kdosi moudrý kdysi poznamenal, a dost možná nebyl sám, že neštěstí nechodí samo. O pravdivosti tohoto rčení se nyní přesvědčila Žofinka, která nejenže se dočkala zklamání a nesetkala se s milovaným mužem, ale navíc měla před sebou nepříjemnou povinnost se nastrojit a přijmout návštěvu muže, který se jí hnusil.

Onoho odpoledne promluvil pan Western poprvé s dcerou o svých úmyslech, přičemž jí sdělil, že už to slyšela od tety, jak je mu známo. Žofinka se na to zatvářila smutně a neubránila se, aby jí několik perel neskanulo z očí. „Ale jdi," řekl jí na to pan Western, „nedělej, holka, drahoty, podívej, všecko vím, tetička mi to dopodrobna vypověděla."

„Je to možné, že už to na mne tetinka prozradila?" povzdechla si Žofinka.

„To víš, že jo," povídá pan Western, „japabyne! Však ses prozradila sama včera u oběda. Bylo na tobě hned vidět, kdo ti pad do oka. Ale mladé holky nikdá nevědí, co chtějí. Ty mi tu teď pláčeš, protože tě chci vdát za mládence, kterého máš ráda. Pamatuju se, že tvoje matka fňukala a brečela zrovna tak, ale druhý den po svatbě toho nechala: pan Blifil je rázný mladík, ten ti to kňourání taky zatrhne. Hele, usmívej se, čekám ho každou chvíli."

Žofinka viděla, že se k ní teta zachovala čestně, a řekla si, že sebere síly a to nepříjemné odpoledne nějak přetrpí, jen aby tatíčkovi nezavdala důvod k podezření.

Brzy nato přibyl pan Blifil a pan Western se vzápětí vzdálil a nechal mladý pár o samotě.

Na dobrou čtvrthodinu vládlo ticho, neboť pán, na němž bylo, aby zahájil rozhovor, trpěl oněmi neslušivými rozpaky, jež pramení z neohrabanosti. Párkrát se užuž odhodlal, ale pokaždé spolkl slova, která měl na jazyku. Nakonec z něho vytryskl proud šroubovaných, křečovitých komplimentů, na něž dívka odpovídala sklopenýma očima, nepatrnými úklonami a kratičkými zdvořilostními frázemi. Blifil ve své nezkušenosti se ženami sebevědomě pochopil takové chování jako ostýchavý souhlas, že se o ni může ucházet, a když Žofinka vstala, aby ukončila nesnesitelnou scénu a ze salónu odešla, přičetl si to na vrub upejpavosti a utěšil se tím, že brzy si její společnosti užije vrchovatě.

Byl skutečně pevně přesvědčen, že svého cíle dosáhne: aby si zcela a bezvýhradně podmanil srdce své paní, jak to vyžadují romantičtí milenci, na to ani nepomyslel. Toužil jen po jejím majetku a její osobě a nepochyboval, že obé se brzy stane jeho výhradním vlastnictvím, protože pan Western byl tomu sňatku tak nakloněn a protože dobře věděl, jak poslušně Žofinka splní otci každé přání a jak rázně by to ten od ní vyžadoval, kdyby mu k tomu zavdala příčinu. Sebejistě proto věřil, že otcovská autorita spolu s šarmem jemu vlastním a jeho konverzačním uměním vykoná své u mladé dámy, jejíž city, o tom vůbec nezapochyboval, jsou dosud nezadané.

Na Toma nezažárlil ani trochu, a sám jsem se už často podivil, jak je to možné. Patrně si představoval, že pověst horkokrevného divocha, která ho široko daleko provázela (zda oprávněně či ne, nechť rozsoudí čtenář), dozajista odradí tak vzorně vychovanou mladou dámu. Možná že jeho podezíravost uspala Žofinka svým chováním a vlastně i Tom sám, když byli všichni naposledy pospolu. A konečně, a to byl asi důvod nejpádnější, byl přesvědčen, že s ním se nikdo nemůže měřit. Věřil, že zná Toma jako své boty, a hluboce jím opovrhoval za to, že nemá dost rozumu, aby víc myslel na svůj prospěch. Nenapadlo ho, že by se Tom mohl do Žofinky zamilovat, a co se hmotného prospěchu týče, myslel si, že to je argument, který u takového hlupáka málo platí. Navíc byl Blifil přesvědčen, že známost s Molly Seagrimovou stále trvá a že to nejspíš nakonec skončí svatbou. Tom ho skutečně od útlého dětství měl rád a se vším se mu svěřoval, dokud se mu Blifil svým chováním u lože nemocného pana Allworthyho nezošklivil, a jen vinou roztržky, která z té příčiny vznikla a ještě neupadla v zapomnění, se Blifil nedozvěděl, jak se Tom změnil v citech, jež druhdy choval k Molly.

Ze všech těchto důvodů pan Blifil neviděl, co by mu bránilo uspět u Westernovy dcery. Měl za to, že se k němu chovala jako každá slečna při nápadníkově první návštěvě, a také to zcela odpovídalo jeho očekávání.

Pan Western bedlivě číhal, aby nepropásl ženicha, až se bude vracet. Když zjistil, že je rozradostněn svým úspěchem, okouzlen jeho dcerou a zcela spokojen s tím, jak ho přijala, jal se dobrý pán ve víru nadšení poskakovat a tančit ve vstupní síni a prováděl další komické kousky; on se totiž vůbec v ničem neovládal, a ať v něm v dané chvíli převládl ten pocit či ten, vždycky se dal rázem strhnout k bezuzdným výstřelkům.

Sotva Blifil odešel, což se nestalo, dokud ho pan Western nezasypal polibky a dost se ho nenaobjímal, běžel hned tento milující otec za dcerou, a jen ji našel, upadl do šťastného vytržení zase před ní, vybízel ji, ať si naporoučí toalet a šperků, co srdce ráčí, a prohlašoval,

že všechno, co má, je tu jen pro ni, aby ona byla spokojená. Znovu a znovu ji hladil a láskyplně celoval, říkal jí nejněžnějšími jmény a zapřísahal se, že je jeho největším potěšením na světě.

Když Žofinka zřela tatíčka v tomto záchvatu lásky, ač neměla tušení, co jej vyvolalo (záchvaty lásky u něho nebyly nic neobvyklého, i když tentokrát měl bouřlivější průběh než jindy), usoudila, že se jí sotva naskytne lepší příležitost svěřit se mu přinejmenším s tím, co se týkalo pana Blifila; chápala ovšem až příliš dobře, že zakrátko mu bude muset objasnit vše. Poděkovala mu tedy nejprve za všechny jeho projevy náklonnosti a pak se zeptala s nevýslovně něhyplným pohledem: „Je to možné, že mám tak hodného tatíčka, který si ze všeho nejvíc přeje, aby jeho Žofinka došla štěstí?“ To ji pan Western slavnostně odpřisáhl a zpečetil polibkem; načež ho chytila za ruku, padla před ním na kolena, a když ho mnohokrát vřele a procítěně ujistila, že ho miluje a ví, čím je mu povinována, jala se ho prosit, aby ji neuvrhl do velikého neštěstí a nenutil ji vdát se za muže, jehož si hnusí. „Prosím vás o to, drahý tatíčku, nejen kvůli sobě, ale i kvůli vám, když mi tu teď tak přelaskavě říkáte, že vám na mé spokojenosti tolik záleží.“

„Jakže? Cože?“ vyhrkl pan Western nechápavě.

„Ach, tatíčku,“ pokračovala, „nejen spokojenost vaší Žofinky, ale i její život závisí na tom, jestli splníte její prosbu. Nemůžu žít s panem Blifilem. Kdybyste mě k tomu manželství donutil, tak mne zabijete.“

„Ty nemůžeš žít s panem Blifilem,“ opakoval jako ozvěna pan Western.

„Ne, nemůžu, přísahám při všem, co je mi svaté,“ odpověděla Žofie.

„Tak si umři a jdi do –“ zařval a odstrčil ji od sebe.

„Ach, tatíčku,“ zvolala Žofinka a chytla ho za šos, „slitujte se nade mnou! Zapřísahám vás, nekoukejte se tak na mě, neříkejte mi takové kruté – Není vám líto, když vidíte svou Žofi v takové hrozné situaci? Cožpak by mi můj vroucně milující tatíček dokázal zlomit srdce? Chcete mě odsoudit k trýznivému nekonečnému umírání?“

„Pchá!“ zvolal urozený pán, „co je to za nesmysly? Ženské třesky plesky! Jaképak umírání? Copak se na manželství umírá?“

„Ach, tatíčku," odpověděla Žofinka, „takové manželství je horší než smrt. Není mi ani lhostejný, já ho nenávidím a hnusí se mi."

„Ať se ti hnusí, jak chce, budeš ho mít!" zařval pan Western. A stvrdil svá slova takovou kletbou, že si ji ani netroufám zde opakovat, znovu a znovu se k tomu vášnivě zapřísahal a na závěr prohlásil: „Jednou jsem se pro ten sňatek rozhodl, a jestli mě neposlechneš, tak ti nedám ani šesták, ani půlhalíř; ne, a kdybych tě viděl hladem padnout na cestě, nepodal bych ti sousto chleba. To je mé pevné rozhodnutí, a ty si to moc dobře rozmysli!" Vytrhl se jí tak prudce, že padla obličejem na podlahu, a vyřítil se z pokoje, zatímco Žofinka zůstala ležet.

Pan Western doběhl do síně, kde se střetl s Tomem Jonesem, a ten se při pohledu na popuzeného, bledého a sotva po dechu lapajícího přítele pochopitelně zeptal, co zavinilo tyto smutné důsledky. Urozený pán ho okamžitě s celou záležitostí obeznámil a završil to hořkými výčitkami na Žofinčinu adresu a dojímavým lamentováním nad těžkým osudem všech otců, které postihl ten malér, že mají dcery.

Tom, jenž do té chvíle neměl ani tušení o probíhajícím jednání ve prospěch Blifila, zůstal zprvu, jako když do něho hrom uhodí, ale sotva se trošku vzpamatoval, našeptalo mu krajní zoufalství, jak později řekl, aby panu Westernovi přednesl návrh, k němuž očividně bylo třeba víc drzosti, než kdy sídlilo za lidským čelem. Nabídl se, že s jeho dovolením za slečnou zajde a pokusí se ji přemluvit, aby otci vyhověla.

Kdyby se byl urozený pán honosil kdovíjakým bystrozrakem, jako že tomu bylo spíše naopak, v této chvíli by ho byl hněv stejně asi zaslepil. Poděkoval Tomovi, že na sebe bere takový nevděčný úkol, řekl mu: „Běž za ní, prosím tebe, a zkus, co s ní svedeš," a zaklínal se četnými hroznými kletbami, že ji vyžene z domu, jestli k tomu sňatku nesvolí.

8. Kapitola

Jak se Tom Jones sešel se Žofinkou.

Tom ihned odběhl a zastal Žofinku, právě když se zvedala ze země, jak ji otec zanechal: slzy se jí řinuly z očí, rtíky krvácely. Přiskočil k ní a hlasem zvučícím něhou i hrůzou zvolal: „Proboha, Žofinko má drahá, co se vám stalo?"

Zahleděla se na něho očima plnýma lásky a zeptala se: „Jak jste se sem dostal, propánaboha? Odejděte, zapřísahám vás, ihned odejděte."

„Nevažte mě tak krutým rozkazem," řekl, „srdce mi krvácí víc než vaše rtíky. Ach, Žofinko, ochotně bych si otevřel všechny žíly za cenu jediné krůpěje vaší drahé krve."

„Jsem už stejně mnohokrát vaší dlužnicí," odpověděla, „a vím, že to myslíte vážně." – Hleděla na něho něžně snad minutu, než podlehla zoufalství a zaúpěla: „Ach, pane Jonesi! Proč jen jste mi zachránil život? Má smrt by byla šťastnějším osudem pro nás pro oba."

„Šťastnějším?" zvolal. „Ani kdyby mě mučili a lámali v kole, netrpěl bych tolik jako pro Žofinku. Vždyť žiju jen pro ni."

Při těch slovech mu hlas i oči přetékaly nevýslovnou láskou, a když ji vzal jemně za ruku, neodtáhla mu ji: vždyť sotva věděla, co dělá. Zavládlo mlčení: mládenec dychtivě upíral oči na svou milovanou, ta je klopila k zemi; až po chvíli se vzchopila a znovu ho vybídla, aby odešel, protože by to mělo hrozné důsledky, kdyby je tady našli takhle spolu. Na vysvětlenou dodala: „Ach, pane Jonesi, vy nevíte, nemůžete vědět, co se přihodilo v tomto krutém odpoledni."

„Vím všechno, Žofinko drahá," odpověděl. „Váš krutý otec mi to pověděl a sám mne sem za vámi poslal."

„Otec že vás poslal za mnou? To se vám jen něco zdálo," odpověděla.

„Dej bože, aby to všechno byl jen sen!" zvolal. „Váš papá mě poslal za vámi, Žofinko, abych se přimluvil za svého odporného soka, abych vás přesvědčil – chopil jsem se čehokoli, jen abych vás spatřil. Promluvte ke mně, má lásko, utište mé krvácející srdce. Zbožňuju váš, miluju vás, jako ještě nikdo nikoho nemiloval. Neberte mi nemilostivě tuhle drahou, sladkou, něžnou ručku – Co když se už za chviličku budeme muset rozloučit navždy? – Nebýt těch krutých okolností, asi bych v sobě nepřekonal úctu a obdiv, které k vám chovám."

Žofinka chvíli mlčela a v hlavě jí to zmateně vířilo; pak k němu láskyplně zvedla oči a zeptala se: „Co by ode mne pan Jones chtěl slyšet?"

„Jenom mi slibte, že nikdy nebudete patřit Blifilovi," zvolal.

„Nevyslovujte to hnusné jméno," odpověděla. „Ujišťuji vás, že mu nikdy nedám, co je v mé moci mu odepřít."

„A teď, když už jste tak moc hodná, zajděte ještě o krůček dál a dodejte, že smím doufat," žadonil.

„Proboha, pane Jonesi,“ řekla, „co to po mně žádáte? Jakou naději vám můžu dát? Víte přece, co otec zamýšlí.“

„Ale vím také,“ odpověděl, „že vás nemůže donutit, abyste mu byla po vůli.“

„A co následky takové neposlušnosti? Svého neštěstí se hrozím ještě nejméně. Ale nemohu snést pomyšlení, že by se kvůli mně trápil tatíček.“

„Sám by si to zavinil!“ zvolal Tom. „Osobuje si nad vámi moc, která je proti přírodě. Představte si, jak bych se trápil já, kdybych vás ztratil, a uvidíte, kam soucit nakloní misky vah.“

„Jen si to představte!“ odvětila. „Chápu moc dobře, že bych vás zničila, kdybych vám vyhověla – a jen to pomyšlení mi dává sílu, abych vás od sebe zapudila navždy a zabránila tak vaší vlastní zkáze.“

„Nehrozím se ničeho, hrozím se jen toho, že ztratím Žofinku, a jestli mne chcete uchránit nejbolestnější trýzně, odvolejte svůj krutý příkaz – já se od vás namouduši nedokážu odloučit, namouduši, není to v mých silách.“

A tak oba milenci stáli, rozechvěle a beze slov, Žofinka neměla sílu vytrhnout Tomovi ruku, kterou on ledva držel, když tu dojemný výjev, jenž podle mínění některých čtenářů už stejně trvá příliš dlouho, vystřídal jiný, ladění tak protichůdného, že si na jeho vylíčení vyhradíme další kapitolu.

9. Kapitola

Mnohem bouřlivější než předešlá.

Než budeme vyprávět dál, co se stalo s našimi milenci, podívejme se napřed, co se během jejich vroucího rozhovoru dálo v síni. Krátce poté, co Tom svrchu zmíněným způsobem opustil pana Westerna, přišla za ním jeho sestra a hned uslyšela, co se odehrálo mezi jejím bratrem a Žofinkou kvůli Blifilovi.

Tento počin své neti zhodnotila dobrotivá dáma jako zásadní porušení podmínek, za nichž se zavázala uchovat její lásku k Tomu Jonesovi v tajnosti. Cítila se tedy zcela oprávněna obeznámit bratra se vším, co věděla, a učinila tak co nejnázorněji, bez dlouhého okolkování a příprav.

Že by si dcera vzala Jonese, to vrchnostpána v životě nenapadlo, ani ve chvílích, kdy pro mladého muže plál vřelou náklonností, nikdy mu z žádné příčiny ani stín takového podezření nebleskl hlavou. Pokládal skutečně vyváženost jmění a společenského postavení za stejně hmatatelně nezbytnou složku manželství jako různost pohlaví či jinou základní podmínku, a že by se jeho dcera zamilovala do nemajetného mladíka, toho se neobával o nic víc, než že by se zamilovala do tvora jiného živočišného druhu.

Zůstal tedy po sestřině odhalení jako solný sloup. Zprvu ze sebe nedokázal vypravit ani slovo, jak mu překvapení vzalo dech. Ten se mu ale brzy vrátil, a jak to v obdobných případech bývá, s dvojnásobnou silou a zuřivostí.

První, nač využil schopnosti řeči, když se vzpamatoval z prudkých účinků svého překvapení, bylo hromobití kleteb a nadávek. Nato se rozběhl k pokoji, kde předpokládal, že páreček dlí, a na každém kroku přitom vypočítával, či spíše hulákal, jakými všemi způsoby se hodlá pomstít.

Jako když se dvě hrdličky nebo dva holoubkové či pastýř Strephon se svou Phyllis (to je nejvýstižnější) uchýlí někam do příjemného zastrčeného zákoutí, aby vychutnávali opojné hovory s Amorkem, tím stydlivým hošíkem, který na veřejnosti neumí mluvit a nebývá dobrým společníkem v skupině početnější dvou, a zatímco všude vládne klid a mír, náhle hrubé zahřmění rozrazí mraky a dunivě se valí po nebesích: tu polekaná panna vyskočí z mechovitého břehu či žírné trávy a bledý stín smrti vystřídá rudý stejnokroj, do něhož jí předtím láska oděla tvářičky, strachem se celá zachvěje a milenec ji ledva udrží, zesláblou a nemohoucí; anebo jako když dva pánové, neobeznalí s podivuhodnými místními šprýmy, družně spolu popíjejí v nějakém hostinci či krčmě v Salisbury a velký Dowdy v roli šílence a jeho inspirátoři, kteří mu přihrávají co blázni, náhle zachřestí řetězy a jmou se vydávat na ochozu příšerné skřeky, tu se leknou, vyskočí, hrůzou jati naslouchají a koukají, kde by se před blížícím nebezpečím skryli, a kdyby zamřížovaná okna nebránila úniku, riskovali by i krk, jen aby unikli rozběsněnému zuřivci, tak zachvěla se nebohá Žofinka, tak zbledla při hromování blížícího se otce, jenž hlasem drásajícím sluch chrlil kletby a přísahal Tomovi krutou pomstu. Upřímně řečeno, mám ten dojem, že i zmíněný mládenec by se byl z uvážlivé prozíravosti raději viděl někde jinde, kdyby mu byla hrůza o Žofinku dovolila, aby i jen na okamžik pomyslel na své osobní záležitosti a láska ho nenutila sdílet, cokoli postihne ji.

Urozený pán vtrhl do dveří, a co spatřil, rázem udusilo všechen hněv proti Jonesovi: jeho dcera, ó hrůzo!, ležela smyslů zbavená milému v náručí. Při tomto tragickém pohledu se

všechna zuřivost z pana Westerna rázem vypařila; ze všech sil volal o pomoc, běžel nejprve k dceři, pak zpátky ke dveřím, zařval o vodu a zas běžel zpátky k Žofince. Zřejmě si vůbec neuvědomil, komu to leží v náručí, ba snad i zapomněl, že je na světě nějaký Jones: momentální stav jeho dcery stačil plně zaměstnat všechny jeho myšlenky.

Přiběhla milostslečna Westernová a jí v patách houf sloužících, pomocí vody, čichacích solí a dalších obvyklých posilujících medikamentů se jali dívku křísit a jejich úsilí se setkalo s takovým úspěchem, že za pár minut začala Žofinka přicházet k sobě a projevovala opět známky života. Zakrátko pak už ji mohly její komorná s tetinkou odvést; dobrotivá dáma však neopomenula předtím vzpamatovat bratra prospěšným upozorněním, jaké hrozné důsledky s sebou nese jeho vznětlivost, aneboli, jak to ráčila nazvat, bláznění.

Urozený pán nejspíš její dobrou radu nepochopil, jelikož mu ji udělila v nejasných náznacích, pokrčením ramenou a projevy úžasu, anebo pokud ji pochopil, nevzal si ji dosti k srdci: sotva se totiž zprostil naléhavých obav o dceru, hned opět upadl do spárů předchozí zuřivosti, jež by byla okamžitě vyústila v bitku s Tomem, nebýt farář Supple, statný to muž, právě přítomen: ten zabránil silou urozenému pánovi v projevech nepřátelství.

Ledva Žofinka odešla, přistoupil Tom k panu Westernovi, jemuž farář svíral paže, a velice pokorně ho prosil, aby se uklidnil, protože v takovém rozrušení není s to přijmout žádné vysvětlení.

„Já ti to vysvětlím sám!“ řval pán z Westernů. „Slíkej se, a jestli jseš aspoň napůl chlap, tak tě zpráskám jako psa!“ Zahrnul pak mládence výrazy, jaké se používají mezi venkovskými pány, když zastávají opačná stanoviska, a doprovodil je hojnými výzvami, aby věnoval pozornost jisté části těla, obvykle uváděné při rozepřích, jež vyvstávají v nižších vrstvách anglické honorace na dostizích, kohoutích zápasech a jiných veřejných místech. Rovněž bývá často zmiňována žertem. A zde myslím vtip zhusta naráží na nepochopení. Spočívá vlastně v tom, že někoho žádáme, aby nás políbil do míst, kam jsme jeho předtím slibovali nakopat; dával jsem bedlivě pozor, ale ještě jsem neslyšel, že by někdo chtěl nakopat vlastní část a políbit cizí.

A stejně tak člověka udivuje, že při mnoha tisících těchto vlídných výzev, jež vyslechl jistě každý, kdo měl možnost hovořit s venkovskými vrchnostenskými pány, nikdo, co vím, ani jedinkrát nebyl svědkem toho, že by se jejich přání vyhovělo. Což výmluvně svědčí o

vesnické neuhlazenosti: vždyť ve městě panstvo z nejlepších kruhů denně vykonává tento obřad u výše postavených, a to bez vyzvání.

Na všechno toto vtipkování Tom zcela klidně odpověděl: „Urozený pane, vaše výroky možná smazaly všechnu vděčnost, jíž jsem vám byl povinován, ale jedno nesmažou nikdy: ať mi lajete, jak chcete, proti otci Žofie ruku nepozvednu.“

Tahle slova rozzuřila pána z Westernů ještě víc, až farář požádal Toma, aby odešel. Pravil: „Sám vidíte, pane Jonesi, jak urozeného pána vaše přítomnost rozrušuje, a proto vás prosím, abyste se déle nezdržoval. Plane takovým hněvem, že s ním v této chvíli nemůžete rozmlouvat. Udělal byste lépe, kdybyste svou návštěvu ukončil a přednesl, co si přejete mu ve své věci sdělit, při nějaké vhodnější příležitosti.“

Tom se rád podle jeho rady zařídil a okamžitě odešel. Urozený pán získal vzápětí opět osobní svobodu a rozvaha se mu vrátila natolik, že dokázal vyjádřit jistou vděčnost za její předchozí omezování; prohlásil, že by mu byl rozmlátil hlavu na cimprcampr, a dodal: „To by přece člověka zatraceně mrzelo, kdyby měl viset kvůli takovému lumpovi.“

Farář z vítězoslávy nad úspěchem svého mírutvorného úsilí jal se kázat proti hněvu, čímž by byl u mnohých prchlivců zmíněnou vášeň spíše rozdmýchal, než ukonejšil. Obohacoval své argumenty četnými poučnými citáty ze starověkých myslitelů, především ze Seneky, jenž pojednal o náchylnosti k hněvu tak moudře, že to nikdo než člověk do běla rozběsněný nemůže číst s užitkem a potěšením. Důstojný pán zakončil kázání proslulou historkou o Alexandru Velikém a jeho generálovi Klejtovi: tu však mám zaznamenanou v notesu pod záhlavím opilství, a proto ji zde neuvedu.

Urozený pán vyprávění neposlouchal, a dost možná ani nic z toho ostatního, protože faráře přerušil, ještě než domluvil, aby si poručil korbel piva; zaznamenal patrně (a to je jedna z nejnespornějších zkušeností v souvislosti s myslí takto rozpálenou), že *hněv člověka vysuší.*

Jen se pan Western osvěžil mocným douškem, už se vrátil v řeči k Tomovi a prohlásil, že rozhodně zajde hned zítra po ránu za Allworthym a všechno mu vylíčí. Jeho přítel by mu byl z pouhé dobrotivosti takový záměr rád rozmluvil, ale jeho snaha měla pouze ten účinek, že rozpoutala další hromobití kleteb a nadávek, které bolestně zraňovaly Supplův zbožný sluch; netroufal si však postavit se proti výsadě, již si urozený pán jako svobodný Angličan osoboval. Upřímně řečeno, farář ukájel svůj mlsný jazyk u Westernovy tabule a platil za to tím, co musely jeho uši občas protrpět. Utěšoval se tím, že vrchnostpána k tomuto hříchu

nepodněcuje a že by nepronesl ani o kletbu méně, kdyby k němu co živ nevstoupil. Farář Supple se tedy nedopouštěl té nevychovanosti, že by hostiteli něco vytýkal v jeho vlastním domě, zato mu ale bohatě oplácel z kazatelny, což sice urozeného pána nijak nenapravilo, ale vlastní svědomí si tím tak rozjitřil, že dotyčné boží přikázání prosazoval neúhybně vůči všem ostatním, a vrchnostpán byl v celé farnosti jediný, kdo směl beztrestně klít.

10. Kapitola

Pan Western navštíví pana Allworthyho.

Pan Allworthy právě dosnídal a s upřímnou radostí vyposlechl synovcovo vylíčení, jak dobře pochodil na námluvách u slečny Westernové (ze srdce tomu sňatku přál, a to spíš pro slečninu povahu než její věno), když do pokoje vtrhl pan Western a bez dlouhých orací spustil:

„No to jste se vyznamenal! Vychoval jste toho svýho pancharta k pěknejm koncům: rád věřím, že jste to tak nemyslel, jistě jste mi to neudělal naschvál, ale u nás doma je teď všecko vzhůru nohama.“

„Copak se stalo, pane Westerne?“ zeptal se pan Allworthy.

„Stalo se toho ažaž: dcera se mi zamilovala do vašeho pancharta, víc nic; ale já jí nedám ani šesták, ani čtvrťák ze zlámaný grešle! Šak jsem si odjakživa říkal, že z toho nepojde nic dobrýho, když se panchart vychovává jako pán a nechá se chodit k lidem domů. Ten měl štěstí, holomek, že jsem se na něho nedostal, byl bych ho seřezal jak žito, až by ho přešly všecky namlouvárny, já bych toho pacholka brzy naučil, že nemá co pytlačit na panským! Ale ze mě nedostane ani žvanec, ani groš na chleba, a jestli si holku veme, přinese mu věnem jednu hazuku. To radši upíšu všecko, co mám, Walpolovi na rezervní fond, ať to nacpe hanoverákům do chřtánu.“

„To mě velice mrzí,“ zvolal pan Allworthy.

„Mrzí, nemrzí, a kdo je tu škodnej? Já přišel vo jediný dítě, vo chudinku Žofinku, jedinou mou radost a všecku naději a útěchu ve stáří; ale já ji vyženu z domu, bude žebrat a hladovět, zajde někde na ulici. Ani půlpeník, ne, ani půlpeník vode mě nikdá neuhlídá. Ten holomek vodjakživa uměl zaskočit zaječici v pelechu, aby ho ďas spral, kdo by si to byl pomyslel, na jakou koroptvičku si políčil, ale tentokrát vyjde naprázdno, vodnese si leda chcíplotinu, nahou ji dostane, a to mu můžete vode mě vyřídit.“

„Nemohu tomu ani uvěřit," žasl pan Allworthy, „po tom, co se odehrálo mezi synovcem a slečnou právě včera!"

„Ano, vážený," odpověděl pan Western, „právě po tom, co se odehrálo mezi ní a vaším synovcem, vyšla pravda najevo. Sotva pan Blifil vytáhl paty, už se ten holomek vetřel do stavení. To jsem si nepomyslel, když jsem si ho zamiloval jako lovce, že mi celou tu dobu líčí na dceru."

„Máte pravdu," řekl pan Allworthy, „bývalo by lépe, kdybyste mu byl neposkytl tolik možností pobývat v její společnosti, a musíte spravedlivě uznat, že jsem nevídal rád, když se u vás tak často zdržoval, ačkoli uznávám, že jsem ho z ničeho takového nepodezíral."

„Mordsec hadry! Kdo by si to byl pomyslel?" zařval pan Western. „Jí se to nijak netýkalo, krucinál! Nechodil tam na námluvy, chodil se mnou střílet."

„Ale jak je to možné," povídá pan Allworthy, „že jste nikdy nepostřehl nějaké známky náklonnosti mezi nimi, když jste je tak často vídal pospolu?"

„V životě ne, na to bych duši dal," zapřísahal se pan Western. „Nikdy jsem neviděl, že by ji třeba líbal, a nejen že se jí nedvořil, ale býval v její přítomnosti zaraženější než jindy, a holka s ním mluvila odměřeněji než s kterýmkoli jiným mladíkem, co přicházeli na návštěvu. To víte, mně hned tak něco neujde, jen si nemyslete, pane sousede."

Pan Allworthy měl velkou chuť se zasmát, ale s vynaložením všech sil se přemohl: znal přece lidi a byl příliš taktní a příliš dobrosrdečný, aby urozeného pána za těchto okolností ještě urazil. Místo toho se zeptal, co si přeje, aby on, Allworthy, v té věci udělal.

Pan Western odpověděl: „Nepouštějte toho pacholka k nám, a já strčím holku pod zámek, až se vrátím, protože ji rozhodně vdám za pana Blifila, kdyby činila nevímjak." Potřásl Blifilovi rukou a zapřísahal se, že jiného za zetě nechce. Hned nato se rozloučil se slovy, že u nich doma je to jak v blázinci, a proto že pospíchá: musí se postarat, aby mu holka nepráskla do bot, a jestli ještě jednou přistihne toho Jonese, zřídí ho tak, že bude moct běhat dostihy valachů.

Když Allworthy s Blifilem opět osaměli, zavládlo dlouhé mlčení, kteréžto údobí urozený mladý pán vyplňoval vzdechy vyvolanými zčásti zklamáním, ale ještě více nenávistí, neboť Tomův úspěch ho trápil mnohem více než ztráta Žofinky.

Nakonec se ho strýc zeptal, co teď hodlá činit, a dostal následující odpověď: „Ach, strýčku, není zbytečné se ptát, co učiní milující, když mu rozum a cit radí každý jinak? Obávám se, že v tomto dilematu pokaždé zvítězí cit. Rozum mi velí, abych si přestal myslet na ženu, jež věnovala svou náklonnost jinému: cit mi dává naději, že se časem rozmyslí jinak a pak bude její srdce patřit mně. Je tu ovšem jistá okolnost, která by mne naprosto odradila, abych si na slečnu Westernovou myslel, kdyby ji zase jiná nevyvracela. Mám na mysli neoprávněnost snahy nahradit jiného v dívčím srdci, které zřejmě už zcela opanoval; jenomže odhodlání pana Westerna napovídá, že tím prokáži velkou službu všem zúčastněným: nejen otci, jehož tak uchráním od velkého trápení, ale i těm dvěma, které by ten sňatek uvrhl do neštěstí. Slečně hrozí neštěstí v každém případě: nejenže by přišla o většinu svého jmění, nejenže by si vzala žebráka, ale ten majeteček, který jí otec nemá právo odepřít, by jistě padl za oběť té holčici, s níž pořád ještě drží. Ale to všechno nic není proti tomu, že je to zkažený darebák, jak jsem se nezvratně přesvědčil, a kdyby drahý strýček věděl, co jsem se před ním dosud snažil zatajit, byl by se už dávno od takového zhýralce odvrátil.“

„Jakže?“ řekl Allworthy. „Dopustil se ještě něčeho horšího, než co je mi známo? Žádám tě, abys mi to sdělil.“

„Ne,“ odpověděl Blifil, „už je to pryč a možná že se za to kál.“

„Přikazuji ti, abys mi vypověděl, nač narážíš. Jsi mi tím povinován,“ řekl pan Allworthy.

„Víte, strýčku, že jsem vám ještě nikdy neodepřel poslušnost,“ řekl Blifil, „ale teď lituji, že jsem se o tom zmínil, protože to může vypadat jako pomsta, kdežto já chválabohu takový cit v srdci neznám, ale když mi poroučíte, abych to pověděl, musím vás za něho nejdřív poprosit za odpuštění.“

„Nic předem neslíbím,“ ohradil se pan Allworthy. „Už jsem mu prokázal dost dobré vůle, a možná víc, než tobě bylo po chuti.“

„Hlavně víc, než si zaslouží,“ zvolal Blifil, „protože právě toho dne, kdy jste ležel v největším nebezpečí a kdy jsem se já sám a všichni ostatní v domě poddávali žalu, on tady flámoval a hrozně vyváděl. Pil, zpíval a randalíroval, a když jsem mu mírně naznačil, že se to nesluší, hrozně se rozzuřil, klel, nadával mi do mizerů a bil mě.“

„Jakže, i udeřit se tě opovážil?“ zvolal pan Allworthy.

„Ujišťuji vás, že jsem mu to už dávno odpustil," řekl Blifil. „Kéž bych se dokázal tak lehce přenést přes jeho nevděk k nejlepšímu z dobrodinců, ale doufám, že mu i tohle odpustíte, protože ho tenkrát jistě posedl sám ďas: šli jsme se kvečeru projít s panem Thwackumem do polí, radovali jsme se nad prvními dobrými příznaky, které se u vás začaly projevovat, a tu jsme ho bohužel zahlédli s nějakou ženštinou v situaci, o níž se nesluší šířit. Pan Thwackum spíše srdnatě než prozíravě se k němu přiblížil, aby ho napomenul, když tu (nerad to říkám) onoho šlechetného muže napadl a bušil do něho tak nemilosrdně, že se mu sotva dodnes zhojily stopy. Ani já jsem jeho zběsilosti neunikl, jelikož jsem se pokoušel svého učitele chránit, ale to jsem mu už dávno odpustil, ba přemluvil jsem i pana Thwackuma, aby mu odpustil a zachoval to před vámi v tajnosti, jelikož jsem se obával, že by to pro něho třeba mělo osudné důsledky. Ale teď, strýčku, když jsem se neuváženě podřekl a na váš příkaz vám to celé vyjevil, dovolte, abych se u vás za něho přimluvil."

„Hochu, hochu," řekl Allworthy, „nevím, zda tě mám za tu dobrotu, s níž jsi takové darebáctví tajil, pochválit nebo pokárat. Kde je pan Thwackum? Ne že bych považoval za nutné si tvá slova ověřit, ale chci se obeznámit se všemi okolnostmi toho případu, abych před lidmi zdůvodnil příkladný trest, jenž ho za takové zlé činy stihne."

Poslal pro Thwackuma, jenž se vzápětí dostavil. Potvrdil všechny údaje, které jeho žák uvedl, ba předložil důkazy na své hrudi, kde se Tom Jones podepsal dosud velice čitelným černomodrým rukopisem. Nakonec prohlásil, že by byl pana Allworthyho už dávno o případu zpravil, kdyby mu v tom pan Blifil byl důrazným naléháním nezabránil. „Je to obdivuhodný mladík," řekl Thwackum, „i když v odpouštění nepřátelům nezná mezí."

Ve skutečnosti Blifil skutečně vynaložil jistou námahu, aby pastora přemluvil a zabránil bezprostřednímu odhalení, a to z celé řady důvodů. Věděl, že v nemoci tíhne člověk k rozcitlivělosti a slevuje z obvyklé přísnosti. Navíc se domníval, že kdyby se o celé věci mluvilo za čerstvé paměti, dokud byl v domě lékař, který by třeba odhalil skutečnou pravdu, nemohl by ji zlomyslně překroutit, jak zamýšlel. Také se rozhodl, že si ji uchová, dokud ten zbojník Tom zase něco nevyvede, aby na něho bylo víc stížností najednou, protože usoudil, že pod jejich spojenou tíhou ho spíš zdrtí, a tak čekal na příležitost, již mu Štěstěna nyní laskavě poskytla. Konečně také věděl, že přemluví-li Thwackuma, aby o tom na čas pomlčel, utvrdí v panu Allworthym domněnku, že je Tomovi nakloněn, a o to mu velice šlo.

11. Kapitola

Kapitola nevelká rozsahem, obsahuje toho ale dost, aby dobromyslnému čtenáři pohnula osrdím.

Pan Allworthy ze zásady nikdy nikoho netrestal, ba ani sluhovi nedal výpověď, dokud byl rozzloben. Rozhodl se proto, že rozsudek nad Tomem vynese až odpoledne.

Nebohý mládenec se dostavil k obědu jako obvykle, ale srdce mu tak přetékalo, že nebyl s to nic pojíst. Ke všemu soužení ho navíc velice trápilo, že ho pan Allworthy stíhá nevlídnými pohledy, a z toho usoudil, že mu pan Western pověděl, jak je to mezi ním a Žofinkou: zato o Blifilově obvinění neměl ani tušení, protože bylo z větší části smyšlené, a co se toho zbytku týkalo, sám už odpustil a zapomněl, a proto ho ani nenapadlo, že by na druhé straně paměť přetrvávala. Když oběd skončil a lokajové odešli, ujal se pan Allworthy slova. V dlouhé řeči vypočítal všechny početné nepravosti, jichž se Tom dopustil, zvláště prodlel u těch, které právě vyšly najevo, a zakončil slovy: „Pokud se nedokážeš očistit z těchto obvinění, jsem rozhodnut zapudit tě navždy."

Tom byl při své obhajobě z mnoha důvodů ve velké nevýhodě: předně ani neznal dosah svého obvinění, neboť pan Allworthy, když mluvil o opilství a tak dále v době svého ochoření, ze skromnosti pomlčel o všem, co se vztahovalo k jeho osobě a vlastně tvořilo podstatu přečinu, a Tom proto obvinění nepopřel. Srdce mu krvácelo a na duši mu padla taková tíseň, že se nevzmohl na žádnou obranu, ale všechno uznal, jako zločinec dohnaný k zoufalství se spolehl jen na milosrdenství a na závěr řekl: „Doznávám, že jsem si často počínal pošetile a neuváženě, ale doufám, že jsem se nedopustil ničeho, čím bych si byl vysloužil to, co bych považoval za nejtěžší trest na světě."

Allworthy mu odpověděl, že už mu odpustil až příliš často, protože bral v úvahu jeho mládí a stále doufal, že se polepší, ale teď vidí, že je zatvrzelý hříšník a že by bylo zločinnou slabostí ho v tom podporovat a povzbuzovat. „To neučiním," pravil pan Allworthy. „Pokusil ses obloudit mladou dámu, a taková opovážlivost vyžaduje, mám-li obhájit vlastní dobrou pověst, abych tě potrestal. Lidé už leckdy odsuzovali, že si na tobě příliš zakládám, a tentokrát by s jistým oprávněním mohli říkat, že zavírám oči před takovým podlým, sprostým počínáním. Přece jsi dobře věděl, že bych se nad něčím takovým zhrozil, a kdybys měl aspoň trochu na paměti můj klid a čest a kdyby sis cenil našeho vzájemnému vztahu, nikdy by ses něčeho takového nedopustil. Styď se, mladíku! Na takové zlé činy ani není odpovídající trest, a rozhodně se necítím v právu, když ti dám, co mám v úmyslu. Vychoval jsem tě však jako vlastního syna, a proto tě nevyženu do světa bez krejcaru. Až otevřeš tuhle obálku, najdeš v ní

základ k poctivému živobytí, pokud se pilně přičiníš; použiješ-li to ale k horším účelům, nebudu se cítit povinován více ti pomáhat, neboť jsem se rozhodl, že s tebou po dnešku přerušuji všechny styky. A chci ještě dodat, že ze všech tvých poklesků nejvíce odsuzuji tvé násilnictví vůči tomuto šlechetnému mladíkovi zde, který se k tobě choval tak citlivě a čestně."

Tahle poslední slova byla skutečně už příliš hořkým soustem. Tomovi vyhrkly slzy do očí a vypadal, jako by ztratil řeč a ochrnul. Trvalo hezkou chvíli, než se vzchopil natolik, aby vůbec dokázal splnit Allworthyho neúprosný příkaz a opustil jeho dům; nakonec tak učinil, když mu předtím zlíbal obě ruce s láskou, kterou by byl těžko mohl předstírat a já popsat.

Logické uvažování by nebylo čtenářovou silnou stránkou, kdyby s přihlédnutím k tomu, v jakém světle se Tom jevil panu Allworthymu, odsoudil jeho trest jako příliš krutý. A přece všichni sousedé, buď vinou svrchu zmíněné slabosti či z ještě spornějších příčin, odsuzovali jeho spravedlivou přísnost jako neslýchané ukrutenství. A právě ti, kdo předtím nejhlasitěji reptali, že šlechetný pán věnuje tolik přízně a lásky panchartovi (jeho vlastnímu, jak se obecně soudilo), nyní dávali průchod stejně hlasitému pobouření, že vyhnal z domu vlastní dítě. Zvlášť ženy se jednomyslně postavily za Toma Jonese a vybájily si kolem toho víc historek, než mám místo v téhle kapitole vypsat.

Jednu okolnost však nelze opomenout: když panu Allworthymu láli, nikdo se nikdy nezmínil o peněžní částce zvící pěti set liber, kterou Tom dostal v obálce: ne, všichni se shodli na tom, že ho nelidský otec vyhnal bez krejcaru, a jak tvrdili někteří, nahého z domu.

12. Kapitola

Obsahuje milostné listy a podobně.

Tom byl vyzván, aby neprodleně opustil dům, s tím, že za ním pošlou jeho šatstvo a ostatní věci, kam si určí.

Vydal se tedy poslušně na cestu a ušel dobrou míli, aniž věděl a vlastně vůbec vnímal kam. Až se mu do cesty připletl potůček: vrhl se na jeho břeh a neubránil se, aby si trochu trpce nepovzdechl: „Snad mi otec nebude zazlívat, když si na tomhle místě odpočinu."

Zde se pak poddal divokému zoufalství, rval si vlasy z hlavy a ještě všelijak jinak běsnil, jak to při výbuchu hněvu a zoufalství zpravidla bývá.

Když takto dal průchod první citové reakci, trochu se vzpamatoval. Jeho žal vzal teď na sebe jinou podobu a projevoval se umírněněji, až se Tom uklidnil natolik, že mohl povolat na pomoc rozum, a začal uvažovat, co by si měl v této nezáviděníhodné situaci počít.

Nejtěžší mu bylo se rozhodnout, jak se zachovat vůči Žofince. Při pomyšlení, že by se s ní rozloučil, mu pukalo srdce; ale když si představil, že by ji zničil a přivedl na žebrotu, prožíval trýzeň snad ještě horší; a kdyby pod vlivem horoucí touhy po její osobě byl dokázal třeba jen nakratičko tuhle alternativu přijmout, rozhodně si nemohl být jist, že by ona jeho přání za tak vysokou cenu vyhověla. Rozhořčení pana Allworthyho a jeho znepokojení, které by takto zavinil, byly silným protiargumentem, a konečně očividná nepravděpodobnost, že by uspěl, i kdyby všechny výhrady obětoval své touze, mu napomohla v rozhodování, až nakonec smysl pro čest za podpory beznaděje, spolu s vděčností vůči jeho dobrodinci a opravdovou láskou k milované převážily nad jeho vášní a on se rozhodl raději se Žofinky vzdát, než ji vehnat do zkázy.

Sotva si představí, kdo něco podobného neprožil, jaká hřejivá záře mu zalila hruď, když seznal, že nad svou touhou zvítězil. Hrdost mu tak příjemně lahodila, že se v duchu kochal blaženstvím téměř dokonalým, netrvalo to však dlouho. Znovu se mu před očima objevila Žofinka a zdusila opojnou vítězoslávu stejnými bodavými ostny, jaké zraňují laskavého vojevůdce, když přehlíží hromady krvavých těl, za jejichž rány získal své vavříny: vždyť i našemu vítězi leželo u nohou tisíce něžných myšlenek zavražděných.

Pevně však rozhodnut kráčeti tam, kam mu velí taková velečest, jak to nazývá velebásník Lee, rozhodl se napsat Žofince na rozloučenou, za kterýmžto účelem se odebral do blízkého stavení, kde ho vybavili patřičnými pomůckami, a sepsal tam následující list:

Velectěná slečno,

uvážíte-li, v jaké situaci Vám píši, jistě ve své dobrotě omluvíte případné nesrovnalosti či nesmysly; srdce mi tak přetéká, že žádná slova nevyjádří, co mi diktuje do pera.

Rozhodl jsem se uposlechnout Vašeho příkazu a sejít Vám navždy z Vašich milovaných, krásných očí. Je to krutý příkaz, ale za tu krutost může Štěstěna, nikoli má nejdražší Žofinka. Štěstěna si vynucuje, a činí to v zájmu Vašeho dalšího života, abyste zapomněla, že kdy byl takový nešťastník jako já.

Věřte mi, že bych se o svém soužení ani náznakem nezmínil, kdybych měl naději, že se o něm nedoslechnete. Vím, že máte předobré, citlivé srdéčko, které vždy soucítí s cizím neštěstím, a nechci, aby Vás bolelo kvůli mně. Netrapte se ani chviličku, až uslyšíte o mé tvrdé sudbě, když ztrácím Vás, co mi záleží na ostatním?

Nejdražší moje Žofinko! Jak těžké je s Vámi se rozloučit a ještě těžší je vyslovit přání, abyste na mne zapomněla: a přitom mi hluboká láska velí obojí. Nezlobte se, jestli si namlouvám, že Vás vzpomínka může znepokojit, ale pokud jsem tak slastně nešťastný, obětujte mne bez váhání svému klidu. Myslete si, že jsem Vás nikdy nemiloval, anebo si oprávněně pomyslete, jak málo jsem Vás byl hoden, a zatraťte mne za opovážlivost, pro niž Žádný trest není dost přísný. – Nemohu dál, selhávají mi slova – Nechť nad Vámi bdí všichni andělé strážní.

Jal se hledat po kapsách pečetní vosk, ale žádný tam nenašel a ani nic jiného, protože při svém běsnění všechno, co měl u sebe, zahodil včetně peněženky s obálkou od pana Allworthyho, kterou dosud neotevřel a teprve teď se na ni upamatoval.

Domácí lidé mu poskytli oplatku, a když jí list zalepil, vrátil se rychle k potůčku hledat ztracené věci. Cestou potkal dávného přítele Černého Jíru, který mu projevil upřímnou soustrast s jeho neštěstím: už se to k němu doneslo, jak se to rozkřiklo po celé vsi.

Tom informoval hajného o své ztrátě a ten se s ním ochotně vrátil k potoku, kde prohledali každý trs trávy na louce, všude, kde Tom byl i nebyl, ale marně, nic nenašli; ztracené věci tou dobou sice na louce byly, jenomže je opomněli hledat právě na tom místě, kde spočívaly, totiž v kapsách řečeného Jíry: ten je totiž krátce předtím našel, a jelikož naštěstí rozpoznal jejich cenu, bedlivě je uschoval pro vlastní potřebu.

Hajný hledal ztracené věci tak usilovně, jako by věřil, že je nalezne, vyzýval pana Jonese, aby si vzpomněl, zda nebyl ještě někde jinde, „protože," jak pravil, „kdybyste je byl ztratil tady, a před takovou chviličkou, tak by tu pořád ještě musely bejt, protože sem málokdy někdo zabrousí", a v tom měl pravdu, protože on sám tudy prošel jen velkou náhodou, aby tu nakladl oka na zajíce, jimiž hodlal druhý den zásobit zvěřináře v Bathu.

Tom se vzdal naděje, že ztracené věci najde, a vlastně to skoro pustil z hlavy, když se obrátil k Černému Jírovi a položil mu otázku, zdali by pro něho nevykonal největší službu na světě.

Jíra po jistém zaváhání odpověděl: „Víte přece, pane Jonesi, že pro vás udělám vždycky, co je v mých silách, a upřímně bych si přál, aby to bylo v mé moci nějak vám prospět." Ve

skutečnosti ho ta otázka nemile zaskočila, protože si ve službách pana Westerna nahromadil prodejem zvěřiny slušné jměníčko a teď měl strach, aby si Tom nechtěl nějakou maličkost od něho půjčit, ale vzápětí se mu ulevilo, když slyšel, že má doručit slečně Westernové list, což milerád slíbil učinit. A já skutečně věřím, že bylo málo služeb, které by byl panu Jonesovi přeochotně neprokázal, neboť k němu cítil tolik vděčnosti, kolika byl schopen, a myslel to tak poctivě, jak jen lidé, kteří milují peníze nadevšecko na světě, zpravidla umějí.

Oba se shodli na tom, že nejmoudřejší bude použít při doručování prostřednictví slečny Honorie. Nato se rozloučili: hajný zamířil k sídlu pana Westerna a Tom se ubíral do krčmy vzdálené půl míle, aby tam vyčkal návratu svého posla.

Jen překročil Jíra práh pánova domu, už se střetl se slečnou Honorií, a když si ji napřed oťukal několika otázkami, předal jí list pro její paní a zároveň od ní obdržel jiný, adresovaný panu Jonesovi; Honoria mu sdělila, že jej nosí za ňadry celý den a div že si už nezoufala, jak se jí ho podaří doručit.

Hajný radostně pospíchal za Tomem, a ten, když od něho převzal Žofinčin dopis, okamžitě poodešel stranou, dychtivě jej roztrhl a četl:

Velectěný pane,

nedokázala bych vyjádřit, co jsem prožívala od té doby, kdy jsme se rozloučili. Vím, že jste kvůli mně přetrpěl neslýchané urážky od mého otce, a je to dluh, jehož budu vždy pamětliva. Znáte jeho povahu, a proto Vás prosím, abyste se mu vyhýbal už kvůli mně. Kéž by bylo v mé moci nabídnout Vám v tomto listu nějakou útěchu, avšak ujistím Vás aspoň, že jen krajní násilí mne může přimět, abych svou ruku a srdce zadala tak, že by Vám to bylo proti mysli.

Tom pročetl tento list snad stokrát a stejně tolikrát jej zlíbal. Z vášnivé lásky v něm znovu vzplála všechna něhyplná touha. Litoval, že Žofince napsal svrchu zmíněným způsobem, a ještě víc litoval, že využil čekání na posla k tomu, aby vypravil dopis panu Allworthymu, kde mu slavnostně slíbil a zapřísáhl se, že se vzdá všeho pomyšlení na svou lásku. Když se mu však vrátila chladná rozvaha, viděl jasně, že jeho situace Žofinčiným lístečkem nedoznala zlepšení ani jiné proměny, ledaže mu její stálost skýtá záblesk naděje, kdyby v budoucnu došlo k nějakému příznivému obratu. Vrátil se tedy k svému původnímu rozhodnutí, rozloučil se s Černým Jírou a vypravil se do města vzdáleného asi pět mil: v dopise požádal pana Allworthyho, ledaže by ráčil odvolat svůj rozsudek, aby mu tam poslali věci.

13. Kapitola

Jak se zachovala Žofinka v daném případě, což jí zajisté nevytkne žádná příslušnice slabého pohlaví, která by byla schopna zachovat se stejně. Dále debata o zapeklitém problému na soudu svědomí.

Žofinka prožila uplynulých čtyřiadvacet hodin způsobem ne právě záviděníhodným. Většinu toho času ji zabavila tetinka přednáškami o prozíravosti, nabádala ji, aby si vzala příklad ze vznešených kruhů, kde láska (tvrdila dobrotivá dáma) dneska budí jen posměšky, dámy hledí na manželství, podobně jako pánové na veřejné úřady, jen jako na prostředek k majetkovému a společenskému vzestupu. V rozvádění tohoto textu dokazovala milostslečna Westernová svou výmluvnost po několik hodin.

Tetinčina moudrá kázání, ač málo odpovídala Žofinčině vkusu i názorům, ji nakonec trýznila ještě méně než její vlastní myšlenky, které ji zabavovaly celou noc, takže ani oka nezamhouřila.

Ač se spánek jejímu loži vyhýbal, nic ji z něho nelákalo, a tak ji tam zastal otec, když se na druhý den krátce po desáté vrátil od pana Allworthyho. Zamířil si to rovnou do její komnaty, a když viděl, že ještě nevstala, zařval: „Ha – všecko je v pořádku, tady jsi a tady taky zůstaneš, už jsem se rozhod.“ Zamkl dveře na klíč a předal jej Honorii spolu s přísnými příkazy, slíbil jí královskou odměnu, pokud všechno věrně splní, a pohrozil nejhoršími tresty, kdyby jeho důvěru zradila.

Honoria měla nakázáno, aby bez dovolení urozeného pána nepustila slečnu z komnaty, a že k ní nesmí nikdo krom jeho samého a tetinky; sama však měla posloužit Žofince ve všem, co si bude přát, jen jí nesmí dát pero, inkoust a papír, protože ty má zakázáno používat.

Urozený pán přikázal dceři, aby se ustrojila a dělala mu společnost při obědě; vyhověla mu, a když s ním strávila obvyklou dobu, odvedli ji zase do žaláře.

K večeru jí žalářnice Honoria přinesla list, který dostala od hajného. Žofinka jej soustředěně dvakrát třikrát pročetla, načež se vrhla na postel a propukla v zoufalý pláč. Slečna Honoria vyjádřila značný údiv nad tímto jemnostslečniným počínáním a pochopitelně dychtivě vyzvídala, co je příčinou tak procítěného projevu. Žofinka jí hezkou chvíli neodpovídala, až náhle vyskočila, chytila komornou za ruku a zvolala: „Ach, Honorie! Jsem ztracena!“

„Chraňpámbu!“ zvolala Honoria, „to jsem měla radši ten dopis spálit, a ne ho jemnostslečně nosit. Já chtěla, aby se jemnostslečna potěšila, a ne tohle, to bych ho byla radši poslala ke všem čertům a dopisu se ani nedotkla.“

„Jste hodné děvče, Honorie,“ řekla Žofinka, „a marně bych před vámi déle tajila svou slabost: darovala jsem pošetile své srdce muži, který mne zradil.“

„Že by pan Jones byl takový věrolomník?“ divila se komorná.

„V tom listu se se mnou loučí navždy,“ šeptla Žofinka. „Výslovně píše, že si přeje, abych na něho zapomněla. Což by si vůbec něco takového mohl přát, kdyby mne kdy miloval? Pojal by vůbec takový nápad? Dokázal by taková slova napsat?“

„Kdepák, slečno!“ zvolala Honoria. „A kdyby mi nejlepší mužský v celém království řek, abych na něho zapomněla, tak ho vemu za slovo. To bych prosila! Jemnostslečna mu prokázala až moc velkou čest, že si na něho kdy myslela. Dáma, která si může vybrat ze všech mladých pánů v hrabství! A vedle toho, pokud si smím troufnout vyjádřit svoje skromný mínění, je tu mladej pán Blifil, a ten nejenže pochází z poctivejch rodičů a zdědí jedno z největších panství široko daleko, ale je namouduši podle mýho skromnýho mínění dvakrát tak pěknej a dvornej, a krom toho má uvážlivou povahu a nikdo si o něm netroufne říct nic špatnýho, neběhá za žádnejma courama špinavejma a nikdo mu nemůže přišít žádnýho pancharta. Zapomenout na něho, taková drzost! Chválapánubohu, ještě nemelu z posledního, a žádnej chlap by mi nemusel dvakrát říkat, abych na něho zapomněla. A kdyby to byl nevímkdo a takhle mi urazil, už bych s ním v životě ani slovíčko neztratila, pokaváde by v království všickni mladíci nevymřeli. A jak povídám, mladej pán Blifil –“

„Nevyslovujte to hnusné jméno!“ zvolala Žofinka.

„No prosím,“ řekla Honoria, „jestli se jemnostslečně nezamlouvá, je tu plno pěknejch mladejch pánů, který by se jemnostslečně rádi dvořili, jen kdyby jim maloninko něco naznačila. Podle mýho není v našem hrabství, a možná ani v sousedním, jedinej mladej pán, kterej by jemnostslečně hned ochotně nenabíd ruku, kdyby se na něho jen vlídně podívala.“

„Za jakou ubožačku mě to máte, že mi urážíte sluch takovými třesky plesky? Hnusím si celé lidstvo.“

„Nedivím se, že toho má jemnostslečna až po krk,“ podotkla Honoria, „když se k ní nezachoval takovej žebráckej panchartskej chlap s děravejma kapsama.“

„Držte ten svůj jedovatý jazyk za zuby!“ zvolala Žofinka. „Jak se opovažujete mluvit o něm přede mnou neuctivě? Ten že se ke mně dobře nezachoval? Ne, srdce mu krvácelo a trpěl víc, když ta krutá slova psal, než já, když jsem je četla. Vede hrdinský zápas o svou čest a je andělsky dobrý. Hanbím se za slabost své lásky, měla bych ho obdivovat, a ne mu to vyčítat. Ach, Honorie, vždyť má na mysli jen a jen mé dobro. V mém zájmu obětuje sebe i mne. Bojí se, že by mne uvrhl do bídy, a proto si zoufá.“

„Jsem ze srdce ráda, že to jemnostslečna bere v úvahu,“ řekla Honoria, „protože by vás taky nic jinýho než bída nečekalo, kdybyste si myslela na člověka, kterýho vyhnali z domu, a teď zůstal bez krejcaru!“

„Vyhnali? Jak to?“ zvolala Žofinka překotně, „co tím chcete říct?“

„To bylo tak, slečno: jen náš pán pověděl panu Allworthymu, že si pan Jones troufal dvořit jemnostslečně, hned ho vrchnostpán svlík donaha a vyhnal z domu.“

„Běda!“ zaúpěla Žofinka, „já bídný prokletý tvor mám teď na svědomí jeho zkázu! – Nahý vyhnán z domu! Rychle, Honorie, vezměte všechny moje peníze, stáhněte mi prsteny z prstů. Vezměte i moje hodinky a všechno mu to doneste. – Běžte, hned ho vyhledejte.“

„Božínku nebeskej, slečno,“ bránila se Honoria, „považte, co by se stalo, kdyby náš pán zjistil, že některé ty šperky chybí! Všecko by to bylo na mně. Musím proto jemnostslečnu poprosit, aby si hodinky a prsteny nechala. Svědomí se učiní zadost i penězi, a o těch pán nemusí nic vědět.“

„Vezměte tedy všechno, co mám, do posledního haléře, okamžitě ho vyhledejte a předejte mu to. Běžte, běžte, neztrácejte ani chvilku.“

Slečna Honoria odešla, jak měla nakázáno, a když zastala ještě dole v kuchyni Černého Jíru, dala mu taštičku obsahující šestnáct guinejí, veškeré to Žofinčino jmění: otec k ní býval sice velmi štědrý, ona však byla sama příliš velkomyslná, aby byla bohatá.

Černý Jíra taštičku přijal a vydal se do krčmy, cestou ho ale napadlo, zda by si neměl i tyhle peníze přivlastnit. Tu se v něm vzbouřilo svědomí a vyčetlo mu nevděk vůči jeho dobrodinci. Na to jeho lakota odvětila: Milé svědomí, to sis mělo rozmyslet dřív, když jsme připravili nebohého Jonese o jeho pětistovku. Tehdy jsi tiše souhlasilo, a to šlo o částku mnohem důležitější; proto je od tebe nesmysl, ne-li přímo pokrytectví, předstírat nějaké výčitky kvůli takové maličkosti. Načež svědomí jako dobrý advokát upozornilo na rozdíl mezi zradou čiré

důvěry, jako zde v případě svěřené hodnoty, a mezi pouhým utajením nálezu jako v předešlém případě. Lakota se této argumentaci vysmála, nazvala to rozlišováním, kde chybí rozdíl, a rázně trvala na svém, že kdo se jednou vzdá všech nároků na čest a poctivost, sotva se jich pak může dovolávat v bezprecedenčním druhém případě. Zkrátka a dobře, nebohé svědomí by bylo v disputaci nejspíš neobstálo, nepřiskočit mu na pomoc strach s velice pádným argumentem, že skutečný rozdíl mezi oběma činy nespočívá v míře cti, ale v míře nebezpečí, neboť zatajení pěti set liber nebylo spojeno prakticky s žádným rizikem, kdežto při nepředání šestnácti guinejí hrozí vážné nebezpečí, že by to prasklo.

S přátelskou pomocí strachu tedy svědomí v duši Černého Jíry slavilo vítězství, a když ho párkrát pochválilo za poctivost, donutilo ho odevzdat ty peníze Tomovi.

14. Kapitola

Krátká kapitola, obsahující krátký rozhovor mezi urozeným pánem z Westernů a jeho sestrou.

Milostslečna Westernová strávila celý ten den po návštěvách mimo domov. Při návratu se střetla s bratrem, a když se zeptala na neteř, oznámil jí, že ji má v bezpečí. „Zamkl jsem ji v její komnatě," halasil, „Honoria má klíč u sebe." Jelikož se tvářil nadobyčej důvtipně a mudřecky, když sestru takto informoval, očekával nejspíš za svůj čin bouřlivý potlesk, jaké však bylo jeho zklamání, když se do něho s neskrývaným opovržením takto obula:

„Bratře, ty prostě patříš k mužům, jimž myšlení dělá potíže. Proč mi neprojevíš důvěru a neteř mi nesvěříš? Proč se do toho pleteš? Teď jsi pokazil všechno, co jsem si já div plíce nevymluvila, abych jí vštípila do hlavy. Já se jí tu snažím vysvětlit základní zásady prozíravosti, a ty ji popíchneš, aby je zavrhla. My Angličanky, bratře, nejsme chválapánubohu žádné otrokyně. Nás nelze zamykat jako ženy ve Španělsku nebo Itálii. Máme stejné právo na svobodu jako vy muži. Na nás platí jen rozumové důvody, násilí se nepodřizujeme. Znám svět, bratře, umím zvolit ty správné argumenty, a kdybys mi to byl pošetile nepřekazil, byla bych ji už přesvědčila, aby se ve svém chování přizpůsobila zásadám prozíravosti a taktiky, jak jsem ji to kdysi učila."

„No jakpak by ne," řekl urozený pán, „já nemám nikdy pravdu."

„Podívej, bratře, ty máš vždycky pravdu, pokud se nepleteš do záležitostí, kterým nerozumíš. Musíš uznat, že já svět dokonale poznala, a je velká škoda pro neteř, žes ji vzal domů a

nesvěřil mi ji i nadále. Jak tady žila s tebou, vzala si do hlavy takové ty romantické nápady s láskou a další hlouposti.“

„Nemyslíš si doufám, že jsem ji něco takového učil,“ zvolal pán z Westernů.

„Tvá nechápavost, bratře,“ usadila ho, „by ve mně umořila všechnu trpělivost, jak praví veliký Milton.“[38]

„Jdi mi k šípku s Miltonem!“ zařval urozený pán. „Kdyby měl tu drzost a řekl mi to do očí, vysvětlil bych mu to ručně, ať si je kdovíjaký velikán. Trpělivost! Ty máš o ní co mluvit! To já abych se pořád vyzbrojoval trpělivostí, když se mnou jednáš jako s přestárlým školákem. Copak si myslíš, že nikdo, kdo nepanáčkoval u dvora, nemá kouska fištrónu? Krucinál, to to s tím světem spěje s kopce, když jsme všichni hlupáci až na pár kulatohlavců a hanoverskejch krys. Mordsec hadry! Snad už konečně nadejde ta doba, kdy jim to ukážeme, a hlupáci budou z nich, každému se dostane, což jeho jest. To je všechno, sestro, a každému se dostane, což jeho jest. Doufám, že se toho dožiju, sestro, než nám hanoverský krysy sežerou všechno obilí a my se budeme muset živit řípou!“

„Zadrž, bratře, vůbec ti nerozumím!“ zvolala. „Z těch tvých řečí o řípě a hanoverských krysách mi není jasné jediné slovo.“

„Spíš to nechceš poslouchat, ale zájmy naší vlasti stejně dříve či později zvítězí.“

„Měl by ses raději starat o zájmy své dcery,“ odpověděla dáma, „ujišťuji tě, že ta je ve větším nebezpečí než naše vlast.“

„Před chvilinkou jsi mě vyhubovala, že se o ni starám, a chtělas, abych to nechal na tobě,“ řekl vrchnostpán.

„Pokud slíbíš, že už do toho nebudeš zasahovat,“ odvětila, „jsem ochotna vzít si neť na starost a udělám to jen kvůli ní.“

„Tak dobře,“ souhlasil urozený pán, „odjakživa jsem uznával, a ty to víš, že ženské ukučírujou zase jen ženské.“

Nato milostslečna Westernová odešla a mumlala si přitom opovržlivě cosi o ženách a kučírování národa. Zamířila rovnou do komnaty k Žofince, která tak byla po celodenním věznění nyní propuštěna na svobodu.

KNIHA SEDMÁ

Zahrnuje dobu tří týdnů.

1. Kapitola

Svět jako jeviště.

Svět bývá často přirovnáván k divadlu a mnozí vážní spisovatelé, básníky nevyjímajíc, hledí na život lidský jako na velké drama, podobající se snad až do podružných detailů oněm jevištním výjevům, jež prý vynalezl Thespis a od těch časů se setkávají s vlídnou odezvou a chválou ve všech civilizovaných zemích.

Tato myšlenka byla už propracována a doznala takového rozšíření, že některé výrazy týkající se divadla, jež se zprvu spojovaly se světem jen metaforicky, se nyní bez rozlišování a doslova používají o obou: třeba „scéna“ a „výstup“ nám častým používáním natolik zevšedněly, že o nich hovoříme v souvislosti se životem právě tak běžně, jako když máme na mysli divadelní představení, a přijde-li řeč na zákulisní jednání, vytane nám na mysli mnohem spíše královský palác než Královské divadlo.

Zdálo by se, že pro tohle všechno se lehce najde vysvětlení, uvážíme-li, že na divadelních prknech nezříme nic než obraz, či jak to Aristotelés nazývá, napodobeninu jevů skutečných; a zde bychom možná měli spravedlivě vyslovit nejvyšší uznání těm, kdo svým perem či hereckou akcí dokázali napodobit život tak dokonale, že se jejich kopie jaksi zaměňuje či omylem považuje za originál.

Ve skutečnosti ale zrovna dvakrát nepospícháme vyslovit uznání těmto lidem, s nimiž zacházíme, jako děti často zacházejí s prostředky své zábavy, a s mnohem větší chutí je vypískáme a ženeme, než abychom obdivovali jejich skvělé výkony. Z mnoha jiných důvodů se nám však tahle analogie mezi světem a jevištěm vnucuje.

Někdo má většinu lidí za herce ztvárňující osobnosti jim samým zcela vzdálené, na něž si mohou osobovat asi takové právo jako herec na pocty majestátu krále či vladaře, jehož

představuje. O pokrytci se vůbec říká, že hraje, a Řekové pro něho také měli stejné označení jako pro herce.

Krátkost života rovněž přispívá k zmíněnému přirovnání. Tak praví nesmrtelný Shakespeare:

Těkavý stín je život, špatný herec,
jenž chvíli svou div prkna nezboří,
a pak už kde nic, tu nic.

Tento otřepaný citát vynahradím, čtenáři, jiným, velice ušlechtilým, jejž myslím četl málokdo. Je z básně zvané *Božstvo,* otištěné někdy před devíti lety a mezitím dávno upadlé v zapomnění. Z čehož je vidno, že dobré knihy sdílejí osud dobrých lidí a nepřežívají vždy ty špatné.

V tobě[39] je lidských činů všechen řád,
ať říší rozkvět, či zas králů pád!
Divadlo času zde se otevírá,
bohatýr na něm střídá bohatýra!
V nádheře skvostné výjevy se mění,
tu vládci vítězí, tu padnou k zemi!
Prozřetelností hrají roli danou,
jí k vůli pyšní se i vášní planou:
na chvíli zajiskří se v světla jasu,
pak kývneš, přízrak klesne v propast času;
beze stop zmizí všechno čilé dění,
jen vzpomínat lze – na to, co už není.

V těchto i ve všech ostatních příměrech mezi životem a divadlem se podoba hledala vždycky na jevišti. Nikdo, pokud si vzpomínám, nebral při tomto velkém dramatu v úvahu diváky.

Jenomže jako Příroda často předvádí svou nejlepší podívanou vyprodanému domu, tak i její diváci skýtají svým počínáním neméně podnětů k srovnávání než její herci. I v tomto divadle času sedí přítel stejně jako kritik, tu se tleská a volá bravo, onde zaznívá pískot a lání – zkrátka, děje se všecko, co kdy kdo viděl nebo slyšel v Královském divadle.

Prozkoumejme to blíž na jediném případu: sledujme třeba, jak se zachovalo celé veliké hlediště nad výstupem, který se Přírodě zlíbilo předvést v 12. kapitole předchozí knihy, kde uvedla Černého Jíru, an se zmocňuje pětisetlibrové bankovky svého přítele a dobrodince.

Ti, kdo sedí ve světě na galérii, by přijali tu příhodu – o tom jsem přesvědčen – s typickým halasem a tartasem, do něhož by nejspíš zaznívala nejedna drsná výtka.

Kdybychom sestoupili mezi diváky dalšího podlaží, setkali bychom se s rozhořčením stejně procítěným, ač ne tak hlasitě a hrubě vyjádřeným: nejedna dobrá žena zde už upsala Černého Jíru peklu a moc by se nedivila, kdyby se některý jeho zplozenec zjevil a o svého raba se přihlásil.

V parteru by se jako vždy názory různily: těm, kdo si libují v hrdinských ctnostech a lidské dokonalosti, by nebylo vhod, že se předvádí takové darebáctví, aniž je vzápětí stihne přísný trest, kvůli názornému příkladu. Někteří autorovi přátelé by ho hájili: „Heleďte, pánové, je to lump, o tom není sporu, ale takhle se to v životě přihází.“ A všichni současní mladí kritici, písaři, učedníci a podobně ohrnuli by nad tím nos a nadávali.

V lóžích by ovšem vládla obvyklá uhlazenost. Tam se diváci stejně většinou zabývají něčím jiným. Z těch nečetných, kteří by zrovna pozorovali jeviště, by někteří prohlásili, že je to zlý člověk, zatímco jiní by se svým názorem vyčkávali, až co řeknou přední znalci.

Zato my, kdož na tomto velkém divadle života máme přístup do zákulisí (a nikdo by neměl spisovat nic krom slovníků a slabikářů, pokud tuto privilej nezískal), můžeme ten čin odsoudit, aniž zároveň zcela zavrhneme dotyčného, jehož Příroda dost možná nestvořila pro roli zloducha ve všech svých dramatech: v tomhle se také život podobá jevišti nejpřesněji, protože týž člověk tu často představuje zloducha i hrdinu, a ten, k němuž dnes vzhlížíte s obdivem, si zítra vyslouží vaše zatracení. I Garrick, jehož považuji za největšího tragéda, jakého lidstvo zrodilo, se někdy sníží k roli blázna, a stejně tak učinili před dávnými časy velký Scipio a Laelius zvaný Moudrý, jak zaznamenal Horatius: I Cicero tvrdí, že si vedli „neuvěřitelně dětinsky“. – Pravda, i oni jako přítel Garrick šaškovali jen z žertu, ale některé známé osobnosti v různých údobích svého života tropí vyložené blázniviny s takovou vážností, že pak vznikají pochyby, zda u nich převažuje moudrost nad bláznovstvím, zda si spíše zasluhují chválu či hanu, obdiv či opovržení, lásku či nenávist člověčenstva.

Ti, kdo prožili nějaký čas v zákulisí onoho velkého divadla a důkladně se obeznámili nejen s různým kuklením, které se tam děje, ale také s neuvěřitelnými vrtochy vášní, jež zde vládnou

a ředitelují (neboť o koncesionáři Rozumu je obecně známo, že se nerad namáhá a málokdy se do něčeho plete), se nejspíš už dávno naučili překládat Horatiovo proslulé *nil admirari*[40] a ničemu se nediví.

Jediným podlým činem se nikdo nestává zloduchem v životě, právě tak jako jím není kvůli jediné záporné roli na jevišti. Vášně po způsobu divadelních ředitelů často někomu vnutí roli bez ohledu na jeho názor a někdy i talent. Potom se stává, že člověk, stejně jako herec, si to, co sám předvádí, oškliví; ba, často zříme, jak neřest některým lidem pasuje asi tak, jako by dobrácký komik pan William Mills hrál Jaga.

Abychom to shrnuli: člověk nepředpojatý a chápající nikdy zbrkle neodsuzuje. Nedokonalost, ba i neřest vytkne, ale na provinilce se nerozlítí. Zkrátka, stejná pošetilost, stejná dětinskost, stejná nevychovanost a stejná nevraživost vyvolávají všechen randál a zmatek jak v životě, tak na jevišti. Nejhorší lidé mívají slova jako lotr a zlosyn hned pohotově, právě tak jako největší ubožák v hledišti se bude nejhlasitěji rozčilovat nad ubohostí toho špektáklu.

2. Kapitola

Obnáší rozhovor, který vedl pan Jones sám se sebou.

Tomovi doručili hned po ránu od pana Allworthyho jeho věci spolu s následující odpovědí na jeho list:

Ctěný pane,

na strýčkův pokyn Vám oznamuji, že rozhodl ve Vaší věci po všestranném uvážení, poté, co se nezvratně přesvědčil o Vaší vině, a proto není ve Vaší moci, abyste ho přiměl cokoli na svém stanovisku změnit. Vyjádřil značný údiv nad opovážlivostí, s níž tvrdíte, že se zříkáte všech nároků na mladou dámu, která je Vám nadřazena svým rodem i jměním, a proto je vyloučeno, abyste si na ni byl kdy osoboval nějaké právo. Posléze mám za úkol Vám sdělit, že panu strýčkovi můžete prokázat poslušnost jedině tím, když bezodkladně opustíte zdejší kraj. Křesťanské svědomí mi velí na rozloučenou Vám poradit, abyste se vší vážností usiloval o nápravu svého života: aby Vám k tomu nechyběla boží milost, o to se bude vždy modlit

Váš ponížený služebník W. Blifil

Řada protichůdných pocitů se svářela v duši našeho hrdiny nad tímto dopisem, nakonec ale převládlo rozcitlivění nad rozhořčením a hněvem, přispěchaly mu na pomoc slzy, a dost možná jejich zásluhou ze všeho toho neštěstí neztratil rozum ani mu nepuklo srdce.

Brzy se však zastyděl nad takovouto medicínou, vyskočil a zvolal: „No prosím, prokážu panu Allworthymu poslušnost tím jediným způsobem, který ode mne žádá. Vydám se hned teď – ale kam? – o tom ať rozhodne Štěstěna: nikdo nedbá, co se stane s tímhle nešťastníkem, tak ať je to lhostejné i mně. Proč bych se staral, když nikdo jiný – i když – Tuším, že někdo přece. – Někdo, jehož cena převyšuje všechno na světě! – Smím snad, mám právo si myslet, že Žofince není jedno, co se se mnou stane. A to mám opustit jedinou věrnou duši? – a takovou věrnou duši! Nemám jí zůstat nablízku? – Ale kde? Jak u ní můžu zůstat? Naskytla by se mi vůbec možnost sejít se s ní – i kdyby si to přála stejně toužebně jako já –, abych na ni nepřivolal hněv jejího otce? A jaký by to mělo smysl? Přenesl bych přes srdce, abych takovou bytost získal a strhl s sebou do bídy? Můžu se oddávat lásce za tu cenu? – Budu se skrývat po kraji jako zloděj s takovými úmysly? – Ne, je to představa opovrženíhodná a hnusná. Sbohem, Žofinko, ty krásná, draze milovaná –“ Žhavý cit mu svázal jazyk a vytryskl z očí.

Jelikož se tedy napevno rozhodl, že opustí rodný kraj, začal se v duchu sám se sebou dohadovat, kam se vydá. *Celý svět,* jak to vyjádřil Milton, *se před ním prostíral dokořán,* a stejně jako Adam neměl Tom človíčka, k němuž by se mohl uchýlit o útěchu či pomoc. Všichni jeho přátelé byli i přáteli pana Allworthyho, a když ten od něho odvrátil tvář, nemohl čekat oporu u nikoho z nich. Významné šlechetné osobnosti by měly bedlivě uvážit, jak se zbavovat lidí závislých, neboť ubohého postiženého se vzápětí zbaví i všichni ostatní.

Jakou životní dráhu by si měl zvolit, jaké činnosti se věnovat, to přišlo v úvahách na řadu hned poté, a zde veškeré vyhlídky zely truchlivou prázdnotou. Kterékoli povolání, kterékoli řemeslo vyžadovalo čas, a co horšího, peníze; na světě už je to uspořádáno tak, že „nula od nuly pojde“, a tato poučka neplatí jen ve fyzice, ale i veřejném životě; a ten, komu chybějí peníze, je už z této příčiny zcela zbaven možnosti je získat.

A tak nakonec oceán, ten přítel ztracenců, otevřel pohostinně svou všeobsáhlou náruč a Tom se na místě rozhodl jeho vlídnému pozvání vyhovět. Abych to vyjádřil méně květnatě, usmyslil si dát se k námořníkům.

Jen ho tato možnost napadla, hned se jí dychtivě chopil: najal si koně a vyrazil k Bristolu, aby svůj záměr uskutečnil.

Než ho ale na této výpravě doprovodíme, uchýlíme se k Westernovým, abychom se podívali, co se tam zatím dálo s líbeznou Žofinkou.

3. Kapitola

Obnáší několik rozhovorů.

Týž den, kdy Tom odcestoval, pozvala milostslečna Westernová Žofinku do svých komnat, a když ji nejprve obeznámila se skutečností, že pro ni od otce vymohla svobodu, proslovila k ní dlouhou přednášku na téma manželství, jež necharakterizovala jako romantickou cestu k blaženství z lásky, jak to líčí básníci, ani se nezmínila o těch cílech, pro které mu církev přiznává božské posvěcení, nýbrž pojednala je spíše jako fond, na nějž prozíravé dámy co nejvýhodněji ukládají svůj kapitál, aby z něho pobíraly vyšší úroky než jinde.

Když milostslečna domluvila, pravila Žofinka, že není v jejích silách pouštět se do debaty s dámou tak všestranně vzdělanou a světaznalou jako tetinka, a zvlášť ne o něčem, čím se sama dosud tak málo v úvahách zabývala.

„Ty a pouštět se se mnou do debaty, dítě!“ odvětila teta. „Ne, to vskutku neočekávám. Na to bych nemusela poznat svět, kdybych se teď měla pouštět do debaty s děvčetem tvého věku. Vynaložila jsem tu námahu, abych tě poučila. Starověcí filozofové jako Sókratés, Alkibiadés a další také nedebatovali se svými žáky. Hleď na mne jako na Sokrata, holčičko: tvé názory mne nezajímají, pouze ti objasňuji svoje.“ Po těchto slovech čtenář možná pojme podezření, že dáma prostudovala Sokratovu filozofii stejně málo jako Alkibiadovu: my ale jeho zvědavost v tomto punktu neukojíme.

„Nikdy v životě jsem se ještě neopovážila postavit proti vašemu názoru, tetinko drahá,“ zvolala Žofinka, „a o manželství jsem ještě neuvažovala, jak jsem řekla, a možná v životě uvažovat nebudu.“

„Podívej, Žofi,“ odpověděla teta, „takhle se přede mnou nepřetvařuj, to je hloupost. To by mi spíš Francouzi nabulíkovali, že dobývají cizí města výhradně v zájmu obrany své vlasti, než abych tobě uvěřila, že jsi ještě vážně nepřemýšlela o manželství. Co je to vůbec za nápad, popírat, že jsi uvažovala o jistém svazku, když víš, že znám dotyčného, s nímž sis do onoho svazku přála vstoupit? A bylo by to spojenectví stejně nepřirozené a protichůdné tvým zájmům, jako by separátní mír s Francií byl proti zájmům Nizozemí. I kdybys však o té věci byla dosud neuvažovala, povídám ti, že je nejvyšší čas, protože bratr má v úmyslu sepsat s

panem Blifilem co nevidět svatební smlouvu, já v té věci vystupuji jako jistý ručitel a slíbila jsem, že budeš svolná.“

„Tetinko drahá,“ prohlásila Žofinka, „v tomto jediném případě musím odepřít poslušnost vám i tatíčkovi. Tenhle sňatek odmítám a nemám si na tom co rozmýšlet.“

„Kdybych se svým filozofickým založením nevyrovnala samému Sokratovi,“ opáčila milostslečna Westernová, „přešla by mě s tebou všechna trpělivost. Copak ti na tom mladém pánovi vadí?“

„Vadí mi na něm něco podle mého mínění velice podstatného,“ prohlásila Žofinka. „Nenávidím ho.“

„Cožpak se nikdy nenaučíš volit odpovídající výrazy?“ poznamenala teta. „Měla bys občas nakouknout do Baileyho *Britského slovníku.* Je vyloučeno, abys nenáviděla člověka, který ti nikdy neublížil. Říkáš tedy nenávist pouhé antipatii, což není dost pádný důvod, aby sis ho nevzala. Poznala jsem už řadu manželských dvojic, které si ve vzájemné antipatii žily velice příjemně a na úrovni. Věř mi, holčičko, že se v těchhle záležitostech vyznám lépe než ty. Uznáš, doufám, že znám svět, a v okruhu mých známých se nenajde dáma, která by si nepřála vyvolat dojem, že k manželovi cítí antipatii. Opačný případ je nemoderní romantický nesmysl, pobuřující už pouhou představou.“

„Já bych ale nedokázala provdat se za muže, k němuž cítím antipatie,“ odpověděla Žofinka. „Slíbím-li tatíčkovi, že se nikdy neprovdám proti jeho vůli, snad od něho mohu na oplátku očekávat, že mne nebude nutit, abych tak učinila proti vůli své.“

„Proti tvé vůli!“ zvolala teta procítěně. „Tvoje vůle! Žasnu nad tvou sebejistotou. Mladá dívka, neprovdaná, a vykládá mi tu o své vůli! Ale ať už je to tvá vůle či ne, bratr je rozhodnut, a když tě tu tak slyším mluvit o vůli, poradím mu, aby svatební smlouvu uspíšil. Tvoje vůle!“

Žofinka se vrhla na kolena a slzy se jí řinuly z jasných očí. Zapřísahala tetu, aby se nad ní slitovala, aby ji tak přísně neodsuzovala za snahu ubránit se neštěstí, a opakovaně zdůrazňovala, že se to přece týká jen jí, že tu jde o její budoucnost.

Jako se dráb, vybaven autoritou příslušného dokumentu, chopí nějakého nešťastného dlužníka a lhostejně přihlíží jeho nářkům – marně se nebožák snaží v něm vykřesat jiskru soucitu, upozorňuje na milující manželku, již zbaví druha, na žvatlajícího kloučka, vyděšené děvčátko,

aby ho obměkčil – povznesené rameno spravedlnosti neslyší, nevidí žádné průvodní jevy bídy, pomíjí všechny pohnutky k lidskosti a jeví pouze neúhybné odhodlání předat žalářníkovi svou kořist, tak slepá k Žofinčiným slzám a hluchá k jejímu naléhání byla politická teta a jevila stejné odhodlání předat rozechvělou dívku do náruče žalářníkovi Blifilovi. Odpověděla jí náramně rázně: „Nejenže se to netýká jen tebe, slečinko, ale tebe se to týká nejméně, anebo až v poslední řadě.

V tomto svazku jde o zájmy tvé rodiny, a ty tu nejsi nic než prostředek. Myslíš si, milá zlatá, že když se berou království, když se Francie vdává do Španěl, že jde při tom sňatku o dotyčnou princeznu? Ne, je to sňatek dvou království, nikoli jen dvou lidí. A totéž platí i pro významné rodiny, jako je naše. Hlavní přitom je spojení mezi dvěma rodinami. Čest tvé rodiny by ti měla být přednější než vlastní osoba, a pokud ti zářný vzor princezen nevštípí takové vznešené myšlenky, rozhodně si nemůžeš stěžovat, že se ti děje něco horšího než princeznám.“

„Věřím, tetinko,“ zvolala Žofinka trochu zvýšeným hlasem, „že neučiním nikdy nic, co by poskvrnilo čest mé rodiny, ale pana Blifila odmítám a budu ho odmítat, ať se stane, co se stane, a žádným násilím mi ho nevnutíte.“

Pan Western, jenž větší část předchozího rozhovoru zpovzdálí vyslechl, v té chvíli ztratil trpělivost, vtrhl do pokoje a z plných plic zařval: „A vemeš si ho, krucinálmordyjé, to bych se na to podíval, a basta – a basta – vemeš si ho, krucinálfagot!“

Milostslečna Westernová nasbírala dostatečné množství plamenného hněvu, aby měla co dštít na Žofinku, ale teď jej všechen přenesla na vrchnostpána. „Bratře,“ pravila, „udivuje mne, že si nedáš pokoj a zasahuješ do záležitosti, kterou jsi mi svěřil k samostatnému vyjednávání. Z ohledu na naši rodinu jsem se podujala úkolu prostředníka mezi mocnostmi, abych napravila politické chyby, jichž ses dopustil při výchově své dcery. Neboť je to, bratře, tvoje vina: tys svým donebevolajícím činěním zadusil všechna ta semínka, jež jsem jí předtím zasela do tvárné duše. – Ty sám jsi ji naučil neposlušnosti.“

„Tisíc láteř a kulí!“ zahromoval urozený pán a pěna mu stříkala od úst, „ty bys čerta dohnala do oprátky! Já že jsem učil dceru neposlouchat? – Tady ji máme: pověz po pravdě, děvče, kázal jsem ti kdy, abys mě neposlouchala? Nedělal jsem ti pomyšlení, nestaral jsem se o tebe, jen abych v tobě měl poslušnou dceru? A taky že mě poslouchala na slovíčko, než jsi se jí ujala ty a rozmazlila mi ji těmi svými dvorskými mravy. – No – no – no – však jsem to dobře

slyšel, jak jí říkáš, aby se chovala jako princezna. Ještě mi z holky uděláš whiga, a to bude ámen s poslušností vůči otci nebo komukoli…“

„Bratře,“ odvětila milostslečna Westernová s nepopsatelnou přezíravostí, „nejsem s to patřičně vyjádřit své opovržení nad tvou politikou, ať se týká čehokoli, avšak obrátím se rovněž zde k mladé dámě a zeptám se jí, zda jsem ji kdy učila zásadám neposlušnosti. Přímo naopak: neti, nepokoušela jsem se ti přiblížit pravou podstatu různých vztahů, jež vážou lidskou bytost ve společnosti? Nevynaložila jsem mnoho pracné námahy, abych ti vysvětlila, že zákon přírody stanovil dětem jisté povinnosti vůči rodičům? Neinformovala jsem tě, co o tom praví Platón? – Nevěděla jsi o tomto problému naprosto nic, když jsem tě převzala do své péče, a krk bych na to dala, že jsi nechápala, jaký vztah vládne mezi otcem a dcerou.“

„To je lež,“ ohradil se pán z Westernů. „Holka není padlá na hlavu a už v těch jedenácti věděla, že mezi otcem a dcerou vládne vztah příbuzenský.“

„Ach, ty nevědomosti přímo středověká!“ opáčila dáma. „A za to, jak se chováš, bratře, bys namouduši zasloužil rákoskou.“

„Tak pojď a zkus mi nasekat, jestli to dokážeš,“ křičel pan Western. „Dost možná, že ti tuhle tvá neteř ochotně pomůže.“

„Sice tě naprosto přezírám, bratře,“ prohlásila milostslečna Westernová, „ale takové urážky déle snášet nemíním. Přeji si, aby okamžitě předjel můj kočár, neboť jsem rozhodnuta tvůj dům co nejrychleji opustit.“

„Chválapánubohu,“ odpověděl jí bratr, „já taky nemíním snášet tvoje urážky, a nic jiného to není. Krucilaudón, jak si má ta holka vážit mého rozumu, když tu pořád opakuješ, že mě přezíráš?“

„Rozumu máš sotva víc jak malý hoch!“ zvolala teta.

„Jak hroch!“ opakoval urozený pán. „Ne, nejsem hroch, ba ani osel, ale ani krysa. Zapište si to za uši, milostivá – nejsem krysa. Jsem čistokrevný Angličan, ne z té vaší hanoverské chásky, co schlamstnou národ.“

„Ne, ty jsi jeden z těch mudrců, co svými pošetilými zásadami uvrhli národ do zkázy: svázali jste ruce naší vládě doma, odradili naše přátele a podpořili nepřátele v cizině.“

„Ha, a už jsme zase u té tvé politiky!“ zvolal urozený pán. „Na tu se ti rovnou vyp – – – u.“ Svá závěrečná slova pak doprovodil činem, který je ze všeho na světě dokresloval nejvýstižněji. Zda na milostslečnu Westernovou zapůsobilo nejsilněji ono slůvko či opovržlivý postoj k jejím politickým názorům, to nevím, ale rozběsnila se měrou nejvyšší, vyřkla věty, jež se nesluší zde opakovat, a vyřítila se jako fúrie z domu. Ani její bratr, ani její neť nepovažovali za vhodné jí v tom bránit nebo ji následovat: zděšení v jednom případě a hněv ve druhém zavinily, že oba strnuli jako solné sloupy.

Urozený pán ale za sestrou zvučně zahalekal, jako když se zajíc vypouští před chrty. Lovecké hlasové projevy ovládal on mistrně a nějaké to halali měl pohotově pro většinu životních situací.

Ženy, které jako milostslečna Westernová znají svět a mají přehled o filozofii a politice, by zajisté využily páně Westernova okamžitého rozpoložení a získaly si ho několika promyšlenými komplimenty jeho rozumu na účet nepřítomné soupeřky, jenomže nebohá Žofinka takto složité myšlení neovládala. Tím nemíníme čtenářům naznačit, že byla prostoduchá, což si pod neschopností složitého myšlení obvykle představujeme; ne, byla to ve skutečnosti dívka velice rozumná a chápala nadmíru bystře, jen jí chybělo jisté užitečné umění, jež ženy v životě tak často výhodně uplatní, a jelikož tryská spíše ze srdce než z hlavy, ovládají je zhusta právě ty nejhloupější.

4. Kapitola

Žánrový obrázek ze života venkovské dámy.

Když pan Western dohalekal a popadl trochu dech, jal se procítěně a velmi dojemně lamentovat nad těžkým osudem mužů, které *dycinky sekýruje* nějaká ta *slepice zatracená*, jak si zamane. „Dost se za mnou *naslídila* tvá matka, a jen jsme tady *vodtroubili konec leče,* už za mnou vytáhne *na šoulačku*[41] zas jiná, ale ať do mě hrom uhodí, jestli se nechám takhlenc *nahánět.“*

Žofinka se co živa neocitla se svým otcem ve při, dokud nevyvstala ta nešťastná záležitost s Blifilem, leda když se zastávala matky, již vroucně milovala, ač ji ztratila už v jedenácti letech. Urozený pán, jemuž nebožačka věrně sloužila jako vrchní hospodyně po celý čas jejich manželství, jí oplácel stejnou a byl jí, jak se říká, dobrým manželem. Zřídkakdy jí nadával (kdoví, jestli jednou týdně) a nikdy ji nebil; nezavdával jí důvod k žárlivosti; byla zcela paní svého času, manžel ji nerušil, neboť přes den býval zaneprázdněn v revíru a večery trávil v

družné společnosti u láhve. Vídala ho málokdy jinde než u stolu, kde měla to potěšení porcovat pokrmy, na jejichž přípravu předtím dohlížela. Z jídelny odcházela pět minut po ostatních sloužících: zdržela se jen na přípitek králi za vodou. Tak si to zřejmě pan Western přál, neboť zastával zásadu, že ženské se mají objevit s prvním chodem a zmizet po první sklenici. Dámě možná ani nepřišlo zatěžko jeho přání respektovat, neboť rozhovory u tabule (pokud se to tak dá nazvat) málokdy asi upoutaly její zájem. Pozůstávaly převážně z halekání, prozpěvování, líčení loveckých příhod, hromování a lání ženským a vládě.

Tohle však byly jediné chvíle, kdy se pan Western těšil ze společnosti své choti, neboť na lože se zpravidla odebral tak opilý, že její společnost ani nevnímal, a v lovecké sezóně od ní vstával vždy před rozedněním.

Proto byla zcela paní svého času; navíc měla k dispozici kočár se čtyřspřežím, i když naneštěstí nevalné sousedství a cesty znesnadňovaly jeho využití: kdo si nechtěl srazit vaz, raději nevyjížděl, a kdo si cenil času, nemařil jej po návštěvách. Ale abychom čtenáři nic netajili: nejevila patřičný vděk za takovou shovívavost. Vdávala se totiž proti své vůli, z donucení milujícího otce, a byla to partie pro ni výhodná: panství urozeného pána vynášelo přes 3000 £ ročně a ona dostala věnem pouhých 8000 £. Snad to bylo příčinou, že podléhala jisté zádumčivosti, byla spíše dobrou hospodyní než dobrou manželkou a nedokázala se vždy odvděčit za bujaré veselí, s nímž ji urozený pán vítal, ani dobrodušným úsměvem. Navíc se občas míchala do věcí, po kterých jí nic nebylo, například do bohatýrského pití svého manžela, a při těch nečetných příležitostech, jež jí k tomu poskytl, mu to nesměle a mírně vytýkala. A jednou v životě ho také usilovně prosila, aby ji na dva měsíce zavezl do Londýna, což on bryskně odmítl a dlouho se proto na ni zlobil, neboť byl pevně přesvědčen, že v Londýně se ze všech manželů stanou paroháči.

Pro tohle a ještě z řady dalších dobrých důvodů se panu Westernovi jeho choť nakonec upřímně zprotivila, a jak svou nelibost neskrýval před její smrtí, tak nevyprchala ani poté, a jen mu něco pokazilo náladu, jako když psi nenavětřili stopu, něco jim bylo, anebo ho postihl nějaký jiný takový malér, ulevoval si nevraživě na účet nebožky: „To by má drahá choť měla radost, kdyby tohle viděla.“

Takové řeči nejraději pronášel před Žofinkou: tu miloval nejvíce na světě a v hloubi srdce žárlil, že mívala radši matku než jeho. A Žofince se málokdy podařilo za takových okolností jeho žárlivost ještě víc nerozdmýchat, protože se nespokojil tím, že jí uši drásal znectíváním

matky, ale snažil se ji přimět, aby mu přizvukovala, a tomuto jeho přání ona přes všechny sliby a pohrůžky nikdy nevyhověla.

Někteří moji čtenáři se možná podiví, že se Žofinka nezprotivila urozenému pánovi stejně jako její matka, ale těm pravím, že nenávist neroste z lásky, a to ani prostřednictvím žárlivosti. Žárlivec dokáže ze žárlivosti i zabít, ale svou oběť přitom nemusí nenávidět. Takový názor se jeví trochu paradoxní, a proto ho čtenáři předkládám jako tučné sousto, ať má co žvýkat do konce kapitoly.

5. Kapitola

Jak velkoryse se Žofinka zachovala k tetě.

Žofinka při svrchu zmíněných projevech svého otce mlčela a ani jednou je neokomentovala jinak než povzdechem, jelikož však mu takové projevy nic neříkaly (nazýval je opovržlivě „výrazivo pohledů“), dožadoval se jinačí podpory svého stanoviska a jako obvykle na dceru zahartusil, že je zřejmě zase s každým jiným proti němu, stejně jako se vždycky zastává té potvory své matky. Když na to Žofinka mlčela, zařval: „Co tu stojíš jako zařezaná? Proč nic neříkáš? Nechovala se tvá matka ke mně jako potvora? Jen mi na tohle pěkně odpověz! Anebo taky opovrhuješ svým otcem a neuráčíš se na něho promluvit?“

„Proboha, tatíčku, nevykládejte si mé mlčení tak zle. Víte, že bych radši život ztratila, než se provinila neúctou vůči vám, ale neodvažuju se promluvit, když každým slovem buď rozhněvám drahého tatíčka, anebo se proviním černým nevděkem a bezbožností k památce předobré matičky, která mně vždy projevovala vroucí lásku.“

„A tvá teta je asi taky předobrá sestra!“ opáčil urozený pán. „Tady snad laskavě připustíš, že je to potvora. Tolik snad po tobě můžu chtít.“

„Jsem tetince doopravdy moc dlužna, tatíčku,“ řekla Žofinka. „Chová se ke mně jako druhá matka.“

„A ke mně jako druhá manželka,“ utrhl se pan Western. „Tak ty se budeš zastávat i jí? Neuznáš, že se předvedla jako nejzlejší sestra na světě?“

„Namouduši, tatíčku, to bych vrdlouhala,“ zvolala Žofinka. „Vím, že se s tetinkou lišíte v názorech na mnoho věcí, ale tisíckrát přede mnou vyjádřila vřelou náklonnost k vám, a jsem

přesvědčena, že nejen není nejhorší sestra na světě, ale že málokterá sestra bratra tak upřímně miluje.“

„Prostě a jasně řečeno,“ odvětil urozený pán, „v neprávu jsem já. No jakpak by ne. Ženská má vždycky pravdu, a chlap se mejlí.“

„Promiňte, tatíčku, ale to jsem neřekla,“ zvolala Žofinka.

„Jak to, že jsi to neřekla?“ rozčiloval se otec. „Máš tu drzost mi tvrdit, že pravdu má ona, a z toho samosebou vyplývá, že já jsem v neprávu. A možná že jsem v neprávu, když si pustím takovou presbyteriánskou hanoveráckou potvoru do stavení. Ještě mi hodí na krk nějaký spiknutí a zabaví mi panství pro vládu.“

„Vašemu panství od ní rozhodně nic nehrozí,“ povídá Žofinka, „naopak, kdyby byla tetinka včera zemřela, jistě by byla odkázala celé své jmění vám.“

Zda tohle Žofinka řekla úmyslně či náhodou, to nevím, skutečností však je, že její poslední slova vnikla urozenému pánovi hluboko do uší a zapůsobila na něho víc než všechno, co uváděla předtím. Zareagoval na jejich zvuk obdobně, jako zareaguje člověk na kulku v hlavě. Trhl sebou, zavrávoral a zbledl. Dobrou minutu mlčel a pak začal váhavě: „Tak včera! Včera by mi byla odkázala celé své jmění, co? Proč právě včera ze všech dní v roce? A kdyby umřela zítra, tak to zřejmě odkáže někomu jinému, a rodina přijde zkrátka.“

„Tetinka má velice vznětlivou povahu, tatíčku,“ řekla Žofinka, „a nevím, k čemu ji hněv třeba nedožene.“

„Tak ty to nevíš!“ opičil se po ní otec. „A kdo ji prosím tebe rozhněval? No co, kdo ji vlastně rozhněval? Copak jste se tu neštěkaly, ještě než jsem přišel? A krom toho – nevznikla celá ta hádka kvůli tobě? Já se přece se sestrou nepohádal už léta, leda kvůli tobě; a teď za to všechnu vinu přišiješ mně, jako bych já byl toho příčinou, že odkáže majetek mimo rodinu. Co můžu od tebe taky čekat, vždyť mi stejně oplácíš i za všecko ostatní, co jsem pro tebe kdy udělal.“

„Zapřísahám vás tedy,“ zvolala Žofinka, „na kolenou vás zapřísahám, jestli ta nešťastná rozepře vznikla kvůli mně, pokuste se tetinku usmířit a nedopusťte, aby odjela v takovém hněvu: má dobré srdce a stačí pár vlídných slov, aby se uchlácholila. Moc vás o to prosím, tatíčku.“

„Tak já abych teď šel a napravil, cos vyvedla," odpověděl pan Western. „Tys vyplašila zajíce, a já musím na šoulačku, abych ho dostal. No kdybych věděl jistě –" Odmlčel se, a tu se Žofinka jala znovu naléhat, až ho nakonec přemluvila; utrousil ještě dvě tři sarkastické poznámky na dceřinu adresu a pak se rozběhl, co mu nohy stačily, za sestrou, aby ji zastihl, než bude mít přichystanou ekvipáž.

Žofinka se mezitím uchýlila truchlit do své komnaty, kde si dopřála (smím-li to tak vyjádřit) stesku a žalu, co srdce ráčí. Znovu si vícekrát pročetla dopis od Toma, rukávník si také přišel na své, a obojí, jakož i vlastní osobu, skrápěla slzami. Za této situace vynaložila oddaná slečna Honoria všechny své schopnosti, aby zdrcenou jemnostslečnu utěšila. Vyjmenovala jí četné mladé pány, ocenila jejich zjev i osobní vlastnosti a ujistila Žofinku, že stačí, když na kteréhokoli z nich jen prstíčkem kývne. Úspěch této metody byl dozajista ověřen v obdobných případech, jinak by jí byla tak obratná ranhojička jako slečna Honoria rozhodně nepoužila, ba doslechl jsem se, že na fakultě komorných to figuruje jako jeden z nejúčinnějších léků v každé ženské apatyce, ale buď se Žofinčina choroba vnitřně lišila od těch případů, s nimiž se shodovala vnějšími symptomy, nebo nevím: věrná služebnice tu však nadělala víc škody než užitku, a nakonec svou jemnostslečnu tak rozlítila (což nebylo lehké), že ta ji rozhořčeně od sebe odehnala.

6. Kapitola

O mnoha rozličných věcech.

Vrchnostpán dohonil svou sestru, právě když nastupovala do kočáru, a zčásti násilím a zčásti vemlouváním ji uchlácholil natolik, že přikázala, aby odvedli koně zpátky do maštale. Docílil toho bez větších nesnází, neboť to byla, jak už jsme napověděli, dáma přístupná vlídnému slovu a svého bratra vřele milovala, ač shlížela spatra na jeho schopnosti či spíše na jeho neznalost světa.

Nebohá Žofinka, která k tomuto smíření dala podnět, se nyní stala jeho obětí. Oba shodně odsoudili její chování, společně ji vyhlásili válku a neprodleně zasedli ve válečné radě, aby naplánovali co nejúčinnější taktiku. Milostslečna Westernová navrhla, aby v zájmu svého cíle nejen okamžitě podepsali smlouvu s Allworthym, ale rovněž ji ihned uvedli ve skutek; pravila: „S neteří se po dobrém ničeho nedosáhne, přesile však nebude mít odvahu vzdorovat. Pod pojmem přesila mám na mysli rychlý čin: věznění či fyzické násilí bychom na ní zkoušet neměli. Náš plán musí vycházet z momentu překvapení, ne ze střetu."

Jen se na tomto postupu dohodli, přišel pan Blifil vykonat návštěvu své nastávající. Jakmile urozenému pánovi ohlásili jeho příchod, vzdálil se, aby na radu své sestry vydal dceři příkazy, jak má nápadníka přijmout; což učinil za doprovodu zuřivého lání a výhrůžek, kdyby odmítla.

Urozený pán svou násilnickou prudkostí smetl z cesty všechny překážky a Žofinka, jak její teta moudře předpověděla, se mu nedokázala opřít. Svolila tedy, že Blifila přijme, ač ji to stálo veškerou duševní i fyzickou sílu. Bylo to pro ni skutečně těžké, cokoli odmítnout otci, jehož nadevše milovala. Nebýt této okolnosti, byla by jí posloužila i menší dávka rozhodnosti a hravě by to byla zvládla; nebyl to však ojedinělý případ, kdy se přisoudilo nějaké počínání strachu, když je velkou měrou ovlivnila láska.

Podřídila se tedy otcovu kategorickému rozkazu a pana Blifila přijala. Obdobné výjevy, doširoka líčené, skýtají, jak jsme vypozorovali, čtenáři pramalé potěšení. Přidržíme se proto přísně jisté zásady Horatiovy: radí totiž spisovatelům, aby pominuli všechny záležitosti, pokud si nejsou jisti, že je dokážou náležitě osvětlit. Zásada, soudíme, neobyčejně užitečná jak pro historika, tak básníka, a kdyby se jí všichni přidrželi, přineslo by to přinejmenším ten dobrý výsledek, že mnohé velké zlo (jak bývají zvána všechna velká díla) by se scvrklo na malé.

Dost možná, že velké umění, s nímž Blifil vedl tuto rozmluvu, by v případě jiného muže bylo na Žofinku tak zapůsobilo, že by se mu svěřila a otevřela mu své srdce, o tomto urozeném mladém pánovi si však utvořila mínění tak nepříznivé, že se rozhodla v ničem mu nedůvěřovat: prostota, vyburcovaná hrozícím nebezpečím, totiž často dokáže čelit prohnanosti. Chovala se proto k němu zcela nuceně, jak to velí obyčej pannám při druhé oficiální návštěvě jim určeného budoucího manžela.

Ač Blifil sdělil vrchnostpánovi, že je naprosto spokojen s tím, jak ho slečna přijala, ten, jelikož spolu se sestrou vyslechli všechno za dveřmi, to tak příznivě nehodnotil. Byl však odhodlán uposlechnout rady té moudré dámy a hnát věci co nejrychleji vpřed; obrátil se tedy ke svému budoucímu zeti, zahalekal na něho jako na lovu a zvolal: „Za ní, chlapče, za ní! Naháněj, naháněj, ať nechytí vítr! Tak se na to musí, milánkové. Zhasla, zhasla, zhasla. – Neváhej, nerozmýšlej se mám, nemám? – Allworthy a já dohodneme všechno mezi sebou dnes odpoledne a zítra se může slavit veselka.“

Blifil vykouzlil na tváři výraz vrcholného nadšení a odvětil: „Jelikož si nic na světě tak vroucně nepřeji jako svazek s vaší rodinou, vzácný pane, krom spojení s rozkošnou a

obdivuhodnou slečnou Žofií, jistě mi uvěříte, že netrpělivě toužím po splnění dvou svých nejvroucnějších přání. Pokud jsem v tomto směru ještě nenaléhal, připište to výhradně obavám, abych se dámy nedotkl tím, že bych tu blaženou událost uspěchával víc, než pravidla slušnosti a společenských zásad velí. Pokud si to však přejete vy a ona by se dala přemluvit, aby netrvala na formalitách –“

„Formality si strč někam!“ řekl mu na to pan Western. „Pchá, samé hlouposti a řečičky. Povídám ti, že si tě zejtra veme: šak ty taky poznáš, jak to na světě chodí, až budeš tak starej jako já. Ženská se dycinky zdráhá ze všech sil, je to dneska v módě. Kdybych byl čekal na souhlas její matky, tak jsem dodneška starej mládenec. – Našoulat ji musíš, pěkně rázně za ní, ty filuto! Povídám ti, že zejtra bude tvá.“

Blifil se snaživě podrobil působivému řečnickému umění urozeného pána, a když se dohodli, že Western s Allworthym odpoledne dokončí jednání o svatební smlouvě, vydal se nápadník k domovu: předtím však ještě vyslovil vroucí prosbu, jen aby se dáma kvůli tomu spěchu nenutila k ničemu proti své vůli, asi jako když se papeženecký inkvizitor přimlouvá u světské moci, aby k ničemu proti jeho vůli nenutila kacíře, kterého církev už odsoudila a jí předala.

Po pravdě řečeno, i Blifil odsoudil Žofii; ač před panem Westernem předstíral, že má radost, jak mile ho přijala, ve skutečnosti měl ke spokojenosti daleko, leda by ji čerpal z jistoty, že k němu jeho vyvolená cítí nenávist a opovržení, a on jí proto oplácí stejnou. Leckdo by se tedy zeptal, proč námluvy okamžitě nepřerušil. Odpovídám, že právě z toho důvodu a ještě z několika jiných, jež nyní čtenáři objasním.

Ač pan Blifll nebyl ze stejného těsta jako Tom Jones a neběhal za každou sukní, přece ani zdaleka nebyl prost choutek, jež prý jsou společné všem živočichům. Zároveň vlastnil i rozlišovací schopnosti, podle nichž si muži volí prostředky k nasycení svých rozličných choutek, a na jejich základě se poučil, že Žofinka je přelahodné sousto, a proto na ni teď hleděl stejně žádostivě jako labužník na slavíčka. Navíc trýzeň, jež drásala Žofince duši, spíše znásobila, než poškodila její krásu, neboť slzy dodaly jejím očím lesku a s každým vzdechem se jí ňadra dmula výš. Blifil tedy stíhal tuto lidskou slavici žádostivějším pohledem než poprvé a jeho chtíči vůbec nepřekáželo poznání, že k němu cítí odpor. Naopak, tím víc se těšil, jak jí pocuchá pírka, protože k slasti se družilo ještě vědomí vítězství; a spřádal některé další záměry, až se zcela zmocní její bytosti, které se nám hnusí i jen naznačit, a také pomsta hrála svou roli v rozkoších, jež si sliboval. Že jako vítězný sok nahradí v lásce Jonese, bylo další pobídkou jeho usilování a nabízelo úchvatný pocit navíc v budoucím blaženství.

Krom těchto úmyslů, jež by některým přeúzkostlivým lidem možná připadaly trochu špinavé, se před ním otvírala další lákavá vyhlídka, a kvůli tomu by ho odsoudil málokdo. Tu tvořilo panství pana Westerna, jež mělo být celé připsáno Žofince a jejímu potomstvu: tento milující rodič by byl dceři snesl modré z nebe, a jen když svolí soužit se po boku jím vyvoleného manžela, nehleděl na to, za jakou cenu jí ho koupí.

Ze všech těchto důvodů Blifil o ten sňatek tolik stál, proto hodlal předstírat Žofii, že ji miluje, a zároveň oklamat i jejího otce a vlastního strýce a namluvit jim, že získal její lásku. Oporu pro toto rozhodnutí našel ve zbožných zásadách Thwackumových, jenž ho učil, že pokud prosazovaný účel je ve shodě s náboženstvím (což manželství dozajista je), nezáleží na tom, jak ohavnými prostředky k němu spějeme. Při jiných příležitostech se zase řídil filozofií Squarovou, jenž ho učil, že na cíli nezáleží, jen když volíme čestné prostředky v mezích morálky.

Spravedlivě řečeno, sotvakdy v životě se dostal do situace, aby nemohl těžit z pouček toho či onoho velkého učitele.

Získat na svou stranu pana Westerna vskutku nebylo těžké, neboť považoval city své dcery za nedůležité a stejně na to nahlížel i Blifil, ovšem pan Allworthy zastával stanovisko velmi odlišné, a proto bylo naprosto nezbytné ho ošálit. V tom měl však Blifil nedocenitelného pomocníka v panu Westernovi, díky jemu se i to bez nesnází podařilo, neboť když se panu Allworthymu dostalo ujištění od Žofinčina otce, že je Blifilovi upřímně nakloněna a že ji kvůli Tomu Jonesovi podezíral neoprávněně, nepotřeboval Blifil učinit už nic než tyto informace potvrdit, což učinil natolik dvojsmyslně, že své svědomí uchránil skutkové podstaty vědomé falše, a mohl se radovat, že strýce obelstil, aniž se provinil vyslovením lži. Když se ho pan Allworthy vyptával, jak se k tomu slečna Westernová staví, prohlásil Blifil, že by rozhodně odepřel svou účast, kdyby k sňatku svolila pod nátlakem. „Co si mladé dámy v hloubi srdce přejí a co ne, to se těžko rozpozná, ale podle mého mínění mi vycházela dost vstříc, a pokud mohu věřit jejímu otci, cítí ke mně takovou náklonnost, jakou si jen nápadník může přát. A co se Jonese týká,“ pokračoval, „jehož nechci zvát zlotřilcem, ač se k vám, strýčku, zachoval tak, že bych ho takto mohl označit dost oprávněně, ten se možná z marnivosti nebo za nějakým nečistým účelem vychloubal tím, co nebylo; protože kdyby ho slečna Westernová skutečně milovala, tak by se tak bohaté nevěsty rozhodně nevzdal a neopustil ji, což učinil, jak je vám známo. A nakonec bych vás chtěl, strýčku, ujistit, že bych

ani zanic, a kdyby mi celý svět nabízeli, nevstoupil s touhle slečnou do manželství, kdybych nebyl přesvědčen, že po mně touží tak, jak si jen mohu přát.“

Touto výbornou metodou, jak šířit klam jen ze srdce, aniž se jazyk proviní vyslovením nepravdy, pomocí dvojsmyslu a přetvářky, si už uchlácholil svědomí nejeden slovutný šalebník; uvážíme-li ale, že takto usiluje zmást Vševědoucího, usoudíme patrně, že mu to přinese jen velice povrchní uspokojení a že takové důmyslné a rafinované balancování mezi nepravdou vsugerovanou a vyslovenou sotva stojí za tu vynaloženou námahu.

Pan Allworthy se spokojil s tím, o čem ho pan Western s Blifilem ujistili, a svatební smlouva byla ve dvou dnech dohodnuta. Nic tedy už nestálo v cestě obřadům církevním než obřady právnické, a ty hrozily zabrat tolik času, že pan Western projevil ochotu přijmout na sebe všemožné závazky, jen aby nestál v cestě štěstí mladé dvojice. Naléhal tak důrazně a neodbytně, že by mu byl nezúčastněný divák přisoudil přednější roli, než při téhle svatbě hrál, jenže on se při své povaze hnal střemhlav za čímkoli a každý záměr prosazoval tak, jako by jen a jen na jeho uskutečnění závisel celý jeho další život.

Společnému naléhání tchána a zetě by se byl pan Allworthy patrně podrobil, protože rozhodně nechtěl nikoho zdržovat od dosažení vytouženého cíle, jenomže se do toho vložila sama nevěsta, smetla svatební smlouvu se stolu a oloupila Církev a Justici o daně, jež tyto dvě moudré instituce zákonným způsobem vydělávají na snahách o zmnožení rodu lidského. Leč o tom až v další kapitole.

7. Kapitola

Žofinčino podivuhodné rozhodnutí a ještě podivuhodnější taktická lest slečny Honorie.

Ač slečna Honoria z celého srdce milovala jen sama sebe, přece v jeho koutečku vyhradila trošku místa i pro Žofinku. Upřímně řečeno, kdo tohle mladé stvoření poznal, sotva si je dokázal nezamilovat. A tak když zaslechla novinu, již pokládala pro svou velitelku za zvlášť významnou, dočista zapomněla, že se na ni před dvěma dny rozhněvala, když ji Žofinka tak nevlídně od sebe zapudila, a rychle jí to běžela povědět.

Vtrhla do pokoje a překotně zahájila svůj proslov. „Ach, slečinko,“ zvolala, „co tomu jen jemnostslečinka řekne! Já se z toho leknutí namouduši celá třesu, ale nepřenesla bych přes srdce, abych to jemnostslečince nepověděla, i kdyby se na mě kvůli tomu rozhněvala, to víte, my holky ve službě nikdá nevíme, co vás dámy rozčílí, a namouduši, dycinky za to můžeme

my. Když je dáma nenaložená, dostaneme vyhubováno, a nic bych se namouduši nedivila, kdyby jemnostslečinka byla dneska nenaložená, protože tohle je věru takové překvapení, že se vyděsíte.“

„Milá Honorie, prosím vás, povězte mi všechno bez dalších úvodů,“ vyzvala ji Žofinka, „ujišťuji vás, že jsem si na překvapení už zvykla, a máloco mě dokáže vyděsit.“

„Má slečinko drahá,“ odvětila Honoria, „namouduši jsem zaslechla, jak pán povídal panu farářovi Supplovi, aby dnes odpoledne připravil povolení k sňatku, a namouduši jsem slyšela, jak povídal, že se jemnostslečinka zítra vdává.“

Žofinka zbledla a vzrušeně opakovala: „Zítra?“

„Ano, slečno,“ potvrdila věrná komorná. „Můžu to vodpřisáhnout, že jsem slyšela, jak to pán povídal.“

„Teď jste mě překvapila a vyděsila tak, že sotva dechu popadám, Honorie,“ řekla Žofinka. „Co si v té hrozné situaci počnu?“

„Moc ráda bych jemnostslečince poradila,“ povzdechla si komorná.

„Jen mi poraďte,“ zvolala Žofinka. „Prosím vás, drahá Honorie, poraďte mi. Představte si, že byste byla na mém místě. Co byste dělala?“

„Jejda, slečno,“ zvolala Honoria, „to já bych moc ráda byla na vašem místě, tedy kdybych tím jemnostslečinku nepoškodila, protože to bych vám namouduši nepřála, abyste musela do služby, ale kdyby šlo vo mě, vůbec by mi to nevadilo, protože podle mýho rozumu je vrchnostpán Blifil šaramantní, roztomilej a fešnej mladej pán.“

„Tohle mi neříkejte!“ zvolala Žofinka.

„Jak račte,“ řekla Honoria. „No – co jednomu med, to druhému jed, a o ženách to platí zrovna tak.“

„Honorie,“ prohlásila Žofinka, „než bych si vzala za muže toho odporného darebáka, to si radši vbodnu dýku do srdce.“

„Krindanáčku, slečno,“ odvětila jí důvěrnice, „teď jste mě zase vy k smrti vyděsila! Zapřísahám vás, vyžeňte si takové zlé myšlenky z hlavy! Krindanáčku, namouduši, že jsem se z toho rozklepala od hlavy až k patě. Považte jen, slečno drahá – odepřeli by vám křesťanský

pohřeb, zahrabali by vás někde na cestě a ještě vrazili kůl do srdce, jako to udělali sedlákovi Halfpennymu na Volským rozcestí, a namouduši, že tam od tý doby straší, kolik lidí ho vidělo. Namouduši, to sám rohatej nasazuje lidem takový hříšný myšlenky do hlavy, protože rozhodně nejni takovej hřích ubližovat kdekomu na světě, jako vztáhnout ruku na vlastní drahou tělesnou schránu, a to jsem slyšela od nejednoho pana faráře. Jestli se jemnostslečince mladej pán dovopravdy tolika ošklivi a nenávidíte ho takovou nenávistí, že byste to nepřenesla přes srdce vlízt si s ním do postele, protože namouduši, stává se to, že někdo pojme takový odpor, a radši by polaskal ropuchu než některý lidi –“

Žofinka se příliš ponořila do úvah, aby pozorně sledovala vynikající argumenty své komorné, a proto ji teď přerušila a bez souvislosti jí řekla: „Honorie, už jsem se rozmyslela. Dospěla jsem k rozhodnutí, že dnes v noci opustím otcovský dům, a jestli jste mi přátelsky nakloněna, jak jste často prohlašovala, nenecháte mě jít samotnou.“

„Půjdu s váma třeba až na konec světa, slečinko,“ odvětila Honoria, „ale jenom vás prosím, rozvažte si všecko moc dobře, než se do něčeho pustíte. Kam by se jemnostslečinka vrtla?“

„V Londýně žije jistá vznešená dáma,“ jala se jí vysvětlovat Žofinka. „Je se mnou spřízněná a strávila několik měsíců u tetinky na venkově; celou tu dobu byla ke mně neobyčejně vlídná, tvrdila, že jí je má společnost příjemná, a důrazně přemlouvala tetinku, aby mi dovolila odjet s ní do Londýna. Je to dáma z nejvyšších kruhů, a proto ji lehko najdu, a vůbec nepochybuji, že se mne vlídně a ochotně ujme.“

„Já na místě jemnostslečinky bych se na to tolika nespolíhala,“ odporovala Honoria, „protože ta první dáma, co jsem u ní byla, taky moc důrazně zvala lidi na návštěvu, a když se pak doslechla, že chtějí přijet, honem se někam uklidila. A krom toho, i když ta dáma jemnostslečinku třeba ráda uvidí, a namouduši, kdo by taky jemnostslečinku neviděl rád, až uslyší, že jemnostslečinka utekla našemu pánovi –“

„V tom se mýlíte, Honorie,“ pravila Žofinka. „Ta dáma bere otcovskou autoritu na lehčí váhu než já, protože mě energicky přemlouvala, abych s ní odjela do Londýna, a když jsem odmítala jet bez tatíčkova souhlasu, vysmála se mi, řekla, že jsem hloupé venkovské děvče a že ze mě bude jednou věrná milující manželka, když umím být taková poslušná dcera. Proto vůbec nepochybuji, že mne přijme a také ochrání, dokud s tatíčkem nebude zas rozumná řeč.“

„To je všechno hezké, slečno,“ odpověděla Honoria, „ale jakpak si jemnostslečinka představuje, že by uprchla? Kde sebere koně nebo povoz? Všechno služebnictvo ví trochu

něco o tom, jak to stojí mezi pánem a jemnostslečinkou, a Robin si dá radši hlavu useknout, než by vašeho koně vyved ze stáje bez výslovného pánova příkazu.“

„Hodlám uprchnout tak,“ pravila Žofinka, „že vyjdu otevřenými dveřmi. Chválapánubohu mi nohy dobře slouží a unesou mne. Nejednou mi už posloužily, když jsem při skřipkách trávila dlouhé večery s partnerem nijak zvlášť příjemným, a teď mi jistě dopomohou k útěku před tak odporným partnerem na celý život.“

„Propánaboha, jemnostslečinko,“ křižovala se Honoria, „víte vůbec, co říkáte? To se chystáte chodit někde v noci venku sama?“

„Sama ne,“ odpověděla Žofinka, „slíbila jste přece, že mi budete dělat společnost.“

„Jistě, půjdu s jemnostslečinkou světa kraj, namouduši,“ ujišťovala Honoria, „ale jemnostslečinka na tom nebude o moc líp než sama, protože bych vás neubránila, kdyby nás přepadli loupežníci nebo jiná čertovina. Kdepák, já bych se bála stejně hrozně jako jemnostslečinka, a jistě by nás zamordovali obě. A krom toho – jen pomyslete, jemnostslečinko, jak jsou teď noci studené, vždyť bysme venku zmrzly.“

„Svižná rychlá chůze nás uchrání od zimy, a jestli neubráníte vy mne před lotry, Honorie, ubráním já vás, protože si s sebou vezmu pistoli. Ty dvě v hale bývají vždy nabité.“

„Drahá slečno, vy mě děsíte víc a víc,“ lamentovala Honoria. „Přece by se jemnostslečinka nevopovážila vystřelit! Jen to ne, ať se radši stane, co stane.“

„Jak to?“ usmála se Žofinka. „Vy byste, Honorie, nevystřelila na každého, kdo by vás chtěl připravit o počestnost?“

„To víte, slečno,“ mudrovala Honoria, „počestnost je každému drahá, a zvlášť nám, nebohým služkám, protože je to takříkajíc naše živobytí, ale já se k smrti bojím střelných zbraní, protože od nich pochází tolika neštěstí.“

„Tak dobrá,“ řekla Žofinka, „myslím, že ochráním vaši ctnost i za levnější cenu a nebudu k tomu potřebovat zbraně: v prvním městě, kam dojdeme, si najmu koně, a do té doby nás sotva někdo přepadne. Podívejte, Honorie, jsem odhodlána odejít, a jestli mě doprovodíte, slibuji, že se vám odměním, jak nejštědřeji to bude v mé moci.“

Poslední argument zapůsobil na Honorii silněji než všechny předchozí. A když viděla, že její jemnostslečna je pevně rozhodnuta, přestala jí to už rozmlouvat. Nato se začaly dohadovat,

jak ten záměr uskutečnit. A hned vyvstala zapeklitá nesnáz, jak vypravit jejich věci, a přes ni se jemnostslečna přenesla mnohem snáz než komorná: protože když se dáma jednou rozhodne uprchnout za milencem nebo před ním, všechny překážky se jí jeví malicherné. Ne tak Honorii: tu nic nepohánělo, nečekalo ji žádné opojné štěstí, neprchala před žádnými hrůzami, a krom skutečné ceny jejích věcí, které tvořily převážnou část jejího majetku, lpěla umíněně na některých šatech a dalších drobnostech: buď že jí zvlášť slušely, nebo že jí to darovala jistá osoba, že je koupila nedávno, anebo že je už měla tak dlouho či z jiných stejně pádných příčin, a teď se hrozila pomyšlení, že by tu ty chudinky zanechala na milost a nemilost panu Westernovi, jenž by jim, o tom nepochybovala, ve svém hněvu připravil osud mučedníků.

A tak když vynalézavá slečna Honoria vynaložila všechno své řečnické umění, aby slečně její úmysl rozmluvila, ale zjistila, že je pevně odhodlána, pojala důvtipný nápad, jak vzít šaty s sebou: dá se dnes do večera propustit. Žofinka tuto metodu vřele schválila, ale pochybovala, že se podaří uvést ji v čin.

„Ale, slečno, jen to nechte na mně," prohlásila Honoria, „my ve službě si tuhle laskavost od našich pánů a paní už dokážeme vydobýt, to jen někdy, když nám dluží plat a chybějí jim peníze, přehlídnou naše drzosti a nepřijmou výpověď, ale k takovým náš vrchnostpán nepatří, a když se jemnostslečna rozhodla odejít dnes v noci, zaručuju vám, že mám do večera výpověď."

Nato se domluvily, že Honoria k svým věcem přibalí nějaké prádlo a noční košili pro Žofinku; všech ostatních svých věcí se mladá dáma vzdala se stejnou lehkostí, s jakou námořník hází přes palubu zboží jiných, aby zachránil vlastní život.

8. Kapitola

Svárlivá střetnutí druhu nikoli neobvyklého.

Ledva se Honoria odloučila od své jemnostslečinky, už jí cosi (nechtěl bych totiž jako ta stařena z Quevedova *Arcitaškáře* nespravedlivě obvinit ďábla, když v tom třeba vůbec neměl prsty), tedy cosi, jak pravím, jí začalo našeptávat, že kdyby obětovala Žofinku a všechna její tajemství vyzradila panu Westernovi, nejspíš by na tom slušně vydělala. Četné důvody mluvily pro takový postup: nadějné vyhlídky na slušnou odměnu, kdyby vrchnostpánovi prokázala tak závažnou a vítanou službu, pokoušely její chamtivost, k tomu přistupovalo nebezpečenství zamýšleného podnikání, nejistota, že uspěje, noc, zima, raubíři a násilníci, čehož se všeho bála. Dolehlo to na ni tak mocně, že se rovnou skoro rozhodla vyhledat pána a

celou záležitost mu předestřít. Byla však příliš neúplatným soudcem, aby vynesla rozsudek jen na základě výpovědi jedné strany a nevyslechla také stranu druhou. A zde na prvním místě cesta do Londýna svědčila velice pádně pro Žofinku. Z celé duše toužila spatřit město, jež si vykreslila pomalu stejně úchvatně jako zanícený světec Ráj. Dále věděla, že Žofinka je mnohem velkorysejší než pán, takže by za svou věrnost vyzískala nejspíš víc, než mohla čekat za zradu. Podrobila křížovému výslechu všechny okolnosti, které v ní na opačné straně vyvolávaly obavy, a po zralé úvaze dospěla k názoru, že na tom vlastně tak moc zase není. Misky vah se nyní ocitly téměř v rovnováze, a když na misku věrnosti přihodila ještě lásku k jemnostslečince, byla by užuž převážila, když tu se upamatovala na jistou okolnost, která mohla všechno nebezpečně zvrátit, kdyby bývala celou tíží přehozena na stranu protivnou. Tou okolností byla dlouhá doba, jaká nutně uplyne, než bude Žofinka s to splnit svůj slib: měla sice zdědit majetek po své matce, až otec zemře, a jeden strýc jí odkázal 3000 £, až dosáhne plnoletosti, ale to byla daleká budoucnost a kdovíjaké události třeba slečně zamýšlenou štědrost nepřekazí, kdežto od pana Westerna může odměnu očekávat hned. Zatímco toto přemílala v hlavě, zasáhl však strážný anděl Žofinčin nebo ten, jenž bděl nad ctí slečny Honorie, či možná pouhá náhoda jí do cesty nastražila léčku, která ji jednak uchránila od proradnosti a krom toho dokonce usnadnila domluvený plán.

Komorná milostslečny Westernové se pokládala za něco mnohem lepšího než slečna Honoria, a to hned z několika důvodů. Předně byla ze vznešenější rodiny: její prababička z matčiny strany byla nepříliš vzdálenou sestřenicí jednoho irského peera. Za druhé pobírala vyšší plat. A navíc pobývala v Londýně, a tudíž lépe znala svět. Chovala se proto k slečně Honorii vždy rezervovaně a očekávala od ní ty projevy úcty, jež jsou v každém ženském řádu zachovávány a předpokládány v rozhovoru s příslušnicemi řádu nižšího. A jelikož se Honoria plně neztotožnila s touto doktrínou a často se dopouštěla poklesků proti úctě, již ta druhá vyžadovala, nevyhledávala komorná slečny Westernové ráda její společnost a jen si přála, aby se už paní vrátila domů, kde ona sama vládla po libosti ostatním sloužícím. Velké proto bylo její zklamání, když si to milostslečna Westernová dnes těsně před odjezdem zase rozmyslela, a od té doby byla, jak se lidově říká, pěkně nabručená.

V této náladě, která se nevyznačuje vlídností, vešla do místnosti, kde Honoria disputovala sama se sebou, jak jsme právě byli vylíčili. Jen ji Honoria zřela, hned jí složila následující poklonu: „Vidím, madam, že nám ještě bude dopřáno těšiti se z vaší společnosti, o kterou by nás byla rozepře mezi naším pánem a vaší milostslečnou k mé velké lítosti málem připravila.“

„Nevím, co máte na mysli tím *nám,* madam," odvětila druhá komorná. „Ubezpečuju vás, že nepokládám nikoho ze služebnictva v tomhle domě pro sebe za vhodnou společnost. Já přece patřím mezi lepší sortu. Vás tím nemyslím, slečno Honorie, protože vy jste slušná mladá ženská, a až trošku poznáte svět, nestyděla bych sejít s vámi na špacír do Svatojakubského parku."

„Tintili vantili!" zvolala Honoria, „madam zas dělá honoraci! Jakápak slečna Honoria? Taky byste mi, vážená madam, mohla říkat příjmením, moje jemnostslečna mi sice říká Honoria, ale mám příjmení stejně jako každej. Tak vy byste se styděla jít se mnou na špacír! Tak nóbl jako vy, to jsem teda taky, na to vemte jed."

„Jelikož mi takhle odplácíte mou zdvořilost," opáčila druhá komorná, „jsem nucena vás upozornit, že nejste zdaleka tak nóbl jako já, slečno Honorie. Na venkově je člověk donucen stýkat se s kdejakým cumplochem, ale ve městě navštěvuji pouze dámy od urozených dam. Ujišťuji vás, slečno Honorie, že mezi námi je jistý rozdíl."

„To taky doufám," oplatila jí Honoria, „je tu jistý rozdíl v našem věku – a myslím i v našem zjevu." Po těchto slovech se začala před komornou milostslečny Westernové nakrucovat způsobem co nejurážlivějším, zvedla nos, pohodila hlavou a prudce máchla svou krinolínou proti soupeřčině. Tu ona madam nasadila jeden ze svých nejopovržlivějších úšklebků a pravila: „Osobo! Taková jako vy mi nestojí za rozčilování a bylo by taky pod mou důstojnost handrkovat se s nějakou sprostou cuchtou drzou, ale musím vám sdělit, náno jedna, že svým chováním prozrazujete svůj nízký původ, a obojí vám stačí ledva na to, abyste byla prostá služka venkovského děvčete."

„Neurážejte mou jemnostslečnu!" zvolala Honoria, „to si od vás líbit nenechám, je mnohem lepší než ta vaše, a ještě je mladší a desetitisíckrát pěknější."

Naneštěstí, či spíše naštěstí se k hádce v té chvíli nachomýtla milostslečna Westernová: spatřila svou komornou v slzách, které při jejím příchodu vyhrkly v hojném počtu, a jsouc dotázána po jejich příčině, hned své paní sdělila, že ji hrubě znectila tahle osoba, jak označila Honorii. „Nevšímala bych si toho, milostivá slečno," pokračovala komorná, „kdyby se tou hubou nevymáchanou otírala jen o mě, ale ona měla tu drzost urážet Vaši Urozenost a říct, že jste ošklivá – ano, milostivá slečno, řekla mi do očí, že jste ošklivá stará kočka. A to jsem nemohla přenést přes srdce, aby někdo říkal o Vaší Urozenosti, že je ošklivá."

„To musíte její drzosti tolikrát opakovat?“ odsekla milostslečna Westernová. Nato se obrátila k slečně Honorii a položila jí otázku, jak to, že se opovážila vyřknout její jméno v neuctivé souvislosti.

„V jaký neuctivý souvislosti, milostslečno?“ odpověděla Honoria. „Já přece vaše jméno vůbec nevyřkla; řekla jsem jenom, že moje jemnostslečna je pěknější než někdo, a to víte stejně dobře jako já.“

„Vy hubo nevymáchaná,“ odvětila dáma. „Však já vás už naučím, že o mně nemáte co mluvit. Taková děvka nestydatá. A jestli vás bratr na hodinu nevyhodí, nestrávím další noc pod jeho střechou. Hned jdu za ním a dostanete na hodinu výpověď!“

„Tak výpověď?“ zvolala Honoria, „no a co: tohle není jediné místo na světě. O dobrou komornou je chválabohu vždycky zájem, a jestli vyhodíte každého, kdo se nebude kořit vaší kráse, tak budete mít o služebnictvo brzy nouzi, to se spolehněte.“

Milostslečna Westernová pronesla či spíše zahřměla cosi v odpověď, jelikož se však zlostí neznala, nezaznívala její slova zřetelně, a proto zde nezaznamenáváme proslov, který by jí i v nejlepším případě sotva sloužil ke cti. Nato se rozběhla za bratrem, ve tváři takový hněv, že spíše připomínala jednu z Fúrií než lidskou bytost.

Obě komorné, když znovu osaměly, zahájily druhé kolo utkání, v němž brzy přešly od slov k činům. Vítězství se tu přiklonilo na stranu dámy nižšího původu, musela mu však předtím přinést v oběť jisté množství krve, vlasů, batistu a mušelínu.

9. Kapitola

Jak moudře si pan Western vedl ve svém vrchnostenském úřadě. Rada smírčím soudcům ohledně nezbytné kvalifikace soudních písařů, jakož i ojedinělé ukázky otcova bláznovství a dceřiny lásky.

Logikové dospějí někdy v argumentaci dál, než zamýšleli, a politikové zhusta přestřelí stanovený cíl. Něco podobného se málem přihodilo i slečně Honorii, která místo aby zachránila své ostatní šaty, hnedle by byla ani neunikla s těmi, co měla na sobě, neboť urozený pán, jakmile se dozvěděl, že urazila jeho sestru, hned se nadvacetkrát zapřísáhl, že ji pošle šupem do Bridewelu.

Milostslečna Westernová byla dáma dobrotivá a uměla odpouštět. Nedávno odpustila kočímu, že ji s poštovním dostavníkem vyklopil do příkopu; ba dokonce v rozporu se zákonem odmítla podat žalobu na loupežníka, který ji cestou přepadl a nejen oloupil o jistou peněžní částku, ale strhl jí i náušnice a sprostě jí přitom nadával: „Taková pěkná potvora," povídá, „se nepotřebuje ještě parádit diamantama, himllaudón krucifix!" Ale v tomto případě, tak proměnlivé bývají naše nálady a tolik se někdy lišíme od sebe samých, nechtěla o odpuštění ani slyšet, a všechna falešná Honoriina lítost ani Žofinčino přimlouvání za provinilou služebnou nic nezmohly a dáma se vším důrazem trvala na tom, aby bratr vynesl rozsouzení (to zřejmě znělo pádněji než rozsudek) nad tou holkou.

Naštěstí však písař měl kvalifikaci, bez níž by žádný písař neměl u smírčích soudců písařit, totiž věděl něco o zákonech této říše. Pošeptal tedy soudci do ucha, že by přesáhl svou pravomoc, kdyby poslal to děvče do Bridewelu, jelikož nenarušila veřejný pořádek. „Obávám se, Ctihodnosti," pravil, „že podle zákona nemůžete nikoho zavřít do Bridewelu jen za prostořekost."

Když se projednávaly případy prvořadé důležitosti, především ve spojitosti s honitbou, smírčí soudce rad písařových dbal málokdy, protože si v oblasti působnosti těchto zákonů osoboval tak jako mnozí jemu podobní širokou pravomoc. Pod její záštitou pak často smírčí soudci pod záminkou hledání nebo rekvírování prostředků ohrožujících lovnou zvěř po libosti ruší držbu anebo se dopouštějí jiných nezákonností.

Honoriino provinění však nemělo tu závažnost ani neohrožovalo nebezpečně společnost. Tentokrát tedy smírčí soudce věnoval písařově radě více pozornosti: u Královského soudu se už totiž projednávaly dvě stížnosti proti jeho rozsudku a on o žádnou třetí takovou nepříjemnost nestál.

Zatvářil se proto moudře a důležitě, a po preambuli několikerého *hm* a *ahá* sdělil sestře, že po důkladném uvážení dospívá k tomuto závěru: jelikož se nejedná o „násilné narušení veřejného pořádku", jakým je podle zákona „vniknutí do domu za použití násilí, rušení držby za použití násilí, rozbití hlavy za použití násilí či jiné takové násilí, nespadá tento případ mezi zločiny, ani jako rušení držby ani kvůli způsobené škodě, a zákony jej proto netrestají."

„Já znám zákony mnohem lépe," ohradila se milostslečna Westernová, „a vím o případech, že sloužící stihl přísný trest za urážku pána," načež jmenovala jistého smírčího soudce v Londýně, který prý „pošle bez milosti každou služku do Bridewelu, když si to panstvo přeje".

„Rád věřím," oponoval jí vrchnostpán, „v Londýně je něco takového možné, ale na venkově platí jiné zákony." I následovala velice učená právnická disputace mezi bratrem a sestrou, kterou bychom zde zaznamenali, kdybychom se neobávali, že by ji mnoho čtenářů nepochopilo. Nakonec předložili meritum věci písaři, ten rozhodl ve prospěch smírčího soudce a milostslečna se musela spokojit jen s tím zadostiučiněním, že Honoria dostane výpověď, s čímž Žofinka sama radostně souhlasila.

A tak Štěstěna, když se podle svého zvyku pobavila dvěma, třemi šibalskými kousky, nakonec vyřešila všechno pro naši hrdinku co nejlépe: je až s podivem, jak se jí lest zdařila, uvážíme-li, že to byla první, kterou kdy zosnovala. Mám-li být upřímný, často jsem si už v duchu říkal, že by poctiví lidé darebáky pěkně vyhodili ze sedla, kdyby měli to svědomí dát se na cestu nepravosti a nebylo by jim líto věnovat tomu tu námahu.

Honoria sehrála svou roli přímo dokonale. Jen viděla, že nebezpečí Bridewelu pominulo – už jen to jméno jí naháněla hrůzu – hned do ní zase vjel duch vzpurnosti, který hrůza předtím utlumila, a vzdala se svého místa se stejnou ležérností, ba pohrdáním, jaká někdy provází odchod z míst mnohem významnějších. S čtenářovým laskavým svolením to tedy vyjádříme tak, že rezignovala – což se odjakživa považuje za jiný výraz pro vyhazov a výpověď.

Pan Western jí nařídil, aby si co nejrychleji sbalila svých pět švestek, neboť jeho sestra prohlašovala, že nestráví noc pod jednou střechou s takovým cumplochem. Pustila se tedy do práce, a to s takovou pílí, že brzy zvečera byla připravena, a když ji vyplatili, odjela ve vší kráse a nádheře k všeobecné radosti, ale nejvíce k radosti Žofinčině: s tou byly domluvené, že se sejdou nedaleko domu ve strašidelnou hodinu duchů, o půlnoci.

Žofinka se pak začala chystat na vlastní odchod, ale nejprve musela poskytnout dvojí trýznivou audienci, a to jednu otci a jednu tetě. Teta si na ni tentokrát vyjela tak zhurta jako dosud nikdy a otec s ní začal jednat s neslýchaným grobiánstvím, až ji dohnal k předstíranému souhlasu s jeho vůlí; to dobrotivého urozeného pána tak rozradovalo, že rázem přešel od hromování k úsměvům, namísto vyhrožování jí začal slibovat kdeco, prohlašoval, že je největším klenotem jeho duše a její souhlas (neboť tak si vyložil slova: *„Víte přece, tatíčku, že vám na žádný váš výslovný rozkaz nesmím a ani neumím odepřít poslušnost,")* že ho vynesl až na sám vrcholek blaha. Nato jí vtiskl do ruky velikou bankovku, ať ji utratí, za jaké cetky si zamane, láskyplně ji líbal a objímal, zatímco slzy radostného dojetí mu kapaly z očí, které předtím metaly ohnivé blesky na jeho vroucně milovanou drahou holčičku.

Rodiče si podobným způsobem vedou tak často, že čtenáře dozajista počínání pana Westerna ani zvlášť neudiví. Pokud ano, neumím mu to vysvětlit: že pan Western dceru upřímně a něžně miloval, o tom nemůže být vůbec sporu. Totéž platí o mnohých jiných, kteří své děti uvrhli do neštěstí obdobným počínáním; setkáme se s tím sice u rodičů zcela běžně, ale odjakživa se mi to jevilo jako jedna z nejnelogičtějších pošetilostí, jaké si kdy vzal do hlavy ten podivuhodný tvor zvaný Člověk.

Druhá půle páně Westernovy produkce zapůsobila tak hluboce na něžné Žofinčino srdéčko, že se jí v hlavě začaly rojit myšlenky, k jakým ji všechna politická sofistika tetinčina ani hrozby pana Westerna nedohnaly. Ctila upřímně svého tatíčka a milovala ho tak vroucně, že ji sotvaco způsobilo větší radost, než když se zasloužila o jeho pobavení a občas i závažnější uspokojení: nikdy si totiž nenechal pro sebe tu radost, když ji slyšel chválit, a toho mu bylo dopřáno hnedle každý den. Proto se teď Žofince neodbytně začala vtírat představa, jaké štěstí by prožíval, kdyby k tomu sňatku svolila. Silně na ni působilo i vědomí, že poslušnost vůči otci je počínáním zbožným, neboť Žofinka nebrala náboženství na lehkou váhu. A konečně, když uvážila, jaké utrpení by podstoupila, kdyby se obětovala, že by se vlastně stala mučednicí lásky a povinné úcty k otci, pocítila příjemné zašimrání jistého citového rozpoložení, jež sice nemá přímou souvislost ani s náboženstvím, ani s mravností, ale často laskavě napomáhá prosazovat záměry obou.

Žofinka se v okouzlení kochala hrdinstvím takového činu a předčasně skládala hold sama sobě, když tu Amorek, jenž se dosud skrýval v jejím rukávníčku, vyskočil jako čertík ze škatulky a zahnal všechny nepřátele. A tak se stalo (bylo by pod naši důstojnost klamat čtenáře či připsat hrdince povahu a činy motivované tak nadpřirozeně), že pomyšlení na milovaného Toma a jisté naděje (ač se ztrácely v daleké budoucnosti), které s ním měly hodně společného, rázem zbořily všechno, co láska k otci, zbožnost a pýcha společným úsilím budovaly.

Nežli se však budeme dále věnovat Žofince, musíme se poohlédnout nazpět po panu Jonesovi.

10. Kapitola

O různých příhodách snad docela běžných, leč ubohých.

Čtenář se možná laskavě rozpomene, že jsme na počátku této knihy opustili pana Jonese na cestě do Bristolu, právě když se rozhodl hledat štěstí na moři, či spíše utéct před svým neštěstím na souši.

I stalo se (jak se nezřídka stává), že průvodce, jenž se podjal úkolu ukázat mu cestu, se naneštěstí v kraji nevyznal, ztratil správný směr, a jelikož se ostýchal vyptávat na cestu, bloudil dlouho sem a tam, až se začalo smrákat. Tom vytušil, co se děje, a svěřil se průvodci se svými obavami, ten však trval na tom, že jdou správně, a dodal, že by to bylo náramně divné, aby neznal cestu do Bristolu, ačkoli ve skutečnosti by bývalo ještě divnější, kdyby ji znal, protože po ní v životě nešel.

Tom nechoval k svému průvodci tak bezbřehou důvěru, a když přišli do vsi, zeptal se prvního člověka, který se mu namanul, jdou-li tudy dobře do Bristolu.

„Vodkapak dete?“ chtěl vědět ten člověk.

„Na tom nesejde,“ opáčil trochu překotně Tom. „Chci jenom vědět, jestli tahle silnice vede do Bristolu.“

„Do Bristolu?“ poškrábal se ten člověk na hlavě. „Nó, tak se mi šecko zdá, pane, že tudyma do Bristolu dneska těžko dojdete.“

„Prosím vás, příteli,“ opáčil Tom, „povězte nám, kudy se teda máme vydat.“

„Halejte, pane,“ rozkládal chlapík, „zašli jste si hodnej kus pámbuví vodkaď, ponivač tudyma se de do Glocesteru.“

„A kudy se tedy jde do Bristolu?“ zeptal se Tom.

„Vy dete právě vod Bristolu,“ řekl ten člověk.

„V tom případě se musíme vrátit,“ povídá Tom.

„Jó, to musíte,“ souhlasil ten člověk.

„A až vyjedeme zas na ten kopec, kudy se dáme pak?“

„Nó, musíte se držet poráde rovně.“

„Ale pokud si vzpomínám, tak se tam rozbíhají dvě cesty, jedna doprava a druhá doleva.“

„Jó, tak to musíte jako napravo a potom poráde rovně, to si zapamatujte, nejdřív doprava, pak zasejc doleva a pak doprava, tím se dostanete k vrchnostenskýmu zámku, potom už pudete poráde rovně, akorát zahnete doleva.“

Tu k nim přistoupil další vesničan a zeptal se, kam mají pánové namíříno, a když to slyšel, poškrábal se nejdřív na hlavě, pak se opřel o sukovici, kterou svíral v ruce, a jal se rozkládat: „Tak nejdřív se dáte doprava a pojedete míli nebo půl druhý nebo tak nějak, pak zabočíte kousek doleva, a už ste u pana Barnese.“

„A kdo je to pan Barnes?“ zeptal se Tom.

„Jézusmankote,“ divil se ten člověk, „vy neznáte pana Barnese? To ste asi zdaleka.“

Oba vesničané vyčerpali Tomovu trpělivost skoro až do dna, když tu ho nějaký pán ne právě přitažlivého zevnějšku, ale slušně oblečený (ukázalo se, že je to kvaker) oslovil takto: „Vidím, příteli, že jsi sešel z cesty, a pokud ti smím raditi, nepokoušej se to spraviti ještě dnes. Už se stmívá, cesta se těžko hledá, a krom toho poslední dobou právě na silnici do Bristolu řádili loupežníci. Stojí tu poblíž velice přijatelná hostěnice, kde byste ty i tvá hovada našli do rána útočiště.“

Tom se po chvíli dal přemluvit, že ve zmíněném hostinci přenocuje, a přítel kvaker ho tam odvedl.

Hostinský, který dělal velice slušný dojem, požádal Toma, aby laskavě omluvil nedostatky v obsluze, jelikož „manželka odešla ráno z domu, hnedle všecko zamkla a klíče si odnesla s sebou“. Toho dne ráno se totiž vdala nejmilejší dcera paní hostinské, odešla za manželem do nového domova a spolu s matkou obraly toho nebožáka o všechno zboží i peníze: měli sice víc dětí, ale tahle byla matčinu srdci nejbližší, jen ji zahrnovala starostlivou péčí a v zájmu tohohle jediného dítěte by byla obětovala všechny ostatní i s manželem navrch.

Tom byl v rozpoložení, kdy věru netoužil po společnosti a byl by dal přednost samotě, přesto však neměl srdce zapudit účinlivého kvakera, který s ním chtěl posedět právě proto, že se cizí pán tvářil a choval tak smutně: nepochybně se chudák kvaker domníval, že by se mu ulevilo, kdyby si popovídal.

Když spolu proseděli nějaký čas, jako by byli na tichém rozjímání v kvakerské modlitebně, ponoukl soucitného pána nějaký dobrý duch, nejspíš duch zvědavosti, aby promluvil: „Vidím, že tě stihlo neštěstí, příteli, leč utěš se. Možná jsi ztratil přítele. Je-li tomu tak, považ, že jsme všichni smrtelní. Proč bys truchlil, když víš, že sebevětším zármutkem příteli už nepomůžeš. Narodili jsme se do slzavého údolí. I já mám své trápení a možná horší než tvoje. Můj čistý příjem obnáší 100 £ ročně, a víc ani nepotřebuji, mám svědomí chválapánubohu neobtěžkané

vinou. Zdraví mi dobře slouží, nikdo na mně nemůže vymáhat dluh ani mne obvinit ze zlého činu – a přesto, příteli, bych ti nepřál svůj neblahý osud.“

Kvaker si zhluboka povzdechl a Tom prohodil: „Nerad slyším, že máte nějaké trápení, pane, ať už je způsobilo cokoli.“

„Ach, příteli,“ odpověděl kvaker, „způsobila je má jediná dcera. Byla mi vším, a tenhle týden mi utekla a vdala se proti mé vůli. Našel jsem jí řádného ženicha, muže střízlivého a mohovitého, ona si ale chtěla vyvolit sama a odešla s mladíkem, který nemá ani zlámanou grešli. Kdyby mi byla umřela jako tvůj přítel, jak bych tomu byl rád!“

„To jsou divné řeči, pane,“ pravil Tom.

„Cožpak by jí nebylo lépe v hrobě než na žebrotě?“ odvětil kvaker. „Vždyť ti povídám, ten mladík nemá ani zlámanou grešli, a ode mne ať nečeká do smrti ani šilink. Ne, vdala se z lásky, ať ji tedy ta láska uživí, ať si ji jde prodat na trh, a uvidí, jestli jí za ni dá někdo stříbrňák nebo třeba i půlpeník.“

„Každý si nejlépe poradí sám,“ řekl Tom.

„Zřejmě si to dlouho a důkladně chystali, aby mne ošálili,“ vykládal dál kvaker. „Znají se od útlého dětství, a co já se jí nakázal proti lásce, vysvětlil jsem jí snad tisíckrát, že je to všechno hříšné bláznovství. A ta děvka lstivě předstírala, že se mnou souhlasí a že se jí hříšné choutky těla hnusí, a pak mi nakonec pláchla z okna nad dvojím schodištěm, protože já ji už začal jaksi podezírat a bedlivě jsem ji zamykal a hotovil jsem se ji právě na druhý den vdát podle svého rozumu. Jenomže ona mě o pár hodin předběhla, utekla za svým milým a ten neztrácel čas: do hodiny byli svoji a v posteli. Ale ta hodina se jim oběma setsafra nevyplatí, a teď ať si spolu hladovějí, žebrají nebo kradou, ode mne neuvidí do smrti ani groš.“

Tom vyskočil a zvolal: „Musíte mě omluvit; prosím vás, nechte mě už na pokoji.“

„Ale, ale, příteli, neberte si to tak,“ domlouval mu kvaker. „Vidíte, že i jiní mají své trápení, nejen vy.“

„Vidím, že se svět hemží blázny, hlupáky a darebáky,“ zvolal Tom. „Dovolte ale, abych vám něco poradil: zavolejte dceru se zetěm zpátky domů a přestaňte sám trápit tu, kterou prý milujete.“

„Já že bych ji měl zavolat i s manželem domů?“ rozhořčil se kvaker hlasitě. „To si radši zavolám dva nejhorší nepřátele!“

„Tak si jděte sám domů nebo kam chcete,“ řekl Tom. „Ale já už v takové společnosti nechci být.“

„Nu, příteli,“ odvětil kvaker, „nebudu svou společnost nikomu vnucovat.“ Chystal se vytáhnout peníze z měšce, ale Tom ho dost rázně vystrkal ze dveří.

Tom kvakerovo vyprávění tak hluboce prožíval, že ho celou tu dobu, co mluvil, sledoval planoucím pohledem. Kvakerovi to neušlo a spolu s Tomovým chováním to v jeho zbožné puritánské duši vyvolalo dojem, že tenhle pocestný není pánem svých smyslů. A tak namísto, aby se kvaker urazil, zželelo se mu společníkova neblahého stavu: i vyjevil svou domněnku hostinskému a nabádal ho, aby hostovi věnoval mimořádnou péči a choval se k němu zvlášť ohleduplně.

„Žádné ohledy na něho brát nebudu,“ povídá krčmář. „Tady se dovídám, že přes všecky krajky na vestě to není o nic větší pán než já, ale žebrácký obecní panchart, kterého se ujal bohatý erbovní pán, co má panství asi 30 mil odtud, a teď ho vyhnal z domu (jistě zaslouženě). Budu se ho koukat zbavit co nejdřív. Jestli mi zůstane dlužen, bude to ztráta ještě nejmíň bolestivá. Nebude to ani rok, co jsem takhle přišel o stříbrnou lžičku.“

„Co to povídáš o obecním panchartovi, Robině? To sis toho pána s někým zmýlil,“ pravil kvaker.

„Ne, kdepak,“ bránil se Robin. „Pověděl mi to jeho průvodce, a ten ho moc dobře zná.“

Jen co se kvaker ubezpečil, že Tom je člověk bez rodu i majetku, hned v něm všechen soucit odumřel a milý zbožný ošklivec odcházel domů s pobouřením hodným urážky majestátu.

Stejnou nechuť pojal k svému hostu i hostinský, a když Tom zazvonil a přál si odebrat se na lože, dozvěděl se, že zde pro něj lože není k mání. Robin totiž nejen že shlížel na hosta svrchu pro jeho nízké postavení, ale navíc ho silně podezíral ze zlých úmyslů: domníval se, že čeká na vhodnou příležitost, aby hospodu vyloupil. Ve skutečnosti ho nutnosti takových obav zprostilo moudré opatření manželky a dcery, které odnesly všechno, co nebylo přibité; jenomže hostinský už měl podezíravost v povaze a od krádeže stříbrné lžičky to s ním bylo čím dál tím horší. Zkrátka a dobře, strach z oloupení v něm zcela potlačil konejšivé vědomí, že nemá co ztratit.

Když Tom seznal, že postel nedostane, spokojeně se uvelebil ve velkém křesle a spánek, který se mu poslední dobou vyhýbal v mnohem pohodlnějších komnatách, ho velkomyslně navštívil v této prosté cele.

Zato hostinský si ze samého strachu ani lehnout nešel. Vrátil se do kuchyně k ohništi, odkud měl na dohled jediné dveře do nálevny či spíše díry, kde nocležíroval Tom; oknem té komnaty by totiž byl pláchl leda tak kocour.

11. Kapitola

Dobrodružství mezi vojáky.

Hostinský byl odhodlán na svém stanovišti přímo proti dveřím do nálevny držet stráž až do rána. Průvodce a ještě jeden chlapík dlouho vartovali s ním, ač nic netušili o jeho obavách ani nechovali žádné vlastní. Pravý důvod jejich hlídky ji také posléze ukončil, a nebylo to nic jiného než silné, dobré pivo, jehož si štědře zavdávali: nejprve je rozparádilo a rozhalasilo a potom oba ukolébalo k spánku.

Nápoj však nedokázal zahnat Robinovy starosti. Vytrvale seděl a bděle upíral zrak na dveře do komnaty pana Jonese, až ho náhle vyburcovalo prudké bušení zvenčí na vrata: i nezbylo mu než vstát a jít otevřít, a sotva tak učinil, zahemžilo se to v kuchyni rudokabátníky, kteří sem vtrhli tak zprudka, jako by se chystali vzít tuto tvrz pohostinnosti ztečí.

Hostinský byl teď nucen zanechat hlídkování, aby početné hosty zásobil pivem, jak se s velkou vehemencí dožadovali, a když se podruhé nebo potřetí vracel ze sklepa, viděl, že pan Jones stojí mezi nimi u ohně; nikoho asi nepřekvapí, že příchod tak hojné veselé společnosti zahnal spánek, pokud by to nebyl ten, z něhož budí polnice posledního soudu.

Vojáci uhasili žízeň, a nezbývalo tedy už nic než zapravit účet, kteroužto transakci u nižšího panstva zhusta provázejí nesnáze a nevraživost: značné těžkosti tu vyvstávají zejména, když se má vyčíslit přesná suma s ohledem na spravedlivé podíly, aby každý zaplatil, co vypil. Zmíněná nesnáz vyvstala i tentokrát, zhoršená ještě tím, že někteří pánové, poháněni mimořádným spěchem, po prvním doušku odmašírovali a zcela zapomněli přispět k vyrovnání zmíněného účtu.

Vypukla prudká výměna názorů, při níž každé slovo tvrdila kletba: rozhodně se kletby co do počtu vyrovnaly všem jiným proneseným slovům. Rozepře rozhalasila celou švadronu, neboť

každý jevil pevné odhodlání znevážit svůj podíl, a tak bylo lze se nadít, že podstatná částka připadne k vyrovnání hostinskému, neboli (což vyjde nastejno) účet zůstane nezapraven.

Celou tu dobu byl pan Jones zabrán do rozhovoru se seržantem: tento velitel se debaty neúčastnil, neboť podle zvyku panujícího odnepaměti byl všeho placení zproštěn.

Spor nabýval na prudkosti a podle všeho spěl k vojenskému rozřešení, ale tu se do toho vložil Tom a rázně umlčel všechen halas a tartas, když prohlásil, že zaplatí celý účet, který ve skutečnosti nečinil víc než tři šilinky a čtyři pence.

Tímto prohlášením si Tom vysloužil vděk a uznání celé společnosti. Slova jako vážený, urozený, vznešený pán zněla místností, ba i sám hostinský si hned poopravil své mínění a skoro přestal věřit tomu, co mu průvodce napovídal.

Seržant sdělil panu Jonesovi, že táhnou proti rebelům a hodlají se přidat k vojsku, jemuž velí slavný vévoda z Cumberlandu. Tím si čtenář ujasní (nepovažoval jsem za nutné zmínit se o této okolnosti dříve), že se to dálo v době, kdy rebélie vrcholila: povstalci už vstoupili na anglickou půdu, očividně s úmyslem utkat se s královským vojskem a táhnout na hlavní město.

Tom měl v povaze něco z hrdiny a vřele stranil slavné při svobody a protestantského náboženství. Není se tedy co divit, že za okolností, které by byly ospravedlňovaly i mnohem romantičtější a riskantnější rozhodnutí, ho napadlo, zda by se tohoto tažení neměl zúčastnit jako dobrovolník.

Ledva se velící důstojník o tom doslechl, hned se jal Toma ze všech sil podporovat a utvrzovat v jeho úmyslu. Nato obeznámil s jeho šlechetným záměrem ostatní a ti jej přijali s radostí, provolávali: „Bože chraň krále Jiřího i Vaši Milost," a zaklínali se, že budou při nich obou věrně stát do poslední kapky krve.

Jistý pán, jenž celou noc popíjel v krčmě, dal se strhnout argumenty, které mu předložil kaprál, a rovněž projevil přání přidat se k jejich tažení. Vojáci naložili vak pana Jonese na vůz mezi svá zavazadla a chystali se odtáhnout, když tu k Tomovi přistoupil průvodce a řekl: „Měl byste, pane, uvážit, že koně byli venku celou noc a že jsme cestovali velkou oklikou."

Toma ta drzost dost překvapila a obeznámil vojáky s podstatou věci: ti jednomyslně zatratili průvodce, že chce pána okrást. Někteří říkali, že by ho měli svázat do kozelce, jiní, že by

zasluhoval běžet uličkou, a seržant mu pohrozil holí, zalitoval, že ho nemá pod svým velením, a procítěně se zaklínal, že by ho exemplárně potrestal.

Tom se však spokojil s pasívním trestem, odešel se svými novými druhy a nechal průvodce, ať si ho s bezmocnou zlobou zatracuje, v čemž mu zanotoval hostinský slovy: „Čistej ptáček, na to dám krk. Prej urozenej pán, a dá se k vojákům. Tam si těch kraječek na vestě užije. Stará moudrost říká, že není všecko zlato, co se třpytí, a je to pravda. Jsem rád, že mu vidím záda."

Celý ten den mašírovali seržant a mladý rekrut bok po boku a první, veselý to kumpán, vykládal druhému mnoho zábavných příhod, které zažil při válečných taženích, ačkoli ve skutečnosti ještě v žádné bitvě nebojoval: dal se totiž k vojsku teprve nedávno, ale tak šikovně se uměl vetřít do přízně důstojníků, že se brzy domohl halapartny. Vděčil za to hlavně svým zásluhám při verbování, protože v tom skutečně mimořádně vynikal.

Na pochodu vládlo mezi vojáky nevázané bujaré veselí. Vzpomínali, co se událo tam, kde naposled ložírovali, a zcela bez zábran si tropili žerty z důstojníků, někdy i dost hrubě, ba urážlivě. Tím našemu hrdinovi vytanul na mysli zvyk, který vládl mezi Řeky a Římany, jak se o tom dočetl, že totiž při jistých slavnostech a mimořádných příležitostech trpěli otrokům, aby se bez všeho omezování vyjadřovali k svým pánům.

Naše malá armáda, pozůstávající ze dvou marškumpanií, dospěla na místo, kde se měli utábořit na noc. Tam ohlásil seržant poručíkovi, svému velícímu důstojníkovi, že toho dne sebral na pochodu dva přírůstky, jeden prý je chlapisko, že se na něho srdce směje (tím myslel toho ochmelku), a druhý (tím myslel Toma) se docela dobře hodí do zadního voje.

Důstojník si je dal předvést, a když si prohlédl zmíněného atleta, jenž přišel na řadu první, obrátil svou pozornost k Jonesovi, na něhož od prvního pohledu hleděl s jistým údivem: nejenže byl krásně oblečen, ale zaujal ho i přirozenou ušlechtilostí a důstojností ve tváři, jaká se zřídkakdy najde mezi prostými lidmi a nezdobívá nevyhnutelně ani tváře urozenější.

„Můj seržant mi sdělil, pane," pravil poručík, „že si přejete vstoupit do vojska, které v současné době podléhá mému velení; pokud je tomu tak, přijmu s radostí gentlemana, který dozajisté mé jednotce bude dělat čest, až v jejích řadách pozdvihne zbraň."

Tom odvětil, že se nemluvilo o službě v armádě, ale že celým srdcem stojí na straně slavné pře, pro kterou táhnou do boje, a že by si upřímně přál posloužit společné věci jako dobrovolník; nato vyjádřil zadostiučinění, že by směl sloužit pod poručíkovým velením.

Poručík mu tu zdvořilost oplatil, pochválil jeho rozhodnutí, stiskl mu ruku a pozval ho, aby s ním a ostatními důstojníky povečeřel.

12. Kapitola

Dobrodružství mezi důstojníky.

Poručíkovi, s nímž jsme se seznámili v předchozí kapitole jako s velitelem této jednotky, táhlo na šedesát. Vstoupil do armády co mladíček, jako praporečník bojoval v bitvě u Taisniéres, tamtéž byl dvakrát raněn a tak udatně si vedl, že jej vévoda z Marlborough hned po boji povýšil na poručíka.

V této hodnosti sloužil stále, to znamená čtyřicet let; během té doby ho nesčetní v postupu přeskočili a teď se musel vyrovnávat s trpkým údělem, že mu veleli mladí muži, jejichž otce chovaly kojné u prsu, když on vstupoval do armády.

Tento neúspěch v povolání nemohl přičítat pouze nedostatku vlivných přátel. Měl to neštěstí, že si proti sobě popudil plukovníka, jenž stál po mnoho let v čele jeho regimentu. Plukovníkovu zarytou nevraživost si nevysloužil žádným zanedbáváním povinností či vojenskou neschopností, ani žádným jiným svým pokleskem, ale pouze neschopností své choti, ženy velice krásné, která manžela sice vřele milovala, leč odmítla mu zakoupit povýšení za cenu jistých služeb, jež od ní plukovník vyžadoval.

Nebohý poručík měl navíc ještě tu smůlu, že sice pociťoval důsledky plukovníkova nepřátelství, nebyl si ho však vědom, ba ani netušil, jak se věci mají: nemohl přece podezírat svého velitele z nelibosti, když mu k ní nezavdal žádnou příčinu, a jeho choť z obavy, co by mohl manžel se svým citlivým smyslem pro čest způsobit, se spokojila s tím, že si věrnost uhájila, a svým hrdinským činem se mu nepochlubila.

Tento nešťastník (myslím, že ho smím tak nazvat) byl nejen schopným důstojníkem, ale měl i řadu vynikajících osobních vlastností: byl to zbožný, spravedlivý, dobrotivý člověk, a jako velitel si vedl tak moudře, že ho upřímně ctili a milovali nejen vojáci z jeho kumpanie, ale z celého regimentu.

S ním táhli do boje ještě další důstojníci: francouzský poručík, jenž opustil Francii před tak dlouhou dobou, že svou mateřštinu už pozapomněl, ale v Anglii nepobýval ještě dost dlouhou dobu, aby se naučil anglicky, takže ve skutečnosti neovládal žádný jazyk a i o těch nejvšednějších věcech se sotva domluvil. Pak tam byli ještě dva praporečníci, oba mladí

holobrádci: jeden vyrostl v rodině advokáta jako svěřenec soudu, druhý byl synem manželky panského lokaje.

Po obědě vyprávěl Tom spolustolovníkům, jaká dobrá nálada vládla mezi vojáky na pochodu; „ale přes všechno jejich hlaholení byl bych ochoten přísahat," pravil, „že před nepřítelem si povedou spíše jako Řekové než Trójané."

„Řekové a Trójané?" zeptal se jeden z praporečníků, „a kdo to k čertu má bejt? Slyšel jsem o všech možných armádách v Evropě, ale o těchhle ještě ne."

„Jen se neholedbejte svou nevzdělaností, pane Northertone," napomenul ho jeho dobrotivý velitel. „Dozajista jste už slyšel, kdo to byli Řekové a Trójané, i když jste možná nečetl Popův překlad Homéra: vzpomínám si, když se o tom zde ten pán zmínil, že podle Homéra pochodují prý Trójané jako hejno rozkejhaných hus, zatímco Řeky chválí za jejich mlčenlivost. Trefně odpozorováno, pane kadete, namoučest."

„Parblé, já tóbše pamatám," řekl francouzský poručík, „v škóla číst kniha Madam Dacier, Šekové, Trójani, válka fó šenskou – Jó, jó, já to šécko čet."

„Aby ho kat na rožeň dal, toho Homráka mizernýho!" vece Northerton. „Sak mám kvůli němu dodnes flekance na pr… Ňákej Thomas vod našeho regimentu si toho Homráka nosí furt s sebou, ale estli mi někdá padne do ruky, tak tu zatracenou bichli hodim do vohně. Nebo ten proklatej Corderius, kvůli tomu ďábelníkovi jsem se taky něco nadostával rákoskou!"

„Chodil jste tedy do školy, pane Northertone?" zeptal se poručík.

„Jo, aby to ďas spral!" odpověděl praporečník, „a táta ať se v pekle škvaří za to, že mě tam posílal. Ten starej troup ze mě chtěl mít pampátera, ale já si povídám, krucifix, utřeš hubu, lotře stará, mordyjé, mě na takovou vějičku nenachytáš! Tuhlenc Jimmey Oliver vod našeho regimentu taky jen taktak vzal roha flanďákům, a toho by bejvala ňáká škoda, krucinál, dyť je to takovej pěknej chlap, ale ten to vzal eště víc zgruntu než já, protože Jimmey neumí číst ani psát."

„To dáváte kamarádovi pěkné vysvědčení," řekl poručík, „nesporně po zásluze, ale prosím vás, Northertone, zanechte už toho hloupého a odsouzeníhodného zvyku stále klít a nadávat: mýlíte se, věřte mi, jestli považujete takové způsoby za vtipné či uhlazené. Důtklivě vám také radím, abyste přestal znectívat duchovenstvo. Urážet a obviňovat kteroukoli skupinu lidí je vždy nespravedlivé, a mnohostranně víc, jde-li o posvěcený stav: znectíváte-li duchovenstvo,

znectíváte i jejich poslání, a ponechám vám samému k úvaze, je-li takové počínání patřičné u mužů, kteří táhnou do boje za protestantské náboženství.“

Pan Adderley – tak se jmenoval druhý praporečník – dosud jen seděl, švihal nohama a broukal si nějakou melodii, jako by rozhovor ani nevnímal; teď se však ozval: *„Oh, monsieur, on ne parle pas de la religion dans la guerre.“*[42]

„Správně, Jacku!“ zvolal Northerton, „kdyby šlo jenom o *la religion,*[43] ať si mezi sebou válčí flanďáci.“

„Nevím, pánové, jaký na to máte názor,“ pravil Tom, „ale já se domnívám, že víra je nejušlechtilejší příčina, pro kterou se muž jde bít, a z toho mála, co jsem četl o dějinách, jsem se poučil, že nejudatněji vždy bojovala ta vojska, která bránila svou víru; já sám sice miluji svého krále a vlast stejně vřele jako každý druhý, ale zájmy protestantismu rozhodně hrály důležitou úlohu, když jsem se rozhodoval vytrhnout do pole jako dobrovolník.“

Northerton zamrkal na Adderleyho a potají mu zašeptal: „Sejmi toho čápka, Adderley, řácky ho sejmi.“ Pak se obrátil k Tomovi a řekl mu: „To jsem rád, pane, že jste si na to dobrovolničení vybral právě náš regiment, protože kdyby se nám kaplan někdy zkároval, vida, můžete ho zastoupit. Předpokládám, pane, že jste navštěvoval univerzitu: směl bych zvědět, kterou kolej jste poctil?“

„Vážený pane,“ odpověděl Tom, „nejen že jsem nenavštěvoval univerzitu, ale mám proti vám i další výhodu: v životě jsem nechodil do školy.“

„Předpokládal jsem,“ zvolal praporečník, „na základě vaší velké učenosti –“

„Ach, pane,“ odvětil Tom, „člověk může něco znát, aniž chodil do školy, anebo vychodit školu a neznat nic.“

„Výborně řečeno, mladý dobrovolníku!“ zvolal poručík. „Radím vám, Northertone, nechte ho na pokoji, namoučest, proti němu neobstojíte.“

Northertonovi nešel Tomův sarkasmus pod nos, nepovažoval jej ale za tak urážlivý, aby ospravedlňoval ránu či nějakého toho „lumpa“ a „darebáka“, což byly jediné odpovědi, jaké ho napadaly. Odmlčel se proto, ale umiňoval si, že při první příležitosti oplatí ten žert urážkou.

Přišla řada na Toma, aby dal poctu, jak se říká přípitku, a tu se nezdržel, aby nevyslovil jméno své drahé Žofinky. Učinil tak v domnění, že je zcela vyloučeno, aby kdokoli z přítomných věděl, koho tím myslí.

Jenomže poručík, který zastupoval ceremoniáře, se nespokojil s pouhou Žofií. Pravil, že musí znát i její jméno po otci, načež Tom po krátkém zaváhání vyslovil jméno slečna Žofie Westernová. Praporečník Northerton prohlásil, že jí nepřipije na zdraví v jednom pořadí se svým přípitkem, dokud se za ni někdo nezaručí. „Znával jsem jednu Žofku Westernovou a tu zlíhala polovina chlapů v Bathu, a možná že je to ta samá."

Tom ho slavnostně ujistil o opaku a pravil, že on má na mysli jistou urozenou a bohatou mladou dámu.

„Hele," povídá praporečník, „to je vona, krucinál, je to ta samá ženská a vsázím půl tuctu flašek burgundskýho, že Tom French vod našeho regimentu nám ji přivede do kerejkoli krčmy na Bridges Street." Nato ji přesně popsal (neboť ji kdysi zahlédl v tetinčině doprovodu) a na závěr oznámil, že „její táta má velký panství někde v Somersetshiru."

Rozcitlivělí zamilovaní špatně snášejí sebenevinnější žertování na úkor svých lásek. Tom Jones, ač měl v povaze dost z milence i z hrdiny, se ale těmto urážkám nepostavil tak zhurta, jak by se bylo snad patřilo. Po pravdě řečeno, nebyl na takovéhle vtipkování zvyklý, hned je nepochopil a hezkou chvíli se domníval, že pan Northerton si jeho vyvolenou s někým plete. Obrátil se však k praporečníkovi a přísně ho vyzval: „Račte si laskavě brousit svůj vtip na něčem jiném; vezměte na vědomí, že nedovolím, aby se pověst této dámy stala předmětem žertování."

„Jakýpak žertování, krucifix!" zvolal ten druhý, „já to myslím smrtelně vážně, mordyjé! Tom French vod našeho regimentu měl v Bathu vobě, ji i její tetu."

„V tom případě vám smrtelně vážně oznamuji," zvolal Tom, „že jste nejprolhanější darebák na zeměkouli."

Sotva to vyslovil, popadl praporečník plnou láhev a za doprovodu šťavnatých kleteb jí prudce mrštil: zasáhla Toma kousek nad pravým spánkem a rázem ho sklála.

Když vítěz spatřil, že mu nepřítel leží nehybně u nohou a krev mu hojně tryská z rány, zachtělo se mu opustit bitevní pole, kde si už nemohl vysloužit žádné ostruhy, leč poručík mu v tom zabránil, když si stoupl před dveře a odřízl mu tak ústupovou cestu.

Northerton se jal na poručíka důrazně naléhat, aby mu daroval svobodu, vypočítával, jaké by to pro něho mělo zlé důsledky, kdyby se tu zdržoval, a dotazoval se, co měl teda dělat. „Tisíc láteř a kulí!“ zvolal, „dyť já si z toho chlapa jen střílel. V životě jsem o slečně Westernové neslyšel nic špatnýho.“

„Ne?“ podotkl poručík, „v tom případě si bohatě zasloužíte skončit na šibenici, jak za takové žertování, tak za použití takové zbraně. Zatýkám vás, pane, a nehnete se odtud, dokud nepřijde vojenská stráž a neodvede si vás.“

Náš poručík se těšil u tohohle praporečníka takové autoritě, že by mu byla všechna ta plamenná srdnatost, která srazila našeho hrdinu na zem, nestačila, aby proti svému veliteli pozvedl šavli, kdyby mu byla v té chvíli nějaká klinkala po boku: všechny šavle ale visely na stěně, a jak propukla šarvátka, vzal si je do opatrování francouzský důstojník. Proto byl pan Northerton nucen vyčkat rozuzlení celé záležitosti.

Francouz a pan Adderley pozvedli na přání velitelovo bezvládného Jonese, jelikož však neprojevoval valných známek života (ba spíše vůbec žádné), znovu ho položili na zem. Adderley ho proklel, že mu zakrvácel vestu, a Francouz prohlásil: „Parblé, nechám Angličan mrtvý, šíkali mi, v Anglisku dělají jak zákon je, na šibenici visí chlap, co ho dotknul naposled.“

Hodný poručík se nepostaral jen o dveře, ale zároveň i o zvonek, a když se vzápětí objevil sklepník, poslal ho pro četu mušketýrů a pro ranhojiče. V důsledku tohoto rozkazu a sklepníkova vylíčení, co na vlastní oči viděl, se zakrátko dostavili nejen vojáci, ale i pán domu, jeho žena a služebnictvo, ba i všichni ostatní, kdo se tou dobou v hostinci zdržovali.

Abych popsal všechny podrobnosti a zachytil, co bylo řečeno v průběhu následujícího výjevu, není v mé moci, leda bych vládl čtyřiceti pery a dokázal psát všemi najednou. Čtenář se proto musí spokojit s okolnostmi nejvíce hodnými jeho zájmu a ostatní možná lehce oželí.

Především se stalo to, že byla zajištěna osoba Northertonova: převzalo ho do opatrování šest mužů s kaprálem v čele, a ti ho odvedli z míst, jež velice ochotně opustil, bohužel však do míst, kam se velice zdráhal uchýlit. Po pravdě řečeno, tak rozmarná je lidská ctižádost, že ve chvíli, kdy tento mladík obhájil svou čest svrchu zmíněným způsobem, byl by se spokojeně odebral někam na kraj světa, kam zpráva o jeho slavném činu nedolehla.

Překvapuje nás, a snad i čtenáře, že poručík, takový čestný a dobrý člověk, se především staral o to, aby zajistil provinilce, a ne aby uchoval život raněnému. Zmiňujeme se o této skutečnosti nikoli proto, abychom si osobovali právo tak podivné počínání nějak vysvětlit, ale abychom předešli kritika, jenž by se později chtěl kasat svým objevem. Takovým pánům oznamujeme, že vidíme nesrovnalosti ve svých postavách stejně bystře jako oni, že však máme za povinnost vylíčit všechny události podle skutečnosti, a když té se zhostíme, je na učeném a moudrém čtenáři, aby nahlédl do původní Knihy Přírody, kde jsou všechna fakta našeho díla zapsána, ač necitujeme pokaždé příslušnou stránku, z níž čerpáme.

Společnost, která se v salónu shromáždila, byla jiného založení. Odložili zvědavý zájem o osobu praporečníkovu na dobu, kdy ho spatří za interesantnějších okolností. V přítomné chvíli se všechna jejich starostlivost a péče soustředila na zkrvavené tělo na podlaze: když je zdvihli a posadili na židli, začalo zakrátko jevit známky vracejícího se života a pohybu. Jakmile to shromáždění postřehli (zprvu totiž převládl názor, že Jones je mrtev), hned pršely ze všech stran rady (nebyl totiž mezi nimi nikdo z lékařského stavu, a tak se každý snažil ho zastoupit).

Že by se pacientovi mělo pustit žilou, na tom se shodli jednomyslně všichni přítomní, bohužel však nebyl po ruce operatér; kdekdo volal: „Doběhněte pro lazebníka," ale žádný se nepohnul z místa. Stejně bez účinku zůstaly hlasy radící rozličné lektvary, až hostinský poručil přinést holbu svého silného piva, jemuž vzdal čest jako nejlepšímu dryjáku v Anglii.

Osoba, která při této příležitosti zasáhla nejúčinněji, a vlastně jediná, která se snažila raněnému pomoci s jakous takous nadějí na úspěch, byla hostinská. Ustřihla si pramen vlasů a ránu jím stáhla, aby zastavila krvácení. Třela mládenci spánky, a když s nesmírným opovržením odvrhla manželovo pivo co lék, poslala si jednu služtičku do své vlastní truhly pro láhev brandy, a sotva ji měla v ruce, přiměla Toma, jenž se právě v té chvíli probral z bezvědomí, aby si řádně a zhluboka zavdal.

Zakrátko poté se dostavil ranhojič: prohlédl ránu, vrtěl hlavou, odsoudil všechno, co se dosud stalo, a přikázal pacientovi, aby se okamžitě odebral na lože, kde by se myslím slušelo ho nějaký čásek zanechat, aby si odpočinul, a proto tuto kapitolu ukončíme.

13. Kapitola

O velemoudrosti paní hostinské, o veleučenosti ranhojičově a o obstojné zběhlosti šlechetného poručíka v kasuistice.

Když odnesli raněného na lůžko a hospoda se pozvolna vzpamatovávala z toho zmatku, který neblahá událost vyvolala, oslovila hostinská velitele vojáků takto:

„Bojím se, pane, že se ten mladík nechoval tak uctivě, jak měl, k vám pánům důstojníkům, a zaplatit to životem, tak by si jen vysloužil, oč si koledoval, no a ne, to je tak, když si páni mezi sebe pustí všelijakou chásku, měli by si je držet vod těla, ale jak můj nebožtík první manžel říkával, to halt umí málokdo. Já za sebe bych teda nikdá nedovolila, aby se kdejakej vobejda vetřel mezi pánové, jenomže já myslela, že je to taky důstojník, až mi seržant pověděl, že je to jenom rekrut."

„Milá paní," řekl jí na to poručík, „v tomhle se od základu mýlíte. Ten mladík se choval velice dobře, myslím, že je to mnohem urozenější pán než praporečník, jenž byl k němu hrubý. Jestli to ten mladý pán nepřežije, pak toho ten muž, co ho zranil, bude hořce litovat; regiment se zbaví člověka, s kterým jsou věčně nesnáze a který dělá armádě jen ostudu, a kdyby unikl spravedlnosti, tak to bude má vina, paní, to vám prohlašuji."

„Jemináčku! I propána!" divila se hostinská, „kdo by to byl řek? Jejda, ráda věřím, že urozený pán zjedná spravedlnosti průchod, a tak by to mělo bejt pokaždý. Pán by neměl zabít chudáka a nezvodpovědět si to. Chudák má taky nesmrtelnou duši jako lepší lidi."

„Křivdíte tomu dobrovolníkovi, paní," řekl poručík. „Odpřisáhl bych, že je to vznešenější pán než ten důstojník."

„Jéminkote, i to se na to podívejme!" divila se hostinská. „No, můj nebožtík první manžel byl moudrý člověk, a ten říkával, že podle kabátu se někdy neodhadne, kdo v něm vězí. Ale u tohohle pána bylo třeba všecko, jak má bejt, jenomže já ho neviděla, až byl celej vod krve. Kdo by si to pomyslel? Možná že se ten mladý pán dal na vojnu z nešťastný lásky. I propána! Jestli to nepřežije, to bude rána pro jeho urozené pány rodiče! Sám rohatej tomu darebákovi něco takového napískal. No jo, dělá armádě jen vostudu, jak pan důstojník povídá: co já poznala pány vod vojska, tak to bylo dočista něco jiného, fajnoví lidi, bylo na nich vidět, že by ani zanic neprolili křesťanskou krev, teda jako v civilním životě, myslím, jak říkal můj nebožtík první manžel. No jo, jak vytrhnou do války, tak to krev teče, kdepák, ale za to nikdo nemůže. A čím víc našich nepřátel pobijou, tím líp, a z celýho srdce bych si přála, aby je pobili všecky, do jednoho."

„Probůh, paní," podotkl poručík s úsměvem, „všechny do jednoho, to je trochu krvelačné přání."

„Vůbec ne, pane důstojník," odpověděla, „já nejsem krvelačná, akorát co se našich nepřátel dotejká, a na tom nic špatnýho nejni. Jakpak bysme si nepřáli, aby všickni nepřátelé pomřeli, pak by byl konec válkám a mohli by nám snížit daně: dyť je to donebevolající, co musíme platit. Teďkon zaseje víc jak čtyřicet šilinků za rozsvícená okna, a přitom jsme zakryli, co jsme mohli, stavení je jako slepý, tuhle povídám výběrčímu, měl byste nám jít trošku na ruku, když vládu tolik podporujem, a taky že ji podporujeme, platíme jí jak mourovatý. A tak si často říkávám, že se nám vláda vůbec necejtí zavázaná, o nic víc než těm, co jí nedaj ani zlámanej groš. Ale tak už to na tom světě chodí."

Takhle drmolila, když se ve dveřích objevil ranhojič. Poručík se hned vyptával, jak se daří pacientovi. On ho však jen odbyl slovy: „Myslím, že lépe, než by mu teď bylo, kdybyste mě nezavolali; ale stejně je škoda, že jste mě nezavolali dřív."

„Doufám, pane, že lebka není proražená," řekl poručík.

„Hm, někdy se projeví i nebezpečnější symptomy než fraktura," jal se rozkládat ranhojič. „Kontuse a lacerace bývají často provázeny horšími průvodními jevy, s důsledky fatálnějšími než fraktury. Lidé, kteří o věci nemají ponětí, si často myslí, že pokud nedošlo k fraktuře lebky, je všechno v pořádku, ale já bych měl radši lebku rozdrcenou na kusy než některé kontuse, s jakými jsem se už setkal."

„Doufám, že v tomto případě se takové symptomy neprojevují," řekl poručík.

„Symptomy," odvětil ranhojič, „začasté nebývají ani stejné, ani konstantní. Zažil jsem už, že pacient jevil ráno symptomy velmi nepříznivé, v poledne se změnily na příznivé, a ty nepříznivé se s večerem opět vrátily. A o ranách se právem a důvodně říká, že *nemo repente fuit turpissimus.*[44] Vzpomínám si, jak mne jednou zavolali k pacientovi, jenž utrpěl hlubokou kontusi na tibiu, čímž došlo k laceraci dermy, a tudíž k enormnímu sanguinárnímu výronu; interní membrány byly tak narušeny, že vulnusem čili ranou velmi jasně prosvítala os čili kost. Zároveň se vyjevily jisté febrilní symptomy (puls byl extrémní a důrazně indikoval phlebotomii), i obával jsem se okamžité gangrény. Abych tomu předešel, otevřel jsem žílu na levé paži a odebral dvacet uncí krve; očekával jsem, že bude extrémně hustá a glutinózní, ba koagulovaná, jak tomu při pleuritidě bývá, leč k mému překvapení se vyřinula růžová a čistá a svou konzistencí se příliš nelišila od krve naprosto zdravých lidí. Aplikoval jsem tedy termální léčbu, která je v takovémto případě vysoce účinná, a po třech čtyřech převazech

začal z rány vytékat hustý hnis čili matérie, což napomohlo kohesi – možná ale, že to neříkám dost srozumitelně.“

„To je pravda,“ odvětil poručík, „doznávám, že jsem vám nerozuměl ani slovo.“

„V tom případě vás tím nebudu unavovat, pane,“ pravil lékař. „Zkrátka a dobře, do šesti neděl byl pacient na nohou a chodil stejně dobře jako před úrazem.“

„Byl bych vám jen povděčen, pane,“ řekl poručík, „kdybyste mi laskavě sdělil, zda rána, již ten mladý pán tak nešťastně utržil, se ukáže jako smrtelná.“

„Pane,“ odvětil ranhojič, „rozhodnout před prvním převazem, zda se rána ukáže jako smrtelná či ne, to by byla zcela neoprávněná a pošetilá drzost: smrtelní jsme všichni, a při léčbě se často projeví symptomy, které ani ten nejslavnější lékař na světě nemůže předem tušit.“

„Soudíte ale, že mu hrozí nebezpečí?“ naléhal poručík.

„Nebezpečí? Jak by ne!“ zvolal ranhojič, „kdo z nás, a třeba se těší pevnému zdraví, není v nebezpečí? Jak bych tedy mohl vyloučit, že člověk tak vážně zraněný není v nebezpečí? V této chvíli mohu říct jen tolik: je dobře, že jste mne zavolali, ačkoli by bývalo lépe, kdybyste mne byli zavolali dříve. Navštívím pacienta znovu zítra hned po ránu, mezitím ať zůstane v naprostém klidu a může dostat trochu vodové ovesné kaše.“

„A nedovolil byste mu vinný střik s podmáslím?“ zeptala se hostinská.

„No prosím, když chcete, ale jen hodně slabý,“ souhlasil ranhojič.

„A co trochu slepičí polévky?“ navrhla hostinská.

„Slepičí polévka je velmi dobrá,“ uznal lékař.

„A kdybych mu udělala trochu aspiku?“

„Ano, ano, aspik je na rány dobrý, neboť napomáhá kohezi,“ řekl ranhojič.

A bylo to velké štěstí, že paní hostinská nevyjmenovala ještě husté polévky a pikantní omáčky, neboť ranhojič by jí byl ve všem vyhověl, jen aby nepřišel o zdejší zákazníky.

Ledva ranhojič odešel, jala se hostinská pět na něj chválu poručíkovi, jenž si z té krátké známosti neodnesl tak příznivý dojem o jeho lékařských schopnostech, jako měla ta dobrá

žena a místní lidé, a to oprávněně, neboť ranhojič byl bohužel trochu chvastoun, ale kvůli tomu nemusel být ještě špatný lékař.

Poručík, jenž z učené lékařské přednášky vyvodil, že panu Jonesovi hrozí vážné nebezpečí, vydal rozkaz, aby byl pan Northerton přísně střežen; hodlal ho totiž ráno předat smírčímu soudci a své vojáky na cestě do Gloucesteru svěřit francouzskému poručíkovi, jenž sice neuměl číst ani psát a nemluvil žádnou řečí, přesto však byl dobrým a spolehlivým důstojníkem.

Kvečeru poslal velitel panu Jonesovi vzkaz, jestli by ho to neunavovalo, kdyby ho přišel navštívit. Tom jeho zdvořilou nabídku ochotně a rád přijal a poručík se tedy odebral do jeho pokoje, kde zastal raněného v mnohem lepším stavu, než očekával, ba Tom ho dokonce ujistil, že kdyby mu to ranhojič výslovně nezakázal, byl by už dávno vstal: prý se cítí docela ve své kůži a nemá žádné potíže, jenom to místo nad spánkem ho ještě hodně bolí.

„Byl bych z té duše rád," pravil poručík, „kdyby vám skutečně bylo tak dobře, jak se vám to jeví, protože pak byste si mohl okamžitě zjednat satisfakci; když se spor nedá urovnat po dobrém, jako v případě takové rány, je nejlépe souboj neodkládat; obávám se ale, že nejste ještě natolik zotaven, jak se domníváte, a že byste proto vůči soupeři byl ve značné nevýhodě."

„I tak to zkusím," odpověděl Tom, „budete-li tak laskav a půjčíte mi šavli, protože já s sebou vlastní nemám."

„Má šavle je vám zcela k dispozici, hochu drahá," zvolal poručík a políbil ho, „jste statečný mladík a obdivuji váš elán, jenom se bojím, zda máte dosti sil: ta ošklivá rána a značná ztráta krve vás jistě oslabily; možná že na lůžku necítíte slabost, ale po nějakém tom výpadu by vás jistě přepadla. Nemohu souhlasit s tím, abyste se bili ještě dnes, doufám ale, že nás dohoníte za pár dní, než odmašírujeme do pole, a dávám vám čestné slovo, že dostanete možnost satisfakce, anebo ten muž, co vás urazil, nezůstane v našem regimentu."

„Moc bych o to stál," řekl Tom, „aby se ta věc rozhodla ještě dnes večer; jak jste o tom teď začal, nebudu mít klid."

„Už na to nemyslete," opáčil jeho společník, „pár dní nehraje roli. Zraněná čest není jako zraněné tělo. Té se nepřitíží, když se léčba pozdrží. Neublíží vám, když si zjednáte satisfakci třeba za týden."

„Ale co kdyby se mi přitížilo a v důsledku té rány bych zemřel?“ namítl Tom.

„Pak by vaše čest nepotřebovala hájit. Já sám bych se za vás zaručil a dosvědčil celému světu, že jste se hodlal zachovat jako muž, kdybyste se byl uzdravil.“

„Přesto mi ten odklad dělá starosti,“ odpověděl Tom. „Váhám se o tom zmínit vám jako vojákovi: v mládí jsem dost divočil, ale přesto jsem ve vážných chvílích a v hloubi srdce upřímným křesťanem.“

„To já též, ujišťuji vás,“ pravil důstojník, „jsem zapálený křesťan, a proto jste mne potěšil, když jste u oběda hájil svou víru; ale teď jste mne trochu rozčaroval, mladíku, když říkáte, že váháte přiznat se někomu k svému přesvědčení.“

„Pro pravého křesťana je přece ale strašné chovat v srdci zášť, v rozporu s vůlí toho, jenž to výslovně zakazuje. Jak se s tímhle vypořádat na smrtelné posteli? A jak bych se smířil s Bohem, kdybych v hrudi tajil takový hřích?“

„Uvědomuji si, že křesťanská víra cosi takového hlásá,“ řekl poručík, „jenomže muž dbalý své cti se tomuhle přikázání nemůže podřídit. A vy musíte dbát své cti, chcete-li se dát k vojsku. Vzpomínám si, že jsem tento problém kdysi předestřel našemu kaplanovi nad mísou punče, a on uznal, že je to těžká věc; vyjádřil ale naději, že vojákům bude v tomto jediném punktu přiznáno trochu víc volnosti, a my v to musíme doufat též: kdo z nás by chtěl dále žít, kdyby ztratil čest? Ne, ne, hochu drahá, buďte celý život dobrým křesťanem, ale buďte také mužem své cti dbalým a s urážkou se nikdy nesmiřte: žádná *Bible* ani žádný farář na světě mne k tomu nepřimějí. Moje víra je mi velice drahá, ale moje čest je mi dražší. Došlo tu k nějakému nedorozumění, možná při překladu nebo výkladu biblického textu. Ať tak či tak, muži nezbývá než tohle riziko na sebe vzít, neboť čest si ubránit musí. A proto teď v noci klidně odpočívejte a já vám slibuji, že dostanete příležitost se ospravedlnit.“ Vřele Toma objal, stiskl mu pravici a odešel.

Poručíka sice vlastní logické argumenty hluboce uspokojovaly, na jeho přítele však nezapůsobily tak jednoznačně. Vážil ten problém v duchu ze všech stran, až nakonec dospěl k rozhodnutí, které čtenář najde v příští kapitole.

14. Kapitola

Kapitola nad jiné hrůzyplná: je málo srdnatých čtenářů, kteří se mohou odvážit číst si ji večer, zvlášť pokud by byli doma sami.

Tom spořádal velký talíř slepičí nebo spíše kohoutí polévky s velkou chutí a byl by zdolal i toho kohouta, z něhož se vyvařila, a libru slaniny navrch, a poté, jelikož se necítil sebeméně sláb ani na těle, ani na duchu, rozhodl se vstát a vyhledat svého nepřítele.

Nejprve ale vzkázal pro seržanta, jehož poznal ze všech vojenských pánů jako prvního. Jako naschvál však tento čacký voják podíval se doslova láhvi kořalky až do dna, a proto už před časem složil uondanou hlavu k odpočinku a teď chrápal tak bohatýrsky, že nebylo nic lehkého vpravit mu do uší takový zvuk, aby přehlušil ten, jenž se mu dral z chřípí.

Jelikož Tom ale trval na tom, že s ním mluvit musí, dokázal ho nakonec jistý sklepník se zvučným hlasovým fondem vytrhnout ze spánku a vzkaz mu předat. Jakmile seržantu proniklo do vědomí, oč jde, vstal, a jelikož oblečený už byl, okamžitě vyhověl. Tom nepokládal za vhodné zasvětit seržanta do svých úmyslů, ač to směle mohl udělat, neboť tento halapartník byl rovněž mužem své cti dbalým a v souboji už zabil. Bylo by tedy u něho Tomovo tajemství v bezpečí právě tak jako každé jiné, které se nedalo zpeněžit. Jelikož Tom však při tak krátké známosti nemohl znát všechny světlé stránky jeho povahy, byla jeho opatrnost možná moudrá a na místě.

Na zahájení tedy sdělil seržantovi, že teď, když vstoupil do vojska, je mu trapné chodit beze zbraně, která je vojákovým důležitým průvodcem, a pravil, že by mu byl nekonečně zavázán, kdyby mu mohl opatřit nějakou šavli. „Zaplatím vám za ni," dodal, „jakoukoli rozumnou cenu, a nemusí mít stříbrnou rukojeť, stačí dobré ostří, jaké se hodí vojákovi po bok."

Seržant, jenž dobře věděl, co se přihodilo, a slyšel, že Jones je ve velkém nebezpečí života, při takové žádosti, vyslovené uprostřed noci a za takových okolností, okamžitě dospěl k názoru, že pánovi přeskočilo. A že měl všech pět vždycky pohromadě (abychom toho výrazu použili v obecně rozšířeném smyslu), rozhodl se, že rozmaru chorého využije k svému prospěchu. „Myslím, že bych vám mohl posloužit, pane," povídá. „Mám u sebe jeden vynikající kousek. Nemá stříbrnou rukojeť, která, jak správně říkáte, se pro vojáka nehodí, ale slušné držadlo a ostří je jedno z nejlepších v celé Evropě. Je to ostří, jaké – jaké – zkrátka, já vám ji hned donesu a můžete si ji prohlédnout a vyzkoušet. – To jsem upřímně rád, že se urozený pán takhle pozdravil."

Za chviličku byl zpátky se šavlí, podal ji Tomovi, ten si ji vzal a vytáhl z pochvy, načež oznámil seržantovi, že by mu vyhovovala, a vyzval ho, ať si určí cenu.

Seržant spustil chvalozpěv na své zboží. Prohlásil (ba slavnostně to odpřisáhl), že tu šavli měl při sobě francouzský důstojník moc vysoké šarže v bitvě u Dettingenu. „Já sám jsem mu ji sebral od boku," vykládal, „když jsem ho srazil ranou do hlavy. Rukojeť byla zlatá. Tu jsem prodal jednomu z našich vzácných pánů, protože se mezi nima najdou takoví, vědí, jemnostpane, že si cení rukojeti víc než ostří."

Tom mu skočil do řeči a prosil ho, aby mu řekl cenu. Seržanta, jenž si myslel, že mladík blízek své poslední hodince blouzní, jaly obavy, aby neošidil rodinu přehnaně nízkým odhadem. Po chvilkovém rozmýšlení se však spokojil dvaceti guinejemi a zapřísáhl se, že ani vlastnímu bratrovi by ji nedal laciněji.

„Dvacet guinejí!" zvolal Tom v úžasu. „Zřejmě si myslíte, že nemám zdravý rozum anebo že jsem v životě neviděl šavli. Dvacet guinejí, to tak! Nečekal jsem, že mě budete chtít ošidit. – Tumáte, vezměte si tu šavli – anebo ne, rozmyslel jsem si to, nechám si ji a ráno ji ukážu vašemu veliteli a zároveň mu sdělím, jakou cenu jste za ni požadoval."

Seržant, jenž měl skutečně všech pět pohromadě *(in sensu praedicto)*[45], jak jsme upozornili, teď pochopil, že mladík není v takovém stavu, jak si myslel; i jal se rovněž předstírat úžas a řekl: „Ale, pane, jsem přesvědčen, že cena není přehnaná. Taky musíte vzít v úvahu, že je to má jediná šavle, a kvůli vám můžu mít malér s mým důstojníkem, že jsem beze zbraně. A když se to všechno veme kolem a kolem, tak těch dvacet šilinků přece dovopravdy není tak moc."

„Dvacet šilinků!" zvolal Tom. „Vždyť jste před chviličkou řekl dvacet guinejí!"

„Cože?" zvolal seržant, „to se jemnostpán plete – nebo jsem se splet já – jsem celý rozespalý – dvacet guinejí, no ne! Není divu, že se jemnostpán rozzlobil. Povídám dvacet guinejí – ne, ne, myslím dvacet šilinků, samosebou, dvacet šilinků. A když to jemnostpán všecko uváží, jistě se mu to nebude zdát přehnaná cena. Pravda, dostal byste lacinějc zbraň na první pohled stejnou, ale –"

Tom ho přerušil: „Nemíním se s vámi handrkovat, ba dám vám o šilink víc, než žádáte." Dal mu guineu, vybídl ho, ať si jde znovu lehnout, popřál mu šťastné mašírování a dodal, že je doufejme dohoní, než regiment dotáhne do Worcesteru.

Seržant se přeuctivě rozloučil, plně spokojen s uzavřeným obchodem, a radoval se, jak obratně se vyvlekl z té neuváženosti, k níž se dal strhnout mylnou domněnkou o blouznění nemocného.

Jen seržant odešel, Tom vstal, celý se oblékl, dokonce si vzal i kabát, na němž, jelikož byl barvy bílé, zůstaly zřetelné stopy, kudy po něm prýštila krev; sevřel v ruce právě zakoupenou šavli a chystal se vykročit, když tu na něj dolehlo pomyšlení, k čemu se to odhodlává, a vědomí, že za okamžik dost možná zbaví člověka života anebo ztratí svůj vlastní. „A kvůli čemu nasazuji život?“ zeptal se sám sebe. „No přece v zájmu své cti. A kdo je tamten člověk? Darebák, který mne bez příčiny zranil a urazil. Jenomže nezakazují nebesa pomstu? – Ano, ale svět k ní vyzývá. Mám poslechnout jeho výzvy v rozporu s výslovným příkazem nebes? Přivolám na sebe boží hněv, aby mne nikdo nemohl nazvat bezectným zbabělcem? – Ha! – Nebudu víc váhat – Jsem rozhodnut, budu se s ním bít.“

Hodiny právě odbíjely půlnoc a všichni v domě už spali, až na vojáka, jenž střežil Northertona, když Tom tiše otevřel dveře a vydal se za nepřítelem, o jehož uvěznění byl dopodrobna zpraven od sklepmistra. Sotva bychom si dokázali představit hrůznější pohled, než teď skýtal. Měl na sobě, jak už bylo řečeno, světlý kabát, potřísněný proudy krve. Bledá tvář napovídala, kde mu zmíněná krev chybí, včetně dalších dvaceti uncí, o něž ho připravil ranhojič. Hlavu měl důkladně zafačovanou na způsob turbanu. Ani zkrvavený Banko pronásledující Macbetha se s ním nemohl měřit. Namouvěru, myslím, že děsivější zjevení nevyvstalo na žádném hřbitově ani ve fantazii dobrých lidiček, kteří si v družné pohodě vyprávějí o zimním svatvečeru u krbu kdesi v Somersetshiru.

Sotva strážný zahlédl našeho hrdinu přicházet, zježily se mu vlasy tak, že mu nadzvedly grenadýrskou čapku, a zároveň se mu začala vzájemně boulovat obě kolena. Celé tělo se mu chvělo hůř než v zimnici. Vystřelil z muškety a klesl jak podťatý k zemi.

Zda stiskl spoušť z děsu či odvahy a zda na hrůzný zjev mířil, to nemohu říci. Pakliže ano, měl štěstí, že se minul.

Když Tom viděl, jak padl, správně uhádl, co ho tak vyděsilo, a musel se tomu pousmát: ani ho nenapadlo, jakému nebezpečí právě unikl. Překročil ležícího vojáka a vstoupil do místnosti, kam, jak mu bylo řečeno, Northertona zamkli. Zde našel osamělý prázdný džbán a trochu rozbryndaného piva na stole kolem, svědectví toho, že místnost byla donedávna obydlena – v současné chvíli však tu nebylo živé duše.

Toma nejdřív napadlo, že se tudy snad prochází jinam, ale když se pořádně rozhlédl, neviděl dveře krom těch, jimiž vešel a kde stála stráž. I jal se volat Northertona jménem, na několikeré zavolání se však nikdo neozval a mělo to jen ten účinek, že na strážného padla ještě větší hrůza, neboť se utvrdil v přesvědčení, že dobrovolník na své zranění zemřel a jeho duch teď hledá vraha; prožíval chudák všechnu agónii děsu, a já bych si jen ze srdce přál, aby ho byli zhlédli někteří herci, co mají představovat člověka k smrti vystrašeného, a naučili se tak napodobovat skutečnost, namísto aby předváděli pár omšelých triků a gest pro legraci a potlesk galerie.

Když náš hrdina pochopil, že ptáček uletěl a není k nalezení, a v oprávněných obavách, že výstřel vyburcuje celé stavení, sfoukl svíčku, potichu se odplížil zpátky do své komnaty a ulehl; nebyl by to dokázal nepozorovaně, kdyby na tom schodišti ložíroval ještě někdo krom pána upoutaného na lože podágrou: ještě než dospěl ke svým dveřím, hemžilo se v síni, vykázané strážnému, plno lidí. Někteří měli na sobě noční košile, jiní byli zpola oblečeni a všichni chtěli vědět jeden od druhého, co se to děje.

Vojáka našli ležet na témž místě a v téže pozici, jak jsme jej opustili. Několik lidí se ho pokoušelo zvednout, jiní usoudili, že je mrtev, ale hned vzápětí se mylného dojmu zprostili, protože voják se nejen zuřivě bránil těm, kdo na něho vložili ruku, ale řval přitom jako býk. Byl totiž přesvědčen, že se kolem něho rojí samá strašidla a čerti: jednou podlehl hrůze z přízraku a pak mu už představivost měnila všechno, co viděl či cítil, na duchy a zjevení.

Nakonec početní převaha zvítězila a dostali ho na nohy, a když přinesli svíčky a v jejich světle uviděl dva tři spolubojovníky, trochu se vzpamatoval, ale na otázky, co se tu stalo, odpovídal: „Se mnou je ámen, víc vám neřeknu, se mnou je ámen. Z toho se už nevzpamatuju. Já ho viděl.“

„Kohože jsi viděl, Jacku?“ zeptal se jeden z vojáků.

„Toho mladého dobrovolníka, co ho včera zabili.“ A jal se zapřísahat pod nejtěžšími tresty, že sem ten dobrovolník přišel celý zkrvavený, plameny mu šlehaly z huby a z nosu, obešel ho a vstoupil do místnosti, kde byl praporečník Northerton, popad ho za chřtán a za dunění hromu se s ním vznes do povětří.

Jeho vyprávění padlo na úrodnou půdu. Všechny přítomné ženy mu skálopevně uvěřily a modlily se k pánubohu, aby je od vraždění uchrániti ráčil. I mnozí z mužů nepochybovali o jeho věrohodnosti, ale našli se tací, že si z vojáka tropili posměšky, a seržant, jenž sem rovněž

přibyl, pravil: „Tohle si spolu vyřídíme, mladej, že jsi na stráži usnul a zdály se ti takový hlouposti.“

Voják odpověděl: „Potrestejte si mě, jak chcete, ale já byl celou tu dobu stejně vzhůru jako teď, a ať mě čert do pekla vodnese, jako vodnes praporečníka, jestli jsem neviděl toho mrtvýho, jak vám povídám, a voči mu plápolaly jako dvě velikánský pochodně.“

V té chvíli se dostavil velitel vojáků a velitelka domu. První z nich byl ještě vzhůru, když zazněl strážného výstřel, a považoval za svou povinnost okamžitě vstát, ač si nedělal starosti, že by hrozilo nějaké nebezpečí, zato velitelka domu měla starosti veliké, aby nehrozilo nebezpečí, že jí někam odmašírujou lžíce a džbány, aniž k tomu od ní dostaly rozkaz.

Nebohý strážný, jemuž pohled na tohoto důstojníka nebyl o mnoho vítanější než předtím pohled na ducha nebožtíkova, jak stále věřil, znovu vylíčil svůj hrůzyplný zážitek, rozhojněný o větší množství krve a plamenů, ale měl tu smůlu, že žádná z velících osobností mu neprojevila důvěru: poručík byl sice člověk hluboce věřící, ale nevěřil na strašidla, a hostinská byla sice liknavější ve víře a nadpřirozené bytosti nezavrhovala, zato o jistém detailu vyprávění dobře věděla, že je smyšlené, a čtenář se to zakrátko dozví také.

Ať Northertona odnesl ďábel za doprovodu hromobití či nějak jinak, každopádně byl pryč; kdokoli se mohl s jistotou přesvědčit, že jeho tělesná schrána už zajištěna není. Z toho poručík vyvodil závěr ne podstatně odlišný od toho, jejž vyjádřil předtím seržant, a okamžitě přikázal, aby teď do vězení vsadili strážného. A tak se podivným zvratem osudu (ve vojenském životě nikoli tak vzácným) stalo, že žalářník se teď sám ocitl v žaláři.

15. Kapitola

Uzavírá předchozí dobrodružství.

Poručík podezíral nebohého strážného nejen z toho, že na stráži usnul, ale ještě z něčeho daleko horšího, totiž ze zrady: nevěřil ani slovo z historie o přízraku a usoudil, že si to ten chlap vymyslel, aby ho ošálil, a ve skutečnosti že se dal od Northertona podplatit a dopomohl mu k útěku. K této domněnce se klonil hlavně proto, že se mu všechna ta hrůza jevila jako nepravděpodobná u muže, jenž u regimentu byl znám co srdnatý a neohrožený voják, bil se už v několika bitvách, utržil v nich četné šrámy, a slovem se vždycky choval řádně a statečně.

Aby si čtenář neutvořil ani stín špatného dojmu o takovém muži, bez otálení ho od všeho podezření očistíme.

Panu Northertonovi, jak už jsme poznamenali, plně dostačovala sláva, již si svým činem vysloužil. Snad věděl z vlastní zkušenosti či z doslechu anebo možná vytušil, že za slávou kráčí v patách závist. Nechci ho zde osočovat, že se přikláněl k pohanské víře a kořil se bohyni Nemesis: jsem pevně přesvědčen, že její jméno v životě neslyšel. Navíc při své činorodé povaze cítil jistou nechuť k nečinnému přezimování v stísněných prostorách hradu Gloucester, kam by mu mohl některý smírčí soudce vystavit pozvání. Rovněž na něho dotíraly úvahy o jisté dřevěné konstrukci, jejíhož pojmenování se zdržím, jak je zvykem ve společnosti, i když by ji měla podle mého spíše ctít než zatracovat, neboť slouží anebo by mohla sloužit zájmům veřejnosti lépe než lecjaká jiná veřejná stavba. Zkrátka a dobře, dál zdůvodňovat jeho stanovisko netřeba: pan Northerton toužil neprodleně odcestovat, a nezbývalo mu už než vymyslet *quo modo,*[46] což bylo spojeno s očividnými nesnázemi.

Dotyčný mladý pán měl sice morálku trochu pokřivenou, zato ale postavu zcela rovnou, pěkně tvarovanou a sílu měl jak býk. I v jeho tváři by většina žen nalezla zalíbení, neboť byla široká, brunátná a blýskal se v ní docela přijatelný chrup. Takové přednosti nemohla přehlédnout ani paní domu, majíc pro tento typ mužské krásy jistou slabost. Z celého srdce proto s mladým mužem soucítila, a když se doslechla od ranhojiče, že to s mladým dobrovolníkem nevypadá dobře, usoudila, že ani praporečníkova budoucnost se nejeví růžově. Vyžádala si tedy svolení, aby ho směla navštívit, a když ho zastala v náladě hluboce melancholické, kterou ještě podpořila sdělením, že dobrovolníkovi nedává ranhojič mnoho naděje, jala se trousit jisté náznaky, jichž se vězeň dychtivě chopil, a tak si brzy dobře porozuměli: nakonec se dohodli, že na jisté znamení praporečník vystoupí komínem, který se malinko výš spojuje se stejným zařízením v kuchyni, kudy může opět sestoupit: ona zatím zajistí, aby byl čistý vzduch.

Aby na základě toho naši čtenáři odlišného založení ukvapeně neodsoudili všechen soucit jako pošetilost pro společnost jen zhoubnou, chceme se zmínit o další okolnosti, která snad také přispěla svou troškou k jejímu počínání. Praporečník měl v té chvíli u sebe padesát liber, které patřily celé setnině: kapitán se totiž nepohodl s poručíkem, a tak svěřil výplatu žoldu praporečníkovi. Ten však usoudil, že je složí k rukám paní hostinské, snad jako kauci či na záruku, že se později vrátí, aby se hájil proti vznesenému obvinění, ale ať už se dohodli na takových či onakých podmínkách, jisto je, že hostinská měla peníze a praporečník svobodu.

Čtenář nyní nejspíš očekává, že tato dobrá žena při své soucitné povaze okamžitě zasáhla, když byla svědkem, jak chudák strážný kráčí do vězení za skutek, o němž dobře věděla, že jej

spáchat nemohl; ale ať už vyčerpala všechno své soucítění, anebo zjev tohoto chlapíka, ač se od praporečníka příliš nelišil, neměl tu moc je probudit, nevím: nejenže se momentálního vězně nezastala, ale ještě proti němu jeho velitele popichovala a s očima i rukama pozvednutýma k nebesům se zaříkala, že ona sama by nepomáhala vrahovi k útěku ani za všecky poklady světa.

Potom znovu zavládl klid a většina přítomných se vrátila do postele; ale paní domu buď z vrozené čipernosti, či ze strachu o nádobí se vůbec spát nechtělo, a tak přemluvila poručíka, když má vojsko za pouhou hodinu odmašírovat, aby jí tu dobu dělal společnost nad mísou punče.

Tom Jones mezitím ležel s očima otevřenýma a zdáli k němu doléhaly ohlasy toho randálu, jehož příčiny by se byl rád dopídil. Chopil se tedy zvonku a zatahal za něj aspoň dvacetkrát bez viditelného účinku, neboť paní hostinská se v přítomnosti svého společníka tak rozjařila, že nevnímala žádné zvuky krom těch, co vydávala sama, a sklepník s pokojskou, kteří seděli spolu v kuchyni (on se totiž bál zůstat vzhůru sám a ona jít si sama lehnout), čím víc zvonek zvonil, tím větší hrůza na ně padala, až je dočista ohromila.

Nakonec dobrá paní hostinská šťastnou náhodou na vteřinku umlkla, zvonek jí dolehl k sluchu, načež k sobě povolala personál. „Cožpak neslyšíš, Joo, že pán zvoní?“ obořila se na sklepníka paní hostinská. „Proč už nejsi nahoře?“

„Moje práce to není, obsluhovat pokoje,“ odvětil sklepník. „Ty má přece na starosti tudle pokojská Betty.“

„Když na to příde, tak se vůbec nehodí, abysem vobsluhovala pánové,“ řekla mu na to pokojská. „Pravda, už jsem to taky dělala, ale ať mě rohatej do pekla vodnese, jestli se k tomu dám ještě někdá přemluvit, když vokolo toho naděláš tolika řečí.“

Jelikož zvonek stále zvonil jako pominutý, rozčertila se jejich paní a slíbila sklepníkovi, jestli okamžitě nepůjde nahoru, že dostane ráno vyhazov.

„To se nedá nic dělat, milostpaní,“ řekl. „Já cizí práci dělat nebudu.“

Paní se tedy obrátila na pokojskou a snažila se ji přemluvit po dobrém, ale všechno marno, Betty stála na svém stejně tvrdohlavě jako Joo. Oba prohlašovali, že to není jejich práce a že to neudělají.

Tu se poručík rozesmál a pravil: „Podívejte, já ten spor rozřeším.“

Obrátil se k sloužícím, pochválil je za rozhodnost při hájení svého stanoviska, a dodal, že je přesvědčen, kdyby jeden svolil a šel, druhý by ho neopustil. S tímto návrhem oba hned souhlasili a v láskyplné svornosti bok po boku odkráčeli. Po jejich odchodu uchlácholil poručík rozhořčenou paní domu, když jí vysvětlil, proč tak tvrdošíjně nechtěli jít sami.

Brzy nato se vrátili a oznámili své paní, že zraněný pán ani zdaleka neumřel, ba že mluví jako zdravý a že se dává panu veliteli poroučet a prosí, aby mu udělal tu velkou laskavost a před odchodem za ním ještě zašel.

Dobrý poručík Tomovu přání ihned vyhověl, sedl si k jeho loži, obeznámil ho s výjevem, jenž se odehrál dole, a závěrem dodal, že má v úmyslu strážného exemplárně potrestat.

Nato mu Tom vylíčil všechno po pravdě a naléhavě ho prosil, aby netrestal toho nebohého vojáčka, „který, o tom jsem přesvědčen,“ pravil, „s praporečníkovým útěkem nemá nic společného a rozhodně vám nelhal ani se nepokoušel vás obalamutit“.

Poručík se chvíli rozmýšlel a potom pravil: „Očistil jste ho z jedné části obvinění a tu druhou bude těžko prokázat, protože na stráži nestál jen on. Mám ale velkou chuť toho lumpa potrestat za to, že je takový zbabělec. Ale kdoví, co s člověkem udělá hrůza za takových okolností, a musím poctivě uznat, že proti nepříteli si vedl vždy statečně. Vlastně je to dobře, když tihle lidé v něco věří, a tak vám slibuji, že ho pustím na svobodu, až vyrazíme na pochod. Hochu drahá, dejte se obejmout. Netruďte se víc a nepospíchejte: pamatujte na křesťanskou trpělivost a já vám zaručuji, že se brzy domůžete spravedlnosti a čestně si vyrovnáte účty s chlapem, který vám ublížil.“ Nato poručík odešel a Tom se snažil v klidu usnout.

KNIHA OSMÁ

Zahrnuje dobu více než dvou dní.

1. Kapitola

Podivuhodně dlouhá kapitola, zabírající se jevy nadpřirozenými: zdaleka nejdelší ze všech našich úvodních kapitol.

Jelikož tímto načínáme knihu, kde nám bude v průběhu vyprávění líčit události podivuhodnější a neuvěřitelnější, než byly všechny dosavadní, neuškodí snad pohovořit v této preambulární čili úvodní kapitole o literatuře vážící se k nadpřirozenu. Toto pole se ve vlastním zájmu, jakož i v zájmu ostatních pokusíme vymezit; počin to více než nutný, jelikož kritikové[47] různého zaměření jsou hned hotovi zabíhat do zcela protichůdných extrémů: zatímco někteří shodně s francouzským literátem monsieur Dacierem uznávají, že to, co je vyloučeno, se přesto může docela dobře přihodit,[48] jiní zase mají v kronikáře či básníka tak malou víru, že odmítají jako vyloučené a nepravděpodobné vše, co nepoznali z vlastní zkušenosti.

Předně tedy soudím, že od každého spisovatele lze oprávněně vyžadovat, aby se držel v mezích pravděpodobnosti a provždy měl na paměti, že co je člověku nemožné dokázat, v to člověk sotva uvěří. Z tohoto přesvědčení se dost možná zrodila většina bájí o starověkých pohanských božstvech (vždyť jsou převážně v základu poetické). Básník měl chuť rozehrát bujnou a výstřední fantazii, i uchýlil se tedy k té mocnosti, již čtenáři nebyli s to posoudit, přesněji řečeno, jejíž schopnosti považovali za neohraničené, a tudíž je nevyvedlo z míry, ať se o jejích neuvěřitelných činech vykládalo cokoli. Tohle se často zdůrazňuje na obhajobu Homérových zázraků, a dost možná to i obhajoba je; ne z toho důvodu, jak tvrdí pan Pope, že Odysseus nabulíkoval plno hloupostí Féničanům, národu ostrovtipem zrovna nevynikajícímu, ale protože básník sám psal pro pohany, jimž byly poetické báchorky článkem víry. Já za svou osobu přiznávám – mám už takovou útlocitnou povahu – že by se mi byl Polyfémos zavděčil, kdyby se spokojil s mléčnou dietou a zachoval si zrak, a ani Odyssea samého to netrápilo víc než mne, když Kirké proměnila jeho druhy ve vepře (ač později ukázala, že umí mužské tělo ocenit, a proto by z nich sotva asi byla nadělala slaninu). Z celého srdce bych si také přál, aby byl Homér znal zásadu prosazovanou Horatiem, že se má s nadpřirozenem co nejvíc šetřit.

Potom by jeho bohové nevyřizovali banální pochůzky a nechovali se často tak, že nejen pozbývají vší vážnosti, ale vyslouží si navíc opovržení a posměch. Takovým počínáním přece těžce zkoušeli důvěřivost zbožného a uvážlivého pohana, a je to vůbec neomluvitelné, leda za předpokladu, k němuž se i já často klonívám, že tenhle přeskvostný básník, jímž dozajista Homér byl, si vědomě tropil posměšky z pověrčivosti, jaká panovala za jeho časů v jeho vlasti.

Prodlévám však už příliš dlouho u dogmatu, jež křesťanskému spisovateli není k užitku: nikoho z nebeských zástupů své víry ve svých dílech vystoupit nechat nemůže a probírat pohanskou teologii a hledat v ní božstva, která už dávno byla svržena z trůnu své nesmrtelnosti, to by přece bylo dětinství. Lord Shaftsbury podotýká, že nic nepůsobí tak studeně, jako když moderní spisovatel začne vzývat Múzu, a mohl by dodat i absurdně. Dnes bychom dokázali uvést baladu způsobem mnohem elegantnějším, než někteří jsou ochotni přiznat Homérovi, anebo můžeme vzývat třeba korbel piva, jako to učinil autor *Hudibrase:* zmíněný inspirační zdroj možná zrodil víc poezie i prózy než všechny vody zázračné studánky Hippokréné na hoře Helikónu.

Jediní nadpřirození činitelé, kteří se nám, moderním spisovatelům, jakžtakž promíjejí, jsou duchové: já však bych každému autorovi radil, aby s nimi pracoval velice úsporně. Jsou jako arzén či jiné škodlivé lékařské dryáky, jež se dávkují pacientům s nejvyšší opatrností, a vůbec bych jejich použití neradil v těch dílech a těm autorům, jimž by srdečné vychechtání čtenářovo přišlo urážlivé či zdrcující.

O elfech, vílách a jiných takových divotvorných bytostech nemluvím úmyslně, jelikož by mi bylo velice proti mysli držet v jakýchkoli mezích tato fantastická zjevení, jejichž neomezeným možnostem je ohraničený prostor lidských schopností příliš těsný: v jejich činění je třeba vidět divy z jiného světa, a proto mají nesporné právo vyvádět, co se jim zlíbí.

Nejvznešenějším objektem, který se nabízí peru našeho kronikáře či básníka, tedy je (až na zcela výjimečné případy) člověk, a líčíme-li jeho počínání, měli bychom si dávat moc dobrý pozor, abychom nepřepínali síly popisovaného činitele.

Ani to, co je v mezích možností, nás k ničemu ještě neopravňuje, musíme také dbát hledisek pravděpodobnosti. Myslím, že Aristotelés někde vyjádřil názor, a pokud to nebyl on, pak nějaký jiný moudrý muž, jehož věhlas dosáhne stejných výšin, až uplyne tolikéž staletí: „Když básník vypráví věci neuvěřitelné, neomlouvá ho, že vyprávěné odpovídá skutečnosti.“

Toto pravidlo možná má svou platnost v poezii, ale sotva bychom je vztahovali i na kronikáře: ten musí zaznamenat fakta věrně, jak je najde, a kdyby stokrát byla povahy tak nevídané, že to chce nemalou důvěřivost, abychom je strávili. K takovým patří třeba nešťastné vyzbrojování krále Xerxa či šťastná výprava Alexandra Velikého, jak ji líčí Arrian. Z pozdějších událostí pak vítězství Jindřicha V. u Agincourtu nebo Karla XII. švédského nad Petrem Velikým u Narvy. Čím více o každé z těchto událostí přemýšlíme, tím neuvěřitelnější se nám jeví.

Události, jež patří k hlavnímu dějovému proudu či tvoří jeho nezbytnou součást, je kronikář plně oprávněn zaznamenat, jak se staly, ba dopustil by se neomluvitelné chyby, kdyby je vynechal či pozměnil. Jinak je tomu s okolnostmi méně významnými či důsažnými: ať sebevěrohodněji doloženy, může je odsoudit k zapomnění jako oběť čtenářovu skepticismu. K takovým patří pozoruhodná historka o tom, jak duch sira George Villierse varoval svého syna, vévodu z Buckinghamu, před chystanou úkladnou vraždou: tohoto ducha měl hrabě z Clarendonu spíše věnovat doktoru Drelincourtovi, aby v úvodu jeho *Obrany křesťanovy proti strachu ze smrti* dělal společnost duchu paní Vealové, než mu dovolit zjevit se v tak závažném díle, jako jsou jeho *Dějiny revoluce.*

Spravedlivě řečeno, omezí-li se kronikář na to, co se nesporně událo, a zavrhne-li ze zásady každou okolnost, ať sebelépe doloženou, o jejíž nevěrohodnosti je přesvědčen, bude mu možná někdy líčit divy jak z jiného světa, nikdy ne však neuvěřitelné. U čtenářů vyvolá často úžas i překvapení, nepocítí však k němu onu nenávist z nedůvěry, o jaké mluví Horatius. Proti této zásadě se proviníme, když se jmeme bájit, když přestaneme brát v úvahu pravděpodobnost, již kronikář zřídka, pokud vůbec kdy opustí, nevzdá-li se svého zaměření a nezačne psát romány. Kronikáři zobrazující veřejné události mají ale nad námi, co se soustřeďujeme na výjevy ze soukromého života, jednu výhodu: díky obecné známosti těch věcí jim bude dlouho přiznávána věrohodnost a veřejné záznamy spolu se shodnými výpověďmi mnoha autorů je potvrzují i pro budoucí časy. Tak na Trajána či Antonia, Nera či Kaligulu budoucí generace věří a nikdo nepochybuje, že muži tak znamenití i tak nestvůrní bývali kdysi pány lidstva.

Avšak my, kdož se ve svém řemesle omezujeme na soukromé osudy a těžíme příklady ctnosti a neřesti z nalezišť roztroušených po všech koncích světa, jsme v postavení mnohem zrádnějším. Žádné obecně známé skutečnosti, žádná svědectví současníků, žádné záznamy naše výroky nepodporují ani nepotvrzují, a proto je pro nás radno držet se nejen v mezích

možnosti, ale i pravděpodobnosti, a to zvlášť v případě, že píšeme o někom výjimečně ušlechtilém a vlídném. Darebáctví a hloupost, i kdyby až k nebesům dosahovaly, se prosazují snadněji, neboť zlo v lidské povaze jejich věrohodnost velmi podporuje a posiluje.

Proto můžeme směle vylíčit například případ jistého Fishera. Tento muž dlouho vděčil za své živobytí velkorysosti pana Derbyho, ba osudného dne od něho dostal větší částku darem, ale aby se zmocnil toho, co jeho dobrodinci v sekretáři ještě zbývalo, ukryl se v jedné z veřejných místností v Templu, kudy se procházelo do kanceláří pana Derbyho, zde dlouhé hodiny naslouchal, jak se pan Derby těší na hostinu, již ten večer pořádal pro své přátele a kam byl Fisher rovněž pozván, a za tu dobu ho žádné citové pohnutí, žádný záblesk vděčnosti od jeho záměru neodradily: když nebohý pán vyprovodil poslední klienty z kanceláře, Fisher vyskočil ze své skrýše, neslyšně se vplížil za svým dobrodincem do kanceláře a z bambitky mu vpálil kulku do hlavy. Tomu uvěří každý, až už dávno Fisherovy kosti i jeho černé srdce shnijí v hrobě. Kdoví, zda někdo zapochybuje o tom, co bylo dál: dva dny poté doprovázel ten zlosyn nějaké slečny na představení *Hamleta* a nehnul ani brvou, když jedna z těch slečen, netušíc, kdo jí dlí po boku, zvolala: „Proboha, jen si představte, kdyby tu teď byl vrah pana Derbyho!“ Prokázal tím, že má svědomí zatvrzelejší a okoralejší než sám Nero, o němž píše římský historik Suetonius, že „vědomí viny na něho po smrti jeho máteře těžce dolehlo a trýzeň nepolevovala: ani jásání vojska, ani radost, kterou projevoval senát i lid, nezmírnily hrůzy svědomí“.

Ale kdybych naproti tomu vykládal milému čtenáři, že jsem znával muže, jenž nahromadil velké jmění jen díky svým výjimečným schopnostem, aniž mu do začátku kdo přispěl, že nikdy neslevil z přísné poctivosti, a nejenže žádného člověka nepoškodil ani mu neublížil, ale zasloužil se v míře nejvyšší o rozkvět obchodu a veřejný blahobyt; že část příjmů z tohoto jmění věnoval na díla vytříbeného vkusu, v nichž se hluboká důstojnost snoubila s čirou jednoduchostí, a jinou část pak v souladu se svou nevídanou a vzácnou dobrotivostí vynaložil na dobročinné skutky, udílené jen podle zásluh a potřeb; že pilně pátral po dobrých lidech v nesnázích, účinlivě jim pomáhal a pak bedlivě (snad až příliš bedlivě) dbal toho, aby jeho počínání nevešlo ve známost; že jeho sídlo, vnitřní zařízení, parky a zahrady, jeho tabule, jeho soukromá pohostinnost i veřejná dobročinnost, všechno to vypovídalo o duši, která je zrodila, a proto byly bytostně bohaté a ušlechtilé, bez pozlátka, bez vnější okázalosti; že si ve všech životních situacích vedl vždy šlechetně a mravně; že zbožně vzhlížel k svému Stvořiteli, byl věrným poddaným svému králi a něžně milujícím manželem své choti, ohleduplným příbuzným, štědrým mecenášem, vřelým a stálým přítelem, chápajícím a veselým

společníkem, že byl shovívavý k služebnictvu, pohostinný k sousedům, milosrdný k chudákům a laskavý k celému člověčenstvu. A kdybych ke všem těmto vlastnostem připojil ještě přídomky moudrý, statečný, libý na pohled a všechna další *epitheta ornans,*[49] jaká naše řeč zná, dozajista bych mohl dodat: *Quis credet? Nemo, Hercule!, nemo; vel duo, vel nemo.*[50]

A přece znám muže, jenž je takovému popisu zcela práv. Avšak tento jediný případ (a jiného takového skutečně neznám) není pro nás dostatečně průkazný, když píšeme pro tisíce, kteří o tomto muži či o někom podobném v životě neslyšeli. Takové *rarae aves*[51] je lépe přenechat pisatelům epitafů nebo básníkům, ti ať na něj vrší verše či ho rámují rýmy s nedbalou samozřejmostí, která čtenáře nepopudí.

A konečně, veškeré konání by mělo setrvat v mezích lidských schopností a u toho, co lidská bytost také pravděpodobně učiní: navíc ovšem by mělo vystihnout, jak by si počínali příslušní hrdinové, protože co je u jednoho pouze obdivuhodné a nečekané, jeví se třeba nevěrohodné, ba vyloučené, když to vyprávíme o někom jiném.

Tento poslední požadavek nazývají dramatičtí kritikové logickou důsledností postavy a spisovatel zde musí vykázat mimořádnou míru soudnosti, jakož i hlubokou znalost lidské přirozenosti.

Jistý vynikající spisovatel nadmíru trefně píše, že ani v zápalu nadšení člověk nejedná v rozporu se svou osobností, právě tak jako bystřina nestrhne loďku proti proudu. Odvážím se tvrdit, že člověk jednající v přímém protikladu k své přirozenosti působí ne-li zcela neuvěřitelně, pak aspoň stejně nečekaně jako zázrak. Kdyby nejšlechetnější činy Marka Antonia byly připsány Neronovi a nejhorší události z Neronova života přičteny na vrub Marku Antoniovi, přijali bychom to obojí se značnou nedůvěrou, zatímco na správné adrese nám připadají podivuhodné.

Naši současní komediální autoři se dopouštějí výše zmíněného omylu snad bez výjimky: jejich hrdinové bývají nestoudní darebáci a hrdinky ničemné děvky po celá čtyři jednání, načež v pátém jsou z nich náhle úctyhodní gentlemani a své cti přísně dbalé dámy; a přitom se autor ani neráčí namáhat, aby vysvětlil, jak k takové neuvěřitelné a nelogické proměně došlo. Nenabízí se pro to zřejmě jiné vysvětlení, než že se hra chýlí ke konci, jako by se rozumělo samosebou, že se ničema na konci hry jako na konci života napraví; víme ze zkušenosti, že se to obvykle stává pod šibenicí v Tyburnu, kde by správně některé komedie měly končit, jelikož

jejich hrdinové nejen oplývají schopnostmi, jaké člověka přivedou do oprátky, ale umožňují mu sehrát takový výstup jako postava hrdinská.

V rámci těchto několika málo omezení nechť si každý spisovatel dopřeje nadpřirozená, co hrdlo ráčí: pokud přitom zachová zásady věrohodnosti, pak čím více čtenáře překvapí, tím spíše upoutá jeho zájem a tím spíše ho uchvátí. Jak nad jiné geniální pan Pope podotýká v 5. kapitole *Peri Bathousu* čili *Umění, jak pohřbít poezii* – „Největším uměním vší poezie je namíchat správnou směs pravdy a fikce, aby se tak spojilo věrohodné s nečekaným."

Každý dobrý autor se sice bude držet v mezích pravděpodobnosti, rozhodně ale není nutné, aby volil postavy a zápletky plytké, tuctové a přízemní, s jakými se setkáváme na kdejaké ulici a v kdejakém domě či se o nich dočítáme v novinových lokálkách. Také by se neměl zdráhat vykreslit hodně postav i věcí, jaké většina čtenářů neměla možnost poznat. Pokud se spisovatel svědomitě přidrží výše zmíněných zásad, splnil svůj úkol a vydobyl si právo, aby mu čtenář věřil: projeví-li mu nedůvěru, proviní se na něm kritickou proradností. Vzpomínám si, jak se nedostatek takové důvěry projevil při posuzování postavy jisté urozené mladé dámy na jevišti: početné diváctvo, složené z písařů a učedníků, ji jednohlasně označilo za nevěrohodnou, ačkoli předtím vzbudila kladnou odezvu mezi četnými dámami z nejvyšších kruhů: jedna z nich, proslulá svou moudrostí, dokonce prohlásila, že je to výstižné zobrazení poloviny mladých milostslečinek z okruhu jejích známých.

2. Kapitola

Paní hostinská navštíví pana Jonese.

Když se Tom rozloučil s přítelem poručíkem, zavřel oči a pokoušel se usnout, leč nadarmo: měl ducha natolik nepokojného a bdělého, že se nedal ukolébat. A tak se rozptyloval či spíše mučil vidinami milované Žofinky, dokud se nerozednilo: pak si zazvonil o čaj a při té příležitosti mu vykonala návštěvu sama paní domu.

Spatřila ho nyní poprvé, přesněji řečeno teprve teď mu věnovala pozornost, a poněvadž ji poručík ujistil, že je to rozhodně panský synek, byla odhodlána prokazovat mu patřičnou úctu podle svých nejlepších sil a schopností: neboť v tomto podniku si pocestných hostů z řad panstva vážili, a jak se říká, za jejich peníze si jich také hleděli.

Chystala mu tedy čaj a zároveň se ujala slova. „Jézusmankote, takový pěkný mladý pán, to je ale podle mýho rozumu velikánská škoda, když se sníží a paktuje se s tou soldateskou. Čítají

se mezi panstvo, ale jak můj nebožtík první manžel říkával, neměli by zapomínat, že si je vydržujeme a že za svůj žold vděčí nám. A namoutě je to na nás moc, platit na ně a ještě si je nechat nakvartýrovat. Měla jsem jich tu dneska v noci dvacet, a k tomu oficíry, a když se to tak veme, jsou mi vojáci ještě milejší než oficíři: těm není nikdá nic recht, a kdyby viděli ten účet, jemnostpane, nestojí to ani za řeč. Míň bysme se naběhali kolem některé slušné vrchnostenské rodiny, kde bysme za noc utržili čtyřicet padesát šilinků a koně k tomu. A přitom mezi tím oficírstvem snad není jedinej, aby se nenaparoval jako erbovní pán s pětistovkovou rentou. Namoutě se musím smát, když kolem nich ti jejich pucflekové pobíhají, a samé Vaše Blahorodí sem, Vaše Blahorodí tam. To je mi nějaké Blahorodí s šilinkovou gáží. A poráde se vod nich vozývá takovýho klení, že na mě z toho padá strach: takovým hříšníkům se ani nemůže nic dařit. A teď jim ještě jeden z nich tak zle ublížil! Čekala bych, že se vo něho ti ostatní postaraj, ale voni drží při sobě, a kdyby jim hrozila smrt, což jim zaplaťpámbu nehrozí, těm čerchmantům je to všecko jedno. Vraha nechali utýct! Pámbu jim hříchy vodpusť, já bych si něco takovýho nevzala na svědomí ani za živej svět. Dá pámbu, že se z toho jemnostpán vystůně, ale ještě je tu zákon, a kdyby si vzali advokáta Smalla, krk na to dám, že by tomu chlapovi pořádně zatopil, ačkoli možná už je kdovíkde, takoví jsou dnes tady a zejtra za horama. Jen aby si z toho jemnostpán vzal ponaučení a vrátil se zpátky mezi svý, jistě po nich truchlí, a to kdyby ještě věděli, co se stalo! Jézuskote, ani pomyslet nechci! Nepověděla bych jim to ani za svět. No, no, však víme, odkud vítr fouká, ale pro jedno kvítí slunce nesvítí, a takový pěkný mládenec jistě nebude mít o slečny nouzi. Na jejich místě bych namoutě i nejkrásnější krásenku poslala na kolo, než bych se kvůli ní dala na vojnu. – Jen se tak nečervenaj, jemnostpane," (Toma skutečně polil hluboký nach), „myslej si, že nevím, jak to bylo s milostslečinkou Žofií."

„Jakže?" podivil se Tom, „vy znáte mou Žofinku?"

„Jakpak by ne!" zvolala hostinská, „však tu u nás kolikrát nocovala."

„Asi s paní tetinkou," poznamenal Tom.

„Tak, tak," řekla hostinská. „Ba, ba, znám i tu starou dámu dobře.

Je to rozkošné stvořeníčko, ta milost slečinka Žofie, jen co je pravda."

„Rozkošná!" zvolal Tom, „ach, bože!

Andělů tváře předčí krásou svou,
nebeské ctnosti hojněji šlechtí:
úchvatně září, čistá a ryzí,
rozkoš a láska nikdy nehasnoucí.

Koho by to napadlo, že znáte drahou Žofinku!“

„Přála bych jemnostpánovi, aby ji znal zpola tak dobře,“ odpověděla hostinská. „Copak by za to dali, aby se směli posadit k jejímu loži? Taková ladná šíje! Její krásné tělo se protahovalo zrovínka v té posteli, kde teď ležej voni.“

„Tady?“ zvolal Tom. „Žofinka spala zrovna tady?“

„Jo, jo, tady, támhle, v téhle posteli, a přála bych jim, aby ji tam měli zrovínka teď, a milostslečinka by si to možná přála taky, co já vím, protože mi o nich povídala.“

„Ach, zmínila se tedy o svém nebohém Tomovi?“ zvolal. „Lichotíte mi, nemůžu tomu uvěřit.“

„No tak na spásu mé duše,“ odpověděla, „a ať mě čert vodnese do pekla, jestli nemluvím pravdu a nic než pravdu. Zmínila se přede mnou o panu Jonesovi, ale jen jakoby ze zdvořilosti a zdrženlivě, to přiznávám, ale přitom mi bylo jasné, že má mnohem víc na srdci než na jazyku.“

„Drahá paní,“ zvolal Tom, „nejsem hoden toho, co si o mně myslí. Je tak vlídná, laskavá a předobrá! Proč jen jsem se já bídák narodil, má-li se její citlivé srdéčko kvůli mně třeba jen chvilinku kormoutit! Proč na mně leží takové prokletí? Vždyť bych podstoupil všechno trápení a muka, jaká si kdy který démon vymyslel na lidstvo, jen kdybych jí tím prospěl, ba ani na mučidlech bych si nezoufal, jen kdybych věděl, že ona je šťastná.“

„Však jsem jí to taky povídala, že jemnostpán v lásce věrně vytrvá,“ prohlásila hostinská.

„Ale, drahá paní, povězte, odkud mě vůbec znáte, protože já jsem tady u vás v životě nebyl a nepamatuju se, že bychom se byli setkali někde jinde.“

„To se ví, že si to nemůžete pamatovat,“ odvětila hostinská, „protože to byl jemnostpán ještě capart, když jsem ho v zámku chovala na klíně.“

„Vy tedy znáte slovutného a šlechetného pana Allworthyho?“

„Jistě, jakpak by ne,“ povídá, „kdopak by ho tady u nás neznal?“

„Zvěst o jeho dobrotě se jistě donesla ještě dál než sem," odpověděl Tom, „ale jen v nebi ho znají, jen tam chápou ušlechtilost v jejich hájemství zrozenou a od nich na zem seslanou. Lidstvo takovou nadpozemskou šlechetnost nechápe, ani jí není hodno, a nejméně ze všech já. Já, jehož povznesl do takových výšin, ujal se mne, jak asi víte, neblaze zrozeného ubohého dítěte, osvojil si mne a choval mě jako vlastního syna, a já se pak opovážil popudit ho svými lehkovážnými kousky, až na mne dopadl jeho hněv. Ano, všechno jsem si to zasloužil: nejsem takový nevděčník, abych si i jen pomyslel, že se ke mně zachoval nespravedlivě. Ne, zasloužil jsem si to, že mě vyhnal z domu. A proto mi, milá paní, ani nemůžete zazlívat, že jsem se dal k vojákům, zvlášť když mám kapsy takhle děravé." Při těch slovech zatřepal váčkem s penězi, který byl vskutku dost hubený a očím hostinské se jevil ještě hubenější.

Dobrá paní hostinská na něho zůstala koukat (lidově řečeno) jako husa do flašky. Pak poznamenala chladně: „Každý ví nejlíp sám, co je pro něho kdy nejmoudřejší. – Ale co to? Zdá se mi, že někdo zvoní. Už jdu! Čert ví, co je to s těmi lidmi, všichni si sedí na uších. Musím do kuchyně, a kdyby chtěli něco k snídani, pokojská jim to přinese. Už jdu!"

Nato se bez rozloučení vyhrnula z pokoje: nižší vrstvy totiž na úctu moc drží, a třebaže jsou ochotni poskytnout ji *gratis*[52] panstvu, sobě rovným ji ze zásady odpírají, ledaže mají jistotu, že se jim to safraportsky vyplatí.

3. Kapitola

Ranhojič na scéně podruhé.

Než budeme pokračovat ve vyprávění, měli bychom snad čtenáři prozradit, aby mylně neusoudil, že hostinská věděla víc, než věděla, a nedivil se, odkud toho tolik věděla, že jí poručík vyprávěl o příčině sporu a uvedl Žofinku jménem, a jak k těm ostatním vědomostem přišla, pochopil bystrý čtenář z předchozího výjevu výše zaznamenaného. K přednostem paní hostinské se čítala i nenasytná zvědavost, a pokud na ní to záleželo, nikdy nedopustila, aby od nich host odešel, aniž předtím vyzvěděla co možná dopodrobna, kdo to je, z jaké rodiny a jakých poměrů.

Odešla tedy, a Tom, místo aby se zarazil nad jejím chováním, myslel jen na to, že leží ve stejné posteli, kde údajně spočívala Žofinka. Duši mu zaplavilo mocné milostné rozněžnění, jemuž bychom věnovali delší pozornost, kdybychom nebrali v úvahu, že takhle zamilovaných se mezi našimi čtenáři asi mnoho nenajde.

V tomto rozpoložení ho zastal ranhojič, když mu přišel převázat ránu. Prohlédl ho, zjistil zrychlený tep, a když navíc slyšel, že v noci nespal, prohlásil, že tu hrozí vážné nebezpečí: čeká, že se dostaví horečka, a chce tomu předejít dalším pouštěním žilou; Tom se však této operaci odmítl podrobit a prohlásil, že se o další krev už připravit nedá „Prosím vás, pane doktore, převažte mi jenom hlavu," řekl. „Jsem přesvědčen, že za den za dva budu docela v pořádku."

„Kéž bych vám mohl slíbit, že budete v pořádku za měsíc za dva," odvětil ranhojič. „V pořádku, no ne! Kdepak, po takovém otřesu mozku se nikdo rychle nezotaví, a já si, vážený pane, v mých letech nedám radit od pacienta, co a jak, a proto trvám na tom, že vám před převazem pustím žilou."

Tom však i nadále toto rozhodně odmítal a lékař se nakonec podvolil; prohlásil však, že za případné neblahé důsledky nebere zodpovědnost a jen doufá, že mu pacient potvrdí, co mu doporučoval, a za to se mu Tom zaručil.

Poté se lékař zastavil v kuchyni, kde si trpce postěžoval hostinské, že si pacient nechtěl nechat pustit žilou, ačkoli dostal horečku.

„To musí být teda žravá horečka," vece hostinská, „protože k snídani zhlt dva řácké toasty s máslem."

„I to se stává," řekl lékař. „Měl jsem už takové případy, že lidé při horečkách jedli, a vysvětlení je nabíledni: kyselé šťávy, vyvolané febrilní matérií, mohou stimulovat nervstvo bránice, čímž vyvolávají pocit nenasycenosti, blízce příbuzný zdravé chuti k jídlu; pokrm však zužitkován ani vstřebán žaludečními šťávami není, takže způsobuje korozi vaskulárních stěn, a tudíž zhoršuje febrilní symptomy. Obávám se, že tomu pánovi hrozí vážné nebezpečí, a jestli si nedá pustit žilou, může umřít."

„Všichni musíme umřít, dřív nebo pozdějc," odtušila ta dobrá žena. „Mě se to netejká. Jenom prosím vás, pane doktore, po mně nechtějí, abych jim ho držela, až mu budou pouštět žilou. – A ještě tohle jim pošeptám: než se budou namáhat, koukaj si zjistit, z čí kapsy to pude, dobře jim radím."

„Jak to?" užasl doktor. „Ošetřuju snad pána, či ne?"

„Taky jsem si to myslela," povídá hostinská, „ale jak můj nebožtík první manžel říkával, nejni všecko zlato, co se třpytí. Je to pán z Nemanic, na to vemte jed. Ale nic jsem jako neřekla, jenom si myslím, že my živnostníci bysme se měli takhlenc upozornit."

„A tenhle chlap si dovolí mě poučovat?" zvolal ranhojič procítěně. „Mám si dát líbit, aby někdo znevažoval moje lékařské metody, a ještě mi nezaplatil? Dobře, že jsem to zjistil včas. Uvidíme, jestli si dá pustit žilou, nebo ne." Hned se rozběhl do schodů, prudce rozrazil dveře a probudil nebohého Toma, který mezitím sladce usnul, a co hůř, z kouzelného snu, v němž se mu zjevila Žofinka.

„Tak co, dáte si pustit žilou, nebo ne?" zařval doktor rozzuřeně.

„Už jsem vám sdělil své stanovisko," odpověděl Tom, „a z celého srdce bych si přál, abyste se s tím byl spokojil, protože jste mě vytrhl z nejnádhernějšího snu, jaký se mi kdy zdál."

„No jo, jenomže někdo sní a sní a už se neprobudí. Spánek není vždycky zdraví prospěšný, právě tak jako jídlo, ale dávejte pozor: ptám se vás naposledy, jestli si dáte pustit žilou."

„A já vám naposledy odpovídám, že ne," řekl Tom.

„Pak si nad vámi myju ruce," zvolal ranhojič, „a žádám vás, abyste mi zaplatil dosavadní ošetření. To máme dvě návštěvy po pěti šilincích, dva převazy rovněž po pěti šilincích a půlkorunu za phlebotomii."

„Doufám, že mi v takovémhle stavu neodepřete další ošetření," řekl Tom.

„A to odepřu!" rozčiloval se ranhojič.

„V tom případě jste se ke mně zachoval jako darebák a nezaplatím vám ani vindru," řekl Tom.

„Jak je libo," křičel doktor, „aspoň nebudu škodovat dlouho. Jak si to ta krčmářka představuje, volat mě k takovým vagabundům!" S těmito slovy vyběhl z místnosti a jeho pacient se obrátil na druhou stranu a brzy znovu usnul, jenom ten krásný sen se bohužel už nevrátil.

4. Kapitola

Uvádí jednoho z nejroztomilejších lazebníků, jaký byl kdy v análech zaznamenán, bagdádského lazebníka z Tisíce a jedné noci ani toho z Dona Quijota nevyjímajíc.

Hodiny právě odbíjely pátou, když se Tom probudil ze sedmihodinového spánku, tak odpočinut a svěží na duchu i na těle, že se rozhodl vstát a obléknout se: za tím účelem odemkl vak, vyňal z něj čisté prádlo a nohavice s kabátem; nejprve si ale jen tak přehodil šláfrok a sešel do kuchyně, aby se dohodl o způsobu, jak utišit jistý nepokoj, jenž se mu začínal vzmáhat v žaludku.

Zastal tam hostinskou, velmi zdvořileji oslovil a vznesl dotaz, „co by mohl dostat k obědu“.

„K obědu?“ podivila se. „Teď je divná doba na oběd, nemáme nic připraveného a ohniště skoro vyhaslo.“

„Víte, ale já musím něco pojíst,“ vysvětloval, „ať je to co je: abych se vám přiznal, mám hlad jako vlk.“

„V tom případě by tam byl kousek studené hovězí pečeně v mrkvi, jestli chcete,“ řekla.

„Výborně,“ odpověděl Tom, „ale byl bych vám zavázán, kdybyste mi to dala ohřát.“

Hostinská s tím souhlasila a prohodila s úsměvem, že se chválapánubohu dobře zotavil, protože náš hrdina měl tak milé způsoby, že bylo moc těžké mu odolat, a krom toho to nebyla v hloubi srdce zlá osoba, jenomže měla velikánskou lásku k penězům a ošklivilo se jí všechno, co páchlo chudobou.

Tom se tedy šel obléknout, než se mu oběd přichystá, a podle jeho přání se k němu dostavil i lazebník.

Tento lazebník, známý jako Benjamínek, byl velice osobitý člověk, s velice osobitým smyslem pro humor, jímž si zhusta vysloužil nějakou tu nepříjemnost, jako jsou facky, kopance do zadku, zlomeniny a podobně. Ne každý totiž rozumí žertu, a i ti, kdo pro něj mívají pochopení, se často rozzlobí, když se stanou jeho terčem. Tato neřest však v lazebníkově případě byla nevyléčitelná, a třebaže pro ni často trpěl, jakmile se mu nějaká legrace v hlavě zrodila, určitě ji také přivedl na svět, a to bez sebemenšího ohledu na osoby, místo či čas.

Měl ve své povaze ještě řadu dalších nezvyklých rysů, ale nebudu je vypočítávat, neboť je čtenář sám hravě postřehne, až tohoto pozoruhodného chlapíka pozná blíž.

Tom byl celý netrpělivý, aby už byl hotov, z důvodů jsoucích nabíledni; proto se mu zdálo, že holič nad mydlinkami zbytečně otálí, a prosil ho, aby si pospíšil, načež mu ten druhý s vážnou

tváří odvětil (nic by ho bylo totiž nepřimělo, aby v ní pohnul jediným svalem): *„Festina lente*[53] je přísloví, jež jsem si osvojil dávno předtím, než jsem vzal do ruky břitvu.“

„Vidím, že jste vzdělanec, příteli,“ poznamenal Tom.

„Ale málo vzdělaný,“ řekl holič, *„non omnia possumus omnes.“*[54]

„Už zase!“ řekl Tom. „Vy byste jistě sypal slovní hříčky jako z rukávu.“

„Promiňte, pane, ale *non tanto me dignor honore.“*[55] Nato se pustil do práce. „Od té doby, co jsem se etabloval v mydlinkách, vážený pane,“ prohodil, „nepodařilo se mi objevit více než dva důvody, proč se muži holí: za prvé, aby jim rostly vousy, a za druhé, aby se jich zbavili.

Tuším, vážený pane, že neuplynulo mnoho vody od těch dob, kdy jste se holil z prvního zmíněného důvodu. A namouvěru s pozoruhodným úspěchem, protože váš vous je takříkajíc *tondenti gravior.“*[56]

„A já zase tuším,“ řekl Tom, „že jste velký komik.“

„Hluboce byste se mýlil, vážený pane,“ odvětil lazebník, „na to jsem příliš horlivým žákem filozofů, *hinc illae lacrimae,*[57] vážený pane, nadbytek vědění, to byla moje zkáza.“

„Uznávám, že skutečně vykazujete víc vědomostí, než bývá při vašem řemesle pravidlem, příteli,“ poznamenal Tom, „ale nechápu, jak by vám to mohlo být na škodu.“

„Bohužel je to tak, vážený pane,“ odvětil holič. „Otec mě kvůli tomu vydědil. Byl tanečním mistrem, a já jsem se mu znelíbil, protože jsem uměl dřív číst než tančit, a odkázal všechno do posledního krejcaru mým sourozencům. – Račte ke mně natočit spánek. – ó, prosím laskavě za prominutí, zde zeje *hiatus in manuscriptis.*[58] Slyšel jsem, že táhnete do války, ale vidím, že to byla informace mylná.“

„Z čeho tak usuzujete?“ zeptal se Tom.

„Vážený pane, přece nezamíříte s rozbitou hlavou na bitevní pole: to byste nosil dříví do lesa.“

„Tys zvláštní chlapík, namouvěru, a mně se tvůj vtip moc líbí; zavděčil by ses mi, kdybys si po večeři přišel vypít se mnou sklenku, rád bych se s tebou seznámil blíž.“

„Ochotně vám tu radost zdvacateronásobím, drahý pane, kdybyste si přál,“ vece lazebník.

„Jak to myslíš, příteli?“ zeptal se Tom.

„Že bych s vámi vypil celou flašku, kdybyste ráčil: vřele miluji dobré srdce, a jak jste vy vypozoroval, že jsem komik, tak bych nesměl nic znát o fyziognomii, jestli vy nejste jeden z nejdobrosrdečnějších pánů pod sluncem.“

Tom sešel dolů úhledně ustrojen a dost možná ani proslulý Adónis nelahodil oku více, jenomže paní hostinskou neokouzlil: jako se nepodobala Venuši svým zjevem, tak ani neměla její gusto. Škoda že na to pokojská Nanynka neuměla hledět očima své paní: ta nebožačka se v pěti minutách do Toma vášnivě zamilovala a něco se pak kvůli tomu navzdychala! Tahle Andulička byla moc hezká a stejně nepřístupná: odmítla už jednoho sklepníka a pár mladých farmářů z okolí, ale jasné oči našeho hrdiny rozehřály její chlad, jako když proutkem mávne.

Když se Tom vrátil do kuchyně, neměl ještě prostřeno, a ani pro to nebyl důvod, neboť jeho oběd stále pozůstával *in statu quo,* právě tak jako oheň, na němž se měl hřát. Tímto zklamáním by leckterá filozofická duše vzkypěla: ne však Tom. Jen mírná výtka zaznívala z jeho slov: „Jelikož vám zřejmě působí těžkosti jídlo ohřát, s ním je studené.“ Avšak dobrá paní hostinská, ať už ji pohnul soucit, hanba či co jiného, nevím, nejprve vyhubovala personálu, že neuposlechli příkazu, který jim nedala, nato vyzvala sklepníka, aby prostřel v Slunci, a pak se rázně pustila do díla, jež brzy také zdárně završila.

Zmíněné Slunce, kam Toma zavedli, neslo své jméno vskutku jako *lucus a non lucendo,*[59] protože to byla komora, kam slunce nikdy nenahlédlo. Byla to skutečně nejhorší místnost v domě; naštěstí pro Toma už horší neměli. On však byl tak vyhladovělý, že se na nic neohlížel, jakmile se ale nasytil, přikázal sklepníkovi, aby mu zanesl láhev vína do slušnějšího prostředí, a vyjádřil jistou nevůli, že ho uvedli do takové morny.

Sklepník mu poslušně vyhověl a po chvíli se k němu přidružil lazebník: nebyl by nechal na sebe čekat, jenomže chtěl vyposlechnout paní hostinskou, která v kuchyni bavila kroužek posluchačů informacemi o nebohém Tomovi, jež zčásti vylákala z něho samého a zčásti si důmyslně dokomponovala, a teď vykládala, že je to chudé obecní dítě, jehož se ujal vrchnostpán Allworthy, „u sebe na zámku ho dal vyučit řemeslu, ale teď ho vyhnal za nějaké nepěkné kousky, a hlavně proto, že sváděl mladou milostslečinku, dost možná je i vykrad, protože jak by jinak přišel k té troše peněz, co má? Tak takový je to panský synáček, lidičky.“

„Tak sluha pana Allworthyho!“ řekl lazebník. „A jakže se jmenuje?“

„Mně řek, že se jmenuje Jones," povídá hostinská, „ale dost možná to není jeho pravé jméno. A taky mi vykládal, že ho urozený pán vychovával jako vlastního syna, ale teď se na něho rozhněval."

„Pokud se jmenuje Jones, tak mluvil pravdu," pravil lazebník. „Mám v té vsi příbuzné, a mezi lidmi se říká, že je to pánův vlastní syn."

„Proč se teda nejmenuje po otci?"

„To vám nepovím," řekl lazebník, „ale plno synů se jmenuje jinak než otec."

„No to kdybych byla věděla," povídá hostinská, „že je to panský dítě, a třebas levoboček, tak bych si ho byla jináče hleděla, protože někdy jsou z těch levobočků pak velký páni, a jak můj chudáček nebožtík první manžel říkával, není radno si rozzlobit hosta, když je to pán."

5. Kapitola

Jak se bavil pan Jones s lazebníkem.

Tento rozhovor se odehrával, zatímco Tom obědval v morně, a zčásti i potom, kdy v salónku očekával lazebníka. Sotva skončil, jak jsme zaznamenali, pan Benjamínek se dostavil a byl velice přátelsky vybídnut, aby se posadil. Tom mu nalil sklenici vína a v přípitku mu vzdal poctu titulem *doctissimus tonsorum.*[60]

„Ago tibi gratias, domine,"[61] odpověděl lazebník a zadíval se upřeně na Toma, načež se ho zeptal s hraným údivem, jako by se rozpomínal, že tu tvář už někde viděl: „Směl bych, pane, zvědět, zda se nejmenujete Jones?" A když jeho společník přisvědčil, pokračoval: „*Pro deum atque hominum fidem,*[62] na světě se přiházejí podivuhodné náhody. Pane Jonesi, moje nejuctivější poklona. Vidím, že mne neznáte, a to se není co divit, protože jste mne viděl pouze jednou, a to jste byl docela malý. Ale povězte mi, prosím, jak se daří šlechetnému a vzácnému panu Allworthymu? Jak se má *ille optimus omnium patronus?"*[63]

„Vidím, že mne opravdu znáte," řekl Tom, „i když já si na vás bohužel nevzpomínám."

„To mě nepřekvapuje," prohlásil Benjamínek, „divím se jen, že jsem vás nepoznal hned, protože jste se vůbec nezměnil. Ale prosím vás, pane Jonesi, pokud se vás tím nedotknu, směl bych zvědět, kam tímhle způsobem cestujete?"

„Dolejte číše, pane lazebníku, a víc se nevyptávejte," řekl Tom.

„Ne, nebudu dotěrný, pane Jonesi," odvětil Benjamínek, „a doufám, že mne nemáte za neodbytného zvědavce, protože tu neřest mi nikdo nemůže připsat, a omlouvám se vám, ale když pán ve vašem postavení cestuje bez služebnictva, lze předpokládat, že je zde *incognito*[64], a snad bych vás neměl oslovovat jménem."

„Nečekal jsem, že budu v zdejším kraji tak dobře znám, to přiznávám," řekl Tom, „a vzhledem k mimořádným okolnostem bych vám byl zavázán, kdybyste mé jméno neuváděl, dokud odsud neodjedu."

„Pauca verba,"[65] odvětil lazebník, „jen kdyby vás tu neznal nikdo jiný! Někteří lidé neudrží jazyk na uzdě, ale já umím zachovat tajemství, to se spolehněte. To by uznali i moji nepřátelé."

„Pak jste ve svém povolání výjimkou, pane lazebníku," poznamenal Tom.

„Želbohu, pane, *non si male nunc et olim sic erat,"*[66] řekl Benjamínek. „Nenarodil jsem se, abych holil brady, ani jsem k tomu nebyl vychován. Strávil jsem jistý čas mezi panstvem, a přestože to říkám sám, mám pro urozené lidi pochopení. A kdybyste věnoval takovou důvěru jako jiným mně, dokázal bych vám, že umím střežit tajemství lépe. Neměl jste zprofanovat své jméno v hospodské kuchyni, protože tam se k vám nezachovali pěkně: nejenže se přede všemi přetřásalo, co jste vykládal o své rozepři s vrchnostpánem Allworthym, ale vyšperkovávalo se to všelijakými smyšlenkami, a já věděl, že to jsou lži."

„Nestačím žasnout!" zvolal Tom.

„Čestné slovo, pane Jonesi," řekl Benjamínek. „Nemusím vám ani povídat, že to byla hostinská. Dojalo mě, co jsem od ní slyšel, a doufám, jen, že to není pravda, protože si vás upřímně vážím, věřte mi, vážím si vás od té doby, co jste tak dobrosrdečné pomáhal Černému Jírovi, však o tom všichni mluvili široko daleko a mně o tom psali v nejednom dopise. Lidé si vás pro tohle zamilovali. Nehněvejte se tedy na mne, že jsem se ptal: vedla mě k tomu upřímná starost nad tím, co jsem slyšel, a žádné dotěrná zvědavost. Miluju dobrá srdce, a odtud má *amoris abundantia erga te."*[67]

Ujistíme-li o přátelských citech někoho v nesnázích, rád tomu uvěří, a není tedy divu, že Tom, který jednak byl v nesnázích, a také měl odjakživa srdce na dlani, ochotně uvěřil Benjamínkovu ujišťování a přivinul ho na svou hruď. Útržky latinských citátů, z nichž některé Benjamínek použil dost výstižně, sice nebyly důkazem kdovíjakého vzdělání, ale

přece ho vyvyšovaly nad obyčejné holiče, což dotvrzovalo i jeho chování. Tom tedy vzal za bernou minci, co tvrdil o svém původu i vzdělání, a když lazebník stále naléhal, řekl nakonec:

„Když už toho, příteli, o mých záležitostech tolik víte a zřejmě byste si přál znát pravdu, zjevím vám všechno, pokud budete mít trpělivost to vyslechnout."

„Jak bych neměl trpělivost!" zvolal Benjamínek, „i kdyby to byla nekonečná kapitola, vážím si velice té cti, kterou mi prokazujete."

Tom se tedy začal zpovídat, vylíčil všechno, co se mu přihodilo, a nezamlčel nic až na pár maličkostí, totiž události onoho dne, kdy zápasil s Thwackumem, a skončil u svého rozhodnutí dát se na moře, které po zprávě o rebélii na severu pozměnil, a proto se nyní ocitl tam, kde je.

Benjamínek poslouchal s napjatou pozorností, ani jedinkrát vyprávění nepřerušil, ale když se Tom odmlčel, podotkl, že jeho nepřátelé si určitě vymysleli ještě něco navíc a našeptali to panu Allworthymu, jinak že by ten dobrotivý pán takhle nezavrhl mladého člověka, jehož vroucně miloval. Nato odpověděl Tom, že nějaké takové zlolajné výmysly nepochybně sehrály svou roli v jeho neštěstí.

A málokdo by byl neusoudil stejně jako lazebník, když neslyšel ani o jediném přečinu, za nějž by si viník zasloužil zatratit, neboť Tom nelíčil své činy v onom zlomyslně překrouceném podání, jak je vyslechl pan Allworthy, ani se nezmínil o řadě falešných obvinění, jež bývala čas od času proti němu taktéž vznášena, neboť s nimi nebyl obeznámen. Vynechal ve svém vyprávění, jak jsme si všimli, i některé podstatné okolnosti. Celkem vzato, všechno se nyní jevilo v tak příznivém světle, že zosobněná škodolibost by se byla těžko měla čeho chytit, co by Tomovi vytkla.

Ne že by byl Tom vědomě pravdu tajil nebo překrucoval: vždyť sám raději uznával své činy za právem odsouzeníhodné, jen aby nevystavil pana Allworthyho výtkám za to, že ho potrestal, ale takhle to probíhalo a vždycky probíhat bude: ať je člověk sebeupřímnější, své vlastní počínání líčí bezděky pokaždé v lichotivých barvách a jeho poklesky vycházejí z jeho rtů očištěné, neboť jako nevalná kořalka při destilaci zanechaly všechen pach za sebou. Holé skutečnosti jsou třeba i zjevné, mívají ale tak různé pohnutky, okolnosti i následky, když někdo vypráví o sobě, anebo to líčí jeho nepřítel, že v tom sotva rozpoznáme týž případ.

Lazebník se dychtivě vpíjel do každého slova, přesto ale mu to, co vyslechl, nestačilo. Byla tu ještě jedna okolnost, již přes svou prohlašovanou nezvědavost dychtil znát. Tom se zmínil o svém milostném vzplanutí i o tom, že se stal sokem Blifilovým, ale diskrétně smlčel slečnino jméno. Lazebník tudíž po jistém zdráhání a za doprovodu četných „aha“ a „ehm“ se nakonec osmělil vznést dotaz po jménu mladé dámy, která zřejmě byla hlavní příčinou celého maléru. Tom chvíli váhal a pak pravil: „Jelikož jsem vám už toho svěřil tolik a jelikož její jméno želbohu v té spojitosti vešlo ve známost, nezamlčím vám je. Jmenuje se Žofie Westernová.“

„Pro deum atque hominum fidem! Vrchnostpán Western má dospělou dceru!“

„Ano, a jakou dceru!“ zvolal Tom. „Žádná na světě se jí nevyrovná. Je nevídaně krásná, ale to je až to poslední v řadě jejích předností. Její bystrý rozum! Její dobrota! Kdybych ji zde velebil nevímjak dlouho, nevypočítal bych ani polovinu jejích obdivuhodných vlastností.“

„Tak z dcery pana Westerna je dospělá slečna!“ opakoval lazebník. „Pamatuju jejího otce jako kluka; ach jo, *tempus edax rerum.*“[68]

Víno bylo dopito a lazebník naléhal, aby směl objednat další láhev on, Tom však s rozhodností odmítl. Prohlásil, že už vypil víc, než mu je zdrávo, a že by se teď rád odebral do svého pokoje a odpočíval; prý by si jen přál, aby se někde domohl nějaké knihy.

„Ano? A jaká by vám přišla vhod? V latině, nebo angličtině? Mám pár zajímavých knih v obou řečech. Například *Colloquia* Erasma Rotterdamského, Ovidiova *Tristia*, slovník *Gradus ad Pamassum,* v angličtině mám také řadu pěkných knížek, některé trošku potrhané, ale mám podstatnou část Stowovy *Kroniky*, šestý díl Popova překladu Homéra, třetí ročník časopisu *Spectator,* druhý díl Echardových *Římských dějin,* pár čísel *Craftsmanu, Robinsona Crusoe,* Thomase Kempenského a dva svazky spisů Toma Browna.“

„Ty poslední knihy jsem ještě neměl v ruce, a tak bych vás prosil o zapůjčení jedné z nich.“

Lazebník ho ujistil, že se nad ní dobře pobaví, protože považuje autora za jednoho z nejvtipnějších duchů, jaké Anglie kdy zrodila. Odběhl poté domů, což bylo nedaleko, vzápětí se vrátil, a když mu Tom znovu pak přísně nakázal, aby mlčel jako hrob, a on to svatosvatě slíbil, rozloučili se: lazebník se vrátil domů a Tom se uchýlil do svého pokoje.

6. Kapitola

Pan Benjamínek předvede další své schopnosti a zároveň se ukáže, kdo vlastně tato neobyčejná osobnost je.

Ráno začalo Toma trochu znepokojovat, že ho ranhojič ponechal osudu, protože se obával nepříznivých důsledků, ne-li přímo nebezpečí, kdyby se rána nepřevázala, a dotázal se tudíž sklepníka, žijí-li tu poblíž ještě nějací ranhojiči. Sklepník mu sdělil, že jeden skutečně bydlí nedaleko, ten že ale už několikrát odmítl ošetřit pacienta, k němuž předtím volali někoho jiného. „Jestli vám můžu poradit, pane," povídá, „tak nenajdete v celém království člověka na tohle šikovnějšího než ten holič, co jste s ním včera seděl. Máme ho tady za nejlepšího ranhojiče široko daleko. Žije tady sotva tři měsíce, ale vykurýroval už pár zapeklitých případů."

Sklepník tedy běžel pro Benjamínka, a ten, když se dozvěděl, k čemu je tentokrát povolán, se podle toho připravil a vydal na cestu: tvářil se však a nesl si to docela jinak než s miskou na holení, jako by to ani nebyl týž člověk.

„Vidím, mistře tonsorie," pravil Tom, „že jste muž mnoha řemesel, a pročpak jste mi o tom včera nic nepověděl?"

„Lékařství," opáčil Benjamínek s velkou vážností, „je poslání, nikoli řemeslo. Nezmínil jsem se vám, že provozuji toto umění, neboť jsem žil v domnění, že jste v péči jiného pána, a já bych nikdy kolegům nekazil obchody. *Ars omnibus communis;*[69] nyní ale, vážený pane, dovolte, abych vám prohlédl hlavu, a až vám nazřím do lebky, vyslovím se k vašemu případu."

Tom nechoval přehnanou důvěru k tomuto vědátorovi, přesto však si nechal sejmout obvaz a prohlédnout ránu; a tu jakmile uzřel, Benjamínek zaúpěl a smutně zavrtěl hlavou. Tom ho popuzeně vyzval, aby nešaškoval a řekl mu, co zjistil.

„Mám vám odpovědět jako lékař, nebo jako přítel?" zeptal se Benjamínek.

„Jako přítel, a vážně," řekl Tom.

„V tom případě tedy se zaručuji na svou čest, že bych musel vynaložit velké umění, abyste po pár převazech nebyl docela v pořádku, a jestli vám to smím ošetřit svou vlastní mastí, ručím za úspěch." Tom souhlasil a náčinek byl tedy přiložen.

„A je to, pane," prohlásil Benjamínek, „a nyní, když dovolíte, přijmu opět svou dřívější podobu: člověk totiž musí nasadit důstojnou tvář při takových operacích, jinak by se mu veřejnost nesvěřila. To byste si nepomyslel, vážený pane, jakou důležitost má vážná tvář pro vážnou postavu. Lazebník vás smí rozesmát, ale lékař by vás měl spíše rozplakat."

„Nu, pane lazebníku či pane doktore či pane doktore lazebníku," začal Tom.

„Drahý pane," přerušil ho Benjamínek, *„infandum, regina, iubes renovare dolorem.*[70] Připomínáte mi krutou odluku sepjatých bratrských povolání, k níž došlo ke škodě obou souručenství, jak to zpravidla při všech odlukách bývá, podle starého přísloví *vis unita fortior,*[71] jež by té i oné straně přišla vhod, pokud věci správně porozumí. A jaká rána to teprv byla pro mne, jenž obě ztělesňuji ve své osobě!"

„Nu, ať už si chcete dát říkat tak či tak," navázal Tom, „jste rozhodně jeden z nejzvláštnějších a nejveselejších chlapíků, jaké jsem kdy poznal, váš životní příběh je určitě neobvyklý, a musíte doznat, že mám jisté právo ho vyslechnout."

„Doznávám," odpověděl Benjamínek, „a ochotně vám to všechno vylíčím, až na to budete mít čas; předem vám musím říci, že to bude vyžadovat delší dobu." Tom ho ujistil, že sotvakdy bude mít víc volného času než právě teď. „Rád vám tedy vyhovím," řekl Benjamínek, „ale nejprve mi dovolte zajistit dveře, aby nás nikdo nerušil." Učinil tak, načež přistoupil k Tomovi a s důležitou tváří prohlásil: „Hned zkraje vám musím sdělit, vážený pane, že vy sám jste mi byl nejhorším nepřítelem v životě."

Toma nečekané prohlášení značně překvapilo. „Já že jsem byl kdy vaším nepřítelem, pane?" podivil se a zachmuřil.

„Ne, nezlobte se," naléhal Benjamínek, „ujišťuji vás, že já se na vás nezlobím. Nikdy jste vůči mně neměl zlé úmysly, vždyť jste byl tehdy nemluvňátko; ale rozluštím vám tu hádanku hned, jakmile uvedu své jméno. Slyšel jste někdy, pane, o jistém Partridgeovi, který měl tu čest být považován za vašeho otce a tu smůlu, že ho ta čest stála živobytí?"

„O tom Partridgeovi jsem slyšel," řekl Tom, „a odjakživa jsem se pokládal za jeho syna."

„Ten Partridge jsem já," řekl Benjamínek, „ale tímto vás zprošťuji všech synovských povinností, pane, a ujišťuji vás, že mým synem nejste."

„Jakže?“ divil se Tom. „Je to možné, že mylné podezření mělo pro vás všechny ty neblahé důsledky, o nichž jsem dopodrobna zpraven?“

„Je to možné, protože je to tak,“ prohlásil Benjamínek, „lidé sice dost pochopitelně někdy zahořknou vůči sebenevinnějším příčinám svého trápení, ale já jsem v tomhle jiný. Zamiloval jsem si vás, když jsem se doslechl, jak jste se zachoval k Černému Jírovi, a tohle zvláštní setkání mě přesvědčilo, že jste předurčen vynahradit mi všechno, co jsem kvůli vám zakusil. Krom toho se mi tu noc, než jsem vás poznal, zdál zvláštní sen: klopýtl jsem přes štokrle, ale nic se mi nestalo, což je šťastné znamení, a včera v noci se mi zase zdálo, že spolu ujíždíme na mléčně bílé klisně, a to je vynikající sen, věštící šťastný osud, a já jsem rozhodnut jít za ním, leda byste měl tu krutost mi to odepřít.“

„Kdyby to bylo v mé moci, s velkou radostí bych vám vynahradil, co jste kvůli mně vytrpěl, pane Partridgi,“ odpověděl Tom, „ale v současné době na to není valná naděje: ujišťuji vás však, že vám neodepřu nic, co je v mé moci vám poskytnout.“

„Je to zcela ve vaší moci,“ odpověděl Benjamínek, „protože nežádám nic než váš souhlas, abych vás směl na této expedici doprovázet. Víte, mně na tom tolik záleží, že kdybyste odmítl, zabijete lazebníka i lékaře jednou ranou.“

Tom odvětil s úsměvem, že by moc nerad způsobil veřejnosti takovou újmu. Nato uvedl řadu rozumných argumentů, aby Benjamínka (jehož budeme nadále nazývat Partridge) od jeho úmyslu odradil, leč všechno darmo. Partridge se celou duší upjal na sen o mléčně bílé klisně. „A krom toho,“ povídá, „mě vedou vlastenecké pohnutky, pane, a stejně bych šel bojovat, ať už mi dopřejete to potěšení, že mě vezmete s sebou, nebo ne.“

Tomovi se Partridge zamlouval stejně jako on sám jemu, a jen v lazebníkově zájmu, bez ohledu na to, co by jemu bylo milé, mu radil zůstat doma, když však viděl, že ten přátelský člověk je pevně rozhodnut, nakonec souhlasil; upamatoval se však ještě a varoval ho: „Vy, pane Partridgi, možná předpokládáte, že vás uživím, ale to nepůjde,“ a vyňal váček, odpočítal z něho devět guinejí a prohlásil, že je to celé jeho jmění.

Partridge prohlásil, že spoléhá jen na jeho budoucí přízeň, neboť zakrátko bude mít bohaté možnosti, o tom je přesvědčen. „Mám ten dojem, pane,“ řekl, „že prozatím jsem z nás dvou větší boháč já, a všecko, co mám, je vám k službám a k dispozici. Přeju si, abyste si mé peníze vzal k sobě, a žádám jen, abych vás směl doprovázet jako váš sluha. *Nil desperandum est Teucro duce et auspice Teucro.*“[72] Ale o této velkorysé nabídce nechtěl Tom ani slyšet.

Domluvili se, že se vydají na cestu nazítří ráno, ale vyvstala nesnáz, co se zavazadly: Tomův vak byl příliš těžký, aby ho dopravovali bez koně.

„Kdybych vám směl poradit," povídá Partridge, „měli bychom celé toto zavazadlo až na pár košil zanechat zde. Ty vám lehce unesu a ostatní vaše věci zůstanou bezpečně zamčené v mém domě."

Na tomto postupu se rázem shodli a holič pak odešel, aby si na zamýšlenou cestu všechno přichystal.

7. Kapitola

Obsahuje pádnější důvody než ty zatím uvedené pro Partridgeovy záměry, omlouvá Tomovu slabost a uvádí další žertovní příhody o paní hostinské.

Partridge byl jedním z nejpověrčivějších lidí pod sluncem, přesto však by se sotva byl rozhodl táhnout s Tomem do války jen kvůli štokrleti a bílé klisně, které se mu zjevily ve snu, kdyby mu z toho nekynul větší prospěch než válečná kořist. Když si totiž přemílal v hlavě, co slyšel od Toma, nešlo mu to dohromady, že by pan Allworthy vyhnal vlastního syna (jak pevně věřil) z domu jen z uváděných důvodů. Usoudil tedy, že si to milý mládenec vybájil a ve skutečnosti (často se v dopisech z domova dočítal o jeho divokých kouscích) otci utekl. I napadlo ho, kdyby mladého pána přemluvil, aby se vrátil domů, prokázal by tím panu Allworthymu takovou službu, že by mu odpustil – zvlášť když stejně považoval jeho hněv za hraný a sebe za oběť pánově pověsti. V této domněnce se utvrdil už dávno, když viděl, jak láskyplně se šlechetný pán chová k malému nalezenečkovi, zatímco k němu, k Partridgeovi, je nesmlouvavě přísný – u vědomí své neviny si nedokázal představit, že by někdo v jeho poklesek upřímně věřil – a konečně mu to dokládaly i pravidelné měsíční příspěvky, které dostával anonymně dlouho poté, co jeho renta byla veřejně zrušena, a na něž hleděl jako na jisté odškodné či náhradu za nespravedlnost, neboť lidé, pokud vím, málokdy přičítají přijímané milodary nezištnému milosrdenství, mohou-li je přičíst jiným pohnutkám. Kdyby se mu tedy podařilo nějakým způsobem přemluvit mladého pána k návratu, věřil Partridge, věnoval by mu pan Allworthy opět svou přízeň, bohatě by ho za jeho námahu odměnil a on by se mohl opět navrátit do rodného kraje, po čemž nebohý Partridge toužil horoucněji než sám Odysseus.

Co se Toma týká, ten vůbec nezapochyboval o pravdivosti Partridgeových slov a věřil, že lazebník jedná z čiré náklonnosti k němu a vlasteneckého zápalu. Za tak trestuhodnou

neopatrnost a přehnaný respekt k pravdomluvnosti druhých věru zasluhuje přísně napomenout. Jenomže člověk takové obdivuhodné opatrnosti dobude jen dvojím způsobem: buď si ji osvojí na základě bohatých zkušeností, anebo mu ji dá do vínku Příroda: o ten druhý případ patrně jde, když mluvíme o genialitě či velkém vrozeném nadání, a je to neporovnatelně výhodnější z obou možností, jelikož vládneme svými přednostmi už v mnohem mladším věku, a pak také fungují mnohem spolehlivěji a všeobsáhleji: vždyť člověk, jenž byl kdovíkolikrát ošálen, třeba stále ještě doufá v lidskou poctivost, zatímco ten, jenž odjakživa z hloubi duše čerpá vědomí, že nic takového neexistuje, by musel být rozumu vskutku mdlého, kdyby byť jedinkrát někomu naletěl. Tomu Jonesovi nebyl tento dar Přírodou dán a byl příliš mlád, aby se k němu dobral zkušenostmi, neboť moudré nedůvěře se tímto způsobem zpravidla naučíme až na sklonku života, a to je možná ten pravý důvod, proč někteří lidé vysokého věku podceňují chápavost všech jen o trochu mladších.

Tom strávil ten den převážně ve společnosti nového známého. Tím nebyl nikdo jiný než pán domu, přesněji řečeno manžel paní domu. Sešel dolů teprve nyní, protože byl delší dobu upoután na lůžko záchvatem pakostnice: vinou této choroby trávil zpravidla půl roku ve svém pokoji a ve zbývajícím čase chodil po domě, pokuřoval z dýmky, popíjel se známými a vůbec se nezatěžoval obchodními starostmi. Byl vychován takříkajíc jako gentleman, to znamená k tomu, aby nepracoval, rozfofroval nepatrné jměníčko, které mu odkázal strýc, pracovitý farmář, na honech, dostizích a kohoutích zápasech, potom si ho vzala naše paní hostinská za účelem, jejž už dávno neplnil, čímž se jí od srdce zprotivil. Jelikož to ale byl chlapík nevraživé povahy, spokojila se s tím, že ho často popichovala nepříznivým porovnáváním s nebožtíkem prvním manželem, jehož chválu věčně pěla, a protože většinou vládla výtěžkem podniku, brala na sebe i starosti a péči o rodinu a po dlouhém marném boji strpěla, aby manžel byl svým vlastním pánem.

Když se Tom večer odebral do svého pokoje, stal se předmětem malé výměny názorů mezi touto milující dvojicí.

„Tak co," povídá manželka, „vidím, že jsi poseděl s tím pánem."

„Jo," odvětil manžel, „urazili jsme spolu flašku, a je to moc slušný mladý pán a koním rozumí. Samosebou, je to ještě cucák a ve světě se nestačil porozhlédnout – na dostihy se myslím zatím mockrát nedostal."

„Takže rodný bratříček, co?“ prohodila hostinská. „No to je mi pěkný urozený panáček, jestli je to koníčkář. Takové panstvo ať táhne ke všem čertům, já se bez nich ráda obejdu. Koníčkáři, jo, to je moje.“

„Však sis taky jednoho vzala,“ pravil manžel.

„Jo,“ přitakala, „na tebe to pasuje. Jak můj nebožtík první manžel říkával: Co dobrého mi z tebe pošlo, tím si můžu vytřít voči, a poráde budu dobře vidět.“

„Bodejť by tvýho prvního manžela čerti v pekle honili!“ zařval manžel.

„Neznectívej lepšího člověka, než jsi sám,“ odvětila manželka. „Kdyby žil, tak si na něho netroufneš.“

„To bych teda měl míň kuráže než ty, protože ses mu přede mnou nanadávala ažaž,“ vece on.

„Však mi to od tý doby moc často přišlo líto,“ povídá hostinská. „A když on byl takový dobráček a nějaký to unáhlený slovíčko mi vodpustil, nemáš mi to ty co vyčítat. Byl mi dobrým manželem, jen co je pravda, a jestli jsem mu někdy v rozčilení něco řekla, tak rozhodně jsem mu nikdy neřekla, že je lump, protože to bych byla lhala, kdybych mu to byla řekla.“ Paní hostinská toho uvedla ještě mnohem víc, ale z manželova doslechu: ten si totiž zapálil dýmku a dal se na rychlý ústup. Přestaneme tedy její řeči zapisovat, neboť se kvapem blížila námětu příliš soukromému, aby měl místo na stránkách této kroniky.

Brzy zrána se Partridge objevil u Tomova lůžka připraven na cestu a s rancem na zádech. Toto zavazadlo si vlastnoručně zhotovil, neboť krom ostatních řemesel ovládal docela slušně i krejčovinu. V ranci už spočívala jeho celá zásoba prádla, čítající čtyři košile, k nimž nyní přidal osm Tomových; nato zavřel jeho vak a chystal se ho odnést k sobě domů, ale hostinská mu zastoupila cestu: prý nedovolí žádné odnášení věcí, dokud nebude vyrovnán účet.

Jelikož tato dáma byla v zdejších prostorách absolutní vládkyní, nezbývalo než jejím zákonům se podvolit: byl tedy vypsán účet, mnohem vyšší, než odpovídalo pohostinství, jemuž se zde Tom těšil. A proto je na místě, abychom prozradili některé zásady, jež lid hospodský pokládá za velemystérium svého cechu. Tak předně platí, že pokud mají něco dobrého ve stavení (což se stává zřídkakdy), poskytnou to výhradně hostům, kteří přijedou s velkou ekvipáží. Za druhé: i za nejhorší pokrmy se vždycky účtuje stejná cena jako za ty nejlepší. A konečně: pokud si toho některý host objedná málo, účtuje se mu za všechno dvojnásob, takže to při placení vyjde nastejno.

Když byl tedy účet vystaven a zapraven, odešel Tom s Partridgem, který mu nesl ranec: paní hostinská se však ani nesnížila k tomu, aby jim popřála šťastnou cestu, protože zřejmě v jejím hostinci bývala jen hrabata, a já sice nevím, jak je to možné, ale koho hrabata živí, ten si osvojí takovou povýšenost vůči ostatním smrtelníkům, jako by do toho ranku příslušel sám.

8. Kapitola

Tom přibude do Gloucesteru a zamíří ke Zvonu; jaký to byl dům a jaký advokátský se tam přinatrefil.

Pan Jones a pan Partridge neboli Benjamínek (ta přezdívka byla zřejmě míněna ironicky, protože ve skutečnosti měřil téměř šest stop) tedy opustili svrchu zmíněným způsobem dosavadní útočiště a doputovali do Gloucesteru, aniž zažili jediné dobrodružství hodné zaznamenání.

Tam se rozhodli občerstvit se U Zvonu: tento název nese vynikající hostinec, jejž důrazně doporučuji všem čtenářům, pokud ono starobylé město navštíví. Patří bratrovi proslulého kazatele Whitefielda, ale zůstal zcela prost zhoubných principů metodismu i ostatních kacířských sekt. Hostinský je z gruntu poctivý, jednoduchý člověk, který by podle mého mínění sotva vyvolal nějaké pozdvižení ať v církvi, ať ve státě. Jeho žena se kdysi myslím právem mohla honosit svou krásou a je to dosud velice přitažlivá paní. Svým zjevem a chováním by zářila i v nejvyšších kruzích, a třebaže si toho nesporně vědoma je, jakož i dalších svých předností, je očividně spokojena a smířena se způsobem života, jaký se stal jejím údělem, a za toto smíření vděčí jen a jen své moudrosti a uvážlivosti, protože je v současné době stejně daleko metodistických názorů jako její manžel. Pravím v současné době: otevřeně totiž doznává, že švagrovy vývody na ni zprvu do jisté míry zapůsobily, ba že si na to doložila a koupila si obdlouženou šubu, aby dosáhla nevšedního osvícení ducha, ale když po třínedělním pokusu zjistila, že ji neosvítilo nic, co by stálo za zlámaný krejcar, jak pravila, velice moudře šubu odložila a sekty se pak stranila. Stručně řečeno, je to vlídná, dobromyslná paní, která se tak svědomitě snaží zavděčit, že by její hosté museli být hotoví morousové, aby se u ní necítili jako v bavlnce.

Paní Whitefieldová byla náhodou na dvoře ve chvíli, kdy Tom se svým průvodem vešli. Při svém bystrozraku hned vycítila, že náš hrdina je v něčem jiný než běžní pocestní. Poručila proto sloužícím, aby ho uvedli do salónku, a vzápětí ho pozvala, aby poobědval v její

společnosti, kteréžto pozvání bylo vděčně přijato: vždyť i hostitelka mnohem méně příjemná a pohoštění mnohem horší než zdejší byly by vítané po tak dlouhém půstu a dlouhé cestě.

Krom Toma Jonese a dobré vládkyně domu zasedl s nimi ke stolu jistý advokát ze Salisbury, a to týž, jenž přinesl panu Allworthymu zprávu o smrti paní Blifilové a jehož jméno – myslím, že jsem je dosud neuvedl – znělo Dowling; přítomen byl ještě další člověk, který se pokládal za právníka a pocházel kdesi od Lidlinchu v Somersetshiru. Tento chlap, jak pravím, se pokládal za právníka, ale ve skutečnosti to byl pokoutní advokátský písař nejhoršího druhu, bez kouska rozumu a vědomostí v hlavě, jeden z těch, které je možno charakterizovat jako právní poskoky, jakési nadpočetné příživníky této profese, advokátské nádeníky, kteří za půlkorunu odrajtujou víc mil než poštovský panáček.

V průběhu oběda se tento advokátský ze Somersetshiru rozpomněl, odkud je mu Tom povědomý, jelikož častokrát už zavítal do páně Allworthyho kuchyně. Využil hned příležitosti, aby se po celé vzácné rodině poptal s takovou familiérností, jako by byl důvěrným přítelem pana Allworthyho nebo se s ním aspoň dobře znal, a skutečně se s vynaložením velkého úsilí snažil takový dojem vzbudit, ačkoli v životě neměl tu čest promluvit na zámku s nikým výše postaveným než s lokajem. Tom mu na všechny otázky zdvořile odpovídal, přestože se na něho vůbec nemohl upamatovat a podle zevnějšku toho člověka i jeho chování usoudil, že dotírá pod záminkou známostí, k nimž se hlásí zcela neoprávněně.

Jelikož takovýto hovor bývá pro rozumné lidi navýsost nepříjemný, Tom se vzdálil, sotva sklidili ze stolu, a trochu bezohledně zůstavil paní Whitefieldovou onomu očistci, na nějž si mi pan Timothy Harris a další šenkýři s náročnějším vkusem stěžovali jako na velkou kalvárii svého povolání, totiž nutnosti dělat hostům společnost.

Ledva za sebou Tom zavřel dveře, už se advokátský šeptem dotazoval paní Whitefieldové, jestlipak ví, kdo je tenhle švihák. Odpověděla, že toho pána v životě neviděla.

„Pěkný pán!“ ušklíbl se advokátský. „Pán, no to bych si vyprosil! Vždyť je to panchart jednoho šibeničníka, který pak visel za krádež koní. Pohodili ho vrchnostpánovi Allworthymu za vrata, kde ho někdo ze služebnictva našel v bedýnce tak plné dešťové vody, že by se byl dozajista utopil, kdyby mu sudičky nechystaly jiný osud.“

„Dost, dost, prosím vás, nezacházejte do podrobností, chápeme úplně jasně, jaký osud máte na mysli,“ bránil se Dowling štítivě.

„Vrchnostpán nařídil, aby ho vzali dovnitř," pokračoval advokátský, „je to takový kožený patron, jak každý ví, a zřejmě se chtěl uvarovat případných nepříjemností; u něho tedy ten panchart vyrůstal, živili ho a šatili jako pána, až dostal služku do maléru a přiměl ji, aby to svedla na samého pana Allworthyho, pak zlomil ruku jistému farářovi Thwackumovi jen proto, že ho káral, aby neběhal za děvkama, a taky vystřelil panu Blifilovi za zády z pistole, a když se urozený pan Allworthy rozstonal, vzal buben a bubnoval po celém domě, aby nemohl spát, a sehrál mu ještě dvacet takových darebáckých kousků, a za to všechno ho asi před čtyřmi nebo pěti dny, právě když jsem tamodtud odjížděl, urozený pán svlík donaha a vyhnal z domu."

„Správně, naprosto správně!" zvolal Dowling. „Vlastního syna bych vyhnal, kdyby jen zpola tak činil. Ale prosím vás, jak se ten povedený panáček jmenuje?"

„Říkají mu Tom Jones," odpověděl advokátský.

„Nepovídejte!" žasl Dowling. „Ten pán, co s námi obědval, že je pan Jones, který žil u vrchnostpána Allworthyho?"

„Ten samej," odvětil advokátský.

„Slýchal jsem o něm často," vykládal Dowling, „ale nikdy nic špatného."

„A já musím říci," pravila paní Whitefieldová, „že kdyby jen polovina z toho, co tento pán vylíčil, odpovídalo pravdě, má pan Jones nejšálivější tvář, jakou jsem kdy viděla, protože působí docela jiným dojmem; viděla jsem ho sice jen krátce, ale choval se tak uhlazeně a zdvořile, že bylo radost s ním rozmlouvat."

Advokátský si uvědomil, že není pod přísahou jako obvykle, když svědčil, a proto podpořil svou výpověď tolikerým zapřísaháním a kletbami, že to paní domu už nechtěla déle poslouchat, a aby mu zabránila v dalším braní božího jména nadarmo, ujistila ho, že mu věří. Nato jí řekl: „Jistě nepochybujete, madam, že by bylo pod mou důstojnost o někom takové věci vyprávět, kdybych nevěděl, že je to pravda. Z jakého důvodu bych špinil někoho, kdo mi v životě neublížil? Ujišťuji vás, že každé slůvko odpovídá skutečnosti a ví to celý kraj."

Paní Whitefieldová skutečně neměla, proč podezírat advokátského, že by záměrně pana Jonese špinil, a proto jí čtenář sotva může vyčítat, že uvěřila, co jí tak sebejistě stvrdil hojným zapřísaháním. Pozbyla tedy důvěry ve své schopnosti číst z fyziognomie a utvořila si tak špatné mínění o svém hostu, že si ze srdce přála, aby mu už viděla záda.

Tuto antipatii ještě podpořily informace, které pan Whitefield přinesl z kuchyně, kde se Partridge dával slyšet, že sice nosí ranec a spokojuje se s útočištěm mezi služebnictvem, zatímco pan Jones (jak ho nazýval) kraluje v salóně, ale že není jeho sluha, nýbrž přítel a společník a stejně urozený pán jako pan Jones sám.

Celý ten čas pan Dowling seděl a mlčel, okusoval si nehty, šklebil se, pochechtával a šelmovsky pokukoval, až nakonec přece jen otevřel ústa a prohlásil, že ten pán vypadá jako z docela jiného kadlubu. Načež začal hrozně pospíchat, žádal účet, prohlašoval, že musí být do večera v Herefordu, naříkal, co má práce, a vzdychal, kéž by se mohl roztrhat na dvacet kusů a být na dvaceti místech najednou.

Advokátský mezitím také odešel a později požádal Tom paní Whitefieldovou, aby mu prokázala tu čest a vypila s ním čaj, leč ta odmítla, a to způsobem tak odlišným od vlídného přijetí, jehož se mu dostalo před obědem, že jej to nemálo překvapilo. A když brzy nato zjistil, že se celé její chování od základu změnilo, takže namísto oné hřejivé ochoty, pro kterou jsme ji dříve velebili, se teď tvářila chladně a přísně, získal z toho Tom dojem tak nemilý, že se rozhodl přes pozdní hodinu putovat o dům dál.

Vysvětlil si tu náhlou změnu skutečně trochu nespravedlivě, protože kromě jistých trpkých a neoprávněných úvah o ženské vrtkavosti a proměnlivosti dospěl k domněnce, že s ním jednají nezdvořácky, protože nemá koně: tito zvířecí nocležníci, jelikož nešpiní prostěradla, bývají v zájezdních hostincích hosty váženějšími než jejich jezdci a jejich společnost je vždy vítaná; ale paní Whitefieldová, abychom k ní byli spravedliví, si počínala velkoryseji. Měla uhlazené způsoby a dokázala být velmi zdvořilá i k pánovi, který cestoval pěšky: jenomže teď hleděla na našeho hrdinu jako na odsouzeníhodného rošťáka a podle toho s ním také zacházela, což by jí ani Tom sám, kdyby mu bylo známo to, co čtenářovi, nemohl mít za zlé, ba naopak, byl by jí to musel schválit a vážit si jí za opovržení, jež mu dávala najevo. Tohle je vskutku velice neblahá okolnost, jíž musí nespravedlivě očernění lidé čelit; vždyť člověk, jenž ví, že jednal bezcharakterně, se nemá právo zlobit na ty, kdo ho přehlížejí: ba měl by spíše opovrhovat těmi, kdo ho vyhledávají, ledaže jsou jako jeho důvěrní přátelé přesvědčeni, že jejich druh byl obviněn falešně a pošpiněn neprávem.

Tohle však nebyl Tomův případ: neměl ani tušení, co se stalo, proto se ho takové jednání právem dotklo. Zaplatil tedy, co byl dlužen, a vydal se na cestu, silně proti vůli pana Partridge, jenž mu to všemožně rozmlouval, ale nakonec mu nezbývalo než zvednout ranec a vykročit za přítelem.

9. Kapitola

Hovory mezi Tomem a Partridgem o lásce, zimě, hladu a dalších věcech; jakož i o tom, jak Partridge vyvázl, když by se byl užuž před svým přítelem nešťastně prořekl.

Od vysokých hor se začaly dloužit stíny, ptačí národ se uvelebil k odpočinku. Lepší smrtelníci sedli k tabuli, ti horší ke stolu. Jasně řečeno, hodiny odbíjely pátou, když se pan Jones loučil s Gloucesterem; v kteroužto hodinu (jelikož to bylo vpolou zimě) by byla noc pošmournými prsty spustila sobolí oponu nad všehomírem, kdyby jí to byl nepřekazil měsíc, jenž nyní pozvedl širokolící tvář, brunátnou jako tváře některých bujarých kumpánů z řad smrtelníků, kteří také mívají v noci pré, a vstal z lože, kde prodřímal den, aby celou noc bděl.

Tom, sotva ušel pár kroků, složil této nádherné planetě svůj hold, obrátil se k svému společníkovi a zeptal se ho, co může být úchvatnější nad takový večer. Když se Partridge neměl k odpovědi, rozhovořil se sám o kouzlu měsíce a ocitoval několik úryvků z Miltona, jenž rozhodně vyniká nad ostatní poety v popisu nebeských těles. Nato převyprávěl Partridgeovi povídku ze *Spectatora* o milencích, kteří se na základě vzájemné dohody v době, kdy je dělila velká vzdálenost, rozptylovali tím, že ve stanovenou hodinu hledívali na měsíc a kochali se pomyšlením, že milovaná bytost je v daném okamžiku ponořena do stejného pozorování. „Tihle milenci," dodal Tom, „měli duše schopné procítit do hloubky všechnu něhu té nejušlechtilejší ze všech lidských vášní."

„Rád věřím," odpověděl Partridge, „ale spíš bych jim záviděl těla neschopná pocítit chlad, protože jsem zmrzlý jak rampouch a bojím se, že mi upadne kus nosu, než dojdeme k jiné hospodě. Ba namouvěru bych se nedivil, kdyby nás stihl trest za tu hloupost, že jsme teď na noc opustili jeden z nejlepších hostinců, do jakého jsem kdy vkročil. Tolika dobrot pohromadě jsem v životě neviděl, a ani vévoda na zámku by se neměl líp než my tam. A my takovým domem zhrdneme a vydáme se na toulky pámbuví kam, *per devia rura viarum*:[73] teda já za svou osobu na to nic neříkám, ale někteří lidé by bez milosti usoudili, že jsme ztratili zdravý rozum."

„Ale jděte, pane Partridgi," řekl Tom, „vzmužte se: považte, že zakrátko budeme čelit nepříteli, a přitom byste neuměl čelit trochu chladnějšímu počasí? Lituju jenom, že s sebou nemáme průvodce, aby nám pověděl, kterou z těchto cest se dát."

„Já bych si s vaším dovolením rady věděl," povídá Partridge, „vždyť *interdum stultus opportuna loquitur.*"[74]

„A pro kterou z nich byste se tedy rozhodl?“ zeptal se Tom.

„Pro žádnou,“ odpověděl Partridge. „Jediná cesta, kde s určitostí nezabloudíme, je ta, po které jsme přišli. Přidáme-li do kroku, jsme za hodinku zpátky v Gloucesteru, ale vydáme-li se kupředu, kterej čerchmant ví, kam kdy dojdeme; já tu před sebou vidím dobře na padesát mil, a široko daleko nikde žádné stavení.“

„Vidíte před sebou skutečně utěšenou krajinu, jíž měsíc tím skvoucím jasem dodává krásu až neskutečnou,“ povídá Tom. „Já se teď dám doleva, jelikož ta cesta zřejmě míří do kopců, které se prý táhnou před Worcesterem. A zde, pokud si přejete, se můžete se mnou rozloučit a vrátit se, já ale jsem rozhodnut jít dál.“

„To není od vás pěkné, pane, že mi přičítáte takové úmysly,“ řekl Partridge. „Co jsem vám radil, bylo i ve vašem, nejen v mém zájmu; ale jelikož jste odhodlán pokračovat v cestě, jsem já stejně odhodlán vás následovat. Tak teda *i prae, sequar te.*[75]“

Ušli pak několik mil, aniž si slůvko vyměnili, a během tohoto času mlčení Tom si často povzdechl a Benjamínek stejně trpce zamručel, ač z docela jiné příčiny. Konečně Tom zůstal stát, obrátil se a zvolal: „Kdoví, Partridgi, možná že nejkouzelnější bytost na světě upírá právě v této chvíli oči na lunu, k níž vzhlížím i já!“

„Dost možná, pane,“ odpověděl Partridge, „a kdybych já teď upíral oči na šťavnatou hovězí pečeni, moh by si pro mě za mě rohatej sebrat celou lunu i s její čaromocí.“

„Co za barbara to z tebe mluví!“ zvolal Tom. „Prosím tebe, Partridgi, tys v životě nepropadl kouzlu lásky, anebo ti zub času všechny vzpomínky na ni vyhlodal z paměti?“

„Můj ty bože,“ zvolal Partridge, „kéž bych byl lásku nikdy nepoznal! *Infandum, regina, iubes renovare dolorem.* Zakusil jsem všechnu něhu a opojení i hořkost milostného citu.“

„Tvá láska tě nevyslyšela?“ zeptal se Tom.

„Ale vyslyšela, pane,“ odpověděl Partridge, „a vzala si mě a jako manželka mi připravila peklo na zemi. Ale zaplaťpámbu, už je to pryč, a kdybych věřil, že je na měsíci, protože jsem v jedné knize četl, že tam duše zemřelých nacházejí útočiště, tak bych se na něj v životě nepodíval ze strachu, že ji tam uvidím, ale kvůli vám, pane, bych si přál, aby luna byla zrcadlo a před něj teď předstoupila slečna Westernová.“

„Skvostná představa, drahý Partridgi!“ zvolal Tom. „To by nenapadlo nikoho, kdo neumí milovat. Ach, Partridgi, smět tak doufat, že její tvář ještě někdy uvidím –! Běda mi, všechny ty zlaté sny jsou navěky pohřbené, a nemám-li si zoufat, musím zapomenout, proč jsem býval šťasten.“

„Tak vy jste se opravdu vzdal naděje, že se ještě kdy se slečnou Westernovou sejdete?“ podotkl Partridge. „Kdybyste se zařídil podle mé rady, zaručil bych vám, nejen že se s ní sejdete, ale že ji budete držet v náručí.“

„Proboha, neživte ve mně takové představy,“ zvolal Tom, „dost jsem se nabojoval, abych v sobě všechnu touhu přemohl.“

„No, jestli si nepřejete držet paní svého srdce v náručí, to jste doopravdy prazvláštní milovník.“

„Snad,“ řekl Tom, „ale pojďme mluvit o něčem jiném. A co byste mi vlastně radil?“

„Abych to vyjádřil po vojensku, když už jsme vojáci: Čelem vzad! Vraťme se, kudy jsme přišli: ještě dnes dojdeme do Gloucesteru, třebas pozdě; půjdeme-li ale dál, můžeme tady podle mého bloudit věčně a nenatrefíme se k žádnému stavení ani útulku.“

„Už jsem vám řekl, že jsem se rozhodl pokračovat v cestě,“ prohlásil Tom, „ale vám radím, abyste se vrátil. Jsem vám zavázán, že jste mě doprovodil až sem, a prosím vás, abyste přijal guineu jako malý důkaz mé vděčnosti. Ano, bylo by to ode mne bezohledné, kdybych vám dovolil jít dále; abych se vám totiž otevřeně přiznal, mým hlavním cílem a přáním je položit hrdinně život za krále a vlast.“

„Co se těch peněz týká,“ odpověděl Partridge, „buďte tak dobrý, pane, a schovejte si je: prozatím od vás nic nepřijmu, protože jsem v této chvíli zřejmě z nás dvou větší boháč. A jestli vy jste rozhodnut pokračovat v cestě, jsem já rozhodnut vás následovat. Ba, teď se mi to jeví naprosto nezbytné, abych nad vámi bděl, když jste pojal tak zoufalé úmysly: já se na tu věc totiž dívám mnohem moudřeji, a jako jste si vy usmyslil, že padnete v boji, tak jsem si já usmyslil, že vám to překazím, pokud mi síly stačí. A utěšuju se přitom vědomím, že nám nehrozí velké nebezpečí, protože mi tuhle jeden papeženecký fráter povídal, že se to všechno brzy vyřeší, a on soudí, že bez boje.“

„Takovému papeženeckému fráterovi není co věřit, když vím, že mluví v zájmu svého náboženství,“ rozhorlil se Tom.

„To je pravda," odpověděl jeho společník, „jenomže on vůbec nemluvil v zájmu svého náboženství, ba naopak mě ujistil, že si katolíci od té změny nic neslibují, protože princ Karel je do hloubi duše upřímný anglický protestant a že jen z úcty k právu se on a ostatní papeženci dali k jakobitům."

„Myslím si, že je princ Karel asi takový protestant, jako je jeho právo právem," řekl Tom, „a o vítězství naší věci nepochybuji, ale bez boje to nepůjde. V tom nejsem takový optimista jako váš přítel papeženecký fráter."

„No, pravda je, pane," odpověděl Partridge, „že ve všech věštbách, co jsem četl, se uvádělo velké krveprolití, a ten mlynář se třemi palci, který teď žije, má se brodit po kolena v krvi, až bude držet koně tří králů. Bože, slituj se nad námi a sešli nám lepší časy!"

„Co sis to vzal do hlavy za hlouposti?" zeptal se Tom. „To ti jistě taky nabulíkoval ten papeženecký fráter. Nestvůry a zázraky, to jsou ty pravé argumenty na podporu nestvůrných a pošetilých teorií. Král Jiří je záruka svobody a pravého náboženství. Jinými slovy, mluví pro něho zdravý rozum, a proto jeho pře uspěje, i kdyby sám Homérův obr Briareós se svou stovkou prstů vstal z mrtvých a proměnil se na mlynáře."

Partridge mlčel. Tom mu svým prohlášením vzal půdu pod nohama. Abychom čtenáře zasvětili do jistého tajemství, které dosud nebyla příležitost odhalit, Partridge vlastně stranil jakobitům. Toma považoval za souvěrce a žil v domnění, že se chystá přidat k rebelům. A nesoudil tak bez příčiny. Fáma, ta dlouhonohá dáma z Butlerova *Hudibrase,* Vergiliova nestvůra s mnoha očima, jazyky, ústy i ušima, šířila zvěst o konfliktu mezi Tomem a důstojníkem se svou obvyklou bezohledností k pravdě. Vlastně jen zaměnila Žofinku za pretendenta a zvěstovala, že kvůli přípitku na jeho zdraví byl Tom sklán. Tak to Partridge slyšel a skálopevně tomu uvěřil. Není tedy divu, že Toma ošacoval, jak bylo výše řečeno, a chybělo málo, aby se prořekl, než stačil zjistit svůj omyl. A čtenář nebude hned hotov kroutit nad tím hlavou, když se laskavě rozpomene, jak neurčitě hovořil Tom poprvé o svém úmyslu s panem Partridgem, a i kdyby jeho slova nepřipouštěla dvojí výklad, Partridge by jim byl stejně rozuměl podle svého, a jelikož byl skálopevně přesvědčen, že celý národ smýšlí v hloubi srdce jako on, nepřišlo mu divné ani to, že Tom táhne s vojskem, protože měl o armádě stejné mínění jako o ostatních lidech.

Ale ať horoval pro Jakuba či Karla, nejvřeleji horoval pro Benjamínka, a z toho důvodu usoudil, jakmile poznal názory svého souputovatele, že bude mlčet a naoko souhlasit s tím, v

němž viděl strůjce svého štěstí, jelikož nevěřil, že jsou vztahy mezi ním a panem Allworthym tak beznadějné, jak ve skutečnosti byly: psal si totiž stále s několika bývalými sousedy, co se odstěhoval, a od nich se častokrát dozvídal, a to v míře větší, než odpovídalo pravdě, jak hluboce pan Allworthy tohoto mladíka miluje, z čehož Partridge usoudil, že jej ustanoví svým dědicem, neboť jak jsme se zmínili, vůbec nepochyboval, že je to jeho syn.

Představoval si proto, že ať už se nepohodli, kvůli čemu chtěli, kdyby se pan Jones vrátil, dojde k usmíření, a z toho si sliboval značný prospěch, kdyby se mladému pánovi zavděčil; a pokud by se mu podařilo zasloužit se o jeho návrat, věřil, jak už jsme pravili, že by tím znovu získal přízeň pana Allworthyho.

Partridge byl chlapík velice dobrosrdečný, sám vykládal, že si zamiloval jak Toma osobně, tak jeho povahu; dost možná však, že i vyhlídky, o nichž jsem se právě zmínil, ho aspoň trochu ovlivnily, když se rozhodl vydat na tuto expedici, anebo aspoň ho přiměly putovat dál, přestože zjistil, že se svým pánem, podobně jako někteří moudří otcové a synové, ačkoli spolu putují v lásce a svornosti, zastávají opačná hlediska. K této domněnce mě vede zkušenost, že láska, přátelství, úcta a podobné city sice mocně působí na lidskou duši, ale vlastní zájem je přísada, kterou moudří neopomínají, když chtějí, aby pro ně ostatní něco udělali. Je to vynikající medikament, a jako pilulky doktora Warda se okamžitě vpije do té části těla, již potřebuje rozhýbat, ať je to jazyk, ruka či jiný úd, a moc málokdy se vzápětí nedostaví žádoucí účinek.

10. Kapitola,

v níž naše poutníky potká velmi neobyčejné dobrodružství.

Právě když Tom a jeho druh končili v předchozí kapitole zaznamenaný rozhovor, došli k úpatí příkrého kopce. Zde Tom zůstal stát, zvedl oči a chvíli mlčky hleděl. Potom se obrátil k svému společníkovi a pravil: „Kdybychom stanuli na vršku, Partridgi, otevřel by se nám úchvatný výhled v tomhle osvětlení, kdy měsíc nevýslovně nádherným velebným třpytem všechno oblévá, zvlášť pokud naše fantazie tíhne k melancholii.“

„To je možné,“ odvětil Partridge, „ale pokud vršek kopce inspiruje k melancholickým úvahám, pak bych logicky soudil, že úpatí inspiruje k radostným, a ty by se mi z obou eventualit jevily jako žádoucnější. Musím se přiznat, že mi krev tuhne v žilách už při pouhé zmínce o vrcholu té hory, která mi připadá jako jedna z nejvyšších na světě. Ne, ne, hledejme raději útočiště někde pod zemí, abychom byli chráněni před mrazem.“

„Tak dobrá," řekl Tom, „ale buďte tady někde na doslech, a já na vás pak zahalekám, až se vrátím."

„Přece byste se nedopustil takového šílenství, pane," naléhal Partridge.

„I dopustil," ohradil se Tom, „pokud šílenstvím je vystoupit na kopec; ale když si tak naříkáte na zimu, raději vás nechám tady dole. Určitě se nejdéle za hodinu vrátím."

„Promiňte, pane," zvolal Partridge, „ale rozhodně vás chci následovat, kamkoli půjdete." Bál se totiž zůstat sám; byl vůbec strašpytel, ale největší hrůzu měl z nadpřirozených bytostí a tyhle bohem zapomenuté končiny uprostřed noci pro ně byly jako dělané.

Vtom zahlédl Partridge mezi stromy záblesk světla, které se zdálo docela blízko, a hned zvolal radostí bez sebe: „Drahý pane! Nebesa konečně vyslyšela mé modlitby a zavedla nás ke stavení: dost možná, že je to hospoda. Naléhavě vás prosím, pane, slitujte se nade mnou i nad sebou, neopovrhněte dobrotou Prozřetelnosti a vydejme se přímo k tamhletomu světlu. Ať už je to krčma nebo ne, žijí-li tam křesťané, neodepřou střechu nad hlavou poutníkům v našem zbědovaném stavu." Tom se nakonec úpěnlivému Partridgeovu naléhání podvolil a zamířili spolu přímo k místu, odkud blikalo světélko.

Zakrátko stanuli u dveří jakéhosi domku nebo chalupy: obojí označení mělo své oprávnění. Tom několikrát zabušil na dveře, ale uvnitř bylo hrobové ticho; nato se Partridge, který neměl v hlavě nic než strašidla, ďábly, čarodějnice a podobně, celý rozklepal strachy a začal se křižovat: „Panebože, slituj se nad námi, všichni domácí pomřeli. Ani světýlko teď není vidět a ještě před chviličkou jsem tam zahlíd svíčku. – Hm! Slyšel jsem, že se to stává."

„Co tys všechno neslyšel!" řekl Tom. „Ti lidé buď tvrdě spí, anebo se takhle na samotě bojí otevřít." Nato se jal hlasitě volat, až nějaká stará osoba otevřela horní okénko a chtěla vědět, kdo jsou a co si přejou. Tom odpověděl, že jsou poutníci, kteří zabloudili, a když zahlédli světélko v okně, zamířili k němu v naději, že dostanou svolení ohřát se u ohně.

„Ať jste, kdo jste, tady nemáte co dělat," hartusila stařena, „a já teď v noci nikomu neotevřu."

Partridge, jehož zvuk lidského hlasu vzpamatoval z hrůzy, se ji jal všemožně přemlouvat, aby je na pár minut pustila ke krbu, že sotva stojí na nohou, jak jsou promrzlí, k čemuž v jeho případě přispěl strach ještě větší měrou než chlad. Ujistil ji, že pán, jenž k ní mluvil, je vznešená osobnost, a podpořil svou žádost i dalšími argumenty, které vzápětí ještě o jeden zvlášť účinný doplnil Tom, když jí slíbil půlkorunu. Tak štědrému úplatku nemohla tahle

osoba odolat, a že se jí Tom v měsíčním světle jevil jako lepší pán, a také pod vlivem jeho vlídného vystupování, přestala se bát, že se to k nim dobývají zloději, jak zprvu usoudila. Konečně tedy byla svolná a pustila je dovnitř, kde Partridge ke své nebetyčné radosti našel plápolající oheň.

Sotva se ale chudák ohřál, už mu v hlavě znovu začaly strašit ty nápady, které tam míval vždycky pohotově. Žádný článek jeho víry nezakotvil v jeho duši tak skálopevně jako víra v čarodějnice, a nikdo by si nedokázal vymyslet postavu, která by lépe takovou představu ztělesňovala než stařena, již měl nyní před sebou. Přesně takhle ji líčí Otway ve své hře *Sirota.* Kdyby ta nebožačka žila za Jakuba I., upálili by ji už za její vizáž a ani by se nenamáhali jí nějaké čarování prokázat.

I mnohé další okolnosti se spřáhly, aby Partridge v jeho podezření utvrdily: že žila, jak se domníval, sama samotinká na tak opuštěném místě, v domě, který už zvenčí byl na ni až moc pěkný a uvnitř nadto ještě zařízený s nečekaným přepychem a vzorně čistý. I Toma samého to nemálo překvapilo, když viděl nejen ten úhledný pořádek, ale také velké množství uměleckých předmětů a zvláštnůstek, které by byly upoutaly i zájem odborníka.

Zatímco Tom tohle všechno obdivoval a Partridge se třásl v pevném přesvědčení, že se ocitl v čarodějnickém doupěti, řekla stařena: „Prosím vás, neotálejte tady dlouho, pánové, milostpán se každou chvíli vrátí a chraňpámbu, aby vás tu zastih, to by mi ani dvakrát tolik peněz za to nestálo.“

„Sloužíte tedy nějakému pánovi,“ prohodil Tom, „jistě mi to prominete, milá paní, ale trochu jsem se podivil, když jsem uviděl všechny tyhle krásné věci ve vašem domě.“

„Ach, pane, kdyby mi jen dvacetina z toho patřila, měla bych se za bohatou, ale prosím vás, pane, nezdržujte se tady, protože já ho čekám každou minutu.“

„Přece by vám to váš pán neměl za zlé, že jste se zachovala jako milosrdná křesťanka.“

„Želbohu, pane,“ řekla stařena, „je to divný člověk, docela jiný než ostatní. S nikým se nestýká, zřídkakdy vyjde ven, leda v noci, aby ho nikdo neviděl, a zdejší lidi se ho bojí natrefit, protože už jen, jak je oblečený, stačí vyděsit každého, kdo na to není zvyklý. Říká se mu *Pán z kopců* a kmotři ze vsi nemají takový strach snad ani z ďábla. Hrozně by se zlobil, kdyby vás tu našel.“

„Prosím vás, pane Jonesi, snad abychom toho pána radši nerozhněvali,“ povídá Partridge, „jsem hotov vyrazit na cestu – v životě mi nebylo tak horko. – Prosím vás, pane, pojďte – tady nad krbem visí pistole, dost možná jsou nabité, a kdopak ví, co by s nimi třeba neudělal.“

„Neboj se, Partridgi, já už tě uchráním všeho zlého,“ zvolal Tom.

„Cožpak o to, on nikdá nikomu neublížil,“ řekla stařena, „ale musí myslet na vlastní bezpečí, to jinak nejde, už se sem do domu víckrát dobejvali, a není to ani tak dávno, co jsme měli dojem, že tu obcházejí loupežníci, a já za sebe se teda jen divím, že ho nějaký zlosyn nezamorduje, když se chodí procházet v takovém čase, ale jak jsem povídala, lidi se ho bojej, a nejspíš si taky myslí, že u sebe nic nenosí, co by stálo za to pobrat.“

„Podle sbírky těch vzácností bych soudil, že váš pán hodně cestoval,“ prohodil Tom.

„To jo, pane,“ odpověděla, „byl moc slavný cestovatel, a málokterý pán toho ví tolik o nejrůznějších věcech jako on, ale buď se dožil zklamání v lásce či co, nevím, ale za těch třicet let, co u něho sloužím, promluvil kdoví jestli se šesti lidmi.“ Znovu potom naléhala, aby už šli, a Partridge jí v tom sekundoval, Tom však úmyslně otálel, neboť se ho zmocnila neodbytná zvědavost, aby toho zvláštního člověka spatřil. A tak si vymýšlel další a další otázky, ač stařena končila všechny odpovědi výzvou, aby už šli, a Partridge v tom směru vyvinul takové úsilí, že ho dokonce tahal za rukáv, až stařena celá polekaná prohlásila, že už slyší pánovo znamení, a zároveň se venku za dveřmi ozvalo víc hlasů a hulákání: „Dej sem peníze, ty čertův pacholku! Aby tě kat spral, peníze, sic ti roztřískáme hlavu namaděru!“

„Pámbůh s náma a zlý pryč!“ lomila rukama stařena. „Loupežníci přepadli milostpána. Co si počnu? Co si jen počnu?“

„Jsou ty pistole nabité?“ zvolal Tom.

„Ne, nic v nich není – ušetřte nás, pánové, neubližujte nám!“ žadonila, protože zřejmě považovala ty venku i uvnitř za jednu pakáž. Tom jí neodpověděl, strhl ze zdi starodávný široký meč a vyběhl ven, kde se starý pán bránil dvěma lotrům a prosil o milost. Tom se na nic neptal, ale pustil se s mečem tak chutě do díla, že se ti chlapi ihned vzdali kořisti, a aniž se našemu hrdinovi postavili, vzali nohy na ramena a prchali: nepronásledoval je, spokojil se tím, že vysvobodil starého pána, a navíc usoudil, že odvedl dobrou práci, protože na útěku oba hořce lamentovali a kleli, že to bude jejich smrt.

Tom přiskočil a pomohl starému pánovi na nohy, protože při té šarvátce upadl, a starostlivě se ho vyptával, jestli mu ti lumpové neublížili. Stařec se na něho chvíli upřeně díval a pak ze sebe vypravil: „Ne, pane, děkuji vám, nejsem vážně raněný. Smiluj se, pane, nade mnou!“

„Vidím, že nemáte velkou důvěru ani k těm, kdo šťastnou náhodou byli s to přispět k vaší záchraně,“ řekl Tom, „a já se za daných okolností ani nedivím, ale ujišťuji vás, pane, že veškeré obavy jsou zbytečné, žádný nepřítel není nablízku. Sešli jsme z cesty, a tak jsme si za této mrazivé noci dovolili ohřát se u vašeho krbu, a právě jsme se chystali k odchodu, když jsme vás zaslechli volat o pomoc; snad nás sem zavedla sama Prozřetelnost.“

„Je-li tomu tak, pak to byl skutečně zásah Prozřetelnosti,“ zvolal starý pán.

„Je tomu tak, ujišťuji vás,“ naléhal Tom. „Zde je váš meč, pane. Vzal jsem si ho, abych vás bránil, a teď vám jej vracím.“

Stařec přijal meč, potřísněný krví jeho nepřátel, dlouhou chvíli Toma upřeně pozoroval a nakonec si povzdechl: „Jistě mi to nebudete zazlívat, mladý pane, nemíval jsem vždycky tak nedůvěřivou povahu, ale nezapomněl jsem ještě, co je to vděk.“

„Blahořečte tedy Prozřetelnosti, té vděčíte za svou záchranu: já jsem se pouze zachoval, jak mi kázala samozřejmá povinnost, a udělal bych totéž pro každého bližního svého v takové situaci.“

„Dovolte, ať na vás ještě chvíli popatřím,“ zvolal starý pán. „Jste tedy lidský tvor? – Patrně jste. Prosím, vejděte do mé chaloupky. Opravdu jste mi zachránil život.“

Stařena stála jako vrtohlavá a nevěděla, jestli se má bát pána či o něj, a Partridge se třásl strachy ještě víc. Jakmile však slyšela, že milostpán rozmlouvá s Tomem vlídně, a pochopila, co se stalo, hned se vzpamatovala; zato chudák Partridge, když pána domu spatřil, propadl hrůze, jakou v něm nevyvolal ani předchozí jeho popis, ani randál zápasu na zápraží.

Upřímně řečeno, byl to zjev, jaký by byl vyvedl z míry i ducha mnohem vyrovnanějšího než Partridge. Byl to člověk neobyčejně vysoký, s vlajícím sněhobílým vousem. Tělo mu vězelo v oslí kůži, vytvarované poněkud do podoby kabátce. Na nohou měl válenky a na hlavě čapku, obojí ušité rovněž z nějakých zvířecích kůží.

Sotva starý pán vešel do stavení, spustila stařena díkůvzdání, že zdráv vyvázl z rukou loupežníků. „Ano,“ pravil, „vyvázl jsem, ale jen zásluhou mého zachránce.“

„Ať mu to pámbu nastokrát vynahradí," řekla stařena. „Je to hodný pán, za to bych ruku do ohně dala! Bála jsem se, aby se milostpán nehněval, že jsem ho pustila dovnitř, a taky bych to neudělala, kdybych neviděla při měsíci, že je to urozený pán, a zmrzlý jak rampouch. Jistojistě ho sem vedl anděl z nebe, a na mě seslal pokušení, abych mu otevřela."

„Obávám se, pane," řekl stařec Tomovi, „že nemám v domě nic, co bych vám mohl nabídnout k jídlu či pití, leda byste přijal doušek koňaku; mám tu pár vynikajících lahví a leží ve sklepě už přes třicet let." Tom mu velice zdvořile poděkoval a odmítl, načež se ho jeho společník zeptal, kam měl namířeno, když zabloudil, a dodal: „Doznávám, že mě to udivuje, když takový pán, jakým se jevíte vy, cestuje pěšky a v tomto nočním čase. Předpokládám, pane, že máte sídlo někde tu poblíž, protože nevypadáte, jako byste byl zvyklý vydat se na delší cestu bez koně."

„Zdání často klame," povzdechl si Tom, „a lidé někdy vypadají na to, co nejsou. Ujišťuji vás, že nepocházím odtud, a kam mám namířeno, to vlastně ani nevím sám."

„Ať jste, kdo jste, a ať se ubíráte kamkoli, jsem vám zavázán víc, než vám mohu kdy oplatit."

„A já vám znovu říkám," odvětil Tom, „že mi nejste zavázán vůbec. Jaképak zásluhy, dát pro druhého všanc to, čeho si necením? Shlížím na vlastní život s opovržením."

„To nerad slyším, mladý pane, že vy ve vašich letech máte proč být tak nešťastný."

„Jsem nešťastný, pane," odpověděl Tom, „jsem nejnešťastnější tvor pod sluncem."

„Možná jste pozbyl přítele či lásky," poznamenal starý pán.

„Ach, vyslovil jste dvě slova, která mě dohánějí k šílenství!" zvolal Tom.

„Každé z nich samo o sobě stačí dohnat muže k šílenství," prohlásil stařec. „Nebudu se více vyptávat, pane. Patrně jsem už stejně příliš povolil uzdu své zvědavosti."

„I já marně krotím tuto náruživost, která mě v této chvíli zcela ovládá. Snad mi to prominete, vážený pane, když se vám přiznám, že všechno, co jsem viděl a slyšel od chvíle, kdy jsem překročil váš práh, se spřahlo, aby ve mně vybičovalo palčivou zvědavost. Jistě vám tento způsob života předurčily okolnosti zcela mimořádné, a já se nemohu zbavit obav, že ani váš vlastní život nebyl prost trápení."

Starý pán si povzdechl a hodnou chvíli mlčel; nato se zadíval na Toma vážným pohledem a řekl: „Četl jsem kdesi, že dobrá tvář je doporučující dopis: v tom případě by vás ta vaše skutečně vřele doporučovala. Kdybych vám nebyl nakloněn z jistých pádných důvodů, byl bych nejnevděčnější netvor pod sluncem, obávám se však, že není v mé moci prokázat vám svůj vděk jinak než slovy.“

Tom po chvilkovém zaváhání odpověděl: „Je ve vaší moci nesmírně se mi zavděčit právě slovy. Přiznal jsem se ke své zvědavosti, pane; jistě mi uvěříte, že bych vám byl hluboce zavázán, kdybyste svolil ji ukojit. Směl bych vás tedy poprosit, pokud vám v tom něco nebrání, abyste mi laskavě objasnil, jaké příčiny vás vedly k tomu, že jste se vzdálil společnosti lidí a zvolil si způsob života, k němuž jste se očividně nezrodil?“

„Po tom, co se událo, nejsem vskutku s to vám odmítnout cokoli,“ odpověděl starý pán. „Přejete-li si vyslechnout životní příběh nešťastného člověka, budu vám jej vyprávět. Soudíte správně, že jen vinou mimořádných okolností se člověk utíká do samoty: může to znít jako paradox nebo i protimluv, ale jisto je, že především z hluboké filantropie se někdo začne lidem vyhýbat a hnusit si je, a to ani ne tak pro poklesky či sobectví toho kterého jedince, jako spíš pro obecné negativní vlastnosti, jako je závist, zlomyslnost, proradnost, krutost a zloba všeho druhu. Takových neřestí se pravý filantrop hrozí, a než by jim přihlížel a přicházel s nimi do styku, raději se společnosti lidí vyhne. Vy však, abych vám složil poklonu, se mi nejevíte jako jeden z těch, jimž se vyhýbám, protože si je hnusím; ba zdá se mi, z toho mála, co jste mi prozradil vy, že naše osudy jako by měly cosi společného: doufám ale, že váš se vyvine šťastněji.“

Náš hrdina a jeho hostitel si vyměnili ještě pár komplimentů a starý pán se chystal začít vyprávět, když tu ho Partridge přerušil. Strach ho už opustil, leč některé stopy v něm přece ještě zanechal, a proto připomněl starému pánovi ten vynikající koňak, o němž padla zmínka. Hostitel jej dal přinést a Partridge si řádně přihnul.

Potom už starý pán bez dalších orací začal vyprávět, jak se o tom můžete dočíst v další kapitole.

11. Kapitola

Pán z kopců začíná vyprávět svůj příběh.

„Narodil jsem se v somersetshirské vísce Marku roku 1657; můj otec byl velkostatkář. Vlastnil statek s výnosem asi 300 £ ročně a další přibližně téže hodnoty měl v nájmu. Byl rozvážný, pracovitý a výborný hospodář a byl by si žil v dostatku a spokojeně, kdyby mu domácí pohodu nekazila ztřeštěná satórie, kterou si vzal za manželku. Ta mu jistě ztrpčovala život, ale neožebračila ho, protože ji až na malé výjimky držel doma a raději snášel její věčné láteření ve vlastním domě, než by draze doplatil na její nerozumné choutky, kdyby jí dovolil odjet na cesty.

S touto Xantipou“ („Tak zvala se manželka Sokratova,“ podotkl Partridge) „měl dva syny a já jsem ten mladší. Otec měl v úmyslu poskytnout nám oběma dobré vzdělání, ale starší bratr, jenž byl naneštěstí pro něho matčiným miláčkem, se vůbec nechtěl učit, a došlo to tak daleko, že když byl ve škole pět šest let a nedosáhl žádných pokroků, sdělil jeho učitel otci, že nemá smysl vydržovat ho tam déle, a otec nakonec vyhověl naléhání matky, aby ho vzal domů a vysvobodil z rukou toho tyrana, jak nazývala jeho učitele, ač na bratra nebyl zdaleka tak přísný, jak si při své lenosti zasloužil, i když mnohem přísnější, než se mladému pánovi zamlouvalo, protože si ustavičně stěžoval matce, jak je na něho pan učitel zlý, a ta mu vždy ochotně popřávala sluchu.“

„Ano, takové matky znám,“ zvolal Partridge, „však se mi něco nalály, a úplně nespravedlivě; tihle rodiče zasluhují rákoskou ještě víc než jejich děti.“

Tom napomenul pedagoga Partridge, aby nevyrušoval, a hostitel pokračoval. „Bratr tedy v patnácti dal vale veškerému učení i všemu ostatnímu až na svého psa a pušku; tu zato ovládl tak znamenitě, že to bylo až k neuvěření: nejenže dokázal s naprostou jistotou zasáhnout nehybný cíl, ale sestřelil i letící vránu. Stejně dobře uměl vyslídit zajíce a brzy si získal věhlas jako jeden z nejlepších lovců široko daleko. Tohoto věhlasu si on i matka cenili stejně, jako by byl proslul vzdělaností.

Když jsem viděl, jak to s bratrem dopadlo, žehral jsem zprvu osudu, že musím zůstat ve škole, brzy jsem však svůj názor změnil. Činil jsem v učení značné pokroky, práce mi šla lehce od ruky a osvojování vědomostí mě začalo tak bavit, že jsem se prázdnin přímo hrozil; matka, která mě nikdy neměla ráda, totiž vytušila, že jsem na sebe strhl větší díl otcovy náklonnosti, a zjistila, nebo si to aspoň myslela, že někteří vzdělaní pánové, především místní farář, věnují více pozornosti mně než bratrovi, a proto mi nemohla přijít na jméno a domov mi tak znechutila, že den, jejž školáci překřtívají na černé pondělí, byl pro mne nejbělejší z celého roku.

Když jsem vychodil školu v Tauntonu, poslali mne do Exeterské koleje v Oxfordu, kde jsem pobyl čtyři roky; na konci této doby došlo k události, která znamenala definitivní konec mých studií a počátek všeho ostatního, co na mne pak v životě dolehlo.

V koleji byl mým spolužákem jistý sir Jiří Gresham, mladík, jemuž mělo připadnout značně bohatství: podle otcovy závěti přecházelo do jeho vlastnictví, až dosáhne pětadvaceti let. Jeho poručníci však byli tak velkorysí, že nemusel otcovy úzkostlivé opatrnosti příliš litovat: poskytovali mu totiž během jeho univerzitních studií 500 liber ročně, takže si mohl vydržovat koně i děvku a vést hříšný a zhýralý život, jako by už byl pánem svého jmění, protože krom těch pěti set ročně od poručníků si hravě opatřil dalších tisíc na svá vydání. Bylo mu přes jedenadvacet a u věřitelů měl otevřený účet.

Tento mladík měl vedle četných snesitelných neřestí jednu přímo ďábelskou S rozkoší deptal a vháněl do neštěstí méně zámožné spolužáky tím, že je strhl k výdajům, jež si na rozdíl od něho nemohli dovolit, a čím lepší, horlivější a rozumnější student to byl, s tím větší rozkoší a vítězoslávou se opájel jeho neštěstím. Hrál roli, jež je připisována ďáblovi, a rozhlížel se po obětech, které by zatratil.

Měl jsem to neštěstí, že jsem se s tímto mladým pánem seznámil a stal se jeho důvěrným přítelem. Těšil jsem se pověsti přičinlivého studenta, proto jsem byl lákavou vějičkou jeho zlolajných úmyslů, a při své povaze jsem mu to sám značně ulehčil; ležel jsem sice pilně v knihách a nacházel jsem v tom uspokojení, ale větší uspokojení mi přinášely rozličné radovánky, protože jsem býval horkokrevný, temperamentní mladík, trochu ctižádostivý a měl jsem velikou slabost pro ženy.

Ledva jsem se se sirem Jiřím sblížil, už jsem se podílel na všech jeho zábavách, a když jsem se jednou ocitl v této hře, nespokojil jsem se při své povaze a temperamentu úložkou v davu. Stanul jsem v čele všeho prostopášného hýření a brzy jsem se tak vyznamenával při všem randalírování a skandálech, že se mé jméno objevovalo vždy na prvém místě v seznamu delikventů, a místo aby nade mnou lkali jako nad nešťastným žákem sira Jiřího, byl jsem teď obviňován, že kazím a zavádím na scestí toho nadějného mladého šlechtice: vůdčím duchem všeho darebáctví byl sice on, ale jemu je nikdo nepřičítal. Nakonec jsem si vysloužil důtku od prorektora a jentaktak unikl vyloučení.

Nemusím vám dvakrát říkat, vážený pane, že takový život, jaký teď popisuji, se neslučuje s úspěšným studiem a že úměrně s tím, jak jsem se víc a víc oddával nestoudným radovánkám,

jsem víc a víc zanedbával své povinnosti. Mělo to tyhle důsledky, ale nebyly jediné. Mé výdaje nyní vysoko překračovaly nejen mou dosavadní rentu, ale i další peněžní částky, které jsem vylákal na svém nebohém štědrém otci pod záminkou, že je potřebuji k přípravám na nadcházející bakalářskou promoci. Nakonec se mé požadavky opakovaly tak často a dosáhly tak nečekané výše, že otec zvolna začal popřávat sluchu zprávám, jak si teď vedu, které k němu doléhaly z různých stran a jež matka neopomněla věrně a hezky hlasitě opakovat, včetně dodatků jako: ‚Ták, to je ten vzácný jemnostpán, ten učenec, který slouží své rodině ke cti a jednou ji proslaví! Však jsem si to myslela, kam to slavné študování povede. Všechny nás zničí, a to se staršímu synovi kvůli němu odpírají základní nutnosti, jen aby se milostpán zdokonalil ve vědách a pak nám to oplatil i s úroky, pěkné úroky, však jsem to věděla!‘ A takto podobně vedla svou, ale myslím, že vám tohle na ukázku postačí. Otec mi tedy v odpověď na mé požadavky začal místo peněz posílat výtky, čímž má situace dospěla do krize možná o něco dřív; ale i kdyby mi byl postoupil celý svůj příjem, jistě chápete, že by byl vystačil jen nakrátko k tomu, abych držel krok s rozmařilostí sira Jiřího Greshama.

Snad by mne peněžní tíseň, v níž jsem se ocitl, a očividná nemožnost takhle dál pokračovat byly rázem vzpamatovaly a vrátily k studiu, kdyby se mi otevřely oči dřív, než jsem zabředl do dluhů, z nichž jsem neměl šanci se vyprostit. V tomhle také spočívalo velké umění sira Jiřího a takto uvrhl do zkázy mnohé mladíky, jimž se pak vysmál, že jsou hloupí holobrádkové, když se chtějí měřit, jak to nazýval, se zámožným šlechticem. Aby toho dosáhl, vypomohl tu a tam menší částkou, nešťastný mladík v důsledku toho získal úvěr u jiných věřitelů, a tenhle úvěr mu pak nakonec zlomil vaz.

Ocitl jsem se na pokraji zoufalství nejen finančně, ale i duševně a uvažoval jsem o všech možných špatnostech, jen abych si pomohl. Vážně jsem se zanášel myšlenkou na sebevraždu a patrně bych se k tomu byl i odhodlal, kdybych nepojal ještě ostudnější, ač možná méně hříšný nápad.“ Starý pán na okamžik zaváhal a pak zvolal: „Uběhlo už tolik let, ale hanbu z toho činu nesmyly a krev se mi hrne do tváří, když o tom mám promluvit.“

Tom ho vybídl, aby ve svém vyprávění přešel mlčením všechny vzpomínky, které ho zraňují, ale Partridge se dychtivě ozval: „Prosím vás, pane, povězte nám to, radši si vyposlechnu tohle než všechno ostatní, a slibuji vám, že o tom namouduši v životě neceknu.“ Tom se ho chystal pokárat, ale starý pán mu v tom zabránil tím, že se opět ujal slova. „Měl jsem kamaráda, velice rozvážného, šetrného mládence, který sice neměl kdovíjaké kapesné, ale přesto z něho díky své hospodárnosti uspořil přes čtyřicet guinejí, které měl zamčené v sekretáři. O tom

jsem věděl a jednou, když spal, využil jsem příležitosti, sebral mu klíček z kalhot a zmocnil jsem se celého jeho bohatství. Pak jsem mu znovu klíč vrátil do kapsy, sám ulehl a předstíral, že spím, ačkoli jsem ani oko nezamhouřil, dokud nevstal a neodebral se na pobožnost, kterémužto počínání jsem já už dávno odvykl.

Nesmělí zlodějíčkové se svým opatrnictvím často vystaví odhalení, jemuž ti odvážnější uniknou. To se přihodilo i mně: kdybych se byl do jeho sekretáře drze vloupal, možná že by mne byl ani nepodezíral, jelikož ale bylo jasné, že lupič měl jeho klíč, vůbec nezapochyboval, když zjistil ztrátu peněz, že to má na svědomí jeho druh. Jelikož to byl hoch povahy bázlivé a já ho značně převyšoval jak silou, tak myslím i kuráží, netroufl si mě obvinit do očí ze strachu, aby navíc ještě neutrpěl tělesnou úhonu. Obrátil se proto na prorektora, a když odpřisáhl, že byl oloupen, a za jakých okolností, lehce si vymohl, aby byl vydán zatykač na mladíka, jenž už měl tou dobou po celé univerzitě velmi špatnou pověst.

Šťastnou náhodou jsem ten večer nebyl v koleji, neboť jsem doprovázel jistou slečnu na výletě kočárem do Whitney, kde jsme se zdrželi přes noc, a když jsem se na druhý den vracel do Oxfordu, potkal jsem jednoho ze svých kumpánů a ten mi pověděl dost novinek o mé osobě, abych rovnou obrátil koně.“

„A prosím vás, pane, pověděl vám i o tom zatykači?“ chtěl vědět Partridge. Tom ale prosil starého pána, aby nedbal dotěrných otázek a pokračoval ve vyprávění, což ten učinil následovně:

„Na návrat do Oxfordu nebylo ani pomyšlení, i napadlo mne hned vzápětí, že se vydám do Londýna. Moje společnice mi tento úmysl zprvu rozmlouvala, když jsem jí však ukázal své bohatství, okamžitě souhlasila. Zamířili jsme tedy přes louky a pole k hlavní cirencesterské silnici a tak jsme ujížděli, že jsme přespříští večer už trávili v Londýně.

Uvážíte-li, kde jsem byl a v jaké společnosti, dozajista vás nepřekvapí, že jsem zakrátko dospěl na dno těch peněz, jež jsem si tak podle přisvojil.

Ocitl jsem se nyní v postavení mnohem tíživějším než kdy předtím, neboť jsem nebyl s to uspokojit ani základní životní potřeby, a co mne tížilo ještě hůř, moje metresa, kterou jsem slepě zbožňoval, sdílela mou bídu. Hledět na milovanou bytost v nouzi, když není ve vašich silách ji zmírnit a navíc na vás stále dotírá svědomí, že takhle strádá vaší vinou, to je prokletí, jehož hrůzu si neumí představit ten, kdo je neprožil.“

„To vám věřím," zvolal Tom, „a z hloubi srdce s vámi soucítím." Vyskočil, přešel rozrušeně po místnosti sem a tam, načež se omluvil a sklesl na židli. „Toho jsem chválapánubohu zůstal ušetřen," pravil.

„Tato okolnost," pokračoval starý pán, „zhoršovala mou neblahou situaci k nesnesení. Dokázal jsem se spíš vyrovnat s nemožností ukojit vlastní přirozené potřeby, třeba i hlad nebo žízeň, jenom jsem nemohl přenést přes srdce, že neuspokojím každý bezvýznamný rozmar ženy, která mne tak pobláznila, že jsem si ji chtěl vzít, ač jsem věděl, že byla milenkou poloviny mých kumpánů. Jenomže to dobrodušné stvoření nedopustilo, abych se před ostatními tak snížil. Možná že se mnou soucítila, když viděla, co kvůli ní denně vytrpím, a proto se rozhodla mé trápení ukončit. Brzy také našla způsob, jak mne vysvobodit ze všech zapeklitých nesnází, a zatímco já jsem byl zaneprázdněn všelijakým úsilím, abych jí zajistil rozptýlení, ona mne z nezištné dobroty zradila jednomu ze svých bývalých oxfordských milenců, a ten už se svědomitě postaral o to, abych byl zajištěn a uvržen do žaláře.

Tam jsem se poprvé vážně zamyslel nad svým dosavadním nezdárným životem, nad vším, čím jsem se provinil, nad neštěstím, které jsem na sebe přivolal, a nad žalem šlechetného otce, jehož jsem já příčinou. A když jsem k tomu ještě připočetl milenčinu proradnost, zmocnila se mne taková hrůza, že se mi život přestal jevit žádoucí, vzbuzoval ve mně jen hnus, a tenkrát bych byl smrt objal jako nejdražší přítelkyni, kdyby mi byla poskytla volbu prostou hany.

Zanedlouho jsem stanul před porotním soudem a ten mne ve shodě s *habeas corpus*[76] předal do Oxfordu, kde jsem s jistotou očekával, že budu souzen a odsouzen, ale k mému velkému překvapení proti mně nebyla vznesena žaloba, a tak jsem byl na konci soudního zasedání propuštěn, protože se nenašel žalobce. Zkrátka, můj druh mezitím už Oxford opustil, a buď z lhostejnosti, nebo z nějakého jiného důvodu, nevím, se rozhodl tou záležitostí více nezabývat."

„Možná že si nechtěl potřísnit ruce vaší krví, a dobře udělal. Kdyby někoho pověsili na základě mého svědectví, v životě bych už sám neulehl, protože bych se bál, že se mi zjeví jeho duch."

„Tak se mi zdá, že za chvíli nebudu vědět, jestli mám víc obdivovat tvou statečnost nebo tvou moudrost, Partridgi," řekl Tom.

„Jen se mi smějte, pane, co vám libo," odvětil Partridge, „ale kdybyste si vyposlechl kratinký příběh, který se zaručeně stal, možná byste na to hleděl jinak. V mé rodné farnosti –" Tom ho

chtěl umlčet, ale starý pán se za něho přimluvil, aby směl povědět, co chce, a slíbil, že se mezitím rozpomene na zbytek svého vypravování.

Partridge tedy znovu začal: „V mé rodné farnosti žil jistý sedlák Bridle, a ten měl syna Francka, hodného, slibného mládence: chodili jsme spolu do obecné školy a pamatuju si, že to dotáhl až k Ovidiovým *Epištolám* a někdy se mu povedlo přeložit i tři verše, aniž koukal do slovníku. Ale i jinak to byl moc hodný hoch, chodil pilně do kostela a říkalo se o něm, že žalmy zazpívá nejlíp z celé farnosti. Tu a tam si přihnul víc, než mu bylo zdrávo, ale to byla jeho jediná slabost."

„A jak to bylo s tím duchem?" zeptal se Tom.

„Však se k němu dostanu, jen se nebojte, pane," ujistil ho Partridge. „Dříve vám ale musím povědět, že sedlák Bridle přišel o kobylu, ryzka to byla, pokud mě paměť neklame, a náhoda tomu chtěla, že krátce nato zašel mladý Francek na jarmark v Hindonu, ten se konal – teď už si nevzpomínám, který den to bylo, a jak tam tak okouní, co nevidí: nějakého chlapa na tátově kobyle. Francek hned začal křičet: ‚Chyťte zloděje,' a protože to bylo na jarmarku uprostřed všeho toho chumlu, tak se tomu chlapovi nepodařilo ujet. Zmocnili se ho a dovedli před soudce – pamatuju se, že to byl soudce Willoughy z Noylu, moc vážený a hodný pán, a ten ho dal vsadit do žaláře a Francka si zavázal remanencí, myslím, že se tomu říká, to je takové těžké slovo z latinského *re* a *manere*,[77] ale význam to má trochu jiný než to původní jednoduché slovo, jak se to u složenin stává. No a za nějaký čásek tam přijel ctihodný lord Page, aby zahájil soudní zasedání, tak mu předvedli toho chlapa a Francka předvolali jako svědka. Co živ budu, nezapomenu, jak se ten lord soudce tvářil, když se Francka zeptal, z čeho viní zadrženého. Chudák Francek se rozklepal od hlavy až k patě. ‚Tak co, člověče,' povídá ctihodný pan lord, ‚co můžete uvést k obžalobě? Nestůjte tady a nebreptejte, ale řádně promluvte,' ale hned nato se na Francka obrátil už vlídně a začal hromovat na toho chlapa, a když se ho zeptal, co může uvést na svou obhajobu, chlap řekl, že toho koně našel. ‚I to se podívejme!' zvolal lord soudce, ‚jaké máte štěstí: já tu jezdím po kraji čtyřicet let a v životě jsem žádného koně nenašel; a máte ještě větší štěstí, než tušíte, příteli, protože jste si nenašel jen koně, ale i ohlávku, to se spolehněte.' Na to slovo do smrti nezapomenu. Všichni v soudní síni se rozchechtali, až se za břicho popadali, a jak by taky ne. A ještě dvacet takových šprýmů pronesl, ale já už si je nepamatuju. Taky něco v tom smyslu, že udělal pěknou koninu, a lidi se zase smáli. Ten pan soudce měl kuráž a byl to moc učený pán. Namouduši, že není větší švanda než hrdelní pře. Jenom mi připadalo trochu nespravedlivé, že obhájce

obžalovaného nedostal slovo, ačkoli si přál uvést jen jediné jednoslabičné slůvko; ctihodný lord si nepřál je vyslechnout, ačkoli žalobci dovolil mluvit přes půl hodiny. Připadalo mi to nespravedlivé, to přiznávám, protože jich na něho bylo tolik: ctihodný lord, soudní dvůr, porota, advokáti, svědkové, všichni proti jednomu chudákovi, a ten ještě v řetězech. No nakonec ho pověsili, jak jináč, a chudáček Francek z toho měl těžkou hlavu. Jen se ocitl někde potmě sám, už měl dojem, že vidí ducha toho chlapa."

„A to je všecko?" zeptal se Tom.

„Ne, kdeže by," odpověděl Partridge. „S pomocí boží se teď dostávám k tomu hlavnímu: jednou pozdě večer, když se Francek vracel z hospody, tak si na něho ten duch počíhal v takovém dlouhém úzkém úvoze: byl celý bílý a vrh se na Francka, a Francek, on je chlapisko udělané, se vrh na ducha a začali se spolu prát a chudák Francek si to hrozně odnesl: nakonec se doplazil domů, ale čtrnáct dní z toho nářezu i z toho leknutí ležel a to je čistá pravda a celá farnost vám to dosvědčí."

Starý pán se nad tím příběhem usmíval a Tom se rozchechtal z plných plic, načež se Partridge ozval: „Jen se tomu smějte, pane, smáli se i jiní, hlavně náš vrchnostpán, o kterém jde jedna řeč, že je to neznaboh; ten tvrdil, jelikož se na druhý den našlo v tom úvoze mrtvé tele s bílou lysinou, že se Francek pustil do křížku s ním, jako by tele někdy napadlo člověka. A krom toho mi Francek pověděl, že toho ducha určitě poznal, a moh by to odpřisáhnout před každým křesťanským soudem, protože tehdá prý vypil kdoví jestli dvě holby kořalky. Smiluj se nad náma, panebože, a nedopusť, abychom si potřísnili ruce cizí krví, říkám já."

„Když nám teď pan Partridge vypověděl svou historku, doufám, že vám už napříště nebude skákat do řeči, budete-li tak laskav a dokončíte své vyprávění, vážený pane," řekl Tom hostiteli. Ten mu vyhověl, ale protože měl možnost si mezitím vydechnout, zdá se nám patřičné dopřát totéž našim čtenářům, a proto tuto kapitolu ukončíme.

12. Kapitola

Pán z kopců pokračuje ve vyprávění.

„Získal jsem tedy opět svobodu a zároveň s ní i hroznou ostudu," začal starý pán. „Je totiž velký rozdíl, jestli vás soud jen tak zprostí viny, a jestli vás zprostí viny vaše vlastní svědomí a veřejné mínění. Byl jsem si vědom spáchaného zločinu, styděl jsem se podívat lidem do očí,

a tak jsem se rozhodl opustit Oxford na druhý den ještě před rozedněním, aby mne živá duše nespatřila.

Jakmile jsem město měl za zády, napadlo mne nejprve, že se vrátím domů k otci a budu usilovat, aby mi odpustil; jelikož jsem ale byl pevně přesvědčen, že ví o všem, co se událo, a dobře jsem znal jeho odpor ke všemu nečestnému, sotva jsem se mohl nadát, že by mě doma přijal, zvlášť když jsem ani nezapochyboval, jak se mne zastane matka; ale i kdybych si býval tak jist otcovým odpuštěním, jako jsem si byl jist jeho hněvem, nevím, jestli bych se byl opovážil před ním stanout anebo jestli bych byl dokázal za jakýchkoli podmínek žít a rozprávět s těmi, kdo věděli, že jsem se dopustil něčeho tak odporného.

Zamířil jsem tedy zpátky do Londýna, nejlepšího útočiště lidí obtížených zármutkem či hanbou, pokud neprosluli na veřejnosti, protože zde se vám nabízejí všechny výhody samoty bez jejích nevýhod, jelikož můžete být sám a zároveň mezi lidmi, a zatímco chodíte či sedíte nepovšimnut, víří kolem vás hluk, spěch a valí se nepřetržitě proud jevů hodných zájmu, což brání myšlenkám v sebezpytování, lépe řečeno nedovolí jim sytit se žalem a studem, což je nejnezdravější dieta na světě, a někteří lidé (ač mnozí si ji dokážou odepřít anebo se jí oddávají jen na veřejnosti) se jí velice přejídají, s velice osudnými důsledky, když se ocitnou o samotě.

Jelikož ale sotvakdy se na světě najde něco dobrého bez svého průvodního zla, jsou i tací, jimž lidská nevšímavost nevyhovuje, totiž chudáci bez groše v kapse; lidé neznámí vás sice neuvádějí do rozpaků, ale zároveň vás ani neživí a nešatí. A umřít hlady se dá zrovna tak dobře na Leadenhallském tržišti jako na poušti někde v Arábii.

Osud mne v té době zcela zbavil onoho velkého zla, jak je nazývají jistí spisovatelé, kteří jsou jím zřejmě nadmíru obtěžkáni, totiž peněz.“

„S dovolením, pane,“ řekl Partridge, „nevzpomínám si na žádného spisovatele, který by je zval *malorum*[78], nýbrž *irritamenta malorum*[79]. *Effodiuntur opes, irritamenta malorum.*“[80]

„Víte, pane, ať už jsou peníze zlem či jeho příčinou,“ pravil starý pán, „každopádně jsem jich byl zcela prost, a rovněž tak i přátel a známých, jak jsem se domníval, když tu jednou k večeru procházím nádvořím v Templu, hladový a zbědovaný, a náhle zaslechnu, jak mne kdosi důvěrně volá křestním jménem: i otočil jsem se a poznal v tom volajícím kolegu z koleje, který odešel z univerzity už před rokem, dávno předtím, než jsem upadl svou vinou do neštěstí. Jmenoval se Watson, srdečně mi stiskl ruku, vyjádřil velkou radost nad naším

setkáním a hned navrhl, abychom spolu vypili láhev. Zprvu jsem odmítl a předstíral, že nemám čas, ale když nepřestával důrazně naléhat, přemohl nakonec hlad mou hrdost a já mu otevřeně doznal, že nemám v kapse ani vindru; zdůvodnil jsem to však nepravdivě tím, že jsem si ráno vzal jiné kalhoty. Pan Watson na to řekl: ‚Myslel jsem, Jacku, že jsme staří kamarádi, a proto o něčem takovém není potřeba mluvit.‘ Chytil mě pod paží a táhl mě s sebou, ale já se příliš nebránil, protože mne vlastní vůle hnala kupředu mocněji než on.

Zašli jsme tedy k Fráterům, kde, jak víte, bývá rušno a veselo. Když jsme se usadili v lokále, všímal si pan Watson pouze výčepu a kuchyň zcela opomíjel; zřejmě ho ani nenapadlo, že bych nebyl dávno po obědě. Jelikož tomu však bylo jinak, vymyslel jsem si další lež a sdělil jsem svému společníkovi, že jsem byl na druhém konci města v důležité záležitosti, a proto jsem jen v rychlosti zhltl skopové žebírko, takže jsem opět dostal hlad, a jestli by laskavě k té láhvi neobjednal i biftek.“

„Lidé by měli mít lepší paměť,“ zvolal Partridge, „nebo jste v těch kalhotách našel peníze jen na skopové žebírko?“

„Máte pravdu,“ odpověděl mu cizí pán, „takové trapné omyly zpravidla doprovázejí každou nepravdu. – Ale abych pokračoval. – Dostal jsem se do nálady. Maso a víno mne posilnilo a rozjařilo, byl jsem rád, že si popovídám se starým kamarádem, a to tím víc, že jsem ho pokládal za zcela neinformovaného o tom, co se na univerzitě po jeho odchodu zběhlo.

Z tohoto příjemného omylu mne ale brzy vyvedl, když pozdvihl sklenici, druhou rukou mne stiskl a připil mi: ‚Na tvoje zdraví, kamaráde, ať ti slouží, a na to, že jsi byl se ctí zproštěn obvinění, z něhož tě nařkli.‘ Zůstal jsem, jako by do mě hrom udeřil, a když to Watson viděl, začal mi domlouvat. ‚Nebuď bláhový, člověče, a nestyď se, byl jsi osvobozen a nikdo se tě neopováží obviňovat; ale prosím tě, pověz mi jako přítel příteli: doufám, žes to dovopravdy seknul, nebuď labuť, vždyť to je záslužnej skutek, voholit takovýho nádivu srabáckýho, a jen bych ti přál, abys mu místo těch dvou kilo šlohnul dva tácy. No, no, frajere, neváhej a vyval mi to, tady nejsi u šmejdů. Do prkýnka, já to voceňuju, taky bych nezaváhal, namouduši.‘

Těmihle řečmi zahnal mé rozpaky, a protože mi tou dobou i víno otevřelo srdce, otevřeně jsem se mu k loupeži přiznal, ale upozornil jsem ho, že byl mylně informován co do částky, že to byla jen pětina uvedené sumy.

‚To je mi upřímně líto,‘ vece, ‚tak ať ti to příště vyjde líp. Ale jestli si dáš poradit, nebudeš už na sebe brát takový riziko. Podívej,‘ a vytáhl z kapsy kostky, ‚tady je vercajk. Tohle jsou ty

šidítka, to je správná medicína na souchotě tvý šrajtofle. Poslouchej, co ti radím, a já už ti ukážu, jak vodlehčit hejlům, abys za to nevyfás kravatu.‘“

„Jakou kravatu, prosím vás, pane?“ chtěl vědět Partridge.

„Tak se v hantýrce podsvětí říká oprátce,“ objasnil mu starý pán, „jako se karbaníci neliší od loupežníků svou morálkou, tak se navzájem připomínají i výrazovými prostředky.

Vypili jsme tedy po láhvi, načež pan Watson prohlásil, že vedle už rozhodili posty, a tudíž se musí zvednout, a zároveň na mne naléhal, abych šel s ním a zkusil štěstí. Odpověděl jsem mu, že je to momentálně vyloučeno, jak dobře ví, neboť jsem se mu netajil prázdnotou svých kapes. Upřímně řečeno, předpokládal jsem, když předtím tak halasně vykládal o přátelských citech, že mi za tím účelem nabídne nějakou menší půjčku, on však na to řekl: ‚Nevadí, člověče, voškubej nějakýho kořena!‘ (Partridge se užuž chystal dotázat na smysl onoho úsloví, ale Tom mu zacpal ústa.) ‚Dávej bacha, pomůžu ti ho vočíhnout, protože ty ses ve městě ještě nevokoukal a moh bys narazit na některýho koumesa.‘

Přinesli nám účet, Watson položil na stůl svůj díl a zvedl se. Celý rudý jsem mu připomenul, že nemám na útratu. Odpověděl: ‚To nevadí, nech si to napsat na futro nebo se zdekuj a na nic nekoukej – ale počkat,‘ povídá, ‚já sejdu dolů první, ty si vem moje peníze, jako že zaplatíš u výčepu, a já na tebe počkám venku za rohem.‘ Neskrýval jsem svou nechuť k takovému postupu a dal najevo zklamání, že nezaplatí všechno, ale zapřísahal se, že už nemá v kapse ani šestipenci.

Odešel tedy, a mně nezbývalo než vzít ty peníze a následovat ho: dělila nás tak malá vzdálenost, že jsem slyšel, jak oznamuje číšníkovi, že nechal peníze na stole. Ten mne míjel na schodech, ale já tak spěchal, že jsem vyběhl na ulici, než jsem zaslechl, jak dává průchod svému zklamání, a u výčepu jsem se podle návodu o ničem nezmínil.

Nato jsme se odebrali rovnou do herny, kde pan Watson k mému úžasu vytáhl hrst bankovek a položil je před sebe na stůl podobně jako mnozí další: všichni jako by považovali své paklíky za volavky, které přilákají do svého hnízda paklíky sousedů.

Nebudu vás unavovat a líčit všechny kousky, které Štěstěna či spíše kostky sehrály v této její svatyni. Hory zlata se v okamžení rozplynuly na jednom konci stolu a stejně rychle navršily na druhém. Bohatí rázem zchudli a chudáci stejně rychle zbohatli, takže se zdálo, jako by

filozof nenašel lepší místo, kde svým žákům vštípit opovržení k světským statkům anebo aspoň jim názorně předvést nejistotu jejich trvání než právě zde.

Mně se vedlo tak, že jsem nejprve své jměníčko značně rozhojnil a pak všechno zase pozbyl. Panu Watsonovi rovněž štěstí střídavě přálo a nepřálo, až nakonec vyskočil od stolu, rozčileně prohlásil, že přišel o rovnou stovku a že už nehraje. Přistoupil ke mně a vyzval mne, abych se s ním vrátil k Fráterům, já ale rozhodně odmítl s tím, že se nechci znovu dostat do prekérní situace, zvlášť když všecko prohrál a je na tom teď stejně jako já. ‚Pchá,‘ odvětil, ‚právě jsem si vypůjčil od přítele dvě guineje a jedna z nich je ti k službám.‘ Vtiskl mi ji hned do ruky a já se přestal zdráhat.

Zpočátku mi bylo trapně, že se vracíme do lokálu, který jsme tak nepěkně opustili, ale když k nám přistoupil číšník a velice zdvořile nás upozornil, že jsme ‚patrně zapomněli vyrovnat účet,‘ ulevilo se mi, dal jsem mu ochotně svou guineu, vyzval ho, ať tak učiní sám, a přijal to jako neopodstatněné podezření.

Pan Watson teď objednal nejluxusnější večeři, jakou si dokázal vyvzpomenout, už se nespokojil s lehkým klaretem jako předtím, ale žádal vzácné burgundské.

Naše společnost se brzy rozrostla o další pány od hráčských stolů; většina z nich, jak jsem později pochopil, nepřišla do vinárny na skleničku, ale za obchodem, neboť praví valchaři se vždycky vymlouvají na zdravotní důvody a nepijí. Zato horlivě pobízeli dva mladé pány, které se chystali oškubat, jak taky potom nemilosrdně učinili, a z této kořisti jsem i já měl to štěstí shrábnout svůj díl, ač jsem ještě nebyl zasvěcen do jejich triků.

Ještě jedna okolnost týkající se dění v té herně stojí za zmínku: peníze totiž postupně mizely, a jak se na začátku stůl pod zlatými mincemi až prohýbal, když se hráči rozcházeli, což se stalo až na druhý den, byla to neděle, k polednímu, ležela tu jen sem tam nějaká guinea, a co bylo ještě podivnější, všichni krom mne prohlašovali, že prohráli, a kam se tedy všechny ty peníze poděly, ledaže je odnesl sám ďábel, to je záhada!“

„Jistojistě je taky odnesl,“ prohlásil Partridge, „protože zlý duch může sebrat, co chce, a zůstat přitom neviditelný, třebas v té místnosti bylo plno lidí; a nic bych se nedivil, kdyby byl odnesl všecky ty neznabohy sakumprásk, když hráli hazard v čase nedělního kázání. A mohl bych vám taky vyprávět o jedné pravdivé události, jestli chcete, jak ďábel odnes chlapa z postele od cizí manželky a vyletěl s ním klíčovou dírkou. Viděl jsem to stavení, kde se to stalo, a nikdo tam už třicet let nebydlí.“

Partridgeova neomalenost Toma trošku dohřála, zároveň se však musel i usmát nad jeho prostoduchostí. Starý pán se zachoval podobně a pokračoval ve vyprávění, tak jak je zachytila následující kapitola.

13. Kapitola

Předchozí příběh pokračuje.

„Můj kolega ze studií mne takto uvedl do zcela neznámého světa. Brzy jsem se seznámil s celým karbanickým bratrstvem a byl zasvěcen do jejich tajností. Přesněji řečeno, naučil jsem se pár prostým trikům, které je možno uplatnit na nějakého nezkušeného jelimánka, zatímco rafinovanější úskoky zná jen málo vyvolených, kteří to dotáhli na špičku své profese, a takové cti já nedosáhl; neuměl jsem se totiž mírnit v pití, a také vrozená horkokrevná povaha mi bránila dosáhnout výraznějších úspěchů v umění, jež vyžaduje tak strohou sebekázeň jako nejasketičtější filozofická škola.

I pan Watson, s nímž jsem žil v důvěrné družnosti, bohužel značně trpěl výše zmíněným neduhem, a proto namísto, aby se svou profesionální činností domohl jmění, jako se to podařilo jiným, byl střídavě bohat a chud a často byl nucen přenechat svým chladnokrevnějším druhům nad láhví, z níž oni neokusili, všechno, oč oškubal hejly v hospodě.

Oba jsme se ale jakžtakž protloukali a po dva roky jsem se i já věnoval tomuto povolání: v té době jsem zakusil nejrůznější obraty štěstěny, někdy jsem si užíval v nadbytku, jindy jsem se musel potýkat s neuvěřitelnými těžkostmi. Dnes jsem se topil v přepychu, zítra jsem se musel omezit na nejprostší chudou stravu. Večer jsem měl na sobě krásný oblek, a druhý den ráno už byl v zastavárně.

Jednoho večera, když jsem se vracel bez groše z herny, zpozoroval jsem nějaký rozruch na ulici, kde se seběhlo plno lidí. Jelikož jsem se nemusel obávat kapsářů, proklestil jsem si cestu davem a zjistil jsem, že tady nějakého pána okradli, přepadli a zbili. Zraněný byl celý od krve a očividně sotva stál na nohou. Můj tehdejší způsob života a společnost, s níž jsem se stýkal, ve mně ještě nestačily zabít všechnu lidskost, i když ve mně zůstalo moc málo poctivosti a studu, a tak jsem tomu nešťastníkovi okamžitě nabídl pomoc, on vděčně přijal, svěřil se mi a prosil, abych ho zavedl do nějakého hostince, kam by si mohl zavolat lékaře, protože se mu dělá mdlo ze ztráty krve. Měl zřejmě radost, že se v tom davu našel někdo, kdo podle oblečení vypadá na lepšího člověka, protože ostatní kolemstojící nevzbuzovali svým zevnějškem valnou důvěru.

Vzal jsem nebohého pána pod paží a dovedl ho do hospody, kde jsme se scházívali, protože to bylo nejblíž. Šťastnou náhodou byl právě přítomen lékař, hned se pána ujal, obvázal mu rány a k mé radosti prohlásil, že nejsou životu nebezpečné.

Lékař hbitě a zručně dokončil svou práci a pak se zeptal, kde zraněný pán bydlí, a ten mu sdělil, že přibyl do Londýna toho dne, koně že nechal v jedné krčmě na Piccadilly, že si ještě nenajal byt a skoro nikoho tu nezná.

Zmíněný lékař, jehož jméno si už nevybavuji, vím jen, že začínalo na R, se těšil velkému věhlasu a byl osobním lékařem královým. Navíc to byl muž vynikajícího charakteru, laskavý a dobrosrdečný, vždy hotov prokázat svým bližním službu. Nabídl cizímu pánovi, že ho na Piccadilly doveze vlastní koleskou, a zároveň mu pošeptal: ‚Jestli jste bez peněz, založím vás.‘

Nebožák však v té chvíli ani nebyl s to mu za velkorysou nabídku poděkovat, protože se na mne mezitím zahleděl, a teď se napřímil na židli, zvolal: ‚Je to můj syn! Synáčku!‘ a omdlel.

Většina přítomných usoudila, že ho po ztrátě krve šálí smysly, ale já, jenž jsem tou dobou už také začínal rozpoznávat otcovy rysy, jsem tím měl své tušení potvrzeno a věděl jsem, že je to on. Přiskočil jsem k němu, objal ho a dychtivě ho líbal na chladné rty. Spustím oponu nad výjevem, jejž nemohu popsat: neztratil jsem sice vědomí, jako se to nakrátko stalo otci, ale stejně mně z leknutí a úžasu smysly vypovídaly službu, nevnímal jsem, co se kolem mne děje, až se otec probral z mdloby a já se mu ocitl v náručí, oba jsme se k sobě láskyplně tiskli a slzy nám kanuly po tvářích.

Přítomní byli tím výjevem očividně dojati, ale my, kteří jsme v něm takříkajíc hráli hlavní roli, jsme jen toužili uchýlit se co nejrychleji do soukromí, a proto otec přijal lékařovu laskavou nabídku, nastoupil do jeho kolesky a já ho doprovázel do hostince.

Když jsme zůstali sami, vytkl mi vlídně, že jsem mu tak dlouho nenapsal, a vůbec se nezmínil o tom zločinu, jenž to zapříčinil. Sdělil mi, že matka zemřela, a trval na tom, abych se s ním vrátil domů. Pravil, že si kvůli mně už dlouho dělá starosti, prý ani neví, jestli se víc bál, že už nejsem mezi živými, anebo v to doufal, protože ho děsily horší představy. A nakonec mi sdělil, že jeden ze sousedních pánů, který našel syna ve stejném prostředí, mu o mně pověděl, a on se tedy vydal do Londýna jen a jen za tím účelem, aby mne odvrátil od takového způsobu života. Chvalořečil bohu, že ho svedl se synem při nehodě, která ho málem stála život, a

rozradostněn uvažoval, že za svou záchranu vděčí mé lidské účasti, což prý ho těší víc, než kdybych byl jednal ze synovské úcty a věděl, že člověk, jehož jsem se ujal, je můj otec.

Hříšný život mi nezatvrdil srdce natolik, abych nedokázal ocenit tu hloubku otcovské lásky, ač platila nehodnému. Hned jsem mu slíbil, že se budu řídit jeho přáním a vrátím se s ním domů, jen co bude schopen cesty, a to za pár dní skutečně byl, díky onomu vynikajícímu lékaři, jenž se ujal jeho léčení.

Den předtím, než jsme se vydali na cestu (do té chvíle jsem se od otce nevzdálil), jsem se šel rozloučit s některými blízkými přáteli, především s panem Watsonem; ten mi domlouval, abych se nezahrabal v nějakém zapadákově, jak to vyjádřil, jen abych vyhověl rozcitlivění jednoho starého blázna. Takové argumenty však na mne neučinily pražádný dojem, a tak jsem znovu spatřil svůj domov. Otec mi důrazně radil, abych pomýšlel na ženění, ale ve mně se všechno tomu vzpíralo. Poznal jsem už, co je to láska, a možná že ani vám nejsou cizí bouřlivé výstřelky této něhyplné i drtivé vášně.“ Starý pán se odmlčel a zahleděl se vážně na Toma, jehož tvář v jediné minutě vystřídala smrtelnou bledost s krvavým nachem. Starý pán, jako by to neviděl, pokračoval ve vyprávění.

„Byl jsem nyní zaopatřen vším, čeho je k životu třeba, a vrhl jsem se s neukojitelnou vášní opět do studia. Věnoval jsem se výhradně čisté filozofii, kterýžto pojem mnozí považují jen za důvod k vtipům a pošklebkům. Pročetl jsem díla Aristotelova a Platónova i ostatní nedocenitelné poklady, jež starověké Řecko zůstavilo lidstvu.

Tito autoři mne sice nevzdělali v žádných vědách, jež by dopomáhaly k bohatství a světské moci, leč naučili mne, jak dosažením obojího opovrhovat. Povznášejí mysl, zocelí ji a zakalí, aby odolala všem proměnám vrtkavého osudu. Nejenže obeznámí člověka s moudrostí, ale utvrdí ho v konání podle jejích zásad a názorně ho přesvědčí, že se podle nich musí řídit, chce-li dosáhnout nejvyšší světské blaženosti a mít jakous takous čáku ubránit se neštěstí, jež je všudypřítomné a stále na nás dotírá.

A k tomu jsem připojil i další studium, a ve srovnání s ním je všechno filozofování i těch nejmoudřejších pohanů pouhý sen, nabubřelý marnivou domýšlivostí, přesně tak, jak je vypodobňuje kdejaký hloupý vtipálek. Mluvím o boží moudrosti, zjevené nám v *Písmu svatém:* tam se poučíme a ujistíme o jevech mnohonásobně hodnějších naší pozornosti než všechno, co nám k poučení nabízí svět vezdejší. O jevech, jež nám nebesa ráčila odhalit, neboť ani nejbystřejší lidský rozum by je bez pomoci nikdy nepoodkryl. Začal jsem teď

nahlížet na všechen čas strávený nad pohanskými mysliteli jako na marnou práci: jejich učení na nás možná působí libě, ba i úchvatně, a je třeba i dobrým návodem, jak si počínat, ovšem jen ve vztahu k našemu světu, a při porovnání s velebností, již nám odhalí *Písmo,* nám i nejlepší výdobytky pohanů připadají nicotné a bezvýznamné jako pravidla, jež si děti stanoví pro své dětské hry a zábavy. Pravda, filozofie nám dopomáhá k moudrosti, ale křesťanství nám dopomáhá k tomu, abychom byli lepšími lidmi. Filozofie lidského ducha pozvedá a zoceluje, křesťanství jej zjemňuje a obohacuje citem. S filozofií si vysloužíme obdiv lidí, s křesťanstvím lásku boží. Tím prvým si zajistíme blaženství dočasné, ale tím druhým věčné. – Obávám se ale, že vás svým zaníceným výlevem unavuji."

„I kdepák," zvolal Partridge, „chraňpámbu, aby nás unavovaly bohulibé řeči."

„Strávil jsem pak," pokračoval starý pán, „asi čtyři roky tak, jak mne to nejvíc těšilo, zcela oddán meditacím a prost nutnosti obtěžovat se všedními záležitostmi, než jsem ztratil toho nejlepšího otce pod sluncem, jehož jsem vroucně miloval. Jeho odchodu jsem nevýslovně želel, knih jsem si více nevšímal a celý měsíc se oddával projevům smutku a zoufalství. Čas, ten nejlepší lékař duší, mi však nakonec přece jen přinesl úlevu."

„Ba, ba, *tempus edax rerum,"* prohodil Partridge.

„Znovu jsem se zabral do svých studií a musím říci, že tím byla léčba dokonána: vždyť o filozofii a teologii se přece říkává, že léčí duši, a když ta ochoří, prospívají jí stejně jako tělesná cvičení neduživému tělu. Mají dokonce i podobný účinek jako tělocvik: posilují a utvrzují mysl, až se člověk stane, jak praví šlechetný Horatius:

Fortis et in se ipso totus teres atque rotundus,
externi ne quid valeat per loeve morari;
in quem manca ruit semper Fortuna."[81]

V té chvíli se Tom pousmál, protože se mu zřejmě v duchu vynořila jakási představa, starý pán to však myslím nepostřehl a vyprávěl dále:

„Smrtí onoho obdivuhodného muže doznaly mé poměry značné proměny: pánem domu se stal bratr, a jelikož jsme se svým založením od sebe tolik lišili a naše osudy se vyvíjely docela jinak, nevládla mezi námi družnost, a navíc naše soužití znepříjemňovala disharmonie mezi těmi několika málo přáteli, kteří se stýkali se mnou, a početným zástupem sportsmanů, které si bratr vodil z revíru ke stolu: takoví lidé nejenže jsou hluční a trýzní sluch střízlivých mužů

samými nesmysly, ale navíc je stále popichují a urážejí. Nejinak tomu bylo i u nás: sotva jsem se svými přáteli zasedl s nimi ke stolu, hned nám dávali najevo opovržení, protože jsme byli neobeznámeni s loveckou hantýrkou. Muži hluboce a všestranně vzdělaní totiž vždy soucítí s nevědomostí druhých. Ale ten, kdo vynikl v nějakém úzce omezeném, bezvýznamném oboru, skoro vždy shlíží spatra na každého, kdo s ním jeho umění nesdílí.

Zkrátka a dobře, brzy jsme se rozloučili a já jsem se na radu lékaře odebral do Bathu pít tamní léčivé vody: z hluboce prožívaného žalu ve spojení se sedavým způsobem života jsem si přivodil chorobnou ochablost, která se v těchto lázních velmi účinně léčí. Druhý den po příjezdu jsem se vydal na procházku podél řeky: slunce tak pálilo (ač to bylo v předjaří), že jsem hledal stín a pod haluzemi smutečních vrb usedl na břehu. Setrval jsem tam sotva malou chvilku, když ke mně z druhé strany za vrbami dolehly čísi vzdechy a hořké naříkání. Náhle ten člověk neslýchané zaklel, zvolal: ‚Už to nechci snášet!‘ a vrhl se do vody. Vyskočil jsem, běžel jsem k tomu místu a ze všech sil volal o pomoc. Naštěstí seděl kousek po proudu rybář, ačkoli jsem ho pro vysoké rákosí předtím neviděl. Ihned přiběhl a společnými silami, ač i nám přitom hrozilo nebezpečí, jsme nešťastníka vytáhli na břeh. Zprvu nejevil známky života, ale když jsme bezvládné tělo podrželi vzhůru nohama (mezitím se seběhlo víc ochotných pomocníků), vyhrnulo se mu z úst velké množství vody, až konečně se začaly projevovat známky dýchání a zakrátko poté pohnul též rukama a nohama.

Mezi přítomnými byl i jeden apatykář a ten radil, abychom bezvládné tělo, z něhož zřejmě už všechna voda vyšla a zachvívalo se teď v křečích, rychle odnesli a uložili do tepla na lůžku. To se stalo a apatykář i já jsme šli s sebou.

Zamířili jsme k hostinci, protože jsme nevěděli, kde ten člověk bydlí, ale cestou jsme naštěstí potkali nějakou ženu, která nejdřív spustila hrozný křik a pak nám sdělila, že ten pán je u ní na bytě.

Když jsme tam toho člověka šťastně dopravili, svěřil jsem ho apatykářovi, jenž o něho dobře pečoval, protože jsem se na druhý den doslechl, že se už docela vzpamatoval.

Šel jsem ho pak navštívit, abych zjistil, z jaké příčiny se odhodlal k zoufalému činu, a zabránil, pokud to bude v mých silách, opakování tak hříšného záměru v budoucnu. Sotva jsem překročil práh jeho ložnice, rázem jsme se poznali: nebyl to nikdo jiný než můj dobrý přítel pan Watson! Nebudu vás unavovat líčením našeho prvního rozhovoru, protože bych se chtěl pokud možno vyvarovat rozvláčnosti.“

„Prosím vás, vypovězte nám to všechno,“ žadonil Partridge. „Hrozně rád bych věděl, co ho přivedlo do Bathu.“

„Uslyšíte všechno podstatné,“ odpověděl starý pán a vyprávěl dále, tak jak to dále i zaznamenáváme, až si spolu s čtenářem trochu vydechneme.

14. Kapitola

Pán z kopců dovádí svůj příběh do konce.

„Pan Watson,“ pokračoval starý pán, „mi zcela otevřeně sdělil, že se mu delší čas lepila smůla na paty a tím se dostal do těžké situace, která mu nakonec vnutila rozhodnutí, že si sáhne na život.

Jal jsem se mu takový nekřesťanský, ba přímo ďábelský záměr rozmlouvat a uvedl jsem všechny argumenty, které mne k tomu napadly, ale na něho jako by to vůbec nepůsobilo. Očividně svého činu nelitoval a mně se vtíralo podezření, že jej co nevidět v nějaké hrůzné období zopakuje.

Když jsem domluvil, nic mi na mé vývody neřekl, jen se mi upřeně zahleděl do tváře a s úsměvem prohodil: ‚Podivuhodnější se změnil, přítelíčku, takového tě nepamatuju. Kdoví, jestli by se mezi našimi biskupy našel některý, aby trumfnul tvou argumentaci proti sebevraždě, jíž jsi mě tu oblažil; jenomže pokud se nenajde někdo, kdo by mi půjčil rovnou stovku, musím se buď oběsit, skočit do vody nebo umřít hlady, a podle mého názoru je ta třetí eventualita nejhorší.‘

Odvětil jsem mu vážně a důrazně, že jsem se skutečně změnil od té doby, co jsme se viděli naposledy. Že jsem věnoval dost času, abych přemýšlel o svých pošetilostech a kál se za ně. Radil jsem mu, aby kráčel v mých šlépějích, a nakonec jsem ho ujistil, že mu těch sto liber sám půjčím, jestli mu to poslouží k tomu, aby si uspořádal své záležitosti, a nedá se o ně připravit v kostkách.

Pan Watson, když jsem k němu mluvil zpočátku, skoro jako by podřimoval, avšak ku konci rázem ožil. Popadl mě za ruku, vzdával mi tisíceré díky a prohlašoval, že jsem skutečný přítel, a snad prý si o něm nemyslím, že si nevzal žádné poučení ze zkušenosti a že by se znovu spolehl na ty zatracené kostky, které ho už tolikrát zklamaly. ‚Ne, ne,‘ dušoval se, ‚jen kdybych se ještě jedinkrát zmoh a byl v balíku, neláteřil bych už na Štěstěnu, i kdyby se ke mně obrátila zády a já musel pustit bank.‘

Chápal jsem moc dobře, co to znamená *být v balíku* i *pustit bank*. Řekl jsem mu proto s vážnou tváří: ‚Pohleď, Watsone, musíš vynaložit úsilí, aby sis našel nějakou činnost nebo zaměstnání, jež by tě uživilo, a pokud by se jevilo pravděpodobné, že mi to splatíš, jsem ochoten tě založit i větší částkou, než o jaké byla řeč, to ti slibuji, avšak jen tehdy, budeš-li se věnovat nějakému poctivému a čestnému povolání; co se hazardu týká, jednak je to nízké a hříšné počínání, a potom, jak jsem se sám přesvědčil, ty se na to nehodíš a musí to s tebou skončit jen a jen krachem.‘

‚To je zvláštní,‘ odpověděl, ‚ani ty, ani jiní kamarádi neuznáváte moje schopnosti, a přitom jsem přesvědčen, že se jednomu každému z vás přinejmenším vyrovnám, a ze srdce bych si přál, abychom spolu hráli o celé tvé jmění – to by byla zábavička. A nechal bych to na tobě, co budeme hrát. Ale pověz mi, hochu drahá, máš tu stovku u sebe?‘

Odvětil jsem, že mám pouze padesátilibrovou bankovku; tu jsem mu také předal a slíbil, že zbytek přinesu zítra dopoledne. Ještě chvíli jsem mu pak promlouval do duše, načež jsem se rozloučil.

Své slovo jsem dodržel ještě dřív než v určené lhůtě, zašel jsem k němu týž den odpoledne, a co nevidím: Watson sedí na posteli a mastí karty s jedním notoricky známým karbaníkem. Umíte si jistě představit mé pobouření, zvlášť když jsem ke svému zděšení viděl, jak pan Watson předává mou bankovku soupeři a ten mu na ni vrací jen třicet guinejí.

Druhý hráč brzy odešel a Watson prohlásil, že se stydí pohlédnout mi do očí. ‚Vidím, že mi štěstí nadobro dalo vale,‘ prohlásil, ‚a proto jsem se rozhodl hraní zanechat. Tvá laskavá nabídka mi nejde z mysli a slibuju ti, že se podle ní zařídím, i kdyby se všechno proti mně spiklo.‘

Nechoval jsem sice valnou důvěru v jeho sliby, přesto však jsem mu doplatil ze svého do slíbeného sta liber; dal mi na ně stvrzenku, a já ani nepředpokládal, že za ty peníze uvidím někdy něco jiného než tu stvrzenku.

Další rozhovor přerušil v té chvíli apatykář, jenž vstoupil s rozzářenou tváří, a aniž se pozeptal, jak se daří pacientovi, prohlásil, že nese skvostnou novinu, kterou se dozvěděl ze soukromého dopisu, ale zakrátko bude známá veřejně: vévoda z Monmouthu prý přistál na západě v čele mocné nizozemské armády, navíc u Norfolku kotví početné loďstvo, hotovo se vylodit a podpořit vévodovo tažení z té strany. Tento apatykář byl jedním z největších politických duchů své doby. Banální poštovní zásilka ho potěšila víc než sebeúspěšnější obrat

u pacienta a největší štěstí prožíval, když se dopídil nějaké zprávy o hodinu o dvě dřív než ostatní ve městě. Jeho informace bývaly zřídkakdy spolehlivé, protože věřil téměř všemu, co se mu k věření předložilo, a mnozí toho využívali, aby si z něho vystřelili.

Tak tomu bylo i se zprávou, kterou roznášel tentokrát: brzy poté se ukázalo, že vévoda se sice skutečně vylodil, ale jeho armáda pozůstává jen z nepočetného doprovodu a ty posily u Norfolku že jsou zcela smyšlené.

Apatykář nám toto zvěstoval a déle neotálel: s pacientem neprohodil jinak ani slovo a hned odspěchal šířit svou novinu po městě.

Události takového veřejného významu obvykle odsunou do pozadí soukromé starosti. Začali jsme nyní hovořit o politice. Já sám jsem už delší čas se značným znepokojením pozoroval, jaké nebezpečí očividně hrozí našemu protestantskému náboženství, a připadalo mi, že už je nezachrání nic než okamžitý zásah Prozřetelnosti: vždyť král Jakub vlastně vyhlásil protestantismu válku. Nabral do armády vyhlášené papežence, chystal se je usadit v církvi a na univerzitě. Papeženští páteři zaplavili naši zemi jako kobylky, veřejně se promenovali ve svých hábitech a holedbali se, že zakrátko vyjdou v procesí do ulic. Naši vlastní faráři měli zakázáno kázat proti papeženství a biskupové dostali příkaz, aby vyobcovali ty, kdo by neuposlechli, a aby se nedělalo nic polovičatě, ustanovila se v rozporu se zákony rada duchovních, silně podobná inkvizici, která tomu snad měla stát v čele. Lid dluží králi poslušnost, ale až na druhém místě, a král jej této poslušnosti zprostil tím, že ji přivedl do protikladu s poslušností nejpřednější, kterou dlužíme bohu. Navíc pozbyl práva na věrnost svého lidu tím, že porušil korunovační přísahu, k níž se jeho věrnost víže, když uvrhl do žaláře biskupy za to, že se nechtěli vzdát své víry, když zbavoval úřadu soudce, kteří nechtěli podřídit zákony jen a jen jeho libovůli, ba vzal zákon do vlastních rukou, když si osoboval právo udílet dispens, a tím se vlastně prohlásil za absolutního vládce. Zopakoval jsem výčet těchto událostí pro případ, že by dějiny něco z toho nezaznamenaly; domnívám se totiž, že jen tváří v tvář takovýmhle přečinům, jaké jsem uvedl, jen když jsou nezvratně a bezprostředně ohroženy víra a svoboda, je lid oprávněn nebo aspoň do jisté míry oprávněn se vzbouřit, což je jinak těžký hřích.“

„Ubezpečuji vás, vážený pane, že jsem se o všech těchto skutečnostech i o dalších poučil v dějepisu; ale povím vám o něčem, co dějiny ještě nezaznamenaly a vy patrně nevíte. V našem království v současné době propukla rebélie na podporu syna onoho krále Jakuba,

vyhlášeného papežence, pokud možno ještě bigotnějšího, než byl jeho otec, a ti rebelové jsou protestanti a bojují proti králi, který se nikdy, *ani jedenkrát,* nedotkl našich svobod.“

„Co to slyším!“ zhrozil se starý pán. „Znělo by to neuvěřitelně, kdyby šlo o národ, jenž nezasluhuje Vergiliovu charakteristiku ženského plemene *varium et mutabile semper.*[82] Jsme nehodni toho, že nás Prozřetelnost ochránila a uchovala nám naše náboženství navzdory mocným spiknutím a stálým intrikám papeženců. Je to záchrana tak podivuhodná a nevysvětlitelná, že v ní vidím skoro zázrak, který nám potvrzuje, že je posvátné. Neuvěřitelné! Protestanti rebelují na podporu papeženeckého prince! Pošetilost lidstva je stejně bezedná jako jeho podlost. – Ale abych uzavřel své vyprávění: rozhodl jsem se pozvednout zbraň na obranu vlasti, víry a svobody a Watson mé stanovisko sdílel. Vybavili jsme se vším potřebným a připojili jsme se k vévodovi u Bridgewateru.

S neblahým průběhem tohoto tažení jste možná lépe obeznámen než já sám. Spolu s panem Watsonem jsme prchli po bitvě u Sedgemoru, kde jsem utrpěl lehké zranění. Klusali jsme bok po boku téměř čtyřicet mil po exeterské silnici, pak jsme kdesi zanechali koně a pustili se přes pole a po pěšinách, až jsme došli k jedné chaloupce na občině, kde se nás ujala chudá stařenka, pečovala o nás, seč byla s to, a namazala mi ránu mastí, jež ji rychle zhojila.“

„A prosím vás, pane, kam jste byl raněn?“ dotazoval se Partridge.

Starý pán upokojil jeho zvědavost, že to bylo na ruce, a vyprávěl dál. „Tam mne Watson na druhý den opustil pod záminkou, že dojde opatřit nějaké zásoby do města Cullumptonu, avšak – dokáži to vypovědět, dokážete tomu uvěřit? Tento člověk, můj přítel, tento nízký, bezcitný, proradný zloduch mne zradil jezdcům krále Jakuba, přivedl je a předal mne jim.

Tito vojáci, bylo jich celkem šest, se mne zmocnili a vedli mne do Tauntonu do žaláře, ale ani tahle skutečnost, ani obavy, co se mnou bude, mi tak nejitřily duši jako přítomnost mého zrádného druha, jenž se jim také vzdal a byl považován za zajatce, ale zacházeli s ním lépe, neboť jim prokázal službu na můj účet. Zprvu se pokoušel svou zradu omlouvat, ale když u mne narazil jen na opovržení a výtky, brzy začal housti jinou, označil mne za krvelačného, zlolajného rebela, vlastní vinu připsal na můj vrub, když prohlásil, že jsem ho přemlouval, ba přímo ho donutil, aby pozvedl zbraň proti svému vznešenému a zákonnému vladaři.

Svým lživým svědectvím (neboť on se hrnul do povstání horlivěji než já) mne ranil do hloubi duše a vyvolal ve mně takové opovržení, že si je ani představit nemůže ten, kdo něco podobného nezažil. Nakonec se však Štěstěna přece nade mnou slitovala: došli jsme kousek

za Wellington a právě se ocitli v úzkém úvozu, když se k mým strážcům donesla falešná zvěst, že se blíží nepřítel o síle padesáti mužů, načež práskli do bot a nechali mně a mému zrádci na vůli, abychom udělali totéž. Ten lump ode mne upaloval ze všech sil a já byl rád, protože jinak bych se byl rozhodně pokusil, ač jsem neměl zbraň, vykonat na něm rozsudek za jeho podlost.

Získal jsem tedy znovu svobodu a okamžitě jsem se pustil přes pole a louky, sám jsem nevěděl kam, jen jsem se vyhýbal všem veřejným cestám, všem městům, ba i skromným obydlím, protože jsem měl pocit, že žádná lidská bytost by neváhala mne zradit.

Putoval jsem tak po kraji několik dní, během nichž mi příroda skýtala stejné lože i stejnou obživu jako našim zvířecím spolutvorům, až jsem nakonec dospěl do těchto končin, které mne svou odloučeností a divokou přírodou zlákaly, abych se tu usadil. První útočiště jsem si našel u matky mé staré hospodyně: tam jsem se skrýval, dokud mne zprávy o slavné revoluci a svržení Jakuba II. nezbavily strachu z nebezpečí a neumožnily mi znovu navštívit domov a uspořádat své záležitosti, tak jak to nejlépe vyhovovalo bratrovi i mně: vzdal jsem se všeho v jeho prospěch za odstupné ve výši tisíce liber a doživotní roční rentu.

Zachoval se ke mně v tomto případě, stejně jako kdykoli předtím, sobecky a hamižně. Nemohl jsem v něm vidět blízkou duši, a on si to ani nepřál: rozloučil jsem se s ním tedy stejně jako s ostatními známými a od onoho dne je můj osud o málo zajímavější než nepopsaný list.“

„Cožpak jste od té doby až dodneška žil nepřetržitě zde, pane?“ zeptal se Tom.

„Nikoli, milý pane,“ odvětil hostitel. „Hodně jsem cestoval a v Evropě jest jen málo končin, které jsem nepoznal.“

„Nemám odvahu vás o to požádat nyní,“ zvolal Tom, „a byla by to také bezohlednost, když už jste tak dlouho namáhal hlasivky. Dovolte ale, abych vyjádřil naději, že se v budoucnu naskytne příležitost, kdy se budeme moci seznámit se zajímavými zkušenostmi, jaké si muž vaší inteligence a rozhledu na dalekých cestách jistě nashromáždil.“

„Pokusím se uspokojit vaši zvědavost i v tomto směru, mladý příteli, pokud je to v mých silách,“ odpověděl starý pán.

Tom se začal znovu omlouvat, ale starý pán ho přerušil, a zatímco Partridge dychtivě natahoval uši, spustil tak, jak to zaznamenává další kapitola.

15. Kapitola

Stručné dějiny Evropy. A zvláštní rozhovor mezi Tomem Jonesem a Pánem z kopců.

„V Itálii jsou krčmáři takoví tichošlápkové. Ve Francii bývají hovornější, ale zdvořilí. V Německu a Nizozemí jsou zpravidla zcela nestoudní. A co se poctivosti týče, je to ve všech těchto zemích přibližně stejné. Nájemní slouhové určitě neopomenou využít každé příležitosti, aby vás ošidili, a co se postiliónů týká, ti budou zřejmě stejní na celé zeměkouli. Tolik, pane, jsem vypozoroval na svých cestách. Vydával jsem se do ciziny s tím záměrem, že se pobavím pohledem na bohatou různorodost, jíž Bůh zalidnil rozličné části své zeměkoule, různorodost, jež nesporně potěší filozoficky založeného pozorovatele a stejně nesporně doloží výsostné umění svého všemohoucího tvůrce. Abych pravdu řekl, jen jedno dílo v celém všehomíru neslouží Stvořiteli ke cti, a já už dávno pečlivě dbám, abych s ním nepřišel do styku.“

„Nezlobte se,“ řekl Tom, „ale já jsem si odjakživa představoval, že právě tohle dílo, jež máte na mysli, je stejně různorodé jako všechna ostatní: protože vedle odlišných sklonů přispívá i tradice a podnebí k tomu, aby se různě utvářela lidská přirozenost, jak jsem slyšel.“

„Rozdíly jsou jen nepatrné,“ řekl hostitel. „Kdo se vydává na cesty, aby poznal, jak se lidé liší, může si uspořit mnoho námahy, když se vydá na karneval do Benátek, protože zde spatří pohromadě všechno, co by jinak musel hledat na různých evropských dvorech. Všude stejné pokrytectví, stejná faleš: zkrátka a dobře, stejná pošetilost a neřest, jen pokaždé v jiném hábitu. Ve Španělích přijímá podobu velké závažnosti, v Itálii se skrývá za oslnivou nádheru. Ve Francii se pacholek vyšňoří jako kavalír, v severských zemích chodí pán jako trhan. Ale člověčí přirozenost je všude stejná a všude si stejně zasluhuje, abychom se jí s opovržením stranili.

A tím, pane, končím s příběhem svého života, neboť co se týká té dlouhé řady let strávených v odloučenosti zde, probíhají v takové neměnnosti, že byste na tom nenašel nic zajímavého, ba podobají se vlastně jedinému dni.“

Tom poděkoval starému pánovi, že podstoupil námahu spojenou s vyprávěním, a vyjádřil jistý údiv, jak dokáže snášet život v takovém osamění. „Zde si právem můžete stěžovat na nedostatek různorodosti,“ pravil. „Skutečně si neumím představit, jak jste dokázal naplnit, či spíše zabít tolik času.“

„To mne vůbec neudivuje," odvětil mu hostitel. „Tomu, kdo se citově i myšlenkově upíná k světským záležitostem, připadá, že tu celé dlouhé hodiny nemám co na práci: existuje však jediná činnost, pro kterou je celý lidský život příliš krátký. Jak dlouhý čas postačí k meditacím a uctívání nesmrtelného Hospodina v jeho slávě a věčnosti, jenž ke svým skvostným výtvorům čítá nejen náš rozlehlý svět, ale i ta nesčíslná světla, jež nám jiskří vstříc z oblohy, a třebaže mnohá z nich jsou snad slunce ozařující cizí soustavy, jeví se možná jako pouhé atomy ve srovnání s celým vesmírem, jehož jsme součástí? Jak by se člověku, jenž se zbožným meditováním jaksi dostal do spojení s tímto nepopsatelným a rozumem neuchopitelným Majestátem, mohlo zdát, že se dny či roky, ba i celé věky příliš dlouze vlečou, když se mu dostává tak strhující a nepomíjivé cti? Myslíte, že čas ubíhá rychle tomu, kdo se oddává malicherným zábavám, blednoucím rozkoším a pošetilým světským starostem, a ten, kdo v duchu usiluje o poznání tak výsostné, tak důležité a tak slavné, musí podléhat dojmu, že se tok času líně vleče? A jako k tomuto velebnému úsilí nestačí žádný čas, tak k němu není žádné místo nepatřičné. Ať kdekoli spočineme zrakem, najdeme tam dost podnětů k úvahám o Stvořitelově moci, o jeho moudrosti, o jeho dobrotě. Není třeba, aby vycházející slunce vystřelovalo svou ohnivou slávu nad východním obzorem, ani aby bouřlivé větry vytrhly ze svých skrýší a rozechvěly velebné lesy, ani aby se mraky rozevřely a vychrlily své záplavy do nížin: ne, není to třeba, tvrdím já, aby Všemohoucí hlásal svůj majestát takovým způsobem: vždyť každý hmyz, každá rostlinka, ať zaujímá sebeskromnější místečko v řádu přírody, nese stopy svého velkého Stvořitele, a nejen stopy jeho moci, ale i moudrosti a dobroty. Jen člověk, vládce zeměkoule, poslední a nejdokonalejší výtvor Hospodinův, jen člověk zradil svou vlastní podstatu a nečestností, krutostí, nevděkem a svou prokletou proradností uvedl v pochybnost dobrotu svého tvůrce: jeho vinou pak marně hledáme vysvětlení, jak je to možné, že laskavý Pán stvořil tvora tak nedokonalého a zavilého. Toho tvora, od něhož jsem se podle vašeho názoru asi nešťastně odloučil a bez jehož požehnané družnosti mi podle vás život musí připadat nudný a nevábný."

„Souhlasím ochotně a z celého srdce se vším, co jste říkal úvodem," odpověděl Tom, „myslím si ale a doufám, že odsouzení celého lidstva, které jste vyjádřil na závěr, je zaměřeno příliš obecně. V tom se dopouštíte omylu, s nímž jsem se už i při svých omezených životních zkušenostech setkal dost často: lidstvo se posuzuje podle nejhorších, nejzkaženějších jedinců, zatímco bychom, jak praví jistý vynikající spisovatel, měli považovat za charakteristické rysy našeho rodu jen ty, jež se vyskytují u těch nejlepších a nejdokonalejších. Zmíněného omylu se obvykle dopouštějí ti, kdo se vinou vlastní neobezřetnosti při volbě přátel a známých dočkali

nějaké podlosti od špatných a bezcenných lidí, a na základě dvou tří takových zkušeností pak velice nespravedlivě obviní lidskou přirozenost.“

„Myslím, že jsem zažil těch zkušeností ažaž,“ odvětil starý pán. „Má první láska, můj první přítel mne zradili zvlášť podlým způsobem a za okolností, které pro mne mohly mít velice zlé důsledky, ba kde mi hrozila potupná smrt.“

„Nezlobte se na mne,“ naléhal Tom, „když vás požádám, abyste zvážil, co to bylo za lásku a co to bylo za přítele. Čeho se můžete nadít od povětrné holky, čeho od přátelství z herny? Posuzovat ženy a muže podle takových vzorů by bylo stejně scestné jako tvrdit, že vzduch je živel odporný a nezdravý, protože takový stoupá ze stoky. Nežiju na světě dlouho, a přece jsem už poznal muže nanejvýš hodné přátelství a ženy nanejvýš hodné lásky.“

„No prosím,“ odvětil starý pán, „ale jste na světě, jak sám pravíte, teprve krátce, a když jsem já byl ještě o něco starší než vy, nazíral jsem na to stejně.“

„A třeba byste byl při takovém názoru setrval, kdybyste nebyl tak nešťastně, a odvážím se říci neuváženě, věnoval svou náklonnost.

I kdyby na světě panovala zlotřilost mnohem větší, neopravňovalo by nás to, abychom lidskou přirozenost šmahem zatratili; vždyť někdy v tom hraje roli nešťastný souběh okolností a mnohý z těch, kdo pášou zlo, není do hloubi srdce zatvrzelý a zkažený. Ve skutečnosti nemá nikdo právo tvrdit, že lidská přirozenost je bez výjimky a nenapravitelně špatná, leda ten, kdo je sám ve své duši příkladem takové vrozené zkaženosti, což podle mého mínění není váš případ.“

„A takový člověk by byl ten poslední, jenž by něco podobného připustil. Darebáci vás nebudou přesvědčovat, že lidstvo je zkažené, právě tak jako vás loupežník nebude varovat, že u silnice číhají raubíři. Vzbudili by ve vás ostražitost, a to by bylo v rozporu s jejich zájmy. Z téhož důvodu darebáci, pokud si vzpomínám, sice často znectívají jednotlivce, nikdy ale nevznášejí námitky proti lidské přirozenosti obecně.“ Starý pán to pronesl tak procítěně, že Tom zmlkl: viděl, že by ho nepřesvědčil, a nechtěl se ho dotknout.

Venku se mezitím prvními paprsky ohlásilo svítání: Tom se omluvil cizímu pánovi, že se tak dlouho zdržel a tím mu patrně bránil v odpočinku.

Starý pán odvětil, že se vůbec necítí unaven, protože na to nedbá, je-li den či noc, a zpravidla právě ve dne odpočívá a noc využívá k procházkám a učeným meditacím. „Nadešlo ale

nádherné jitro,“ pravil, „a pokud ještě vydržíte bez odpočinku a bez jídla, s radostí vás dovedu na místo, odkud se naskýtá tak úchvatný výhled, jaký jste myslím ještě neviděl.“

Tom jeho nabídku dychtivě přijal a vzápětí vyšli z domu. Partridge mezitím upadl do hluboké dřímoty, hned jak starý pán dovyprávěl o svém životě: ukojil svou zvědavost a následující debata neměla tu moc, aby překonala vábnou čaromoc spánku. Tom ho proto nechal, ať sladce odpočívá, a jelikož by čtenář možná takovou ohleduplnost též ocenil, zakončíme zde osmou knihu našeho příběhu.

KNIHA DEVÁTÁ

Zahrnuje dobu dvanácti hodin.

1. Kapitola

O tom, kdo právem může spisovat takovéhle příběhy a kdo by to dělat neměl.

Krom jiných dobrých důvodů, proč jsem považoval za vhodné zařadit těchto pár úvodních kapitol, vidím v nich také jistý znak či pečeť, napomáhající i zcela nezkušenému čtenáři kdykoli rozpoznat pravdivou a ryzí literární kroniku od falešných padělků. Všechno nasvědčuje tomu, že zakrátko bude nějaká taková pečeť nezbytná, jelikož dva tři autoři podobných sporných děl si vydobyli u čtenářů tak příznivou odezvu, že to pravděpodobně povzbudí řadu dalších k následování. Potom zažijeme záplavu pošetilých románků a strašidelných vyprávění, které zaviní buď velké finanční ztráty knihkupců, anebo velké maření času a mravní škody u čtenářů, ba často se jejich vinou rozšíří pomluvy a mnozí vážení a slušní občané budou zostuzeni.

Jsem přesvědčen, že právě za takovým účelem rozhodli se bystří autoři deníku *Spectator* uvádět každé číslo řeckým nebo latinským motem: aby je uchránili před ztečí pisálků, kteří bez jiných předpokladů k psaní, než jaké si osvojili u učitele krasopisu, se nijak nezdráhají ani nehanbí činit si nároky na stejná oslovení s největšími génii, právě tak jako jejich bratříček z bajky neváhal hýkat ve lví kůži.

Zásluhou tohoto mota se prakticky znemožnilo, aby se někdo opičil po *Spectatorech,* pokud nerozumí aspoň jediné větě v jazyce vzdělanců. Stejným způsobem jsem se i já pojistil, aby se po mně neopičili ti, kdo jsou prosti vší schopnosti přemýšlet a vzděláním nestačí na psaní esejů.

Nerad bych, aby má slova vyzněla v tom smyslu, že nejpozoruhodnější na mém kronikářském příběhu jsou zmíněné úvodní kapitoly; jenomže skutečností zůstává, že dějové vyprávění láká napodobitele, aby si vyzkoušel pero, mnohem víc než partie sestávající z pozorování a úvah. Mám na mysli takové napodobitele, jako byl Rowe, když se snažil psát po vzoru Shakespearově, anebo Římané, kteří se opičili po Catonovi tím, že chodili bosi a tvářili se nevrle, jak zaznamenal Horatius.

Vymyslet si pěkný příběh a poutavě jej vyprávět, k tomu je očividně třeba nevšedního nadání, a přece si jen málokdo na to i ono netroufne, jak jsem se přesvědčil, a prozkoumáme-li všechny ty romány a dojemné historie, jimiž svět oplývá, můžeme myslím oprávněně usoudit, že většina jejich autorů by si moc dobře rozmyslela vytrhnout na nějaké jiné literární kolbiště (pokud to smím takto vyjádřit): vždyť by nedali dohromady ani tucet vět na libovolné téma. *Scribimus indocti doctique passim,*[83] praví Horatius, a platí to víc na kronikáře a životopisce než na literární tvůrce kteréhokoli jiného druhu, jelikož všechna umění a vědy (ba dokonce i kritika) vyžadují aspoň jistou trošku vzdělání a vědomostí. Básnictví se možná jeví jako výjimka, ale tu je zase nutné dbát veršového metra či nějaké jeho náhražky, zatímco k spisování románů není potřeba nic než papír, pero, inkoust a manuální zručnost v jejich používání. Vyvodil jsem ze zmíněných výtvorů, že takové názory zastávají jejich autoři a nezbytně i čtenáři, pokud se tedy najdou.

A tu jsme u pramene obecného opovržení, jímž svět, jako vždy rozhodující o celku podle většiny, stíhá všechny kronikáře, kteří svou matérii nečerpají z dokumentů. Právě z obav před takovým opovržením se pečlivě vyhýbáme označení romance, jež by nám jinak docela dobře vyhovovalo. Máme sice své postavy spolehlivě ověřeny, a to z tak nesporného a nepřeberného zdroje, jakým je kniha Přírody, však už jsme se o tom zmiňovali, a plody našeho úsilí mají tedy dostatečné právo zvát se kronikou. Rozhodně si zaslouží nepatřit k těm výtvorům, jejichž zrod velevtipný pan Pope připisoval jistému svědění anebo spíše zápalu v mozku.

Krom znectění, jež se takto stává údělem literatury nad jiné užitečné a zábavné, můžeme se pak důvodně obávat, že obranou jejích autorů jim velice neposloužíme zase jinak: mohli bychom totiž ohrozit renomé mnoha řádných a vážených členů naší společnosti, vždyť nejnudnější spisovatelé právě tak jako nejnudnější společníci se málokdy rázněji projeví. Ti i ti mívají dostatečný jazykový rejstřík, aby obsahoval neslušnosti a urážky. A pokud svrchu rozvíjené názory platí, nemůžeme se divit, že díla tak hanebně zrozená jsou sama o sobě hanebná a jeví hanebný vliv i na ostatní.

Aby tudíž v budoucnu nedocházelo k nezřízenému zneužívání volného času, písemnictví a svobody tisku, zvlášť když toto nebezpečí za našich dnů vyvstává zřetelněji než jindy, dovolím si zde vyjmenovat, kterými všemi předpoklady musí být takový spisovatel-kronikář štědře vybaven.

Tak předně je to talent, a nevykutáme-li v sobě jeho bohatou žílu, žádné učení nám k němu nedopomůže, jak praví Horatius. Talentem rozumím schopnost, přesněji duševní schopnosti,

díky nimž umíme proniknout do všeho, co máme v rámci svých vědomostí na dosah, a rozpoznat podstatné odlišnosti. Nejde o nic jiného než o vynalézavost a soudnost; dohromady se jim říká talent, jelikož patří k těm darům přírody, které si přinášíme na svět s sebou. Obojí zřejmě už strhlo mnoho lidí k nebetyčným omylům: vynalézavostí se totiž, pokud vím, obvykle rozumí tvůrčí plodnost, což by nasvědčovalo, že většina pisatelů romancí jí vlastní na přehršle, zatímco vynalézavost znamená pouze (jméno samo o tom svědčí) objevovat či vymýšlet, anebo abychom to do hloubky objasnili, umění hbitě a bystře se dobrat pravé podstaty všeho, čím se v duchu zaobíráme. Domnívám se, že tohle še nám sotva může dařit bez spolupůsobení soudnosti: jak jinak bychom mohli tvrdit, že jsme objevili pravou podstatu dvou jevů, kdybychom neviděli, v čem se liší, a to je přece nesporně v kompetenci soudnosti; a přitom se některé bystré hlavy ztotožnily se všemi tupohlavci světa v názoru, že obojím vládne jeden člověk jen výjimečně, pokud vůbec kdy.

Ale ani tenkrát se nezhostí svého úkolu bez důkladného vzdělání; mohl bych se tu znovu odvolat k autoritě Horatiově a mnoha dalších, kdyby bylo třeba dokazovat, že nástroje nejsou tovaryšovi k ničemu, pokud je nenaostří svou dovedností, potřebuje-li pokyny, aby si v práci věděl rady, anebo nemá-li potřebný materiál. Tím vším nás zásobí vzdělání. Příroda nás přece může vybavit jen schopnostmi, neboli, jak jsem to obrazně vyjádřil, nástroji našeho řemesla; vzdělání je připraví k použití, řídí je a konečně nám aspoň zčásti zaopatří materiál na zpracování. Solidní znalosti z historie a z krásného písemnictví jsou k tomu naprosto nezbytné; vystupovat bez těchto základních znalostí jako kronikář je asi totéž jako stavět dům bez dřeva i malty, bez cihel i kamene. Homér i Milton, ač ozdobili svá díla ještě veršem, patřili k našemu kronikářskému cechu a ovládali bravurně veškeré vědění své doby.

Potom musíme znát ještě cosi, co nám žádné studium nezprostředkuje, a to se naučíme v rozhovorech. Pro pochopení lidské povahy jsou naprosto nezbytné, a nikdo jich nepostrádá víc než učení pedanti, kteří strávili celý život na univerzitách a mezi knihami: i kdyby spisovatelé popsali lidskou přirozenost sebevýstižněji, jen v životě lze poznat, jak doopravdy působí. Tohle ostatně platí pro každý druh poznání. Ani lékařská, ani právní věda svou praxi nevyčte z knih. Vždyť i sedlák, šlechtitel či zahradník musí zdokonalovat zkušenostmi, čeho základy vyčetl z knih. Důmyslný pan Miller popisuje ve svém *Botanickém slovníku* rostliny s obdivuhodnou výstižností, ale sám by jistě poradil každému svému žákovi, aby si ji prohlédl na zahradě. Ať Shakespeare či Jonson, Wycherley či Otway načrtne postavu sebedokonaleji, přece čtenáři uniknou jisté tahy přírody, které mu takový Garrick, Cibberová nebo Clivová[84] promyšlenou hereckou akcí dokážou sdělit; a stejně tak se nám na jevišti života

hrdina jeví v silnějším a nesmlouvavějším světle, než jej lze popsat. A platí-li to pro ty skvostné, strhující postavy, které zmínění velcí autoři odpozorovali ze života, oč zjevnější to bude u spisovatele, který své řádky nečerpá ze skutečnosti, ale z knih! Takové postavy jsou pak jen chabá nápodoba nápodoby a postrádají všechnu věrohodnost i šťávu originálu.

Tyhle rozhovory musí být všeobsáhlé, to znamená, že je náš kronikář vede s lidmi všech stavů a druhů: znalost života v takzvaných vyšších kruzích ho nepoučí o těch nižších, a *è converso,*[85] vyzná-li se v prostých vrstvách člověčenstva, nenaučí ho to způsobům těch privilegovaných. A třebaže by se dalo předpokládat, že při obeznámenosti s tou či onou vrstvou je dostatečně vybaven, aby popisoval aspoň to, o čem něco ví, nedosáhl by ani v tom dokonalosti, protože zpozdilosti tu i tam se navzájem dokreslují. Tak například vyumělkovanost vznešeného života vystupuje ostřeji a směšněji v porovnání s prostotou chudých, a naopak zase jejich drsnost a krutost zapůsobí mnohem nesmyslněji, když si ji představíme vedle uhlazenosti, jaká vládne nahoře. Krom toho obojí rozhovory, upřímně řečeno, prospějí i spisovateli samému: u jedněch lidí najde prostotu, poctivost a upřímnost, u druhých zjemnělost, uhlazenost a svobodomyslného ducha: tuto posledně zmíněnou přednost jsem já sám hledal vždy marně u lidí neurozených a nevzdělaných.

Avšak všechny přednosti, jež jsem si pro svého kronikáře vymínil, mu nebudou nic platné, postrádá-li to, co obvykle označujeme jako šlechetné srdce a cit. Spisovatel, který mně chce vyloudit slzy, praví Horatius, musí se nejprve rozeštkat sám. Nikdo nevylíčí výstižně neštěstí, pokud je přitom nespoluprožívá; věřím, že nejdojemnější a nejpohnutější výjevy byly napsány v slzách. A stejně je tomu se směšností. Jsem přesvědčen, že se můj čtenář od srdce nezasměje, pokud jsem se na témž místě předtím nesmál já; leda by ho to někdy ponoukalo, aby se místo se mnou smál mně. Dost možná, že se to někdy stalo i v průběhu této kapitoly, a pod dojmem nepříjemné nejistoty ji proto raději ukončím.

2. Kapitola

Dobrodružství věru necekané, které Toma potká při procházce s Pánem z kopců.

Bohyně Aurora právě rozevřela okenice, čili po našem začínalo svítat, když Tom po boku starého pána vykročil z domu a stoupal na kopec Mazard, kde se mu na vrcholku otevřela jedna z nejúchvatnějších vyhlídek na světě, již bychom rádi dopřáli i čtenářům, kdyby to nemělo dva háčky. *Předně* si vůbec nejsme jisti, že by se těm z nich, kteří tuto vyhlídku už

znají, zamlouval náš popis, a *za druhé* nás jímají vážné pochyby, zda by si to ti ostatní dokázali představit.

Tom zůstal hodnou chvíli stát a upíral oči k jihu, až se ho starý pán zeptal, nač s takovým zaujetím hledí.

„Ach," povzdechl si, „snažil jsem se vysledovat, kudy jsem šel. Propánakrále, to je ale dálka do Gloucesteru! Jaký světa kraj se to prostírá mezi mnou a mým domovem!"

„Ba, ba, mladý příteli," podotkl jeho průvodce, „a podle vašich vzdechů soudím, že i mezi tím, co je vám nad domov dražší. Tuším, že bytost, k níž zalétají vaše myšlenky, dlí někde, kam oko nedohlédne, a přece vás těší upírat zrak tím směrem."

Tom odvětil s úsměvem: „Vidím, drahý pane, že jste ještě nezapomněl, jaké to je, být mlád. Doznávám, že jsem se v myšlenkách zaměstnával tak, jak jste vytušil."

Přešli teď k severozápadnímu úbočí, které se klene nad rozlehlými hlubokými hvozdy. Sotva tam dospěli, zaslechli zoufalé ženské výkřiky, zřejmě z lesa pod nimi. Tom se na vteřinku zaposlouchal a pak se beze slova (okolnosti se mu jevily dostatečně výmluvné) rozběhl či spíše klouzal po svahu dolů a bez ohledu na vlastní bezpečí mířil k houštině, odkud se volání ozývalo.

Sotva vběhl do lesa, naskytl se mu děsivý pohled na ženu v moci nějakého zlosyna, který s ní strhal šaty do půl těla, kolem krku jí otočil vlastní podvazek a teď ji vlekl ke stromu. Tom se na nic neptal, vrhl se na darebáka, chutě se do něho pustil svou věrnou dubovou sukovicí, srazil ho k zemi, než se ten druhý vůbec vzmohl na obranu, ba než si uvědomil, že byl napaden, a mlátil ho dál hlava nehlava, až ho ta žena sama začala prosit, aby přestal, že to už stačí.

Nebožačka poté padla před Tomem na kolena a vzdávala mu tisíceré díky za svou záchranu: zvedl ji a pravil, že ho naštěstí prazvláštní náhoda zavedla sem do míst, kde by jinak neměla velkou naději se pomoci dovolat, a dodal, že snad nebesa řídila jeho kroky, aby ji šťastně ochránil. „Ano," odvětila, „skoro bych věřila, že jste anděl strážný, protože mi opravdu i na pohled připadáte spíše jako anděl než jako muž." Tom byl skutečně podmanivý zjev, a pokud urostlá postava a pěkné rysy, zdobené mládím, zdravím, silou, svěžestí, bystrým duchem a citlivým srdcem, dodávají člověku tvářnost anděla, pak se mu Tom věru podobal.

Zachráněná měla k andělské podobě dál: očividně už nebyla nejmladší a její tvář nepoutala krásou, jelikož však měla šaty servané až do pasu, přitahovala její ňadra, pěkně tvarovaná a sněhobílá, oči jejího zachránce, takže chviličku jen stáli a na sebe hleděli, až se darebák na zemi pohnul: poté chytil Tom podvazek, jenž měl sloužit jinému účelu, a svázal mu ruce za zády. A když mu teď pohlédl do obličeje, zjistil k svému úžasu a patrně také s pocitem zadostiučinění, že to není nikdo jiný než praporečník Northerton. Ani Northertonovi nevymizela z paměti podoba jeho někdejšího soupeře a poznal ho, jakmile přišel k sobě. Překvapen byl stejně jako Tom, tuším však, že měl z nečekaného setkání menší radost.

Tom pomohl Northertonovi na nohy a zadíval se mu pevně do očí. „Patrně jste nepočítal, že se na tomto světě ještě sejdeme, pane," pravil, „a ani já jsem nepředpokládal, že vás zde zastanu. Vidím ale, že nás Štěstěna znovu svedla dohromady, a než jsem se nadál, poskytla mi satisfakci za urážku od vás."

„To je mi pěkná satisfakce pro muže dbalého své cti, když druhého srazí zezadu," odpověděl Northerton. „A přitom ani nejsem s to poskytnout vám na místě satisfakci, protože s sebou nemám šavli; ale troufáte-li si zachovat se jako šlechtic, doprovoďte mne někam, kde si opatřím zbraň, a já se vám postavím jako čestný muž."

„Vy lumpe, jak se opovažujete mluvit o cti? Nebudu s vámi ale mařit čas planými slovy – od vás žádá satisfakci zákon, a také se mu jí dostane." Nato se obrátil k ženě a zeptal se jí, zda tu někde poblíž bydlí, a pokud ne, má-li tu v okolí nějaké přátele, u nichž by si opatřila slušný oděv, aby mohla předstoupit před smírčího soudce.

Odpověděla, že je v tomto kraji dočista cizí. Tu se Tom upamatoval a pravil, že tu má přítele, který jim poradí, a v duchu se podivil, že ho nenásledoval; ve skutečnosti ale to bylo tak, že dobrotivý Pán z kopců po Tomově úprku usedl na kraj srázu a tam, v ruce pušku, pokojně a trpělivě vyčkával, jak se události vyvinou.

Tom vyšel z lesa a spatřil starého pána sedět tak, jak bylo řečeno: i rozběhl se, seč mu síly stačily, a s překvapivou rychlostí zdolal příkrou stráň.

Starý pán mu poradil, aby ženu odvedl do města Uptonu: to prý je nejblíž a tam jí bude moci opatřit všechno potřebné. Tom si nechal vysvětlit, kudy se tam dostane, a pak se s Pánem z kopců rozloučil: požádal ho ještě, aby za ním poslal Partridge, a rychle se vrátil do lesa.

Náš hrdina se rozběhl vyptat svého známého u vědomí, že zlosyn má ruce svázané za zády, a tudíž není s to nebohé ženě ublížit. Navíc věděl, že bude stále na doslech a stačil by se vrátit zavčas, aby zabránil všemu zlému. Rovněž tomu darebákovi objasnil, že při sebemenším jeho provinění se okamžitě sám stane vykonavatelem spravedlivé odplaty. Želbohu si Tom neuvědomil, že Northerton má sice ruce svázané, leč nohy volné, a ani slůvkem mu nezapověděl, aby jich po libosti nepoužil. Jelikož se tedy Northerton k ničemu takovému nezavázal, usoudil, že se slučuje s jeho ctí, aby se vzdálil, aniž je povinen vyčkat formálního propuštění. Vzal tedy své volné nohy na ramena a zmizel v lese, jenž jeho ústup příhodně kryl; a žena, jež hledala očima spíše svého zachránce, jeho útěk sledovala lhostejně, ani se nenamáhala mu ho nějak překazit.

Když se Tom vrátil, zastal již jen ženu samotnou. Byl by obětoval nějaký čas, aby Northertona našel, ona to však nechtěla připustit a naléhavě ho prosila, aby ji doprovodil do zmíněného města. „Nezáleží mi na tom, že ten chlap unikl: jak filozofie, tak křesťanství nás učí, že máme zlo odpouštět. Dělám si spíš starosti kvůli vám, pane, že vám působím takové nesnáze, nadto se při své nahotě dočista hanbím pohledět vám do očí, a kdybych se bez vaší ochrany nebála, raději bych se tam vypravila sama.“

Tom jí nabídl svůj kabát, ona však z důvodů mně ne zcela jasných přes jeho důrazné naléhání tvrdošíjně odmítala vzít jej na sebe. Poprosil ji tedy, aby pustila z hlavy obě příčiny svého znepokojení. „Co se té první týká,“ řekl, „neučinil jsem nic víc, než bylo mou povinností, když jsem vám pomohl, a tu druhou sprovodíme ze světa tím, že celou cestu půjdu před vámi: nechtěl bych se vás dotknout pohledem a přitom bych za sebe nemohl ručit, že dokážu odolat kouzlu takové krásy.“

I vykročil náš hrdina se zachráněnou dámou jako Orfeus s Eurydikou dávno před nimi; věřím sice pevně, že Toma jeho kráska úmyslně nepokoušela, aby se ohlédl, přece však se nejednou dožadovala jeho pomoci při zdolávání přelízek, mnohokrát klopýtla nebo se dostala do jiných nesnází, takže byl často nucen se ohlédnout. Osud mu však byl milostivější než nebohému Orfeovi, a proto ho přivádíme i s jeho společnicí či spíše následovnicí živé a zdravé do slavného města Uptonu.

3. Kapitola

Jak pan Jones s dámou přibyli do zájezdního hostince a hodně podrobný popis uptonské bitvy.

Čtenáři milý, nepochybně dychtíš zvědět, kdo byla ona dáma a jak upadla do moci pana Northertona; musíme tě však poprosit, abys ještě nakrátko ovládl svou zvědavost, neboť jsme nuceni z pádných důvodů, jež snad později pochopíš, nějaký čásek ještě ji neuspokojit. Hned jak přišli do města, zamířil Tom se svou krásnou společnicí do hostince, který se jim na pohled z ulice jevil nejvábnější. Zde Tom nakázal podomkovi, aby ho okamžitě uvedl do pokoje, a zatímco k němu stoupal po schodech, neupravenou krásku jemu v patách zadržel pán domu slovy: „Kampak se to ženeš, poběhlice žebrácká? Tady zůstaneš, dál ani krok!“ Nato zahřměl Tom seshora: „Nechte tu dámu projít!“ tak rozhodným hlasem, že ten dobrák hned ustoupil a dáma se mohla uchýlit do kýžené komnaty.

Zde jí Tom poblahopřál k šťastnému zakončení jejího putování a odešel, aby jí sem poslal, jak slíbil, hostinskou s nějakými šaty. Nebohá žena mu procítěně děkovala za všechnu jeho laskavost a pravila, že ho doufejme brzy opět spatří, aby mu mohla poděkovat ještě natisíckrát. Během tohoto krátkého rozhovoru si kryla bílá ňadra pažemi, jak to jen šlo, protože Tom přece jen neodolal, aby se tu a tam pokradmu nepodíval, i když se snažil ze všech sil, aby neurazil.

Náhoda zavedla naše poutníky do domu s mimořádně dobrou reputací, kam se uchylovaly mravopočestné irské dámy a podobně handicapované děvčice ze severu na cestě do Bathu. Paní hostinská by proto byla za žádnou cenu nedopustila, aby se pod její střechou vedly nevázané řeči. Ty se totiž vyznačují takovým pachem a nakažlivostí, že pošpiní i nevinné prostředí a zkazí dobré jméno nebo přišijou pofidérní nálepku všem podnikům, kde se to trpí.

Nechci ovšem tvrdit, že cudnost tak neposkvrněnou, jakou se honosily vestálky v chrámu své bohyně, lze udržet ve veřejném hostinci.

V takové boží dary dobrá paní hostinská ani nedoufala a ty dámy, o nichž padla zmínka, i jiné s moc přísnými mravními zásadami to neočekávaly a na ničem podobném netrvaly. Ale nedovolit sprostý konkubinát a hnát svinským krokem všechny rozedrané povětrnice, to zmůže každý. Paní hostinská toho také bedlivě dbala a tolik od ní její počestní hosté, kteří cestovali nerozedráni, pochopitelně očekávali.

Dozajista nebylo třeba chorobné podezíravosti, aby někdo usoudil, že Tom a jeho otrhaná společnice mají za lubem jisté záměry, jež se v křesťanských zemích někde shovívavě tolerují, jinde přezírají a všude provozují, přestože je právě ono náboženství tak jako vraždění a jiné hrozné zločiny výslovně zapovídá. Pročež paní hostinská, ledva zpozorovala, že se výše

zmíněné osoby hodlají uchýlit pod její střechu, už začala usilovně přemýšlet, jak by je co nejrychleji vyprovodila. Za tím účelem se vybavila dlouhou smrtonosnou zbraní, jíž v dobách míru pokojská vedla válku proti přičinlivým pavoukům. Po sprostu řečeno, popadla koště a právě se chystala vytrhnout z kuchyně, když tu se na ni Tom obrátil s prosbou o šaty a další propriety pro tu polonahou ženštinu nahoře.

Nic tak nevydráždí lidskou povahu a neohrozí nebezpečněji kardinální ctnost snášenlivosti než žádost, abychom prokázali mimořádnou laskavost osobě, které už beztak máme plné zuby. Z té příčiny Shakespeare umně nechá Desdemonu orodovat za Cassia, aby v jejím manželovi rozdmychal nejen žárlivost, ale i zuřivost na vrchol šílenství, a jsme pak svědky toho, jak neblahý Maur klesá do područí svých vášní ještě bezmocněji, než když spatřil cenný šátek, jejž daroval choti, v rukou domnělého soka. Takové počínání se nám jeví jako urážka naší soudnosti, a s tím se lidská hrdost smiřuje zvlášť těžce.

Naše paní hostinská, jinak žena velmi účinlivá, měla zřejmě něco takové hrdosti v povaze, protože Tom ještě ani nestačil dopovědět svou žádost, a už na něho zaútočila jistou zbraní, která sice není ani dlouhá, ani ostrá, ani z oceli a na pohled se zdá, že nemůže poranit a tím méně usmrtit, přesto však už nahnala hrůzu, ba smrtelný děs nejednomu mudrci i nejednomu hrdinovi, takže i mnozí z těch, kdo hleděli do ústí nabitého kanónu a nehnuli ani brvou, zakolísali při pohledu na ústa, kde se kmitala tato zbraň, a než by se jí vydali všanc, raději vyvolali ubohý dojem v očích všech svých známých a dali se na ústup.

Abych se přiznal, bojím se, že k nim patřil i Tom Jones, neboť ve chvíli, kdy se ocitl pod zuřivou palbou svrchu zmíněné zbraně, vůbec se nevzmohl na účinnou obranu a jen zbaběle žadonil protivnou stranu o příměří, zkrátka a dobře hostinskou naléhavě prosil, aby ho vyslechla; než se ale dočkal chápavé odezvy, vložil se do šarvátky hostinský a přirozeně podpořil tu stranu, jež toho ani valně neměla zapotřebí.

Jistí hrdinové se zřejmě rozhodují, zda výzvu k boji přijmou či odmítnou, podle povahy a počínání osoby, s níž mají změřit síly. Říkává se o nich, že umějí odhadnout protivníka, a Tom myslím uměl odhadnout i protivnici; na tu šel po dobrém, jakmile se však k útoku přidal i její manžel, vzplál v našem hrdinovi duch odporu, a proto ho vyzval, aby držel jazyk za zuby, jinak že ho stihne krutý trest: pokud si vzpomínám, byla řeč o tom, že bude proměněn v topivo do vlastního krbu.

Manžel odpověděl s procítěným rozhořčením, ale i soucitem: „To byste si nejdřív musel vymodlit, abyste to dokázal, protože já mám rozhodně větší sílu než vy, to na každej pád," a pak vystřelil nálož s půltuctem poběhlic na adresu dámy v patře, a jen mu poslední splynula ze rtů, zvedla se Tomova sukovice k mocné ráně a dopadla mu na rameno.

Zůstává otázkou, kdo si víc přispíšil úder oplatit, zda hostinský či hostinská. Hostinský sem přišel s prázdnýma rukama, a proto zaútočil pěstmi, zatímco jeho dobrá choť vztyčila koště, namířila je Tomovi na hlavu, a byla by patrně jedním rázem ukončila rozmíšku a snad i Tomův život, kdyby koštěti nezabránila dopadnout – ne, žádná pohanská bohyně svou zázračnou mocí, ale docela nezázračná, ač šťastná náhoda, tedy pan Partridge, jenž v tom okamžení překročil práh (ze strachu totiž celou cestu z kopců utíkal), a když spatřil, jaké nebezpečí hrozí jeho pánu či příteli (nazvěte si ho, jak vám libo), zabránil tak truchlivé tragédii tím, že chytil paní hostinskou za pozvednutou paži.

Hostinská brzy zjistila, že jejímu vzmachu cosi překáží, a jelikož se jí nepodařilo vymanit z Partridgeova sevření, upustila koště, a když byla přenechala Toma manželovi, aby si to s ním vyřídil, vrhla se jako fúrie na nebožáka, jenž jí naznačil svou totožnost zvoláním: „Krucityrkn, vždyť jste mohla mého druha zabít!"

Partridge sice nevlastnil ducha bojového, nebyl by ale přihlížel se založenýma rukama, když byl přítel ohrožen, a srozuměn s úlohou, která mu v střetnutí připadla, vracel hostinské rány, jen je od ní obdržel, a kdoví, na kterou stranu by se byla Štěstěna přiklonila, kdyby polonahá dáma, která nahoře na schodišti vyslechla rozhovor předcházející měření sil, náhle neseběhla dolů a bez ohledu na nespravedlivý nepoměr dvou ku třem se nevrhla na nebohou ženu, jež zápolila s Partridgem; a ani tenkrát se tento hrdinný šampión nevzdal, ba spíše zaútočil s dvojnásobnou vervou, když seznal, že mu na pomoc přišla posila.

Palmu vítězství by si nyní jistě byli odnesli naši poutníci (vždyť i nejsrdnatější voje ustoupí početní přesile), kdyby naštěstí pokojská Zuzana nepřispěchala podpořit svou paní. Tahle Zuzana byla ženská od rány (jak se říká), v tom neměla široko daleko sobě rovna, ta by byla myslím hladce vyřídila slavnou Thaléstris či kteroukoli z jejích poddaných Amazonek, neboť to byla statná mužatka, od přírody na podobná střetnutí dobře vybavená. Její svalnaté ruce a paže byly předurčeny k tomu, aby nepřítele citelně poznamenaly, zatímco její obličej byl utvářen tak, že na něm rány nezanechávaly viditelných stop: nos už měla stejně rozpláclý, rty odulé, že na nich žádné otoky nebylo vidět, a tak tuhé, že se od nich pěsti odrážely. Navíc

měla vystouplé lícní kosti, jako by jí v nich příroda poskytla hradby chránící oči v těch střetnutích, jež jako by jí byla souzena a v nichž si také podivuhodně libovala.

Jen tahle kráska vtrhla na bojiště, hned přeběhla k tomu křídlu, kde její paní vedla nerovný boj se zástupci obou pohlaví. Zde vyzvala Partridge k duelu. Ten její výzvu přijal a rozpoutalo se mezi nimi kruté klání.

I vyřítily se válečné lítice a začaly si olizovat krvavé tlamy a Vítězství poletovalo na zlatých křídlech sem i tam. Tu vzala Štěstěna z almárky své váhy a začala vážit osud Toma Jonese, jeho společnice a Partridgeův na misce jedné, a hostinského, jeho ženy a služky na misce druhé, a obě misky se před ní zastavily přesně vyváženy: tu však zasáhla dobrodušná náhoda a ukončila zuřivý boj, jehož se polovina účastníků tou dobou stejně už nabažila. Zmíněná náhoda měla podobu kočáru se čtyřspřežím: hostinský s hostinskou se okamžitě stáhli z bojiště a na jejich naléhání jim jejich soupeři vyhověli a učinili totéž, jen Zuzana neprojevila tolik pochopení vůči Partridgeovi: krásná tato Amazonka totiž nepřítele sklála, obkročmo na něj usedla a teď do něho vesele bušila oběma rukama, nic nedbajíc jeho žádostí o příměří ani řevu „Vraždá!“, jenž se mu linul z úst.

Tom však, jen co se odpoutal od hostinského, přiskočil na pomoc poraženému druhovi a s velkými těžkostmi ho vyrval rozběsněné pokojské; Partridge si však své vysvobození hned neuvědomil, protože dál ležel na zemi jak široký tak dlouhý, chránil si obličej rukama a nepřestával řvát, dokud ho Tom nepřiměl, aby se rozhlédl a přesvědčil se, že už je po boji.

Hostinský, jenž neutrpěl žádnou viditelnou úhonu, a hostinská, která si stáhla šátek hloub do čela, aby zakryla pěkně podrápaný obličej, rychle utíkali ke dveřím vstříc kočáru, z něhož vystoupila mladá dáma se svou komornou. Ty dovedla paní hostinská do onoho pokoje, kde předtím Tom zanechal svou vydobytou krásku, jelikož to byla nejlepší komnata v domě. Cestou tam musely projít bitevním polem, což učinily velice spěšně a se spuštěnými závoji, jako by si přály zůstat nepoznány. Byla to však opatrnost celkem zbytečná, neboť nebohá nešťastná Helena, příčina všeho krveprolití, byla zcela zaneprázdněna snahou odvrátit vlastní tvář a Tom byl plně soustředěn na úsilí zachránit Partridge z rukou běsnící Zuzany, a když to se šťastně podařilo, odběhl ten ubožák hned k pumpě, aby si omyl obličej a zastavil hojný proud krve, jemuž Zuzana uvolnila stavidla v jeho chřípí.

4. Kapitola

Příchod válečníků ukončí definitivně všechny rozbroje a nastolí pevný a trvalý mír mezi bojujícími stranami.

Někdy tou dobou přibyl do hostince seržant s rotou mušketýrů a zajatým zběhem. Seržant se hned dotazoval, kdo ve městě vykonává soudní pravomoc, a dozvěděl se od hostinského, že tento úřad byl svěřen jemu. Nato seržant požádal o ceduličku pro kvartýrmajstra a holbu piva, žehral, že je venku pěknej samec, a uvelebil se v kuchyni u ohniště.

Tom mezitím chlácholil nebohou trpitelku, která sklesla v kuchyni za stolem, podepřela si bradu dlaní a naříkala nad tím, co ji postihlo; a aby se mé půvabné čtenářky neznepokojovaly kvůli jisté okolnosti, raději jim hned sdělím, že než vyšla z komnaty nad schody, zahalila se pečlivě do povlaku na polštář, který tam našla, takže její jemnocit v přítomnosti tolika mužů, co jich teď v kuchyni bylo, neutrpěl sebemenší úhony.

Jeden z vojáků přistoupil k seržantovi a něco mu pošeptal, načež ten se pozorně zahleděl na dámu v povlaku, a když si ji byl důkladně prohlédl, přistoupil k ní a pravil: „Promiňte, madam, ale tak se mi všecko zdá, že se nepletu: viďte, že jste paní kapitánová Watersová?“

Nebožačka byla tak zabrána do svého soužení, že se na nikoho z přítomných ani pořádně nepodívala, jakmile však spočinula očima na seržantovi, hned si uvědomila, že ho zná, nazvala ho jménem a odvětila mu, že skutečně je tou nešťastnicí, za kterou ji má, a vyjádřila údiv, jak ji takhle postrojenou vůbec poznal. Nato seržant doznal: „Je mi to divné, že vás vidím takhle oblečenou, milostpaní, a bojím se, že vás potkalo něco zlého.“

„Něco zlého to opravdu bylo,“ odvětila, „a jen tomuhle pánovi“ (ukázala na Toma) „mám co děkovat, že jsem vyvázla živa a zdráva a mohu o tom vypovídat.“

„Cokoli ten pán učinil, pan kapitán Waters se mu jistě odvděčí,“ prohlásil seržant, „a jestli milostpaní něco potřebuje, jsem k službám, s radostí milostpaní vyhovím, a stejně tak každý z nás, protože pan kapitán by se jistě nechal vidět.“

Paní hostinská, která ze schodů vyslechla celý rozhovor mezi seržantem a paní Watersovou, teď seběhla dolů a rovnou k ní, začala prosit o odpuštění, jestli ji urazila, a naléhala, ať to přičte nevědomosti sprostých lidí, jako je ona, hostinská. „Propánakrále, milostpaní,“ povídá, „jak jsem to mohla vědět, že jste nóbl dáma, když jste se tu objevila tak oblečená? Kdybych to jen byla tušila, prosím, že milostpaní je milostpaní, to bych si byla spíš jazyk ukousla, než

řekla, co jsem řekla, a snad bude milostpaní tak hodná a přijme ode mě šaty, než jí přivezou její vlastní.“

„Prosím vás, osobo,“ pravila paní Watersová, „přestaňte se mi tady drze vnucovat. Jak si to představujete, já že bych věnovala pozornost řečem takového nízkého tvora, jako jste vy? Žasnu, kde berete tu odvahu si myslet, že po tom, co se stalo, bych se tak snížila a vzala na sebe vaše špinavé hadry. Uvědomte si, osobo, že jsem něčemu takovému nadřazena.“

Tu zasáhl Tom a poprosil paní Watersovou, aby hostinské odpustila a šaty si od ní vzala. „Sám musím uznat,“ řekl, „že jsme budili dost podezřelý dojem, jak jsme sem přišli, a jsem přesvědčen, že dobrá paní hostinská si tak počínala jen a jen proto, aby chránila pověst svého domu.“

„Svatá pravda,“ dušovala se hostinská, „pán mluví jako kavalír, to je na něm hned vidět; náš podnik je široko daleko vyhlášený svou bezúhonností, v tom se můžeme směle měřit s každým zájezdním hostincem, a troufám si tvrdit, že u nás bývá nejvznešenější šlechta, jak irská, tak anglická. To mi zasejc žádnej upřít nemůže. Jak povídám, kdybych jen byla tušila, že milostpaní je milostpaní, byla bych si radši prsty upálila, než bych se milostpaní nešetrně dotkla, ale že sem přichází vznešené panstvo a dávají člověku utržit, tak nechci, aby jim tu vadila všelijaká chudá pakáž, co za sebou všude zanechává víc vší než penízků; takovejch já nelituju, však bych taky byla na hlavu padlá, a kdyby naši soudci konali svou povinnost, vypráskali by všecku tu chamraď ze země a stalo by se jim jen po právu. Je mi moc líto, že milostpaní potkala nějaká nehoda, a kdyby milostpaní byla od té dobroty a prokázala mi tu čest a oblíkla si moje šaty, než dovezou milostpaní její vlastní, samosebou, že to nejlepší, co mám, je pro milostpaní k mání.“

Jestli na paní Watersovou zapůsobil chlad, stud či Tomovo domlouvání, nevím: jisto je, že se řečmi paní hostinské dala uchlácholit a odešla s ní, aby se slušně oblékla.

Hostinský se rovněž chystal spustit na Toma svou oraci, ale velkorysý mládenec ho hned zarazil a srdečně mu stiskl pravici; ujistil ho, že vše je zapomenuto, a řekl: „Jestli se s tím spokojíte vy, vážený příteli, věřte mi, že já taky,“ a v jistém smyslu měl hostinský ke spokojenosti víc důvodů, protože dostal řádně co proto, zatímco Tom si neodnesl ani podlitinu, která by stála za řeč.

Partridge, jenž si celou tu dobu smýval krev z nosu u pumpy, se vrátil do kuchyně v okamžiku, kdy si jeho pán s hostinským tiskli ruce. Jelikož byl povahy mírumilovné, potěšil

ho takový důkaz usmíření, a třebaže nesl na tváři stopy Zuzaniných pěstí a ještě víc jejích nehtů, raději se smířil se svým údělem v bitvě minulé, než aby si jej snažil vylepšit v další.

Rovněž hrdinná Zuzana byla ochotná se spokojit svým vítězstvím, třebaže ji stálo monokl na oku, dílo Partridgeova prvního výpadu. I tihle dva tedy uzavřeli příměří a jejich ruce, druhdy nástroje války, se nyní staly prostředníky míru.

Situace tedy vyústila ve všeobecnou pohodu, což seržant, jakkoli se to může zdát v rozporu se zájmy jeho povolání, vřele schvaloval. „Tak je to správné, jen hezky po dobrotě," řekl. „Šmarjápanno, jak já nerad vidím, když se dva chytnou a potom mezi nima dál panuje zlá krev. Přátelé se třeba dostanou do křížku, ale má se to vyřídit čestně a takříkajíc po přátelsku, ať už na pěstě, na kordy nebo pistole, jak je komu libo, ale tím ať to končí; no co, k čertu, když se poškorpíme, je mně kamarád potom tím milejší. Ale věčně na někoho nevražit, to dokážou spíš Francouzi, ne Angličani."

Poté navrhl, aby se přikročilo k úlitbě, nezbytné to součásti ceremoniálu při uzavírání mírových dohod. Čtenář proto možná usoudí, že byl dobrým znalcem starověkých dějin: je to sice dost pravděpodobné, jelikož se však neodvolal k žádným pramenům tento zvyk zaznamenávajícím, nechci to s jistotou tvrdit. Pravděpodobně to ale měl spolehlivě ověřeno, jelikož své tvrzení podepřel četnými šťavnatými kletbami.

Tom, ledva ten návrh vyposlechl, hned se s učeným seržantem ztotožnil: poručil si číši, lépe řečeno bachratý džbán s lihovinou k zmíněnému účelu vhodnou, a když jej přinesli, zahájil obřad. Stiskl pravicí touž ruku hostinského, levicí pozvedl číši, pronesl obvyklou zdravici a zavdal si. Nato se stejně zachovali všichni přítomní. Celý postup skutečně není třeba podrobně popisovat, jelikož se moc málo lišil od úliteb podrobně zaznamenaných u starověkých autorů i jejich moderních nohsledů. Hlavní rozdíl spočíval ve dvou okolnostech: za prvé, společnost lila nápoj jen do svých hrdel, a za druhé, seržant, jenž zde zastával funkci velekněze, pil jako poslední, myslím však, že zachoval starověké zvyklosti v tom, že si přihnul z celé společnosti nejvíc a že jediný ze všech přítomných přispěl pouze platnými službami při ceremoniálu.

Všichni ti dobří lidičkové se teď shlukli kolem ohniště, kde převládl dobrý rozmar, a Partridge nejenže si ani nevzdechl na svou hanebnou porážku, ale proměnil hlad v žízeň a zakrátko se zvlášť bujaře rozpovídal. Nám teď ale nezbývá než opustit tuto příjemnou sešlost a doprovodit pana Jonese do komnaty paní Watersové, kde se nyní ocitl na stole objednaný

oběd. Jeho příprava netrvala dlouho, neboť všechno bylo dokonáno už před třemi dny a kuchařka s ním měla jen tu práci, že ho přihřála.

5. Kapitola

Apologetika všech hrdinů, kterým žaludky dobře slouží, a popis bitvy milostného rázu.

Hrdinové, ať už díky pochlebovačům o sobě chovají mínění jakkoli přemrštěné a ostatní jim to třeba ani nevymlouvají, přece se více blíží smrtelníkům než bohům. Povzneseni na duchu třeba jsou, no prosím, jejich těla však (a ta tvoří u valné většiny podstatnou jejich část) jsou také náchylná k hrozným chorobám a podléhají nejodpudivějším požadavkům lidské přirozenosti. K těm posledně zmíněným patří i akt přijímání potravy, jejž řada mudrců odsuzuje jako zvlášť nízký a s filozofickou důstojností neslučitelný, přesto však jej i nejslavnější král, hrdina či filozof na světě tak či onak vykonávat musí, ba příroda někdy tropí takové škodolibé kousky, že právě od těchto veledůstojných osobností vyžaduje hojnější výkony v tom směru, než jaké klade za povinnost tvorům nižším.

Upřímně řečeno, žádný známý obyvatel zeměkoule není víc než člověk, a tudíž se nikdo nemusí hanbit za to, že se podřizuje lidským nezbytnostem: když ale se zmíněné slavné osobnosti uvolí převzít ony nízké povinnosti výhradně na svá bedra a začnou rekvírovat a ničit, jako by záměrně chtěli uchránit ostatní před jídlem, nezasluhují nic než opovržení a odsouzení.

Když jsme toto krátce byli předeslali, věříme, že našeho hrdinu neznevážíme, nebudeme-li tajit, s jakou nevídanou vervou se nyní vrhl do díla. Skutečně je možno brát v potaz, zda i Odysseus, jenž se mimochodem patrně honosil nejlepším žaludkem mezi všemi hrdiny té kulinární poémy *Odysseje*, se kdy tak skvostně nadlábl. Hnedle třem librám masa, druhdy součásti jistého vola, se dostalo té cti, že splynuly s osobností pana Jonese.

Pokládali jsme za svou povinnost na tuto skutečnost upozornit, jelikož zapříčinila, že po jistou dobu nevěnoval dost pozornosti své krásné společnici: ta jedla jen málo, zaměstnána úvahami zcela jiného rázu, což Tom nepostřehl, dokud neukojil hlad po čtyřiadvacetihodinovém půstu, jen ale doobědval, ožil v něm opět zájem o jiné věci, a s těmito věcmi nyní čtenáře postupně seznámíme.

Tom Jones, o jehož osobních přednostech jsme se doposud příliš nešířili, byl ve skutečnosti jedním z nejpěknějších mládenců pod sluncem. Jeho tvář, vedle toho, že zdravím jen kvetla,

vypovídala výmluvně o jeho milé povaze a dobrém srdci. Tyto vlastnosti měl v obličeji vepsány tak výrazně, že kuráž a bystrý rozum, zračící se v očích, ač vnímavému pozorovateli neušly, ti roztržitější třeba i přehlédli, ale dobrosrdečnost v jeho výrazu tak převažovala, že tu zaznamenal snad každý, kdo ho spatřil.

Tento jeho rys a také velmi hebká pleť dodávaly jeho obličeji nevýslovnou jemnost, jaká by byla působila až zženštile, kdyby k němu nepatřila výrazně mužná postava a vystupování: tím se blížil Herkulovi, zatímco tváří Adonisovi. Nadto byl činorodý, jemnocitný, veselý a dobromyslný a překypoval vrozeným temperamentem, jímž vnášel oživení do každého rozhovoru, jehož se zúčastnil.

Vezme-li čtenáři v potaz četné tyto přednosti, jež náš hrdina zosobňoval, a přičte k tomu nedávné skutky, jimiž si paní Watersovou zavázal, promluvilo by z něho spíše pokrytectví než upřímnost, kdyby si o ní utvořil špatné mínění jen proto, že ona si utvořila velice dobré mínění o Tomovi.

Ale ať už ji kdo odsoudí nebo ne, mou povinností je vyprávět všechno po pravdě tak, jak se to událo. Paní Watersová nejenže si utvořila dobré mínění o našem hrdinovi, ale pojala k němu velmi velikou náklonnost. Abychom nechodili kolem horké kaše: zamilovala se do něho, podle významu toho rčení v nynějších časech obecně rozšířeného, kdy je používáme bez rozdílu o všech žádoucích objektech našich citů, choutek a smyslů a rozumíme tím přednost, již dáváme jedné potravě před jinou.

Ač milovat lze dost možná nejrůznější věci stejně vřele, přece jen se projevy naší lásky od případu k případu liší, to nikdo nepopře: i když nadevšecko milujeme šťavnatý roštěnec či láhev burgundského, čajovou růži či stradivárky, přece se na ně nenatřásáme ani nemrkáme, nefintíme se kvůli nim, nezahrnujeme je lichotkami ani se neuchylujeme k jiným důmyslným kouzlům a trikům, abychom upoutali city řečeného roštěnce *et cetera.* Vzdychat, to někdy vzdycháme, ale bývá to spíše v nepřítomnosti než přítomnosti milovaného objektu. Jinak bychom si dost možná naříkali, co je to za hluchého nevděčníka, jako Pásifae na svého býka, když se ho pokoušela zaujmout celou škálou koketérie osvědčené v salónech, kde si takto podmaňovala mnohem vnímavější i citu přístupnější srdce přítomných kavalírů.

K pravému opaku však dochází, vzplane-li láska mezi příslušníky stejného živočišného druhu, leč opačného pohlaví. V tom případě, jen se zamilujeme, hned se staráme, abychom milovanou bytost taktéž upoutali. Za jakým jiným účelem by se naše mládež cvičila v umění

zalíbit se? Kdyby za tím nebyla láska, pochybuji, že by se ta řemesla, jež se zabývají šlechtěním a krášlením lidského zevnějšku, udržela nad vodou. Kdepak, všichni ti slavní brusiči mravů, kteří podle názoru některých učí tomu, co nás hlavně odlišuje od němé tváře, ba ani sami taneční mistrové by se dost možná ve společnosti neuplatnili. Zkrátka a dobře, všechna ta uhlazenost, jíž se mladé dámy a rovněž mladí pánové učí od jiných, včetně všech vylepšení, jež k tomu za pomoci zrcadla přičiní sami, není ve skutečnosti nic než právě *spicula & faces amoris,*[86] tak často zmiňované v Ovidiovi, anebo, jak to nazývá naše řeč, *celý arzenál lásky.*

Sotva paní Watersová a náš hrdina spolu zasedli ke stolu, rozehrála dáma své umění válečnické. Jelikož bychom ale chtěli popsat je způsobem dosud ani prózou, ani veršem nevyzkoušeným, rozhodli jsme se požádat o přispění jisté éterické bytosti, jež nám, o tom nepochybujeme, ochotně v této věci přispěchají ku pomoci. „Rcete, tedy, ó Grácie, vy, jež bytujete v nebeských výšinách před tváří serafínů, neboť jste vpravdě božské, vždy přítomné a znáte předobře všechny taje očarovávání: které to zbraně byly použity k ztečení páně Jonesova srdce?“

„Tak předně dvé krásných pomněnkových očí, jejichž zřítelnice přitom jen zajiskřily, vypálily dva přesně zacílené milostné pohledy. Naštěstí pro našeho hrdinu však zasáhly pouze úctyhodný kus hovězího, jejž si právě nakládal na talíř, a nezpůsobily tedy žádnou škodu. Krásná válečnice zjistila, že se minula cíle, a okamžitě vypustila z vnadné hrudi smrtelně nebezpečný povzdech. Nenašel by se člověk, jehož by nedojal, stačil vzít půdu pod nohama tuctu ctitelů: tak něžný, tak sladký, cituplný to byl povzdech, že by se byl svou mazlivou touhou určitě vlichotil k srdci našeho hrdiny, kdyby se byl chválabohu neutopil v grobiánském bublání láhvového piva, jež v tom okamžení naléval. Četné další zbraně ještě kráska vyzkoušela, leč bůh obžerství (pokud nějaké takové božstvo je, netvrdím to s naprostou jistotou) ochránil svého vyznavače, anebo to možná ani nebyl *dignus vindice modus*[87] a Tom zůstával zatím uchráněn z příčin zcela přirozených, neboť jako zamilovaný často nevnímá pocit hladu, tak hlad působí v některých případech možná jako obrana proti lásce.

Kráska, popuzena tolikerým neúspěchem, se rozhodla pro krátké příměří. Tuto dobu využila k tomu, aby uvedla do stavu bojové pohotovosti všechen milostný arzenál v přípravě na nový útok, hned jak bude po obědě.

Ledva odklidili talíře, zahájila operaci. Nejprve zamířila pravé oko na spánek pana Jonese a z jeho koutku po něm střelila zvlášť významný pohled, který sice na dráze letu k našemu hrdinovi pozbyl hodně ze své pronikavosti, přece však ho neminul zcela bez účinku. Kráska to zaznamenala, hbitě odklonila své kanóny a zaměřila je k zemi, jako by se kála za to, čeho se dopustila, ač ho takto pouze chtěla vylákat z obranného postavení, aby otevřel oči, jejichž prostřednictvím hodlala zaskočit jeho srdce. Potom mírně pozvedla ty dvě jiskrné zřítelnice, které už nebohého Toma poznamenaly, a vypálila salvu roztomilostí z celého obličeje v jediném úsměvu. Nebyl to úsměv z veselí ani z radosti, ale úsměv z náklonnosti, jaký mívá většina dam vždy pohotově a jehož prostřednictvím zdůrazňují svou vřelou povahu, své roztomilé dolíčky a bílé zoubky.

Tento úsměv zasáhl našeho hrdinu přímo mezi oči a značně jím otřásl. Tehdy pochopil záměry nepřítelovy a pocítil jejich moc. Došlo k vyjednávání mezi oběma stranami, během něhož lstivá kráska dál útočila tak důmyslně a nepozorovaně, že si srdce našeho hrdiny už téměř podmanila, než byla nucena znovu rozpoutat bojovou akci. Otevřeně řečeno, obávám se, že pan Jones zvolil nizozemský způsob obrany a zbaběle vydal v plen své hradby nepříteli, bez ohledu na spojenecké svazky se spanilou Žofinkou. Krátce a dobře, jen co vyjednávání skončilo, odhalila dáma své hlavní palebné postavení, když ležérně nechala sklouznout šátek ze svých ňader, srdce pana Jonese padlo a krásná dobyvatelka se mohla těšit z obvyklých plodů takového vítězství.“

Zde považovaly Grácie za vhodné popis ukončit, a my považujeme za vhodné ukončit kapitolu.

6. Kapitola

Družné popovídání v kuchyni, jež skončilo velmi obvyklým, ač málo družným způsobem.

Zatímco se naši milenci zabavovali tak, jak jsme zčásti popsali v předchozí kapitole, poskytovali zároveň i zábavu svým dobrým přátelům v kuchyni. A to hned ve dvojím smyslu slova: zaopatřili je jednak námětem k rozhovoru a zároveň i pitím, aby zahnali chmury a rozveselili se.

Kolem ohniště v kuchyni se teď shromáždili, krom hostinského a hostinské, která tu a tam odbíhala, pan Partridge, seržant a vozka, co přivezl mladou dámu s komornou.

Partridge obeznámil společnost s tím, co slyšel od Pána z kopců o situaci, v níž Tom Jones zastal paní Watersovou, načež se ujal slova seržant a vylíčil tu část jejího životního příběhu, která zas byla známa jemu. Pravil, že je manželkou pana kapitána Waterse od jejich regimentu a že s ním už často pobývala v ležení.

„Některejm lidem vrtalo hlavou," vyprávěl, „jestli si ji dovopravdicky vzal v kostele nebo ne, ale vo takový věci já se nestarám. Kdybych byl pod přísahou u vojenskýho soudu, musel bych doznat, že vona nebude nic lepšího než každej z nás, a kapitán se taky dostane do nebe, až budou padat trakaře. Ale ať se dostane, kam chce, nebude mu tam chybět společnost. A ta paní, a to zase komu čest, tomu čest, je moc hodná paní, celá blázen do uniformy a pro ni by třeba do ohně skočila, protože už kolikrát za nějakýho chudáka vojáka orodovala, až dostal milost, a kdyby to záleželo na ní, žádnej by se nikdá nepotrestal. Ale to víte, na druhou stranu zasejc vona a praporečník Northerton byli moc velký kamarádi v našom posledním ležení, a to je čistá pravda. Kapitán vo tom nic neví, a pokaváde se i na něho dostane podle chuti, tak co na tom? Má ji rád poráde stejně, a krk na to dám, že by propích každýho, kdo by vo ní špatně promluvil, a tak já vo ní špatně nemluvím. Vopakuju jenom to, co lidi říkají, a na každým šprochu pravdy trochu."

„Jakpak by ne, a hodně pravdy, za to vám ručím," zvolal Partridge, „*veritas odium parit*."[88]

„Spíš nestydaté pomluvy," ozvala se paní domu. „Teď, když se ustrojila, vypadá jako pravá dáma, a taky se tak chová, protože mi za ty půjčené šaty dala guineu."

„Načisto pravá dáma," pospíšil si pán domu, „a kdybys nebyla vždycky taková zbrklá, tak by ses s ní nebyla rovnou chytila."

„Ty máš tak co mluvit," vyčetla mu hostinská. „Kdybys ty nezačal jančit, nic se nestalo. Ale ty vždycky strkáš nos, do čeho ti nic není, a jako blázen přilejváš louže k blátu."

„No dobře, dobře; co se stalo, vodestát se nemůže, a tím to končí," chlácholil ji.

„Jo, protentokrát," rozhorlila se, „ale co příště? Není to poprvně, co jsem se dostala do maléru skrze tu tvou dubovou palici. Tolikrát už jsem ti říkala: doma se do ničeho nepleť a starej se jenom vo věci venku, co se tě tejkají. Víš, co se stalo před sedmi lety!"

„Ale, děvečko moje, tyhle starý historky nech spát," vece on. „Co jsme si, to jsme si, a už se na mě nezlob."

Hostinská měla na jazyku odpověď, ale nestačila ji vyslovit díky mírotvůrci seržantovi a k nemalému rozčarování Partridge, jenž z té duše miloval, co se taky zove legrace, a s velkou chutí rozdmýchával takové neškodné hádanice, které provázívají incidenty spíše komické než tragické.

Seržant se zeptal Partridge, kam mají s jeho pánem namířeno.

„Pán nepán," odvětil Partridge, „nikomu nesloužím, to vás ujišťuju; v životě mě už potkalo ledacos zlého, ale jsem sám svým pánem, a třebas vám snad připadám jako chudák a prosťáček, býval jsem kdysi učitelem. *Sed heu mihi! Non sum quod fui.*[89]"

„Nic ve zlém, pane," omlouval se seržant, „ale že jsem tak smělý: kam teda se svým přítelem cestujete?"

„Teď jste nás označil správně," uznal Partridge. „*Amici sumus.*[90] A můžu vám sdělit, že můj přítel je jedním z nejvelkomožnějších pánů v království anglickém." (Při těchto slovech jak hostinský, tak hostinská zpozorněli.) „Je to dědic urozeného vrchnostpána Allworthyho."

„Cože, toho proslulého šlechetného dobrodince?" zvolala hostinská.

„Právě toho," ujistil ji Partridge.

„Tak to vám povím," vece ona, „že bude mít jednou moc krásné a veliké panství."

„Tak jest," odpověděl Partridge.

„Však na mě od prvního pohledu dělal dojem urozeného pána," prohlásila hostinská, „jenomže tuhle můj starej, ten si odjakživa myslí, že spolk všecku moudrost."

„Ale vždyť já to uznávám, děvečko," ozval se hostinský, „splet jsem se."

„To teda jo," odpověděla hostinská, „a stalo se už, že bych se já takhle spletla?"

„Ale jak to přijde, pane," dotazoval se hostinský, „že takový vznešený pán chodí po kraji pěšky?"

„To nevím," opáčil Partridge. „Velcí páni mívají občas své rozmary. Vždyť na něho čeká tucet koní a lokajové v Gloucesteru, a nic mu tam nebylo dost dobré; ale včera večer mu bylo takové horko, a on že se musí ochladit procházkou tamhle na ten vysoký kopec, a tak jsem se

vydal s ním, abych mu dělal společnost, ale v životě už by mě tam nikdo nedostal, co jsem zažil hrůzy. Střetli jsme se s moc divným člověkem.“

„Ať visím, jestli to nebyl ten Pán z kopců, jak se mu říká,“ zvolal hostinský, „a znám pár lidí, co se dušujou, že to tam bydlí sám rohatej.“

„No, možné to je,“ povídá Partridge, „a jak to teď říkáte, tak se mi namouduši a dovopravdy všecko zdá, že to byl ďábel, i když jsem na něm žádné kopyto neviděl, ale třeba si ho umí odčarovat, protože zlý duch na sebe může vzít podobu, jakou si zamane.“

„A prosím vás, pane,“ zeptal se seržant, „nic ve zlém, ale co je to za pána, takovej ďábel? Protože některý naši oficíři povídali, že se žádná taková vosobnost nevyskytuje, to prej si jen kněžouři tak vymysleli, aby nepřišli vo kšeft, protože kdyby se to rozkřiklo, že žádnej ďábel není, tak by nebyli vo moc víc platný, než jsme my v čase míru.“

„Ti vaši důstojníci,“ povídá Partridge, „byli zaručeně moc velcí vzdělanci.“

„Žádný zdělanci,“ odpověděl seržant, „řek bych, že nejsou ani zpoloviny tak učený jako vy, pane, a já za svou osobu si myslím, že čerti musej bejt, ať si říkaj, co říkaj, a to jeden z nich byl kapitán, protože nebejt čerti, jak by se k nim mohli posílat zlý lidi, a to jsem čet v jedný knize.“

„Někteří z vašich důstojníků se přesvědčí, že ďábel je, a pozdě pak budou litovat,“ ozval se hostinský. „Pevně věřím, že si s nima vyřídí některé staré účty, a to i za mě. Jeden u nás ložíroval půl roku, měl to svědomí mi zabírat jednu z nejlepších postelí, a přitom nám nechal utržit kdoví jestli šilink denně, a dovolil svejm vojákům, aby si tady v kuchyni pekli kapustu, protože jsem jim v neděli nechtěl strojit voběd. Každej věrnej křesťan si musí přát, aby byl ďábel na potrestání takovejch lumpů.“

„Pozor, pane hostinský,“ ozval se seržant, „neurážejte uniformu, to já nedovolím.“

„Zatracený uniformy,“ opáčil hostinský, „dost jsem od nich zakusil.“

„Vy mi to dosvědčíte, pánové,“ povídá seržant, „proklíná krále, a to je velezrada.“

„Já že jsem proklínal krále, ty mizero?“ zvolal hostinský.

„Proklínal," křičel seržant. „Proklínal jste uniformu, a to je, jako byste proklínal krále. Je to jedno a to samý: kdo proklíná uniformu, ten by proklínal i krále, kdyby si troufnul, a z toho hlediska je to jedno a to samý."

„Promiňte, pane seržante," ozval se Partridge, „ale to je *non sequitur.*"

„Nechte si ty svoje cizácký řečičky," odsekl seržant a vyskočil, „přede mnou nikdo na uniformu nadávat nebude."

„Špatně jste mi rozuměl, příteli," bránil se Partridge. „Neměl jsem v úmyslu dotknout se uniformy, řekl jsem jenom, že váš závěr je *non sequitur*[91]."

„Na vás to platí stejně," odbyl ho seržant, „jeden jako druhej. Strčte si to svoje *sequitur* někam. Všickni jste prevíti, a já vám to dokážu: rozdám si to s tím nejlepším z vás vo dvacet liber."

Tato výzva Partridge rázem umlčela, protože nedostal ještě chuť na další nářez po té vydatné dávce, kterou mu nedávno naservírovali, zato kočí, jehož nebolelo celé tělo a do pranice měl docela chuť, nespolkl tak lehce urážku, z níž si jistou část osoboval pro sebe. Vstal proto, přistoupil k seržantovi, zapřísáhl se, že se postaví každému panáčkovi vod armády, a nabídl boxerské utkání za guineu. Voják nabídku k měření sil přijal, ale odmítl sázku: načež se oba do pasu obnažili a chytli do křížku, přičemž byl poháněč koní tak důkladně zvalchován poháněčem lidí, že ledva dechu popadaje musel poprosit o příměří.

Mladá dáma si nyní přála pokračovat v cestě a přikázala, aby předjel kočár, ale nešlo to: kočí se pro ten večer už nehodil k výkonu své služby. Starověký pohan byl by možná jeho neschopnost přičetl bohu pití i bohu války rovným dílem, neboť oba soupeři obětovali stejně horlivě jednomu božstvu jako druhému. Prostě řečeno, zpili se pod obraz a Partridge na tom nebyl o mnoho líp. Pokud jde o hostinského, u toho patřilo pití k povolání a nezanechávalo na něm výraznější stopy než na kterékoli jiné holbici v domě.

Paní domu byla nyní povolána, aby panu Jonesovi a jeho společnici naservírovala čaj, a při té příležitosti jim dopodrobna popsala druhou část předchozího výjevu; vyjádřila také velikou starostlivost o mladou dámu, která, jak pravila, „je z toho chudinka celá nešťastná, že nemůže pokračovat v cestě. Je to líbezné, milounké stvořeníčko," dodala, „a já už jsem ji určitě někdy viděla. Řekla bych, že je zamilovaná a prchá z domova. Kdopak ví, třeba na ni někde čeká nějaký mladý pán a trápí se pro ni stejně jako ona pro něho."

Tom si při těchto slovech zhluboka povzdechl; paní Watersová, ač jí to neušlo, nedala na sobě nic znát, dokud hostinská otálela v komnatě; po odchodu té dobré bytosti se však nezdržela a naznačila našemu hrdinovi své podezření, že s ní asi soupeří moc nebezpečná sokyně o jeho náklonnost. Neobratné Tomovo lavírování jí potvrdilo, že ji tušení neklame, i když jí na vyptávání přímo neodpověděl; tahle dáma nebyla ve svých avantýrách tak náročná, aby ji podobný objev zdrtil. Pěkný Tom jí okouzlil zraky: jeho srdce neviděla, a tak si kvůli němu nedělala těžkou hlavu. Sytila se s dravou chutí na hodech lásky a nelámala si hlavu, jestli už některá jiná ochutnala anebo v budoucnu ochutná ze stejného talíře. Takové stanovisko možná nesvědčí o kdovíjakém jemnocitu, zato však svědčí o smyslu pro to podstatné, a rozhodně je v tom méně rozmaru nebo snad i méně nepřejícnosti a sobeckosti, než projevují ty z žen, které jsou ochotny nápadníka se i zřeknout, ovšem jen za podmínky, že ho nedostane žádná jiná.

7. Kapitola

Podává podrobnější zprávy o paní Watersové i o tom, jak se dostala do nebezpečné situace, z níž ji vysvobodil Tom Jones.

Ač příroda nenamíchala do každé z lidských povah stejnou dávku zvědavosti ani marnivosti, sotva bychom na světě našli jedince, jemuž by nepřiklepla od obojího tolik, že to vyžaduje hodně umění a také námahy, aby je zvládl a udržel na uzdě. Musí to však nezbytně dokázat každý, kdo chce být aspoň jistým právem pokládán za rozumného a dobře vychovaného.

Jelikož Toma lze oprávněně mít za muže dobře vychovaného, potlačil všechnu zvědavost, kterou v něm nezvyklý způsob seznámení s paní Watersovou dozajista vzbuzoval. Skutečně zpočátku dámě párkrát něco takového naznačil, zjistil však, že se usilovně vyhýbá jakémukoli vysvětlení, a spokojil se tudíž s tím, že nebude zasvěcen, zvlášť když se nadto nemohl zprostit podezření, že by se musela rdít, kdyby některé okolnosti vypověděla po pravdě. Je ale docela dobře možné, že někdo z našich čtenářů by se tak lehce nesmířil s podobnou neinformovaností, a jelikož nám velice leží na srdci, abychom vyhověli všem, nešetřili jsme námahy, až jsme zjistili, jak to doopravdy všechno bylo, a na závěr této knihy to také vypovíme.

Dotyčná dáma žila několik let s jistým kapitánem Watersem, důstojníkem u regimentu, v němž sloužil i pan Northerton. Byla známa pod jeho jménem a vystupovala jako jeho manželka, ale kolovaly jisté řeči, jak se o tom zmínil seržant, které zpochybňovaly jejich manželský svazek, ale to prozatím nebudeme řešit.

Paní Watersová, jak s politováním musím zaznamenat, se před časem důvěrně sblížila se svrchu zmíněným praporečníkem, čímž své pověsti dvakrát neposloužila. Že o toho mladého chlapa projevovala pozoruhodný zájem, to je jisté, ale zda v tom zašla tak daleko, že zasluhovala odsouzení, to není zcela jasné, pokud nevycházíme z názoru, že ženy nikdy nedopřejí muži vše s jednou výjimkou, aby mu to poslední nedopřály také.

Prapor, k němuž patřil kapitán Waters, se vydal na pochod o dva dni dřív než kumpanie, v níž pan Northerton plnil funkci praporečníka, takže první jednotky dorazily do Worcesteru právě den po neblahém střetnutí Northertona s Jonesem, jež jsme už popsali.

Paní Watersová se předtím byla dohodla s kapitánem, že ho na pochodu doprovodí až do Worcesteru, tam že se spolu rozloučí a ona se vrátí do Bathu, kde vyčká, až skončí zimní tažení proti rebelům.

S touto domluvou byl pan Northerton obeznámen. Po pravdě řečeno, dáma ho vyzvala, aby se sešli ve Worcesteru, a slíbila mu, že se tam zdrží, dokud jeho jednotka nepřitrhne; proč a za jakým účelem, to necháme na čtenářově představivosti: zavázali jsme se sice zaznamenat fakta, nejsme ale povinováni činit si násilí a vyslovovat nelichotivé domněnky o krásnější polovině lidstva.

Sotva Northerton unikl z dočasného žaláře způsobem nám známým, pospíchal, aby dostihl paní Watersovou, a protože to byl takový šikovný čipera, dospěl do svrchu zmíněného města jen pár hodin poté, co je kapitán Waters opustil; bez zaváhání hned obeznámil dámu s nešťastným malérem, jaký se mu přihodil, a dodal mu zdání skutečně nešťastné, když byl smlčel všechny detaily, které by byly svědčily o jeho vině, aspoň před soudem svědomí, ač uvedl některé okolnosti, jež se mohly jevit sporné před soudem zákonným.

Ženy, to podotkněmež k jejich chvále, bývají častěji než muži schopny vroucí a zjevně nesobecké lásky, která má na zřeteli jen a jen blaho milovaného. Sotva paní Watersová zvěděla, jaké nebezpečí hrozí jejímu miláčkovi, nemyslela už na nic krom jeho ochrany, a jelikož se v tomto punktu s pánem zcela shodli, hned na ten problém zavedli řeč.

Po dlouhých debatách nakonec došli k názoru, že praporečník by se měl vydat do Herefordu, kde by se mu jistě naskytla možnost dopravit se do některého přístavního města ve Walesu, a odtud prchnout do ciziny. Paní Watersová prohlásila, že ho na této expedici doprovodí a že je s to ji i financovat, což bylo pro pana Northertona podstatné, jelikož má u sebe tři bankovky, páčící se dohromady na 90 £, nějaké drobné a na prstě briliantový prsten značné ceny. S tím

vším se tomu darebákovi důvěřivě svěřila a v životě by ji bylo nenapadlo, že mu tak vnukne nápad, aby ji oloupil. A jelikož by byli budoucím pronásledovatelům usnadnili, aby je vysledovali, kdyby si byli ve Worcesteru najali koně, navrhl praporečník, a dáma s tím po chvíli projevila souhlas, aby první etapu cesty absolvovali pěšky, což usnadňoval i příhodný mrazík, který zajišťoval pevnou půdu pod nohama.

Dáma měla svá zavazadla z valné části už odeslaná do Bathu, takže zbývala jen troška prádla, které kavalír slíbil nastrkat do kapes. Když se takto všestranně večer dohodli, vstali časně ráno a o páté opustili Worcester. Do kuropění chyběly ještě dvě hodiny, ale měsíc byl v úplňku a svítil jim ze všech sil.

Paní Watersová nebyla z rodu křehkých žen, které jen vynálezu dopravních prostředků vděčí za možnost přemístit se jinam, a tudíž čítají kočár k životním nezbytnostem. Měla statné, pružné nohy, které něco dokázaly, v duši plno kuráže, a tak lehce stačila držet krok se svým čiperným milencem.

Ušli pár mil po silnici, která podle Northertona prý vedla do Herefordu, a právě začínalo svítat, když přišli k hlubokému lesu: tam se zastavil, jako by chvíli rozvažoval, a potom vyjádřil obavy, zda je moudré ubírat se dál po veřejné cestě. Hravě přemluvil svou krásnou společnici, aby s ním odbočila na pěšinku, která se zdála protínat les a nakonec je přivedla na úpatí Mazardu.

Zda měl ten mrzký záměr, jejž se tenkrát pokusil uskutečnit, předem promyšlený, anebo zda to byl okamžitý nápad, to nevím. Jakmile se však ocitli na tomto odlehlém místě, kde se jevilo zcela nepravděpodobné, že je někdo vyruší, stáhl si z nohy podvazek, vrhl se na nebohou ženu a snažil se násilím dokonat ten hrozný, odsouzeníhodný čin, jejž jsme už zaznamenali a Prozřetelnost Tomovým prostřednictvím tak šťastně překazila.

Paní Watersová měla štěstí, že nepatřila k ženám slabým a bezmocným: jakmile jí svitlo, podle uzlu, který vázal na podvazku, i z jeho slov, co má v úmyslu, postavila se mu srdnatě na odpor, a s takovou vervou se bránila nepříteli a ze všech sil přitom volala o pomoc, že padoucha v uskutečnění jeho úmyslu o pár minut zdržela, čímž poskytla Tomovi čas, aby zasáhl právě ve chvíli, když už ji síly opouštěly, a vysvobodil ji z rukou toho zloducha, než měl možnost napáchat větší škody, takže z ní pouze serval šaty a připravil ji o prsten, který jí buď stáhl s prstu, anebo jí při potyčce sklouzl.

Tímto jsem ti, čtenáři milý, předložil ovoce svědomitých rešerší, jež jsme v zájmu tvého uspokojení podstoupili. Rozhrnuli jsme před tebou oponu nad výjevem pošetilosti a podlosti u lidské bytosti skoro neuvěřitelné, mějme však na paměti jedno: ten chlap byl do té chvíle pevně přesvědčen, že spáchal vraždu a propadl spravedlnosti hrdlem. A jelikož svou jedinou šanci viděl v útěku, chtěl penězi a prstenem té nebohé ženy vyvážit další zločin, jímž obtíží své svědomí.

Musíme tě však, čtenáři, důrazně varovat, abys zlé činy jednoho darebáka nevztahoval na celý tak vážený a čestný stav, jakým jest důstojnictvo naší armády. Rač uvážiti, že tento muž, jak už jsme ti sdělili, rodem ani vzděláním nepatřil mezi pány a nebylo tedy správné, že se mezi ně dostal. Pokud jeho padoušství vrhá špatné světlo na někoho jiného než jeho samého, byli by to ti, kdo mu dali jeho důstojnický patent.

KNIHA DESÁTÁ,

ve které příběh pokročí asi o dvanáct hodin.

1. Kapitola

Obnáší rady, které by moderní kritik rozhodně neměl opomenout bedlivě si prostudovat.

Čtenáři můj, není mi dáno vědět, co jsi za člověka: třeba budeš takový znalec lidské přirozenosti jako sám Shakespeare, a třeba nebudeš o nic moudřejší než někteří jeho editoři. Pro tento druhý případ zdá se mi na místě, než se spolu vypravíme na další cestu, poskytnout ti pár užitečných rad, abys nepodlehl tak kolosálním omylům při čtení a výkladu našeho textu, jako když zmínění editoři četli a vykládali svého autora.

Předně bych ti tedy kladl na srdce, abys příliš zbrkle neodsoudil kterékoli příhody v našem vyprávění jako nepatřičné a nesourodé s hlavním záměrem jen proto, že si okamžitě neujasníš, jakým způsobem dotyčná příhoda k onomu záměru přispívá. Hleď na toto dílo jako na svět mnou stvořený: když si pak takové kritické hádě troufá vytýkat jednotlivé nedostatky, aniž má představu, jak je to celé propojené, ještě než dočte ke konečné katastrofě, je to donebevolající drzá hloupost. Prosím, uznávám, použité náznaky a přirovnání jsou v této souvislosti příliš velkolepé, jenomže se nenabízí žádné jiné, které by patřičně vystihly rozdíl mezi autorem první velikosti a kritikem poslední malosti.

Dále bych tě chtěl varovat, milé mé hádě, abys nehledalo přílišnou podobnost mezi jednotlivými postavami zde vystupujícími, jako například mezi hostinskou ze sedmé knihy a tou z deváté. Věz, příteli, že jisté charakteristické znaky jsou většině příslušníků téhož řemesla či povolání společné. Zachovat tyto charakteristické znaky, a přitom rozrůznit počínání jejich nositelů, to patří k umu dobrého spisovatele. A dále: citlivě vymezit rozdíly mezi osobami hnanými touž neřestí či pošetilostí vyžaduje zase jinou schopnost, a jako se jí může vykázat jen málokterý spisovatel, tak ji umí vnímat jen málokterý čtenář, ačkoli podle mého mínění tento zážitek patří k vrcholnému čtenářskému potěšení těch, kdo jsou schopni ho sdílet; tak například kdekomu bude zřejmý rozdíl mezi sirem Epikurem Mamonem a sirem Hezounem Přelétavým, ale vycítit, čím se liší sir Hezoun Přelétavý od sira Krasomila Dvorského, to vyžaduje jemnější usuzovací schopnosti: když jich není, pak obhroublí diváci

velmi často nespravedlivě zatracují představení, a také jsem už v divadle zažil, že byl básník osočován co zloděj na základě mnohem chabějších důkazů než podobnost ruky u soudu. Mám odůvodněné obavy, že každá láskychtivá vdova na jevišti riskuje opovržlivé odsouzení jako otrocká kopie Didonina, jenže naštěstí málokterý divadelní kritik umí latinsky natolik, aby čítal Vergilia.

Potom tě také musím varovat, vzácný příteli (kdoví, třeba máš lepší srdce než hlavu), abys žádnou postavu nezavrhl jako zlotřilou jen proto, že není andělsky ušlechtilá. Pokud se rád kocháš zářnými vzory dokonalosti, píše se dost knih, které hoví tvému vkusu, my jsme však nikdy s nikým takovým nerozprávěli, a proto ho do našeho vyprávění neuvádíme. Upřímně řečeno, nejsem si jist, zda pouhý člověk by kdy dosáhl takového stupně všestranné vynikajícnosti, a právě tak zda někdy žil netvor, jenž by odpovídal Juvenalovu

…nulla virtute redemptum a vitiis…[92]

Nadto se nedomnívám, že to poslouží dobrému účelu, když se postavy andělské dokonalosti či ďábelské zlotřilosti uvádějí ve fiktivních dílech, jelikož čtenáři pod jejich dojmem spíše zaplaví duši žal nebo stud, než aby si z takových vzorů vyvodil pro sebe něco užitečného; v prvém případě se nejspíš tváří v tvář takovému ideálu začne hanbit a právem si zoufat, že ho nikdy nedostihne, a zaujme-li ho ten druhý případ, prožije stejně trýznivé pocity z vědomí, že plémě, k němuž patří, znectívá bytost tak ohyzdná a odporná.

Ve skutečnosti hrdina s tak dobrou povahou, že vyvolá obdiv a vřelý vztah v rozumném člověku, i když se na ní projeví jisté poskvrnky, *quas Humana parum cavet natura*[93] nás pohne spíše k soucitnému pochopení než k odsouzení.

Příklady takovýchto nedokonalostí přinášejí totiž zvlášť působivé mravní poučení: svým způsobem nás zaskočí, a proto se nám vryjí do paměti trvaleji než poklesky beznadějně zkažených zlotřilců. Slabůstky i hříchy lidí, kteří mají v duši mnoho dobrého, svítí tím oslnivěji na pozadí kontrastních ctností, kde ostře vystupuje jejich nestvůrnost, a když vidíme, jak ty hříchy mívají vzápětí trpké důsledky, nejenže se naučíme vyhýbat se jim ve vlastním zájmu, ale zošklivíme si je pro to trápení, co způsobily našim oblíbeným hrdinům.

A teď, když jsem vám byl, příteli, udělil těchto pár rad, vydáme se opět, je-li vám libo, na další pouť s naším příběhem.

2. Kapitola

O příjezdu irského pána a nevídaných událostech, které se následkem toho v hostinci rozpoutaly.

Nadešla chvíle, kdy vyjukaný zajíček, kterého strach z bezpočtu nepřátel, především ale z lstivé, kruté, masožravé lidské šelmy, celý den věznil v pelechu, bujaře křepčí po louce; kdy z dutiny stromu sova, sluch drásající sólistka noci, houká tóny, jež by možná okouzlily některé znalce moderní hudby; kdy se v představivosti přiopilého selského cháma, klopýtajícího kolem hřbitova a márnice k domovu, rodí krvelačné příšery; kdy lupiči a hrdlořezi bdí a poctiví hlídači chrápou: zkrátka a dobře, odbila půlnoc a všichni v hostinci, ti, kteří v našem vyprávění už vystoupili, jakož i další, přibyvší večer, ulehli k odpočinku. Jediná ze všech ještě bděla pokojská Zuzana, neboť měla za povinnost vytřít v kuchyni, než vklouzne pod peřinu k svému milému, dychtivě čekajícímu podomkovi.

Takové poměry tedy vládly v hostinci, když k němu doklusal na poštovském koni jakýsi pán. Seskočil, hnal se k Zuzaně a hned na ni rázně a dosti zmateně uhodil – překotným spěchem totiž sotva dechu popadal – je-li zde přítomna jistá dáma. Zuzana se trochu zarazila, vždyť bylo tak pozdě a pán se nepřestával zuřivě rozhlížet, a tak váhala s odpovědí; načež pán začal naléhat ještě neodbytněji, prosil, aby mu vyjevila pravdu, a pravil, že se mu ztratila choť a že ji hledá. „Už jsem ji namoutě dvakrát třikrát skoro dostihl, ale zmizela mi těsně před nosem. Jestli je tady u vás, doveďte mě k ní potmě a ukažte mi ji, a pokud už odjela, povězte mi, kudy se mám za ní rozjet, a já z vás namoutě udělám nejbohatší chudou holku v zemi.“ Nato vytáhl hrst guinejí, a takový pohled stačí zlákat osoby mnohem váženější než tahle chudinka k skutkům podstatně horším.

Zuzana podle toho, co se doslechla o paní Watersové, vůbec nezapochybovala, že ona je to zatoulané potěšení, které hledá pravoplatný majitel. Se zjevnou rozumovou logikou dospěla tedy k závěru, že si ani nelze dopomoci k výdělku řádnějším způsobem než přispět k znovushledání manželů, a proto bez váhání ujistila pána, že hledaná dáma zde bydlí, a vzápětí se dala přemluvit (velice štědrými sliby a jistým hmatatelným závdavkem), aby ho dovedla do pokoje paní Watersové.

Mezi panstvem se dávno už ustálil zdvořilostní zvyk, zrozený z velice pádných a potřebných důvodů, že manžel nevstupuje do komnat své choti bez zaklepání. Že se tento způsob všestranně vyplácí, o tom netřeba přesvědčovat čtenáře, který zná svět; takto má dáma čas se přizpůsobit či odstranit cokoli nevhodného z očí: jsouť situace, v nichž by se uhlazená a jemnocitná dáma nechtěla dát od manžela zaskočit. Po pravdě řečeno, řada takových

ceremonií, zavedených ve vybranějších složkách člověčenstva, připadá možná pozorovateli hrubšího zrna jako pouhá formalita, ti fajnovější ale chápou jejich bytelnou podstatu; a věru by příchozí pán moudře byl učinil, kdyby byl i tentokrát zmíněný obyčej zachoval. Že by nezaklepal, to zaklepal, jenomže ne jemně, jak bývá zvykem. Naopak, když zjistil, že jsou dveře zamčené, vyrazil proti nim s takovou prudkostí, že zámek okamžitě povolil, dveře se rozletěly, pán vpadl do místnosti a natáhl se tam jak dlouhý, tak široký.

Sotva se zvedl a postavil, už proti němu stanul, jak z postele vyskočil – na rozpacích a neradi pokračujeme v líčení – sám náš hrdina a hrozivým hlasem položil vetřelci otázku, kdo je, a jak si to představuje, vnikat do jeho komnaty tak neslýchaným způsobem.

Pán si nejprve pomyslil, že to bude mýlka, a chtěl se omluvit a dát na ústup, ale tu mu ve svitu zářící luny padl zrak na šněrovačku, sukni, spodničku, čepec, stužky, punčochy, podvazky, střevíčky, honzík, atakdále, což všechno leželo nedbale pohozeno na zemi. Ten pohled tak zapůsobil na pánovu od přírody žárlivou povahu, že zuřivostí nebyl mocen slova, a aniž Tomovi dal odpověď, vrhl se k posteli.

Tom mu v tom rázně zabránil a došlo k prudkému střetu, přičemž na obou stranách padly rány. Nato paní Watersová (musím doznat, že v té posteli ležela také) patrně procitla ze spánku, a když spatřila dva muže zápasící v její ložnici, začala ječet, jako když ji na nože bere, a volala „vražda!“, „lupiči!“ a nejčastěji „chtějí mě znásilnit!“. Tento posledně zaznamenaný výkřik možná leckoho udiví, pokud neuváží, že zmíněných slov užívají dámy při leknutí stejně jako do re mi fa sol v hudbě, pouze jako nositelů zvuku, bez ustálené významové hodnoty.

V sousední ložnici se natáhl k odpočinku irský pán, jenž přijel do hostince tak pozdě, že jsme se o něm ještě nestačili zmínit. Tento pán patřil k těm, jimž Irové říkají panský synáček nebo kavalír. Byl to mladší syn urozeného rodu, a jelikož ho doma nečekalo žádné bohatství, musel se za ním vypravit do světa: za tím účelem právě cestoval do Bathu, aby se pokoušel o štěstí v kartách a u dam.

Tento mladík ležel v posteli a četl si v jednom z románů paní Behnové, neboť mu přítel poradil, že nenajde lepší způsob, jak se zavděčit dámám, než když si zjemní vnímavost a napěchuje hlavu dobrou literaturou. Jakmile zaslechl hrozný randál ve vedlejší místnosti, vyskočil, popadl do jedné ruky šavli a do druhé svíčku, která mu hořela u postele, a vtrhl taktéž do pokoje paní Watersové.

Pokud byl další muž v noční košili pro dámu novým pohoršlivým přestupkem proti slušnosti, hned jí to vynahradil tím, že značně uklidnil její obavy; sotva totiž kavalír přestoupil práh, hned zvolal: „Probůh, pane Fitzpatricku, co se to tady u všech čertů děje?“ A druhý pán mu okamžitě odvětil: „Sláva, pane Maclachlane, vás mi seslalo samo nebe. Tenhle zlosyn mi zneuctil manželku a vyspal se s ní.“

„Jakou manželku?“ zvolal pan Maclachlan. „Znám přece paní Fitzpatrickovou moc dobře a ta dáma, co s ní tady ten pán v noční košili spí, rozhodně není ona.“

Panu Fitzpatrickovi nyní svitlo, jelikož dámu zahlédl, a také podle jejího hlasu, jejž by byl mohl posoudit i ze vzdálenosti podstatně větší, než jaká je nyní dělila, že přece jen podlehl velice neblahému omylu, i jal se dámě natisíckrát omlouvat, načež se obrátil k Tomovi a prohlásil: „Povšimněte si laskavě, pane, že vám se neomlouvám, jelikož jste mne udeřil, a to mi ráno splatíte krví, to vám slibuju.“

Tom se o této hrozbě vyjádřil s opovržením a pan Maclachlan se do toho vložil slovy: „Ale jděte, pane Fitzpatricku, že byste se nestyděl, takhle přepadnout lidi pozdě v noci, kdyby tu všichni dávno nespali, byl byste je vyburcoval stejně jako mě. Ten pán byl naprosto v právu. Já jsem sice neženat, ale přísahám vám, kdybych měl manželku a vy byste si k ní tohle dovolil, usek bych vám hlavu.“

Tom v obavách o dobrou pověst dámy honem nevěděl, co říci a jak se zachovat, ale ženy, jak nás zkušenost učí, bývají mnohem vynalézavější a pohotovější než muži. Paní Watersová si uvědomila, že mezi její a Tomovou komnatou jsou spojovací dveře, a proto vsadila na jeho čest a svou sebejistotu a zvolala: „Nevím, co to mluvíte, lumpové! Mým manželem není ani jeden z vás! Pomóc! Chtějí mě znásilnit! Pomóc! Vražda!“

A když přiběhla hostinská, paní Watersová se na ni vrhla a zahrnula ji výtkami: „Žila jsem v domnění, že jsem v slušném zájezdním hostinci, a ne ve vykřičeném domě! Tady mě přepadli nějací lumpové a usilují mi o čest, ne-li o život, a obojí,“ dodala, „je mi stejně drahé.“

Nato začala hostinská tropit stejný povyk jako předtím nebohá dáma v posteli. Bědovala, jaké neštěstí ji to postihlo, že její dům přišel o dobrou pověst, kterou dosud neposkvrnil ani stín podezření. Obořila se na muže: „U všech rohatejch, co tu máte co tropit takový randál u dámy v pokoji?“

Fitzpatrick svěsil hlavu, opakoval, že to byla mýlka, že se hluboce omlouvá, a dal se se svým krajanem na ústup.

Tom, který bystře pochopil, co mu jeho kráska naznačuje, odvážně tvrdil, že jí přiběhl na pomoc, když slyšel, jak někdo vyrazil dveře: nenapadlo ho jiné vysvětlení, než že jde o loupež, a „pokud něco takového ti lidé měli v úmyslu," dodal, „naštěstí jsem jim v tom zabránil."

„U mě se žádná loupež nestala, co tu živnost vedu," rozčilovala se hostinská. „Vemte laskavě na vědomí, pane, že tu žádné loupežníky netrpím: hnusí se mi to slovo, už když je vyslovím. U nás vítáme jen počestné a urozené panstvo, a chválapánubohu jsme takových hostů měli vždycky dost, víc by se jich sem ani nevešlo. Býval tu lord –" a jala se odříkávat seznam jmen a titulů, ale možná bychom se četných z nich dotkli, kdybychom je zde v této souvislosti uvedli.

Tom dlouho trpělivě poslouchal, až ji konečně přece jen přerušil a jal se omlouvat paní Watersové, že se před ní objevil v košili, a ujišťoval ji, že se tak stalo jen a jen z obavy o její bezpečí. Čtenář si jistě domyslí, co mu na to odvětila, i jak si počínala až do konce celého výstupu, když si připomene, že hrála mravopočestnou dámu, probuzenou ze sna třemi neznámými vetřelci. Takovou roli si zvolila a podala v ní skvělý výkon; nevím, zda by ji některá z našich profesionálních hereček předčila, ať už na jevišti či mimo ně.

A na tomto příkladu můžeme myslím názorně dokázat, že počestnost je krásnému pohlaví druhou přirozeností: vždyť kdoví jestli jedna z desetitisíců žen má předpoklady být dobrou herečkou, a z těch se zřídkakdy najdou dvě stejně schopné zosobnit jistou postavu, ale počestnost zahrají stejně bravurně všechny, ať ty, které ji postrádají, tak ty, jimž je vlastní, neboť tuto roli zvládne každá s obdivuhodnou dokonalostí.

Když všichni muži opustili její komnatu, vzpamatovala se paní Watersová z leknutí a tím i z rozhořčení a promluvila mnohem vlídněji na hostinskou, ta však v trvajících obavách o dobrou reputaci podniku a v úsilí ji podepřít se znovu jala vypočítávat proslulé osobnosti, které přespaly pod její střechou; dáma ji však zarazila, zprostila ji s konečnou platností obvinění, že na nedávných výtržnostech nese vinu, a požádala ji, aby ji už zůstavila klidnému odpočinku, jemuž by se ráda do rána bez vyrušování oddávala. Nato se paní hostinská přezdvořile a s četnými pukrlaty odporoučela.

3. Kapitola

Dialog paní hostinské s pokojskou Zuzanou, zvlášť zajímavý pro všechny majitele hostinských živností a jejich personál, a dále o příjezdu a vlídném chování krásné mladé dámy, z něhož si příslušníci panského stavu mohou vzít ponaučení, jak si získat lásku kdekoho na světě.

Hostinská si uvědomila, že Zuzana byla jediná vzhůru, když násilníci vyrazili dveře, a tak si za ní pospíšila, aby se vyptala, co zavdalo příčinu k výtržnosti, kdo je ten cizí pán a kdy a jak přibyl do hostince.

Zuzana vylíčila všechno, co se událo, a čtenář to už ví, přičemž se odchýlila od pravdy jen v několika drobnostech, které se jí nehodily do krámu, a zcela zamlčela peněžní odměnu. Zatímco její paní úvodem svého vyšetřování soucitně pohovořila o tom leknutí, co nebohá dáma zažila, když byla ohrožována její počestnost, Zuzana jí v dobré vůli spěchala ulehčit, aby si kvůli tomu nedělala těžkou hlavu, a zapřísahala se všemi svátými, že viděla, jak Jones vyskočil z její postele.

Hostinská se po těchto slovech na Zuzanu pěkně rozčertila. „Povídali, že mu hráli!“ obořila se na ni. „Cožpak by některá křičela, aby se kompromitovala, kdyby to tak bylo? Ne, křičela, jak jí to dvacet lidí dosvědčí, a to je nejlepší důkaz, že je to počestná paní. A ty, slečinko, mi tady nebudeš pomlouvat hosty, protože bys tím nepošpinila jenom je, ale i podnik, a u nás nebytujou žádní vagabundi ani zlolajná žebrota.“

„To bych potom nesměla věřit vlastním očím,“ řekla Zuzana.

„Vždycky ne,“ poučila ji její paní. „Nevěřila bych vlastním očím nic nelichotivého o takovém milém panstvu. Tak bohatou večeři jak oni si neobjednal nikdo dobrého půl roku, a jak byli dobře naložení a spokojení, chutnalo jim worcestershirské ovocné víno, co jsem jim naservírovala místo šampaňského, však chutná lahodně a je zdraví prospěšnější než nejlepší šampaňské na světě, jináč bych jim to přece nedala, a vypili ho dvě flašky. Ne, o takových hodných, slušných lidech mi nikdo nic špatného povídat nebude.“

Když takto Zuzanu umlčela, přešla paní hostinská k dalším záležitostem. „Říkáš teda, že ten cizí pán přirajtoval na poštovském koni a venku že na něho čeká štolba? No to je potom taky nějaký nóbl pán. Proč jsi se ho nezeptala, jestli si nepřeje povečeřet? Myslím, že zašel k tomu druhému pánovi do pokoje, zaklepej tam a zeptej se, jestli nezvonil. Třeba si něco objedná, když uvidí, že je někdo vzhůru, kdo by mu posloužil. A ne aby ses tak hloupě prořekla jako vždycky, že na ohništi vyhaslo a drůbež běhá ještě po dvoře. A kdyby si přál jehněčí, nemusíš mu povídat, že žádné nemáme. Řezník porazil ovci, zrovínka jak jsem si šla lehnout, to vím

jistě, a rozkošeroval by ji i za tepla, kdybych mu řekla, protože mi vždycky vyhoví. Jdi a pamatuj si, že máme velký výběr jehněčího a drůbežího masa, jdi, otevři a zeptej se: ‚Páni zvonili?‘, a kdyby nic neříkali, chtěj jako vědět, co si urození pánové ráčí přát k večeři. Nezapomeň na ty urozené pány. Běž, a jestli na tyhle věci nebudeš víc dbát, tak to nikdá nikam nedotáhneš.“

Zuzana odkvačila a brzy se vrátila se zprávou, že oba pánové spolu leží v jedné posteli. „Dva pánové v jedné posteli!“ spráskla ruce hostinská, „ale to je vyloučeno, to jsou potom nějací pobudové, na to dám krk, a mladý vrchnostpán Allworthy hádal dobře, že chtěli milostpaní oloupit: protože kdyby byl vtrhl k dámě do pokoje se zlotřilým záměrem jako kavalír, nezmizel by pak do cizího pokoje, aby ušetřil za večeři a vlastní postel. Budou to přeci jen lupiči, a že hledají manželku, to je záminka.“

Tímto odsouzením paní hostinská panu Fitzpatrickovi hluboce křivdila, protože měl v žilách pravou modrou krev, ač v kapse ani vindru, a přes lecjaké nedostatky srdce i rozumu to nebyl loupežník ani lakomec. Ba naopak byl tak velkorysý, že krásné věno, které vyženil, stihl už celé utratit, až na nepatrný zbyteček, připsaný manželce, a aby se i toho zmocnil, vyvinul na ni ukrutný nátlak, až to spolu s jeho žárlivostí, jež patřila k těm nejzuřivějším, dohnalo tu nebožačku k tomu, že mu utekla.

Tento pán měl za sebou dlouhou cestu z Chesteru v jediném dni, byl jako rozlámaný po tolika hodinách v sedle a zboulovaný ze šarvátky, a to spolu s duševním rozrušením zavinilo, že neměl na jídlo ani pomyšlení. K tomu se ještě přidalo prudké zklamání, když se ukázalo, že dáma, označená pokojskou, není jeho manželka, a vůbec ho nenapadlo, že by přesto mohla dlít pod touto střechou, i když se napoprvé netrefil. Dal se tedy od přítele přemluvit, aby teď v noci dál už nepátral, a přijal jeho laskavou nabídku, že mu postoupí část své postele.

Se štolbou a poštovským kočím tomu bylo jináč. Ti by si byli ochotně objednávali, jenomže paní hostinská nejevila ochotu je obsloužit; nakonec ji však přece přesvědčili o pravém stavu věcí, že pan Fitzpatrick není žádný loupežník, a pak před ně postavila studenou pečeni; právě se na ni hladově vrhli, když do kuchyně přišel Partridge. Probudil ho rozruch, o němž už víme, a zatímco zabořil hlavu do polštáře a snažil se znovu usnout, zahoukala mu sova pod oknem takovou serenádu, že k smrti vyděšený vyskočil z postele, nejvyšší možnou rychlostí na sebe hodil šaty a utekl se pod ochranu společnosti do kuchyně, odkud k němu doléhal hovor.

Jeho příchod zdržel paní hostinskou, která se právě odebírala na kutě s tím, že oba hosty zůstaví v péči Zuzaně, jenomže přítele mladého vrchnostpána Allworthyho nebylo možno jen tak odbýt, zvlášť když si objednal korbel svařeného vína. Hned mu vyhověla a postavila na oheň žádané množství ovocného nápoje, jenž tak dobře zastupoval víno všeho druhu.

Irský štolba si šel lehnout a poštovský hodlal následovat jeho příkladu, jenomže Partridge ho pozval, aby ještě zůstal a zavdal si s ním vína, s čímž mládeneček ochotně souhlasil. Učitel se totiž bál vrátit sám do postele, a jelikož nevěděl, jak dlouho mu ještě hostinská dopřeje své společnosti, chtěl si zajistit aspoň hocha, v jehož přítomnosti se cítil bezpečen před ďáblem i jeho učedníky.

Tu zastavil před vraty další poštovský kočí a Zuzana dostala příkaz jít se podívat ven: vrátila se s dvěma mladými ženami v jezdeckém, a jedna z nich měla oděv tak bohatě zdobený, že Partridge i poštovský vyskočili a paní hostinská se začala hned klanět a byla samá milostslečna sem a milostslečna tam.

Slečna v nádherném jezdeckém kostýmu se vlídně usmála a pravila: „Dovolíte-li, paní hostinská, ohřála bych se na chvilečku tady u ohně, protože venku je opravdu velká zima, ale rozhodně bych nechtěla, aby se kvůli tomu někdo vyrušoval.“ Tohle platilo Partridgeovi, který se pod dojmem nádherného slečnina oblečení uklidil až do kouta, i když měla větší právo na obdiv z jiného důvodu, protože to bylo jedno z nejkrásnějších stvoření pod sluncem.

Mladá dáma naléhala na Partridge, jen aby znovu zaujal své místo, ten však odolával. Nato si stáhla rukavice a napřáhla k ohni dvě ručky, které se ve všem všudy podobaly sněhu, až na to, že se nerozpustily Její společnice, ve skutečnosti její komorná, si rovněž stáhla rukavice a odhalila to, co se temperaturou i barvou přesně podobalo kusu zmrzlého hovězího.

„Upřímně vám radím, jemnostslečno,“ vece druhá cestovatelka, „abyste pustila z hlavy, že ještě dneska pojedeme dál. Hrozně se bojím, že by jemnostslečna tu štrapáci ve zdraví nepřečkala.“

„Pravdaže!“ zvolala hostinská. „Urozená jemnostslečna nemůže přece na něco takového ani pomyslet! Chraňpámbu, kdepak jet dál! Naléhavě jemnostslečnu prosím, ať ji to ani nenapadne. – Ale to jemnostslečna sama ví, že to nejde. A co by si milostivá slečna ráčila přát k večeři? Máme různé jehněčí a taky křehoučká kuřátka.“

„Myslím, že by to byla spíš snídaně než večeře, paní hostinská, ale já nemám na jídlo ani pomyšlení, a pokud se zdržím, tak si jen na hodinku dvě zdřímnu. Ale kdybyste byla tak laskavá, vzala bych si španělský vinný střik s podmáslím, hodně ředěný a jen malou sklenku.“

„Prosím, milostivá slečno,“ hlaholila paní domu, „mám tu vynikající bílé vínečko.“

„Malaga tady nemáte,“ podotkla mladá dáma.

„Ale ano, jak račte, milostivá slečno, mám; takové nenajdete široko daleko – Ale jemnostslečna by s dovolením přece jen měla něco pojíst.“

„Nevpravila bych do sebe ani sousto, namoučest,“ odpověděla mladá dáma, „a byla bych vám velmi zavázána, kdybyste mi mohla připravit pokoj co nejdřív, protože nejdéle za tři hodiny musím už znovu sedět na koni.“

„Zuzano,“ zvolala hostinská, „hoří ještě oheň v *Divoké huse*? – Moc mě to mrzí, jemnostslečno, ale nejlepší pokoje máme obsazeny. Urozené panstvo už odpočívá. Máme tu právě jednoho moc vznešeného mladého pána a celou řadu předních šlechticů.“

Zuzana upozornila, že v *Divoké huse* ložírujou ti irští pánové.

„Jako na potvoru!“ zlobila se její paní. „Proč u všech všudy nerezervuješ pár nejlepších pokojů pro noblesu, když víš, že tu hnedle dnes a denně někdo z nich sestoupí? – Jestli to jsou kavalíři, tak jistě rádi vstanou, až uslyší, že je to tuhle pro jemnostslečnu.“

„Kvůli mně rozhodně ne,“ řekla slečna, „nepřála bych si, abyste kvůli mně někoho bouřila. Máte-li přijatelně slušný pokoj, bude mi vyhovovat, i když nebude kdovíjak krásný. Prosím vás, paní hostinská, nepřidělávejte si se mnou tolik práce.“

„Jak račte, jemnostslečno, můžu vám nabídnout několik moc pěkných pokojů, ale pro urozenou jemnostslečnu bych přece jen chtěla to nejlepší. Ale když jste tak uznalá a vezmete zavděk tím, co mám, tak utíkej, Zuzano, a honem roztop v *Růži*. Ráčí se tam jemnostslečna odebrat hned, anebo počká, až se v krbu rozhoří?“

„Myslím, že už jsem se ohřála dost,“ řekla mladá dáma, „a proto bych se tam raději odebrala hned, jestli vám to nevadí; obávám se, že jsem tady odehnala lidi od tepla, a zvlášť toho pána.“ (To platilo Partridgeovi.) „Příčí se mi pomyšlení, že mou vinou se někdo v tomhle hrozném počasí neohřeje.“ Nato odešla se svou komornou a hostinská jim k tomu dvěma hořícími svíčkami svítila na cestu.

Když se ta dobrotivá žena vrátila do kuchyně, byla řeč výhradně o kouzlu mladé dámy. Dokonalá krása má v sobě skutečně moc, jíž odolá málokdo: vždyť i hostinská, ač ji nepotěšilo záporné stanovisko k večeři, prohlásila, že v životě tak líbezné stvoření nespatřila. Partridge začal pět chválu na její tvář, třebaže musel vzdát čest i zlatému premování na jejím jezdeckém kostýmu, poštovský mládenec vychvaloval její dobrotu a v tomto punktu se k němu přidal i druhý poštovský kočí, který právě vešel. „Je to moc hodná dáma, jen co je pravda," povídá, „protože má soucit s němou tváří; cestou se mě často ptala, jestli koním neublíží, že cválá tak rychle, a když sestoupila, kladla mi na srdce, aby dostali ovsa, co se do nich vejde."

Takovou čarovnou moc má vlídnost a tak spolehlivě si vyslouží chválu od kdekoho. Můžeme ji opravdu směle přirovnat k proslulé paní Husseyové.[94] Stejně dokonale zvýrazní každou ženskou přednost a zastíní či skryje nedostatky. Nemohli jsme si tuto úvahu odpustit právě na tomto místě, kde čtenář poznal kouzlo vlídného chování; a ve shodě s pravdou ji nyní ještě odstíníme tak, že předvedeme pravý opak.

4. Kapitola

Zaručeně spolehlivý recept, jak se znemožnit a každému zprotivit.

Ledva složila mladá dáma hlavu na polštář, vrátila se komorná do kuchyně, aby podebužírovala na některých těch lahůdkách, jež její paní odmítla.

Když vešla, prokázali jí přítomní stejnou úctu jako předtím její paní a povstali, jenomže ona ji zapomněla napodobit a nevyzvala je, aby opět usedli. A vlastně tak nemohli učinit, protože si umístila židli tak, že zabrala pro sebe hnedle celé ohniště. Nato rozkázala, aby jí okamžitě urožnili kuře, a pokud nebude za čtvrt hodiny hotové, prohlásila, nebude už na ně čekat. Ač dotyčné kuře tou dobou ještě hřadlovalo v kurníku a bylo třeba vykonat několikerý obřad jeho chycení, podříznutí a oškubání, než se vůbec ocitne na rožni, hostinská by se byla všeho toho podujala ve stanoveném čase, jenomže návštěvnice byla už bohužel vpuštěna do zákulisí, kde by na vlastní oči viděla všechny čáry máry, a proto byla chudinka paní domu nucena doznat, že nemá žádné po ruce. „Můžu vám ale přinést okamžitě kterýkoli kousek jehněčího od řezníka, madam," dodala.

„Myslíte, že mám žaludek jako kobyla, abych dokázala pozřít jehněčí v tuhle noční hodinu?" obořila se na ni milostslečna komorná. „Vy lidi od šenku si představujete, že panstvo je jako

vy. Zřejmě v téhle ubožácké krčmě nebude nic k mání. Divím se, že tu naše jemnostslečna sestoupila. Stejně sem asi nechodí než kramáři a honáci.“

Hostinské vzkypěla žluč nad takovou urážkou jejího domu, ovládla však své rozhořčení a spokojila se odpovědí: „Chválapánubohu k nám často zavítá vysoce urozené panstvo.“

„Neříkejte!“ podivila se návštěvnice, „i panstvo? Já vím, co je to panstvo, rozhodně líp než nějaká taková jako vy. Ale neobtěžujte mě už prosím vás žádnými drzostmi a povězte mi, co můžu dostat k večeři; koninu vám sice nesním, ale hladová jsem.“

„Zastihla jste mě bohužel v nešťastnou chvíli, madam,“ řekla hostinská, „musím se vám přiznat, že nemám ve stavení nic než kousek studené pečeně a tu jeden panský štolba a tuhle poštovský ohryzali skoro až na kost.“

„Ženská,“ řekla Máry (tak ji prozatím pro stručnost nazvěme), „přestaňte, mně se z vás dělá špatně. I kdybych se měsíc postila, nesnědla bych nic, v čem se korejnili takoví chlapi; copak v téhle putyce nedostanu nic přijatelného k jídlu?“

„A co by madam řekla vajíčkům na slanině?“ zeptala se hostinská.

„Jsou ta vejce čerstvá? Víte to jistě, že jsou dneska snešená? A tu slaninu nakrájejte pěkně tence, protože já nic hrubého nesnáším. Prosím vás, dejte si projednou trošku záležet a nemyslete si, že obsluhujete selku nebo nějakého jiného takového tvora.“

Nato se hostinská chopila nože, ale ta druhá ji zarazila slovy: „Milá zlatá, musím vás požádat, abyste si nejdřív umyla ruce, protože já jsem moc fajnová a už od kolébky jsem zvyklá mít všecko akorát.“

Hostinská, která jen moc těžko zachovávala klid, zahájila nutné přípravy, neboť Zuzana byla jednoznačně zavržena, a to s tak velkopanskou povýšeností, že ta holka ubohá měla co dělat, aby se udržela a nepomstila to bezpráví ručně, právě tak jako její paní ústně. V tom Zuzana jejího vzoru nedosáhla: udržela sice doslova jazyk za zuby, ale i tak zpod něho vybublalo mnohé „naparuje se jako pávice“, „z krve a masa jako my“ a další podobná rčení.

Zatímco se večeře chystala, začala milostslečna Máry lamentovat, že si nedala zatopit v salóně, a teď že je na to už pozdě. „Bude to ale pro mě nová zkušenost,“ prohlásila, „protože jsem ještě v kuchyni co živa nejedla.“ Nato se obrátila k poštovským mládencům a zeptala se jich, proč nejsou v maštali u koní. „Když už musím jíst v kuchyni, paní,“ vyjela si na

hostinskou, „vykliďte to tu prosím vás, ať se kolem mě nevochomejtá kdejaký zdejší darmožrout; to se netýká vás," obrátila se k Partridgeovi, „vy vypadáte aspoň trochu jako pán a můžete zůstat sedět, jestli libo, nevyháním nikoho než tu pakáž."

„Uhádla jste, madam," řekl Partridge, „jsem pán, buďte klidná, a nedal bych se odehnat. *Non semper vox causalis est verbo nominativus.*[95]"

Dáma pochopila tu latinu jako urážku a odsekla: „Možná že jste pán, ale rozhodně se tak nechováte, když vyrukujete s latinou na ženu."

Partridge jí na to dal mírnou odpověď, zakončenou dalším latinským citátem, načež ohrnula nos a posměšně ho nazvala slavným učencem.

Večeře se ocitla na stole a Máry se do ní pustila s vervou u tak jemné dámy nevídanou, a zatímco se jí podle přání smažila další porce, prohodila: „Říkáte teda, paní, že tenhle hostinec navštěvuje i urozené panstvo?"

Hostinská to potvrdila a prohlásila: „Je tu i právě teď celá řada vznešených a urozených pánů. Tak třeba mladý vrchnostpán Allworthy, jak tento pán dobře ví."

„A prosím vás, co je to zač, ten urozený mladý pán Allworthy?"

„Není to nikdo jiný," informoval ji Partridge, „než syn a dědic toho známého vrchnostenského pána, pana Allworthyho ze Somersetshiru."

„To jsou mi novinky, namoutě kotě," podivila se Máry, „já totiž znám pana Allworthyho ze Somersetshiru moc dobře a vím, že žádného syna nemá."

Hostinská hned našpicovala uši a Partridge trochu znejistěl. Po krátkém zaváhání však odpověděl: „Dost lidí to pravda neví, madam, že je synem urozeného pana Allworthyho, protože s jeho matkou nebyl sezdán; ale jeho syn to zaručeně je a bude i jeho dědicem, jakože se jmenuje Jones."

Na ta slova Máry upustila slaninu, kterou nesla k ústům, a zvolala: „To je překvapení! Je to pravda, pane, že pan Jones je tady v domě?"

„Quare non?"[96] odpověděl Partridge. „Je to pravda, docela jistě."

Máry do sebe bleskurychle hodila zbytek večeře a šla za svou jemnostslečnou, s níž vedla rozhovor zaznamenaný v následující kapitole.

5. Kapitola

Ukazuje se, kdo byla ta vlídná dáma a její nerudná komorná.

Jako v měsíci červnu rudá růže, náhodou vykvetlá na záhonu lilií, mísí s jejich úbělem svůj nach, jako skotačivá jalovička ve vlahém máji vydechuje vonný dech v rozkvetlých lučinách, jako něžná, věrná hrdlička, která dosedla na svěží větvičku a mezi dubnovými květy vzpomíná na svého holoubka, tak stokrát líbezná a sladce vydechujíc, v myšlenkách u drahého Tomíka, v srdci tolik dobroty a nevinnosti jako spanilosti ve tváři, tak spočívala Žofinka (neboť to byla ona sama) krásnou hlavinkou na paži, když komorná vtrhla do komnaty, běžela rovnou k lůžku a volala: „Slečinko – slečinko – to byste neřekla, jemnostslečno, kdo je tady!“

Žofinka se lekla: „Propána, snad nás tatíček nedohonil!“

„Ne, slečno, je to někdo, koho uvidíte stokrát radši než pana otce: pan Jones osobně je zrovna tady.“

„Pan Jones!“ užasla Žofinka, „to není možné, takové štěstí nemám.“ Honoria nicméně trvala na svém a byla zakrátko vyslána, aby ho dala vzbudit, protože se Žofinka rozhodla bezodkladně si s ním promluvit.

Ledva Honoria opustila kuchyň způsobem výše popsaným, vzala ji paní hostinská řádně do prádla. Chudinka si už dost dlouho ukládala v duši hanlivá slova, a ta se jí teď vyřinula z úst jako močka z hnojníku, když se odstrčí šoupátko. I Partridge vzal lopatu a přihodil na hromadu svůj díl špíny, přičemž stříkl blátem (což čtenáře patrně udiví) nejen po komorné, ale pokusil se zasáhnout i sněhobílou osobu Žofinčinu. „Vrána k vráně sedá, rovný rovného si hledá,“ prohlásil. *„Noscitur a scio,* a je to pravda. Prosím, uznávám, že ta krásně oblečená má příjemnější vystupování, ale krk na to dám, že je jedna za osmnáct a druhá bez dvou za dvacet. Bude to nějaké lehčí zboží z Bathu, to říkám já: panstvo nejezdí v tuhle noční dobu bez doprovodu služebnictva.“

„Jézusmankote, a víte, že budete mít pravdu?“ povídá hostinská. „Vy jste uhodil hřebíček na hlavičku, protože urozená dáma, když už někam takhle přijde, tak si objedná večeři, ať už ji sní, nebo ne.“

Zatímco vedli takovéto úvahy, vrátila se Honoria a splnila svůj úkol tím, že přikázala hostinské, aby ihned vzbudila pana Jonese a vyřídila mu, že si s ním přeje mluvit jedna dáma.

Hostinská ji odkázala na Partridge s tím, že je to pánův přítel, ona že mužské nikdy neburcuje a vůbec už ne urozené mladé pány, a nasupeně se vzdálila z kuchyně. Nato se Honoria obrátila na Partridge, ten však odmítl: „Můj přítel si šel lehnout velice pozdě a moc by se zlobil, kdybych ho hned zase burcoval."

Honoria se však nedala odbýt a ujišťovala ho, že se nejen nerozzlobí, ale naopak bude na vrcholku blaha, až se doví ten pravý důvod.

„Jindy možná, no prosím," odpověděl Partridge, „ale *non omnia possumus omnes.* Jedna ženská rozumnému chlapovi pro tu chvíli stačí."

„Jaká ženská, co tím chcete říct, člověče?" zvolala Honoria.

„Jakýpak člověče," ohradil se Partridge. A pak jí vysvětlil zcela nedvojsmyslně, že pan Jones je v posteli s holkou, a užil přitom výrazu příliš hrubého, abychom jej zde opakovali; tím Honorii tak rozběsnil, že jej nazvala grobiánem, a utíkala, co jí nohy stačily, k jemnostslečince, vyklopila jí zatepla všechno, co se dozvěděla, a ještě to pokud možno zveličila, protože se na Toma rozzlobila, jako by on byl pronesl urážlivá slova, jež vyšla z Partridgeových úst. Vychrlila na něho samou hanu a doporučila jemnostslečince, aby si přestala myslet na muže, který už kolikrát dokázal, že si ji nezaslouží. Znovu vytáhla na světlo boží historku s Molly Seagrimovou a našla nevídaně zlomyslné vysvětlení pro to, že se Žofinky vzdal, s nímž tato čerstvá příhoda, to doznávám, nemálo ladila.

Žofinka byla příliš sklíčená a utrápená, a proto přívalu komorné neučinila rázně přítrž. Nakonec ji však přerušila a prohlásila: „Já tomu nevěřím, nějaký zlosyn ho očerňuje. Říkáte, že jste se to dozvěděla od jeho přítele, ale to by byl divný přítel, kdyby vyzrazoval takové důvěrnosti."

„Třeba je to jeho kuplíř," řekla Honoria, „protože takový zločinecký obličej, to se hned tak nevidí. Ostatně takový frejíř jako pan Jones, ten se za to ani nestydí."

Upřímně řečeno, Partridge se zachoval dost neomluvitelně, jenomže on se ještě nevyspal z včera vypité dávky, kterou teď k ránu přiživil řádným korbelem vinné révy či spíše sladu, protože ten mošt rozhodně nebyl čirý. A jelikož mu příroda vyhradila v hlavě na pití nádržku nezvykle mělkou, i malé množství lihoviny z ní hned přeteklo a smetlo hráze v jeho srdci, takže všechna tajemství tam přechovávaná tryskala ven. Tyto hráze byly ovšem odjakživa nevalně zabezpečené. Abychom shrnuli jeho povahu co nejlaskavěji: byl to dobrák od kosti,

ale nad všechny smrtelníky vynikal zvědavostí, proto se věčně pídil po soukromých záležitostech druhých lidí, a jim zase na oplátku svěřil upřímně všechno, o čem měl povědomost.

Zatímco sklíčená Žofinka váhala, čemu uvěřit a jak se rozhodnout, vstoupila Zuzana s vinným střikem. Čiperná Honoria okamžitě pošeptala jemnostslečně, aby se vyptala té holky, ta že nejspíš bude vědět, jak to je. Žofinka se podle této rady zařídila a začala následovně: „Přistupte blíž, děvenko, a když mi po pravdě odpovíte, nač se vás zeptám, štědře se vám odměním. Je tady v domě jistý mladý pán, který –“ Žofinka zrudla a zarazila se. „Mladý pán,“ přiskočila jí na pomoc Honoria, „který sem přišel s tím darebákem drzým, co sedí v kuchyni?“

Zuzana odvětila: „Je tady.“

„A víte něco o nějaké dámě?“ soukala ze sebe Žofinka. „Neptám se, jestli je krásná nebo ne, dost možná není, na tom nezáleží, ale víte o nějaké dámě?“

„Božínku, slečinko, z vás by byl špatný vyšetřovatel,“ zvolala Honoria. „Poslyš, holka, je tenhle mladý pán teďkon v posteli s nějakou hampejznicí?“

Zuzana se usmála a mlčela.

„Odpovězte na tu otázku, děvenko,“ řekla Žofinka, „a tady máte guineu.“

„Jejda, milostslečno,“ vzdychla Zuzana, „co mi bude platná guinea, kdyby se to paní dověděla, tak mě na hodinu vyhodí.“

„Tady máte ještě jednu,“ povídá Žofinka, „a já vám slibuju na svou čest, že se to paní hostinská nedoví.“

Zuzana po krátkém zaváhání peníze shrábla, pověděla, co věděla, a zakončila nabídkou: „Jestli to doopravdy chcete vědět, milostslečno, mohla bych se k němu tiše vplížit do pokoje a podívat se, jestli spí ve své posteli nebo ne.“

To také na Žofinčino přání učinila a vrátila se se zápornou odpovědí.

Žofinka se zachvěla a zbledla. Slečna Honoria ji prosila, aby si to tak nebrala a na takového chlapa mizerného už nemyslela.

„Poslyšte, milostslečno,“ povídá Zuzana, „snad se milostslečna neurazí, ale pěkně prosím, milostslečno, nejmenuje se urozená milostslečna slečna Žofie Westernová?“

„Jak je to možné, že mě znáte?“ zeptala se Žofinka.

„No ten člověk, jak o něm tady paní mluvila, co sedí v kuchyni, nám o vás večer povídal. Ale prosím vás, milostslečno, nehněvejte se na mě.“

„Jistěže se na vás nehněvám, děvenko,“ řekla Žofinka, „jen mi všecko hezky povězte a slibuji vám, že se vám odměním.“

„Tak teda, milostslečno,“ rozpovídala se Zuzana, „ten člověk nám všem v kuchyni povídal, že slečna Žofie Westernová – ale když já to nedokážu říct.“ Zmlkla a teprve až na Žofinčino povzbuzování a Honoriino mocné naléhání pokračovala takto: „Vykládal nám všem, prosím, ale já mu nevěřím ani slovíčko, že slečna Westernová umírá láskou k mladému vrchnostpánovi, a ten že táhne do války, aby se jí zbavil. Hned jsem si řekla, že to je pěkný falešník, ale když vás teď vidím, takovou jemnou, bohatou, krásnou dámu, a on se vás zřekne pro takovou obyčejnou osobu, nic víc to není, a ještě je to něčí manželka. Já to nechápu, vždyť je to proti zdravému rozumu.“

Žofinka jí dala třetí guineu a řekla jí, že by jí prokázala velkou přátelskou službu, kdyby se nezmínila ani slůvkem, co spolu mluvily, a neřekla nikomu, kdo je, a propustila děvče s příkazem, aby jí poštovský kočí okamžitě přichystal koně.

Když se pak ocitla o samotě s komornou, sdělila této své spolehlivé důvěrnici, že z ní teď spadla všechna tíže. „Přesvědčila jsem se,“ prohlásila, „že je to nejen věrolomník, ale i podlý, nízký darebák. Všechno bych mu odpustila spíš, než že tak odsouzeníhodným způsobem zneužil mého jména. Pro tohle jím musím opovrhovat. Ano, Honorie, už se kvůli němu nebudu trápit. Kdepak, vůbec se kvůli němu nebudu trápit,“ a usedavě se rozplakala.

Po krátkém čase, jejž Žofinka přečkala tím, že chvíli plakala a chvíli ujišťovala komornou, že se už nebude trápit, přišla Zuzana se zprávou, že koně čekají, a tu pojala naše hrdinka prazvláštní nápad, jak Tomovi podat zprávu, že byla tady v hostinci, a to způsobem, jímž by ho, pokud mu v srdci zůstala aspoň jiskřička citu k ní, trochu vytrestala za jeho hříchy.

Čtenář nechť si laskavě připomene ten rukávníček, který měl tu čest už nejednou vystoupit v našem vyprávění. Tento rukávníček byl od té chvíle, kdy se s Tomem rozloučila, Žofinčiným stálým společníkem ve dne, v noci s ní sdílel lože a také nyní jej měla navlečený na paži: i stáhla jej rozhořčeně, napsala své jméno na kus papíru, ten k němu přišpendlila a podplatila

pokojskou, aby ho položila do prázdné Tomovy postele, a pokud by ho tam nenašel, aby mu ho ráno nějak nastrčila.

Vyrovnala účet, který krom večeře slečny Honorie zahrnoval i všechno to, co by sama mohla pojíst, kdyby byla chtěla, vsedla na koně, znovu ujistila svou společnici, že už se přestala trápit, a rozjela se.

6. Kapitola

Krom jiného o Partridgeově důmyslu, o Tomovu běsnění a o pošetilosti Fitzpatrickově.

Bylo teď už po páté, někteří hosté začali vstávat a přicházeli do kuchyně, mezi nimi seržant a vozka, kteří se dokonale usmířili a stvrdili to úlitbou, prostě řečeno to spolu od srdce zapili.

Při tomto zapíjení se nedělo nic pozoruhodného, až na to, jak si vedl Partridge: ten totiž, když seržant připíjel na zdraví krále Jiřího, opakoval pouze slovo „krále“ a víc z něho nikdo nedostal; táhl sice do boje na straně nepřátel, ale aby jim připíjel, tak to zase ne.

Tom, jenž se mezitím vrátil do vlastní postele (ale odkud se vrátil, to prosím po nás nechtějte, abychom prozradili), povolal Partridge z této družné společnosti a ten po delším obřadném úvodu, když si byl napřed vyžádal svolení přispět radou, se vyjevil takto:

„Jedna stará osvědčená moudrost praví, že nadchází chvíle, kdy uvážlivý muž dá na radu bláznovu, a proto se chci osmělit, drahý pane, a doporučit vám důtklivě, abyste se vrátil domů a přenechal *horrida bella,*[97] všechno to krvavé válčení chlapům, co spokojeně polykají střelný prach, protože jinak nemají co do huby. Ale jak každý ví, vám, milostpane, doma nic nechybí: tak proč byste se propánakrále trmácel po cizích krajích?“

„Partridgi, tys dozajista zbabělec,“ prohlásil Tom, „a proto by ses mi zavděčil, kdyby ses sám vrátil domů a mě už víc nesoužil.“

„Prosím za prominutí, milostpane,“ ohradil se Partridge, „ale říkám vám to spíš s ohledem na vás než na sebe: co mne se týká, ví bůh, že jsem na tom prachbídně, a proto mi pistole či bambitka nenahání větší strach než dětská špuntovka. Všichni jednou zemřeme, a co na tom sejde, jestli tak či onak; krom toho třeba jenom přijdu o ruku nebo nohu. Ujišťuju vás, pane Jonesi, že ze mě vůbec nemluví strach, a jestli jinak nedáte a půjdete do toho, budu vás následovat. Ale v tom případě vyslechněte laskavě můj názor. Je to ostuda, když takový vznešený pán jako vy cestuje pěšky. Tady mají ve stáji dva tři dobré koně a vám by je

hostinský svěřil, ale i kdyby se cukal, lehko mu je vyfouknu, a pokud by došlo k nejhoršímu, král vám určitě udělí milost, když táhnete do boje za jeho věc.“

Partridge měl v sobě asi tolik poctivosti jako moudrosti, a obojímu vyhradil co pole působnosti jen malichernosti: proto by se byl v životě neodhodlal k zločinu této závažnosti, kdyby se mu nejevil prost všeho nebezpečí; byl z těch, u nichž váží víc šibenice než mravní zásady. Zde však usoudil, že se může dopustit hrdelního zločinu bez rizika: předpokládal totiž, že jméno pana Allworthyho hostinského umlčí, ať to dopadne tak či tak, a každopádně se z toho dostanou, jelikož Tom bude mít dost přátel na jedné straně, a jeho vlastní přátelé by pomohli v případě opačném.

Když Tom seznal, že Partridge myslí tenhle návrh vážně, velice přísně ho pokáral a dal přitom najevo takové rozhořčení, že se to Partridge pokusil všechno obrátit v žert a hned zaváděl řeč jinam: prý kdoví, jestli se neocitli v nějakém hambinci, protože mu dalo moc práce zabránit dvěma holkám, aby milostpána v noci nezburcovaly. „A helemese,“ povídá, „tak nakonec přece jen přes všechnu mou snahu nějak pronikly do vaší komnaty, protože jedna z nich tady ztratila rukávník.“

Jak se Tom vracel potmě do postele, nevšiml si rukávníku na přikrývce a shodil jej na podlahu. Partidge jej teď zvedl a hodlal zastrčit do kapsy, když Tom projevil přání se na něj podívat. Byl to rukávníček tak zvláštní, že by se na něj byl náš hrdina asi rozpomněl i bez připíchnuté informace. Nepotřeboval však podrobovat paměť žádné zkoušce, protože mu oko zároveň padlo jak na rukávník, tak na slova Žofie Westernová na připíchnutém lístečku. Vytřeštil oči a zvolal vzrušeně: „Proboha, jak se sem ten rukávník dostal?“

„Nevím o tom nic víc než vy, pane,“ odpověděl Partridge, „ale viděl jsem ho na ruce jedné z těch ženských, co by vás byly vzbudily, kdybych jim to byl dovolil.“

„Kde jsou?“ vykřikl Tom, vyskočil z postele a popadl šaty.

„Touhle dobou asi už hezky daleko za horama,“ povídá Partridge. A po dalších dotazech nabyl Tom jistoty, že nositelkou rukávníčku nebyla žádná jiná než spanilá Žofinka osobně.

Jak Tom teď začal vyvádět, co se mu honilo hlavou, jak se tvářil, co říkal a co učinil, to se vymyká všemu popisu. Přehořce lál Partridgeovi a neméně sám sobě, až nakonec přikázal tomu človíčkovi nebohému, kterého k smrti vyděsil, ať utíká a za každou cenu mu najme

koně, a hned nato, jen co na sebe naházel oblečení, letěl dolů, aby sám vykonal příkaz, který před okamžikem dal.

Než ale přistoupíme k tomu, co se událo po jeho příchodu do kuchyně, bude třeba ještě se vrátit a povědět, co všechno se tam odehrálo od chvíle, kdy se Partridge na pánovo zavolání vzdálil.

Seržant se svými druhy odpochodoval a vzápětí vstali a sešli dolů irští pánové: oba si svorně stěžovali, jaký randál tu panoval celou noc, že pořádně ani oka nezamhouřili.

Kočár, v němž přijela mladá dáma s komornou, a čtenář jej možná dosud považoval za její vlastní, byl ve skutečnosti nájemní a patřil panu Kingovi z Bathu, moc solidnímu, počestnému koňskému živnostníkovi, jehož kočáry vřele doporučujeme všem čtenářům, kteří někdy budou mít tamtudy cestu. Třeba jim bude štěstí přát a pojedou právě tím kočárem a s tím vozkou, co vystupují v našem příběhu.

Jelikož měl zmíněný vozka jen dva cestující a doslechl se, že pan Maclachlan míří do Bathu, nabídl mu, že ho tam za mírnou cenu dopraví. Učinil to na základě podomkovy informace, že kůň pana Maclachlana, pronajatý ve Worcesteru, by se mnohem raději vrátil k svým tamním druhům, než se vydal na dlouhou cestu, neboť řečený kůň je momentálně tvorem spíše dvounohým než čtvernohým.

Pan Maclachlan nabídku okamžitě přijal a ještě přemluvil přítele Fitzpatricka, aby v ekvipáži zaujal čtvrté místo. Protože ho po včerejšku bolelo celé tělo, jevil se panu Fitzpatrickovi tento způsob cestování příjemnější než jízda koňmo, a v pevném přesvědčení, že manželku každopádně zastihne v Bathu, mu na menším zdržení už tak nezáleželo.

Pan Maclachlan, přítele o dost bystřejší, ledva se od podomka dozvěděl vedle dalších okolností také to, že dáma přijela od Chesteru, hned ho napadlo, že tohle spíš bude pohřešovaná manželka; i svěřil se se svým podezřením Fitzpatrickovi, jehož by to bylo v životě nenapadlo. Upřímně řečeno, tento pán byl jeden z těch výtvorů, které Příroda ve spěchu uplácá hrozně halabala a zapomene jim dát do hlavy mozek.

Takovým lidem se pak stává to, co loveckým psům se špatným nosem: sami nedokážou navětřit stopu, jen ale bystřejší pes otevře mordu, hned se po něm opičí, a aniž sledují pach, řítí se hlava nehlava vpřed. Stejně tak pan Fitzpatrick, ledva se mu pan Maclachlan zmínil o své domněnce, hned se řítil po schodech, aby manželku zaskočil, aniž věděl, kde je, a Štěstěna

(ta vůbec moc ráda vyvádí zapeklité kousky pánům, již na ni bezvýhradně spoléhají), na něj nastražila několikerý dveře a trámy, o něž se bezúčelně otloukal. To ke mně byla mnohem vlídnější, když mi vnukla to podobenství s loveckými psy, neboť nebohá manželka může být v takové situaci oprávněně přirovnána k vystavované zaječici. Stejně jako to nešťastné zvířátko špicuje ouška a naslouchá, zda se blíží pronásledovatelé, stejně rozechvěle prchá, když je zaslechne, a stejně ji nakonec většinou dohoní a zadáví.

V našem případě k tomu však nedošlo: po dlouhém marném hledání se pan Fitzpatrick vrátil do kuchyně, kam tou dobou, jako by tu opravdu probíhala štvanice, vstoupil pán a zahalekal po způsobu lovců, když jim selžou psi. Právě sesedl z koně a měl v patách početnou družinu.

Na tomto místě bych tě, čtenáři můj, nejspíš měl seznámit s jistými okolnostmi, ale pokud jsi je už vytušil, všecka čest tvému bystrozraku. O nich tedy pojednává následující kapitola.

7. Kapitola

Dovádí k závěru všechna dobrodružství v uptonském hostinci.

Předně tedy, tento příchozí nebyl nikdo jiný než vrchnostpán z Westernů na honbě za dcerou, a kdyby ho sem byla šťastná náhoda zavedla o dvě hodiny dříve, byl by ji našel, a nádavkem ještě k tomu svou neteř: v takovém vztahu k němu totiž byla paní Fitzpatricková, která před pěti lety pláchla své moudré tetince milostslečně Westernové.

Tato mladá paní opustila hostinec přibližně ve stejnou dobu jako Žofinka: když ji totiž probudil manželův hlas, poslala pro hostinskou, od ní zjistila, jak se věci mají, a pak ji neslýchanou částkou uplatila, aby jí obstarala koně a umožnila prchnout. Ve zdejší domácnosti peníze zmohly všechno, a třebaže by hostinská byla Zuzanu vyhodila kvůli úplatkům, kdyby věděla to co čtenář, sama nebyla proti korupci obrněna o nic lépe než chudák Zuzana.

Pan Western a přiženěný synovec se navzájem neznali, ale ani v opačném případě by byl ten první neuznal za vhodné věnovat tomu druhému pozornost, protože to byl tajný sňatek bez souhlasu příbuzenstva, tudíž podle názoru dobrotivého urozeného pána čin proti přírodě, a také od chvíle, kdy byl spáchán, ubohou dívenku, které tehdy ještě nebylo osmnáct, zavrhl jako netvora a nestrpěl, aby v jeho přítomnosti padlo její jméno.

V kuchyni nyní zavládl všeobecný zmatek, pan Western se sháněl po dceři, pan Fitzpatrick stejně důrazně po manželce, když tu vešel Tom, a co čert nechtěl, s Žofinčiným rukávníčkem v ruce.

Jen Toma zahlédl, spustil pan Western halali, jako když se lovci v zorném poli objeví zvěř. Přiskočil k Tomovi, chopil se ho a zvolal: „Lišáka jsme uštvali a samice nebude daleko, na to dám krk.“ Babylón, který poté zavládl, jak jeden mluvil přes druhého, by se velice těžko popisoval a na čtení by to nebylo nic příjemného.

Nakonec se Tom od pana Westerna osvobodil, když se mezi ně vložili někteří z přítomných; náš hrdina se zadušoval, že o slečně neví, tu však vystoupil farář Supple a pravil: „Pošetile byste zapíral, synu, vždyť důkaz viny držíte v ruce. Já sám mohu dosvědčit a stvrdit přísahou, že rukávník, jejž svíráte, patří jemnostslečně Žofii: často jsem jej u ní poslední dobou vídal.“

„Tak dceřin rukávník?“ rozzuřil se pan Western. „Má dceřin rukávník! Dosvědčíte mi, že jsme ho u něho našli! Poženu tě před smírčího soudce, a to hned! Kde je má dcera, ty lumpe?“

„Prosím vás, vážený pane Westerne, uklidněte se,“ řekl Tom. „Doznávám, že je to slečnin rukávník, ale přísahám na svou čest, že ji jsem neviděl.“

Po těchto slovech pozbyl pan Western posledních zbytků sebeovládání a rozzuřil se tak, že nebyl mocen slova.

Někdo ze sloužících prozradil panu Fitzpatrickovi, kdo je pan Western. Dobrý Ir v domnění, že má příležitost prokázat panu strýčkovi službu a tím se mu možná zavděčit, přistoupil k Tomovi a obořil se na něj: „Namouvěru, pane, že se nestydíte přede mnou zapírat dceru toho pána, když víte, že jsem vás přistihl spolu v posteli.“ Nato se obrátil k panu Westernovi a nabídl se, že ho zavede do komnaty, kde dceru najde; nabídka byla přijata, a tak on, pan Western, farář Supple a další vzápětí zamířili k ložnici paní Watersové, kam vstoupili způsobem neméně bouřlivým než předtím pan Fitzpatrick.

Nebohá paní, vytržená ze spánku, užasla a zhrozila se, když jí u lůžka stanula osobnost, která jako by uprchla z blázince. Tak zuřivě a zmateně se zatvářil pan Western: jen na dámu pohlédl, už couval, a ještě než promluvil, dával svým počínáním dostatečně najevo, že tohle není hledaná.

O tolik výše cení si ženy své pověsti než své osoby, že dáma, ač nyní bezprostředněji ohrožena než předtím, jelikož nebylo nebezpečí pohany, křičela mnohem umírněněji než v

předchozím případě. Jakmile se znovu ocitla sama, vzdala se pomyšlení na další spánek, a protože měla dost důvodů, aby se jí stávající ubytování nezamlouvalo, začala se co nejrychleji oblékat.

Pan Western poté prohledal celé stavení, leč neuspěl o nic lépe, než když vyburcoval nebohou paní Watersovou. Rozčarován se vrátil do kuchyně, kde mu sloužící zatím střežili Toma.

Průvodní randál vyburcoval všechny hosty, třebaže sotva začínalo svítat. Byl mezi nimi i vážně se tvářící pán, který měl tu čest zastupovat smírčí soud v hrabství worcesterském. Sotva se to pan Western dozvěděl, chtěl mu předložit obžalobu. Soudce však odmítl ujmout se svého úřadu a prohlásil, že tu nemá písaře ani knihy o soudním právu, a nemůže přece nosit v hlavě všechny zákony o odcizování dcer a podobných záležitostech.

Nato mu pan Fitzpatrick nabídl své služby: vysvětlil přítomným, že se připravoval na právnickou dráhu. (A skutečně také písařil tři roky u jednoho advokáta v Severním Irsku, než se rozhodl pro společenský vzestup, rozešel se se svým chlebodárcem, připlul do Anglie a etabloval se v živnosti, jež nevyžaduje žádné učební přípravy, totiž jako urozený gentleman: jak uspěl, o tom už jsme čtenáři něco napověděli.)

Pan Fitzpatrick prohlásil, že zákony o zcizených dcerách nemohou být v daném případě aplikovány, krádež rukávníku že však majetkovým deliktem nepochybně je, a jelikož se doličný předmět u viníka našel, představuje to dostatečný důkaz jeho viny.

Soudce, povzbuzen přispěním tak vzdělaného koadjutora, nakonec vyhověl prudkému naléhání pana Westema a zasedl na soudnou stolici, z kteréhožto místa, když byl obhlédl rukávník, jejž Tom stále držel v ruce, a vyslechl, jak farář pod přísahou svědčí, že jde o majetek pana Westerna, vyzval pana Fitzpatricka, aby sepsal rozsudek, který on prý podepíše.

Nyní požádal Tom, aby soud vyslechl i jeho, v čemž mu bylo nakonec po dlouhých cirátech vyhověno. Předvolal tedy pana Partridge, aby mu dosvědčil, jak rukávník našel, a co víc, Zuzana vypověděla, že jí ho dala sama urozená jemnostslečna Žofie, aby jej zanesla do pokoje, kde jej pan Jones potom našel.

Ať už jednala z přirozené lásky k spravedlnosti, či Tomův mužný zjev na ni zapůsobil tak, že odhalila, jak to bylo, to nevím; avšak v důsledku jejího svědectví se soudce opřel na židli dozadu, prohlásil, že fakta teď svědčí ve prospěch obviněného, stejně jako dříve svědčila proti němu, s čímž se farář ztotožnil a prohlásil, aby se stal nástrojem k potrestání nevinného, toho

ať jej Pánbůh uchrániti ráčí. Nato soudce vstal, vrátil zadrženému svobodu a rozpustil soudní dvůr.

Pán z Westernů všechny přítomné od srdce proklel, rozkázal, ať mu hned předvedou koně, a vydal se dál stíhat dceru, aniž věnoval sebemenší pozornost synovci Fitzpatrickovi či mu oplatil uznáním příbuzenského svazku všechny úsluhy, jež mu onen pán právě prokázal. V zuřivém spěchu a jak byl ještě rozběsněn, zapomněl naštěstí dožadovat se, aby mu Tom vydal rukávník: říkám naštěstí, protože ten by byl raději na místě život dal, než se s ním rozloučil.

Tom s přítelem Partridgem, jen co vyrovnal účet, vydal se rovněž za spanilou Žofinkou a zapřísahal se, že od ní už nikdy neupustí. Nedokázal se ani přimět, aby se rozloučil s paní Watersovou, tak se mu příčilo na ni i jen pomyslet, protože zavinila, třebas neúmyslně, že přišel o přešťastné setkání se svou milovanou, jíž teď přísahal věčnou věrnost.

Paní Watersová využila příležitosti a svezla se kočárem do Bathu ve společnosti obou irských pánů a v šatech vypůjčených od paní hostinské pouze za dvojnásobek jejich ceny. Cestou se docela smířila s panem Fitzpatrickem, jinak moc fešným pánem, a dělala, co bylo v jejích silách, aby ho v nepřítomnosti jeho choti utěšila.

Tak skončila četná podivuhodná dobrodružství, která Tom Jones zažil v zájezdním hostinci v Uptonu, kde dodnes vykládají o kráse a vlídnosti spanilé Žofinky, již nazývají Andělem ze Somersetshiru.

8. Kapitola

Náš příběh se vrací nazpátek.

Dříve než přikročíme ve vyprávění k dalším událostem, měli bychom se patrně na chvíli ohlédnout, abychom vysvětlili, jaké prazvláštní okolnosti přivedly Žofinku i jejího papá do zájezdního hostince v Uptonu.

Čtenář bude tak laskav a rozpomene se, že v deváté kapitole sedmé knihy tohoto našeho příběhu jsme opouštěli Žofinku ve chvíli, kdy po dlouhém kolísání mezi láskou a povinností dala, jak se to v takových případech myslím zpravidla stává, přednost tomu prvému.

Toto kolísání, jak jsme tam byli předestřeli, způsobila tatíčkova návštěva, kterou jí těsně předtím vykonal za tím účelem, aby si od ní vynutil souhlas k sňatku s Blifilem: ten podle

jeho názoru jednoznačně vyjádřila slovy, že mu *nesmí, ba ani nedokáže odmítnout nic, co jí kategoricky přikáže.*

Po této návštěvě uchýlil se urozený pán ke své večerní lahvince vrcholně blažený, že tak úspěšně dceru přemluvil, a jelikož byl povahy družné a měl rád, když se i jiní podíleli na jeho štěstí, poručil, ať v kuchyni teče pivo proudem, takže do jedenácti večer nebyla v domě živá duše střízlivá, s výjimkou milostslečny Westernové a spanilé Žofinky samé.

Brzy ráno byl vyslán posel pro pana Blifila; pan Western žil v domnění, že mladý pán ví o dceřině dosavadním zdráhání mnohem méně, než ve skutečnosti věděl, ale vyslovený souhlas od ní ještě neslyšel, a proto urozený pán hořel netrpělivostí, aby mu jej oznámil, a nepochyboval, že budoucí nevěsta to sama potvrdí. O svatebním obřadu se pánové už večer předtím dohodli mezi sebou a ustanovili jej na pozítří.

V salónu bylo prostřeno k snídani, pan Blifil se dostavil, urozený pán se sestrou na něho už čekali a vzápětí vzkázali pro Žofinku.

Ach, Shakespeare, mít tak tvé pero! Ach, Hogarthe, mít tak tvou tužku! To bych pak vykreslil, jak nebohý lokaj bledé tváře, s očima vytřeštěnýma, drkotajícími zuby, neohebným jazykem a roztřesenými údy –

muž právě takový, tak zchvácený,
tak bezduchý, tak tupý, smrtelný
tak pohledem, tak žalem skosený
za hluché noci Priamovu zveď
kdys oponu a chtěl mu povědít,
že Troje půl mu lehlo popelem –

– vchází do pokoje a hlásí, že „jemnostslečna není k nalezení“.

„Není k nalezení?“ zařval urozený pán a vyskočil. „Bodejž by tě čert vzal! Tisíc láteř a kulí! Jak to, kde – kdy – Není k nalezení? Co to –“

„Ale, bratře!“ napomenula ho milostslečna Westernová s pravou politickou chladnokrevností, „ty se hned rozběsníš pronic zanic. Neteř si nejspíš vyšla do zahrady nadýchat se čerstvého vzduchu. Ty si počínáš tak nerozvážně, že se už s tebou namouvěru nedá žít pod jednou střechou.“

„No dobře, dobře," upokojil se urozený pán stejně rychle, jako předtím ztratil hlavu, „jestli se nestalo nic než to, tak to nestojí ani za řeč, ale namouduši by se ve mně byl krve nedořezal, když ten chlap povídal, že není k nalezení."

Málokdy se našli dva lidé tak protikladní, jako byli ve většině ohledů tenhle bratr se sestrou, a především v tom, že bratr, jak nikdy nic nevytušil předem, tak většinou správně odhadl situaci právě nastalou, zatímco sestra, věčně předvídavá do budoucna, zpravidla neviděla, co se jí děje pod nosem. Čtenář se možná rozpomene na další příklady, jimiž by se obojí dalo doložit; především ale byli svými různorodými přednostmi obdařeni v míře nevídané, a jak sestra často prorokovala, co se potom nestalo, tak bratr často viděl trávu růst.

Neplatilo to však pro tento případ. Ze zahrady přišla táž zpráva jako předtím z komnaty: jemnostslečna není k nalezení.

Nato se urozený pán vyřítil ven osobně a jal se z plných plic a do ochraptění hulákat a volat svou dceru, jako za dávných dob volal Herkules krásného Hyláse, když mu ho unesly najády: a jak básník vylíčil, že rozezvučel celé pobřeží, až mu ozvěnou vracelo jinochovo jméno, tak nyní dům, zahrada i přilehlá pole zněly jménem Žofinčiným, volaným chraplavými hrdly mužů i pronikavými hlasy žen; a Ozvěna jako by se do zvuku toho jména zamilovala, až si myslím, že pokud taková bytost je, Ovidius si spletl její rod.

Nějakou dobu vládl jen a jen zmatek, dokud se urozený pán dostatečně nevyčerpal; pak se vrátil do salónu k milostslečně Westernové a panu Blifilovi a s vrcholně beznadějným výrazem se vrhl do hlubokého křesla.

A tu mu slečna Westernová poskytla následující útěchu:

„Víš, bratře, je mi nemilé, že k tomuhle došlo a neteř neváhala uvést svou rodinu do prekérní situace, ale způsobil jsi to všechno ty a můžeš za to poděkovat jen a jen sobě. Jak je ti známo, její výchova probíhala vždy v rozporu s mými radami, a teď vidíš ty následky. Nedomlouvala jsem ti snad tisíckrát, abys své dceři nenechal svobodnou vůli? Ale ty dobře víš, že jsem s tebou nic nezmohla, a když jsem vynaložila takovou námahu, abych jí vyhnala z hlavy její vlastní názory a napravila tak tvé politické chyby, víš dobře, že jsi mi ji odvezl, a proto se zříkám vší odpovědnosti. Kdybys mi býval bezvýhradně svěřil její výchovu, mohl sis ušetřit tenhle malér, a proto hledej útěchu ve vědomí, že si za to za všecko můžeš sám, a jakpak ne: co se dá čekat při takové shovívavosti?"

„U všech čertových babiček!“ odvětil vrchnostpán, „ty bys člověka připravila o rozum, sestro. Já že jsem k ní byl shovívavý? Já že jsem jí nechal svobodnou vůli? – Vždyť jsem jí zrovna včera pohrozil, když mě neposlechne, že ji zavřu v jejím pokoji o chlebě a vodě a budu ji tam držet třeba do smrti. – S tebou by ztratil trpělivost i sám Job!“

„Slyšíte, lidičky?“ ohradila se dáma. „Bratře, kdybych se nevyzbrojila trpělivostí za padesát Jobů, zapomněla bych tvou vinou, co se sluší a patří. Proč jsi do toho zasahoval? Neprosila jsem tě, nenaléhala jsem, abys ponechal tuto kampaň mně? Zmařil jsi celé tažení jediným chybným krokem. Který rozumný muž by děsil dceru takovými hrozbami? Kolikrát jsem ti už vysvětlovala, že my Angličanky nejsme žádné čirakéské[98] nevolnice. Máme ochranu ve veřejném mínění: na nás platí jen mírné prostředky, žádný silák ani grobián si nás nepokoří. V tomhle chválabohu neplatí žádné sálské zákony. Ale ty, bratře, ty se chováš tak drsně, že to žádná žena mimo mne nesnese. Neteř jsi vyděsil tak, až se utekla k takovýmhle prostředkům, a já se jí nedivím: upřímně řečeno, myslím, že ji za to nikdo ani neodsoudí. Znovu ti opakuji, bratře, hledej útěchu ve vědomí, že sis to všechno zavinil sám. Jak často jsem ti radila –“ Tu pan Western vyskočil z křesla, ulevil si tuplovaným zaklením a vyběhl z pokoje.

Po jeho odchodu se o něm sestra vyjádřila s rozhořčením pokud možno ještě procítěnějším než jemu do očí, přičemž se stále obracela k panu Blifilovi, aby jí potvrdil, že má pravdu: ten vyjádřil naprostý souhlas se vším, co říkala, omlouval ale všechny poklesky páně Westernovy tím, že „je třeba v nich vidět důsledky přemíry vřelé otcovské lásky, což se spíše řadí do kategorie milých slabůstek“.

„Tím je to neodpustitelnější,“ ohradila se dáma, „protože komu svou láskou škodí, ne-li vlastnímu dítěti?“ S tím pak Blifil zas okamžitě souhlasil.

Nato milostslečna Westernová všemožně vyjádřila nesmírnou prekérnost postavení vůči panu Blifilovi a provinění ze strany rodiny, jíž hodlal prokázat takovou čest. Z tohoto hlediska hodnotila neteřinu pošetilost velice přísně, ale nakonec to opět všechno svalila na bratra, pro něhož, jak pravila, není omluvy, že zašel tak daleko, aniž se lépe přesvědčil, že je dcera svolná. „Ale když on je odjakživa tak prudký, vůbec si nedá říct, a mě jen mrzí, co jsem se marně namáhala, abych mu poradila.“ V tomto tónu se nesl rozhovor ještě drahnou dobu, ale čtenář by ho patrně nesledoval se zvláštním zaujetím, kdybych ho zde dopodrobna zaznamenal, až se pan Blifil rozloučil a vracel se domů ne zvlášť potěšen svým zklamáním, avšak filozofie, jíž se naučil od Squara, a zbožnost vštípená mu Thwackumem spolu ještě s

čímsi jiným mu pomáhaly vyrovnat se s touto ranou lépe, než by v takové situaci dokázali ženichové povahy citovější.

9. Kapitola

Jak Žofinka prchla.

Je načase, abychom se poohlédli po Žofince, a jestli se čtenáři zapsala do srdce jen zpola tak jako mně, jistě se raduje, že unikla ze spárů milujícího otce a nemilujícího ženicha.

Dvanáctkrát rozezvučel železný časoměřič sonorní plášť zvonu, aby vyburcoval duchy k noční obchůzce. – Méně květnatě řečeno, odbila půlnoc a všichni u Westernů leželi v objetí opilosti a spánku, až na milostslečnu Westernovou, která se hluboce zabrala do jedné politické brožurky, a naši hrdinku: ta se nyní tiše splížila ze schodů, odstrčila závoru, odemkla postranní dveře a pospíchala na smluvené místo. Dámy sice občas i pod nepatrnými záminkami předvádějí četné slušivé ukázky svého umění, jak se bát, a příslušníci silnějšího pohlaví zase, jak se nebát, jistá míra odvahy však ženě sluší, a navíc je jí často nezbytná, má-li dostát své povinnosti. To spíše zuřivost než srdnatost s ženskou osobností neladí: vždyť kdo by přečetl příběh o právem slavné Arrii, aby si stejně vysoko necenil její lásky a něhy jako její statečnosti? Kdoví, zda mnohé z žen, které piští, když zahlédnou myšku či potkana, by nedokázaly manželovi podat jed, anebo co horšího, dohnat ho k tomu, aby jed vypil sám.

Žofinka v sobě měla tolik něhy, kolik jen žena mít může, a nádavkem tolik kuráže, kolik by mít měla. A proto když přišla na smluvené místo a nezastala tam komornou, jak bylo domluveno, ale zahlédla, jak přímo k ní míří jezdec na koni, nevykřikla ani neomdlela: že by jí tep bil s obvyklou pravidelností, to zas ne, protože ji to překvapilo, a ozvaly se i jisté obavy, ty však hned zase zmizely, když muž smekl a velmi uctivě se zeptal, jestli se tu milostslečna nemá sejít s jinou dámou.

Žofinka neměla důvod hledat v jeho slovech léčku, proto odhodlaně nasedla za toho člověka, a ten ji bezpečně doprovodil do města vzdáleného asi pět mil, kde se šťastně shledala s drahou Honorií: jak lnuly šaty k jejímu tělu, tak lnula komorná celou duší k nim a nedokázala se přimět, aby je pustila z očí. Zůstala tedy u nich na stráži osobně a zmíněného chlapíka, když ho napřed byla patřičně poučila, poslala pro svou jemnostslečnu.

Začaly se teď dohadovat, kterým směrem se dát, aby je nedostihl pan Western, jenž, jak věděly, se za nimi v několika hodinách vydá. Honorii tak mocně lákala silnice k Londýnu, že

si přála vyjet rovnou po ní: tvrdila, že přece jemnostslečnu nezačnou postrádat už v osm nebo devět zítra ráno, a to už je pronásledovatelé nedohoní, i když si to spočítají, kudy asi prchají. Žofinka však měla příliš mnoho v sázce, aby spoléhala na náhodu, a nevěřila tolik svým křehkým silám v střetnutí, kde rozhoduje jen rychlost. Rozhodla se proto pustit se napříč krajinou a teprve po takových dvaceti třiceti mílích zamířit přímo k Londýnu. Najala si tedy koně na dvacet mil jedním směrem, když se hodlala vydat na opačnou stranu, a vyjela v doprovodu téhož průvodce, jenž ji odvezl od otcovského domu a tentokrát se namísto Žofinky musel spokojit s břemenem mnohem těžším i méně příjemným, totiž obrovským vakem, napěchovaným cetkami, s jejichž pomocí doufala krásná Honoria podmanit si v Londýně nejedno srdce a nakonec udělat štěstí.

Když ujeli po londýnské silnici na dvě stě kroků od hostince, přijela Žofinka k průvodci a hláskem medovějším, než míval Platón, ten odchovanec včel, ho poprosila, aby na prvním rozcestí odbočil na Bristol.

Čtenáři milý, nejsem pověrčivý ani příliš nevěřím na moderní zázraky. Nepředkládám ti proto následující příhodu jako svatosvatou pravdu, neboť tomu sám sotva dokážu uvěřit, leč povinností kronikáře je věrně zapsat, co mu bylo s naprostou jistotou vylíčeno. Kůň, na němž jel průvodce, byl prý tak očarován Žofinčiným hlasem, že zůstal stát a zanic se nechtěl hnout z místa.

Dost možná, že se to tak stalo, a nebyl to ani takový zázrak, jak se vyprávělo, jelikož jistá přirozená příčina odpovídala takovému důsledku: průvodce totiž v tom okamžiku přestal přitlačovat ozbrojenou pravou patou (jako Hudibras nosíval pouze jednu ostruhu), a je víc než pravděpodobné, že zvíře stanulo jen vinou tohoto opomenutí, zvlášť když tak často činilo i jindy.

Pokud si však Žofinka svým hlasem podmanila koně, u průvodce takový úspěch neměla. Odpověděl dost nasupeně: „Jenomže pán mi nakázal jet jinudy, a přišel bysem vo místo, kdybysem jel jinudy, než mi nakázal.“

Když Žofinka zjistila, že se všechno její přemlouvání míjí účinkem, dodala svému hlasu neodolatelné kouzlo: kouzlo, o němž lidové rčení tvrdí, že se bez něho neleze do hospody, a moderní doba mu přisoudila onu neodolatelnou moc, již starověk hledal v umění řečnickém. Zkrátka mu slíbila, že se mu štědře odmění.

Mládenec nebyl k takovému slibu zcela hluchý, leč nezamlouvala se mu jeho nekonkrétnost: dost možná takové slovo v životě neslyšel, přesto však právě z něho pramenily jeho námitky. Prohlásil: „Panstvo si nedělá hlavu, co z toho pojde pro chudýho člověka: tuhle jsem div nedostal vyhazov, že jsem jezdil kdovíkudy s jedním pánem od vrchnostpána Allworthyho, a ani jsem nedostal správně zaplacíno.“

„S kýmže?“ zvolala Žofinka dychtivě.

„S jedním pánem od vrchnostpána Allworthyho,“ opakoval průvodce, „snad je to jeho syn, aspoň se to o něm říká.“

„A kam jel?“ vyptávala se Žofinka.

„Ale kousek jako směrem na Bristol, asi dvacet mil vodsud,“ odpověděl chasník.

„Doveďte mě přesně tam a dostanete ode mě guineu anebo i dvě, jestli se vám jedna nezdá dost.“

„No ajcem trajcem, jestli si to poctivě nezaslouží dvě: milostslečna musí uvážit, co tím beru na sebe, ale když mi milostslečna slíbí dvě guineje, tak si to troufnu: to víte, nemá se to, hnát pánovy koně sem a tam, ale co se mi může stát, nanejvejš mě vyhodí, a ty dvě guineje mě trochu odškodní.“

Když tedy byli uzavřeli tuto úmluvu, chasník zabočil na silnici k Bristolu a Žofinka se vydala za Tomem, silně proti vůli slečny Honorie, která mnohem horoucněji toužila spatřit Londýn než spatřit pana Jonese: skutečně mu nestranila, co se jemnostslečny týkalo, jelikož se dopustil toho poklesku, že zanedbával jisté pekuniární dvornosti, na něž mají podle zvykového práva vyvolené důvěrnice z řad komorných při všech milostných záležitostech nárok, a zvlášť pak při těch tajných. My to přisuzujeme spíš Tomově nedbalosti než skrblictví, Honoria se však možná přikláněla k tomu druhému zdůvodnění. Jisto je, že se jí proto značně zprotivil, a rozhodla se využít každé příležitosti, aby mu u jemnostslečny uškodila. Měla tedy velikou smůlu, že si vybrala zrovínka to město a ten hostinec, odkud se vydal na cesty náš hrdina, a ještě větší smůlu v tom, že jí zrovna přišel pod ruku týž průvodce a Žofinka to náhodou objevila.

Tak dorazily naše cestovatelky s rozbřeskem do Hambrooku,[99] kde byla Honoria k své mrzutosti pověřena, aby vypátrala, kam směřoval Tom. Byl by jim to mohl prozradit i sám průvodce, ale Žofinka, pámbuví proč, se ho na to nezeptala.

Když Honoria ohlásila, co se dozvěděla od hostinského, Žofinka se značnými obtížemi získala pár mizerných koní, kteří je dopravili do toho hostince, kde se Tom zdržel spíše vinou smůly s ranhojičem než smůly s rozbitou hlavou.

Zde byla Honoria opět pověřena pátráním, a jen oslovila hostinskou a Toma popsala, už se té moudré ženě v hlavě rozbřesklo. Když pak vzápětí vešla do místnosti Žofinka, neodpověděla už hostinská služebné, ale obrátila se k milostslečně přímo a přednesla jí následující oraci:

„I propánakrále! Kdo by si to byl pomyslil! Takový krásný páreček, to svět neviděl. Namouvěru, není divu, že pán kvůli milostslečně tak činil. Povídal mi, že jste nejkrásnější stvoření na světě, a to teda taky jste. Můj mládenec zlatý, jak já ho litovala, když objímal polštář a vzdychal po své nejdražší Žofince. Zrazovala jsem ho, seč mi síly stačily, aby do žádné války nechodil: povídám mu, že je na to dost jiných, co se nehodí k ničemu než dát se zabíjet a žádná urozená slečna je nemiluje."

„Ta dobrá duše snad přišla o rozum," povídá Žofinka.

„Ne, kdepak, nepřišla jsem o rozum," zvolala hostinská. „Milostslečna si myslí, že nic nevím? Ale on mi to všechno pověděl."

„Který drzoun vám co napovídal o mé slečně?" rozhořčila se Honoria.

„Žádný drzoun," odpověděla hostinská, „ale ten mladý pán, co se na něho ptáte, a je to takový fešák a milostslečnu Žofii Westernovou miluje upřímně a vřele."

„Taková troufalost! Osobo, to by musel přijít někdo jinačí, aby si ho naše slečna všimla."

„Ne, Honorie," přerušila ji Žofinka, „nehněvejte se na tu dobrou ženu, jistě to nemyslí zle."

„To víte, že ne, milostslečinko," potvrdila hostinská, povzbuzená Žofinčinou vlídností, a pak spustila a drmolila tak únavně, že to zde nebudeme opakovat, něco z toho se Žofinky trochu dotklo, a trochu víc její komorné, která toho využila, a jen se ocitly o samotě, hned se jala nebohého Toma hanět a prohlašovala, že je to „pěkný kavalír a divná láska, když takhle hází jejím jménem v šenku".

Žofinka neviděla jeho chování v tak hanlivém světle: patrně ji víc těšily prudké výstřelky jeho lásky (hostinská v jejich výčtu přeháněla stejně jako ve všem jiném), než uráželo to ostatní; přičetla všechno nevýslovnosti či nespoutanosti jeho lásky a jeho povaze se srdcem jako na dlani.

Tato příhoda však znovu přišla na přetřes, když ji v barvách co nejnelichotivějších vykreslila Honoria, aby zdůraznila nešťastné události v Uptonu a dodala jim na věrohodnosti a přiměla tak svou jemnostslečnu odjet z toho hostince, aniž si promluvila s Tomem.

Když hostinská zjistila, že Žofinka má v úmyslu zdržet se jen tak dlouho, než se koně přichystají na další cestu, a navíc že nechce nic jíst ani pít, brzy se opět vzdálila; toho využila Honoria, aby svou jemnostslečnu vzala na paškál (začala si skutečně moc dovolovat), a dlouhý proslov, v němž jí připomněla její úmysl odebrat se do Londýna, a trousila náznaky, že se nesluší honit se za mladými pány, posléze zakončila touto vážnou výzvou: „Proboha vás prosím, jemnostslečno, rozvažte, co uděláte, a kam se takhle dostanete."

Radit takhle dámě, která ujela koňmo už skoro čtyřicet mil a ne právě v nejpříhodnější roční době, se dost možná jeví jako pošetilost. Je víc než pravděpodobné, že už si všechno dobře rozmyslela a zvážila, ba i slečna Honoria přes ty náznaky jako by si to myslela a nepochybně se s takovým názorem ztotožní i mnozí čtenáři, kteří už dávno prohlédli, jaký cíl naše hrdinka sleduje, a procítěně ji zavrhli co chytlavou frajlinku.

Ve skutečnosti to ale bylo docela jinak. Žofinka poslední dobou tak kolísala mezi nadějí a hrůzou, mezi povinností a láskou vůči otci, mezi nenávistí k Blifilovi, soucitem a (proč to nepřiznat) láskou k Tomovi, přičemž to poslední její papá, tetinka, kdekdo jiný a především Tom sám rozdmychali do plamene, až jí z toho v hlavě vířil značný zmatek a ocitla se ve stavu, kdy skutečně takříkajíc nevíme, čí jsme, a také co děláme a kam se vrtneme, a v podstatě přestaneme dbát, jaké důsledky to přinese.

Komorná ji svými uvážlivými a moudrými radami přece jen přiměla, aby s chladnější hlavou trochu zauvažovala, až nakonec dospěla k rozhodnutí, že pojede do Gloucesteru a odtamtud zamíří přímo do Londýna.

Co ale čert nechtěl, pár mil před oním městem potkala toho advokátského čímana, jenž, jak jsme se zmínili, poobědval s Tomem. Tenhle člověk se dobře znal se slečnou Honorií, zastavil se s ní a chvíli si povídali; Žofinka si toho v té chvíli příliš nevšímala a jenom se zeptala, kdo to byl.

Ale když se o něm Honoria později v Gloucesteru rozpovídala a Žofinka slyšela, jakou nevídanou rychlostí obvykle cestuje, ba že je tím proslulý, vybavila si, že zaslechla, jak mu slečna Honoria sděluje, že mají namířeno do Gloucesteru, a jaly ji obavy, aby ji tatíček prostřednictvím tohoto člověka nevysledoval až sem, a pokud by se rozjela rovnou odtud do

Londýna, jistě by ji dohonil. Změnila proto své úmysly, najala si koně na týden, že pojede tam, kam jet nehodlala, a po lehkém občerstvení pokračovala v cestě, bez ohledu na přání a všemožné naléhání komorné a neméně důrazné domlouvání paní Whitefieldové, která ze zdvořilé ohleduplnosti a snad i z vrozené dobroty (chudinka slečna jí připadala hodně vyčerpaná) ji srdečně zvala, aby ten večer strávila v Gloucesteru.

Posilnila se jen čajem, na dvě hodiny ulehla, než jí přichystali koně, kolem jedenácté vyjela rázně od paní Whitefieldové směrem na Worcester a po necelých čtyřech hodinách sestoupila v onom hostinci, kde jsme ji naposled spatřili.

Když jsme takto podrobně vysledovali naši hrdinku od odjezdu z domova až k příjezdu do Uptonu, dovedeme několika málo slovy jejího papá tamtéž: zachytil stopu u poštovského, který doprovázel Žofinku do Hambrooku, lehce ji potom vysledoval do Gloucesteru a odtamtud se rozjel do Uptonu, když zjistil, že tam mířil Tom Jones (neboť Partridge, abychom užili obratu urozeného pána, za sebou všude nechával silný pach), jelikož byl přesvědčen, že Žofie cestuje, anebo jak on to vyjádřil, se žene za ním. Užil vlastně jiného, velice hrubého výrazu, jejž netřeba zde opakovat: stejně by mu rozuměli jen ti, kdo jezdí štvanice na lišku, a ti si to hravě doplní sami.

KNIHA JEDENÁCTÁ

Zahrnuje asi tři dny.

1. Kapitola

Drobty pro kritiky.

Mohlo by se nám vytýkat, že jsme v předchozí úvodní kapitole pojednali o hrozivé kastě kritiků s větší volností, než nám přísluší, jelikož tito pánové vyžadují, a zpravidla toho také dosáhnou, aby jim autoři věnovali velice dvornou pozornost. Proto nyní vysvětlíme, z jakých důvodů jsme se k onomu vznešenému souručenství tak zachovali, a dost možná je tím postavíme do světla pro ně dosud nezvyklého.

Tohle slovo kritik je řeckého původu a značí soud. Proto předpokládám, že někteří z těch, kdo nerozumějí originálu a znají jen anglický překlad původního výrazu, vyložili si to tak, že jde o soud v právnickém slova smyslu, často používaném v témž významu jako rozsudek.

Kloním se k zmíněnému názoru tím spíše, že v posledních letech se největší počet kritiků objevuje mezi právníky. Četní tito pánové, když patrně pozbyli naděje, že kdy zaujmou soudcovské křeslo ve Westminster-Hallu, zaujali křesla v divadlech, kde využívajíce svých soudcovských schopností vynášejí soudy, čili bez milosti odsuzují.

Pánům kritikům by se třeba docela zamlouvalo, kdybychom na tom měli dosti a zůstavili je takto připodobněné k jednomu z nejdůležitějších a nejváženějších stavů v celé říši, a kdybychom se jim mínili zavděčit, také bychom to tak udělali; jelikož však máme v úmyslu jednat s nimi zároveň i zcela upřímně a nezastřeně, musíme jim připomenout ještě dalšího představitele zákona, mnohem níže postaveného, jemuž se tím, že nejen vynášejí, ale i vykonávají vlastní rozsudky, taktéž trochu podobají.

Ve skutečnosti však můžeme zcela oprávněně a spravedlivě hledět na dnešní kritiky i v jiném světle: totiž jako na obyčejné nactiutrhače. Zaslouží-li si ten, kdo se šťourá v soukromí druhých jen za tím účelem, aby odhalil kazy v jejich charakteru a rozhlásil je do světa, nazvat nactiutrhačem lidí, proč by kritik, jenž čte s týmž zlomyslným záměrem, nemohl být stejně dobře označen za nactiutrhače knih?

Neřest nemá myslím poníženějšího otroka, společnost nezrodila odpornější hmyz, ďábel nepřijme hosta sebehodnějšího a patrně ani vítanějšího, než je takový nactiutrhač. Svět, bojím se, nehledí na toho netvora ani zpola s takovým odporem, jak by si zasloužil, a já si ani netroufám pátrat po důvodech takové odsouzeníhodné shovívavosti, jedno je však jisté: zloděj se ve srovnání s ním jeví co neviňátko, ba i vrah je mu zřídkakdy rovnocenným soupeřem v hloubce viny: vždyť zostouzení je horší zbraň než meč, jelikož za sebou zanechává jen rány nezhojitelné. Jen jednu vraždu, tu nejodpornější a nejhnusnější ze všech, lze právem připodobnit k neřesti zde tepané, a tou jest jed. Prostředek pomsty tak nízký a strašlivý zároveň, že ho kdysi naše zákony moudře vyčlenily ze všeho ostatního vražedného násilnictví a vyměřily mu zvlášť přísný trest.

Krom všeho zla, které takový nactiutrhač způsobí, a podlosti prostředků, jimiž dosahuje svého, jsou tu ještě další přitěžující okolnosti, stupňující hrůzu jeho činu: často k němu totiž dochází bez sebemenší záminky a zřídkakdy si od něho může slibovat nějaký prospěch, pokud se něčí černá ďábelská duše nepotěší při pomyšlení, že uvrhl druhého do zkázy a neštěstí.

Shakespeare tuhle neřest nádherně vystihl, když napsal:

Kdo krade měšec, krade brak, něco a nic:
byl můj, je jeho, sloužil už kdekomu.
Leč kdo mi ukradne mé dobré jméno,
vezme mi, čím si nepomůže, mne
však činí vskutku chudým.

S tímhle vším se milý můj čtenář nepochybně ztotožní, ale mnohé mu třeba začne připadat neúměrně přísné, vztáhneme-li to i na nactiutrhače knih. Vezměme však v úvahu, že obojí tryská z duše náchylné ke zlobě a stejně postrádá omluvu pokušení. Rovněž se nám přestane zdát, že se takto způsobila škoda jen nepatrná, když v dílu spatříme autorova zrozence, dítko jeho mozku.

Čtenář, jenž doposud nechal svou múzu panensky dřímat, sotva může mít odpovídající představu o takové otcovské lásce. Pro něho zparodujeme srdcervoucí zvolání Macduffovo „On nemá dětí!“: „Běda! Tys dosud ničeho nenapsal!“ Leč autor, jehož múza už vydala plody, procítí se mnou tu dojemnou námahu, snad i jemu zvlhne zrak (zvlášť není-li jeho miláčka už více), až budu líčit těžkosti, s nimiž zbytnělá múza nosí svůj outěžek, bolesti, v

nichž ho rodí, a konečně péči a lásku, s níž milující otec živí to nejdražší, co má, dokud je nedovede na práh dospělosti a nevyšle do světa.

Žádná jiná otcovská láska také nenačichla tak málo pouhým instinktem a neshoduje se tak dokonale s praktickou prozíravostí jako tahle. Její dítka je možno svrchovaným právem nazývat otcovým bohatstvím a mnohá z nich také s pravou synovskou úctou živila své otce ve stáří, takže nejen city, ale i hmotné zájmy autorovy značně utrpí vinou nactiutrhačů, když svým jedovatým dechem sklátí knihu předčasně do hrobu.

A konečně, kdo zostouzí knihu, zostouzí nesporně i jejího autora: jako nenazve nikdo druhého panchartem, aniž tím nazval jeho matku děvkou, tak nelze označit knihu za tristní snahu, nesmyslné žvásty a podobně, aniž se tím označí autor jako zabedněnec: z mravního hlediska je to patrně přijatelnější než jako zlosyna, ale autorovým hmotným zájmům se tím možná poslouží hůře.

Ať tohle někomu připadne sebesměšnější, jiní, o tom nepochybuji, se mnou budou soucítit a dají mi za pravdu; navíc si třeba pomyslí, že jsem měl o tom tématu pojednat důstojněji, ale člověk přece vyslovuje pravdu i s úsměvem na tváři. Skutečností zůstává, že ten, kdo nějakou knihu zneváží ze zlomyslnosti nebo i jen z lehkovážnosti, prokáže velmi zlou službu jejímu autorovi, a takovému nevrle hudrujícímu kritikovi myslím sotva ublížíme, když ho nemáme za dobrého člověka.

Ve zbývajících pasážích této kapitoly se proto vynasnažíme vytyčit jeho charakteristické rysy a ukázat, proti jaké kritice brojím: nikdo mně přece nemůže podkládat mínění, leda právě ty osoby, které tu mám na mysli, že není oprávněných kritiků písemnictví nebo že se pokouším vyloučit z literatury kohokoli z těch ušlechtilých duchů, jejichž kritickému úsilí je vzdělaný svět za tolik zavázán. K nim patřili Aristotelés, Horatius a Longínos ze starověkých, Dacier a Bossů z Francouzů a dost možná i někteří z nás, vybavení nespornou soudní pravomocí *in foro literario.*[100]

Nebudu vypočítávat nutné předpoklady činnosti kritikovy, o nichž jsem se rozepsal už jinde, přesto se ale domnívám, že mohu rázně odmítnout odsuzující hodnocení kohokoli, kdo dotyčnou knihu sám nečetl. Takové odsuzovatele, ať už vyjadřují vlastní tušení či podezření, anebo se opírají o mínění jiných, lze právem nařknout, že zavrhovanou knihu zostouzejí.

Do stejného šiku s nimi zřejmě přísluší i ti, kdo nevytknou žádné konkrétní nedostatky, ale zavrhnou celé dílo obecnými nelichotivými výrazy jako: je to odporné, nudné, prokletá

pitomost, a tak dále; s obzvláštní oblibou pak používají slůvko „sprosté“, které se vyjímá vskutku podivně v ústech každého neurozeného kritika.

Dále: i kdyby se dílu některé nedostatky vytýkaly právem, pokud se netýkají nejdůležitějších partií nebo jsou vyváženy něčím velmi krásným, působilo by to pak spíše jako zlomyslné nactiutrhání než hodnocení pravého kritika, kdyby přísně odsoudil celek jen pro nějakou jednotlivou nedokonalost. Je to také v přímém rozporu se stanoviskem Horatiovým:

Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
offendor maculis, quas aut incuria fudit,
aut humana parum cavit natura…

Kde krásy přepočetné úchvatnou báseň zdobí,
tam veršík neobratný přec mne nerozzlobí,
vinna je nedbalost či slabost lidské schrány…

Jak praví Martialis: *Aliter non fit, avite, liber*. Jinak se kniha nerodí. Všechny krásné povahové vlastnosti i rysy tváře, ba všechno, co se člověka týká, by se mělo hodnotit z tohoto hlediska. Však by to také bylo kruté, kdyby takové dílo jako tahle kronika, jejíž sepisování stálo hezkých pár tisíc hodin, mělo být zatraceno, protože jistá kapitola nebo i několik kapitol vzbudí nevůli pro oprávněné a rozumné výhrady. A přece se běžně stává, že se kniha dočká přísného odsouzení jen na základě takových námitek, které spravedlivě posouzeny (a to zpravidla nebývají) se rozhodně netýkají hodnoty celku. Zvlášť na divadle stačí jediný výraz, který se nezamlouvá vkusu diváků anebo i jediného kritika v hledišti, a už se dozajista ozve pískot, a jediný nelibost vzbuzující výstup ohrozí celou hru. Psát v rámci tak nelítostných pravidel je stejně vyloučeno jako obstát před žlučovitou nevrlostí, a kdybychom soudili podle hledisek některých kritiků a některých svatoušků, žádný autor by nedošel milosti na tomto světě a žádný smrtelník na onom.

2. Kapitola

Jaká dobrodružství Žofinka zažila, když odjela z Uptonu.

Právě předtím, než jsme museli udělat čelem vzad a cestovat v našem příběhu nazpátek, stačili jsme vylíčit, jak Žofinka a její komorná z hostince odjely, a nyní hodláme sledovat toto líbezné stvoření: jejího nehodného milého necháme, ať zatím ještě naříká nad svou hroznou smůlou či přesněji nad svou hroznou proradností.

Žofinka vyzvala průvodce, aby jel po vedlejších cestách napříč krajinou; tak překročili Severnu a byli stále ještě sotva míli od hostince, když se slečna ohlédla a spatřila, že k nim míří několik koní v plném trysku. Polekala se a zavolala na průvodce, aby jel co nejrychleji.

Ten jí okamžitě vyhověl a přešli v rychlý cval, jenomže zadní koně byli o něco rychlejší než přední, a tak je po chvíli přece jen dohonili. To bylo pro nebohou Žofinku nakonec dobře, protože strach ve spojení s únavou ji téměř připravil o duševní rovnováhu, hned si však oddechla, když ji přezdvořile pozdravil jemný ženský hlas. Jen co popadla dech, Žofinka pozdrav stejně zdvořile a s velkou úlevou opětovala.

Skupinka, která Žofinku zprvu tolik vylekala a nyní se k ní připojila, pozůstávala rovněž ze dvou žen a průvodce. Ujeli takto dobré tři míle, aniž kdo slůvko prohodil, když naše hrdinka, teď už docela bez obav (ačkoli jí bylo divné, že se jí cizí dáma drží po boku, protože nevolila valné cesty a několikrát už na rozcestí odbočili), se k ní obrátila a zdvořile prohodila: „S radostí vidím, že máme stejnou cestu."

Druhá dáma, která jako přízrak čekala jen na to, až bude oslovena, ochotně odpověděla: „I já to vřele vítám: nevyznám se totiž ve zdejších končinách a tolik jsem se zaradovala, když jsem natrefila na jinou dámu, že jsem se dopustila té velké dotěrnosti a přidružila se k vám, za což se vám velice omlouvám."

Obě dámy si vyměnily ještě další zdvořilůstky, neboť slečna Honoria ustoupila apartnímu jezdeckému kostýmu neznámé a jela teď vzadu. Žofinku sice pálila značná zvědavost, proč cizí dáma volí stejné odlehlé cesty jako ona, ba trochu ji to i znepokojovalo, avšak strach, nesmělost či nějaké jiné ohledy jí bránily se na to zeptat.

Cizí dáma upadla do nesnází, o nichž je skoro nedůstojné se v naší kronice zmínit. Co ujeli poslední míli, snad pětkrát jí vítr serval čepec z hlavy, a ona neměla při ruce žádnou stuhu ani šátek, aby si jej uvázala pod bradu. Jakmile to Žofinka postřehla, okamžitě jí za tím účelem nabídla šátek vlastní, ale jak ho vytahovala z kapsy, přestala asi dávat pozor na koně, ten na smůlu udělal chybný krok, klesl na kolena a tím svou krásnou jezdkyni shodil.

Žofinka sletěla hlavou napřed, naštěstí se jí ale nic nestalo a okolnosti, které patrně přispěly k jejímu pádu, ji zároveň uchránily od rozpaků, protože jeli právě hodně úzkým úvozem, hustě zarostlým stromy, měsíc sem skoro nepronikal, navíc byl právě za mrakem, a proto tu bylo tma jak v ranci. Díky těmto okolnostem jemnocit mladé dámy, jehož měla nadbytek, vyvázl

stejně bez úhony jako její končetiny a do sedla ji usazovali až na malé leknutí docela v pořádku.

Konečně noc vystřídal jasný den, a tu obě dámy, jedoucí bok po boku přes obecní pastviny, se setkaly očima a strnuly: obě zarazily koně a jako jedním dechem radostně zvolaly, ta jedna „Žofinko!“ a druhá „Harrieto!“.

Nad nečekaným setkáním žasly dámy mnohem víc než, domnívám se, soudný čtenář, jenž asi už hezkou chvíli tuší, že cizí dáma nebude žádná jiná než paní Fitzpatricková, sestřenka slečny Westernové, o níž už víme, že vyjela z uptonského hostince pár minut po ní.

Obě sestřenky tak procítěně žasly a radovaly se nad svým setkáním (bývaly totiž kdysi důvěrné přítelkyně a delší čas spolu žily u tetinky Westernové), že nám nelze zaznamenat ani polovinu projevů jejich vytržení, než je napadlo položit jedna druhé velice logickou otázku, kamže vlastně jede.

Nakonec s tím vyrukovala paní Fitzpatricková, a jak je to otázka jednoduchá a přirozená, Žofince bylo zatěžko dát na ni pohotově určitou odpověď. Poprosila tudíž sestřenku, aby potlačila všechnu zvědavost, dokud nesestoupí někde v hostinci, což už nemůže dlouho trvat. „Věř mi, Harrieto,“ pravila Žofinka, „že velkou zvědavost musím přemáhat i já, protože je to pro nás obě myslím stejné překvapení.“

Co si obě dámy povídaly cestou, není myslím třeba zaznamenávat, a ještě méně co obě komorné, neboť ty si nyní rovněž jaly vyměňovat zdvořilůstky. Jen průvodcům bylo potěšení vzájemné zábavy odepřeno, protože jeden byl vyslán v čelo a druhý uzavíral zadní voj.

V tomto uspořádání jeli dlouhé hodiny, až narazili na širokou a hojně používanou silnici, po níž odbočili doprava, a zakrátko se ocitli před výstavnou, slibně vypadající zájezdní hospodou, kde všichni sestoupili; Žofinka byla tak vyčerpaná, že se posledních pět šest mil držela na koňském hřbetě jen s velkým přemáháním a nyní s něho bez pomoci nedokázala sesednout. Hostinský, který jí držel koně, to postřehl, nabídl se, že ji se sedla snese v náručí, a ona ochotně galantní službu přijala. Štěstěna ale byla zřejmě pevně odhodlána, že se ten den Žofinka začervenat musí, a druhý pokus byl prvého úspěšnější, protože ledva hostinský pojal mladou dámu do náručí, podlomila se pod ním kolena, pakostnicí poslední dobou nemilosrdně popleněná, a už se kácel k zemi: byl ale tak šikovný a ohleduplný, že se mu podařilo padnout pod své krásné břímě, takže se pádem udeřil jen on sám a u Žofinky byl pouze vážně raněn jemnocit, když při vstávání uzřela nezřízeně rozchechtané tváře kolemstojících čumilů. Tím

pojala podezření, co se vskutku přihodilo, ale my to přejdeme mlčením a nezavděčíme se těm čtenářům, kteří se dokážou smát prekérním situacím mladých dam. My nevidíme takové maléry v komickém světle a neváháme prohlásit, že má velice nedostatečnou představu o jemnocitu krásné mladé dámy ten, kdo by jej obětoval nicotnému zasmání.

Leknutí a trapné rozpaky spolu s naprostým vyčerpáním tělesným i duševním začínaly zmáhat i zdravím kvetoucí Žofinku, takže ledva dokázala za podpory komorné doklopýtat dovnitř. Tam sklesla na židli a požádala o sklenici vody, kterou slečna Honoria, podle mého názoru velice uváženě, změnila na sklenku vína.

Když se paní Fitzpatricková dozvěděla od Honorie, že Žofinka už dvě noci nespala, a sama viděla, jak je bledá a z únavy přepadlá, naléhala na ni, aby se osvěžila spánkem. Nevěděla ještě, co se přihodilo, ani čeho se obává, ale i kdyby bývala s obojím obeznámena, radila by jí stejně, protože odpočinout si očividně naléhavě potřebovala, a dlouhé trmácení cestou necestou zcela vylučovalo, že by jim byli v patách pronásledovatelé, takže se toho ani ona sama nebála.

Žofinka se lehce dala přemluvit, aby se zařídila podle družčiny rady, kterou komorná od srdce podporovala. Paní Fitzpatricková se rovněž nabídla, že přitom bude sestřence dělat společnost, s čímž Žofinka ochotně souhlasila.

Sotva byla jemnostslečna v posteli, chystala se komorná následovat jejího příkladu. Začala se své kolegyni omlouvat, že ji zůstaví samotnou v takovém hrozném prostředí, jako je krčma, ale ta druhá ji hned zarazila, a jelikož měla stejnou chuť si zdřímnout, požádala, aby měla tu čest sdílet s ní lože. Žofinčina komorná byla ochotná přepustit jí díl své postele, ale tvrdila, že čest je to pro ni. A tak po delším poklonkování a okolkování si komorné šly spolu lehnout a následovaly tak příklad svých paní.

Zdejší pan hostinský měl ve zvyku (a je to prý vlastnost rozšířená po celém bratrstvu), že se důkladně vyptával všech štolbů, lokajů, poštovských vozků a dalších na jména svých hostů, jaký vlastní majetek a kde. Není se tedy co divit, že některé zvláštní okolnosti kolem našich cestovatelek, především pak ta, že se všechny odebraly spát v nezvyklou desátou hodinu dopolední, podnítily jeho zvědavost. Jen průvodci překročili práh v kuchyni, hned na nich vyzvídal, co je to za dámy a odkud pocházejí; jenomže průvodci, ač se s ním ochotně podělili o všechno, co věděli, ho vůbec neuspokojili. Naopak, spíše jeho zvědavost ještě rozdmýchali, namísto uhasili.

Tenhle hostinský se mezi sousedy těšil pověsti, že má safraportsky za ušima. Říkalo se o něm, že dohlédne dál i hloub do věcí než kdokoli ve farnosti, důstojného pána nevyjímajíc. Nejspíš mu i jeho zjev napomohl takové renomé získat, protože z něj vyzařovalo cosi podivuhodně moudrého a důležitého, zvlášť když v ústech žmoulal fajfku, a bez té byl málokdy. Také svým počínáním uměl vzbudit dojem moudrosti. Choval se veledůstojně, ne-li přímo nerudně, a když se k něčemu vyjádřil, což bývalo zřídka, mluvil hlasem pomalým, tvořil krátké věty, prokládal je četnými „ehm“, „nó“, „ba ba“ a jinými citoslovci; a že provázel svá slova jistými gesty na vysvětlenou, jako pokyvováním a vrtěním hlavy či pozdvihováním ukazováčku, domysleli si posluchači obvykle i to, co neřekl, ba často jim jakoby naznačil, že ví víc, než považuje za vhodné odhalit. Jen sama tahle poslední okolnost by vysvětlovala jeho pověst mudrce, vždyť lidé mají podivuhodný sklon uctívat, čemu nerozumí. To je to velké tajemství, proč je možné, že se některým podvodníkům daří tak úspěšně klamat lidské plémě.

Tento filozof vzal teď manželku stranou a položil jí otázku, co si myslí o právě přibylých dámách.

„Jak to?“ nechápala manželka. „A co bych si o nich měla myslet?“

„Já bych věděl co,“ ujistil ji. „Průvodci pletou páté přes deváté. Jeden předstírá, že prý přijely z Gloucesteru, druhý že z Uptonu, a co jsem moh zjistit, žádný neví, kam jedou. Ale proč by kdo odbočil sem, když jede z Uptonu do Londýna? Jedna ta služka totiž, než sesedla z koně, se zeptala, jestli tahle silnice vede do Londýna. Tak jsem si to všecko spočítal a svitlo mi: kdo bys řekla, že to je?“

„To nevím,“ odpověděla, „já ty tvoje objevy nikdá neuhádnu.“

„Hodná holka,“ vzal ji za bradu; „uznávám, že se v tomhle vždycky řídíš podle mého rozumu. Tak poslyš: můžeš na to vzít jed – a pamatuj si, co ti říkám – můžeš na to vzít jed, že jsou to některé z těch jakobínských dam, co táhnou s mladým pretendentem, a vydaly se oklikou, aby se vyhnuly vévodovým vojskům.“

„Muži, tys uhodil hřebíček na hlavičku,“ vece manželka, „protože jedna z nich je vystrojená fajnově jak princezna a namouduši taky tak vypadá. – Ale jedno mi vrtá hlavou.“

„Co tobě tak vrtá hlavou,“ ušklíbl se hostinský přezíravě. „No tak to teda pověz, co ti vrtá hlavou.“

„Vrtá mi hlavou tohle: na vopravdickou nóbl dámu je moc skromná, protože když jí naše Betty nahřívala postel, tak to bylo samé děvenko a panenko milá a srdíčko, a když se Betty nabídla, že jí stáhne boty a punčochy, nechtěla to dovolit a řekla, že ji nebude obtěžovat."

„Pchá, to nic neznamená," odpověděl hostinský. „Myslíš si, když jsi zažila, jak jsou některé vznešené dámy sprosté na ty pod sebou, že se žádná z nich neumí chovat k obyčejným lidem? Já poznám urozené panstvo na první pohled. To si troufám tvrdit. Vždyť chtěla sklenici vody, když přišla. Obyčejná ženská by si poručila štamprle, jak dobře víš. Ať jsem blázen, jestli to není vysoce urozená dáma, ano, blázen, a můžeš mě prodat na jarmarku, a kdo koupí, bude škodnej. A proč cestuje taková urozená dáma bez lokaje? Protože nastaly nějaké zcela mimořádné okolnosti."

„No jistě, muži," souhlasila hostinská, „ty z toho máš lepší pojem než já nebo kdokoli druhý."

„Padlý na hlavu zrovna nejsem," uznal. „Vím, co vím."

„Chuděrka malá," řekla manželka, „vypadala tak uboze, když sesedla, že by se nad ní kámen ustrnul, a mně jí bylo líto, dočista jako by to byla chudá holka. Ale co si počneme, muži? Jestli je to jakobínka, tak to ji chceš asi udat u soudu, ne? Je to taková milá, srdečná dáma, ať už je, kdo je, a já to rozhodně obrečím, až se mi donese, že ji pověsili nebo sťali."

„Prosím tě!" odpověděl manžel. „Ale co si počít, to není tak jednoduché. Doufám, že přijdou nějaké zprávy z bojů, než odjede. Kdyby pretendent vyhrál, mohla by za nás ztratit slovo u dvora a my bysme si pomohli a nemuseli bysme ji udávat."

„No to máš pravdu," odvětila manželka, „a já upřímně doufám, že to bude v její moci. Rozhodně je to moc milá a hodná dáma a já bych si to hrozně brala, kdyby to s ní mělo špatně skončit."

„Třesky plesky!" řekl hostinský. „Ženské jsou vždycky moc měkkosrdcaté. Přece bys tu nepřechovávala vzbouřence!"

„No to jistě ne," odpověděla manželka, „a co se toho udání tejká, ať už to dopadne tak, nebo tak, nám nikdo nic vyčítat nemůže. To by na našem místě udělal každej."

Zatímco náš filozof od šenku – jak je zřejmo, netěšil se mezi sousedy pověsti velkého mudrce nezaslouženě – takto pro sebe vážil všechna pro a proti (mínění své choti věnoval totiž pozornost pramalou), došly zprávy, že rebelové vévodovi lstivě unikli a jsou už jen na den

pochodu od Londýna; zakrátko se v hostinci objevil známý jakobínský vrchnostpán, který s tváří blahem rozzářenou stiskl hostinskému ruku a prohlásil: „A máme to v suchu, kamarádíčku, deset tisíc chrabrých Francouzů se vylodilo v Suffolku. Ať žije stará dobrá Anglie! Deset tisíc Frantíků, člověče! Už jsem v sedle.“

Tyto zprávy rozhodly, jak se náš mudřec rozmyslí: prohlásil, že složí mladé dámě hold, až vstane, jelikož je mu teď jasné, že to nemůže být nikdo jiný než pretendentova metresa Jenny Cameronová osobně.

3. Kapitola

Kapitola docela krátká, která nicméně obsahuje slunce, měsíc, hvězdu a také anděla.

Slunce, které v této roční době poslušně chodí spát se slepicemi, už nějakou chvíli odpočívalo, když Žofinka, náramně osvěžena spánkem, opustila lože: dopřála si odpočinku jen krátkého, ale i tomu se podvolila jen pro naprostou vyčerpanost; v Uptonu sice přesvědčovala komornou a možná i samu sebe, že z ní spadla všechna tíže, přitom však bylo jisté, že se u ní projevují známky jisté choroby, provázené horečnatým neklidem; nejspíš to byl právě ten nebezpečný stav, který mají lékaři na mysli (pokud vůbec něco na mysli mají), když hovoří o duševní horečce.

Paní Fitzpatricková rovněž vstala, zavolala si komornou a oblékla se. Byla to moc hezká paní a vedle někoho jiného než Žofinky by ji každý měl za krasavici; když ale slečna Honoria z vlastní vůle přišla naší hrdince posloužit (ta totiž nepřipustila, aby ji vzbudili) a upravila ji, kouzlo paní Fitzpatrickové, která vykonala úkol Jitřenky a ohlásila zářivější nádheru, stihl osud zmíněné hvězdy: zcela vybledlo ve chvíli, kdy ona nádhera rozzářila oblohu.

Žofinka snad ještě nikdy nebyla tak krásná jako právě teď. Proto nevytýkejme pokojské nadsázku: přišla sem totiž zatopit, a když potom sešla do kuchyně, prohlásila a stvrdila přísahou, že pokud kdy nějaký anděl sestoupil na zem, dlí v této chvíli nahoře v pokoji.

Žofinka se sestřence svěřila s úmyslem odebrat se do Londýna a paní Fitzpatricková prohlásila, že ji tam doprovodí, neboť po manželově příjezdu do Uptonu upustila od původního záměru uchýlit se do Bathu či k tetince Westernové. Sotva tedy dopily čaj, navrhla Žofinka, aby nemeškaly a vydaly se na cestu: měsíc jasně svítil, mrazu se nebála a nesdílela výhrady mnohých mladých dam proti cestování v noci. Vždyť měla, jak už jsme upozornili, jistou vrozenou kuráž, a její současná situace, blízká zoufalství, ji v tom ještě víc utvrdila. A

protože už zažila dvě jízdy za měsíčního světla, které dobře skončily, měla tím spíš odvahu podstoupit ji potřetí.

Paní Fitzpatricková byla založení bojácnějšího; ač větší hrůza přemohla menší a manželova přítomnost ji vyhnala v takovou nekřesťanskou hodinu z Uptonu, když se teď ocitla tam, kde se cítila chráněna před jeho pronásledováním, menší hrůza z pámbuví čeho na ni působila tak silně, že naléhala na sestřenku, aby se zdržely až do rána a nevydávaly se všanc nebezpečí nočního cestování.

Žofinka měla v povaze až přemíru ústupnosti, a když se jí nepodařilo ani žertováním ani rozumnými důvody sestřence obavy rozmluvit, nakonec jí vyhověla. Kdyby bývala věděla, že její papá dojel až do Uptonu, nedala by se patrně tak snadno zviklat; pokud šlo o Toma, představa, že by ji dohonil, ji obávám se příliš neděsila, ba, abych byl upřímný, tuším, že si to spíš přála, než se toho bála, i když bych mohl tohle přání před čtenáři ve vší počestnosti utajit, neboť to bylo jedno z těch skrytých spontánních duševních hnutí, jimž je rozum cizí.

Když se mladé dámy tedy rozhodly, že stráví večer v hostinci, dostavila se paní domu, aby se poptala, co si milostslečny budou ráčit přát k večeři. Žofinčin hlas, její způsoby a milé chování uchvátily paní hostinskou kouzlem tak mocným, že ta dobrá žena, v domnění, že obsluhuje Jenny Cameronovou, se rázem stala skalní jakobínkou, zplna srdce nyní přála mladému pretendentovi, a to jen proto, jak vlídně a ohleduplně se k ní měla jeho údajná metresa.

Sestřenky se nyní začaly navzájem ujišťovat, jak netrpělivě dychtí zvědět o všech mimořádných událostech na obou stranách, které vedly k tak podivnému a nečekanému setkání. Nakonec paní Fitzpatricková, když jí Žofinka slíbila, že jí to potom oplatí, začala vyprávět, co si čtenář, pokud je zvědav na její případ, může přečíst v následující kapitole.

4. Kapitola

Příběh paní Fitzpatrickové.

Paní Fitzpatricková chvíli mlčela, pak si zhluboka povzdechla a takto začala:

„V neštěstí přirozeně váháme vyvolávat si ve vzpomínkách ta životní údobí, kdy nám bylo blaze. Vzpomínky na minulé šťastné chvíle jitří citupln ý žal, s jakým myslíváme na vzdálené přátele; dalo by se říct, že obojí probouzí v naší duši přízraky.

Proto mne vždycky rozteskní, když se v duchu vrátím do těch dnů (nejšťastnějších, jaké jsem kdy zažila), které jsme strávily spolu v péči tetinky Westernové. Ach, bože! Proč jenom *slečna Rozvážná* a *slečna Rozmarná* zmizely navždy! Víš přece, že jsme si jinak neříkaly. Dalas mi tu přezdívku skutečně oprávněně. Přesvědčila jsem se mezitím, jak velice jsem si ji zasloužila. Ty, drahá Žofinko, jsi byla odjakživa ve všem lepší než já, a já ze srdce doufám, že tě také čeká lepší úděl. Dodnes si pamatuji, jak moudře a rozšafně jsi mi domlouvala, když jsem jednou naříkala, že nepůjdu na ples, a to ti snad nebylo ani čtrnáct. Ach, Žofinko, jak krásně mi tehdy bylo na světě, když se mi takové zklamání jevilo jako neštěstí, a skutečně to také bylo to nejhorší, co jsem do té doby zažila."

„A přitom to pro tebe tehdy byla hrozná rána, drahá Harrieto," řekla Žofinka. „Hledej útěchu v pomyšlení, že všechno, co tě teď trápí, se ti po čase bude jevit stejně malicherné a bezvýznamné jako teď ten ples."

„Sama na to budeš hledět jinak, Žofi," odvětila druhá dáma. „Moc by ses byla musela změnit, kdyby tě mé nynější neštěstí nepohnulo k smutku, ba k hořkým slzám. S tímhle vědomím bych ti možná ani neměla vyprávět, co tě hluboce zasáhne, o tom jsem přesvědčena." – Paní Fitzpatricková se odmlčela, a teprve na vytrvalé Žofinčino naléhání se podvolila a pokračovala.

„Jistě víš, že jsem se vdala, ale protože jsi to patrně slyšela v zkreslené podobě, začnu už od neblahého seznámení s mým nynějším manželem: došlo k tomu v Bathu brzy poté, co jsi od tetinky odjela a vrátila se domů k otci.

Mezi veselými mladými kavalíry, kteří tu sezónu pobývali v Bathu, byl jistý pan Fitzpatrick. Byl fešný, sebejistý, nesmírně dvorný a oblékal se s vybranou elegancí. Nejlépe bych ho stručně popsala takhle: kdybys měla ten malér ho spatřit, věz, že byl ve všem všudy pravý opak toho, co je teď, protože se tak dlouho zahrabával na venkově, až se z něho stal pravý irský divous. Ale abych ti to dopověděla: svými tehdejšími přednostmi natolik vynikal, že se dokázal vetřít do nejvybranějších kruhů, které se s ostatní lázeňskou společností nestýkaly a nezvaly ji mezi sebe. Patrně se nedal lehce zapudit: neodradilo ho, když ho někde nepřijímali příliš často anebo vůbec ne; jelikož byl fešný a galantní, uměl si naklonit dámy, a protože měl za sebou nějaké souboje, váhali muži veřejně ho urazit. Kdyby tu nebývaly nějaké takové důvody, jistě by se s ním byli pánové vypořádali, protože rozhodně neměl nárok pohybovat se mezi anglickou šlechtou, a nikdo pro něho takovou výsadu nevymáhal. Všichni ho za zády

pomlouvali, ale možná i ze závisti, protože dámy na něho shlížely vlídně a vyznamenávaly ho svou pozorností.

Tetinka Westernová sice není šlechtična rodem, ale protože žila u dvora, měla do této vybrané společnosti přístup: ať už se mezi ně dostaneš tak či tak, jakmile tě jednou přijmou, stačí to a už k nim patříš. Tolik jsi jistě ze zkušenosti pochopila i sama, když jsi pozorovala, jak je tetinka k lidem milá nebo odměřená právě podle zmíněné okolnosti.

Myslím, že jednala hlavně pod vlivem této okolnosti, když věnovala panu Fitzpatrickovi svou přízeň. A té se mu zakrátko dostalo na přehršle a na žádném z jejích soukromých společenských dýchánků nesměl chybět. On to také uměl ocenit a začal se kolem ní tak točit, že se Klub klepů hned rozbzučel a ti dobrosrdečnější už je viděli před oltářem. I já sama jsem byla přesvědčená, že má úmysly výhradně počestné, jak se říká, když někdo hodlá připravit dámu o její majetek prostřednictvím sňatku. Bylo mi jasné, že tetinka není ani tak mladá, ani tak půvabná, aby někoho přivedla na vilné myšlenky, ale pro manželství měla vábivého kouzla nadbytek.

V tomto názoru mne utvrzovala i ta okolnost, že se ke mně pan Fitzpatrick vždycky choval s mimořádnou uctivostí. Viděla jsem v tom snahu oslabit možné námitky, které bych proti tomu sňatku ve svém zájmu třeba vznesla, a musím přiznat, že to na mne do značné míry tak zapůsobilo: byla jsem se svými vlastními majetkovými poměry spokojená, neznala jsem, co je to otročit hmotným zájmům, a tak jsem sotva mohla být nepřátelsky zaujata proti muži, který se ke mně choval vždy velmi pozorně, zvlášť když přitom řadu urozených dam lhostejně přezíral.

Zamlouval se mi, a pak se ve svém chování změnil a tou změnou se mi možná zamlouval ještě víc. Zahrnoval mne něžnou dvorností, propadal melancholii a často vzdychal. Občas sice, ať už z rafinovanosti či spontánně, to nevím, se rozjařil a žertoval jako kdysi, vždy ve společnosti nebo v přítomnosti jiných žen, ale třeba i při kolových tancích, když nebyl mým partnerem, zesmutněl a vysílal ke mně něhyplné pohledy, kdykoli se ke mně přiblížil. Opravdu mi ve všem všudy dával najevo tak vřelý zájem, že bych bývala musela být slepá, abych to nepostřehla. A – a – a –“

„A tím se ti zalíbil ještě víc, drahá Harrieto,“ doplnila Žofinka. „Nehanbi se za to,“ povzdechla si, „vždyť něha, již muži tak často dokážou předstírat, má neodolatelné kouzlo.“

„Svatá pravda," odpověděla jí sestřenka. „I ti muži, jimž se ve všem ostatním rozumu nedostává, jsou v umění milovat hotoví Machiavelliové. Kéž bych to neznala! – A tak se vyrojilo tolik klepů o mně jako předtím o tetince, a některé dobré duše neváhaly tvrdit, že pan Fitzpatrick má poměr s námi oběma.

Ale co na tom bylo nejdivnější: tetinka jako by nic neviděla ani netušila, když z počínání nás obou bylo myslím všechno nabíledni. Vskutku věřím, že láska odkvetlé ženy zaslepuje. Hltají tak dychtivě lichotky, jimiž jsou zahrnovány, že jako nějaký zrůdný nenasyta vůbec nemají čas si všímat, co dělají ostatní u tabule. To jsem pozorovala i v jiných případech než ve svém a tetinka toho byla přesvědčivým důkazem: tak třeba nás často zastala spolu, když se vrátila z vřídelní dvorany, ale stačilo jedno jeho pokrytecké slůvko, náznak, že na ni netrpělivě čeká, a rozladění bylo sprovozeno ze světa. Jistý trik na ni účinkoval přímo obdivuhodně. V její přítomnosti se mnou zacházel jako s dítětem, neřekl mi nikdy jinak než slečinečko roztomilá. To mě sice trochu zlobilo, ale brzy jsem pochopila účel, zvlášť když jindy se ke mně choval, jak už jsem podotkla, docela jinak. Ač si mne tedy svým chováním neodradil, přece jsem se kvůli tomu dost natrpěla, protože tetinka se na mne začala dívat shodně s postojem svého domnělého nápadníka a jednala se mnou ve všech směrech jako s nemluvnětem.

Nakonec můj ctitel (jak jinak ho nazvat) uznal za vhodné svěřit mi tajemství, které jsem už dávno vytušila. Všechnu lásku, již předstíral tetě, přenesl teď na mne. Dojemně naříkal, jak se k němu upjala, a dělal hrdinství ze všech těch nudných hodin, kdy ji musel bavit. – Co ti mám říct, Žofinko drahá? – Přiznám se po pravdě, že mě tím můj hoch potěšil. Radovala jsem se, že jsem si ho vydobyla. Těšilo mě, že jsem vyhodila ze sedla tetinku, jásala jsem, že jsem vyhodila ze sedla ještě tolik jiných. Zkrátka a dobře, bojím se, že jsem se nezachovala tak, jak by se bylo slušelo, už při tomhle prvním vyznání. – Kéž bych mu nebyla dala naději, než jsme se rozloučili!

Celý Bath teď reptal, ba přímo povstal proti mně. Některé mladé dámy dávaly najevo, že se nehodlají se mnou více stýkat, snad ani ne z toho důvodu, že by byly vytušily pravý stav věcí, jako aby mě vyloučily ze společnosti, kde jsem si příliš často osobovala pro sebe jejich oblíbeného kavalíra. A tady bych ráda vyzdvihla, že jsem si mnohokrát vděčně vzpomněla na pana ceremoniáře Nashe, který mě z čiré dobroty vzal jednou stranou a pokusil se mi otevřít oči; kdybych ho byla poslechla, nebyla bych dnes tak nešťastná. ‚Holčičko,' povídá mi, ‚moc nerad vidím to důvěrné přátelení mezi vámi a tím chlapem, který vás není hoden a může vám, jak se bojím, zkazit život. Pokud jde o tu škatuli starou, vaši slečnu tetinku, tak kdyby to

neuškodilo vám a té rozkošné Žofince Westernové (ujišťuji tě, že opakuji doslova, co řekl), ze srdce bych mu přál, aby ji o všechno obral. Babám já neradím, ty když si jednou vemou do hlavy, že pojedou k čertu na koštěti, tak je nic nezadrží, a jakápak škoda. Ale takové nevinné krásné mladé stvoření si zasluhuje lepší osud, a proto bych vás chtěl vytrhnout z jeho spárů. Přijměte prosím ode mne tuhle radu: chraňte se toho člověka.‘ Pověděl mi toho ještě mnohem víc, ale to už si nepamatuji, vždyť jsem mu tenkrát ani nevěnovala valnou pozornost, protože mi cit vyvracel všechno, co říkal, a také jsem nemohla uvěřit, že by se vznešené dámy stýkaly s takovým člověkem, jak ho vypodobnil.

Obávám se ale, duše drahá, že bych tě brzy unavila, kdybych všechno líčila do takových podrobností. Budu tedy stručnější: představ si, že jsem vdaná, představ si, jak se s manželem vrháme tetě k nohám, a pak si představ nejnebezpečnější chovanku z blázince v záchvatu běsnícího šílenství, a představivost ti nevykreslí nic horšího, než co se skutečně stalo.

Hned na druhý den tetinka z Bathu odjela, zčásti asi proto, aby neměla na očích pana Fitzpatricka a mne, možná ale i proto, aby se vyhnula všem ostatním; dozvěděla jsem se sice, že později všechno rozhodně popírala, myslím si však, že se jí to zklamání přece jen trochu dotklo. Od té doby jsem jí mnohokrát napsala, ale nikdy mne neuznala za hodnou odpovědi, což se mi jeví dost příkré, jelikož sama, třebas neúmyslně, vlastně zavinila všechno moje neštěstí: kdyby byla panu Fitzpatrickovi neposkytla tu záminku, že se jí dvoří, nebyl by našel dost příležitostí, aby mne oblouznil, což by se za jiných okolností člověku jeho druhu tak lehce nepodařilo, to mohu tvrdit. Ba co víc: věřím, že bych se byla ve své volbě tak hrozně nezmýlila, kdybych byla spoléhala jen na vlastní rozum a neřídila se podle ostatních, kteří neopatrně věnovali důvěru někomu jen proto, že se uměl zavděčit dámám. Jenom mi řekni, holčičko, proč právě my, které se rozumem vyrovnáme i nejmoudřejším a nejslavnějším z mužského plemene, si tak často volíme muže dutých hlav za své druhy a oblíbence? Zmocňuje se mne vrcholné pobouření, když si představím, kolik bystrých žen se stalo obětí hlupců.“ Odmlčela se, jelikož ale Žofinka k tomu nic nepodotkla, pokračovala, jak stojí v další kapitole.

5. Kapitola

Příběh paní Fitzpatrickové pokračuje.

„Po svatbě jsme se zdrželi v Bathu už pouze čtrnáct dní: na usmíření s paní tetinkou nebyla naděje a z mého věna jsme nemohli použít ani krejcar do mé plnoletosti a k té mi chyběly

ještě dva roky. Můj manžel se proto rozhodl vrátit do Irska, s čímž jsem se já nechtěla smířit, a odvolávala jsem se na slib, před svatbou mi daný, že tam nepojedu, pokud nebudu svolná: svolit jsem k tomu nehodlala nikdy, a myslím, že se mi nikdo ani nemůže divit, tohle jsem ovšem manželovi neřekla a jen jsem ho žádala, aby cestu o měsíc odložil, on však už stanovil datum odjezdu a neústupně na něm trval.

V předvečer onoho dne jsme se opět o té věci s oboustranným zanícením dohadovali, až náhle vstal, prohlásil, že jde do Dolních sálů, a bez dlouhých štráchů mě opustil. Nebyl snad ještě ani z domu, když jsem zahlédla na podlaze nějaký papír, jejž zřejmě v nepozornosti vytrousil z kapsy, když vytahoval kapesník. Tento papír jsem zvedla, a když jsem zjistila, že je to dopis, neváhala jsem a přečetla si ho, a četla jsem ho tolikrát, že ti ho můžu opakovat snad slovo od slova. Zněl takto:

Panu Brianu Fitzpatrickovi

Vážený pane!

Potvrzuji příjem Vašeho dopisu. Váš postoj mě udivuje, vždyť jsem od vás neviděl ještě ani krejcar, leda za ten plátěný utíkáček, a Váš dluh u mě činí k dnešnímu dni přes 150 liber. Uvažte, pane, kolikrát jsem Vám už vyhověl a počkal, když jste říkal, že si co nevidět budete brát tuhle dámu nebo tamtu dámu, jenomže takovéhle vyhlídky a sliby mě neuživí a soukeníkovi s nima taky nemůžu zaplatit. Píšete, že už je ruka v rukávě buď s tetou, nebo neteří, a že už byste si byl dávno vzal tetu, která zdědila po manželovi nesmírný majetek, jak tvrdíte, ale že dáváte přednést neteři pro její hotové peníze. Prosím Vás, pane, dejte si poradit od obyčejného krejčího a vemte si první, kterou ulovíte. Jistě se na mě za tu radu nebudete zlobit, víte, že to s Vámi myslím dobře. Příští poštou Vám prostřednictvím firmy John Drugget a spol. vypovídám směnku, a to do čtrnácti dnů: nepochybně ji proplatíte.

Váš uctivý služebník
Samuel Cosgrave

Tak zněl ten dopis slovo od slova. Představ si, děvče drahé, jak na mne zapůsobil. *Dáváte přednost neteři pro její hotové peníze!* Být každé to slovo dýka, s chutí bych mu je všechna vrazila do srdce; nebudu ti ale líčit, jak jsem v té chvíli vyváděla. Vyplakala jsem snad všechny své slzy, než se vrátil, a bylo to dostatečně znát na mých napuchlých víčkách. Zamračeně se vrhl do křesla a dlouho jsme oba nic neříkali. Nakonec zpupně prohodil: ‚Doufám, milostivá, že vám služebnictvo zchystalo všechna zavazadla, protože kočár

předjede ráno v šest.‘ Taková drzost! Přestala jsem se ovládat a odpověděla jsem: ‚Nikoli, pane, v zavazadlech chybí ještě tento dopis,‘ hodila jsem jej na stůl a zahrnula ho trpkými výčitkami, jaké mi jen slina na jazyk přinesla.

Ať už ho zadrželo vědomí viny, stud či mazanost, nevím, ale přes svou výbušnou povahu se tentokrát nerozběsnil. Naopak se všemožně snažil něžně mne uchlácholit. Přísahal, že nic takového jako ta věta, která se mne v dopise nejvíc dotkla, nikdy neřekl ani nenapsal. Doznal, že se zmínil o sňatku i o tom, že mi dává přednost, ale zapřísahal se při všem, co je mu svaté, že tomu nikdy nepřipisoval takovýhle důvod. Omlouval peněžní tísní, že se o tom vůbec zmínil, a do té prý se dostal proto, že příliš dlouho zanedbával své panství v Irsku. A jen z tohoto důvodu, s nímž se mi nemohl odhodlat svěřit, prý trval na naší cestě. Poté se uchýlil k vábivým lichotkám a nakonec mne vroucně objal a přísahal mi nehynoucí lásku.

Okolnost, která podle mého nejvíc mluvila v jeho prospěch, ačkoli se na ni neodvolával, byla slova o tetině dědictví po manželovi v dopise krejčího: teta přece nebyla nikdy vdaná a pan Fitzpatrick to věděl. – Usoudila jsem tedy, když si ten člověk buď vymyslel, nebo z doslechu překroutil tohle, že nejspíš načerpal ze stejného pramene i tu odpornou větu. To je logika, viď? Byla jsem spíš jeho obhájce než soudce. – Ale proč se vůbec snažím takovými drobnostmi ospravedlnit, že jsem mu odpustila! – Zkrátka a dobře, kdyby se na mně byl provinil třeba dvacetkrát hůř, polovina té jeho něhy a lásky by mu byla stačila zajistit mé odpuštění. Přestala jsem se odjezdu zpěčovat, na druhý den ráno jsme nasedli do kočáru a za něco málo přes týden jsme přibyli na sídlo pana Fitzpatricka.

Potlač zvědavost a nezlob se, že pominu, co se dálo na cestě: mně by to bylo velice proti mysli, kdybych si ji musela zopakovat, a ani tobě by se nezamlouvalo spoluprožívat to se mnou.

Fitzpatrickovo sídlo je starobylý rozlehlý panský dům: kdybych ještě uměla být tak veselá, jak jsi mne často vídala, popsala bych jej tak, že by ses zasmála. Dělalo to dojem, že tam možná kdysi žilo panstvo. Bylo tam hodně prostoru, k čemuž přispíval i pramalý počet nábytku. U bran nás očekávala stařena věkovitá jako ten dům, věrná podoba té, o níž mluví voják Chamont v Otwayově hře *Sirotek,* a zaskučením nepodobným lidskému hlasu a mně zcela nesrozumitelným vítala svého pána doma. Byl to výjev tak pochmurný a tesklivý, že jsem propadla hluboké sklíčenosti, a můj manžel, místo aby se mne snažil povzbudit, k ní ještě zlomyslně přispíval. ‚Račte vidět, milostivá,‘ pravil, ‚že se výstavná sídla najdou i jinde než v Anglii, ale možná že byste raději byla na bytě v nějaké špinavé díře v Bathu.‘

Blažená ta žena, drahá Žofi, která má, ať jí život přinese cokoli, po boku vlídného, laskavého druha, v němž nachází oporu a útěchu; ale proč myslím na takový šťastný případ, když pak jen tím víc prožívám své trápení! Můj druh nejenže mi nezjasnil strasti odloučení, ale brzy mne přesvědčil, že po jeho boku bych byla nešťastná kdekoli a za všech okolností. Slovem, byl to nerudný muž: nikoho takového jsi asi ještě nepoznala, žena o tom totiž nezíská představu leda od otce, bratra či manžela, a ty sice otce máš, ovšem takové povahy není. A tenhle nerudný člověk se mi předtím jevil jako pravý opak, a stejně tak ho i teď viděli ostatní. Dobrotivé nebe! Jak to někdo dokáže, udržovat stále lživé zdání o své osobě všude jinde a ve společnosti a nepříjemnou pravdu utají a projeví ji jen doma? Tam si to pak, holčičko zlatá, vynahradí, že musel mezi lidmi svou náturu tak těžce přemáhat; vypozorovala jsem totiž, že čím zábavnější, veselejší a vlídnější byl manžel ve společnosti, tím nevrleji se potom mračil, když jsme se ocitli v soukromí. Jak ti vypodobnit jeho barbarství? Mou náklonnost chladně přehlížel. Moje drobné žertíky, které se tobě, Žofi, i ostatním zdály zábavné, opovržlivě odsuzoval. Když jsem měla vážnou náladu, zpíval si a pískal, kdykoli jsem propadla smutku a trudnomyslnosti, zlobil se a lál mi; nelíbilo se mu sice, když jsem byla veselá a neviděl v tom důkaz, že jsem s ním šťastná, ale když jsem zesmutněla, vždycky se ho to dotklo: teď prý asi lituji, prohlašoval, že jsem se vdala do Irska.

Jistě si umíš představit, má milá slečno Rozvážná (nehněvej se, vyklouzlo mi to samo), že když se žena podle mínění ostatních špatně vdá a neprodala se přitom jako odporná děvka ze zištnosti, musela přece toho svého mužského mít ráda. Stejně tak mi jistě uvěříš, že ta láska za jistých okolností vyprchává, a já tě ujišťuju, že opovržení ji zabije. A ve mně se čím dál tím víc vzmáhalo čím dál tím větší opovržení k manželovi, jak jsem se přesvědčovala – jinak to vyjádřit nelze – že je to vyslovený hlupák. Snad se podivíš, že jsem to nepostřehla už dřív, ale ženy dokážou natisíckrát omlouvat pošetilosti těch, které milují; krom toho se odvažuju tvrdit, že to vyžaduje velký bystrozrak, abychom zahlédli mělký rozum za maskou zábavného, dobře vychovaného kavalíra.

Když jsem si manžela zošklivila, a to netrvalo dlouho, jak jsem ti doznala, jistě chápeš, že jsem netoužila po jeho společnosti, a měla jsem to štěstí, že se mi málokdy vnucoval: náš dům teď byl luxusně zařízen, sklepy dobře zásobeny, psů i koňů nadbytek. Můj urozený pan choť pohostinně zval sousedy, sousedé se k němu jen hrnuli, hony a pitky mu zabraly většinu času, takže u mne hledal zábavu, to jest, vyléval si na mně svou špatnou náladu, poměrně zřídkakdy.

Kéž bych se byla tak lehce mohla vyhnout vší tísnivé společnosti! Před tou nejtrýznivější želbohu nebylo úniku, a tou byly moje vlastní mučivé myšlenky, které na mne dotíraly a nepřestávaly mne pronásledovat dnem i nocí. V této situaci jsem prošla hrůzou, jaká se vymyká všemu vylíčení i představám. Zkus se vcítit do mého postavení a uvaž, co jsem asi podstoupila. Muž, jehož jsem si hnusila, nenáviděla a nesnášela, mne učinil matkou. Prodělala jsem celou agónii a trýzeň šestinedělí, desetkrát hroznější než nejhorší porod, když jej podstupuješ pro muže milovaného, v té irské pustině anebo spíš uprostřed pitek a hýření, bez duše mi vlídně nakloněné, bez družky, bez soucitné péče, která tak často ulehčí, ba možná někdy i vyváží utrpení nás nebohých v tomto čase."

6. Kapitola

Omyl pana hostinského vyvede Žofinku nemálo z konceptu.

Tu přinesli večeři a vytrhli paní Fitzpatrickovou z vyprávění, což Žofince vůbec nebylo vhod: sledovala s úzkostí družčino trápení a neměla chuť na nic než doposlechnout si, jak to bylo dál.

Sám hostinský se teď objevil s mísou v ruce a točil se kolem nich s takovou ochotou a tvářil se přitom tak uctivě, jako by byly předjely v kočáře se čtyřspřežím. Na vdanou dámu nepůsobil zřejmě její vlastní neblahý osud tak drtivě jako na její sestřenku, protože s chutí vydatně povečeřela, zatímco Žofinka sotva dokázala sousto pozřít. Také ve tváři se jí zračilo tolik smutku a účasti, že druhá dáma, když to postřehla, nabádala družku, ať si to tak nebere, a dodala: „Třeba to všechno ještě dopadne lépe, než se ty i já teď nadějeme."

Hostinský usoudil, že se mu nabízí příležitost přispěchat se svou troškou do mlýna, a nehodlal ji promeškat. „To mě mrzí, madam," prohodil, „že milostivá lady nemůže jíst: vždyť po takovém dlouhém půstu máte jistě hlad. Doufám, že si milostivá lady nedělá kvůli něčemu těžkou hlavu, protože jak tuhle madam říká, než se kdo naděje, všecko se třeba k dobrému obrátí. Právě tu byl jeden pán a přinesl skvělé zprávy, že ti jistí, co těm druhým pláchli, se dostanou do Londýna, než je tamti dohoní, a jestli se jim to povede, tak se určitě najdou lidi, kteří je přivítají s otevřenou náručí."

Každý, komu hrozí nějaké nebezpečí, vztahuje všechno, co vidí a slyší, k svým obavám. Žofinka tedy z předchozího projevu ihned vyrozuměla, že ji tu znají a otec že je jí v patách. Vyvedlo ji to tak z konceptu, že pár minut nebyla schopna slova, sotva se ale vzpamatovala, poprosila hostinského, aby poslal služebnictvo pryč, a pak se k němu obrátila takto: „Vidím,

že je vám známo, kdo jsme, pane, ale zapřísahám vás – ne, jsem přesvědčena, že ve vás převládne slitování a dobrota a nezradíte nás.“

„Jak bych mohl milostivou lady zradit!“ zvolal hostinský. „Kdeže by –“ a stvrdil to naněkolikrát procítěným zaklínáním. „To se radši nechám rozsekat na tisíc kousků. Zrada se mi hnusí. V životě jsem nikoho neudal, a rozhodně nezačnu s dámou tak roztomilou jako milostivá lady. Vždyť by mě všichni zatratili, zvlášť když milostivá lady už bude brzy s to se mi odvděčit. Žena mi to dosvědčí, že jsem milostivou lady poznal, jen překročila práh. Řek jsem si, že je to Vaše Urozenost, ještě než jsem vás sundal z koně, a stopy těch ran, co jsem utržil ve vašich službách, si ponesu až do hrobu, ale co je to všechno proti tomu, že jsem milostivou lady zachránil. To víte, leckoho by na mém místě napadlo, že si třeba vyslouží odměnu, ale mně to ani na mysl nepřišlo. Radši bych umřel hlady, než přijal odměnu za udání milostivé lady.“

„Slibuji vám, pane, že své velkomyslnosti nebudete litovat, pokud někdy budu v takovém postavení, abych se vám mohla odměnit.“

„Sláva bohu na výsostech!“ odpověděl hostinský, „a ať vám to nebeský otec brzy dopřeje! Bojím se jen, že Vaše Urozenost na chudáka hostinského zapomene; ale pokud si milostivá lady vzpomene, ať si také uvědomí, jakou odměnu jsem nevzal – totiž byl bych nevzal, tak se to směle dá nazvat, protože bych ji byl jistě dostal, a někde jinde, to byste viděla! – ale já bych jen za živý svět nechtěl, aby mně milostivá lady křivdila a myslela si, že by mě bylo i jen napadlo milostivou lady udat, ještě než přišly ty dobré zprávy.“

„A jaké dobré zprávy, prosím vás?“ vyptávala se Žofinka dost dychtivě.

„Madam ještě nic neslyšela?“ zvolal hostinský. „No pravda, vždyť i já se to dozvěděl, je to jen pár minut, ale i kdybych se to nedozvěděl, ať mě čert do pekla odnese, jestli bych byl milostivou lady udal, ne a ne, jinak ať mě –“ a začal svolávat hromy a blesky na svou hlavu, až ho Žofinka přerušila prosbou, aby jí pověděl, o jakých zprávách to mluvil. – Chystal se jí vyhovět, když vtom vpadla do pokoje slečna Honoria, bledá jako stěna, a ledva dechu popadajíc zvolala: „Je s náma ámen, slečno, to je konec, už jsou tady, už jsou tady!“

V Žofince by se byl krve nedořezal, ale paní Fitzpatricková se Honorie zeptala, kdože je tady.

„No Francouzi přece!“ zněla odpověď. „Kolik set tisíc jich přistálo a všecky nás pomordujou a znásilněj!“

Jako ubožák, který má ve výstavném městě chatrč v ceně dvaceti šilinků, když ho jinde zastihne zvěst o požáru, vyděsí se, zbledne a chvěje se o svůj přístřešek, a když pak zjistí, že lehly popelem pouze krásné paláce, hned se vzpamatuje a usmívá se nad svým šťastným losem; nebo jako (v předchozím přirovnání se nám totiž cosi nezamlouvá) něžně milující matka v hrůze, že se jí utopil drahý synáček, klesá beze smyslů k zemi a strachy div nezešílí, když se ale dozví, že mladému pánovi nic nehrozí, to že jen *Victoria* s dvanácti sty statečných klesla ke dnu, hned ožije a rozum se jí vrátí, kochá se mateřskou láskou osvobozenou od všeho zlého a obecné soucítění, jehož vlivem by jindy tu hroznou katastrofu hluboce spoluprožívala, jí v duši pevně spí; tak i Žofinka, kterou by za jiných okolností bylo upřímně zdrtilo nebezpečí hrozící vlasti, si tak hluboce oddechla, když se hrozba tatíčkova pronásledování ukázala lichá, že na ni přítomnost francouzských vojsk neudělala valný dojem. Vlídně napomenula komornou, proč se hned tak děsí, a pravila: „Jsem ráda, že se neděje nic horšího, už jsem se bála, že se tu objeví někdo jiný."

„Jistě, jistě," usmíval se hostinský, „milostivá lady to ví nejlíp; ta ví, že Francouzi jsou naši přátelé nejvěrnější a vtrhli nám do země jen pro naše vlastní dobro. Díky nim se stará Anglie dočká nového rozkvětu. Milostivá lady se zřejmě domnívala, že přitrhl vévoda, a proto se tak polekala. Právě jsem se chystal milostivé lady tu novinu povědět. – Veličenstvo milostivé lady chválapánubohu vévodovi uniklo a pochoduje rychle na Londýn a deset tisíc Francouzů se vylodilo, aby se k němu cestou přidali."

Žofince nebyly po chuti ani takové zprávy, ani jejich nositel, jelikož ale žila v domnění, že ji zná, a o skutečném stavu věcí nemohla mít pochopitelně ani tušení, neodvažovala se dát mu najevo nelibost. Hostinský sklidil ze stolu a odešel, předtím ale ještě několikrát opakoval, že na něho snad milostivá lady nezapomene.

Žofinku zneklidňovalo vědomí, že tady vědí, kdo je, protože na sebe stále vztahovala mnohé z toho, co hostinský vykládal Jenny Cameronové; i vyzvala komornou, aby z něho vytáhla, jak odhalil její totožnost, a kdo mu nabídl odměnu, když ji udá; rovněž přikázala, aby koně byli připravení ve čtyři ráno, v kteroužto dobu projevila i paní Fitzpatricková ochotu ji doprovázet; nato se s vynaložením jistého úsilí uklidnila a vyzvala onu dámu, aby pokračovala ve vyprávění.

7. Kapitola

Paní Fitzpatricková dovádí svůj příběh do konce.

Zatímco slečna Honoria v souladu s pokynem své jemnostslečny objednala mísu punče a pozvala domácího pána s paní, aby jí to pomohli vypít, pokračovala paní Fitzpatricková v líčení svých dalších osudů:

„Většina důstojníků, kteří byli posádkou v nedalekém městě, patřila k okruhu manželových přátel. Mezi nimi byl i jistý poručík, velice příjemný pán, a ten měl za manželku dámu, která si mě rázem získala svou povahou i konverzačním uměním, takže od první chvíle, kdy jsme se seznámily, což bylo krátce poté, kdy přišlo dítě na svět, jsme se staly nerozlučnými přítelkyněmi, protože jsem měla to štěstí, že jsem se jí zalíbila stejně jako ona mně.

Tento poručík, který nebyl žádný zabedněnec ani nehoroval pro lov, býval u nás často hostem: přitom se však manželovi věnoval jen málo, ne víc, než vyžadovala slušnost, ačkoli pobýval v domě vlastně skoro stále. Manžel často vyjadřoval nespokojenost nad tím, že poručík dává přednost mé společnosti před jeho, nejednou se proto na mě rozzlobil, lál mi, že mu beru společníky, a křičel na mě: ‚Čertovino mrzká! Zasloužila bys za to, že jsi zkazila takového chlapa pěkného a udělala z něho ženského ouchcapka!‘

Mýlíš se, Žofinko drahá, pokud si představuješ, že manžela popudila ztráta jednoho z druhů, jelikož poručík nebyl člověk, jaký se hlupákovi svou přítomností zavděčí, ale i v tom případě neměl mi manžel ztrátu společníka co vyčítat, protože k nám docházel jen kvůli rozhovorům se mnou, o tom jsem přesvědčena. Ne, holčičko, byla za tím závist, zavilá, zlá závist k člověku lepších duševních kvalit. Nemohl to ubožák přenést přes srdce, že někdo hovoří raději se mnou než s ním, když přitom bylo vyloučeno, aby na něho žárlil. Ach, Žofi milená, tys dívka s bystrým rozumem: jestli se vdáš za muže, který se ti duševně nevyrovná, jak se nejspíš stane, dobře si před svatbou vyzkoušej jeho povahu, zda se dokáže smířit s tvou nadřazeností. – Slib mi, Žofi, že se podle téhle rady zařídíš: dodatečně se přesvědčíš, jak byla důležitá.“

„Já se nejspíš nikdy nevdám,“ odpověděla Žofinka, „anebo se nevdám za muže, o jehož zdravém rozumu bych měla nějaké pochybnosti už před svatbou; a kdybych nějaké nedostatky v tom směru odhalila dodatečně, tak se raději vlastního rozumu vzdám, na to se spolehni.“

„Že by ses vzdala vlastního rozumu?“ žasla paní Fitzpatricková. „Ale jdi, holčičko, tak nízké mínění o tobě nemám. Já sama bych se z donucení dokázala vzdát snad všeho, ale rozumu nikdy. Příroda by tak často neobdařila manželky štědřeji, kdyby chtěla, abychom se v tomhle

obětovaly manželům. Rozumní muži to také od nás neočekávají a na důkaz mohu uvést už zmíněného poručíka: vládl sice bystrým rozumem, ale vždycky uznával (a byla to také pravda), že ho manželka předčí. A to byl možná jeden z důvodů, proč ji můj tyran tak nesnášel.

‚Než bych tancoval, jak žena píská,‘ prohlašoval, ‚a zvlášť takováhle mrcha šeredná‘ (opravdu totiž nebyla zrovna krásná, ale ohromně příjemná a noblesní), ‚tak to ať radši všecky ženské veme čert!‘ To byl jeho obvyklý způsob vyjadřování. Prohlásil: ‚Neumím pochopit, co vás na její společnosti tak poutá, madam: co je ta ženská mezi náma, je konec s vaším milovaným čtením, a předtím jste dělala, že bez toho nemůžete být, a proto nemáte čas oplácet zdejším dámám návštěvy.‘ Doznávám, že jsem se v tomhle dopustila jisté nezdvořilosti, protože tamní dámy jsou v nejlepším případě jako zdejší obyčejné venkovské dámy, a tím je myslím řečeno vše a nemusím to dál omlouvat, proč jsem s nimi nechtěla navazovat důvěrné styky.

Toto přátelství přetrvalo celý rok, dokud byl poručík posádkou v tom městě, a byla jsem svolná zaplatit za ně daň v podobě stálých manželových výtek ve svrchu uvedeném tónu, to jest, pokud pobýval doma, protože častokrát odjel třeba na měsíc do Dublinu a jednou se vydal na dva měsíce do Londýna. Pokládala jsem za velké štěstí, že ani jednou nežádal, abych ho na cestách doprovázela; častými pošklebky na účet mužů, kteří se nedokážou nikam vypravit, aby se jich přitom manželka nedržela za šos, mi zřejmě dával najevo, že kdybych si sebevroucněji přála ho doprovázet, přála bych si to nadarmo; ale nebesa jsou mi svědkem, že mi takové přání ani na mysl nepřišlo.

Po čase byl můj přítel odvelen a já zůstala zase opuštěná, místo rozprávění mne znovu trýznily vlastní myšlenky anebo jsem hledala útěchu v knihách. Čítávala jsem od rána do večera. – Co bys řekla, kolik knih jsem přečetla za tři měsíce?“

„To nemám tušení, sestřenko,“ odpověděla Žofinka. – „Možná deset?“

„Kdepak deset! Spíš padesátkrát víc, má zlatá,“ odpověděla družka. „Hodně jsem si čítala v anglických Danielových *Dějinách Francie* a taky v Plútarchových *životopisech,* potom jsem přečetla *Atalantis,*Popeova Homéra, Drydenovy hry, Chillingworthe, hraběnku D’Anois a Lockovo pojednání *O lidském rozumu.*

V té době jsem napsala tři hodně pokorné, a jak jsem si myslela, i hodně dojemné dopisy tetince, ale když jsem na žádný z nich nedostala odpověď, dotklo se mě to a víc už jsem

nenaléhala.“ – Odmlčela se, zadívala se upřeně na Žofinku a dodala: „Mám takový dojem, holčičko, že ti z očí zírá výtka, proč jsem se neobrátila na jinou adresu, kde bych se byla setkala s laskavějším pochopením.“

„Víš, Harrietko, tvé osudy omlouvají jakékoli opomenutí,“ odpověděla Žofinka, „já mám ale pocit, že jsem nedostála své povinnosti, a bez takové pádné omluvy. – Prosím tě, povídej dál, nedočkavě čekám, i když se celá chvěju, jak to skončilo.“

Nato se paní Fitzpatricková znovu rozhovořila. „Manžel se teď rozjel do Anglie podruhé a setrval tam přes tři měsíce. Po větší část té doby jsem vedla život, který mi pouze v porovnání s tím, že už jsem vedla horší, připadal snesitelný, protože naprostá samota nemůže vyhovovat společenské povaze, jakou mám já, leda když to znamená, že ses zprostila někoho nenáviděného. Navíc ke všemu mému trápení na mne dolehla ještě ztráta mého batolátka: nebudu předstírat, že jsem k němu cítila tu nekonečnou lásku, jíž bych myslím za jiných okolností byla schopna, ale rozhodla jsem se, že budu plnit své povinnosti jako něžně milující matka, a péče o ně mi zabránila pociťovat tu tíži, která na nás spočívá ze všech nejdrtivěji, totiž tíži nenaplněného času.

Strávila jsem deset týdnů skoro výhradně o samotě, nepromluvila jsem s nikým než se služebnictvem, když tu přijela na návštěvu odkudsi ze zapadlých irských končin jistá mladá dáma, manželova příbuzná. Strávila u nás už kdysi týden, a tehdy jsem ji naléhavě zvala, aby zas přijela, protože to byla žena velice příjemná a své vrozené nadání zušlechtila patřičnou výchovou. Její návštěva mi byla velice vítaná.

Pár dní po svém příjezdu, když viděla, jaká jsem smutná, aniž se ptala po příčině, tu ostatně dobře znala, začala mne litovat. Prohlásila: ‚I když jste si z taktu nepostěžovala na manželovo chování jeho příbuzným, všichni si to uvědomují a dělá jim to značné starosti a mně ze všech nejvíc,‘ a mluvila takhle všeobecně ještě dál, k čemuž jsem jí, přiznávám, přitakávala, až mi konečně po dlouhé přípravě a pod pečetí mlčenlivosti svěřila jako hluboké tajemství, že si můj manžel vydržuje milenku.

Patrně usoudíš, že jsem tuhle zprávu přijala zcela lhostejně – ale namouvěru by ses mýlila. Pohrdání ještě ve mně neudusilo všechen hněv vůči manželovi, aby teď z něho nevytryskla nenávist. Jak je to možné? Jsme snad tak nesmírně sobecké, že se nám příčí, když se někdo jiný zmocní i toho, čím opovrhujeme? Anebo jsme tak nebetyčně marnivé, a tohle naši marnivost raní nejhloub? Co o tom soudíš, Žofinko?“

„Já nevím," odpověděla Žofinka, „nikdy jsem si s takovými složitými úvahami ještě hlavu nelámala, ale myslím si, že ti ta dáma nic takového prozrazovat neměla."

„Ale přitom je takové počínání docela běžné, zlato moje," řekla paní Fitzpatricková, „a až toho načteš tolik co já, uznáš to také."

„Nerada slyším, že je to běžné," opáčila Žofinka, „na to nepotřebuju být ani sčetlá, ani zkušená, abych byla přesvědčená, že je to nečestné a zlomyslné: přece je stejně beztaktní vykládat manželům o chybách toho druhého, jako vytýkat jim do očí jejich chyby vlastní."

„Hm, no tak manžel se nakonec vrátil," pokračovala paní Fitzpatricková, „a pokud se sama v sobě vyznám, cítila jsem k němu ještě prudší nenávist než dřív, ale opovržení trochu vyprchalo, protože rozhodně nic tak nepodkopá přezíravý postoj, jako když dotyčný raní naši pýchu či marnivost.

On se však začal ke mně chovat docela jinak než poslední dobou, měl se ke mně skoro tak jako první týden po svatbě, a kdyby ve mně bývala zbyla aspoň jiskřička náklonnosti, byl by ji možná rozdmýchal v plamen lásky. Avšak pohrdání může snad vystřídat nenávist, láska ne. Víš, láska je cit těkavý, nemůže spokojeně plát bez uspokojivé odezvy od milovaného člověka, a milovat, aniž ti tvůj drahý lásku oplácí, to je jako mít oči a nevidět. Když se tedy cit lásky odvrátí od manžela, stává se zpravidla, že někdo jiný – chci říct, holčičko, když manželovi zlhostejníš – a tobě se on náhle zprotiví – myslím jako – tedy v tom případě – že máš vřelé srdce pro lásku stvořené – Propána! Teď jsem se tak zamotala – ale to se stává, že při takovýchhle teoretických úvahách se přetrhne logický sled myšlenek, jak praví pan Locke. – Zkrátka a dobře, pravda je – pámbuví, co je pravda – ale jak už jsem řekla, manžel se vrátil a jeho chování mne zprvu uvádělo v úžas, brzy však mi odhalil, co se za tím skrývá, a poučil mne, jak si to vysvětlit. Stručně řečeno, utratil a prohrál všechny hotové peníze z mého věna, a jelikož své panství nemohl už zatížit další hypotékou, chtěl si zaopatřit peníze na své výstřednosti prodejem jednoho nevelkého statku v mém vlastnictví, k čemuž potřeboval můj souhlas, a to byla také jediná pohnutka té lásky, již mi teď dával najevo.

Jednoznačně jsem odmítla mu vyhovět. Řekla jsem mu, a byla to čistá pravda, že kdyby mně byly patřily obě Indie, když jsme se brali, stačilo slůvko a byly jeho, neboť odjakživa zastávám zásadu, že komu žena daruje srdce, ten nechť je pánem i jejího majetku, ale když se laskavě už před delší dobou mého daru vzdal, ponechám si už také ve svém vlastnictví to málo, co zbylo z mého majetku.

Nebudu ti popisovat výbuch, jejž vyvolala tato slova i rozhodnost, s jakou jsem je pronesla, ani tě zatěžovat výstupem, který se mezi námi odehrál. To víš, že na přetřes přišla i ta aféra s milenkou, a to se vší parádou, kterou ji rozhořčení a opovržení dovede vyšperkovat.

Pan Fitzpatrick zůstal v té chvíli jako opařený a byl z toho tak popletený, jak jsem ho ještě neviděla, i když pámbuví to mívá v hlavě vždycky pěkně zpřeházené. Nepokusil se to však popřít, nýbrž zvolil taktiku, nad kterou mi zůstával rozum stát: sám mne zahrnul výčitkami. Předstíral, že to udělal ze žárlivosti – dost možná, že má žárlivost v povaze, co já vím; jistě je mu vrozená, anebo mu to sám čert nakukal, protože já mohu hrdě čelit celému světu a vyzvat kohokoli, ať to zkusí, najít u mne jen stín oprávněné pohany: vždyť ani nejzlolajnější jazyky se nikdy neopovážily dotknout mé cti. Uchovala jsem si chválabohu pověst stejně bez poskvrnky, jako byl můj život, a jen ať si některý lhář troufne vzít to v potaz. Ne, zlato moje, sice mě urážel, zle se mnou nakládal, mou láskou zhrdl, ale já se pevně rozhodla, že v tomto směru nedám nikomu sebemenší záminku k výtkám. – A přitom se najdou lidé tak zlomyslní a jazyky tak jedovaté, že tě před nimi žádná nevinnost neuchrání. Zcela bezděčné slůvko, náhodný pohled, trochu přátelského zájmu, nejnevinnější počínání – všechno tihle lidé překroutí a zveličí nevímjak. Já takové pomluvy prostě s opovržením přezírám, zlato moje. Ne, ujišťuju tě, že mne se něco takového nemůže dotknout. Ale kde jsem to přestala? Počkat – aha, řekla jsem ti, že manžel žárlil – a prosím tebe, víš na koho? – Představ si, že na toho poručíka, o kterém jsem se ti zmínila. Musel se vrátit o víc než rok nazpět, aby našel cíl své nepochopitelné žárlivosti, tedy pokud v něm skutečně vzplál nějaký takový cit a nepředstíral to jen proto, aby mne tupil.

Já tě ale unavuji přílišným zabíháním do podrobností. Dovedu teď celou tu historii už rychle k závěru. Krátce a dobře, po mnoha výstupech, které netřeba znovu líčit a při nichž se ta sestřenice tak důrazně stavěla na mou stranu, že ji pan Fitzpatrick nakonec vyhnal z domu, když zjistil, že mě ani neuchlácholí, ani nezastraší, abych souhlasila, uchýlil se k velice násilnické metodě. Dohaduješ se možná, že na mne vztáhl ruku, ale tak daleko nezašel, ač k tomu mnoho nechybělo. Zavřel mne do mé komnaty, nesměla jsem tam mít pero, inkoust, papír ani knihu a služka mi každý den ustlala a přinesla jídlo.

Když jsem v tomto vězení strávila týden, navštívil mne a hlasem přísného kantora nebo tyrana, což bývá často totéž, se mne zeptal, zdali jsem ochotna mu vyhovět. Odpověděla jsem pevně: ‚Co živa budu, ne.‘

‚Tak co živa budeš, odtud nevyjdeš, himlhergot krucifix!‘ zařval.

Držel mne tam ještě čtrnáct dní, a abych se ti přiznala, mé pevné odhodlání už začínalo ochabovat a přemítala jsem, že se snad podvolím, když tu jednoho dne manžel nakrátko odešel z domu a v jeho nepřítomnosti přešťastnou náhodou došlo k jisté – a já – právě jsem začínala propadat bezednému zoufalství – cokoli by v takové situaci bylo pochopitelné – a tehdy mě přišel – ale to by trvalo hodinu, než bych ti všechno dopodrobna vylíčila – nechci tě zbytečně unavovat – jedním slovem zlaťáky, ten nejspolehlivější klíč ke všem zámkům, mi otevřely dveře a propustily mne na svobodu.

Rychle jsem se vydala do Dublinu, tam si zajistila místo na lodi do Anglie a mířila jsem do Bathu, abych se uchýlila k tetince či tvému papá, nebo ke komukoli z příbuzenstva, kdo by byl ochoten se mne ujmout.

Včera večer mne manžel dohonil v tom hostinci, kde jsem přenocovala a odkud tys odjela chviličku přede mnou, ale mně se naštěstí podařilo prchnout a ujížděla jsem za tebou.

A to je celý můj příběh, zlato moje: pro mne dozajista tragický, ale tobě bych se možná měla omluvit, že jsem tě tím nudila.“

Žofinka si zhluboka povzdechla a odpověděla: „Je mi tě moc líto, Harrietko! – Ale cos čekala? Proč jen, proč sis musela brát Ira?“

„Nesmíš je odsuzovat šmahem,“ odvětila sestřenka. „I mezi Iry se najdou muži obdivuhodní a čestní, právě tak jako mezi Angličany: ba abych pravdu řekla, s velkorysostí se u nich setkáš častěji. Poznala jsem také několik příkladných, šlechetných manželů, jakých myslím ani v Anglii není nazbyt. Zeptej se mne spíš, proč jsem si musela brát takového ťulpase, a já se ti svatosvatě zapřísáhnu: já to na něm nepoznala.“

„A co myslíš,“ zeptala se Žofinka tichounkým a docela jiným hlasem, „nestane se nikdy z muže, který není hloupý, špatný manžel?“

„To je příliš obecně řečeno,“ odvětila ta druhá, „ale myslím, že u nikoho nehrozí to nebezpečí víc než u hlupáka. V okruhu mých známých jsou nejhoršími manželi ti největší tupohlavci, a troufala bych si tvrdit, že rozumný muž moc málokdy nakládá špatně s dobrou manželkou.“

8. Kapitola

V hostinci propukne pozdvižení a do toho se nečekaně objeví přítel paní Fitzpatrickové.

Žofinka teď na přání své sestřenky vyprávěla – nikoli co následuje, ale co v našem vyprávění předcházelo, a čtenář dojista promine, když mu to nebudu znovu opakovat.

Jednu poznámku o jejím vyprávění si však neodpustím, a to že se od začátku až do konce slůvkem nezmínila o nějakém Tomu Jonesovi, jako by nikoho takového na světě nebylo. Tuto skutečnost se nepokusím ani vysvětlit, ani omluvit. Pokud se to někomu jeví jako jisté pokrytectví, pak pro to budeme hledat omluvu tím hůře, když to porovnáme se zjevnou otevřeností a zdůrazňovanou upřímností druhé dámy. Ale tak tomu bylo.

Právě když Žofinka dospívala ke konci svého příběhu, dolehl do místnosti, kde obě dámy seděly, randál upomínající svou hlasitostí na smečku loveckých psů, právě vypuštěných z psince, a svou pronikavostí na mrouskající se kočky či houkání sýčka, anebo ještě spíše se podobal (které zvíře také vystihne lidský hlas) těm zvukům, jež se ozývají v útěšných prostorách rybného trhu za bránou Billingsgate z úst a někdy i z nozder luzných říčních nymf, druhdy najády zvaných, do hrubého jazyka překládaných jako „baby rybářky“; neboť když namísto dávnověké úlitby mléka, medu a oleje tyto kněžky si k jitřní bohoslužbě hojně prolejou hrdlo vonnými esencemi z jalovcových bobulek či možná sladu, pak kdyby některý odvážlivec jazykem kacířským znesvětil, tedy neuctivě se vyjádřil o jemné, tučné miltonské ústřici, o platýzu čerstvém a pevném, o flundře tak čiperné, jako když plavala ve vodě, o krabech zvíci mořských raků, o chutné tresce, která ještě před hodinou žila, anebo o jiných četných pokladech, jež vodní božstva, lovící v mořích a řekách, svěřila péči svých nymf, pak rozlícené najády pozvednou své nesmrtelné hlasy a nactiutrhači za tu bezbožnost zalehne v uších.

Takový randál tedy nyní vytryskl dole v šenku, hromobití, jež zprvu dunělo v dáli, se blížilo víc a víc, postupovalo po schodišti vzhůru a nakonec vtrhlo do komnaty k dámám. Řečeno stručně a bez všech metafor a opisů, slečna Honoria, když se byla neslýchaně rozhořčila v dolní síni a ve stejné tónině pokračovala při výstupu do schodů, teď přiběhla celá bez sebe rozhořčením a vychrlila: „Jen pomyslete, jemnostslečinko! Umíte si představit, že ten troup nestydatá, ten zdejší krčmář, měl tu drzost říct mi do očí, a ještě to opakoval, že jemnostslečna je ta ohavná coura povětrná, ta Jenny Cameronová, co se po kraji tahá s mladým pretendentem? A ještě měl ten prolhaný pacholek drzý tu troufalost mi vykládat, že se mu k tomu jemnostslečna sama přiznala: ale já mu to spočítala, ten lotr má památku na moje nehty po celém obličeji. ‚Moje jemnostslečna!‘ povídám mu. ‚Moje jemnostslečna by se na nějakého pretendenta ani nepodívala. Je to vysoce urozená mladá dáma z přední vznešené a

zámožné somersetshirské rodiny. Slyšel jste už někdy o proslulém vrchnostpánovi Westernovi, člověče? Je to jeho jediná dcera a dědička celého jeho obrovského panství.‘ Moje jemnostslečna a nějaká taková skotská harapanna zlíhaná – ten šejdíř lotrovská! – Škoda že jsem mu nerozmlátila hlavu punčovou mísou.“

Žofince na tom všem vadilo nejvíc, že Honoria odhalila její totožnost. Jelikož ale omyl hostinského vysvětloval ty řeči, které předtím Žofinka vztahovala na sebe, spadl jí v téhle chvíli kámen ze srdce a musela se tomu dokonce usmát. Tím Honorii velice popudila a ta to hned dala najevo:

„To jsem si, slečno, namouduši nemyslela, že se tomu jemnostslečna dokáže smát. Takový lotr šibeničník vás má za děvku! Jemnostslečně to třeba nebude vhod, že jsem se jí zastala, co já vím, nehas, co tě nepálí, jak se říká, ale já bych to nepřenesla přes srdce, aby někdo mojí dámě nadával do děvek. To nikomu nedovolím! Jemnostslečna je ctnostná jako žádná druhá, a já vyškrábu oči každému holomkovi, který by měl tu drzost a troufnul by si třeba jen slůvkem špitnout, že ne. Už jsem obsluhovala kolik dam, ale proti žádné z nich nemoh nikdo říct ani to nejmenší.“

Hinc illae lacrimae! Zkrátka a dobře, Honoria milovala svou slečnu tak vřele, jak to u služebnictva bývá pravidlem, to jest – krom toho jí také vlastní hrdost velela, aby velebila charakter dámy, již obsluhovala, protože v tom směru viděla úzkou spojitost mezi ní a sebou. Když pověst její dámy dosahovala oblačných výšin, její vlastní byla taktéž povznesena: v opačném případě by podle jejího názoru i sama klesla do bláta.

U tohoto tématu musím chvilinku prodlít, čtenáři milý, a povědět ti jistou historku. Slavná herečka Nell Gwynnová, když jednou vyšla z domu, kde vykonala krátkou návštěvu, k svému kočáru, spatřila kolem něj sběh lidu a svého lokaje celého potlučeného a zabláceného; i zeptala se ho, z jaké příčiny se ocitl v takovém stavu, a ten člověk odpověděl: „Mydlil jsem se s jedním lotrem mizerným, protože nadával milostpaní do kurev.“

„Ty má hlavo dřevěná!“ odvětila mu na to paní Gwynnová, „kvůli tomu by ses musel prát každý den až do smrti, to přece kdekdo ví, ty hlupáku!“

Chlap zabouchl dvířka kočáru. „Ať si,“ brumlal, „ale stejně mně nebude nikdo říkat, že dělám lokaje kurvě.“

Je tedy zcela pochopitelné, že se slečna Honoria tak rozparádila, i kdyby pro to nebylo už žádné další vysvětlení; ve skutečnosti však její hněv vzplál ještě z jiné příčiny, a za tím účelem čtenáře prosíme, aby se laskavě rozpomenul na jistou okolnost, svrchu už zmíněnou. Jsou tekutiny, které mají na naše city i na oheň účinek právě opačný než voda, že totiž obojí rozplamení, nikoli hasí. K nim se čítá i ušlechtilý nápoj zvaný punč. Ne nadarmo říkával učený doktor Cheney o pijácích punče, že lijí do hrdla tekutý oheň.

Slečna Honoria si naneštěstí nalila do hrdla takové množství tohoto tekutého ohně, že jí jeho kouř začal stoupat do lbi a oslepil rozum, jenž tam prý sídlí, zatímco vlastní plameny v žaludku se brzy rozšířily až k srdci a rozpálily tam cit pýchy. Proto se přestaňme divit, že se komorná tak rozběsnila, byť se nám na první pohled příčina toho všeho jevila malicherná.

Žofinka i její sestřenka se ze všech sil snažily uhasit plameny, které tak zuřivě plápolaly po celém domě. Nakonec se jim to podařilo, anebo, abychom setrvali při své metafoře, plameny strávily všechno topivo, jež jazyk nabízí, to jest všechny hanobící výrazy, a poté samy od sebe vyhasly.

Klid tedy zavládl v horních komnatách, ne však dole v kuchyni, kde paní domu, pobouřena škodami, které na kráse jejího manžela napáchala slečna Honoria svými drápy, hlasitě volala o pomstu a spravedlivý trest. Zato ubožák, jenž střetnutím utrpěl nejvíc, mlčel. Dost možná, že ztrátou krve jeho hněv vychladl, neboť nepřítel zaútočil nejen nehty na jeho tváře, ale i pěstmi na jeho nozdry, které nad tou pohanou dštily hojné krvavé slzy. Předpokládali bychom, že tu spolupůsobilo i kajícné vědomí omylu, ve skutečnosti však ho účinně umlčel způsob, jímž se o svém omylu přesvědčil, jelikož běsnění slečny Honorie ho v jeho domněnce jen ještě utvrdilo: teď však zjistil od velice vznešené osobnosti, která přibyla v krásné ekvipáži a s početným doprovodem, že jedna z těch mladých žen je urozená dáma a jeho blízká přítelkyně.

Na příkaz této osobnosti vystoupil nyní hostinský do schodů, aby sdělil krásným cestovatelkám, že dole čeká nějaký vznešený šlechtic a dožaduje se té cti, aby směl dámám vykonat návštěvu. Žofinka zbledla a zachvěla se, když to slyšela, ač čtenář hned usoudí, že takto zdvořilý vzkaz, i když ho hostinský netlumočil přesně, nemohl pocházet od jejího papá, avšak strach se často dopouští stejné chyby jako smírčí soudce, že na základě kdejaké maličkosti dospěje k rozhodnutí, aniž řádně prozkoumá indicie na obou stranách.

Abychom tedy vyšli vstříc spíše čtenářově zvědavosti než obavám, chystáme se ho neprodleně informovat, že v pozdních večerních hodinách sestoupil v tomto zájezdním hostinci jistý irský peer, cestující do Londýna. Tento šlechtic vyšel od večeře do zuřícího hurikánu výše zaznamenaného, zahlédl komornou paní Fitzpatrickové a na stručný dotaz mu bylo řečeno, že její milostpaní, k níž ho poutaly zvlášť blízké přátelské vztahy, dlí nahoře v komnatě. Ledva se toto dozvěděl, obrátil se na hostinského, uklidnil ho a vyslal ho nahoru s poručením poněkud dvornějším, než dámám bylo tlumočeno.

Někdo se možná podiví, proč své poselství nesvěřil komorné, musíme ale bohužel konstatovat, že momentálně nebyla schopna výkonu této, ba ani žádné jiné služby. Rum, jak hostinský nazýval svůj sladový destilát, mrzce zneužil vyčerpání, jež se nebožačky po té štrapáci zmocnilo, a poplenil její vynikající schopnosti ve chvíli, kdy neměla dost sil k obraně proti takovému útoku.

Nepopíšeme onen tragický výjev dopodrobna, považovali jsme však za svou povinnost v zájmu oné historické věrohodnosti, již zastáváme, krátce se zmínit o faktu, jejž bychom byli raději pominuli. Mnozí kronikáři, jimž tato snaha po věrohodnosti či pečlivosti, ne-li něco horšího, chybí, nechají zhusta čtenáře tápat po těchto detailech v tmách, čímž ho uvádějí v údiv a zmatek.

Žofinka se brzy zprostila svých zbytečných obav, když vešel urozený peer, jenž byl nejen dobrým známým paní Fitzpatrickové, ale i jejím zvlášť důvěrným přítelem. Otevřeně řečeno, to za jeho přispění unikla manželovi, neboť tento šlechtic měl v povaze stejné hrdinství jako slavní rekové, o nichž se dočítáme v rytířských eposech, a mnohou nymfu už osvobodil ze zajetí. Horlil proti barbarské přísnosti, jíž manželé a otcové někdy stíhají bytosti mladé a krásné, jako druhdy potulní rytíři proti kruté moci černokněžníků; po pravdě řečeno, častokrát už mě napadlo, zda ti černokněžníci, jimiž se to v romancích jen hemží, nebyli ve skutečnosti tehdejší manželé a manželství samo ten zakletý zámek, kde nymfy bývaly držány.

Tento šlechtic měl panství poblíž Fitzpatrickova a s dámou se už delší dobu znal. Když se doslechl o jejím zajetí, vyvinul značné úsilí, aby ji osvobodil, což se mu podařilo ne tím, že po příkladu dávných hrdinů ztekl hradby, ale že ve shodě s moderním uměním válečnickým podplatil klíčníka: toto umění se dnes cení výš než neohroženost a zlato je podle zkušenosti mocnější zbraň než olovo či ocel.

Jelikož však tuto okolnost nepovažovala paní Fitzpatricková za natolik podstatnou, aby s ní obeznámila sestřenku, nesvěřili jsme se s ní tenkrát ani my čtenáři. Nechali jsme ho raději chvíli hádat, zda někde neobjevila, razila si či za použití jiných nečekaných, ba možná nadpřirozených prostředků se domohla mincí, jimiž podplatila svého žalářníka, a nerušili jsme tok vyprávění upozorněním na okolnost, která jí nepřipadala dost důležitá, aby stála za zmínku.

Po krátkém rozhovoru vyjádřil peer jisté překvapení, že se setkává s dámou právě zde, neboť prý žil v domnění, že se vydala do Bathu. Paní Fitzpatricková suverénně odvětila, že jí v tom zabránil jistý člověk, jehož nebude jmenovat. „Zkrátka mne dostihl manžel," pravila. „Nemusím přece tajit, co už každý stejně moc dobře ví. S neuvěřitelným štěstím se mi podařilo uprchnout a ubírám se teď do Londýna s touto mladou dámou, která je moje blízká příbuzná a unikla právě tak kruté tyranii jako já."

Jeho Lordstvo usoudilo, že i zde je tyranem manžel, a tak pronesl projev bohatý na komplimenty oběma dámám a na invektivy vůči vlastnímu mužskému plemeni, a několikrát se nelichotivě dotkl instituce manželství jakožto takové, neboť dává mužům nespravedlivou moc nad vnímavější a obdivuhodnější polovinou lidského rodu. Svou oraci zakončil tím, že nabídl dámám svou ochranu i svou ekvipáž s šestispřežím, kteroužto nabídku přijala paní Fitzpatricková okamžitě a na její naléhání nakonec i Žofinka.

Když se takto dohodli, Jeho Lordstvo se odporoučelo a dámy se uložily k odpočinku, přičemž paní Fitzpatricková bavila svou sestřenku dlouhým chvalozpěvem na charakter irského peera, a zvláště pak vyzdvihovala jeho oddanost k urozené choti; prohlásila, že je to jediný jí známý šlechtic, jenž je neúchylně věrný manželskému loži. „A to je mezi panstvem velmi řídká ctnost, drahá Žofinko," dodala. „Nepočítej s tím, až se vdáš: věř mi, že by ses určitě dočkala zklamání."

Žofinka si po těchto slovech lehce povzdechla a tento povzdech možná navodil nějaký nemilý sen, jelikož se s ním ale nikomu nesvěřila, nemůže čtenář čekat, že mu jej zde zapíšeme.

9. Kapitola

Jitro popsáno ozdobným slohem. Ekvipáž. Líbeznosti komorných. Hrdinné sebeovládání Žofinčino. Její velkodušnost, a jak byla přijata. Odjezd celé společnosti a její příjezd do Londýna včetně několika postřehů k poučení cestujících.

Ti z lidského společenství, jimž osud přisoudil, aby vytvářeli životní hodnoty, začínali právě rozsvěcet svíčky a chystali se k denní práci ku prospěchu těch, jimž osud přisoudil těch hodnot užívat. V tomto čase dostaví se statný čeledín na audienci k svému spolupracovníku volovi; šikovný mistr svého řemesla i pracovitý tovaryš vyskakují z tvrdého lože; v tomto čase čiperná služtička začíná odstraňovat spoušť v salónu po nočním hýření, zatímco její původci se přehazují v neklidném spánku, jako by jim tvrdá prachová peřina nedopřávala pohodlně spočinout.

Jednoduše řečeno, jen co hodiny odbily sedmou, byly dámy přichystány na cestu a Jeho Lordstvo s ekvipáží jim byli k službám.

Vyvstala však jistá nesnáz, spočívající v otázce, jak pojede Jeho Lordstvo osobně; v poštovním dostavníku totiž, kde se správně neodlišují cestující od zavazadel, šikovný vozataj lehce napěchuje půl tuctu na sedadlo pro čtyři, neboť vychází z prospěšného názoru, že objemná matróna či dobře vykrmený pan radní nepotřebujou zabrat víc místa než tenká slečinka či vychrtlý dlouhán: vždyť útroby, když se dobře smáčknou, povolí a směstnají se v úzký obal; ale v těch povozech, které se pro odlišení nazývají panské kočáry komorní, ač zhusta objemnější než ty druhé, se tato skladná metoda neuplatňuje.

Jeho Lordstvo hodlalo všechny těžkosti rázem vyřešit galantní nabídkou, že sám pojede na koni, ale paní Fitzpatricková o něčem podobném nechtěla ani slyšet. Nato bylo dohodnuto, že se komorné budou střídat na jednom z komoňů Jeho Lordstva, jenž byl také za tím účelem vybaven dámským sedlem.

V hostinci se vypořádali, dámy propustily své dosavadní průvodce a Žofinka dala hostinskému něco na odškodněnou, zčásti za ty modřiny, které utržil, když na něho spadla, a zčásti za to, co vytrpěl od rozlícené komorné. A teprve teď objevila Žofinka ztrátu, jež ji poněkud znepokojila: postrádala tu stolibrovou bankovku, kterou jí dal tatíček ten večer, kdy se viděli naposledy, a která tvořila krom nějaké nepatrné maličkosti celé její jmění. Hledala všude možně, prohlížela a protřásala všechny své věci, ale marně, bankovka nebyla k nalezení, a tak nakonec usoudila, že ji zřejmě vytrousila z kapsy, když tak nešťastně spadla z koně v tom tmavém úvoze, jak jsme popsali. V této domněnce ji utvrzovalo i to, že se rozpomněla, jak si v kapsách všechno zpřeházela, když z nich těsně před pádem dolovala ten šátek, aby vypomohla paní Fitzaptrickové z nesnází.

Takovéhle maléry, ať už s sebou přinášejí jakékoli těžkosti, nemohou zdrtit člověka duševně vyrovnaného, pokud jim nepřispěchá na pomoc lakota. I Žofinka, třebaže ji něco takového nemohlo potkat v horší chvíli, hned své znepokojení překonala a s obvyklou vyrovnaností a spokojenou tváří se připojila k ostatním. Jeho Lordstvo doprovodilo dámy do ekvipáže včetně slečny Honorie, která po mnoha líbeznostech a vážených madam se nakonec podvolila zdvořilému naléhání své sestry od řemesla a přijala čestné místo v kočáře jako první: a byla by na něm spokojeně setrvala celou cestu, kdyby ji její jemnostslečna po několika marných náznacích nakonec nepřiměla, aby se dala vystřídat. Když se společnost usadila v kočáře, vyrazil vpřed, provázen četnými sloužícími a dvěma nohsledy, kteří se předtím vezli s Jeho Lordstvem a mohli být vypovězeni z ekvipáže i z důvodů mnohem malichernějších, než aby ustoupili dvěma dámám. V tom jednali jen jako kavalíři, oni by se však byli ochotně podujali třeba povinností štolby anebo se snížili k něčemu ještě horšímu, jen aby si podrželi výsadu dělat Jeho Lordstvu společnost a zasedat k jeho tabuli.

Pan hostinský byl tak spokojený s Žofinčiným dárečkem, že svých modřin a škrábanců vůbec nelitoval, ba spíše naopak. Čtenář bude možná zvědav na *quantum*[101] toho dárku, bohužel však nejsme s to jeho zvědavost uspokojit. Ať to bylo, kolik bylo, hostinskému to tělesnou úhonu vyvážilo; lamentoval ale, že nevěděl dřív, jak lehce se ta dáma loučí s penězi: „Namouvěru," povídá, „to jsme jí mohli všecko započítat dvakrát, a ona by to byla zaplatila, ani by nemrkla."

Jeho žena si z toho ale vyvodila docela jiné závěry: jestli protrpěla každou újmu manželovi způsobenou citlivěji než on sám, to nevím, jisto je, že ji Žofinčina štědrost uspokojila méně než jeho. „A já bych řekla, že si ta dáma umí moc dobře spočítat, jak vynaložit peníze, jen si nemysli," prohlásila. „Mohla si domyslet, že takovouhle věc nepřejdeme bez odškodnění, a u soudu by ji to přišlo mnohem dráž než tahle almužna, a já se ti jen divím, žes to bral."

„Ty máš vždycky moudrosti na rozdávání," vece manžel. „Dráž že by ji to přišlo? Představuješ si, že mi to není stejně jasné jako tobě? Ale co z těch drahých peněz, pokud vůbec něco, by skončilo v naší kapse? Jó, kdyby synáček Tom ještě žil a měl advokátskou živnost, to bych mu s radostí přihrál takovýhle kšeftík. Ten by si na tom smls, ale teď už v příbuzenstvu žádného advokáta nemám, tak co bych běhal k soudu na prospěch cizím lidem?"

„Máš pravdu," přitakala, „ty z toho máš přece jen nejlepší pojem."

„To bych řek," odpověděl. „Na peníze já jsem kos, ty ucítím na sto honů. Každý, to si pamatuj, by je z lidí nevydoloval. Dobře si to zapamatuj, co jsem řek: každý by to z ní byl nevytáh, to ti povídám." Manželka se přidala a jako ozvěna velebila manželovu moudrost, a tak skončila jejich krátká debata o této věci.

Rozloučíme se proto s těmito lidičkami a budeme provázet vznešeného peera a jeho půvabné společnice, jimž cesta tak rychle ubíhala, že překonali těch devadesát mil za dva dny a v podvečer druhého dne vjeli do Londýna, přičemž je cestou nepotkala ani jedna zajímavá příhoda, která by si zasluhovala tu čest být v tomto vyprávění zaznamenána. Naše pero tedy napodobí jejich rychlost a bude držet krok s cestujícími, o nichž je řeč. Dobří spisovatelé by se rozhodně měli v tomhle směru poučit od zkušeného cestovatele, jenž pobývá na tom či onom místě úměrně podle krás a poutavých pamětihodností tam k spatření. Na šlechtických panstvích jako Eshur, Stowe, Wilton, Eastbury nebo Prior's Park nestačí celé dny, aby se vznícená představivost dosyta pokochala a naobdivovala nad podivuhodnou schopností umění zdokonalit přírodu. Někde nás upoutají hlavně umělecká díla, jinde soupeří o potlesk umění s přírodou, ale v tom posledně jmenovaném sídle vítězí příroda. Ta se zde objevuje v rouchu nejskvostnějším a umění stojí skromně ve stínu své milostivé vládkyně. Zde příroda hýřivě obdaruje svět nejvzácnějšími poklady a lidský um ji k tomu jen hraje druhé housle.

Týž vkus a táž představivost, jež se vznícena opájí těmito úchvatnými výjevy, může se potěšit i pohledem mnohem nenáročnějším. Hory, řeky a lučiny Devonu a Dorsetu přitahují zraky bystrého cestovatele a nabádají k prodlení: však to pak dohoní zvýšenou rychlostí na ponuré vřesovině bangshotské či na té přívětivé pláni, která se prostírá na západ od Stockbridge, kde se po šestnáct mil nenaskytne očím nic, na čem by spočinuly, leda osamělý strom, pokud se mraky neslitují a k osvěžení ducha nad tou úmornou podívanou nám neodhalí své proměnlivé paláce.

Zcela jinak pak cestuje obchodem zaujatý kupec, mudrlant, soudce, důstojný lékař, teple navlečený dobytkář a všichni další z početného plemene majetnictví a tuposti. Ti se kodrcají stále stejným tempem, ať žírnými lučinami, ať vyprahlým vřesovištěm, jejich koně s neměnnou pravidelností odměřují čtyři a půl míle za hodinu, zvíře stejně jako jeho pán upírá oči kupředu a stejné úvahy se přitom oběma honí hlavou. Takový jezdec se stejným zaujetím přeletí pohledem nádherné perly architektury jako ty pěkné budovy, jimiž kdosi neznámý vyšperkoval prosperující město soukeníků, kde se hromady cihel kupí co památník toho, že se tam předtím nakupily hromady peněz.

Jelikož ale spěcháme za naší milou hrdinkou, ponecháme už na tobě a tvé moudrosti, čtenáři, abys tato pozorování aplikoval na všechny Boióty mezi spisovateli i na ty ostatní. To bohatě zvládneš i bez našeho přispění. Jen se chop příležitosti a pusť se do díla: jsme sice připraveni podat ti na všech obtížných místech pomocnou ruku, jelikož neočekáváme, na rozdíl od jiných, že budeš hádat, co tím chtěl autor říct, nehodláme v tobě ale pěstovat pohodlnost tam, kde se od tebe nevyžaduje nic než trocha pozornosti; velmi se totiž pleteš, pokud si představuješ, že jsme tohle objemné dílo začali psát s úmyslem, aby tvá vlastní moudrost zůstala ležet ladem, a že dopustíme, abys nikdy nevyužil svého talentu a tudíž prošel těmito stránkami bez vlastního potěšení a užitku.

10. Kapitola

Párkrát se zmíníme o počestnosti a víckrát o podezíravosti.

Naši cestovatelé tedy dospěli do Londýna a sestoupili v sídle Jeho Lordstva, kde se po únavné dlouhé cestě občerstvili; sloužící se mezitím vypravili hledat oběma dámám ubytování, jelikož paní Fitzpatricková vzhledem k tomu, že milostivá lady nedlela právě v Londýně, rozhodně odmítala přespat pod střechou Jeho Lordstva.

Někteří čtenáři možná usoudí, že dbala dekora a své pověsti s přehnaným puntičkářstvím, vezmeme-li však v úvahu, že byla v situaci velice choulostivé, a představíme-li si, co dokážou nactiutrhačné jazyky, přiznáme jí, že pokud to s opatrností přeháněla, přeháněla to správným směrem, a každá žena, která se ocitne v podobném postavení, by učinila moudře, kdyby si z ní vzala příklad. Počestnost, která přísně zachovává zdání, pokud lpí jen na tom zdání, možná při teoretických úvahách nebude ohodnocena tak vysoko jako ryzí počestnost bez zmíněných formalit, vždycky se ale dočká halasnější chvály, a kdekdo myslím uzná, že každá žena, až na nějakou tu mimořádnou výjimku, by se měla držet buď té jedné počestnosti, nebo té druhé.

Byt byl uchystán a Žofinka prozatím sestřenku doprovázela, rozhodla se však, že hned nazítří se poptá po oné dámě, pod jejíž ochranu se hodlala uchýlit, jak už jsme se o tom zmínili, když opouštěla otcovský dům. A nyní byla ještě pevněji odhodlána tento záměr uvést v čin vzhledem k jistým úvahám, které na ni dotíraly cestou v kočáře.

Jelikož bychom ani zanic nechtěli Žofince přisoudit odpuzující podezíravost, váháme, jak seznámit čtenáře s jejími podivnými pocity v souvislosti s paní Fitzpatrickovou, o níž teď rozhodně měla určité pochybnosti; ty se však zhusta uhnízdí v nitru zlých lidí, a proto

nepokládáme za vhodné promluvit o tom otevřeně dřív, než si trochu něco povíme o podezíravosti obecně.

Odedávna mi připadalo, že podezíravost jest dvojího druhu. Jedna, tvrdím, pochází ze srdce, neboť se vyznačuje neobyčejnou rychlostí úsudku, jaká by bez předchozího vnitřního impulsu ani nebyla možná, a to tím spíš, že si s vrcholnou rozhodností často svou matérii vytváří: vidí, co není, a vždy víc, než odpovídá skutečnosti. Mluvím o pohotovém bystrozraku, jehož jestřábímu pohledu neujde ani sebemenší náznak zla; jenž si tvoří závěry nejen z počínání, ale i ze slůvek a výrazů, a jelikož vychází z pozorovatelova srdce, umí se vnořit i do srdce pozorovaného a tam odhalí zlo takříkajíc v raném embryonálním stavu, ba někdy ještě dříve, než bylo počato. Obdivuhodná schopnost, kdyby byla neomylná; jelikož však jí takovou dokonalost nepřisuzuje nikdo než jeden smrtelník, zavinila už nespolehlivostí svých pronikavých objevů nejednu vážnou neplechu a přinesla velké trápení hodným a nevinným. Proto se mi takovéhle bystrozraké odhalování zla jeví jako nebezpečná přepjatost, ba jako odsouzeníhodné zlo samo o sobě. V tomto záměru mne utvrzuje ještě zkušenost, že bohužel vždy vyvěrá ze srdce plného zloby, protože jsem ani jednou nezažil, že by si tuto schopnost přivlastňoval člověk srdce laskavého. A od podezíravosti tohoto druhu Žofinku naprosto a s konečnou platností osvobozuji.

Druhá podezíravost vychází podle mého mínění z hlavy. Je to v podstatě schopnost vidět, co máme před očima, a činit závěry z toho, co vidíme. Tomu prvnímu se nevyhne nikdo, kdo má oči k vidění, a to druhé je stejně nevyhnutelný důsledek toho, že vlastníme jistý rozum. Taková podezíravost je nepřítelem provinilých, a mně se nejeví v nepříznivém světle, přestože někdy vinou lidské omylnosti usoudí nesprávně. Tak například, když manžel náhodou překvapí svou choť na klíně či v objetí jednoho z těch fešných pánů, kteří se hlásí k učení Dona Juana, moc bych se mu nedivil, kdyby na základě důvěrností, jichž byl skutečně svědkem, se domýšlel ještě něčeho víc než této, nazveme-li to hodně shovívavě, ležérní nenucenosti. Čtenář se dozajista sám rozpomene na velké množství výstižných příkladů. Já vyjádřím už jen jediný názor, podle mínění některých možná nekřesťanský, o jehož oprávněnosti jsem bohužel přesvědčen: podezírám lidi, že jsou schopni zopakovat, čeho se už jednou dopustili; kdo se jednou zachová jako lump, umí tu roli sehrát znovu. A musím po pravdě doznat, že podezíravostí tohoto druhu se Žofinka podle mého provinila. A podezíravost tohoto druhu ji dovedla k domněnce, že paní Fitzpatricková nejspíš je, jaká je.

Bylo to zřejmě takhle: paní Fitzpatricková moudře uvážila, že počestnost mladé dámy je na tom ve světě stejně jako ubohá zaječice, na kterou číhají jen a jen nástrahy, sotva se odváží vystrčit čeníšek: jak taky jinak? Když se tedy rozhodla a při první příležitosti se zřekla manželovy záštity, hledala vzápětí záštitu u jiného muže, a koho by si spíš vyvolila za ochránce než muže urozeného, zámožného, s dobrou pověstí, jenž vedle toho, že z vrozené dvornosti tíhl k potulnému rytířství, to jest ujímal se dam v nesnázích, jí často vyznával vřelou oddanost a poskytl jí už v tom směru všechny důkazy, které byly v jeho moci?

Jelikož však zákony hloupě opomíjejí funkci vicemanžela nebo ochránce uprchlých dam a lidská zlomyslnost by mu mohla přisoudit nelichotivější přízvisko, dohodli se, že Jeho Lordstvo bude dámě poskytovat všechny tyto laskavé služby soukromě a že nezaujme veřejně postavení jejího lorda protektora. Ba, aby mu nikdo takový úřad nepřisoudil, úmluva zněla, že se dáma vydá do Bathu přímo, zatímco Jeho Lordstvo zamíří nejprve do Londýna a odtud odjede do zmíněných lázní na radu svých lékařů.

Tohle všechno Žofinka velice jasně pochopila nikoli z toho, co říkala či jak se chovala paní Fitzpatricková, ale díky vznešenému peerovi, jenž nebyl zdaleka tak obratným strážcem tajemství jako dotyčná dáma; a možná právě ta přísná diskrétnost, jíž paní Fitzpatricková ve svém vyprávění v tomto směru dbala, podnítila podezření, jež její sestřenka teď pojala.

Žofinka lehko objevila hledanou dámu, protože v Londýně snad nebyl nosič, aby přesně nevěděl, kde sídlí, a když v odpověď na svůj list dostala naléhavé pozvání, okamžitě je přijala. Paní Fitzpatricková nezdržovala sestřenku víc, než vyžadovala zdvořilost. Zdali vytušila svrchu zmíněné podezření a nebylo jí to vhod či k tomu měla jiný důvod, nevím: jisto však je, že po rozloučení dychtily se Žofinkou obě stejně.

Když se Žofinka se sestřenkou loučila, neodpustila si, aby jí nenaznačila své obavy. Kladla jí na srdce, aby probůh byla opatrná a stále měla na paměti, v jak choulostivé situaci se ocitla, a nakonec vyjádřila naději, že by se snad našla cesta, jak by se s manželem smířili. „Vzpomeň si, Harrieto drahá," řekla, „na tu zásadu, kterou nám tetinka Westernová oběma tak často opakovala: ‚*Když se rozpadne spojenectví mezi manželi a ti si navzájem vyhlásí válku, je manželka při podepsání příměří za všech okolností ve výhodě.*' Doslova tak to tetinka říkala, a ta přece má bohaté zkušenosti a zná svět."

Paní Fitzpatricková se přezíravě usmála a pravila: „O mne se nestrachuj, holčičko, ale ty sama buď opatrná, protože jsi mladší než já. Přijdu tě za pár dní navštívit a mezitím ode mne přijmi tuhle radu: slečnu Rozvážnou nech na venkově, tady ve městě by ti nemotorně překážela.“

Takto se obě sestřenky rozžehnaly a Žofinka se ihned odebrala k lady Bellastonové, kde se jí dostalo vřelého a ochotného přijetí. Milostivá lady ji kdysi poznala u tetinky Westernové a upřímně si ji oblíbila. Byla velice ráda, že se s ní znovu shledává, a když uslyšela, proč opustila otce a prchla do Londýna, jednoznačně ji pochválila, že jednala promyšleně a rázně; pak vyjádřila svou radost nad tím, že jí Žofinka prokázala takovou důvěru a vybrala si její dům za útočiště, a slíbila, že jí poskytne veškerou ochranu, která je v její moci.

Když jsme tedy Žofinku dopravili do bezpečí, čtenář, předpokládám, ji tam bude ochoten na čásek zanechat, abychom se mohli poohlédnout po ostatních, především pak po nebohém Tomovi, jemuž jsme poskytli dost času, aby se kál za své hříchy, které, jak se to zpravidla stává, samy přivolaly patřičný trest na hlavu provinilcovu.

KNIHA DVANÁCTÁ

Zahrnuje týž časový úsek jako předcházející.

1. Kapitola

Vysvětluje, kdy se moderní autor dopouští plagiátu a kdy má na svou kořist plné právo.

Vzdělaný čtenář v průběhu tohoto mohutného díla dozajista už zaznamenal, že často překládám úryvky z předních starověkých autorů, aniž ocituji původní znění či vůbec uvedu knihu, odkud jsem si je vypůjčil.

Takové počínání staví do velmi patřičného světla důvtipný abbé Bannier v předmluvě ke své Mytologii, dílu velmi učenému a stejně moudrému. „Čtenář hravě postřehne," praví, „že často sloužím jeho zájmům na úkor vlastní reputace: autor mu přece prokazuje velkou čest, když z ohledu na něj potlačí učené citáty, jež se mu nabízejí a stály by ho jen tu trochu námahy, vynaloženou na jejich překlad."

Přecpat dílo takovými útržky, to skutečně zavání nestoudným švindlem na lidech učených, protože jsou tu lstí dohnáni, aby si podruhé zakoupili v malém, co už mají ve velkém, ne-li v hlavě, tedy doma na policích, a ještě podlejší je to vůči nevědomcům, kteří tak nedobrovolně platí za něco, co jim nikterak není k užitku. Spisovatel, jenž přimísí do svého díla fůry řečtiny a latiny, zachová se ke svým dámám a urozeným panáčkům stejně nepoctivě, jako si to vůči nim často dovolí dražebníci, když přeházejí a pomíchají své zboží tak, abyste, chcete-li získat žádanou věc, museli zároveň zakoupit i to, co vám nikterak neposlouží.

A jelikož každé počínání, i navýsost šlechetné a nesobecké, hlupáci umějí nepochopit a zlomyslníci pošpinit, podlehl jsem někdy pokušení zaštítit si renomé na úkor čtenářů a přepsat i originál či aspoň ocitovat údaje o kapitole a verši, kdykoli jsem použil cizí myšlenky či věty. Ba váhám, zda jsem často nedošel úhony opačnou metodou: zda jsem při neuvedení autora originálu spíše se nevystavil podezření z plagiátu, než získal uznání za nezištnou motivaci, jak ji vyzdvihuje onen právem slavený francouzský abbé.

Abych tedy do budoucna předešel všem podobným výtkám, přiznávám tímto a ospravedlňuji uvedenou skutečnost. Starověcí autoři by se měli pokládat za žírnou občinu, kde každý, kdo si

aspoň ždibíček propachtoval na Parnasu, smí volně popásat svou múzu. Anebo abych to osvětlil ještě zřetelněji, my novodobí se máme k starověkým jako chudí k bohatým. Chudými zde míním onu početnou a zasloužilou obec, již my Angličané zveme luzou. Komu se dostalo té cti a směl se s řečenou luzou tak či onak sblížit, tomu je jistě dobře známo, že jedna z jejích zakořeněných zásad velí bez váhání rabovat a plenit u bohatých bližních, což se u nich nepokládá za hříšné ani hanebné. Této zásady tak věrně dbají a řídí se podle ní, že snad v každé farnosti našeho království působí trvalé spolčení proti jisté zámožné osobě zvané vrchnost, jejíž vlastnictví všichni chudí rodáci považují za nehájenou kořist, a jelikož v jejím přivlastňování nevidí nic špatného, mají za věc své cti a mravní povinnost všechno tajit a chránit jeden druhého před případnými trestními sankcemi. Obdobně se velikáni starověku jako Homér, Vergilius, Horatius, Cicero a další jeví nám spisovatelům jako sami bohatí vrchnostpáni, jimž my, chudí z Parnasu, podle prastarého zvykového pořádku můžeme sebrat, nač přijdeme. Tuto privilej si pro sebe vymiňuji, a na oplátku jsem ochoten přiznat ji všem svým chudým druhům, jednomu jako druhému. Vyžaduji od nich jen jediné, a z toho neslevím: abychom mezi sebou zachovávali přísnou poctivost, jako to dokáže luza. Okrádat se navzájem, to by byl těžký zločin a nestoudnost: vždyť bychom se obohacovali na úkor chudých (někdy větších ubožáků, než jsme sami), v čemž vidím darebáctví stejně podlé jako uloupit milodary na chudinský špitál.

Jelikož po nejpřísnějším sebezpytování mě svědomí z žádné takové podlosti neviní, spokojím se s tím, že se přiznám k prvému zmíněnému přestupku, a ani napříště nezaváhám přisvojit si ze starověkého autora, kterýkoli citát se mi bude hodit, aniž uvedu jméno autora a zdroj. Ba co víc, od toho okamžiku, kdy ho přepíši do svého díla, přisvojuji si jeho myšlenky a očekávám, že je všichni moji čtenáři budou pokládat výlučně za mé vlastnictví. Toto vlastnické právo si však osobuji jen s tou podmínkou, že budu přísně poctivý vůči svým chudým druhům a nevypůjčím si nikdy nic z toho mála, co jim patří, aniž k tomu připojím jejich pečeť, aby se to mohlo kdykoli vrátit pravoplatnému majiteli.

Tohle k své škodě opomněl jistý pan Moore, jenž si kdysi vypůjčil pár veršů od Popea a spol., načež si dovolil přepsat šest z nich do své hry *Soupeřící módy*. Pan Pope je však naštěstí v řečené hře našel, silou se svého vlastnictví zmocnil a přemístil je opět do vlastních děl; navíc pak potrestal řečeného Moora tím, že ho uvrhl do krutého žaláře své *Hlupciády,* kde jeho nešťastná památka teď úpí a úpět bude navěky v spravedlivém trestu za takové nepoctivé praktiky v básnickém řemesle.

2. Kapitola

Vrchnostpán sice neobjeví dceru, leč objeví cosi jiného a kvůli tomu zanechá dalšího pronásledování.

Náš příběh se teď obrací do hostince v Uptonu, odkud se nejprve vydáme po stopách pána z Westernů: ten totiž už brzy doputuje, a potom budeme mít času habaděj věnovat veškerou pozornost našemu hrdinovi.

Čtenář nechť se ráčí rozpomenout, že řečený vrchnostpán odjížděl z hostince navýsost rozzuřen, a takto rozzuřen pronásledoval dceru. Podomek mu sdělil, že přejela Severnu, i zamířil se svou ekvipáží na druhý břeh také on, přikázal hnát koně tryskem a přísahal Žofince krutou pomstu, jakmile ji dohoní.

Zanedlouho přijeli na rozcestí. Zde pan Western svolal krátkou válečnou radu, a když vyposlechl různé názory, svěřil rozhodnutí náhodě a vydal se po silnici k Worcesteru.

Ujeli nějaké dvě míle, a tu pan Western začal lamentovat nad svým těžkým osudem. Stále vyvolával: „Vždyť je to hřích! Já jsem přece takový chudák, že to svět neviděl!“ A následoval proud kleteb a hromování.

Pan farář se snažil poskytnout mu v té chvíli duchovní útěchu. „Netruchlete jako věční zatracenci, urozený pane,“ pravil. „Ač se nám dosud nepoštěstilo mladou milostslečnu dostihnout, přece jsme s boží pomocí zatím správně sledovali, kudy se vydala. Nepochybně ji cesta brzy unaví, i pozdrží se v některé hostěnici, aby znovu načerpala tělesných svých sil, a v takovém případě je víc než pravděpodobné, že budete opět zakrátko *compos voti*.[102]“

„Pchá! Čert vem tu couru!“ odvětil urozený pán. „Ale já tady přijdu o den k lovu jak stvořený! Proto lamentuju. To je přece hrozná škoda, po tom dlouhém mrazíku konečně den, kdy by psi nádherně navětřili stopu!“

Zda Štěstěna, která i při svém nejbujnějším dovádění ukáže někdy soucitnou tvář, se nyní nad panem Westernem ustrnula, a když už si usmyslila, že nedopustí, aby dohonil dceru, chtěla mu to trochu vynahradit, to nevím, ale sotva slova výše zaznamenaná pronesl a dvě tři kletby navrch, zaznělo docela blízko melodické vytí psí smečky, kůň urozeného pána i jeho jezdec zpozorněli, oba napjali uši, urozený pán vykřikl: „Vyběhla! Vyběhla! Ať se do pekla propadnu, jestli nevyběhla!“, zatnul ostruhy, což zvíře ani nepotřebovalo, neboť jevilo stejné sklony jako jeho pán, a už se celá tahle kavalkáda řítila přes žitné pole směrem k psům s

bujarým halekáním a povzbuzováním, zatímco ubohý farář, který se nestačil křižovat, tvořil zadní voj.

Bajka nám vypráví, jak krásná Grimalkin, již Venuše na přání roztouženého milence proměnila z kočky ve vábnou ženu, ledva někde zahlédla myšku, hned se upamatovala na někdejší lovecké potěšení, ozvala se v ní šelmí přirozenost, vyskočila z manželského lože a jala se pronásledovat kořist.

Jak si to vyložit? Nikoli tak, že mladé paní bylo proti mysli objetí zamilovaného manžílka: někdo sice tvrdí, že kočky jsou tvorové nevděční, leč v jistých chvílích si ženy i kočičky libují a předou stejně. Pravdou zůstává, jak tvrdí moudrý sir Roger L'Estrange ve svých hlubokomyslných úvahách, že „vypudíme-li přírodu dveřmi, vleze nám oknem, a micinka, ač dámou, bude mít pořád na myšky chuť". Obdobně nesmíme vrchnostpána vinit, že svou dceru nemiloval, protože ji ve skutečnosti miloval vřele: je třeba jen vzít v úvahu, že to byl vrchnostenský pán a lovec před bohem, a potom se na něho bude hodit jak ta bajka, tak ty průvodní moudré úvahy.

Psi letěli jako vítr, urozený pán se hnal za nimi přes příkopy i přelízky s obvyklým halali i elánem a s obvyklým požitkem: pomyšlení na Žofinku mu ani jednou nenarušilo radost ze štvanice, o níž prohlásil, že lepší neviděl, a zaklel se, že rozhodně stálo za to ujet kvůli ní těch padesát mil. A jako urozený pán pustil z hlavy dceru, tak i sloužící pustili z hlavy jemnostslečinku a pan farář, poté co si v úžasu sám pro sebe něco mumlal v latině, si rovněž přestál dělat starosti s mladou dámou, pokojně klusal vzadu a rozjímal o pasážích nedělního kázání.

Vrchnostpána, jemuž smečka patřila, potěšilo, když se k němu přidružil další vrchnostpán a sportovec: každý si totiž váží dovedností mu blízkých a panu Westernovi se v honitbě hned tak někdo nevyrovnal, aby uměl tak účinně povzbuzovat psy a oživit hon zvučným halekáním.

Lovci při vzrušující štvanici jsou příliš zaujati, aby mysleli na nějaké ceremonie, ba i na prostou lidskost: když se někomu z nich stane nehoda a sletí do příkopu či do řeky, ostatní ho bez povšimnutí minou a zpravidla zanechají jeho osudu; a stejně tak oba vrchnostpáni, ač se často ocitli blízko sebe, neprohodili spolu ani slovíčko. Majitel honitby však často s uznáním sledoval, jak dobře si cizí pán vede, jak umí navést psy, když ztratí stopu, a z toho získal stejně vysoké mínění o jeho schopnostech jako z úctyhodně početného doprovodu o jeho

urozenosti. Jakmile tedy zábava skončila smrtí zvířátka, které k ní posloužilo, oba vrchnostenští pánové se sešli a po vrchnostensku se pozdravili.

Jejich rozhovor byl docela zajímavý a snad bychom jej mohli zaznamenat v nějakém dovětku či při jiné příležitosti, jelikož se však k našemu příběhu nijak nevíže, nemáme chuť věnovat mu zde místo. Po něm následovala další štvanice a poté pozvání na oběd. Pozvání bylo přijato a vyústilo v srdečnou pitku, během níž pan Western upadl do zdravého spánku.

Urozený pán tehdy nedokázal držet krok ani se svým hostitelem, ani s farářem Supplem při večerním posezení, což se dá nesporně vysvětlit velkým vyčerpáním duševním i tělesným po podstoupené štrapáci a nijak mu to neubírá na cti. Byl skutečně zřízený pod obraz, jak se lidově říká, ještě než dopil třetí láhev, mu smysly vypověděly službu, a třebaže ho do postele neodnesli až dlouho poté, pan farář ho považoval za nepřítomného, a tak drahému vrchnostpánovi vylíčil všechno o mladé milostslečně, obdržev od něho slib, že ho podpoří ve všech argumentech, jež hodlal nazítří panu Westernovi předestřít, aby ho přiměl k návratu.

Jakmile se tady pán z Westernů vyspal z důsledků včerejšího večera a začal volat po ranním životabudiči a shánět se po koních, aby se znovu vydal za Žofinkou, začal mu to pan Supple rozmlouvat a hostitel mu v tom tak vydatně sekundoval, že nakonec dosáhli svého, a pan Western prohlásil, že se vrátí domů; přičemž ho především zviklal ten argument, že neví, kterým směrem se rozjet, a dost možná by se od dcery spíše vzdaloval, než se k ní blížil. Rozžehnal se tedy se svým bratrem lovcem, vyjádřil velkou radost, že mrazíky povolily (to byl dost možná jeden z nezanedbatelných důvodů, proč spěchal domů), a vyrazil vpřed, či spíše vzad k Somersetshiru; předtím však pověřil část svého doprovodu dalším pátráním po dceři, za níž rovněž vyslal hromobití nejstrašnějšího sakrování, jaké mu na um přišlo.

3. Kapitola

Tom opouští Upton, a co se pak cestou odehrálo mezi ním a Partridgem.

Konečně se tedy vracíme k našemu hrdinovi; po pravdě řečeno, rozloučili jsme se s ním na tak dlouho, že někteří čtenáři vzhledem k okolnostem dost možná usoudili, že ho zamýšlíme opustit nadobro, neboť byl právě v situaci, v jaké se opatrní lidé obvykle přestávají poptávat po svých přátelích, aby je nezdrtila zpráva, že si sáhli na život.

Skutečnost je ale jiná: nemůžeme se sice vykázat všemi přednostmi prozíravých opatrníků, zároveň si ale troufám tvrdit, že jsou nám cizí i některé jejich nepěkné vlastnosti, a třebaže si

sotva lze představit truchlivější postavení než chudáka Toma v této chvíli, vrátíme se k němu a budeme se mu držet po boku stejně věrně, jako by ho Štěstěna právě vynášela na nejvyšší příčle svého kola.

Tom Jones a jeho druh Partridge tedy opustili hostinec pár minut po odjezdu vrchnostpána z Westernů a sledovali stejnou cestu, jenomže pěšky; podomek jim totiž sdělil, že v Uptonu momentálně koně neseženou za žádnou cenu. Šlapali tedy oba s těžkým srdcem pěšky, a třebaže jejich roztrpčení pramenilo z různých příčin, nespokojeni byli oba, a zatímco Tom hořce vzdychal, Partridge na každém kroku nevraživě zavrčel.

Když dospěli na rozcestí, kde se urozený pán obrátil na své rádce, Tom se rovněž zastavil a zeptal se Partridge, kterým směrem by se podle jeho názoru měli dát.

„Ach, pane! Kéž byste jen ráčil zachovat se podle mé rady!“

„Proč ne?“ odvětil Tom. „Teď už je mi všechno jedno, ať jdu, kam jdu, a ať se se mnou stane, co chce.“

„V tom případě bych vám radil, abyste hned teď udělal čelem vzad a vrátil se domů: když máte takový domov, nač se potřebujete trmácet po kraji jako chudák? Nezlobte se na mě, *sed vox ea sola reperta est*.“[103]

„Ach, běda mi! Nemám domov, kam bych se směl vrátit,“ zvolal Tom, „a kdyby mi to i můj dobrodinec, můj otec dovolil, jak bych dokázal žít tam, odkud má milovaná Žofinka uprchla – Krutá Žofie! Krutá? Ne. Je to jen moje vina – Ne, tvoje vina to je! Nastotisíckrát buď proklet, ty kašpare, ty hlupáku zabedněná! Tys mě přived do neštěstí a já ti teď za to vymlátím duši z těla!“ Jen to dořekl, chytil Partridge divoce za límec a zalomcoval jím tak prudce, jak ho doposud ani zimnice, ani jeho vlastní ustrašenost neroztřásly.

Partridge rozechvěle padl na kolena a žadonil o milost, přísahal, že nejednal ve zlém úmyslu, a tu Tom, jenž na něj vytřeštěně hleděl, uvolnil sevření a jal se vybíjet svou zuřivost na sobě; ta kdyby se bývala snesla na hlavu jeho druha, určitě by byl duši vypustil, což už stejně hnedle učinil ze strachu.

Dali bychom si tu námahu a popsali dopodrobna všechny ty blázniviny, které Tom tenkrát vyváděl, jen mít jistotu, že naši čtenáři vynaloží stejnou snahu na pročtení; tušíme však, že po vší té dřině s vykreslením onoho výjevu by jej řečený čtenář s největší pravděpodobností přeskočil, a proto se tím nebudeme trápit. Jen a jen z toho důvodu jsme často svému géniu v

největším rozletu přistřihli křídla a vypustili ze svého díla mnoho vynikajících popisů, které by jinak obsahovalo. Ovšem toto tušení vyvstalo, musíme se poctivě přiznat, jak tomu obvykle bývá, z naší vlastní zlotřilosti, neboť jsme sami už často hrozně ohavně přeskakovali, když jsme se probírali historickými tlustospisy.

Spokojíme se tedy jen konstatováním, že Tom, poté co hezkou chvíli činil jak šílený, se nakonec pozvolna vzpamatoval; a když se to stalo, hned se obrátil k Partridgeovi a vroucně ho prosil, aby mu odpustil, že ho v prudkém citovém pohnutí napadl, a nakonec ho požádal, aby o návratu už nikdy ani slůvkem nehlesl, neboť si umínil, že ten kraj do nejdelší smrti nespatří.

Partridge rád odpustil a na svou čest slíbil, že splní, co po něm teď žádá. Načež Tom s rozhodností prohlásil: „Jelikož je vyloučeno, abych dál kráčel za svým andělem, vykročíme teď spolu za slávou. Následuj mne, statečný můj druhu, armádě vstříc: bojuje za slavnou věc, a za ni bych ochotně položil život, i kdyby pro mne měl ještě cenu.“

Po těchto slovech vykročil jiným směrem než urozený pán a čirou náhodou právě tudy, kudy se předtím ubírala Žofinka.

Naši poutníci takto putovali dobrou míli, aniž mezi sebou vyměnili slovíčko, třebaže si Tom pořád něco brumlal pro sebe. Zato Partridge mlčel jako zařezaný: dost možná se ještě zcela nevzpamatoval z předchozího leknutí a bál se, aby přítele nevydráždil k novému záchvatu hněvu, zvlášť když se mu teď v hlavě vylíhlo podezření, nad nímž se čtenář patrně ani příliš nepozastaví. Zkrátka a dobře, docházel k názoru, že Tom ztratil zdravý rozum.

Po čase se Tom nabažil samomluvy, obrátil se k svému společníkovi a vyčetl mu jeho mlčení a ten nebožák se poctivě přiznal, že má strach, aby neurazil. Když ho těchto obav do značné míry zprostil slavnostní slib dalekosáhlé beztrestnosti, Partridge znovu popustil uzdu svému jazyku, a ten se nad znovunabytou svobodou zaradoval asi stejně jako mladý hřebeček, když se mu sejme ohlávka a vypustí se volně na pastvinu.

Jelikož se Partridge nemohl dotknouti tématu, které mu nejvíc leželo na srdci, chopil se v pořadí druhého, totiž Pána z kopců. „To namouduši ani nemohl být člověk, viďte, pane, když se strojí a žije tak podivným způsobem, dočista jinak než ostatní,“ rozvíjel úvahu. „Krom toho mi ta stará hospodyně říkala, že jí hlavně byliny, a to se spíš hodí pro koně než pro křesťana, a hostinský z Uptonu povídal, že se mezi tamními lidmi o něm vykládají hrozné věci. A já se vám pořád nemůžu zbavit pocitu, že to byl možná nějaký duch, vyslaný, aby nás varoval; kdoví, možná že nám vyprávěl, jak táhnul do války a pak ho zajali a hrozila mu šibenice,

jenom proto, abychom si z toho vzali ponaučení a dobře si rozmysleli, co děláme, ano, a také se mi včera celou noc nezdálo o ničem jiném než o bojování a viděl jsem, že se mi řine krev z nosu jako kořalka ze sudu. Opravdu, pane, *infandum, regina, jubes renovare dolorem*."

„Tvé povídačky, Partridgi," odpověděl Tom, „jsou stejně chatrné jako tvá latina. Když táhnou chlapi do války, hrozí jim smrt. Možná že oba padneme, a co pak?"

„Co pak!" odvětil Partridge. „Pak je s námi ámen, ne? Až tu nebudu, tak tím pro mě všechno končí. Co mi pak na tom sejde, kdo zvítězil, jestli mě zabijou? Já z toho už nebudu nic mít. Zvony si můžou vyzvánět a ohňostroje plát, šest stop pod zemí mi bude všecko jedno. Chudáka Partridge nebude už více."

„Chudáka Partridge stejně jednoho dne nebude už více," zvolal Tom. „A že tak milujete latinu, zopakuju vám pár řádek z Horatia, které do zbabělců vlévají odvahu.

Dulce et decorum est pro patria mori.
Mors et fugacem persequitur virum
Nec parcit imbellis iuventae
Poplitibus, timidoque tergo."

„Prosím vás, přeložte mi to," požádal Partridge, „Horatius je přece tak těžký autor a já mu takhle z poslechu nerozumím."

„Přednesu vám to v nevalné podobě nebo spíše ve vlastní parafrázi," řekl Tom, „protože já na veršování moc nejsem.

Kdo za vlast slavně nepadl by rád?
Je pošetilé z boje utíkat,
vždyť smrti ještě nikdo neutek
a v hrobě skončí zbabělec i rek."

„To je jednou jisté," rozumoval Partridge. „Ba, ba, *mors omnibus communis,*[104] jenomže je velký rozdíl, jestli umřete v posteli až za moc let jako řádný křesťan a všichni vaši milí kolem vás budou lkát, anebo jestli vás dnes či zítra zastřelí jako vzteklého psa, možná rozsekají mečem na dvacet kusů, a nestačíte se ani kát za svoje hříchy. Slituj se nad námi, Pane Bože! Vojáci nejsou dobří lidé, to je jednou jisté. S nima jsem se nikdá nepaktoval. Nedokážu se skoro ani přimět, abych je měl za křesťany. Pořád jen klejou a berou boží jméno nadarmo. Kéž by si to vzácný pán rozmyslel! Z celého srdce bych si přál, abyste od toho zlého nápadu

ustoupil a nedával se k nim – špatné kamaráčofty kazí dobré mravy. Hlavně tohle mi dělá těžkou hlavu. Jináč se smrti nebojím o nic víc než každý druhý, to zase ne. Dobře vím, že člověk je smrtelný, přesto však se může dožít vysokého věku. Já jsem teď muž středních let, ale přitom se můžu těšit ze života ještě dlouho. Vždyť jsem četl o stoletých lidech a někteří z nich žili ještě hezkou řádku let potom. Tedy ne že bych doufal nebo věřil, že se dočkám takového věku. Ale i kdyby jen osmdesátky nebo devadesátky: chválapánubohu, to je pořád ještě hezky daleko, potom se taky nebudu bát umřít, rozhodně o nic víc než každý druhý, ale svévolně pokoušet smrt, než nadejde náš čas, taková hříšná troufalost je proti Pánubohu. A ještě kdyby to k něčemu dobrému posloužilo, ale ať už je válka kvůli čemu chce, co přitom zmůžou dva lidi? Já za sebe prohlašuju, že se ve válčení nevyznám. Nevystřelil jsem z bambitky kdoví jestli desetkrát v životě, a to nebyla nabitá. Ani mečem jsem se nenaučil šermovat a nevím, jak se to dělá. A pak ty houfnice, těm se připlést do cesty, to je vážně veliká drzost, a jedině šílenec – ale nezlobte se na mě, pane zlatý, namouduši tím nic zlého nemyslím. Jen abyste se kvůli tomu zase tak nerozčilil!“

„Neboj se, Partridgi,“ ujistil ho Tom, „smířil jsem se už s nezvratnou skutečností, že jsi zbabělec, a proto mě tím nevyvedeš z míry.“

„Vzácný pán ať si mě má za zbabělce či za co jiného si zamane,“ odpověděl Partridge. „Jestli je zbabělý ten, kdo touží usínat se zdravou kůží, *non immunes ab illis malis sumus.*[105] Nikdy jsem z žádné latinské gramatiky nevyčet, že dobrým člověkem nemůže být ten, kdo nebojuje. *Vir bonus est quis? Qui consulta patrum, qui leges juraque servat.*[106] Ani slovo o tom, že by musel bojovat, a *Písmo svaté* proti tomu tak brojí, že rozhodně dobrým křesťanem není ten, kdo prolévá křesťanskou krev, a to mi nikdo nevymluví.“

4. Kapitola

Příhoda s chromým žebrákem.

Vzápětí poté, co Partridge objasnil ty šlechetné a zbožné zásady, jimiž končí předchozí kapitola, došli k dalšímu rozcestí, kde je chromý chudák v cárech poprosil o almužnu. Partridge se na něho zhurta obořil: „Každá farnost se má postarat o své chudé,“ ale Tom se rozesmál a zeptal se Partridge, jestli se nestydí mít tolik šlechetnosti na jazyku a žádnou v srdci. „Veškeré vaše náboženství,“ řekl, „vám slouží jen k omlouvání vašich nectností, ale neponouká vás k zbožnému konání. Což by pravý křesťan váhal ulevit bližnímu v takové nouzi?“ Při těchto slovech sáhl do kapsy a dal tomu nebožákovi šilink.

„Urozenosti," řekl ten člověk poté, co ho byl zahrnul díky, „mám při sobě takovou zvláštní věcičku, našel jsem ji asi dvě míle vocáď, a třeba by ji vzácný pán ráčil koupit. Nevopovážil bych se ukázat to kdekomu, ale vy jste tak dobrotivý pán, s chudým člověkem soucítíte, a jistě nemáte každýho za zloděje jen proto, že nuzuje." Nato vytáhl zápisníček se zlatou ořízkou a vložil jej Tomovi do ruky.

Tom jej rozevřel a (představ si, čtenáři, s jakými pocity) spatřil na první stránce slova Žofie Westernová, vyvedená vlastnoručním rukopisem krásné nositelky toho jména. Jen si je přečetl, přitiskl knížečku ke rtům a neubránil se i dalším projevům radostného vzrušení, bez ohledu na kolemstojící: možná však právě v tom radostném vzrušení zapomněl, že není sám.

Zatímco Tom knížečku líbal a tiskl k ní rty, jako by to byla krásně vypečená, máslem mazaná kůrka anebo jako by byl knihomol či autor, jemuž nezbylo k jídlu nic než vlastní díla, vypadl z jejích lístků nějaký papírek a snesl se k zemi; Partridge jej zvedl, podal Tomovi a ten zjistil, že je to bankovka. Byla to skutečně ta bankovka, kterou daroval pan Western dceři večer před jejím útěkem a každý žid by ji byl s radostí koupil bez pěti šilinků za 100 liber.

Partridgeovi se zalesklo v očích, když uslyšel, co Tom hned hlasitě oznámil, a stejně tak (ač z trochu jiných příčin) tomu chudákovi, jenž knížečku našel a (doufám, že z vrozené poctivosti) vůbec ji neotevřel: nejednali bychom však s čtenářem poctivě, kdybychom opomenuli obeznámit ho s okolností, která zde má svůj význam, že totiž ten člověk neuměl číst.

Tom, jenž se doposud nad nálezem knížečky jen a jen radoval a jásal, si po tomto odhalení začal dělat i starosti: hned ho totiž napadlo, že majitelka dost možná bude bankovku postrádat, než on bude s to ji odevzdat. Oznámil pak nálezci, že zná dámu, které knížečka patří, a vynasnaží se co nejdříve ji vyhledat a ztracené vlastnictví odevzdat.

Zápisníček darovala před nedávnem své neti milostslečna Westernová: stál ji pětadvacet šilinků u proslulého stříbrotepce a jen hodnota stříbrného uzávěru se páčila na 18 šilinků, kteroužto částku by za něj řečený řemeslník kdykoli bez váhání zaplatil, protože byl, jako by právě vyšel z jeho dílny. Člověk uvážlivý byl by ovšem řádně využil nevědomosti otrhaného chuďasa a nabídl mu za něj šilink nebo i šestipenci, ba někteří by ho vůbec odbyli, ať se nálezného domáhá soudní cestou, přičemž by se leckterý učený sudí silně spoléhal, že toho za daných okolností nebude schopen.

Oproti tomu Tom, povahy až příliš velkorysé, jehož by leckdo víceméně právem mohl podezírat z neuvážlivosti, bez váhání zaplatil za zápisníček guineu. Ubožák, jenž dávno už

neměl v ruce takový poklad, jal se mu vzdávat tisíceré díky, a jevil se téměř stejně bez sebe štěstím jako předtím Tom, když si přečetl podpis Žofie Westernová.

Žebrák přeochotně souhlasil, že dovede naše poutníky k místu, kde knížečku našel. Hned se tam také vydali, ale ne tak rychle, jak si Tom přál, protože průvodce byl bohužel chromý a dokázal ujít jen asi míli za hodinu. A jelikož to měli přes tři míle, ač ten člověk tvrdil něco jiného, umí si čtenář představit, jak dlouho jim to trvalo. Cestou Tom knížečku snad stokrát otevřel, stejně často ji zlíbal, stále si brumlal cosi pro sebe a svých souputníků si nevšímal. Průvodce se podělil s Partridgem o jistý údiv nad jeho počínáním a ten nejednou potřásl hlavou, povzdechl si: Chudák pán! *Orandum est ut sit mens sana in corpore sano.*[107]

Konečně dospěli do míst, kde Žofinka tak nešťastně ten notýsek vytrousila a chromý žebrák jej tak šťastně našel. Zde se s ním Tom mínil rozloučit a přidat do kroku, jenomže ten člověk měl mezitím čas, když první nadšení nad nečekaným darem celé guiney poněkud opadlo, lépe se rozmyslet, i zatvářil se nespokojeně, poškrábal se na hlavě a řekl, že by mu urozený pán snad mohl ještě něco přidat. „Jen uvažte, milostpane," povídá, „že nebejt poctivec, moh sem si to nechat šecko." A to musí čtenář uznat, že na tom něco bylo. „Jestli tajhleten papírek má cenu 100 liber, pak si jistojistě nálezce zasluhuje víc jak guineu. A co když milospán tu dámu třebas nenajde a nedá jí to – milospán sice vypadá jako člověk urozenej a taky tak mluví, ale nemám na to než milospánovo slovo, a jestli se právoplatnej majitel nenajde, tak by to šecko patřilo prvnímu nálezci. Snad by milospán moh todle uvážit. Sem jenom chudák a na šecko si nárok nečiním, ale spravedlivej díl bych měl dostat, to je jednou jistý. Milospán vypadá jako hodnej člověk, a proto snad uzná, že sem se zachoval poctivě: vždyť sem si to moh nechat do posledního halíře, a nikdo by nic nevěděl."

„Ujišťuju vás na svou čest," prohlásil Tom, „že znám dámu, které to patří, a že jí to vrátím."

„Kouknou, milospane," řekl ten člověk, „ráčej si činit, jak jim libo, jen když dostanu spravedlivej podíl, to je půl těch peněz, a zbytek si třeba nechaj," načež se zapřísahal nebem i peklem, že „co živ nikomu ani necekne."

„Podívejte, příteli," řekl Tom, „pravoplatná majitelka rozhodně dostane nazpátek všechno, co ztratila; a vám abych se v této chvíli ještě štědřeji odměnil, to není v mé moci; povězte mi ale, jak vám říkají a kde přebýváte, a je víc než pravděpodobné, že se v budoucnu znovu zaradujete, jak dobře jste učinil, když jste mi svůj nález svěřil."

„Pámbuví, co jsem vám věřil," opáčil ten člověk, „ale asi vám budu muset věřit, že dámě ty peníze vrátíte nebo ne: milospán by ale přece jen měl uvážit –"

„Koukejte, člověče," vložil se do toho Partridge, „povězte milostpánovi své jméno a kde vás najde, a nebudete mít důvod litovat, to vám zaručuju."

Žebrák viděl, že se knížečky už zpátky nedomůže, a tak se podřídil a sdělil jim, jak se jmenuje a kde bydlí, což Tom zapsal Žofinčinou tužtičkou na kousek papíru, ten vložil mezi stránky, kde se Žofinka zvěčnila, a prohlásil: „Jste šťastný člověk, příteli, připojil jsem vaše jméno k jménu anděla."

„Andělové mi můžou bejt ukradený," odpověděl žebrák, „ale měli byste mi pořádně zaplatit nebo vrátit tu knížku."

Partridge vzkypěl: znectil chromého ubožáka několika hanlivými přízvisky a chystal se je doprovodit ranami, Tom však nic takového nepřipustil; znovu toho člověka ujistil, že si najde příležitost, jak mu prospět, a vykročil rychlým krokem a Partridge, jemuž pomyšlení na stolibrovou bankovku dodávalo čerstvých sil, běžel za svým vůdcem, zatímco žebrák, jenž byl nucen zůstat pozadu, je oba proklel, jakož i své rodiče: „Kdyby mě byli posílali do školy k Milosrdnejm," lamentoval, „byl bych se naučil číst a psát a taky počítat, a moh jsem teď vědět, co má jakou cenu."

5. Kapitola

Další příhody, které Tom a jeho druh cestou zažili.

Naši poutníci teď pochodovali tak bryskně, že jim nezbývalo času ani dechu na mluvení: Tom dlel myšlenkami u Žofinky a Partridge u stolibrové bankovky; tu sice uvítal, ale zároveň ho roztrpčilo, že mu Štěstěna na jeho pouti nikdy neposkytla příležitost, aby takto osvědčil svou poctivost. Ušli přes tři míle, než Partridge, jenž už déle nebyl s to udržet s Tomem krok, oslovil ho a požádal, aby trochu zmírnil tempo, a ten mu ochotně vyhověl: už před hodnou chvílí se totiž vytratily stopy koňských kopyt, jež mu ranní jinovatka umožnila sledovat kolik mil, a ocitli se právě uprostřed rozlehlých obecních pastvin, kde se křižovalo několik cest.

Zůstal tedy stát, aby uvážil, kterou z nich se dát, když tu k nim náhle dolehlo zabubnování, a zřejmě docela zblízka. Partridge se z toho hned strachy rozklepal a zvolal: „Pánbůh s námi, už jsou tady!"

„A kdo?“ zeptal se Tom, protože všechny obavy vystřídaly v jeho duši nejněžnější city, od příhody s chromým žebrákem nemyslel než na to, aby dostihl Žofinku, a po nějakém nepřátelském vojsku ani nevzdechl.

„No přece rebelové!“ úpěl Partridge. „Ale co bych jim nadával do rebelů? Třeba jsou to slušní a vážení pánové, co já vím. Kdo je špiní, s čertem se poradí. Teda já, jestli po mně nic nebudou chtít, tak po nich taky nic nechci, a když, tak jen po dobrém. Propáníčka, pane Jones, jen se s nima nechytněte, až tu budou, a třeba nám neublíží; stejně by ale bylo nejlepší, kdybychom zalezli támhle do toho křoví a počkali, až se přeženou. Co zmůžou dva bezbranní muži proti možná padesáti tisícům? Rozhodně jenom šílenec – doufám, že se Vašnost neurazí, ale rozhodně žádný, kdo má *mens sana in corpore sano*–“[108]

Tu přerušil Tom proud výřečnosti ze strachu vytrysklý a poznamenal: „Podle toho bubnu soudím, že jsme došli k nějakému městu.“ Nato zamířil přímo tím směrem, odkud se bubnování ozývalo, Partridge vyzval, aby „sebral odvahu, že ho do nebezpečí nezavede“, a dodal: „Je vyloučeno, aby rebelové pronikli až sem.“

Poslední větou se Partridge poněkud upokojil, a třebaže by byl raději běžel na druhou stranu, následoval svého vůdce a srdce mu přitom tlouklo, ač ne po zvyku hrdinů do rytmu bubnů, které vířily, dokud nepřešli pastviska a neocitli se v úzkém úvoze.

Vtom Partridge zahlédl, že se pár metrů před ním třepetá cosi barevného ve vzduchu, a v domnění, že jsou to korouhve nepřátel, spustil lamentaci: „Ježíšikriste, jsou tady, pane Jones, vidíte: koruna a rakev. Ježíšikriste, jde z toho hrůza, a už jsme na dostřel!“

Tom vzhlédl a hned rozpoznal, co Partridge zmýlilo. „Milý Partridgi,“ povídá, „celé téhle armádě dokážete čelit sám, protože podle těch vlaječek už mi svitlo, co jsme to slyšeli za buben: ten verboval do pimprlového divadélka.“

„Pimprlata!“ zvolal Partridge zcela uchvácen. „Vážně nikdo jiný? Já miluju pimprlata nad všecky ostatní zábavy. Pojďte, drahý pane, zdržíme se a podíváme se, co se hraje. Kromě toho umírám hlady, však už se hnedle stmívá a já neměl v ústech od tří ráno.“

Došli k zájezdní hospodě či spíše pivnici a Tom se dal přemluvit, aby vstoupili, především proto, že ztratil jistotu, zda se ubírají správnou cestou. Zamířili oba rovnou do kuchyně, kde se Tom začal vyptávat, jestli tudy dnes neprojely nějaké dámy, a Partridge stejně zaujatě zjišťoval stav zásob, a jeho pátrání se setkalo s větším úspěchem, neboť Tom se o Žofince

nedozvěděl nic, zatímco Partridge ke své velké radosti získal podstatnou naději, že se co nevidět naskytne jeho zrakům vítaný pohled na vábný kouřící talíř vajec na slanině.

Na robustní zdravé jedince působí láska zcela jinak než na nedomrlé lidské tvory v téže situaci. Těm druhým často bere veškerou chuť k jídlu, jíž se člověk uchovává při životě, ale u těch prvních je tomu jinak: láska v nich často vyvolá zapomnětlivost, takže pak zanedbávají jídlo a všechno ostatní; stačí však naservírovat hladovému milovníkovi šťavnatou hovězí pečínku, a málokdy se stane, aby s chutí nesehrál patřičnou roli. Tak tomu bylo i v našem případě: Tom možná potřeboval pobídnout, a být sám, asi by byl urazil ještě hodný kus cesty s prázdným žaludkem, ledva však zasedl k vejcím na slanině, vrhl se na ně stejně dychtivě a hladově jako Partridge sám.

Než naši cestovatelé dovečeřeli, snesla se venku noc, a jelikož měsíc už začal couvat, zavládla černočerná tma. Partridge tedy přemluvil Toma, aby se ještě zdrželi a zhlédli pimprlové představení, které mělo co nevidět začít a na něž je principál výřečně zval: ujišťoval každého, že jeho pimprlata jsou nejdokonalejší výtvory, co svět světem stojí a že jim už tleskalo vznešené panstvo po celé Anglii.

Představení proběhlo naprosto patřičně a mravně. Hrály se všechny ušlechtilé a vážné výjevy z Vanbrughovy hry *Uražený manžel* a byl to skutečně závažný a slavnostní zážitek, oproštěný od všeho nízkého vtipkování a žertů, a jak musíme spravedlivě uznat, nebylo tu nic k zasmání. Obecenstvo nešetřilo chválou. Jedna důstojná panička řekla principálovi, že zítra přivede s sebou obě své dcery, protože neukazuje žádné takové věci, a písař od advokáta s mýtným oba tvrdili, že postavy lorda i lady Townleyových byly výstižné a jako živé. Rovněž Partridge se s jejich názorem ztotožnil.

Principála tato chvála tak rozjařila, že si k ní musel ještě sám přisadit. Pravil: „Dnešní doba v ničem nedoznala takový pokrok jako v pimprlatech: vyloučili jsme Kašpárka s Kalupinkou i jiné takové lehkovážnosti, a tím se z našich představení konečně stala vážná zábava. Pamatuju se ještě, když jsem u divadla začínal: tehdá se hrála samá nízká legrace, lidi se sice hodně zasmáli, ale mravnost mládeže se tím neupevňovala, a to by přece mělo být hlavním cílem každého pimprlového představení; pimprlata mají stejný nárok na to, šířit ušlechtilé mravní ponaučení, jako co jiného. Moje loutky jsou jako živé a hrajou o nejrůznějších věcech ze života a já jsem pevně přesvědčen, že lidé odcházejí z mého představení stejně zušlechtěni jako z velkého divadla.“

„Rozhodně nechci znevažovat vaše důmyslné řemeslo," poznamenal Tom, „ale byl bych na jevišti s radostí uvítal starého kamaráda Kašpárka, a podle mého nejenže to vašim hrám neprospělo, ale spíš je to pokazilo, když jste zapudil toho veselého chlapíčka a jeho Kalupinku."

Mistr vodivých drátků pojal k Tomovi na základě těchto slov silnou nelibost. Opovržlivě mu odpověděl: „Dost možná se tak na to díváte vy, pane, mne ale blaží vědomí, že ti nejlepší znalci se od vás liší, a uspokojit záliby všech není v lidských silách. Přiznám se vám, že před nějakými dvěma třemi lety se mezi urozeným lázeňským obecenstvem v Bathu našli tací, kteří se vřele přimlouvali, aby se Kašpárek vrátil na jeviště. Dost možná jsem na tom škodoval, že jsem jim nevyhověl, a ať si každý dělá podle svého rozumu, ale já se za pár liber koupit nedám, abych svůj stav snižoval, a o své vůli nepřipustím, aby utrpěla slušnost a dobré mravy nějakými obhroublostmi na mém jevišti."

„Správně, příteli!" zvolal písař. „Máte naprostou pravdu. Obhroublostem se vyhýbejte! Mám v Londýně kolik známých, kteří jsou rozhodnuti vypískat z jeviště všechno sprosté."

„Jen ať se činí!" přidal se mýtný a vytáhl fajfku z pusy. „Živě si vzpomínám – to jsem byl ještě u mylorda ve službě – jak jsem z lokajské galerie viděl tuhle hru, když se dávala poprvně. Bylo tam hodně hrubostí o nějakém venkovském pánovi, jak přijel do Londýna na zasedání parlamentu, a jeviště se jen rojilo jeho služebnictvem, zvlášť živě si vzpomínám na toho panského kočího, ale pánové na naší galérii měli nechuť k takové sprosté podívané a hru zatratili. Pozoruju, příteli, že vy jste tohle všecko vynechal, a já vám to schvaluju."

Principál si vzal slovo podruhé a rozhovořil se výmluvně o tom, jak příklady táhnou, a že prostý lid se bude chránit neřesti, až uvidí, jak ohavně působí ve vznešených kruzích: tu mu však přetrhl nit incident, jejž bychom jindy možná pominuli, ale v dané situaci jej zaznamenat musíme, jenomže ne v této kapitole.

6. Kapitola

Z níž vysvítá, že i nejlepší úmysly mohou být špatně pochopeny a vykládány.

Ode dveří se ozval ryčný randál, jak krčmářka ručně i ústně kárala služebné děvče. Zjistila totiž, že si holka nehledí práce, a po krátkém pátrání ji objevila na jevišti loutkového divadélka ve společnosti šaška a v situaci, jíž se nesluší popisovat.

Gracie (tak se holka jmenovala) sice těžko mohla dělat stydlavou, ani neměla tu drzost, aby zapírala, když byla přistižena při činu; zvolila proto jinou taktiku a snažila se přestupek zlehčit.

„Co mě bijete, paní hostinská?“ bránila se. „Jestli se vám to nelíbí, co jsem udělala, tak mě vyprovoďte. Jakápak poběhlice,“ (tím přízviskem ji totiž paní štědře častovala), „vznešené panstvo taky nedělá nic jiného. Co by pak byla ta urozená dáma z té pimprlové hry? Ta sotva nespala celou noc od manžela pro nic za nic.“

Krčmářka vpadla do kuchyně a pustila se do manžela i do chudáka loutkáře. „Tady vidíš, muži,“ povídá, „co z toho pojde, když si pustíš tuhle chásku do stavení. Možná trochu něco vypijou, ale to jednomu nevynahradí tu paseku, co ti tu udělají, a za chvíli bys měl kvůli takové verbeži z poctivého šenku hampejz. Zejtra ráno ať si táhnou po svých, já tady zkrátka žádné takové techtle mechtle nedovolím. Personál pochytí samé nepravosti a začne lelkovat: k ničemu jinému takové bohaprázdné hry nejsou. Jó, to dřív se hrávaly krásné hry podle biblických příběhů, jako *Jeftova neblahá přísaha* a takové morality, a kdo konal zlo, toho si odnesl čert. To mělo nějaký smysl, a pan farář v neděli povídal, že lidi dneska přestávají na čerta věřit, a tady máš dřevěné panáky nastrojené jako vznešené panstvo, takové venkovské trdlo je z toho celé tumpachové, a jak se jí to v hlavě všecko pomotá, žádnej div, že se zapomene.“

Vergilius, tuším že v *Aeneidě,* praví, že rozvášněný dav, stržený k bouřlivým projevům, při nichž létají všelijaké metné zbraně, příchodem muže důstojného a všemi ctěného rázem se utiší, a ve svém složení podoben jedinému oslu, vztyčí dlouhé uši a naslouchá, co mu ten moudrý muž praví.

A zase naopak, když se řada vážených mužů a filozofů pustí do učené disputace a Moudrost sama jako by osobně našeptávala disputantům své argumenty, pak stačí, aby to v davu zašumělo anebo mezi řečené mudrce vnikla jedna hudrmanice, která nadělá randálu co mnohohlavý dav, a hned je po disputaci, Moudrost ztratí svůj rádcovský úřad a všichni věnují pozornost jen a jen té hudrmanici.

Takto svrchuzmíněný kravál a příchod krčmářky umlčel pimprlového principála a jedním rázem učinil přítrž všem důležitým a povýšeným proklamacím, které jsme čtenářům už dali okusit v míře dostatečné. Sotvaco jiného by se tomu chudákovi tak hrozně nehodilo do krámu, Štěstěna v nejškodolibější náladě by si nevymyslela účinnější prostředek, jak mu vzít vítr z

plachet, právě když tak vynášel působivý účinek svých představení na šíření mravnosti. Slova mu odumřela na rtech jako mastičkářovi, kterému uprostřed hlasitého velebení všech zázračných předností jeho pilulek a lektvarů přinesou jednu z jejich obětí co nebožtíka a složí ho na rampu jako doklad mastičkářova umění.

A proto, místo co by se slovně utkal s krčmářkou, principál odběhl vyřídit si účty s šaškem, a jelikož teď měsíc začal dštíti své stříbro, jak praví básníci (ač v tomto čase měl spíše podobu měďáku), Tom požádal o účet a přikázal Partridgeovi, jehož krčmářka právě zburcovala z hlubokého spánku, aby se přichystal na cestu; Partridge však, jelikož nedávno ve dvou případech prosadil svou, jak byl čtenář svědkem, z toho načerpal povzbuzení, aby se odvážil třetího pokusu, jenž spočíval v naléhání na Toma, aby přenocovali tam, kde jsou. Zahájil líčeným překvapením, že se pan Jones chystá k odchodu, a po řadě pádných důvodů, jež od takového úmyslu odrazovaly, prohlásil s přesvědčením, že by si tím nijak neposloužil: pokud se nedozví, kam dáma mířila, dost možná by se od ní každým krokem jen vzdaloval. „Přesvědčil jste se, pane, že nikdo z domácích o ní neví. Nebylo by moudřejší vyčkat do rána, kdy se tu bohdá naskytne někdo, koho bychom se zeptali?“

Tento poslední argument na Toma zapůsobil, a zatímco jej v duchu vážil, přihodil krčmář na misku všechnu výřečnost, jíž vládl. „Váš sluha vám radí moc dobře, pane,“ rozkládal, „kdo by se taky pouštěl nocí v téhle roční době?“ Nato se jal obvyklým způsobem velebit všechno pohodlí, jež se mu u něho nabízí, a krčmářka ho v tom podpořila. Nebudu však čtenáře unavovat tím, co umí každý hostinský či hostinská, a jen mu sdělím, že Toma nakonec přemluvili, aby na pár hodin ulehl, vždyť to také nutně potřeboval, protože od té chvíle, co opustil hostinec, kde ho potkala ta smůla s rozbitou hlavou, ledva oka zamhouřil.

Jakmile se Tom rozhodl, že dál nepůjde, hned se odebral na lože se svými dvěma spolunocležníky, zápisníčkem a rukávníkem; Partridge však, jemuž se přece jen podařilo několikrát si zdřímnout, měl větší zájem o jídlo než o spánek, a největší o napití.

Bouře, kterou zvedla Grácie, pomalu utichala, krčmářka se smířila s principálem, jenž jí prominul nelichotivý komentář k jeho představením, pronesený v rozrušení, a v kuchyni zavládl harmonický klid a mír: kolem ohně se tam sesedli krčmář s krčmářkou, principál od pimprlat, advokátní písař, mýtný a důvtipný pan Partridge; tato sešlost se rozhovořila pak milým způsobem, zachyceným v následující kapitole.

7. Kapitola

Pár slov věnovaných vlastním úvahám a mnohem více ctěné sešlosti v kuchyni.

Partridgeovi sice hrdost nedovolila, aby vystupoval jako služebník, přesto ale neváhal osvojit si téměř ve všem mravy onoho stavu. Tak například nesmírně zveličoval majetek svého druha, jak Toma nazýval: takto se před cizími lidmi vychloubají snad všichni lokajové, nikdo z nich by se dobrovolně nehlásil k tomu, že obsluhuje pána, který má hluboko do kapsy, a čím větší velmož je jeho milostpán, tím se sluha považuje za důležitějšího, a to jsem pozoroval mezi veškerým šlechtickým služebnictvem.

Vznešený titul a jmění tedy šíří kolem sebe oslnivou nádheru a lokajové urozených a zámožných očekávají svůj podíl z úcty prokazované rodu a bohatství jejich pánů, ovšem co se mravnosti a bystrého rozumu týká, to je něco dočista jiného. Tyto přednosti jsou přísně osobního rázu, a veškerou úctu jim prokazovanou spotřebují pro sebe. Spravedlivě řečeno, bývá té úcty pomálu, a proto si ani dost dobře nemohou dovolit s někým se o ni dělit. Služebnictvo z nich tedy nemá žádnou čest, ale naopak, není zase žádná hanba sloužit pánovi, jemuž se obojího trapně nedostává. Něco jiného je, když se takzvané počestnosti nedostává paní, a jaké důsledky tohle může mít, o tom už byla řeč: v tom případě je nepočestnost jaksi nakažlivá a jako chudoba ulpívá na všech, kdo se k ní přiblíží.

Proto se nedivme, když sluhům (ženského personálu se to netýká) leží tolik na srdci, zda jejich pánové slynou bohatstvím, a na ostatních jejich vlastnostech jim skoro nebo vůbec nezáleží, a jak by se styděli dělat lokaje u chudáka, nevadí jim obskakovat darebáka nebo zabedněnce, a tudíž si neberou servítky, když vykládají o pánových nepravostech či hloupostech, často si z toho tropí šašky a obveselují ostatní. Býváme pak svědky toho, jak si takový lokaj brousí vtip nebo dělá ze sebe kavalíra na účet pána, jehož livrej nosí.

Stejně tak i Partridge, když byl podstatně zveličil budoucí dědictví páně Jonesovo, neváhal otevřeně se společnosti svěřit s obavami, jež pojal předchozího dne a k nimž, jak už jsme tehdy naznačili, Tomovo počínání dost opravňovalo. Zkrátka a dobře, dospěl teď už jednoznačně k přesvědčení, že jeho pán zešílel, a bez váhání s ním obeznámil ty dobré lidičky sesedlé u ohně.

Principál se s jeho míněním okamžitě ztotožnil. „Přiznávám, že mě ten pán dost udivil," prohlásil, „když vykládal takové nesmysly o loutkovém divadle. Neumím si představit, že by se člověk se zdravým rozumem mohl natolik mýlit, ale co říkáte, vysvětluje jeho podivínské

nápady. Ubohý pán, upřímně ho lituju, má takový divý pohled v očích, hned jsem si toho všiml, ale nechal jsem si to pro sebe.“

I krčmář souhlasil s takovým závěrem a rovněž prohlašoval, že ani jemu to neušlo. „Rozhodně je to tak,“ dodal, „protože jenom šílenec by pospíchal z takového prvotřídního hostince a šel se teď v noci toulat krajem.“

Mýtný vytáhl fajfku ze zubů a prohlásil, že si to taky myslel, jelikož ten pán tak divně koukal a mluvil. Nato se obrátil k Partridgeovi: „Jestli zešílel, nemělo by se mu to trpět, aby takhle cestoval sem a tam, protože by mohl ještě kdovíco provést. Škoda že se ho někdo nechopí a nepošle domů na starost příbuzným.“

Něco takového napadlo už i Partridge: věřil pevně, že Tom panu Allworthymu utekl, a sliboval si velkou odměnu, kdyby ho nějakým způsobem dopravil zpátky. Měl ale z Toma strach; viděl, jak se umí rozpálit a jakou má sílu, ba pocítil to už párkrát na vlastní kůži, a proto považoval takový čin za neproveditelný a nenašel dost kuráže, aby v tom směru zosnoval nějaké plány. Když mu ale mýtný tak promluvil z duše, hned se toho chopil a povzdechl si, jaká je to škoda, že se něco takového nedá uskutečnit.

„Proč by se nedalo?“ povídá mýtný, „nic lehčího pod sluncem.“

„Jó, pane, vy ho neznáte,“ povídá Partridge. „To je čertovský chlapík, ten mě popadne jednou rukou a vyhodí z okna, kdy se mu zamane, a taky by to udělal, kdyby se dozvěděl –“

„Pchá!“ povídá mýtný. „Sám bych se mu dokázal postavit a to je nás tu pět.“

„Jakých pět,“ ohradila se krčmářka. „Můj muž se do ničeho plíst nebude. A taky ve svém domě nedovolím žádné násilnosti. Ten mladý pán je moc roztomilý mladý pán a podle mě to má v hlavě stejně v pořádku jako kdokoli z nás. Jakýpak divý pohled? Co to povídáte? Má moc pěkné oči a roztomile s nima kouká a je to ohleduplný a zdvořilý mladý pán. Je mi ho z té duse líto. Támhle pán v rohu povídal, že se nešťastně zamiloval. A to stačí každého, a zvlášť pěkného mladého pána jako on, vyvést trochu z míry. Taková nějaká! Co je to prosím vás za slečinku, když jí nejde pod nos takový fešák s velkým panstvím! Nejspíš nějaká noblesa, městská dáma, která neví, co chce, jako ta v té hře dnes večer.“

Advokátský písař také prohlásil, že s tím případem nechce mít nic společného, dokud by se odborně neporadil. „Co kdyby na nás potom podal žalobu pro neoprávněné omezování osobní svobody, na čem bychom založili svou obhajobu? Kdopak ví, co by porota považovala za

dostačující důkaz šílenství? Ale to říkám jen za sebe, protože pro právníka se nehodí, aby se takové věci zúčastnil jinak než jako právník. Poroty nám vždycky měří přísnějším metrem než jiným lidem. Ale to neznamená, že bych od něčeho zrazoval vás, pane Thompsone," (k mýtnému) „nebo kohokoli jiného."

Mýtný pokýval hlavou nad tímto proslovem a principál řekl: „Jó, rozhodnout o šílenství, to bývá někdy pro porotu zapeklitý oříšek; vzpomínám si, jak jsem se šel jednou podívat k soudu na takový případ, a dvacet svědků odpřisáhlo, že tomu člověku haraší ve věži, a dalších dvacet zase, že má tolik rozumu co každý Angličan. – A většina přítomných si myslela, že je to podvod jeho příbuzných, aby toho chudáka zbavili svéprávnosti."

„A nejspíš to tak i bylo," prohlásila krčmářka. „Sama jsem znala jednoho chudáka pána, kterého drželi celý život v blázinci, příbuzní ho nechali zavřít, aby se zmocnili jeho panství, ale nepřineslo jim to žádné štěstí: soud jim ho sice přiřkl, ale právo na ně měl někdo jiný."

„Třesky plesky!" ohradil se písař s hlubokým opovržením. „Kdo má jaké právo, když je soud neuzná? Kdyby mně soud přiřkl největší panství v zemi, čerta starého bych se staral, kdo má na ně právo."

„V tom případě," prohodil Partridge, *„felix quem faciunt aliena pericula cautum."*[109]

Krčmář, který vyšel k vratům, protože přijel někdo na koni, teď přiběhl do kuchyně a celý zděšený jim zvěstoval: „Co tomu říkáte, pánové? Rebelové vévodovi vyklouzli a postoupili skoro až k Londýnu. Je to zaručeně pravda, teď mi to povídá jeden jezdec."

„To jsem upřímně rád," zvolal Partridge, „protože v tom případě se tady vůkol nebude bojovat."

„I já jsem rád," zvolal písař, „ale z lepšího důvodu, protože vždycky straním právu."

„Jistě," nato hostinský, „ale lidi říkají, že tenhle člověk žádná práva nemá."

„Můžu vám hned teď dokázat pravý opak," prohlásil písař. „Kdyby můj otec zemřel zbaven svých práv – dávejte dobrý pozor: zbaven svých práv, jsem řekl – nepřecházejí snad ta práva na jeho syna? A netýká se to jakýchkoli práv?"

„Ale jak může mít kdo právo nadělat z nás papežence?" namítl krčmář.

„Jen se nebojte," zvolal Partridge. „Pokud jde o práva, dokázal nám tady tento pán, že je to jasný případ, a pokud jde o náboženství, to je zas něco jiného. Ani papeženci sami nic takového neočekávají. Znám se dobře s jedním papeženeckým fráterem, je to moc slušný člověk, a ten mi dal slovo a na svou čest to odpřisáhl, že nic takového v úmyslu nemají."

„A jiný fráter, kterého zase znám já," povídá krčmářka, „mi řekl to samé. – Jenomže tuhle můj muž má vždycky plno strachu z papeženců. Znám kolik papeženců, co jsou řádní lidé a ochotni utrácet, a moje zásada odjakživa je, že peníze si neošklivím od žádného."

„To máte pravdu, paní," přitakal principál. „Mně je to jedno, které náboženství se tu zavede, jen aby neměli vrch presbyteriáni, protože ti chtějí divadla zakázat."

„A to byste prodal svou víru za zisk?" rozhořčil se mýtný. „Chcete, aby se nám tu zase zakořenilo papeženství?"

„To namouduši ne," odpověděl principál, „taky nenávidím papežence, jenomže bych měl aspoň tu útěchu, že by mě nepřipravili o živobytí, kdežto presbyteriáni ano. To víte, každý myslí v první řadě na to, aby se uživil, jak jinak; a krk bych na to dal, že i vám, kdybyste upřímně přiznal barvu, dělá starosti, abyste nepřišel o práci, ale nic se nebojte, kamaráde, mýto vybírat bude každá vláda."

„To je jistá věc," odpověděl mýtný, „a byl bych darebák, kdybych nectil krále, jehož chléb jím. To se takříkajíc rozumí samosebou, ale co by mi bylo platné, že jiná vláda bude mít taky výběrčí úřad, když by moji známí přišli o místo a mě by jistě čekal stejný osud. Nene, kamarádíčku, já si na svoji víru šáhnout nenechám jen proto, že bych možná pod novou vládou nepřišel o živobytí: rozhodně bych si nepolepšil a spíš pohoršil."

„Moje řeč," přidal se krčmář. „Ať si říká, kdo chce, co chce, žádnej neví, co všecko se třeba nesemele. Pámbu s náma a zlý pryč! To bych musel bejt pěknej hňup, abych pámbuví komu půjčil peníze jen proto, že mi je možná vrátí! Když zůstanou zamčené v kontoáru, nic se jim nestane."

Písaře zjevně okouzlil Partridge svou moudrostí. Zda to bylo zásluhou jeho bystrozraku, s nímž pronikal do lidí i věcí, anebo je sblížily vzájemné sympatie, protože oba byli v srdci jakubovci, nevím, ale potřásli si vřele pravicemi a pozvedli půllitry silného piva na zdraví těch, jejichž jména raději odsoudíme k zapomnění.

Později jim na zdraví připili všichni přítomní, ba i krčmář, ač ten neochotně: couvl však, když mu písař pohrozil, že do jeho šenku už nevkročí, jestliže odmítne. Půllitry, které se za tím účelem vyprázdnily, brzy učinily všem řečem konec. A proto i my ukončíme tuto kapitolu.

8. Kapitola

Štěstěna se zdá Tomovi příznivěji nakloněna, než jak se to jevilo doposaváde.

Zdraví nejprospěšnější a nad jiné účinná medicína proti nespavosti je únava. Tom si jí vzal velkou dávku a také na něho velice silně zaúčinkovala. Spal už devět hodin a byl by možná spal ještě dál, neprobudit ho prudký konflikt, který duněl za dveřmi jeho ložnice: rány padaly jedna za druhou a do toho se ozýval bohatýrský křik: „Vraždá! Vraždá!“ Tom vyskočil z postele a zjistil, že to principál bubnuje po zádech a žebrech nebohému šaškovi, nemilosrdně, bez zábran.

Tom se hned přidal na stranu trpitele a přitiskl rozparáděného útočníka na zeď: principál se s Tomem nemohl měřit, právě tak jako se předtím nebohý pestrobarevný šašek nemohl měřit s ním.

Šašek byl sice chlapíček jak za groš kudla, leč letory vznětlivé. Sotva se oprostil od nepřítele, již se na něho vrhl jedinou zbraní, s níž se mu mohl postavit jako rovný s rovným. Nejprve na něj vypálil salvu obecně platných nadávek, načež přešel k obviněním konkrétnějšího rázu. „Ať tě všichni čerti po pekle honí, ty padouchu,“ volal. „Já tě tady živím, a že od lidí vůbec něco vybereš, to je jen díky mně, a k tomu jsem tě zachránil před šibenicí. Chceš snad zapřít, žes měl zálusk na tu slečnu v krásném jezdeckém kostýmu včera tady za humny? Neříkals, že bys ji chtěl dostat samotnou do lesa, že bys z ní ten mundúr svlík, jo, svlíkat jsi chtěl tu krásnou slečnu, že se taková hned nevidí! A teď se na mě vrhneš, div mi duši z těla nevyrazíš, a co jsem proved? Holka do toho byla stejně žhavá jako já, jenomže si vybrala mě, a ne tebe.“

Jak tohle Tom uslyšel, pustil principála, a když ho byl důrazně varoval, aby šaška napříště nechal na pokoji, zavedl toho chudáčka k sobě do pokoje a tam se mu brzy dostalo dalších zpráv o Žofince, již ten člověk zahlédl projíždět, když včera s principálem vybubnovával. Šašek ochotně souhlasil, že mu ukáže, kde to přesně bylo. Tom si dal zavolat Partridge a chystal se co nejrychleji krčmu opustit.

Bylo však už skoro osm hodin, než se před odchodem všechno uspořádalo: Partridge totiž nijak nepospíchal, spočítání útraty trvalo hezkou chvíli, a když tohle měl konečně šťastně za sebou, nechtěl Tom odejít, dokud si principál s hercem všechno neodpustí a nesmíří se.

Když i toho dosáhl, sebral se a následoval šaška k místu, kudy projížděla Žofinka, tam se svému průvodci štědře odměnil a dychtivě vykročil na další cestu, pln radosti, že tak mimořádnou náhodou získal další zprávy. Jen se Partridge tohle všechno dozvěděl, hned ho posedl prorocký duch a se vší vážností se jal ujišťovat Toma, že nakonec uspěje, protože „by vám Prozřetelnost sotva seslala do cesty takové dvě náhody, aby řídila vaše kroky, kdyby nezamýšlela svést vás s vaší vyvolenou přece jen dohromady.“ A to bylo poprvé, kdy Tom pověrčivosti svého druha popřál sluchu.

Neušli ještě ani dvě míle, když je zaskočil prudký déšť, a jelikož se před nimi zároveň opodál vynořila krčma, Partridge po výřečném naléhání nakonec přemluvil Toma, aby vešli a tu činu tam přečkali. Hlad je nepřítel (pokud se tak dá nazvat), který souží víc anglickou než francouzskou letoru: přemůžete jej nevímkolikrát, a pokaždé se za čas vzchopí k novému útoku, jako se to stalo i Partridgeovi, jenž sotva překročil práh kuchyně, už začal klást stejné otázky jako předchozího večera. V odpověď se vzápětí objevila na stole šťavnatá studená pečínka, kterou posnídal s chutí nejen Partridge, ale i Tom, ač toho poněkud zamrzelo, že mu domácí nebyli s to nic povědět o Žofince.

Pojedli a Tom se hned zvedl k odchodu, ač průtrž mračen venku zuřila s neztenčenou prudkostí, Partridge se však vřele přimlouval za další džbánek, až mu zrak padl na mladíka, jenž právě vešel, zamířil k ohni a hned poté se na něj upřeně zadíval. Partridge se prudce obrátil k Tomovi a zvolal: „Pane, ruku na to dám, že na tohle nepostačí jeden džbánek. Teď teprve něco uslyšíme o jemnostslečně Westernové. Támhleten hoch u ohně je průvodce, co ji doprovázel. Přísahal bych, že jsem mu tu hlavu vlastnoručně obvázal.“

„Pámbu vám to zaplať, pane,“ zvolal hoch, „je to váš obvaz a já vám budu nadosmrti vděčný, že se mi to skorem už zahojilo.“

Tom vyskočil ze židle a požádal hocha, aby s ním odešel do oddělené místnosti; měl k Žofince tolik ohledů a taktu, že mu bylo proti mysli vyslovit její jméno před tolika lidmi; z překypujícího srdce jí sice jednou připil na zdraví mezi důstojníky, kdy považoval za vyloučené, aby ji někdo znal: leč i tehdy, jak si čtenář upamatuje, se dal jen s velkými těžkostmi přemluvit, aby uvedl i její příjmení.

Krutou ironií osudu se stalo (mnozí moudří čtenáři to možná budou pokládat za donebevolající), že za svou stávající neblahou situaci vděčil právě údajnému nedostatku toho jemnocitu, jímž tak překypoval, neboť ve skutečnosti se Žofinky dotklo mnohem víc (a kdo popře, že k tomu měla důvod), co si to dovoluje s jejím jménem, než co si za daných okolností třeba dovolil s jinou ženou, a spravedlivě řečeno, Honoria by ji patrně nepřemluvila, aby odjela z Uptonu, aniž slůvko promluvila se svým Tomíkem, nebýt těch dvou závažných přestupků, které tak výmluvně svědčily o neúctě a nijak se neshodovaly s představami o lásce a něhyplném citu, jaké chová bytost čistá a jemná.

Ale tak se události měly a tak je i musím zaznamenat, a pokud některého čtenáře pobouří, že je to proti zdravému rozumu, já za to nemůžu. Jsem nucen v tom případě připomenout, že nesepisuji žádný filozofický systém, ale kroniku, a není mi tudíž dáno, abych všechny okolnosti podřídil převládajícím představám o tom, co je pravdivé a rozumné. Ale i kdyby takový postup byl snadnější, přesto bych se ho možná já měl vyvarovat. Vezměme například fakt, o němž jsem se právě zmínil, bez jakéhokoli dalšího vysvětlování z mé strany. Zprvu se snad někteří čtenáři budou cítit dotčeni, ale po zralejší úvaze musí každého uspokojit: lidé řádní a mravní usoudí, že to, co se přihodilo Tomovi v Uptonu, je spravedlivý trest za jeho nevázanosti s ženami, a ty také byly skutečně jeho hlavní příčinou; zatímco lidé hříšní a hloupí se utěší ve svém špatném konání pro ně lichotivým závěrem, že renomé každého člověka je spíše výslednicí náhody než ctnosti. Jenomže úvahy, do kterých bychom se tu s chutí nejraději pustili, by patrně vyvracely ten i onen názor a zdůrazňovaly, že takové příhody přispívají jen k potvrzení té velkolepé a prospěšné nevšední nauky, jejímuž šíření je toto dílo zasvěceno, a proto ji nebudeme opakovat příliš často, abychom nebyli jako ti faráři, kteří zvoleným veršem špikují každý odstavec svého kázání.

Spokojíme se tím, že Žofinka, ač se v názoru na Toma spletla, měla pro svůj omyl dost důvodů a každá jiná slečna by se na jejím místě zmýlila stejně. Ba, kdyby byla sledovala svého milého právě nyní a vešla do téhle pivnice vzápětí poté, co ji on opustil, zjistila by, že šenkýř i šenkýřka jsou obeznámeni s jejím jménem i osobou stejně dopodrobna jako služtička v Uptonu. Vždyť zatímco si Tom šeptal s tím mladíčkem ve vedlejší místnosti, Partridge, jenž neměl v povaze žádné takové jemnocitné zábrany, zpovídal na celou kuchyni průvodce paní Fitzpatrickové, a tímto způsobem šenkýř a každý, kdo měl uši k slyšení, zvěděl dopodrobna, jak Žofinka spadla z koně a tak dále, včetně mýlky s Jenny Cameronovou a četných důsledků punče, zkrátka a dobře zvěděl o všem, co se událo v hostinci, kde jsme milé dámy usadili do kočáru se šestispřežím, než jsme se s nimi rozloučili.

9. Kapitola

Obnáší jen pár nahodilých poznámek.

Po dobré půlhodině Tom znovu rázně vtrhl do kuchyně a požádal šenkýře, aby mu rychle spočítal útratu. Nechuť, již Partridge pociťoval při představě, že má opustit svůj teplý kouteček za komínem a sklenici s lahodným nápojem, zmírnila poněkud zpráva, že dál se nepůjde pěšky; Tom totiž přemluvil toho hocha zlatými argumenty, aby ho dovedl do hostince, kam předtím doprovodil Žofinku, hoch s tím však souhlasil jen za té podmínky, že na něho druhý průvodce počká tady v šenku: hostinský v Uptonu byl totiž blízký přítel hostinského v Gloucesteru a mohlo se tudíž lehce stát, že by se posledně jmenovaný doslechl, jak jeho koně posloužili více než jednomu zákazníkovi, a pak by podkoní musel podat výčet z peněz, které moudře zamýšlel strčit do vlastní kapsy.

Zmiňujeme se o této okolnosti, ač na pohled podružné, jelikož Tomův odjezd se kvůli tomu značně pozdržel, neboť poctivost byla tomu druhému průvodci drahá – tedy drahá v ceně, a byla by Toma dost stála, kdyby se do toho nevložil Partridge, jehož mazanosti jsme už nejednou vzdali hold, a nepřihodil další půlkorunu na útratu v šenku, aby mu čekání líp ubíhalo. Jakmile tu půlkorunu ucítil šenkýř, pustil se jí po stopě tak energicky a výmluvně, že druhého mladíka brzy zviklal a ten projevil ochotu za půlkorunu tedy čekat. A zde se vtírá odpozorovaná zkušenost, že politika nachází dennodenně uplatnění v nejširších vrstvách, velcí muži často přeceňují svou schopnost obratně švindlovat, neboť je v tom zastíní leckdo rodu nízkého.

Koně předjeli a Tom se okamžitě vyšvihl do dámského sedla, v němž jela jeho drahá Žofinka. Mládenec mu zdvořile nabízel své sedlo, ale on zvolil to dámské, patrně proto, že bylo měkčí. Zato Partridge, v tomhle stejně fajnový, by byl svou mužskou hrdost nezaprodal, a proto mladíkovu nabídku přijal, a tak se vydali na cestu: Tom v dámském sedle své Žofinky, mládenec v sedle slečny Honorie a Partridge obkročmo na třetím koni, a za pár hodin se ocitli v hostinci, kde čtenář už strávil tolik času. Partridge byl celou cestu v rozjařené náladě a často připomínal Tomovi, jaká všechna dobrá znamení se teď nakupila, aby mu věštila budoucí úspěch, a to musí čtenář uznat, i když třeba netíhne k pověrčivosti, že mimořádně příznivá skutečně byla. Navíc se Partridgeovi mnohem lépe zamlouvalo nynější zaměření jejich cesty než předchozí putování za slávou, a z těch příznivých znamení, která podle pedagoga věštila úspěch, poprvé vlastně získal jasnou představu o milostném vztahu mezi Tomem a Žofinkou; předtím tomu nevěnoval valnou pozornost, vydal se po špatné stopě, když hledal důvody,

proč Tom odešel z domova, a v Uptonu propadl takovému strachu před příchodem i při odchodu, že si ze všeho, co se tam dálo, nevyvodil jiný závěr, než že u Toma propuklo nepokryté šílenství: tento názor byl v souladu s předchozím dojmem, že je to mladík nadmíru svévolný a divoký, jejž si při odchodu z Gloucesteru znovu potvrdil. Nynější putování mu ale bylo daleko víc po chuti, a proto začal mít mnohem lepší mínění o přítelově rozumu.

Hodiny právě odbíjely třetí, když přibyli na místo, a Tom se hned začal shánět po poštovních koních; naneštěstí však široko daleko nebyli žádní k mání, a to čtenáře zajisté neudiví, když uváží, jaký zmatek tehdy v zemi vládl, a zvlášť v těchto končinách, kudy rychlí poslové projížděli sem a tam každou hodinu, ve dne v noci.

Tom se ze všech sil snažil přemluvit dosavadního průvodce, aby s ním jel ještě dál do Coventry, ten však tvrdošíjně odmítal. Zatímco se s ním na dvoře před hostincem takto dohadoval, kdosi k němu přistoupil, pozdravil ho jménem a zeptal se, jak se vede celé vážené rodině v Somersetshiru, a když Tom za tím hlasem otočil zrak, zjistil, že je to pan advokát Dowling, s nímž obědval v Gloucesteru, a velice zdvořile mu pozdrav oplatil.

Advokát se jal důrazně naléhat, aby pan Jones dnes už nejezdil, a podpořil své stanovisko četnými nevyvratitelnými argumenty, jako že se co nevidět setmí, cesty jsou rozbahněné, pojede se mu mnohem lépe za denního světla, a mnohými dalšími stejně pádnými, z nichž některé patrně vytanuly Tomovi na mysli už dříve, jelikož ho ale nezviklaly tenkrát, nepodařilo se jim to ani teď, a on vytrvával ve svém rozhodnutí, i kdyby to mělo znamenat, že vykročí do noci pěšky.

Když milý advokát zjistil, že Toma nepřesvědčí, aby se zdržel, nešetřil námahy, aby mu pomohl přemluvit průvodce. Uvedl řadu důvodů, proč by měl tu krátkou cestu ještě podniknout, a zakončil slovy: „Můžete se přece spolehnout, že se vám tento pán za vaši dobrou vůli štědře odmění.“

Dva na jednoho je přesila v každém případě, nejen při fotbale. Zaujatý pozorovatel se už jistě přesvědčil, jak účinné je v přemlouvání či naléhání spojené úsilí, jelikož byl často svědkem toho, jak otec, mistr, manželka, či kterákoli jiná osoba v rozhodujícím postavení tvrdošíjně trvá na svém odmítavém stanovisku navzdory všem důvodům, které jedinec uvádí, avšak později se podvolí, když se do věci vloží další osoba či osoby a vyposlechne od nich stejné argumenty, aniž se přitom dozví co nového. Odtud možná vzniklo úsloví někomu sekundovat, označující činnost nad jiné významnou ve všech shromážděních a veřejných debatách. A

proto také nejspíš se tak často stává u soudu, že jeden učený pán (obvykle člen soudního senátu) opakuje třeba celou hodinu, co právě doříkal jiný učený pán.

Místo co bychom se tento jev pokoušeli zdůvodnit, uchýlíme se k obvyklému způsobu a znázorníme jej na počínání svrchu zmíněného mladíka, jenž ustoupil naléhání pana Dowlinga a slíbil, že Tomovi ještě jednou propůjčí dámské sedlo, trval však na tom, že nebohá zvířata musí nejdřív dostat pořádně nažrat, jelikož mají za sebou dlouhou cestu a nikdo je nešanoval. Tohle ale mladý podkoní ani dvakrát říkat nemusel, protože Tom přes všechen spěch a netrpělivost by to byl nařídil sám: rozhodně se neztotožňoval s těmi, kdo vidí ve zvířatech pouhé stroje a předpokládají, když zaboří koni ostruhy do břicha, že ostruha i kůň vnímají bolest asi stejně.

Zatímco koně žrali oves nebo ho aspoň měli žrát (mladík se zatím totiž staral sám o sebe v kuchyni a podomek se pečlivě staral, aby ve stáji toho ovsa neubývalo), Tom doprovodil pana Dowlinga na jeho naléhavé přání do jeho pokoje, kde si sedli k láhvi vína.

10. Kapitola

Pan Jones a pan Dowling spolu vypijí láhev vína.

Pan Dowling nalil do sklenic a jmenoval v přípitku šlechetného pana Allworthyho, načež dodal: „A zároveň, s vaším dovolením, vzpomeneme i jeho synovce a dědice, mladého vrchnostpána: tak ať žije pan Blifil, ten vzácný mladý pán, který, na to dám krk, bude jednou pro svůj kraj něco znamenat. Však už jsem pro něj vyhlédl volební okrsek.“

„Milý pane,“ řekl mu na to jeho společník, „jsem přesvědčen, že jste nezamýšlel mne urazit, a proto vám to nemám za zlé, ale ujišťuji vás, že jste jedním dechem vyslovil dvě jména, která k sobě vůbec nepatří, protože nositel jednoho z nich je ozdobou lidského rodu, zatímco druhý je darebák, který si ani nezaslouží být zván člověkem.“

Pan Dowling vyvalil oči. Prohlásil, že dosud měl oba pány za muže řádné a charakterní. „Vrchnostpána Allworthyho jsem neměl to štěstí poznat osobně, ale o jeho šlechetnosti mluví celý kraj. A mladého pana Blifila jsem vlastně viděl pouze jednou, když jsem mu přinesl zprávu o smrti jeho paní matky, a tehdy jsem právě měl velice málo času, protože jsem pospíchal vyřídit spoustu věcí, a tudíž jsem s ním nemohl déle pohovořit, vypadal ale jako pravý gentleman, choval se bezvadně a ujišťuji vás, že na mne zapůsobil tím nejlepším dojmem.“

„Vůbec se nedivím," odpověděl Tom, „že vás při krátkém setkání dokázal oklamat, protože je mazaný jako ďábel, a mohl byste vedle něho žít třeba léta, a nevytušíte, jaký v hloubi duše je. Já sám jsem s ním vyrůstal od útlého dětství, byli jsme skoro pořád spolu, ale až v poslední době jsem jakžtakž pochopil, kolik zla se v něm skrývá. Přiznávám, že jsem ho nikdy neměl moc rád. Věděl jsem, že mu chybí ta duševní velkorysost, která je bezpečným základem všeho velkého a ušlechtilého v lidské osobnosti. Často jsem u něho pozoroval projevy sobectví, jež se mi ošklivilo, ale teprve nedávno, docela nedávno jsem zjistil, že je schopen nízkého, podlého intrikování, a nakonec jsem pochopil, že využil bezelstné otevřenosti mé vlastní povahy a zosnoval rafinovaný záměr, jak by mě na základě dlouhého řetězu zlotřilých výmyslů zničil, což se mu nakonec taky podařilo."

„I propána!" divil se pan Dowling, „to je potom ale veliká škoda, že takový člověk převezme jednou velkolepé panství vašeho pana strýce!"

„Prokazujete mi čest, na niž nemám právo, vážený pane," řekl Tom. „Pravda, byly časy, kdy mi ve své dobrotě dovolil, abych ho zval i důvěrnějším jménem, to však byla z jeho strany pouze dobrotivá libovůle, a proto si nemohu naříkat na nespravedlnost, když uznal za vhodné mi tuto výsadu odepřít: snad jsem si to zasloužil stejně málo jako původní laskavost. Ujišťuji vás, pane, že nejsem s panem Allworthym spřízněn, a pokud by lidé, kteří nejsou s to docenit jeho šlechetnost, usoudili, že se k pokrevnímu příbuznému zachoval příkře, pak obviňují neprávem nejlepšího člověka na světě, protože já sám – ale promiňte, nebudu vás unavovat svými záležitostmi, to jenom proto, že jste mne pokládal za příbuzného pana Allworthyho, jsem chtěl uvést věc na pravou míru, aby si někdo nemyslel, že to na něho vrhá divné světlo, protože bych sám radši život položil, než bych k něčemu takovému zavdal příčinu."

„Musím říct," podotkl pan Dowling, „že hovoříte jako čestný muž, a ujišťuji vás, že by mne to nejen vůbec neunavovalo, ale naopak způsobilo by mi potěšení, kdybych směl zvědět, jak se stalo, že vás lidé považují za příbuzného pana Allworthyho, když tomu tak není. Máme ještě dobrou půlhodinku, než vám přichystají koně, a nechybí tedy příležitost, abyste mi pověděl, jak k tomu ke všemu došlo; velice byste se mi tím zavděčil, protože mne upřímně udivuje, jak vás může kdekdo považovat za příbuzného takového vrchnostenského pána, když jím nejste."

Tom, jenž ochotou (ač ne uvážlivostí) měl povahově cosi společného se svou temperamentní Žofinkou, brzy souhlasil s tím, že páně Dowlingovu zvědavost upokojí, a jal se vyprávět o svém zrození a vychování, podobně jako Othello probral všechno

…od chlapeckých dnů
až po tu chvíli, kdy mě o to žádal.

A Dowling se jako Desdemona *dušoval, že*

… je to div,
div divoucí, a k pláči, zrovna k pláči!

Pana Dowlinga jeho příběh upřímně dojal, protože ho advokátské řemeslo nezbavilo citu. Dopouštíme se skutečně velké nespravedlnosti, když své předsudky proti nějakému povolání rozšíříme i na oblast soukromého života a utvoříme si názor na člověka podle toho, co soudíme o jeho zaměstnání. Zvyk, pravda, otupí hrůzu z činů, jež si jistá povolání vynucují, ale ve všem ostatním působí lidská přirozenost na příslušníky všech povolání stejně, ba možná ještě víc na ty, kteří jí takříkajíc dávají volno, když vykonávají svou běžnou práci. I řezníkovi se nepochybně sevře srdce, když se zabije nádherný kůň, a byl jsem svědkem toho, jak chirurg, jenž při amputaci končetiny sám nevnímá bolest, soucítil s pacientem v záchvatu pakostnice. I obyčejnému katovi, jenž stovky krků natáhl oprátkou, se chvěla ruka, když tuto operaci na lidské hlavě prováděl poprvé, a největší šampióni lidského krveprolévání, kteří při svém válečném řemesle vraždí tisíce s klidným svědomím, a to nejen kolegy šampióny, ale i ženy a děti, i takoví, pravím, v časech míru, kdy utichnou bubny a polnice, odloží všechnu svou krvelačnost a stanou se slušnými občany civilizované společnosti. A právě tak advokát dokáže soucítit s neštěstím a trápením svých bližních, pokud ovšem nezastupuje protistranu.

Tom, jak je čtenáři známo, neměl dosud tušení, v jak černých barvách byl panu Allworthymu vykreslen, a co se ostatního týkalo, také to nelíčil v nejhorším světle: nevinil sice z ničeho svého někdejšího dobrodince a ochránce, zároveň ale neměl velkou chuť sypat si příliš mnoho popelu na vlastní hlavu. Dowling proto podotkl, a jistě ne bezdůvodně, že ho někdo zřejmě hodně poškodil: „Vrchnostpán by vás přece sotva vydědil jen za pár přestupků, jichž se může dopustit každý mladý pán," řekl. „Tedy vydědil snad není výstižné slovo, protože před zákonem vůči němu žádná dědická práva rozhodně uplatňovat nemůžete. To je jistá věc, na to se nikdo nepotřebuje radit s právníkem. Ovšem vzhledem k tomu, že vás ten pán jaksi přijal za vlastního, mohl jste logicky očekávat, že vám odkáže značný podíl ze svého majetku, ne-li vše, ba kdybyste předpokládal, že to bude vše, nedivil bych se vám, vždyť každý se snaží získat pro sebe co možná nejvíc, a kdo by to komu měl za zlé."

„Skutečně mi křivdíte,“ řekl Tom. „Byl bych se spokojil s málem, nikdy jsem si žádné nároky na majetek pana Allworthyho nečinil a skutečně mě ani nenapadlo uvažovat, jak se rozhodne a co mi snad jednou odkáže. Prohlašuju na svou čest, že kdyby byl kvůli mně poškodil svého synovce, byl bych tu křivdu napravil. Stojím víc o klidné svědomí než o cizí majetek. Co váží ubohá pýcha založená na rozlehlém sídle, ekvipáži s vícespřežím, štědré tabuli a všech ostatních výhodách a projevech bohatství proti hřejivé, trvalé spokojenosti, proti kypícímu zadostiučinění, vzrušující radosti a úchvatné vítězoslávě, jaké prožívá člověk šlechetné mysli, když si vzpomene na nějaký svůj velkomyslný, ctnostný, šlechetný, laskavý čin? Nezávidím Blifilovi vyhlídku, že se stane boháčem, nebudu mu závidět, až se boháčem stane. Nechtěl bych být takovým darebákem ani půl hodiny, kdybychom si měli vyměnit osudy. Blifil mě dost možná podezíral z takových úmyslů, o jakých jste mluvil, a protože se to podezření zrodilo z jeho vlastní podlosti, také se ke mně podle zachoval. Ale já chválabohu vím, cítím – vnímám svou nevinu, příteli, a s takovým pocitem bych se nerozloučil ani za širý svět. Dokud vím, že jsem v životě žádné bytosti neublížil, ani ublížit nezamýšlel, dotud

Pone me pigris ubi nulla campis
Arbor aestiva recreatur aura
Quod latus mundi nebulae, malusque
Jupiter urget.

Pone sub curru nimium propinqui
Solis in terra domibus negata;
Dulce ridente Lalagen amabo
Dulce loquentem.“[110]

Nato nalil vrchovatou sklenku vína a pozvedl ji na zdraví své drahé Lalagé, nalil Dowlingovi rovněž až po okraj a vyzval ho, aby se k němu připojil. „Upřímně a rád, ať tedy slouží slečně Lalagé,“ zvolal Dowling. „Už jsem byl často svědkem toho, jak se jí připíjí na zdraví, ale osobně jsem ji nepoznal; říká se však, že je velice krásná.“

Latinské verše nebyly to jediné, čemu Dowling z Tomovy řeči neporozuměl, navzdory tomu v něm však zanechala silný dojem. A třebaže se snažil pomrkáváním, přitakáváním, ušklíbáním i šibalskými úsměvy tento dojem před Tomem zahladit (často se totiž stydíme i za dobré myšlenky, nejen za ty hanebné), rozhodně v hloubi srdce schvaloval jeho zásady, pokud je pochopil, a z celé duše ho litoval. Možná že k tomu při jiné příležitosti ještě něco podotkneme, zvlášť pokud bychom na pana Dowlinga v průběhu tohoto vyprávění ještě znovu

narazili. V této chvíli jsme však nuceni se s ním rozloučit poněkud kvapně, právě tak jako to učinil Tom: jakmile mu Partridge sdělil, že jsou koně připraveni, vyrovnal účet, popřál svému společníku dobré noci, vyšvihl se do sedla a rozjel se ke Coventry, přestože byla temná noc a navíc se silně rozpršelo.

11. Kapitola

Maléry, které stíhaly Torna cestou do Coventry, a co k nim měl co říci mudřec Partridge.

Z míst, která opouštěli, vede do Coventry přímá silnice, a třebaže po ní Tom, Partridge ani jejich průvodce v životě nejeli, sotva by byli dokázali zabloudit, nebýt obou okolností zmíněných na konci předchozí kapitoly.

Ty však želbohu způsobily své, jejich vinou naši cestovatelé odbočili na mnohem méně používanou cestu, a když ujeli šest mil, stále ještě před sebou neměli vznosné věže katedrály, nýbrž trčeli na rozbahněné vozovce, kde nic nenasvědčovalo tomu, že se blíží k většímu městu.

Tom prohlásil, že zřejmě zabloudili, ale průvodce tvrdil, že je to vyloučeno: slůvkem tím se v hovoru běžně označují nejen věci nepravděpodobné, ale i docela dobře možné, ba někdy dokonce i to, co už se bezpečně stalo; s takovou zkreslující nadsázkou se setkáváme i u slov nekonečno a navěky, přičemž první označuje dálku ledva půlmetrovou a druhé údobí pěti minut. A stejně častým zvykem je vyloučit ztrátu toho, čeho jsme už pozbyli. Tak tomu bylo i v našem případě: přes sebevědomé ujišťování průvodcovo dozajista byli na správné cestě do Coventry asi tak, jako je švindlíř, držgrešle, necita, pokrytec a skrblík v jedné osobě na cestě k bráně nebeské.

Čtenář, jenž se nikdy neocitl v takové situaci, si možná jen stěží představí, jakou hrůzu vyvolává tma, déšť a vítr u těch, kdo v noci zabloudí, a tudíž se nemohou těšit na hřejivý oheň, suché oblečení a jiné příjemnosti, které jsou jim v duchu oporou, když čelí zlé nepohodě. Ale i nedokonalá představa té hrůzy stačí vysvětlit, co se teď Partridgeovi zrodilo v hlavě, jak dále zaznamenáváme.

Tom byl stále pevněji přesvědčen, že zbloudili ze správné cesty, i mladík sám nakonec uznal, že tohle asi správný směr na Coventry nebude, ač zároveň nepřestával tvrdit, že je vyloučeno, aby byli sjeli ze silnice. Partridge však na to měl jiný názor. Tušil prý hned, jak vyjeli z hostince, že je potká něco zlého. „Nevšiml jste si, pane, té babizny, co stála u dveří, když jste

vsedal na koně?“ zeptal se Toma. „Škoda že jste jí nestrčil nějakou maličkost, moc mě to mrzí, však taky říkala, že toho budete litovat, a hned v té chvíli se rozpršelo a zved se ten vítr, co fouká čím dál tím lezavěji. Ať si myslí kdo chce, co chce, já jsem přesvědčen, že ježibaby umějí zvednout vítr, kdy se jim zlíbí. O tom jsem se v životě přesvědčil už mockrát, a ta stará zvečera byla ježibaba, na to dám krk. Hned jsem si to myslel, a mít půlpeník v kapse, sám bych jí ho byl dal: to se vždycky vyplatí, prokázat těmhle lidem dobro, aspoň se pak člověk nemusí strachovat, co ho čeká, a nejeden hospodář už přišel o stádo, protože mu bylo líto půlpeníku.“

Tom byl sice hrozně rozmrzelý, že se vinou tohoto omylu o tolik zdrží, přesto se ale musel zasmát nad pověrčivostí svého druha, jehož vzápětí jistá nehoda v tom názoru zcela utvrdila. Spadl totiž z koně, ale až na zablácené svršky si nijak neublížil.

Sotva se Partridge zvedl, už poukazoval na svůj pád jako na přesvědčivý důkaz toho, co předpověděl; Tom však, když viděl, že je nezraněn, mu s úsměvem odpověděl: „Ta vaše čarodějnice, Partridgi, je pěkná nevděčnice a stíhá nevůlí své přátele i ty druhé bez rozdílu. Jestli je ta milá dáma rozezlena na mě, že jsem si jí nevšiml, nevím, proč shodila z koně vás, který jste se o ní vyjadřoval s patřičným respektem.“

„Tady není radno žertovat,“ zvolal Partridge, „protože lidé nadaní takovou mocí jsou často moc škodolibí. Znal jsem jednoho kováře, který takovou ježibabu rozzlobil, když se jí zeptal, kdy vyprší její pakt s čertem, a do tří měsíců od toho dne se mu utopila jedna z jeho nejlepších krav. Ale to jí nestačilo: krátce nato přišel o soudek nejlepší pálenky, protože ta ježibaba mu roztočila pípu hned tu noc, co soudek narazil, aby se poveselil se sousedy, a všecko vyteklo do sklepa. Zkrátka a dobře, nic se mu potom nedařilo a tak toho chudáka sužovala, že se dal na pití, do roka do dvou přišel na buben a jeho rodina přišla na obec.“

Průvodce a dost možná i jeho kůň napjatě poslouchali, a buď proto, že přestali dávat pozor, anebo vinou zlomyslné ježibaby se teď oba váleli v blátě.

Partridge přičetl i tento pád stejné příčině. Upozornil pana Jonese, že teď přijde na řadu on, a důrazně na něho naléhal, aby „se vrátili, tu babici vyhledali a udobřili si ji. Byli bychom tam zpátky co by dup,“ dodal, „protože se nám sice zdá, jako bychom jeli dopředu, ale já bych přísahal, že jsme ve skutečnosti přesně tam co před hodinou, a být to ve dne, viděli bychom tu ještě krčmu, odkud jsme vyjeli.“

Místo co by se vyjádřil k této moudré radě, soustředil Tom všechnu svou pozornost na mladíka, jestli se mu nic nestalo, ten však naštěstí neutrpěl pádem jinou škodu než předtím Partridge a jeho oblečení se s tím lehce vyrovnalo, protože mělo v podobných situacích dlouholetou průpravu. Vzápětí už zase seděl ve svém dámském sedle a podle rozhořčených nadávek a ran, jimiž zahrnul koně, se Tom rychle upokojil, že neutrpěl žádnou úhonu.

12. Kapitola

Líčí, jak Tom navzdory Partridgeovým radám pokračoval v cestě, a co se mu přitom přihodilo.

Tu před nimi v dálce zablikalo světélko, z čehož se Tom upřímně zaradoval a Partridge hrůzou div duši nevypustil: ten byl totiž přesvědčen, že to světélko je bludička, ne-li hejkal nebo ještě něco mnohem nebezpečnějšího.

A jeho děs se ještě vystupňoval, když se k tomu světlu anebo světlům, jak se teď zdálo, přiblížili, neboť k nim začala doléhat změť lidských hlasů, zpěv, smích i veselé pokřikování, podmalovávané podivnými zvuky, snad vyluzovanými na nějakém nástroji: hudbou se to dalo sotva nazvat. Vskutku, abychom trochu dali za pravdu Partridgeovi, byla to hudba jako očarovaná.

Hrůza, jež teď zachvátila Partridge, se vymyká všemu popisu a nakazila i mladého podkoního, jenž přepozorně vyposlechl všechno, co jeho spolujezdec říkal. I on se teď jal na Toma naléhat, aby se vrátili, prohlašoval, že pevně věří všemu, co tvrdí Partridge, a pokud se jim zdá, že koně klušou, šálí je smysly a ve skutečnosti se přinejmenším poslední půlhodinu nehnuli ani o krok kupředu.

Tom se přes svou rozmrzelost musel usmát obavám těch dvou strašpytlů. „Buď jsme popojeli kupředu my, anebo ta světla popojela k nám, protože je už máme takřka na dosah ruky, ale jak se vy dva můžete bát lidí, kteří se tu zřejmě sešli, aby se poveselili?“

„Pěkně poveselili, pane!“ zvolal Partridge. „Kdo by se veselil v téhle noční době, na takovém místě a za takového nečasu? Nikdo než strašidla, čarodějnice nebo jiní zlí duchové, to je jasné.“

„Ať je to kdo je,“ prohlásil Tom, „rozhodně se jich vyptám na cestu do Coventry. Všechny čarodějnice nejsou takové babizny zavilé jako ta, která nám zvečera jako na potvoru zkřížila cestu.“

„Propánaboha, pane Jones!“ křižoval se Partridge. „Kdopak ví, jak budou zrovínka v náladě, rozhodně je radno jít na ně zdvořile, a co když narazíme na něco horšího než čarodějnice, třeba rovnou na nějaké zloduchy? Prosím vás, pane, dejte si poradit, moc vás prosím. Kdybyste byl přečetl tolik hrůzostrašností o jevech nadpřirozených jako já, nebyl byste tak lehkovážný. – Pámbuví, kam jsme se to dostali nebo kam vůbec spějeme, protože takováhle tma, ta snad ani na světě není, mně se zdá, že horší nemůže být ani v podsvětí.“

Přes všechno tohle napomínání a varování se Tom rozjel co nejrychleji a chudákovi Partridgeovi nezbývalo než ho následovat: bál se sice popojet kupředu, ale ještě více se bál zůstat někde pozadu stát sám.

Konečně dojeli tam, odkud se linuly ty zvuky a světla. Tom viděl, že je to stodola, kde se shromáždila početná sešlost a muži i ženy se tu družně veselí.

Jakmile Tom zarazil před velkými vraty do stodoly, která byla otevřená, hned chtěl velice drsný mužský hlas vědět, kdo to je. Tom pokojně odvětil: „Přítel,“ a hned se dotazoval na cestu do Coventry.

„Jestli přítel,“ zvolal jiný mužský hlas ze stodoly, „tak se radši pojď schovat, než se ten nečas přežene,“ (protože se skutečně spustil ještě prudší liják než předtím) „a zaveď si sem i koně, támhle na druhé straně je dost místa.“

„To je od vás moc milé,“ odpověděl Tom, „rád vaše pozvání na pár minut přijmu, než ta průtrž pomine, ale jsou tu se mnou další dva, kteří by vlídnou nabídku útočiště taky uvítali.“

Dostalo se jim jí ochotněji, než byla přijata, protože Partridge by byl raději snášel nejhorší nečas, než se spolehl na mírumilovnost těch, které pokládal za skřítky, a chudák podkoní se od něho nakazil stejnými obavami, nezbývalo jim však než Toma následovat: jeden si totiž netroufal opustit koně a druhý měl největší děs z toho, aby někde nezůstal sám.

Kdybych tuto kroniku psal za časů, kdy kralovaly pověry, slitoval bych se nad čtenářem a nenechal bych ho tak dlouho trnout, jestli se Satan či Belzebub co nevidět neobjeví osobně i s celou suitou pekelníků, leč tyto nauky stihl za našich časů zlý osud, mají jen málo vyznavačů, pokud vůbec nějaké, nepředpokládám tudíž, že bych někoho k smrti vyděsil. Po pravdě řečeno, všechny kulisy podsvětních říší si už dávno přisvojili divadelní principálové a i ti je poslední dobou zavrhli jako nepotřebné krámy, schopné zapůsobit leda tak na poslední galérii, a tam moji čtenáři vysedávají málokdy.

Ač tedy nevěříme, že bychom při této příležitosti někoho polekali, přece máme důvodné obavy, aby naši čtenáři nepojali nemilé podezření, k němuž bychom o své vůli nezavdali příčinu: že se totiž vypravíme do říše pohádek a uvedeme do našeho příběhu bytosti, na něž sotvakdo i v dětství hloupoučce věřil, třebaže mnozí bohaprázdně mařili čas tím, že o nich psali nebo četli.

Abychom tedy zabránili podezření, jež by důvěryhodnému kronikáři nedělalo velkou čest, protože ten čerpá prameny jen ze skutečnosti, odhalíme teď čtenáři, kdo byli ti lidé, kteří při nenadálém setkání Partridge tak vyděsili, podkonímu víc než nahnali strach a trochu překvapili i Toma Jonese.

Lidé shromáždění ve stodole byli totiž Romové čili lidově řečeno cikáni a slavili tam veselku jednoho ze svého středu.

Sotva si lze představit družnější zábavu, než se rozproudila zde. Na každé tváři se zračilo rozjaření a přitom jejich veselice nebyla prosta pořádku a slušnosti. Ba možná tam vládla větší spořádanost než na leckterém venkovském bále, protože tihle lidé podléhají ustanovené vládě a svým vlastním zákonům a vykazují poslušnost jedinému mocnému vládci, jehož zovou králem.

Málokdy také zříme bohatší hodokvas než v téhle stodole. Složitá etiketa a elegantní manýry při stolování chyběly, ale hosté měli zdravou chuť k jídlu, a proto se bez nich obešli. Byly tu řádné zásoby slaniny, drůbeže a skopového, k němuž si každý z přítomných dodal lepší sós, než umí připravit sebeproslulejší francouzský kuchař.

Ani Aeneas v chrámu Junonině, jak jsme se dočetli, nepodivil se víc, *dum stupet obtutuque haeret defixus in uno,*[111] než náš hrdina nad tím, co uzřel ve stodole. Zatímco se kolem sebe udiveně rozhlížel, přiblížila se k němu důstojná osoba, která ho přátelsky pozdravila a uvítala způsobem spíše srdečným než oficiózním. Byl to sám cikánský král. Oděním se příliš neodlišoval od svých poddaných, neměl ani jiná vladařská *regalia*[112] na podporu svého majestátu, přesto však z něho vyzařovala výrazná autorita (jak to líčil Tom), jež v ostatních vyvolávala zbožnou úctu, ačkoli tohle si možná Tom jen představoval, protože spravedlivě řečeno, moc takovým dojmem působí a nelze si to od ní odmyslet.

Tomova upřímná tvář a jeho zdvořilé chování spolu s jeho přitažlivým osobním zjevem měly v sobě něco, čím každého už na první pohled silně upoutal. Navíc tentokrát patrně zapůsobila i hluboká úcta, již cikánskému králi projevoval od chvíle, kdy byl obeznámen s jeho hodností,

a Jeho cikánskému Veličenstvu patrně byla tím vítanější, že mu ji zpravidla nikdo krom jeho poddaných neprokazoval.

Král přikázal, aby donesli na stůl nejvybranější lahůdky k pohoštění, usadil se našemu hrdinovi po pravici a takto se s ním jal rozmlouvat:

„Ja verim, pane, ze us viděl někdy můj lid, co jsou jak rikáte potulný, proto táhnou tam i kam, ale možná bude se divit, dys řeknu, my cikáni tak radny národ a dobra vlada jako kazdy jiny.

Muj je cest byt jejich král a zadny vládce nema chlouba tak věrny poddaný a tak ho milovat. Jesli jejich laska mám zásluha, sam nereknu, ale řeknu, ze delam jen a jen pro jejich blaho. Já ne chlubím, ale co jinak nez myslet na jejich blaho, ty hodny lidi cely den se starají a nosi mi to nejlepsi, co maji. Milovat me a dělat cest, protože já je miluju a staram se o ne, to je to cele, jinak nevim.

Je to tisic nebo dva tisic let, na rok nevim, protože neumím cist a psat, bylo u cikánů – jak se to rika – no postáni, tenkrát byli cikánsky barony, a ty barony se mezi sebou bili, ale cikánsky král je zmizel, všici poddaný si byli rovny, a od toho času se dobré snásej, král byt nechce zadny, a maj recht, rikam vam, král byt je trápeni, aby byla spravedlivost, často bych byl rad obycejny cikaň, dyš musel trestat mile pritele nebo z rodiny, my sice ne trest smrt, ale trest prisny. Cikaň ma hamba, a to je velká trest, potom cikaň us nic zlo nedela.“

Nato král vyjádřil jistý údiv, že ostatní vlády rovněž nepoužívají hanby jako trestu. Tom ho však ujistil o opaku: za mnohé zločiny prý anglické zákony trestají hanbou, a vlastněji s sebou přináší každý trest.

„To já divim,“ pravil král, „slysim moc o vas národ, i dys mezi ne nežijeme a často slysim, ze hamba je taky následek a důvod u vaše pocty. U vas pocty a trest stejná vec?“

Zatímco Jeho Veličenstvo takto rozmlouvalo s Tomem, došlo ve stodole k pozdvižení, a to očividně z tohoto důvodu: vlídné chování těch lidí postupně přemohlo v Partridgeovi všechen strach, a tak byl ochoten nejen se nadlábnout jejich pokrmy, ale ochutnat i jejich pálenky, jež z něho vyhnala poslední zbytky obav a nastolila pocity mnohem příjemnější.

Jedna mladá cikánka, vynikající spíš důvtipem než krásou, odtáhla toho starého dobráka stranou pod záminkou, že mu předpoví budoucnost. A pak se stalo, když se spolu ocitli v zastrčeném koutě stodoly, ať už to měla na svědomí silná kořalka, která nikdy tak nerozplamení hříšnou žádostivost jako po mírné únavě, anebo krásná cikánka sama odvrhla

všechen ženský stud a jemnocit a svedla bujarého mládence Partridge výslovnou pobídkou, že je za trapných okolností přistihl cikánčin manžel, který ze své drahé polovice nespouštěl žárlivý zrak a sledoval ji až tam, kde ji našel v galánově náručí.

V trapných rozpacích Tom nyní přihlížel, jak Partridge popohnali před krále; ten si vyposlechl obvinění, jakož i provinilcovu obhajobu, skutečně velice chabou: usvědčovaly ho totiž důkazy tak přesvědčivé, že mu toho nezbývalo mnoho, co by uvedl ve svůj prospěch. Jeho Veličenstvo se pak obrátilo k Tomovi a pravilo: „Pane, slysel, co rikali, jaky trest myslíte vas sluha ma mit?“

Tom odvětil, že ho moc mrzí, co se přihodilo, a že by to Partridge měl manželovi vynahradit, pokud je to v jeho silách. Pravil, že on sám má u sebe právě jen moc málo peněz, sáhl do kapsy a nabídl tomu člověku guineu. Ten okamžitě opáčil: „Vůbec bych se nenadál, že mi urozený pán nabídne míň než pět.“

Náhrada se po jistém handrkování usmlouvala na dvě, a Tom, když si jako podmínku stanovil plné odpuštění jak Partridgeovi, tak provinilé manželce, se mu chystal zaplatit, Jeho Veličenstvo mu však zadrželo ruku, obrátilo se k svědkovi a otázalo se, kdy provinilce objevil.

Ten odvětil, že ho manžel požádal, aby mu hlídal ženu, hned jak na cizího muže promluvila, a že ji nespustil s očí celou tu dobu, až byl hanebný čin dokonán.

Král se zeptal, zda manžel celou tu dobu vartoval s ním. Odpověď byla kladná. Nato se cikánské Veličenstvo obrátilo k manželovi těmito slovy: „Smutný jsem, ze cikán nema tolika cest v tele, aby neprodal cest manželka za peniz. Kdybys manželka mel rad, nenechal bys, aby dělala kurva a ty ji chytil. Já poroučím, zadně tobe peniz, zasluhuje trest, ne odměna, a budeš spatna cikán a na mesic nosis na hlavě parohy, a tu dobu manželka budou rikat kurva a smat se ji, ty budeš spatna cikán a ona spatna kurva.“

Cikáni okamžitě odspěchali vykonat rozsudek a zůstavili Toma a Partridge s Jeho Veličenstvem.

Tom vřele chválil spravedlivý rozsudek a král mu na to řekl: „Koukám, ze vy se divit, mozna si myslíte o nás lid to nejhorsi a mate nas za zlodeje.“

„Přiznávám, Veličenstvo,“ odpověděl Tom, „že jsem o nich neslyšel mluvit s takovým uznáním, jaké očividně zasluhují.“

„Ja povim," pravil král, „jak je rozdíl mezi vas a nas. Moji lidi okradaj vaše lidi, a vaše lidi okradaj jeden druhy."

Tom pak z celého srdce vyzdvihl štěstí toho lidu, jenž žije pod tak moudrým vladařem.

Uvědomujeme si, že jejich štěstí, zdánlivě ničím nezkalené, by možná některému ze stoupenců absolutní monarchie poskytlo vhodný příklad, až bude obhajovat velké výhody takové vlády nad všemi ostatními.

A my zde vyjádříme názor, který by od nás možná někdo neočekával: žádná vláda s omezenou mocí není s to dosáhnout takové dokonalosti ani vykonat tolik ku prospěchu společnosti jako vláda absolutní. Lidstvo nezažilo tak šťastné časy, jako když většina tehdy známého světa spadala pod pravomoc jediného muže, a toto požehnané údobí trvalo po dobu panování pěti monarchů.[113] Tenkrát zavládl pravý zlatý věk, který se už neobjevil, leda v rozpálené fantazii básníků, od vyhnání z ráje až do našich dnů.

Vskutku je mi známa jen jediná pádná námitka proti absolutní monarchii. Slabý bod tohoto skvělého zřízení je obtížnost, s jakou se hledá muž nadaný potřebnými schopnostmi plnit poslání absolutního vladaře. Jsou trojí, a jak lze z dějin soudit, přicházejí Veličenstvům obzvlášť zatěžko: především musí být takový monarcha dostatečně zdrženlivý, aby se spokojil se vší tou mocí, jíž vládne; za druhé natolik moudrý, aby si svého šťastného údělu byl vědom; a za třetí dostatečně dobrotivý, aby usiloval o šťastný úděl jiných, který nejenže se snáší s jeho vlastním, ale nezbytně jej podmiňuje.

Přiznáme-li tedy, že absolutní vladař vybavený těmito vzácnými přednostmi je pro společnost pravým požehnáním, musíme zajisté naopak uznat, že absolutní moc v rukou toho, komu chybí, způsobí stejně mnoho zla.

Naše náboženství nám ostatně skýtá výstižnou představu, jaké požehnání i jaké prokletí přináší absolutní moc. Obraz ráje a pekla to ilustruje velmi živě: kníže pekelné sice nemá jinou moc, než mu původně byla přiznána Všemohoucím, avšak z *Písma* jasně vysvítá, že v pekelné říši vládne ďábel bez omezení. Toto je také podle *Písma* jediný případ, kdy nebesa někomu svěřila absolutní moc. Pokud si tedy kdo z pozemských tyranů osobuje právo na božské pověření, musí být odvozeno z původního mandátu vládce temnot, a tato léna také bezprostředně pocházejí od toho, jehož pečeť tak výrazně nesou.

Abychom to tedy shrnuli: jelikož se ze všech dob nabízejí příklady, že člověk zpravidla touží po moci jen za tím účelem, aby páchal zlo, a také ji k ničemu jinému nevyužije, vzpírá se zdravému rozumu riskovat změnu pro skomíravou naději, živenou jen dvěma třemi výjimkami z tisíců případů nahánějících strach. Za těchto okolností je mnohem moudřejší přijmout některé nedokonalosti, vyrůstající z netečné hluchoty zákonů, než hledat nápravu v možnosti pošeptat svou při do citlivých uší náladového tyrana.

Ani příklad cikánů, kteří snad pod touto formou vlády dlouho spokojeně žijí, zde nemá velkou váhu, jelikož musíme vzít v úvahu, v čem se podstatně liší od všech ostatních národů a co možná zcela podmiňuje jejich spokojenost, že totiž neznají falešné pocty a že považují ostudu za nejhorší trest na světě.

13. Kapitola

Jak spolu Tom Jones a Partridge rozprávěli.

Upřímní obhájci svobody nám jistě nebudou mít za zlé to dlouhé odbočení, jemuž jsme se nevyhnuli v závěru minulé kapitoly kvůli tomu, aby náš příběh neposloužil obhajobě nejzhoubnější doktríny, jakou kdy páterstvo ze škodolibosti či nestoudnosti hlásalo.

Vydáme se teď dále s panem Jonesem, jenž se rozloučil s Jeho romským Veličenstvem, když nečas pominul, vyjádřil mu opakovaně vděčnost za vlídné přijetí i laskavé pohoštění a zamířil ke Coventry; jeden cikán dostal příkaz (neboť byla ještě tma), aby ho na cestě doprovodil.

Vinou jejich bloudění ujeli namísto šesti mil jedenáct, a to většinou po hrozných cestách, kde by se nedalo rychle cválat ani pro porodní bábu, a proto odbilo hnedle dvanáct, než přibyli do Coventry. Tam se Tomovi nepodařilo vyšvihnout se do sedla dřív než po druhé hodině, protože měl nesnáze opatřit si poštovské koně, navíc podomek ani štolba nespěchali tolik co on, ale ztotožnili se spíše s poklidnou letorou Partridgeovou: ten, pokud mu bylo odepřeno, aby se posilnil spánkem, využíval všech možností, aby se posilnil jinak, upřímně se radoval, kdykoli sestoupili u nějakého hostince, a rozmrzele bručel, pakliže jej musel opustit.

Tom nadále cestoval na poštovských koních a stejně tak jej podle svého zvyku budeme provázet, jakož i podle zásad Longinových o stručném vyjadřování, posvátných od starověku až po naše dny. Z Coventry zamířil do Daventry, z Daventry do Stratfordu a ze Stratfordu do Dunstablu, kam přibyl na druhý den krátce po poledni a jen pár hodin poté, co odtud Žofinka odjela; a třebaže se zde musel zdržet déle, než mu bylo milo, dokud kovář s rozvážnou

důkladností neokoval koně, na němž měl jet, byl si jist, že dohoní Žofinku, než se vydá ze St. Albansu, neboť předpokládal, a to dost logicky, že se tam Jeho Lordstvo zdrží na oběd.

Nezmýlit se v tomto předpokladu, byl by patrně na řečeném místě svého andílka dostihl: naneštěstí však mylord přikázal, aby mu přichystali oběd v jeho londýnské rezidenci, a k uspíšení cesty aby na něho Čekalo v St. Albansu čerstvé šestispřeží. A proto se tam Tom dozvěděl, že kočár s šestispřežím před dvěma hodinami odjel.

Kdyby i bývali pohotově čerství koně, jako že nebyli, bylo očividně vyloučené, aby ten kočár dohonili, než dojede do Londýna, a proto Partridge usoudil, že je vhodná chvíle, aby příteli připomněl jistou okolnost, kterou ten zřejmě docela pustil z hlavy: a co to bylo, čtenář dozajista uhádne, když mu sdělíme, že Tom neměl v ústech nic než jedno ztracené vejce od té chvíle, kdy vyjel z krčmy, kde se setkal s průvodcem vracejícím se od Žofinky, neboť ve stodole u cikánů se živil jen potravou duchovní.

Hostinský vřele souhlasil s názorem páně Partridgeovým: ledva totiž zaslechl, jak naléhá na svého druha, aby se zdržel a poobědval, přispěchal se svou troškou do mlýna, odvolal slib, že okamžitě obstará koně, a ujistil pana Jonese, že oběd bude na stole dřív, než pacholek zažene koně z pastvy a připraví je na cestu dávkou obroku.

Tom se nakonec dal přemluvit, především zásluhou posledně zmíněného argumentu hostinského, a skopová kýta se tedy ocitla na rožni nad plamenem. Zatímco se škvířila, vstoupil Partridge do pokoje k svému příteli či pánu a následovně na něho spustil:

„Teda, pane Jones, vy si tu jemnostslečnu Westernovou namouvěru zasluhujete, protože co lásky v sobě musíte mít, když z ní dokážete žít takořka bez potravy! Určitě jsem toho v posledních čtyřiadvaceti hodinách pozřel aspoň třicetkrát tolik co vy a pořádně už mi kručí v břiše, však taky na cestách člověku nějak vytráví, zvlášť za takového mrazivého nečasu. A přitom nevím, čím to je, na pohled zdravím jen kvetete, vypadáte svěží a čiperný jako vždycky. A proto si myslím, že vás živí láska.“

„Vždyť je to taky bohatá strava, Partridgi,“ odpověděl Tom. „Cožpak mi Štěstěna včera neposlala vybranou lahůdku? Myslíte si, že bych z téhle drahé knížečky nedokázal být živ déle než čtyřiadvacet hodin?“

„To nepochybně," prohlásil Partridge, „v té knížce je dost, aby se za to obstaralo hodně dobrého živobytí. Štěstěna to vzácnému pánovi poslala v pravý čas, protože vzácný pán bude touhle dobou tuším už skoro bez peněz."

„Co tím chcete říct?" zvolal Tom. „Nemyslíte si doufám, že bych byl takový nepoctivec, i kdyby to patřilo někomu jinému než slečně Westernové –"

„Chraňpámbu!" bránil se Partridge, „z něčeho takového bych vzácného pána nikdy neosočil, ale co je na tom nepoctivého, vypůjčit si teď nějakou maličkost na útratu, když to později dámě hravě splatíte? Sám bych měl namouduši vzácného pána k tomu, aby to rozhodně splatil, až se mu to bude hodit, ale co je na tom špatného použít to teď, kdy to nutně potřebujete? Jó, kdyby to patřilo nějakému chudákovi, to by byla jiná, ale taková vznešená dáma to ani nepocítí, zvlášť teď u toho lorda, který jí určitě obstará, co si jen zamane. A kdyby i trochu něco potřebovala, celou tu stovku rozhodně ne, a proto bych jí dal jen trošku, a ať mě na skřipec natáhnou, jestli bych se zmínil, že jsem to našel, dokud bych se nevzmohl na nějaké vlastní peníze, protože v Londýně, jak jsem slyšel, tam je člověku bez peněz nejhůř. Však kdybych nevěděl, čí to je, myslel bych si, že nám to nastrčil sám rohatý a bál bych se těch peněz dotknout, ale když víte, že je to jináč, a přišel jste k tomu poctivě, urazil byste Štěstěnu, kdybyste se toho všeho zase zbavil, zrovna když to naléhavě potřebujete: sotva můžete očekávat, že vám znovu tak dobře poslouží, protože *fortuna nunquam perpetuo est bona.*[114] Uděláte si stejně, co budete chtít, ať si říkám, co říkám, ale já za svou osobu bych radši katovi krk do oprátky strčil, než bych se slůvkem zmínil."

„Jak tak koukám, Partridgi, strkat hlavu do oprátky je dílo *non longe alienum a Scaevolae studiis*."[115]

„Správně se říká *alienus*," prohlásil Partridge. „Pamatuju si to přesně, je to mluvnické pravidlo: *communis, alienus, immunis, variis casibus serviunt.*[116]"

„Snad si to pamatujete, ale rozhodně jste to nepochopil," zvolal Tom, „a proto vám povídám, kamaráde, jasně a po našem, že ten, kdo najde cizí věc a vědoměji odepře vrátit pravoplatnému vlastníkovi, zaslouží si *in foro conscientiae*[117] oprátku právě tak, jako kdyby to ukradl. A pokud jde o bankovku, která patří mému drahému andílkovi a kdysi ji mívala při sobě, nepředám ji nikomu než přímo jí, a to za žádných okolností, ani kdybych byl tak hladový, jako jste vy sám, a neměl jiné prostředky jak uchlácholit kručící žaludek; doufám, že se mi to podaří, ještě než se dnes uložím k spánku, ale i kdyby to dopadlo jinak, vyzývám vás,

pokud nechcete u mě navěky upadnout v nemilost, abyste mě už nepobuřoval řečmi o takových odsouzeníhodných podlostech.“

„Neřekl bych ani slůvko, kdyby se mi to tak jevilo,“ ohradil se Partridge, „protože si nepravosti ošklivím stejně jako každý druhý; možná že tomu rozumíte líp, ale na druhou stranu si snad smím myslet, že žiju na světě už dost dlouho a nadarmo jsem tolik let neučil ve škole, abych uměl rozlišit *fas*[118] od *nefas,*[119] ale zřejmě není na poučení nikdy pozdě. Můj starý učitel, a to byl moc moudrý pán, nám často říkával: *Polej matete kretón daskalon.*[120] A to po našem znamená, jak povídal, že někdy i vnouče naučí babičku, jak naklepnout vajíčko. To jsem to v životě dopracoval, když mě v mých letech někdo bude poučovat o gramatice! Možná že se na to budete koukat jinak, mladý pane, až se dožijete mého věku, protože já jsem si taky myslel, že jsem spolk všechnu moudrost, když jsem byl takový dvacetiletý holobrádek. Určitě jsem vždycky učil *alienus* a můj starý učitel to tak učil přede mnou.“

Partridgeovi se málokdy podařilo vyvést Toma z míry, právě tak jako se málokdy sám dal unést natolik, aby ho přestal respektovat, tentokrát vsak naneštěstí došlo k obojímu. Už jsme se přesvědčili, že Partridge nesnášel, aby se jeho vzdělanost brala v pochybnost, a Toma zase hluboce pobouřila jistá pasáž jeho předchozího projevu. Zahleděl se teď na svého společníka znechuceně a s opovržením (u něho zcela nezvyklým) prohlásil: „Vidím, Partridgi, že jsi ješitný starý hlupák, a jenom doufám, že k tomu navrch nejsi ještě starý lump. Kdybych měl o tom druhém takovou jistotu jako o tom prvním, nejel bys se mnou už ani o krok dál.“

Náš pedagogický mudřec se spokojil tím, jak ulevil svému rozhořčení, a hned nato, jak se lidově říká, stáhl ocas mezi nohy. Prohlásil, že ho mrzí, jestli se pána něčím dotkl, rozhodně nic takového neměl v úmyslu, ale *nemo omnibus horis sapit.*[121]

Tom měl sice všechny nectnosti vřelé povahy, ale zároveň byl prost všech vad letory chladné, a jestliže i jeho přátelé museli uznat, že lehce vzplane, stejně museli zas naopak jeho nepřátelé připustit, že se brzy upokojí: v tom se nepodobal moři, jež se vzdouvá ještě výše a hrozivěji, když bouře pomine, než dokud zuřila. Partridge si ho svou ústupností hned zase získal, a tak mu stiskl ruku, s nejvlídnější tváří, jakou si kdo umí představit, mu řekl dvacet laskavostí a zároveň sám sebe přísně odsoudil, ale dojista ani zpola tak přísně, jako ho nepochybně odsoudí mnozí dobří čtenáři.

Partridge byl teď vrcholně spokojen, protože padly obavy, že se pána dotkl, a zároveň se dostalo zadostiučinění jeho hrdosti, když Tom uznal, že pochybil, kterážto slova vztáhl ihned

na to, co mu hnulo žlučí nejvíc, a kolem dokola si huhlal pod fousy: „V něčem máte širší vědomosti než já, pane Jonesi, to je jednou jisté, ale co se gramatiky týká, to bych změřil síly s každým smrtelníkem. Gramatiku, to zas ovládám, jako když bičem mrská.“

A aby se v této šťastné chvíli ještě víc zaradoval, objevila se vzápětí na stole křehoučká kouřící skopová kýta. Když si na ní oba pochutnali, co srdce ráčilo, vsedli znovu na koně a zamířili k Londýnu.

14. Kapitola

Co se Tomu Jonesovi přihodilo na cestě ze St. Albansu.

Ujeli nějaké dvě míle za Barnet a začínalo se už smrákat, když tu k Tomovi doklusal slušně vyhlížející muž, ale na hrozně ubohé kobyle, a vznesl dotaz, zda míří do Londýna. Tom přitakal a neznámý pravil: „Byl bych vám velice zavázán, pane, kdybych se k vám směl připojit, protože se už připozdívá a já neznám cestu.“ Tom svolil, a tak dál klusali bok po boku a vedli přitom řeči za takových okolností obvyklé.

Hovor se stočil na přepadání pocestných: cizí pán doznal, že z toho má značné obavy, a Tom prohlásil, že má příliš málo co ztratit, aby se musel loupežníků bát. Na tohle ovšem Partridge nemohl mlčet: „Vzácný pán to možná považuje za maličkost, ale kdybych já měl v kapse stolibrovou bankovku jako vy, to bych o ni moc nerad přišel. Za svou osobu teda prohlašuji, že jsem v životě nebyl klidnější, protože jsme čtyři, a když budeme držet při sobě, neublíží nám ani ten nejhroznější loupežník z celé Anglie. I kdyby měl bambitku, nezastřelí než jednoho z nás, a smrti neuteče žádný, to mě utěšuje, ne, smrti neuteče žádný.“

Krom spoléhání na početní převahu, tedy hrdinství, jež slávu jistého národa naší doby povzneslo až ke hvězdám, měla nečekaná odvaha, již Partridge takto projevil, ještě další příčinu: vykazoval jí teď právě tolik, kolik mu jí mohla vlít do žil pálenka.

Když naši cestovatelé dojeli asi na míli od Highgate, obrátil se cizí pán k Tomovi, vytrhl pistoli a žádal tu bankovčičku, o níž se Partridge zmínil.

Tomovi tato nečekaná žádost zprvu vzala dech, brzy se však vzpamatoval a sdělil loupežníkovi, že veškerá jeho movitost je mu k dispozici, načež vytáhl něco přes tři guineje a nabídl mu je: loupežník však zaklel a prohlásil, že to nestačí. Nato mu Tom chladně odvětil, že tedy lituje, a zastrčil peníze znovu do kapsy.

Loupežník se mu jal vyhrožovat, a že by ho musel zastřelit, jestli mu okamžitě tu stolibrovku nevydá, a napřáhl pistoli těsně k jeho hrudi. Tom ho hbitě uchopil za ruku, která se mu tak chvěla, že v ní pistoli sotva udržel, a odvrátil ústí stranou. Následovala šarvátka, při níž Tom vykroutil protivníkovi pistoli z ruky a oba sletěli z koně: loupežník dopadl na záda a vítězný Tom na něj.

Nebožák teď začal žadonit o milost, neboť spravedlivě řečeno se Tomovi silou rozhodně nevyrovnal. „Vždyť jsem vás ani nemohl zastřelit," uváděl na svou obhajobu, „sám se přesvědčte, že ta zbraň není nabitá. Je to poprvé, co jsem zkusil někoho přepadnout, a dohnala mě k tomu jen krutá bída."

V té chvíli ležel dobrých sto padesát yardů odtud kdosi na zemi a řval o pomoc mnohem hlasitěji než loupežník. Nebyl to nikdo jiný než Partridge, jehož shodil kůň, když prchal od místa střetnutí, a teď tiskl tvář do bláta, neodvažoval se vzhlédnout a čekal, že ho každou vteřinu proklaje střela.

Takto zde ležel, než průvodce, jemuž nešlo o nic než o koně, když dostihl klopýtající zvíře, přiklusal k němu a sdělil mu, že jeho pán loupežníka přemohl.

Jen to Partridge slyšel, vyskočil a utíkal tam, kde Tom stál s tasenou šavlí nad tím chudákem: jak to Partridge uviděl, jal se vykřikovat: „Zabte ho, pane Jones, propíchněte ho skrznaskrz, rychle ho zabte."

Nebohý loupežník měl štěstí, že upadl do milosrdnějších rukou: když si Tom prohlédl pistoli a zjistil, že skutečně není nabitá, začalo se mu jevit věrohodné i to ostatní, co mu ten člověk před Partridgeovým příchodem pověděl: že je v tomto řemesle nováčkem, že ho k tomu dohnala nepředstavitelná bída, kterou s ním sdílí pět hladových dětí a manželka právě slehnuvší s šestým v krajní nouzi a nedostatku. Loupežník se zapřísahal, že je to všecko čistá pravda, a nabízel, že to panu Jonesovi dokáže, bude-li se laskavě obtěžovat k jeho domovu, vzdálenému necelé dvě míle. Prohlásil: „Nemějte se mnou slitování, jestli se na vlastní oči nepřesvědčíte o všem, co jsem vám řekl."

Tom zprvu předstíral, že ho vezme za slovo a vrátí se s ním, a prohlásil, že jeho osud zcela závisí na pravdivosti jeho výpovědi. Nebožák hned projevil tolik vděčné ochoty, že mu Tom všechno uvěřil a zželelo se mu ho. Vrátil loupežníkovi prázdnou pistoli, poradil mu, aby přemýšlel o poctivějších způsobech, jak vybřednout z bídy, dal mu dvě guineje, aby rychle

pomohl ženě a dětem, a dodal: „Je mi líto, ale víc nemám, protože těch sto liber, o kterých byla řeč, mi nepatří.“

Naši čtenáři patrně nebudou jednotní v názoru na toto počínání: někteří je třeba schválí jako projev výjimečné lidskosti, zatímco ti přísnější v tom budou spatřovat nedostatek úcty k právnímu řádu, jíž je každý občan své vlasti povinován. Partridge to rozhodně viděl v onom světle, neboť projevoval silnou nelibost, zacitoval jisté staré přísloví a prohlásil, že by se nedivil, kdyby na ně ten lump znovu zaútočil, ještě než dojedou do Londýna.

Loupežník překypoval vděčností a projevy díků. Dokonce mu slzy kanuly z očí, nebo to aspoň předstíral. Zapřísahal se, že se hned vrátí domů a víckrát se takového zločinu nedopustí: zdali slovo dodržel nebo ne, to se možná ještě ukáže.

Naši cestovatelé se znovu vyšvihli do sedel a bez dalších nesnází přibyli do města. Cestou Tom s Partridgem živě debatovali o tomto svém posledním dobrodružství. Tom vyjádřil hluboký soucit s těmi lupiči, které beznadějná bída dožene k takovému nezákonnému počínání, a v důsledku toho pak hanebně skončí na popravišti. „Mám na mysli ty, kteří jen olupují a nikdy se neproviní krutostí či násilím vůči jinému člověku, v čemž se ke cti naší vlasti angličtí loupežníci odlišují od loupežníků jiných zemí, kde je s loupením téměř nevyhnutelně spojeno i vraždění.“

„Jistě je líp přijít o peníze než o život,“ rozumoval Partridge, „ale stejně jsou počestní lidé chudáci, když se nemůžou vypravit na cesty, aby jim nehrozilo nebezpečí ze strany těchhle šibeničníků. Rozhodně by bylo nejmoudřejší všechny násilníky pověsit, ať je od nich pokoj, než aby jeden počestný občan kvůli nim trpěl. Já za svou osobu bych je nechtěl mít na svědomí, ale stejně by se patřilo, aby podle zákona skončili na šibenici. Kdo má právo vzít mi šestipenci, když mu ji nedám? Je to od takového člověka poctivé?“

„Rozhodně to není o nic poctivější, než když chce někdo sebrat koně z cizí stáje anebo použít pro sebe nalezené peníze, jestliže ví, komu patří.“

Tyhle narážky Partridge umlčely a neotevřel už ústa, dokud Tom neutrousil pár sarkastických posměšků na účet jeho zbabělosti; tu se snažil ospravedlnit tím, že poukázal na malou šanci proti střelným zbraním: „Tisíc nahých mužů nezmůže nic proti nabité pistoli; pravda, když vystřelí, skolí pouze jednoho, ale kdo může vědět, že tím jedním nebude právě on sám.“

KNIHA TŘINÁCTÁ

Zahrnuje dobu dvanácti dnů.

1. Kapitola

Vzývání.

Přijď, ó, přemocná touho po slávě, a rozhoř se mi v duši plamenem: nevolám tebe, jež na vzedmutých vlnách krve a slz nadnášíš hrdinu vstříc poctám, zatímco mu plachty nadouvá úpění miliónů, leč tebe, krásná, něhyplná panno, jíž Mnémosyné, ta šťastná nymfa, na březích Hebru dala život. Tebe, již Maionie vzdělala a Mantua okouzlila; na luzných výšinách shlížejících k hrdé metropoli Albionu jsi vysedávala a do sladkých tónů ladila heroickou lyru svého Miltona: vdechni mé popleněné fantazii naději, že učaruji věkům budoucím. Předpověz mi, že přijde citlivé děvče, jejíž babička se ještě nenarodila, a až si přečte pod fiktivním jménem Žofie o skutečném skvostu, jenž kdysi žil v osobě mé Charlotty, z hloubi soucitného srdéčka si povzdechne. Nauč mne nejen předvídat budoucí slávu, ale těšit se z ní i živit. Povzbuď mne slavnostním ujištěním, že až ten pokojík, kde právě sedím, nahradí komora hůře vybavená, budou mne s uznáním číst, kdo mne už nepoznali ani neviděli a které ani já neuvidím a nepoznám.

A také tebe volám, dámo mnohem tučnější, která se nerodíš ze vzdušných vidin a z přeludů fantazie: dáváš přednost šťavnaté pečeni a nákypu bohatě posázenému švestkami. Tys přišla na svět na vlečném člunu uprostřed některého holandského kanálu, měla tě tlustá paňmaminka Prachatá s čiperným amsterodamským kupčíkem a otrkávala ses mezi pisálky na Grub Street. Tady jsi ve zralém věku učila poezii, že mecenášovi není potřeba ani tak vzrušit duši jako polechtat pýchu. Komedie od tebe pochytila vážný, nabubřelý tón, zatímco Tragédie burácí, až se divadlo otřásá v základech jejími hromy a blesky. Aby tě unavenou ukolébal k spánku, spřádá konšel Historik své duchamorné příběhy, a abys opět otevřela oči, o to se stará Monsieur Romantik svými podivuhodnými šikovnými triky. I tvůj vypasený knihkupec tě poslechne na slovo. To na tvůj popud těžké, nečtené tlustospisy, které dlouho odpočívaly na zaprášených policích, teď rozdranžírovány do sešitů zaplavují národ. Podle tvých rad některé knihy jako baby kořenářky slibují důvěřivcům divy divoucí, zatímco z jiných jsou rázem

kokety, které vsadí všechno na vnější pozlátko. Přijď, ty milá bytelnosti s rozzářeným pohledem, nechci po tobě inspiraci, ale nabídni mi své lákavé odměny: své svítivé, zvonivé hromádky, své rychle směnitelné bankocetle, těhotné neviditelným bohatstvím, své různorodé statky: teplý, pohodlný dům a konečně spravedlivý podíl od té štědré matky, jejíž plné prsy by bohatě uživily všechno početné potomstvo, jen kdyby někteří z přílišné žravosti svévolně neodstrkovali své bratry. Přijď, a nemám-li já dost smyslu pro tvé vzácné poklady, zahřej mi srdce úchvatnou představou, že je vydobudu pro ostatní. Pověz mi, že mým švitořivým holátkům, jejichž nevinné hry často přerušila má práce, svou štědrostí všechno jedenkrát bohatě vynahradíš.

A když mne teď to nesourodé spřežení, ten éterický stín a tučná podstata, vybídly k psaní, koho vzývat, aby mi vedl pero?

Nejprve tebe, Talente, ty dare z nebes, bez něhož se jen marně zmítáme v proudech přírody. Tebe, rozsévači živného semene, z něhož umění vzchází a dozrává k dokonalosti. Vezmi mne vlídně za ruku a proveď mne všemi zákruty v matoucím bludišti přírody. Zasvěť mne do tajů, jež oko nevyvolených nikdy nespatří. Nauč mne tomu, co tobě nepřijde zatěžko: umění znát lidstvo lépe, než se zná samo. Zažeň tu mhu, která ochromuje smrtelníkům intelekt a způsobuje, že pak zbožňují jedince pro jejich umění či je nenávidí pro důmysl, s nímž klamou ostatní, když jsou ve skutečnosti jen k smíchu, protože klamou sami sebe. Strhni tenkou roušku moudrosti sebevědomí, hojnosti lakotě a slávy ctižádostivosti. Přijď, ty, jenž jsi inspiroval svého Aristofana, svého Lúkiána, svého Cervantesa, svého Rabelaise, svého Moliéra, svého Shakespeara, svého Swifta, svého Marivauxe, a naplň mé stránky humorem, dokud si lidé neosvojí tolik dobromyslnosti, aby se smáli jen bláznivinám jiných, a tolik pokory, aby se rmoutili nad bláznovstvím vlastním.

A ty, stálá průvodkyně skutečného talentu, Lidskosti, dopřej mi ze svého citového bohatství. A pokud jsi je už všechno rozdělila mezi svého Allena a svého Lyttletona, na chvíli jim ho trošičku odejmi. Bez něho se něhyplný výjev nevykreslí. Jen z tohoto zdroje tryská nesobecké přátelství, láska, která hory přenáší, velkorysost, vřelý vděk i hluboký soucit, názorová upřímnost a všechny mocné pohnutky zdravého rozumu, které umí zaplavit zvlhlé oči slzami, vehnat krev do tváří a srdci dát překypět žalem, radostí a dobrotou.

Veď mi pero i ty, ó, Vědění, neboť bez tvého přispění nic čistého, nic pravdivého talent nevytvoří. V tvém oblíbeném hájemství, kde mírná, volně plynoucí Temže omývá etonské břehy, tam jsem se ti co jinoch kořival. Na březovém oltáři jsem ti s pravým spartánským

odhodláním obětoval krev. Přijď tedy, a ze svých bohatých zásob, od pradávna hromaděných, štědře rozdávej. Otevři své maionské a mantuské truhlice a všechny své filozofické, básnické a historické pokladnice, ať už se ti zlíbilo nadepsat ty bachraté skrýše řeckými či římskými písmeny: půjč mi na chvíli klíč ke všem svým pokladům, jako jsi ho svěřila biskupu Warburtonovi.

A konečně přijď i ty, Zkušenosti, jež jsi dlouho rozmlouvala s moudrými, dobrými, vzdělanými a urozenými. Ale nejen s nimi: s každým, od ministra při dvorské audienci až k biřicovi na strážnici, od vévodkyně na soaré až k šenkýřce za výčepem. Jen od tebe se dá pochytit, jak si lidstvo vede, o čemž poustevnický pedant, ať sebeproslulejší osobnost a sebevětší učenec, nemá ani zdání.

Přijďte tedy, vy všichni, a pokud možno i další: přetěžký úkol vzal jsem na svá bedra a bez vaší pomoci bych jej nezdolal. Shlédnete-li však na mé konání vlídným zrakem, mám naději dovést jej zdárně k cíli.

2. Kapitola

Co se přihodilo panu Jonesovi po příjezdu do Londýna.

Učený doktor Misaubin prohlašoval, že jemu stačí napsat na adresu *Dr. Misaubin, Zeměkoule;* čímž naznačoval, že k málokomu nepronikla zvěst o jeho slavné osobnosti. A když se nad tím zamyslíme důkladněji, zjistíme, že tato okolnost není mezi četnými výsadami velikých pánů nikterak zanedbatelná.

Ten šťastný úděl zůstat v paměti i dalších pokolení a naděje, jimiž jsme se kochali v předchozí kapitole, jsou souzeny jen nečetným. Aby těch pár prvočástic, tvořících naše jméno, jak to vyjádřil lékař Sydenham, opakovali lidé ještě za tisíc let, to je dar, jejž nemá moc zajistit ani titul, ani bohatství: není na prodej a vydobude se jen mečem nebo perem. Ale vyhnout se za života skandální situaci, že *vás nezná nikdo* (a skandál to byl mimochodem už za časů Homérových),[122] je samozřejmým záviděníhodným údělem legálních vlastníků titulu či majetku.

Irský peer, jenž přivezl Žofinku do města, zasáhl do našeho příběhu už dost výrazně, aby čtenář předpokládal, že vyptat se na jeho londýnskou rezidenci nebude nic těžkého i bez znalosti příslušné ulice či náměstí, jelikož takovou osobnost dozajista kdekdo zná. Spravedlivě řečeno, hravě by to byl dokázal každý řemeslník či kramář, kteří jsou zvyklí

šmejdit v hájemstvích panstva, ale jinak jsou dveře panských domů stejně těžko k nalezení, jak těžko se do nich získává přístup.

Tom se v Londýně vůbec nevyznal a Partridge jakbysmet, a jelikož se zprvu ocitli v městských končinách, jejichž obyvatelé se s domácími pány kolem Hanoverského nebo Grosvenorského náměstí mnoho nestýkají (přijeli totiž ulicí Gray's Inn), motal se tam náš hrdina jistý čas bezúčelně, než našel cestu aspoň k těm skvostným palácům, kde Štěstěna chrání před sprostým davem naše vznešené bohatýry, potomky dávných Britů, Sasů a Dánů, jejichž předkové se zrodili do lepších časů, kdy mohli různými zásluhami zajistit bohatství i pocty pro pokračovatele svého rodu.

Jakmile se Tomovi konečně podařilo doptat se na tato pozemská Elysejská pole, byl by asi vzápětí vypátral i sídlo Jeho Lordstva, naneštěstí však peer před návratem do Irska vyměnil svou starou rezidenci za novou, kde teď sídlil, a jeho ekvipáž ještě nestačila dostatečně oslnit okolí, takže po dlouhém marném vyptávání Tom v jedenáct hodin konečně poslechl Partridge a uchýlil se k Býku a bráně v Holbornu, do hostince, kde zpočátku sestoupili, a tam se oddal odpočinku, jaký bývá osobám v jeho postavení obvykle dopřán.

Časně zrána se znovu vydal pátrat po Žofince, a mnoho bylo těch únavných kroků, jež ušel stejně marně jako včera. Nakonec buď Štěstěnu oblomil, anebo už neměla sil klást mu další překážky: i ocitl se právě v té ulici, již poctilo Jeho Lordstvo svým bytováním, a když mu jeho sídlo ukázali, šel k němu a zaklepal na dveře.

Dveřník podle jemného ťukání usoudil, že se nedostavila žádná významná osobnost, a ve svém dojmu se ještě utvrdil, když popatřil na Tomův zevnějšek, na jeho barchetové nohavice a šavli po boku, zakoupenou od seržanta, která sice dost možná měla ostří z dobře kalené oceli, ale rukojeť jen z mosazi, a to nikoli nejblyštivější. Když se tedy Tom zeptal na mladou dámu, která přibyla do města s Jeho Lordstvem, dostalo se mu nevrlé odpovědi: „Tady žádné dámy nejsou." Nato projevil Tom přání mluvit s pánem domu, ale bylo mu řečeno, že Jeho Lordstvo dnes nikoho nepřijímá. A když nepřestával naléhat, dveřník pravil: „Pán mi poručil, abych nikoho nepouštěl dál, ale jestli myslíte, tak mi tu nechte škartičku, já ji Jeho Lordstvu předám, a až se stavíte příště, dovíte se, kdy by vás přijal."

Tom prohlásil, že má velice naléhavé jednání se zmíněnou mladou dámou a nemůže odejít, dokud s ní nepromluví. Nato se dveřník zatvářil ještě zavileji a tónem, jenž si s výrazem v

ničem nezadal, řekl: „Tady v domě žádná mladá dáma není, a proto s ní nemůžete mluvit," a ještě dodal: „Vy jste mi ale divnej člověk, to vám nestačí, když se vám to jednou řekne?"

Častokrát už mne napadlo, že popis Kerbera, dveřníka podsvětí, v 6. knize *Aeneidy* mínil Vergilius jako satiru na dveřníky slavných mužů své doby: rozhodně je tu aspoň výrazná podoba s těmi, kdo mají tu čest stát u dveří našich velkých pánů. Dveřník ve své lóži odpovídá ve všem všudy Kerberovi v jeho sluji a také si ho musíte naklonit milodarem, než vám dovolí vejít. Možná že se Tomovi zjevil v této podobě a rozpomněl se, jak Sibyla, aby zajistila Aeneovi přístup, podává strážci podzemní řeky Styx takový milodar. Tom, inspirován jejím příkladem, jal se teď člověčímu Kerberovi nabízet úplatek, a jak to zaslechl jeden z lokajů, hned přistoupil blíž a nabídl se: „Jestli pán dá uvedenou částku mně, dovedu ho k té dámě." S tím Tom okamžitě vyslovil souhlas a lokaj ho dovedl k domu, kde si najala byt paní Fitzpatricková a kam předchozího dne obě dámy doprovodil.

Nikdy neprožíváme neúspěch tak těžce, jako když jsme měli cíl svého snažení téměř na dosah. Hráč, který prohraje v piquetu o jediný bod, lamentuje nad tou smůlou prokletou desetkrát procítěněji než ten, kdo od začátku neměl šanci. A právě tak v loterii se majitelé sousedních čísel hlavní výhry pokládají za mnohem nešťastnější než jejich spolutrpitelé. Zkrátka, když nás štěstí o vlásek mine, jeví se nám to jako výsměch Štěstěny, která nám sehrála škodolibý kousek a pobavila se na náš účet.

Tom, jenž se stal už nejednou obětí rozvernosti téhle pohanské bohyně, měl souzeno protrpět si to ještě jednou, protože stanul před dveřmi paní Fitzpatrickové sotva deset minut poté, co Žofinka odjela. Obrátil se nejprve na komornou paní Fitzpatrickové, ta mu sdělila tu nepříjemnou novinu, že jemnostslečna odjela, ale nebyla s to říci kam, a stejnou odpověď mu později vzkázala paní Fitzpatricková sama. Zmíněná dáma byla totiž přesvědčena, že přichází z pověření strýce Westerna, a dobré srdce jí nedalo, aby sestřenku zradila.

Tom sice paní Fitzpatrickovou v životě neviděl, nicméně už slyšel, že jedna Žofinčina sestřenice je provdaná za pána toho jména. V momentálním rozrušení si to hned neuvědomil, ale když mu lokaj, který ho sem dovedl z domu Jeho Lordstva, vyprávěl, že dámy jsou zřejmě v důvěrných vztazích a že se oslovují sestřenko, upamatoval se, co o tom manželství slyšel; vzhledem k tomu, o koho šlo, ho taková odpověď udivila, a proto naléhavě žádal, aby směl s dámou promluvit osobně, ona však mu tuto čest neprokázala.

Tom sice nepobýval u dvora, měl však jemnější způsoby než leckteří, kdo tam jsou stálými hosty, a nebyl by dokázal zachovat se nezdvořile či příkře k dámě. Když se mu dostalo rázného odmítnutí, měl se k odchodu a na rozloučenou řekl komorné: „Jestli se v tomto čase má návštěva nehodí, vrátím se odpoledne a budu doufat, že mi vaše paní prokáže tu čest a přijme mne."

Jeho zdvořilá slova i poutavý mužný zjev udělaly na komornou velký dojem, a proto neměla to srdce ho nepovzbudit: „Račte to zkusit, pane." A potom skutečně předestřela své paní všechny argumenty, které měla za účinné, aby toho fešného mladého pána přijala.

Tom bystře usoudil, že Žofinka dlí teď u své sestřenky a zapírá se mu, což připisoval její nevůli nad tím, co se přihodilo v Uptonu. Poslal Partridge, aby mu najal byt, a sám otálel celý den v té ulici a střežil dveře, za nimiž, jak soudil, se skrývá jeho andílek, nikdo z nich však nevyšel krom služebnictva, a tak šel k večeru znovu navštívit paní Fitzpatrickovou, a tentokrát ho dáma přijala.

Někdo má v sobě přirozenou noblesu, jakou oblečení nedodává ani nezakryje. Zmínili jsme se už, že touto předností byl Tom vybaven ve štědré míře. Díky tomu ho dáma přijala způsobem, který neodpovídal jeho oblečení, a když jí složil patřičnou poklonu, byl vyzván, aby se posadil.

Čtenáři sotva budou zvědavi na věrný záznam rozhovoru, pro nebohého Toma moc málo uspokojivého. Paní Fitzpatricková sice brzy poznala, že je zamilovaný (na to mají ženy ostříží zrak), ale měla ho za ctitele, jemuž pravá přítelkyně jeho dámy nic nepoví. Zkrátka a dobře usoudila, že tohle bude ten pan Blifil, před nímž Žofinka prchla; a co jí odpovídal na rafinované vyptávání o panu Allworthym, ji v její domněnce utvrdilo. Popřela tedy se vší rozhodností, že by věděla, kam se Žofie odebrala, a Tom nezískal nic než svolení, že ji smí zítra k večeru opět navštívit.

Když Tom odešel, svěřila se paní Fitzpatricková se svým podezřením komorné, ale ta namítla: „Tohle je přece takový fešák, milostpaní, před tím by žádná žena na světě neutíkala. Já si spíš myslím, že to bude pan Jones."

„Pan Jones?" podivila se dáma. „Jaký pan Jones?" Žofinka se totiž o nikom takovém ani náznakem nezmínila, ale slečna Honoria byla mnohem sdílnější a obeznámila svou kolegyni se vším, co se Torna týkalo, a ta to nyní opakovala své paní.

Sotva paní Fitzpatricková komornou vyslechla, ztotožnila se s jejím míněním, a co je velice podivné, viděla v tomto odvážném, úspěšném milenci přednosti, které u zavrženého vrchnostpána nepostřehla. „A víte, že budete mít pravdu, Betty?“ povídá. „Je to rozhodně přitažlivý muž a vůbec se nedivím, že mu tolik žen propadlo, jak vám Honoria vykládala. Teď je mi líto, že jsem mu nepověděla, kde sestřenka je: ovšem jestli je to takový rošťák, jak říkáte, nebylo by vůbec na místě, aby se s ním ještě někdy sešla, protože co by jí z toho vzešlo? Jen a jen trápení, kdyby si proti otcově vůli vzala žebráckého rošťáka. Jestli je opravdu takový, jak vám ho ta holka vypodobnila, prokážeme sestřence hotové milosrdenství, když mu ji neprozradíme, a rozhodně by to bylo neomluvitelné u mne, která má tak trpké zkušenosti s neblahými důsledky takového sňatku.“

Tu byl rozhovor přerušen příchodem návštěvníka, jímž nebyl nikdo jiný než Jeho Lordstvo, a jelikož se v průběhu té návštěvy nepřihodilo nic pozoruhodného ani nečekaného, co by se našeho příběhu nějak dotýkalo, ukončíme zde tuto kapitolu.

3. Kapitola

Záměry paní Fitzpatrickové a její návštěva u lady Bellastonové.

Paní Fitzpatricková se ubírala na lože s hlavou plnou sestřenky Žofie a pana Jonese. Trochu se jí dotklo, že k ní družka nebyla docela upřímná, jak teď vyšlo najevo. Nezaobírala se těmito úvahami příliš dlouho, než se z nich vynořil následující nápad: Kdyby její zásluhou byla Žofie před tím člověkem zachráněna a vrácena otci, prokázala by, to nikdo nepopře, rodině takovou službu, že by si tím usmířila jak strýce, tak tetinku Westernovy.

Po tomhle vřele prahla a teď se jí tu nabízela víc než pravděpodobná naděje na úspěch; tudíž nezbývalo než uvážit, kterak nejlépe ten záměr prosadit. Rozumně Žofince domluvit, to se jí nejevilo jako jedna z cest: Betty jí přece vylíčila, že podle Honorie Žofinka pana Jonese hluboce miluje, a rozmlouvat jí v tomto případě sňatek bylo by úsilí asi té povahy jako naléhavě zapřísahat můru, aby nevletěla svíci do plamene.

Nechť se čtenář laskavě rozpomene, že Žofinka poznala lady Bellastonovou v domě milostslečny Westernové, a to někdy v dobách, kdy u této dámy pobývala i paní Fitzpatricková: pak nebude ani třeba mu vysvětlovat, že ji znala rovněž. Navíc byly obě taktéž vzdáleně spřízněny.

Když tedy všechno důkladně zvážila, dospěla paní Fitzpatricková k rozhodnutí, že onu dámu zítra časně ráno navštíví, pokusí se s ní promluvit, aby o tom sestřenka nevěděla, a s celou záležitostí ji obeznámí. Byla totiž skálopevně přesvědčena, že tato střízlivě uvažující dáma, která ve společnosti tak často hlasitě ironizovala romantickou lásku a neuvážené sňatky, se s ní v názoru na tuto známost zcela ztotožní a všemožně ji podpoří v úsilí učinit jí přítrž.

Své rozhodnutí také uskutečnila: ještě než nazítří slunce vyšlo, hodila něco na sebe, v době společensky zcela nepřijatelné a nepřijímatelné zaklepala u lady Beilastonové a byla k ní uvedena, aniž Žofinka co věděla či tušila, ač v té době ležela už na lůžku s očima otevřenýma, zatímco Honoria chrápala po jejím boku.

Paní Fitzpatricková se mnohomluvně omluvila za tak časnou a nenadálou návštěvu, a že by ji ani ve snu nenapadlo milostivou lady vyrušovat, kdyby nešlo o záležitost mimořádně závažnou. Nato jí všechno vypověděla, jak to slyšela od Betty, a neopomněla vylíčit i návštěvu, kterou jí pan Jones včera vykonal.

Lady Bellastonová odvětila s úsměvem: „Tak vy jste toho raubíře viděla na vlastní oči, madam? Prosím vás, je to opravdu tak úchvatný zjev, jak se šušká? Etoffová mi na něho pěla ódy snad dvě hodiny. Ta holka se do něho zbláznila jen na základě pověsti, která ho provází.“ Aby se čtenář nedivil: slečně Etoffové, která měla tu čest zapínat a rozpínat lady Bellastonovou, se dostalo podrobných informací o řečeném panu Jonesovi, načež je věrně předala dál své paní, když ji předchozího večera či spíše dnes k ránu svlékala, a z toho důvodu se její služby protáhly o více než půldruhé hodiny.

Lady Bellastonová zpravidla v takových chvílích docela ochotně popřávala Etoffové sluchu, a tentokrát jí věnovala ještě zvýšenou pozornost, když popisovala Toma, protože Honoria ho zhodnotila jako moc velkého fešáka a slečna Etoffová jeho osobní přednosti v zápalu řeči o tolik vylepšila, že si o něm lady Bellastonová vytvořila představu jako o nějakém divu přírody.

Zvědavost, vyvolanou komornou, v ní teď ještě značně podnítila paní Fitzpatricková, když vychválila Tomův zjev se stejným zaujetím, s jakým předtím odsoudila jeho původ, povahu i majetkové poměry.

Lady Bellastonová to všechno vyposlechla a pak pravila s rozhodností: „Máte pravdu, madam, jde skutečně o záležitost mimořádně závažnou. Vaše počínání zasluhuje nejvyšší

uznání a já sama také ráda přispěji k tomu, abychom ochránily takovou cennou mladou bytost, kterou jsem si upřímně oblíbila.“

„A nemyslíte, milostivá lady,“ dotazovala se paní Fitzpatricková dychtivě, „že by bylo nejmoudřejší ihned dopsat panu strýčkovi a sdělit mu, kde sestřenka je?“

Dáma krátce zauvažovala a pak odvětila: „Nikoli, madam, to si nemyslím. Di Westernová mi svého bratra vylíčila jako takového barbara, že bych se nepřiměla vrátit do jeho područí kteroukoli ženu, jež mu unikla. Slyšela jsem, že se choval monstrózně k své choti: je to jeden z těch hrubců, kteří žijí v domnění, že mají právo nás tyranizovat, a v takovém případě to pokládám přímo za svatou ženskou povinnost vysvobodit každou nešťastnici, která je v jejich moci. – Naším úkolem, drahá sestřenko, bude pouze zabránit, aby se slečna Westernová s tím mladíkem sešla, dokud ve vybrané společnosti, s níž bude mít příležitost zde se stýkat, nepřijde na jiné myšlenky.“

„Kdyby zjistil, kde je, mylady,“ upozorňovala návštěvnice, „může se mylady spolehnout, že zkusí všechno, aby se s ní setkal.“

„Ale, madam, sem si přece přístup nezjedná – ačkoli by se mohl nějak dopátrat, kde je, a pak by tu obcházel – škoda, že ho neznám osobně. Nevíte, jak by se to dalo zařídit, abych se na něho podívala? Chápete, drahá sestřenko, jinak se s ním třeba tady sejde a já nebudu nic tušit,“ řekla lady.

Paní Fitzpatricková odpověděla: „Vyhrožoval mi, že mne znovu přijde navštívit, a kdyby mi mylady prokázala tu čest a přišla také, mezi šestou a sedmou by ho nemohla minout, a kdyby se dostavil dříve, nějak už ho zdržím až do myladina příchodu.“

Lady Bellastonová prohlásila, že přijde, hned jak se po obědě uvolní, což by mělo být v sedm hodin nejpozději, neboť je naprosto nezbytné, aby toho člověka znala. „Na mou pravdu, je to od vás milé, že máte o slečnu Westernovou takovou starost,“ dodala. „Z prosté lidskosti i s ohledem na naši rodinu se do toho musíme vložit, protože by to skutečně byla hrozná partie.“

Paní Fitzpatricková neopomněla vrátit kompliment, jímž se lady Bellastonová uráčila sestřenku poctít, a po chvíli planého klábosení se odporoučela, nasedla rychle do kočáru, aniž ji Žofinka či Honoria spatřily, a vrátila se domů.

4. Kapitola

Pozůstává z návštěv.

Tom se procházel na dohled jistých dveří celý den, jenž byl sice jedním z nejkratších, ale jemu připadal jako z nejdelších v roce. Konečně odbily hodiny pátou a on se znovu vrátil k paní Fitzpatrickové, jež navzdory tomu, že do vhodné navštěvovací doby chyběla ještě hodina, ho přijala velmi zdvořile, ale stále trvala na tom, že o Žofince nic neví.

Jak se Tom poptával po svém andílkovi, padlo i slovo sestřenka, načež paní Fitzpatricková pravila: „Je vám tedy známo, pane, že jsme spřízněny, a vzhledem k této okolnosti mi zajisté přiznáte právo zvědět něco bližšího o tom, proč si přejete s mou sestřenkou jednat."

Tom hezkou chvíli váhal a nakonec odpověděl: „Mám u sebe větší částku peněz, kterou bych jí chtěl odevzdat." Vytáhl zápisníček a seznámil paní Fitzpatrickovou s jeho obsahem i se způsobem, jakým k němu přišel. Sotva jí to všechno vylíčil, otřásl stavením nevídaný randál. Popisovat ten randál čtenářům, kteří už něco takového zažili, bylo by zbytečné, a pokoušet se zpodobnit jej těm, kdo cosi podobného ještě neslyšeli, bylo by rovněž marné, neboť pravdou je, že

… *non acuta*
sic geminant Corybantes aerea.
... ani kněží Kybelini
netropí k její poctě taký ryk. (Horatius, *Ódy*)

Zkrátka nějaký lokaj zaklepal či zabouřil na dveře. Toma ten hluk poněkud překvapil, protože se s něčím takovým ještě nesetkal, paní Fitzpatricková však s dokonalým klidem podotkla, že někdo přichází, a proto mu nyní nemůže odpovědět, ale pozdrží-li se laskavě, až návštěva odejde, pak by mu snad měla co říci.

Vzápětí se rozletěly dveře, nejprve se jimi stranou prodrala krinolína a pak spolu s ní lady Bellastonová: udělala hluboké pukrle nejdřív před paní Fitzpatrickovou, potom stejně hluboké před panem Jonesem a takto se uvedla.

Popisujeme to zde dopodrobna kvůli jistým našim známým venkovským dámám, které nepovažují za patřičné ohnout koleno před mužem.

Společnost se ledva rozsadila, když příchod známého peera způsobil nový rozruch a ceremoniál se opakoval.

Jakmile se tohle odbylo, zaskvělo se v plném lesku (jak se říkává) umění konverzační. Jelikož však nepadla zmínka o ničem podstatně se dotýkajícím našeho příběhu, ba o ničem podstatném vůbec, nebudu to doslova vypisovat, tím méně, že už jsem zažil, jak drtivou nudu dokáže vyvolat vytříbená společenská konverzace, když je zachycena v knize či zazní z jeviště. Tato duchovní lahůdka je vzácnou pochoutkou, a kdo mezi panstvo nepatří, ten se musí spokojit s tím, že ji neochutná, stejně jako neochutná další vybrané pochoutky francouzské kuchyně, jaké se podávají jen na hostinách velmožů. Po pravdě řečeno také nelahodí každému gustu, a toho i onoho je leckdy pro plebs škoda.

Nebohý Tom zaujal spíše postavení diváka než herce tohoto elegantního výjevu: v krátkém mezidobí před peerovým příchodem ho sice lady Bellastonová a po ní i paní Fitzpatricková oslovily, ale jen vešel vznešený lord, upoutal veškerou pozornost obou dam sám, a jelikož si Toma všímal asi tak, jako by nebyl vůbec přítomen, ledaže se na něho chvílemi upřeně zahleděl, následovaly dámy jeho příkladu.

Společnost se zdržela tak dlouho, až paní Fitzpatricková pochopila, že každý vyčkává odchodu těch ostatních. Rozhodla se proto zbavit pana Jonese jakožto návštěvníka, k němuž není třeba mít zvláštní ohledy. Využila proto první odmlky v zábavě, obrátila se k němu a důrazně pravila: „Nebudu s to, pane, abych vám dnes večer poskytla informace v té vaší záležitosti, ale zanecháte-li tu laskavě adresu, pošlu k vám zítra.“

Tom měl přirozené, nikoli však vyumělkované dobré způsoby. Namísto aby tajemství své adresy svěřil sluhovi, obeznámil s ním dopodrobna dámu samu, a hned nato se přezdvořile odporoučel.

Ledva za ním zapadly dveře, význačné osobnosti, které mu v jeho přítomnosti nevěnovaly pozornost, mu v jeho nepřítomnosti věnovaly pozornost velmi živou, ale když už nám čtenář prominul, že nepřevyprávíme vytříbené společenské fráze, jistě nám promine, že nebudeme opakovat, co se blížilo hrubým urážkám, ač bychom snad v zájmu našeho příběhu neměli pominout poznámku lady Bellastonové, která se rozloučila pár minut po Tomovi, určenou paní Fitzpatrickové: „Ohledně sestřenky jsem klidná, tenhle člověk jí nemůže být nebezpečný.“

Vypravěč bude nyní následovat příkladu lady Bellastonové a také se odporoučí: společnost se smrskla na dva, a jelikož se mezi nimi neodehrálo nic, co by se čtenáře nějak týkalo, nedáme

se tím zdržovat od událostí, jež dozajista připadají závažnější všem, komu leží osud našeho hrdiny aspoň trochu na srdci.

5. Kapitola

Dobrodružství, které Toma potkalo v domě, kde se usídlil, několik údajů o mladém pánovi, jenž tam rovněž bydlel, jakož i o paní domácí a jejích dvou dcerách.

Nazítří po ránu, jakmile jen to slušnost dovolovala, zaklepal Tom na dveře paní Fitzpatrickové a bylo mu řečeno, že dáma není doma; tato odpověď ho velice překvapila, protože bloumal její ulicí už od rozbřesku, a kdyby byla odcházela, byl by ji viděl. Nezbývalo mu však, než se s tou odpovědí spokojit, a nejen protentokrát, nýbrž ten den ještě asi pětkrát, protože tolikrát se pokusil dámu navštívit.

Abychom to čtenáři vysvětlili: urozený peer z nějakého důvodu, patrně z obavy o dobrou pověst dámy, trval na tom, aby pana Jonese už nepřijímala, neboť se mu jevil jako člověk krajně sporného charakteru, a dáma se podvolila, slíbila mu to, a jak vidíme, slib věrně plnila.

Jelikož vlídný čtenář si možná utvořil lepší mínění o dotyčném mladém muži než tahle milostpaní a třeba by si dělal starosti, že při tom nešťastném odloučení od Žofinky bytuje někde v krčmě či snad na ulici, vylíčíme teď, kde našel útočiště, což bylo ve velmi slušném domě na jedné z nejlepších londýnských ulic.

Tom často slýchal pana Allworthyho hovořit o dámě, u níž bydlíval, kdykoli zajel do Londýna. Věděl, že tato paní má dům na Bond Street a je vdovou po farářovi, jenž jí zůstavil, když byl zesnul, dvě dcery a tlustý svazek rukopisných kázání.

Starší z těchto dcer, Andulka, dosáhla právě sedmnácti jar a mladší Betince bylo deset.

K ní vyslal Tom Partridge a dostal pokoj pro sebe ve druhém patře a pro Partridge ve čtvrtém.

V prvním patře bydlel jeden z těch mladých pánů, kteří v minulých dobách bývali zváni šarmantními, veselými kavalíry, a to po právu: lidé obvykle dostanou přízviska podle své práci či povolání, a tihle pánové neměli na práci nic jiného a k ničemu nebyli povoláni, než aby se veselili, protože je Štěstěna zbavila nutnosti věnovat se užitečnému zaměstnání. Divadla, kavárny a hospůdky, to byla jejich působiště, tam se scházeli. Vtipkováním a zábavou se zaobírali ve volném čase, lásce vyhradili chvíle vážnější. Víno a múzy jim rukou společnou zažehávaly v duši plamen, a nejenže planuli, ale někteří byli schopni obdivovanou

krásku i veršem oslavit, a všichni dokázali takové výtvory posoudit. Právem se proto zvali kavalíry šarmantními a veselými, leč hlodají ve mně pochybnosti, zda na taková přízviska mají nárok i mladí pánové naší současnosti, kteří mají podobnou ctižádost vyniknout svými přednostmi. Do šarmu mají rozhodně daleko. Zato je třeba uznat, že dosáhli jinačích výšin než jejich předchůdci a mohli by být zváni muži chytrými, kteří se vyznají. (Pozor, to ale neznamená, že by něco znali!)

Tak ve věku, kdy někdejší kavalíři trávili čas tím, že připíjeli kráskám a skládali sonety k jejich chvále, hodnotili představení v divadle či verše po kavárnách, dnešní mladí panáčkové uvažují, jak by tu či onu korporaci podmazali, a rozmýšlejí si projevy do parlamentu či spíše články do časopisů. Jejich vědou jsou karty a kostky, o těch přemýšlejí nejvíc. Těm věnují soustředěné, vážné úsilí, zatímco pro pobavení si mohou vybrat z širokého okruhu uměnoznalectví, ať je to malířství, hudba, sochařství a čistá filozofie, či spíše *nečistá,* jelikož se zabývá jevy divuplnými a z přírody nezná nic než její nestvůry a zrůdy.

Tom strávil celý den marným poptáváním po paní Fitzpatrickové, až se nakonec rozmrzele vrátil domů. Tam se dál oddával svému žalu v soukromí, když tu k němu zezdola dolehl značný randál a vzápětí nato ženský hlas, který ho prosil, aby proboha přišel na pomoc, jinak že se stane vražda. Tom, jenž nikdy neváhal ujmout se slabšího v nouzi, hned utíkal dolů, a když vtrhl do jídelny, odkud ten hluk vycházel, spatřil, jak mladého pána, co se vyzná, o němž už byla řeč, přimáčkl jeho komorník na zeď, zatímco poblíž mladá slečna lomí rukama a volá: „Vždyť ho uškrtí! Uškrtí ho!“ Nebohému pánovi očividně takové nebezpečí hrozilo, i přiskočil Tom a vyrval ho, když už sotva dechu popadal, nepříteli ze spárů.

Toho sice drobný panáček, jenž měl víc temperamentu než síly, párkrát pořádně nakopl a udeřil, nicméně komorník se přece jen neodhodlal pána mlátit a spokojil se s pouhým škrcením: vůči Tomovi však tolik ohledů nepociťoval a ledva zjistil, že nový protivník jde na něj jaksi zhurta, zabořil se mu pěstí do břicha, což sice diváctvo v Broughtonově aréně sleduje s velkou rozkoší, ovšem v příjemci to valné potěšení nevzbuzuje.

Jen rázný mládenec slízl tuhle ránu, už se chystal ji i s úroky splatit, a tak se s komorníkem chytli do křížku sice divoce, leč krátce, protože ten člověk byl Tomovi stejně nerovným protivníkem jako předtím jeho pán jemu.

Štěstěna teď podle svého zvyku zatočila kolem, bývalý vítěz lapal po dechu na zemi, zatímco přemožený pán se už nadechl natolik, že byl s to poděkovat panu Jonesovi za jeho včasný

zásah, a mnoho srdečných díků se mu dostalo i od přítomné slečny, což nebyla žádná jiná než Andulka, starší dcera paní domácí.

Mezitím se i komorník zvedl ze země, koukl na Toma, zavrtěl hlavou a s pohledem mudrce prohlásil: „Hergot, s váma si nic nezačínám, vy ste musel bejt v ringu, na to krk dám," a nemůžeme mu jeho domněnku mít za zlé, protože náš hrdina vládl takovou silou a obratností, že by se dost možná dokázal postavit i prvotřídnímu boxerovi, a rozhodně by byl hravě přemohl všechny zakuklené[123]absolventy páně Broughtonovy akademie.

Pán, v němž se hněvem vařila krev, přikázal sluhovi, ať okamžitě svlékne livrej, s čímž tento byl svolný za podmínky, že mu bude vyplacena dlužná mzda. V tom punktu mu bylo vyhověno a sluha byl propuštěn.

Mladík, jehož jméno bylo Nightingale, teď důrazně naléhal, aby s ním jeho zachránce vypil láhev vína, s čímž Tom po delším přemlouvání souhlasil, ač spíše pro dobrou vůli, protože mu ze samého soužení ani nebylo dvakrát do řeči. Slečna Andulka, jediná ženská bytost v domě, neboť její matinka se sestrou odešly do divadla, se uvolila dělat jim při tom společnost.

Jakmile se láhev a sklenice ocitly na stole, jal se pan Nightingale líčit, co zapříčinilo nedávný konflikt.

„Nesmíte si o mně kvůli této příhodě myslet, že mám ve zvyku bít sluhy, drahý pane," vykládal Tomovi; „ujišťuji vás, že se to stalo dnes poprvé, co pamatuju, a přehlédl jsem právě u tohohle chlapa mnoho pobuřujících poklesků, než jsem se dal strhnout, ale až uslyšíte, co mi dnes večer udělal, jistě se vám to bude zdát omluvitelné. Shodou okolností jsem se vrátil domů o pár hodin dříve než obvykle a zastal jsem tu čtyři pány v livrejích, jak u mého krbu hrají whist, a moje Hoylovo *Pojednáni o whistu* – krásné vydání, které mě stálo guineu – leželo na stole otevřené a polité portským na jedné z nejdůležitějších stránek v celé knize. Uznáte jistě, že to bylo k zlosti, ale já neřekl ani slovo, dokud ostatní neodešli, pak jsem to sluhovi mírně vytknul a on, místo co by se omluvil, drze odpověděl, že služebnictvo má taky právo se pobavit jako každý jiný: prý ho mrzí, že se kniha poškodila, ale několik jeho známých si ji koupilo za šilink, a jestli chci, ať mu tuhle částku strhnu z platu. Pokáral jsem ho tedy přísněji než předtím, a ten darebák si troufl – Zkrátka, připsal můj předčasný příchod – Zkrátka, otřel se o – Vyslovil jméno jisté mladé dámy v souvislosti – v souvislosti nanejvýš pobuřující, a tu jsem se přestal ovládat a v rozhořčení jsem ho udeřil."

Tom odpověděl: „To by vám nemohl zazlívat nikdo na světě, a sám bych na posledně zmíněnou urážku odpověděl stejně, to přiznávám.“

Mladí lidé spolu poseděli jen krátce, než se k nim po návratu z divadla přidala matka s druhou dcerou. Nato spolu strávili velice příjemný večer, protože všichni až na Toma překypovali dobrou náladou a i on se vší mocí nutil do zábavy. Však pouhá polovina jeho vrozeného temperamentu spolu s laskavou povahou stačily z něho udělat příjemného společníka, a třebaže mu bylo těžko u srdce, choval se vůči ostatním tak mile, že mladý pán, když se rozcházeli, vyslovil přání, aby se poznali blíž. Slečně Andulce se také zamlouval a vdova, upřímně okouzlená novým nájemníkem, pozvala jeho i druhého pána, aby u ní nazítří posnídali.

I Tom v nich nalezl zalíbení. Slečna Andulka byla sice drobná osůbka, ale moc roztomilá, a vdova byla stále ještě přitažlivá žena blízko padesátky. Byla to jedna z nejbezelstnějších bytostí na světě, s mimořádnou schopností se radovat. Nikdy o nikom neřekla, ba ani si nepomyslela nic špatného, každému přála jen to nejlepší, hleděla se všem zavděčit, a to je dozajista snaha velice šťastná, protože zpravidla dojde svého cíle, pokud ji neznectí přetvářka. Zkrátka a dobře, vládla sice jen skromnými prostředky, ale v srdci měla bohatství náklonnosti. Bývala oddanou manželkou a teď byla něžnou a milující matkou.

A jelikož v našem příběhu na rozdíl od novin nevychválíme až do nebe člověka dosud neznámého, o kom už v životě neuslyšíme, mohou čtenáři oprávněně usoudit, že tato výborná paní sehraje v našem vyprávění důležitou roli.

Tomovi byl sympatický i mladý pán, jehož víno popíjel. Měl dojem, že se v něm tají mnoho zdravého rozumu, ač dosti poznamenaného velkoměstským hejskovstvím; nejvíce však Toma zaujaly ušlechtilé a hluboce lidské názory, jež občas vyslovil, a především mnoho proklamací o nezištnosti v lásce. Na toto téma promlouval mladý pán jazykem, jenž by byl slušel pastýři v starodávné Arkádii, ale z úst moderního šviháka působil velmi nečekaně. Po tom se ale jen opičil a příroda ho vybavila charakterem mnohem lepším.

6. Kapitola

Co se přihodilo, když společnost seděla u snídaně, a pár nápovědí, jak vychovávat dcery.

Naše společnost se nazítří ráno sešla ve stejné dobré přátelské pohodě, jako se večer rozcházela, jen chudák Tom byl hrozně smutný, jelikož mu Partridge právě sdělil, že se paní

Fitzpatricková ze svého bytu odstěhovala, a žádný mu neuměl říci kam. Tato zpráva Toma přímo zdrtila a ve tváři i v chování se mu přes všechnu snahu výmluvně zračilo duševní pohnutí.

Rozhovor se jako včera stočil k lásce a pan Nightingale se znovu vyjádřil na toto téma tak procítěně, velkoryse a nesobecky, že by ho mužové moudří a střízliví nazvali romantikem, avšak ženy moudré a střízlivé to zpravidla přijímají lépe. Paní Millerová (tak se paní domácí jmenovala) se s ním vřele ztotožnila, ale když se mladý pán obrátil na slečnu Andulku, odvětila jen: „Já bych řekla, že pán, který toho namluvil nejméně, v srdci skrývá nejvíc."

Její uznání tak očividně platilo Tomovi, že by nás mrzelo, kdyby je byl přešel bez povšimnutí. On se jí však dvorně revanšoval a nakonec podotkl, že se svou zamlklostí sama vystavuje stejnému podezření, a skutečně: teď i večer předtím sotva slovíčko utrousila.

„To jsem ráda, Nanynko," povídá paní Millerová, „že si toho ten pán všiml: opravdu mi mluví z duše. Co je to s tebou, dítě? Jsi jako vyměněná. Kam se poděla tvá veselá nálada? Představte si, pane Jonesi, že jsem jí říkávala moje malá švitořilka. Tenhle týden neřekla snad dvacet slov."

V té chvíli přerušila rozhovor služebná, která vstoupila s balíkem v ruce a oznámila, že to přinesl nějaký posluha pro pana Jonese. „Ten člověk hned odešel," dodala, „na odpověď prý čekat nemá."

Tom se podivil a prohlásil, že to nejspíš bude nějaká mýlka, služebná ale trvala na tom, že jmenoval jeho, a všechny přítomné ženy naléhaly, aby zásilku rychle otevřel: této operace se nakonec s Tomovým souhlasem ujala malá Betinka a vybalila kostým domina, masku a vstupenku na ples.

Nyní byl si Tom zcela jist, že mu posluha donesl ty věci omylem, i paní Millerová váhala a pravila, že neví, co si o tom myslet. Jen pan Nightingale, byv dotázán, vyjevil jiný názor. „Já z toho ze všeho usuzuji," pravil, „že jste šťastný člověk, příteli: nepochybně vám to posílá nějaká dáma a na tom maškarním plese budete mít to potěšení se s ní sejít."

Tom nebyl natolik marnivý, aby se s tak lichotivým vysvětlením hned ztotožnil, a rovněž paní Millerové se to nezdálo, až slečna Andulka zvedla domino a z rukávu vypadla kartička s nápisem:

Panu Jonesovi
Tohle Ti posílá královna víl:
hleď, aby ses jí zavděčil.

Nyní už jak paní Millerová, tak slečna Andulka souhlasily s panem Nightingalem, ba i sám Tom se přikláněl k jeho domněnce. A jelikož, pokud mu bylo známo, žádná dáma krom paní Fitzpatrickové nevěděla, kde bydlí, zrodila se v něm naděje, že by to mohlo být od ní a že se snad přece jen sejde s Žofinkou. Nic ho vlastně k takové naději neopravňovalo, ale že si paní Fitzpatricková počínala tak záhadně a nepochopitelně, když ho odmítla přijmout, třebaže mu to slíbila, a pak se odstěhovala, zadoufal, že tato dáma (o jejíchž rozmarech už dříve leccos slyšel), hodlá výstředním způsobem prokázat mu tu službu, již mu za běžných okolností odepřela. Po pravdě řečeno, jelikož se z této podivné příhody nedaly vyvodit žádné obvyklé závěry, zůstal mu tím větší prostor k rozehrání fantazie. A protože mu v žilách kolovala horká krev, popustil jí uzdu a vymyslel si tisíc důvodů příznivých očekávání, že se ten večer sejde s drahou Žofinkou.

Čtenáři můj, smýšlíš-li o mně dobře, bohatě se ti odvděčím, když ti budu na oplátku přát také takovou horkokrevnou letoru: mnoho jsem totiž četl i uvažoval o štěstí, tématu, které zaměstnalo už tolik slavných per, a jsem téměř přesvědčen, že je vyhrazeno nositelům této povahy, která je svým způsobem vymaňuje z dosahu Štěstěny a skýtá jim blaženství nezávisle na jejím přispění. Zabezpečuje nám uspokojení mnohem trvalejší a hlubší než ona zaslepená dáma: příroda totiž to moudře zařídila tak, že každé potěšení časem zevšední a omrzí, protože v opačném případě by nás tak pohltilo, že bychom pro nic jiného už neměli smysl. Nepochybuji, že z tohoto hlediska je příští předseda Nejvyššího soudu, jenž právě složil advokátské zkoušky, arcibiskup ve venkovské kapli a ministerský předseda mezi nováčky opozice nefalšovaně šťastnější než ti, jimž už se dostalo veškeré moci a prebend zmíněných úřadů.

Tom se nyní rozhodl, že na maškarní bál ten večer půjde, a pan Nightingale se nabídl, že ho tam dovede. Mladý pán nabídl vstupenky rovněž slečně Andulce a její matince, ale tato řádná paní je nepřijala. Prohlásila, že na rozdíl od některých lidí nepovažuje maškarády za nic špatného, ale že to jsou „výstřední zábavy, vhodné pro lidi urozené a zámožné, a ne pro mladou dívku, která se bude muset sama živit anebo přinejlepším může doufat, že si ji vezme nějaký solidní řemeslník.“

„Řemeslník?“ zvolal pan Nightingale. „Nesmíte slečnu Anduličku tak podceňovat. Každý šlechtic by mohl být rád, kdyby ji dostal.“

„Ale jděte, pane Nightingale!“ řekla mu na to paní Millerová. „Nepleťte děvčeti hlavu takovými pohádkami! I kdyby měla to štěstí“ (usmála se matička) „a poznala pána vašich velkomyslných názorů, neoplatila by mu doufám jeho dobrotu tím, že by lačnila po výstředních radovánkách. Slečny s velkým věnem mají jisté právo utrácet vlastní peníze, a z tohoto hlediska je někdy výhodnější, jak mi jeden pán povídal, vzít si chudou nevěstu než bohatou. – Ale ať se mé dcery vdají za kohokoli, vynasnažím se, aby byly pro své manžely požehnáním, a proto vás prosím, už mi o žádných maškarádách nemluvte. Andulka je slušné děvče, sama jistě o žádné bály nestojí: však si dobře pamatuje, jak jí to stouplo do hlavy, když jste ji tam loni pozval – celý měsíc to trvalo, než se z toho vzpamatovala a sedla zase k šití.“

Tichý povzdech, jenž se vydral Andulce z hrudi, napovídal, že v hloubi duše asi tyto názory nesdílí, netroufala si však otevřeně je zavrhnout. Dobrá paní Millerová sice své děti vřele milovala, zároveň však u nich měla značnou rodičovskou autoritu: vyhověla dcerám ve všem, od čeho ji neodradily obavy o jejich bezpečí a budoucí blaho, ale rozhodnutí, diktovaná těmito obavami, musely bez řečí uposlechnout. A tohle mladý pán, jenž byl u ní na bytě už přes dva roky, dobře věděl, a proto se s odmítnutím raději rovnou smířil.

Pan Nightingale, jenž nacházel minutu od minuty v Tomovi větší zalíbení, si velice přál, aby ho ten večer doprovodil do jisté hospody, kde mu chtěl představit nějaké své známé, Tom ale požádal, aby ho omluvil, protože „jeho zavazadla nebyla ještě doručena“.

Otevřeně řečeno, milý Tom se nyní ocitl v situaci, jaká bývá údělem i mnohem větších pánů než on. Zkrátka neměl v kapse ani vindru, pro kteréžto okolnosti jevili staří filozofové větší pochopení než mudrcové dnešních dnů, kteří bydlí na Lombard Street a navštěvují Whiteovu cukrárnu. A je možné, že hluboký respekt, s nímž starověcí filozofové pohlíželi na prázdnou kapsu, je jednou z příčin hlubokého despektu, jejž vzbuzuje ve svrchu zmíněné ulici a cukrárně.

Pokud tedy starověký názor, že člověk může docela dobře žít jen z pěstování ctnosti, je, jak výše zmínění moderní mudrci objevili, kolosální omyl, pak je podle mého stejně mylný i názor některých autorů romancí, že hrdina živ je láskou: ta sice skýtá hotový hodokvas některým našim smyslům a touhám, rozhodně ale ne všem. Proto ti, kdo se na takové

spisovatele bezvýhradně spolehli, objevili příliš pozdě svůj omyl a pak zjistili, že láska nedokáže ukojit hlad o nic lépe než růže oblažit sluch či housle čich.

A tak přes všechny lahůdky, které láska Tomovi nabídla, totiž naději, že se s Žofinkou sejde na maškarním plese, jíž se, třebas neopodstatněnou, mohl sytit celý den, co srdce ráčilo, přece jen se mu k večeru zastesklo po hutnější stravě. Partridge něco takového vytušil a využil příležitosti k nepřímým narážkám na bankovku, a když si tím vysloužil pohrdavé odmítnutí, sebral odvahu a znovu začal o návratu k panu Allworthymu.

„Milý Partridgi," opáčil Tom procítěně, „vidím své postavení ve světle stejně beznadějném jako vy a začínám hluboce litovat, že jsem připustil, abyste opustil domov, kde jste měl živobytí, a následoval mě. Teď ale trvám na tom, abyste se vrátil, a za tu námahu a výdaje, co jste kvůli mně podstoupil, vezměte si všechny mé věci u vás uložené. Přál bych si jen, abych vám to mohl vynahradit ještě jinak." Řekl to tak smutně, že Partridge, k jehož nectnostem škodolibost a necitelnost rozhodně nepatřily, propukl v slzy, a když se byl zapřísáhl, že ho v neštěstí neopustí, jal se na něho zas všemožně naléhat, aby se vrátil domů. „Proboha, pane Jonesi, jen uvažte: co si počnete? Cožpak se v tomhle městě dá žít bez peněz? Udělejte si, co vám libo, jděte, kam se vám zamane, já vás rozhodně neopustím. – Jenom ale, pane Jonesi, uvažujte. – Prosím vás, pane, ve svém vlastním zájmu to zvažte, a já jsem přesvědčen, že vám vlastní zdravý rozum poradí, abyste se vrátil domů."

„Kolikrát ti ještě budu říkat, že nemám domov, kam bych se mohl vrátit?" zvolal Tom. „Kdybych měl sebemenší naději, že najdu u pana Allworthyho otevřené dveře, nepotřeboval bych, aby mne domů hnala nouze. Ne, z žádného důvodu na světě bych neotálel ani minutku a utíkal k němu, co by mi nohy stačily, jenomže běda! On mne navždy zapudil. Na rozloučenou mi řekl – ach, Partridgi, ta slova mi ještě znějí v uších – na rozloučenou mi řekl, když mi dával peníze, nevím, kolik to bylo, ale jistě značná částka – na rozloučenou mi řekl: ‚Jsem pevně rozhodnut po dnešním dni s tebou přerušit všechny styky.'"

Příval citu zdusil Tomovi slova v hrdle a nemilý údiv umlčel Partridge: tomu se však brzy vrátila schopnost vládnout jazykem a po krátkém úvodu, v němž ubezpečil, že nemá v povaze zvídavost, vyslovil otázku, co pan Jones myslel tou značnou částkou, jejíž výši nezná, a co se s těmi penězi stalo.

V obou bodech byla jeho zvědavost ukojena a on se právě chystal k tomu podotknout své, když mu to překazil vzkaz od pana Nightingala, jenž se dožadoval společnosti jeho pána u sebe v pokoji.

Oba pánové se oděli na maškarádu, pan Nightingale poslal pro nosítka a Tom se ocitl v trapné situaci, jež se bude mnohým z mých čtenářů jevit velice komická. Nesnáz spočívala v tom, jak si opatřit šilink: kdyby však takoví čtenáři maličko zauvažovali a vzpomněli si, jak jim bylo, když jim chybělo tisíc liber anebo deset či dvacet na uskutečnění nějakého lákavého záměru, budou si umět živě představit, jak bylo nyní panu Jonesovi. O tuto částku tedy požádal Partridge, a to bylo poprvé, kdy přijal jeho výpomoc, a naposled, kdy hodlal toho chlapíka ve svých službách takto využít. Upřímně řečeno, Partridge mu to poslední dobou ani nenabízel: zda si přál, aby se ta stolibrová bankovka rozměnila či aby nouze přiměla Tomu k návratu, to nevím.

7. Kapitola

Všemožné *taškařice* maškarního bálu.

Naši kavalíři přibyli do svatostánku, kde vládne Heydegger, slavný *arbiter deliciarum,*[124] velekněz radovánek, a jako ostatní pohanští velekněží vyvolává ve svých modloslužebnících klamné iluze o přítomnosti božstva tam, kde ve skutečnosti nic božského není.

Pan Nightingale párkrát obešel sál se svým společníkem, brzy však se s ním rozžehnal slovy: „Jednou jste tu, tak se musíte sám vydat na lov," a odkráčel s nějakou dámou.

Tom stále ještě pevně doufal, že mezi přítomnými je i Žofinka, a tahle naděje ho rozzařovala víc než světla, hudba a společnost, ač to všechno jsou výborně účinné prostředky proti melancholii. Oslovoval tedy ženy, které se postavou, tvary a pohyby podobaly jeho andílkovi. Snažil se je upoutat nějakou vtipnou otázkou, aby je přiměl k odpovědi, protože ten jeden hlas, jak věřil, pozná mezi všemi. Některé masky zapištěly falzetem: „Poznáváte mě?" Mnohem víc jich prohodilo: „Neznám vás, pane," a nic víc. Některé ho nazvaly dotěrou, jiné neodvětily vůbec, a bylo i dost takových, že mu odpověděly tak vlídně, jak si jen mohl přát, nikoli ale hlasem, jejž by si byl přál slyšet.

Zatímco hovořil s jednou z těch posledně zmíněných (byla přistrojena za pastýřku), přistoupila k němu dáma v dominu, poklepala mu na rameno a šeptla mu do ucha: „Jestli se budete ještě bavit s tou poletuchou, povím to slečně Westernové.“

Jen zaslechl Tom kýžené jméno, hned se odvrátil od své společnice a soustředil všechen zájem na domino: prosil a naléhal, aby mu onu dámu ukázala, pokud je přítomna v sále.

Maska chvatně přešla do odloučeného salónku, tam usedla v nejzazším zákoutí a namísto odpovědi prohlásila, že je unavená. Tom si k ní přisedl a naléhal stále dál, až mu nakonec dáma chladně odpověděla: „Představovala jsem si, že pan Jones má bystřejší oči a svou dámu by poznal v každém přestrojení.“

„Je tedy zde, madam?“ zvolal procítěně Tom.

„Tišeji, pane, upozorníte na sebe. – Ubezpečuji vás na svou čest, že slečna Westernová zde není.“

Tom vzal masku za ruku a začal ji s velkou naléhavostí prosit, aby mu sdělila, kde by Žofinku nalezl, a když se mu nedostalo přímé odpovědi, vyčetl jí mírně, že ho včera zklamala, a uzavřel slovy: „Víte, má milá královno víl, znám Vaše Veličenstvo moc dobře, přestože tak obratně měníte hlas. Je to ale od vás, paní Fitzpatricková, trochu nelítostné, bavit se tím, že mě mučíte.“

Maska odpověděla: „I když jste mne tak důmyslně odhalil, budu dál mluvit stejným hlasem, aby mne nepoznali ostatní. A to si myslíte, drahý pane, že mi na sestřence tak málo záleží, abych podporovala vaši známost, na kterou by krutě doplatila jak ona, tak vy? Krom toho vás ujišťuji, že sestřenka není natolik smyslů zbavena, aby se vědomě řítila do zkázy, i kdybyste vy jí byl natolik nepřítelem, že byste ji k tomu sváděl.“

„Vůbec jste mi nenahlédla do duše, madam, když mě můžete zvát Žofinčiným nepřítelem,“ řekl Tom.

„Ale přivést někoho do neštěstí je dílo nepřítele, to musíte uznat,“ bránila se dáma, „a když přitom víte, že to počínání zároveň zničí i vás, není to jen darebáctví, ale také pošetilost a šílenství. Podívejte, pane, sestřenka nemá o moc víc než to, co se jí papá uráčí dát, a to by jí sotva stačilo vzhledem k tomu, nač je zvyklá – pana Westerna znáte, a znáte tedy také svou situaci.“

Tom se zapřísahal, že žádné takové záměry se Žofinkou nemá. „Radši bych sešel ze světa nejhroznější smrtí, než obětovat její dobro své touze," prohlásil. „Vím, že jí nejsem hoden, už dávno jsem se rozhodl všechny toužebné myšlenky zahnat, ale přihodila se taková zvláštní náhoda, kvůli té bych si přál ještě jednou s ní promluvit, a při té příležitosti bych se s ní rozloučil navždy, na to se můžete spolehnout. Ne, madam," dodal, „nemiluji láskou tak nízkou, že bych ji chtěl uspokojit na úkor bytosti, která je mi nejdražší. Obětoval bych všechno, abych Žofinku získal, krom Žofinky samé."

Čtenář dost možná nepojal valné mínění o bezúhonnosti dámy v masce a časem se třeba ještě ukáže, zda měla právo vystupovat jako vzor všech žen, nicméně je jisté, že Tomovy nezištné zásady na ni silně zapůsobily a značně podpořily to zalíbení, které už dříve v našem mladém hrdinovi našla.

Dáma chvíli mlčela a potom pravila: „Neviděla bych v tom ani tak pobuřující opovážlivost, že jste se dvořil Žofii, jako spíš nemoudrost. Patří se, aby mladí muži mířili vysoko. Líbí se mi, když je takový mládenec ctižádostivý, a podporovala bych ho v tom ze všech sil. Možná že uspějete i u mnohem zámožnějších, ba jsem pevně přesvědčena, že by se našly ženy – ale nemyslíte si o mně, že jsem podivné stvoření, pane Jonesi, když takhle radím muži, jehož skoro neznám a jenž se mi svým chováním v žádném případě nezavděčil?"

Tom se začal omlouvat a vyjádřil naději, že se jí snad nedotkl tím, co řekl o její sestřence. Nato maska odvětila: „A to znáte ženy tak málo, abyste nevěděl, že ničím se nedotknete dámy víc, než když jí vykládáte o své vášnivé lásce k jiné? Kdyby královna víl neměla lepší mínění o vaší dvornosti, sotva by vás vyzvala k dostaveníčku na maškarním plese."

Tom v životě nestál tak málo o milostnou pletku jako v této chvíli, ovšem dvornost k dámám považoval za otázku své cti a milostná výzva stejně zavazovala k odpovědi jako hozená rukavice. Navíc právě z lásky k Žofince považoval za nezbytné zůstat s touto dámou v dobrých vztazích, jelikož nepochyboval, že ví, kde by svou milovanou našel.

Hotovil se tedy na její slova procítěně odpovědět, když tu se k nim přidružila osoba v masce staré báby. V této masce se skrývala jedna z dam, které navštěvují maškarní plesy z čiré zlomyslnosti, kochají se tím, že říkají lidem hrubé pravdy a ze všech sil se snaží, aby každému takříkajíc zatrhly všechno laškování. Proto tato dobrotivá bytost, když byla chvíli pozorovala Toma a jeho přítelkyni, jak si mají co důležitého říci v odloučeném koutku, hned usoudila, že nikde neukojí svou škodolibost tak dobře, jako když je vyruší. Zaútočila tedy na ně a brzy je z

jejich soukromí vypudila, leč nedosti na tom: i nadále jim byla v patách, kam se jen vrtli, dokud pan Nightingale nepostřehl nemilou situaci přítelovu a neodlákal stařenu zas k jinému pronásledování.

Zatímco Tom korzoval se svou maskou po sále, aby setřásli dotěrnou zlomyslnici, všiml si, že dáma oslovila několik masek s takovou bezpečnou jistotou, jako by měly tvář odhalenou. Velice ho to udivilo, i pravil jí: „Máte, madam, obdivuhodný bystrozrak, zřejmě poznáte lidi v každém přestrojení."

Dáma odpověděla: „Něco tak hloupého a dětinského jako tyhle maškarády pro vybranou společnost si ani představit neumíte, vždyť se tu všichni poznají stejně hravě, jako by se sešli na plese nebo v salónu; a žádná dáma z vyšších kruhů by přece nezapřádala hovor s někým, kdo jí nebyl představen. Zkrátka, o většině těch, co tu vidíte, by se dalo říci, že se rozhodli zabít čas spíše zde než jinde, a obvykle odtud odcházejí zdeptanější než z dlouhatánského kázání. Upřímně řečeno, začíná to na mne doléhat také, a pokud mne oči neklamou, vám se to tu nezamlouvá o nic lépe. Vidím, že bych vám prokázala hotové milosrdenství, kdybych se sebrala a šla domů."

„Ale jinému milosrdenství bych dal přednost," zvolal Tom, „kdybyste dovolila, abych vás domů doprovodil."

„To musíte mít o mně divné mínění," odpověděla dáma, „když si představujete, že bych vás, jehož skoro neznám, vpustila do domu v tuhle pozdní hodinu. Tuším, že mé přátelské službě, sestřenici prokázané, přisuzujete jiný motiv. Přiznejte se poctivě, že považujete tento náš rozhovor za záminku k milostnému dostaveníčku? Jste zvyklý na tak snadné dobyvatelské úspěchy, pane Jonesi?"

„Nejsem zvyklý podléhat snadným dobyvatelským úspěchům, madam," prohlásil Tom, „ale když už jste svým překvapivým útokem ztekla hradby mého srdce a zajala je, má ostatní moje bytost právo je následovat, a proto se na mne nesmíte hněvat, když vás budu odhodlaně následovat, kamkoli půjdete."

Doprovodil svá slova příslušnými činy, načež ho dáma mírně napomenula, pravila, že jejich důvěrný rozhovor budí pozornost, a sdělila mu: „Odjíždím povečeřet s jednou známou a doufám, že mne tam nebudete následovat; protože kdybyste tak učinil, musela by mě ta dáma pokládat za dost nevypočitatelnou, není sice úzkoprsá, přesto ale doufám, že mne nebudete následovat, skutečně bych v tom případě nevěděla, jak jí to vysvětlit."

Dáma také zakrátko z plesu odešla, a Tom se přes všechny její přísné zákazy rozhodl ji následovat. Ocitl se teď ve stejném dilematu jako předtím, totiž v nouzi o šilink, a neměl tu nikoho, kdo by mu z tísně vypomohl půjčkou. Vydal se tedy odvážně za kočárem s dámou pěšky, pronásledován posměšným pokřikováním všech čekajících drožkářů, kteří se moudře činí ze všech sil, aby noblesu odradili od pěších prostocviků. Naštěstí však pánové, čekající před Operou, měli tak napilno, že se jim nechtělo opouštět stanoviště, a díky pozdní hodině ani nepotkával mnoho jejich cechovních bratří v ulicích, takže se pohyboval bez dalšího obtěžování v oděvu, jaký by mu byl jindy zajistil dav čumilů v patách.

Dáma sestoupila v jedné ulici nedaleko Hanoverského náměstí, kde se před ní rozletěly dveře, a když vešla, pán bez dlouhých ceremonií vběhl za ní.

Tom a jeho společnice se takto ocitli v krásně zařízeném a dobře vytopeném pokoji, kde dáma, stále ještě maškarním hlasem, vyjádřila údiv nad svou známou, která zřejmě na domluvenou večeři zapomněla, a když dala průchod značnému rozhořčení, jaly ji náhle obavy z Toma a položila mu otázku, co by si o tom proboha pomysleli lidé, že tu jsou spolu sami v této pozdní hodině. Namísto, aby na tuto důležitou otázku odpověděl, žádal Tom energicky, aby se dáma demaskovala, a když mu konečně vyhověla, ukázalo se, že je to nikoli paní Fitzpatricková, ale sama lady Bellastonová.

Bylo by únavné zde opakovat následující rozhovor, jenž se ubíral zcela běžnými a navyklými cestami a trval od dvou hodin do šesti do rána. Spokojíme se tím, že zaznamenáme, co se bezprostředně týká našeho příběhu. A to byl slib, že se dáma pokusí vypátrat, kde Žofie je, a v průběhu několika dní zařídí, aby s ní mohl promluvit, pod tou podmínkou, že se s ní přitom rozejde. Když tohle důkladně probrali a dohodli se, že se večer znovu setkají v tomto domě, rozloučili se: dáma se vrátila do svého sídla a Tom do svého nájmu.

8. Kapitola

Obnáší srdceryvné výjevy, jež většině čtenářů připadnou velmi pozoruhodné.

Tom se osvěžil několika hodinami spánku, načež k sobě povolal Partridge, předal mu padesátilibrovou bankovku a vyzval ho, aby ji došel rozměnit. Partridgeovi jen zasvítily oči, když si peníze bral, ale pak o tom začal rozvažovat, a tu ho jalo podezření, jež jeho pánovi nesloužilo dvakrát ke cti: svým dílem k němu přispěly i hrůzostrašné představy, co to taková maškaráda je, přestrojení, v němž pán odešel a vrátil se, a skutečnost, že byl pryč celou noc.

Prostě řečeno, neuměl si vysvětlit, jak pán k těm penězům přišel, jinak než loupeží, a pokud je čtenář nepřipíše velkomyslnosti lady Bellastonové, sotva ho napadne co jiného.

Aby tedy dobré jméno pana Jonese neutrpělo úhony a štědré dámě byl vzdán patřičný hold: skutečně od ní tu bankovku dostal darem, a třebaže lady Bellastonová příliš nepřispívala na běžné dobročinné účely té doby, jako na stavby nemocnic a podobně, nebyla zcela prosta křesťanského milosrdenství a usoudila (velice správně, říkám já), že řádný mladík bez groše je vhodným terčem zmíněné ctnosti.

Tom a pan Nightingale přijali pozvání paní Millerové, aby u ní toho dne poobědvali. Oba mladí muži se tedy v stanovený čas dostavili do salónu, kde s oběma děvčaty čekali od tří hodin skoro do pěti, než se dobrá paní objevila. Byla navštívit nějaké příbuzné za městem a po návratu se o nich jala vyprávět.

„Snad se na mne, pánové, hněváte, že jste museli čekat, ale určitě mi to prominete, až zvíte důvod. – Byla jsem navštívit neteř, která bydlí asi šest mil odtud, právě totiž slehla. – Z jejího osudu si každý může vzít varovné ponaučení," (pohlédla významně na své dcery) „kam vede neuvážený sňatek. Nikdo na světě nemůže být šťastný, když nemá na živobytí. Ach, Andulko moje, ani vylíčit ti nedokážu, v jakých hrozných poměrech jsem zastala tvou nebohou sestřenku: sotva týden po porodu, a v tomhle hrozném počasí leží v nevytopeném pokoji, na loži bez nebes, v domě ani troška uhlí, aby se jí zatopilo, a její druhý synáček, takový roztomilý klučík, stůně na zánět krku a leží vedle matičky, protože v domě není jiná postel. Chudinka Tomášek! Bojím se, Andulko, že svého malého miláčka už nespatříš, protože je opravdu vážně chorý. Ostatní děti jsou celkem zdrávy, ale bojím se o Molly, že to dlouho nevydrží, vždyť je jí teprve třináct, pane Nightingale, ale lepší ošetřovatelku jste neviděl, pečuje jak o matku, tak o bratříčka, a co je u stvoření tak mladičkého obdivuhodné, před matkou je veselá a spokojená, a přitom jsem viděla – má děvečka ubohá! – Viděla jsem, pane Nightingale, jak se odvrátila a potají si setřela slzičky."

Tu i paní Millerové vyhrkly slzy a nebyla s to vyprávět dál, a mezi přítomnými nebylo myslím živé duše, aby dojetí nesdílela s ní. Po chvíli se vzpamatovala a pokračovala: „V téhle neblahé situaci vykazuje matka velkou duševní sílu. Nejhůře na ni doléhá starost o synáčka, ale snaží se nedat najevo strach kvůli manželovi. I při nejlepší vůli ji ale žal někdy přemůže, protože tenhle synáček jí byl odjakživa velice drahý, a také je to moc rozumný a miloučký hošíček. Představte si mé pohnutí, když ten nebožáček, vždyť mu není ještě sedm, nabádal matičku, jež ho smáčela slzami, aby se upokojila. ‚Ale, maminko,' povídá to robátko zlaté, ‚já

přece neumřu, Pánbíček ti jistě Tomáška neveme, ať si je v nebíčku krásně, já radši zůstanu tady a budu se nuzovat s tebou a s tatíčkem.‘ Nehněvejte se, pánové,“ (utírala si oči) „nemůžu si pomoci, dítě tak vnímavé a milující – A přitom bychom možná právě jeho měli litovat nejméně, protože nejspíš zakrátko bude tam, kde k němu žádné trápení nedolehne. Nejubožejší z nich je skutečně otec. Ten chudák vypadá děsivě, spíš jako nebožtík než živý člověk. Bože na nebesích, jaký výjev se mi naskytl, když jsem překročila práh té místnosti! Ležel, dobrotisko, za podhlavníkem a objímal jak ženu, tak synka. Měl na sobě jen tenkou vestu, protože svůj kabát rozprostřel na posteli místo teplé přikrývky. Když vstal, aby mě uvítal, sotva jsem ho poznala. Ještě před čtrnácti dny to byl fešný člověk, pane Jonesi; pan Nightingale ho zná. Oči zapadlé, bílý jako stěna, dlouhý vous. Celý se chvěl, jak byl prochladlý a také umořený hladem, neteř povídala, že ho nemůže přimět, aby něco pojedl. – On sám mi pošeptal – pošeptal mi – nemůžu to ani ze sebe vypravit – řekl, že nedokáže spolknout kousek chleba, když ví, že děti mají hlad. A přitom, věřili byste to, pánové? Uprostřed vší té bídy měla jeho žena mísu silné polévky, jako by rodila v největším přepychu: ochutnala jsem ji a říkám vám, že jsem nic tak dobrého nejedla. ‚Že jsem jí tohle přinesl, za to vděčím jednomu andělovi snad z nebe seslanému,‘ povídá synovec; nevím, co tím myslel, a neměla jsem sílu se ho vyptávat.

Byl to sňatek z lásky, jak se říká, z oboustranné lásky, to znamená, že ani jeden, ani druhý nic neměli. Musím uznat, že spolu žijí jak dvě hrdličky, ale co je to platné, z lásky se pak ještě jeden kvůli druhému tím víc trápí.“

„Víte, maminko, ale já jsem vždycky považovala sestřenku Andersonovou“ (tak se totiž jmenovala) „za moc šťastnou,“ řekla Andulka.

„Teď by ti to rozhodně tak nepřipadlo,“ odpověděla paní Millerová. „Kdo by je viděl, ten by pochopil, že pro něho i pro ni je v tom neštěstí nejhorší právě ta představa, co musí vytrpět ten druhý. V porovnání s tím vlastní hlad i zima jsou podružné. Ba i děti, snad s výjimkou toho nejmladšího, jemuž nejsou ještě ani dva roky, to prožívají stejně, protože v téhle rodině na sobě všichni lpí, a kdyby mohli uhájit aspoň holé živobytí, byli by to nejspokojenější lidé pod sluncem.“

„Nikdy jsem u nich neviděla známky toho, že trpí nedostatkem,“ podotkla Andulka, „srdce mi to může utrhnout, když vás tak poslouchám.“

„Ach, dítě moje," odvětila jí matka, „neteř musela odjakživa moc šetrně hospodařit. Žili chudě od začátku, ale do takovéhle bídy se dostali vinou druhého. Chudák synovec se zaručil za toho darebáka svého bratra, a někdy před týdnem, právě v předvečer, než slehla, jim všechno zfendovali a prodali. Synovec mi o tom napsal a požádal jednoho z biřiců, aby dopis předal, ale ten lotr mi ho nepřinesl. – Co si jen asi pomyslel, když týden minul a já se nehlásila?"

Tom neposlouchal tohle vyprávění se suchýma očima, a když paní Millerová skončila, odvedl ji do vedlejšího pokoje, předal jí svou peněženku s padesáti librami a požádal ji, aby z toho poslala těm nebožákům, kolik uzná za vhodné. Paní Millerová se na Toma zahleděla pohledem, jaký lze těžko popsat. V radostném rozrušení zvolala: „Milosrdný bože! Dobří lidé tedy ještě nevymřeli? Jednoho takového znám, ale že by se našel i druhý?"

„Doufám, madam, že se najdou mnozí, kterým běžný lidský cit není cizí," odpověděl Tom, „vždyť ulehčit bližnímu v krajní nouzi přece nic jiného není."

Paní Millerová si pak od něho vzala deset guinejí, víc rozhodně odmítala přijmout, a prohlásila, že najde způsob, jak jim je zítra časně zrána doručit. Dodala, že sama taky těm chudákům trochu vypomohla, aby jejich krutý úděl zmírnila.

Poté se vrátili do salónu, kde pan Nightingale vyjádřil hlubokou účast s tragickým postavením těch nešťastníků, které osobně znal, protože se s nimi už nejednou setkal, když přišli na návštěvu k paní Millerové. Lamentoval, jaká je to pošetilost, zaručovat se za cizí dluhy, svolával hromy a blesky na hlavu nehodného bratra a závěrem si povzdechl, kéž by se pro tu nešťastnou rodinu dalo něco udělat. „Což kdybyste na ně upozornila pana Allworthyho, paní Millerová? Anebo kdybychom uspořádali sbírku? Přispěl bych guineou ze srdce rád."

Paní Millerová mu neodpověděla a slečna Andulka, jíž matka pošeptala o Tomově štědrosti, zbledla jako stěna; pokud se ale na pana Nightingala rozezlily, neměly k tomu spravedlivý důvod. I kdyby byl o Tomově milosrdném skutku věděl, nebyl nijak povinen jeho příkladu následovat: však by se našlo tisíc takových, že by nepřispěli ani půlpeníkem, což byl nakonec i jeho případ, protože nepřešel k činu, a když ti druzí neuznali za vhodné nic požadovat, nezalovil v kapse.

Ze zkušenosti vím, a sotva se mi naskytne lepší příležitost svůj poznatek vyjevit, že o milosrdenství vládne světem dvojí mínění, a to zcela protichůdné. Jedni zastávají názor, že veškeré takové počínání je třeba hodnotit jako dobrovolné, a ať někoho obdarujete sebemíň (a

kdyby to bylo i jen přání všeho dobrého), je to od vás velice obdivuhodné. Druzí jsou naopak pevně přesvědčeni, že dobročinnost je neodvratná povinnost, a kdykoli bohatí neulehčí chudákům v bídě, tak jak by mohli, pak ať si za své směšné milodary nejen neosobují žádné zásluhy, jelikož dostáli své povinnosti sotva napůl, ale zasluhují z jistého hlediska ještě víc opovržení než ti, kdo dobročinnost opomínají vůbec.

Sladit tato dvě různá stanoviska není v mé moci. Dodám pouze, že dárci obvykle zastávají názor prvý, zatímco obdarovávaní se naprostou většinou kloní k tomu druhému.

9. Kapitola

Pojednává o záležitostech rázu zcela odlišného než kapitola předchozí.

Večer se Tom opět sešel se svou dámou a opět se mezi nimi rozvinul delší rozhovor; jelikož se ubíral stejnými navyklými cestičkami jako poprvé, upustíme od podrobného líčení, jímž bychom se čtenáři nejspíš nezavděčili, ledaže se čítá k těm, kteří se v oddanosti ke krásnému pohlaví stejně jako papeženci k svým světcům potřebují utvrdit pomocí vyobrazení. Mně však je natolik proti mysli takové obrázky vystavovat na veřejnosti, že bych nejraději spustil oponu nad těmi, jež se nám poslední dobou nabízejí k vidění v jistých francouzských románech, jejichž značně neumělé verze se u nás nabízejí co překlady.

Tomova netrpělivost, aby se už sešel se Žofinkou, stále vzrůstala, a když po opakovaných rozhovorech s lady Bellastonovou viděl, že se toho jejím prostřednictvím zřejmě nedočká (dáma totiž i pouhou zmínku o Žofince přijímala s nelibostí), rozhodl se vyzkoušet jinou metodu. Byl přesvědčen, že lady Bellastonová ví, kde se jeho andílek skrývá, a z toho vyvodil, že někteří z jejích sloužících budou rovněž zasvěceni. I pověřil Partridge, aby se s nimi nějak sblížil a to tajemství z nich vylákal.

Chudák Partridgeův pán! V tak problematické situaci jako on se skutečně ocitne moc málokdo: nejenže se mu nedařilo objevit, kde Žofinka je, nejenže měl strach, zda na něho nadobro nezanevřela, a když ho lady Bellastonová ujišťovala, že ho Žofinka nechce ani vidět a úmyslně se mu zapírá, měl důvodné obavy, že by to mohlo být pravda, ale tyčila se před ním překážka, již jeho milovaná neměla v moci odstranit, ani kdyby mu byla sebevíce nakloněna. A tou bylo vědomí, že by ji kvůli němu její papá vydědil, což by se téměř nevyhnutelně stalo, kdyby se vzali bez jeho souhlasu, a ten neměl naději získat ani do nejdelší smrti.

K tomu ke všemu přistupovaly ještě početné projevy přízně, jimiž si ho lady Bellastonová zavázala: nebudeme už déle tajit, že k němu vzplanula prudkou vášní, a tak se díky jí stal jedním z nejlépe oblečených mužů ve městě, byl zbaven dříve zmíněných komických nesnází a povznesl se k blahobytu, jaký v životě nepoznal.

Mnohým pánům sice svědomí nebrání, aby se zmocnili všeho ženina majetku a nijak jí to neoplatili; ovšem duši, jejíž majitel si nezaslouží katovu oprátku, máloco drásá tak jako láska založená jen na vděčnosti, zvlášť když srdce prahne po jiné. A právě tohle byl neblahý Tomův případ: i kdyby nemiloval Žofinku čistou láskou, která vylučovala hlubší cit ke kterékoli jiné ženě, sotva by se byl dokázal přimět, aby odpovídající měrou oplácel planoucí vášeň dámy, jež kdysi jistě bývala žádoucí, teď však už překročila hranici životního podzimu, třebaže si v oblékání i způsobech uchovala bujnost mládí včetně růží na líčkách: ty však, jako květy uměle vyhnané do rozpuku, postrádaly živou kvetoucí svěžest, jíž příroda v pravém čase obdaří své vlastní výtvory. Navíc dáma trpěla jistou vadou, pro niž se některé květy, ač na pohled úchvatné, nehodí uvíst do voničky, a dechu lásky to překáží víc než jiné nedostatky.

Tom si všechny tyto nevýhody uvědomoval, na druhé straně ovšem stejně naléhavě pociťoval tíži svých závazků; chápal, že ty závazky vznikly z horoucí vášně, a kdyby jejích sžíravých plamenů nebyl práv, dáma by ho dozajista pokládala za nevděčníka, a co horšího, myslel by si to o sobě i sám. Věděl, za jakých nevyřčených podmínek ho zahrnuje výsadami, a když se z nutnosti odhodlal je přijmout, čest pak vyžadovala, jak usoudil, aby za ně zaplatil žádanou cenu. Rozhodl se, že svým závazkům dostojí, i kdyby se mu to zajídalo sebevíc, a aby bylo zásadám spravedlnosti učiněno zadost, bude se dámě věnovat: vždyť v některých zemích i zákony vyžadují, aby dlužník, jenž nemá jinou možnost své závazky vyrovnat, se stal věřitelovým otrokem.

Zatímco vedl takovéto úvahy, přinesli mu od milostivé lady toto psaníčko:

Od našeho posledního setkání se vyskytla nesmírně hloupá, ale nepříjemná překážka, a kvůli tomu se s Vámi nemohu sejít na obvyklém místě. Pokusím se do zítřka najít jiné řešení. Zatím adieu.

Toto zklamání Tom asi neprožíval příliš hořce, usoudí patrně čtenář; pokud ale snad přece, brzy se mu dostalo útěchy, protože do hodiny mu byl doručen lístek psaný stejnou rukou:

Rozmyslela jsem se jinak, a jistě Vás to neudiví, není-li Vám nejněžnější ze všech citů cizí. Rozhodla jsem se, že se s Vámi sejdu dnes večer zde ve svém domě, děj se, co děj. Přijďte

přesně v sedm, obědvám jinde, ale tou dobou už budu doma. Kdo upřímně miluje, tomu den připadá nekonečnější, než jsem tušila.

Kdybych se náhodou o chviličku opozdila, ať Vás zatím uvedou do salónu.

Upřímně řečeno, toto psaníčko způsobilo Tomovi menší radost než to předchozí, jelikož mu zabránilo vyhovět důraznému naléhání pana Nightingala, s nímž se mezitím spřátelil, aby ho doprovodil do divadla a s jeho společností zhlédl premiéru nové hry, kterou se jistá skupina dohodla vypískat, protože se jim znelíbil autor, přítel jednoho ze známých pana Nightingala. A téhle švandě, s lítostí doznáváme, byl by náš hrdina velice ochotně dal přednost před výše navrhovaným dostaveníčkem: čest však převážila nad touhou po zábavě.

Než ho doprovodíme k nadcházejícímu rozhovoru s dámou, myslím, že bychom měli vysvětlit příčinu obou vzkazů, jinak by se čtenář možná podivil nad neuvážlivostí lady Bellastonové, že si zve milence do domu, kde dlí její sokyně.

Tak předně se majitelka domu, kde se milenci doposud scházeli, a jíž dáma vyplácela už několik let jistou apanáž, obrátila k metodismu, onoho dne milostivou lady navštívila, přísně jí vyčinila za její hříšný život a s rozhodností prohlásila, že už nikdy více žádné její techtle mechtle podporovat nebude.

Tato nepříjemnost vyvedla dámu z konceptu a zprvu ji nenapadla žádná možnost, jak by se s Jonesem ten večer sešla, ledva se ale trochu vzpamatovala z rozhořčení a zklamání, vzala rozum do hrsti, vymyslela si, že Žofii navrhne návštěvu divadla, s čímž dívka ráda souhlasila, a lady Bellastonová jí hbitě opatřila vhodnou gardedámu. Slečna Honoria byla v doprovodu slečny Etoffové vypravena za stejnou zábavou, a když si lady Bellastonová takto vyklidila dům, mohla bez obav přijmout návštěvu pana Jonese a setrvat s ním dvě tři hodiny v nerušeném rozhovoru, až se vrátí od přátel, kde obědvala, což bylo na druhém konci města, poblíž domu dosavadních schůzek: domluvila si to, když ještě netušila, jaká revoluční změna se odehraje v duši a mravopočestnosti její někdejší důvěrnice.

10. Kapitola

Kapitola sice krátká, někoho však přesto pohne k slzám.

Tom se právě ustrojil, že půjde navštívit lady Bellastonovou, když tu zaklepala na jeho dveře paní Millerová a vřele ho zvala na čaj dole v salóně.

Sotva tam vstoupil, představila mu nějakého člověka: „Tohle je, pane Jonesi, můj synovec, jenž je vám tolik zavázán za vaši dobrotu a prosí, aby vám směl upřímně poděkovat.“

Muž zahájil projev, který paní Millerová laskavě uvedla, ale vzápětí se s Tomem na sebe upřeně zadívali a oba projevili úžas. Muži odumřela další slova na rtech, sklesl na židli a zvolal: „Je to on, určitě je to on!“

„Propánaboha, co má zas tohle znamenat?“ vykřikla paní Millerová. „Snad se vám neudělalo mdlo, synovče? Sklenku vody, honem trochu brandy!“

„Nelekejte se, madam,“ řekl jí Tom, „sám bych si potřeboval loknout brandy skoro stejně naléhavě jako váš synovec. Tohle nečekané setkání nás oba zaskočilo. Měl jsem už příležitost vašeho synovce poznat, paní Millerová.“

„A jakou příležitost!“ zvolal muž. „Bože na nebesích!“

„Ano, poznal jsem ho,“ vpadl mu do řeči Tom, „a vážím si ho. Kdo by nemiloval a nectil muže, jenž neváhá sáhnout ke krajním prostředkům, aby zachránil ženu a děti před hrozícím neštěstím, ten zaslouží, aby ho přítel v nouzi zklamal.“

„Jste šlechetný mladík,“ řekla paní Millerová. „Ano, máte pravdu, ten chudáček neváhal použít krajních prostředků – nemít železné zdraví, tak to nepřečkal.“

„Tetinko, tohle je ten anděl nebeský, o kterém jsem vám povídal,“ hovořil vzrušeně muž, jenž se mezitím už vzpamatoval. „To jemu vděčím, že jsem Peggy uchránil od hladu, ještě než jste přišla vy. Jen díky jeho štědrosti jsem jí mohl opatřit něco na posilněnou a utěšit ji. Je to nejryzejší, nejstatečnější a nejšlechetnější člověk na světě. Ach, tetinko, kdybyste jen věděla, zač všechno tomuhle pánovi vděčím!“

„Nemluvte o vděčnosti!“ zarazil ho Tom, „už ani slovo, nepřeju si to, ani slovo.“ (Zřejmě chtěl zamezit, aby muž na sebe prozradil, že se pokusil o loupežné přepadení.) „Jestli ta maličkost, co jsem vám dal, zachránila celou rodinu, pak jsem si ještě žádnou radost tak levně nevysloužil.“

„Ach, pane, kdybyste se jen v této chvíli mohl přenést k nám domů! Vy přece máte na tu radost, o níž hovoříte, největší nárok na světě.

Tetinka mi svěřila, že vám vylíčila, v jaké bídě nás zastihla. To všechno už patří minulosti, a je to hlavně vaší zásluhou. – Děti už mají kde spát – a mají – mají – do smrti vám za to budu

žehnat – chleba. Můj chlapeček se uzdravil, žena je mimo nebezpečí a já se raduji. A to všechno díky vám, pane, a díky tuhle tetince, vzácné to ženě. Musíte k nám, pane, přijít, namouduši, musíte. – Žena vás musí poznat a poděkovat vám. – I děti vám musí vyjádřit svou vděčnost. – Vědí už, co je to vděčnost, ale představte si, co prožívám já, když si pomyslím, čí je to zásluha, že teď mohou tu vděčnost vyjádřit. – Ach, pane, zahřál jste ty drobečky, bez vás by už leželi chladní jako led –"

Tom se pokoušel zabránit tomu nebožákovi v dalších projevech vděčnosti, avšak vlastní překypující srdce mu svazovalo jazyk. Nato se k díkůvzdání připojila paní Millerová jak za sebe, tak za synovce, a vyjádřila pevnou víru, že se za svou dobrotu dočká slavné odměny.

Tom ji ujistil, že se mu bohaté odměny už dostalo. „Slova vašeho synovce mě potěšila víc, než umím vyjádřit, paní Millerová," řekl. „Jen člověk bez srdce by vyslechl takový příběh bez dojetí, a jak potom blaží pomyšlení, že nám bylo dopřáno zasáhnout ku prospěchu věci! Jsou-li na světě lidé, kteří nepoznali, co je to za rozkoš pomáhat jiným, upřímně je lituji, jelikož nikdy nezažijí ten úchvatný pocit, který je sám o sobě nejvyšší odměnou."

Jelikož se blížil čas stanoveného dostaveníčka, musel se Tom rychle rozloučit; předtím si však s novým přítelem srdečně stiskl ruku, vyslovil naději, že se brzy zas uvidí, a slíbil, že ho při první příležitosti navštíví. Nato nasedl do kočáru a rozjel se k domu lady Bellastonové; z celého srdce se přitom radoval, že přispěl k šťastnému obratu v osudech téhle chudé rodiny, a zároveň si s hrůzou představoval, jaké důsledky by jim to bývalo nevyhnutelně přineslo, kdyby byl při tom přepadení naslouchal spíše strohému hlasu spravedlnosti než milosrdenství.

Paní Millerová velebila Toma celý večer a pan Anderson, dokud byl přítomen, jí tak procítěně přitakával, že se mu kolikrát užuž drala na jazyk zmínka o tom loupežnictví. Naštěstí se ale včas vzpamatoval a vyhnul prozrazení, které by bývalo vyznělo nadmíru nepříjemně, protože paní Millerová byla, jak věděl, žena zvlášť úzkostlivě dbalá mravopočestnosti. Rovněž tak mu byla známa její upovídanost: zaplavovala ho však taková vděčnost, že svým proudem málem strhla hradby rozvahy i studu a jen taktak že neodhalil, co jeho samého by znevážilo, aby nepominul žádnou okolnost, která sloužila ke cti jeho dobrodinci.

11. Kapitola,

v níž se čtenář dočká překvapení.

Pan Jones přibyl na místo krátce před stanoveným časem a dáma, již zdržela nejen odlehlost domu, kde obědvala, ale i další nečekané okolnosti, zvlášť popuzující pro někoho v jejím duševním rozpoložení, ještě nebyla doma. Byl tedy uveden do salónu, kde strávil jen pár minut, než se dveře otevřely a vstoupila – sama Žofinka, která odešla z divadla ještě před koncem prvního jednání, neboť, jak jsme už podotkli, na téhle premiéře se sešly dvě početné skupiny, jedna aby hru vypískala, druhá aby ji uvítala potleskem, a výsledný randál a střetnutí obou stran naši hrdinku tak vylekaly, že se ráda uchýlila pod ochranu nějakého mladého pána, jenž ji doprovodil do bezpečí jejího kočáru.

Jelikož jí lady Bellastonová sdělila, že se vrátí domů pozdě, předpokládala Žofinka, že v salónu nikdo není, vběhla dovnitř a zamířila rovnou k zrcadlu na protilehlé stěně, aniž se rozhlédla po pokoji, kde v rohu strnul nehybně jako socha Tom. V tomto zrcadle pak, když si nejprve prostudovala vlastní spanilou tvář, zahlédla zmíněnou sochu: prudce se otočila, aby se ubezpečila, že ji neklame zrak, vykřikla a užuž by se byla skácela ve mdlobách, kdyby Tom nepřiskočil a nezachytil ji do náruče.

Není v mé moci vylíčit pohledy ani myšlenky, které jemu i jí táhly hlavou. Jelikož oba mlčeli, lze usuzovat, že je city přemohly, a když je oni nedokázali vyjádřit, jak bych pro ně našel patřičná slova já? Horší malér ale je, že málokdo z mých čtenářů tak hluboce miloval, aby si nyní uměl vybavit, co se odehrávalo v srdcích obou milujících.

Po chvíli pronesl Tom nejistým hlasem: „Vidím, slečno, že vás má přítomnost překvapuje.“

„To je slabé slovo,“ odvětila. „Propánakrále! Jistěže mne to překvapuje. Nevěřím skoro svým očím, že jste to opravdu vy.“

„Jsem to já!“ zvolal Tom. „Drahá Žofinko moje, nehněvejte se, slečno, že jsem vás tak projednou nazval, jsem ten ubohý Tom Jones, kterého Štěstěna tolikrát zklamala, až se nakonec slitovala a dovedla ho k vám. Ach, drahá Žofinko, kdybyste tušila, co jsem tisíckrát vytrpěl při tom dlouhém marném hledání –“

„A co jste hledal?“ zeptala se Žofinka, která se mezitím trochu vzpamatovala a zatvářila se chladněji.

„Jak se můžete tak krutě ptát?“ zvolal Tom. „To nevíte, že vás?“

„Mne?“ zeptala se Žofinka. „Chce mi snad pan Jones něco důležitého?“

„Někomu by tohle možná připadalo důležité,“ (a předal jí zápisníček). „Snad je v něm všecko tak, jako když jste ho ztratila, slečno.“

Žofinka si vzala knížečku a chtěla mu na to něco říci, on ji však předešel: „Zapřísahám vás, neztrácejme ani jeden z těchto cenných okamžiků, jimiž nás Štěstěna velkoryse obdarovala. – Ach, Žofinko moje, mám na srdci něco mnohem důležitějšího. Dovolte, abych vás na kolenou prosil o odpuštění.“

„Já že vám mám odpustit?“ zvolala Žofinka. „Milý pane, po tom, co se stalo, sotva můžete čekat – když jsem slyšela –“

„Nevím, co mluvím,“ odpověděl Tom. „Propánaboha, nemůžu si přece přát, abyste mi odpustila. Žofinko milovaná, nikdy už neplýtvejte jedinou myšlenkou na takového proklatce, jako jsem já. Kdyby na vás někdy dotíraly vzpomínky, které by vaši něžnou duši třeba jen na okamžik znepokojily, pomyslete si, že vás nejsem hoden, připomeňte si, co se stalo v Uptonu, a zapuďte mne navždy z paměti.“

Žofinka se celou tu dobu chvěla jak v zimnici. Ve tváři byla bělejší než sníh, srdce jí v korzetu mocně bušilo. Jakmile se ale zmínil o Uptonu, tváře jí znachověly a oči, které se předtím ledva od země odlepily, upřely se na Toma opovržlivým pohledem. Porozuměl té výtce beze slov a odpověděl na ni takto: „Žofinko, lásko má jediná, nemůžete si mě víc ošklivit za to, co se tam přihodilo, než si ošklivím sám sebe: přesto ale ke mně buďte spravedlivá a uvěřte, že *v srdci* jsem se vám nikdy nezpronevěřil. To se nepodílelo na pošetilosti, jíž jsem se dopustil, vždycky patřilo jen a jen vám. Pozbyl jsem naděje, že byste kdy mohla být má, ba že se vůbec ještě setkáme, a přece jsem vás líbeznou dál v duchu zbožňoval a do žádné jiné bych se nedokázal vážně zamilovat. Ale i kdybych byl měl srdce nezadané, ta, kterou mi na tom prokletém místě náhoda přivedla do cesty, nebyla ženou pro vážný cit. Věř mi, anděli můj: od toho dne jsem se s ní už nesetkal, setkat nehodlám, ani po tom netoužím.“

Tohle slyšela Žofinka v hloubi duše moc ráda, ale s vědomým úsilím se zatvářila ještě přísněji než dosud. „Pročpak se namáháte s obhajobou, pane Jonesi,“ prohodila, „když vás nikdo z ničeho neviní? Kdyby mi stálo za to něco vám vytknout, uvedla bych výhradu skutečně neodpustitelnou.“

„Jakou, propánaboha?“ zeptal se Tom, zbledl a zachvěl se, neboť očekával, že uslyší něco o poměru s lady Bellastonovou.

„Je tohle možné?“ řekla Žofinka. „Skutečně se nesmírná šlechetnost a nesmírná podlost snoubí v téže duši?“ Lady Bellastonová a hanebná skutečnost, že se od ní dává *vydržovat,* mu ochromily jazyk. „Toho bych se od vás nikdy nenadála. Ba od žádného kavalíra, od žádného čestného muže. Že budete mé jméno veřejně vláčet po hospodách, že je vydáte napospas kdekterému hrubiánovi! Že se v takovém prostředí budete vychloubat drobnými projevy přízně, k nimž mne srdce v nestřežených okamžicích snad zrádně pohnulo! A dokonce že budu muset vyslechnout, jak prý jste musel prchnout před mou láskou!“

Tomův úžas, když to slyšel, neznal mezí, ale jelikož byl nevinen, uměl se obhájit mnohem lépe, než kdyby se byla dotkla toho citlivého bodu, na nějž ho svědomí tak důrazně upozorňovalo. Několika otázkami si brzy objasnil, že všechno, co mu vyčítá o jeho pobuřujícím prohřešku proti lásce a zneužívání jejího jména, má na svědomí Partridge a jeho klábosení s hostinskými a služebnictvem: Žofinka také doznala, že informace pocházejí z těchto kruhů. Pak už mu nedalo velkou námahu ji přesvědčit, že se takovou beztaktností, jeho povaze cizí, sám vůbec neprovinil, jí ale dalo velkou námahu, aby mu zabránila rovnou běžet domů a Partridgeovi utrhnout hlavu, k čemuž se nejednou zapřísáhl. Když si tuto okolnost vyjasnili, brzy v sobě opět našli takové zalíbení, že Tomovi docela vypadlo z hlavy, jak ji na zahájení rozhovoru zapřísahal, aby na něho navěky zapomněla, i ona se ocitla v rozpoložení, kdy by byla poskytla sluchu žádosti docela jiné, a než se vzpamatovali, zašli oba tak daleko, že Tom utrousil nějaká slova znějící jako nabídka k sňatku. Na to mu odpověděla: „Kdyby mi povinnost k otci nebránila jít za hlasem svého srdce, byla by mi bída s vámi vítanější než blahobyt s jiným mužem.“

Při slově bída sebou trhl, pustil její ruku, již už hodnou chvíli tiskl, udeřil se do hrudi a zvolal: „Tebe abych uvrhl do bídy, Žofinko má? Ne, přisámbohu, ne! Takové podlosti se nedopustím. Lásko má jediná, ať mě to stojí, co stojí, vzdám se tě: vyrvu si ze srdce všechny naděje, které by nebyly pro tvoje dobro. Milovat tě budu navždycky, ale bude to láska mlčící, láska daleko pryč, v nějaké cizí zemi, odkud ani hlásek, ani povzdech mého zoufalství k tobě nikdy nedolehne, aby ti drásal sluch. A až zemru –“

Byl by ještě pokračoval, ale zarazil ho proud slz, které se Žofince vyřinuly z očí a smáčely mu hruď, o niž se bezvládně opírala, neschopna pronést slůvko. Slíbal jí ty slzy a ona mu to nakrátko strpěla, po chvíli se však vzchopila, jemně se mu vyvinula z náručí, a aby odvrátila rozhovor od tématu příliš zraňujícího, jemuž nebyla práva, napadlo ji položit mu otázku, kterou doposud neměla čas vznést, totiž jak se ocitl tady v salónu. Začal cosi koktat, a než by

byl ze sebe vysoukal odpověď, byl by v ní nejspíš vzbudil podezření, když tu se náhle otevřely dveře a vstoupila lady Bellastonová.

Sotva popošla pár kroků, postřehla Toma s Žofinkou a zůstala stát jako přimražená, hned se však vzchopila a s obdivuhodnou duchapřítomností, ač se zřetelným náznakem údivu v hlase i na tváři, pravila: „Vy nejste v divadle, slečno Žofie?“

Žofinka sice neměla možnost zjistit, jakým způsobem ji Tom objevil, jelikož ale o pravém stavu věcí nic netušila, ani ji nenapadlo, že se Tom s lady Bellastonovou znají, a proto příliš nezrozpačitěla, zvlášť když se mylady ve všech rozhovorech na ono téma stavěla na její stranu a proti otci. Bez zaváhání tedy vylíčila, co se odehrálo v divadle a proč se předčasně vrátila.

Delší vyprávění poskytlo lady Bellastonové čas, aby se zcela opanovala a rozvážila, jak se zachovat. Podle Žofiina chování usoudila, že ji Tom nezradil, a tak se dobromyslně usmála a prohodila: „Nebyla bych na vás tak zhurta vpadla, slečno Žofie, kdybych věděla, že máte společnost.“

Při těchto slovech upřela lady Bellastonová na Žofinku oči. Nebohá dívka zrudla až ke kořínkům vlasů a zmateně ze sebe vypravila: „Společnost milostivé lady si vždycky pokládám za čest –“

„Doufám aspoň, že jsem nepřerušila nějaké jednání,“ pravila lady Bellastonová.

„Ne, madam, naše jednání právě končilo,“ odpověděla Žofinka. „Milostivá lady se možná rozpomene, že jsem několikrát mluvila o ztrátě notýsku: tento pán jej naštěstí našel a byl tak laskav, že mi jej vrátil i s bankovkou.“

Od příchodu lady Bellastonové by Tom byl uvítal, kdyby se pod ním otevřela země a pohltila ho. Seděl tu, šoupal nohama, popotahoval se za prsty a vypadal hloupěji, pokud je něco takového vůbec možné, než nemotorný mladý venkovský zemánek, když se poprvé ocitne mezi vznešeným panstvem. Pomalu se však i on uklidňoval, a když pochopil z chování lady Bellastonové, že se k němu nemíní hlásit, rozhodl se rovněž hrát cizího. Pravil: „Celou tu dobu, co jsem měl tu knížečku u sebe, jsem se usilovně poptával po dámě, jejíž jméno v ní bylo vepsáno, ale teprve dnes jsem měl to štěstí, že jsem ji našel.“

Žofinka se skutečně o ztraceném notýsku lady Bellastonové zmínila, jelikož však Tom o něm z toho či onoho důvodu pomlčel, nevěřila teď mladé dámě ani slovo a jen uznale ocenila její

mimořádnou bystrou duchapřítomnost, že si dovedla vymyslet takovou výmluvu. Důvod, proč Žofie odešla z divadla, se jí jevil stejně nevěrohodný, a třebaže si tohle setkání nedovedla vysvětlit, byla přesvědčena, že to náhoda není.

S nuceným úsměvem tedy prohodila: „To jste měla skutečně velké štěstí, slečno Žofie, že jste své peníze dostala zpět: nejenže je našel poctivý nálezce, ale navíc zjistil, komu patří. Pokud si vzpomínám, nepřála jste si dát oznámení do novin. – To byla skutečně šťastná náhoda, pane, že jste objevil, komu ta bankovka náleží.“

„Byla zastrčená v notýsku, který mladá dáma podepsala, madam,“ řekl Tom.

„Vskutku šťastná shoda okolností,“ opakovala dáma, „a také že jste se doslechl, kde slečna Westernová pobývá, protože ji tady ve městě málokdo zná.“

Tom se mezitím docela vzpamatoval, a jelikož usoudil, že se mu teď naskýtá příležitost odpovědět Žofince na otázku, kterou mu položila těsně předtím, než lady Bellastonová vešla, jal se vysvětlovat: „Víte, madam, dozvěděl jsem se to opravdu jen šťastnou náhodou. Zmínil jsem se o svém nálezu a jméně majitelky onehdy na maškarním plese před jednou dámou, a ta mi sdělila, že by možná zjistila, kde bych slečnu Westernovou našel, ať ji druhý den navštívím, že mi to řekne. Dostavil jsem se podle jejího přání, ale nebyla doma a nepodařilo se mi s ní sejít až dnes, kdy mi označila sídlo milostivé lady. Šel jsem tedy sem a dovolil jsem si požádat, aby mne milostivá lady přijala, a když jsem zdůraznil, že přicházím v důležité záležitosti, uvedl mne lokaj do tohoto pokoje, kam po malé chvíli vešla slečna Westernová, poté co se vrátila z divadla.“

Když mluvil o maškarádě, pohlédl po očku na lady Bellastonovou bez obav, že si toho Žofinka všimne: ta byla očividně tak poplašená, že byla sotva s to věnovat něčemu pozornost. Nápověď však zneklidnila milostivou lady, a proto zmlkla; a když Tom viděl, jak je Žofinka rozrušená, rozhodl se ulevit jí jediným možným způsobem a odporoučet se; než to však učinil, prohlásil: „Pokud vím, bývá zvykem přiřknout nálezci odměnu, a já se za svou poctivost nehodlám spokojit s málem: a proto k vám, madam, vznáším prosbu, aby se mi dostalo té cti a směl jsem zde vykonat další návštěvu.“

„Vážený pane,“ opáčila lady Bellastonová, „vidím, že jste gentleman, a těm jsou mé dveře vždy otevřené.“

Nato se Tom obřadně rozloučil a odcházel nadmíru radostně a stejně se zaradovala i Žofinka, protože měla hrozný strach, aby lady Bellastonová neodhalila, co už stejně moc dobře znala.

Na schodech se Tom střetl se svou starou známou slečnou Honorií, která přese všechno, co proti němu kdy řekla, byla tak dobře vychovaná, že se k němu chovala vlídně. Bylo to šťastné setkání, protože jí mohl sdělit, kde bydlí, s čímž Žofinku nestačil obeznámit.

12. Kapitola,

jíž třináctá kniha končí.

Uhlazený lord Shaftesbury kdesi vznáší námitky proti přílišnému lpění na pravdě, z čehož se dá logicky usuzovat, že lhát je v některých případech nejen omluvitelné, ale i chvályhodné.

A kdo by si s větším oprávněním mohl osobovat právo na tuto chvályhodnou odchylku od pravdy než slečny v srdečních záležitostech? Však se zde mohou dovolávat zvykového práva, výchovy a především posvěcení, ba nazval bych to nevyhnutelností tradice, která je sice neodrazuje od toho, aby podlehly zdravému nutkání přírody (to by také bylo pošetilé zakazování), ale aby se k němu doznaly.

Neváháme tedy nyní konstatovat, že naše hrdinka poslechla výzvy svrchu uvedeného váženého filozofa. Byla přesvědčena, že lady Bellastonová neví, kdo Tom je, a hodlala ji v této nevědomosti udržet i nadále, třebas za cenu jistého manévrování.

Sotva za Tomem zapadly dveře, prohlásila lady Bellastonová: „To byl namouvěru sympatický a pohledný mladík, kdopak to jen může být, nevzpomínám si, že bych ho byla už někdy viděla.“

„Já také ne, madam,“ tvrdila Žofinka, „ale musím uznat, že se zachoval moc pěkně, co se mých peněz týká.“

„Ano, a je to vůbec pěkný mužský,“ podotkla dáma, „nemyslíte?“

„Já si ho tak nevšimla,“ odpověděla Žofinka, „ale měla jsem ten dojem, že si vede spíše nemotorně a neuhlazeně.“

„Máte naprostou pravdu,“ prohlásila lady Bellastonová. „Z jeho chování je patrno, že není zvyklý pohybovat se v dobré společnosti. Ne, vrátil vám sice tu bankovku a odmítl nálezné,

ale nevím nevím, jestli je to vůbec gentleman. – Tvrdím odjakživa, že urození lidé mají v sobě cosi, co se ti ostatní nikdy nenaučí. – Dám asi příkaz, že pro něho nejsem doma.“

„Zdá se mi, madam,“ řekla Žofinka, „že z toho, co učinil, ho nelze podezírat – A krom toho, jestli si mylady všimla, hovořil tak uhlazeně, volil vhodné výrazy –“

„Uznávám, že ten člověk zacházel se slovy – Ale nesmíte se na mne zlobit, Žofinko, opravdu mi to musíte prominout –“

„Já a zlobit se na milostivou lady!“ podivila se Žofinka.

„Ano, musíte mi to prominout,“ zasmála se dáma, „protože jsem pojala hrozné podezření, když jsem vešla do salónu – jistě mi to prominete – ale pojala jsem podezření, že je to sám pan Jones.“

„Vskutku?“ podotkla Žofinka, zrudla a nuceně se usmála.

„Ano, prohlašuji, že mi to blesklo hlavou,“ odpověděla lady. „Nevím, jak mne to napadlo, vždyť nelze upřít, že tenhle muž byl vybraně oblečen, což myslím u vašeho přítele nebývá pravidlem, drahá Žofi.“

„Škádlíte mne nemilosrdně, lady Bellastonová,“ řekla Žofinka, „když uvážíme, co jsem mylady slíbila.“

„Ale vůbec ne, holčičko,“ řekla lady. „Nemilosrdné by to snad bylo dřív, ale když jste mi slíbila, že se nevdáte proti otcově vůli, což, jak víte, nutně znamená, že se vzdáte pana Jonese, přece vám nebude vadit, když vás někdo trochu poškádlí kvůli zamilovanosti, u mladičké venkovské dívky pochopitelné, kterou jste, jak mi tvrdíte, zcela překonala. Co si o tom mám pak myslet, drahá Žofi, když vám vadí i drobná uštěpačná poznámka o jeho oblečení? Začnu si myslet, že se vám zapsal do srdce hodně hluboko, a váhám, jestli jste ke mně byla upřímná.“

„Ujišťuji vás, madam,“ zvolala Žofinka, „že se mylady mýlí, pokud se domnívá, že bych se kvůli němu trápila.“

„Kvůli němu?“ odvětila lady. „Zřejmě jste mi špatně porozuměla – měla jsem na mysli jen jeho oblečení – co se ostatního týká, nechci podceňovat váš vkus dalším srovnáváním – Nepředpokládám, drahá Žofi, že kdyby váš pan Jones byl jako tento pán –“

„Měla jsem ten dojem," podotkla Žofinka, „že se mylady jevil pohledný."

„Kdo, prosím pěkně?" vpadla jí rychle do řeči lady.

„Pan Jones," opáčila Žofinka, ale hned se vzpamatovala. „Ne, kdepak, promiňte – myslím toho pána, co zde byl."

„Ach, Žofi, Žofi!" pohrozila jí lady, „tak se mi všecko zdá, že vám ten pan Jones pořád ještě leží v hlavě."

„Namoučest, madam," prohlásila Žofinka, „pan Jones je mi stejně lhostejný jako ten pán, který právě odešel."

„A namoučest, tohle vám věřím," řekla lady Bellastonová. „Nezlobte se na mě proto kvůli troše nevinného škádlení; zato vám slibuji, že ode mne už jeho jméno neuslyšíte."

Nato se obě dámy rozešly, což uvítala Žofinka mnohem víc než lady Bellastonová, která by byla svou sokyni s chutí ještě chvíli trápila, kdyby jí důležité zástoje neponoukaly k odchodu. Žofinka neměla v duši klid kvůli tomuto prvnímu podvodu ve svém životě: uchýlila se do své komnaty a tam o tom neklidně a s těžkým svědomím přemítala. Ani mimořádná obtížnost její situace, ani naléhavá nezbytnost nedokázaly smířit její počínání s jejím svědomím: měla je tak citlivé, že nesneslo vědomí klamu, ať ho okolnosti ospravedlňovaly sebevíc. Tyto úvahy také zavinily, že celou noc oka nezamhouřila.

KNIHA ČTRNÁCTÁ

Zahrnuje dobu dvou dní.

1. Kapitola

Esej podávající důkaz, že autor píše lépe, když o svém tématu aspoň něco ví.

Jelikož za našich časů někteří pánové jen a jen podivuhodnou silou svého génia, zcela bez pomoci vzdělání, ba možná i bez spolehlivé znalosti čtení dosáhli význačného postavení v říši písemnictví, moderní kritikové, jak jsem se doslechl, nyní začali hlásat, že vědomosti jakéhokoli druhu pro spisovatele nemají ceny, že jsou to ve skutečnosti přímo okovy vrozeného temperamentu a činorodé fantazie, která s tímto břemenem nemůže vzlétat k výšinám, jinak jí hravě dosažitelným.

S touto teorií to došlo, obávám se, v poslední době příliš daleko: proč by se psaní natolik lišilo od ostatního umění? Křepkost tanečního mistra pranic neutrpí, když se učí pohybovat, ani se myslím žádný řemeslník neohání v práci hůř jen proto, že ví, jak zacházet se svými nástroji. Já za sebe si neumím představit, že Homér či Vergilius by byli psali působivěji, kdyby neovládali všechno vědění své doby a namísto toho zůstali jím stejně nedotčeni jako většina dnešních autorů. Rovněž tak nevěřím, že ministerský předseda Pitt vděčí jen své představivosti, ohnivé letoře a uvážlivosti za projevy, které co do výmluvnosti postavily anglický senát na roveň Řecku a Římu: nebýt tak sčetlý v dílech Démosthenových a Ciceronových, nedokázal by vnést do svých řečnických výkonů jejich ducha a s jejich duchem i jejich znalosti.

Tím netvrdím, že každý z mých bratří pera musí být stejnou zásobárnou učenosti, jakou Cicero hlásal za nezbytnou složku osobnosti řečníkovy. Naopak, podle mého mínění potřebuje si básník přečíst jen máloco, kritik ještě méně a nejméně ze všech politik. Tomu prvnímu možná postačí Bysshovo Umění anglické poezie a pár našich současných básníků; tomu druhému skromný štůsek divadelních her a pro toho posledního taková či maková probírka politických žurnálů.

Spravedlivě řečeno, nežádám nic, než aby člověk měl trochu ponětí o věcech, o nichž pojednává, ve shodě se starou právnickou zásadou *quam quisque norit artem in ea se*

exerceat.[125] Už jen s tím spisovatel někdy docela dobře vystačí a bez toho mu všechno ostatní vědění na světě bude málo co platné.

Předpokládejme například, že by se Homér a Vergilius, Aristotelés a Cicero, Thúkýdidés a Livius všichni spolu sešli a spojili své osobité talenty k sepsání traktátu o tanečním umění: mnozí patrně shodně usoudíme, že by nepředčili vynikající pojednání, jež na toto téma vyšlo z pera páně Essexova pod názvem *Základy uhlazeného chování.* Anebo kdyby se znamenitý pan Broughton dal pohnout, aby přiložil pádnou ruku k dílu a obdobnou formou sepsal nejdůležitější zásady atletického sportování, svět by rozhodně neměl proč litovat, že žádný velký spisovatel, ať starověký, ať moderní, o tomto ušlechtilém a užitečném umění nepojednal.

Abych se vyhnul opakovaným příkladům na důkaz věci tak samozřejmé, přejdu rovnou k tomu podstatnému a vyjádřím názor, že jeden z důvodů, proč se tak četní spisovatelé vyhýbají popisování mravů vyšších společenských kruhů, dost možná bude, že o nich vlastně nic nevědí.

Mnozí autoři bohužel nemají možnost k takovým vědomostem přijít. Knihy o tom poskytnou představu jen nedokonalou a jeviště tu neposlouží o nic lépe: urozený pán by se nám podle četby jevil jako škrobený pedant a z divadla bychom si odnášeli dojem duchaprázdného hejska.

Ani jiné osobnosti vykreslené jen podle vzorů nejsou zdařilejší. Vanbrugh a Congreve čerpali inspiraci ze skutečnosti, ale kdo kopíruje jako vzory je, vytváří cosi cizího dnešní době, asi jako kdyby Hogarth maloval společenské události či výjevy ze salónů v kostýmech Tizianových nebo Van Dyckových. Zkrátka a dobře, pouhé kopírování nesplní svůj účel. Obraz musí vzniknout podle skutečnosti. Jak to na světě chodí, to poznáme jen z rozhovorů, a zvyklosti každé vrstvy pochopíme jen z vlastní zkušenosti.

Jenomže privilegovaní smrtelníci nebývají, na rozdíl od ostatních příslušníků lidského rodu, k vidění zadarmo na ulicích, v obchodech a kavárnách, ani se neukazují za vstupné jako elita zvířecí. Zkrátka, pohled na ně je odepřen každému, kdo se nemůže vykázat jedním ze dvou předpokladů, tj. urozeným původem či bohatstvím, anebo jistou rovnocennou náhradou obojího, čestnou profesí hráče. Naneštěstí pro nás pro ostatní se osobnosti s touto kvalifikací málokdy odhodlají etablovat v nevalném řemesle spisovatelském, k němuž se obvykle

uchylují ti níže postavení a chudí, jelikož v tom mnozí vidí živnost, kde není potřeba mít něco do začátku.

Odtud ty podivné zrůdy v krajkách a vyšívaném hedvábu či brokátech, s nebetyčnými parukami a širokými krinolínami, které co lordi a komtesy šněrují jeviště k potěšení všech advokátů a jejich písařů v parteru a měšťanostů a jejich učedníků na galériích a které bychom potkali ve skutečnosti asi právě tak jako kentaury, přeludy a další pohádkové bytosti. Zasvětím ale čtenáře do jednoho tajemství: znalosti života urozených, ač zcela nezbytné, abychom se vyvarovali omylů, nejsou kdovíjakým zdrojem pro autora, jenž se zasvětil komedii anebo takovým románům, jaké píši já, tedy ladění humorného.

Co tvrdí pan Pope o ženách, to se dobře hodí i na většinu lidí z této sféry: jsou také samá formalita a přetvářka, takže charakter přijde zkrátka či se aspoň nijak neprojevuje. Odvážím se tvrdit, že v nejvznešenějších kruzích se žije zdaleka nejnudněji, že se tam nabízí velice málo humoru a zábavy. Zato nejrůznější povolání v nižších vrstvách oplývají rozmanitými komickými figurkami, ale mezi vznešenými, až na pár jedinců hnaných ctižádostí a ještě méně těch, jež vábí rozkoš, je to jen marnivost a servilní faleš. Strojit se a hrát karty, jíst a pít, uklánět se a dělat pukrlátka, to tvoří veškerou náplň jejich životů.

Najdou se však mezi vyvolenými tací, které si zotročila vášeň a zahnala je pak daleko za hranice stanovené etiketou: zvlášť dámy tu vynikají vznešenou neohrožeností a dokonalou přezíravostí ke své reputaci, čímž se liší od křehkých nádob sprostšího ražení, jako se počestná urozená dáma liší svou uhlazeností a jemnocitem od poctivé selky či kupcové. Takovou neohroženost měla v povaze lady Bellastonová, ale moji milí venkovští čtenáři by podle ní neměli usoudit, že si takhle počínají všechny vznešené dámy anebo že to o nich tvrdím já. To by si zrovna tak dobře mohli myslet, že každý pastor je ze stejného těsta jako Thwackum a každý voják jako praporečník Northerton.

Mezi prostým lidem panuje zcela mylný názor, převzatý od nějakých tupohlavých satiriků, že v naší době bují prostopášnost. Já jsem ale naopak přesvědčen, že panstvo dosud nikdy nečelilo milostným pletkám s takovým nezájmem. Dnešní dámy naučily jejich matinky, aby dbaly jen ctižádosti a marnivosti a radovánky lásky zavrhly jako nehodné jejich pozornosti, a když poté péčí takových matinek vstoupí do manželství bez manželů, potvrdí se jim oprávněnost jejich stanoviska: načež se pro zbytek svých nudných životů spokojí s nevinnějšími, ale obávám se dětinštějšími povyraženími, o nichž se rozepisovat bylo by pod důstojnost tohoto vyprávění. Podle mého skromného názoru je pro dnešní *beau*

monde[126] charakterističtější spíše hloupost než neřest, a jediný přídomek, na nějž si může činit nárok, je *frivolní.*[127]

2. Kapitola

O psaníčkách a dalších okoličnostech milostných pletek.

Tom se doma pořádně ani neohřál, a už mu byl doručen následující list:

Nechtěla jsem svým očím uvěřit, když jsem zjistila, že jste odešel. Vůbec mne nenapadlo, že nevyčkáte, dokud si spolu nepromluvíme. Všechno mi to do sebe zapadá a utvrzuje mne v názoru, že bych měla pohrdat mužem, který se v srdci rozplývá nad takovou husičkou; váhám, zda víc žasnout nad její mazaností či prostoduchostí: obojího má v míře podivuhodné! Nepochopila ani slovo z toho, co se mezi námi odehrávalo, a přitom měla tu pohotovost, tu opovážlivost, tu – jak jen to nazvat? – do očí mi tvrdit, že Vás nezná, že Vás v životě neviděla. – Dohodli jste se na téhle hře spolu a jste takový podlec, že jste mne zradil? – Ach, jak se mi hnusí ona, Vy a celý svět, ale nejvíc si hnusím sama sebe, protože – váhám napsat, co by mne později popouzelo číst, ale pamatujte si, že umím nenávidět stejně vášnivě, jako jsem milovala.

Tom se ještě nestačil nad tímto sdělením dostatečně zamyslet, a už mu byl doručen další list stejnou rukou psaný, který rovněž uvádíme slovo od slova:

Uvážíte-li, v jakém rozrušení jsem psala, nepřekvapí Vás žádný výraz v mém předchozím listu. – Nevím, snad jsem se dala unést. Přinejmenším bych byla ochotna vzít v úvahu, že to všechno zavinilo to odporné divadlo a drzost jednoho hlupáka, který mne zdržel přes určenou dobu. – Jak lehce uvěříme všemu dobrému o milovaném člověku? – Možná si přejete, abych přijala takové vysvětlení. Rozhodla jsem se promluvit si s Vámi ještě dnes, proto okamžitě přijeďte.

P. S. Přikázala jsem, že nejsem doma pro nikoho než pro Vás.

P. S. Pan Jones si domyslí, že mu budu v jeho obhajobě pomáhat: toužím dát si od něho napovídat, co bude chtít.

P. S. Přijeďte ihned.

Dávám k úvaze protřelým seladonům, znepokojil-li Toma více list rozhořčený či roztoužený. Jisto je, že se nechvěl nedočkavostí, aby se ten večer vydal ještě někam na návštěvu, leda k jediné osobě na světě. Viděl v tom však povinnost, k níž mu velí čest, a kdyby i tohle nebývalo pohnutkou dostatečnou, netroufal si rozdmýchat hněv lady Bellastonové do plamene, jak se podle jeho přesvědčení lehko mohlo stát, aby se důsledkem toho nedozvěděla Žofinka věci, jichž se hrozil. Chvíli přecházel rozmrzele po pokoji, pak se začal chystat k odchodu, dáma ho však laskavě ušetřila té štrapáce nikoli dalším poselstvím, ale vlastním příchodem. Vstoupila nedbale ustrojená, očividně velmi rozrušená, vrhla se do křesla, a když popadla dech, prohlásila: „Zde se můžete na vlastní oči přesvědčit, pane: jak žena jednou zajde příliš daleko, nezastaví se před ničím. Kdyby mi tohle někdo tvrdil před týdnem a třeba se i svatosvatě zapřísahal, odmítla bych mu uvěřit."

„Doufám, madam," řekl Tom, „že okouzlující lady Bellastonová právě tak odmítne uvěřit čemukoli špatnému o tom, kdo je jí za tolik zavázán a nikdy na to nezapomene."

„Vskutku? Je mi zavázán a nezapomene na to? Tak chladné odpovědi jsem se od pana Jonese věru nenadála," prohlásila lady.

„Nezazlívejte mi to, anděli můj drahý," omlouval se, „ale poté, co jsem dostal vaše listy, hrůza z vašeho hněvu – ač nevím, čím jsem si ho vysloužil –"

„A to se tvářím tak rozezleně?" zeptala se ho s úsměvem. „Přišla jsem vás zdrtit pohledem?"

„Ujišťuji vás na svou čest, že jsem se nedopustil ničeho, zač bych zasluhoval pokárání," řekl. „Vzpomínáte si, že jste mne v dopise vyzvala k návštěvě – dostavil jsem se podle vašeho přání –"

„Prosím vás, nezabíhejte do všech těch únavných podrobností," zvolala. „Odpovězte mi na jedinou otázku, abych měla klid: Nevydal jste jí všanc mou čest?"

Tom padl na kolena a jal se všemožně zapřísahat, když tu do pokoje vtrhl Partridge, začal poskakovat, točil se radostí jako opilý a výskal: „Našla se! Konečně se našla! Je tady, pane, je tady, Honoria je na schodech."

„Prosím vás, madam, ustupte sem za postel, nemám druhý pokoj, šatnu ani jinou skrýš – taková proklatě neblahá náhoda!"

„Proklatě!“ pronesla milostivá lady, uchýlila se do zmíněného úkrytu a hned nato si to přihalasila slečna Honoria.

„Jézusmankote, pane Jones, copak se to tu děje?“ povídá. „Ten lump nestydatá, váš sluha, mě vůbec nechtěl pustit nahoru. Doufám jen, že to nebylo ze stejného důvodu, jako když vás nechtěl bouřit v Uptonu. – To koukáte, kde se tu beru! Ale když vy jste mé jemnostslečince dočista poplet hlavu. Chudáček jemnostslečinka! Jak povídám, ráda ji mám jako vlastní sestru. Pámbu nedopusť, abyste jí nebyl hodným manželem, jak povídám, jestli jí ublížíte, zasloužíte nejhorší trest.“

Tom ji prosil, aby mluvila šeptem, protože „v sousedním pokoji lezi jedna dáma na smrtelné posteli“.

„Dáma? Nejspíš nějaká ta vaše tentononc!“ nedala se umlčet Honoria. „Ach, pane Jonesi, těch je na světě jako máku naseto, a mně se tak všecko zdá, že jsme se dostaly taky k jedné takové, protože milostivá lady Bellastonová rozhodně není žádná svatá, na to dám krk.“

„Tiše, tiše!“ naléhal Tom, „vedle v pokoji je slyšet každé slovo.“

„Ať sisi! Však já taky nikomu na cti neuberu,“ bránila se Honoria, „ale jak povídám, mezi služebnictvem se o tom mluví docela otevřeně, že se milostivá lady kdesi slejzá s mužskými – ten dům má podle jména nějaká zchudlá šlechtična, ale milostivá lady jí platí nájem a ledacos jinýho z ní ta osoba ještě má.“

Tu projevil Tom značnou nevůli a chystal se Honorii umlčet.

„Jézusmankote, ale proč mi to nenecháte dopovědět, pane Jones, já přece nikoho nepomlouvám, říkám jenom, co jsem slyšela od ostatních – a povídám si, že tej šlechtičně nebude to bohatství požehnaný, když k němu přichází takovejma hříšnejma cestama. Jak povídám, líp je na tom člověk chudej, ale poctivej.“

„Sloužící jsou lotři a očerňují svou paní neprávem,“ zvolal Tom.

„No jo, sloužící jsou vždycky lotři, to říká i moje jemnostslečna a nechce nic slyšet.“

„Ano, jsem si jist, že drahá Žofinka by se nesnížila k tomu, aby poslouchala takové zlolajné pomluvy.“

„Krk na to dám, že to žádné pomluvy nejsou," hádala se Honoria. „Proč se teda slejzá s mužskými kdovíkde? – Rozhodně k ničemu dobrému: kdyby totiž chtěla, aby se o ni nějaký muž počestně ucházel – a za takovým účelem se každá dáma může ve vší slušnosti sejít s mužem, ale jaký to má smysl –"

„Už toho mám dost!" zvolal Tom, „rozhodně nebudu poslouchat takové řeči o vysoce urozené dámě a Žofinčině příbuzné; krom toho rušíte tu nebohou trpitelku v sousedním pokoji. – Buďte tak hodná a sejděte se mnou do salónu."

„No, když mě nenecháte vypovídat, tak už jsem tady skončila – Koukejte, pane Jones, co vám nesu: psaníčko od mojí jemnostslečinky – a že by za to někteří pánové dali majlant! Víte, pane Jones, vy nejste zrovna moc uznalej, a přitom někteří lokajové říkali – ale to musíte přiznat, že já jsem od vás ještě neviděla ani krejcar."

Tom popadl psaníčko a vysázel Honorii do ruky pět mincí. Šeptem vzkázal drahé Žofince tisíceré díky a požádal Honorii, aby už šla, že si chce dopis přečíst; ta se vzápětí rozloučila a s vděčným velebením jeho štědrosti mu vyhověla.

Nato vystoupila zpoza závěsu lady Bellastonová. Jak popsat její běs? Hněv jí zprvu ochromil jazyk, ale plamenné blesky jí šlehaly z očí, a to se není co divit, protože měla srdce v jednom plameni. A když opět našla ztracenou řeč, nevyjádřila se rozhořčeně o Honorii ani o vlastním služebnictvu, ale vrhla se na nebohého Toma. „Tady vidíte, co jsem kvůli vám obětovala – mé dobré jméno, má pověst – všechno je navždy ztracené. A co za to mám? Zanedbáváte mne a urážíte kvůli venkovskému děvčeti, kvůli takové husičce."

„Jakého zanedbání, jaké urážky jsem se dopustil, madam?" bránil se Tom.

„Marně se přetvařujete, pane Jonesi," pravila, „ale jestli chcete, abych vám uvěřila, musíte se s ní nadobro rozejít, a na důkaz, že to myslíte upřímně, ukažte mi ten dopis."

„Jaký dopis, madam?" zeptal se Tom.

„Snad nemáte tu troufalost mi do očí popřít, že vám ten cumploch předal dopis!"

„Přece ode mne mylady nebude žádat, abych učinil, co se neslučuje s mou ctí?" otázal se Tom. „Dopustil bych se něčeho takového vůči mylady? Kdybych měl to svědomí zachovat se podle k tomuhle ubohému nevinnému děvčeti, jakou záruku byste měla, že se nezachovám

stejně i k vám? Rozvážíte-li si to aspoň trošku, jistě uznáte, že muž, u něhož tajemství dámy není v bezpečí, je opovrženíhodný ničema.“

„No prosím,“ řekla mylady, „nebudu trvat na tom, abyste se stal opovrženíhodným ničemou ve vlastních očích: ostatně by mi ten dopis nepověděl nic, co bych už nevěděla. Vidím jasně, jak to mezi vámi je.“

Poté začal dlouhý rozhovor, za jehož neopakování bude čtenář, pokud nepatří k těm chorobně zvědavým, jen vděčný. Stačí, když uvedeme, že v jeho průběhu se lady Bellastonová postupně uklidnila a nakonec uvěřila, nebo to aspoň předstírala, Tomovu tvrzení, že se s Žofií střetl ten večer čirou náhodou, i ostatním jeho argumentům, o nichž je čtenář už zpraven. Tom jí je předestřel s nejvyšším možným důrazem, a proto je jasné, že skutečně neměla proč se na něho hněvat.

V hloubi duše se jí ovšem nezamlouvalo, že jí ten dopis nedal přečíst: tak hluší býváme k hlasu rozumu, když nepřitakává k tomu, po čem právě bažíme. Byla přesvědčena, že Žofie zaujímá v Tomových citech místo nejpřednější, a přestože to byla žena velice panovačná a láskychtivá, spokojila se nakonec tím, že bude hrát druhé housle, anebo, abychom to vyjádřili majetkoprávní terminologií, spokojila se s dočasným užíváním toho, co bylo nesporným vlastnictvím jiné.

Nakonec se dohodli, že Tom bude napříště docházet do jejího domu na návštěvy: Žofie, její komorná i ostatní služebnictvo připíší tyto návštěvy Žofii a ona sama bude vystupovat jako ta ošálená.

Tento plán se zrodil v hlavě lady Bellastonové a Tom s ním vřele souhlasil, jelikož byl upřímně šťasten, že se bude moci vídat se svou Žofinkou, ať už za okolností jakýchkoli, a dámu těšilo, že přelstí Žofii a Tom jí to už ve vlastním zájmu nebude moci prozradit.

První návštěvu si domluvili hned na zítřek a poté se lady Bellastonová s patřičným rozloučením vrátila domů.

3. Kapitola

O rozličných věcech.

Jen se Tom ocitl o samotě, dychtivě rozpečetil list a četl:

Vážený pane

ani vyjádřit neumím, co jsem vytrpěla od chvíle, kdy jste odešel, a jelikož se domnívám, že hodláte opět sem přijít, vysílám přes tuto pozdní hodinu Honorii, která prý ví, kde Vás nalézt, aby Vám v tom zabránila. Naléhavě Vás prosím při vší náklonnosti, kterou ke mně chováte, abyste se vzdal myšlenky chodit sem na návštěvy, protože by všechno vyšlo najevo; ba z několika myladiných poznámek soudím, že už pojala jisté podezření. Snad nastane nějaký příznivý obrat, musíme trpělivě vyčkávat; ale ještě jednou Vás prosím, pokud Vám leží na srdci můj klid, abyste sem rozhodně nechodil.

Toto psaníčko přineslo Tomovi asi takovou útěchu, jakou v dávných dobách získal Job od přátel. Jednak to znamenalo konec všem růžovým nadějím, že se bude vídat s Žofinkou, jednak se tím ocitl v prekérním dilematu vůči lady Bellastonové: nesplnit jisté závazky, na to se těžko hledá omluva, jak dobře věděl, a aby tam šel, když mu to Žofinka výslovně zakázala, to by ho byl lidskou mocí nikdo nepřinutil. Nakonec se po dlouhém rozmýšlení, které v noci zastoupilo spánek, rozhodl, že bude předstírat onemocnění: to se mu jevilo jako jediné východisko, aby se vyhnul určené návštěvě a nepopudil si přitom lady Bellastonovou, čemuž se chtěl z nejednoho důvodu vyhnout.

Ráno tedy nejdříve ze všeho napsal Žofince odpověď a vložil ji do dopisu slečně Honorii. Nato vypravil list lady Bellastonové se svrchu zmíněnou výmluvou: na ten dostal vzápětí následující odpověď:

Mrzí mne, že Vás tu odpoledne nespatřím, ale především mne znepokojuje důvod; dbejte o sebe, zavolejte si nejlepšího lékaře a doufejme, že vše překonáte bez nebezpečí. – Od rána mne obtěžují různí hlupci, sotva jsem si našla chviličku, abych Vám napsala. Adieu.

P. S. Vynasnažím se přijít k Vám dnes večer v devět. Postarejte se, abyste byl sám.

Hned poté navštívila Torna paní Millerová a po krátkém formálním úvodu k němu pronesla takovouto řeč:

„Je mi ze srdce líto, pane Jonesi, že za vámi přicházím v nemilé záležitosti; doufám, že uvážíte, co za důsledky by to mělo pro má nebohá děvčata a jejich pověst, kdyby se začalo vykládat, že se v mém domě dějou divné věci. Jistě mi proto nebudete mít za zlé, když vás poprosím, abyste si sem nevodil dámy v tak nevhodnou noční dobu. Hodiny odbíjely dvě, když jedna z nich odcházela.“

„Ujišťuji vás, madam," pravil Tom, „že dáma, která se tu včera zdržela (ta druhá mi totiž pouze odevzdala dopis), patří k nejvyšším kruhům a je to má blízká příbuzná."

„Nevím, k jakým kruhům patří," odpověděla paní Millerová, „ale žádná počestná žena, pokud by to nebyla opravdu moc blízká příbuzná, nenavštíví mladého muže v deset hodin večer a nezůstane s ním sama v jeho pokoji přes čtyři hodiny; a krom toho, pane Jonesi, z chování jejích lokajů jasně vysvítá, co je to zač, protože si z toho celou tu dobu tropili na zápraží žerty, moje služebná slyšela, jak se ptají pana Partridge, jestli se madam zdrží u jeho pána až do rána, a říkali ještě leccos jiného, co se nehodí opakovat. Víte, že si vás osobně upřímně vážím, pane Jonesi, a jsem vám hluboce zavázána za všechnu štědrou pomoc, kterou jste poskytl synovci. Teprve dodatečně jsem se dozvěděla, jak šlechetně jste se k němu zachoval. Netušila jsem, k jakým hrozným koncům dohnalo toho nebožáka zoufalství. Netušila jsem, když jste mi dal těch deset guinejí, že je dáváte loupežníkovi! Dobrotivý bože! Máte srdce ze zlata. Tu rodinu jste zachránil. – Pan Allworthy ani trošku nepřeháněl, když mi o vás před časem vyprávěl. – A kdybych vám i nebyla ničím povinována, jemu vděčím za tolik, že už kvůli němu bych si vás vážila a byla ochotna brát všemožné ohledy. – Věřte mi, drahý pane Jonesi, i kdyby tady vůbec nešlo o má děvčata a o mne, jen kvůli vám by mě mrzelo, že se takový pěkný mladý pán zahazuje s těmihle ženštinami; nedáte-li ale jinak, musím vás poprosit, abyste si našel jiný byt: mně osobně by to bylo nepříjemné, že se pod mou střechou dějí takové věci, ale musím to žádat hlavně kvůli mým děvčatům, která ví bůh mají na světě jen to dobré jméno."

Tom sebou trhl a zbledl, když vyslovila jméno pana Allworthyho.

„Přiznám se vám, paní Millerová, že se mě vaše slova trochu dotkla," odpověděl jaksi zhurta. „Nepošpiním pověst vašeho domu, ale vyžaduji, abych ve svém pokoji mohl přijímat, jaké návštěvy budu chtít, a není-li vám to vhod, poohlédnu se co nejdříve po jiném bytě."

„Mrzí mě, že se musíme rozejít, pane Jonesi," řekla, „ale jsem přesvědčena, že sám pan Allworthy by nikdy nepřekročil můj práh, kdyby na pověst mého domu padl sebemenší stín."

„Jak si přejete, madam," řekl Tom.

„Doufám, že mi to nemáte za zlé, pane Jonesi, protože bych ani za svět nechtěla urazit někoho z rodiny pana Allworthyho. Nespala jsem kvůli tomu celou noc."

„Je mi líto, že jsem rušivě zasáhl do vašeho odpočinku, madam," řekl Tom. „Byla byste tak laskava a poslala mi sem okamžitě Partridge?" Slíbila tak učinit a s hlubokou úklonou odešla.

Jen se Partridge objevil, Tom se na něho zuřivě vrhl. „Co všechno ještě vytrpím kvůli tvé hlouposti, nebo lépe řečeno kvůli své, že jsem tě už dávno nevyhnal?" křičel.

„Čeho jsem se proboha dopustil, pane?" zděsil se Partridge.

„Kdo ti dovolil vykládat o té příhodě s loupežníkem, a že to byl ten pán, cos ho tu viděl?"

„Já, pane?" chvěl se Partridge.

„Nelži ještě a nezapírej!" křičel Tom.

„Já tím přece nic zlého nemyslel," hájil se Partridge, „před cizími bych mlčel jako hrob, ale tohle jsou jeho příbuzní, ti to nikomu dál povídat nebudou."

„Ale tys proved ještě něco mnohem horšího," rozčiloval se Tom. „Jak ses opovážil, když jsem tě tak důrazně varoval, mluvit v tomhle domě o panu Allworthym?"

Partridge popřel, že by se takto kdy provinil, a dotvrdil to mnohomluvným zapřísaháním.

„Jak se tedy paní Millerová dozvěděla, že máme něco společného? Před malou chviličkou mi řekla, že si mě váží kvůli němu."

„Prokristapána, jenom mě vyposlechněte, pane," naléhal Partridge, „všechno to zavinila nešťastná náhoda, a jenom když mě vyposlechnete, uvidíte, jak nespravedlivě mě obviňujete. Jak sem včera přišla Honoria, hned ve dveřích se mě ptala, jestli má pán nějaké zprávy od pana Allworthyho, paní Millerová to zaslechla, a jen Honoria odešla, zavolala si mě do salónu. ‚Pane Partridgi,' povídá, ‚o kterém panu Allworthym ta dáma mluvila? Není to ten slavný pan Allworthy ze Somersetshiru?'

‚O tom já nic nevím, madam, namoučest,' já jí na to. ‚A nebude nakonec váš pán ten pan Jones, o kterém mi pan Allworthy vyprávěl?' povídá. ‚O tom já nic nevím, madam, namoučest,' já jí na to. ‚Je to jasné jako bílý den,' obrátila se ke slečně dceři Andulce, ‚je to on, však ho přesně takhle urozený vrchnostpán popsal.' Pámbíček na nebesích dobře ví, kdo jí to pověděl, a ať na mě sešle hromy a blesky, jestli jsem to byl já. – Ne, věřte mi to, pane, já umím zachovat tajemství, když je potřeba. – Ne, pane, nejenže jsem jí to o panu Allworthym nepověděl, ale všechno jsem to ještě popřel; v první chvíli ne, ale po zralé úvaze, jak se říká:

když jsem pochopil, že jí to někdo pověděl, tak si povídám, že jí to zase rozmluvím, a proto jsem se pozdějc do toho salónu vrátil a povídám: ‚Tak kdo vám říkal,‘ povídám, ‚že tenhle pán je pan Jones, totiž že tenhleten pan Jones je tamten pan Jones, tak ten vám lhal, a už o tom, prosím vás, nemluvte, protože můj pán by si pak myslel, že jsem vám to řekl já, a to zas nikdo v celém stavení nemůže říct, že bych byl i jen slovíčko z huby vypustil.‘ Je to rozhodně divné, pane, jak se toho domákla, a já si nad tím dlouho lámal hlavu, až jsem tuhle tady u dveří viděl starou žebračku a vypadala vám zrovínka jako ta bába čarodějnická ve Warwickshiru, co nám napáchala všecky ty maléry. Jak povídám, nevyplácí se minout takovou bábu a nic jí nedat, zvlášť když se na vás koukne, protože ty mají velkou moc škodit, to mi zas nikdo nevymluví, a až příště takovou bábu uvidím, hned si pomyslím, *infandum, regina, jubes renovare dolarem.“*

Partridge svou prostoduchostí Toma rozesmál, a tím jeho hněv vyprchal: u něho stejně nemíval většinou dlouhé trvání. A tak místo aby zhodnotil Partridgeovu obhajobu, oznámil mu, že se hodlá přestěhovat, a vyzval ho, aby mu šel najít jiný byt.

4. Kapitola,

již by si měla zvlášť bedlivě pročíst mládež obého pohlaví.

Sotva se Partridge vzdálil, přišel za Tomem pan Nightingale, s nímž se mezitím velice sblížili, a po stručném pozdravení prohodil: „Tak prý jsi měl včera moc pozdě večer dámskou návštěvu, Tome. Všecka čest a klobouk dolů: nejsi ve městě ani čtrnáct dní, a už ti čekají kočáry u dveří do dvou do rána.“ V podobném tónu si ho dobíral ještě hezkou chvíli, dokud ho Tom nepřerušil:

„To ti zřejmě všechno vyprávěla paní Millerová, která mi tu před malou chvilkou četla levity.[128] Ta dobrá paní se obává o reputaci svých dcer.“

„Ona je hrozně mravopočestná,“ povídá Nightingale, „pamatuješ, jak nedovolila Andulce, aby šla s námi na maškarádu.“

„Podle mě jí to slouží ke cti,“ prohlásil Tom, „ale vzal jsem ji za slovo a poslal jsem Partridge, ať se poohlédne po jiném bydlení.“

„V tom případě bychom se možná nemuseli loučit, protože se ti svěřím, ale před zdejšími dámami o tom pomlč, že odsud hodlám ještě dnes vypadnout.“

„Cože, paní Millerová ti také ukázala dveře, kamaráde?“

„To ne,“ odvětil druh, „ale pokoje mně nevyhovují. – Ostatně se mi zdejší okolí už zajídá. Chci bydlet blíž těch podniků, kam chodím za zábavou, a proto přesídlím na Pallmall.“

„A to míníš odejít potají?“ zeptal se Tom.

„Ubezpečuji tě, že nepláchnu bez zaplacení,“ odpověděl Nightingale, „ale z jistého soukromého důvodu se oficiálně nerozloučím.“

„Ten tvůj soukromý důvod zas tak moc soukromý není,“ prohodil Tom, „já to vidím od druhého dne, co tu jsem. – Necháš tu za sebou pěkné slzavé údolí. – Chudáček Andulka, je mi jí upřímně líto. – Nehrál jsi s tím děvčetem poctivou hru, Jacku. – Bojím se, žes v ní probudil cit, z kterého se už asi sotvakdy vyléčí.“

„A co mám podle tebe ke všem čertům dělat?“ durdil se Nightingale. „Mám si ji snad vzít, aby se vyléčila?“

„Hlavně jsi jí neměl plést hlavu, jak jsi se v mé přítomnosti nejednou snažil,“ odpověděl Tom. „Udivovalo mě, že to její matka nevidí.“

„A co by kčertu mohla vidět?“ zvolal Nightingale.

„No přece to, žes dokázal, aby se její dcera do tebe po uši zamilovala. Chudinka malá, ani na chvíli to neutají, nespustí z tebe oči, zrudne pokaždé, když vejdeš do místnosti. Je mi jí ze srdce líto, protože je to takové nadmíru dobrosrdečné a upřímné stvořeníčko.“

„Podle tebe by tedy člověk nemohl být normálně galantní k ženám a bavit se s nimi z obavy, aby se do něho nezamilovaly,“ řekl Nightingale.

„Schválně mi nechceš rozumět, Jacku,“ řekl Tom; „nemyslím, že by se ženy tak lehko zamilovávaly, ale tys zašel o hodně dál než k normálním galantnostem.“

„Myslíš si snad, že jsme spolu byli v posteli?“ zvolal Nightingale.

„To namoučest ne,“ odpověděl Tom velmi vážně, „žádnou takovou špatnost si o tobě nemyslím, ba dokonce si ani nemyslím, že jsi vědomě a záměrně usiloval, abys to stvořeníčko nebohé připravil o klid. Mám tě za dobromyslného chlapíka, a ti nejsou schopni krutosti: jenomže ono to lichotilo tvé marnivosti, a proto sis nelámal hlavu, jakou cenu za to ta dívka nebohá zaplatí; ty sis chtěl příjemně ukrátit čas, a přitom jsi jí poskytl dost pádných důvodů,

aby si mohla lichotit, že s ní máš vážné úmysly. Podívej, Jacku, odpověz mi poctivě: k čemu sloužily všechny ty vábné a výmluvné popisy životní blaženosti, jakou přináší hluboká vzájemná láska? A proč ses tak vřele zastával práva na něžný cit a velkomyslné nesobeckosti v lásce? Myslels, že to nevztáhne na sebe? Anebo abych to řekl otevřeně: neměl jsi právě tohle v úmyslu?“

„No ne, Tome,“ zvolal Nightingale, „tohle bych byl do tebe neřekl. Z tebe by byl báječný pan páter. – Tak ty bys teda nešel s Andulkou do postele, kdyby byla svolná?“

„Ne, to bych nešel, a ať se do pekel propadnu, jestli to nemyslím vážně,“ zvolal Tom.

„Tome, Tome, a co včera večer?“ namítl Nightingale. „Jen si vzpomeň, co bylo včera večer.

Tu všechny oči spaly, a jen měsíc bledý
a tiché hvězdy o lupu tom vědí.“

„Podívej, Nightingale,“ řekl Tom, „nejsem pokrytec a neholedbám se, že se držím cudnosti víc než každý druhý. Zhřešil jsem už s ženami, to přiznávám, ale nikdy jsem žádné vědomě neublížil – a rozhodně bych úmyslně nedopustil, aby kvůli mé rozkoši jiná lidská bytost trpěla.“

„No dobře, já ti věřím,“ řekl Nightingale, „a jsem přesvědčen, že ani ty si o mně nic takového nemyslíš.“

„Nemyslím si, že jsi to děvče zkazil, ale rozhodně si myslím, že ses přičinil, aby se do tebe zamilovala.“

„Pokud se tak stalo, moc mě to mrzí,“ řekl Nightingale, „ale čas a nepřítomnost jí brzy srdce zhojí. I já se musím spolehnout na tenhle lék: abych se ti přiznal, v životě mě žádná tak neuchvátila jako tahle Andulka – a povím ti to už všechno, Tome. Otec mi dohazuje nevěstu, ještě jsem ji neviděl, ale je na cestě sem do města, abych se o ni mohl ucházet.“

Po těchto slovech se Tom hlasitě rozesmál a Nightingale zvolal: „Prosím tě, nedělej si z toho legraci! Je mi to celé moc proti mysli! Má drahá Andulka ubohá! Ach, Tome, Tome, kéž bych měl nějaký vlastní majetek!“

„Z celého srdce bych ti to přál,“ prohlásil Tom, „a když je to takhle, upřímně vás lituju oba; přece ale neodejdeš, aby ses s ní nerozloučil?“

„Ani za deset tisíc liber bych nepodstoupil tak bolestné loučení," odpověděl Nightingale, „navíc jsem přesvědčen, že by to ničemu neposloužilo a jen by to mou Andulku ubohou ještě víc drásalo. Buď tedy té dobroty a dneska o tom pomlč, a já se večer nebo zítra ráno seberu a zmizím."

Tom mu to slíbil; prohlásil, že když o tom tak uvažuje, pokud se pevně rozhodl a musí ji opustit, je to nakonec asi nejlepší způsob. Řekl Nightingalovi, že se rád ubytuje ve stejném domě jako on, a dohodli se, že mu Nightingale zamluví buď přízemí, nebo druhé patro a sám si pro sebe vyhradí prostor mezi tím.

Tento Jack Nightingale, o němž toho budeme muset zakrátko povědět víc, byl za všech běžných životních okolností člověk neúhybně čestný, a co je mezi londýnskými pány vzácnější, také neúhybně poctivý; v milostných záležitostech však tíhl k poněkud volnějším mravům: nebyl sice ani zde tak úplně bez zásad, jak pánové někdy bývají, anebo častěji to o sobě prohlašují; jisto je, že se už párkrát provinil neomluvitelnou proradností vůči ženě a že v mystériu zvaném milování se uchyloval k podvodným machinacím, jaké by mu v obchodě vysloužily pověst jednoho z největších šejdířů pod sluncem.

Jelikož ale svět, pámbuví z jakého důvodu, vidí tahle darebáctví v lepším světle, nejenže se za své hanebné kousky nestyděl, ale kochal se jimi, holedbal se svým dobyvatelským uměním a milostnými úspěchy, kvůli čemuž ho Tom už dříve nejednou káral, protože sám vždy s velkým rozhořčením odsuzoval každou bezohlednost vůči krásnější polovině lidstva; jsou-li, jak říkával, ženy právem považovány za bytosti pomilováníhodné, je třeba o ně pečovat, ctít je a hýčkat s vřelou láskou a něhou; pokud v nich ale někdo vidí nepřátele, měl by se muž za takové vítězství spíše hanbit než se jím vychloubat.

5. Kapitola

Vylíčí stručně životní příběh paní Millerové.

Tom poobědval na nemocného skutečně vydatně: spořádal totiž větší polovinu skopové kýty. Odpoledne ho paní Millerová pozvala na čaj: dobrá ta duše totiž, jakmile zvěděla, ať už od Partridge či jinými prostředky přirozenými nebo nadpřirozenými, že její nájemník má něco společného s panem Allworthym, nemohla se smířit s pomyšlením, že by se rozešli ve zlém.

Tom pozvání přijal, a jakmile byl čajník odnesen a děvčata se vzdálila ze salónu, přešla vdova přímo k věci: „Na světě se, milý pane, stává všelicos, ale rozhodně jsem netušila, že mám v

domě příbuzného pana Allworthyho! Ach, pane Jonesi, neumíte si představit, co všechno ten předobrý pán pro mě a mou rodinu udělal! Ano, nehanbím se k tomu doznat: jen díky jeho dobrotě jsem dávno nezahynula hlady a moje nebohá holátka, dvě bezradné, opuštěné siroty, byly by zůstaly napospas cizím lidem a jejich necitelnosti.

Musím předeslat, pane Jonesi, že se teď sice živím pronajímáním pokojů, ale narodila jsem se a byla vychována jako dáma. Můj otec byl armádní důstojník a zemřel ve vysoké hodnosti, žil však ze své gáže, ta s jeho smrtí zanikla a my děti jsme tu zůstaly bez prostředků. Byly jsme tři sestry. Jedna z nás měla to štěstí, že krátce nato zemřela na neštovice; druhou si k sobě vzala za komornou jistá dáma, prý z milosrdenství, jak prohlašovala. Matka této dámy sloužívala u mé babičky, ona sama pak zdědila velké jmění po otci, zastavárníkovi a lichváři, a provdala se za bohatého a urozeného pána. K sestře se chovala krutě, stále jí předhazovala její původ a chudobu, posměšně ji nazývala šlechtičnou, a já si myslím, že ji takhle utrápila. Zkrátka do roka po otci ležela na márách i ona. Ke mně byla Štěstěna laskavější a měsíc po otcově smrti jsem se provdala za mladého faráře, který mě už dlouho miloval a hodně kvůli tomu vytrpěl od nebožtíka mého papá: ten, ač nám nemohl dát věnem ani šilink, nás vychovával vznešeně, počínal si a přál si, abychom si i my tak počínaly, jako bychom byly bohaté dědičky. Ale můj drahý manžel zapomněl na všechny urážky a hned jak jsme osiřely, začal se o mne znovu ucházet, a já, protože jsem mu byla vždycky nakloněna a teď jsem si ho začala i hluboce vážit, brzy jsem ho vyslyšela.

Deset let jsem šťastně žila s tímto předobrým člověkem, až nás krutý osud navždy rozloučil, oloupil mne o něžně milujícího druha a mé nebohé dcerušky o přelaskavého tatíčka. – Nebohé dcerušky moje – ani nevědí, jaké požehnání ztratily. – Hanbím se, pane Jonesi, za tu ženskou slabost, ale nedokážu na něho vzpomenout, abych se nerozplakala.“

„Spíš bych se měl hanbit já, madam, že váš žal stejně hluboce nesdílím,“ řekl Tom.

„A tak jsem se, milý pane, ocitla podruhé v situaci ještě horší než předtím,“ rozpovídala se opět paní Millerová. „Nejenže jsem musela čelit té hrozné ráně, ale bylo na mně, abych se s holýma rukama postarala o dvě děti, když tu se ten velký, šlechetný, vzácný pan Allworthy, jenž mého manžela trochu znal, náhodou doslechl o mém neštěstí a hned vzápětí mi napsal. Tady mám ten dopis, pane, připravila jsem si ho, abych vám ho mohla ukázat. Tady je, a já vám ho rozhodně teď přečtu.

Velevážená paní,

přijměte prosím upřímný projev soustrasti nad těžkou ztrátou, jež Vás postihla: Vaše vlastní rozvaha a cenná ponaučení, jichž se Vám zajisté po boku onoho ušlechtilého muže dostávalo, pomohou Vám vyrovnat se s tím neštěstím lépe, než by dokázal svými radami kdokoli cizí. Nepochybuji, že právě Vy, o jejíž vroucí mateřské lásce jsem slyšel, nepodlehnete prudkému žalu do té míry, že byste nenalezla sil plnit své povinnosti k těm nebohým robátkům, jež se nyní mohou spoléhat jen na Vaši péči a lásku.

Nelze předpokládat, že byste byla v této chvíli s to celit praktickým starostem, a proto mi dozajista prominete, že k Vám posílám člověka, který Vám vyplatí dvacet guinejí: prosím, abyste je přijala na tu dobu, než budu mít to potěšení Vás navštívit.

Zůstávám, atakdále.

Tenhle list jsem, pane Jonesi, dostala do čtrnácti dnů po té nenahraditelné ztrátě, o níž jsem mluvila, a za dalších čtrnáct dní mne pan Allworthy – budiž mu požehnáno! – osobně navštívil, ubytoval mne v tomto domě zde, dal mi značnou částku peněz, abych ho zařídila, a stanovil mi rentu 50 £ ročně, která mi byla od té doby pravidelně vyplácena. Posuďte tedy sám, pane Jonesi, jak hluboce asi ctím dobrodince, jemuž vděčím za to, že jsme přežily, já sama i moje drahé děti, kvůli nimž jedině má můj život cenu. – Nespatřujte v tom tedy dovolenost z mé strany, pane Jonesi – vždyť já si hluboce vážím každého, kdo je panu Allworthymu tak blízký –, když vás nabádám, abyste se stranil těch zkažených ženštin. Jste mladý, můžete lehce upadnout do jejich rafinovaných tenat. A nehněvejte se na mne za to, co jsem řekla o tomhle domě: sám si jistě uvědomujete, že by na to má ubohá děvčata zle doplatila. A navíc jistě dobře víte, že by mi to pan Allworthy sám nikdy neprominul, kdybych nad něčím takovým zavírala oči, a zvlášť ne ve vašem případě.“

„Není třeba, abyste se stále omlouvala, madam,“ řekl Tom, „ujišťuji vás, že vám nezazlívám nic, co jste mi řekla, ale dovolte mi, jelikož si pana Allworthyho vážím nade všecko na světě, abych vás vyvedl z omylu, který by mu dost možná nesloužil ke cti: nejsme v žádném příbuzenském vztahu.“

„Já vím, pane,“ odvětila, „vím, že ne. Vím, kdo jste, pan Allworthy mi to všechno vyprávěl, ale ujišťuji vás, že kdybyste byl dvacetkrát jeho syn, nehovořil by o vás s větší láskou, jak jsem se o tom sama častokrát přesvědčila. Nemusíte se hanbit za svůj původ, pane Jonesi, věřte, že si vás proto žádný dobrý člověk nebude vážit o nic méně. Ne, pane Jonesi, výraz jako ‚nepočestně zrozený‘ je nesmysl, jak říkával můj drahý manžel, ledaže by se slovo

‚nepočestný‘ vztahovalo na rodiče, protože dětem neubírají na cti okolnosti, na nichž jsou zcela bez viny.“

Tom si zhluboka povzdechl a pravil: „Vidím, madam, že mne skutečně znáte, a pan Allworthy považoval za vhodné zmínit se o mně jménem; a jelikož jste se mi tak podrobně svěřila se svými osudy, seznámím vás s některými dalšími okolnostmi týkajícími se mne.“ A protože paní Millerová vyjádřila upřímné přání a zvědavost ho vyposlechnout, vyprávěl jí pak celý svůj příběh, aniž se jedinkrát o Žofince zmínil jménem.

Mezi dobrými lidmi bývá jisté souznění, vzápětí provázené vzájemnou důvěrou. Paní Millerová věřila v pravdivost všeho, co jí Tom líčil, a vyjádřila mu hluboké soucítění a starost. Chystala se k tomu rozvíjet další úvahy, ale Tom ji přerušil: jelikož se blížila hodina stanovené schůzky, hleděl si vymínit druhou návštěvu své dámy na ten večer: sliboval, že to bude naposledy, a zapřísahal se, že jde o dámu velmi vznešenou a setkání zcela nevinné, a já pevně věřím, že hodlal tomu slibu dostát.

Paní Millerová nakonec svolila a Tom se odebral do své komnaty, kde seděl sám až do dvanácti, avšak lady Bellastonová nikde.

Podotkli jsme už, že tato dáma našla v Tomovi velké zalíbení, události zjevně potvrdily, že je to tak, a čtenář se proto možná podiví, že se tentokrát na schůzku nedostavila, zvlášť když předpokládala, že ho nemoc sklátila na lože, a to je čas, kdy návštěvy přátel jsou zvlášť vítané. Někteří proto třeba usoudí, že si dáma počínala nepochopitelně, ale my za to nemůžeme: naším úkolem je pouze po pravdě zaznamenat, jak to bylo.

6. Kapitola

Obnáší výjev, jejž čtenáři budou nepochybně sledovat s živým účastenstvím.

Dlouho do noci nemohl Tom usnout, a nezavinilo to zklamání, že se nedočkal lady Bellastonové; ba ani sama Žofinka, ač většina dne připadala na její vrub, tentokrát nebyla tou příčinou, proč se mu spánek vyhýbal. Chudák Tom měl totiž nadmíru měkké srdce, přetékající slabostí zvanou soucit: tím se taková nedokonalá povaha liší od mysli povznesené a pevné, která člověka jakoby do sebe uzavře, že se podoben leštěné kouli prokutálí životem, aniž se jedinkrát zarazí o pohromy, které stíhají druhé. Tom neměl to srdce, aby živě nesoucítil s nebohou Andulkou, tak očividně do pana Nightingala zamilovanou, že žasl nad slepotou matky, jež v průběhu včerejšího večera nejednou zavedla řeč na to, jak se její dcera

povahově změnila, že to „bývala taková čiperná, veselá švitorka, a teď je najednou pořád smutná a zadumaná“.

Spánek ho ale nakonec přece jen přemohl, a podoben božstvu, jak o něm věřili ve starověku, a navíc dotčenému božstvu, jako by se nyní kochal těžce dobytým vítězstvím. Prostě a bez malebných obrazů řečeno, Tom spal až do jedenácti dopoledne, a dost možná by v tomto pokojném stavu setrval i nadále, kdyby jej nevyburcoval velký randál zdola.

Partridge, byv povolán, na otázku, co se to děje, odpověděl: „Dole zuří hotový uragán, slečna Andulka leží ve mdlobách a její paní máti se sestrou nad ní brečí a lamentujou.“ Tom vyjádřil velké znepokojení nad tímto sdělením a Partridge si pospíšil ho uklidnit: „Ona slečinka nebude v nebezpečí života,“ ušklíbl se, „protože Zuzana (tak se jmenovala služebná) mi naznačila, že nejde o nic neobvyklého. Slečinka prostě chtěla vědět to, co maminka. Měla chuť, a tak zasedla k hostině, ještě než se pomodlila, a bude z toho díťátko do nalezince.“

„Proboha, přestaň se hloupě pošklebovat!“ zvolal Tom. „Tobě je neštěstí těch nebožaček k smíchu? Utíkej za paní Millerovou a vyřiď jí, že ji prosím, aby laskavě – ale ne, zůstaň tady, kdoví co bys zase poplet, zajdu za ní sám, stejně mě zvala na snídani.“

Vstal, rychle se oblékal, ale Partridge si přitom přes několikeré přísné napomenutí neodpustil další hrubosti, obecně zvané žerty. Jakmile byl Tom oblečen, seběhl dolů, zaklepal a služebná ho vpustila do jídelny, kde nebylo živáčka a ani stopy po přípravách ke stolování. Paní Millerová byla s dcerou v ložnici, odkud za chviličku vzkázala po služebné, aby pan Jones laskavě prominul, že ho musí zklamat, stala se nehoda, a proto nebude mít to potěšení s ním dnes posnídat, a velice se mu omlouvá, že ho neuvědomila dřív.

Tom vyjádřil přání, aby se neznepokojovala takovou maličkostí jako jeho snídaně, a pravil, že s ní upřímně soucítí v jejích starostech, a kdyby jí mohl nějak pomoci, že je jí k službám.

Ledva tato slova pronesl, paní Millerová, jež je všechna slyšela, prudce rozrazila dveře, přiběhla k němu a v záplavě slz ze sebe vypravila: „Ach, pane Jonesi, vy jste jeden z nejhodnějších mládenců na světě. Děkuji vám nastotisíckrát, že se tak ochotně nabízíte, ale není želbohu ve vašich silách mou děvečku ubohou zachránit. – Ach, dítě moje, dítě moje! Je ztracená, je nadosmrti nešťastná!“

„Doufám, madam,“ řekl Tom, „že žádný ničema –“

„Ano, pane Jonesi,“ vzlykala, „ten ničema, který odtud včera odešel, oklamal mou děvečku ubohou a zničil jí život – Vím, že jste čestný muž, pane Jonesi. Vím toho o vás dost, abych to mohla tvrdit. Řeknu vám všechno: však je také vyloučeno, po tom, co se stalo, uchovat něco v tajnosti. Ten Nightingale, ten zloduch a ničema, uvrhl mé dítě do zkázy. Má – je – ach, pane Jonesi, čeká s ním dítě, a v tom stavu ji opustil. Podívejte, takový krutý dopis jí napsal: přečtěte si ho, pane Jonesi, a pak mi povězte, jestli by se na světě našel druhý takový netvor.“

Nejdražší Andulko,

neměl jsem sílu sdělit Ti ústně, co, obávám se, Tě zraní stejně hluboce jako mne, a proto volím tento způsob, abych Ti oznámil, že můj otec trvá na tom, abych se okamžitě začal ucházet o jistou slečnu s velkým věnem, kterou mi vybral za – nechci vypsat to odporné slovo. Svým bystrým rozumem jistě pochopíš, že mne okolnosti nutí k bezpodmínečné poslušnosti, a tak budu navždy vyrván z Tvého drahého náručí. Tvá matka Tě vřele miluje, a proto snad nalezneš odvahu svěřit se jí s neblahými důsledky naší lásky: snad se podaří je před lidmi utajit a já se o ně postarám právě tak jako o Tebe. Kéž bys to protrpěla snáze než já! Seber všechnu svou odvahu a odpusť a zapomeň na toho, jenž pouze z holého zoufalství dokázal napsat tenhle dopis. Když píšu, abys na mne zapomněla, myslím jen jako na svého milého, protože věrného přítele hledej provždy

ve svém oddaném a nešťastném

J. N.

Tom dočetl a oba na sebe dobrou minutu mlčky hleděli. Pak jí řekl: „Ani vám vypovědět neumím, madam, jak mne ten dopis pobuřuje, ale v jednom, dovolíte-li, bych se přimlouval, abyste se zařídila podle pisatelovy rady. Pomyslete na pověst své dcery.“

„Ta se nedá zachránit, pane Jonesi,“ zalomila rukama, „je ztracená navždy, právě tak jako její nevinnost. Ten list jí byl doručen v salónu, kde bylo plno lidí, ona jej otevřela, upadla do mdlob a jeho obsah vešel ve všeobecnou známost. Ztráta dobré pověsti je sice hrozná, ale není to v tuto chvíli to nejhorší: mám strach, že ztratím ji, už dvakrát si chtěla sáhnout na život, a třebaže jsme jí v tom zabránili, přísahá, že to nepřežije, a já bych takové neštěstí také nepřečkala. – A co pak bude s malou Betinkou, mým sirotečkem ubohým? Té chudince malé snad pukne srdíčko, až uvidí, jaké neštěstí stihlo její sestru i mne, přestože netuší, co je toho příčinou. – Je to takový rozumný a citlivý drobeček. Ten zlý, ukrutný – zničil nás všechny tři. Ach, mé děti ubohé! Co jsem se nastarala, a tohle mám za to? Takhle končí všechny naděje?

Pro tohle jsem se s úsměvem lopotila a vykonávala všechny mateřské povinnosti? Pro tohle jsem je v útlém dětství něžně hýčkala a potom pečlivě vychovávala? Tolik let jsem se musela dřít, odpírat si i to nejnutnější, abych je jakžtakž uživila, a teď o jednu nebo o obě takhle přijdu?“

„Je mi vás z té duše líto, madam,“ řekl Tom se slzami v očích.

„Ach, pane Jonesi,“ odvětila, „ani vy, a já vím, že máte předobré srdce, si neumíte představit, co prožívám. Takové milé, hodné, poslušné dítě! Ach, má Anduličko ubohá, děvečko má nejdražší, radovala jsem se, kdykoli jsem na tebe pohlédla, pyšnila jsem se – ano, pošetile jsem se s ní pyšnila a dělala jsem si kdovíjaké naděje z její krásy, která ji teď přivedla do zkázy. Pozorovala jsem s radostí, že se tomu mladíkovi líbí. Předpokládala jsem, že s ní má počestné úmysly, a mé pošetilé marnivosti lichotilo pomyšlení, že by se tak dobře vdala. A on mne v těchhle nadějích tisíckrát utvrzoval – však jste byl také u toho – když mluvil tak velkomyslně o nezištné lásce, a vždycky se přitom obracel na mou děvečku ubohou, až jsem uvěřila, tak jako ona, že to myslí upřímně. Napadlo by vás, že jenom líčí past na mé nevinné dítě, aby nás všechny zničil?“

Tu přiběhla malá Betinka a volala: „Maminko drahá, propánaboha, pojďte k sestřičce, má zase záchvat a sestřenka ji nemůže udržet.“ Paní Millerová téhle výzvy okamžitě uposlechla, ale dřív ještě nakázala Betince, aby zůstala tady s panem Jonesem, a jeho poprosila, ať ji na pár minut zabaví, a dojemným hlasem dodala: „Dobrý bože, zachovej mi aspoň jedno dítě!“

Tom, aby jí vyhověl, ze všech sil se snažil děvčátko uchlácholit, ačkoli sám byl hluboce rozrušen neštěstím celé rodiny. Řekl jí, že „sestřička se zas brzy uzdraví, a kdybys plakala, nejenže by se sestřičce přitížilo, ale i mamička by onemocněla“.

„Nechtěla bych jim ublížit ani za nic na světě,“ řeklo dítě. „To ať mi radši pukne srdce, ale plakat před nimi už nebudu. – Ale chudinka sestřička to ani nevidí, že pláču. Bojím se, že už mě nikdy neuvidí plakat. Nedokážu se s ní rozloučit, ne, to nedokážu. A chudinka maminka taky ne, co ta si počne? Povídala, že umře a mě tu nechá, ale já tu sama nezůstanu.“

„A nebála by ses umřít, milá Betinko?“ zeptal se Tom.

„Bála,“ odpověděla holčička, „vždycky jsem se bála umřít, protože bych tu nechala maminku a sestřičku, ale s nimi půjdu kamkoli a nebudu se bát, protože je mám ráda.“

Toma její odpověď tak potěšila, že ji zlíbal, a brzy nato se vrátila paní Millerová a řekla: „Chválapánubohu, Andulka se už probrala. A ty, Betinko, běž k ní, sestřičce už je líp a chce tě vidět.“ Nato se obrátila k Tomovi a znovu se omlouvala za tu promeškanou snídani.

„Doufám, madam,“ řekl Tom, „že mi bude dopřáno pokochat se něčím lepším než nejbohatší snídaní. Stane se tak v případě, že by se mi poštěstilo prokázat nějakou službičku vaší svorně se milující rodině. Ale ať už se má snaha setká s úspěchem nebo ne, jsem odhodlán se o něco pokusit. Přes to, co se stalo, věřím, že pan Nightingale je v hloubi srdce dobrý člověk a vaši dceru vřele miluje. Je-li tomu tak, musí na něho zapůsobit, až mu vylíčím, co se tady děje. Pokuste se, madam, slečnu Andulku aspoň trochu upokojit a sebe také. Vypravím se okamžitě za panem Nightingalem a doufám, že se vrátím s nějakou dobrou zprávou.“

Paní Millerová před ním padla na kolena a svolávala všemožné boží požehnání na jeho hlavu; k tomu vzápětí připojila horoucí projevy díků. Tom se pak vydal za přítelem Nightingalem a dobrá paní běžela za dcerou, která se matčiným sdělením trochu potěšila, a obě svorně velebily pana Jonese.

7. Kapitola

Rozhovor mezi pány Jonesem a Nightingalem.

Dobro i zlo, které činíme ostatním, velmi často, pokud vím, padne opět na naši hlavu. A jako se lidé laskavé povahy radují nad svou účinlivostí spolu s těmi, komu prospěli, tak se sotva najdou bytosti tak ďábelské, že dokážou škodit, aniž je svědomí aspoň trochu potrápí za všechno to soužení, které připravili svému spolubližnímu.

Pan Nightingale k nim tedy rozhodně nepatřil. Ba přímo naopak: Tom ho zastal, jak v novém bytě sedí smutně u krbu a v duchu hořekuje nad neblahým údělem, jejž zchystal nebohé Andulce. Jen spatřil přítele, vyskočil a srdečně ho vítal, a když se pozdravili, prohlásil: „Tvoje laskavá návštěva mi přichází víc než vhod, protože mi snad v životě nebylo tak truchlivo jako dnes.“

„Nesu ti želbohu zprávy, které tě sotva potěší, ba jsem si jist, že tě přímo zdrtí. Není ale vyhnutí, vědět to musíš. Přicházím k tobě, Nightingale, od jedné slušné a spořádané rodiny, kterou jsi uvrhl do neštěstí a zhouby.“ Pan Nightingale po těchto slovech zbledl jako stěna, Tom však nedbal a co nejvýstižněji mu vypodobnil tragické výjevy, s nimiž už je čtenář obeznámen z předchozí kapitoly.

Nightingale ho ani jednou nepřerušil, třebaže v průběhu líčení na sobě několikrát dal znát prudké citové pohnutí. Nakonec si z hloubi duše povzdechl: „Každé tvé slovo mi drásá srdce. To je hrozná smůla, že ta holka ubohá můj dopis vyzradila. Kdyby toho nebylo, mohla jí dobrá pověst zůstat zachována a náš poměr by se utajil; ona by se z toho vzpamatovala, protože takové případy se tady ve městě běžně stávají, a kdyby její manžel někdy dodatečně pojal podezření, ve vlastním zájmu by je moudře zamlčel i před manželkou, i před ostatními."

„Jenomže takhle to u Andulky nemohlo dopadnout, kamaráde. Tys jí dokonale poplet hlavu, a proto jí jde o tebe, ne o dobrou pověst. Hluboce tě miluje a trpí pomyšlením, že ztratí tebe, ne reputaci, a tohle taky nakonec zaplatí zdravím a zhoubou celé rodiny."

„Ale vždyť má láska patří jen a jen jí," zvolal Nightingale, „a na mou budoucí manželku, ať je to, kdo je, jí zbude pramálo, to tě ujišťuju."

„V tom případě ale nechápu, že ji chceš opustit," řekl Tom.

„A co mám dělat?" opáčil Nightingale.

„Zeptej se slečny Andulky!" zvolal Tom procítěně. „Vzhledem k situaci, do které jsi ji přivedl, by myslím bylo na ní, aby určila, jak jí to vynahradíš. Ne svoje, ale jen a jen její zájmy bys měl mít na zřeteli. A když už se mě ptáš, co máš dělat, odpovídám: Nic než to, co od tebe její rodina i ona sama očekává. Otevřeně ti říkám, že jsem to od tebe očekával i já od první chvíle, kdy jsem vás viděl spolu. Jistě mi nebudeš zazlívat, že takhle využívám přátelství, jímž jsi mě vyznamenal, veden soucitem a dojetím nad osudem těch ubohých bytostí. Vlastní srdce ti nejlépe napoví, jestli ses svým počínáním vědomě nesnažil matku i dceru přesvědčit, že máš počestné úmysly, a v tom případě, i kdybys jí byl manželství přímo neslíbil, sám poctivě uvaž, k čemu jsi povinován."

„Ano, doznávám nejen všechno, co uvádíš," řekl Nightingale, „ale i ten slib, o němž nevíš, jsem jí bohužel dal."

„A když se k tomuhle znáš, jak můžeš ještě váhat?" řekl Tom.

„Podívej, příteli," odpověděl mu druh, „vím, že jsi muž své cti dbalý a že bys nikomu v rozporu s ní neradil: i kdyby padly všechny ostatní námitky, mohl bych, když její zneuctění vešlo ve známost, uvažovat o takovém svazku se ctí?"

„Samozřejmě," prohlásil Tom, „vždyť ta pravá, nejvyšší čest, jíž je šlechetnost, to od tebe vyžaduje. Ale když už mluvíš o takové zábraně, dovol, abych se nad ní trochu zamyslel. Mohl bys jako čestný muž vzít si na svědomí, že jsi falešnými sliby oklamal mladou dívku a její rodinu, a tímto způsobem ji zrádně oloupil o nevinnost? Mohl bys jako čestný muž vědomě a záměrně, ba řekl bych rafinovaně, usilovat o zhoubu lidské bytosti? Mohl bys jako čestný muž připravit tuto bytost o dobrou pověst, o klid, ba snad i o život a duši? Sneseš jako čestný muž pomyšlení, že touto bytostí je jemná, bezbranná, světu všanc vydaná mladá dívka? Dívka, která tě miluje, která tě zbožňuje, která by pro tebe život položila; která ti bezelstně důvěřovala, a proto ti obětovala, co měla nejdražšího? Slučují se takové úvahy se ctí?"

„Zdravým rozumem uznávám všechno, co říkáš," pravil Nightingale, „ale sám dobře víš, že lidé na to hledí jinak, a kdybych si vzal děvku, i když dělala děvku mně, nemohl bych pro ostudu ani vystrčit nos."

„Styď se, Nightingale, takhle nešetrněji nazývat," řekl Tom. „Když jsi jí slíbil manželství, stala se tvou ženou, a prohřešila se spíše proti opatrnosti než mravnosti. A před jakými lidmi by ses hanbil ukázat? Leda před zlomyslníky, hlupáky a zhýralci. Nezlob se, ale já tvrdím, že takové obavy živí falešný stud, který provázívá falešnou čest jako stín. Já jsem naopak přesvědčen, že každý rozumný, ušlechtilý a citlivý člověk by tě proto ctil a velebil. Ale i kdyby ses toho nedočkal, cožpak by tě, příteli, nevelebilo vlastní srdce? Pomysli na ten vřelý, úchvatný pocit, který nás zaplaví, když jsme si vědomi, že jsme učinili něco poctivého, šlechetného, nezištného, velkomyslného: vždyť nám způsobí víc radosti než nezasloužená chvála miliónů. Jen si ty dvě alternativy v duchu představ, tak jak jsou: na jedné straně zříš, jak tohle ubohé, nešťastné, milující důvěřivé děvče v náručí své matky vydechne naposled. Slyšíš, jak úpí v utrpení, jak vzdychá tvé jméno, jak naříká spíše nad krutým osudem, místo co by vinila tebe. Vykresli si v duchu všechny ty okolnosti, které připraví její milující matku o rozum a snad i o život. Pohleď na její nebohou, bezbrannou osiřelou sestřičku. Zahleď se jen na chvíli na tyto výjevy a pak si uvědom, že tys příčina vší té zhouby, která postihla tuhle spořádanou rodinku. A na druhou stranu uvaž, že bys dokázal rázem je zbavit všeho trápení. Představ si, s jakou radostí, s jakým štěstím ti to líbezné stvoření padne do náruče. Viděl bys, jak se jí krev vrací do bílých tváří, vyhaslé oči znovu zajiskří, zmučená hruď šťastně vydechne. Uvaž, jak by tě matka velebila, jak by všichni zaplesali. Představ si, že tahle rodinka by jediným tvým činem došla dokonalé blaženosti. Představ si tuhle možnost, a to bych se ve svém příteli musel hodně zmýlit, kdyby se dlouho rozmýšlel, zdali ty nebožačky navždy zničí, anebo je jediným velkorysým, šlechetným činem odvrátí od propasti utrpení a

zoufalství a povznese je na výšiny lidského štěstí. Ale zajdi ještě o krůček dál: uvědom si, že je to tvoje povinnost – vždyť bys je zachránil jen před utrpením a zoufalstvím, které jsi sám vědomě zavinil.“

„Ach, drahý příteli, prožívám tohle všechno hluboce i bez tvé výmluvnosti,“ zvolal Nightingale. „Pomyšlení na ubohou Andulku mi drásá srdce a dal bych všechno na světě, kdyby bylo mezi námi k žádným důvěrnostem nedošlo. Ne, věř mi, stálo mě to hodně přemáhání, než jsem dokázal napsat ten ukrutný dopis a připravil té nešťastné rodině takové trápení. Kdybych nemusel brát v úvahu nic než své tužby, vzal bych si ji zítra ráno, vzal, to přísahám při všem, co je mi svaté; ale nemusím ti ani říkat, že je vyloučené, aby můj otec k takovému sňatku svolil: našel mi už jinou nevěstu a zítra mám u ní na jeho výslovný příkaz vykonat první návštěvu.“

„Nemám tu čest tvého pana otce znát,“ řekl Tom, „ale kdyby se dal přesvědčit, byl bys ty sám ochoten učinit to jediné, co by ty nebožáky spasilo?“

„S největší radostí, vždyť s žádnou jinou nebudu nikdy šťasten,“ prohlásil Nightingale. „Ach, příteli drahý, kdybys jen tušil, co jsem se kvůli svému ubohému děvčeti za posledních dvanáct hodin nasoužil, neomezil bys svůj soucit jen na ni. Láska mě poutá jen k ní, pokud jsem měl nějaké hloupé předsudky, tys mi je vyvrátil, a kdyby se otec dal přemluvit, aby se nestavěl do cesty mým tužbám, nic by mně ke štěstí s Andulkou nechybělo.“

„V tom případě jsem odhodlán se o to pokusit,“ prohlásil Tom. „Nesmíš se na mě zlobit, jestli mu tu záležitost představím v takovém světle, jaké si nutnost vyžádá; stejně nemůžeš počítat s tím, že by se mu to zanedlouho nedoneslo, protože věci tohoto druhu se rychle šíří, jakmile se jednou prozradí, což se tady bohužel stalo. A krom toho, kdyby to dopadlo tragicky, jak se obávám, že to dopadne, pokud se tomu ihned nezabrání, vláčelo by se veřejně tvé jméno způsobem, jaký by byl tvému otci jistě nepříjemný. Povíš-li mi tedy, kde bych pana otce našel, vydám se za ním okamžitě, a ty zatím nemůžeš udělat nic lepšího než to ubohé děvče navštívit. Přesvědčíš se na vlastní oči, že jsem nepřeháněl, když jsem ti líčil zbědovanost té rodiny.“

Mladý Nightingale s tímto návrhem okamžitě souhlasil, vysvětlil Tomovi, kde otec bydlí a v kterých kavárnách by ho nejspíš zastal; nato chvíli zaváhal a pak pravil: „Pokoušíš se o nemožné, drahý Tome. Kdybys otce znal, vůbec by tě nenapadlo, že bys mohl získat jeho souhlas. – Počkat, jistá možnost by tu byla – co kdybys mu řekl, že už jsem ženatý: možná že

by se s daným stavem věcí smířil snáz. Víš, namoučest, tolik mě dojalo, cos mi tu líčil, a svou Andulku tak vřele miluju, že si skoro přeju, abych to byl udělal, bez ohledu na následky."

Tom radostně schválil ten nápad a slíbil, že se podle něho zařídí. Nato se rozloučili: Nightingale šel navštívit svou Andulku a Tom pana Nightingala staršího.

8. Kapitola

Co se odehrálo mezi Tomem a panem Nightingalem starším, a dále příjezd osoby v tomto příběhu ještě nezmíněné.

Pomiňmež římského satirika, jenž odpíral Štěstěně božství, i stejně zacílené mínění Senekovo: Cicero, jenž podle mne moudrostí předčí oba, výslovně hlásá pravý opak, a jisto je, že se v životě přihodí události podivuhodné a nevypočitatelné, které se zdánlivě vymykají všemu lidskému umu i předvídavosti.

Jedna z nich potkala nyní Toma, když zastal pana Nightingala staršího ve chvíli tak výjimečné, že ani Štěstěna, jíž se právem Římané kořili co bohyni, by něco takového nespískala. Zkrátka pan Nightingale starší a otec mladé dámy, již vyhlédl synovi za nevěstu, kolik hodin tvrdě licitovali; slečnin otec právě odešel a zůstavil otce ženichova v blaženém pomyšlení, že prosadil svou v dlouhém měření sil, při němž se jeden snažil druhého podfouknout, a oba se loučili, jak se v takových případech nezřídka stává, s radostným vědomím, že vítězství je jejich.

Pán, jehož Tom přicházel navštívit, byl, jak se říkává, muž světa znalý, to znamená, že se za všech okolností choval tak, jako by byl přesvědčen, že není jiného světa než vezdejšího, a proto je třeba co nejvíce ho využitkovat k vlastnímu prospěchu. V mládí byl vychován k životní dráze obchodníka, v tomto oboru se domohl značného jmění, poslední dobou však jej začal zanedbávat, přesněji řečeno přešel od obchodování se zbožím k obchodování výhradně s penězi; těch měl hojné zásoby a uměl je znamenitě uplatnit, aby se to bohatě rentovalo: někdy přitom využíval potřeb soukromých lidí, někdy potřeb veřejnosti. Zaobíral se penězi tak výhradně, že lze oprávněně pochybovat, zda ho vůbec napadlo, že na světě existuje ještě něco jiného; rozhodně jsme si přinejmenším jisti jeho pevnou mírou, že nic jiného nemá takovou cenu.

Čtenář se proto dozajista se mnou ztotožní v názoru, že Štěstěna nemohla Tomovi vybrat člověka, u něhož by měl horší vyhlídky na úspěch, právě tak jako mu ta vrtkavá dáma nemohla zatroubit k útoku v beznadějnější chvíli.

Jelikož peníze byly vždycky to první, nač zmíněný pán pomyslel, tak i teď, ledva uviděl ve dveřích neznámého muže, hned vážil, zda mu peníze přináší, anebo si je od něho chce odnést. Podle toho, která z obou možností se jevila pravděpodobnější, pojal vždy o příchozím mínění příznivé či nepříznivé.

Naneštěstí pro Toma se nyní přiklonil k druhé zmíněné alternativě: minulého dne jej totiž navštívil mladý pán, jemuž jeho syn dlužil jistou částku z karet, a proto se ho při pohledu na Toma zmocnilo tušení, že půjde o podobnou záležitost. Jakmile tedy Tom pronesl, že přichází ve věci jeho syna, Nightingale otec v tom viděl potvrzení své předtuchy a rázně prohlásil, že se namáhá marně.

„Uhádl jste tedy, vážený pane, co mne k vám přivádí?“ divil se Tom.

„Pokud jsem to uhádl,“ zněla odpověď, „tak vám znovu opakuji, že se namáháte marně. Zřejmě jste jeden z těch povedených panáčků, co mého syna svádějí k všelijakým nepravostem, k prostopášnému hýření, na něž by nakonec zle doplatil, ale já za něho už žádné dluhy hradit nebudu, to vezměte laskavě na vědomí. Věřím, že se napříště takové společnosti už bude stranit. Kdybych o tom nebyl přesvědčen, nebyl bych mu opatřil nevěstu, protože bych nechtěl nikoho přivést do neštěstí.“

„Jakže, pane, tak tu slečnu jste mu našel vy?“ řekl Tom.

„Prosím vás, pane,“ odvětil Nightingale otec, „a co je vám vůbec do toho?“

„Ne, nehněvejte se prosím, drahý pane, že se zajímám o budoucí štěstí vašeho syna, jehož si upřímně vážím a mám ho rád. Právě kvůli tomu jsem přišel. Neumím ani vyjádřit, jak jste mne svými slovy potěšil, protože mám o vašem synovi to nejlepší mínění. Stejně tak není lehké slovy vyjádřit, jak hluboce si vážím vás, že jste projevil takovou velkorysost, takovou šlechetnost, takovou laskavost a shovívavost a přistoupil na sňatek se ženou, s níž bude váš syn nesmírně šťasten, na to bych přísahal.“

Málokdo nám tak padne do oka jako ten, jenž v nás zprvu vzbudil obavy: jakmile ty pominou, brzy zapomeneme na nepříjemné tušení a hledíme s vděčností právě na ty, kdo nás předtím vylekali.

Takový obrat zažil i pan Nightingale: jakmile zjistil, že po něm Tom nic nechce, hned se mu zalíbil. „Prosím, posaďte se, milý pane," vyzval ho. „Nevzpomínám si, že bych měl to potěšení vás znát, ale jste-li synův přítel a máte-li mi co říci ohledně té mladé dámy, rád vás vyslechnu. Také soudím, že s ní bude šťasten, a pokud ne, bude to jeho vina. Já jsem svou povinnost splnil a postaral jsem se o to hlavní. Má toho dost, aby to každému rozumnému, uvážlivému, střízlivému muži stačilo ke štěstí."

„To je pravda," ujišťoval ho Tom, „je to hotový poklad: tak krásná, tak jemná, tak milá a tak vzdělaná, skutečně velmi nadaná mladá dáma, obdivuhodně zpívá a zručně hraje na spinet."

„O tom jsem nevěděl," odpověděl Nightingale otec, „protože tu slečnu osobně neznám, ale tím víc se mi zamlouvá, co říkáte, a vážím si jejího otce, že tyhle přednosti nijak nezdůrazňoval, když jsme se dohadovali. To mu budu vždycky přičítat ke cti. Hlupák by to vynášel jako nádavek k jejímu věnu, ale k jeho cti budiž řečeno, on se o tom slůvkem nezmínil, třebaže krása a vzdělání u ženy rozhodně nikdy neškodí."

„Ujišťuji vás, pane," tvrdil Tom, „že je obojím bohatě nadána. Obával jsem se, to přiznávám, že se budete trochu zdráhat, váš syn mi totiž sdělil, že tu slečnu neznáte, a proto jsem přišel, abych na vás naléhal, abych vás zapřísahal: přijměte za snachu tuto dámu, která má nejen přednosti, o nichž jsem už mluvil, ale ještě řadu dalších."

„Pokud je tohle účel vaší návštěvy," podotkl Nightingale otec, „jsme vám oba zavázáni; můžete být docela klidný, mně její věno vyhovuje."

„Drahý pane, ctím vás víc a víc," odpověděl Tom. „Že jste v tom směru tak nenáročný a ochotně se spokojíte s málem, to svědčí o vaší velké moudrosti a ušlechtilosti."

„Tak málo to zase není, panáčku, to zase ne," odpověděl otec.

„Vaše šlechetnost mne překonává," řekl Tom, „A dovolte mi podotknout, že činíte velmi rozumně, protože je šílenstvím považovat peníze za jediný základ lidského štěstí. Lépe mít takovouhle ženu, třeba s nicotným věnem."

„Vidím, příteli," podotkl Nightingale otec, „že máte na peníze přísná měřítka, anebo znáte lépe tu slečnu samu než její poměry. Co myslíte, jaké věno tak dostane?"

„Jaké věno?" opakoval Tom, „inu, pro vašeho syna to nestojí ani za řeč."

„No prosím, prosím," uznal ten druhý, „snad mohl pořídit lépe."

„S tím nesouhlasím," řekl Tom, „protože taková druhá se nenajde."

„To je možné, ale já myslím co do věna," odpověděl pan Nightingale. „No tak, co myslíte: kolik váš přítel vyžení?"

„Kolik?" zvolal Tom. „Kolik! No tak 200 £ přinejlepším."

„Děláte si ze mě legraci, mladíku?" zamračil se pan Nightingale.

„Ne, to rozhodně ne," ujišťoval ho Tom. „Myslím to vážně a naopak jsem jistě zašel až do krajnosti. Pokud té slečně křivdím, omlouvám se."

„To tedy křivdíte," zvolal otec, „já vím bezpečně, že má padesátkrat tolik, a taky padesátkrát tolik vyklopí, než svolím, aby se s ní syn oženil."

„Je pozdě hovořit o svolení – i kdyby neměla ani padesát grošů, váš syn se s ní už oženil," řekl Tom.

„Můj syn že se oženil!" žasl starý pán.

„Já tušil, že to nevíte," řekl Tom.

„Můj syn se už oženil se slečnou Harrisovou!" opakoval pan Nightingale.

„Se slečnou Harrisovou?" řekl Tom. „To ne, pane: se slečnou Annou Millerovou, dcerou paní Millerové, u níž bydlel; s mladou dámou, jejíž matka sice bere na byt, ale –"

„Tropíte si ze mne šašky, nebo mluvíte vážně?" zahromoval otec.

„Odsuzuji všechno šaškování, vážený pane," odpověděl Tom. „Přišel jsem za vámi ve velice vážné záležitosti, neboť jsem se domníval, a oprávněně, jak vidím, že se vás syn neodvážil obeznámit se svou ženitbou, která mu nevynesla vámi očekávané věno; pověst dámy ale vyžaduje, aby jejich sňatek vešel co nejdříve ve známost."

Otec zůstal, jako když do něho hrom uhodí, a vtom vešel do místnosti další pán, který ho pozdravil jako bratra.

Ač oba tyto muže vázalo tak úzké krevní pouto, povahově tvořili téměř dokonalé protiklady. Bratr, který právě přišel, rovněž začínal jako obchodník, jakmile však dal stranou 6000 £, zakoupil za větší část těch peněz malé panství, uchýlil se na venkov, tam se oženil s dcerou

faráře bezobročníka, nevěstou ani krásnou, ani bohatou, která ho zaujala svou nadmíru milou a veselou povahou.

S touto ženou pak prožil pětadvacet let způsobem, jejž jistí básníci připisují bukolickému zlatému věku, spíše než podle vzorů, jaké nabízí dnešní doba. Měli spolu čtyři děti, dospělého věku však dosáhla pouze jedna dcera, již bez obalu řečeno s manželkou pěkně rozmazlili: to znamená, že ji vychovávali s nesmírnou oddaností a láskou, ona jim to oplácela stejně vřele, a proto právě odmítla velice výhodnou partii s pánem jen něco málo přes čtyřicet, jelikož se nemohla odhodlat opustit rodiče.

Slečna, již pan Nightingale vyhlédl synovi, byla blízká sousedka jeho bratra a stýkala se s jeho neteří, a vlastně kvůli té zamýšlené svatbě přijel druhý pan Nightingale do Londýna: ne aby k ní přispěl, ale aby bratrovi ten záměr rozmluvil a zabránil v synovcově neštěstí. Nic jiného ho podle jeho názoru ve svazku se slečnou Harrisovou čekat nemohlo, protože měla sice velké věno, ale zato ani její osoba, ani její povaha neskýtaly naději na spokojené manželství: byla totiž dost vytáhlá, dost hubená, dost ošklivá, dost afektovaná, dost hloupá a dost nevrlá.

Sotva mu tedy bratr oznámil, že se syn oženil s jakousi slečnou Millerovou, srdečně se zaradoval, a když otec začal synovi spílat a odsuzoval ho k žebrácké holi, druhý pan Nightingale se mu jal takto domlouvat:

„Kdyby ses přestal rozčilovat, bratře, zeptal bych se tě, miluješ-li svého syna tak, abys myslel na jeho dobro, anebo jenom na svoje. Patrně bys mi odpověděl, a snad i upřímně, že myslíš na jeho dobro, a nepochybně ti také šlo o to, aby s nevěstou, kterou jsi mu vybral, žil ve šťastném manželství.

Jenomže předepisovat jiným, jak mají být šťastni, to mi, bratře milý, odjakživa připadalo proti zdravému rozumu, a trvat na tom je velká krutost. Běžně se to děje, já vím, nicméně je to omyl. A je-li to proti zdravému rozumu za všech okolností, platí to dvojnásob o sňatku, kde štěstí závisí výlučně na citovém poutu mezi oběma zúčastněnými.

Odjakživa jsem proto považoval za velký nerozum, aby si rodiče osobovali právo volby za své děti, protože nutit někoho do citu je nemožné: ba láska se natolik zpěčuje násilí, že dost možná vinou jisté neblahé, ale nevyléčitelné tvrdohlavosti v naší povaze nesnáší ani domlouvání.

Moudří rodiče by tedy neměli vynucovat si svou vůli, ale na druhou stranu mají právo předpokládat, že je děti v té věci požádají o radu, a přísně vzato by měli mít přinejmenším právo veta. Synovec se oženil bez tvého vědomí, a tím se rozhodně proti tobě provinil, to uznávám. Ale ruku na srdce, bratře: nejseš si tím i sám trochu vinen? Častokrát jsi mu vykládal své názory na ženitbu: cožpak z toho nezískal jistotu, že mu svolení určitě odepřeš, nebude-li nevěsta řádně vyvěněna? Nepramení také nyní tvůj hněv jen a jen z téhle příčiny? A jestli on nedostál své povinnosti, nepřekročil jsi naopak zase ty svou pravomoc, když jsi mu bez jeho vědomí domluvil sňatek se slečnou, kterou jsi v životě neviděl, ale kdybys ji byl viděl a poznal jako já, musel bys ztratit zdravý rozum, abys vůbec začal uvažovat o tom, přivést ji do rodiny.

Přesto uznávám, že synovec pochybil, ale není to snad chyba neodpustitelná. Jednal bez tvého souhlasu za okolností, kdy si jej měl vyžádat, ale přece jen jde v té záležitosti především o něho: sám musíš uznat a taky to uznáš, že kdybys na to pohlížel jen z hlediska jeho zájmů a bohužel se stalo, že byste se v názoru neshodli a on správně neodhadl, co mu přinese štěstí, přece bys mu to, bratře, miluješ-li svého syna, všechno ještě neznesnadnil! Chceš se přičinit, aby jeho prostá volba dopadla co nejhůř? Vynaložíš úsilí, aby čin, jehož možná stejně bude litovat, mu přinesl neodvratnou zhoubu? Slovem: když už zavinil, že ho neuznáš za hodna zajistit mu život v hojnosti, budeš tu mladou dvojici pronásledovat ještě dál?“

Svatý Antonín silou své katolické víry ovládl ryby. Orfeus i Amfíón dokázali ještě něco víc: čaromocí své hudby pohnuli věcmi neživými. Podivuhodné to činy! Avšak ani v dějinách, ani v bájesloví není zaznamenán případ, že by někdo silou rozumového argumentu pohnul zatvrzelým lakomcem.

Pan Nightingale starší se nepustil s bratrem do debaty, poznamenal pouze, že se odjakživa liší v názoru na výchovu dětí. „Škoda, přeškoda,“ prohlásil, „že jsi všechnu svou starostlivost nesoustředil jen na vlastní dceru, bratře, a o mého syna se nestaral: tvé poučování i tvůj příklad mu rozhodně nepřinesly užitek.“ Mladý Nightingale byl totiž strýcův kmotřenec a žil v jeho rodině víc než u otce. Strýc také často prohlašoval, že ho má rád skoro stejně jako svou dceru.

Tom byl tímto dobrotivým pánem nadšen; a když po dlouhém přemlouvání a domlouvání bylo zřejmé, že otec Nightingale je čím dál tím popuzenější, místo aby se uklidňoval, odvedl Tom strýce za synovcem k paní Millerové.

9. Kapitola

O podivných věcech.

Když se Tom vrátil domů, panovala tam situace zcela jiná než při jeho odchodu. Paní Millerová, obě dcery a mladý pan Nightingale seděli u večeře a strýček se k nim hned bez všech ceremonií přidružil: znal se totiž už se všemi, protože synovce několikrát v tomto domě navštívil.

Strýc Nightingale zamířil rovnou k slečně Andulce, přivítal se s ní a pogratuloval jí, právě tak jako vzápětí matce a mladší sestře; nakonec popřál i synovci tak srdečně a obřadně, jako by se byl oženil podle očekávání rodiny či ještě výhodněji a všechny předběžné náležitosti byly splněny.

Slečna Andulka a její údajný manžel zbledli a tvářili se přitom spíš hloupě než jinak; zato paní Millerová se při první příležitosti vzdálila, dala si Toma zavolat do jídelny, v záplavě vřelých slz se mu vrhla k nohám, nazývala ho svým dobrým andělem, spasitelem její ubohé rodiny a mnoha dalšími lichotivými a procítěnými přízvisky a vyjadřovala mu všemožně vděčnost, jakou prožívá člověk citlivého srdce, když mu druhý prokáže nejvítanější službu.

Když byla takto dala průchod svým citům, protože jinak by to byla v sobě neunesla, jak pravila, sdělila Tomovi, že se pan Nightingale s dcerou dohodli a zítra se budou brát. Tom nad tím vyjádřil velkou radost, a tu nebohá paní znovu upadla do záchvatu velebení a díkůvzdání, který jen s vynaložením značné námahy umlčel: nakonec ji ale přemluvil, aby se spolu vrátili k ostatním, které zastali ve stejně radostném rozpoložení jako předtím.

Všichni pak družně strávili dvě tři velmi příjemné hodiny a během té doby strýc, který se moc rád podíval skleničce na dno, strhl s sebou i synovce, až ten se ne snad opil, ale rozhodně dostal do nálady: nakonec mladý Nightingale odvedl strýce do pokoje, kde donedávna bydlel, a tam mu takto otevřel srdce:

„Jste ke mně odjakživa tak hodný a vlídný, strýčku, a teď mi ještě s tak nevídanou dobrotou nezazlíváte tenhle sňatek, který se přece jen dá pokládat za trošku neuvážlivý, a proto bych si nikdy neodpustil, kdybych k vám nebyl upřímný.“ Nato doznal, jak se věci mají doopravdy, a všechno mu to pověděl.

„Jakže, Jacku?“ podivil se strýc, „tak ty s tou mladou osobou nejsi sezdaný?“

„Nejsem, namoučest," odpověděl mladý Nightingale, „říkám vám čistou pravdu."

„Ale to rád slyším, hochu drahá!" zvolal strýc a zulíbal ho. „Udělal jsi mi velikou radost. Kdybys byl ženat, pomáhal bych ti ze všech sil, aby ten malér nedopadl nejhůř, ale je velký rozdíl, jak se díváme na něco, co už se stalo a napravit se nedá, a na to, co se teprve stát má. Nebraň se a naslouchej hlasu svého rozumu, Jacku: sám i bez cizího přesvědčování dojdeš k názoru, že by ses tím sňatkem dopustil velké bláhovosti."

„Jak to, strýčku?" namítl mladý Nightingale, „cožpak je rozdíl mezi činem, který jsme už vykonali, a tím, k němuž nás zavazuje čest?"

„Pchá!" odpověděl strýc, „čest je výtvor lidský a lidé nad ní mají moc stvořitele: vládnou jí a tvarují po libosti. Dobře přece víš, že nesplněný slib se v těchhle záležitostech bere na lehkou váhu; i kdyby to byl donebevolající případ, nikdo nad tím nebude dlouho kroutit hlavou a pobuřovat se. Myslíš, že by ti kvůli tomu některý muž později váhal dát svou sestru či dceru? Anebo že by tě některá sestra či dcera kvůli tomu váhala vyslyšet? Čest v těchto vztazích nehraje roli."

„Nezlobte se na mne, strýčku drahý, ale s tím nemohu souhlasit," bránil se mladý Nightingale, „nejen čest, ale i svědomí a prostá lidskost tu hrají roli. Jsem pevně přesvědčen, že kdybych teď tu dívku zklamal, nepřežila by to, a já bych měl na svědomí, že jsem ji zavraždil, navíc zavraždil tím nejnelítostnějším způsobem: že jsem jí zlomil srdce."

„Ale jdi, Jacku!" zvolal strýc, „ženská srdce se tak lehko nelámou, jsou odolná, hochu, moc odolná."

„Jenomže já ji mám rád, strýčku, a s jinou bych nebyl šťasten," odpověděl Nightingale. „Jak často jste mi říkal, že dětem má být dopřána možnost volby a že sestřence Harrietě také nebudete v ničem bránit."

„Za tím také stojím, jenomže ty děti si musí vybírat moudře. Zkrátka a dobře, Jacku, ty se s tímhle děvčetem musíš rozejít."

„Zkrátka a dobře, strýčku, já tohle děvče musím dostat."

„Tak ty takhle, mladíku?" vece strýc, „to jsem od tebe nečekal. Nedivil bych se, kdybys takhle odpovídal otci, který na tebe byl odjakživa jako na psa a zacházel s tebou jako tyran se svými otroky, ale já jsem s tebou jednal jako s kamarádem, a proto bych si od tebe snad

zasloužil něco lepšího: jenomže já vím, co za tím vězí, to všechno zavinila tvá nesmyslná výchova, a na té jsem se já moc málo podílel. Jo, to má dcera, kterou jsem vychovával jako kamarád, ta neudělá nic, aby se se mnou předem neporadila, a žádnou mou radu neodmítne.“

„V téhle věci jste jí ještě neradil, strýčku,“ řekl mladý Nightingale, „ale moc bych se divil, kdyby se sestřenka na váš výslovný příkaz rozešla se svou láskou.“

„Mou dceru neurážej!“ obořil se na něho strýc zhurta, „neurážej mou Harrietu. Vychoval jsem si ji tak, že se proti mé vůli nezamiluje. Dovolil jsem jí vždycky, aby si dělala, co se jí zlíbí, a tím jsem v ní vypěstoval zvyk, aby se jí líbilo to, co se zamlouvá mně.“

„Nehněvejte se na mne, strýčku,“ řekl mladý Nightingale, „rozhodně jsem neměl v úmyslu sestřenky se nějak dotknout, vždyť si jí upřímně cením; navíc jsem přesvědčen, že byste ji nevystavil tak trudné zkoušce a neporučil jí nic tak těžkého jako mně. – Ale, drahý strýčku, prosím vás, vraťme se k ostatním, aby se neznepokojovali, kde tak dlouho jsme. Chtěl bych vás, strýčku, také poprosit o laskavost: neříkejte nic, co by ranilo to děvče nebo její matku.“

„Toho se u mě bát nemusíš,“ řekl strýc, „mám dost rozumu, abych nepopouzel ženy; tuhle laskavost ti rád splním, ale na revanš požádám zase o něco já tebe.“

„S radostí vám skoro ve všem ochotně vyhovím, strýčku,“ řekl mladý Nightingale.

„Nežádám nic, než abys mě poctil svou společností a doprovodil mě do mého bytu, kde bychom si mohli o té věci pořádně promluvit,“ řekl strýc. „Těšilo by mě vědomí, že jsem naší rodině prokázal službu, pokud se mi to podaří, navzdory svéhlavosti a pošetilosti mého bratra, který si o sobě myslí, že snědl všechnu moudrost.“

Mladý Nightingale, jenž dobře věděl, že strýc je stejně svéhlavý jako otec, slíbil, že ho doprovodí domů, načež se vrátili do salónu, kde starý pán zachovával zdání stejně dobrého rozmaru jako předtím.

10. Kapitola

Krátká kapitola, jíž se tato kniha uzavírá.

Strýc se synovcem svou dlouhou nepřítomností zneklidnili všechny, které opustili, a to tím víc, že v průběhu rozhovoru strýc nejednou zesílil hlas, až dolehl i dolů do salónu, a třebaže slovům nebylo rozumět, Andulku i její matku přepadla zlá předtucha a nevyhnul se jí ani Tom.

Když se tedy ti lidičkové znovu ocitli pospolu, zračila se jim všem na tvářích zřejmá změna: předchozí dobrou pohodu vystřídal teď výraz ne tak blahý. Takovou změnu v našem podnebí běžně prodělává počasí: slunce zakryjí mračna, červen vystřídá prosinec.

Přitom zůstala tato proměna však skoro nepozorována, neboť každý se teď usilovně snažil zakrýt své myšlenky, hrát určitou roli, a to stálo tolik práce, že neměli čas sledovat daný výjev jako diváci. A tak strýc ani synovec nepostřehli známky toho, že by matka či dcera něco tušily, a matka ani dcera si neuvědomily, že starý tu přívětivost přehrává a mladý se do uspokojení, jež se mu smálo ze všech rysů, jen nutí.

Takhle se to myslím často stává, když dva přátelé soustředí všechen zájem jen na roli, již si předsevzali hrát, aby druha ošálili, přičemž ani jeden, ani druhý netuší, že i na něho se straží léčka, a nakonec se do svých tenat (abych to vyjádřil přiléhavým obrazem) chytí oba.

Z téže příčiny nebývá výjimkou, že na to také oba doplatí, ač jeden zpravidla hůř: jako ten, co prodal slepého koně a dostal za něj falešný peníz.

Naše společnost se po půlhodince rozešla a strýc si synovce odvedl: ten ale předtím pošeptal slečně Andulce, že se brzy ráno dostaví a svému slibu dostojí.

Tom, jehož se to týkalo nejméně, viděl nejvíc. Vytušil správně, co se stalo; jednak mu neušlo, jak velice se strýc ve svém chování změnil a ke zdvořilosti vůči slečně Andulce se nutí, a pak také odvést na noc ženicha nevěstě je počínání dozajista velmi neobvyklé a sotva se dalo vysvětlit jinak, než že mu mladý Nightingale odhalil pravdu, což se při jeho otevřené povaze a mírné podroušenosti jevilo víc než pravděpodobné.

Zatímco Tom v duchu vážil, má-li se těm nebohým lidem svěřit se svým podezřením, oznámila mu služebná, že si s ním přeje mluvit nějaká dáma. – Okamžitě se vzdálil, vzal si od služebné svíčku a doprovodil návštěvnici nahoru: tam mu v osobě slečny Honorie sdělila takové strašné zprávy o Žofince, že všechno ostatní okamžitě pustil z hlavy a celou svou zásobu soucítění spotřeboval na lamentování nad neblahým osudem svým i svého nešťastného andílka. Co to bylo za strašné zprávy, to se čtenář dozví, až mu vylíčíme četné události, které tomu předcházely, a to bude úkolem příští knihy.

KNIHA PATNÁCTÁ,

ve které příběh pokročí o dva dny.

1. Kapitola

Tak krátká, že nepotřebuje uvést.

Jistí spisovatelé nábožných či spíše mravoučných traktátů hlásají, že ctnost už na tomto světě vede bezpečně ke štěstí a neřest ke zkáze. Je to učení velice prospěšné a příjemné, proti němuž vznášíme jen jednu jedinou námitku: že neodpovídá pravdě.

Pokud tedy si pod pojmem ctnost tito spisovatelé představují konání v souladu s těmi kardinálními ctnostmi, které se jako dobré hospodyňky drží doma a starají se jen o blaho vlastní rodiny, jsem ochoten jejich argumentaci uznat; tak spolehlivě totiž všechny přispívají a vedou ke štěstí, že bych je nejraději v rozporu se všemi starověkými i moderními mudrci nazval moudrostí: s ohledem na život vezdejší není podle mého mínění rozšafnější nauky, než hlásali staří epikurejci, jimž se tahle moudrost jevila jako hlavní dobro, ani zpozdilejší než názory jejich pravých protikladů, moderních epikurejců, kteří zakládají veškeré blaženství na hojném ukájení všech smyslných choutek.

Pokud se však ctností rozumí (a podle mého by to tak snad mělo být) jistá blízká vlastnost, která má ponejvíce napilno mimo dům a o dobro ostatních se stará se stejným zanícením jako o své vlastní, pak bych nemohl tak beze všeho souhlasit, že tohle je nejspolehlivější cesta k lidskému štěstí, protože pak by bylo třeba, obávám se, zahrnout do představy o štěstí i chudobu a ponížení včetně všeho soužení, jaké lidstvu působí pomlouvání, závist a nevděk, ba někdy bychom si pro to štěstí museli zajít až do žaláře, jelikož si tam mnozí výše zmíněnou ctností dopomohli.

Nemám právě teď možnost vydat se na tak široké pole úvah, jaké se zde očividně nabízí; potřeboval jsem jen smést ze stolu učení, které mi překáželo: vždyť zatímco Tom konal převelice ctnostné skutky, když se ze všech sil snažil odvrátit od svých bližních neštěstí, ďábel či nějaký jiný zloduch, dost možná i v lidské podobě, se pilně činil, aby ho uvrhl do bezedného zármutku nad neštěstím jeho drahé Žofinky.

Zdálo by se, že tohle je výjimka z výše řečeného pravidla, kdyby skutečně o pravidlo šlo, protože jsme však na své životní pouti zřeli už tolik podobných výjimek, jímá nás oprávněná nedůvěra k učení, na němž je založeno: však se také podle našeho mínění příčí křesťanskému duchu, zaručeně se neshoduje s pravdou a navíc podkopává i jeden z nejšlechetnějších argumentů, jimiž sám rozum podporuje víru v nesmrtelnost.

Jelikož se teď v čtenáři jistě už probudila zvědavost (pokud v něm jaká dřímala) a dožaduje se ukojení, vynasnažíme se co nejrychleji jí vyhovět.

2. Kapitola

Kují se velice podlé pikle proti Žofince.

Vzpomínám si na jistého moudrého starého pána, který říkával, že když děti nedělají nic, dělají rotyku. Nehodlám toto osobité pozorování vztáhnout na celou krásnější polovinu lidstva, ale tolik bych snad podotknout směl, že když ženská žárlivost neplane v obvyklých barvách zuřivého běsnění, lze soudit, že se zmíněná zlolajná vášeň činí potají a zkouší podkopat, nač nechce zaútočit v otevřeném boji.

Názorným toho příkladem byla i lady Bellastonová: pod vlídnými úsměvy skrývala silnou nelásku k Žofince, a jelikož jasně zřela, že tahle mladá osoba stojí mezi ní a plným ukájením její vášně, rozhodla se, že se jí tak či onak zbaví, a šikovná příležitost na sebe nedala dlouho čekat.

Čtenář se snad laskavě rozpomene, že se Žofinka v divadle vylekala vinou vtipných a veselých mladých šviháků, kteří se mají za duši velkoměsta, a proto se uchýlila, jak jsme tehdy podotkli, pod ochranu jistého mladého šlechtice, který ji bezpečně dovedl ke kočáru.

Tento urozený muž býval častým návštěvníkem lady Bellastonové, s Žofinkou se tam od té doby, co přibyla do města, nejednou střetl, od první chvíle ho velice zaujala, a jelikož krása vynikne nejvíce ve chvíli nouze, vyděšená Žofinka se mu líbila ještě víc, ba můžeme směle tvrdit, že se do ní zamiloval.

Proto si pochopitelně nedal ujít takovou příležitost k bližšímu seznámení se zbožňovanou bytostí, jaká se mu nyní nabízela, kdy i pouhá slušnost vyžadovala, aby jí vykonal návštěvu.

Na druhý den po incidentu v divadle se tedy dal u Žofinky ohlásit, složil jí obvyklou poklonu a starostlivě se vyptal, zda se z dobrodružství předchozího večera už zotavila.

Láska je jako oheň: jakmile se pořádně rozhoří, hravě pak už vyšlehne plamenem, a tak Žofinka brzy dovršila svůj dobyvatelský úspěch. Čas letěl jako pták a vznešený lord strávil s dámou dvě hodiny, než ho vůbec napadlo, že tu návštěvu nepatřičně protahuje. Už jen tahle okolnost by bývala Žofinku poplašila, neboť ona si podržela schopnost vnímat a počítat, avšak dostalo se jí i výmluvnějších důkazů, co jejímu ctiteli hárá v duši: nevyznal se jí sice přímo, ale mnohá jeho slova byla příliš procítěná, příliš něžná, aby to bylo možno přičítat pouhé dvornosti, přestože tehdy byla dvornost v módě, na rozdíl od našich časů, kdy převládá její pravý opak.

Lady Bellastonová byla zpravena o návštěvě Jeho Lordstva, hned jak přišel, a velice ji uspokojilo, že se tak dlouho zdržel a že se tedy zřejmě všechno vyvíjí podle jejího přání, tak jak vytušila, když oba mladé lidi viděla podruhé spolu. Usoudila, podle mého mínění zcela správně, že by věci neprospělo, kdyby se mezi ně vtírala, a proto nařídila sloužícím, aby vyřídili Jeho Lordstvu, až bude odcházet, že by s ním ráda mluvila, a ve zbývajícím čase se ponořila do úvah, jak nejlépe uskutečnit záměr, jehož provedení se Jeho Lordstvo, o tom nepochybovala, rádo podujme.

Jen uvedli lorda Fellamara (tak byl onen mladý šlechtic titulován) k milostivé lady, hned na něj spustila: „I propána, mylorde, vy jste tu ještě? Už jsem si myslela, že vás lokajové z nedbalosti nechali odejít, a přitom s vámi potřebuji mluvit v jedné dosti závažné věci.“

„Vskutku se nedivím, lady Bellastonová,“ odpověděl, „že vás tak dlouhá návštěva překvapuje: zdržel jsem se přes dvě hodiny, a přitom jsem měl dojem, že neuplynula ani půlhodinka.“

„A co z toho mám usuzovat, mylorde?“ chtěla vědět dáma. „Zřejmě jste trávil čas příjemně, když vám tak nepozorovaně plynul.“

„V nejpříjemnější společnosti, jakou jsem kdy poznal, namoučest,“ řekl lord. „Prosím vás, lady Bellastonová, povězte mi, kdo je ta hvězda zářivá, kterou jste mezi nás tak nečekaně uvedla?“

„Jaká hvězda zářivá, mylorde?“ zeptala se milostivá lady s hraným údivem.

„Mám na mysli tu dámu, kterou jsem u vás onehdy zahlédl, včera v divadle jsem jí směl nabídnout rámě a nyní jsem jí vykonal tu nerozumnou návštěvu.“

„Ach, sestřenka Westernová!“ řekla. „Tak ta hvězda zářivá je dcera jednoho grobiánského venkovského vrchnostpána, v Londýně pobývá asi čtrnáct dní a je tu poprvé.“

„Byl bych namouduši přísahal, že vyrůstala u dvora, protože je nejen překrásná, ale navýsost jemná, rozumná a má dokonalé chování.“

„Vida!“ poznamenala dáma, „sestřenka si vás zřejmě získala!“

„Kéž bych já získal ji!“ opáčilo Jeho Lordstvo, „zamiloval jsem se do ní k zbláznění, namoučest.“

„A ani byste s ní tak špatně nepořídil,“ řekla dáma, „protože to bude bohatá nevěsta: mohu vám prozradit, že je jedináček, a panství jejího papá vynáší dobrých tři tisíce ročně.“

„V tom případě, madam, je to nejlákavější partie v celé Anglii,“ prohlásilo Jeho Lordstvo.

„Jestli se vám tak zamlouvá, upřímně bych vám přála, abyste ji dostal,“ řekla lady Bellastonová.

„Jste-li mi tak laskavě nakloněna, madam,“ pravilo Jeho Lordstvo, „a vzhledem k tomu, že je z vašeho příbuzenstva, prokázala byste mi tu čest a tlumočila jejímu panu otci mou žádost o ruku?“

„To myslíte vážně?“ zvolala dáma s předstíraným údivem.

„Mylady o mně jistě nepředpokládá, že bych si troufl žertovat v takové věci,“ odvětilo Jeho Lordstvo.

„V tom případě velice ochotně seznámím jejího otce s nabídkou Vašeho Lordstva a jsem si jista, že bude rád souhlasit. Je tu však jistá nesnáz: je mi trapné o tom mluvit, ale je to překážka, kterou asi nepřekonáte. Máte soka, mylorde, takového soka, jehož se sice rdím uvést jménem, avšak ani vy, ani celý svět proti němu nic nezmůže.“

„Och, lady Bellastonová, vrazila jste mi dýku do srdce a smrtelně mne zranila, namoučest!“ tvrdilo Jeho Lordstvo.

„Neříkejte, mylorde! A já myslela, že ve vás zaplane bojový duch. Zamilovaný muž, a mluví o dýkách v srdci! Čekala bych, že se budete dožadovat sokova jména, abyste s ním mohl zkřížit zbraň.“

„Ujišťuji vás, madam, že kvůli vaší líbezné sestřence jsem hotov snad ke všemu na světě, ale prosím vás, kdo je ten šťastlivec?“

„Je to,“ pravila dáma, „jako šťastlivci většinou bývají, člověk velmi nízký. Žebrák, panchart, nalezenec, muž v horších poměrech než kterýkoli z lokajů Vašeho Lordstva.“

„Je-li to možné, že by se mladá dívka tak žádoucí mínila takhle zahodit?“

„Bohužel, mylorde,“ odpověděla lady Bellastonová, „je to tak. Za to může venkov – zkázou všech mladinkých dívek je venov. Tam propadnou všelijakým romantickým představám o lásce a pámbuví jakým hloupostem, které jim město a vybraná společnost ani za celou zimní sezónu z hlavy nevyženou.“

„Vaše sestřenka je klenot nesmírné ceny, madam,“ pravilo Jeho Lordstvo. „Nesmíme dopustit, aby se uvrhla do zkázy!“

„Je to hrozné, mylorde,“ vzdychla dáma, „ale jak tomu zabránit? Rodina už dělala všechno možné i nemožné, ale to děvče je jako očarované a nedá si říci, dokud na to zle nedoplatí. Abych k vám byla docela upřímná: čekám, že s ním co nevidět uteče.“

„Hluboce se mne dotýká, co mi tu pravíte, lady Bellastonová,“ odvětilo Jeho Lordstvo, „zbožňuji vaši sestřenku i nadále, a navíc ji hluboce lituji. Musí se najít způsob, jak ten vzácný klenot zachránit. Zkusila jste jí už rozumně domluvit, mylady?“

Dáma se afektovaně zasmála a pravila: „Dozajista znáte ženy natolik, drahý mylorde, abyste nečekal, že si to mladá dívka dá rozmluvit, když se zamiluje? V tom jsou ty vzácné klenoty tak hluché jako klenoty, které je zdobí. Jen čas, mylorde, čas je jediný lék na takové bláznovství, jenomže sestřenka účinnosti tohoto léku zabrání. Zkrátka, tady nepomůže nic než násilné řešení.“

„Co si počít?“ zvolalo Jeho Lordstvo. „Jak postupovat? Našel by se nějaký účinný způsob? – Ach, lady Bellastonová, není, čeho bych se neodvážil s vyhlídkou na takovou odměnu.“

„Nic mne nenapadá,“ odpověděla dáma po krátké odmlce, znovu se zamyslela a pak prohlásila: „Namouduši, že si s tím děvčetem nevím rady. – Pokud ji máme zachránit, musí se něco podniknout bezodkladně, a jak už jsem řekla, jinak než násilím to nepůjde. – Jestli mylorda poutá k sestřence skutečně vážný cit (a abych k ní byla spravedlivá, až na tuhle hloupou zamilovanost, jejíž pošetilost sama brzy nahlédne, je to dívka všestranně žádoucí),

myslím, že by tu jedna cesta byla, je ale velmi nepříjemná a skoro se bojím na ni i jen pomyslet. – Vyžaduje velkou kuráž, to přiznávám.“

„Neuvědomuji si, madam, že bych v tom směru byl nevybaven, a doufám, že si to o mně nemyslí nikdo druhý. Byl bych bláhový, kdybych v této věci váhal,“ prohlásilo Jeho Lordstvo.

„Vůbec by mne nenapadlo o vás pochybovat, mylorde,“ odvětila dáma. „Spíše si nejsem jista vlastní odvahou, protože bych na sebe brala monstrózní riziko. Zkrátka, musela bych se tolik spolehnout na vaši čest, jako se moudrá žena na muže za žádných okolností nespoléhá.“

I v tomto punktu ji lord Fellamar neváhal ujistit, však měl také reputaci bez poskvrnky a všeobecně o něm po právu panovalo dobré mínění.

„Musím to uznat, mylorde,“ řekla, „ale nemohu si pomoci, bojím se. – Ne, rozhodně ne. – Přinejmenším musíme dříve vyzkoušet všechny jiné cesty. Můžete se uvolnit a poobědvat dnes tady? Mylord tak bude mít příležitost poznat slečnu Westernovou trochu blíž. – Ujišťuji vás, že nezbývá mnoho času. Nebude tu nikdo krom lady Betty, slečny Eaglové, plukovníka Hampsteda a Toma Edwardse: ti všichni brzy odejdou a já nebudu pro nikoho doma. Potom by se mylord mohl vyslovit trochu určitěji. A já se pokusím vám názorně předvést, jak na tom člověku lpí.“

Mylord jí náležitě vyjádřil vděčnost, pozvání přijal a pak se rozešli, aby se oblékli, neboť odbila třetí hodina ranní, anebo vyjádřeno po starém způsobu, odpolední.

3. Kapitola

Objasňuje blíž zmíněné pikle.

Čtenář patrně už dávno dospěl k závěru, že lady Bellastonová byla příslušnicí (a to nikoli bezvýznamnou) velkého světa, navíc však byla i velmi významnou členkou *Malého světa*, kterýmžto názvem se honosil vysoce vážený a úctyhodný spolek, jenž donedávna vzkvétal v našem království.

Mezi všemi dobrými zásadami, na nichž byl tento spolek založen, byla jedna zvlášť pozoruhodná: tak jako v onom čestném klubu hrdinů, který vznikl na konci minulé války, vládlo pravidlo, že každý člen musí nejméně jednou denně s někým zkřížit zbraň, tak zde měl každý člen za povinnost aspoň jedenkrát za čtyřiadvacet hodin vyprávět vtipnou smyšlenku, již by pak ostatní bratrstvo a sesterstvo šířilo dál.

I o spolku samém kolovalo mnoho lehkovážných povídaček, podle jejichž zvláštního ladění mnozí soudili, nejspíše právem, že vyšly z jeho středu. Tak například se vykládalo, že předsedou je sám ďábel a sedává tu osobně v čele tabule, avšak po bedlivém pátrání jsem zjistil, že na těchto údajích není ani zbla pravdy, že v tom spolku ve skutečnosti bývali velice slušní lidé a neškodné žertíky, které šířili, sloužily jen k pobavení a dobré náladě.

Pan Tom Edwards byl rovněž členem tohoto humorného spolku. Na něho se tedy lady Bellastonová obrátila jako na člověka pro daný účel nejvhodnějšího a požádala ho, aby vyprávěl jistou smyšlenku, až mu hodí narážku: to se mělo stát večer, až všichni hosté krom něj a lorda Fellamara odejdou a společnost zasedne ke kartám.

Do té doby tedy, to znamená mezi sedmou a osmou, nyní zveme čtenáře: lady Bellastonová, lord Fellamar, slečna Westernová a Tom Edwards hrají whist a v průběhu poslední trojhry se Tomovi dostane od lady Bellastonové smluvené narážky: „Namouvěru, Tome, s vámi poslední dobou nic není. Dřív jste nám pořád vyprávěl, co se po městě děje, a teď nic nevíte, jako byste žil kdesi mimo náš svět.“

Nato pan Edwards začal následovně: „Chyba není ve mně, madam, nadešel věk nudy, neděje se nic, co by stálo za zmínku. – Ale počkat, teď si vzpomínám: plukovníku Wilcoxovi se přihodil hrozný malér. – Chudáček Ned! Přece ho znáte, mylorde, všichni ho znáte: dělám si o něho vážně velké starosti.“

„A co ho potkalo, prosím vás?“ zeptala se lady Bellastonová.

„Ale – dnes ráno zabil nějakého muže v souboji, to je vše.“

Mylord nebyl zasvěcen, a proto se s vážnou účastí zeptal, koho že zabil. Edwards odpověděl:

„Mladíka, kterého nikdo nezná; je prý ze Somersetshiru, nedávno přibyl do města, nějaký Jones. Snad je to blízký příbuzný vrchnostpána Allworthyho, o němž se Vaše Lordstvo patrně už doslechlo. Viděl jsem toho mládence ležet v kavárně a byl to namouduši ohromně fešný nebožtík.“

Žofinka se právě chystala rozdávat, když jim Edwards začal líčit, že kdosi padl v souboji: i přestala a poslouchala, protože ji takovéhle události dojímaly, jen ale domluvil, pokračovala znovu v rozdávání, jednomu dala tři karty, jinému sedm a třetímu deset, načež zbytek karet upustila na zem a skácela se v křesle smyslů zbavená.

Přítomní si počínali jako obvykle v takovém případě. Nastal obvyklý rozruch, přivolána byla obvyklá pomoc a Žofinka nakonec, jak tomu obvykle bývá, zase přišla k sobě a hned vzápětí ji na její přání odvedli do její komnaty. Mylord naléhal, aby byla obeznámena s pravým stavem věcí, a lady Bellastonová tak učinila: pokusila se to zlehčit jako nevinné žertování, a aby Žofii uchlácholila, opakovaně ji ujišťovala, že ani Jeho Lordstvo, ani pan Edwards, jehož tu povídačku naučila, o pravém pozadí celé záležitosti nic nevědí.

Nebylo třeba dalších důkazů, aby lord Fellamar uvěřil, že mu lady Bellastonová vylíčila celý ten případ věrně, a když se vrátila z Žofiiny komnaty do salónu, dohodly se obě tyto urozené osobnosti na jistém plánu, jenž se sice Jeho Lordstvu nejevil příliš podlý (jelikož se slavnostně zapřísáhl a také to slavnostně mínil dodržet, že slečně všechno vynahradí dodatečným sňatkem), avšak mnozí naši čtenáři jej oprávněně s rozhořčením odsoudí.

K jeho osudnému uskutečnění mělo dojít nazítří v sedm hodin večer; lady Bellastonová si vzala na starost, že Žofinka bude sama a že k ní lorda uvedou. Celá domácnost se měla zamýšlenému činu přizpůsobit: služebnictvo bylo posláno z domu, krom slečny Honorie, již hodlala lady Bellastonová ponechat u Žofie až do poslední chvíle, aby to nevypadalo podezřele, a pak ji zaměstnat co nejdál od místa zlého činu, aby nic neslyšela.

Když se byli takto dopodrobna dohodli, Jeho Lordstvo se odporoučelo a milostivá lady si šla lehnout, navýsost spokojená se záměrem, o jehož úspěšném uskutečnění neměla důvod pochybovat a který zaručoval, že Žofie nebude už více stát v cestě jejím pletkám s Jonesem, a přitom jí to nebude nikdo zazlívat, i kdyby všechno vyšlo najevo, čemuž se však nepochybně podaří zabránit urychleným sňatkem, k němuž zneuctěná dívka bude muset svolit, a všichni její příbuzní se z takové partie zaradují.

Táž spokojená pohoda však nevládla v duši druhého spiklence: jeho duch kolísal a v obavách se zmítal, jak to vznosným veršem popisuje Shakespeare:

Čas mezi provedením hrozné věci
a prvním hnutím, celé mezidobí,
je jako přízrak, jako těžký sen.
Duch se sborem svých činorodých sluhů
dlí na poradách; a tu člověk je,
jak malá říše za bezvládí, hříčkou
zuřivých povstání a převratů.

V první chvíli v něm zvítězila milostná vášeň a dychtivě se chopil záměru, zvlášť když mu jej navrhla příbuzná dotyčné dámy, ale později poduška, ta přítelkyně rozmýšlení, předvedla mu chystaný čin v patřičných černých barvách, se všemi důsledky, které to nevyhnutelně bude mít, i s těmi, jež by se k nim ještě mohly přidat, a tu začalo jeho odhodlání vyprchávat, přesněji řečeno přešlo na druhou stranu, a tak když v něm celou noc zápasily čest a chtíč, čest nakonec zvítězila a on se rozhodl, že lady Bellastonovou navštíví a od dohody ustoupí.

Lady Bellastonová dlela ještě na lůžku, ač den již značně pokročil, a Žofinka u ní seděla, když jí panská přišla oznámit, že se dostavil lord Fellamar a čeká dole v salóně; milostivá lady mu vzkázala, aby laskavě posečkal, že ho hned přijme, ledva se ale za služebnou zavřely dveře, jala se Žofinka sestřenku naléhavě prosit, aby ji návštěv toho protivného lorda (tak ho označila, ač trochu nespravedlivě) ušetřila. „Vím, co má v úmyslu," řekla, „protože mi včera docela nezastřeně vyznával lásku; já si to ale nepřeju, a proto bych byla milostivé lady vděčná, kdyby mě s ním nenechávala o samotě a kdyby přikázala služebnictvu, že pro něho nikdy nejsem doma."

„Ale, holčičko!" řekla lady Bellastonová, „vy venkovská děvčata nemáte v hlavě nic než milování: představujete si, že každý muž, který na vás zdvořile promluví, už se vám chystá vyznat lásku. Tohle je jeden z nejšarmantnějších londýnských mladých kavalírů, a já jsem přesvědčena, že za tím není nic než trocha dvornosti. Vyznat vám lásku! Upřímně bych si přála, aby to udělal, a v tom případě byste byla vyložený blázen, kdybyste ho odmítla."

„Já tedy zaručeně ten vyložený blázen budu," zvolala Žofinka, „a proto bych prosila, aby mi jeho návštěvy nebyly vnucovány."

„Nemáte se čeho bát, holčičko," řekla lady Bellastonová. „I kdybyste si usmyslila utéct s tím Jonesem, nevím, kdo by vám v tom dokázal zabránit."

„Ujišťuji vás, madam, na svou čest, že mi křivdíte," hájila se Žofinka. „Neuteču s žádným mužem, a také se proti otcově vůli neprovdám."

„No dobrá, dobrá, a nemáte-li dnes náladu na společnost, slečno Westernová, beze všeho se odeberte do své komnaty; já z Jeho Lordstva strach nemám a dám si ho zavolat sem do oblékárny."

Žofinka milostivé lady poděkovala a odešla; krátce nato byl Fellamar uveden.

4. Kapitola,

v níž se ukazuje, jak nebezpečným advokátem je dáma, dá-li svou výmluvnost do služeb zlého činu.

Jakmile lady Bellastonová pochopila, že se mladý lord zdráhá, jala se znevažovat jeho výhrady se stejnou ironickou přezíravostí jako ty moudré právnické hlavy, známé co advokátíci z newgateského kriminálu, znevažují výčitky svědomí u mladého svědka.

„Milý lorde, vidím, že potřebujete doušek něčeho na povzbuzení," řekla. „Pošlu k lady Edgelyové pro nějaký účinný dryják. Pchá! Seberte se trochu! Nahání vám hrůzu slovo *znásilnění*? Či se obáváte – ? Hm, kdyby se případ s Helenou udál za našich časů, připadalo by mi to nepřirozené. Myslím počínání Paridovo, nikoli rozdychtěnost jeho dámy, protože všechny ženy milují muže smělé. Anebo ten případ se Sabinkami – ale to se také chválabohu stalo za starých časů. Vaše Lordstvo se možná diví, jak jsem sečtělá, ale i pan Hooke ve svých *Římských dějinách* uznává, že z nich poté byly docela obstojné manželky. A pokud mne tušení neklame, řada mých vdaných přítelkyň byla od manžela znásilněna."

„Drahá lady Bellastonová, neposmívejte se mi takhle!" bránil se Fellamar.

„A to se domníváte, milý lorde, že by se vám některá Angličanka v duchu nevysmála, byť se naoko tvářila sebemravněji? Nutíte mne do nezvyklých řečí a odsouzeníhodně mnoho vám toho na nás ženy prozrazuji. Mně stačí vědomí, že jednám v dobrém úmyslu, že tak činím pro sestřenčino dobro, protože si myslím, že přes to přese všechno z vás nakonec bude její manžel: však bych ji také neměla k tomu, aby se zahodila jen pro ten titul. Nechci, aby mi později vyčítala, že přišla o smělého muže, protože odvahu tomu nebohému mladíkovi přiznávají i jeho nepřátelé."

Nechť ti, kdo už měli to potěšení slyšet od manželky či milenky podobné úvahy, sami řeknou, zda se jim poslouchají příjemněji, když je pronáší ženský jazyk. Jisto je, že Jeho Lordstvu se vtiskly do paměti hloub než cokoli, co by mu v té chvíli byl uměl říci Démosthenés s Ciceronem dohromady.

Jen lady Bellastonová postřehla, že se jí podařilo popíchnout hrdost mladého lorda, jala se jako pravý mistr řečnického umění přivolávat jí na pomoc další city.

„Jen ať se mylord laskavě rozpomene," řekla už vážnějším tónem, „že s tou záležitostí vyrukoval první on, protože já bych rozhodně nechtěla budit dojem, že vám sestřenku vnucuji. Osmdesát tisíc liber se prosadí i bez advokáta."

„A právě tak by se kdekoli prosadila slečna Westernová i bez svého věna," řekl mylord, „protože podle mého názoru se jí krásou žádná ani zpola nevyrovná."

„Zajisté, mylorde," odvětila lady Bellastonová a pohlédla do zrcadla. „Ujišťuji vás, že jsou na světě ženy, které se jí krásou vyrovnají i víc než zpola, ale tím ji nechci podceňovat, je to rozkošné děvče a za pár hodin už ji bude mít v náručí ten, kdo si ji sice nezaslouží, ale musím uznat, že mu odvaha nechybí."

„Dost možná, madam," podotklo Jeho Lordstvo, „ale nezaslouží si ji, a pokud mne nebesa či milostivá lady nezklamou, budu ji mít do té doby v náručí já."

„To je slovo hodné muže, mylorde," pochválila ho dáma. „Slibuji vám, že z mé strany vám žádné zklamání nehrozí, a jsem přesvědčena, že do týdne budu zvát Vaše Lordstvo veřejně bratránkem."

Zůstatek toho výjevu tvořily už jen projevy nadšení, omluvy a komplimenty, jaké se velmi příjemně poslouchají, když se nás týkají, ale vyprávěny z druhé ruky působí poněkud nudně. Proto zde tento rozhovor ukončíme a popílíme k osudové hodině, kdy se všechno spiklo ke zkáze ubohé Žofinky.

Jelikož tohle bude nejtragičtější událost z celého našeho vyprávění, vyhradíme jí samostatnou kapitolu.

5. Kapitola

O událostech, jež čtenáře dost možná dojmou, a jiných, jež ho spíše překvapí.

Hodiny odbily sedmkrát a nebohá Žofinka, opuštěná a smutná, seděla a četla si v tragédii. Byl to Southernův *Osudný sňatek* a dospěla právě k tomu místu, kde si nešťastná Isabella snímá snubní prsten.

Kniha jí sklesla do klína a slzy se proudem vyřinuly z očí. Poddávala se svému rozcitlivění snad minutu, když vtom se otevřely dveře a vstoupil lord Fellamar. Žofinka prudce vstala, Jeho Lordstvo k ní přikročilo, hluboce se jí uklonilo a pravilo: „Obávám se, že k vám vpadám poněkud nenadále, slečno Westernová."

„Musím doznat, mylorde," řekla, „že mne vaše nečekaná návštěva překvapuje."

„Pokud jste mou návštěvu nečekala, slečno," odpověděl lord Fellamar, „pak byly mé oči špatnými tlumočníky mého srdce, když jsem měl naposled to potěšení pobývat ve vaší blízkosti: uzmula jste mi srdce, a sotva jste tedy mohla předpokládat, že za ním nebude následovat jeho vlastník."

Žofinka ve svém zmatku odpověděla na tuto nabubřelost (a velmi správně, tvrdím já) pohledem plným vrcholného opovržení. Mylord pohovořil v podobném tónu ještě déle. Nato se ho Žofinka rozechvěle zeptala: „Mám si snad myslet, mylorde, že jste pozbyl zdravého rozumu? Pro takové chování jiné omluvy není, Vaše Lordstvo."

„Ano, ocitl jsem se v tom stavu, jak předpokládáte," zvolalo Jeho Lordstvo, „a vy mi musíte prominout důsledky šílenství, jehož jste sama příčinou: láska mne nadobro zbavila rozumu, takže sotva vím, co činím."

„Namouvěru, nechápu ani vaše slova, ani vaše počínání, mylorde," řekla Žofinka.

„Dovolte mi tedy, abych se vám vrhl k nohám a obojí vám objasnil, abych vám obnažil duši a vyznal se, že vás zbožňuji k zbláznění. Ach, ty přelíbezné, božské stvoření! Jakou řečí jen vyjádřit, co mi v srdci hárá!"

„Musím vám sdělit, mylorde, že odejdu a nebudu tohle už déle poslouchat," řekla Žofinka.

„Ach, neopouštějte mne tak krutě!" zvolal, „kdybyste jen zpola tušila, jaká muka prožívám, vaše něžné srdéčko by se slitovalo nad tím, co vaše oči způsobily." Zhloubi si povzdechl, chytil ji za ruku a hudl hezkou chvíli tuto písničku, která by čtenáři nebyla o nic příjemnější než Žofince; zakončil pak prohlášením, že „být pánem celého světa, položil by jí ho k nohám."

Žofinka mu vytrhla ruku a temperamentně opáčila: „A já vás ujišťuji, pane, že bych váš svět i jeho majitele bez váhání odvrhla."

Chtěla odejít, ale lord Fellamar ji znovu chytil za ruku a pravil: „Odpusťte mi, anděli můj milovaný, když si dovolím, k čemu mi velí krajní zoufalství. – Věřte mi, kdybych měl naději, že byste přijala můj titul a majetek, obojí hodnoty nezanedbatelné, leda v porovnání s vámi, pokorně bych vám je nabídl. – Nesmím o vás přijít! – Bůh je mi svědkem, že raději duši ztratím! – Jste, musíte být a budete jen má!"

„Naléhavě vás žádám, mylorde, abyste zanechal marného usilování, já vás rozhodně nevyslyším. Pusťte mi ruku, mylorde, chci odejít a s vámi se už nikdy nesetkám.“

„Potom, slečno, musím využít této chvíle,“ zvolalo Jeho Lordstvo, „protože já nemohu a nebudu bez vás žít!“

„Co to znamená, mylorde?“ řekla Žofinka. „Vzbouřím celý dům!“

„Nebojím se ničeho, slečno, krom toho, že bych vás ztratil,“ odpověděl, „a tomu jsem rozhodnut zabránit jedinou cestou, jež mi v mém zoufalství zbývá.“ – I strhl ji do svého objetí, zatímco ona ze všech sil volala o pomoc, a byla by se jí určitě dovolala, kdyby byla lady Bellastonová s takovou péčí neodstranila všechny z doslechu.

Ubohou Žofinku však spasila šťastná náhoda: zaduněl jiný hlas, v němž její výkřiky zanikly, a celý dům se otřásal ryčným: „Kde je? Mordyjé, však já ji vynoruju, ani se nenaděje! Veďte mě do její komnaty, povídám! Kde je má dcera? Vím, že je tady, a dohledám si ji, jestli je mezi živými! Veďte mě k ní!“ – Při těchto posledních slovech se dveře rozletěly a dovnitř vtrhl vrchnostpán Western se svým farářem a družinou nohsledů v patách.

Jak strastiplné chvíle asi nebohá Žofinka prožívala, když rozlícený řev svého papá slyšela ráda! A jak ráda, protože jen díky jemu jí byl uchován duševní klid.

Žofinka i ve svém zděšení poznala tatíčkův hlas a Jeho Lordstvo i ve svém rozvášnění poznalo hlas rozumu, jenž ho ujistil, že teď asi nebude ta pravá chvíle k dovršení zlotřilých úmyslů. Slyšel, že se ten hlas blíží, rovněž pochopil, čí hlas to je (urozený pán nejednou zařval slovo „dcera“ a Žofinka, jak se bránila, volala tatíčka), a proto uznal za vhodné kořist pustit, když jí byl pouze strhl šátek a hrubými rty zranil spanilou šíji.

Nepropůjčí-li mi čtenář svou fantazii, sotva mu dokážu výstižně vypodobnit, v jaké situaci zastal ty dva pan Western, když vstoupil. Žofinka sklesla do křesla, pocuchaná, bledá, bez dechu, rozhořčením na lorda Fellamara skoro bez sebe: polekaná sice, ale víc potěšená tatíčkovým příchodem.

Jeho Lorstvo usedlo vedle ní: paruka mu visela nakřivo, oděv měl poněkud neupravený, u krku mu z košile koukalo víc, než bývá zvykem. Krom toho byl překvapen, polekán, zdrcen a zahanben.

Pokud jde o pana Westerna, ten byl momentálně zaskočen nepřítelem, jenž přečasto pronásleduje a moc málokdy nedohodni většinu venkovských vrchnostpánů v našem království. Otevřeně řečeno, byl opilý: tato okolnost spolu s jeho vrozenou popudlivostí nevyhnutelně způsobila, že se okamžitě vrhl k dceři, jal se jí zběsile spílat a byl by se na ní snad dopustil i ručního násilí, kdyby nezasáhl pan farář a nepokusil se ho uchlácholit: „Probůh, urozený pane, mějte na paměti, že dlíte v domě vznešené dámy. Snažně vás prosím, mírněte se ve svém hněvu; postačiž vám k uspokojení, že jste dceru nalezl: pomsta nám smrtelným nepřináleží. Čtu jemnostslečně na tváři upřímnou kajícnost. Dostane-li se jí otcovského odpuštění, jsem pevně přesvědčen, že projeví lítost nad minulými prohřešky a stane se vám opět poslušnou dcerou."

Síla farářových paží zapůsobila zprvu mocněji než síla jeho výmluvnosti. Poslední slova však také nezůstala bez účinku a vrchnostpán zavrčel: „Vodpustím jí, esli si ho veme. Esli si ho vemeš, Žofi, je šecko zapomenuto. Co nic neříkáš? Viděl kdy někdo takovou holku paličatou?"

„Naléhavě vás prosím, vzácný pane, zvolte trochu mírnější postup," domlouval mu farář. „Vyděsil jste jemnostslečnu tak, že pozbyla schopnosti řeči."

„Schopnost řeči si strč do –" odvětil urozený pán. „Tak ty se jí budeš zastávat? To je mi pěkný farář, straní vzpurnému dítěti! Ale obročí bys po mně chtěl, co? To ho radši pošlu čertovi do pekla."

„Prosím poníženě za prominutí," řekl farář. „Ujišťuji vzácného pána, že jsem nic takového na mysli neměl."

V té chvíli vešla milostivá lady Bellastonová, přistoupila k vrchnostpánu Westernovi, a ten pamětliv, co mu sestra kladla na srdce, vysekl ji hlubokou poklonu po způsobu venkovských pánů a složil jí pár vybraných komplimentů. Poté se okamžitě vrátil ke svým starostem: „Jen se podívejte, urozená lady sestřenko: máte před sebou nejneposlušnější dítě na světě. Vzdychá po takovém žebráckém lumpovi a nechce ani slyšet o jedné z nejlepších partií v celé Anglii, kterou jí dohazujeme."

„Ale, bratránku Westerne, jsem přesvědčena, že jí křivdíte," pravila dáma. „Slečna Žofie z toho má dozajista lepší pojem. Věřím, že neodmítne tak skvělou nabídku k sňatku, jak sama musí přiznat."

Tohle nedorozumění bylo ze strany lady Bellastonové záměrné: moc dobře věděla, koho má na mysli pan Western, ale snad předpokládala, že nakonec dá přednost lordovým námluvám.

„Slyšíš, co říká milostivá lady?“ obrátil se na dceru pan Western. „Celé příbuzenstvo tomu přeje. Hele, Žofi, buď hodná holka, poslechni a udělej tatínkovi radost.“

„Jestli vám udělá radost má smrt, tatíčku,“ řekla Žofinka, „dočkáte se už zakrátko.“

„To není pravda, Žofi, není to pravda, hrome, a ty to dobře víš,“ hádal se pan Western.

„Vždyť špatně chápete pana otce, slečno Žofi,“ pravila lady Bellastonová. „Má na zřeteli jen a jen vaše blaho, a všichni, kdo to s vámi dobře myslí, včetně mne, musí uznat, že touhle žádostí o ruku byla naší rodině prokázána velká čest.“

„Ano, všichni,“ opakoval pan Western, „vždyť to ani nebyl můj nápad, ona dobře ví, že s tím první přišla její teta. – Hele, Žofi, znova tě prosím: buď hodná holka a tady před urozenou lady sestřenkou řekni, že svoluješ.“

„Podejte mu ruku, sestřenko,“ domlouvala jí dáma, „dnes není v módě dlouhé okolkování a namlouvání.“

„Pchá, však na to budou mít času dost a dost,“ prohlásil pan Western, „namlouvat se můžou i potom. Lidi se přece můžou namlouvat, i když už spolu byli v posteli.“

Lord Fellamar si byl naprosto jist, že lady Bellastonová má na mysli jeho, a jelikož o žádném Blifilovi nikdy neslyšel, ani ho nenapadlo, že by otec nemluvil o něm. Přistoupil tedy k panu Westernovi a pravil: „Neměl jsem sice dosud čest vás osobně poznat, pane, ale jelikož vidím, že mne potkalo to štěstí a žádost mou jste vyslyšel, dovolte, abych se přimluvil za slečnu a ona byla prozatím ušetřena dalšího naléhání.“

„Tak vy se přimlouváte za mou dceru, pane?“ zvolal pan Western, „a kdo k čertu vůbec jste?“

„Jsem lord Fellamar, velevážený pane,“ odpověděl, „já jsem ten šťastný muž, jemuž jste prokázal tu čest a vyvolil si jej za zetě.“

„Co to melete, vy tajtrlíku jeden s krajkovým krejzlíkem?“ rozkřikl se pan Western. „Táhněte k šípku, vy zeťáku povedenej!“

„Nechám si od vás líbit víc než od kohokoli jiného, pane,“ řekl lord, „musím vám však sdělit, že nejsem zvyklý poslouchat takové invektivy bez nelibosti.“

„Z nelibosti mi polib šos," vyzval ho pan Western. „Myslíš, že se leknu takovýho třasořitky? Protože se ti to šídlíčko kejklá po boku? Hezky to šídlíčko vodlož, a já už tě naučím, aby ses neplet, do čeho ti nic není. – Já ti dám zeťákovat! Vypráším ti kacabajku!"

„Jak račte, pane," řekl mylord. „Vyvaruji se výtržností před dámami. Nic nenamítám, pane. Váš uctivý služebník, pane, hluboce se vám klaním, lady Bellastonová."

Jen Jeho Lordstvo zmizelo, obrátila se lady Bellastonová na pana Westerna:

„Propánakrále, pane bratranče, co jste to učinil? Nevíte, koho jste urazil, je to zámožný šlechtic se skvělým titulem, včera nabídl vaší dceři ruku a já byla přesvědčená, že takovou partii s největší radostí uvítáte."

„Mluvte za sebe, urozená lady sestřenko," odpověděl jí pan Western. „Já s žádnými lordy nechci nic mít. Moje dcera si veme řádného venkovského pána, jednoho jsem jí už vyhlíd, a toho dostane. – Mrzí mě, že tu byla milostivé lady na obtíž." Lady Bellastonová pronesla zdvořilý projev kolem slova obtíž, na který jí urozený pán odvětil:

„To je od vás moc milé – já bych pro milostivou lady sestřenku udělal totéž. Jak povídám, příbuzní si mají vypomáhat. Přeju milostivé lady dobrou noc. – Pojďte, slečinko, buď se mnou půjdete dobrovolně, anebo vás dám do kočáru odnést."

Žofinka řekla, že ho doprovodí bez násilností, ale prosila, aby jí zjednal nosítka, že na jiný způsob cestování nemá sil.

„Prosím tebe," zvolal vrchnostpán, „to mi chceš namluvit, že nemůžeš jet kočárem? Povídali, že mu hráli. Ne, ne, já už tě nespustím z očí, dokud nebudeš vdaná, to ti slibuju."

Nato Žofinka pravila, že je zřejmě odhodlán zlomit jí srdce.

„Jo, zlomím ti srdce, mordyjé, jestli ti zlomí srdce dobrý manžel! Ani čtvrťák, ani troník bych nedal za takovou potvoru neposlušnou!"

Nato strhl dceru za ruku, až se do toho znovu vložil důstojný pán Supple a prosil ho, aby volil mírnější metody. Vrchnostpán na něho zahromoval, vyzval ho, aby držel jazyk za zuby, a rozčiloval se: „Jseš na kazatelně? Na kazatelně si říkej, co chceš, ale mně žádnej pan páter nebude votravovat život a vykládat mi, co mám dělat. Přeju milostivé lady dobrou noc. Pojď, Žofi, buď hodná holka a všecko se v dobré obrátí. Vemeš si ho, ke všem čertům, vemeš si ho."

Dole pod schodištěm se objevila slečna Honoria, udělala panu Westernovi hluboké pukrle a chystala se připojit ke své jemnostslečně, ale urozený pán ji odstrčil: „Vari, slečinko, vari, vy už mi práh nepřekročíte!“

„To mi chcete vzít komornou?“ zeptala se Žofinka.

„Jo, milostslečinko, tuhle ti vemu,“ zvolal urozený pán, „ale neměj strach, že tě nebude mít kdo obsloužit, najdu ti jinou komornou, a lepší, žádnou takovouhle mrchu, co slečinkám vymejšlí, jak pláchnout.“ Nato strčil dceru a faráře do drožky, nastoupil za nimi sám a přikázal kočímu, aby je dovezl do hostince, kde se ubytoval. Cestou dovolil Žofince mlčet a zabavil se tím, že četl farářovi levity, co jsou to slušné způsoby, a jak se má správně chovat ke svému chlebodárci.

Možná že by byl pan Western dceru neodvedl tak lehce, kdyby si lady Bellastonová byla přála ji zadržet; jenomže té dobrotivé dámě přišel Žofinčin odchod do zajetí nemálo vhod, a když její záměr s lordem Fellamarem neuspěl, spokojila se ochotně tím, že se teď použijí zas jiné násilné metody v zájmu dalšího ženicha.

6. Kapitola

Jakými prostředky vrchnostpán vypátral dceru.

Mnoho je příběhů, kde je čtenář nucen strávit zjevení i mnohem neuvěřitelnější, než byl pan Western, aniž se mu dostane jakéhokoli vysvětlení, nám však velice leží na srdci posloužit mu, kdykoli je to v našich možnostech, a proto mu nyní odhalíme, jak se pan Western dozvěděl, kde dceru hledat.

V třetí kapitole předchozí knihy jsme naznačili (nemáme totiž ve zvyku prozrazovat víc, než je v dané chvíli třeba), že paní Fitzpatricková velmi toužila, aby jí strýček a tetinka Westernovi odpustili, a proto usoudila, že se jí nyní k tomu nabízí vhodná příležitost, když jim prokáže tu službu a zabrání Žofii spáchat stejný zločin, jímž ona na sebe přivolala hněv celého příbuzenstva. A tak když všechno důkladně rozvážila, rozhodla se sdělit tetince Westernové, kde sestřenka je, a sepsala tedy list, jejž úmyslně zaznamenáváme doslova.

Velectěná tetinko,

z důvodu, proč Vám píši, nebude snad můj list drahé tetince nemilý, alespoň kvůli jedné neteři, ač si nedělám mnoho naděje, že i kvůli druhé.

Zanechám dalšího omlouvání: na cestě k Vám, kdy v neštěstí jsem spěchala vrhnout se k Vašim nohám, jsem se prazvláštní shodou okolností střetla se sestřenkou Žofi, jejíž případ znáte lépe než já, ač i já, běda!, o tom něco vím: rozhodně jsem přesvědčena, že hrozí nebezpečí, pokud se tomu bezodkladně nezabrání, aby se nedopustila stejné osudné chyby, která mne, když jsem z hlouposti a pošetilosti nedbala Vašich moudrých a prozíravých rad, uvrhla do neštěstí.

Zkrátka, poznala jsem toho člověka, ba strávila jsem včera delší dobu v jeho společnosti, a musím doznat, že je to okouzlující muž. Jakou náhodou ke mně dospěl, s tím Vás teď nebudu unavovat, ale přestěhovala jsem se dnes ráno do jiného bytu, abych se mu ztratila a zabránila mu najít mým prostřednictvím cestu k sestřence, protože on dosud neví, kde je, a nebylo by radno, aby to věděl, dokud se jí pan strýček neujme. – Není tedy času nazbyt, a mně nezbývá než Vám sdělit, že je u lady Bellastonové, kterou jsem navštívila, a seznala jsem, že ji hodlá před příbuznými zatajit. Sama dobře víte, madam, že je to osobitá žena; mně ale nepřísluší, abych dámě tak moudré a světaznalé, jako jste Vy, něco napověděla, a proto se spokojím s oznámením holého faktu.

Doufám, madam, že péče o dobro rodiny, již tímto prokazuji, mne doporučí do přízně dámy, která vždy s hlubokým zanícením dbala cti a pravých zájmů nás všech; kéž by mi opět věnovala tu vlídnou náklonnost, která tvořila tak podstatný základ mého šťastného života v minulosti a je pro něj stejně nezbytná i do budoucna.

S nejhlubší úctou,
velevážená madam,
se Vám poroučí
Vaše poslušná a oddaná neť
Harrieta Fitzpatricková

Od Žofinčina útěku dlela milostslečna Westernová návštěvou u bratra, aby mu nebohému byla útěchou v neštěstí. Z této útěchy, jíž mu denně nadělovala porci, jsme ukázku uvedli už dříve.

Milostslečna právě stála zády k ohni, v ruce šňupeček, a odměřovala denní příděl zmíněné útěchy urozenému vrchnostpánovi, jenž se uchýlil ke krbu vykouřit si odpolední faječku, když jí doručili citovaný list; přečetla ho a podala bratrovi se slovy: „Prosím, vážený pane, zde se dovíte o své ovečce zbloudilé. Štěstěna vám ji opět navrací, a budete-li se řídit mou radou, dost možná ji ještě zachráníte.“

Sotva se urozený pán seznámil s obsahem listu, vyskočil z křesla, odhodil fajfku do plamenů a radostně zajuchal. Nato svolal lokaje, poručil si přinést škorně, osedlat Kavalíra a další koně a okamžitě poslat pro faráře Suppla. Když tohle všechno vykonal, obrátil se k sestře, chytil ji do náruče, přitiskl si ji k srdci a prohlásil: „Krucinál, co koukáš jako kakabus: copak nejsi ráda, že jsem tu holku našel?“

„Milý bratře,“ odvětila mu, „velký politik, jenž svým bystrozrakem prohlédne všechno skrz naskrz, objeví často v hlubinách docela jinou tvářnost věcí, než se jeví na povrchu. Pravda, situace působí poněkud povzbudivěji než v Holandsku, když Ludvík XIV. stanul před branami Amsterodamu, avšak celé tohle tažení vyžaduje jemnocit, jakým ty, bratře, neměj mi to za zlé, želbohu nevládneš. S dámou tak vznešenou jako lady Bellastonová musíš jednat podle jisté etikety, a ta předpokládá náročné znalosti o světě, které tobě, obávám se, chybějí.“

„Já vím, že o mně nemáš valné mínění, sestro,“ zahlaholil urozený pán, „ale tentokrát ti předvedu, kdo je trumbera. Znalosti o světě, pchá! Žiju na světě už dost dlouho, abych pochytil nějaké ty znalosti o soudní pravomoci i o zákonech. Co je moje, na to mám nárok, když vím, kde to je. Je to má vlastní dcera, a jestli si s ní neporadím, můžeš mi nadávat do hňupů třeba až do smrti! V Londýně budou smírčí soudcové jako všude jinde.“

„Chvěju se, už když tě poslouchám, bratře,“ zvolala milostslečna. „Kdyby sis jen dal říct, všechno by dopadlo dobře. Cožpak si opravdu myslíš, že do sídla vznešené dámy se vtrhne se zatykačem a sprostými biřici? Já ti vysvětlím, jak postupovat. Až přibudeš do města a obstaráš si slušný oděv (protože skutečně nemáš nic, v čem by ses před ní mohl ukázat), pošleš lady Bellastonové písemně své uctivé poručení a vyjádříš přání vykonat jí návštěvu. Až tě přijme, což zajisté učiní, všechno jí vylíčíš, zmíníš se patřičně o mně (tuším, že se znáte jen od vidění, ač jste spřízněni) a jsem pevně přesvědčena, že nato odejme neteři svou ochranu, protože ta jí kdovíco napovídala. Tohle je jediný možný způsob. – Smírčí soudcové, no ne! Snad si vážně nemyslíš, že bys mohl s takovou vyrukovat na vznešenou dámu v civilizované zemi?“

„Vznešená nebo podnešená!“ zařval urozený pán, „to by byla pěkně civilizovaná země, kdyby na ženské neplatily zákony! A proč bych já posílal komplimenty nějaké rajdě zatracené, která schovává dceru před jejím vlastním otcem? Povídám ti, sestro, že nejsem takový prosťáček, za jakého mě máš. Vím, že by sis přála, aby na ženské neplatily zákony, ale to není pravda; slyšel jsem onehdá na porotním soudě, jak Jeho Ctihodnost povídá, že zákony platí na každého. Ale to budou zas nějaké ty tvoje hanoverácké zákony, co?“

„Vážený pane Westerne, vaše ignoranství den ode dne víc košatí. Je z tebe hotový medvěd.“

„To bys pak ty byla medvědice, sestro Westernová,“ oplatil jí urozený pán. „Krucinál! Poráde mi tu vykládáš o zdvořilosti, ale mně žádnou neprojevuješ. Ne, nejsem medvěd ani pes, ale znám někoho, kdo je to, co začíná na č –, ale krucinál! já ti ukážu, že mám vybranější způsoby než někdo.“

„Říkejte si, co se vám zlíbí, pane Westerne,“ odvětila dáma, *„je vous méprise de tout mon coeur,*[129] a proto mne nic nepobouří. – Krom toho, jak správně říká neteř toho odiózního irského jména, vždy se zanícením dbám o čest a pravé zájmy rodiny, a ze starosti o neteř, což k tomu patří, jsem se rozhodla, že se do Londýna kvůli ní vydám i sama, protože ty, bratře, nejsi správný vyslanec k uhlazenému dvoru. Takhle do Grónska, do Grónska – s nějakými eskymáky by ses snad spaktoval.“

„Chválapánubohu, že ti nerozumím,“ zvolal urozený pán. „Už zase máš na jazyku nějakou tu hanoveráckou hatmatilku. Přesto ti ale dokážu, že je pod mou důstojnost, abych za tebou zůstal ve zdvořilosti pozadu: jestli se ty nehněváš kvůli tomu, co jsem řek, tak se já taky nehněvám kvůli tomu, cos řekla ty. Pokládám odjakživa za hloupost, aby se příbuzní mezi sebou hašteřili, a jestli někdy padne unáhlené slovíčko, lidi to mají přehlídnout; já tedy urážlivej nejsem a pokládám to od tebe za velkou laskavost, že se vypravíš do Londýna se mnou, protože já tam byl v životě než dvakrát, nezdržel jsem se ani čtrnáct dní, a za tu dobu jeden samosebou nemůže znát všecky ty ulice a lidi. Rozhodně jsem nikdy nepopíral, že tohle ovládáš líp než já. Abych se o tom s tebou dohadoval, to by bylo, jako by ses ty dohadovala se mnou, jak navíst psí smečku nebo dohledat zajíce.“

„To ti slibuji, že nikdy neučiním,“ ujistila ho dáma.

„No a já ti slibuju, že se nebudu dohadovat o tom druhém,“ oplatil jí.

Protivné strany tedy spolu uzavřely pakt (jak by to byla vyjádřila dáma), a jelikož se mezitím dostavil farář Supple a koně byli připraveni, vyjel pan Western na cestu, když byl předtím ještě slíbil sestře, že se ve všem zařídí podle jejích rad; ta se chystala nazítří ho následovat.

Když ale cestou seznámil faráře se všemi okolnostmi, shodli se oba na tom, že bez předepsaných formalit se lze docela dobře obejít; v důsledku toho změnil vrchnostpán názor a postupoval pak způsobem, jehož jsme byli svědky.

7. Kapitola

Nebohého Toma stíhají různé pohromy.

Takto se tedy věci měly, když slečna Honoria přibyla do domu paní Millerové, odvolala Toma ze salónu, jak už víme, a sotva se s ním ocitla mezi čtyřma očima, začala následovně:

„Ach, pane můj drahý, jak jen seberu kuráž vám to povědít: je s váma ámen, pane, s mojí jemnostslečinkou ubohou je ámen a se mnou je taky ámen."

„Potkalo Žofinku něco zlého?" zvolal Tom a vytřeštil na ni oči jako šílenec.

„Něco moc zlého!" potvrdila Honoria. „Ach, božínku, druhou takovou dámu už nenajdu! Čeho jsem se to musela dožít!" Při těchto slovech Tom zbledl jako stěna, zachvěl se a cosi zakoktal, Honoria ale lamentovala dál: „Ach, božínku, pane Jones, už nikdá jemnostslečinku neuvidím!"

„Jakže? Cože? Propánaboha, povězte mi všechno. Ach, má Žofinko drahá!"

„Máte pravdu," vzdychala Honoria, „mně byla moc drahá. – Takové místo už nedostanu."

„S místem jděte k šípku, zatraceně!" zařval Tom. „Kde je? Co! Co se stalo mojí Žofinečce?"

„No jo, jakpakbyne," začala se rozčilovat Honoria, „služky se můžou zatracovat. Na tom nesejde, co se s nima stane, ať si dostanou vyhazov a nemaj kde hlavu složit. Ty nejsou z masa a krve jako jiný lidi. Ne, co se s těma stane, na tom nesejde."

„Mějte slitování!" zvolal Tom, „a proboha vás prosím mně už konečně povězte, co se stalo Žofince."

„Taky že mám slitování, a víc než vy ke mně," odvětila Honoria; „já vás nezatracuju, že jste ztratil nejmilejší dámu na světě. Jak povídám, zasloužíte politování, a já taky zasloužím politování, protože tak hodná paní, to se hned tak –"

„Co se stalo?" zařval Tom jako zběsilý.

„Co? No co: to nejhorší, co se mohlo stát vám i mně," řekla Honoria. „Její papá přijel do Londýna a vzal nám ji oběma."

Tom padl na kolena a velebil boha, že nedopustil nic horšího.

„Nic horšího!“ opakovala Honoria. „Co horšího pro vás i pro mě se mohlo stát? Odvlekl ji a zapřísahal se, že ji vdá za pana Blifila: tím se potěšte vy, a co já ubohá – mě vykázal ze dveří.“

„Vy jste mě vyděsila k smrti, slečno Honorie,“ řekl Tom. „Bál jsem se, že Žofinku nenadále potkalo nějaké hrozné neštěstí – takové, že v porovnání s tím by i sňatek s Blifilem byla pouhá maličkost; ale dokud trvá život, trvá i naděje, milá slečno Honorie. V naší zemi svobody se ženy k vdavkám nenutí násilím.“

„To máte pravdu, pane Jones,“ řekla. „Z toho vám snad kyne trocha naděje, ale jaká naděje zbývá chudince mně? A jak povídám, jistě si dobře uvědomujete, pane, že to všecko trápení mám kvůli vám. Vrchnostpán se na mě zlobí jen proto, že jsem se postavila na vaši stranu proti panu Blifilovi.“

„Vím dobře, že jsem vám zavázán, slečno Honorie,“ odvětil Tom, „a vynahradím vám to, seč bude v mých možnostech.“

„Ach, pane Jones,“ vzdychala, „jak můžete vynahradit komorné, že přišla o místo, ledaže jí obstaráte jiné stejně dobré!“

„Nezoufejte, slečno Honorie,“ utěšoval ji Tom, „třeba se mi podaří, abyste se vrátila tam, kde jste byla.“

„Krindanáčka, pane Jones, jak bych si mohla připouštět takový naděje, když vím, že je to věc nemožná; vrchnostpán je na mě moc rozezlenej, ale kdybyste vy někdy mou jemnostslečinku dostal, a to teďkon z celýho srdce doufám, že dostanete, protože jste štědrý a hodný pán, a já vím, že ji milujete, a ona zaručeně miluje vás z celé duše, to se nedá popřít, a taky každý, kdo mou jemnostslečinku jen trochu zná, to musí potvrdit, protože ona, chudinka drahá, nic neumí zatajit, a kdo už potom má spolu šťastně žít, ne-li dva lidi, co se milujou? Štěstí nezávisí vždycky od majetku, a krom toho moje jemnostslečinka má dost pro oba. A proto, jak povídám, byla by to velikánská škoda, takový dvě milující hrdličky rozdělit; aspoň já za svou osobu věřím, že se za sebe nakonec dostanete, protože co má bejt, tomu nikdo nezabrání. Jestli se manželství rodí v nebi, žádnej smírčí soudce na světě je nerozdělí. Jak povídám, jen kdyby pan farář Supple měl víc kuráže a dokázal pánovi povědět, že je to hřích, nutit dceru do vdavek proti její vůli; jenomže on má od vrchnostpána živobytí, a tak, chudáček jeden, i když je to člověk z té duše dobrý a moc nábožný, vykládá o špatnosti takových skutků vrchnostpánovi za zády, ale do očí si mu netroufá ani špitnout. Ale to vám povídám, tak

kurážně se ozvat jako teď, to jsem ho ještě neviděla, až jsem měla strach, že ho vrchnostpán udeří. – Nechtěla bych, aby se milostpán soužil nebo si docela zoufal, všecko se může ještě k dobrému obrátit, dokud máte na jemnostslečinku spoleh, a to vy zase máte, protože ta do soudnýho dne nesvolí a jinýho si neveme. Jenom se moc bojím, aby jí vrchnostpán ve zlosti neublížil, protože ten se hned rozběsní a pak se nezná, a bojím se, že ubohý jemnostslečince zlomí srdce, ona je chudinka mírná a něžná jako kuřátko, škoda že nemá trochu mojí kuráže. To já kdybych se do nějakého mladíka zamilovala a tatík mě chtěl zavřít, tak se na něho vrhnu a vyškrábu mu oči; ale tady je holt zasejc to velké věno, které jí papá může dát nebo nemusí, a v tom je jistě velký rozdíl."

Zdali Tom sledoval výše uvedený vodopád s bedlivou pozorností anebo se mu v jeho průběhu nenaskytla časová skulinka na odpověď, nevím: jisto je, že ji nepřerušil a ona se také neodmlčela, dokud se Partridge nevřítil do pokoje a neoznámil, že vznešená lady je na schodech.

Tím se Tom ocitl v nadmíru prekérní situaci. Honoria nebyla informována o přátelských vztazích mezi ním a lady Bellastonovou a byla snad poslední osobou na světě, jíž měl chuť se s tím svěřit. Ve zmatku a ve spěchu zvolil (jak už to tak bývá) nejhorší možné řešení, a namísto co by Honorii vydal všanc milostivé lady, což by sotva mělo vážnější následky, rozhodl se milostivou lady vydat všanc komorné a tu ukrýt: jen taktak ji stačil strčit za postel a zatáhnout závěsy.

Chvat a napětí, jemuž byl Tom po celý ten den vystaven kvůli nebohé paní domácí a její rodině, hrůza vyvolaná slečnou Honorii a zmatek z nenadálého příchodu lady Bellastonové zahnaly mu z hlavy všechno ostatní: ani si nevzpomněl, že by měl hrát nemocného, čemuž stejně jeho svěží tvář ani vyšňořený zjev nenasvědčovaly.

Přijal tedy milostivou lady spíše v souladu s jejími tužbami než jejím očekáváním, s úsměvem tak libým, jaký se mu podařilo na tváři vykouzlit, a beze známek skutečného či předstíraného ochoření.

Lady Bellastonová veplula do pokoje a sklesla na lůžko: „Tak vidíte, můj milý," pravila, „nic mne od vás neodloučí nadlouho. Snad bych se na vás měla hněvat, protože jste o sobě celý den nedal vědět: vidím, že vám choroba nebránila vyjít ven: sotva jste seděl zde v komnatě celý den nastrojený jak šestinedělka přijímající návštěvy; nemyslete si ale, že vám něco

předhazuji: neposkytnu vám záminku, abyste se choval chladně jako manžel, kdybych vás plísnila jako manželka.“

„Ne, věřím, že mně milostivá lady nevytkne žádné zanedbání, když jsem jen čekal na rozkazy. Kdopak má důvod si stěžovat, má krásná paní? Kdopak včera večer nepřišel a nechal tu jednoho nešťastníka čekat, toužit, vzdychat a trápit se?“

„Ani mi o tom nemluvte, milý Jonesi,“ řekla dáma. „Kdybyste věděl, co se přihodilo, politoval byste mě. Zkrátka, neumíte si ani představit, co si ženy z vyšších kruhů musí dát líbit od dotěrných hlupáků, aby zachovaly patřičné dekorum. S radostí ale vidím, že vám všechno to trápení a toužení nijak neublížilo: vypadáte skvěle. Namouvěru, Jonesi, mohl byste od minuty sedět modelem pro portrét Adonise.“

Jsou jistá provokující slova, na něž muži své cti dbalí odpovídají jedině zbraní. I mezi milenci se na některé výrazy lásky odpovídá jedině polibkem. Poklona, již složila lady Bellastonová Tomovi, byla dost možná z nich, zvlášť když ji doprovodila pohledem, jímž tlumočila něžnější city, než mohla vyjádřit jazykem.

Tom byl v této chvíli v situaci tak trapné, že horší si lze stěží představit: dáma mu hodila rukavici (abychom rozvinuli příměr už použitý), on si však nemohl zjednat satisfakci, ba ani ji zvednout vzhledem k přítomnosti další osoby, neboť duely tohoto druhu se zásadně konají bez sekundantů. Tuto překážku nebrala lady Bellastonová v potaz, netušíc, že je přítomna další žena, a proto čekala dost udivena na Tomovu odpověď; ten však, u vědomí, že vypadá jako blázen, stál opodál, a jelikož se neopovažoval dát jí patřičnou odpověď, nedal jí raději žádnou. Byl to nevýslovně komický výjev, a kdyby byl trval déle, také tragický. Dáma už dvakrát třikrát zbledla i zrudla, vstala z postele a zas na ni usedla, mezitím co si Tom přál, aby ho zem pohltila nebo se mu dům zřítil na hlavu, když tu ho z rozpaků vysvobodila zvláštní náhoda, bez níž by mu nebývala co platná ani výmluvnost Ciceronova, ani politický um Machiavelliho.

Tou náhodou byl příchod mladého Nightingala zpitého pod obraz, přesněji řečeno v tom stupni opilosti, kdy člověk ztrácí schopnost používat rozumu, nikoli však nohou.

Paní Millerová a její dcery už spaly, Partridge pokuřoval z fajfky v kuchyni u krbu, takže pan Nightingale pronikl bez nesnází až ke dveřím Tomovy ložnice. Rozrazil je a beze všech cavyků vpadl dovnitř. Tom přiskočil a vrhl se proti němu: v tom uspěl tak dobře, že Nightingale ani nezahlédl, kdo sedí na posteli.

Nightingale si ve skutečnosti popletl Tomův pokoj s tím, kde spával sám: proto se také vehementně domáhal vstupu a zaklínal se, že mu nemá nikdo co bránit, když si chce lehnout do vlastní postele. Tom ho však nakonec zvládl a předal ho Partridgeovi, jehož randál na schodech vyburcoval, aby přiběhl pánovi na pomoc.

Nato se Tom moc nerad z nezbytí vracel do svého pokoje, kde ho ve dveřích uvítal výkřik lady Bellastonové, ač nikoli příliš hlasitý: v téže chvíli také zahlédl, jak v rozrušení klesá na židli, což by u dámy křehčí konstituce předznamenávalo hysterický záchvat.

Stalo se totiž to, že dáma, znepokojená potyčkou obou mužů, jejíž výsledek nemohla odhadnout, když navíc slyšela, jak se Nightingale všemožně zaklíná, že si do té postele lehne, rozhodla se uchýlit do známé jí skrýše, avšak k svému úžasu ji našla už obsazenou.

„Co je to za podlost, pane Jonesi?“ zvolala lady Bellastonová. „Vy ničemo jeden, kterému cumplochovi jste mne to vydal všanc?“

„Žádnému cumplochovi!“ zvolala Honoria a vrcholně rozhořčena vypadla z úkrytu. „I to se podívejme! Prej cumplochovi! Jsem chudá holka, ale poctivá, a to o sobě leckterá bohatá dáma říct nemůže.“

Tom, namísto aby se jal ulamovat hroty Honoriiným invektivám, jak by učinil zkušenější seladon, proklel nešťastnou hvězdu, pod níž byl zrozen, a politoval sám sebe jako největšího chudáka na světě; nato se obrátil k lady Bellastonové a velice nesmyslně ji začal ujišťovat, že za nic nemůže.

Dámě se mezitím vrátila schopnost chladnokrevně rozumovat; v tom byla pohotová jako žádná druhá, zvlášť v takových situacích, a proto nyní klidně prohodila: „Není třeba se omlouvat, pane, vždyť už vidím, kdo to je; v první chvíli jsem slečnu Honorii nepoznala, ale teď už ano, a proto vás ani ji z ničeho špatného nepodezírám; navíc jsem si jistá, že ona vládne bystrým rozumem, a proto si nebude mou návštěvu u vás mylně vykládat: odjakživa jsem jí byla nakloněna a možná že bych jí v budoucnu mohla prokázat svou přízeň ještě hmatatelněji.“

Slečna Honoria sice hned vzplála, ale stejně rychle se dala uchlácholit. Sotva slyšela, že lady Bellastonová hude jinou, přešla i ona do mírného tónu. „To víte, že jo, madam,“ pravila, „já si to moc dobře uvědomuju, že milostivá lady je mi nakloněná – jak povídám, nikdo druhý mi není tak nakloněný jako milostivá lady – a jak povídám, když teď vidím, že je to milostivá

lady, jazyk bych si ukousla, jakou mám na sebe zlost – já že bych si něco vykládala – vždyť se to pro služku ani nehodí, myslet si něco o takové vznešené dámě – totiž bejvala jsem služka, teď už nikomu nesloužím, jsem ubohá opuštěná nešťastnice. – Ztratila jsem takové dobré místo!“ Zde považovala Honoria za moudré spustit stavidla proudu slz.

„Neplačte, děvenko,“ řekla dobrotivá dáma, „třeba se najde způsob, jak vám to vynahradit. Přijďte za mnou zítra.“ Nato zvedla vějíř, který jí upadl na zem, a aniž na Toma pohlédla, vyplula majestátně z pokoje: nestydatost vznešených dam má v sobě jistou důstojnost, jíž se ty obyčejnější marně pokoušejí v podobných situacích dosáhnout.

Tom ji doprovázel dolů, stále jí nabízel rámě, jež s rozhodností odmítla, a nastoupila do nosítek, aniž mu věnovala jediný pohled, jak tam stál a klaněl se.

Vrátil se nahoru, a než se slečna Honoria upravila po podstoupeném nepohodlí, proběhl mezi nimi delší rozhovor. Týkal se jeho proradnosti vůči její jemnostslečince, kteréžto téma rozvíjela s velkým rozhořčením; Tomovi se však nakonec podařilo jí to vymluvit, a nejen to, ale navíc od ní získat i slib, že všechno zachová v hluboké tajnosti a že se zítra pokusí vyzvědět, kde Žofinka je, a přinese mu další zprávy, co pan Western činí.

Tak skončilo ono dobrodružství ke spokojenosti pouze slečny Honorie: tajemství (někteří moji čtenáři to možná na základě zkušenosti potvrdí) bývá někdy velmi cenným vlastnictvím, a to nejen pro přísně mlčenlivé, ale někdy i pro ty, kdo je pošeptají hned tomu, hned onomu, až se to donese každému krom osoby, která platí za údajné utajení toho, co už vešlo v obecnou známost.

8. Kapitola

Krátká a útěšlivá.

Ač paní Millerová Tomovi za tolik vděčila, přece to nepřenesla přes srdce, aby si ho ráno trošinku nevzala na paškál za ten hurikán, který v noci řádil v jeho komnatě. Domlouvala mu však mírně a přátelsky, prohlašovala, a to upřímně, že ji k tomu vede jen a jen starost o páně Jonesovo dobro, a proto se provinilec nejen neurazil, ale vděčně přijal výtky té dobré duše, řekl, jak ho to mrzí, a že se hluboce omlouvá za to, co se stalo, a slíbil, že napříště ušetří její dům všech výtržností.

I když si tedy paní Millerová neodpustila, aby ho mezi čtyřma očima krátce nepokárala, přišla za ním toho rána v záležitosti mnohem příjemnější: požádala ho, aby v zastoupení otce dovedl

k oltáři slečnu Andulku a tam ji předal ženichovi Nightingalovi, který byl už oblečený a natolik střízlivý, nakolik budou mí čtenáři ochotni připustit u muže vstupujícího do manželství na základě všeho jiného než střízlivé úvahy.

Na tomto místě by snad bylo vhodné vysvětlit, jak se zmíněnému mladému pánovi podařilo pláchnout strýčinkovi, a proč se dostal do onoho stavu, v jakém jsme ho předchozího večera zřeli.

Když tedy strýc přivedl synovce do svého bytu, tu zčásti ve shodě se svými sklony (neboť lahvinku on miloval nade všecko na světě) a zčásti proto, aby synovci odňal schopnost vykonat, co měl zakrátko v úmyslu, objednal víno, a poté pobízel mladého pána tak horlivě, že ten, ač pití nenavyklý, ve snaze vyvarovat se neposlušnosti a vyhovět strýčkovi, byl brzy dočista namol.

Ve chvíli, kdy strýc dosáhl tohoto vítězství a hodlal synovce dopravit do postele, přibyl posel se zprávou, která ho tak dokonale vyvedla z míry a ohromila, že rázem ztratil všechen zájem o synovce a soustředil se jen a jen na vlastní starosti.

Ta nečekaná a drtivá novina se týkala jeho dcery: využila příležitosti, a jen otec vytáhl paty z domu, utekla s mladým farářem ze sousedství, proti němuž mohl otec vznést jen jedinou námitku, totiž že nic nemá; slečna nepovažovala za nutné rodičům o své lásce povědět a tak obratně si vedla, že nikdo nic netušil, dokud nebyl čin dokonán.

Jakmile se tohle pan Nightingale starší dověděl, podlehl velkému zmatku: poručil, aby mu okamžitě přistavili poštovský kočár, synovce svěřil do péče podomkovi a odjel, aniž dost dobře věděl kam a co chce dělat.

Po strýčkově odjezdu se podomek hotovil dopravit synovce do postele: za tím účelem ho probudil, a když se konečně podařilo mu objasnit, že pan strýc je pryč, mladý pán, místo aby vděčně přijal nabízené samaritánské služby, žádal, aby mu zavolali nosítka, v čemž mu podomek, jelikož mu to nikdo nezakázal, ochotně posloužil, a když byl takto dopraven před dům paní Millerové, dovrávoral do ložnice pana Jonese, jak už jsme vylíčili.

Překážka v podobě strýce tedy padla (Nightingale mladší dosud nevěděl, čemu za to vděčí), a jelikož všichni zúčastnění byli připraveni, nasedli – paní matka, Tom a pan Nightingale se svou milovanou – do drožky, jež je zavezla k soudním budovám Doctors' Commons pro

povolení k sňatku a poté do místní kaple, kde slečně Andulce, neuhlazeně řečeno, zakrátko byla vrácena počestnost a její matka se povznesla na vrchol blaha.

A když teď Tom viděl, že úsilí, které vynaložil ve prospěch té nebohé ženy a její rodiny, přineslo kýžené ovoce, začal zase myslet na vlastní soužení, a pro případ, že by ho moji čtenáři hojně odsuzovali, jaký je blázen, že se míchá do cizích těžkostí, a pár jich mylně neusoudilo, že jednal nezištněji, než tomu bylo ve skutečnosti, chvátáme ujistit širokou čtenářskou obec, že se ho ta záležitost blízce dotýkala a že měl skutečně značný zájem, aby se šťastně dovršila.

Zdánlivý paradox má jednoduché vysvětlení: byl jedním z těch, kdo o sobě mohou po pravdě říkat s Terentiem: *Homo sum, nihil humani a me alienum puto.*[130] Nedokázal přihlížet k utrpení či štěstí druhého člověka lhostejně, vždy prožíval to i ono tím víc, čím víc k tomu sám přispěl. Byla-li tedy jedna rodina jeho prostřednictvím povznesena z hlubin mizérie k opojným výšinám štěstí, přineslo to i jemu vřelé uspokojení, a možná větší, než si světaznalejší muži vydobudou za cenu drsné dřiny, při níž se často brodívají po kolena ve špinavostech.

Čtenáři obdobného povahového založení jako Tom možná usoudí, že tato krátká kapitola obsahovala mnoho podstatného, zatímco ti ostatní byli by patrně dali přednost tomu, abychom ji, seč krátkou, byli raději vynechali vůbec, jelikož se vymyká hlavní dějové linii, jež směřuje, jak nejspíš předpokládají, s milým Tomem Jonesem k šibenici anebo k nějakým pokud možno ještě politováníhodnějším koncům.

9. Kapitola

Milostné listy různého ladění.

Když se Tom vrátil domů, našel na stole následující listy: naštěstí je otevřel po pořádku, tak jak byly odesílány.

List č. 1

Snad podléhám neskutečnému očarování: nejsem s to ani nakrátko dodržet vlastní rozhodnutí, ač přijatá z pádných a oprávněných důvodů. Včera večer jsem se zapřisáhla, že Vás už v životě nechci ani vidět; dnes jsem ochotna vyslechnout Vaše vysvětlení. A přitom vím, že není co vysvětlovat. Sama jsem si už předestřela všechny argumenty, které byste si dokázal vymyslet. – Anebo ne? Možná že jste vynalézavější. Přijďte ke mně hned, jak tento list dočtete.

Stvoříte-li si nějakou omluvu, slibuji téměř napevno, že jí uvěřím. Zkompromitovat mne před takovou – Nechci na to myslet. – Přijďte okamžitě. – Tohle je třetí list, co Vám píši, první dva jsem spálila. Mám sto chutí spálit i tento – Jen abych se při zdravém rozumu zachovala! – Přijďte co nejdřív.

List č. 2

Stojíte-li o mé odpuštění, nebo abych Vás vůbec vpustila do domu, přijďte okamžitě!

List č. 3

Dozvídám se, že jste nebyl doma, když Vám doručili mé listy. Jakmile tento obdržíte, dostavte se; nehnu se na krok z domova a nevpustím nikoho než Vás. Přece Vás nic dlouho nezdrží.

Tom právě dočítal třetí psaníčko, když do pokoje vešel pan Nightingale. „Tak co, Tome," nadhodil, „ozvala se ti už lady Bellastonová po té včerejší komedii?"

„Jaká lady Bellastonová?" zeptal se Tom s nepohnutou tváří.

„Ale jdi, Tomíčku, buď přece ke kamarádovi sdílnější," zasmál se Nightingale. „Včera jsem sice byl opilý, že jsem na oči neviděl, ale myslíš si, že nevím, kdo byla ta královna víl?"

„Tak tys tu dámu na maškarádě poznal?" zeptal se Tom.

„No to bych řek," odpověděl Nightingale, „a nejmíň dvacetkrát jsem ti už něco v tom smyslu naznačil, ale ty ses tvářil tak nepřístupně a zřejmě jsi o tom nechtěl mluvit. Podle tvého nesmírného taktu soudím, milý kamaráde, že jsi blíže obeznámen s tou dámou osobně než s jejím renomé. Nehněvej se na mě, Tome, ale můžeš na to vzít jed, že nejsi první mladík, kterého zneužila. Její pověst neohrozíš, to mi věř."

Tom si v žádném případě nemyslel, že jeho dáma je z rodu vestálek, když si s ní začínal, ale velkoměstský život mu byl vzdálený, téměř nikoho tu neznal, a proto nevěděl, co se ve vybrané společnosti skrývá pod pojmem mondéna: že to je žena, která pod pláštíkem počestnosti má poměr, s kým si zamane, a ač by se některé moc fajnové dámy váhaly objevit v její společnosti, přece chodí na její žurfixy[131] celé město: zkrátka, každý ví, co si o ní má myslet, ale do očí jí to neřekne nikdo.

Když tedy pochopil, že Nightingale jeho pletky prokoukl, a začalo mu svítat, že přísná diskrétnost, již dosud zachovával, je v tomhle případě jaksi zbytečná, nechal padnout všechny zábrany a vyzval přítele, aby mu otevřeně řekl, co ví nebo kdy slyšel o dotyčné dámě.

Nightingale, který i v četných jiných povahových rysech jevil sklon k zženštilosti, byl také dost klevetivý. Ledva Tom takto uvolnil stavidla jeho výmluvnosti, začal mu dlouze a široce vykládat, co kdy o milé lady slyšel, ježto však ty informace zahrnovaly i mnoho okolností, které jí vůbec nesloužily ke cti, nebudeme je z úcty k urozeným dámám po něm opakovat. Chceme se bedlivě vyvarovat toho, abychom příštím kritikům našeho díla neposkytli záminku k zlomyslnému výkladu, jímž by nás proti naší vůli zatlačili do postavení pomlouvačů, když nic není naším úmyslům vzdálenější.

Tom přepozorně vyslechl vše, co mu Nightingale vyprávěl, a pak si zhluboka povzdechl.

„I propánakrále! Snad ses nezamiloval!“ zvolal přítel, jemuž to neušlo. „Kdybych tušil, že tě to zabolí, tak bych ti nic nepovídal, to mi věř.“

„Kamaráde drahý, když já jsem se s tou ženskou tak zaplet, že nevidím, jak bych se z toho vyvlekl,“ posteskl si Tom. „Zamilovat se, to tak! Jenomže jsem jí zavázán, velmi zavázán. Když už víš tolik, nebudu ti nic tajit. Vlastně jen díky jí jsem doposud nehladověl. Jak bych mohl takovou ženu opustit? A přece to musím udělat, jinak se proviním nejčernější zradou na té, která si zaslouží nekonečně lepší úděl, než jí mohu nabídnout já: miluju ji láskou tak vášnivou, jakou si málokdo umí představit. Nemůžu se rozmyslet, jak se zachovat, a div z toho nepřijdu o rozum.“

„A prosím tebe, je ta druhá slušná dívka?“ zeptal se Nightingale.

„Slušná?“ zvolal Tom. „Ani náznakem se ještě nikdo neopovážil o ni otřít. Nejčistší vzduch není průzračnější, horská bystřina není tak čirá jako její pověst. Je duší i tělem dokonalost sama. Je to nejkrásnější stvoření na světě, a přitom vládne nevýslovně ušlechtilými vlastnostmi: myslím na ni dnem i nocí, ale její krása mne uchvátí, jen když ji mám před očima.“

„A když máš takovouhle lásku na dosah, jak se můžeš, kamaráde, rozmýšlet, jestli nechat takovou –“

„Zadrž,“ řekl Tom, „neostouzej ji víc, nevděk se mi příčí.“

„Pchá," odvětil mu na to přítel, „nejsi první, koho si takhle zavázala. Je pozoruhodně velkorysá, když se jí někdo zalíbí, ale dovol, abych tě upozornil, že to má v tom směru dobře vypočítané, aby spíš polichotila mužově marnivosti, než vzbudila jeho vděk." Nightingale pak pokračoval dál v tomto tónu a vyprávěl příteli o dámě tolik historek, jejichž pravdivostí se zapřísahal, že Tomovi vymluvil všechnu úctu k ní a jeho vděčnost se vytrácela úměrně s tím. Všechny její projevy přízně se mu nyní jevily spíše jako mzda než dárky z lásky, čímž nejen ona klesla v jeho očích, ale nesloužilo to ke cti ani jemu a znechutili se mu tak oba dva. V roztrpčení se mu myšlenky pochopitelně zatoulaly k Žofince: jak je ctnostná, jak čistá, jak ho miluje, co kvůli němu už vytrpěla – nemohl myslet na nic jiného a poměr s lady Bellastonovou mu připadal čím dál tím nechutnější. A z toho ze všeho vyplynulo rozhodnutí, že u ní dá výpověď ze služby – v takovém světle se mu teď jejich vztah jevil – i když tím přijde o chleba, určitě se s ní rozejde, jen co najde vhodnou záminku, a když se s tímhle příteli svěřil, ten se krátce zamyslel a pak zvolal: „Mám to, kamarádíčku! Už vím, jak se jí zaručeně zbavíš: požádáš ji o ruku, a krk na to dám, že se úspěch dostaví!"

„To snad ne!" zvolal Tom.

„Ano, požádáš ji o ruku," tvrdil Nightingale, „a ona hned cukne. Znám mládence, co si ho vydržovala předtím, ten jí s vážným úmyslem nabídl manželství, a ona mu okamžitě dala košem."

Tom prohlásil, že si takový experiment netroufá riskovat. „Možná že by jí nabídka od jednoho muže připadala přijatelnější než od jiného. A kdyby mě vzala za slovo, co pak? Chytil bych se do vlastní léčky a byl bych nadosmrti nešťastný."

„Nikoli," odpověděl Nightingale, „neboť ti můžu poskytnout prostředek, který by tě z té léčky kdykoli vysvobodil, kdyby bylo třeba."

„Jaký prostředek by prosím tebe měl takovou moc?" zeptal se Tom.

„Takovýhle," odpověděl Nightingale. „Ten mladík, co tu o něm byla řeč – a je to jeden z mých nejdůvěrnějších přátel – je na ni značně roztrpčen, protože mu od té doby provedla nějaké zlomyslnosti, a tudíž jsem si jist, že by bez váhání svolil, abys nahlédl do jejích dopisů, a v důsledku toho by ses s ní mohl pod slušnou záminkou rozejít a vycouvat, kdyby s tebou opravdu chtěla vykročit k oltáři, o čemž hluboce pochybuji."

Po jistém váhání Tom podlehl Nightingalovu přesvědčivému ujišťování a souhlasil; tvrdil ale, že by neměl tu kuráž jí to navrhnout osobně, a proto jí napsal následující list, tak jak mu to Nightingale nadiktoval:

Velevážená lady Bellastonová,

nesmírně mne mrzí, že vinou nešťastného zaneprázdnění mimo domov promeškal jsem tu cest okamžitě uposlechnout Vašich příkazů, a další odklad, jenž jest mi souzen, než budu s to ospravedlnit se před milostivou lady, mne trýzní ještě víc. Ach, lady Bellastonová, co hrůzy jsem zažil, aby těmito neblahými maléry neutrpěla Vaše pověst! Nabízí se jen jedna cesta k její záštitě. Slova jsou zde zbytečná. Dovolte mi pouze zdůraznit, že Vaše čest je mi stejně drahá jako má vlastní, a proto netoužím po ničem než po onom slavném dni, kdy bych Vám směl složit k nohám svou svobodu; věřte mi, že nepoznám, co je to dokonalé štěstí, dokud mi velkomyslně neudělíte zákonné právo nazývati Vás svou navždy.

Zůstávám, velevážená madam,
v hluboké úctě
Váš nejoddanější služebník
T. Jones

Na tohle dostal vzápětí následující odpověď:

Pane,

když jsem si přečetla Vaši důstojnou epištolu, byla bych podle jejího formálního a chladného tónu přísahala, že už máte to zákonné právo, o němž se zmiňujete, ba že dlouhá léta spolu tvoříme ono monstrum zvané manželé. Máte mě za idiota? Anebo ve své samolibé domýšlivosti předpokládáte, že mě dokážete zcela připravit o rozum a já Vám svěřím své jmění, abyste si pak užíval na můj účet? Tohle má být důkaz Vaší lásky? Takhle mi oplácíte – je pod mou důstojnost Vám něco předhazovat, a krom toho hluboce obdivuji Vaši hlubokou úctu.

P. S. Nemám možnost si to znovu uvážit – Snad jsem řekla víc, než jsem chtěla. – Přijďte ke mně dnes v osm večer.

Na radu svého konzultátora odpověděl Tom dámě následovně:

Velevážená madam,

nevýslovně jsem se zhrozil, z čeho mne to podezíráte. Cožpak by lady Bellastonová věnovala svou přízeň muži, jehož by považovala za schopna tak nízkých záměrů? Což shlíží na posvátná pouta lásky s pohrdáním? Bouřlivá vášeň v nestřeženém okamžiku možná ve mně smetla ohled na Vaši čest, umíte si však představit, madam, že bych se dal strhnout natolik, abych udržoval poměr, který by dozajista nezůstal utajen, a jakmile by jednou vešel veřejně ve známost, stal by se Vaší pověsti osudným? Máte-li o mně takové mínění, jsem nucen Vás požádat, abyste mi ve lhůtě co nejkratší poskytla příležitost splatit Vám peněžní částky, které jsem želbohu přijal z Vašich rukou; za něhyplné důkazy přízně zůstanu pak navždy, atd.

Závěrem použil doslova stejné fráze jako v předchozím listě. Dáma odpověděla následovně:

Vidím, že jste padouch, a z té duše Vámi pohrdám. Kdybyste přišel, nejsem pro Vás doma.

Tom byl sice rád, že se vysvobodil z otrockých pout, jež nejsou, jak tuším dosvědčí všichni, kdo to zakusili, z těch nejlehčích, přece však mu na duši volno nebylo. Celý ten tah zaváněl příliš lstí a šalbou, aby se s ním hravě smířil on, jenž bytostně nenáviděl klam a faleš ve všech podobách; však by se k nim byl také nesnížil, neocitnout se v té tíživé situaci, kdy se musel zachovat nečestně buď k té dámě, či k té: a čtenář dozajista uzná, že dobré zásady i láska mocně orodovaly za Žofinku.

Nightingale se hrdě kochal vítězstvím své strategie, za niž mu přítel procítěně blahořečil a vzdával díky. Řekl mu na to: „Milý Tome, prokázali jsme si navzájem diametrálně odlišné služby. Ty mi vděčíš za to, že jsi získal svobodu, a já tobě, že jsem ji ztratil. Pokud jsi ale tomu výsledku tak rád jako já, jsme dva nejspokojenější chlapi v celé Anglii.“

Poté byli oba pánové vyzváni, aby sešli dolů na oběd: paní Millerová jej připravila vlastnoručně a využila všeho svého kuchařského umění na počest sňatku své dcery. Připisovala zásluhu o tuto vítanou událost hlavně přátelskému úsilí Tomovu, duše jí překypovala vděkem a každým pohledem, činem i slovem jej tak účinlivě vyjadřovala, že se její dceři, ba ani zbrusu novému zeti takové pozornosti nedostávalo.

Oběd se chýlil ke konci, když byl paní Millerové doručen dopis, ale protože jsme dopisů měli už v téhle kapitole habaděj, necháme si jeho obsah do následující kapitoly.

10. Kapitola

O různých událostech a úvahy k nim se vážící.

Dopis doručený na konci předchozí kapitoly byl od pana Allworthyho: oznamoval v něm svůj úmysl přijet zakrátko se synovcem Blifilem do Londýna a vyjadřoval přání bydlet jako obvykle u paní Millerové, což značilo, že první patro si vyhrazuje pro sebe a druhé pro synovce.

Radostný úsměv, který předtím zářil na tváři nebohé paní, trošku pohasl. Ta novina ji skutečně nemálo vyvedla z míry. Aby novopečenému zeťovi oplatila nezištnost, s níž pojal za choť její dceru, vyhazovem z bytu, to jí na jednu stranu připadalo zcela neodpustitelné, ale na druhou se jí zas příčilo pomyšlení, že by se měla omluvit panu Allworthymu, když pro ni tolik udělal, a odepřela mu byt, který mu po pravdě náležel: tento pán totiž při svých nesčetných dobrých skutcích postupoval způsobem přímo opačným, než volí většina milodárců. Vždycky se snažil své dobrodiní zatajit nejen před ostatními, ale i před tím, komu pomáhal. Vytrvale hovořil o *půjčce* a *splátce* namísto o *daru* a ještě jinak všemožně znevažoval ústně, co rozdával oběma rukama. Tak když upisoval paní Millerové roční rentu 50 £, řekl jí, že je to nájemné za její první patro, aby měl kde bydlet, když přijede do Londýna (kam zajíždět ani nehodlal), ale že „je může kdykoli jindy pronajmout, protože jí dá vždycky vědět měsíc předem“. Tentokrát ale byl nucen rozjet se do města nečekaně, proto neměl možnost se ohlásit dříve, a ve spěchu zapomněl dodat, když jí psal ohledně ubytování, *pokud má pokoje volné:* vždyť by byl dozajista ustoupil i z důvodů méně pádných, než jaké mohla paní Millerová uvést na svou omluvu teď.

Jsou však lidé, kteří se ve svém počínání řídí, jak Matthew Prior zvlášť výstižně říká, čímsi,

co přesahuje prostý řád,
jejž může škola žáku dát,
a míří výš než zákon.

Těm nestačí, když jim advokát před trestním soudem v Old Bailey hravě vymohl osvobozující rozsudek, ba nespokojí se ani s tím, že svědomí, ten nejpřísnější ze všech soudců, proti nim nevznáší žádné obvinění. Jejich duševní jemnocit od nich vyžaduje výhradně skutky laskavé a jim ke cti sloužící, a pokud některé jejich konání není této metě právo, souží se a znepokojují jako vrah, jenž se děsí ducha oběti nebo kata.

Paní Millerová byla z nich. Nedokázala nedat najevo, jak jí ten dopis leží na srdci, a když pak společnost obeznámila s jeho obsahem a naznačila, co ji trápí, Tom, její dobrý anděl, všechny chmury zahnal. „Co mne se týká, madam,“ řekl, „já vám byt uvolním, kdykoli si budete přát;

pan Nightingale si prozatím sice ještě nestačil obstarat takový domov, aby tam mohl uvést svou choť, ale jistě bude ochoten vrátit se do svého nynějšího nájmu a paní Nightingalová snad bude tak laskava a doprovodí ho tam.“ A s tímto návrhem oba novomanželé hned souhlasili.

Čtenář zajisté rád uvěří, že paní Millerové zažehl tváře další ruměnec ze samé vděčnosti k Tomovi; horší ale možná bude ho přesvědčit, že Tom, když ve svém projevu nazval její dceru paní Nightingalová (kterýžto libý zvuk se milující matce donesl k sluchu poprvé), se jí zavděčil víc než tím, že ji zbavil okamžitých starostí.

Domluvili se, že se mládí Nightingalovi přestěhují zítra a Tom že bude hledat útočiště ve stejném domě jako jeho přítel. Poté se v salónu opět rozhostil klid a mír a čas jim ubíhal v dobrém rozmaru, všem až na Toma, jenž sice navenek sdílel radost ostatních, ale srdce mu svírala tíseň kvůli Žofince: nemalou měrou k ní přispěla i zpráva, že Blifil jede do města, neboť o účelu jeho cesty nepochyboval. A nejvíc ho znepokojovalo, že slečna Honoria, která slíbila po Žofince pátrat a přinést mu brzy zvečera zprávu, ho zklamala.

On i jeho milovaná se teď ocitli v situaci, jež sotva opravňovala naději, že by mu přinesla zprávu dobrou: přesto však čekal na Honorii s takovou netrpělivostí, jako by mu měla přinést od Žofinky psaníčko s vyzváním na schůzku, a úměrné tomu bylo jeho zklamání. Zda tu netrpělivost živila přirozená slabost lidské duše, jíž je i nejhorší skutečnost vítanější než drásavá nejistota, anebo zda se upínal k tajným nadějím, to nevím. Že nelze vyloučit tu druhou možnost, to ví každý, kdo kdy miloval. Láska vládne naší duši mnohoznačnou mocí a nejpodivuhodnější z toho je schopnost živit v sobě naději uprostřed beznaděje. Těžkosti, nepravděpodobnost, ba i nemožnost se v takové chvíli přehlédnou: a proto o každém vášnivě zamilovaném platí, co Addison říká o Caesarovi:

Alpy i Pyreneje se před ním scvrkají!

Na druhou stranu ovšem týž cit udělá z komára velblouda a vybičuje k zoufalství uprostřed naděje: tyto záchvaty zimnice však zdravé povahy brzo překonají. Do kterého z obou těchto stavů sám sebe dohnal Tom, ať čtenář ráčí hádat, nám totiž přesné informace chybějí: jisto však je, že po dvouhodinovém čekání nebyl už s to déle tajit neklid a uchýlil se do svého pokoje: tam ho úzkost dohnala na pokraj šílenství, než mu přinesli list od slečny Honorie, jejž předkládáme čtenářům doslova a do písmene.

Pane Jones,

bila bysem k vám přišla, jak sem slýbila, jenmže myladi si to nepřje, a to výte pane bliši košule neš kabat a takový mýsto byse my nenasktlo, bila bich husa dybisem to nebrala šema deseti dyš myladi bila vod tej dobroty a vzala mi za komornou, to by se mi bilo ani nesnilo, vona je nejlepčí dama na svjetě, a kdo řýká něco jinýho frdlouze a je zlej šlovjek. To výte dyš sem já to řýkala to bilo z nevjedomsti a tejka mi to moc mrzý. Já vým ze vy ste hodnej a cestnej mylospán a nebudete to po mne vopakovat a škodit ubohej holce co si mylostpána dycinky moc povašovala. To výte, jeden bi měl držet jazik za zubama jeden nevý cose může stát, a to výte dyby mi bil všéra někdo řek že dneska budu ftakovím dobřím mýsťe taksem to nevjeřila to výte to se my ani nesnilo já nikomu mýsto neberu ale dyš myladi byla tak hodná a sama my to nabdla ani Etofka ani jinej my to nemuše mýt za zlí že sem to vzala dyš my to spadlo do klina. Prosým mylospane nic neřýkejte co sem řýkala, já přeju mylospanovy jen to nejlepči, šak vi nakonec slečnu Žofi ešte dostanete ale já uš mylospanovy nemůžu bejt k slušbam v tej vjecy protoše sem v jinej slušbje a né u jemnoslečinky. Prosým mylospane nic neřýkejte co bilo a já sem dal

vaše poňišena slušebňice
aš do smťi
Honoria Blackmorová

Tom vážil nejrůznější důvody, proč se lady Bellastonová k takovému kroku rozhodla; té však šlo ve skutečnosti prostě jen o to, aby si ve vlastním domě zajistila tajená fakta, jež by byla nerada viděla zveřejněná; hlavně pak nechtěla, aby se to doneslo k Žofii: to sice byla snad jediná osoba, která by je byla zaručeně nešířila dál, jenomže milostivá lady si tím nebyla jista, a jelikož teď k dívce pojala vražednou nenávist, předpokládala, že ta jí oplácí stejnou, zatímco takový cit se do něžného srdéčka naší hrdinky nikdy nevloudil.

Zatímco Tom se trýznil předtuchami tisíce děsivých nástrah a rafinovaných politických záměrů, jež podle jeho mínění byly pravou příčinou Honoriina povznesení, Štěstěna, jež se očividně dosud stavěla k jeho lásce se Žofinkou zcela nepřátelsky, vyzkoušela novou metodu, jak s touhle záležitostí už jednou skoncovat, a nastražila na něho pokušení, jakému ve své nynější beznadějné situaci sotva mohl odolat.

11. Kapitola

O věcech zvláštních, ale ne zas tak nevídaných.

Jistá dáma jménem paní Huntová zahlédla Toma často v domě paní Millerové, kterou pravidelně navštěvovala, protože byla s ní i s jejími dcerami důvěrně spřátelená. Mohlo jí být tak kolem třiceti, protože přiznávala šestadvacet, měla hezkou tvář i postavu, jen trochu náchylnou k tělnatosti. Rodiče ji vdali mladičkou za starého obchodníka s orientálním zbožím, který si hodně pomohl a v důsledku toho odešel na odpočinek. Žila s ním poklidně, ale se značným sebezapřením dvanáct let: pak byla za všechno to trápení a za svou počestnost odměněna, když manžel zemřel a zůstavil ji hodně bohatou vdovou. Rok smutku právě končil: strávila jej většinou v odloučení, stýkala se jen s několika zvlášť blízkými přáteli a svůj čas dělila mezi modlitby a četbu románů, které měla odjakživa k smrti ráda. Zdravím jen kvetla a při její vřelé povaze a hluboké zbožnosti bylo naprosto nutné, aby se znovu vdala, a v té věci byla rozhodnuta vybrat si druhého manžela podle vlastního gusta, když se poprvé podřídila volbě svých blízkých. A od této paní bylo Tomovi doručeno následující psaníčko:

Vážený pane,

od první chvíle, kdy jsem Vás spatřila, Vám mé oči jistě až příliš jasně pověděly, že mi nejste lhostejný; nedoznala bych se Vám k tomu však ústně ani písemně, kdyby mi dámy z rodiny, kde bydlíte, nevychválily Vaši povahu a nevylíčily mi takové důkazy Vaší šlechetnosti a dobrosrdečnosti, které mne přesvědčily, že jste nejen mimořádně pohledný, ale také mimořádně charakterní muž. Ráda jsem od nich zase slyšela, že Vám moje osoba, rozum ani povaha nejsou nesympatické. Mám dost velké jmění, aby nám oběma stačilo ke spokojenému životu: mně však ke štěstí chybíte Vy. Mnozí by mne snad odsoudili, že se Vám takto nabízím, ale kdyby má láska k Vám neobstála před strachem z lidských řečí, nebyla bych Vás hodna. Jen jedna věc mi leží na srdci: doslechla jsem se, že prožíváte galantní dobrodružství s nějakou vznešenou dámou. Uznáte-li za vhodné vzdát se toho kvůli mně, jsem Vaše, ne-li, zapomeňte na mou slabost a nechť to zůstane navěky tajemstvím jen mezi Vámi

a Arabellou Huntovou.

Když Tom dočetl, zmocnilo se jej značné rozrušení. Jeho prostředky se silně ztenčily, neboť vyschl pramen, z něhož se zásobovaly. Ze všeho, co dostal od lady Bellastonové, zbývalo sotva pět liber, a právě toho dne ho jeden řemeslník upomínal o částku dvojnásobnou. Jeho milovanou uchvátil otec a zbývala malá naděje, že by mu ji kdy vyrval. Aby žil na její úkor z majetečku, který měla nezávisle na otci, to se příčilo jeho citlivé hrdosti i jeho lásce. Jmění téhle dámy by mu přišlo nanejvýš vhod a ani v ostatních směrech proti ní neměl námitky. Ba naopak, zamlouvala se mu lépe než kterákoli jiná, s výjimkou Žofinky. Jenomže zavrhnout

Žofinku a vzít si tuhle paní, to je vyloučeno: nedokáže na to ani pomyslet. Ale proč ne, když má jistotu, že nikdy nebude jeho? Nebylo by to i vůči ní ohleduplnější, než jí nebránit, aby ho dál beznadějně milovala? Neměl by to udělat v jejím nejvlastnějším zájmu? Na chvíli se přikláněl k těmto argumentům a užuž by se byl rozhodl, že ji zradí, aby se zachoval čestně, jenomže taková filipika dlouho neobstála proti hlasu přírody, který se mu ozýval v srdci, že takováhle čest je lásky zrada. Nakonec si dal přinést pero, inkoust a papír a napsal paní Huntové následovně:

Vážená paní,

byla by to chabá protislužba za přízeň, kterou jste mi prokázala, kdybych pouze obětoval milostné dobrodružství, abych získal Vás, a ochotně bych to učinil, kdybych v této chvíli nebyl prost všech podobných vztahů. Jako slušný muž, za jakého mne máte, Vám ale nemohu zamlčet, že mé city patří jiné, ženě ctnostné, jíž se nevzdám, ačkoli nejspíš nikdy nebude má. Chraňpámbu, abych se Vám za Vaši šlechetnost tak špatně odvděčil, že bych Vám nabídl ruku, když nemohu nabídnout srdce. Ne, to raději bídně zhynu, než mít tohle na svědomí. I kdyby se moje láska vdala za jiného, nevzal bych si Vás, dokud by mi ze srdce nevymizely poslední stopy citu k ní.

Ujišťuji Vás, že stejně jako ve Vašem vlastním nitru je Vaše tajemství v bezpečí

i u Vašeho dlužníka
a vděčného služebníka
T. Jonese.

Když náš hrdina tento lístek dopsal a odeslal, přistoupil ke svému sekretáři, vyňal z něj rukávníček slečny Westernové, zlíbal jej a jal se přecházet po pokoji sem a tam, v duši blažen víc než Irčan, jenž právě ulovil padesátitisícové věno.

12. Kapitola

Co objevil Partridge.

Zatímco se Tom kochal svým mravním vítězstvím, vtancoval do pokoje Partridge, jak míval ve zvyku, když přinášel dobré zprávy nebo si to aspoň myslel. Jeho pán ho ráno vyslal, aby mezi služebnictvem lady Bellastonové nebo nějakou jinou cestou vypátral, kam Žofinku odvlekli: právě se z té výpravy vrátil a celý rozzářený oznámil našemu hrdinovi, že ztracenou ovečku má. „Představte si, pane,“ začal, „koho jsem vám nepotkal, jako Černého Jíru,

hajného, co teď slouží u vrchnostpána Westerna a přijel s ním do Londýna. Hned jsem ho poznal, třebaže jsem ho hezkou řádku let neviděl, ale to víte, pane, on je to nápadný člověk, přesněji řečeno má takový nápadný plnovous, nejhustší a nejčernější, co jsem v životě viděl. Černému Jírovi to ale chvíli trvalo, než se na mě upamatoval."

„A co ta dobrá zpráva?" zvolal Tom. „Víte něco o drahé Žofince?"

„Hned to uslyšíte, pane," odvětil Partridge, „dostanu se k tomu co nevidět. Jste tak netrpělivý, pane, že byste byl u infinitivu dřív než u imperativu. Jak povídám, pane, chvíli mu to trvalo, než se na mou tvář upamatoval."

„Kat spral tvou tvář!" zařval Tom, „co drahá Žofinka?"

„Podívejte, pane," řekl Partridge, „nevím o slečně Žofince nic víc, než co se vám chystám povědět, a byl byste to už slyšel, kdybyste mě poráde nepřerušoval, ale jestli se na mě budete koukat tak zle, leknu se a všecko mi to vypadne z hlavy, přesněji řečeno z paměti. Takhle zle jste se koukal, když jsme vycházeli z Uptonu, a na to nezapomenu, kdybych tisíc let živ byl."

„Tak prosím vás pokračujte dál po svém," řekl Tom. „Vidím, že mě chcete dohnat k šílenství."

„Ani za nic na světě," ohradil se Partridge, „však jsem kvůli tomu dost zakusil a nezapomenu na to, jak povídám, do smrti nejdelší."

„No a co ten Černý Jíra?" naléhal Tom.

„Jak povídám, pane, chvíli mu to trvalo, než se na mě upamatoval, protože jsem se doopravdy hodně změnil, co jsme se viděli naposledy. *Non sum qualis eram.*[132] Zažil jsem velké trápení, a nic člověka tak nezmění jako zármutek. Slyšel jsem, že v neštěstí člověku zbělí vlasy třeba přes noc. Ale nakonec mě přece jen poznal, jsme stejně staří a chodívali jsme spolu do školy k Milosrdnejm. Jíra na učení nebyl, ale co na tom: podle vzdělání se lidi v životě neuplatní. To vím z vlastní zkušenosti, a co z toho ze všeho bude za tisíc let? Takže, pane – kdepak jsem to přestal? – Aha – tak jsme se poznali, stiskli jsme si moc srdečně ruce a domluvili se, že se to musí zapít, zapadli jsme do hospody a šťastnou náhodou tam měli nejlepší pivo, co jsem tady ve městě zatím ochutnal. – Ale teď už, pane, přejdu k věci: jen jsem se o vás zmínil jménem a řekl mu, že jsme přišli do Londýna spolu a že tu taky spolu žijeme, hned objednal další džbánek a zařekl se, že vám musí připít na zdraví, a připíjel vám na zdraví upřímně od srdce a já se radoval, že vděčnost na světě ještě nevymřela. A když jsme ten jeho džbánek vypili, tak

jsem řek, že teď bude jeden džbán na mě, a ten jsme taky vypili na naše zdraví, a pak už jsem pospíchal domů, abych vám tu novinu pověděl.“

„Jakou novinu?“ zvolal Tom, „vždyť jste se o mé Žofince nezmínil ani slůvkem!“

„Propána! Na to bych byl málem zapomněl. Bavili jsme se dost dlouho o jemnostslečince Westernové a Jíra mi to všecko pověděl: prý pan Blifil jede do Londýna a má tu s ní mít veselku. ‚Tak jen ať si pospíší,‘ povídám já, ‚nebo mu ji někdo vyfoukne před nosem. Víš, Seagrime,‘ povídám, ‚škoda nastotisíckrát, že ji ten někdo nedostane, protože ji miluje nadevšecko na světě. Ať to víš, a ona ať to ví taky, ten za ní nechodí kvůli majetku, to mi můžeš věřit, protože je tu jiná dáma, vznešená a bohatá, že se tamtej o tom ani nesní, a ta se do něho tak zbláznila, že za ním běhá ve dne v noci.‘“

Tom se rozběsnil na Partridge za to, že ho zradil, jak pravil, ale ten nebožák se hájil, že nikoho nejmenoval. „A krom toho vás ujišťuju, pane,“ povídá, „že Jíra je vám upřímně nakloněn, pana Blifila poslal kolikrát do horoucích pekel, prohlašoval, že pro vás rád udělá, co je v jeho silách, a jsem přesvědčen, že to myslel upřímně. – Já a zradit vás! Kdoví, jestli to s vámi ještě někdo myslí tak dobře jako Jíra, až na mne samozřejmě, a kdo by vám ochotnějc prokázal jakoukoli službu.“

„No prosím, věřím, že je mi ten chlapík nakloněn,“ řekl Tom už klidněji, „a on tedy bydlí tam co Žofinka?“

„V tom domě!“ odpověděl Partridge, „patří k služebnictvu Westernových, je pěkně oblečen, to byste ani neřekl, však jsem ho poznal jen podle těch černých fousisek.“

„Jednu službu by mi snad přece jen mohl prokázat,“ řekl Tom. „Jistě by našel možnost předat drahé Žofince dopis.“

„Teď jste uhodil hřebíček *ad unguem*,“[133] zvolal Partridge. „Že mě to hned nenapadlo? Krk na to dám, že stačí říct, a rád vyhoví.“

„Tak mě teď nechte v klidu, já ten dopis napíšu a vy mu ho zítra ráno zanesete: jistě víte, kde ho najít.“

„Ovšemže to vím, pane,“ odvětil Partridge, „rozhodně ho tam zase najdu, to se nebojte. Takové dobré pivo nenechá být. Krk na to dám, že tam zajde každý den, co bude ve městě.“

„Takže vy nevíte, v které ulici drahá Žofinka bydlí?“

„Jakpak ne, vím to,“ vece Partridge.

„Jak se ta ulice jmenuje?“ zeptal se Tom.

„No jak se jmenuje, pane, je to kousek odtud,“ odpověděl Partridge, „jen o pár ulic dál. Neznám její jméno, protože mi ho nepověděl, a kdybych se byl vyptával, moh něco vytušit. Ne, ne, pane, to musíte uznat. Kdepák, já mám za ušima.“

„Za ušima máš až moc,“ odpověděl Tom; „napíšu tedy své lásce a doufejme, že budeš mít tolik za ušima, abys ho zítra v té hospodě zastihl.“

Když tedy propustil čímana Partridge, usedl Tom k psaní, kteréžto činnosti ho načas zůstavíme. A zde také ukončíme patnáctou knihu.

KNIHA ŠESTNÁCTÁ

Zahrnuje dobu pěti dnů.

1. Kapitola

Slovo o prologu.

Jistý dramatik v mé přítomnosti prohlásil, že raději napíše hru než prolog; a stejně tak i mne myslím stojí méně dřiny napsat jednu z knih tohoto příběhu než je všechny opatřit úvodními kapitolami.

Upřímně řečeno, mám ten dojem, že nejedna procítěná kletba se už snesla na hlavu toho autora, jenž zavedl zvyk předeslat divadelní hře tu dávku textové matérie, nyní nazývané prologem, jež zprvu tvořila součást hry samé, ale v posledních letech se víže k následujícímu dramatu tak nepatrně, že prolog k jedné hře může docela dobře posloužit i pro jiné. Ty čerstvějšího data obměňují, jak se zdá, stále stejné tři náměty: zatracují převládající vkus velkoměstského publika, odsuzují všechny současné autory a velebí právě začínající představení. Pokaždé pak slýcháme opakovat přibližně stejné názory, a dost dobře to ani jinak nejde: ba často jsem žasl nad velkou vynalézavostí autorů, s níž dokážou říkat totéž na tolikero způsobů.

Podobně i mne se zmocňuje tušení, že jednou nějaký kronikář (pokud mi prokáže tu čest a jme se můj způsob napodobit) poté, co se byl dlouho škrábal za uchem, několika vděčnými slovy uctí mou památku za to, že jsem si vymyslel řadu úvodních kapitol, z nichž většina by se dala připojit ke kterékoli jiné knize tohoto příběhu právě tak dobře jako k té, již uvádí, či koneckonců ke kterékoli obdobné kronice.

Autoři si dost možná kvůli oběma těmto vymoženostem vytrpí své, zato čtenáři shledají předmluvy stejně užitečné jako dávno předtím diváci prology.

Tak předně je dobře známo, že prolog skýtá kritikovi příležitost, aby si vyzkoušel, jak mu to píská, a naladil hlasivky do tóniny nejpříhodnější k pokřikování: tímto způsobem, jak už jsem toho byl svědkem, si oba nástroje uvede do stavu pohotovosti, takže je může rozehrát naplno, jen se zvedne opona.

Stejné výhody skýtají i úvodní kapitoly, kde kritik zaručeně pokaždé narazí na něco, co mu poslouží za brus jeho duchaplného vtipu, takže se pak s tím větší vervou jme rozcupovávat vlastní příběh. Při svém bystrozraku si ani všímat nemusí, jak umně jsou tyto kapitoly k tomu výbornému účelu propočteny, neboť jsme je vždy s péčí okořenili něčím ostřejším nebo kyselejším, aby se zmíněný kritický duch měl čím vznítit a rozparádit.

Dále pohodlný čtenář či divák zjistí, že obojí má značné výhody: jelikož není nijak povinován zhlédnout ani číst, a hra i kniha se tak prodlužují, mohou ti první setrvat o čtvrthodinku déle u oběda a ti druzí mají zase tu výhodu, že začnou číst až od čtvrté či páté stránky namísto od první, což rozhodně není zanedbatelná okolnost pro ty, kdo čtou knihy jen a jen proto, aby mohli říkat, že je četli, což je důvod mnohem rozšířenější, než kdo běžně tuší, a vede k tomu, že nejen v právnických spisech a hodnotných knihách, ale třeba i v Homérovi, Vergiliovi, Swiftovi a Cervantesovi se často přeskakují stránky.

Z obojího vyvstává ještě řada dalších výhod, ty však jsou natolik zřejmé, že se tu nebudeme zdržovat jejich vypočítáváním, zvlášť když jsme si právě uvědomili, že hlavní předností jak prologu, tak předmluvy je krátký rozsah.

2. Kapitola

Prapodivné nesnáze, do nichž se zapletl pan Western, a k tomu neblahý osud Žofinčin.

Přemístíme nyní čtenáře do páně Westernova bytu na Piccadilly, kam se uchýlil na radu hostinského od Herkulových sloupů z nároží Hyde Parku: v jeho hostinci, prvním, jenž mu padl do oka po příjezdu do Londýna, umístil své koně a ve zmíněném bytě, prvním, o němž se doslechl, našel útočiště sám.

Zde tedy Žofinka sestoupila z drožky, která ji přivezla z domu lady Bellastonové, a když projevila přání uchýlit se do komnaty jí určené, otec s tím byl svolný a sám ji tam doprovodil. Došlo mezi nimi ke krátkému rozhovoru, ani zvlášť podstatnému, ani příjemnému, pročež jej dopodrobna nezopakujeme: otec se důrazně dožadoval, aby svolila ke sňatku s Blifilem, jenž, jak jí oznámil, za pár dní přijede do Londýna; ona však, místo co by se podvolila, odmítla rázněji a s větší rozhodností než kdy dosud. Tím otce nesmírně popudila: zaklínal se vším možným, že ji přiměje, aby si ho vzala, ať chce nebo nechce, zahrnul ji mnoha hořkými výčitkami a nadávkami, načež ji zamkl a klíč strčil do kapsy.

Nebohé dívce zůstalo jen to, co provází do cely i nejpřísněji střeženého královského vězně: plamen svíčky. Pán z Westernů zatím hledal útěchu u láhve a ve společnosti faráře Suppla a hostinského od Herkulových sloupů: ten, jak vrchnostpán prohlásil, se výborně hodí za třetího a může jim povědět, co je ve městě nového, protože jistě o všem ví, když mu vznešené panstvo svěří své koně do stáje.

V této milé zábavě strávil pan Western celý večer a větší část následujícího dne, v kterémžto čase se nepřihodilo nic dostatečně významného, aby to zasloužilo zmínku v našem vyprávění. Žofinka celou tu dobu byla sama: tatíček se totiž zapřísáhl, že ze své komnaty živa nevyjde, pokud nesvolí, že si vezme Blifila, a nepřipustil, aby se dveře odemkly, leda když se jí neslo jídlo, a u toho pokaždé sám asistoval.

Den nato, právě když s farářem Supplem seděli u snídaně pozůstávající z toastu a džbánku piva, přišel mu podomek oznámit, že se dostavil nějaký pán, který by si přál ho navštívit.

„Kdo to jen k čertu může být?“ podivil se vrchnostpán. „Jděte se, doktore, podívat. Pan Blifil jistě do Londýna ještě nedojel. – Jděte mu naproti a zeptejte se ho, co chce.“

Farář se vrátil se zprávou, že je to vybraně oblečený pán, podle stuhy na klobouku nejspíš důstojník od vojska, a tvrdí, že přišel za panem Westernem v důležité záležitosti, kterou nemůže projednat s nikým jiným než s ním osobně.

„Důstojník?“ kroutil hlavou vrchnostpán, „co ten po mně může chtít? Jestli potřebuje rekvírovat povozy, já tady nejsem smírčím soudcem, ani nemůžu vydávat zatykače. Ať jde tedy nahoru, když se mnou musí mluvit.“

Nato vstoupil do pokoje velice nóbl pán, složil panu Westernovi zdvořilou poklonu, vyžádal si, aby mu laskavě poskytl slyšení mezi čtyřma očima, a začal následovně:

„Vážený pane, přicházím k vám na přání mylorda Fellamara, leč s poselstvím zcela jiným, než patrně očekáváte po tom, co se zběhlo onehdy večer.“

„Jakého že mylorda?“ zeptal se vrchnostpán. „V životě jsem o nikom takovém neslyšel.“

„Jeho Lordstvo je ochotno,“ pokračoval pán, „přičíst všechno důsledkům alkoholu a sebemenší projev v tom smyslu věc napraví; plane vřelou láskou k vaší slečně dceři, a proto jste vy, pane, poslední člověk na světě, od něhož by to pokládal za urážku, a je velké štěstí pro vás pro oba, že už mnohokrát veřejně osvědčil svou udatnost, a tudíž může takovou záležitost

smírně urovnat bez nebezpečí, že by tím utrpěla jeho čest. Přeje si tedy pouze, abyste se přede mnou k tomu vyjádřil, pár zběžných slůvek zcela postačí, načež vám hodlá dnes odpoledne vykonat návštěvu a vyžádat si svolení, aby směl slečně složit poklonu a ucházet se o ni.“

„Nejsem z toho dvakrát moudrý, co mi tu vykládáte, pane,“ řekl vrchnostpán, „ale že mluvíte o dceři, tak to asi bude ten lord, co se mi o něm zmínila sestřenka lady Bellastonová, že se o holku zajímá. Jestli je to vono – teda ten případ – vyřiďte prosím Jeho Lordstvu mé poručení a řekněte mu, že holka je už zadaná.“

„Tuším, že nejste plně informován o pravém významu této nabídky. Jsem přesvědčen, že takovou osobnost, takový titul a takové jmění by neodmítl nikdo.“

„Kouknou, panáčku,“ odvětil vrchnostpán, „nebudu si brát servítek: dceru jsem už slíbil jinam, ale i kdyby toho nebylo, nikdy bych ji nevdal za lorda; já lordy nemám rád, je to všecko jedna verbež, tajtrlíci od dvora a hanoveráci, s těma já nechci nic mít.“

„Nu, zastáváte-li takové stanovisko, pane, pak vám mám vyřídit tento vzkaz: mylord žádá, abyste ho poctil svou společností dnes dopoledne v Hyde Parku,“ řekl cizí pán.

„Povězte mylordovi,“ opáčil pan Western, „že mám co na práci a nemůžu chodit pryč. Nevím, kde mi hlava stojí tady doma, a nebudu se nikde courat.“

„Jsem přesvědčen, pane,“ prohodil návštěvník, „že jako gentleman mu tohle nevzkážete; dozajista byste si nepřál, aby se o vás říkalo, že jste urazil vznešeného peera a poté mu odmítl poskytnout satisfakci. Jeho Lordstvo bylo ochotno kvůli slečně dceři, jíž se koří, ten incident urovnat jinak, pokud by k vám ale neměl vzhlížet jako k otci, nedovolí mu čest, aby se smířil s takovou potupou, jaké se mu od vás dostalo.“

„To je lež!“ zařval vrchnostpán, „v životě ode mě nic nedostal!“

Tato slova mu návštěvník oplatil krátkou slovní výtkou, doprovázenou názorným gestem, a jen to pán z Westernů vyslechl, jal se pobíhat po místnosti jako splašený a halekal z plných plic – snad že chtěl přivolat co největší počet diváků, aby obdivovali, jak je čiperný.

Farář, jenž tu nechal stát džbánek víc než zpola plný, se zdržoval poblíž a na vrchnostpánův křik hned přiběhl. „Pro pět ran do klobouku,“ zvolal, „co se vám přihodilo, vzácný pane?“

„Jen se podívejte," vece vrchnostpán, „tadyhle ten loupežník, nic jiného to nebude, se chystá oloupit mě a zavraždit – skočil po mně s tím klackem v ruce, a jako že je nebe nade mnou, já mu vůbec nic neudělal!"

„Jak to, pane," ohradil se kapitán, „přece jste prohlásil, že lžu."

„Ne, a to můžu na spásu své duše odpřisáhnout," tvrdil vrchnostpán. „Řekl jsem myslím něco v tom smyslu: ‚Je to lež, že jsem Jeho Lordstvo potupil,' ale rozhodně jsem nevyslovil slovo *lžeš*. – Já přesně vím, co dělám, a vy byste měl vědět, co děláte, než napadnete bezbranného člověka. Kdybych měl v ruce hůl, netroufal byste si mě udeřit. Zmaloval bych ti hubu, že bys hrál všema barvama. Pojď se mnou na dvůr a rozdáme si to na klacky, zvochluju ti hřbet, že nevodlezeš, anebo pojďme boxovat holejma pěstěma a uvidíš ten tanec. S takovým třasořitkou zametu podlahu."

Kapitán opovržlivě prohodil: „Vidím, pane, že nestojíte za to, abych vám věnoval pozornost, a budu informovat Jeho Lordstvo, že za to nestojíte ani jemu. – Lituji, že jsem se s vámi špinil." Nato se vzdálil a farář zabránil vrchnostpánovi, aby ho zadržel, což mu ani nedalo tak velkou práci, neboť urozený pán, ač v tom směru vyvíjel jisté úsilí, zřejmě nestál o úspěch za každou cenu. Sotva se ale kapitán ztratil z dohledu, vyslal za ním vrchnostpán nespočetné kletby a pár hrozeb: jelikož se mu začaly linout ze rtů, až když důstojník sestoupil ze schodů, a zaznívaly tím hlasitěji, čím víc se vzdaloval, nedonesly se mu k sluchu nebo ho aspoň nezadržely v odchodu.

Nebohá Žofinka, která ve své vězeňské cele slyšela otcův křik od počátku až do konce, jala se nyní zuřivě dupat a volat stejně hlasitě jako její papá, jen hlasem mnohem libozvučnějším. Její volání vrchnostpána hned umlčelo a soustředilo všechen jeho zájem na ni: miloval dceru vroucně a sebemenší starost, že by jí něco hrozilo, ho hned uvrhla v zděšení a s tou jedinou výjimkou, kdy šlo o celý její spokojený život, byl otec ochoten ve všem jí vyhovět.

Když se vrchnostpán vyzuřil na kapitána a zapřísáhl se, že si to s ním vyřídí u soudu, vyběhl po schodech k Žofince, již zastal, když odemkl a otevřel dveře, celou bledou a zadýchanou. Jen otce spatřila, hned se vzpamatovala, chytla ho za ruku a vroucně zvolala: „Ach, tatíčku drahý, k smrti jsem se o vás bála, proboha, nestalo se vám nic?"

„Ne, ne, nic to nebylo," odpověděl vrchnostpán. „Ten lotr mi moc neublížil, ale ať sem trajcem, jestli si to s ním nevypořádám u soudu."

„Ale povězte mi, tatíčku, prosím vás, co se stalo a kdo vás to napadl?“

„Ani nevím, jak se ten chlap jmenuje,“ odpověděl Western, „ňákej oficírek, co si vydržujeme, aby nás mlátili, ale já mu ukážu, tohle ho přijde draho, lumpa, jestli má z čeho klopit, a to jistě nemá. Nastrojenej byl jak na veselku, ale píď půdy nejspíš mít nebude.“

„A kvůli čemu vznikla ta rozepře, tatíčku?“ naléhala Žofinka.

„Kvůli čemu?“ opakoval vrchnostpán. „Kvůli čemu než kvůli tobě, Žofi! Všecky maléry jsou kvůli tobě, a tak nakonec přivedeš svého otce ubohého do hrobu. Tady mi nějakej lord, čertův pacholek, vzkázal, žes mu padla do voka, a protože jsem nebyl svolnej, vyzval mě na souboj. Koukej, Žofi, buď hodná holka, už kvůli tátovi ukonči všechno tohle trápení, zejtra nebo pozejtří je tady, řekni, že si ho vemeš, jak přijede, já budu nejšťastnější člověk na světě a z tebe udělám nejšťastnější ženskou: budeš mít nejfajnovější parádu v Londýně, nejkrásnější šperky a kočár s šestispřežím jen pro sebe. Slíbil jsem Allworthymu, že ti upíšu půlku panství. – Mordyjé, a třeba celý, co bych se cukal!“

„Bude můj tatíček od té dobroty a vyslechne mě?“

„Proč se ptáš, Žofi?“ zvolal urozený pán. „Vždyť víš moc dobře, že tvůj hlásek poslouchám radši než štěkot nejlepší psí smečky v celé Anglii! – Tebe vyposlechnu vždycky, holčičko moje drahá, a rád! Doufám, že budu slýchat svůj hlásek, co živ budu, a kdybych o to potěšení přišel, nestál by můj život za zlámanou grešli. Ty ani netušíš, Žofi, jak jsi mi drahá, vůbec to netušíš, jinak bys mi byla neutekla a nenechala mě chudáka opuštěnýho, když nemám na světě jinou radost, jinou outěchu než svoji malou Žofinku.“

Oči mu plavaly v slzách, když domluvil, a Žofinka, které slzy volně kanuly po tvářích, mu na to řekla: „Já to vím moc dobře, tatíčku drahý, že jste mě vždycky něžně miloval, a Bůh je mi svědkem, že jsem vám oplácela stejně upřímnou láskou, a jen z čiré hrůzy, že budu vehnána tomuhle muži do náručí, jsem se odhodlala opustit drahého tatíčka, jehož miluji tak hluboce, že bych s radostí život položila pro jeho štěstí; ba snažila jsem se přimět k ještě větší oběti a skoro jsem už dospěla k rozhodnutí žít nadosmrti v utrpení, jen abych vyhověla vašemu přání. Všechno se ale ve mně vzpíralo, rozum se takovému rozhodnutí bránil, a já vím, že to nedokážu.“

Tu se vrchnostpán rozhněvaně zamračil, pěna se mu objevila na rtech, a když to Žofinka viděla, poprosila, aby ji vyslechl do konce, a takto pokračovala: „Kdyby vám, tatíčku, šlo o

život, o zdraví, o pravé štěstí, tu stojí vaše dcera ke všemu odhodlaná, a nechť mne nebesa bleskem srazí, jestli bych couvla před jakýmkoli utrpením, abych vás zachránila. – Ne, uvítala bych i sudbu nejhorší a nejodpornější. Kvůli vám bych podala ruku i Blifilovi.“

„Říkám ti, že mě to zachrání,“ odvětil jí na to otec, „přinese mi to zdraví, život, všechno. – Namouduši, že ti umřu, jestli mi to neuděláš, srdce mi to zlomí, namouduši.“

„Je to možné,“ řekla, „že tak usilovně toužíte uvrhnout mě do neštěstí?“

„To teda ne!“ zvolal hlasitě, „toužím jen po tom, abys byla šťastná, pámbuví, že bych běžel na kraj světa, abych tě viděl spokojenou.“

„A neuzná drahý můj tatíček, že bych měla aspoň trošku sama vědět, co mi přinese štěstí? Je-li pravda, že štěstí je stav duše, jak by mi asi bylo, kdybych si o sobě musela myslet, že jsem nejbídnější nešťastnice na světě?“

„Lip, když si to budeš myslet, než abys to poznala z manželství s nějakým tuláckým panchartem bez groše.“

„Jestli vás to uspokojí, tatíčku,“ řekla Žofinka, „slíbím vám při všem, co je mi svaté, že si nevezmu jeho ani koho jiného, dokud budete živ, bez vašeho souhlasu. Dovolte, abych zasvětila celý život vám, zase budu vaše malá Žofi a jako dřív nebudu mít jinou starost ani jinou radost než vám vyhovět a potěšit vás.“

„Podívej, Žofi,“ řekl jí na to vrchnostpán, „já si takhle bulíky věšet na nos nenechám. To bych pak byl dovopravdy takový hlupák, za jakýho mě tvoje tetinka má. Kdepák, Žofi, pamatuj si, že jsem dost moudrý a světaznalý, abych nevěřil žádnému ženskému slibování, když jde o chlapa.“

„Čím jsem si vysloužila takovou nedůvěru, tatíčku?“ zeptala se Žofinka. „Nedodržela jsem některý slib, který jsem vám dala? Přesvědčil jste se někdy, že bych vám byla zalhala, třeba i jako malá holčička?“

„Koukej, Žofi,“ prohlásil, „to je sice možný, ale o téhle partii jsem už rozhod, a ty si ho vemeš, ne že ne, krucinál! Vemeš si ho, krucinál, a kdybys měla na druhý den ráno strčit hlavu do oprátky!“ Tato slova ještě zopakoval, přičemž zatínal pěsti, vraštil obočí, kousal se do rtů a hromoval tak dunivě, že vyděšená Žofinka, chudinka nešťastná, sklesla celá rozechvělá na židli, a neulevit si proudem slz, kdoví, co by se bylo nestalo.

Pan Western přihlížel žalostnému stavu své dcery stejně lhostejně a nedojat, jako když žalářník z Newgatu pozoruje utrpení milující ženy, naposledy se loučící s odsouzeným manželem; anebo výstižněji řečeno v něm ten pohled vyvolával stejné pocity jako v poctivém a řádném řemeslníkovi, když vidí, jak jeho dlužníka odvádějí do žaláře kvůli 10 £, dluhu vymáhanému sice oprávněně, který nicméně ten chudák zlomyslně nemůže splatit. Anebo, abychom zvolili přirovnání nejpřípadnější, měl přitom asi stejné výčitky svědomí jako kuplířka, když na nějaké nevědomé neviňátko, jež lapila do svých tenat, jdou mrákoty při požadavku, aby šla bavit hosta, jak se tomu říká. Tento příměr by přesně vystihoval situaci, nebýt toho, že kuplířka na tom utrží, kdežto otec, ač ve své zaslepenosti možná přesvědčen o opaku, ve skutečnosti nic nevyzíská na tom, že dceru nutí k velmi podobné prostituci.

V tomto stavu nebohou Žofinku opustil; než odešel, sdělil jí ještě velice hrubě, co asi její slzy zmůžou, načež zamkl a vrátil se k důstojnému pánovi, který se slečny zastával, seč si jen troufl: možná že nedostál zplna své povinnosti, ale i tak stačil vrchnostpána rozběsnit až k nepříčetnosti a musel pak od něho vyslechnout četné neslušné soudy o stavu kněžském vůbec, my je však z úcty k onomu bohulibému povolání nesvěříme papíru.

3. Kapitola

Co se přihodilo Žofince v žaláři.

Paní domácí, u níž se vrchnostpán ubytoval, měla od prvopočátku ze svých hostů moc divný dojem. Jelikož jí ale bylo řečeno, že jde o pána velmi zámožného, a ona tudíž nemeškala a vyhnala nájemné za své pokoje do neuvěřitelné výše, chtěla se pečlivě vyvarovat každé neshody; žalářování nebohé slečny jí sice dělalo těžkou hlavu, vždyť služebná jí podala příznivé hlášení, co je to za roztomilou a vlídnou mladou dámu, a její názor potvrdilo vrchnostpánovo služebnictvo jako jeden muž, její vlastní zájmy jí však byly přednější, a proto se varovala popudit pána, který je rozhodně z těch prudších, jak prohlásila.

Žofinka se sotvačeho dotkla, jídlo jí ale pravidelně přinášeli, ba jsem přesvědčen, kdyby si byla zamanula, že má chuť na kdovíjakou vzácnou lahůdku, vrchnostpán, ač se na ni hněval, byl by nešetřil námahou ani penězi, aby jí to opatřil, protože na své dceři, jak se to některým čtenářům může zdát neuvěřitelné, skutečně vášnivě lpěl a nic ho tak netěšilo, jako když jí mohl udělat radost.

Když nadešel čas oběda, nesl jí Černý Jíra pečenou mladou slepičku za vrchnostpánovy osobní asistence (ten se totiž zapřísáhl, že nedá klíč z ruky). Jíra položil podnos na stůl a

vyměnil si s jemnostslečinkou pozdravení (neviděl ji totiž, co odjela z venkova, a Žofinka se odjakživa chovala ke všem sloužícím zdvořileji než mnozí k osobám jen o trošinku níže postaveným). Prohlásila, že nemá na jídlo ani pomyšlení, aby tu slepičku zase odnesl; Jíra ji ale prosil, ať přece jen ochutná, a zvlášť jí vychválil vajíčka, jichž prý je plná.

Celou tu dobu stál vrchnostpán u dveří, ale Jíra se u něho těšil velké oblibě, protože měl na starosti to nejdůležitější, totiž honitbu, a zvykl si už, že si smí leccos dovolit. Ochotně se nabídl, že jemnostslečně oběd donese, protože by ji moc rád zase jednou viděl, a neváhal nechat pána čekat u dveří přes deset minut, zatímco si se Žofinkou vyměňovali vlídná slova, a dostalo se mu za to jen dobromyslného pokárání na odchodu.

Vajíčka slepičí, koroptví, bažantí i jiná byla, jak Jíra dobře věděl, zamilovanou slečninou pochoutkou. Žádný div tedy, že se ten dobrosrdečný chlapík postaral, aby dostala svou oblíbenou lahůdku, když se všechno služebnictvo v domě trápilo obavami, že jim hladem umře, protože během posledních čtyřiceti hodin sotva vzala do úst.

Trápení sice nepůsobí na každého stejně jako na vdovy, jimž zhusta dodá větší chuti k jídlu než čerstvý vzduch na Banstedské vrchovině či pláních u Salisbury, ale i v největším zoufalství, ať si říká kdo chce, co chce, člověk nakonec něco pojíst musí. Tak i Žofinka po krátkém zaváhání slípku rozkrojila a zjistila, že má v sobě skutečně plno vajíček, jak pravil Jíra.

Jestliže ji ten pohled zaujal, jaké radostné vzrušení by byl teprve vyvolal v Královské vědecké společnosti: je-li pták s třema nohama vzácnou zvláštností, a přitom jich v průběhu let přišlo na svět možná tisíc, jak potom vyjádřit cenu opeřence, jenž se natolik vymkl zvířecímu řádu, že chová v břiše dopis? Ovidius zpívá o květině s písmeny na plátcích, v niž se proměnil Hyacint, což Vergilius doporučoval pozornosti Královské vědecké společnosti své doby jako zázrak, ale z žádného věku ani národa se nedochoval záznam o ptáku s dopisem v útrobách.

Ač by zázrak tohoto druhu patrně zaujal všechny evropské *académies des sciences*[134] a vyústil v neplodné pátrání, čtenář, který se aspoň trochu rozpomene na poslední rozhovor mezi pány Jonesem a Partridgem, nebude na pochybách, odkud se ten dopis vzal a jak našel cestu do slepičího nitra.

Žofinka, přestože se tak dlouho postila a nyní se před ní kouřilo z jejího zamilovaného jídla, jen ten dopis spatřila, hned jej popadla, roztrhla a četla:

Vážená slečno,

kdybych nevěděl, komu mám tu čest psát, pokusil bych se o přetěžký úkol a líčil Vám, jaká hrůza na mne padla po sdělení slečny Honorie, jelikož ale jen milující duše dokáže si představit, co jiná milující duše prožívá, musí má Žofinka nejdražší, která úchvatnou schopností citu tak oplývá, dobře vědět, co její Tom z té smutné příčiny zakouší. Je na světě ještě něco horšího, co by mne mohlo potkat, než zpráva, že na Vás dolehlo takové trápení? Jistě jen prokletí, jímž jsem stižen, a tím je, milovaná Žofinko, vědomí, že je to všechno kvůli mně. Možná že si tím osobuji příliš velkou cest, ale nikdo mi nebude závidět čest, za kterou tak draze platím. Promiňte mi tu domýšlivost a promiňte mi ještě větší, když se Vás zeptám, zda by Vám má rada, má pomoc, má přítomnost či nepřítomnost, má smrt nebo má muka dokázaly přinést úlevu? Může Vám zanícené zbožňování, starostlivá péče, horoucí láska, vřelá něha a naprostá podřízenost Vaší vůli vynahradit, co byste obětovala mému štěstí? Je-li tomu tak, utecte se, andílku můj líbezný, k tomu, kdo na Vás kdykoli čeká s otevřenou náručí, hotov Vás chránit, a přijdete-li sama nebo se všemi poklady světa, není to podle mého mínění rozdíl hodný pozornosti. Jestliže naopak rozum zvítězí a po důkladné úvaze Vám vyjeví, že je to oběť příliš bolestná, jestliže nenajdete jinou cestu, jak se smířit s otcem a vydobýt si opět ztracený klid, než když mne obětujete, zapřísahám Vás, abyste mne navždy zapudila z mysli, povolala na pomoc rozhodnost a nedovolila, aby Vaše citlivé srdéčko sebeméně ovlivnil soucit s mými mukami. Věřte mi, Žofinko, Že Vás upřímně miluji, víc než sebe sama, a proto mi jde především a jedině o Vaše štěstí. Horoucně jsem si vždycky přál (proč jen mi to osud odpírá?), a nehněvejte se na mne, že si to přeji stále, abych Vás denně vídal jako nejšťastnější z žen, a ne-li, pak abych se o tom aspoň doslechl; ale žádná trýzeň se nevyrovná vědomí, že prožíváte těžké chvíle vinou toho, kdo zůstává

v každém smyslu a za všech okolností
Vám oddaný
Tom Jones.

Co Žofinka řekla, učinila nebo si pomyslela nad tímhle psaníčkem, kolikrát je přečetla, zda více než jednou, to ponechám čtenářově představivosti. Jak na ně odpověděla, to se časem možná ještě ukáže, ale ne hned: krom jiného i z toho důvodu, že žádnou odpověď nenapsala, jelikož jí v tom leccos bránilo: neměla totiž papír, pero ani inkoust.

Večer, zatímco Žofinka seděla ponořena do úvah o zmíněném dopise či o něčem jiném, vytrhl ji ze zadumání hrozný randál zdola. Ten randál byl však pouze doprovodem rozepře mezi

dvěma osobami. Podle hlasu okamžitě rozpoznala, že jedním z účastníků střetnutí je tatíček: chvíli jí však trvalo, než pochopila, že pronikavější tóny vyluzuje na svůj hlasový nástroj tetinka Westernová, jež právě přibyla do města, a poté, co ji lokaj, jenž se šel zeptat k Herkulovým sloupům, informoval, kde se její bratr ubytoval, rovnou se tam odebrala.

Proto se prozatím se Žofinkou rozloučíme, a jak žádá dobrý mrav, budeme se věnovat milostivé slečně.

4. Kapitola

Žofinka je vysvobozena zpod zámku.

Vrchnostpán s farářem (hostinský byl jinak zaneprázdněn) spolu družně pokuřovali, když byl příjezd dámy ohlášen. Jen zaslechl vrchnostpán její jméno, hned jí běžel naproti, aby ji doprovodil do schodů, protože na tyhle formality on vždycky dbal, a zvlášť u sestry, z níž měl nahnáno víc než z kohokoli jiného na světě, ačkoli by to byl nikdy nepřipustil a dost možná si to ani sám neuvědomoval.

Milostslečna Westernová vkročila do jídelny, vrhla se do křesla a takto zahájila řeč:

„To bylo hrozné cestování, ani vypovědět to nedokážu. Mám takový dojem, že silnice jsou čím dál tím horší, co se uzákonilo tolik mýt. Propánakrále, v jaké barabizně odporné ses to ubytoval, bratře? Přísahala bych, že sem lepší člověk ještě nevkročil.“

„To nevím, mně to tu docela vyhovuje,“ zahučel vrchnostpán. „Dohodil mi to hostinský od Herkula. Myslel jsem, když zná tolika vznešeného panstva, že mi nejlíp poví, jak se mezi ně dostanu.“

„A kdepak je neteř?“ zeptala se dáma. „Byl jsi už navštívit lady Bellastonovou?“

„Ale ano,“ řekl vrchnostpán, „tvá neteř je v bezpečí, je nahoře ve své komnatě.“

„Jakže?“ podivila se dáma, „neteř je tady v domě a neví, že jsem přijela?“

„Ne, nikdo k ní nemůže,“ vysvětlil vrchnostpán, „protože ji držím pod zámkem; sebral jsem ji u sestřenky mylady hned ten večer, jak jsem dorazil do města, a od té chvíle ji bedlivě střežím: mám ji v hrsti jako lišku v pytli, to se spolehni.“

„Dobrotivé nebe, co to slyším!“ opáčila milostslečna. „To jsem si mohla myslet, jaké veledílo z toho pojde, když připustím, aby ses do Londýna vydal sám, jenomže tys tvrdohlavě prosadil

svou, ale já si aspoň teď nemusím vyčítat, že jsem k tomu svolila. Vždyť jsi mi, bratře, slíbil, že se zřekneš všech násilných prostředků! Cožpak jsi právě takovými násilnými prostředky nedonutil neteř, aby ti utekla z domova? Chceš ji znovu dohnat k takovému kroku?“

„U všech všudy čertových babiček!“ zařval urozený pán a praštil fajfkou na zem, „slyšíte to, lidičky? Já čekám, že mě pochválíš, jak jsem všechno dobře zařídil, a ty se na mě takhle vrhneš!“

„Jakže, bratře?“ ohradila se dáma. „Cožpak jsem ti někdy zavdala důvod k domněnce, že tě pochválím, když vsadíš dceru pod zámek?

Málo jsem se ti navysvětlovala, že ženy ve svobodné zemi si nedají líbit takové despotické zacházení? Máme stejné právo na svobodu jako muži, a upřímně bych si přála, abych nemusela prohlásit, že si ho víc zasloužíme. Pokud nechceš, abych ihned opustila tohle odporné stavení, abych se k tobě přestala hlásit co příbuzná a odvrhla navždy břímě starostí o tvou rodinu, musíš neteř okamžitě osvobodit, na tom trvám.“ Tato slova pronesla tónem tak velitelským, zády ke krbu, jednu ruku vztaženou za sebe k plamenům a šňupeček v druhé, že snad ani Thaléstris v čele svých Amazonek nevzbuzovala větší děs. Není divu, že nebohý vrchnostpán couvl před tímto hrozivým zjevem. „Tumáš,“ řekl a hodil klíč na stůl. „Tady je a dělej si s ním, co uznáš. Chtěl jsem ji tam jenom nechat, dokud nepřijede do Londýna Blifil, což už nemůže dlouho trvat; jestli ale se mezitím něco stane, nezapomeň, kdo to zavinil.“

„Zaručím se za ni vlastním životem,“ prohlásila milostslečna sestra, „ovšem nevložím se do toho vůbec, leda pod jednou podmínkou, a ta zní, že všechno necháš na mně, sám nic nepodnikneš, ledaže tě časem něčím pověřím. Rozhodneš-li se ratifikovat tyto předběžné podmínky, bratře, vynasnažím se zachránit čest tvé rodiny, ne-li, budu nadále zastávat neutrální stanovisko.“

„Snažně vás prosím, vzácný pane,“ řekl farář, „popřejte sluchu milostivé lady a pro tentokrát svolte k jejímu požadavku: dá pámbu, že svým vlivem dokáže u jemnostslečny více, než jste zmohl vy ráznějšími prostředky.“

„Co si to dovoluješ?“ zařval vrchnostpán. „Jestli si na mě budeš vodevírat hubu, zpráskám tě jako psa!“

„Styď se, bratře!“ napomenula ho sestra, „takhle se mluví s knězem? Pan Supple je moudrý muž, dobře ti radí, a podle mého by se s ním kdekdo v názoru ztotožnil. A nyní jsem nucena ti

oznámit, že na své kategorické požadavky očekávám okamžitou odpověď. Buď postoupíš svou dceru mně, cele a bezpodmínečně, anebo ji ponecháš pod svou podivuhodnou záštitou, a v tom případě zde před panem Supplem na místě vyklidím pevnost a zřeknu se tebe i tvé rodiny navěky."

„Dovolte, abych se ujal role prostředníka," zvolal farář, „dovolte, abych se také přimluvil, vzácný pane."

„Vždyť ten klíč leží na stole," prohodil vrchnostpán. „Ať si ho veme, když chce, kdo jí v tom brání?"

„Nikoli, bratře," ozvala se dáma, „trvám na svém požadavku, abys mi jej formálně předal a plně ratifikoval vymíněné ústupky."

„Tak ti ho tedy předávám. – Tady je," zahlaholil pan Western.

„Rozhodně mi nemůžeš vyčítat, sestro, že bych byl někdy odmítl a dceru ti nesvěřil. Žila u tebe celý rok a taky pres rok, a já ji ani neviděl."

„A bylo by jí prospělo, kdyby u mě žila natrvalo. Pod mým dohledem by se nic takového nestalo," řekla dáma.

„Samosebou," křičel vrchnostpán, „za všecko můžu já."

„Jistě, za všechno můžeš ty, bratře," přitakala mu na to. „Častokrát už jsem byla nucena ti to vytknout a napříště k tomu budu nucena zas. Doufám ale, že se nyní vzpamatuješ, vezmeš si ponaučení ze svých minulých omylů a nepokazíš mi zase důmyslnou taktiku svými kopanci. Ty, bratře, skutečně nejsi vhodná osobnost k jednání na takovém fóru. Tvá politická koncepce je celá pochybená. Proto znovu zdůrazňuji, že trvám na tom, abys do ničeho nezasahoval. Jen si vzpomeň, jak to dopadlo v minulosti."

„Aby tě čerti po pekle honili, sestro! Co po mně ještě chceš?" zařval vrchnostpán. „Ty bys i satanáše připravila o rozum."

„A jsme zase tam, kde jsme byli," podotkla dáma. „Vidím, že s tebou se nedomluvím. Táži se tuhle pana Suppla, který je rozumný muž, zdali jsem řekla něco, co by kohokoli podráždilo; jenomže ty musíš mít ve všem svoji hlavu."

„Snažně vás prosím, madam, nepopouzejte urozeného pána více," řekl farář.

„Já že ho popouzím?“ zvolala dáma. „Jste stejný osel jako on. Tak dobře, bratře, když tedy slibuješ, že se do ničeho nebudeš plést, beru si neteř znovu na starost. Chraň nás pámbu ve všech záležitostech, které zařizují muži. Jedna ženská hlava má cenu za tisíc vašich.“

Nato zavolala služebnou, aby ji dovedla k Žofince, a odplula i s klíčem.

Jen byla z dohledu, vrchnostpán (když nejprve zavřel dveře) vypustil dvacet čubek a stejný počet šťavnatých kleteb na její adresu, přičemž nešetřil ani sám sebe za to, že si brousí zuby na její majetek, potom však dodal: „Když už jí člověk otročí tak dlouho, bylo by škoda o to nakonec přijít jen proto, že ještě chvilku nevydržel. Ta čubka tu nebude navěky, a já vím, že udělala poslední pořízení v můj prospěch.“

Farář mu toto stanovisko vřele schválil; nato si vrchnostpán poručil další láhev jako obvykle, když ho něco rozradovalo či vyvedlo z míry, mocnými doušky tohoto léčivého dryjáku spláchl svůj hněv, takže byl opět v dobrém rozmaru a zcela klidný, když milostslečna Westernová s Žofinkou vstoupily do pokoje. Dívka měla na sobě čepec a kép[135] a tetinka oznámila panu Westernovi, že hodlá odvést neteř k sobě, protože „tyhle místnosti se, bratře, každé křesťanské duši musí příčit“.

„Prosím, milostivá, jak račte,“ řekl pan Western. „U tebe bude o holku nejlíp postaráno, a tady důstojný pán ti potvrdí, že jsem řek aspoň padesátkrát, co jsi odešla, že jsi žena nad jiné moudrá.“

„To rád dosvědčím,“ ujišťoval farář.

„Nu, vždyť já mám o tobě také odjakživa jen to nejlepší mínění, bratře,“ prohlásila milostslečna Westernová. „Sám jistě uznáš, že jednáš někdy trochu unáhleně, ale když si dopřeješ času a rozmyslíš se, neznám druhého tak rozumného muže.“

„Když na to nahlížíš takhle, sestro,“ řekl vrchnostpán, „připíjím ti na zdraví z celého srdce. Někdy pravda vzkypím, ale abysme pak na sebe dlouho nevraždili, to bych nesnes. Žofi, ty buď hodná a tetinku ve všem poslechni.“

„V tom na ni plně spoléhám,“ odvětila milostslečna Westernová. „Viděla na vlastní oči, co pojde ze svéhlavosti, na své neblahé sestřenici Harrietě, která si zničila život, když nedbala mých rad. – Představ si, bratře, co se nestalo! Sotva jsi paty vytáhl a odjel do Londýna, objevil se z ničehož nic ten dotěrný chlap s tím odiózním irským jménem – ten Fitzpatrick. Vtrhl ke mně bez ohlášení, jinak bych se byla dala zapřít. Vykládal mi nějakou dlouhou

nesrozumitelnou historku o manželce, kterou mě přinutil vyposlechnout, ale já mu na to skoro nic neřekla, jen jsem mu ukázala její dopis a požádala ho, ať jí za mne odpoví. Předpokládám, že se ta osoba pokusí nás vyhledat, ale prosím tebe, nepřijmi ji, protože já jsem rozhodnuta ji ignorovat."

„Já že bych ji přijal? Toho se neboj," prohlásil vrchnostpán. „U mě žádná taková ženská neposlušná pochopení nenajde. Ten holomek její manžel měl štěstí, že jsem nebyl doma. Zatracená drzost, byl bych ho hnal až do kachního rybníka, to se spolehněte. Vidíš, Žofi, kam vede neposlušnost. Máš názorný příklad ve vlastním příbuzenstvu."

„Bratře," vyjela na něho milostslečna, „netřeba neteř drásat tím odporným opakováním. Nechej všechno dočista na mně."

„No dobrá, dobrá, dobrá," řekl vrchnostpán.

Nato milostslečna Westernová naštěstí pro Žofinku rozhovor ukončila příkazem, aby jim zavolali nosítka. Pravím naštěstí, protože kdyby byl ještě chvíli pokračoval, vyvstaly by s největší pravděpodobností nové důvody k neshodám mezi sourozenci: lišili se od sebe totiž pouze vzděláním a pohlavím, jinak byli oba stejně prchliví a stejně nesnášenliví, oba vřele milovali Žofinku a z hloubi duše sebou navzájem opovrhovali.

5. Kapitola

Tom dostane psaníčko od Žofinky a jde s paní Millerovou a s Partridgem do divadla.

Že přijel do Londýna Černý Jíra a z vděčnosti slíbil svému dávnému dobrodinci prokázat jisté cenné služby, bylo pro Toma velkou útěchou při všem tom soužení a starostech o Žofinku, od níž pak dostal prostřednictvím zmíněného Jíry odpověď na svůj dopis. Napsala ji, když jí zároveň se svobodou vzešla možnost dosíci pera, inkoustu a papíru, ještě týž večer, kdy se před ní otevřely brány žaláře.

Milý pane Jonesi,

jelikož nepochybuji o upřímnosti toho, co jste mi psal, potěší Vás zpráva, že některé mé nesnáze skončily, když přijela tetička Westernová a vzala si mě k sobě, kde mi dopřává plnou volnost. Trvala na tom, abych jí slíbila jedno: že se s nikým nesejdu ani nepromluvím bez jejího vědomí a souhlasu. Tohle jsem jí svatosvatě slíbila a také to poctivě dodržím; a třebaže mi výslovně nezakázala psát, spíš na to asi zapomněla anebo se to rozumí samosebou pod tím

promlouváním. V každém případě bych měla pocit, že jsem zklamala její velkomyslnou důvěru, a proto nečekejte, že bych Vám ještě psala nebo přijímala dopisy bez jejího vědomí. Slib pro mne znamená posvátný závazek, zahrnující všechno, co se dá odvodit, právě tak jako to, co je vyjádřeno; v tom vědomí možná, když to uvážíte, najdete jistou útěchu. Nač Vám ale píši o útěše? V jedné věci nemohu svému přelaskavému otci vyhovět a nikdy nevyhovím, ale na druhou stranu jsem pevně rozhodnuta neučinit sama nic proti jeho vůli a neodhodlám se k žádnému závažnému kroku bez jeho souhlasu. Budete-li s tímhle napevno počítat, jistě se naučíte nemyslet víc na to, co osud (možná) nedovolí. K tomu Vás povedou i Vaše vlastní zájmy. Doufám, že byste se touto cestou mohl smířit s panem Allworthym, a pokud je tomu tak, máte můj souhlas, abyste se po ní vydal. V důsledku jistých okolností se Vám cítím zavázána a pro Vaše dobré úmysly asi ještě víc. Možná že nám oběma Štěstěna bude jednou přát víc než dnes. Mějte tu víru, a já na Vás vždycky budu myslet tak, jak si myslím, že zasluhujete.

S úctou
Vaše oddaná
Žofie Westernová

Žádám Vás, abyste mi už nepsal – aspoň prozatím, a přijměte prosím tuhle maličkost, která mně už není k ničemu a Vám by myslím přišla vhod: řekněte si, že za ni vděčíte té náhodě, která Vám ji pomohla najít.[136]

Školáček, který se právě naučil slabikovat, by přelouskal to psaníčko za dobu mnohem kratší, než je četl Tom. Zanechalo v něm smíšené pocity radosti i žalu, podobné duševní rozpolcenosti hodného člověka, když pročítá závěť zesnulého přítele, který mu odkázal bohaté dědictví, v nouzi tím vítanější. Celkem však ho víc potěšilo, než zdrtilo, a čtenář se patrně podiví, proč ho vůbec zdrtilo: jenomže čtenář nebude asi tolik zamilovaný jako chudák Tom, a láska je nemoc v něčem sice podobná souchotím (jež někdy vyvolává), ale jindy zas působící přímo opačně, především v tom, že netíhne k optimismu a nevidí žádné příznaky v růžovém světle.

Z jednoho měl ale přece jen velkou radost: že jeho láska získala zase svobodu a je u dámy, kde se jí přinejmenším dostane slušného zacházení. Další potěšující okolností bylo odvolání na slib, že si nevezme Blifila: ať sebeupřímněji věřil, že ji miluje nezištně, a přes všechny velkomyslné rady v jeho dopise hluboce pochybuji, že by ho bylo cokoli zdrtilo víc než zpráva, že se Žofinka vdala za jiného, i kdyby to byla skvělá partie a všechno nasvědčovalo

tomu, že nakonec bude docela spokojená. Přejemná platonická láska, zcela oproštěná od naší tělesné podstaty a zaměřená výhradně a čistě duchovně, je dar vyhrazený ženské části tvorstva; slyšel jsem od dam už častokrát (dozajista upřímně míněné) prohlášení, že by se ochotně vzdaly milovaného muže a postoupily ho sokyni, kdyby se ukázalo, že takový čin je v bezprostředním zájmu milovaného. Na základě toho tedy usuzuji, že láska tohoto druhu na světě je, ač jsem se s ní osobně ještě nesetkal.

Tom četl a líbal zmíněný dopis tři hodiny, a když se pak z výše uvedených důvodů povznesl k dobré náladě, byl hotov vykonat, co předtím slíbil, totiž doprovodit paní Millerovou a její mladší dceru do divadla a na doplnění společnosti přizvat pana Partridge. Jelikož Tom vlastnil ten smysl pro humor, jejž mnozí předstírají, tušil, že se z té duše pobaví Partridgeovými zážitky a jeho hodnocením, proneseným, jak mu zobák narost, nedotčeným sice, ale ani nezkaženým uměním.

V první řadě na prvním balkónu zaujali tedy Tom, paní Millerová, malá Betinka a Partridge místa. Partridge okamžitě prohlásil, že takovou nádheru v životě neviděl. Když spustil orchestr, hlasitě se podivil: „Jak je to možné, že tolika šumařů hraje najednou, a přitom jeden druhému nepřekáží?“ Zatímco zřízenec rozsvěcoval horní svíce, upozorňoval hlasitě paní Millerovou: „Koukejte, koukejte, milostpaní, ten jako by z oka vypadl tomu chlapíkovi na konci modlitební knížky před díkůvzdáním za odhalení prachového spiknutí.“ Když zaplály všechny svíce, nedalo mu to, aby nepoznamenal: „Tady se za večer spálí svíček, že by to nějaké řádné chudé rodině stačilo na rok.“

Hrál se *Hamlet, princ dánský,* a Partridge sledoval představení s napjatou pozorností od začátku až do chvíle, kdy se objevil duch; tu se obrátil k Tomovi s otázkou: „Kdo je ten člověk v tom podivném oblečení? Něco takového jsem už jednou viděl na obrázku, není to snad brnění?“

Tom odpověděl: „To je duch.“

Partridge se ohradil s úsměvem: „Na tuhle vějičku vám nesednu, pane. Nemůžu tvrdit, že bych byl ducha, kdy opravdicky viděl, to ne, ale vím jistě, že bych ho poznal, a takhle by nevypadal. Duchové se nezjevujou ve zbroji, kdepák!“ V tomto omylu, jenž vyvolal velké pobavení v celém okolí, setrval až do výstupu mezi duchem a Hamletem, kdy Partridge uvěřil panu Garrickovi, o čem ho předtím nepřesvědčil Tom, a tak se roztřásl hrůzou, že mu kolena

klektala jedno o druhé. Tom se ho zeptal, cože se mu stalo, a jestli se nepolekal toho válečníka na jevišti.

„Jemináčku, pane," odpověděl Partridge, „teď teprve vidím, že je to tak, jak jste povídal. Ne, nemám strach, vždyť vím, že je to jen hra, a kdyby to i byl duch, nemohl by nám ublížit na takovou dálku a mezi tolika lidmi, ale jestli se bojím, nejsem sám."

„Snad si nemyslíš, že je tu někdo ještě takový strašpytel jako ty?" zvolal Tom.

„No, jen se mi smějte, ale hlavu na to dám, že se támhleten panáček na jevišti bojí víc než já. *Leč nechoďte s ním!* No bodejť by jo! To bys byl sám proti sobě. Že za ním přece jen půjdeš? Pámbu s náma a zlý pryč! – Ať se stane, co stane, sám sis to zavinil. *Stále me volá.* To bys mohl taky dojít rovnou do pekla. Vždyť je to možná sám rohatý – prý na sebe vezmou podobu, jaká se jim zamane. – A je tu zase – *Dál už nejdu!* Však jsi zašel dost daleko, dál, než bych já šel za všecky královy poklady." Tom mu chtěl něco říci, ale Partridge jej předešel: „Tiše, milý pane, cožpak ho neslyšíte?" A celou tu dobu, co duch deklamoval, seděl s ústy otevřenými a třeštil oči tu na něho, tu zase na Hamleta, a city, jež střídavě zmítaly Hamletem, zmítaly postupně i jím.

Po tomhle výstupu prohlásil Tom: „Partridgi, vy předčíte všechno mé očekávání. Vždyť tu hru prožíváte víc, než bych měl za možné."

„Když vy se nebojíte ani ďábla, pane, tak to se nedá nic dělat," odpověděl Partridge, „ale jeden nad tím žasne, to je přirozené, i když vím, že na tom nic není; však mě ten duch taky neoklamal, uvědomoval jsem si, že je to jen člověk podivně postrojený, ale když jsem viděl, jak se před ním ten panáček třese, tak to na mě taky padlo."

„A to si myslíš, Partridgi, že se ho doopravdy bál?" zvolal Tom.

„Jakpak by ne, pane," tvrdil Partridge, „cožpak jste si toho sám nevšiml, jak potom, když zjistil, že je to duch jeho vlastního otce, co byl zamordovaný na zahradě, strach ho pomalu opouštěl, až pak žalem docela ztratil řeč – zrovínka tak by to bylo se mnou, kdyby to byl můj případ. – Ale pst! – Propána, co je tohle zase za randál? Už je tady. – No samosebou, já vím, že na tom nic není, ale stejně jsem rád, že nejsem tam dole mezi těmi muži." Ulpěl pohledem na Hamletovi. „No, jen si mávej mečem: co zmůže meč proti ďáblovi?"

Druhé dějství sledoval Partridge téměř bez komentáře. Obdivoval nádherné kostýmy a nemohl potlačit údiv nad tím, jak se tváří král. „No ne, jak lidi dokážou zapřít sami sebe!"

prohlásil. „Jak je vidět, *nulla fides fronti*[137] je pravdivé úsloví. Kdo by to tušil jen tak od pohledu, že spáchal vraždu?“ Nato se dotazoval po duchovi, ale Tom, protože mu nechtěl zkazit překvapení, mu pověděl jen to, že ho dost možná brzy zase uhlídá, a to v ohnivém záblesku.

Partridge tedy vyčkával pln obav, a když se duch znovu zjevil, zvolal: „Podívejte se, pane, co mi na to povíte teď: bojí se, čili nic? Bojí se, jak to tvrdíte o mně, a to vám povídám, kdo by se trochu nebál, ani za živý svět bych nechtěl být v takové kaši jako támhleten, jak se jmenuje, vrchnostpán Hamlet. Propánakrále! Co se stalo s tím duchem? Jestli mě smysly nešálí, tak jsem viděl, jak se propad do země.“

„Viděl jste správně,“ ubezpečil ho Tom.

„No prosím,“ řekl Partridge, „já vím, že je to jenom hra, a krom toho, kdyby o něco šlo, tak by se tuhle milostpaní Millerová tolika nesmála; vy, pane, byste se totiž nelekl, ani kdyby se tu ďábel zjevil osobně. – No tak, no tak – není divu, že to s tebou tak cloumá – jen dej té chlípnici zlolajné co proto. Být to moje vlastní matka, taky bych ji nešetřil. Nejsi matce ničím povinován, takové hříchy smažou všecku úctu. – Správně, jdi si po svém: nechci tě ani vidět.“

Náš kritik pak už mlčel až do výstupu, kdy Hamlet nainscenuje před králem divadelní představení. Tady mu smysl zprvu unikal, dokud mu ho Tom neobjasnil, sotva ale vplul do děje, jal se blahořečit osudu, že nikdy nevraždil. Nato se obrátil k paní Millerové s dotazem: „Nemáte taky ten dojem, že to na krále zapůsobilo? Je sice dobrý herec a snaží se nedat nic najevo. Hm, nechtěl bych mít na svědomí, co ten lotr, ani kdybych seděl na vyšším trůnu než on. – Není divu, že prchá: kvůli tobě už nebudu v životě důvěřovat nevinné tváři.“

Poté zvlášť zaujal Partridge výstup s hrobníkem a žasl, kde se vzaly všechny ty lebky, co se tu povalujou. Tom mu vysvětlil, že zde býval proslulý londýnský hřbitov.

„To potom není divu, že tu straší,“ zvolal Partridge. „V životě jsem ale neviděl tak mizerného hrobníka. Jó, to já měl hrobníka, když jsem býval kostelníkem, ten by byl vykopal tři hroby dřív než tenhle jeden. Drží tu lopatu, jako by ji měl v ruce poprvně. No jo, zpívat, na to tě užije. Koukám, že se ti lepší zpívá, než pracuje.“ Když Hamlet zvedl lebku, zvolal: „To by jeden nevěřil, jak má někdo pro strach uděláno: já bych se ničeho po mrtvým nedotknul, ani kdyby mi dávali nevímco. – Z ducha měl ale nahnáno, jestli se nepletu. *Nemo omnibus horis sapit.“*

Do konce hry se už nic pamětihodného nepřihodilo a po představení se Tom zeptal, který z herců se mu nejlépe zamlouval. Partridge odpověděl, jako by ho popudilo, že se tak hloupě ptá: „No přece král.“

„V tom se s vámi neshodne pomalu celé město, pane Partridgi,“ pravila paní Millerová, „všeobecně se totiž říká, že Hamleta hraje největší herec, jaký kdy stanul na divadelních prknech.“

„Ten a největší herec?“ ušklíbl se Partridge opovržlivě. „Jako on bych to uměl taky. Kdyby se mi zjevil duch, tvářil bych se přesně jako on a zachoval bych se taky tak. A potom v tom výstupu, jak tomu říkáte, kdy mluvil s matkou, a vám se to tak líbilo, jak to zahrál, tak to by propánakrále každý muž, teda každý řádný muž udělal přesně totéž. Já vím, že si ze mě děláte legraci, milostpaní: tady v Londýně jsem sice v divadle poprvně v životě, ale viděl jsem už hrát divadlo u nás na vesnici, a ten král byl za všecky peníze, mluvil tak zřetelně a hlasitějc než všichni ostatní. To každý hned vidí, jaký je to herec.“

Zatímco mezi paní Millerovou a Partridgem probíhal tento rozhovor, přistoupila k Tomovi dáma, v níž okamžitě poznal paní Fitzpatrickovou. Pravila, že ho zahlédla z jiného místa na balkóně a využívá té příležitosti, aby mu sdělila, že by ho chtěla upozornit na jistou okolnost, která by mu snad mohla být na prospěch. Nato mu svěřila, kde bydlí, a navrhla mu, aby ji zítra dopoledne navštívil, pak se ale zamyslela a změnila to na odpolední hodinu. Tom slíbil, že přijde.

Tak skončila výprava do divadla, kde Partridge dobře pobavil nejen Toma a paní Millerovou, ale každého, kdo seděl na doslech, neboť všichni sledovali jeho výroky s větším zájmem než to, co se odehrávalo na jevišti.

Partridge si ten večer z děsu před duchem ani ulehnout netroufal a ještě kolik večerů potom se dvě tři hodiny strachem propotil, než usnul, a kdovíkolikrát se ještě hrůzou probudil a z polospánku volal: „Pámbu s náma a zlý pryč! Už je tady!“

6. Kapitola,

v níž se náš příběh vrací kousek nazpátek.

I ti nejmoudřejší z rodičů neposuzují své děti vždy nestranně, a to ani když jim nezaslepují zrak žádné jejich vynikající přednosti: a jak bychom to pak mohli zazlívat těm, kteří straní dítku nad jiné vydařenému?

Já hledím na všechny postavy tohoto příběhu jako na své děti a rád přiznávám, že mezi nimi dávám přednost Žofince: snad mi to čtenář právě pro její ryzí charakter odpustí.

A že svou hrdinku miluji láskou nevídanou, přichází mi vždy zatěžko spustit ji na delší dobu z očí. Nejraději bych se teď běžel pozeptat, co se událo s tím líbezným stvořením, když opustila otce, jenomže mi nezbývá než vykonat předtím ještě krátkou návštěvu panu Blifilovi.

Pan Western v tom zmatku, jenž mu zavířil v hlavě, když nečekaně dostal zprávu o dceři, a ve spěchu, aby za ní užuž vyrazil, vůbec nepomyslel na to, že by měl s tou novinou seznámit i Blifila. Napadlo ho to však, sotva ujel kousek za humna, i zastavil v prvním hostinci, který se mu namanul, a vypravil odtamtud posla, aby Blifilovi oznámil, že Žofinku našel a je pevně rozhodnut ihned ji za něho vdát, jestliže za ním přijede do Londýna.

Jelikož Blifil planul k slečně Westernové tou prudkou láskou, již nic než ztráta majetku nebo jiný podobný malér neuhasí, byl stále stejně nakloněn myšlence na ženitbu, přestože nevěsta utekla, a jak byl nucen uznat, utekla před ním. Hned se tedy páně Westernovy nabídky dychtivě chopil. Od sňatku s touto mladou dámou sliboval si nyní ukojení další rozkoše krom lakoty, a tou byla nenávist: dospěl k názoru, že manželství skýtá stejnou příležitost kochat se nenávistí jako láskou, a takové stanovisko časté zkušenosti dozajista podporují. Spravedlivě řečeno, kdybychom věc posuzovali na základě toho, jak se manželé obvykle k sobě chovají, dost možná bychom museli připustit, že většinou se oddávají rozkoším té prvně jmenované vášně ve svazku všeho jiného než srdcí.

Blifilovi však stála v cestě jedna překážka, a tou byl pan Allworthy. Když tento šlechetný pán na základě Žofinčina odjezdu (tuto skutečnost ani její příčinu mu nešlo utajit) pochopil, že jí synovec zřejmě k srdci nepřirostl, vážně se znepokojil, že viděl celou záležitost v mylném světle, a proto zašel příliš daleko. Nesouhlasil se stanoviskem těch rodičů, kteří považují přání svých dětí ohledně manželství za stejně nepodstatná jako zaopatření svého služebnictva, když se vydají na cesty, a jen zákon či zřetele slušnosti je odradí, aby nesáhli k nepokrytému násilí. Ba právě naopak: jelikož šlechetný pán pokládal zmíněnou instituci za posvátnou, měl za nezbytné připravovat ji s všestrannou opatrností, aby se uchovala posvěcená a neporušená, a velmi moudře usoudil, že nejspolehlivější cestou k tomuto cíli je stavět na základech předcházející vzájemné náklonnosti.

Blifilovi se brzy podařilo uchlácholit strýcův hněv, že byl uveden v omyl, hojným zapřísaháním a ujišťováním, že i on sám byl oklamán, v čemž mu Westernovo mnohomluvné

ujišťování dávalo za pravdu; avšak znovu vymámit z pana Allworthyho souhlas, že se může o dívku ucházet, to se jevilo zhola nemožné a duch méně důmyslný by to byl vzdal předem, jenomže tenhle mladý pán choval velikou důvěru ve své schopnosti a nic, co zmohla lest, mu nepřipadalo neproveditelné.

Pohovořil tedy o své neuhasitelné lásce a o nadějích, že by antipatie mladé dámy oblomil vytrvalostí. Žadonil, aby ve věci, na níž závisí všechno jeho budoucí štěstí, se mu dostalo příležitosti pokusit se o úspěch všemi čestnými prostředky. Chraňpámbu, aby i jen pomyslel na jiný než laskavý a mírný postup. „Krom toho, drahý strýčku, kdybych neuspěl, budete mít vždycky možnost (časuje na to dost) odepřít svůj souhlas.“ Uváděl dále, jak vroucně a upřímně tomu sňatku přeje pan Western, a nakonec pilně využil jména Jones, jemuž připsal vinu za všechno, co se stalo: ochránit před ním mladou dámu takové ceny je, jak pravil, hotové milosrdenství.

Při vší této argumentaci mu vehementně přizvukoval Thwackum, jenž položil trochu větší důraz na rodičovskou autoritu, než učinil pan Blifil. Připsal zamýšlené počínání Blifilovo křesťanským pohnutkám. „Ač tento šlechetný mladík uvedl milosrdenství až na posledním místě, jsem si téměř jist, že je u něho důvodem předním a nejzávažnějším.“

Square by byl nejspíš hudl stejnou písničku, jen v jiné tónině, kdyby býval přítomen, a byl by zjistil, že se takový postup kryje s mravním řádem práva, jenomže dlel tou dobou v Bathu, aby znovu získal ztracené zdraví.

Pan Allworthy se zdráhal, ale nakonec synovcovu přání přece jen vyhověl. Rozhodl, že ho do Londýna doprovodí a tam mu poskytne možnost pokusit se, aby si slečnu řečenými čestnými prostředky naklonil. „Prohlašuji ale,“ pravil, „že nikdy nesvolím, aby sis na ní lásku vynucoval násilím, a nebude tvá, pokud ti nepodá ruku ze svobodné vůle.“

Takto zavedla pana Allworthyho láska k synovci na scestí a způsobila, že nad moudrostí triumfovala nemoudrost, a takto se stává, že i nej uvážlivější rozum někdy ztroskotá vinou citlivého a šlechetného srdce.

Když tedy Blifil strýce nečekaně oblomil, nelenil a kul železo, dokud bylo žhavé. A jelikož pana Allworthyho právě nepoutaly na venkově žádné závažné záležitosti a muži jsou na cestu připraveni hned, vyjeli na druhý den a dospěli do Londýna týž večer, kdy se pan Jones, jak jsme toho byli svědky, bavil s Partridgem v divadle.

Na druhý den běžel hned po ránu pan Blifil za panem Westernem, ten ho laskavě a vlídně přijal a všemožně ho ujistil, patrně s větší sebedůvěrou, než odpovídalo skutečnosti, že ho zakrátko čeká tolik blaženosti, kolik mu jí jen Žofi bude umět poskytnout: vrchnostpán také ani slyšet nechtěl, že by se vrátil k strýci, a dovlekl ho, téměř proti jeho vůli, k milostslečně Westernové.

7. Kapitola

Pan Western přivede pana Blifila na návštěvu k sestře.

Milostslečna Westernová právě držela své neti přednášku o prozíravosti a manželské politice, když k ní vpadl bratr s Blifilem, beze všech cirátů, které zákony o navštěvování předepisují. Žofinka, jen spatřila Blifila, zbledla a nebyla by ze sebe dokázala vypravit ani slovo, zatímco tetinka zbrunátněla, a jelikož ji jazyk nezradil, jala se ho procvičovat na urozeném panu bratrovi.

„Já žasnu, bratře, nad tvým počínáním," prohlásila. „Cožpak si nikdy neosvojíš slušné způsoby? Považuješ snad všechny domy v Londýně za svou doménu, jako by tu žili tvoji podruzi? Myslíš, že máš privilej vtrhnout do soukromí urozených dam takto bez okolků a bez ohlášení?"

„Mordyjé, už zase ti něco není recht?" vece vrchnostpán. „Jeden by řek, že jsem tě přistih, jak –"

„Jen žádné grobiánství, vážený pane, to bych si vyprosila," zarazila ho. „Vylekal jsi mou ubohou neteř, že se pod ní nohy podlamují, jak vidím. – Jdi si do své komnaty, holčičko, a tam si trochu vydechni, vidím, že je ti toho třeba." Na ta slova Žofinka, která v životě nedostala vítanější příkaz, spěšně odešla.

„Namouduši, sestro, ty ses snad pomátla," rozkatil se vrchnostpán, „já tady přivedu pana Blifila na námluvy, a ty pošleš holku pryč."

„To ty ses víc než pomát, bratře," odvětila dáma, „když víš, jak se věci mají, a přitom – Omlouvám se panu Blifilovi, ale on jistě dobře chápe, čemu vděčí za tak nemilé přijetí. Já za svou osobu uvítám pana Blifila kdykoli s velkou radostí, ale on je natolik rozumný, že by nepostupoval tak překotně, kdybys ho k tomu nepřiměl."

Blifil se ukláněl, cosi koktal a tvářil se hloupě; pan Western mu však neposkytl čas, aby si sesumíroval vhodnou odpověď, a ujal se slova sám: „No samosebou, je to moje vina, jako vždycky, ať je po tvém, ale koukej, pošli zas pro holku nebo za ní pana Blifila pusť. – Přijel sem zvlášť kvůli tomu a nebude mařit čas.“

„Pan Blifil z toho má dozajista lepší pojem, než aby po tom, co se stalo, pomýšlel na návštěvu u neteře ještě dnes, bratře,“ ohradila se milostslečna. „Ženy jsou křehkého založení, a když zažijeme takové duševní rozrušení, nevzpamatujeme se z toho za chviličku. Kdybys byl panu Blifilovi dovolil, aby neteři poslal písemně uctivé poručení a vznesl dotaz, zda by jí směl přijít složit svou poklonu, byla bych ji možná přemluvila, aby ho přijala: takto ale nepředpokládám, že by se mi to podařilo.“

„Hluboce se vám omlouvám, milostivá slečno,“ pronesl Blifil, „jestli mimořádná laskavost, již mi pan Western prokazuje a jíž si tak nevýslovně vážím, zavinila –“

„Vůbec se neomlouvejte, pane,“ přerušila ho, „všichni víme, jaký bratr je.“

„Ať si o mně ví, kdo chce, co chce,“ řekl vrchnostpán, „ale kdy za ní má teda přijít? Uvaž, jak ti povídám, že sem kvůli tomu přijel, a taky pan Allworthy.“

„Pohleď, bratře,“ odvětila, „přeje-li si pan Blifil neteři něco vzkázat, bude jí to doručeno, a dozajista mu slušně odpoví, aniž ji k tomu bude třeba zvlášť nabádat. Jsem přesvědčena, že neodmítne pana Blifila přijmout ve vhodnou chvíli.“

„Čerta starýho neodmítne!“ odvětil vrchnostpán. „Tisíc láteř a kulí! – Jako bych nevěděl – Já nic neříkám, ale někdo má rozumu, až to škodí. – Kdyby to smělo bejt podle mýho, tak nepláchla ani předtím, a teď jen čekám, kdy uslyším, že je zase pryč. Někdo mě má třeba za pitomce, ale já vím moc dobře, jak se jí protiví –“

„Ty mlč, bratře,“ zatrhla mu další řeč milostslečna Westernová. „Nedovolím říct proti neteři ani slůvko. Vrhá to divné světlo na celou rodinu. Žofie jí slouží ke cti a bude jí ke cti, to ti slibuji. Zaručuji se celou váhou své osobnosti za její vzorné chování. – Ráda tě, bratře, uvítám dnes vpodvečer, protože s tebou chci promluvit o jisté dost závažné věci. – Nyní mne však s panem Blifilem laskavě omluvte, protože se musím jít převléknout.“

„No prosím, ale urči teda nějakou hodinu,“ řekl vrchnostpán.

„Žádnou hodinu nemohu určovat," prohlásila. „Jak povídám, s tebou chci mluvit dnes k večeru."

„Co k čertu mám podle vás dělat?" obrátil se vrchnostpán k Blifilovi. „Svedu s ní asi tolik jako starý brakýř se zaječicí. Třeba bude k večeru v lepší náladě."

„Vidím, že je mi souzeno neuspět," podotkl Blifil, „ale vám budu vždy hluboce zavázán, vzácný pane." Nato se obřadně rozloučil s milostslečnou Westernovou, která mu oplatila stejnou obřadností. Když odcházeli, zaklínal se vrchnostpán pod fousy, že se Blifil sejde s dcerou ještě dnes odpoledne.

Neuspokojila-li návštěva pana Westerna, byl Blifil rozčarován ještě víc. Vrchnostpán přičítal počínání své sestry pouze jejím vrtochům a nelibosti, že zanedbali návštěvní ceremonie, Blifil však byl bystřejší pozorovatel. Podle dvou tří slov, která dámě uklouzla, vytušil, že za tím vězí něco závažnějšího, a po pravdě řečeno, tušil správně, jak bude zřejmo, až vyjevíme jisté věci, jež jsou obsahem následující kapitoly.

8. Kapitola

Lady Bellastonová kuje pikle k Tomově záhubě.

Láska zapustila v duši lorda Fellamara hlubší kořeny, než aby se dala vyrvat hrubýma rukama pana Westerna. V prvním návalu rozhořčení skutečně pověřil kapitána Egglana posláním, při jehož plnění čacký důstojník značně překročil svou pravomoc, a nebyl by je plnil vůbec, kdyby se Jeho Lordstvu bylo podařilo kapitána najít po rozhovoru s lady Bellastonovou, jenž se odehrál na druhý den odpoledne po té pohaně; kapitán se mezitím usilovně snažil zhostit svého úkolu, a když po dlouhém pátrání až velmi pozdě večer zjistil, kde se vrchnostpán ubytoval, proseděl pak v blízké krčmě celou noc, aby ho ráno nepropásl, a z toho důvodu mu nebylo doručeno odvolání, které mu mylord poslal do bytu.

Nazítří po zmařeném znásilnění navštívilo Jeho Lordstvo, jak už jsme se zmínili, lady Bellastonovou, která mu vykreslila páně Westernovu povahu s takovou otevřeností, že jasně pochopil, jak zpozdilé by bylo považovat jeho slova za urážlivá, zvlášť když měl s jeho dcerou od prvopočátku úmysly tak počestné. Svěřil se pak lady Bellastonové, jak horoucně pro slečnu Westernovou plane, lady Bellastonová se ochotně ujala jeho pře a povzbudila ho ujištěním, že se setká s příznivou odezvou u všech starších rodu, včetně otce samého, až vystřízliví a dá si vysvětlit, kdo se to vlastně o jeho dceru uchází. Jediné nebezpečí, poučila

ho, spočívá v tom chlapíkovi, o němž se mu už zmínila: je to sice žebrák a vagabund, ale nějakým způsobem, jak, to ona neví, si sehnal ucházející oblečení a vystupuje jako gentleman. „V sestřenčině zájmu," pravila, „jsem se na toho člověka trochu informovala a naštěstí se mi podařilo zjistit, kde bydlí," což vzápětí Jeho Lordstvu sdělila. „Napadlo mě, mylorde (jelikož je to člověk příliš nízký, abyste si s ním vypořádal účty osobně), jestli byste nemohl zařídit, aby ho jali verbíři a odvedli k námořnictvu. Takový čin není v rozporu ani se zákony, ani se svědomím: ten člověk je sice dobře oblečený, ale ujišťuji vás, že to není nic jiného než vagabund, a právem ho můžete dát sebrat pro potulku a naverbovat; a co se svědomí týká, zachráníte tím mladou dámu od zkázy, a to je přece záslužný čin; ba posloužíte možná i tomu chlapíkovi, protože pokud u sestřenky chraňpámbu neuspěje, skončí nejspíš na šibenici, a kdoví, jestli se na moři něčeho nedomůže poctivým způsobem."

Lord Fellamar vyjádřil milostivé lady hlubokou vděčnost za pomocnou ruku, již mu v té věci podala, a tvrdil, že na úspěchu závisí všechno jeho životní štěstí. Pravil, že v této chvíli nevidí, co by se dalo namítat proti záměru s naverbováním, a uváží, jak by to uskutečnil. Se vší vážností pak milostivou lady požádal, aby mu prokázala tu čest a požádala jeho jménem v rodině o ruku: nabízí prý *carte blanche*[138] a je ochoten ve věcech majetkových vyjít vstříc téměř jakýmkoli jejich požadavkům. Po četných chvalozpěvech a ódách na Žofinku se pak rozloučil a odešel; předtím však ještě vyslechl důrazné varování, aby si dal velký pozor na toho Jonese a neprodleně zajistil jeho osobu tak, aby už neměl možnost podnikat další pokusy k záhubě dotyčné slečny.

Sotva tetinka Westernová vkročila do svého londýnského bytu, hned poslala lady Bellastonové navštívenku se srdečným pozdravením, a ta, jen ji dostala, hned s dychtivostí milence běžela za sestřenkou, rozradována tou nečekanou šťastnou náhodou: rozhodněji bylo milejší přednést nabídku Jeho Lordstva rozšafné a světaznalé dámě než pánovi, jehož poctila přízviskem hotentot, ač ani u něho se neobávala nebezpečí, že by nakonec nebyl svolný.

Dámy se tedy sešly a po kratičkém uvítacím obřadu přešly k věci, kterou dohodly, ledva nakously: jen padlo jméno lorda Fellamara, zahořely milostslečně Westernové tváře radostným vzrušením, a když uslyšela, jak je zamilovaný, jak vážně tu nabídku myslí a jak velkorysou dohodu nabízí, vyjádřila jednoznačně a výmluvně své uspokojení.

V průběhu jejich *tête-à-tête*[139] přišla řeč i na Jonese a obě sestřenky v dojemné shodě zalkaly nad neblahým okouzlením, jemuž Žofie vůči tomuhle člověku podléhá. Milostslečna je připisovala výhradně pošetilosti svého bratra a vyslovila plnou důvěru ve zdravý rozum své

neti, jež sice nejeví ochotu vzdát se své lásky kvůli Blifilovi, nepochybně však brzy nahlédne, že by měla „obětovat prostou zamilovanost pro vznešeného šlechtice, který jí nabízí titul i královské panství; protože," vykládala tetinka dále, „na Žofinčinu obranu musím spravedlivě uznat, že tenhle Blifil je odporný troup jako ostatně všichni venkovští páni, však to znáš, milá Bellastoninko, a nemluví pro něho nic než jeho majetek."

„Hm, to se potom sestřence už nedivím," prohodila lady Bellastonová, „protože tenhle Jones, to tě ujišťuji, je velice pohledný kus mužského a má v sobě něco, čím si ženy hned získá, jak se říkává. Co bys tomu řekla, Dianko – budeš se smát, a já se musím držet, abych se nesmála, než ti to vypovím – věřila bys tomu, že ten chlapík měl tu drzost se o mne ucházet? Pokud se ti to zdá neuvěřitelné, mám s sebou přímý důkaz, jeho vlastní rukou psaný." Nato předala sestřence dopis, v němž ji Tom žádá o ruku, a pokud je na něj čtenář zvědav, najde jej zanesený v XV. knize našeho příběhu.

„Namouvěru, já žasnu," prohlásila milostslečna Westernová. „To je opovážlivost přímo nebetyčná. Dovolíš-li, možná bych toho využila."

„Jen si poslož," souhlasila lady Bellastonová, „můžeš si s tím psaním počít, co ti libo. Byla bych ale nerada, kdyby je viděl někdo krom slečny Žofie, a ani ona ne, pokud to nebude třeba."

„Nu a co jsi s tím člověkem udělala?" zeptala se milostslečna Westernová.

„K oltáři jsem si ho nedovedla," odvětila dáma. „Nejsem vdaná, to mi věř, má drahá. Jak víš, Dianko, už jsem toho blaha okusila, a jedenkrát je pro každou rozumnou ženu myslím ažaž."

Lady Bellastonová napevno počítala s tím, že kvůli tomuhle dopisu se Žofinka od Toma nadobro odvrátí, a troufla si s ním vyrukovat zčásti proto, že Tom, jak doufala, bude brzy smeten z cesty, a zčásti v důvěře, že jí Honoria dosvědčí, co si zamane, kterýžto dojem získala, když si s ní od srdce pohovořila.

Čtenáři dost možná vrtá hlavou, proč lady Bellastonová, která Žofinku z hloubi duše nenáviděla, vynakládala tolik úsilí, aby prosadila partii pro dívku tak výhodnou. Tyto čtenáře bych poprosil, aby nahlédli do lidské přirozenosti, a tam na stránce téměř poslední najdou ledva čitelným písmem psáno, že ženy, bez ohledu na to, jak neuvěřitelně si počínají matinky, tetinky a další takové dobré duše v záležitostech kolem manželství, pokládají zhrzenou lásku za katastrofu natolik ničivou, že nemají za nutné hnát nepřátelství dál než k těmto smutným

koncům; a taktéž se tam někde dočtou, že žena, která se jednou těšila vlastnickému právu na nějakého muže, zajede třeba až do pekla na koštěti, jen aby jiné ženě zmařila kochat se týmž.

Nespokojí-li se pak s takovýmto zdůvodněním, přiznám bez mučení, že si jinak počínání oné dámy neumím vysvětlit, ledaže by ji byl podplatil lord Fellamar, a k takovému podezření já sám nevidím důvod.

Tuto záležitost tedy právě hodlala milostslečna Westernová neteři předestřít a za tím cílem pohovořila úvodem o pošetilosti lásky a moudrosti zákonné prostituce za úplatu, když k ní tak zhurta vtrhl její bratr s Blifilem: proto se chovala k Blifilovi rezervovaně, což si vrchnostpán jako obvykle vysvětlil mylně, kdežto Blifil (člověk mnohem mazanější) začal správně tušit, odkud vítr věje.

9. Kapitola

Tom Jones jde navštívit paní Fitzpatrickovou.

Čtenář snad bude tak laskav a vrátí se teď s námi k panu Jonesovi, jenž ve stanovený čas přišel na návštěvu k paní Fitzpatrickové; dříve však, než zaznamenáme jejich rozhovor, slušelo by se podle našeho zvyku vrátit se trošinku do minulosti a vysvětlit, co dámu tak změnilo, když se nejdřív přestěhovala hlavně z toho důvodu, aby se Tomovi ztratila, a nyní, jak je vidět, vynaložila jisté úsilí, aby se s ním sešla.

A tu postačí uchýlit se k událostem pouze dne předešlého, kdy se paní Fitzpatricková doslechla od lady Bellastonové, že pan Western přibyl do Londýna, a šla ho pozdravit, byla však na uvítanou zahrnuta láním a slovy tak hanlivými, že je nebudeme opakovat, ba i výhrůžkami, že bude vykopána ze dveří. Odtamtud ji stará služka tetičky Westernové, již dobře znala, zavedla do bytu zmíněné dámy, a ta ji přijala ne sice tak hrubě, ale o nic vlídněji, přesněji řečeno s hrubostí jinak vyjádřenou. Zkrátka a dobře, paní Fitzpatricková se vrátila od obou příbuzných s pevnou jistotou, nejen že její pokus o usmíření neuspěl, ale že se musí nadobro vzdát všech nadějí v tom směru. Od té chvíle nemyslela na nic než na pomstu, a když v tomto rozpoložení zahlédla v divadle Toma, dostala nápad, jak by to mohla zosnovat.

Čtenář se zajisté upamatuje, že se paní Fitzpatricková, když líčila své osudy, rovněž zmínila o tom, jak tetinka Westernová kdysi v Bathu vzplála pro pana Fitzpatricka, z kteréžto zklamané lásky paní Fitzpatricková odvozovala všechno to trpké rozhořčení, jež jí teta poté dávala najevo. I usoudila, že by dobrotivá dáma popřála sluchu dvornostem pana Jonese stejně

ochotně jako v předchozím případě, zvlášť když pan Jones byl očividně vybaven větší dávkou mužského šarmu než pan Fitzpatrick, a léta, o něž teta mezitím v životě pokročila, podle jejího mínění (nevím, do jaké míry oprávněného) naději na úspěch jejího záměru spíše zvyšovala než naopak.

Když se k ní pan Jones tedy dostavil, prohlásila ze všeho nejdřív, že dychtí prokázat mu dobrou službu, neboť je pevně přesvědčena, že by se tím zavděčila drahé Žofii, a když ještě uvedla cosi na svou omluvu, že ho předtím musela zklamat, a prozradila mu, pod čí ochranou nyní sestřenka dlí, neboť se domnívala, že mu to není známo, vylíčila mu dopodrobna svůj plán, poradila mu, aby se naoko začal dvořit staré tetě, čímž snadno získá přístup k neteři, a vyprávěla mu, jakého úspěchu dosáhl kdysi touto taktikou pan Fitzpatrick.

Pan Jones vyjádřil dámě hlubokou vděčnost za to, že to s ním tak dobře myslí, jak dokazuje i její plán, ale krom toho, že chová nedůvěru v jeho úspěšné provedení, jelikož milostivá slečna ví o jeho lásce k neteři, čemuž v případě pana Fitzpatricka nebylo, má za to, že by slečna Westernová s takovou lstí nesouhlasila, jelikož si jakoukoli šalbu z té duše oškliví, a také z úcty k paní tetince, již často dávala najevo.

Tím vzbudil u paní Fitzpatrickové jistou nelibost, a ne bezdůvodnou: pokud to nenazvu rovnou trapným uřeknutím, prohřešil se zde Tom proti zdvořilosti, a jistě by se toho nedopustil, kdyby mu radost z vyjádření obdivu k Žofince nezabránila, aby trochu zauvažoval: vždyť chvála jedné sestřenky s sebou nesla i víc než zřejmou výtku druhé.

„Víte, pane," ohradila se proto paní Fitzpatricková dost zhurta, „neumím si představit nic lehčího než ošálit chytlavou starší ženu milostným vyznáním: je to sice má teta, ale musím říct, že se jí lýtka zapalují ostošest. Nemohl byste třeba předstírat, že v zoufalství nad ztrátou neteře, která byla zaslíbena Blifilovi, se uchylujete k ní? A co se sestřenky Žofi týká, věřím, že není taková husička prostoduchá, aby si z toho dělala těžkou hlavu anebo si vyčítala, kdyby dostala za vyučenou jedna z těch čarodějnic starých, co svými tragikomickými avantýrami vyvolávají v rodině jen rozbroje: škoda, že na tohle nejsou tresty podle zákona. Já sama jsem nezaváhala, a doufám, že by se sestřenka Žofi neurazila, ale skutečná faleš se jí rozhodně nepříčí o nic víc než její sestřence Fitzpatrickové. K tetě úctu nechovám, protože si ji nezasluhuje. V každém případě jsem vám poradila, jak nejlépe umím, pane, a jestli se podle toho nezařídíte, ztratím trochu víry ve váš bystrý rozum, víc nic."

Tom nyní pochopil, jaké chyby se dopustil, a snažil se ji odčinit, seč byl, jenom se však čím dál tím víc zaplétal, koktal nesmysly a protiřečil si. Po pravdě řečeno, začasté bývá moudřejší přečkat důsledky prvního omylu, než se pokoušet jej napravit; tou snahou zpravidla zabředneme ještě hloub, namísto co bychom se vyprostili, a moc málokdo projeví tolik dobromyslnosti jako paní Fitzpatricková vůči Tomovi, když mu s úsměvem řekla: „Přestaňte se už omlouvat, pane: ráda prominu, k čemu upřímně milujícího strhne láska."

Nato se znovu vrátila ke svému záměru a zaujatě jej hájila, přičemž uvedla na jeho podporu všechny možné argumenty: planula vůči tetě takovou zlobou, že jí působilo potěšení ji špinit, a jako pravá žena byla slepá ke všem těžkostem, bránícím v uskutečnění toho, co si jednou vzala do hlavy.

Tom však vytrvale odmítal podujmout se úkolu, který skutečně neměl naději na úspěch. Bylo mu jasné, proč mu paní Fitzpatricková svou radu tak neodbytně vnucuje. Řekl jí, že Žofii miluje něžně a vroucně, že se k tomu zná, ale je si vědom nerovnosti jejich postavení, a proto si nenamlouvá, že by se taková božská bytost snížila a myslela si na někoho tak nehodného, ba, ujišťoval ji, snad si to ani nemůže přát. Nakonec se znovu přihlásil ke šlechetné velkomyslnosti, již momentálně nemáme čas tu zopakovat.

Jsou jisté pozoruhodné ženy (netroufám si v tomhle příliš zobecňovat), u nichž vlastní osobnost převažuje natolik, že si ji od ničeho nikdy neodmyslí, a jelikož jejich hlavní životní zásadou je marnivost, jeví sklon přisvojit si jakoukoli chválu, kterou kde zaslechnou, třeba patřila někomu jinému, a použít ji pro vlastní účely. V jejich přítomnosti nelze říci nic pěkného o jiné ženě, aby to hned nevztáhly na sebe, ba často ještě tu zcizenou chválu vylepší, například takto: jestli její krása a vtip, její šlechetnost a vlídná povaha zasluhují takové uznání, kolik ho potom zasluhuji já, která všemi těmihle vlastnostmi oplývám hojněji?

Tyto dámy muž často zaujme tím, že velebí jinou, a zatímco se vyznává z vroucího citu ke své vyvolené, uvažují, co by to bylo za úchvatného milence v jejich případě, když se umí tak rozněžnit pro nicotnou osůbku, která jim nesahá ani po kotníky. Na první pohled se to zdá podivné, ale zažil jsem to už vícekrát, nejen u paní Fitzpatrickové, u níž to skutečně přesně takhle probíhalo; tato dáma nyní pocítila k panu Jonesovi cosi, co podle průvodních symptomů rozpoznala mnohem dřív než druhdy nebohá Žofinka.

Upřímně řečeno, krásný zevnějšek je u obou pohlaví neodolatelnější, než obecně věříme: mnozí se sice spokojíme se skromnějším údělem a naučíme se časem (jako děti, když papouš-

kují, čemu nerozumí) opovrhovat vnějšími přednostmi a vážit si solidnějších darů, poznal jsem však ze zkušenosti, že ve chvíli, kdy se objeví dokonalá krása, ty solidní dary se skví asi tolik jako hvězdy, když vychází slunce.

Tom dopěl své chvalozpěvy, z nichž mnohé byly by sloužily ke cti i medoústému Oroondatovi, paní Fitzpatricková si z hloubi duše povzdechla, oči, které se už hezkou chvíli upíraly na Toma, sklopila k zemi a promluvila: „Je mi vás upřímně líto, pane Jonesi; snad je to prokletí, když takový cit přichází nazmar u lidí, kteří si to ani neuvědomují. Znám sestřenku lépe než vy, pane Jonesi, a prohlašuji, že žena, která přehlíží takovou lásku a takového člověka, je nehodná obojího."

„Madam dozajista nemyslí –" začal Tom.

„Co myslím, ani sama nevím," přerušila ho paní Fitzpatricková. „Opravdový cit má v sobě jakési kouzlo: málokterá žena to u muže rozpozná a i z těch jen nepatrná část to umí ocenit. Mně ještě nikdy nikdo takové ušlechtilé city nepředestřel, a neumím říci proč, ale člověk vám to musí věřit. Proto si dojista zasluhuje vrcholného opovržení žena, která takový vzácný dar přehlíží."

Tón, jímž to bylo řečeno, i průvodní pohled vzbudily v Tomovi podezření, jež bychom neradi tlumočili čtenáři zcela nepokrytě. Namísto odpovědi prohodil: „Obávám se, že vás svou návštěvou už unavuji," a měl se k odchodu.

„Ale vůbec ne, pane," ujistila ho paní Fitzpatricková. „Je mi vás upřímně líto, pane Jonesi, upřímně líto; pokud ale už odcházíte, zapřemýšlejte ještě o tom postupu, k němuž jsem vám radila. Jsem přesvědčena, že se k němu přikloníte, a přijďte mne zase co nejdříve navštívit. – Zítra dopoledne, jestli se vám to hodí, anebo kdykoli během zítřka. Budu doma celý den."

Nato jí Tom ještě vícekrát vyjádřil vděčnost a velmi uctivě se odporoučel; paní Fitzpatricková mu pak na rozloučenou věnovala pohled, z něhož kdyby byl nic nevyčetl, tak se vůbec nevyznal v mluvě očí. Ve skutečnosti jej utvrdil v rozhodnutí, že se k ní už nevrátí: třebas se v průběhu našeho vyprávění leckdy provinil nestálostí, teď už myslel jen a jen na drahou Žofinku a věřím, že by ho byla nezviklala žádná žena na světě.

Štěstěna však, která mu nebyla nakloněna, se rozhodla, když už jí nehodlal poskytnout další příležitost, využít této, a vzápětí vykouzlila tragický incident, jejž nyní se smutkem v srdci zaznamenáme.

10. Kapitola

Důsledky výše popsané návštěvy.

Když pan Fitzpatrick z dopisu předaného mu milostslečnou Westernovou, jak už o tom byla řeč, zjistil, kam se jeho manželka uchýlila, vrátil se do Bathu a odtud se den poté vydal do Londýna.

Čtenář byl už několikrát upozorněn, že tento pán měl v povaze žárlivost. Rovněž se snad laskavě rozpomene, z čeho podezíral Toma v Uptonu, když ho zastihl v ložnici paní Watersové, a třebaže pádné důvody zřejmě to podezření vyvracely, když si teď přečetl uznalé vyjádření v manželčině dopise a uvědomil si, že byla v zájezdním hostinci ve stejné době, rozvířilo mu to takový zmatek v hlavě, která už od přírody nebyla z nejjasnějších, že se z toho ze všeho vynořil onen zelenooký netvor, o němž se zmiňuje pan Shakespeare ve své tragédii *Othello.*

A co čert nechtěl, právě když se v její ulici doptal, které jsou to dveře, vynořil se z nich pan Jones.

Fitzpatrick ho hned nepoznal: že však viděl pěkně oblečeného mladého pána vyjít od manželky, zamířil k němu a bez okolků se ho zeptal, co v tom domě dělal. „Vím, že jste tam byl," dodal ještě, „protože jste odtamtud právě vyšel."

Tom účinlivě odpověděl, že tam byl navštívit jistou dámu.

„A co jste u ní pohledával?" chtěl vědět Fitzpatrick.

Nato se Tom upamatoval na hlas, rysy, ba i na kabát onoho pána a zvolal: „Zdravím vás, příteli! Podejme si ruce: doufám, že mezi námi netrvá už roztrpčení kvůli té malé mrzutosti, vždyť od té doby uběhlo už hodně vody."

„Já vás ale vůbec neznám, pane, ani podle jména, ani od vidění, přisámbohu!" odvětil Fitzpatrick.

„Ani já nemám to potěšení znát vaše jméno, pane," řekl Tom, „ale vaši tvář mám v živé paměti z Uptonu, kde jsme se dostali pronic zanic do sporu, a pokud to není ještě zapomenuto, můžeme to napravit nad sklenkou."

„Z Uptonu!" zvolal pán. „Ha! Přisámbohu, tak se mi všecko zdá, že se jmenujete Jones."

„Ano,“ odpověděl Tom, „tak se jmenuji.“

„Ha, právě vás jsem hledal, přisámbohu,“ zvolal Fitzpatrick. „Hned se s vámi napiji, přisámbohu, ale dřív vás vyplatím, jak zákon káže. Tumáš, padouchu! A jestli mi za tu ránu neposkytnete satisfakci, uštědřím vám ještě jednu.“ Nato vytrhl šavli a zaujal obranný postoj, což byla jediná věda, kterou ovládal.

Tom byl maličko vyveden z konceptu ránou utrženou poněkud nenadále, hned se však vzpamatoval, rovněž tasil, a třebaže se v šavlování vůbec nevyznal, zaútočil na pana Fitzpatricka tak rázně, že pronikl jeho obranou a vpíchl řečenému pánovi půl ostří do těla: ten vzápětí couvl, sklonil svou zbraň, opřel se o ni a zvolal: „Dostalo se mi satisfakce ažaž, umírám!“

„To doufám, že ne,“ zvolal Tom, „ale ať už se stane cokoli, jistě si uvědomujete, že vina je na vaší straně.“ V té chvíli se seběhlo několik mužů a chopili se Toma; ten jim řekl, že se jim nebude vzpěčovat, a žádal, aby se aspoň někdo z nich postaral o zraněného pána.

„No ba,“ prohodil jeden, „zraněný pán má vystaráno, ten bude mít za pár hodin po starostech. To vy, pane, se budete trápit ještě aspoň měsíc.“

„Krucinál, Jacku,“ prohodil jiný, „ten už nevodpluje, zamířil do jinýho přístavu,“ a ještě další hrubé žerty zaznívaly z úst těch chlapů, členů skupiny najaté lordem Fellamarem, kteří Toma sledovali k domu paní Fitzpatrickové a číhali na něho za rohem, když se stal tenhle neblahý malér.

Důstojník, jenž skupině velel, moudře usoudil, že by měl zajištěného provinilce předat civilní soudní moci. Přikázal tedy, aby Toma odvedli do hostince, poslal pro konstábla a předal mu ho.

Když konstábl viděl, že jde o vybraně oblečeného pána, a slyšel, že ke zranění došlo v souboji, choval se k němu velmi uctivě a na jeho žádost vyslal posla do krčmy, kde se zraněnému dostávalo lékařského ošetření, aby se poptal po jeho stavu. Posel se vrátil se zprávou, že rána je smrtelná a naděje na přežití žádná. Nato sdělil konstábl Tomovi, že ho musí dovést před soudce. Tom odpověděl: „Dělejte, jak uznáte za vhodné, mně už je všechno jedno: jsem sice přesvědčen, že podle zákona nejsem vinen vraždou, trýzní mě ale svědomí, že jsem prolil krev.“

Tom tedy stanul před soudem, kam povolali i ranhojiče, jenž obvázal pana Fitzpatricka, a ten vypověděl, že považuje ránu za smrtelnou: nato vsadili zadrženého do věže. Bylo už pozdě večer a Tom se tudíž rozhodl poslat pro Partridge až ráno, jelikož ale sám do sedmi oka nezamhouřil, bylo už skoro poledne, než se ten nebožák, celý ustaraný, že o pánovi nic neví, doslechl novinu, nad kterou div duši nevypustil.

Kráčel k cele ve věži nad městskou bránou s klektajícími koleny a bušícím srdcem, a když stanul před Tomem, jal se lamentovat nad tím neštěstím, slzy mu volně tekly a stále se vyděšeně rozhlížel, protože mezitím přišla zpráva, že pan Fitzpatrick zemřel, a ten nebožáček čekal, že se tu každou chvíli zjeví jeho duch. Nakonec odevzdal Tomovi dopis od Žofinky, který dostal od Černého Jíry a teď by jej byl málem zapomněl předat.

Tom hned všechny vyprovodil z místnosti, dychtivě rozlomil pečeť a četl:

Za tenhle list vděčíte okolnosti, která mne, doznávám, překvapila. Tetička mi právě ukázala Váš dopis lady Bellastonové, v němž ji Žádáte o ruku. Jsem si jista, Že je to Váš rukopis, a velice mne udivuje, že je datován v době, kdy jste si údajně dělal takové starosti kvůli mně. – Posuďte si tyto skutečnosti sám. Já si pouze přeji, abych Vaše jméno v životě už neslyšela.

Ž. W.

O následném duševním stavu páně Jonesově a výčitkách svědomí, jež ho trýznily, nemůžeme dát čtenáři lepší představu než ujištěním, že propadl zoufalství, jaké by bylo snad pohnulo k soucitu i samého Thwackuma. Přesto však ho v téhle zlé mizérii prozatím opustíme, jako to zřejmě učinil i jeho anděl strážný (pokud kdy jakého měl). A zde také ukončíme šestnáctou knihu našeho příběhu.

KNIHA SEDMNÁCTÁ

Zahrnuje tři dny.

1. Kapitola

Obnáší porci úvodní esejistiky.

Když spisovatel komedií zahrne své hlavní postavy vší myslitelnou blažeností a spisovatel tragédií je svrhne na dno nejpropastnější lidské bídy, usoudí oba, že svůj úkol splnili a dovedli dílo zdárně ke konci.

Být založení tragického, ocitli bychom se nyní, jak čtenář dozajista uzná, téměř u cíle, jelikož by ani ďábel sám či některý jeho zástupce na zemi těžko vymyslel na nebohého Toma co horšího než muka, jimž jsme ho zůstavili na konci předchozí kapitoly; a pokud se Žofinky týče, žádná dobrosrdečná žena by nepřála ani sokyni větší trápení, než naše hrdinka právě prožívala. Co tedy zbývá k dovršení tragédie? Nic než nějaká ta vraždička a hrst moudrých ponaučení.

Vyvést ale naše oblíbence ze všeho trápení a dopravit je do přístavu blaženství, to se jeví jako úkol mnohem těžší, ba těžký natolik, že ho neslibujeme splnit. Copak Žofinka, té bychom snad nakonec dobrého manžela někde splašili, ať už Blifila, Jeho Lordstvo nebo někoho třetího, ale chudák Tom, na toho se momentálně nahrnulo tolik katastrof, a to vinou jeho vlastní lehkovážnosti, jíž se člověk stává ne-li nepřítelem všeho a všech, tedy dozajista nepřítelem sám sobě: nemá, kdo by mu pomohl, intrikáni usilují o jeho záhubu, seč jsou, takže pomalu ztrácíme naději, podaří-li se nám ho z toho ještě vysekat; pokud si vážení čtenáři libují v popravách, nechť nemeškají a zamluví si v Tyburnu první řadu.

Jedno však svatosvatě slibuji: dost možná se nám tenhle dareba, jehož jsme si želbohu vybrali za hrdinu, zapsal do srdce, přesto ale nezasáhneme kvůli němu tou nadpřirozenou mocí, jež nám byla propůjčena s podmínkou, že jí použijeme jen za mimořádně důležitých okolností. Nenajde-li sám způsob, jak z té šlamastyky ven, nebudeme kvůli němu násilně a proti pravdě měnit důstojný běh historie: raději bychom vylíčili, jak skončil na šibenici v Tyburnu (což se ještě docela dobře může stát), než zradili svůj mravní kredit a podkopali důvěru čtenářů.

V tomhle směru měli za starověku oproti nám velkou výhodu. Jejich mytologie, v niž prostý lid věřil vírou pevnější, než se těší kterékoli náboženství dnes, jim nabízela mnoho možností, jak oblíbeného hrdinu z tísně spasit. Jejich božstva byla spisovateli vždy k službám, ochotně plnila každé přání, a čím podivuhodnějším způsobem zasáhla, tím více žasl a radoval se důvěřivý čtenář. Za dávných časů spisovatelé dokázali přenést hrdinu z jedné země do druhé, ba i z jednoho světa do druhého a zase zpět hravěji, než ho nebohý moderní spisovatel se svými okleštěnými prostředky vyvede ze žaláře.

Arabové a Peršané měli obdobnou výhodu, když se ve svých příbězích mohli spolehnout na džiny a jiné duchy, kteří patří k jejich náboženství jako článek víry, zakotvený v samém *Koránu.* My žádné takovéhle pomocníky nemáme. Musíme se spokojit jen s přirozenými prostředky; pokusme se tedy těmi přirozenými prostředky pro nebohého Toma něco udělat, i když jako by mi něco našeptávalo, že to nejhorší ho ještě čeká, a zpráva děsivější než cokoli, co ho dosud potkalo, se skrývá mezi listy neotevřené knihy osudu.

2. Kapitola

Jak šlechetně a vděčně se zachovala paní Millerová.

Pan Allworthy s paní Millerovou právě zasedli k snídani, když se Blifil, který časně ráno vstal a odešel, vrátil, aby jim dělal společnost.

Sotva se uvelebil, začal vykládat: „Představte si, drahý strýčku, co se nestalo! Propánakrále, já se vám to skoro bojím říci, abych vás nerozrušil, až si vzpomenete, co všechno jste pro toho lotra udělal.“

„Očpak jde, hochu?“ otázal se strýc. „Obávám se, že jsem v životě už nejednou prokázal nějakou službu lidem nehodným. Naštěstí si dárce neosvojuje neřesti obdarovaných.“

„Ach, sama Prozřetelnost vám vkládá do úst slova o osvojení, strýčku,“ řekl Blifil. „Váš osvojený syn, ten Jones, had, kterého jste hřál na prsou, se ukázal jako jeden z největších zlosynů na zeměkouli.“

„Při všem, co je mi svaté, to je lež!“ zvolala paní Millerová. „Pan Jones není žádný zlosyn, a kdyby mi to řekl někdo jiný, vchrstla bych mu tuhle vařící vodu do obličeje.“

Pan Allworthy na ni zůstal koukat celý zkoprnělý. Ona mu však neposkytla čas, aby se vzmohl na slovo, obrátila se k němu a naléhavě promlouvala dál: „Doufám, že mi to nebudete

zazlívat, vzácný pane, ani za nic na světě bych se vás nechtěla dotknout, ale nesnesu, aby ho někdo tak nazýval.“

„Doznávám, madam,“ pravil s vážnou tváří pan Allworthy, „že mne vaše procítěná obhajoba poněkud udivuje, když toho člověka ani neznáte.“

„Ale já ho znám, pane Allworthy,“ ohradila se, „dobře ho znám, a byla bych pokrytecká nevděčnice, kdybych to popřela. Zachránil mou rodinu: všichni mu budeme právem blahořečit, co živi budeme. – Modlím se, aby mu pámbu požehnal a napravil jeho zlomyslné nepřátele. Vím a vidím to na vlastní oči, že je má.“

„Udivujete mne čím dál tím víc, madam,“ řekl pan Allworthy. „Dozajista máte na mysli někoho jiného. Není možné, že byste byla tolik zavázána tomu člověku, o němž hovořil synovec.“

„A jak!“ odvětila. „Jsem mu zavázána za převelikou, láskyplnou pomoc. Zachránil děti i mne. – Věřte mi, vzácný pane, že ho před vámi očernili, hrozně očernili: jsem si tím jista, protože jinak byste vy, muž tak předobrý a spravedlivý, po všem tom, co jste mi o něm jako o bezmocném robátku tolikrát s vřelou láskou vyprávěl, nenazýval jeho tak přezíravě ‚ten člověk‘. Věřte mi, příteli můj nejšlechetnější, že si od vás zasluhuje vlídnější oslovení – měl byste slyšet, s jakým obdivem, láskou a vděčností o vás vždycky hovoří. Vyslovuje vaše jméno se zbožným zanícením. Tady v tomhle pokoji jsem ho viděla klečet a modlit se, aby vám nebesa požehnala. Ani já nemiluji zde svou dcerušku vroucněji než on vás.“

„Vidím, vzácný pane,“ prohodil Blifil s jízlivým úšklebkem, jímž si ďábel zdobí ty svému srdci nejbližší, „že ho paní Millerová skutečně zná. Patrně zjistíte, že není jediná mezi vašimi známými, před nimiž neváhal volně disponovat vaším jménem. O mne se zřejmě také otíral, jak z některých jejích narážek vysvítá, ale já mu odpouštím.“

„A pámbu zase odpusť vám, pane,“ opáčila paní Millerová, „všichni jsme lidé hříšní a potřebujeme jeho odpuštění.“

„Namouvěru, není mi dvakrát vhod, jak se chováte k synovci, paní Millerová,“ řekl pan Allworthy, „a ujišťuji vás, že vším, co řeknete proti němu, jelikož to zřejmě máte od toho darebáka, můj hněv jen ještě víc podněcujete: musím vám totiž sdělit, paní Millerová, že tento mladý muž před vámi odjakživa vřele orodoval za toho nevděčníka, jehož se tolik zastáváte. A když to slyšíte ode mne, podivíte se myslím, kde se v něm bere tolik nízkosti a nevděku.“

„Oklamali vás, vzácný pane," řekla paní Millerová, „a kdyby to měla být moje poslední slova, řekla bych, že vás oklamali; a znovu opakuji, odpusť pámbu těm, kdo vás klamou. Nechci tvrdit, že ten mládenec je bez chyby, ale jsou to poklesky divokého mládí, poklesky, od nichž časem snad upustí, jsem si tím jista, a kdyby i neupustil, jsou bohatě vyváženy jeho vřelou lidskou upřímnou dobrotou, jakou není hned tak někdo požehnán."

„Paní Millerová," řekl pan Allworthy, „kdyby mi tohle o vás někdo vyprávěl, tak bych mu nevěřil."

„Uvidíte, že uvěříte všemu, co jsem vám řekla, vzácný pane," ujišťovala ho paní Millerová, „a až si vyposlechnete, jak to všecko bylo (já vám to musím povědět), nejenže se neurazíte, ale potvrdíte mi (vím přece, jak jste spravedlivý), že bych byla opovrženíhodná nevděčnice, kdybych se byla zachovala jinak."

„No prosím, madam," řekl pan Allworthy, „rád vyposlechnu, čím vysvětlíte chování, které podle mého názoru nějaké vysvětlení vyžaduje. Ale teď snad laskavě dovolíte, madam, aby nám synovec sdělil svou zprávu bez přerušování. Podle jeho úvodu jistě nešlo o maličkost. Až to uslyšíte, možná že si ujasníte svůj omyl."

Paní Millerová projevila ochotu se podřídit a pan Blifil začal následovně: „Pokud vám, strýčku, nevadí nevraživost paní Millerové, já jí rád odpouštím, co se dotýká jen mne. Myslím si jen, že jste si za svou dobrotu od ní nezasloužil žádné urážky."

„Ale co ta tvá čerstvá zpráva, hochu?" zeptal se pan Allworthy. „Čeho se dopustil?"

„Něčeho, co přes všechny řeči paní Millerové moc nerad sděluji," prohlásil Blifil, „a co byste ode mne také neslyšel, kdyby šlo o záležitost, jaká se nebude veřejně přetřásat. Zkrátka a dobře, zabil člověka; neříkám zavraždil, protože soud na to možná tak hledět nebude, a kvůli němu doufám, že to dopadne co nejlíp."

Pan Allworthy se zatvářil ohromeně a pokřižoval se; nato se obrátil k paní Millerové a zahřměl: „Tak co tomu říkáte, madam?"

„Říkám, že jsem z toho celá pryč, vzácný pane," odvětila, „ale jestli je to pravda, pak to zavinil ten druhý, o tom jsem přesvědčena. Ví bůh, že v Londýně je plno lotrasů, kteří úmyslně dorážejí na mladé pány. Jen donebevolající zlolajnost ho mohla strhnout, protože ze všech pánů, co jsem kdy měla na bytě, je on ten nejmírnější a nejhodnější. Milovali jsme ho všichni tady v domě i každý, kdo sem jen přišel."

Její ujišťování přerušilo burácivé klepání, které ukončilo rozhovor a zabránilo jí dále naléhat či vyslechnout odpověď. Jelikož usoudila, že to bude návštěva pro pana Allworthyho, hned se vzdálila a odvedla i malou Betinku: té plavaly oči v slzách nad tou smutnou zprávou o panu Jonesovi, který jí říkával moje malá ženuška, daroval jí mnoho hraček a také si s ní dlouhé hodiny hrával.

Některým čtenářům se možná zamlouvá, že zabíháme do takových podrobností, čímž následujeme příkladu Plútarchova, jednoho z našich nejlepších kolegů – kronikářů, zatímco jiným to bude připadat příliš podružné: snad nás ale protentokrát omluví, protože jindy tak rozvláční nebýváme.

3. Kapitola

Příchod pana Westerna a některé otázky týkající se otcovské autority.

Ledva za paní Millerovou zapadly dveře, už v nich stanul pan Western: právě dobojoval slovní utkání s nosiči, kteří dopravili své břímě od Herkulových sloupů, a jelikož usoudili, že ve vrchnostpánovi nezískají stálého zákazníka, a rozkuráženi jeho štědrostí (přidal jim totiž o své vůli k požadovanému poplatku šestipenci) začali drze vymáhat další šilink, což vrchnostpána tak rozběsnilo, že je zasypal mnoha šťavnatými kletbami, přihnal si to do pokoje ještě celý říčný a prohlásil, že všichni Londýňané jsou jako královský dvůr, jenom se ze všech sil snaží oškubat venkovské pány. „Ať do mě hrom uhodí, jestli radši nezmoknu, než bych znovu nased do toho jejich kalfasu. Vytřásli mě za tu míli víc než Hnědá Bess za celou dlouhou štvanici.“

Když jeho hněv z této příčiny poněkud vyprchal, začal se rozčilovat zase z jiné. „Tak, a máme na krku pěknou polízanici,“ oznámil. „Psi konečně chytili stopu, já myslím, že štveme lišáka, a hrom do toho! Najednou se ukáže, že je to jezevec.“

„Prosím vás, sousede milý, zanechte těch obrazných rčení a vyslovte se trochu jasněji,“ požádal ho pan Allworthy.

„No tak já vám to řeknu jasně,“ povídá vrchnostpán. „Celou tu dobu máme nahnáno kvůli jednomu prokletýmu panchartovi pámbuví koho – já to teda nevím – a teď je tu najednou nějakej prokletej pacholek lordská, kdoví jestli to taky není něčí panchart, mně je to fuk, protože mou dceru s mým svolením nedostane. Ožebračili národ, ale mě neožebračí. Moji půdu nenacpou Hanoverákům.“

„To jste mne velice udivil, milý příteli,“ řekl pan Allworthy.

„Pchá, já sám se nestačím divit, krucinál!“ odvětil vrchnostpán. „Včera k večeru jdu navštívit sestru, jak si to přála, a ocitnu vám se tam v houfu ženských. – Byla tam milostivá lady sestřenka Bellastonová a milostivá lady Betty a milostivá lady Kateřina a milostivá lady pámbuví která, ať do mě hrom bací, jestli se dám ještě jednou vlákat do takovýho pelechu mezi tolik vokrinolínovanejch fen. Mordyjé, to ať mě radši zadáví vlastní psi, jako se to stalo tomu Actonovi, co byl v tej pohádce proměněnej na zajíce a pak ho vlastní psi uštvali a sežrali. Krucinál, nevím, kterýho chudáka už vypichovala taková smečka najednou. Ucuknu semhle, už mě chytí jedna, chci zmizet támhle, už na mě štěká druhá. ‚Ale vždyť je to jedna z nejlepších partií v celém království!‘ hučí do mě jedna sestřenka (pokoušel se kňourat ženským hlasem), ‚a za tak mimořádně výhodných podmínek,‘ dotírá druhá (víte, jsou to všecko moje sestřenice, přestože jsem jich polovinu v životě neviděl). ‚Namouvěru, bratránku,‘ povídá ta tlustá prdelatá fena milostivá lady Bellastonová, ‚musel byste být blázen, abyste odmítl takového nápadníka!‘“

„Už mi začíná svítat,“ řekl pan Allworthy. „Kdosi se uchází o slečnu Westernovou, dámy v rodině jsou tomu nakloněny, ale vám se nezamlouvá.“

„Jak by se mi taky zamlouval, k čertu?“ rozčiloval se pan Western. „Povídám vám, že je to lord, a s lordama já nechci nic mít, to jsem se jednou provždycky rozhod. Víte přece, že jsem odmít pronajmout na čtyřicet let kousek půdy, co chtěl jeden z nich na park, jenom abych nemusel mít žádný jednání s lordama, a teď bych měl jednomu dát dceru? A krom toho jsem ji přislíbil vám, a slyšel jste, že bych někdy cuknul, když jsem něco slíbil?“

„Co se toho týká,“ pravil pan Allworthy, „zprošťuji vás všech závazků, pane sousede. Dohoda mezi stranami, jež v přítomné chvíli nejsou plně oprávněny ji uzavřít a v budoucnu nebude její plnění záviset na nich, nemůže mít konečnou platnost.“

„Hernajs, já vám ukážu, že její plnění na mně závisí, a ne že ne. Pojeďte se mnou hned teď k soudu v Doctors’ Commons pro povolení, pak zajedu k sestře, holku jí prostě seberu, ať chce či nechce, a veme si ho, nebo ji zavřu a nechám nadosmrti o chlebu a vodě.“

„Pane Westerne,“ řekl pan Allworthy, „směl bych vás požádat, abyste si vyposlechl mé stanovisko k téhle záležitosti?“

„Samosebou, vyposlechnu, jakpak ne,“ odvětil.

„Podívejte, vážený pane," začal pan Allworthy, „upřímně vás ujišťuji, aniž bych chtěl vám nebo slečně lichotit, že když jste mi ten sňatek navrhl, velice rád jsem souhlasil, protože si vás obou vážím. Spojení mezi dvěma rodinami, které spolu žijí v tak těsném sousedství, odjakživa se přátelí a vládne mezi nimi dobrá shoda, jevilo se mi jako velmi žádoucí, a co se slečny týká, nejen podle toho, jaké o ní obecně panuje mínění, ale i na základě vlastního pozorování jsem si byl jist, že v ní dobrý manžel získá neocenitelný poklad. Pominu její osobní přednosti, dozajista obdivuhodné: proslula dobrotivostí, soucitnou povahou i skromností natolik, že je ani nemusím zvlášť vyzdvihovat; ona má však navíc i jistou vzácnou vlastnost, jakou bývala štědře vybavena ta předobrá bytost, jež nyní dlí mezi anděly. Není z těch, co se skví, a proto často zůstává bez povšimnutí, ba poutá pozornost tak málo, že mi pro ni chybí výstižný výraz. Musím ji opsat jejími protiklady. Nikdy jsem od slečny Žofie neslyšel žádnou troufalost, nebo že by někomu takzvaně odsekla, nesnažila se pronést něco vtipného za každou cenu ani takové ty moudrosti, k nimž lze dospět jen hlubokým vzděláním a po zkušenostech, a pokud se k nim uchýlí mladé děvče, je to jen plané opičení. Nezastává žádná absolutní stanoviska, nevyjadřuje rozhodné názory ani zásadní nesouhlas. Ve společnosti mužů jsem ji vždy vídal pozorně naslouchat, vystupovala skromně jako žačka, nerozdávala sebevědomě rozumy. Snad se na mne nebudete hněvat, ale jednou, jen abych ji zkoušel, jsem ji požádal o názor v rozepři, která vznikla mezi pány Thwackumem a Squarem. A ona mi s líbezným úsměvem odpověděla: ‚Promiňte, milý pane Allworthy, ale to přece nemyslíte vážně: jak bych já uměla rozhodnout o věci, na níž se neshodnou dva takoví pánové?' Thwackum i Square, přesvědčení, že se přidá na jejich stranu, mne v mé prosbě podpořili. Ona však odpověděla stejně roztomile: ‚Račte mne omluvit: nechtěla bych se nikoho z pánů tak dotknout, že bych se k němu přidala.' Vskutku vždycky projevuje úctu k mužské soudnosti, a tahle vlastnost je velkou zárukou, že z ní bude dobrá manželka. Dodám už jen to, že je očividně neschopna jakékoli přetvářky, a proto je u ní ta úcta myšlena upřímně."

Tu si Blifil srdceryvně povzdechl, načež pan Western, jemuž při chvále Žofinky vyhrkly slzy do očí, zvolal: „Jen neztrácej kuráž, hochu, šak ty ji ještě dostaneš, mordyjé, nakonec ji dostaneš, i kdyby byla ještě dvacetkrát lepší!"

„Pamatujte, co jste slíbil, pane Westerne," naléhal pan Allworthy, „že mne vyslechnete bez přerušování."

„Taky to splním," řekl vrchnostpán, „však už mlčím."

„Rozpovídal jsem se o slečniných přednostech, milý příteli, jednak proto," pokračoval pan Allworthy, „že jsem si ji zamiloval pro její povahu, a také proto, aby bylo zřejmé, že majetkové důvody (jelikož z tohoto hlediska by sňatkem vyzískal synovec) nebyly hlavní příčinou, proč jsem tak dychtivě váš návrh přijal. Z celého srdce jsem si přál, abych takový dívčí poklad získal do rodiny; ale i když po něčem lákavém zatoužím, neznamená to ještě, že jsem hotov krást nebo se toho zmocnit násilím či neoprávněně. Nutit ženu k sňatku proti její vůli a souhlasu je zcela neoprávněné násilí, a já bych si jen přál, aby to zákony naší vlasti zapovídaly; avšak citlivé svědomí si i v nejhůře spravovaném státě ví rady a vytvoří si vlastní zákony tam, kde na to zákonodárci zapomněli. A tohle je dozajista ten případ: vždyť je to kruté, ba přímo bezbožné nutit ženu do manželského stavu proti její vůli, když za to, jak si v něm povede, bude skládat účty soudci nejvyššímu a nejobávanějšímu a v sázce bude spása její duše. Plnit dobře manželské povinnosti není lehký úkol, a vložíme tedy toto břímě na bedra ženy, jíž zároveň odepřeme všechno, co by jí v tom bylo oporou? Vyrveme jí srdce z těla, zatímco jí uložíme povinnosti, které může plnit, jen když se do toho vloží celým srdcem? Prohlašuji zde otevřeně, že rodiče, kteří se takto zachovají, jsou spoluviníky prohřešků, jichž se jejich děti později dopustí, a spravedlivý soudce na nebesích jim za to odměří jejich díl. Ale i kdyby toho nebylo – dobrotivé nebe! Kdo necouvne před pomyšlením, že přispěl k zatracení vlastního dítěte?

Z těchto důvodů tedy, drahý sousede, když vidím, že slečna želbohu není mému synovci nakloněna, musíme přestat myslet na tu čest, kterou jste mu chtěl prokázat, ale ubezpečuji vás, že jste si nás přesto zavázal trvalou vděčností."

„No prosím, pane sousede," ozval se Western (a pěna se mu objevila na rtech, jen co je rozevřel), „nemůžete říct, že jsem vás nevyposlech, a teď zase čekám, že na oplátku vyslechnete vy mě, a jestli vám na to do posledního puntíku neodpovím, tak budu souhlasit, abysme tu věc vzdali. Předně tedy žádám, abyste mi zodpověděl tuhle otázku: Cožpak jsem ji nezplodil? Cožpak jsem ji nezplodil? Na to mi odpovězte. Říkává se, že šťastný otec, který je si jist, že otcem je, já ale vím, že na ni mám nárok, protože jsem ji vychoval. Věřím, že mě za jejího otce uznáte, a jestli jsem její otec, nemám právo vést své vlastní dítě? Ptám se vás, cožpak nemám právo vést vlastní dítě? A jestli mám právo, aby mě vlastní dítě poslouchalo v jiných záležitostech, musím mít přece právo, aby mě poslechla v tom, co je pro ni nejdůležitější. A co po ní vlastně chci celou tu dobu? Chci po ní, aby něco udělala pro mě? Aby mi něco dala? – Ne, zrovínka navopak: chci po ní jenom, aby mi sebrala polovinu panství hned a druhou polovinu, až umřu. No a k čemu to všecko? Copak nechci, aby jí bylo

dobře na světě? Jeden by se z toho zbláznil, když tak poslouchá všecky ty řeči: jó, kdybych se sám chtěl oženit, to by potom měla proč naříkat a lomit rukama, ale já navopak jsem se nabíd, že půdu zajistím právně tak, abych se ani oženit nemoh, když stejně vidím, že by mě žádná na světě nechtěla. Co ke všem čertům můžu udělat víc? Já že bych přispěl k jejímu zatracení? Krucilaudón! Vždyť bych radši celý svět zatratil, než aby se jí zkřivil vlásek na hlavě. Nesmíte se na mě hněvat, pane Allworthy, ale divím se, jak takhle můžete mluvit, a prohlašuju, ať se vám to líbí nebo nelíbí, že jsem vás měl za rozumnějšího."

Pan Allworthy odpověděl na tuto výtku pouze úsměvem: neuměl, i kdyby o to usiloval, vložit do svého úsměvu dávku zloby a opovržení. Usmíval se nad pošetilostí asi tak, jak se usmívají andělé nad bláznivinami lidstva.

Blifil teď požádal, aby k tomu směl říci pár slov. „Pokud se násilných opatření vůči slečně týká, s tím bych rozhodně nikdy nesouhlasil. Svědomí by mi nedovolilo násilím něco vymáhat u kohokoli, a tím méně u dámy, která je sice ke mně krutá, již ale přesto budu vždy milovat čistou a upřímnou láskou. Četl jsem, že ženy málokdy nezviklá vytrvalost: proč bych tedy nesměl doufat, že takovou vytrvalostí získám její sympatie, když v budoucnu možná už nebudu mít soka, protože co se toho lorda týká, pan Western je tak laskav, že dává přednost mně, a vy, pane strýčku, zajisté nepopřete, že otec má v těchto věcech aspoň právo nesouhlasu; ba slyšel jsem to od slečny samé nejednou, že je neomluvitelné, když děti uzavírají manželství proti výslovné vůli rodičů. A krom toho, ač dámy z rodiny přejí námluvám toho lorda, slečna sama mu, pokud vím, nakloněna není, ba jsem si tím bohužel zcela jist, protože vím až příliš dobře, že v jejím srdci stále vládne ten zlotřilec."

„Jo, jo, to vládne," potvrdil Western.

„Jenomže až uslyší o té vraždě, co spáchal," řekl Blifil, „kdyby před soudem i nepropadl hrdlem –"

„Cože?" zvolal pan Western, „jakou vraždu? Tak on spáchal vraždu a je naděje, že ho pověsí? – Tralalala, tralala!" Dal se do zpěvu a jal se radostně poskakovat po salónu.

„Hochu drahá, ta tvá neblahá vášeň mne nevýslovně trápí," řekl pan Allworthy. „Je mi tě z té duše líto a udělal bych všechno v mezích slušnosti, abys uspěl."

„Nic víc nežádám," zvolal Blifil, „drahý strýček má o mně jistě natolik dobré mínění, aby věděl, že bych sám nic víc nepřijal."

„Koukej," řekl Allworthy, „svoluji, abys jí psal, abys ji navštěvoval, pokud bude souhlasit – ale trvám na tom, že se na žádné násilné prostředky nesmí pomyslet. Nechci ani slyšet o nějakém zavírání či něčem podobném."

„Tak dobře, dobře," halasil pan Western, „nic podobného nebude; zkusíme ještě nějaký čásek, co dokážeme po dobrém, a jestli toho chlapa pověsí a nebude nám už překážet – Tralala! Takové dobré zprávy jsem už dlouho neslyšel, to mi zahráli do noty. – Prosím vás, milý Allworthy, přijďte ke mně dnes na oběd k Sloupům Herkulovým: zamluvil jsem si tam pečenou skopovou kýtu, vepřové kotlety a kuře s vaječnou omáčkou. Byli bychom na to sami, ledaže bychom dostali chuť přizvat hostinského, protože jsem si poslal faráře Suppla do Basingstoku pro tabatěrku, zapomněl jsem ji tam v jedné hospodě a za nic na světě o ni nechci přijít, máme spolu známost už dvacet let. Ten hostinský je chlap od legrace, určitě by se vám zamlouval."

Pan Allworthy nakonec pozvání přijal a vrchnostpán rozjařené odtancoval a prozpěvoval si přitom ze samé radosti, že nebohému Tomovi hrozí takový smutný konec.

Když odešel, vrátil se pan Allworthy s velkou vážností k předchozímu tématu. Řekl synovci, že by si z celého srdce přál, aby se pokusil překonat cit, který nemá naději na vyslyšení. „Rozhodně se hrubě mýlí ten, kdo tvrdí, že odpor v ženě lze překonat vytrvalostí," řekl. „Lhostejnost jí možná někdy podlehne, ale obvykle triumfuje nápadník jdoucí vytrvale za svým cílem jen nad svéhlavostí, opatrností, přetvářkou anebo trestuhodnou lehkomyslností, která vede ženy chladnějších povah, aby ukájely svou marnivost protahováním námluv, i když o dotyčného muže stojí a jsou rozhodnuty (pokud se vůbec kdy k něčemu rozhodnou) nakonec mu všechno uboze vynahradit. A krom toho mám, hochu drahá, a ty mi to jistě promineš, obavy ještě z jednoho. Tuším, že tak vroucně toužíš po tom líbezném mladém stvoření bohužel především kvůli jejímu krásnému zevnějšku, ale to není ta pravá láska, která je jediným spolehlivým základem manželského štěstí. Často se přihází, že muž vzplane obdivem ke krásné ženě, přitahuje ho, touží, aby mu patřila, bez ohledu na její city vůči němu, ale já pravím, že láska je výhradně dítětem lásky, anebo jsem přesvědčen aspoň o tom, že milovat ženu, která nás nenávidí, je vyloučeno. Zahleď se tedy důkladně do vlastního srdce, šlechetný hochu, a kdybys tam našel důvod k sebemenšímu podezření v tomto smyslu, věřím, že při tvé mravnosti a zbožnosti sám uznáš za nutné vymanit se takovému zlému citu a tvá rozšafnost by ti pomohla dokázat to brzy a bez bolesti."

Čtenář si jistě umí představit, co na to Blifil odpověděl, ale pokud váhá, nemáme v této chvíli čas ho uspokojit, neboť náš příběh se chýlí k závažným událostem a my už nedokážeme být déle bez Žofinky.

4. Kapitola

Prazvláštní výstup mezi Žofinkou a její tetou.

Bučící jalovice i bečící ovečky mohou se stádem bezpečně a volně skotačit a toulat se po pastvinách. Jsou sice odsouzeny, aby se časem staly kořistí člověka, řadu let je jim však dopřáváno, aby si nerušeně užívaly svobody. Zato když pěkná laň vyběhne z lesa a chtěla by si volně vydechnout někde v polích či pod stromy, jen ji někdo zahlédne, už je vzhůru celá farnost, každý by na ni nejraději pustil psy, a pokud se jí ujme dobrotivý vrchnostpán, pak jen proto, aby si ji zabezpečil pro vlastní kuchyni.

Často už mne napadlo, že půvabná mladá dívka, když je urozená i bohatá, sdílí osud té laně, jakmile ji poprvé zahlédnou cizí zraky vně dětského pokoje. Celé město je hned vzhůru, pronásledují nebohou z parku do divadla, od dvora na plesy, z plesů do její vlastní komnaty, a zřídkakdy přestojí jedinou sezónu, aby neupadla do spárů tomu či onomu lovci: pokud ji její blízcí před některými ochrání, pak jen proto, aby ji předali tomu, na něhož padla jejich volba, často jí protivnějšímu než všichni ostatní; zatímco celá stáda jiných mladých žen bezpečně a téměř nepovšimnuty defilují v parku, divadle, v opeře i na plesech, a třebaže většinu z nich nakonec někdo uchvátí, hezky dlouho si na svobodě užívaly nerušeně a bez všeho omezování.

Ze všech těchto spanilých stvoření snad žádná nezakusila horší pronásledování než ubohá Žofinka. Zlým sudičkám nestačilo, co vytrpěla kvůli Blifilovi, ale přivedly jí do cesty dalšího lovce, očividně neméně odhodlaného jí ztrpčovat život než ten předchozí. Tetinka se sice na rozdíl od tatíčka neuchylovala k násilí, naléhala však na ni stejně neodbytně jako on.

Sotva sloužící sklidili po obědě ze stolu, milostslečna Westernová, která celou záležitost už předtím naťukla, oznámila Žofince: „Dnes odpoledne očekávám Jeho Lordstvo a při první příležitosti tě s ním hodlám zůstavit o samotě.“

„Učiníte-li to, madam, zůstavím já při první příležitosti o samotě jeho,“ opáčila Žofinka procítěně.

„Jakže, slečinko?“ zvolala teta, „to mám za své milosrdenství, že jsem se tě ujala a vysvobodila tě z otcova vězení?“

„Víte přece, tetinko, proč mě tatíček uvěznil: že jsem odmítala mu vyhovět a vzít si muže, který se mi hnusí; a teď by drahá tetinka, která mě vysvobodila z toho trápení, na mne uvrhla další, stejně kruté?“

„A tobě nepřipadá, slečinko,“ ohradila se milostslečna Westernová, „že mezi mylordem Fellamarem a panem Blifilem je jistý rozdíl?“

„Pranepatrný, podle mého soudu,“ zvolala Žofinka, „a když už bych se musela jednomu z nich obětovat, radši bych byla nešťastná v souladu s tatíčkovým přáním.“

„Moje přání, jak vidím, pro tebe nic neznamená,“ poznamenala teta, „ale toto poznání mne nezviklá v úsilí, jež vychází ze šlechetných pohnutek. Namáhám se proto, abych prospěla rodině, aby ses ty sama společensky povznesla. Cožpak v sobě nemáš ani špetku ctižádosti? Neláká tě představa, že budeš mít na kočáru šlechtický erb?“

„Neláká, namoučest,“ řekla Žofinka, „namalovaný jehelníček by mi přišel stejně vhod.“

„Nezaklínej se mi tu svou ctí!“ zvolala tetinka, „taková bezbožnice svévolná nemá na to slovo právo! – Mrzí mne, že s tebou musím mluvit tímhle tónem, neti, ale já prostě nesnáším tu tvou pokoru: ty v sobě vůbec nemáš westernovskou krev! Ale ať se ti honí v hlavě představy nízké a sprosté, mne tím neovlivníš. Nedopustím, aby mi někdo mohl předhazovat, že jsem tě nechala odmítnout jednu z nejlepších partií v celé Anglii, partii tak výhodnou z majetkového hlediska, že by si to považovala každá rodina, a naši nadto předčí i titulem.“

„Já jsem se snad narodila s nějakou vadou,“ řekla Žofinka, „a chybí mi zvláštní smysl, jímž jsou jiní obdařeni; rozhodně cosi takového musí mít, když je ten zvuk a pohled tak opájí: jinak by přece tolik neusilovali a nebyli hotovi ke každé oběti, nejásali by tak a nepyšnili se tím, co mně se jeví jako bezvýznamná nicůtka.“

„Ne, ne, slečinko,“ zvolala teta, „narodila ses s tolika smysly jako každý druhý, ale nenarodila ses s takovým ostrovtipem, abys mne obalamutila a znemožnila před světem. A proto se ti na své čestné slovo zaručuji, a ty přece víš, že když se jednou rozhodnu, nic mne nezviklá: buď svolíš a přijmeš dnes návštěvu Jeho Lordstva, anebo tě zítra vlastnoručně předám bratrovi a už se o tebe víc nebudu starat a nesmíš mi na oči.“

Žofinka zůstala po těchto slovech, pronesených velmi rozlíceným a strohým tónem, chvíli jako solný sloup, nato propukla v pláč a zavzlykala: „Čiňte si se mnou, co vám libo, madam,

jsem stejně ztracená, ach, já nešťastnice ubohá, jestli mě drahá tetinka opustí, kdo se mě ujme, kdo mě ochrání?“

„Milá neteři, rádo se tě ujme a dobře tě ochrání Jeho Lordstvo, a ty ho stejně odmítáš jen proto, že pořád ještě vzdycháš po tom ohavovi Jonesovi,“ prohlásila teta.

„Křivdíte mi, madam, namouduši,“ řekla Žofinka. „Přece nevěříte, že po tom, co jste mi ukázala, bych ho navždy nezavrhla, i kdybych si na něho byla kdy myslela? Jestli vás to upokojí, odpřisáhnu vám při všem, co je mi svaté, že už ho nadosmrti nechci ani vidět.“

„Ale, děvenko moje, buď rozumná: co proti mylordovi můžeš mít?“ naléhala teta.

„Už jsem vám myslím uvedla dost pádné výhrady, které proti němu mám,“ odvětila Žofinka.

„Jaké? Nevzpomínám si,“ ohradila se teta.

„Přece jsem se vám zmínila, madam, že mne neslýchané a hrubě urazil,“ řekla Žofinka.

„Snad jsem to přeslechla, děvenko, nebo jsem ti špatně rozuměla,“ pravila teta. „Ale co mám rozumět pod těmi neslýchanými a hrubými urážkami?“

„Skoro se vám to stydím říct, madam,“ pravila Žofinka. „Strhl mne do náruče, povalil mne na otoman, vjel mi rukou do záňadří a líbal mě tam tak prudce, že mám dodnes na levém prsu modřinu.“

„Neuvěřitelné!“ zvolala milostslečna Westernová.

„Vskutku neuvěřitelné, madam,“ řekla Žofinka. „Naštěstí v té chvíli vešel tatíček, jinak pámbuví, co by si byl ještě nedovolil.“

„Já žasnu! Nenalézám slov!“ zvolala tetinka. „Žádná žena z rodu Westernová nebyla nikdy ničemu takovému vystavena, co je naše jméno dochováno. Vyškrábala bych oči i knížeti, kdyby se vůči mně čehosi takového opovážil. Je to vyloučeno: Žofie, tohle sis vymyslela, abys mne proti němu popudila.“

„Jistě si o mně nemyslíte, drahá tetinko, že bych byla schopna vám zalhat,“ řekla Žofinka. „Přísahám, že je to pravda.“

„Proklála bych mu srdce, být u toho,“ opáčila teta. „Rozhodně ale neměl nepočestné úmysly; to je vyloučeno; to by si netroufal; krom toho tě přece žádá o ruku, což dokazuje, že to myslí

počestně, a navíc nabízí velkorysé podmínky. Nevím, co si o tom myslet: v dnešních dobách vládnou příliš volné mravy. Já bych před obřadem dovolila, aby mne zdálky uctivě pozdravil, víc nic. Měla jsem nápadníky, a není tomu ani tak dávno, řadu nápadníků, i když jsem k sňatku nikdy nesvolila, ale žádnému jsem nic nedovolila. Bylo mi to vždycky proti mysli a je to hloupý zvyk. Žádný muž mne nepolíbil jinam než na tvář. Nabídnout rty manželovi, to je tak to nejzazší, k čemu bych se dala přimět, a kdybych se byla vdala, myslím, že by to bylo chvíli trvalo, než bych se mu byla obětovala."

„Dovolíte, drahá tetinko, abych k tomu něco podotkla?" řekla Žofinka. „Sama připouštíte, že jste měla mnoho nápadníků, a je to všeobecně známo, i kdybyste se k tomu neznala, kdekdo to ví. Všechny jste je odmítla, a já jsem přesvědčena, že mezi nimi byl aspoň jeden erbovní pán."

„Hádáš správně, drahá Žofi," doznala teta, „jednou se mi nabízel šlechtický titul."

„A proč bych tedy já nesměla projednou takového nápadníka odmítnout?" zeptala se Žofinka.

„Pravda, odmítla jsem jednoho ženicha s titulem, holčičko," řekla teta, „ale nebyla to zase tak výhodná partie, tedy ne tak velice, velice výhodná partie."

„Ano, tetinko," řekla Žofie, „ale nabízely se vám skvělé partie a mužové závratně bohatí. Jistě to nebyl ani první, ani druhý, ba ani třetí lákavý ženich, který vás žádal o ruku."

„Doznávám, že ne," řekla teta.

„Proč bych tedy já, tetinko," pokračovala Žofinka, „nesměla doufat, že se mi naskytne další, a možná ještě lákavější partie? Jste stále ještě mladá žena a já jsem přesvědčena, že byste nevzala zavděk prvním zámožným nápadníkem, ba ani prvním šlechticem. Já jsem velice mladá, a tak se dozajista nemusím vzdávat vší naděje."

„No tak dobrá, Žofinko moje milovaná, a co ode mne chceš slyšet?"

„Prosím vás jenom, abyste mne s ním nenechávala o samotě, aspoň dnes ne: vyhovte mi v tomhle, a já se podřídím, pokud soudíte, že se sluší, abych ho po tom, co se stalo, přijala, ale ve vaší přítomnosti."

„Vyhovím ti, Žofinko moje nejdražší," ujistila ji teta. „Dobře víš, jak tě mám ráda a že ti nedokážu nic odepřít. Víš, jakou mám povolnou povahu, ale vždycky jsem taková nebývala. Nazývali mne krutou Parthenissou. Nejedno okno kvůli mně prasklo, když na ně ryli verše na

krutou Parthenissu. Nebyla jsem tak hezká jako ty, Žofi, ale něco s tebou společného jsem přece jen měla. Teď jsem se už trochu změnila. Království a státy procházejí proměnami, jak praví Cicero ve svých *Listech,* a totéž platí i o zjevu člověka.“ Tak vykládala ještě dobrou půlhodinu o sobě, o svých nápadnících a o své krutosti, až se dostavil mylord, jenž se po nudné návštěvě, během níž se milostslečně ani jednou neuráčilo zvednout se a vzdálit, zase odporoučel, roztrpčen na tetu pomalu stejně jako na neteř. Žofinka přivedla totiž tetičku do tak výborné nálady, že by byla svolila téměř ke všemu, co neteř žádala, a ztotožnila se s ní v názoru, že trocha rezervovanosti vůči tak troufalému ctiteli je docela na místě.

Tak si Žofinka za cenu nějakého toho cílevědomého lichocení, které jí dozajista nikdo nemůže mít za zlé, vydobyla pro sebe trochu klidu a přinejmenším hrozící zlo oddálila. A jelikož jsme teď naši hrdinku dovedli do lepší situace, jaká jí už dlouho nebyla dopřána, poohlédneme se trochu po panu Jonesovi, jehož jsme zanechali v takové situaci, že horší si lze sotva představit.

5. Kapitola

Pani Millerová a pan Nightingale navštíví Torna v žaláři.

Když pan Allworthy se synovcem vykročili vstříc panu Westernovi, pospíchala paní Millerová za svým zetěm, aby mu sdělila, jaké neštěstí stihlo jeho přítele, ten se to však dozvěděl už dříve od Partridge (Tom, když se odstěhoval od paní Millerové, pronajal si pokoj v témž domě jako Nigtingale). Dobrotivá paní našla dceru celou zdrcenou kvůli Tomovi, a když ji utěšila, jak mohla, vydala se k městské věži, kde prý ho drží a kam se pan Nightingale odebral už před ní.

Pevné a věrné upřímné přátelství přináší člověku v jakémkoli neštěstí nesmírnou útěchu, a je-li to neštěstí pouze dočasné a lze-li trpiteli ulevit, bývá tímto darem víc než vyváženo. A není ani tak řídkým jevem, jak někteří povrchní a nepřesní pozorovatelé tvrdí. Spravedlivě řečeno, soucit není u našich lidí vlastností vzácnou. Černou šmouhou naší povahy je závist. Proto jen zřídkakdy, obávám se, vzhlížíme k těm, kdož jsou očividně vznešenější, mocnější, lepší, moudřejší či šťastnější než my, bez jisté škodolibosti, zatímco na ubohé nešťastníky hledíme zpravidla se značnou blahovůlí a soucitem. Přesvědčil jsem se na základě vlastního pozorování, že prohřešky proti přátelství mívá na svědomí závist: ďábelská to neřest, jíž se zcela ubrání jen moc málokdo. Ale dosti již o tomto tématu, kdybych je rozvíjel, dostali bychom se daleko.

Zdali Štěstěnu jaly obavy, aby Tom neklesl pod tíhou jejích ran a ona by pak v budoucnu neměla koho trápit, či se dostala do milostivější nálady, nevím, ale zřejmě se vůči němu trochu oblomila, když mu poslala dvě tak přátelské duše, a co je ještě vzácnější, věrného sluhu. Partridge měl sice řadu chyb, ale proradnost mu byla cizí, a třebaže by mu strach byl nedovolil, aby se dal místo pána oběsit, věřím, že by ho byl nikdo na světě nedokázal podplatit, aby ho opustil.

Zatímco Tom projevoval radost, že tu má přátele, přišel Partridge se zprávou, že pan Fitzpatrick ještě žije, ač mu ranhojič stále dává málo naděje. Tom si hořce povzdechl a pan Nightingale mu řekl:

„Tome, můj milý, netrap se tak: ať už to dopadne, jak chce, tobě z toho nic nehrozí a svědomí můžeš mít taky klidné, protože na tom neneseš žádnou vinu. I kdyby ten člověk zemřel, co jiného jsi udělal, než zabil darebáka v sebeobraně? K takovému výroku koroner při ohledání určitě dospěje, a pak se lehko domůžeš propuštění na záruku; a třebaže budeš muset být formálně souzen, v takovémhle případě by tě moc chlapů za šilink zastoupilo.“

„No tak, pane Jonesi, hlavu vzhůru!“ řekla paní Millerová. „Hned jsem to věděla, že jste ten souboj nevyvolal vy, a taky jsem to panu Allworthymu řekla a budu mu to opakovat tak dlouho, až to uzná.“

Tom chmurně odvětil: „Ať už mne čeká jakýkoli osud, nadosmrti budu hořce litovat, že jsem prolil krev svého bližního: nic horšího mě nemohlo potkat. A přitom mě stihlo ještě další neštěstí. – Ach, paní Millerová! Ztratil jsem, co mi bylo na světě nejdražší.“

„To bude jistě ta vaše láska,“ řekla paní Millerová. „No tak, no tak, vím o tom víc, než si myslíte,“ (Partridge jí skutečně všechno vybreptal), „a slyšela jsem víc, než tušíte. Vyvíjí se to líp, než byste se nadál, a já bych na Blifila nevsadila ani šestipenci: ten u té dámy zaručeně ostrouhá kolečka.“

„Jenomže vy neznáte pravou příčinu mého žalu, drahá má přítelkyně,“ vzdychl Tom. „Kdybyste všechno věděla, uznala byste, že mi nezbývá naděje. Nesoužím se kvůli Blifilovi. Svým neštěstím jsem si sám vinen.“

„Nezoufejte,“ odpověděla paní Millerová. „To ještě netušíte, co žena zmůže, a pokud bude v mých silách prokázat vám nějakou službu, slibuji, že to udělám. Je to moje povinnost. Tady pan Nightingale, můj drahý zeť, který laskavě říká, že je vám ze stejného důvodu taky

zavázán, ví, že je to moje povinnost. Mám za tou slečnou zajít? Povím jí, cokoli si budete přát.“

„Klenote mezi ženami!“ zvolal Tom a vzal ji za ruku, „nemluvte o žádných závazcích ke mně; ale když už jste se o tom zmínila, jednu laskavost byste mi snad prokázat mohla. Nevím sice, jak jste se o ní dozvěděla, ale vidím, že znáte slečnu, která je mi tak drahá. Kdyby se vám podařilo odevzdat jí toto,“ (vytáhl z kapsy list), „byl bych vám nadosmrti vděčný.“

„Dejte mi to,“ řekla paní Millerová, „a jestli se nepostarám, aby to měla v ruce, než se uložím k spánku, ať je to spánek věčný. Utěšte se, milý chlapče, a prokažte svou moudrost tím, že si ze všech minulých nepravostí vezmete ponaučení, pak všechno dobře dopadne, za to vám ručím, a já vás uvidím šťastného po boku té mladé dámy, o které každý mluví jen s obdivem.“

„Věřte, paní Millerová, že to nejsou takové ty běžné řeči, jako když člověka potká něco zlého: ale už před tímhle hrozným neštěstím jsem se rozhodl, že zanechám života, jehož hříšnost i pošetilost jsem si uvědomil. Ujišťuji vás, že přes všechny ty výtržnosti u vás doma, které jsem bohužel zavinil a za něž se vám hluboce omlouvám, nejsem nenapravitelný zhýralec. Dal jsem se strhnout k neřesti, ale neřest se mi oškliví, a od této chvíle se jí budu navždy vyhýbat.“

Paní Millerová vyjádřila velké uspokojení nad jeho slovy a ujistila ho, že je přesvědčena o jejich upřímnosti. Potom už byl rozhovor veden společnou snahou té dobré duše a pana Nightingala, aby Tomovu melancholii rozptýlili, což se jim tak dobře zdařilo, že ho opouštěli mnohem klidnějšího a spokojenějšího, než ho našli, ale největší podíl na této proměně měla laskavá ochota paní Millerové doručit jeho dopis, jelikož už nedoufal, že se mu to podaří: když totiž Černý Jíra předával Partridgeovi ten poslední, sdělil mu, že má od slečny přísně nakázáno, pod hrozbou, že to všechno poví tatíčkovi, aby žádnou odpověď nenosil. Navíc Toma nemálo potěšilo, že má tak zapáleného obhájce před panem Allworthym v dobré paní Millerové, která byla skutečně jednou z nejušlechtilejších bytostí na světě.

Když tu dáma prodlela asi hodinu (Nightingale byl u něho mnohem déle), rozloučili se oba se slibem, že zase brzy přijdou: paní Millerová vyjádřila naději, že mu snad přinese nějaké příznivé zprávy o jeho milované, a pan Nightingale se zavázal, že se vyptá, jak se hojí rána panu Fitzpatrickovi, a pokusí se najít někoho, kdo byl svědkem souboje.

Paní Millerová zamířila přímo za Žofinkou, a tam ji nyní také budeme následovat.

6. Kapitola

Paní Millerová vykoná Žofince návštěvu.

Získat přístup k mladé dámě nebylo nic těžkého: jelikož mezi ní a tetinkou vládly nejlepší vztahy, měla plnou volnost přijímat, koho se jí zlíbilo.

Žofinka se právě oblékala, když jí lokaj oznámil, že si s ní přeje mluvit nějaká dáma, a jelikož v ní žádná žena nevyvolávala ani obavy, ani rozpaky, hned paní Millerovou přijala.

Když se sobě navzájem uklonily a učinily zadost všem obřadnostem obvyklým mezi ženami si cizími, prohodila Žofinka: „Nemám to potěšení vás znát, madam."

„To je pravda, madam," odpověděla na to paní Millerová, „a já se vám omlouvám, že jsem vás vyrušila. Ale až zvíte, proč jsem si troufla požádat, abyste mi věnovala chvilku, věřím –"

„V jaké záležitosti přicházíte, madam?" zeptala se Žofinka trochu zhurta.

„Nejsme samy, madam," upozornila tiše paní Millerová.

„Můžete jít, Betty," řekla Žofinka.

Když Betty odešla, pravila paní Millerová: „Jistý velice nešťastný mladý pán mne pověřil, abych vám odevzdala tento list, madam."

Žofinka zbledla, když spatřila adresu, neboť rukopis dobře znala, a po chvilkovém váhání řekla: „Nenapadlo mne, madam, při pohledu na vás, že přicházíte v takové věci. – Ať vám ten dopis dal, kdo chtěl, neotevřu jej. Nerada bych někoho křivě podezírala, ale vás vůbec neznám."

„Mějte strpení, madam," odpověděla paní Millerová, „a já vám povím, kdo jsem, a jak jsem k tomu listu přišla."

„Nechci nic vědět," zvolala Žofinka, „a trvám na tom, abyste ten dopis vrátila tomu, kdo vám jej dal."

Paní Millerová padla na kolena a vroucně ji zapřísahala, aby se smilovala. Žofinka jí na to odvětila: „Překvapuje mne, madam, že se dotyčného člověka tak procítěné zastáváte. Nepomyslela bych si, madam –"

„Ne, madam," zvolala paní Millerová, „nepomyslíte si nic než pravdu. Všechno vám to vypovím, a pak už vás nepřekvapí, že se ho ujímám. Je to nejšlechetnější muž, jakého kdy země nosila." – I rozpovídala se a vylíčila jí případ pana Andersona. – Nato řekla: „Takové ryzí srdce má, ale já sama mu vděčím ještě za mnohem víc, madam. Zachránil mi dítě." – Se slzami v očích jí vyprávěla všechno, co se toho týkalo, až na okolnosti pro dceru příliš kompromitující. Zakončila slovy: „Posuďte tedy sama, madam, mohu-li tohle kdy oplatit tomu laskavému, předobrému, velkomyslnému mládenci, který je jistě jeden z nejlepších a nejušlechtilejších mezi smrtelníky."

Doposud měnila Žofinčina tvář barvu převážně ve svůj neprospěch, protože její pleť dostávala příliš bledý nádech, nyní však zrudla odstínem sytějším než rumělka. „Nevím, co vám na to říci," pravila dívka návštěvnici. „Rozhodně vás nemohu odsuzovat, když jednáte z vděčnosti. – Ale v čem svému příteli posloužíte, když si přečtu jeho list, jestliže jsem se už rozhodla nikdy –" Paní Millerová se jala znovu naléhat, prosila, ať jí to slečna nemá za zlé, ale že by jej nemohla odnést zpátky.

„Co mám dělat, když mi ho vnutíte, madam?" řekla Žofinka. „Vždyť ho tu můžete nechat ležet i přes můj nesouhlas." Co tím Žofinka myslela, pokud vůbec něco, to si netroufám tvrdit, ale paní Millerová to pochopila jako pokyn, hned položila dopis na stůl a zvedla se k odchodu: dříve však ještě požádala, aby směla slečnu znovu navštívit, což jí nebylo ani přislíbeno, ani odmítnuto.

Dopis ležel na stole jen tak dlouho, dokud paní Millerová nezmizela z dohledu, neboť pak ho Žofinka hned otevřela a přečetla.

Tom si ale tím dopisem dvakrát neposloužil: neobsahoval totiž nic podstatnějšího než opakovaná prohlášení vlastní nehodnosti, hořké projevy zoufalství a slavnostní zapřísahání o skálopevné věrnosti Žofince; tvrdil, že by ji o tom jistě dokázal přesvědčit, kdyby se mu dostalo té cti, že by ho vyslechla; list lady Bellastonové by prý mohl vysvětlit tak, že kdyby tím i nezískal její odpuštění, věřil by v její milosrdenství. Závěrem ji pak ujišťoval, že manželství s lady Bellastonovou bylo od prvopočátku to poslední, co by si byl kdy přál.

Ač Žofinka pročetla tento list dvakrát s napjatou pozorností, jeho smysl jí zůstával záhadou, a při vší vynalézavosti si nedokázala vymyslet nic, co by Toma omlouvalo. Rozhodně se na něho stále ještě velmi hněvala, i když lady Bellastonová na sebe strhla z toho hněvu takový díl, že při Žofinčině mírné povaze toho na jiné už mnoho nezbylo.

Zmíněná dáma měla naneštěstí onoho dne poobědvat u své tetinky Westernové a bylo dohodnuto, že večer navštíví všechny tři operu a odtud zajedou na soaré k lady Hatchettové. Žofinka by se byla s radostí všeho toho potěšení vzdala, nechtěla však popudit tetinku a umění předstíraných ochoření jí bylo natolik vzdálené, že ji takové řešení vůbec nenapadlo. Když byla ustrojená, sešla tedy do salónu, odhodlána čelit všem hrůzám, jež jí dnešek chystá, a nachystal jich věru dost, protože lady Bellastonová využila každičké příležitosti, aby ji s velkým důmyslem zdvořile popichovala, což jí ve své sklíčenosti nedokázala oplatit: spravedlivě řečeno, byla naše hrdinka i za příznivých okolností v slovních půtkách jen chabou šermířkou.

Další hrůza, která nebohou Žofinku postihla, byla společnost lorda Fellamara, jenž se k ní přidružil v opeře a doprovázel ji na soaré. A třebaže tu i onde byla početná sešlost, takže se nemusela obávat jeho dotěrností, a navíc mohla zpočátku hledat úlevu v hudbě a později u karet, necítila se po jeho boku volně: ženy vlivem jakéhosi svého jemnocitu zneklidní v přítomnosti muže, jehož nadbíhání nehodlají vyjít vstříc.

Jelikož jsme se v této kapitole už po dvakráte uchýlili k výrazu soaré, jemuž naši potomci doufejme budou přikládat jiný význam, než v jakém je použit zde, zdržíme se na okamžik, přestože máme právě dosti naspěch, abychom vysvětlili, jaká společenská událost je tím myšlena: ostatně ji máme zakratičko popsanou.

Soaré je tedy shromáždění krásně nastrojených lidí obého pohlaví, z nichž většina sedí u karet a ostatní nedělají nic, zatímco paní domu vykonává totéž co šenkýřka v hospodě, a stejně jako šenkýřka v hospodě si zakládá na tom, kolik hostů se u ní sešlo, ač z nich povětšinou, na rozdíl od zmíněné šenkýřky, nemá žádný užitek.

Není tedy divu, když se spotřebuje tolik úsilí, aby se těmto truchlivým výjevům dodalo zdání živé zábavy, že mezi panstvem pak věčně zaznívají nářky na únavu a nudu: oba tyto neduhy postihují výlučně vyšší společenské kruhy. Jak nesnesitelné asi Žofince připadalo tohle vtíravé prostředí, kde se musela nutit, aby zachovala zdání rozjařenosti právě ve chvíli, kdy jí duši zaplavoval procítěný smutek, kdy každou myšlenku stíhaly mučivé představy!

Noc jí však nakonec dopřála složit hlavu na polštář, kde ji zanecháme, ať se aspoň nerušeně oddává melancholii, když už na spánek nemá naději, zatímco my ostatní budeme dál sledovat náš příběh, který, jak nám cosi našeptává, nyní dospívá do bezprostřední blízkosti nějaké významné události.

7. Kapitola

Dojemný výjev mezi panem Allworthym a paní Millerovou.

Paní Millerová dlouze porozprávěla s panem Allworthym, když se vrátil od oběda, a vylíčila mu přitom, jak Tom nešťastně přišel o všechno, co mu velkoryse daroval na rozloučenou, v jakých svízelích se vinou té ztráty ocitl – o tom všem ji podrobně informoval věrný zpravodaj Partridge. Vysvětlila mu také, proč je Tomovi tolik zavázána, přičemž se o dceři do všech podrobností nešířila: měla sice v pana Allworthyho plnou důvěru a stejně sotva mohla doufat, že se utají aféra, o níž bylo bohužel všechno známo přes půl tuctu osobám, přesto se však nedokázala přimět, aby sama vykládala o okolnostech, jež vrhaly špatné světlo na cudnost nebohé Andulky, a proto uhladila tu pasáž ve své výpovědi s takovou obezřetností, jako by stála před soudcem, jemuž se má to děvče zodpovídat z vraždy svého nemanželského dítěte.

Pan Allworthy prohlásil, že málokdo je tak zlotřilý, aby ve své povaze neměl aspoň něco dobrého. „Nemohu popřít, že jste tomu člověku v jistém smyslu zavázána, třebas je to darebák, a proto přehlédnu, co se stalo, trvám však na tom, abyste přede mnou jeho jméno už nevyslovila: ujišťuji vás, že pouze na základě pádných a nesporných důkazů jsem se rozhodl k těm krokům, které jsem učinil."

„Jsem hluboce přesvědčena, vzácný pane," pravila paní Millerová, „že časem se všechno ukáže ve svých pravých, přirozených barvách, a pak seznáte, že ten nebohý mládenec zasluhuje lepší mínění než jiní, které nechci jmenovat."

„Madam," zvolal pan Allworthy podrážděně, „nebudu poslouchat žádné invektivy vůči svému synovci, a jestli ještě jednou něco takového vyslovíte, opustím okamžitě váš dům. Je to řádný a dobrý mladík, a znovu vám opakuji, že se nechal strhnout a z přátelství k tomuhle člověku odsouzeníhodně dlouho zatajoval jeho černé skutky. Nevděk k šlechetnému Blifilovi zazlívám tomu darebákovi nejvíc, neboť mám velice oprávněné podezření, že kul pikle, aby mne se synovcem rozkmotřil a já ho vydědil v jeho prospěch."

„Ujišťuji vás, vzácný pane," odvětila paní Millerová trochu poplašeně (protože pan Allworthy, jak se uměl vlídně a dobrotivě usmívat, tak vzbuzoval hrůzu, když se zamračil), „že bych nikdy neřekla ani slůvko proti pánovi, jehož jste vy poctil svou přízní. Jak povídám, ani by se to pro mne neslušelo, zvlášť když ten pán je váš nejbližší příbuzný, ale nesmíte se na mne zlobit, vzácný pane, ne, to nesmíte, že tomu nebožákovi přeji jen to nejlepší. Právem ho tak nazývám, a kdysi byste se na mne byl hněval, kdybych o něm byla promluvila jen trochu

neuctivě. Kolikrát jste ho zval svým synem! Kolikrát jste mi o něm vyprávěl s láskou věru otcovskou! Ach, vzácný pane, mám dosud v živé paměti všechna ta láskyplná slova, a jak jste chválil jeho zevnějšek, jeho povahu i jeho přednosti, jeho dobré srdce a velkomyslnost. Namouvěru, že to mám v živé paměti: vždyť jsem se na vlastní oči přesvědčila, že je to pravda. Nehněvejte se, že mne přemáhají slzy: také byste se jim neubránil, kdybyste se zamyslel nad tím, jaký krutý zvrat stihl toho nebohého mládence, jemuž za tolik vděčím. Když pomyslím, že přišel o vaši přízeň, které si pámbuví vážil nad vlastní život, musím nad ním hořekovat. I kdybyste držel v ruce dýku, připraven vrazit mi ji do srdce, musela bych hořekovat nad neštěstím toho, koho jsem vždycky milovala a milovat budu."

Na pana Allworthyho její slova silně zapůsobila, zřejmě však nikoli ve zlém, protože po krátké odmlce vzal paní Millerovou za ruku a řekl jí velmi přátelsky: „Víte co, madam, dejme teď trochu hlavy dohromady kvůli vaší paní dceři. Radujete se, že se dobře vdala, a já se vám nedivím, jenomže výhody tohoto sňatku závisí značnou měrou na tom, zdali se s ním otec smíří. Znám se dobře s panem Nightingalem, měl jsem s ním kdysi obchodně co dělat; navštívím ho a pokusím se vám nějak pomoci. Je to myslím člověk dost vypočítavý, ale syna má jen jediného, co se stalo, změnit se nedá, a tohle možná časem nahlédne. Slibuji vám, že udělám, co bude v mých silách."

Nebohá paní zahrnula pana Allworthyho díky za takovou vlídnou a velkorysou nabídku, ale neodpustila si, aby při té příležitosti znovu nevyjádřila vděčnost i Tomovi, „jemuž", jak pravila, „vděčím za to, že se nyní kvůli mně otěžujete". Pan Allworthy ji jemně umlčel, ale při jeho dobrosrdečnosti bylo vyloučeno, aby se cítil dotčen šlechetnou snahou, jaká poháněla paní Millerovou, a kdyby v něm tyhle nové události znovu nerozplamenily hněv, je docela dobře možné, že by byl trochu polevil v přísnosti vůči Tomovi, když slyšel o počínání, které ani zosobněná zlovůle nemohla připsat darebáctví.

Pan Allworthy hovořil takto s paní Millerovou už přes hodinu, když je vyrušil příchod Blifilův a ještě dalšího pána, jímž nebyl nikdo jiný než advokát Dowling, poslední dobou Blifilův oblíbenec: na jeho přání mu pan Allworthy svěřil správu svých majetkových záležitostí a taktéž jej doporučil panu Westernovi, od něhož se advokátovi dostalo slibu, že mu svěří týž úřad, až se uprázdní; prozatím ho vrchnostpán pověřil vyřízením nějakých záležitostí, které bylo třeba projednat v Londýně v souvislosti s jednou hypotékou. To byl hlavní důvod, proč pan Dowling přijel do Londýna, využil však také příležitosti, aby doručil panu Allworthymu nějaké peníze a podal mu zprávu o dalších obchodních záležitostech:

jelikož tahle jednání však byla příliš nudná, abychom jim v našem příběhu obětovali místo, necháme strýce, synovce a jejich právního zástupce pěkně pohromadě a obrátíme pozornost jinam.

8. Kapitola

O rozličných věcech.

Než se vrátíme k Tomu Jonesovi, poohlédneme se ještě jednou po Žofince.

Třebaže se této mladé dámě podařilo uchlácholit tetinku a přivést ji do dobré nálady, jak jsme viděli, nepodařilo se jí ani v nejmenším zmírnit její nadšení pro lorda Fellamara. A toto nadšení ještě rozplamenila lady Bellastonová, když jí včera večer sdělila své mínění, že podle sestřenčina chování k Jeho Lordstvu jsou všechny průtahy nebezpečné a k zdárnému cíli vede jen jediná cesta: pospíchat se svatbou, aby nevěsta neměla čas se zdráhat a svolila, než se pořádně vzpamatuje. Tímto způsobem, pravila milostivá lady, se uzavírá polovina sňatků ve vznešených kruzích. Nejspíš je to pravda a této skutečnosti pak tolik milujících manželských dvojic vděčí za své šťastné soužití.

Svůj názor vyjevila táž dáma i lordu Fellamarovi a oběma se její rada zamlouvala: milostslečna Westernová proto slíbila Jeho Lordstvu na druhý den příležitost k soukromému rozhovoru s jeho vyvolenou. Žofince to pak přikázala tak silnými slovy, že dívka, když uvedla všechno, co si jen proti tomu dokázala vymyslet, a bez účinku, nakonec se podvolila, že tetě poskytne tento nejvyšší důkaz poslušnosti a Jeho Lordstvo přijme.

Jelikož takové rozhovory nebývají z nejzábavnějších, dozajista nám čtenáři odpustí, že tento nepřevyprávíme doslova: Jeho Lordstvo se dlouze vyznávalo ze své čisté, vroucí lásky, Žofinka mlčela a červenala se, nakonec přece jen sebrala odhodlání a rozechvěle, tiše promluvila: „Umíte přece posoudit sám, mylorde, zda způsob, jakým jste se ke mně zachoval, nevyvrací to, čím mne dnes ujišťujete.“

„Nedopřejete mi, abych odčinil své šílenství? Co jsem učinil, to vám nadevšecko jasně potvrzuje, že mne vášnivá láska připravila o rozum.“

„Mylorde,“ řekla, „je ve vaší moci dokázat, že jste mi nakloněn, tak jak bych to vítala, a já bych vám za to byla upřímně vděčna.“

„Vyslovte své přání, slečno,“ zvolal mylord procítěně.

„Dozajista si uvědomujete, mylorde," začala, s očima sklopenýma na vějíř, „co mne tahle vaše předstíraná láska už stála."

„Jak můžete být tak krutá a zvát ji předstíranou!" protestoval mylord.

„Kdo ujišťuje o lásce toho, koho týrá, ten svůj cit jen předstírá. Ucházíte se o mne tím, že mne nemilosrdně pronásledujete, ba že zneužíváte mého nešťastného postavení."

„Má přelíbezná, zbožňovaná čarodějko, neviňte mne z podlého zneužívání, když nemyslím na nic než na vaše zájmy a čest, když jediným cílem mého úsilí, mých nadějí i tužeb je vrhnout se vám k nohám, včetně titulu, majetku a všeho."

„Právě ten majetek a titul vám dává moc k tomu zneužívání, z něhož jsem vás obvinila. Tím jste okouzlil mé příbuzné, mne ale nelákají. Vaše Lordstvo se mi může zavděčit jen jediným způsobem."

„Promiňte, božská krásko, ale takový způsob není," pravil. „Cokoli po mně žádáte, na to máte právo, a vyhovím vám s takovou radostí, že tu žádná vaše vděčnost není na místě."

„A přece byste tím, mylorde, získal moji vděčnost, vážila bych si vás a myslela na vás jen v dobrém," řekla. „Lehko byste to dokázal, protože člověku šlechetnému by nemělo přijít zatěžko mé prosbě vyhovět. Zapřísahám vás tedy, ustaňte v úsilí, které nemůže být korunováno úspěchem. Prosím vás o to ve vašem i ve svém zájmu: věřím, že jste příliš dobrý, aby vám působilo potěšení trápit nešťastné stvoření. A co jiného než nepříjemnosti si Vaše Lordstvo slibuje od takového neústupného naléhání, jemuž namoučest, namouduši, nemohu ustoupit a neustoupím, i kdybych kvůli tomu musela přetrpět nevímco."

Mylord si zhluboka povzdechl a pravil: „Je to tedy tak, slečno, že ke mně neblahému chováte jen nelásku a opovržení, anebo, promiňte mé podezíravosti, máte v srdci jiného – ?" Zde trochu zaváhal a Žofinka opáčila rázně:

„Nebudu vám skládat účty, mylorde. Jsem Vašemu Lordstvu zavázána za lichotivou nabídku, doznávám, že si ji nezasloužím, nic takového jsem nečekala. Přesto mne však doufám nebudete nutit, abych zdůvodňovala, proč vás nemohu vyslyšet."

Lord Fellamar měl na to mnoho co říci, my jsme mu však dobře neporozuměli a dost možná jeho řeč ani přísně neladila s gramatikou; svůj zmatený proslov pak zakončil slovy: „Pokud jste se už zaslíbila nějakému jinému pánovi, byl bych z toho sice hluboce nešťastný,

považoval bych však za věc své cti více nenaléhat.“ Možná že mylord položil neúměrný důraz na slovo „pánovi“: jinak si totiž neumíme vysvětlit, proč se Žofinka tak rozhořčila a odpověděla mu, jako by ji hrubě urazil.

Zatímco tuto odpověď pronášela hlasem poněkud zvýšeným, vtrhla do pokoje tetinka Westernová s tvářemi planoucími a očima metajícíma blesky. „Je mi trapné, mylorde,“ prohlásila, „že jste se setkal s takovým přijetím. Ubezpečuji Vaše Lordstvo, že jsme si všichni vědomi, jakou čest nám prokazujete; a tobě, slečinko, říkám, že od tebe rodina očekává docela jiné způsoby.“ Mylord se zastal mladé dámy, leč vše marno: tetinka vedla dál svou, až Žofinka vytáhla kapesníček, vrhla se na pohovku a propukla v neutišitelný pláč.

Zbytek rozhovoru, než se Jeho Lordstvo vzdálilo, pozůstával z jeho hořkých lamentací a rázného ujišťování milostslečny Westernové, že ho neteř musí vyslyšet, a také vyslyší. „Děvčeti se dostalo neblahé výchovy, mylorde,“ tvrdila, „jaká neodpovídá jejímu majetkovému ani společenskému postavení. Musím bohužel doznat, že tím vším je vinen její otec. Děvče je venkovsky stydlavé. Nic jiného to není, Vaše Lordstvo, tím si můžete být jist: jsem přesvědčena, že jinak má dobrou hlavu a časem všechno nahlédne.“

Výše zaznamenanou řeč pronesla v Žofinčině nepřítomnosti: ta už chvíli předtím vyběhla ze salónu se zřejmým rozhořčením, jaké dosud nikdy nedala najevo; poté Jeho Lordstvo, když bylo natisíckrát poděkovalo milostslečně Westernové a poskytlo jí stejně početná horoucí ujištění o lásce, již nic nevyvrátí, což mu milostslečna vřele schválila, se protentokrát odporoučelo.

Než vypovíme, co se poté odehrálo mezi Žofinkou a její tetičkou, bylo by dobře zmínit se o jisté nešťastné příhodě, která se stala předtím a zavinila, že milostslečna Westernová vtrhla do salónu tak rozparáděná, jak jsme toho byli svědky.

Čtenář by měl vědět, že komorná, která nyní obsluhovala Žofinku, přišla na doporučení lady Bellastonové, u níž jeden čas působila jako lazebnice: bylo to děvče moc čiperné a dostalo se jí důtklivých příkazů, aby svou jemnostslečnu přísně střežila. S lítostí zaznamenáváme, že tyto příkazy jí tlumočila slečna Honoria, již si lady Bellastonová mezitím tak podmanila, že všechna upřímná láska, již komorná druhdy chovala k Žofince, byla teď zastíněna ještě hlubšími city, jež ji poutaly k její nové paní.

Když paní Millerová odešla, Betty (tak se čiperné děvče jmenovalo) se vrátila ke své velitelce, našla ji zahloubanou do dlouhého dopisu a její viditelné pohnutí bylo by komornou

utvrdilo v podezření, kdyby se bylo nezrodilo už předtím z důvodů bytelnějších: vyslechla totiž za dveřmi celý rozhovor mezi Žofinkou a paní Millerovou.

Betty zpravila o té události milostslečnu Westernovou, a když se jí dostalo vřelé pochvaly a taktéž odměny za její věrnost, odešla s příkazem, kdyby ta paní, co přinesla dopis, ještě přišla, aby ji zavedla přímo k milostslečně Westernové.

Naneštěstí se paní Millerová dostavila právě v době, kdy se Žofinka věnovala Jeho Lordstvu. Betty ji podle příkazu zavedla k tetě, a ta, jelikož věděla dopodrobna o všem, co se včera odehrálo, lehko návštěvnici přesvědčila, že se jí Žofinka se vším svěřila, a vytáhla z ní všechno, co chtěla vědět, o dopisu i o Jonesovi.

Na nebohou paní Millerovou se skutečně hodilo rčení „svatá prostota“. Byla z těch lidí, kteří uvěří všemu, co se jim k věření předkládá, a jelikož je příroda nevybavila ani obrannými, ani útočnými zbraněmi lsti, namluví jim každý, co chce, jen když si dá tu práci a skutečnost trochu poopraví. Poté co tetinka Westernová vypáčila z paní Millerové všechno, co věděla – nebylo toho sice mnoho, leč stačilo to v milostslečně vyvolat dalekosáhlá podezření – propustila ji s ujištěním, že ji Žofinka nepřijme, že na ten dopis neodpoví a další s rozhodností odmítá; a neodpustila si, aby jí před odchodem ještě neproslovila zanícenou přednášku o charakteru služby, pro niž nenalezla jiné pojmenování než kuplířství. – Tento incident milostslečnu značně vyvedl z míry, a když se poté odebrala do pokoje sousedícího se salónem, kde probíhaly námluvy, zaslechla, jak Žofinka usilovně odrazuje Jeho Lordstvo, aby se o ni dále ucházelo. Hněv, který v tetě doutnal, vyšlehl plamenem, vrhla se na neteř jako saň, ale tohle už jsme, včetně všeho, co se odehrálo do odchodu Jeho Lordstva, popsali.

Jen byl lord Fellamar z domu, vzala si milostslečna Žofinku znovu na paškál a jala se jí nevybíravým způsobem lát, že zklamala důvěru jí věnovanou a zrádně udržuje styky s tím člověkem, když se den předtím svatosvatě zapřísahala, že už ho nechce ani vidět. Žofinka se ohradila, že s ním žádné styky neudržuje.

„A co ten dopis, slečinko?“ rozhořčovala se teta. „Chceš snad popřít, žes od něho včera dostala dopis?“

„Dopis, madam?“ opakovala Žofinka trochu udiveně.

„Přestaň se po mně tak nevychovaně opičit,“ odpověděla tetinka. „Povídám dopis, a trvám na tom, abys mi jej okamžitě předložila.“

„Nesnížila bych se k lhaní," řekla Žofinka. „Skutečně mi byl takový dopis doručen, ale stalo se tak bez mého přičinění, ba mohu říci, že proti mé vůli."

„Neříkej!" zvolala teta. „Můžeš se stydět, žes ho vůbec přijala, slečinko, ale kde je? Chci ho vidět."

Na tento kategorický požadavek Žofinka chvíli nic neříkala a poté uvedla na svou omluvu, že jej nemá u sebe, což odpovídalo skutečnosti; nato tetinka ztratila všecku trpělivost a položila jí stručnou otázku, zda si vezme lorda Fellamara či ne, a obdržela na ni rozhodnou zápornou odpověď. Milostslečna Westernová to komentovala zaklením nebo čímsi velice podobným a prohlásila, že ji zítra hned po ránu pošle zpátky k otci.

I jala se Žofinka tu dobrotivou dámu přemlouvat takto: „Proč na mne tolik naléháte, drahá tetinko, abych se vdala? Vzpomeňte si, jak by vám to bývalo zatěžko a jak hodní byli vaši rodiče na vás, že vám dopřávali svobody. Proč nemám i já právo na takovou svobodu? Nikdy se nevdám proti tatíčkově vůli ani bez porady s vámi. – Až vás požádám o souhlas a vám to nebude vhod, pak bude ta chvíle, kdy mne můžete nutit k nějakému jinému sňatku."

„A tohle si mám dát líbit od děvčete, které v kapse ukrývá dopis od vraha?" zvolala milostslečna.

„Žádný takový dopis v kapse neukrývám, věřte mi," ohradila se Žofinka, „a pokud je *vrahem,* brzy vám přestane dělat těžkou hlavu."

„Jakže, slečinko," zvolala teta, „to máte tolik drzosti a do očí se mi přiznáváte, že si na takového zlosyna myslíte?"

„Vykládáte si má slova namouvěru prapodivně, madam," podotkla Žofinka.

„Tak podívej se, slečinko," zvolala dáma, „tohle si od tebe líbit nedám: takové chování jsi pochytila od otce, to on tě naučil, abys mi lhala. Zkazil tě svou pošetilou výchovou, ale nebesa jsou spravedlivá, a proto teď sklidí, co zasel: znovu ti opakuji, že tě zítra ráno dovezu zpátky. Stáhnu svá vojska z bojiště a jako moudrý král pruský budu napříště zachovávat přísnou neutralitu. Máte oba dva moc rozumu, abyste si ode mne dali poradit, a tak se přichystej, zítra ráno tady vyklidíš pole."

Žofinka se bránila ze všech sil, ale jako by hrách na stěnu házela. Za této situace ji prozatím opustíme, neboť se nezdá, že by na tom dokázala cokoli změnit.

9. Kapitola

Co se přihodilo panu Jonesovi v žaláři.

Tom strávil smutných čtyřiadvacet hodin v opuštění, jež mu ulehčoval svou společností pouze Partridge, než se pan Nightingale vrátil: ne že by byl tento hodný mladý muž přítele zradil či pustil z hlavy, ba naopak, strávil většinu té doby ve službě jeho zájmům.

Dotazováním zjistil, že jedinými očitými svědky neblahého střetnutí byli nějací námořníci z válečné lodi, kotvící v Deptfordu. I odebral se do Deptfordu, aby je vyhledal, tam se však dozvěděl, že všichni dotyční námořníci odešli na břeh. Pak sledoval jejich stopu od krčmy ke krčmě, až nakonec zastal dva z nich, jak popíjejí s nějakým třetím člověkem v jednom pochybném výčepu poblíž Aldersgate.

Nightingale vyslovil přání promluvit s Tomem mezi čtyřma očima (zastal u něho totiž Partridge). Jakmile se ocitli o samotě, vzal Nightingale Toma za ruku a řekl: „Seber odvahu, příteli, a přijmi statečně, co ti povím; je mi líto, že nepřináším lepší zprávy, ale pokládám za svou povinnost nic ti nezamlčet.“

„Tuším, čeho se ty špatné zprávy týkají,“ zvolal Tom, „ten nebohý pán zemřel.“

„Doufám, že ne,“ odvětil Nightingale. „Dnes ráno byl ještě živ, ale nechci ti dělat liché naděje, podle toho, co se mi podařilo zjistit, je ta rána smrtelná. Ale i v tom případě, pokud se všechno stalo tak, jak to líčíš, nemusel by ses obávat ničeho horšího než výčitek svědomí; neměj mi ale za zlé, Tome drahý, když tě požádám, abys nám, svým přátelům, vyjevil všechno bez přikrašlování. Zatajíš-li nám něco, uškodíš jen sám sobě.“

„Čím jsem si zasloužil, že mi křivdíš tak nespravedlivým podezřením, kamaráde?“ zeptal se Tom.

„Vyslechni mě trpělivě, všechno se dozvíš,“ řekl Nightingale. „Pátral jsem pilně a ze všech sil, až se mi nakonec podařilo zastihnout dva z těch chlapů, kteří byli svědky tvého nešťastného souboje, a musím bohužel říci, že nelíčí průběh událostí tak příznivě pro tebe jako ty sám.“

„Jak to, a co říkají?“ zvolal Tom.

„Z té duše nerad to po nich opakuji, jelikož se obávám, že by to pro tebe mohlo mít vážné důsledky. Tvrdí, že byli příliš daleko, aby slyšeli, co jste si řekli, ale oba svorně vypovídají, že první ránu jsi zasadil ty jemu.“

„Přísahám, že mi křivdí,“ prohlásil Tom. „Nejenže mne udeřil první, ale udeřil mne naprosto bezdůvodně. Proč jen mě ti lotři falešně obviňují?“

„To si neumím představit,“ řekl Nightingale, „a když ty sám i já, tvůj věrný přítel, marně hledáme důvod, proč by lhali, jak by jim neuvěřil nezaujatý soudní dvůr? Ptal jsem se jich na to několikrát a také další pán, který byl u toho, tuším, že nějaký mořeplavec, a ten měl pro tebe velké pochopení: několikrát je žádal, aby si všechno dobře rozmysleli, tady že je v sázce lidský život, a ptal se jich zas a znova, jsou-li si zcela jisti; oba mu na to tvrdili, že jsou a že budou stejně vypovídat i pod přísahou. Prokristapána, kamaráde drahý, upamatuj se, jak to bylo, protože kdyby vyšlo najevo, že takhle, musel bys včas uvážit, co by ti nejlépe posloužilo. Nechci tě lekat, ale ty myslím víš, jak přísně tohle zákon trestá, ať tě slovně urazil jakkoli.“

„Ach, běda, příteli!“ zvolal Tom. „Mně nehodnému neposlouží už nic. A krom toho – myslíš, že bych chtěl žít s pověstí vraha? Kdybych měl vlivné přátele, jako že je nemám, což bych je mohl požádat, aby se přimluvili za člověka obviněného z nejčernějšího lidského zločinu? Ne, ztratil jsem všechnu naději, spoléhám však na soudce ze všech nejspravedlivějšího, který mi dozajista naměří podle zásluhy.“

Závěrem se mnohokrát slavnostně a důrazně zapřísáhl, že všechno se událo tak, jak tvrdí od prvopočátku.

Tím Nightingala zviklal a ten se znovu začal přiklánět k přítelově verzi, když tu se objevila paní Millerová a vydala počet ze své neúspěšné diplomatické mise. Tom ji vyslechl a zvolal jako pravý hrdina: „Drahá moje přítelkyně, teď už je mi lhostejné, co se stane, aspoň pokud jde o můj život, a je-li to boží vůle, abych splatil krví za prolitou krev, doufám, že mi bůh ve své dobrotě dopřeje, aby mé jméno bylo jednou očištěno, a že lidé uvěří slovům umírajícího a ospravedlní ho.“

Poté se odehrál přesmutný výjev mezi vězněm a jeho přáteli: málokdo z mých čtenářů by si přál být jeho očitým svědkem nebo si ho nechat převyprávět. Přejdeme proto rovnou k příchodu žalářníka, jenž přišel oznámit Tomovi, že venku čeká nějaká dáma a ráda by s ním mluvila, až bude volný.

Tom se nad tou zprávou nelíčeně podivil. Pravil, že nezná žádnou dámu, jejíž návštěvu by očekával. Jelikož však neměl důvod kohokoli nepřijmout, rozloučil se s paní Millerovou a panem Nightingalem a požádal, aby dámu uvedli.

Jestliže Toma překvapilo, že si ho přeje navštívit dáma, pak přímo užasl, když zjistil, že tou dámou je paní Watersová. V tomto úžase ho na chvíli zanecháme, abychom si pospíšili s vysvětlením čtenáři, jenž se patrně rovněž podivuje, kde se tu ta osoba bere.

Kdo tahle paní Watersová byla, to čtenář už ví, co byla, to jistě správně tuší. Nechť se tedy ještě laskavě rozpomene, že odjela z Uptonu v nájemném kočáru s panem Fitzpatrickem a dalším irským pánem a v jejich společnosti cestovala do Bathu.

Krátce předtím se v držebnosti pana Fitzpatricka uprázdnilo jedno místo, a to místo manželky: dáma, která je doposud zastávala, dala výpověď ze služby, nebo přinejmenším přestala vykonávat své povinnosti. Pan Fitzpatrick si cestou paní Watersovou důkladně oťukal, zjistil, že by měla schopnosti uvolněné místo výborně zastávat, a proto jí je po příjezdu do Bathu nabídl: ona pak bez váhání přijala. Jako manželé vystupovali tedy celou tu dobu, co pobývali v Bathu, jako manželé spolu přijeli do Londýna.

Zda byl pan Fitzpatrick tak moudrý a nechtěl se vzdát jedné příjemnosti života, dokud si nezajistí další, na niž měl prozatím pouze naději, anebo zda paní Watersová zastávala svůj úřad tak uspokojivě, že si ji hodlal ponechat co šéfku a manželce, jak se to zhusta děje, svěřit pouze místo podřízené, to nevím: jisto však je, že se nové choti o paní Fitzpatrickové slůvkem nezmínil, nesvěřil se jí s obsahem dopisu, jejž mu předala milostslečna Westernová, nenaznačil, že si hodlá manželku opět přisvojit, a jméno Jones mezi nimi vůbec nepadlo. Zamýšlel sice utkat se s ním v souboji, kdyby mu ho náhoda přivedla do cesty, avšak nekráčel ve šlépějích těch prozíravých mužů, kteří soudí, že manželka, matka, sestra či někdy celá rodina jsou při takové příležitosti nejosvědčenějšími sekundanty. Paní Watersová se tedy o tomhle všem od něho doslechla, teprve když ho přinesli domů z té hospody, kde ho ranhojič obvázal.

Jelikož pan Fitzpatrick nikdy nevyprávěl moc jasně a momentálně mu v hlavě vířil ještě větší zmatek než obvykle, trvalo nějaký čas, než se dovtípila, že pán, jenž zasadil ránu jemu, je totožný s tím, jenž poranil srdce i jí, ne sice smrtelně, leč dosti do hloubky, aby jí zůstala viditelná jizva. Jakmile pak slyšela, že pan Jones byl za tuhle údajnou vraždu vsazen do věže, svěřila pana Fitzpatricka do péče ošetřovatelce a pospíchala navštívit jeho přemožitele.

Překročila práh zvesela, ale hned ji zarazilo truchlivé vzezření Tomovo. Vyskočil, když ji spatřil, a pokřižoval se. Oslovila ho: „Nedivím se, že jste překvapen. Jistě jste mne nečekal a tady málokoho obtěžují dámské návštěvy, leda ještě tak manželka. Vidíte, pane Jonesi, jakou mocí nade mnou vládnete. To jsem netušila, když jsme se loučili v Uptonu, že se příště sejdeme na takovémhle místě."

„Vážím si vaší návštěvy jako laskavého činu, madam," řekl Tom, „vždyť nešťastníky vyhledává málokdo, a zvlášť ne v tomto tísnivém prostředí."

„Prosím vás, pane Jonesi," prohlásila, „mně se ani věřit nechce, že jste to vy, ten roztomilý mládenec z Uptonu. Tváříte se chmurněji než nejchmurnější hladomorna na světě. Prosím vás, co je to s vámi?"

„Myslel jsem, madam," řekl Tom, „když vám je známo, kde jsem, že je vám znám i nešťastný důvod."

„Pchá," opáčila, „škrábl jste chlapa v souboji, to je toho!"

Tom projevil jisté pohoršení nad takovým lehkovážným zhodnocením a vyjádřil se o celé věci velice zkroušeně. Nato mu řekla: „No, když si to tak berete k srdci, pane, potěším vás: ten pán neumřel, a co vím, ani mu takové nebezpečí nehrozí. Ranhojič, který ho první obvázal, je mladý člověk: zřejmě se snažil vylíčit všechno co nejčerněji, aby měl pak větší slávu, že ho uzdravil, ale od té doby ho navštívil královský lékař, a ten tvrdí, pokud se nepřidá horečka, čemuž zatím nic nenasvědčuje, že není vůbec v nebezpečí života." Na Tomovi bylo vidět, jak velice ho ta zpráva potěšila, proto mu to paní Watersová znovu potvrdila a dodala: „Zvláštní shodou okolností bydlím ve stejném domě, mluvila jsem s tím pánem a mohu vás ujistit, že vás z ničeho neviní, říká, ať to dopadne, jak dopadne, že na vás zaútočil sám a vy že vůbec za nic nemůžete."

Tom paní Watersové radostně děkoval za ty vítané zprávy. Pověděl jí potom mnohé, co už dávno věděla, jako kdo je pan Fitzpatrick, co ho popudilo a podobně. Vyprávěl jí rovněž leccos, co ještě nevěděla, jako příhodu s rukávníčkem a další podrobnosti, neuvedl jen Žofinčino jméno. Nato se jal hořekovat nad svými pošetilostmi a prohřešky, prohlásil, že ho to pokaždé šeredně vytrestalo, a proto by bylo neodpustitelné, kdyby si z toho nevzal ponaučení a nevyvaroval se napříště všech špatností. Nakonec ji ujistil, že se rozhodl více už nehřešit, aby ho nestihla ještě horší odplata.

Paní Watersová si ho roztomile dobírala, že se mu to jen tak jeví pod vlivem trápení a ztráty svobody. Opakovala mu některé vtipné repliky z Rabelaisova *Ďábla, když byl nemocen* a ujišťovala ho: „Však vás zase už brzy uvidím na svobodě, plného života jako předtím, a pak se vaše svědomí vzpamatuje z těch výčitek, které v něm teď chorobně bují."

V tomto duchu pokračovala ještě hodnou chvíli a prohodila leccos, co by jí podle názoru některých čtenářů nesloužilo ke cti, kdybychom to zaznamenali, a jiným by zase možná Tomovy odpovědi připadaly směšné. Pomineme tedy zbytek jejich rozhovoru a podotkneme pouze, že skončil zcela nevinně a uspokojil víc Toma než dámu: jeho nadobyčej potěšily její zprávy, zatímco ji příliš nenadchlo kajícné chování muže, o němž si při prvním setkání utvořila docela jiné mínění.

Vliv zdrcujícího sdělení pana Nightingala byl téměř zažehnán, zatímco zoufalství, do něhož Toma uvrhla paní Millerová, přetrvávalo. Její líčení odpovídalo Žofinčině poslednímu dopisu, a proto nezapochyboval, že jeho list odevzdala tetě a nezvratně se už rozhodla zavrhnout ho navždy. Trýzni, již mu tohle pomyšlení působilo, se vyrovnala jen zpráva, kterou pro něho Štěstěna měla ještě v zásobě, jak odhalíme v druhé kapitole následující knihy.

KNIHA OSMNÁCTÁ

Zahrnuje asi šest dní.

1. Kapitola

Rozloučení se čtenářem.

Čtenáři můj milý, dospěli jsme k poslednímu úseku naší dlouhé cesty. Jelikož jsme spolu překonali tolik stránek, mějme se teď k sobě jako spolucestující v dostavníku, když si několik dní byli dělali společnost a na sklonku té doby zpravidla pustí z hlavy všechny nepříjemnosti či drobné neshody, které třeba cestou vyvstaly, a naposledy nasednou do své ekvipáže s veselou a v dobrém rozmaru: může se nám stát, jako se to zhusta přihází i jim, že se poté už víckrát neuvidíme.

A když jsem se uchýlil k takovému přirovnání, dovol, abych při něm ještě chviličku setrval. Hodlám se v této poslední knize řídit příkladem vzpomenutých dobrých lidiček, jimž končí cesta. Jak známo, tenkrát všechno žertování a popichování ustává, ať už si cestující pro zábavu za jízdy hráli na cokoli, nyní odhodí masky a hovoří spolu prostě a vážně.

A stejně tak i já, pokud jsem si v průběhu tohoto díla dovolil pro tvé pobavení zažertovat, nyní od toho upouštím. Musím do zbývajících stránek napěchovat ještě tolik různorodé matérie, že mi nezbude prostor na žádné legrácky, jimiž jsem tě někdy možná vytrhoval z dřímoty, když se na tebe přikrádala. V mé poslední knize nenajdeš nic (anebo jen nepatrně něco) takového. Bude to výhradně prosté vyprávění, a až poznáš, kolik důležitých událostí se zde ještě odehraje, bude ti připadat, že se to všechno v jedné knize ani vypovědět nedá.

A teď bych, příteli, rád využil příležitosti (jiná se mi už nenaskytne), abych ti na rozloučenou popřál jen to nejlepší. Jestli jsem ti byl zábavným společníkem, splnila se všechna má přání. Pokud jsem se tě něčím dotkl, stalo se tak neúmyslně. Snad sis zde přečetl slova, která tě zabolela, nebo třeba tvé přátele, prohlašuji ale se vší rozhodností, že jich se netýkala. Dost možná ti o mně krom jiného bylo řečeno, že se vydáváš na cestu se starým sprosťákem, ale ať ti to řekl, kdo chtěl, křivdil mi. Nikdo si neoškliví sprosťárny a nestraní se jich víc než já a nikdo k tomu také nemá pádnější důvody, protože nikdo nemusel tolika sprosťárnám čelit, a

co je zvlášť trpká ironie osudu, přisuzovaly se mi některé hrubé písemnosti právě těch lidí, kteří mne v jiných svých výtvorech napadali nejrozhořčeněji.

Všechna taková díla, o tom jsem pevně přesvědčen, zapadnou v nicotu dávno předtím, než na téhle stránce spočine tvůj zrak, a ať je mé vlastní tvorbě vyměřen čas sebekratší, věřím, že přežije svého vetchého autora i týdenní výpady jistých grobiánů mezi jeho současníky.

2. Kapitola

Zaznamenává okolnost velmi tragickou.

Zatímco se Tom mučil tísnivými úvahami, jimž jsme ho zůstavili, vevrávoral dovnitř popelavě bledý Partridge, oči vytřeštěné, vlasy hrůzou zježené: ruce se mu chvěly a nohy pod ním podlamovaly. Zkrátka vypadal, jako by byl právě potkal ducha, anebo se sám v takový přízrak proměnil.

Tom měl sice pro strach uděláno, přece však ho ten nečekaný pohled zarazil. Sám trochu zbledl a hlas mu zakolísal, když se ptal, co se stalo.

„Snad mi to nebudete mít za zlé, pane," řekl Partridge. „Vážně jsem neposlouchal, ale musel jsem čekat tady v síni. Kéž bych býval sto mil daleko, abych neslyšel, co jsem slyšel!"

„Proč, co je?" zeptal se Tom.

„Dobrotivý bože!" zvolal Partridge. „Je ta paní, co odcházela, ta paní, co jste s ní byl v Uptonu?"

„To je ona, Partridgi," přisvědčil Tom.

„A byl jste s ní opravdu v posteli?" zachvěl se Partridge.

„Co bylo mezi námi, není bohužel tajemstvím," řekl Tom.

„Ne, ale pro boha živého, odpovězte mi přímo, pane," naléhal Partridge.

„Vždyť víte, že ano," řekl Tom.

„Panebože, smiluj se a dopřej odpuštění!" zvolal Partridge. „Jako že tu stojím před vámi, vyspal jste se s vlastní matkou!"

Po těchto slovech jala Toma ještě větší hrůza než samého Partridge. Nečekané sdělení ho na chvíli doslova ochromilo, a tak oba jen stáli a třeštili na sebe oči. Když se mu vrátila schopnost vládnout jazykem, vypravil ze sebe přerývaně: „Jakže? Cože? Co mi to tu povídáte?“

„Ach, pane, nedostává se mi sil na dlouhé povídání – ale co jsem řekl, je svatosvatá pravda – ta paní, co odcházela, je vaše vlastní matka. To je neštěstí, že jsem ji tam tenkrát nezahlédl a nezabránil tomu! Jistě sám ďábel kul pikle, aby tohle zlo narafičil.“

„Štěstěna mě nepustí ze spárů, dokud mě nedožene k šílenství,“ zvolal Tom. „Ale co laju Štěstěně? Já sám jsem vším vinen. Neštěstí, které mne postihlo, je jen a jen důsledek mé pošetilosti a zkaženosti. Partridgi, já z toho nejspíš přijdu o rozum. Paní Watersová tedy – ale co se ptám? Ty ji přece musíš znát. Jestli jsi mi zůstal přítelem – ne, máš-li ke mně jiskru soucitu, zapřísahám tě, běž a přiveď mi tu ženu zase zpátky. Bože na nebesích! Incest – s vlastní matkou! Co mě ještě čeká?“ Žal a zoufalství ho uvrhly do hluboké, trýznivé agónie a Partridge prohlásil, že ho v tomhle stavu nemůže opustit; po čase první nápor děsu opadl a Tom se trochu vzpamatoval: tehdy sdělil Partridgeovi, že ta nešťastnice bydlí v témž domě jako zraněný pán, a poslal ho, aby ji vyhledal.

Kdyby si čtenář laskavě nalistoval uptonské události v deváté knize a osvěžil paměť, překvapilo by ho možná, kolik neblahých náhod zabránilo, aby se Partridge dostal do hovoru s paní Watersovou, když ta strávila s panem Jonesem celý den. Podobné náhody se však v životě často přinatrefí a závažné události pak vyplynou z hezkého řetězu podružných okolností: rovněž tak v dějinách by pozorovatel s bystrýma očima odhalil nejeden toho příklad.

Partridge dvě tři hodiny marně hledal paní Watersovou a potom se vrátil k svému pánovi s tím, že ji nezastihl. Tom si div nezoufal, kde tak dlouho vězí, a nad jeho zprávou přímo šílel. Nepoddával se tomuto stavu ještě dlouho, když mu byl doručen následující list:

Vážený pane,

poté, co jsme se rozloučili, vyhledal mne jistý pán s překvapujícím sdělením Vás se týkajícím, jímž mne velice znepokojil; jelikož momentálně ale nemám čas Vám tuto velmi důležitou zprávu tlumočit, musíte potlačit svou zvědavost do té doby, než vás znovu navštívím, což se stane ihned, jak se uvolním. Ach, pane Jonesi, toho bych se byla nenadála, když jsem trávila

ten příjemný den v Uptonu, jenž poznamenává hořkou vzpomínkou celý můj příští život, komu to vlastně vděčím za tu čirou blaženost.

Zůstávám upřímně

Vaše rozčilená
J. Watersová

P. S. Abych Vás co možná uklidnila: panu Fitzpatrickovi nehrozí nebezpečí, tak ať už se kajete za jakékoli hrozné zločiny, vražedné krveprolití k nim nečítejte.

Tom přejel očima ten dopis a vzápětí jej upustil, jako by ani nebyl s to jej udržet v ruce, ba smysly mu vypovídaly službu. Partridge jej zvedl, a když dostal mlčky souhlas, přečetl si jej a stejně drtivě zapůsobil i na něho. Nikoli pero, ale tužka by měla vypodobnit tu hrůzu, jež se jim zračila v obličeji. Zatímco tu oba stáli neschopni slova, vešel klíčník a bez ohledu na to, jak se tváří, oznámil Tomovi, že za ním přišel nějaký člověk. Ten byl vzápětí i vpuštěn a ukázalo se, že je to Černý Jíra.

Jírovi nebyly hrůzné výjevy tak všední jako klíčníkovi, a proto okamžitě zaznamenal zrůzněnou tvář Tomovu. Připsal ji na vrub neblahé události, která kolovala u Westernových v nejhorší možné verzi, i usoudil, že soupeř zemřel a pan Jones je na nejlepší cestě ke strašným koncům. Toto pomyšlení ho nemálo vyvedlo z míry, protože Jíra byl soucitné povahy, a až na ten jediný drobný prohřešek proti přátelství, kdy byl vystaven pokušení příliš mocnému, byl si jinak celkem vědom, že je panu Jonesovi z dřívějška za mnoho zavázán.

Sotva se, nebožák, nad stávajícím výjevem ubránil slzám. Řekl Tomovi, že s ním upřímně soucítí v neštěstí, a žádal, aby mu směl být nějak k službám. „Možná že by vám přišla vhod menší peněžní částka, pane Tome," nabízel se. „Kdyby jo, stačí říct, a to málo, co mám, je vaše."

Tom mu srdečně stiskl ruku a za tu laskavou nabídku mu vřele poděkoval, odvětil však, že „nic takového nepotřebuje". Nato se jal Jíra nabízet své služby ještě ochotněji než předtím. Tom mu znovu vyjádřil vděčnost a ujistil ho, že nepotřebuje nic, co by mu smrtelník mohl poskytnout.

„Vzchopte se, drahý pane Tome, a neberte si to tak," naléhal Jíra. „Nejeden pán někoho zabil, a přesto se z toho dostal."

„Míříš vedle, Jíro," řekl Partridge, „ten pán neumřel a zřejmě už neumře. Neruš teď pana Jonese, trápí se pro něco, v čem mu nemůžeš nijak pomoct."

„To nevíš, co třeba nedokážu, Partridgi," odpověděl Jíra. „Tak třeba jestli se trápí kvůli naší jemnostslečince, mám pro pana Toma jednu novinu."

„Co to říkáte, pane Jíro?" zvolal Tom. „Stalo se něco, co se týká mé drahé Žofinky? Ale jaké ‚mé drahé Žofinky'? Cožpak se já bídák smím opovážit vyslovit její jméno?"

„Neztrácejte naději, jednoho dne třeba ještě bude vaše," řekl Jíra. „Ale jo, pane Tome, můžu vám o ní cosi povědět. Madam Westernová přivezla jemnostslečnu domů a strh se hrozný kravál. Nemoh jsem se dopátrat, oč vlastně šlo, ale pán běsnil jako pominutý a madam Westernová zrovna tak, a zaslech jsem, jak se zaříkala, když odcházela k nosítkům, že do pánova domu už v životě nevkročí. Nevím, čeho se to týkalo, ale jak jsem odcházel, bylo už ticho, a Robin, co obsluhoval u večeře, povídal, že vrchnostpána už dlouho neviděl, aby byl na jemnostslečnu tak hodný, prý ji kolikrát zulíbal a zapřísahal se, že si bude dělat, co se jí zlíbí, ani nápad, že by ji zase zamkl a tak. Myslel jsem si, že vás to potěší, tak jsem vyklouz, přestože je už pozdě, a šel jsem vám to povědít." Tom ujistil Jíru, že ho to moc těší, a třebaže by si už nikdy netroufal pozvednout oči k té nebeské bytosti, nic mu jeho trápení tak neulehčí jako radostné vědomí, že jí se daří dobře.

Zbytek hovoru v průběhu Jírovy návštěvy nebyl natolik pozoruhodný, abychom jej museli zaznamenat. Čtenář nám proto promine, že jej usekneme, a laskavě vyslechne, jak se to stalo, že vrchnostpán projevoval k dceři tak nevídanou blahovůli. Jen milostslečna Westernová překročila práh bratrova obydlí, hned se jala vypočítávat výhody a pocty, plynoucí jejich rodině ze sňatku s lordem Fellamarem, jehož prý ale neteř se vší rozhodností odmítá, a když se vrchnostpán s dceřiným záporným stanoviskem ztotožnil, rozběsnila se na nejvyšší míru, tím popudila vrchnostpána, až ztratil trpělivost a zapomněl na prozíravost: následkem toho došlo mezi nimi k tak prudkému slovnímu střetnutí, že snad ani rybí trh v Billingsgate nepamatuje nic podobného. Ve zlosti milostslečna Westernová odjela, aniž pověděla bratrovi o tom psaní, jež Žofie přijala, ale po pravdě řečeno, myslím, že jí to v té chvíli vůbec vypadlo z hlavy.

Po milostslečnině odjezdu Žofinka, která dosud mlčela, jak z nezbytnosti, tak v souladu se svými sklony, oplatila otci tu laskavost, že se postavil na její stranu proti tetince, a přidala se na jeho stranu proti zmíněné dámě teď zase ona. Učinila to poprvé v životě a vrchnostpánovi

tím náramně padla do noty. Krom toho se upamatoval, co slíbil panu Allworthymu, když ten trval na vyloučení všeho donucování, a jelikož nepochyboval, že Tom skončí na šibenici, věřil, že potom pořídí s dcerou po dobrém; a tak dal zase průchod své nelíčené lásce k ní, což zapůsobilo na poslušnou, vděčnou, citlivou a milující Žofinku tak hluboce, že nebýt onoho slibu daného Tomovi a možná ještě čehosi jiného jeho se týkajícího, nevím nevím, zdali by se byla neobětovala tomu odpornému člověku, jen aby udělala radost tatíčkovi. Slíbila mu, že v životě nebude usilovat o nic jiného, než aby se mu zavděčila, že se nikdy nevdá v rozporu s jeho přáním, a tím přivedla dobrotivého pána na práh vrcholného štěstí, i rozhodl se tento práh ještě překročit, a odebíral se pak na lože opilý, jak zákon káže.

3. Kapitola

Pan Allworthy navštíví pana Nightingala staršího a učiní přitom podivuhodný objev.

Nazítří po těchto událostech se pan Allworthy podle svého slibu vypravil za panem Nightingalem starším, jenž ho měl v takové vážnosti a úctě, že po tříhodinové rozmluvě nakonec slíbil se synem si pohovořit.

Zde se přihodilo cosi prazvláštního: zapůsobila tu jedna z těch podivných náhod, o nichž mužové velice moudří a vážení soudí, že jsou dílem prozřetelnosti, která těmito prostředky odhaluje i nejdovedněji zatajené zločiny a nabádá člověčenstvo, aby nescházelo z přímých cest ctnosti, i kdyby ten který jednotlivec hodlal po stezkách zločinu kráčet sebeobezřetněji.

Když pan Allworthy vcházel k panu Nightingalovi, zahlédl Černého Jíru: nevšímal si ho a Černý Jíra sám měl ten dojem, že ho vrchnostpán nepostřehl. Poté, co se o hlavním účelu návštěvy dohodli, zeptal se pan Allworthy, zda pan Nightingale zná jistého Seagrima, a v jaké záležitosti ho navštívil.

„Ano, znám ho dobře," přisvědčil pan Nightingale, „je to podivuhodný člověk, když v dnešní době dokázal dát dohromady 500 £ jako nájemce hospodářstvíčka s třicetilibrovým ročním výnosem."

„Tak tohle vám vykládal?" podivil se pan Allworthy.

„A je to pravda, ujišťuji vás," řekl Nightingale. „Vždyť mi ty peníze svěřil a mám mu je vložit do nějakých hypoték nebo zakoupit něco v severní Anglii."

Pan Allworthy vyslovil přání ty peníze vidět, a když mu pan Nightingale vyhověl, pokřižoval se v úžasu. Oznámil panu Nightingalovi, že v těchto bankovkách poznává svůj někdejší majetek, a obeznámil ho s celým případem. Nikdo neodsuzuje nepoctivé obchodní praktiky tak rozhořčeně jako lupiči, hazardní hráči a další takoví podvodníci, a naopak zase proti špinavým trikům hazardních hráčů a spol. hořce brojívají lichváři, překupníci a jim podobní šizuňkové: snad že zlodějny jednoho druhu znevažují či ztěžují ty druhé, anebo peníze, společná milka všech, zahánějí tyto pány do postavení konkurentů, nevím; ale když to pan Nightingale celé vyslechl, odsoudil Černého Jíru výrazy mnohem nevybíravějšími, než použil spravedlivý a poctivý pan Allworthy.

Pan Allworthy požádal pana Nigtingala, aby si peníze nechal a uchoval všechno v tajnosti, dokud mu nedá vědět, a kdyby ho mezitím ten člověk vyhledal, aby se mu o učiněném objevu nezmínil. Potom se vrátil domů, kde našel paní Millerovou celou zdrcenou nad tím, co jí právě sdělil zeť. Pan Allworthy zvesela zahlaholil, že přináší dobré zprávy, a po krátkém úvodu jí oznámil, že se mu podařilo přemluvit pana Nightingala, aby se se synem sešel, a doufá, že to setkání povede k naprostému usmíření, přestože je pan Nightingale starší roztrpčen ještě kvůli další podobné události, která se v rodině přihodila. Sdělil jim pak, že strýci utekla z domova dcera, což mu vylíčil pan Nightingale, a paní Millerová ani její zeť o tom doposud nevěděli.

Čtenář se jistě domnívá, že paní Millerová přijala tyto noviny s upřímným vděkem a velkým jásotem, ta dobrá duše ale tolik lpěla na Tomovi, že si nejsem jist, zda starost o něj nezastínila radost nad zprávami, jež znamenaly tolik dobrého pro její rodinu, anebo zda právě tyto zprávy, které jí znovu připomněly, zač Tomovi vděčí, ji stejně nezabolely, jako nepotěšily, když k ní vlastní vděčné srdce takto promlouvalo: „Nás potká takové štěstí, a jak se v téhle chvíli trápí ten šlechetný nebožák, jemuž vděčíme za základ toho štěstí.“

Pan Allworthy ji chvíli nechal, aby si to v hlavě srovnala, jak se říká, a pak prohlásil, že k těm zprávám přidá ještě další, a ta že ji dozajista potěší. „Myslím, že jsem objevil značný poklad, který je majetkem toho mladého pána, vašeho přítele: dost možná ale je v takové situaci, že jej ani neužije.“ Tím naznačil paní Millerové, koho má na mysli, a ta mu odpověděla s povzdechem:

„Doufám, že to dopadne lépe, pane Allworthy.“

„Upřímně v to doufám také," ujistil ji pan Allworthy, „ale synovec mi dnes ráno sdělil, že slyšel o tom případu nedobré zprávy."

„Propánaboha, pane Allworthy –" zvolala. „Nesmím o tom mluvit, ale je mi moc zatěžko mlčet, když jeden slyší takové –"

„Říkejte, co si přejete, madam," vyzval ji pan Allworthy, „znáte mne dost dobře, abyste věděla, že nejsem proti nikomu předem zaujat, a co se dotyčného mladíka týká, byl bych upřímně rád, kdyby se mu podařilo zprostit všeho obvinění, a především v téhle smutné záležitosti. Sama můžete dosvědčit, jak jsem ho kdysi míval rád. Lidé mne kvůli tomu až odsuzovali. Nevyrval bych si ho ze srdce, kdybych nebýval přesvědčen, že k tomu mám velice pádné důvody. Věřte mi, paní Millerová, zaradoval bych se, kdyby se ukázalo, že jsem se mýlil."

Paní Millerová se mu na to chystala odpovědět, když tu jí služebná přišla říci, že na ni venku čeká nějaký pán, který prý s ní musí bezodkladně mluvit. Pan Allworthy se přitom zeptal na synovce a bylo mu řečeno, že má u sebe v pokoji už delší dobu na návštěvě toho pána, co za ním dochází, a jelikož pan Allworthy správně vytušil, že to bude pan Dowling, dal si nejprve zavolat jeho.

Když se advokát dostavil, předestřel mu pan Allworthy případ s bankovkami, aniž koho jmenoval, a zeptal se, jak je možno takového člověka postihnout. Pan Dowling odpověděl, že podle jeho názoru bylo by možno ho zažalovat na základě Černého zákona, ale že by to byl takový mezní případ, a proto snad by bylo moudré předem jej konzultovat. Řekl, že právě odchází k jednání o dobrozdání v jisté záležitosti pana Westerna, a jestli si pan Allworthy přeje, předložil by při té příležitosti znalcům i jeho případ. Dostal k tomu svolení, načež se otevřely dveře, nakoukla do nich paní Millerová a zvolala: „Prosím za odpuštění, pane Allworthy, nevěděla jsem, že máte návštěvu," ale pan Allworthy ji vyzval, aby šla dál, že už rozhovor končí. Nato pan Dowling odešel a paní Millerová představila panu Allworthymu svého zetě, jenž se přišel poděkovat za velkou laskavost mu prokázanou, nenechala však mladého muže skoro ani doříci, co měl na srdci, a netrpělivě ho přerušila:

„Představte si, vzácný pane, že pan Nightingale přináší skvělé zprávy o chudákovi panu Jonesovi: navštívil toho zraněného pána a ten vůbec není v nebezpečí života, a co víc, prohlašuje, že sám pana Jonese napadl a že ho udeřil. Přece byste, vzácný pane, nechtěl, aby

se pan Jones zachoval jako zbabělec. Kdybych byla mužem a někdo mne udeřil, také bych tasila. Prosím vás, drahý zeti, povězte to panu Allworthymu sám.“

Nightingale potvrdil, co řekla paní Millerová, a přidal ještě trochu chvály na Toma: řekl, že je to chlapík vzácně dobrosrdečný a mírumilovný. Tím chtěl pan Nightingale skončit, ale paní Millerová ho poprosila, aby pověděl, s jakou úctou se vždycky vyjadřoval o panu Allworthym. „Kdo říká o panu Allworthym jen to nejlepší,“ zvolal pan Nightingale, „činí spravedlnosti zadost a nepatří mu za to žádná zvláštní chvála, musím ale potvrdit, že jestli si je někdo vědom, zač vděčí tomu šlechetnému pánovi, je to nebohý Jones. Jsem přesvědčen, vzácný pane, že ztráta vaší přízně je břemeno, které na něho doléhá nejtíživěji. Často toho v mé přítomnosti želel a vždycky mne přitom ujišťoval, že se vědomě nikdy ničeho zlého vůči vám nedopustil; a zapřísahal se, že by raději podstoupil tisíc smrtí, než by si vzal na svědomí jedinou neuctivou, nevděčnou či nepatřičnou myšlenku o vaší osobě. Prosím ale za prominutí, vzácný pane, bojím se, že jsem zašel příliš daleko a nešetrně se dotýkám citlivého místa.“

„Promluvil jste jako křesťan, zeti,“ zvolala paní Millerová.

„Cením si vašeho věrného přátelství, pane Nightingale, a přeji vám, aby si je zasloužil,“ řekl pan Allworthy. „Doznávám, že rád slyším, co říkáte o tom nešťastném mládenci, a kdyby se tahle záležitost vyvinula, jak tvrdíte (a já nemám důvodu o vašich slovech pochybovat), možná že bych o něm časem zase získal lepší mínění, než jsem měl v poslední době: vždyť tahle dobrá paní i všichni, kdo mne znají, vám dosvědčí, že jsem ho miloval jak vlastního syna. Považoval jsem ho za dítě, jež prozřetelnost svěřila mé péči. Mám dodnes v živé paměti to bezmocné neviňátko, které jsem našel. Cítím v téhle chvíli stisk jeho ručiček. – Byl to můj miláček, skutečně byl.“ Umlkl a slzy mu stály v očích.

Jelikož nás další slova paní Millerové nejspíš zavedou zase jinam, zastavíme se zde na chvíli, abychom vysvětlili, co způsobilo tak očividnou změnu v nitru pana Allworthyho a zmírnilo jeho hněv vůči Tomovi. Takovéhle převratné změny se, pravda, často přiházívají v románech i divadelních hrách jen a jen z toho důvodu, že se vyprávění či hra chýlí ke konci, a autoři si na ně osobují právo; my sice trváme na svých právech stejně zapáleně jako každý druhý, využívat jich však budeme sporadicky, pouze v případu nejvyšší nutnosti, a ten v tomto díle bohdá nenastane.

Změna v nitru pana Allworthyho se odehrála v důsledku dopisu od pana Squara, jejž právě onoho dne dostal, a čtenáře s ním obeznámíme na začátku následující kapitoly.

4. Kapitola

Obnáší dva dopisy zcela odlišného ladění.

Velevážený můj příteli,

ve svém posledním listu jsem Vám sdělil, že mám zakázáno pít zdejší vody, jelikož se ukázalo, že spíše zhoršují, než mírní průvodní obtíže mé choroby. Dnes Vás musím obeznámit se skutečností, jež snad dolehne tíživěji na mé přátele než na mne. Dr. Harrington i dr. Brewster mi sdělili, že mi nezbývá naděje.

Kdesi stojí psáno, že nás filozofie naučí umřít, a v tom prý tkví její největší zásluha. Neznectím tedy tu svou natolik, že bych nepřipraven přijal lekci, jejímž studiem jsem se tak dlouho zabýval. Přiznám se Vám ale, že jediná stránka evangelia naučí té lekci lépe než všechny spisy starověkých i dnešních filozofů dohromady. Přináší jistotu o životě příštím, a v ní najde člověk jasné mysli pevnější oporu než ve vědomí přírodního koloběhu, prázdnoty či marnosti našich vezdejších požitků či v kterémkoli z těch dalších postulátů, jež nás někdy dokážou obrnit tak, abychom odevzdaně snesli pomyšlení na smrt, sotva však nás povznesou natolik, abychom jí čelili s pohrdáním, anebo v ní dokonce viděli nelíčené dobrodiní. Nedomnívejte se, prosím, že tímto vznáším hrozné obvinění z ateismu proti všem, kdo se zovou filozofy, anebo že jim zcela, upírám nesmrtelnost. Mnozí vyznavači této sekty, za starověku i v naší době, našli ve světle rozumu jakous takous naději na budoucí existenci, jenomže to světélko tak blikalo a skomíralo a naděje byla tak nejistá a chabá, že nelze vytušit, kam se jejich víra přiklonila. Sám Platón dochází ve svém Faidonu k závěru, že nejpádnější argumenty pouze otevírají tu možnost, a Cicero svěřuje se spíše s touhou věřit než s vírou v nesmrtelnost. Pokud jde o mne, otevřeně se Vám přiznám, že jsem se k této víře nepřikláněl, dokud jsem se nestal přesvědčeným křesťanem.

Ta poslední věta Vás možná udiví, ujišťuji Vás však, že teprve odnedávna mám právo se tak zvát. Pýcha filozofie mi zakalila rozum a nejvyšší ze všech moudrostí se mi jevila, podobně jako starověkým Řekům, co pošetilost. Bůh se však nade mnou slitoval, včas mi ukázal můj omyl a přivedl mne na cestu pravou, dříve než jsem klesl navždy do temnot.

Sil mi ubývá, a proto přejdu přímo k hlavnímu důvodu, proč Vám píši.

Když zvažuji svůj život, nejvíc ze všeho mi tíží svědomí nespravedlnost, jíž jsem se provinil na nebohém Vašem adoptivním synovi. Nejenže jsem trpně přihlížel podlostem jiných, ale sám

jsem činně přispíval k jeho nespravedlivému osočování. Věřte mi, drahý příteli, a dávám Vám na to své slovo tváří v tvář smrti: bylo mu zle ukřivděno. Pokud jde o to hlavní obvinění, na základě jehož falešného výkladu jste ho zapudil, ujišťuji Vás svatosvatě, že je nevinen. Když jste údajně ležel na smrtelné posteli, on jako jediný v domě prožíval hluboký žal, a co se stalo pak, vyplynulo z jeho opojné radosti nad Vaším uzdravením a také, musím želbohu dodat, z nízkosti jiné osoby. (Přeji si však pouze nevinného ospravedlnit, ne někoho obvinit.) Věřte mi, vážený příteli, že tenhle mladík má velkomyslné, nesobecké srdce, je schopen věrného přátelství a zcela neschopen klamu a vyznačuje se ještě mnoha dalšími vlastnostmi, které člověka šlechtí. Má své chyby, rozhodně však k nim nepatří sebemenší neúcta a nevděk vůči Vám. Naopak: jsem přesvědčen, když jste ho vykázal z domu, že mu srdce víc krvácelo pro Vás než pro sebe.

Z odsouzeníhodné, nízké vypočítavosti jsem o tomhle všem před Vámi pomlčel. Že Vám nyní odhaluji pravou skutečnost, k tomu ani nemohu mít jinou pohnutku než přání zjednat průchod pravdě, ospravedlnit nevinného a napravit, pokud je to v mé moci, dřívější své prohřešky.

Doufám, že mé doznání zapůsobí tak, jak bych si přál, a vrátí tomu charakternímu mladíkovi znovu Vaši přízeň; kdybych se o tom doslechl, pokud ještě živ budu, upřímně bych se zaradoval.

S hlubokou úctou
Váš vděčný služebník
T. Square

I nebude se čtenář divit, že se s panem Allworthym udála tak očividná proměna, přestože dostal stejnou poštou i dopis od Thwackuma, nesený zcela odlišným duchem: ten zde rovněž zaznamenáme, protože to bude možná poslední příležitost zmínit se o onom pánovi jménem.

Velevážený pane,

vůbec mě nepřekvapilo, když jsem se od Vašeho šlechetného synovce doslechl o nejčerstvější zlotřilosti pana Jonese, učedníka toho ateisty. Nedivil bych se, kdyby spáchal ještě další vraždy, a jen se modlím, aby Vaše vlastní krev nezpečetila jeho odsouzení tam, kde zní pláč a skřípění zubů.

Dozajista nyní nemáte nouzi o pohnutky k pokání za neomluvitelnou slabost, již jste projevoval vůči tomuto bídníkovi na úkor vlastní zákonité přízně i osobní pověsti. Jak pravím,

v této chvíli Vás dostatečně trýzní svědomí, přece však bych nedostál svým povinnostem, kdybych Vás ušetřil výtek v zájmu toho, abyste si plně uvědomil své omyly, žadám Vás proto snažně, abyste se zamyslel nad osudem, jenž stihne tohoto odsouzeníhodného zlosyna: nechť Vám je výstrahou, abyste v budoucnu nepřezíral rady toho, kdo se tak neúnavně modlí, aby Vám nebesa požehnati ráčila.

Kdyby mi bývala dána volná ruka, byl bych do značné míry vypráskal tu ďábelskou posedlost z hocha, jenž už v útlém věku propadl peklu; ale na takové úvahy je pozdě.

Mrzí mne, že jste tak zbrkle zadal westertonskou faru. Byl bych se na Vás v té věci obrátil už dříve, kdybych tušil, že mne o tom nezpravíte, než s ní naložíte. – Vaše námitky proti mnohoobročnictví jsou přehnané. Kdyby na tom bylo něco špatného, neztotožnilo by se s tou praxí tolik bohabojných mužů. Kdyby zemřel farář z Aldergrovu (proslýchá se, že valem schází), doufám, že si na mne vzpomenete, vždyť jste se už jistě přesvědčil, že bdím neúnavně nad Vaší věčnou blažeností. A proti této blaženosti je všechen světský prospěch stejně nicotný jako desátky, o nichž hovoří Písmo, v porovnání se zákonem Nejvyššího.

Zůstávám, pane,
Váš věrný ponížený služebník
Roger Thwackum

Takhle pánovitě napsal Thwackum panu Allworthymu poprvé a měl později dost příčin toho litovat, jak se stává těm, kdo mylně ztotožní velkou dobrotu se slabošstvím. Pan Allworthy si tohoto člověka nikdy neoblíbil. Poznal, že je pyšný a nesnášenlivý, a stejně dobře viděl, že se i jako kněz nechává strhnout svou povahou, a k tomu ke všemu měl značné výhrady: zároveň ale to byl muž velmi vzdělaný a oběma hochům se neúnavně věnoval. K tomu je třeba přičíst přísně bezúhonný život a způsoby, nespornou poctivost a plamenné náboženské zanícení. Suma sumárum: Allworthy Thwackuma neměl rád ani si ho nevážil, nicméně neodhodlal rozloučit se s domácím vychovatelem svých chlapců, který jak vzděláním, tak pílí měl pro ten úkol zvlášť dobré předpoklady; doufal, že budou-li vyrůstat v jeho domě a pod jeho dohledem, sám napraví všechno, v čem by Thwackum při svém vychovatelském působení snad pochybil.

5. Kapitola,

v níž se náš příběh rozvíjí.

Pan Allworthy ve svém proslovu oživil některé dojemné vzpomínky na Toma, jež mu vehnaly slzy do očí. Paní Millerová to postřehla a řekla mu: „Ba, ba, vzácný pane, je všeobecně známo, co všechno jste pro toho ubohého mládence udělal, přestože jste se k tomu úmyslně neznal. Ale na tom, co tvrdili ti lotři, není ani zbla pravdy. Pan Nightingale to teď všechno zjistil. Prý těm chlapům zaplatil nějaký lord, který je sokem pana Jonese, aby ho násilím naverbovali na válečnou loď. – Pámbuví, koho naverbujou příště. Tuhle pan Nightingale mluvil s jejich důstojníkem, velice slušným pánem, a ten mu to všecko pověděl; sám teď lituje, že se k něčemu takovému propůjčil, a bylo by se to nestalo, kdyby byl věděl, že pan Jones je lepší pán, ale bylo prý mu řečeno, že je to sprostý tulák."

Pan Allworthy zůstal koukat a prohlásil, že o něčem takovém neměl ani zdání. „To věřím, vzácný pane," řekla paní Millerová. – „Tomu advokátovi vykládali asi něco docela jiného."

„Jakému advokátovi, madam? Koho tím myslíte?" zeptal se pan Allworthy.

„To jste celý vy, vzácný pane, že se neznáte k vlastním milosrdným skutkům," odpověděla, „ale tady pan Nightingale ho tam viděl."

„Kohože viděl, madam?" naléhal pan Allworthy.

„Přeci vašeho advokáta, vzácný pane," pravila, „co jste ho poslal, aby se na ten případ přeptal."

„Já z toho stále nejsem moudrý, namoučest," řekl pan Allworthy.

„Povězte to vy, drahý zeti," vyzvala ho paní Millerová.

„Je to tak, vzácný pane," řekl pan Nightingale. „Viděl jsem toho advokáta, který od vás právě teď odcházel, v jedné krčmě na Aldersgate ve společnosti těch dvou námořníků, které si najal lord Fellamar, aby naverbovali pana Jonese, a tím se stalo, že byli svědky toho nešťastného střetnutí mezi ním a panem Fitzpatrickem."

„Přiznám se vám, vzácný pane, že když jsem toho pána zahlédla jít k vám, hned jsem řekla panu Nightingalovi, že jste ho nejspíš poslal, aby se na ten případ informoval," dodala paní Millerová.

Pan Allworthy vypadal, jako by úžasem ztratil řeč, ba dvě tři minuty skutečně nepromluvil. Potom se obrátil k panu Nightingalovi: „Velice mne udivuje, co mi tu říkáte, pane, takové překvapení jsem hned tak nezažil. Jste si jist, že jde skutečně o zmíněného pána?"

„Zcela jist," odvětil Nightingale.

„Tak v Aldersgate?" divil se pan Allworthy. „A vy jste mluvil s tím advokátem i s těmi lidmi?"

„Ano, vzácný pane, seděl jsem s nimi dobré půl hodiny."

„Prosím vás, pane, a jak si ten advokát počínal?" zeptal se pan Allworthy. „Slyšel jste, co těm lidem říkal?"

„Ne, vzácný pane," odvětil Nightingale. „Seděli spolu, už když jsem přišel. V mé přítomnosti toho ten advokát mnoho neřekl, ale když jsem se těch námořníků dlouze vyptával a oni stále líčili tu událost přímo naopak, než jsem ji znal od pana Jonese (a jak mi teď pan Fitzpatrick potvrdil, vědomě lhali), tak ten advokát je nabádal, aby nevypovídali nic než pravdu, a zastával se pana Jonese, a proto jsem usoudil, když jsem ho pak viděl tady u vás, že jste ho ve své dobrotě za nimi poslal."

„A neposlal jste ho?" zeptala se paní Millerová.

„Namouvěru ne," odvětil pan Allworthy, „a že se vydal za takovým posláním, to slyším teď poprvé."

„Už je mi to jasné!" zvolala paní Millerová, „přisámbůh, je mi to jasné! Není divu, že poslední dobou pořád mají hlavy dohromady. Zeti, snažně vás prosím, běžte pro ty námořníky – jestli se nepropadli do pekla, najděte je! Dojdu pro ně sama."

„Mějte laskavě chvilku strpení, madam," řekl pan Allworthy, „a pošlete prosím panskou pro pana Dowlinga, jestli ještě neodešel, a pokud ano, tak pro pana Blifila."

Paní Millerová si něco pro sebe repetila, když odcházela, a vzápětí se vrátila s oznámením, že pan Dowling už je pryč, ale ten druhý, jak ho nazývala, hned přijde.

Pan Allworthy byl chladnokrevnější letory než dobrá paní, která byla hned hotova zaníceně vytrhnout do boje za drahého přítele, vtíralo se mu však jisté podezření ne nepodobné jejímu. Proto když Blifil vešel, zahleděl se na něho velmi vážně a přísným hlasem, jakým na něho ještě nikdy nepromluvil, se ho otázal, zda je mu něco známo o tom, že pan Dowling navštívil nějaké lidi, kteří byli svědky souboje mezi Tomem Jonesem a jistým pánem.

Nečekaná otázka je pro člověka, který usiluje zatajit pravdu či zaštítit klam, nesmírně nebezpečná. Z toho důvodu úctyhodní pánové, kteří se podujali vznešeného poslání zachraňovat životy svých bližních před soudem v Old Bailey, s takovou péčí nacvičují křížové výslechy, a nelitujíce námahy snaží se své klienty připravit na všechny možné otázky, jež by jim mohly být před soudem položeny, aby je vybavili patřičnými odpověďmi, jež ani ti s nejplodnější vynalézavostí nemívají vždy pohotově. Krom toho prudké návaly krve, vyvolané takovým nečekaným překvapením, často promění tvář do té míry, že dotyčný proti své vůli vypovídá sám proti sobě. Takto se nyní proměnila i tvář Blifilova, a proto sotva můžeme vyčítat rozpálené paní Millerové, že vzápětí zvolala: „Vinen, přisámbůh! Vinen, krk na to dám!“

Pan Allworthy jí tu zbrklost přísně vytkl, načež se obrátil k Blifilovi, který by se byl nejraději do země propadl, a oslovil ho: „Proč váháš s odpovědí, mladíku? Musel jsi ho tím pověřit, protože o své vůli by se takového úkolu rozhodně nepodjal, a zvlášť ne bez mého vědomí.“

Tehdy Blifil odpověděl: „Doznávám, že jsem se provinil; smím doufat ve vaše odpuštění, vzácný pane?“

„Já že ti mám odpustit?“ opáčil pan Allworthy hněvivě.

„Věděl jsem, že se budete zlobit, drahý strýčku,“ řekl Blifil, „ale doufal jsem, že mi tu pochopitelnou lidskou slabost nakonec prominete. Soucítit s těmi, kdo soucitu nezasluhují, je přečin, já vím, ale ani vy sám ho nebýváte zcela prost. Vím, že jsem se takové chyby dopustil už nejednou právě ve vztahu k tomuto člověku, a doznávám, že jsem pověřil pana Dowlinga, ne aby se marně a neužitečně poptal, ale aby našel ty svědky a snažil se je přimět, aby svou výpověď trochu zmírnili. Takhle to po pravdě bylo, strýčku, nebudu zapírat, třebaže jsem se snažil to před vámi utajit.“

„Musím uznat, že se mi to tak jevilo podle toho, jak si ten pán počínal,“ řekl Nightingale.

„Nu, madam, teď snad i vy připustíte,“ pravil pan Allworthy, „že jste jednou v životě podezírala neprávem, a nebudete se na synovce už tak zlobit jako dosud.“

Paní Millerová mlčela: nedokázala hned vzplanout pro Blifila, jehož považovala za původce všeho zlého, co potkalo Toma, ale v tomto případě ji přelstil stejně jako ostatní: tak věrně při něm ďábel stál. A já si skutečně myslím, že běžná rčení jako *Ďábel zpravidla zradí své věrné a nechá je na holičkách* onomu gentlemanu velice křivdí. Snad někdy nechá na holičkách

nějakého povrchního známého, jehož věrností je si jist jen zpola, ale nad těmi, kdo mu slouží tělem i duší, držívá ochrannou ruku a tahá je ze všech malérů, dokud smlouva nevyprší.

Jako potlačená rebelie posílí pozice vlády a zdraví se upevní po překonané chorobě, tak i hněv, když opadne jeho příčina, často znovu oživí náklonnost. Bylo tomu nejinak i v tomto případě: když Blifil smetl zlé podezření, mírný náznak v Squarově dopise pan Allworthy zapudil a odsoudil k zapomenutí, a potom se už jen na Thwackuma, jenž ho hluboce pobouřil, soustředilo vše, z čeho vinil Square Tomovy nepřátele.

A na toho mládence se pan Allworthy hněval čím dál tím méně. Řekl Blifilovi, že mu nejen odpouští to mimořádné úsilí, k němuž mu velelo dobré srdce, ale potěší ho i tím, že bude následovat jeho příkladu. Poté se obrátil k paní Millerové a s úsměvem, jenž by byl zdobil i anděla, prohodil: „Co říkáte, madam, zavoláme si drožku a vypravíme se všichni společně navštívit vašeho přítele? Ujišťuji vás, že by to nebyla moje první návštěva ve vězení."

Pevně věřím, že každý můj čtenář by dokázal za tu výbornou paní odpovědět, ale jen ten, kdo má srdce ze zlata a zná cenu přátelství, si umí představit, co v té chvíli prožívala. Málokdo doufám je schopen vcítit se do nitra Blifilova, ale i takové duše spřízněné jistě uznají, že neměl na vybranou a nemohl proti té návštěvě nic namítat. Štěstěna však anebo gentleman výše zmíněný znovu vztáhli ochrannou ruku a ušetřili ho takového otřesu: jen poslali pro drožku, přiběhl Partridge, odvedl paní Millerovou stranou, seznámil ji s neblahým objevem právě učiněným, a když se doslechl o úmyslu pana Allworthyho, prosil ji, aby mu v tom nějakým způsobem zabránila, „protože", jak pravil, „ta věc se před ním musí utajit, a kdyby tam přijel teď, zastane u pana Jonese jeho matku, která právě přibyla, když jsem odcházel, jak spolu naříkají nad strašným hříchem, jehož se nevědomky dopustili".

Nebohá paní Millerová se div neskácela, když tu hrůzu slyšela, a všechna vynalézavost ji opustila. Jelikož ale ženy bývají v tomto směru mnohem pohotovější a čipernější než muži, jistá výmluva ji přece jen napadla, vrátila se k panu Allworthymu a pravila mu: „Jistě vás udiví, vzácný pane, že právě já vznesu námitku proti vašemu laskavému úmyslu, ale jaly mne obavy, aby to nemělo zlé následky, kdybychom jej ihned uskutečnili. Pomyslete jen, vzácný pane, v jakém truchlivém rozpoložení je ten nebohý mládenec po všech těch ranách, co ho poslední dobou stíhaly, a kdybychom mu teď znenadání připravili takovou úchvatnou radost, jakou v něm váš příchod jistě vyvolá, bojím se, aby to bez úhony vydržel, zvlášť když mi jeho sluha teď tady venku říkal, že není v dobrém stavu."

„Jeho sluha je zde?“ zeptal se pan Allworthy. „Prosím vás, zavolejte mi ho. Chtěl bych se ho zeptat na jeho pána.“

Partridge se zprvu zhrozil, že by měl stanout tváří v tvář panu Allworthymu, nakonec se ale upokojil, když mu paní Millerová, která už často vyposlechla líčení jeho osudů, slíbila, že ho uvede.

Pan Allworthy Partridge poznal, sotva překročil práh, ač ho neviděl už mnoho let. Paní Millerová by si tedy byla mohla ušetřit úvodní orace, které vzala skutečně dosti z gruntu; ale čtenář myslím už vytušil, že krom jiných předností měla i jazyk vždy ochotný prokázat bytostem jí milým přátelskou službu.

„Jste u pana Jonese jako sluha?“ zeptal se pan Allworthy Partridge.

„To se nedá říct, milostpane, že bych u něho byl jako obyčejný sluha,“ odpověděl, „ale žiju teď s ním, jak račte vědět, milostpane. *Non sum qualis eram,* jak je vrchnostpánovi dobře známo.“

Nato mu pan Allworthy položil řadu otázek týkajících se Toma, jeho zdraví i dalších okolností: Partridge na ně odpovídal bez ohledu na skutečnost tak, aby se všechno jevilo podle jeho přání, neboť pravdomluvnost k mravním ani náboženským zásadám tohohle dobráka nepatřila.

Během rozhovoru se pan Nightingale odporoučel a po něm se vzdálila i paní Millerová, když pan Allworthy rovněž propustil Blifila: předpokládal totiž, že Partridge mezi čtyřma očima spíš rozváže než v přítomnosti dalších osob. Jakmile zůstali o samotě, začal pan Allworthy tak, jak se o tom dočteme v následující kapitole.

6. Kapitola,

v níž se příběh dále rozvíjí.

„Vy jste mi, příteli, zvláštní člověk,“ prohodil šlechetný pán. „Nejenže jste si kdysi vytrpěl své za to tvrdohlavé zapírání, ale vidím, že v tom vytrváváte a vydáváte se před lidmi za sluhu vlastního syna. Jaký důvod vás k tomu vede? Proč tohle všechno děláte?“

Partridge padl na kolena. „Urozený pán je proti mně zaujat a neuvěří ničemu, co řeknu, a to je potom všechno zapřísahání málo co platné, ale ještě je nad námi ten, který dobře ví, že já otcem toho mladíka nejsem.“

„Jakže?“ zvolal pan Allworthy, „popíráte i dnes, z čeho vás kdysi usvědčily tak nevývratné, tak zřejmé důkazy? Vždyť ty dvacet let staré důkazy potvrzuje i dnešní skutečnost, že s tím mladíkem žijete. Domníval jsem se, že jste odešel někam na světa kraj, ba měl jsem vás už dávno za mrtvého. – Jak jste se o tom mladíkovi dozvěděl? Kterak byste se s ním byl sešel, kdybyste spolu byli neudržovali písemné styky? Nepopírejte to; ujišťuji vás, že to vašeho syna jen ctí, když ví, co se na syna sluší, a potají svého otce celá ta léta podporoval.“

„Kdyby měl vzácný pán trpělivost mě vyslechnout, všechno bych mu pověděl,“ řekl Partridge. I byl k tomu vybídnut a začal vyprávět: „Když se tehdá vzácný pán ráčil na mne rozhněvat, šlo to pak se mnou z kopce: přišel jsem o svou školičku, pan farář, aby se vzácnému pánovi zalíbil, mě už nenechal dělat kostelníka, takže mi nezbylo než lazebnictví, a to je na vsi chudé živobytí, potom mi umřela žena (do té doby jsem dostával rentu 12 liber ročně od neznámého dobrodince, tuším, že to byl vzácný pán sám, protože jsem v životě neslyšel o nikom jiném, kdo by takhle prokazoval dobrodiní), tedy jak povídám, po její smrti mě i ta renta opustila, a protože jsem měl dva tři dloužky, které na mě začínaly tíživě doléhat (zvlášť jeden, když ho advokát tahanicemi u soudu vyhnal z 15 šilinků skoro na 30 liber),[140] a jelikož jsem viděl, že dosavadní způsoby obživy mi selhaly, svázal jsem si do rance svých pět švestek a vydal se do světa.

Nejprve jsem doputoval do Salisbury, kde jsem vstoupil do služeb pána z právnického stavu, a byl to jeden z nejšlechetnějších pánů, jaké jsem kdy poznal: nejenže byl moc hodný ke mně, ale za tu dobu, co jsem u něho sloužil, vykonal tisíce dobrých a milosrdných skutků, a často jsem zažil, že odmítl klienta, když přišel s nějakou nicotnou nebo nespravedlivou pří.“

„Netřeba zacházet do takových podrobností,“ pravil pan Allworthy. „Znám toho pána, je to řádný muž a dělá čest svému povolání.“

„Jak račte, prosím,“ řekl Partridge. „Odtud jsem se potom uchýlil do Lymmingtonu, kde jsem byl tři roky ve službě u dalšího advokáta, také moc hodného člověka, a určitě jednoho z nejveselejších pánů v celé Anglii. Po těch třech letech jsem se vzmohl na malou školičku, a už to vypadalo, že se mi zase povede dobře, jenomže se mi přihodil takový nešťastný malér. Choval jsem vepříka a jednoho dne, co čert nechtěl, vepřík mi utekl z ohrady a rušil držbu, myslím, že se tomu říká, v sousední zahradě, která patřila takovému nerudnému, svárlivému člověku, ten si na to vzal advokáta, jistého – jistého – teď mu nemůžu přijít na jméno, ale podal na mě žalobu a já byl předvolán k soudu. Když jsem se dostavil, božínku nebeskej, vlastním uším jsem nevěřil, co ti žalobníci povídali. Jeden z nich vykládal Jeho Ctihodnosti

hrozné nepravdy, že prý naháním svoje vepře do cizích zahrad, a kdovíco ještě, a nakonec se zeptal, jestli jsem je aspoň na trhu výhodně zpeněžil. Jak povídám, každý by si byl myslel, že mám ne jediného ubohého vepříka, ale největší chov vepřů v Anglii. A potom –“

„Prosím vás, nezacházejte do takových podrobností,“ řekl pan Allworthy. „Doposud jsem nic neslyšel o vašem synovi.“

„Však to trvalo ještě hezkou řádku let, než jsem se sešel se svým synem, jak mu ráčíte říkat,“ odvětil Partridge. „Potom jsem se vydal do Irska a učiteloval v Corku (ten soud mě totiž zase připravil o všecko a já strávil sedm let ve winchesterském žaláři).“

„Přeskočte to laskavě,“ požádal ho pan Allworthy, „a začněte tím, jak jste se vrátil do Anglie.“

„To bylo asi před půl rokem, vzácný pane,“ řekl Partridge. „Přistál jsem v Bristolu a nějaký čásek jsem se tam zdržel, ale nemohl jsem se uchytit, až jsem se doslechl, že v jedné obci na půl cesty do Gloucesteru umřel holič, tak jsem se tam vydal, a asi za dva měsíce nato se tam přinatrefil pan Jones.“ Vylíčil panu Allworthymu velice podrobně, za jakých okolností se setkali, a co se událo od onoho dne do nynějška, jak si to v paměti vybavoval: své vyprávění šperkoval častými chvalozpěvy na Toma a nezapomínal opětovně zdůrazňovat jeho velikou lásku a úctu k panu Allworthymu. Závěrem pravil: „A tím jsem vzácnému pánovi vypověděl celou pravdu.“ Poté se znovu slavnostně zapřísáhl, že „zplodil Toma Jonese asi tak jako římského papeže“, a svolával na svou hlavu nejhorší pohromy, nemluví-li pravdu.

„Co si o tom myslet?“ řekl pan Allworthy. „Za jakým účelem byste tak skálopevně zapíral, když doznání by vám podle mého bylo spíš na prospěch?“

„Však pravda vyjde najevo,“ odvětil Partridge, protože už to nevydržel, „a jestli mi vzácný pán nevěří, brzy se o tom sám přesvědčí. Kéž byste se byl jako v otci zmýlil i v matce toho mladíka!“ – A na otázku, co tím myslí, s hrůzou v hlase i na tváři prozradil panu Allworthymu všechno to, kvůli čemu před chvílí naléhal na paní Millerovou, aby se to před vrchnostpánem utajilo.

Pana Allworthyho jala snad stejná hrůza jako Partridge, když mu to vykládal. „Dobrotivé nebe!“ křižoval se, „k jakým hrozným koncům vede zhýralost a neuvážlivost! Ani představit si neumíme, jaké následky s sebou někdy nese!“

Sotva dořekl tato slova, vkročila do salónu paní Watersová. Jen ji Partridge spatřil, zvolal: „Tohle je ona, vzácný pane. To je nešťastná matka pana Jonese: ta jistě dosvědčí vzácnému pánovi, že jsem nevinen. Prosím vás, madam –“

Paní Watersová nevěnovala Partridgeovu naléhání vůbec pozornost, a jako by ho ani neviděla, přistoupila k panu Allworthymu. „Je to tak dávno, co jsem měla tu čest s vámi mluvit, urozený pane, že mne myslím ani nepoznáváte,“ řekla.

„Skutečně jste se velice změnila, a to v nejednom smyslu, a proto bych si vás byl patrně hned nevybavil, kdyby mne tento muž neupozornil, kdo jste. Přicházíte za mnou v nějaké naléhavé záležitosti, madam?“ Pan Allworthy s ní mluvil velmi rezervovaně a čtenář si lehko domyslí, že se mu tato dáma příliš nezamlouvala: jak kvůli tomu, co se už dříve doslechl o jejím životě, tak pro to, co mu právě sdělil Partridge.

Paní Watersová odpověděla: „Jde skutečně o velmi naléhavou záležitost a mohu o ní hovořit pouze s vámi, vzácný pane. Prosím vás tedy, abyste mi poskytl rozmluvu mezi čtyřma očima: ujišťuji vás, že vám přicházím sdělit cosi mimořádně důležitého.“

Partridge dostal pokyn, aby se vzdálil, ale než odešel, znovu požádal návštěvnici, aby mu dosvědčila jeho nevinu. Odpověděla: „Nemějte obav, pane, já to vrchnostpánovi všechno dokonale objasním.“

Partridge tedy odešel, a co se odehrálo mezi panem Allworthym a paní Watersovou, to je zapsáno v další kapitole.

7. Kapitola

Příběh pokračuje.

Paní Watersová chvíli mlčela a pan Allworthy se nezdržel. „S lítostí jsem za ta léta slýchal, madam, k jakým pochybným účelům jste využila –“

„Pane Allworthy,“ přerušila ho, „mám své chyby, ale nevděk k nim nepatří. Nikdy vám nezapomenu, jak laskavě jste se ke mně zachoval, a doznávám, že jsem si to nezasluhovala; račte ale odložit pokárání na pozdější dobu, jelikož teď mám pro vás velmi závažné sdělení týkající se onoho mladého muže, jemuž jste podle mého dívčího jména dal říkat Jones.“

„Potrestal jsem tedy opravdu omylem nevinného?“ zeptal se pan Allworthy. „Není ten člověk, co odešel, jeho otcem?“

„Nej to skutečně není," řekla paní Watersová. „Kdysi jsem vám slíbila, vzácný pane, že se to jednoho dne dozvíte, račte si vzpomenout; vím, že jsem vám to měla odhalit už dávno a ne to takhle neodpustitelně odkládat. Netušila jsem však, jak nutné by to bylo."

„Pokračujte, prosím, madam," vyzval ji pan Allworthy.

„Vzácný pán si dozajista vzpomene na mladého pána jménem Summer."

„Mám ho v živé paměti," zvolal pan Allworthy. „Byl to syn jednoho velmi vzdělaného faráře, příkladného člověka, jehož jsem si vážil co blízkého přítele."

„Ráda věřím, vzácný pane, protože pokud vím, ten mládenec vyrůstal u vás, vy jste ho vydržoval na studiích a potom se znovu vrátil k vám na zámek. Byl to člověk, jaký se hned tak nenajde, nejen nejpěknější mužský pod sluncem, ale i jemný a vlídný, měl bystrý rozum a dokonalé chování."

„Ubohý mládenec, odešel vskutku předčasně," povzdechl si pan Allworthy. „To bych se byl nenadál, že má na svědomí takovéhle hříchy: tuším, že hodláte za otce svého dítěte označit jeho."

„Ne, to vskutku nehodlám," odvětila.

„Jakže?" podivil se pan Allworthy, „a k čemu pak směřuje tenhle úvod?"

„K příběhu, jejž je mi osudem souzeno vám odhalit, a je to úkol nelehký. – Ach, vzácný pane, připravte se, že uslyšíte něco nečekaného, co na vás těžce dolehne."

„Mluvte," vyzval ji pan Allworthy, „nejsem si vědom žádného zločinu, a proto nemám strach vyslechnout cokoli."

„Jak račte," řekla. „Tak tedy pan Summer, syn vašeho přítele, kterého jste dal vystudovat a potom žil u vás asi rok, jako by byl váš, načež umřel na neštovice a vámi hluboce oplakáván byl pochován do vaší rodinné hrobky, tento Summer, vzácný pane, je otcem pana Jonese."

„Jakže, vždyť si protiřečíte!" namítl pan Allworthy.

„Nikoli," pravila, „je skutečně otcem pana Jonese, ale neměl ho se mnou."

„Varuji vás, madam," řekl pan Allworthy, „neuchylujte se k nepravdě, a to ani v zájmu zatajení zločinu. Pamatujte, že je nad námi ten, před nímž nelze nic utajit, a lží byste si k svému hříchu jen přitížila."

„Já ale skutečně nejsem jeho matkou, vzácný pane," řekla, „a chraňpámbu, abych teď musela žít s tím vědomím."

„Vím, co máte na mysli," řekl pan Allworthy, „a zaradoval bych se stejně jako vy, kdybych se přesvědčil o opaku, uvědomte si však, že jste se mi k tomu sama kdysi přiznala."

„K čemu jsem se vám přiznala, to je také pravda: že jsem těmahle rukama vložila nemluvňátko do vaší postele, vložila je tam na přání jeho matky, na její přání jsem se k němu potom hlásila a musím uznat, že se mi velkomyslně odměnila za mou mlčenlivost i za mou hanbu."

„Která žena to byla?" zeptal se pan Allworthy.

„Hrozím se vyslovit její jméno," odpověděla paní Watersová.

„Připravujete mne na to odhalení, jako by šlo o osobu mně blízkou," řekl pan Allworthy.

„Byla to skutečně vaše blízká příbuzná." Pan Allworthy se zarazil a ona dopověděla: „Míval jste sestru, vzácný pane."

„Sestru!" opakoval zděšeně.

„Jako že je bůh nade mnou, vaše sestra byla matkou dítěte, které jste našel ve svém loži," prohlásila.

„Je to možné?" zvolal. „Dobrotivé nebe!"

„Vyslechněte mne trpělivě, vzácný pane, a já vám to všechno povím po pořádku," řekla paní Watersová. „Když jste odcestoval do Londýna, zašla jednoho dne slečna Brigita do chalupy mé matky. A že prý jde jedna řeč, jak jsem učená a vynikám rozumem nad ostatní děvčata: tak uznale se ráčila vyjádřit. Vyzvala mne, abych za ní přišla na zámek, a když jsem se dostavila, přála si, abych jí předčítala. Pochválila mne, jak dobře předčítám, byla ke mně velmi laskavá a zahrnula mne dárky. Po čase zavedla hovor na tajemství, a když jsem jí uspokojivě odpovídala, zamkla dveře a pak pravila, že mi projeví velkou důvěru a svěří tajemství, na němž závisí její čest a tudíž i život. Zarazila se, dobrou minutu mlčela a jen si

utírala oči, a pak se mne dotázala, zdali si myslím, že by bylo možné zasvětit i mou matku. Odvětila jsem, že za její spolehlivost jsem ochotná zaručit se vlastním životem. Poté mi odhalila to závažné tajemství, které ji tak tížilo na duši, a věřím, že je ze sebe vypáčila s většími bolestmi, než pak zakusila při porodu. Domluvily jsme se, že ji v těžké hodince obsloužíme s matkou samy dvě a Wilkinsovou pošleme z domu, aby nepřekážela, což se také stalo, slečna Brigita ji vypravila někam daleko do Dorsetshiru, aby se tam informovala na nějakou služebnou, vlastní komornou propustila už tři měsíce předtím a v té době jsem ji obsluhovala já údajně na zkoušku, ačkoli potom zase jako by se ukázalo, že na tuhle práci nejsem dost šikovná. Tak to o mně říkala a ještě plno dalších věcí, aby Wilkinsová něco nevytušila, až se později k tomu dítěti doznám, jelikož by, jak soudila, nikdo nepředpokládal, že by svěřila takové tajemství osobě, již zahrnuje výtkami. Ubezpečuji vás, vzácný pane, že jsem za všechny tyhle výpady dostala dobře zaplaceno, věděla jsem o nich a bylo mi to tak vhod. Milostslečna se obávala Wilkinsové víc než kohokoli jiného: ne že by proti ní něco měla, ale považovala ji za osobu neschopnou něco utajit, a zvlášť ne před vámi, vzácný pane: slečna Brigita často říkávala, že kdyby Wilkinsová spáchala vraždu, běžela by jak s keserem a hned by vám to vyklopila. Pak nadešel očekávaný den: Wilkinsová, která se už týden chystala na cestu, ale párkrát se pod nějakou záminkou musela zdržet, aby se nevrátila příliš brzy, konečně odjela. Při narození dítěte jsme byly jen my dvě s matkou, ta si je pak odnesla do chalupy a potají o ně pečovala až do toho večera, kdy jste se vrátil: potom jsem je na přání slečny Brigity uložila tam, kde jste je nalezl. Vaše sestra později ulomila hrot všemu podezření svým důmyslným počínáním, když předstírala, že je proti malému nalezenci zaujata a že se s jeho přítomností smiřuje jen z ohledu na vás.“ Nato se paní Watersová vícekrát zapřísáhla, že je to všechno čistá pravda, a závěrem podotkla: „Teď tedy víte, vzácný pane, že je to váš synovec, jistě ho jako takového přijmete a věřím, že vám jako synovec bude dělat čest i radost.“

„Nemusím snad zdůrazňovat, madam, že jste mne svým netušeným odhalením skutečně překvapila,“ pravil pan Allworthy, „a přitom jsem přesvědčen, že byste si nevymyslela, ba ani nedokázala skloubit tolik okolností, abyste doložila nepravdu. Ba musím uznat, že si vzpomínám na některé příhody, jež ve mně vzbudily dojem, že sestra má pro pana Summera jistou slabost. Promluvil jsem si s ní: měl jsem totiž o tom mladíkovi tak dobré mínění, jak kvůli němu samému, tak kvůli jeho otci, že bych byl proti jejich zasnoubení nic nenamítal, ona však rozhodně odmítla takové nespravedlivé podezření, jak to nazvala, a proto jsem se o

ničem už víckrát nezmínil. Dobrotivý bože! Nu, buď vůle tvá. – Od sestry ovšem bylo neomluvitelné, že si tohle tajemství vzala s sebou do hrobu.“

„Mohu vás ubezpečit, vzácný pane, že to neměla v úmyslu, a kolikrát mi říkala, že se vám jednoho dne se vším svěří. A také prohlašovala, jak se raduje, že se její záměry tak úspěšně uskutečňují, a jelikož jste si dítě sám od sebe tolik oblíbil, že není ještě třeba, aby se vám doznala. Ach, vzácný pane, kdyby se ta dáma dožila toho, že jste jejího nebohého syna vyhnal z domu jako pobudu, a kdyby věděla, že si navíc ještě najmete advokáta, aby ho usvědčil z vraždy, kterou nespáchal! – Nezlobte se na mne, pane Allworthy, ale musím říct, že se mu stala velká křivda. Zřejmě vás mylně informovali, ale tohle si od vás nezasloužil.“

„Vás mylně informoval, kdo vám něco takového o mně namluvil, ať to byl kdo byl,“ řekl pan Allworthy.

„Nesmíte mi špatně rozumět, vzácný pane,“ řekla. „Netroufala bych si tvrdit, že jste se dopustil nějaké nepravosti. Ten pán, co za mnou přišel, mi nenavrhoval nic nezákonného: nabídl mi pouze, v domnění, že jsem paní Fitzpatricková, abych v případě, že pan Jones zavraždil mého manžela, počítala s finanční podporou v jakékoli výši z rukou jistého velice váženého a urozeného pána, až budu podávat žalobu, neboť dotyčný pán je si dobře vědom, s jakým zlosynem mám co činit. Prostřednictvím toho člověka jsem zjistila, kdo pan Jones je, a pan Jones mi potom sdělil, že ten jistý Dowling je váš právní zástupce. Jeho jméno jsem odhalila jen náhodou, protože on sám mi je odmítl říci, ale pan Partridge, který se s ním srazil v domě, kde bydlím, když za mnou přišel podruhé, ho zná ze Salisbury.“

„A tenhle Dowling vám sdělil, že zaplatím soudní výlohy, když budete žalovat?“ žasl pan Allworthy nevěřícně.

„Ne, vzácný pane,“ odvětila, „nechci ho obvinit nesprávně. Řekl mi, že mohu počítat s finanční podporou, ale nikoho nejmenoval. – Nemějte mi ale za zlé, když jsem za daných okolností usoudila, že nemůže jít o nikoho jiného než o vás.“

„Věřte mi, madam, že za daných okolností šlo o někoho docela jiného. – Dobrotivá nebesa! Jakými podivuhodnými náhodami vyjdou někdy najevo nejčernější úklady! Smím vás poprosit, madam, abyste se zdržela, než ten advokát přijde, čekám ho totiž každou chvíli, ba možná už je v domě.“

Pan Allworthy přistoupil ke dveřím, aby zavolal služebnou, když tu vešel nikoli advokát Dowling, ale pán, jehož uvidíme v další kapitole.

8. Kapitola

Příběh dále pokračuje.

Příchozím nebyl nikdo jiný než pan Western. Jen spatřil pana Allworthyho, začal bez ohledu na přítomnost paní Watersové takto halekat: „To jsou mi věci! Ve vlastním domě! Teď jsem je nachytal na švestkách: dcery jsou jen pro zlost!“

„Copak se stalo, pane sousede?“ zeptal se pan Allworthy.

„Stalo se toho ažaž,“ odpověděl pan Western. „Tady si už myslím, že jsem ji oblomil, jaksi mi i slíbila, že mi ve všem vyhoví, a já začal doufat, že stačí poslat pro advokáta, a vyřízeno! A co myslíte, že se ukázalo? Ta potvůrka mě celou tu dobu vodí za nos a píše si s vaším panchartem. Sestra, se kterou jsem se kvůli ní rozkmotřil, mi o tom napsala, tak jsem jí dal prohledat kapsy, když spala, a tady to mám, podepsané tím šibeničníkem vlastnoručně. Neměl jsem trpělivost přečíst to ani do poloviny, tak dlouze ani farář Supple nekáže, ale vidím, že je to všecko o lásce, a o čem jiným by jí taky psal? Tak jsem ji zase zamknul a zítra ji odvezu domů na venkov, leda by byla svolná a vdala se, a tam bude žít v podkroví o chlebu a vodě až do smrti, a čím dřív se taková potvora ubrečí, tím líp, ale na to je myslím moc odolná. Ta bude žít dost dlouho, aby mě ještě řádně potrápila.“

„Pane Westerne,“ řekl pan Allworthy, „dobře víte, že jsem s použitím násilí od prvopočátku nesouhlasil, a sám jste mi slíbil, že se k němu neuchýlíte.“

„To je sice pravda, ale jen za podmínky, že dá souhlas,“ zvolal pan Western. „U všech pekelníků a doktorů Faustů, copak si nemůžu naložit s vlastní dcerou po svém, zvlášť když nechci nic než její vlastní dobro?“

„Podívejte, pane sousede,“ řekl pan Allworthy, „kdybyste dovolil, já bych s ní jednou promluvil sám.“

„Zkusil byste to?“ zaradoval se pan Western. „To je od vás moc milé a účinlivé, a kdoví, třeba u ní dokážete víc než já, protože ona si vás moc váží, to zas musím uznat.“

„Kdybyste se tedy vrátil domů, pane sousede, a propustil slečnu zpod zámku, přišel bych ji za půl hodiny navštívit.“

„Ale co když mi s ním mezitím uteče? Podle advokáta Dowlinga není naděje vidět ho na šibenici, protože ten druhý chlap žije, nejspíš se z toho vylíže, a Jonese prý co nevidět ze žaláře zase pustí.“

„Jakže?“ řekl pan Allworthy, „tak vy jste Dowlinga pověřil, aby se informoval nebo v té věci něco dělal?“

„Ne, to ne, zmínil se mi o tom před malou chvilkou sám od sebe.“

„Před malou chvilkou?“ zvolal pan Allworthy, „a kdepak to bylo? Naléhavě bych potřeboval s panem Dowlingem mluvit.“

„Tak si s ním promluvte u mne v bytě,“ poradil mu pan Western, „za chvíli se tam sejdou advokáti kvůli nějaké hypotéce. – Mordyjé, tak se mi všecko zdá, že mě ten dobrák Nightingale připraví o dva tři tisíce.“

„Dobrá, pane sousede, přijedu k vám za půl hodiny,“ řekl pan Allworthy.

„A prosím vás, vemte projednou zavděk mou hloupou radou: nechoďte na ni po dobrém, tím nic nepořídíte. Zkoušel jsem to dost dlouho. Musí se na ni zhurta, aby se lekla, jinak to nejde. Povězte jí, že jsem přece její otec; že neposlušnost je hrozný hřích, za který by ji na onom světě stihl strašný trest, a povězte jí, že jinak bude zavřená v tom podkroví o chlebě a vodě až do smrti.“

„Udělám, co bude v mých silách,“ odpověděl pan Allworthy. „Ubezpečuji vás, že bych si upřímně přál, aby to roztomilé stvoření patřilo k nám do rodiny.“

„No, holka je to jaksepatří pěkná,“ připustil vrchnostpán, „chlap by moh hledat se svíčkou ve dne a pořídit hůř, to musím uznat, i když je to má dcera. Jenom kdyby mě poslechla, tak by široko daleko nenašla otce, který by dceři snesl modré z nebe tak jako já; ale koukám, že máte nějaké jednání tady s tou dámou, tak já už běžím a čekám vás doma. Uctivý služebník.“

Jakmile za sebou pan Western zavřel dveře, podotkla paní Watersová: „Vidím, že se na mne vrchnostpán vůbec neupamatoval. Tuším, že byste mne ani vy sám nepoznal, vzácný pane. Hodně jsem se změnila od onoho dne, kdy jste mi tak vlídně dával rady do života: tisíckrát škoda, že jsem vás neposlechla.“

„Upřímně mne to zarmoutilo, madam, když jsem se poprvé doslechl, že to dopadlo jinak,“ podotkl pan Allworthy.

„Víte, vzácný pane," pravila, „tehdy jsem se stala obětí velmi důmyslné podlé intriky, a kdybyste to všechno věděl, asi by mne to ve vašich očích neospravedlnilo, ale aspoň byste posuzoval můj poklesek shovívavě a politoval mne. Nemáte teď čas poslouchat moje osudy, ujišťuji vás ale, že mne oklamal slavnostním slibem manželství, ba před bohem jsem byla jeho ženou: hodně jsem o této otázce četla a dospěla jsem k závěru, že stanovené ceremonie dávají manželství platnost pouze před zákonem a jen v světském smyslu skýtají ženě práva manželky, avšak ta, která věrně žije s jedním mužem po slavnostním soukromém zaslíbení, ať už ji kdokoli nazve jakkoli, nemá si v duši co vyčítat."

„Mrzí mne, madam, že svého bystrého rozumu využíváte tak pochybným způsobem," řekl pan Allworthy. „Věčná škoda, že se vám nedostalo mnohem hlubšího vzdělání, anebo že jste nesetrvala v nevědomosti. A přitom se obávám, že máte na svědomí víc než tento jeden hřích."

„Za jeho života, což bylo přes dvanáct let, nikoli, to mohu odpřisáhnout. A vmyslete se, vzácný pane, do mého postavení: co zbývá ženě, která pozbyla dobrého jména, když zůstane bez prostředků? Dovolí dobří lidé, aby se taková zbloudilá ovečka vrátila na cestu pravou, i kdyby o to usilovala sebeupřímněji? Ujišťuji vás, že bych se pro ni byla rozhodla, kdyby mi bývala dána ta možnost; neměla jsem však na vybranou, a tak jsem skončila v náručí kapitána Waterse: nevzal si mě, ale žila jsem s ním jako jeho manželka řadu let a přijala jsem jeho jméno. Rozloučila jsem se s ním ve Worcesteru, když táhl do pole proti rebelům, a tehdy jsem se náhodou střetla s panem Jonesem, který mne zachránil před jedním darebákem. Je to šlechetný člověk. Nepoznala jsem žádného mladíka jeho věku, který by měl méně chyb, a málokterý má dvacetinu jeho ctností. Navíc jsem přesvědčena, že se teď pevně rozhodl všech dřívějších prohřešků přísně se střežit."

„Doufám, že si z toho vyvodil toto ponaučení," pravil pan Allworthy, „a doufám, že své rozhodnutí dodrží. A prohlašuji, že stejnou naději chovám i ve vašem případě. Uznávám, že lidé za takových okolností bývají nemilosrdní, avšak vytrvalost časem zdolá jejich averzi, jak bych to nazval, a místo ní se ukáže soucit: na rozdíl od nebes lidé sice kajícného hříšníka hned nevítají, ale trvalou kajícností si hříšník nakonec i u nich vyslouží milosrdenství. Na jedno se můžete spolehnout, paní Watersová: pokud se přesvědčím, že v svých dobrých úmyslech upřímně vytrváte, neodepřu vám pomoc, abyste je mohla uskutečnit."

Paní Watersová před ním padla na kolena a v záplavě slz mu procítěně děkovala za jeho dobrotu, jíž, jak po pravdě tvrdila, se blíží spíše andělu než člověku.

Pan Allworthy ji zvedl, velmi vlídně k ní promlouval a všemožně se ji snažil v jejím rozrušení upokojit, když tu je vyrušil pan Dowling: jak zahlédl paní Watersovou, zarazil se a zřejmě upadl do rozpaků, hned se však vzchopil, prohlásil, že má velice naspěch, protože se musí zúčastnit zasedání u pana Westerna, považoval prý ale za svou povinnost dříve se zastavit tady a obeznámit urozeného pána s dobrozdáním odborníků ohledně toho případu, o němž hovořili, a to zní: na přisvojitele těch peněz nelze podat trestní oznámení pro krádež, leč bylo by možné vymáhat na něm vrácení nálezu minus nálezné soudní cestou, a kdyby porota dospěla k rozhodnutí, že ty peníze jsou průkazně vlastnictvím žalobce, vyzněl by rozsudek v tom smyslu, že žalobci patří náhrada škody.

Pan Allworthy, aniž na tohle cokoli řekl, zastrčil závorku na dveřích, přistoupil k Dowlingovi, zamračil se na něho a pravil: „Ať pospícháte sebevíc, pane, budete mi muset nejdříve zodpovědět několik otázek. Znáte tuhle dámu?“

„Tuhle dámu, prosím?“ soukal ze sebe Dowling.

Nato mu pan Allworthy velmi důrazně pravil: „Pohleďte, pane Dowlingu, pokud si ceníte mé přízně a chcete nadále setrvat v mých službách, neokolkujte, nevytáčejte se, ale odpovídejte věcně a pravdivě na všechny otázky, které vám položím. – Znáte tuto dámu?“

„Ano, vzácný pane, už jsem se s touto dámou setkal,“ řekl Dowling.

„Kde to bylo?“

„V jejím bytě, prosím.“

„Za jakým účelem jste ji navštívil a kdo vás tam vyslal?“

„Navštívil jsem ji, abych se informoval na pana Jonese, prosím.“

„A kdo vás tím pověřil, abyste se na něho informoval?“

„Kdo, prosím? Nu pan Blifil, prosím.“

„A co jste této dámě v té věci řekl?“

„To už si želbohu nedokážu doslova vybavit, vzácný pane.“

„Byla byste tak laskava, madam, a pánovi to připamatovala?“

„Řekl mi, vzácný pane, že pokud pan Jones zavraždil mého manžela, mohu počítat s finanční podporou v jakékoli výši z rukou jistého velice váženého a urozeného pária, až budu podávat žalobu, jelikož dotyčný pán je si dobře vědom, s jakým zlosynem mám co činit. Takhle přesně to řekl a jsem ochotna to odpřisáhnout."

„Vyjádřil jste se takto, pane?" zeptal se pan Allworthy.

„Nejsem s to vybavit si tu větu doslova," řekl Dowling, „ale mám ten dojem, že jsem pronesl cosi v tom smyslu."

„A přikázal vám pan Blifil, abyste tohle řekl?"

„Ubezpečuji vás, vzácný pane, že bych se tam rozhodně nevydal z vlastního popudu a že bych v takovýchto záležitostech nikdy vědomě nepřekročil obdržené instrukce. Pokud jsem něco takového řekl, pochopil jsem takto páně Blifilovo přání."

„Pohleďte, pane Dowlingu," pravil mu pan Allworthy, „slibuji vám, a tato dáma je toho svědek, že vám prominu, cokoli jste v té záležitosti učinil na příkaz pana Blifila, za předpokladu, že nyní budete vypovídat přesně podle pravdy: věřím vám totiž, že byste nejednal ze své vůle a bez pověření. – Poslal vás také pan Blifil za těmi dvěma námořníky v Aldersgate?"

„Poslal, prosím."

„Vzpomeňte si co nejpřesněji a opakujte mi pokud možno doslova, co vám k tomu řekl."

„Prosím, vzácný pane. Pan Blifil mne požádal, abych našel očité svědky toho souboje. Prohlásil, že se obává, aby pan Jones nebo jeho přátelé se nepokusili je zviklat. Prohlásil, že krev žádá krev a že nejen ti, kdo vraha kryjí, ale všichni, kdo opominou udělat, co je v jejich silách, aby ho vydali spravedlnosti, jsou jeho spoluviníky. Vycítil prý, že si horoucně přejete, aby byl zlosyn pohnán k odpovědnosti, ale že nepovažujete za vhodné se do toho vložit osobně."

„Tohle že řekl?" prohodil pan Allworthy.

„Ano, vzácný pane," ujišťoval Dowling. „Rozhodně bych nezašel tak daleko kvůli nikomu jinému na světě než kvůli Vaší Milosti."

„A jak daleko jste zašel?" zeptal se pan Allworthy.

„Ubezpečuji vás, vzácný pane, že bych za žádných okolností nenabádal ke křivému svědectví, ovšem vypovídat lze dvojím způsobem. Řekl jsem jim proto, že pokud by jim protivná strana činila nějaké nabídky, aby je odmítli, a ubezpečil jsem je, že na tom nebudou škodní, když budou poctivě vypovídat pravdu. Řekl jsem jim, že podle našich informací pan Jones zaútočil na toho pána první, a je-li to pravda, aby to neváhali dosvědčit, a naznačil jsem jim, že toho nebudou litovat."

„To jste zašel skutečně hodně daleko," zvolal pan Allworthy.

„Ubezpečuji vás, vzácný pane, že jsem je nenabádal, aby vypovídali nepravdivě – a mluvil jsem s nimi takto jen proto, že jsem se vám chtěl zavděčit."

„Sotva byste se asi domníval, že se mi zavděčíte, kdybyste věděl, že pan Jones je můj pokrevní synovec," podotkl pan Allworthy.

„Nepokládal bych za vhodné brát v úvahu skutečnost, k níž jste se vy, vzácný pane, rozhodl neznat," řekl Dowling.

„Jakže?" zvolal pan Allworthy, „tak vy to víte?"

„Když jste mi ráčil přikázat, vzácný pane, abych otevřeně řekl pravdu, ochotně se podle toho zařídím. – Ovšemže to vím, vzácný pane, vždyť to byla téměř poslední slova milostivé paní Blifilové, když jsem stál u jejího lože a ona mi svěřovala ten list, který jsem vám potom předal."

„Jaký list?" zvolal pan Allworthy.

„Ten list, vzácný pane, jejž jsem vám přivezl ze Salisbury a vlastnoručně předal panu Blifilovi."

„Dobrotivé nebe!" zvolal pan Allworthy. „A jaká to byla slova? Co vám sestra řekla?"

„Vzala mne za ruku," odpověděl Dowling, „dala mi ten list a pravila: ‚Nevím už, co jsem psala. Povězte bratrovi, že pan Jones je jeho synovec. – Je to můj syn. – Požehnej mu, panebože!' Pak sklesla do polštářů, jako by ji síly opustily. Zavolal jsem domácí lidi, avšak ona už nepromluvila a za pár minut vydechla naposledy."

Pan Allworthy mlčel, zrak obrácený k nebesům. Po chvíli se zeptal Dowlinga: „Jak to, že jste mi její vzkaz nevyřídil, pane?"

„Vzácný pán se dozajista upamatuje, že ho v té době sklátila choroba," odpověděl advokát, „a jelikož jsem měl hrozně naspěch, jako ostatně vždycky, předal jsem ten list i vzkaz panu Blifilovi, jenž slíbil obojí vám doručit, což také učinil, jak mi později potvrdil, a informoval mne, že vzácný pán zčásti v zájmu pana Jonese a zčásti s ohledem na paní sestru nehodlá tu skutečnost zveřejnit, a z toho důvodu, kdybyste o tom nezačal sám, vzácný pane, necítil bych se oprávněn zmínit se ani vám, ani komukoli jinému."

Upozornili jsme už dříve, že je možno tlumočit lež pravdivými slovy, a nejinak tomu bylo i v daném případě: Blifil skutečně řekl Dowlingovi všechno, co ten nyní opakoval, ovšem neoklamal ho, a ani s tím vlastně nepočítal. Pravdivým důvodem Dowlingovy diskrétnosti bylo to, co mu Blifil nasliboval; a jelikož nyní jasně viděl, že své sliby nebude s to dodržet, pokládal za nejlepší se ke všemu doznat, k čemuž ho přiměl i slib odpuštění spolu s pohrůžkami a skutečností, že panu Allworthymu už leccos bylo známo: navíc na něho šlechetný pán udeřil znenadání, aniž mu poskytl čas vymyslet si nějaké vytáčky.

Pan Allworthy se s jeho výpovědí spokojil, a když mu nařídil, aby o jejich rozmluvě mlčel jako hrob, sám ho doprovodil ke dveřím, aby nezašel za Blifilem: tento mladý pán se mezitím uchýlil do svého pokoje a tam se kochal pomyšlením, jak se mu opět podařilo strýce obalamutit, aniž tušil, co se právě událo dole v salónu.

Když se tam pan Allworthy vracel, potkal ve dveřích paní Millerovou: bledá jak stěna a s hrůzou ve tváři ho oslovila: „Ach, vzácný pane, vidím, že jste mluvil s tou hroznou osobou a že víte vše, přesto se ale kvůli tomu neodvracejte od toho ubohého mladíka. Vždyť on to nevěděl, že je to jeho matka, a to vědomí ho asi stejně zabije, i když mu nedáte pocítit svůj hněv."

„Madam, já v této chvíli skutečně nevím, kde mi hlava stojí, vyslechl jsem takové věci, že vám to ani povědět neumím," odvětil jí pan Allworthy. „Učinil jsem nevídané objevy, milá paní Millerová, a vy se o tom hned teď dovíte."

Následovala ho chudinka celá rozechvělá. Pan Allworthy přikročil k paní Watersové, vzal ji za ruku, obrátil se k paní Millerové a řekl: „Jak se jen téhle dámě kdy odměním za službu, kterou mi prokázala? Ach, paní Millerová! Tisíckrát jste slyšela, jak toho mládence, při němž tak věrně stojíte, nazývám svým synem. Kde by mne bylo napadlo, že je se mnou skutečně spřízněn! – Váš přítel, madam, je mým synovcem: je bratrem té zmije, kterou jsem tak dlouho hřál na prsou. – Zde ta dáma vám to všechno vypoví, i jak se stalo, že ten hoch byl považován

za jejího syna. Jsem teď už pevně přesvědčen, že se mu ukřivdilo a já se dal oklamat: zavinil to ten, k němuž jste vy velice oprávněně měla výhrady. Je to skutečně odporný darebák.“

Záplava čiré radosti připravila paní Millerovou o řeč a snad by ji byla i zbavila smyslů, ne-li života, nespasit ji proud úlevných slzí. Když se konečně z toho štěstí vzpamatovala natolik, že dokázala promluvit, zvolala: „Tak drahý pan Jones je vaším synovcem, vzácný pane? A ne synem téhle dámy? Vidíte ho konečně v pravém světle? A dožiju se toho, že mu bude zas dobře, jak si zaslouží?“

„Rozhodně je mým synovcem,“ řekl pan Allworthy, „a to ostatní doufejme také nastane.“

„A tohle je ta drahá, vzácná žena, jejímž přičiněním jste se to všechno dozvěděl?“

„Ano, je to její zásluha,“ odpověděl pan Allworthy.

Paní Millerová padla na kolena. „Kéž ji nebesa zahrnou svými nejvzácnějšími dary a za tenhle jediný dobrý skutek jí odpustí všechny hříchy, i kdyby jich měla nevímkolik!“

Paní Watersová jim pak sdělila, že pan Jones bude nejspíš co nevidět propuštěn na svobodu, jelikož ranhojič odešel v doprovodu jistého šlechtice k soudci, jenž na něho vydal zatykač, aby dosvědčili, že pan Fitzpatrick je zcela mimo nebezpečí, a požádali o propuštění zatčeného.

Pan Allworthy pravil, že by byl rád, kdyby zde synovce po návratu zastal, nyní však že musí v důležité záležitosti odejít. Přikázal sluhovi, aby mu zavolal nosítka, a poté obě dámy opustil.

Když pan Blifil zaslechl, že sluha volá nosiče, sešel dolů, aby strýce doprovodil, protože takové úsluhy on nikdy nezanedbával. Zeptal se strýce, zda odchází, což je zdvořilý způsob, jak se dozvědět kam; když na to nedostal odpověď, vznesl další otázku, kdy se míní vrátit. – Pan Allworthy mu ani tentokrát neodpověděl, ale těsně předtím, než nastoupil do nosítek, se k němu otočil a pravil: „A vy, pane, do mého návratu vyhledejte ten list, který mi vaše matka poslala na smrtelné posteli.“ Nato se pan Allworthy vzdálil a zůstavil tu Blifila v rozpoložení, jež mu mohl závidět pouze odsouzenec právě odváděný k šibenici.

9. Kapitola

Příběh pokračuje stále dál.

Pan Allworthy využil té chvíle v nosítkách, aby si přečetl Tomův dopis Žofince, jejž mu pan Western předal, a byly tam i věty jeho se týkající, které mu vehnaly slzy do očí. Posléze sestoupil před domem, kde bydlel pan Western, a byl uveden k jeho dceři.

Po uvítání oba usedli a zavládlo delší mlčení: dívka, již na návštěvu připravil otec, si hrála s vějířem a rozpaky se jí zračily ve tváři i v chování. Nakonec pan Allworthy, jenž sám musel přemáhat rozrušení, zahájil takto:

„Obávám se, slečno Žofie, že jste kvůli mé rodině podstoupila jisté nepříjemnosti, k nimž jsem bohužel i já sám bezděčně přispíval větším dílem, než jsem tušil. Ujišťuji vás, že kdybych byl od prvopočátku tušil, jak velice jsou vám ty námluvy proti mysli, nebyl bych připustil, abyste byla tomu soužení tak dlouho vystavena. Nemyslete si prosím, že účelem mé návštěvy je pokračovat v naléhání, ale naopak vás všeho dalšího obtěžování zprostit."

„Mluvíte se mnou tak vlídně a velkomyslně, vzácný pane, jak bych se toho nadála právě jen od pana Allworthyho," promluvila Žofinka trochu nejistě, „ale když už jste tak laskav a zavádíte na to hovor, snad mi nebudete zazlívat, když vám řeknu, že jsem si kvůli tomu prožila skutečně velké soužení a že se mnou proto krutě nakládal můj otec, který mne až do té nešťastné záležitosti jen vroucně miloval a hýčkal. Věřím, vzácný pane, že mi ve své dobrotě a shovívavosti odmítavé stanovisko k vašemu synovci odpustíte. Citu člověk neporučí, a ať má pan Blifil sebevětší přednosti, nedokázala bych se přimět, abych ho měla ráda."

„Ujišťuji vás, vy líbezná dívenko, že bych vám to nemohl mít za zlé, ani kdyby šlo o mého vlastního syna, jehož bych si cenil nadevšecko na světě. Říkáte to správně, citu člověk neporučí, a tím méně mu ho může vnutit někdo druhý."

„Ach, vzácný pane," řekla Žofinka, „každé vaše slovo dokazuje, že se právem všude hovoří s obdivem o vaší dobrotě a ušlechtilosti. Věřte mi, prosím, že jsem tatíčkovi odepřela poslušnost jen z pevné jistoty, že bych byla nadosmrti nešťastná."

„Zcela s vámi souhlasím, slečno," odvětil pan Allworthy, „a upřímně vám blahopřeji k vaší moudré prozíravosti, jelikož jste se tím oprávněným vzpěčováním skutečně vyhnula velkému neštěstí."

„Promluvil jste teď, pane Allworthy, s takovým jemnocitem, jakého je málokterý muž schopen," zvolala. „Podle mého mínění je život po boku člověka nám lhostejného holým

utrpením – a dost možná je utrpením ještě horším, když jsme si vědomi vzácných vlastností člověka, jehož nedokážeme milovat. Kdybych se byla provdala za pana Blifila –“

„Promiňte, že vás přerušuji, slečno,“ vpadl jí do řeči pan Allworthy, „ale hrozím se té představy. Věřte mi, slečno Žofie, raduji se z celé duše, že jste tomu unikla. – Odhalil jsem, že ten nehodný mladík, kvůli němuž s vámi otec krutě nakládal, je darebák.“

„Jakže, prosím?“ zvolala Žofinka. „Teď jste mne vskutku překvapil!“

„I mne to překvapilo, a nebudu jediný,“ odvětil pan Allworthy.

„Říkám vám ale čistou pravdu.“

„Z úst pana Allworthyho uslyší každý vždycky jen pravdu, o tom jsem přesvědčena,“ řekla Žofinka. „Ale přece jen je to něco tak náhlého a nečekaného – odhalil jste, jak pravíte – Kéž by každou nepravost stihl podobný osud.“

„Brzy se dopodrobna o všem dozvíte,“ řekl pan Allworthy, „nyní však odvrhněme to odporné jméno! – Rád bych vám položil jednu velice závažnou otázku. Ach, slečno Žofie, u vědomí vaší velké ceny bych se nerad rozloučil s představou, že vás získám do rodiny. – Mám blízkého příbuzného, mladého muže, jenž je povahově pravým opakem toho darebáka, a majetkově ho zabezpečím stejně, jako jsem se chystal učinit v předchozím případě. – Směl bych vás poprosit, slečno, abyste přijala jeho návštěvu?“

Žofinka po krátkém mlčení odvětila: „Promluvím s vámi naprosto upřímně, vzácný pane. Váš charakter i vše, čím jste si mne právě zavázal, to vyžadují. Rozhodla jsem se prozatím žádné takové prosby nevyslyšet. Nepřeji si teď nic jiného, než aby mne tatíček zase měl rád a abych mu směla jako dřív dělat paní domu. Toho snad díky vašemu šlechetnému úsilí dosáhnu. Snažně vás proto prosím, zapřísahám vás při vší té dobrotě, o níž jsem se přesvědčila sama stejně jako všichni, kdo vás znají: ve chvíli, kdy jste mne vysvobodil z jednoho pronásledování, nevystavujte mne dalšímu, stejně trýznivému a marnému.“

„To bych skutečně nepřipustil, slečno Žofie,“ odpověděl pan Allworthy, „a je-li tohle vaše pevné rozhodnutí, musí se se svým zklamáním vyrovnat, ať je to pro něho sebetrýznivější.“

„Musím se tomu usmát, pane Allworthy,“ řekla Žofinka, „hovořit o trýzni muže, jehož neznám a jenž stejně tak neměl dosud možnost poznat mne!“

„Promiňte, slečno Žofie, jímají mne obavy, že vás poznal až příliš dobře, aby ještě kdy našel ztracený klid," opáčil pan Allworthy. „Jsem přesvědčen, že málokdo je schopen milovat láskou tak upřímnou, hlubokou a nezištnou, jakou můj nebohý synovec plane pro slečnu Westernovou."

„Váš synovec, pane Allworthy?" podivila se Žofinka. „To je zvláštní, že jsem o něm dosud neslyšela."

„Ale ano, slečno: pouze ta okolnost, že je mým synovcem, je vám neznáma, a do dnešního dne jsem o tom nevěděl ani já," řekl pan Allworthy. – „Pan Jones, jenž vás už dlouho miluje, ten je mým synovcem."

„Pan Jones vaším synovcem?" zvolala Žofinka. „Je to možné?"

„Nesporně to tak je, slečno," ujistil ji pan Allworthy. „Je synem mé vlastní sestry – a takto se k němu budu už provždy hlásit; nehanbím se za to, mnohem víc se hanbím, jak jsem se k němu v minulosti zachoval, protože jsem nedocenil jeho dobré vlastnosti, právě tak jako jsem neznal jeho rodiče. Zachoval jsem se k němu nespravedlivě, slečno Žofie – skutečně nespravedlivě." – Šlechetný pán si osušil oči a po chvíli pokračoval: „Bez vašeho přispění mu to nikdy nedokážu vynahradit. Věřte mi, drahá slečno Žofie, že o něm musím mít vysoké mínění, když se za něho přimlouvám právě vám, jíž si tak neobyčejně vážím. Vím, že se dopustil jistých poklesků, ale srdce má plné dobroty. Věřte, že má." Odmlčel se a zřejmě čekal, co na to uslyší od Žofinky, a ta, když přemohla rozrušení, do něhož ji ta podivuhodná a nečekaná zpráva uvrhla, odpověděla:

„Upřímně vám blahopřeji, vzácný pane, že jste učinil objev, který vás zřejmě tak potěšil. Jsem přesvědčena, že vám přinese všechno to dobré, co si od něj slibujete. Tenhle mladý pán má tisícero vzácných vlastností, a proto je vyloučeno, aby se zachoval nevděčně k takovému strýci."

„Doufám, slečno," podotkl pan Allworthy, „že má i takové vlastnosti, aby z něho byl dobrý manžel. – Byl by skutečně nevídaný ničema, kdyby mu dáma vašich předností projevila přízeň, a on –"

„Nehněvejte se, pane Allworthy," přerušila ho Žofinka, „ale já nemohu žádnou takovou žádost vyslyšet. Pan Jones je cenný člověk, o tom jsem hluboce přesvědčena, avšak abych přijala pana Jonese jako svého budoucího manžela, to je vyloučeno. Nikdy, namoučest."

„Promiňte, slečno, když se vám přiznám, že mne to trochu překvapuje – po tom, co jsem slyšel od pana Westerna – doufám, že se ten nešťastný mladík nedopustil ničeho, co by ho stálo vaši náklonnost – tedy pokud měl kdy tu čest se vaší náklonnosti těšit. – Možná že jste se dala oklamat stejně jako já. Ti darebáci ho jistě znectili všude. – Není vrahem, jak o něm rozhlašovali, to vás mohu ujistit.“

„Pane Allworthy,“ odpověděla Žofinka, „sdělila jsem vám své rozhodnutí. Věřím, že vám tatíček něco takového řekl, ale ať už měl starosti či obavy z čehokoli, prohlašuji upřímně, že jsem k nim nezavdala důvod: zastávám odjakživa pevně tu zásadu, že se neprovdám bez jeho souhlasu. Tím jsou myslím děti rodičům povinovány a tuto zásadu hodlám vždy ctít. Nedomnívám se však, že musí ustoupit autoritě rodičů i v tom, aby uzavřely manželství v přímém rozporu se svými tužbami. Abych se vyhnula takovémuto nátlaku, který mi podle mého názoru velmi vážně hrozil, opustila jsem otcovský dům a uchýlila se pod ochranu jinam. Tohle je celá pravda, a pokud můj otec či kdokoli jiný se domýšlí ještě něčeho víc, mé svědomí je v tomto ohledu čisté.“

„Poslouchám vás, slečno Žofie, s obdivem,“ řekl pan Allworthy. „Obdivuji vaše uvážlivé stanovisko, ale přece jen za tím asi bude ještě něco víc. Nechtěl bych se vás dotknout, slečno, ale mám se spokojit s tím, že všechno, co jsem doposud slyšel i viděl, bylo jen zdání? A snášela jste takové trápení kvůli muži, k němuž jste nikdy nic necítila?“

„Snažně vás prosím, pane Allworthy, abyste se mne víc nevyptával,“ odvětila Žofinka. „Ano, prožila jsem skutečně velké trápení – nechci vám tajit, pane Allworthy – doznám to otevřeně – pan Jones míval kdysi moje sympatie – myslím si – jisto je, že jsem si kvůli tomu vytrpěla své – tetinka se mnou nakládala nemilosrdně, a stejně tak i tatíček – ale to už je za námi – snažně vás prosím, abyste víc nenaléhal, ať bylo co bylo, teď jsem rozhodnuta. Váš synovec má mnoho předností – má vzácné přednosti, pane Allworthy. Nepochybuji, že vám bude sloužit ke cti a že se s ním dožijete mnoho radosti i spokojenosti.“

„Mně ale velice záleží na tom, aby se i on dožil radosti a spokojenosti, slečno,“ odpověděl jí na to pan Allworthy, „a jsem přesvědčen, že to závisí výhradně na vás. Jen proto za něho tak vřele oroduji.“

„Klamete se, vzácný pane, v tom se klamete,“ řekla Žofinka. „Doufám, že ne jeho vinou – stačí, že zklamal mne. Musím vás požádat, vzácný pane, abyste na mne už nenaléhal. – Moc nerada bych – Ne, nechci mu před vámi nic vytýkat. Přeji panu Jonesovi jen to nejlepší.

Upřímně mu přeji jen to nejlepší a znovu opakuji: ať se vůči mně prohřešil čímkoli, jsem přesvědčena, že má řadu vzácných vlastností. Nepopírám, co jsem si o něm dříve myslela, ale to už nic zpátky nepřivolá. V této chvíli je pan Jones poslední muž na světě, jehož bych vyslyšela, ba ani sám pan Blifil by mi jako ženich nebyl víc proti mysli."

Pan Western byl už hezkou chvíli žádostiv zvědět, jak tohle *tête-à-tête* dopadne, a proto se nedočkavě přikradl ke dveřím a přitiskl na ně ucho: jen zaslechl dceřin procítěný výlev, už se neudržel, vpadl dovnitř a rozzuřeně zařval: „To je lež, u sta hromů, lež jako věž! Všechno to má na svědomí Jones, ten šibeničník proklatý! Toho kdyby mohla dostat, tak ho popadne celá žhavá!"

Nyní se do toho vložil pan Allworthy, zamračil se na vrchnostpána a řekl mu: „Neplníte své slovo, pane Westerne. Slíbil jste mi přece, že se zdržíte všech násilných prostředků."

„To je pravda," odvětil pan Western, „a taky jsem to dodržel, dokud to šlo. Ale když slyším, jak nestydatě ta holka lže! – Mordyjé, když už věší bulíky na nos jinejm, tak je nebude věšet na nos mně! – Já ji znám líp než ty."

„Podle vašeho chování k této mladé dámě musím želbohu konstatovat, že ji zřejmě neznáte vůbec, pane Westerne," pravil pan Allworthy. „Nemějte mi to za zlé, že vám to říkám, ale vzhledem k našemu dlouholetému přátelství, k vašim záměrům a i věci samé se k tomu cítím oprávněn. Vaše dcera, pane Westerne, podle mého názoru dělá čest vašemu jménu. Kdybych měl v povaze závist, tuhle dívku bych vám záviděl spíše než komukoli jinému cokoli."

„Mordsec hadry!" zařval urozený pán, „ze srdce bych ti přál, aby byla tvoje! – Šak by ses jí eště rád zbavil a všeho toho trápení s ní!"

„Ale, příteli drahý," domlouval mu pan Allworthy, „vždyť všechno to trápení, na které si naříkáte, vzniklo jen a jen vaším přičiněním! Mějte k slečně plnou důvěru, bohatě si ji zaslouží, a bude z vás nejspokojenější otec pod sluncem!"

„Jakou důvěru?" křičel vrchnostpán. „Mordyjé, jakou důvěru k ní můžu mít, když neudělá, co po ní chci? Tak ať se vdá podle mýho gusta, a já jí věnuju tolik důvěry, kolik budete chtít."

„Nejste oprávněn vymáhat od ní takový souhlas, pane sousede," namítal pan Allworthy. „Dcera vám přiznává právo zákazu, a sám pánbůh ani příroda vám nepřiřkli víc."

„Tak právo zákazu?“ křičel vrchnostpán. „Já ti to právo zákazu předvedu! – Marš do své komnaty, už ať jsi tam, ty paličatá –“

„Ale, pane Westerne!“ domlouval mu pan Allworthy, „jste k ní nespravedlivě krutý – nemohu se na to dívat. Musíte s ní zacházet vlídněji. Zasluhuje si od vás jen to nejlepší.“

„Hele, já vím, co si zasluhuje,“ ohradil se vrchnostpán, „teď když je pryč, tak vám ukážu, co si zasluhuje – Kouknou, vrchnostpane, tady mám dopis od sestřenky lady Bellastonové: z čiré dobroty mě upozorňuje, že toho chlapa pustili už ze žaláře, a ať si dám na holku dobrý pozor. U všech všudy, pane sousede, vy víte starou bačkoru, co to je, zvládnout dceru.“

Pan Western zakončil svůj projev chválou vlastní moudrosti; načež ho pan Allworthy po krátké přípravě obeznámil se vším, co se dozvěděl o Tomovi, pověděl mu, proč se rozezlil na Blifila, a vylíčil mu do všech podrobností, co čtenář už zná z předcházejících kapitol.

Lidé výrazně cholerické letory bývají zpravidla ve svých náladách i značně proměnliví. Jakmile pan Western slyšel, že pan Allworthy hodlá nyní stanovit svým dědicem Toma, hned se jal souhlasně se strýcem vřele vychvalovat tohoto jeho synovce a chtěl ho za ženicha pro dceru stejně dychtivě, jako jí do té chvíle nutil Blifila.

I musel k tomu pan Allworthy znovu říci své a vylíčil mu, co se odehrálo mezi ním a slečnou Westernovou, přičemž mu netajil, že ho to velice udivilo.

Vrchnostpán chvíli mlčel a jen překvapeně zíral. Nakonec zvolal: „Co má zas tohle znamenat, pane sousede? Že ho měla ráda, na to bych krk dal. Tisíc láteř a kulí! Už to mám! Ať mě šlak trefí, jestli se mejlím. To šecko sestra. Holku pobláznil ten lord, čertův pacholek! Načapal jsem je spolu u sestřenky mylady Bellastonové. Poplet jí hlavu, ale ať mě čert veme, jestli mu ji dám – nepustím si do rodiny žádný lordy ani panáčky vode dvora.“

Poté se ujal slova pan Allworthy, dlouze a široce rozváděl svůj názor, že je třeba vystříhat se všeho násilí, naléhavě doporučoval panu Westernovi, aby na dceru šel po dobrém, a ujišťoval ho, že tak si s ní poradí nejlépe. Nakonec se rozloučil a vrátil se zpátky k paní Millerové: předtím však ještě musel ustoupit neodbytnému naléhání a slíbit, že přivede pana Jonese odpoledne na návštěvu, aby panu Westernovi poskytl příležitost, jak pravil, „dát s mladým pánem zase všecko do pořádku.“ Když pan Allworthy odcházel, slíbil mu pan Western, že se bude řídit jeho radou ohledně Žofinky, a prohlásil: „Já nevím, čím to je, ale hrom do škopku

uhoď, jestli vy u mě, Allworthy, dycinky neprosadíte svou, a přitom mám stejně pěkné panství jako vy a na smírčím soudu zasedám taky.“

10. Kapitola

Příběh se začíná nachylovat k závěru.

Když se pan Allworthy vrátil domů, dozvěděl se, že krátce předtím přišel pan Jones. Proto se hned odebral do prázdného salónku, kam za ním podle jeho přání Toma poslali.

Shledání strýce se synovcem (jelikož paní Watersová, jak čtenář jistě tuší, při poslední své návštěvě odhalila Tomovi tajemství jeho zrození) byl výjev vzácně cituplný a dojemný. První chvíle opojné radosti, již zažívali oba, ani nelze vylíčit, a proto se o to nepokusím.

Když pan Allworthy zvedl Toma, jenž se mu vrhl k nohám, objal jej a zvolal: „Ach, hochu můj, jak jsem pochybil! Jak jsem ti ukřivdil! Čím ti kdy vynahradím to zlé, nespravedlivé odsouzení a všechno utrpení, jež tě v důsledku toho stihlo?“

„Což jste mi to už nevynahradil?“ řekl Tom. „I kdybych byl zakusil desetkrát horší věci, bylo by to teď bohatě vyváženo. Ach, drahý strýčku, vaše dobrota, vaše něha mne překonávají, dojímají, drtí. Neumím čelit proudu štěstí, který mne zaplavuje. Že smím být znovu s vámi, že na mne vlídně hledíte, že můj velký, šlechetný, velkorysý dobrodinec mne opět laskavě přijal –“

„Zachoval jsem se k tobě krutě, hochu můj, vskutku krutě,“ řekl pan Allworthy. Poté mu objasnil proradnost Blifilovu a zas a znovu si vyčítal, že se těmi úklady dal zmást a ublížil mu.

„Nemluvte tak, vzácný pane,“ odpověděl Tom, „vždyť jste se ke mně zachoval šlechetně. I ten nejmoudřejší člověk by se za těch okolností dal oklamat, i ten nejšlechetnější by se rozhodl stejně jako vy. Vaše dobrota se zračila i ve vašem hněvu. Vděčím té dobrotě za vše, a vůbec jsem si ji nezasloužil. Nenuťte mne k sebeobviňování a nezacházejte ve své velkomyslnosti dál, než je třeba. Musím želbohu doznat, že jsem nebyl potrestán přísněji, než jsem zasluhoval, a celý svůj budoucí život chci zasvětit tomu, abych se vám odvděčil za všechno to štěstí, jímž mne nyní zahrnujete, protože to potrestání, věřte mi, drahý strýčku, nebylo zbytečné. Prohřešil jsem se mnohokrát, ale zatvrzelý hříšník nejsem, měl jsem chválapánubohu dost času rozmýšlet o svém minulém životě, a třebaže mi svědomí netíží

žádné těžké zločiny, dost bylo těch hloupostí a poklesků, za které se musím stydět a kát: mé prohřešky mívaly vždy hrozné důsledky a dohnaly mne až na okraj zkázy.“

„Poslouchám tě a raduji se, že tak rozumně uvažuješ, hochu drahá,“ odvětil pan Allworthy. „Jsem přesvědčen, že neznáš pokrytectví (dobrý bože, jak mne u jiných zaslepovalo!), a proto ti ochotně věřím každé slovo. Sám ses teď přesvědčil, Tome, kterak nemoudrost zavádí ctnost do nebezpečenství (a ctnost, o tom jsem přesvědčen, ty upřímně miluješ). Jsme sami sobě povinni uvážlivostí; pokud ji zanedbáme, stáváme se vlastními nepřáteli, a nemůžeme se pak divit, když na nás ostatní neberou povinné ohledy: položíme-li základy k vlastní zkáze, jiní na nich až příliš ochotně začnou budovat. Ty ale tvrdíš, žes prozřel a vlastní chyby napravíš. Pevně v to věřím, hochu drahá, a proto o nich ode mne napříště už neuslyšíš. Rozpomeň se na ně sám, pokud bude třeba, aby ses naučil stříci se jich; pamatuj však, sám sobě pro útěchu, že je veliký rozdíl mezi poklesky, které zavinila nemoudrost bez postranních úmyslů, a těmi, jež má na svědomí čirá zloba. Ty první člověka vytrestají možná ještě rychleji, ale když se napraví, oprostí se od nich časem zcela a druzí to, snad ne hned, ale časem také uznají, a pak se někdejší hříšník třeba i rád ohlédne nazpět a řekne si, jakému nebezpečí unikl; avšak ničemnost ze zloby, ta jak jednou vypluje na světlo boží, hochu můj, ta se odčinit nedá, její stopy čas nezahladí. Viníka stíhá všeobecné odsouzení, na veřejnosti je stále na pranýři, a když se znectěn uteče do ústraní, doprovodí ho tam všechny ty hrůzy, jako když uondané dítě, které se bojí skřítků, opustí ostatní a uloží se ke spánku samo samotinké. I na lůžko ho jeho zavražděné svědomí přijde strašit. Spánek ho opustí jak zrádný přítel. Kam obrátí zraky, tam číhá hrůza: ohlédne-li se, táhne se za ním nemohoucí kajícnost, vpředu mu civí do tváře bezedné zoufalství, a tak jako odsouzenec v hladomorně pod nesnesitelným břemenem přítomnosti je svírán děsem, co přinese ta hodina, která ho z ní vysvobodí. Raduj se, hochu můj, žes takových hrůz byl ušetřen, a vděčně chval toho, jenž ti dovolil nahlédnout tvé omyly včas, než tě uvrhl do zkázy, která by byla nevyhnutelně následovala, kdybys v nich setrval. Odvrhl jsi je, otevřely se ti nové vyhlídky a jen na tobě záleží, budeš-li v životě šťasten.“

Na jeho slova odpověděl Tom hlubokým povzdechem, a když se nad tím pan Allworthy pozastavil, řekl: „Nebudu vám nic tajit, vzácný pane: bojím se, že jeden důsledek svých hříchů už napravit nedokážu. Ach, drahý strýčku, ztratil jsem poklad.“

„Víc mi nemusíš říkat,“ odpověděl pan Allworthy, „vím, čeho želíš; navštívil jsem tu mladou dámu a mluvil s ní o tobě. A žádám od tebe se vším důrazem jedno, jako důkaz upřímnosti všeho toho, cos mi řekl, a trvalé platnosti svého odhodlání: aby ses zcela podřídil rozhodnutí

té mladé dámy, ať vyzní pro tebe příznivě či ne. Vytrpěla si kvůli našim námluvám už tolik, že se mi příčí na to i jen pomyslet, a nepřipustím, aby vinou naší rodiny měla ještě další těžkosti; vím, že ji otec bude bez váhání týrat kvůli tobě jako předtím kvůli jinému, já jsem však odhodlán nedopustit, aby ji zavírali, špatně s ní nakládali a trápili ji.“

„Ach, strýčku drahý,“ odvětil Tom, „dejte mi prosím vás nějaký příkaz, o jehož splnění bych musel usilovat. Věřte mi, vzácný pane, že bych vás dokázal neposlechnout jen v jednom: abych drahé Žofince způsobil trápení. Ne, vzácný pane, pokud mne stihlo to neštěstí a vysloužil jsem si u ní nelibost, kterou nic neodčiní, pak tahle skutečnost spolu s hroznou představou, že by se kvůli mně soužila, mne stačí od všeho usilování odradit. Kdybych směl Žofinku nazvat svou, byl by to největší, a teď už jediný dar, jímž by mne nebesa mohla ještě obšťastnit, ale závisí to jen a jen na ní.“

„Nechci ti dělat marné naděje, hochu,“ řekl pan Allworthy, „bojím se, že nemáš vyhlídky. Její rozhodnutí znělo jako nezvratné, když prohlašovala, že si nepřeje, aby ses o ni ucházel: proč, to patrně víš lépe než já.“

„Ach, vzácný pane, vím to až moc dobře,“ povzdechl si Tom, „prohřešil jsem se vůči ní zcela neomluvitelně; jistě, jsem vinen, ale bohužel se jí můj poklesek jeví ještě desetkrát horší, než odpovídá skutečnosti. Ach, drahý strýčku, jsou pošetilosti, které nelze napravit, a všechna vaše dobrota mne v tomhle nespasí.“

Tu jim služebná přišla říci, že se dostavil pan Western: tolik dychtil spatřit Toma, že by to byl do odpoledne nevydržel. Tom, jenž měl oči zalité slzami, však poprosil strýčka, aby se pana Westerna na chvíli ujal sám, než se trochu ovládne; šlechetný pán svolil, přikázal, aby pana Westerna uvedli dole do salónu, a sešel tam za ním.

Sotva se paní Millerová doslechla, že Tom je sám (neměla totiž ještě možnost s ním promluvit, co se vrátil ze žaláře), hned za ním přiběhla a upřímně mu blahopřála k nově nalezenému strýci a šťastnému usmíření. Potom dodala: „Tak ráda bych vám poblahopřála ještě kvůli něčemu, ale takovou neoblomnost, to jsem v životě neviděla.“ Tom se zatvářil nechápavě a zeptal se, co má na mysli. „Byla jsem za vaší slečnou,“ odpověděla, „a vysvětlila jsem jí všechno, tak jak mi to pověděl zeť Nightingale. O tom dopisu už ví, co a jak, tím jsem si jista: řekla jsem jí, že zeť Nightingale je hotov odpřisáhnout, kdyby si přála, že si ten dopis vymyslel on a celý vám ho nadiktoval. Pověděla jsem jí, že právě ten důvod, proč se dopis odesílal, mluví pro vás, že jste to udělal kvůli ní, jelikož jste se rozhodl napříště se zřeknout

všech prostopášností, a že jste jí nebyl nevěrný ani jedinkrát, co jste ji tady v Londýně našel. Snad jsem v tomhle zašla trochu dál, než bych bývala měla, ale pánbůh mi to odpustí a doufám, že vaše chování v budoucnu mi dá za pravdu. Pověděla jsem jí všechno, co se jen dalo, ale je neoblomná. Řekla, že už leccos přehlédla a omluvila mládím, ale vyjádřila takový odpor k vší prostopášnosti, že mne zcela umlčela. Snažila jsem se vás stále hájit, ale oprávněnost jejích výhrad mi brala půdu pod nohama. Je to překrásné děvče, namouvěru, a jak je spanilá, tak je moudrá. Pronesla něco, zač bych ji byla nejraději zlíbala. Byla to věta hodná samého Seneky nebo nějakého biskupa. ‚Kdysi jsem si představovala, že jsem v srdci pana Jonese odhalila nevšední dobrotu, a té jsem si upřímně vážila: jenomže zhýralé způsoby časem zkazí i nejlepší duši, a dobrodušný prostopášník se od nás může nadít nanejvýše toho, že přidáme pár zrnek soucitu ke svému opovržení a odporu.‘ Je to andělská bytost, to je svatá pravda.“

„Ach, paní Millerová, a jak se mám smířit s pomyšlením, že jsem ztratil takového anděla!“ zvolal Tom.

„Snad jste ji ještě nadobro neztratil,“ utěšovala ho paní Millerová. „Zanechte všeho lumpačení, a třeba vám ještě svitne naděje, a kdyby se neoblomila, je tu ještě jiná dáma, roztomilá, hezounká, mladá a s krásným majetkem, která zmírá láskou k vám. Doslechla jsem se o tom dnes ráno a také jsem to slečně Westernové řekla; nu, snad jsem i tady zašla trochu dál, než je pravda, pověděla jsem jí totiž, že jste ji odmítl, ale jsem přesvědčena, že byste ji odmítl. – A teď vás trochu potěším: když jsem se o té mladé dámě zmínila jménem – je to ta hezká vdovička Huntová – měla jsem ten dojem, že pobledla, ale když jsem řekla, že jste ji nevyslyšel, zrudla rázem jako pivoňka, to jí povím třeba do očí, a řekla doslova: ‚Nepopírám, že mu na mně asi přece jen trošku záleží.‘“

V tom okamžiku přerušil jejich rozhovor vpád pana Westerna, jehož ani sám pan Allworthy nedokázal déle zadržet, ač ten u něho měl, jak už jsme se přesvědčili, velké slovo.

Pan Western se přiřítil k Tomovi a zahalekal: „Tome, kamarádíčku drahá, to jsem rád, že tě zase vidím. Co bylo, bylo, na to musíme všichni zapomenout. Nechtěl jsem tě urazit, jak tuhle Allworthy ví, ba víš to i ty sám, měl jsem tě za někoho jiného, a když to člověk nemyslí zle, co sejde na nějakém tom unáhleném slovíčku: křesťani musí umět vzájemně si odpustit a zapomenout.“

„Doufám, že nikdy nezapomenu na všechnu tu přátelskou laskavost, za kterou jsem vám zavázán, urozený pane," řekl Tom, „ale o žádných urážkách nic nevím."

„Tak mi podej ruku, ty kluku zlatá, do smrti dobrý," povídá pan Western, „a pojď se mnou, dovedu tě k tvý majolence."

Tu se do toho vložil pan Allworthy, a když vrchnostpán viděl, že nepořídí ani u strýce, ani u synovce, smířil se po jistém handrkování s tím, že Toma uvede k Žofince až odpoledne, kdy pan Allworthy jednak ze soucitu k Tomovi a jednak na naléhání pana Westerna slíbil přijít na čaj.

Následoval příjemný rozhovor, a kdyby k němu bylo došlo někdy dříve v našem vyprávění, byli bychom jím čtenáře pobavili, nyní však už musíme soustředit pozornost jen na to nejdůležitější, a proto se spokojíme s konstatováním, že když se o odpolední návštěvě domluvili, vrátil se pan Western domů.

11. Kapitola

Příběh se nachýlí k závěru ještě blíž.

Po odchodu pana Westerna vylíčil Tom panu Allworthymu a paní Millerové, jak se o jeho propuštění na svobodu zasloužili dva vznešení lordové, když v doprovodu dvou lékařů a jistého přítele pana Nightingala navštívili soudce, jenž na něho vystavil zatykač, a poté co před ním oba lékaři složili přísahu, že zraněný je zcela mimo nebezpečí, svůj zatykač nyní opět zrušil.

S jedním z těch šlechticů, vykládal Tom, se už setkal, avšak pouze jedenkrát, a ten druhý, jemu neznámý, ho velice překvapil, když ho přišel požádat o odpuštění, a prý se proti němu provinil, ale že se tak stalo na základě mylných informací o jeho osobě.

Jak to ve skutečnosti všechno bylo, to se Tom dozvěděl až později. Poručík, jemuž lord Fellamar zaplatil, aby podle rady lady Bellastonové Toma co pobudu naverboval k námořnictvu, přišel podat zprávu o událostech, jež už známe, a při té příležitosti vylíčil Jeho Lordstvu s uznáním, jak si pan Jones v průběhu toho všeho vedl, a ujistil ho, že nejspíš došlo k nějakému omylu v osobě, neboť pan Jones je zaručeně pán z lepších kruhů, a protože Jeho Lordstvo jako muž své cti přísně dbalý nebyl by ani zanic učinil cokoli, co by lidé mohli odsoudit, začalo mu dělat těžkou hlavu, na jakou radu se to spolehl.

Pár dní nato obědval lord Fellamar u irského peera, jenž seznámil společnost, když přišla řeč na ten souboj, s osobou pana Fitzpatricka, jemuž možná trošinku křivdil, zvlášť pokud šlo o jeho vztah k choti. O té pravil, že je to nejnevinnější a nejhůře zkoušená trpitelka pod sluncem a že se jí ujal z čirého soucitu. Poté se zmínil, že má v úmyslu za Fitzpatrickem zítra zajít a přemluvit ho, pokud to dokáže, aby souhlasil s rozlukou, protože jeho choť se obává o svůj život, kdyby se znovu vydala všanc manželovi. Lord Fellamar požádal, aby ho směl doprovodit, jelikož by se rád blíže obeznámil s osobou pana Jonese i okolnostmi toho souboje: svědomí mu nedopřávalo pokoje za tu roli, kterou při tom sehrál. Jakmile Jeho Lordstvo naznačilo, že by bylo ochotno rovněž vystoupit v při té dámy, druhý šlechtic se toho dychtivě chopil, neboť se domníval, že věhlas lorda Fellamara na Fitzpatricka nesporně zapůsobí, a tím spíše se podvolí. To se také potvrdilo: když ten nebohý Irčánek viděl, že se jeho ženy ujali hned dva takoví urození peerové, souhlasil se vším, dohoda o rozluce byla zakrátko sepsána a obě strany ji stvrdily podpisem.

Fitzpatrick, snad proto, že mu paní Watersová přesvědčivě vyvrátila všechno podezření o jeho choti a panu Jonesovi v Uptonu, či možná z nějakého jiného důvodu nyní natolik v té věci zlhostejněl, že před lordem Fellamarem promluvil o Tomovi s uznáním, vzal všechnu vinu na sebe a prohlásil, že se soupeř choval jako gentleman a čestný muž, a když se mylord dále zajímal o osobu pana Jonese, pan Fitzpatrick mu sdělil, že je to synovec urozeného a zámožného vrchnostpána, což se právě dozvěděl od paní Watersové po jejím rozhovoru s panem Dowlingem.

Lord Fellamar nyní pokládal za svou povinnost všemožně panu Jonesovi vynahradit, čím mu ublížil, a jelikož v něm nyní již neviděl soka (tou dobou se už smířil s tím, že u slečny Westernové neuspěje) a jak Fitzpatrick, tak jeho lékař ho ubezpečili, že nešlo o smrtelnou ránu, rozhodl se vymoci panu Jonesovi opět svobodu. Požádal proto irského peera, aby ho doprovodil do věže, kde Toma drželi, a tam se zachoval, jak už víme.

Pan Allworthy obeznámil pak Toma se vším, co se dozvěděl: s tím, co mu sdělila paní Watersová, i s informacemi, které vypáčil z advokáta Dowlinga.

Tom ho sledoval s nesmírným úžasem a napjatým zájmem, ale žádné pocity ani stanoviska během vyprávění nevyjádřil. Vtom jim lokaj přinesl vzkaz od Blifila: dotazoval se, zda je pan strýček volný a přijal by ho. Pan Allworthy se zarazil, zbledl a hlasem procítěnějším, než od něho myslím kdy kdo slyšel, přikázal sluhovi, aby Blifilovi vyřídil, že ho nezná.

„Rozvažte si to, drahý strýčku –“ zvolal Tom rozechvěle.

„Všechno jsem uvážil,“ odvětil pan Allworthy, „a ty sám to ode mne tomu darebákovi vyřídíš. – Kdo by mu také větším právem tlumočil jeho rozsudek než ten, o jehož neštěstí tak podle usiloval.“

„Promiňte, drahý strýčku,“ řekl Tom, „ale když si to trochu rozmyslíte, dozajista se přikloníte k jinému názoru. Co by z úst někoho jiného vyznělo jako spravedlivé rozhodnutí, ode mne bude urážka. – A koho? Mého rodného bratra a vašeho synovce. Vždyť mi nic tak strašného neprovedl. – Ba, tohle by bylo neomluvitelnější než všechno, co má na svědomí on. Majetek svádí k nepravostem i lidi v jádru ne tak nejhorší, ale urážky vznikají jen ze zloby a škodolibosti a žádné pokušení je neomlouvá. Snažně vás prosím, nerozhodujte o něm teď, kdy ve vás hněv vzkypěl nejvýš. Vzpomeňte si, vzácný pane, že i mne jste před odsouzením vyslechl.“

Pan Allworthy stál chvíli mlčky, pak Toma objal a slzy se mu vyřinuly z očí, když zvolal: „Hochu můj drahý! Jakou šlechetnost jsem to slepě přehlížel!“

Lehké zaklepání paní Millerové uniklo oběma: když ta nebohá paní spatřila Torna v strýcově náručí, u vytržení padla na kolena a radostně blahořečila nebesům za ty dary. – Poté se vrhla k Tomovi, vroucně ho objala a plesala: „Drahý můj příteli, nastotisíckrát vám přeju, že jste se dožil dnešního požehnaného dne!“ I sám pan Allworthy od ní vyslechl podobné přání. Řekl jí na to: „Doznávám, paní Millerová, že mne to nevýslovně blaží.“ A když se tak všichni spolu chvíli radovali, pozvala je paní Millerová, aby poobědvali u ní v jídelně, kde se sešlo pár velice blažených lidiček: Byl to pan Nightingale se svou mladou ženuškou a jeho sestřenka Harrieta s novomanželem.

Pan Allworthy se jí omluvil; pravil, že už si pro sebe a pro synovce dal něco přinést k sobě do pokoje, jelikož potřebují prohovořit řadu soukromých věcí, ale neubránil se a slíbil dobré paní, že se přidají k její společnosti na večeři.

Nato se paní Millerová dotázala, co se má stát s Blifilem. „Nebudu mít klid,“ pravila, „dokud mám takového lotra ve stavení.“

Pan Allworthy odvětil, že jeho to znepokojuje rovněž.

„Ohó!“ zvolala, „v tom případě to nechte na mně, avšak já ho brzy vyprovodím. Mezi mými lidmi se dva tři statní chlapi už najdou.“

„Není třeba uchylovat se k násilí," odmítl její nabídku pan Allworthy, „vyřídíte-li mu můj vzkaz, odejde dobrovolně, o tom jsem přesvědčen."

„Prosím, s největší ochotou," řekla paní Millerová.

Tu se do toho vložil Tom a prohlásil, že si to rozmyslel, a přeje-li si pan Allworthy, ujme se úlohy posla sám. „Mám jasnou představu, co byste si přál, vzácný pane, a prosím vás o dovolení, abych mu to směl sdělit vlastními slovy. Snažně vás prosím, pane strýčku, uvažte, co by to mohlo mít za důsledky, kdyby byl tak najednou dohnán k bezednému zoufalství. Vždyť za těchto okolností není ten chudák vůbec připraven čelit smrti."

Tento argument se zcela minul cílem u paní Millerové. „Jste až moc velký dobrák, pane Jonesi, vy se s tou svou dobrotou do našeho světa nehodíte," prohlásila a odešla. Na pana Allworthyho však zapůsobil.

„Žasnu nad tvým dobrým srdcem i nad tvým bystrým postřehem, hochu drahá," pravil. „Chraňpánbu, abychom tomu bídákovi odepřeli čas a cestu k pokání. To by byla vskutku hrozná představa. Jdi tedy za ním a jednej podle vlastního uvážení, nedávej mu ale klamnou naději, že bych se s ním kdy smířil: zlo odpouštím jen v té míře, jak mi velí moje náboženství, a to nezahrnuje ani hmotné statky, ani povinnost obcovat."

Tom šel tedy za Blifilem a zastal ho v stavu, jenž ho pohnul k soucitu, třebaže mnozí by se nad tím pohledem tak lehce neobměkčili. Blifil se vrhl na lože a v proudu slz se oddával zoufalství: nebyly to však slzy pokání, jež odplavují vinu z duší svedených, bezděčně zaskočených v rozporu se svými přirozenými sklony, jak se někdy vinou lidské křehkosti stává i těm dobrým z nás; nikoli, tohle byly slzy, jaké prolévá zločinec na popravčí káře, slzy z úzkosti o vlastní osobu, jíž nebývá prosta ani dravá šelma.

Bylo by nepříjemné i únavné popisovat tu scénu v plném rozsahu. Stačí zaznamenat, že Tom se k Blifilovi choval s velkomyslností až přehnanou. Neopomenul nic, co si dokázal vymyslet, aby mu dodal odvahy a utěšil ho, než mu sdělil strýcovo rozhodnutí, že musí do večera z domu. Nabídl mu peněz, kolik bude potřebovat, ujistil ho, že mu zplna srdce odpouští, co proti němu kdy učinil, že se vynasnaží vycházet s ním v budoucnu jako bratr s bratrem a že vynaloží všechen um, aby ho se strýcem zase usmířil.

Blifil zprvu zatvrzele mlčel, neboť v duchu vážil, nemá-li přes všechno zapírat; potom však viděl, že proti němu hovoří důkazy příliš výmluvné, a tak se nakonec odhodlal k doznání.

Zběsile prosil bratra o odpuštění, vrhl se před ním na zem a líbal mu nohy, zkrátka byl teď tak neuvěřitelně pokorný, jako byl předtím neuvěřitelně zlý.

Tom nedokázal přemoci opovržení nad tou nesmírnou servilitou natolik, aby je nedal najevo. Rychle zvedl bratra ze země, domlouval mu, aby svému osudu čelil mužněji, a znovu zopakoval, co předtím slíbil: že udělá všechno, co zmůže, aby mu jej ulehčil. Blifil nejdřív namítal, že toho není hoden, pak ho zahrnul díky, a když ho ujistil, že se okamžitě přestěhuje do jiného bytu, vrátil se Tom k strýci.

Krom jiného pověděl teď pan Allworthy Tomovi, jak objevil ztracených pět set liber. „Radil jsem se o tom už s advokátem," pravil, „a ten mne k mému překvapení informoval, že zpronevěra tohoto druhu není žalovatelná. Když pomyslím na černý nevděk toho člověka vůči tobě, řekl bych, že lupič přepadávající pocestné je proti němu hotové neviňátko."

„Propánakrále, je tohle možné?" divil se Tom. „Toho bych se věru nenadál. Měl jsem ho za nejpoctivějšího člověka pod sluncem. – Pokušení tolika peněz zřejmě nedokázal odolat, protože menší částky ke mně jeho prostřednictvím v pořádku dospěly. Dovolte mi, strýčku, abych to nazval spíše slabostí než nevděkem; jsem přesvědčen, že mě ten chudák má rád, a prokázal mi jisté služby, které mu nezapomenu, ba dozajista se i kál právě za tenhle přečin, protože mě navštívil v žaláři, není to ani dva dny, kdy se má situace jevila nejbeznadějnější, a nabízel mi, jestli nepotřebuji peníze. Uvažte, vzácný pane, jak mocné pokušení to bylo pro člověka, který zakusil takovou bídu, a teď měl v ruce záruku, že s rodinou už nikdy nebude nuzovat."

„Hochu, ty to s tím odpouštěním přeháníš," prohlásil pan Allworthy. „Takové mylné milosrdenství je nejen slabošství, ale příčí se spravedlnosti a je zhoubné pro společnost, protože straní zločinu. Nepoctivost bych tomu člověku snad prominul, nevděk ne. A dovol, abych ti řekl, že omlouvat nepoctivost pokušením je krajní mez, kam můžeme v milosrdenství zajít. Doznávám, že i já jsem už tak daleko zašel: často se mi zželelo nějakého loupežníka, když jsem zasedal v porotě, a nejednou jsem se u soudce přimlouval za ty, kdo se mohli vykázat polehčujícími okolnostmi, ale pokud nepoctivost provází ještě něco horšího; jako krutost, vražda, nevděk a podobně, je soucit a odpuštění chybou. Jsem přesvědčen, že Seagrim je darebák, a stihne ho trest, aspoň pokud je to v mé moci ho potrestat."

Tohle pronesl tak přísným hlasem, že si Tom rozmyslel cokoli proti tomu namítat, a krom toho se blížila hodina stanovená k návštěvě pana Westerna a jemu taktak zbýval čas se

převléct. Zakončili proto ten rozhovor a Tom se odebral do jiného pokoje, kde na něho čekal Partridge s jeho věcmi, jak měl nařízeno.

Partridge svého pána od onoho šťastného odhalení skoro ani nezahlédl. Byl chudák radostí tak bez sebe, že se s tím nedokázal ani vyrovnat, ani tomu dát průchod. Činil jak rozumu zbavený, a když Toma oblékal, dopouštěl se pomalu tolika komických omylů, jako když se harlekýn strojí na jevišti.

Paměť mu však sloužila dobře. Vybavoval si teď všechna znamení a předpovědi, které tento šťastný vývoj událostí předznamenávaly; na některé z nich byl tenkrát upozornil, ale mnohem více se mu jich vynořovalo z paměti až nyní; neopomněl se rovněž zmínit o tom snu, co se mu zdál tu noc, než se seznámil s Tomem, a uzavřel to všechno slovy: „Však jsem to urozenému pánovi kolikrát povídal, jak mi poráde něco říká, že s vámi dřív nebo pozdějc dojdu štěstí.“ Tom ho ujistil, že jeho tušení ho nezklame, když už se všechna ostatní příznivá znamení osvědčila, a tím ještě nemálo rozplamenil nadšení, jež ten chudáček prožíval kvůli pánovi.

12. Kapitola

Konec vyprávění už je na dohled.

Tom v plné parádě doprovázel pana strýčka k Westernovým. Radost bylo na něho pohledět a jen svým zjevem by si byl podmanil větší část ženského plemene: z našeho příběhu však doufejme už dávno vyplynulo, že Příroda, když ho tvořila, nespolehla se, jak to někdy činívá, pouze na tyto přednosti k chvále svého díla.

Žofie, která přes svůj hněv také neopomněla postarat se, aby jí to slušelo – mé milé čtenářky si to dozajista umějí představit –, byla tak nesmírně krásná, že se dokonce i pan Allworthy, když ji spatřil, dal unést a pošeptal panu Westernovi, že je to snad nejspanilejší bytost na světě. Na to mu opáčil pan Western šepotem dobře slyšitelným po celém salónu: „Tím líp pro Toma: sper mě ďas, jestli jí tu parádu trochu nepomuchlá.“ Žofinka po těchto slovech zrudla do krve, zatímco Tomovi se všechna barva z tváří vytratila a div se neskácel ze židle.

Ledva sloužící odstavili čajový stolek, prohlásil pan Western, že má s panem Allworthym důležité jednání a musí si s ním o tom promluvit, než to zapomene, a odvlekl ho ze salónu.

Milující se tedy ocitli spolu sami, a mnohým mým čtenářům to bezpochyby bude připadat divné, že ti dva, kteří si toho měli tolik co říci, když jejich rozhovor provázelo nebezpečenství a nesnáze, kteří tak očividně netoužili po ničem jiném, než si padnout do náruče, když se mezi

nimi tyčilo tolik překážek, teď, kdy si nerušeně mohli po libosti říkat a činit cokoli, hezkou chvíli oba mlčeli jak zařezaní a ani se nepohnuli; cizí člověk prostředně bystrého rozumu byl by nejspíš usoudil, že jsou si vzájemně lhostejní, ale tak to bylo, ať si to zní sebeneuvěřitelněji: seděli s očima sklopenýma a pár minut vládlo jen ticho.

Tom se v tomto čase několikrát pokusil promluvit, ale prostě to nedokázal: vykoktal něco nesrozumitelného či spíše zavzdychal, až se Žofinka nakonec nad ním smilovala, a snad i proto, aby odvrátila hovor od námětu, k němuž on, jak dobře tušila, by se rád uchýlil, prohodila:

„Musíte být jistě moc šťastný po tom odhalení, pane Jonesi."

„A máte mě skutečně za takového šťastlivce, slečno, když jsem si vysloužil vaši nelibost?" povzdechl si Tom.

„Co toho se týká, posoudíte sám nejlépe, nestalo-li se tak právem," řekla.

„Věřte, že i vy sama víte o mých poklescích všechno. Paní Millerová vám objasnila celou pravdu. Ach, Žofinko má nejdražší, nesmím doufat v odpuštění?"

„Snad bych se mohla spolehnout na váš vlastní smysl pro spravedlnost, pane Jonesi, a nechat to na vás, abyste posoudil své počínání," odpověděla.

„Ach, běda mi! Já žadoním o vaše milosrdenství, slečno, ne o spravedlnost. Pod záštitou spravedlnosti byste mne jistě odsoudila – ne však za dopis lady Bellastonové. O tom jste slyšela po pravdě, jak to bylo, na to vám svatosvatě přísahám." Velice pak zdůraznil, jakou záruku pro případný rozchod mu poskytl Nightingale, kdyby ho proti všemu očekávání milostivá lady vyslyšela, a zároveň doznal, že se dopustil velké pošetilosti, když jí takový dopis dal do ruky. „Však jsem za to také draze zaplatil tím, jak to zapůsobilo na vás," řekl.

„Nemyslím si," pravila, „ani si nemohu myslet o tom dopisu nic jiného, než tvrdíte. Z mého chování je vám přece zřejmé, že mu nepřikládám velký význam. Ale i tak, pane Jonesi: nemám dost jiných důvodů k roztrpčení? Po tom, co se stalo v Uptonu, hned vzápětí pletky s další ženou, zatímco já si žiji v domnění, a vy mne v tom utvrzujete, že vaše srdce krvácí pro mne. Zachoval jste se prapodivně. Jak mám věřit, že se mi vyznáváte z upřímného citu? Anebo i kdybych uvěřila, co by mne čekalo po boku muže, který umí být tak vrtkavý?"

„Ach, Žofinko moje, nepochybujte o upřímnosti nejčistší lásky, jakou kdy plálo lidské srdce! Vžijte se do mého beznadějného postavení, do mého zoufalství. Kdyby mi byl svítal jen slabounký paprsek naděje, že se vám, má nejdražší, budu smět jednou vrhnout k nohám jako teď, nebyla by ve mně žádná jiná žena dokázala vznítit jedinou myšlenku, která by neobstála před nejpřísnějším mravním soudem. Ach, Žofinko, máte-li v sobě tolik dobroty, že byste uměla zapomenout na to, co bylo, nedopusťte, aby mne zlé obavy z budoucnosti připravily o vaše milosrdenství. Žádný hříšník na světě se nekaje upřímněji. Ach, kéž si tím vysloužím nebe ve vašem srdci!“

„Upřímné pokání získá hříšníkovi rozhřešení, pane Jonesi, ale odpustit může jen ten, kdo je zcela přesvědčen o té upřímnosti. Člověk se dá lehce ošálit, nic ho proti tomu spolehlivě neochrání. Musíte tedy počítat s tím, že pokud vám na základě vašeho pokání kdy odpustím, budu vyžadovat velmi přesvědčivé důkazy o jeho upřímnosti.“

„Jmenujte jakýkoli důkaz, který je v mé moci,“ zvolal Tom dychtivě.

„Čas,“ řekla mu na to, „jedině čas mne dokáže přesvědčit, že to s tím pokáním myslíte vážně, pane Jonesi, a že jste se rozhodl zanechat těch zhýralých způsobů, pro které bych si vás navždy zošklivila, kdybych si měla myslet, že při nic setrváte.“

„Jen si to nemyslete!“ zvolal Tom. „Na kolenou vás prosím a snažně žádám, věnujte mi svou důvěru, a já se po celý život budu snažit, abych si ji zasloužil.“

„Snažte se tedy aspoň pojistě údobí svého života mi dokázat, že si ji zasloužíte,“ řekla. „Snad jsem vám už dost jasně přislíbila, že ji získáte, až se o tom přesvědčím. Po tom, co se stalo, přece jistě nečekáte, že se spolehnu jen na vaše slovo?“

Odpověděl: „Nespoléhejte se na má slova, vím o přesvědčivějším argumentu, mám důkaz věrnosti, a ten kdo spatří, přestane pochybovat.“

„A co je to?“ podivila se Žofinka.

„Hned vám ho ukážu, andílku můj líbezný,“ zvolal Tom, vzal ji za ruku a odvedl před zrcadlo. „Jen pohleďte: je v té spanilé postavě, v té tváři, v její křivce, v těch očích a duši, jež z nich vyzařuje. Což by muž, kdyby tohle všechno bylo jeho, dokázal zradit? Vyloučeno, má nejdražší, vy byste přiměla k stálosti i Dorimanta a lorda Rochestera. Vůbec byste o tom nezapochybovala, kdybyste se mohla vidět cizíma očima.“

Žofinka zrudla a pousmála se, potom se však znovu cílevědomě zamračila. „Mám-li soudit o budoucnosti podle minulých zkušeností, neutkví můj obraz ve vašem srdci, až mne ztratíte z očí, o nic déle než v tomto zrcadle, až vyjdu z pokoje.“

„Přísahám při nebesích a všem, co je mi svaté, že mi ze srdce nikdy nevymizel!“ zvolal Tom. „Ženský jemnocit nemá představu o mužské drsnosti a neví, že plané milkování nemá se srdcem nic společného.“

„Nikdy se nevdám za muže,“ odvětila Žofinka, „který si neosvojí tolik jemnocitu, že bude stejně neschopen jako já takto rozlišovat.“

„Já si ho osvojím,“ ujišťoval Tom, „už jsem si ho osvojil. Od první chvíle, kdy mi svitla naděje, že by mi Žofinka ruku podala, jsem to uměl, a všechny ostatní mi rázem přestaly dráždit smysly a rozehřívat srdce.“

„Nu, dokázat to může jen čas,“ řekla Žofinka. „Jste teď v docela jiném postavení, pane Jonesi, a věřte mi, že mne ta změna moc těší. Budete mít možnost po libosti se mnou se vídat a přesvědčovat mne, že jste se změnil i vy.“

„Můj anděli milovaný! Jak ti poděkovat za tvou dobrotu?“ zvolal Tom. „Jste tak hodná, že se radujete z mých příznivých vyhlídek! – Ale věřte mi, věřte mi, slečno, že jen kvůli vám je vítám, protože jim vděčím za tu slastnou naději – Ach, Žofinko drahá, neoddalujte ji příliš! Poslechnu vaše příkazy na slovo. Netroufám si naléhat víc, než mi dovolíte. Ale přece jen k vám vznáším prosbu, abyste ten čas na zkoušku stanovila krátký. Ach, povězte mi, kdy mohu doufat, že budete přesvědčena o tom, co je svatosvatě pravda.“

„Když už jsem projevila dobrou vůli a zašla tak daleko, pane Jonesi,“ pravila, „očekávám, že nebudete víc naléhat. Ne, to nesmíte.“

„Nehleďte na mne tak přísně, drahá Žofinko,“ zvolal. „Nenaléhám na vás, neodvažuji se. – Dovolte mi však, abych vás znovu poprosil o stanovení lhůty. Uvažte, jak je láska nedočkavá.“

„Snad tedy za rok,“ řekla.

„Ach, Žofinko drahá, to je celá věčnost!“ zvolal.

„Třeba by to mohlo být i o něco dřív,“ pravila, „nebudu se o to handrkovat. Jestli ke mně cítíte to, co bych si přála, myslím, že už můžete být klidný.“

„Klidný, Žofinko? Ne, nenazývejte mé závratné štěstí tak chladným jménem! – Ach, to úchvatné pomyšlení! Což nemám jistotu, že přijde ten požehnaný den, kdy vás nazvu svou, kdy všechno trápení pomine, kdy budu mít tu vzácnou, nesmírnou, úchvatnou rozkoš, že se budu smět starat o blaho své Žofinky?“

„To záleží vskutku na vás, pane,“ řekla.

„Ty můj milovaný anděli z nebe!“ zvolal, „ta slova mě samým štěstím připraví o rozum. – Musím ale poděkovat těm sladkým rtíkům, které mi tak roztomile pověděly o mém blaženství.“ Nato ji chytil do náruče a líbal ji tak vášnivě, jak se doposud ještě nikdy neopovážil.

V tom okamžiku pan Western, jenž už delší dobu poslouchal za dveřmi, vpadl do pokoje a začal halekat jako na honu: „Za ní, hochu, za ní, drž ji a nepouštěj. – Tak se na to musí miláčkové, tak a nejinak. Tak co, už je to uděláno, už je to hotovo? Určila si už den, hochu? Bude to zítra, nebo pozítří? Dýl se to odkládat nebude, to zas ne!“

„Promiňte mi, vzácný pane, ale nerad bych se stal příčinou –“

„Prominu ti h –“ zarval pan Western. „Já myslel, že máš jinačí říz, a ty se necháš zfamfrnit, když holka začne dělat drahoty? To je samý šup sem, šup tam. Láry fáry! Do prkýnka, holka by se nejradši vdávala ještě dneska večír. Nemám pravdu, Žofi? Koukej, přiznej se, projednou se necukej. Ztratila jsi řeč? Co nic neříkáš?“

„Proč bych se přiznávala, tatíčku, když vy mi zřejmě vidíte až na dno duše?“ povídá Žofinka.

„Hodná holka seš,“ pochválil ji, „a svoluješ teda?“

„Ne, tatíčku,“ povídá Žofinka, „k ničemu jsem nesvolila.“

„A vezmeš si ho zejtra nebo pozejtří?“ zeptal se pan Western.

„Ne, tatíčku, nic takového nemám v úmyslu,“ odpověděla.

„A já ti povím, proč nemáš,“ prohlásil, „jen a jen proto, že se ti nechce poslouchat a ráda trápíš a ničíš svého otce ubohého.“

„Snažně vás prosím, urozený pane –“ vložil se do toho Tom.

„Jseš cucák a víš pendrek," zařval pan Western. „Když jsem jí tě zakazoval, tak jen vzdychala a kňourala, chodila jako tělo bez duše a potají psaníčka posílala, a teď když chci já, zas nechce vona. Je to jen a jen z neposlušnosti, nic jinýho. Vona se otci nepodřídí, nedá si poradit, tak je to. Musí mě poráde jen zlobit a vzpěčovat se."

„A co by si tatíček drahý ode mne přál?" zvolala Žofinka.

„Co bych si přál?" opakoval pán z Westernů. „Podej mu ruku."

„Poslechnu vás tedy, tatíčku," řekla Žofinka. „Zde je má ruka, pane Jonesi."

„A co, vemeš si ho zejtra?" zeptal se jí otec.

„Když je to vaše vůle, poslechnu," odpověděla.

„Zejtra teda bude svatba," zvolal.

„Zítra tedy bude svatba, když si to přejete," řekla Žofinka.

Tom padl na kolena a štěstím bez sebe jí líbal ruku, zatímco pan Western se jal radostně poskakovat a pobíhat po pokoji, pak zvolal: „Kdepak je k čertu ten Allworthy? Někde vězí a vybavuje se s tím zatraceným advokátem Dowlingem, když by se měl věnovat důležitějším věcem." Běžel pro něho a tím příhodně dopřál milencům pár cituplných chvilek o samotě.

Brzy se ale vrátil s panem Allworthym, jemuž říkal: „Když mi to nevěříte, zeptejte se jí na to sám. Slíbilas to, viď, Žofi, že si ho zejtra vemeš?"

„Poručil jste mi to, tatíčku, a já si netroufám vás neposlechnout," řekla Žofinka.

„Věřím, slečno," prohlásil pan Allworthy, „že si synovec vaši velkou laskavost zaslouží a stejně jako já bude vždy mít na paměti, jakou poctu jste naší rodině prokázala. Svazek s tak spanilou a moudrou mladou dámou by vskutku sloužil ke cti i nejvznešenějšímu šlechtici."

„Ano," zahlaholil pan Western, „ale kdybych jí to nezatrh, tak tu stála a mám, nemám, tintili vantili, tak jste na tu poctu čekal ještě kdovíjak dlouho: musel jsem uplatnit trochu otcovské autority, aby si dala říct."

„To doufám, že nikoli, pane sousede," ohradil se pan Allworthy, „doufám, že nebyla podrobena žádnému nátlaku."

„Pomalu, prrr!“ zvolal pan Western, „nebo ji popíchnete, a vona nám to šecko zase vodřekne. Nezačínáš litovat, cos slíbila, Žofi?“

„Ne, tatíčku,“ pravila Žofinka, „nelituji a věřím, že nebudu nikdy litovat, když něco slíbím panu Jonesovi.“

„V tom případě ti z celého srdce blahopřeji, synovče,“ prohlásil pan Allworthy, „protože jsi nejšťastnější člověk pod sluncem. A dovolte mi, slečno, abych při té radostné příležitosti pogratuloval i vám: jsem přesvědčen, že jste podala ruku muži, který si bude vědom vaší vzácné ceny a přinejmenším se aspoň bude snažit ze všech sil, aby si vás zasloužil.“

„To věřím, že se bude snažit ze všech sil!“ zahlaholil pan Western. „Hele, Allworthy, sázím pět liber k pěti šilinkům, že od zítřka za devět měsíců máme kluka; ale prosím tě, pověz mi, co si dáš. Chceš burgundské, šampaňské či co? Hrome, to se musí dnes večer řádně oslavit!“

„Nehněvejte se, pane sousede,“ řekl pan Allworthy, „ale musím vás požádat, abyste nás oba omluvil: zadali jsme se, když jsem ještě netušil, že synovci kyne toto štěstí.“

„Zadali? To mi ani neříkej,“ ohradil se vrchnostpán. „Já tě dnes nikam nepustím, musíte večeřet tady, i kdyby se všichni čerti ženili.“

„Nesmíte se na mne zlobit, drahý sousede,“ odpověděl pan Allworthy, „napevno jsem to slíbil, a víte přece, že já sliby nikdy neruším.“

„A komu žes to slíbil?“ vyptával se vrchnostpán. Pan Allworthy mu to sdělil a vyjmenoval, kdo všechno bude přítomen. „Tisíc láteř, kulí a granátů!“ odpověděl vrchnostpán, „tak se tam vypravím s tebou a Žofi taky, protože já se tě dnes večer nepustím a bylo by nelidské odloučit Torna od jeho děvčete.“

Toto řešení pan Allworthy přijal a Žofinka svolila, jenom jí tatíček musel slíbit, že se o svatbě ani slůvkem nezmíní.

Kapitola poslední,

jíž se naše vyprávění uzavírá.

Mladý Nightingale šel toho odpoledne podle úmluvy navštívit pana otce a ten ho přijal mnohem smířlivěji, než by se byl nadál. Setkal se u něho rovněž se strýcem, který přijel do města hledat svou nedávno provdanou dceru.

Její sňatek byl pro mladého Nightingala přímo dar z nebe seslaný: oba bratři se spolu totiž neustále přeli o výchovu dětí, přičemž každý hluboce opovrhoval metodou, jíž se řídil ten druhý. Proto se i teď oba všemožně snažili zlehčit prohřešek vlastního dítěte a spínali ruce nad sňatkem v bratrově rodině. Přání vzít bratrovi vítr z plachet spolu s četnými argumenty pana Allworthyho zapůsobily na pana Nightingala staršího tak mocně, že uvítal syna s úsměvem a docela i svolil, že s ním dnes povečeří u paní Millerové.

Druhý bratr miloval svou dceru nade všecko na světě, a proto se smíření ani příliš nebránil. Jakmile mu synovec sdělil, kde dceru s manželem najde, hned prohlásil, že ji vyhledá. A když tam přišel, jen připustil, aby před ním padla na kolena, už ji zase zvedl a objal s takovou něhou, že všichni přítomní byli dojati, a za čtvrthodinku se s ní i se zetěm tak dobře smířil, jako by jim byl předem požehnal.

Takhle se tedy věci měly, když přibyl pan Allworthy se svou společností, aby dovršili blaženost paní Millerové: jen zahlédla Žofinku, hned si domyslela, kolik uhodilo, a že Tom byl jejímu srdci tak velice blízký, potěšila se kvůli němu ještě navíc ke vší té radosti, kterou prožívala kvůli dceři.

Málokdy se myslím sejdou lidé k družné zábavě, aby všichni tonuli v blaženosti, jako tomu bylo v tomto případě. Jen otci mladého Nightingala kalila spokojenost kapka hořkosti: přestože svého syna miloval, přestože u něho osobnost pana Allworthyho i jeho argumenty měly svou váhu a přes onen další výše zmíněný důvod nebyl synovou volbou dvakrát nadšen; a dost možná i Žofinčina přítomnost vyvolávala a stupňovala jeho rozčarování, protože mu co chvíli blesklo hlavou, že syn si měl vzít tuhle či jinou takovou slečnu. Ne že by byl tak bezvýhradně propadl kouzlu Žofinčiny osoby a její duše: to truhlice jejího papá mu živily v srdci palčivou touhu, ty ho mámily neodolatelnou čaromocí, a proto se mu tak zajídalo, že se syn obětoval dceři paní Millerové.

Obě novomanželky byly rozkošné, Žofinka je ale natolik zastínila krásou, že nebýt to dvě největší dobrácky pod sluncem, byly by v srdci zahořely nenávistí, protože jejich muži po slečně Westernové stále pokukovali: ta seděla u tabule jako královna přijímající hold, či spíše jako nebeská bytost vzývaná pozemšťany. To vzývání jí ale nabízeli sami, nedomáhala se ho, protože vedle svých ostatních předností měla v povaze i skromnost a vlídnost.

Celý večer vládla nelíčená dobrá nálada. Všichni byli šťastni, a nejvíce ti, kdo byli předtím nejnešťastnější. Minulá soužení a protivenství dodávaly jejich blaženosti nevídané kouzlo,

jaké by ani vroucí láska a blahobytné vyhlídky bez působení takového kontrastu vyvolat nedokázaly. Opojné štěstí však, zvláště po nečekané proměně a zásadním zvratu okolností, tíhne k mlčení a hledá útočiště spíše v srdci než na jazyku, a proto Tom s Žofinkou neprojevovali takové rozjaření jako ostatní. Tomu přihlížel pan Western se značnou nelibostí a často je pobízel: „Co poráde mlčíš, chlapče? Nekoukej tak vážně! Ztratilas řeč, holka? Dej si ještě sklenici vína, tumáš, napij se!“ A aby ji trochu rozparádil, zazpíval rozpustilé písničky o ženění a vdávání, a také o ztrátě věnečku. Ba tak daleko v tom zašel, že by ji málem vyhnal z pokoje, kdyby ho pan Allworthy párkrát nezarazil pohledem a dokonce ho i slovně nenapomenul: „Ale, ale, pane Westerne!“ Vrchnostpán se proti tomu ohradil a tvrdil, že má právo říkat vlastní dceři, co se mu zlíbí: jelikož mu však nikdo nepřizvukoval, brzy se opět upamatoval, co se sluší.

Přes trošku toho omezování se mu však veselá a rozjařená společnost tak zamlouvala, že je všechny pozval na druhý den k sobě do bytu. Vyhověli mu, a spanilá Žofinka, která se mezitím tajně rovněž stala novomanželkou, se ujala role paní domu, neboli, jak se říkává, vévodila jeho tabuli. Toho rána si s Tomem v kapli soudních dvorů Doctors’ Commons řekli své „ano“: přítomen byl pouze pan Allworthy, pan Western a paní Millerová.

Žofinka naléhavě žádala tatíčka, aby nikomu z hostů, které ten den pozval na oběd, nic o její svatbě neříkal. Stejnou mlčenlivostí byla zavázána paní Millerová a jménem pana Allworthyho totéž slíbil Tom. Tohle poněkud smířilo citlivou Žofinku s hostinou, která se na tatíčkovo přání pořádala a jíž se ona v rozporu se svými sklony účastnila. V důvěře, že nikdo nic netuší, obstála v zábavě docela dobře, až vrchnostpán, který tou dobou už nahlédl zhluboka do druhé láhve, nedokázal své rozjaření déle skrývat, zvedl sklenku a připil na zdraví nevěstě. Všichni přítomní se připojili se svými přípitky, čímž uvedli pýřící se Žofinku do značných rozpaků, a Tom si kvůli ní dělal velké starosti. Upřímně řečeno, pro nikoho to nebyla novina, protože paní Millerová to předtím tajně pošeptala dceři, ta manželovi, manžel své sestřence a ta všem ostatním.

Brzy poté se Žofinka s ostatními dámami zvedla od stolu, zatímco vrchnostpán věrně setrvával u své sklenky, postupně opuštěn všemi až na strýce mladého Nightingala, který miloval dobré pití stejně vřele jako pan Western. Ti dva popíjeli celou noc a ještě dlouho poté, kdy spanilou Žofinku dychtivě sevřel v náručí její přešťastný Tom.

A takto, čtenáři milý, dovádíme posléze ten příběh ke konci: k naší velké radosti, ač možná proti tvému očekávání, se Tom dočkal nejvyššího lidského štěstí, protože co lepšího by mu svět mohl nabídnout než takovou ženu jako Žofinka, to namouduši nevím.

Snad si někteří čtenáři přejí zvědět, co se stalo s ostatními, kteří v našem vyprávění sehráli svou roli, a proto co možná úspornými slovy uspokojíme jejich zvědavost.

Pan Allworthy se dosud nedal pohnout, aby přijal Blifila, ale na Tomovu přímluvu, podporovanou Žofinkou, mu vykázal roční rentu 200 £, k níž Tom potají přidal třetí stovku ze svého. S tímto příjmem se Blifil usadil v jednom ze severních hrabství, pár stovek mil od Londýna, a 200 £ si z něho dává stranou, aby si zakoupil poslanecký mandát do příštího parlamentu za sousední obvod, tak jak se o tom dohodl s místním advokátem. Nedávno rovněž přestoupil k metodistům, protože se uchází o velice majetnou vdovu z této sekty, která vlastní v onom kraji panství.

Square zemřel krátce poté, co napsal dříve zmíněný list, a Thwackum působí dál na své faře. Podnikl řadu bezvýsledných pokusů, aby znovu získal důvěru pana Allworthyho a vetřel se do přízně Tomovi: oběma do očí lichotí a za zády je znectívá. Pan Allworthy však místo něho nedávno vzal k sobě důstojného pána Abrahama Adamse, jehož si Žofinka nesmírně oblíbila a hodlá mu svěřit výchovu svých dětí.

Paní Fitzpatricková dosáhla rozluky s manželem a uchránila si trosky svého jmění. S pověstí bez poskvrnky žije ve vybrané londýnské končině a umí tak geniálně hospodařit, že utrácí trojnásobek svého příjmu, a přesto nedělá dluhy. Důvěrné přátelství ji poutá k choti irského peera, jíž vděčnými skutky oplácí vše, zač je zavázána jejímu manželovi.

Milostslečna Westernová neti brzy odpustila a strávila u ní na venkově dva měsíce. Lady Bellastonová rovněž vykonala Žofince návštěvu, když znovu zavítala do Londýna, a při té příležitosti se chovala k Tomovi jako k člověku zcela cizímu a s vybranou zdvořilostí mu blahopřála k sňatku.

Pan Nightingale koupil synovi panství nedaleko Jonesových, kde krom mladých Nightingalových nyní sídlí i paní Millerová s mladší dcerkou, a obě rodiny spolu udržují vřelé přátelské styky.

A pokud jde o ty ostatní: paní Watersová se vrátila domů na venkov, pan Allworthy jí vyměřil roční rentu 60 £ a ona si poté vzala faráře Suppla, jehož pan Western na Žofinčino naléhání usadil na velmi výnosné faře.

Černý Jíra, když se dozvěděl, že vše je prozrazeno, prchl a nikdo o něm už nikdy neslyšel; Tom pak rozdělil ty peníze jeho rodině, ne však rovným dílem, protože Molly dostala nejvíc.

Partridge, jehož Tom zabezpečil rentou 50 £ ročně, si znovu otevřel školu, přičemž se setkává s mnohem větším uznáním než kdysi, a v současné době se jedná o svatební smlouvě mezi ním a slečnou Molly Seagrimovou, a díky Žofinčině zprostředkování bude asi dovedena k zdárnému závěru.

A tím se na rozloučenou ještě vracíme k Tomovi a Žofince: dva dny po svatbě odjeli s panem Allworthym a panem Westernem domů. Pan Western postoupil své rodinné sídlo a větší část panství zeťovi a sám se uchýlil do menšího domu v jiných končinách toho kraje, kde je lepší honitba. Často však přijíždí k dětem na návštěvu a Tom stejně jako Žofinka se rádi a ochotně snaží ze všech sil, aby se mu zavděčili. Jejich úsilí se setkává s úspěchem a starý pán často prohlašuje, že v životě nebyl tak spokojený jako teď. Má zde vlastní salón s předpokojem, kde se může opíjet, s kým si zamane, a dcera mu stejně ochotně jako dřív zahraje, kdykoli si to přeje; Tom ji totiž ujistil, že na druhém místě hned po ní chce pečovat o jejího papá, a proto se mu svědomitou starostlivostí o otce zavděčí skoro tolik jako láskou, jíž zahrnuje jeho.

Žofinka darovala manželovi už dvě krásné děti, chlapce a děvčátko: to si dědeček Western tak zamiloval, že tráví mnoho času v dětském pokoji, a prohlašuje žvatlání své malé vnučky, která je půl druhého roku stará, za libozvučnější hudbu než vytí nejlepší psí smečky v celé Anglii.

Pan Allworthy se k Tomovi u příležitosti jeho sňatku zachoval velkoryse a stále dává najevo svou lásku jemu i jeho choti, a ti k němu vzhlížejí jako k otci. Jakékoli sklony k prostopášnostem, které snad měl Tom v povaze, vymýtily trvalé styky s tímto šlechetným pánem a jeho svazek se spanilou a ctnostnou Žofinkou. Vzal si také ponaučení ze svých někdejších pošetilostí a osvojil si rozvahu a prozíravost, jíž jsou lidé jeho temperamentní letory schopni jen málokdy.

Co říci závěrem? Jako se hned tak nevidí šlechetnější muž a žena než tato milující dvojice, tak jsme málokdy svědky tak trvalého štěstí. Uchovali si lásku nezkalenou a denně ji živí vzájemně projevovanou ohleduplností a úctou. K příbuzným a přátelům pak jsou stejně milí

jako k sobě navzájem. A jejich pochopení, shovívavost a dobrota vůči těm méně šťastným jsou takové, že není souseda, nájemce ani sloužícího, aby vděčně nevelebil den, kdy Tomu Jonesovi podala ruku jeho Žofinka.

Poznámky:

[1] Viděl mravy mnohých lidí (odkaz na počáteční verše Homérovy Odyssey). *Pozn. red.*

[2] Narážka na starobabylónský milostný příběh o Pýramovi a Thisbé, který se objevuje v Ovidiových *Proměnách* a později jej paroduje William Shakespeare ve *Snu noci svatojánské*. *Pozn. red.*

[3] O tom, co není zjevné, i o tom, co neexistuje, smýšlíme stejně. *Pozn. red.*

[4] Kdekoli se tento výraz v našem díle objeví, označuje osoby prosté mravního řádu a rozumu v kterémkoli společenském postavení, a nezřídka jsou míněni i ti nejvznešenější.

[5] „Nechci být biskupem.“ Předepsaná odpověď biskupů při ceremonii, kterou jsou instalováni do úřadu. *Pozn. red.*

[6] Svéprávný. *Pozn. red.*

[7] Z básně Tita Lucretia Cara *O přírodě*. *Pozn. red.*

[8] Božským právem. *Pozn. red.*

[9] Dna. *Pozn. red.*

[10] Dej mi něco k pití. *Pozn. red.*

[11] Bohyně spravedlivé odplaty. *Pozn. red.*

[12] Jednohlasně. *Pozn. red.*

[13] Osobně. *Pozn. red.*

[14] Citát z Horatia, *Ódy II:* ty však těsně před smrtí / dáš řezat desky z mramoru a hrobky / nepamětliv stavíš dům. (Překl. O. Jiráni). *Pozn. red.*

[15] Moje a tvoje. *Pozn. red.*

[16] Noscitur ex socio, qui non cognoscitur ex se. – Koho nepoznáš na něm samém, toho poznáš podle přátel. *Pozn. red.*

[17] Výslovné ujednání (smluvních stran) má přednost před domněnkami. *Pozn. red.*

[18] Boreás, Euros, Zefyros – větrná božstva. *Pozn. red.*

[19] Divoká zvířata. *Pozn. red.*

[20] Majetek nepatřící nikomu. *Pozn. red.*

[21] Nikdo dobrý. *Pozn. red.*

[22] Záletník. *Pozn. red.*

[23] Před soudem svědomí. *Pozn. red.*

[24] Anglický čtenář tohle tvrzení v eposu nenajde, neboť překladem se vytratilo.

[25] Tohle je v našem příběhu už druhá nízko postavená osoba, která pochází z duchovenstva. Doufejme, že v časech příštích budou rodiny nižšího duchovenstva lépe zabezpečeny, a pak budou takovéhle případy mnohem vzácnější, než jsou očividně dnes.

[26] Jest důvěřovat těm, kteří jsou znalí svého umění. *Pozn. red.*

[27] Sám řekl (používá se v souvislosti se slepou vírou). *Pozn. red.*

[28] Kdož svým vynalézavým uměním zušlechťují život. *Pozn. red.*

[29] Rmoutím se, velikého když Homéra přemůže spánek, / nad dílem rozsáhlým však právo má též dřímota vládnout (Horatius, Umění básnické).

[30] Osvobodil jsem svou duši. *Pozn. red.*

[31] Krása. *Pozn. red.*

[32] Jaká nedůstojnost nebo omezení může být v našem zármutku pro tak milovaného člověka? *Pozn. red.*

[33] Zkrácená verze výrazu „Status quo ante bellum“, tj. „Stav jako před bojem, konfliktem.“ *Pozn. red.*

[34] Hrdinský Blifil a farář dospěli k jeskyni. *Pozn. red.*

[35] Toto je víceznačný výraz, neboť někoho těší pohled na hustě zalesněné stráně, jiného zas na pokácené kmeny v metrech.

[36] Všichni živí tvorové. *Pozn. red.*

[37] Úvodní část textu. *Pozn. red.*

[38] V čtenáři by se patrně také umořila všechna trpělivost, kdyby po tomhle pátral v Miltonovi.

[39] Rozuměj v božstvu.

[40] Nenechte se ničím překvapit. *Pozn. red.*

[41] Druh lovu spárkaté zvěře. Lovec sám prochází lesem a přibližuje se ke zvěři tak, aby nebyl zavětřen. *Pozn. red.*

[42] Milý pane, ve válce se nemluví o náboženství. *Pozn. red.*

[43] Náboženství. *Pozn. red.*

[44] Nikdo se nestane špatným naráz. *Pozn. red.*

[45] Ve výše uvedeném smyslu. *Pozn. red.*

[46] Jakým způsobem. *Pozn. red.*

[47] Pod tímto označením mám na mysli zde i jinde v našem díle kteréhokoli čtenáře na světě.

[48] Monsieuer Dacier má velké štěstí, že není Irčan.

[49] Ozdobné přívlastky. *Pozn. red.*

[50] Kdo uvěří? Nikdo, u Herkula!, nikdo; možná dva, možná nikdo. *Pozn. red.*

[51] Vzácnosti. *Pozn. red.*

[52] Zdarma. *Pozn. red.*

[53] Pospíchej pomalu. *Pozn. red.*

[54] Nedokážeme každý všechno. *Pozn. red.*

[55] Nejsem hoden takové cti. *Pozn. red.*

[56] Dosti obtížně holitelný. *Pozn. red.*

[57] Odtud ty slzy. *Pozn. red.*

[58] Mezera v rukopisech. *Pozn. red.*

[59] Háj, kde není světlo. *Pozn. red.*

[60] Nejučenější z holičů. *Pozn. red.*

[61] Vzdávám ti díky, pane. *Pozn. red.*

[62] Při bozích a lidech. *Pozn. red.*

[63] Onen nejlepší ze všech patronů. *Pozn. red.*

[64] V utajení. *Pozn. red.*

[65] Málo slov. *Pozn. red.*

[66] Jsme-li na tom špatně dnes, nebylo to tak vždycky. *Pozn. red.*

[67] Přemíra lásky k tobě. *Pozn. red.*

[68] Zub času hlodá na všech. *Pozn. red.*

[69] Umění všem společné. *Pozn. red.*

[70] Nevýslovnou, královno, kážeš mi obnovit bolest. *Pozn. red.*

[71] Spojená síla je větší. *Pozn. red.*

[72] Není proč zoufat, vždyť Teukros je náš vůdce a záštita (Horatius, *Ódy*). *Pozn. red.*

[73] Cestou necestou. *Pozn. red.*

[74] Někdy i blázen promluví vhodně. *Pozn. red.*

[75] Jdi napřed, budu tě následovat. *Pozn. red.*

[76] „Měj tělo“, úvodní slova angl. zákoníku, která zaručují, že nikdo nesmí být svévolně zadržen bez soudního příkazu. *Pozn. red.*

[77] Re = předpona znamenající opakování děje, manere = zůstat. *Pozn. red.*

[78] Špatným, zlým. *Pozn. red.*

[79] Nabádající ke zlému. *Pozn. red.*

[80] Vykopávají se poklady lákající ke zlým činům. *Pozn. red.*

[81] Sám v sobě celistvý a vyrovnán, /obrněn proti každé ráně zvenčí, /

Štěstěna marně by ho chtěla zlomit (Horatius, *Satiry*). *Pozn. red.*

[82] Vždy vrtkavé a proměnlivé. *Pozn. red.*

[83] Píšeme všichni, učení i neučení. *Pozn. red.*

[84] Je zvlášť vhodné zmínit se o tomto velkém herci a plným právem slavených dvou herečkách v této souvislosti, jelikož všichni tvořili výhradně na základě studia přírody a nespokojili se s napodobováním svých předchůdců. Proto dokázali nad ně nad všechny vyniknout, což se smečce jejich servilních imitátorů rozhodně nikdy nepovede.

[85] Je to naopak (it.). *Pozn. red.*

[86] Ostny a pochodně lásky. *Pozn. red.*

[87] Zápletka hodná osvoboditele. *Pozn. red.*

[88] Pravda rodí nenávist. *Pozn. red.*

[89] Však běda mi. Nejsem, co jsem býval. *Pozn. red.*

[90] Jsme přátelé. *Pozn. red.*

[91] Tento výraz, jejž želbohu seržant mylné považoval za urážku, je ustálené rčení, používané v logice, a znamená tolik, že závěr nevyplývá z premis.

[92] Jehož neřesti nevykupuje žádná ctnost. *Pozn. red.*

[93] Čemu se lidská přirozenost těžko ubrání. *Pozn. red.*

[94] Obdivovaná krejčovská tvůrkyně ze Strandu, známá tím, jak umí dát vyniknout ženské postavě.

[95] Ne vždy je náhodný zvuk významuplným slovem. *Pozn. red.*

[96] Proč ne? *Pozn. red.*

[97] Hrozné války. *Pozn. red.*

[98] Patrně čerkéské, pozn. aut.

[99] To byla víska, kde se Tom potkal s kvakerem.

[100] V literárním fóru. *Pozn. red.*

[101] Kolik, jaké množství. *Pozn. red.*

[102] Schopný vykonat slib (daný bohům). *Pozn. red.*

[103] Hlas ten však zůstal osamocen. *Pozn. red.*

[104] Smrt je všem společná. *Pozn. red.*

[105] Před takovým zlem nejsme bezpečni. *Pozn. red.*

[106] Kdo je dobrý muž? Kdo zachová příkazy otců, zákony a právo. *Pozn. red.*

[107] Je třeba přát si, aby ve zdravém těle dlel zdravý duch. *Pozn. red.*

[108] Ducha zdravého v těle zdravém. *Pozn. red.*

[109] Šťasten, koho naučí opatrnosti cizí neštěstí. *Pozn. red.*

[110] Kdyby mě osud zanes v dálné kraje,
kde zmrzlá hrouda nikdy neroztaje,
kde fujavice sněžná ničí stromy
a Jovišův hněv nikdo neoblomí,
či tam, kde slunce žhavým plamenem
vyprahne na troud všechnu plodnou zem,
s Lalagé drahou bych i tu žil rád,
s ní, co se umí sladce usmívat.

[111] Zatímco v úžasu visí zaujatý v jednom pevném bodě. *Pozn. red.*

[112] Insignie. *Pozn. red.*

[113] Od nastoupení římského císaře Nervy v r. 96 až do smrti Marka Aurelia v r. 180 n. l.

[114] Štěstěna nikdy nebývá příznivá stále. *Pozn. red.*

[115] Úsilí Scaevolovu ne právě cizí. *Pozn. red.*

[116] Latinská slova, která se pojí s různými pády. *Pozn. red.*

[117] Před soudem svědomí. *Pozn. red.*

[118] Právo. *Pozn. red.*

[119] Bezpráví. *Pozn. red.*

[120] Mnozí žáci umějí víc než jejich učitelé (řečtina, zkomolená). *Pozn. red.*

[121] Nikdo není neustále moudrý. *Pozn. red.*

[122] Viz Odyssea (II/175).

[123] Aby se čtenáři budoucích generací nedivili, co je to za epiteton, vysvětlím je prostřednictvím reklamy, která se objevila v novinách 1. února 1747.

POZOR!!! Pan Broughton oznamuje, že ve spolupráci s dalšími odborníky otevírá ve svém domě na Hay-Marketu prvou akademii, kde zájemci do tajů boxu zasvěcováni budou, a veškerá teorie i praxe tohoto vpravdě britského umění, všechny útočné i úhybné manévry, direkty, háky, klinče a podobně, jaké se v zápase přiházejí, důkladně objasňovány a vyučovány budou; a aby mužové urození a vznešení od kurzu boxerských lekcí odrazení nebyli, všemožné ohledy a starostlivost věnována bude péči o křehké konstituce a jemné osoby žáků, za kterýmžto účelem vybaveni budou kuklami, účinně chránícími před nepříjemnými boulemi, zlomenými čelistmi a rozbitými nosy.

[124] Arbitr (soudce) luxusu. *Pozn. red.*

[125] Každý, kdo se naučil nějakému umění, ať se v něm cvičí. *Pozn. red.*

[126] Vznešená společnost (fr.). *Pozn. red.*

[127] Lehkomyslný, nemravný. *Pozn. red.*

[128] Domluvy, kárání. *Pozn. red.*

[129] Z celého srdce vámi pohrdám (fr.). *Pozn. red.*

[130] Jsem člověk a nic lidského mi není cizí. *Pozn. red.*

[131] Den pevně stanovený pro přijímání návštěv. *Pozn. red.*

[132] Nejsem, co jsem býval. *Pozn. red.*

[133] Až po nehet, na vlas. *Pozn. red.*

[134] Akademie věd. *Pozn. red.*

[135] Pláštěnka. *Pozn. red.*

[136] Snad měla na mysli tu stolibrovou bankovku.

[137] Nevěřme tváři. *Pozn. red.*

[138] Zachování naprosté diskrétnosti, plná moc pro vyjednávání. *Pozn. red.*

[139] Důvěrný rozhovor. *Pozn. red.*

[140] Takový případ je mi skutečně znám: přihodilo se to jednomu chudému duchovnímu z Dorsetshiru vinou šejdířského advokáta, jemuž nestačilo, že ten nebožák měl zaplatit nehorázné výlohy jednoho soudního řízení, ale zařídil, aby se ještě soudně projednávalo jeho odvolání proti rozsudku. Takovýmto způsobem se často týrají chudí, aby si advokáti namastili kapsu, což je ostudné zneuctění zákona, vlasti, křesťanství, ba samého lidství v nás.